YÂRÎ DÎVÂNI

AHMED YÂRÎ

TÜRKİYE YAZMA ESERLER KURUMU BAŞKANLIĞI YAYINLARI: 20

Edebiyat ve Sanat Serisi	:	5
Kitabın Adı	:	YÂRÎ DÎVÂNI
Müellifi	:	Ahmed Yârî (17. yy.)
Orijinal Dili	:	Osmanlıca
İnceleme ve Tenkitli Metin	:	Dr. Nurgül Karayazı, Yıldız Teknik Üniversitesi, Türk Dili Bölümü, Okutman
Editör	:	Prof. Dr. Nihat Öztoprak, Marmara Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Öğretim Üyesi
Arşiv Kayıt	:	Millet Yazma Eser Kütüphanesi, Ali Emîrî Manzum 514
Kitap Tasarım	:	AS-64 Basın-Yayın Tanıtım, Org. ve Paz. Ltd. Şti.
Baskı	:	Elma Basım Yayın ve İletişim Hizmetleri San. Tic. Ltd. Şti. Tevfikbey Mah. Halkalı Cad. No: 162/7 Küçükçekmece/İstanbul 34295 - Sertifika No: 12058
Baskı Yeri ve Yılı	:	İstanbul 2013
Baskı Miktarı	:	1. Baskı, 2000 adet

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI
Library of Congress A CIP Catalog Record

Ahmed Yârî
Yârî Dîvânı

1. Edebiyat, 2. Divan, 3. Osmanlı, 4. Şiir, 5. Ahmed Yârî, 6. Nurgül Karayazı

ISBN: 978-975-17-3705-2

Copyright © Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı. Her hakkı mahfuzdur.
Bütün yayın hakları *Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı*'na aittir. Başkanlığın izni olmaksızın tümüyle veya kısmen, hiçbir yolla ve hiçbir ortamda yayınlanamaz ve çoğaltılamaz.

T. C. Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı
Süleymaniye Mah. Kanuni Medresesi Sok. No: 5 34116 Fatih / İstanbul
Tel.: +90 (212) 511 36 37
Faks: +90 (212) 511 37 00
info@yek.gov.tr
www.yek.gov.tr

YÂRÎ DÎVÂNI

(İNCELEME - METİN - TIPKIBASIM)

AHMED YÂRÎ
(17. yy.)

Hazırlayan
Nurgül Karayazı

Editör
Nihat Öztoprak

TÜRKİYE
YAZMA
ESERLER
KURUMU
BAŞKANLIĞI

TAKDİM

İnsanlık tarihi, akıl ve düşünce sahibi bir varlık olan insanın kurduğu medeniyetleri, medeniyetler arasındaki ilişkileri anlatır. İnsan, zihnî faaliyetlerde bulunma kabiliyetiyle bilim sanat ve kültür değerleri üretir, ürettiği kültür ve düşünce ile de tarihin akışına yön verir.

Medeniyetler, kültürler, dinler, ideolojiler, etnik ve mezhebî anlayışlar arasındaki ilişkiler kimi zaman çatışma ve ayrışmalara, kimi zaman da uzlaşma ve işbirliklerine zemin hazırlamıştır.

İnsanların, toplumların ve devletlerin gücü, ürettikleri kültür ve medeniyet değerlerinin varlığıyla ölçülmüştür. İnsanoğlu olarak daha aydınlık bir gelecek inşa edebilmemiz, insanlığın ortak değeri, ortak mirası ve ortak kazanımı olan kültür ve medeniyet değerlerini geliştirebilmemizle mümkündür.

Bizler, Selçuklu'dan Osmanlı'ya ve Cumhuriyet'e kadar büyük devletler kuran bir milletiz. Bu büyük devlet geleneğinin arkasında büyük bir medeniyet ve kültür tasavvuru yatmaktadır.

İlk insandan günümüze kadar gökkubbe altında gelişen her değer, hakikatin farklı bir tezahürü olarak bizim için muteber olmuştur. İslam ve Türk tarihinden süzülüp gelen kültürel birikim bizim için büyük bir zenginlik kaynağıdır. Bilgiye, hikmete, irfana dayanan medeniyet değerlerimiz tarih boyunca sevgiyi, hoşgörüyü, adaleti, kardeşlik ve dayanışmayı önplanda tutmuştur.

Gelecek nesillere karşı en büyük sorumluluğumuz, insan ve âlem tasavvurumuzun temel bileşenlerini oluşturan bu eşsiz mirasın etkin bir şekilde aktarılmasını sağlamaktır. Bugünkü ve yarınki nesillerimizin gelişimi, geçmişimizden devraldığımız büyük kültür ve medeniyet mirasının daha iyi idrak edilmesine ve sahiplenilmesine bağlıdır.

Felsefeden tababete, astronomiden matematiğe kadar her alanda, Medine'de, Kahire'de, Şam'da, Bağdat'ta, Buhara'da, Semerkant'ta, Horasan'da, Konya'da, Bursa'da, İstanbul'da ve coğrafyamızın her köşesinde üretilen değerler, bugün tüm insanlığın ortak mirası hâline gelmiştir. Bu büyük emanete sahip çıkmak, bu büyük hazineyi gelecek nesillere aktarmak öncelikli sorumluluğumuzdur.

Yirmi birinci yüzyıl dünyasına sunabileceğimiz yeni bir medeniyet projesinin dokusunu örecek değerleri üretebilmemiz, ancak sahip olduğumuz bu hazinelerin ve zengin birikimin işlenmesiyle mümkündür. Bu miras bize, tarihteki en büyük ilim ve düşünce insanlarının geniş bir yelpazede ürettikleri eserleri sunuyor. Çok çeşitli alanlarda ve disiplinlerde medeniyetimizin en zengin ve benzersiz metinlerini ihtiva eden bu eserlerin korunması, tercüme ya da tıpkıbasım yoluyla işlenmesi ve etkin bir şekilde yeniden inşa edilmesi, Büyük Türkiye Vizyonumuzun önemli bir parçasıdır. Bu doğrultuda yapılacak çalışmalar, hiç şüphesiz tarihe, ecdadımıza, gelecek nesillere ve insanlığa sunacağımız eserleri üretmeye yönelik fikrî çabaların hasılası olacaktır. Her alanda olduğu gibi bilim, düşünce, kültür ve sanat alanlarında da eser ve iş üretmek idealiyle yeniden ele alınmaya, ilgi görmeye, kaynak olmaya başlayan bu hazinelerin ülkemize ve tüm insanlığa hayırlar getirmesini temenni ederim. Aziz milletimiz, bu kutsal emaneti yücelterek muhafaza etmeyi sürdürecektir.

Recep Tayyip Erdoğan
T. C.
Başbakan

İÇİNDEKİLER

TAKDİM 5
ÖNSÖZ 15
KISALTMALAR 17

AHMED YÂRÎ'NİN HAYATI VE ŞAHSİYETİ 19

1. HAYATI 19
1.1. Mahlası ve Adı 19
1.2. Mesleği 21
1.3. Hayatıyla İlgili Çeşitli Bilgiler 27
1.4. Yârî Mahlaslı Şâirler 31

2. ŞAHSİYETİ 33
2.1. Edebî Şahsiyeti 33
2.1.1. Dil ve Üslûbu 33
2.1.2. Şâirin Kendi Şiir ve Şâirliğini Değerlendirişi 45
2.1.3. Şiirlerindeki Sosyal Hayat İzleri 51
2.1.4. Başka Şâirlerle Benzerlikler 57
2.2. Tasavvufî Şahsiyeti 63

AHMED YÂRÎ'NİN DÎVÂN'I 71

1. ŞEKİL ÖZELLİKLER 71
1.1. NAZIM ŞEKİLLERİ VE TÜRLERİ 71
1.1.1. Mesnevîler 71
1.1.2. Kasideler 72
1.1.3. Musammatlar 74
1.1.4. Gazeller 75
1.1.5. Kıt'alar 79
a) Genel Konulu Kıt'alar 80
b) Târîh Kıt'aları 81
1.1.6. Nazmlar 84
1.1.7. Rübâ'îler 85
1.1.8. Dü-beytler 85
1.1.9. Muammâlar 86
1.1.10. Matla'lar 88
1.1.11. Müfredler 88

1.2. VEZİN ÖZELLİKLERİ 89
1.2.1. Şiirlerde Kullanılan Arûz Kalıpları 89
1.2.2. Rübâ'îlerde Kullanılan Arûz Kalıpları 94
1.2.3. Şâirin Vezin Kullanımı 96

1.3. KAFİYE VE REDİF 100

1.4. ÂHENK UNSURLARI 109
1.4.1. Söz Tekrarları 109
1.4.2. Paralellik 111
1.4.3. İkilemeler 113
1.4.4. Ses Tekrarları 113

2. MUHTEVA ÖZELLİKLERİ 114
2.1. DİN 114
2.1.1. Allah 114
2.1.2. Melekler 117
2.1.3. Peygamberler 120
2.1.4. Ehl-i Beyt ve Sahabeler 130
2.1.5.1. Âyetler 133
2.1.5.2. Hadîsler 144
2.2. TASAVVUF 147
2.2.1. Aşk, Âşık, Mâşuk 147
2.2.3. Vücûd ve Adem 157
2.2.4. Tevhîd/ Vahdet-i vücûd 157
2.2.5. Hakîkat-i Muhammediyye/Nûr-ı Muhammedî 162
2.2.6. Rind ve Zâhid 163
2.2.7. İnsân-ı Kâmil 165
2.2.8. Ârif 167
2.2.9. Sâkî 168
2.2.10. Fenâ ve Beka 169
2.2.11. Mahv ve İsbât 171
2.2.12. Uzlet 171
2.2.13. Tevekkül 172

2.3. ŞAHISLAR 172
2.3.1. Tarihî Şahıslar 173
2.3.1.1. Ahmed Muîd Efendi (ö. 1647) 173
2.3.1.2. Ali Paşa 174
2.3.1.3. Babazâde Abdülkadir Senaî Efendi (Kadrî Efendi) (ö. 1674) 174
2.3.1 4. Fatih Sultân Muhammed Han (II. Mehmed) (ö. 1481) 175
2.3.1.5. Gazneli Sultân Mahmûd (ö. 1030) ve Ayâz 176
2.3.1.6. Hocazâde Abdullah (ö. 1636) 176
2.3.1.7. İsazâde Mehmed Aziz Efendi (ö. 1688) 177
2.3.1.8. Mehmed Ağa 178
2.3.1.9. Mehmed İzzetî Efendi (ö. 1681) 179
2.3.1.10. Mervân-ı Humâr (ö. 750) 179
2.3.1.11. Molla Ahmedzâde Nuh Efendi (Nuh b. Ahmed el-Ensârî) (ö. 1640) 180
2.3.1.12. Nizâmü'l-Mülk (ö. 1092) 180
2.3.1.13. Reftârîzâde 180
2.3.1.14. Sâdîzâde Efendi 181
2.3.1.15. Sultân III. Ahmed (ö. 1736) 181
2.3.1.16. Sultân IV. Murâd (ö. 1640) 182
2.3.1.17. Sultân II. Mustafa (ö. 1703) 182
2.3.1.18. Şeyhî Efendizâde Abdurrahman Efendi (ö. 1667) 182
2.3.1.19. Şeyhî Mehmed Efendi (ö. 1674) 183
2.3.2. Efsânevî Şahıslar 185
2.3.2.2. Behrâm-ı Gûr 185
2.3.2.3. Cemşîd / Cem 186
2.3.2.4. Dârâ 186
2.3.2.5. Efrâsiyâb 186
2.3.2.6. Fağfûr 187
2.3.2.7. Ferîdûn (Efrîdûn) 187
2.3.2.8. İsfendiyâr 187
2.3.2.9. İskender 188
2.3.2.10. Kahramân-Kahtarân 188
2.3.2.11. Kârûn 189
2.3.2.12. Kayser 189
2.3.2.13. Kubâd 190

2.3.2.14. Mânî 190
2.3.2.15. Nerîmân 190
2.3.2.16. Rüstem (Rûyînten, Tehemten) 191
2.3.2.17. Siyâveş 191
2.3.2.18. Sohrâb 192
2.3.2.19. Şeddâd 192
2.3.2.20. Ye'cûc 192
2.3.2.21. Zâl 194
2.3.3. Tasavvufî Şahıslar 194
2.3.3.1. Abdî 194
2.3.3.2. Ahmed Bîcan (Yazıcızâde) (ö. 1466'dan sonra) 195
2.3.3.3. Ahmed Yesevî (ö. 1166) 197
2.3.3.4. Bâyezîd-i Bistâmî (Tayfûr) (ö. 848 ?) 197
2.3.3.5. Bişr-i Hâfî (ö. 841) 198
2.3.3.6. Cüneyd-i Bağdâdî (ö. 909) 198
2.3.3.7. Ebu'l-Hasan-ı Harakanî (ö. 1033) 199
2.3.3.8. Hallâc-ı Mansûr (ö. 922) 199
2.3.3.9. Hâris-i Muhâsibî (ö. 857) 201
2.3.3.10. İbrâhim Edhem (ö. 778) 201
2.3.3.11. Ma'rûf-ı Kerhî (ö. 815-16 ?) 202
2.3.3.12. Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî (ö. 1273) 202
2.3.3.13. Muhyiddin İbnü'l-Arabî (ö. 1240) 204
2.3.3.14. Şakîk-i Belhî (ö. 809) 205
2.3.3.15. Şeyh Mehmed-i Dâğî (ö. 1611) 205
2.3.3.16. Şiblî (ö. 945) 206
2.3.3.17. Veysel Karanî (ö. 657) 207
2.3.3.18. Zünnûn-ı Mısrî (ö. 859) 207
2.3.4. Şâirler, Âlimler, Sanatkârlar 207
2.3.4.1. Abdurrahmân-ı Câmî (ö. 1492) 208
2.3.4.2. Ahmedî (ö. 1412-13) 209
2.3.4.3. Alî Şîr Nevâî (ö. 1501) 209
2.3.4.4. Aristo (M. Ö. 384-322) 210
2.3.4.5. Asma'î (ö. 831) 210
2.3.4.6. Bâlâ Mehmed (Muhammed ?) Efendi 210
2.3.4.7. Bihzâd 211
2.3.4.8. Ebû Alî İbn-i Sinâ (ö. 1037) 211

2.3.4.9. Ebû Hanîfe (Nu'mân b. Sâbit) (ö. 767) 212
2.3 4.10. Ebû Ma'şer el-Belhî (ö. 886) 212
2.3.4.11. Eflâtûn (Felâtûn) (m. ö. 427-347) 212
2.3.4.12. Enverî (ö. 1189 ?), Feyzî-i Hindî (ö. 1595) 213
2.3.4.13. Fârâbî (veya Fâryâbî) (ö. 950) 213
2.3.4.14. Ferîdüddîn-i Attâr (ö. 1221) 214
2.3.4.15. Firdevsî (ö. 1020 ?) 214
2.3.4.16. Hâcû-yi Kirmânî (ö. 1352) 214
2.3.4.17. Hâfız-ı Şirâzî (ö. 1390 ?) 215
2.3.4.18. Hâkânî-i Şirvânî (ö. 1199) 215
2.3.4.19. Hakîm-i Senâyî (ö. 1131) 216
2.3.4.20. Hâtem-i Tâyî (ö. 678 ?) 216
2.3.4.21. Husrev-i Dihlevî (ö. 1325) 217
2.3.4.22. İbn-i Hümâm (ö. 1457) 217
2.3 4.23. İbnü'l-Fârız (ö. 1235) 217
2.3.4.24. Lebîd (ö. 660 veya 661) 218
2.3.4.25. Mahdûm (ö. 1700-01) 218
2.3.4.26. Mîr Ali - Ferîd 218
2.3.4.27. Muhteşem-i Kâşânî (ö. 1588) 219
2.3.4.28. Nef'î (ö. 1635) 219
2.3.4.29. Nev'i-zâde Atâyî (ö. 1635) 220
2.3.4.30. Nizâmî (ö. 1209) 220
2.3.4.31. Örfî-i Şirâzî (ö. 1590-91), Tâlib-i Âmûlî (ö. 1626) 221
2.3.4.32. Sâbir Pârsâ (ö. 1679-80) 221
2.3.4.33. Sâdî-i Şirâzî (ö. 1292) 222
2.3.4.34. Sahbân-ı Vâil 222
2.3.4.35. Selmân-ı Sâvecî (ö. 1376) 222
2.3.4.36. Seyyid Nesimî (ö. 1404 ?) 223
2.3.4.37. Sultân Dîvânî (Mehmed Çelebi) (ö. 1529 ?) 223
2.3.4.38. Şeyhülislâm Yahyâ (ö. 1644) 223
2.3.4.39. Yüsrî (ö. 1693) 224
2.3.4.40. Zemahşerî (ö. 1144), Fahrüddîn Râzî (ö. 1209), Seyyid Şerîf Cürcânî (ö. 1413) 224
2.3.5. Diğer Şahıslar 225
2.3.6. Aşk Hikâyelerinin Kahramanı Olan Efsânevî ve Sembolik Şahıslar 225

2.3.6.1. Yûsuf u Züleyhâ 225
2.3.6.2. Leylâ vü Mecnûn 226
2.3.6.3. Ferhâd ü Şîrîn 229
2.3.6.4. Husrev-i Pervîz (Husrev ü Şîrîn) 231
2.3.6.5. Vâmık u Azrâ 231
2.3.6.6. Şem' ü Pervâne 232
2.3.6.7. Gül ü Bülbül 233
2.3.6.8. Şeyh-i San'ân 234

2.4. EDEBÎ SANATLAR 234
2.4.1. Aks 235
2.4.2. Cinas 235
2.4.3. İktibas 236
2.4.4. İstiâre 236
2.4.5. İstifham 236
2.4.6. İştikak 237
2.4.7. Kalb 237
2.4.8. Kinâye 237
2.4.9. Leff ü Neşr 238
2.4.10. Mübâlağa 238
2.4.11. Nidâ 238
2.4.12. Tarsî' 239
2.4.13. Tecrîd 239
2.3.14. Tekrir 239
2.4.15. Telmih 240
2.4.16. Tenâsüb 240
2.4.17. Teşbih 240
2.4.18. Teşhis 241
2.4.19. Tevriye-Îhâm 241
2.4.20. Tezat 242

2.5. ATASÖZLERİ, DEYİMLER VE HALK SÖYLEYİŞLERİ 242
2.5.1. Atasözleri 244
2.5.2. Atasözü Gibi Kullanılan İfâdeler 244
2.5.3. Halk Söyleyişleri 245
2.5.4. Deyimler 246

3. NÜSHANIN TANITIMI 262
3.1. Nüsha Tavsifi 262
3.2. Yazma Nüshanın Bazı Husûsiyetleri 262

4. METİN KURULUŞUNDA TAKİP EDİLEN USÛL 264
4.1. Türkçe Bazı Ekler ve Kelimelerin İmlâsı 264
4.2. Arapça ve Farsça Terkip, Ek ve Kelimelerin İmlâsı 267
4.3. Transkripsiyon Sistemi ve Bazı Teknik Bilgiler 269

SONUÇ 270

METİN 281

MESNEVÎ, KASÎDE VE MUSAMMATLAR 284

TÜRKÇE GAZELLER 505

FARSÇA GAZELLER 934

TÂRÎHLER 940

KIT'ALAR 957

NAZMLAR 988

RÜBÂ'ÎLER 990

DÜ-BEYTLER 1004

MU' AMMÂLAR 1027

MATLA'LAR 1039

MÜFREDLER 1067

BİBLİYOGRAFYA 1069
TIPKIBASIM 1089

ÖNSÖZ

Her medeniyet ayrı bir hayat üslûbu demektir ve *her büyük kültürle birlikte yeni bir dünya tablosu, yeni bir dünya perspektifi ortaya çıkar*. Klâsik Türk edebiyatı mahsûlleri yeşermeye başladığı Osmanlı medeniyetinin ürünleri olarak, o medeniyetin o kültürün edebî bir üslûpla kaleme alınmış ve yazıldıkları dönemin tarihine, sosyal hayatına ve birçok perspektiften kültürün yansımasına katkı sağlamıştır. Bu açıdan bakıldığında bir medeniyeti anlamak için onun yazılı vesikalarını kıymet bakımından herhangi bir tasnife tâbi tutmadan bir bütünün parçaları olarak değerlendirmek ve günümüz insanının faydalanabileceği bir şekilde sunmak gerekir.

Tarihin satır araları dîvânlarda gizlidir; şâirlerin ayak izleri de tarihin sayfalarında takip edilebilir. Nitekim altı yüz yıllık bir geçmişe sahip olan bir medeniyetin hayat üslûbu en güzel ifadesini edebiyatının satır aralarında bulmuştur. Öyle ki tarihin akislerini bir huzme gibi süzerek içine sindirmiş beyitler kimi zaman bir olayın çözümünde bir ayna görevi görmüştür. Bu nokta-i nazardan hareketle şimdiye kadar tekmil ve teferruatlı bir çalışma yapılmayan *Yârî Dîvânı*'nı çalışmamıza konu olarak belirledik.

Mezkûr *Dîvân*'ın hacimli olması ve 17. yüzyılda yaşamış ulemâ zümresinden bir kadı'nın gözüyle hem yaşadığı asrın değerlendirilmesi hem de tasavvufî aşk, mârifet, tevhîd eksenli irfânî hakîkatlerin şiir diliyle ifadesi bakımından eser önem taşımaktadır. Bu mânâda eserin tarih ve tasavvuf araştırmacıları için de faydalı olacağı kanâatindeyiz.

Çalışmamız "İnceleme", "Metin" ve "Tıpkıbasım" olmak üzere üç ana bölümden oluşmaktadır. İnceleme bölümünün ilk kısmında şâir Yârî'nin hayatı, edebî ve tasavvufî şahsiyeti üzerinde durulmuştur. Bu kısım hazırlanırken şâirin yaşadığı asırdan bu yana kaynaklar tarih sırasıyla takip edilmiş, kaynaklardaki bilgiler mukayese edilmiş, mesleği kadılık olması sebebiyle Meşihat Arşivi'nde araştırmalar yapılmıştır. Şâirin hayatı hakkında kaynaklarda fazla bir bilgiye ulaşılamadığı için daha ziyâde *Dîvân*'dan yola çıkılarak tespitlerde bulunulmuştur.

İnceleme bölümünün ikinci kısmında Yârî'nin *Dîvân*'ı tetkik edilmiştir. Bu kısım dört ana başlık altında ele alınmıştır. "Şekil Özellikleri" başlığı altında nazım şekilleri ve türleri, vezin, kafiye, redif ve âhenk unsurları olmak üzere şiirler biçim yönünden örnekleriyle birlikte ele alınarak incelenmiş böylece şiirlerin biçimsel niteliği ortaya konmaya çalışılmıştır. "Muhteva Özellikleri" başlığı ise din, tasavvuf, şahıslar, edebî sanatlar, atasözleri, deyimler ve halk söyleyişleri alt başlıklarından oluşmuştur. Kadı ve mutasavvıf bir kimliğe sâhip şâirin Dîvân'ında dinî ve tasavvufî unsurlar ve bu alanlara âit söylemler, terimler ön plana çıktığı için bu iki sahanın temel kaynaklarına ulaşılarak şâirin şiirlerinde bu sahaya âit terimler örnek beyitler üzerinden ele alınmıştır. Şâirin şiirlerinde aşk ve vahdet-i vücûd fikriyâtı hâkim olduğu için aşk ekseninde Hz. Mevlânâ, vahdet-i vücûd ekseninde Muhyiddin İbnü'l-Arabî'nin eserlerine atıfta

bulunularak şâirin şiirlerinin muhteviyâtı genel olarak değerlendirilmeye çalışılmıştır. Şahıslar başlığı altında eserde isimleri zikredilen tarihî, efsanevî, tasavvufî şahıslar, şâirler, âlimler ve sanatkârlar, aşk hikâyelerinin kahramanı olan efsânevî ve sembolik şahıslar beyitlerde ele alınış şekilleri ile değerlendirilerek incelenmiştir. Son olarak eserde tespit edilebilinen edebî sanatlar, deyimler, atasözleri ve halk söyleyişleri seçilen örnek beyitlerle zikredilmiştir.

Üçüncü başlıkta *Dîvân*'ın bilinen tek nüshası olan Millet Yazma Eser Kütüphânesi Ali Emîrî 514 numaradaki nüshanın tavsifi yapılmış, imlâ özellikleri üzerinde durulmuştur. Metin kuruluşunda takip edilen usûl başlığı altında Türkçe bazı ek ve kelimelerin imlâsı, Arapça, Farsça terkip, ek ve kelimelerin imlâsı hakkında bilgi verilmiştir. Transkripsiyon sistemi ve teknik özellikler kısmında yazma nüshanın tertibine dâir bilgiler verilmiştir.

Dördüncü başlıkta tarafımızca yapılan araştırmalar neticesinde ulaşılabilinen mecmûalardaki bilgiler değerlendirilmiş, sonuç bölümünde ise Yârî'nin hayatı, edebî ve tasavvufî şahsiyeti ve *Dîvân*'ı hakkında ulaştığımız neticeler aktarılmıştır. Çalışmamız sırasında müracaat ettiğimiz eserler bibliyografyada alfabetik olarak sıralanmış, son olarak yazmanın imlâ ve yazı hususiyetleriyle ilgili özellikler fotoğraflar ekinde gösterilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümü *Dîvân* metninin yer aldığı ve metnin transkripsiyon alfabesiyle verildiği kısımdır. Çalışmaya esas alınan yazma nüshanın tıpkıbasımı ile de eser sonlandırılmıştır.

Yârî Dîvânı'nı, yakın dostu rahmetli Yard. Doç. Dr. Selçuk Eraydın'ın bir emâneti bilip doktora tez konusu olarak belirlememde beni yüreklendiren kıymetli hocam Prof. Dr. Mustafa Tahralı'ya; yüksek lisans yıllarımdan itibaren maddî ve mânevî desteğiyle her zaman yanımda olan, eserdeki Arapça ibâreler ile ilgili müşkilimi gidermemde kıymetli vakitlerini ayıran saygıdeğer hocam Prof. Dr. Mustafa Uzun'a; metni okurken karşılaştığım güçlüklerde yardımlarını esirgemeyen Prof. Dr. Sebahat Deniz, Prof. Dr. Cihan Okuyucu ve Doç. Dr. Ömer Zülfe'ye teşekkürü bir borç bilirim. Klâsik edebiyatın titizliğini çalışmalarında gösteren ve talebelerini bu duyarlılıkla yetiştiren, doktora çalışmamın mümkün olduğunca az hatayla bitirilmesi için önemli yönlendirmelerde bulunan kıymetli hocam Prof. Dr. Nihat Öztoprak'a sonsuz şükran borçluyum. Bu çalışmanın verimli ve rahat bir ortamda hazırlanmasında önemli bir katkısı olan İSAM kütüphânesinin yetkililerine ve çalışanlarına; neşredilmesinde her türlü desteği sağlayan Yazma Eserler Kurumu Başkanı Prof. Dr. Muhittin Macit Bey ile Çeviri ve Yayım Dairesi Başkanı Yard. Doç. Dr. Ferruh Özpilavcı Hocam'a teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca mânevî desteğiyle hep yanımda olan ve çalışmam boyunca beni yüreklendiren anneme, Yard. Doç. Dr. Neslihan Karakuş'a, Fatma Nur Yürük'e, Hatice Eriş'e, Alime Evci'ye ve ismini zikredemediğim dostlarıma teşekkür ederim.

Nurgül Karayazı
İstanbul 2013

KISALTMALAR

a. g. e.	adı geçen eser
a. g. m.	adı geçen makale
a. g. t.	adı geçen tez
a. mlf.	aynı müellif
A. Ü.	Ankara Üniversitesi
A. Ü. D. T. C. F.	Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi
bk.	Bakınız
C.	Cilt
Çev.	Çeviren
Dem. nr.	Demirbaş Numarası
Db.	Dü-beyt
DİA	Diyanet İslam Ansiklopedisi
Drl.	Derleyen
Ed.	Editör
F. G.	Farsça Gazel
G.	Türkçe Gazel
Gnl. Yay. Yön.	Genel Yayın Yönetmeni
Göz. Geç.	Gözden Geçiren
Haz.	Hazırlayan
İA	İslam Ansiklopedisi
Hz.	Hazreti
K.	Kaside
Kt.	Kıt‘a
M.	Mesnevî
Mf.	Müfred
Mtr.	Mütercim
Mu.	Muammâ
Mh.	Muhammes
Ms.	Müseddes
Mt.	Matla‘
MÜ	Marmara Üniversitesi
N.	Nazm
Nşr.	Neşreden
nr.	Numara
Pro. Dan.	Proje Danışmanı
Red.	Redaktör, Redaksiyon

Rüb.	Rübâ'î
S.	Sayı
s.	Sayfa
Sad.	Sadeleştiren
Şrh.	Şerh Eden
T.	Tarih
Th.	Tahmis
Trc.	Tercüme Eden
Trs.	Transkripsiyon
Ts.	Tesdis
Tsh.	Tashih Eden
t. y.	Tarih yok
vd.	Ve diğerleri
vr.	Varak
Y.	Yıl
Yay.	Yayınlayan
Yay. Haz.	Yayına hazırlayan
Yaz.	Yazanlar
y. y.	Yayın Yeri Yok

AHMED YÂRÎ'NİN HAYATI VE ŞAHSİYETİ

1. HAYATI

1.1. Mahlası ve Adı

Farsça kökenli bir kelime olup "sevgili, dost, bildik, tanıdık, yardımcı"[1] anlamına gelen yâr kelimesine nisbet eki –î getirilmesiyle oluşturulan Yârî mahlası, "dosta mensup, sevgiliye mensup" anlamlarına gelmektedir. Şâirin bu mahlası seçmesindeki neden belli değildir. Ancak şiirlerinde çokça zikrettiği dost kavramından yola çıkarak bu kavramın onun dünyasında önemli bir yere sahip olduğunu ve şiirlerinde asıl dost olarak gördüğü Hz. Allah'ı her dem zikretmek, O'na olan mensubiyetini ikrâr etmek maksadıyla bu mahlası seçtiğini düşünebiliriz:

Sensin ey dūst iki ʿālemde benüm maḳṣūdum
Bu cihān içre baña dūst hemān sensin sen (G. 495/3)

Sensin sen ü sen hemān bir sen
Hep ġayrısı māsivādur ey dūst

Yārī'ye cihānda āşinā yoḳ
Ancaḳ saña āşinādur ey dūst (G. 36/10-11)

Yaptığımız araştırmalara rağmen şâirin hayatı hakkında gerek şuarâ tezkirelerinde gerekse biyografik ve tarihî kaynaklarda kayıtlara geçmiş bir bilgiye rastlanmamıştır. Şuarâ tezkirelerinden sadece Âsım (1086/ 1675)'ın kaleme aldığı *Zeyl-i Zübdetü'l-Eşâr*[2] adlı tezkirede şâire âit fahriye nazım türünde kaleme alınmış bir beyit zikredilmiştir:

Ẕātum gibi bir gevher-i pāk itmedi ẓāhir
Tertīb-i mevādd ideli terkīb-i ʿanāṣır (K. 44/1)

Yârî hakkında kaleme aldığı bir makaleyle şâiri ilim âlemine tanıtan rahmetli Selçuk Eraydın, söz konusu makalede şâir ile ilgili olarak adının Abbas, memleketinin Gelibolu olduğunu söyler. "Gazellerinde Mevleviyye Tarîkati'nin bir mensubu oldu-

---

1 İlhan Ayverdi, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, Red. Ahmet Topaloğlu, Yay. Haz. Kerim Can Bayar, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul 2005, C. 3, s. 3371, 3378.

2 Âsım Mehmed, *Zeyl-i Zübdetü'l-eş'âr*, İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphânesi, Türkçe Yazmalar Bölümü, Dem. nr. 1711, s. 26a. Söz konusu tezkireye istinaden şâirin ismini zikreden kaynaklar için bk. Agâh Sırrı Levend, *Türk Edebiyâtı Tarihi*, I. Cilt Giriş, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1973, s. 303; Haluk İpekten vd., *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1988, s. 535; Mehmet Nâil Tuman, *Tuhfe-i Nâilî Divân Şâirlerinin Muhtasar Biyografileri II,* Haz. Cemâl Kurnaz, Mustafa Tatçı, Bizim Büro Yayınları, Ankara 2001, s. 1211.

ğunu söyleyen" şâirin uzun süre İstanbul'da bulunduğunu, 1080/1669-70 yıllarında Babaeski'ye kadı tayin edildiğini fakat bu tayinden şikâyetçi olduğunu dile getirir.[3]

Ancak adının Abbas olduğuna dâir *Dîvân*'ında hiçbir bilgiye rastlanmazken bir beytinde memleketini de zikrederek adının Ahmed olduğunu açıkça ifade eder:

Nāmumı ṣorar iseñ şehr-i Gelibolı'da
Ṣāf-dil pāk-süḫan Aḥmed-i Yārī maʿrūf (G. 339/5)

Ahmed Yârî olarak tanınan şâir memleketinin Gelibolu olduğunu bir başka beytinde daha dile getirir[4]:

Vatanum kişver-i Gelibolı'dur
Pey-rev-i ʿālī-i süḫan-dānem (K. 43/100)

---

3 Selçuk Eraydın, "Yâri ve Tevhidi Tevhîd-i Zât-ı Hudâ-vend-i Kâinât", *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü Dergisi)*, İstanbul 1985, S. 3, s. 329-331. Rahmetli Selçuk Eraydın'ın Yârî ile ilgili diğer çalışmaları için bk. Selçuk Eraydın, "Na'tler ve Yâri'nin 'Der Vasf-ı Hazret-i Sultan-ı Enbîyâ'sı", *Altınoluk Dergisi*, Kasım 1986, S. 9, s. 21; Selçuk Eraydın, *Tasavvuf ve Edebiyat Yazıları*, Mavi Yayıncılık, İstanbul 1997, s. 167-170. Yârî ve *Dîvân*'ı ilk kez *İstanbul Kütüphâneleri Türkçe Yazma Divanlar Kataloğu*'nda tanıtılmıştır. bk. *İstanbul Kütüphâneleri Türkçe Yazma Divanlar Kataloğu* , II. Cilt, XVII. Asır, Maarif Vekaleti, Ankara 1959, s. 525-526. Şâir hakkında bilgi veren daha sonraki kaynaklarda da bu çalışmalara atıfta bulunulmuştur: bk. Atilla Özkırımlı, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, Cem Yayınevi, (III. Baskı), İstanbul 1984, C. 4, s. 1213; *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi Devirler/İsimler/Eserler/Terimler*, Yay. Hz. Ezel Erverdi, Mustafa Kutlu, İsmail Kara, Dergâh Yayınları, İstanbul 1998, C. 8, s. 564; Müjgân Cunbur, "Yârî (17. yy.)", *Türk Dünyası Ortak Edebiyatı Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*, Proje Yürütücüsü: Sadık Tural; Başkan: Müjgân Cunbur, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 2007, C. 8, s. 584; Aynı eserde ayrıca Niyazi Ünver tarafından yazılan "Yârî (18. yy.)" maddesinde şu bilgiler yer almaktadır: "Divan şâiri. Asım, bir beytini örnek olarak vermektedir." (bk. Niyazi Ünver, "Yârî (18. yy)", *Türk Dünyası Ortak Edebiyatı Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*, C. 8, s. 584). Bu bilgide bir hata olduğu kanaatindeyiz. Nitekim Âsım'ın tezkiresi, "1030 tarihinden başlayarak ölümüne kadar 55 yıl içindeki şâirleri toplamıştır." (bk. Haluk İpekten vd. , *Şair Tezkireleri*, Grafiker Yayınları, Ankara 2002, s. 97.) Bu durumda 1620-1675 tarihine kadar yetişen şâirlerden söz etmektedir. Bu tezkirede sözü edilen şâirin çalışmamızın konusu olan 17. yüzyıl şâiri Yârî olduğu açıktır.

4 Millet Kütüphânesi, Ali Emîrî Manzum 514 numarada Yârî'nin *Dîvân*'ına ait iki kayıt yer almaktadır: Bunlardan biri "Abbas Yârî" diğeri ise "Amasyalı Yârî" adına kaydedilmiştir. Ancak yaptığımız araştırmalar neticesinde şâirin Amasyalı olduğuna dâir herhangi bir kayda rastlamadık.

1.2. Mesleği

Dîvân'da yer alan *Hasb-i Hâl-i Hükûmet-i Hod Der-Baba-yı Atîk* başlıklı manzûmedeki ifadelere göre şâirin mesleği kadılıktır.[5]

İki yıllık mülâzemet döneminin ardından Babaeski'ye kadı olarak tayin edilmiştir. Babaeski'de bulunduğu bir yıllık süre içerisinde birçok hayâl kırıklığına uğramış, gördüğü muamele ve yaşadıkları karşısında çok müteessir olmuş ve bunu kalemine aksettirmiştir:

İki sene mülāzemet itdüm
Gice gündüz muvāẓabet itdüm

Sālik-i şāh-rāh-ı cāh oldum
Mālik-i taẖt-gāh-ı cāh oldum

Āẖirü'l-emr-i Ḥażret-i Bārī
Ḥükm-i taḳdīrin eyledi cārī

Ġam esāsına küskisi oldum
Mübtelā-yı Bab'eski'si oldum

Anda ḳāḍī-i kār-dān oldum
Kām-baḫşā-yı kām-rān oldum

Ḥırş-ı emvāle olmadum ṭāmiʿ
Oldum ʿizz-i ḳanāʿate ḳāniʿ

Oldı baña o manṣıb-ı nā-kām
Bir sene sālyāne-i ālām

Anda tenfīẕ-i ḥükm-i tām itdim
Reh-i şerʿ içre ihtimām itdim

Rāz-dān-ı şerīʿat olmış-idüm
Kār-dān-ı ḥükūmet olmış-idüm

---

5 "Osmanlı Devletinde çok geniş kapsamlı yetkileri bulunan ve şer'îye mahkemelerinde yargı görevini ifa eden şahıslara kadı denmektedir. Kadılara hâkim veya hâkimü'ş-şer' de denilmektedir." İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devletinin İlmiye Teşkilâtı*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1965, s. 83; Ahmed Akgündüz, "İslam Hukukunun Osmanlı Devletinde Tatbiki: Şer'iye Mahkemeleri ve Şer'iye Sicilleri", *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi,* Ekim 2009, S. 14, s. 16. Dîvân şâirlerinin meslekî konumları ile ilgili bilgi için bk. Mustafa İsen, "Divan Şairlerinin Meslekî Konumları", *Ötelerden Bir Ses Divan Edebiyatı ve Balkanlarda Türk Edebiyatı Üzerine Makaleler,* Akçağ Yayınları, Ankara 1997, s. 221-229.

Şuġl-i ʿilme mümāreset ḳıldım
Ḥükm-i şerʿe muḥākemet ḳıldım (M. 5/ 37-46)

Görevi süresince şerîat üzere hareket eden, dürüst, kanaatkâr bir kadı olan Yârî, yaptıklarının kıymetinin bilinmeyerek azl edildiğini ve bu durumun kendisini ümitsizliğe sürüklediğini dile getirir:

Gör cefā-yı sipihr-i ġaddārı
N'eyledi ḥāl-i Yārī-i zārı

Çünki irdi peyām-ı maʿzūli
Beni mest itdi cām-ı maʿzūlī

Telḫ-kām itdi cānı leẕẕet-i yeʾs
Yaʿnī mürrü'l-meẕāḳ-ı şerbet-i yeʾs

Oldum efkār-ı ʿazl-ile ebkem
Bī-dil ü bī-kesān [u] bī-hem-dem (M. 5/48-51)

Literatürde bir kadı, herhangi bir sebeple görev süresini (müddet) tamamlamadan görevden alınırsa, buna azl veya ref' adı verilir ve mâzuller arasına dâhil edilirdi. Görevden alma sebepleri çeşitlidir: Mahalli âyân tarafından imzalanan ve yazılı olarak halkın şikâyetlerinden (raz-ı mahzer) veya kadının vergi toplama veya bazı kamu hizmetleri için adam toplama gibi önemli bir görevi yerine getirememesinden kaynaklanabilirdi.[6]

Şâirin azl sebebi hakkında kesin bir şey söyleyememekteyiz. Ancak bu konuda bazı mercilere müracaat ettiğini, kendisine birtakım ümitler veren bu insanların hiçbir şekilde vaatlerinin arkasında durmadığını aşağıdaki beyitlerinden öğrenmekteyiz:

Mekremet umduġuñ ekābirden
Maġfiret ummadur kebāyirden

Evvelā vaʿd-i luṭf-ı lāf-endūz
Keşf ider baʿdehu künūz-ı rumūz

Vaʿd-i cāh eylese bir ehl-i kirām
Ḥaşre dek olmaya o vaʿde tamām

Etsek ümmīd-i vaʿd-i luṭf u kerem
Ola incāz-ı vaʿd-i lā vü neʿam

6 Halil İnalcık, "Kazasker Ruznamçe Defterine Göre Kadılık", *Adâlet Kitabı*, Ed. Bülent Arı, Selim Aslantaş, Adalet Bakanlığı, Ankara 2007, s. 130.

Sen umarsın bugün yarın diyerek
Gider ol vaʿde tā ḳıyāmete dek

Seni her gün ümīd-vār eyler
Ṣoñra meʾyūs u şerm-sār eyler

Az ü çoḳ yoḳsa sende sīm ile zer
Anlara çoḳ mülāzemet ister

Şaḳın anlara iʿtimād itme
Neyl-i ümniyye-i murād itme (M. 5/ 62-69)

Şâirin manzûmede dile getirdiği sıkıntılardan biri de ehil olmayan insanların bazı makamlarda bulunmalarıdır. Nitekim tarihî kaynaklarda XVI. yüzyılın sonlarında ve XVII. yüzyılda gerek ilmiye mesleğinde gerekse devletin diğer müesseselerinde tedricî bir bozulmadan söz edilmektedir. İlme rağbetin azalması, mevâlîzâdelerin zuhuru ve kısa zamanda yükselmeleri, iltimasla ilmiye yoluna girilmesi, kadılık ve müderrisliğin rüşvetle verilmesi ve âlimlerle cahillerin tefrik edilmemesi gibi hususlar özellikle XVII. yüzyılda daha da belirginleşmiştir.[7] Kadılık elde etmek ve bunu muhafaza için rüşvet ve iltimasa başvurmak oldukça yaygın bir uygulama hâline gelmiştir:[8]

Şehrī ammā ki ḫaylī rüstāyī
Cümle herze nifāḳ-ı hercāyī

Kendü zuʿmınca gerçi şehrīler
Līk ġavvāṣ-ı ṣayd-ı nehrīler

Beng-ḫorān-ı ḫān-gāhīler
Pōst-pūşān-ı şeb-külāhīler

---

7 Geniş bilgi için bk. Koçi Bey, *Koçi Bey Risâlesi,* Matbaa-i Ebüzziya, Konstantiniyye 1886, s. 39-41; Kâtip Çelebi, *Mîzanü'l-hakk fî ihtiyari'l-ahakk*, Haz. Orhan Şaik Gökyay, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1972, s. 99-102; Cahid Baltacı, *XV. -XVI. Asırlarda Osmanlı Medreseleri: Teşkilât, Tarih*, İrfan Matbaası, İstanbul 1976, s. 61-71; Mehmet İpşirli, "Osmanlı İlmiye Teşkilâtında Mülâzemet Sisteminin Önemi ve Rumeli Kadıaskeri Mehmed Efendi Zamanına Ait Mülâzemet Kayıtları", *Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi 10-11*, İstanbul 1983, s. 133-137; s. 221-231; Kâtip Çelebi, *Mîzânu'l-hak fi ihtiyâri'l-ehak İslâmda Tenkid ve Tartışma Usûlü*, Sad. Süleyman Uludağ, Mustafa Kara, Marifet Yayınları, İstanbul 1990, s. 129-132; Fahri Unan, "Bir Âlimin Hayat Hikâyesi ve Klâsik Osmanlı Eğitim Sistemi Üzerine", *OTAM (Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi)*, Ankara 1997, S. 8, s. 365-391; Ekmeleddin İhsanoğlu, "Osmanlı Eğitim ve Bilim Müesseseleri", *Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi,* Ed. Ekmeleddin İhsanoğlu, Yaz. Nuri Yüce vd., İslâm Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi (IRCICA), 1998, 2. C. s. 223-255.

8 Halil İnalcık, *a. g. m.*, s. 127.

Kimi nesnāsī-meşrebīlerden
Kimi ḫannāsī-meẕhebīlerden

Kelem āġūş-ı nā-şitāyīler
Bir ṭelāʾ-pūş-ı rūstāyīler

Ḫal-fürūşān-ı çārsū-yı meze
Rū-siyāhān-ı reng ü būy-ı beze (M. 5/136-141)

Şâir bir nevi hâl dilekçesi olan bu manzûmede sözlerinin hakîkati yansıttığını ve yaşadığı tecrübeler karşısında verdiği nasihatlare kulak verilmesi talebini dile getirir. Manzûmenin sonuna düşürdüğü temmet kaydıyla da 1080/1670 yılının zilhicce (aralık) ayında manzûmeyi tamamladığını ifade eder.

Bu maḳāle maḳāl-i ḳālümdür
Yaʿnī bi'l-cümle ḥasb-i ḥālümdür

Şanma bu sözleri ẓarāfetdür
Her ne didümse hep ḥaḳīḳatdür

Bunı ḳurṭu'ş-şımāḫ-ı gūş eyle
Yaʿnī mengūş-ı gūş-ı hūş eyle

Bunda yoḳ şāʿirāne kiẕb-i maḳāl
Ḥaḳ bilür böyledür veḳāyiʿ-i ḥāl

Yā ilāhī be-ḥaḳḳ-ı ḳıble-i dīn
Eyle bünyān-ı şerʿ-i pāki raşīn

Kilk-i ʿAbbāsī-i siyāh-ʿalem
Defter-i ihtitāma çekdi raḳam

Ḥamdü lillāh bu nüsḫa-i sāmī
Buldı ḫatm-i süḫanla itmāmı

Şehr-i ẕi'l-ḥicce idi żabṭ-ı tamām
Biñ seksen idi sinīn-i ʿavām (M. 5/154-161)

Bu manzûmedeki bilgilerden yola çıkarak Babaeski kadılığına dâir kayıtların yer alabileceği *Rumeli Kazaskerliği Rûznâmçeleri*'ne müracaat ettik.[9] *Rumeli Kazaskerli-*

---

9 *Rumeli Kazaskerliği Rûznâmçeleri*'nin içeriği hakkında şu kaynaklardan faydalanılmıştır: Câhid Baltacı, "Kâdî-asker Rûz-nâmçeleri'nin Tarihî ve Kültürel Ehemmiyeti", *İslâm Medeniyeti Mecmuası*, Temmuz 1979, C. IV, S. 1, s. 55-100; İsmail Erünsal, "Nuruosmaniye Kütüphânesinde Bulunan Bazı Kazasker Ruznamçeleri", *İslâm Medeniyeti Mecmuası*, Haziran 1980, C. IV, S. 3, s. 19-31.

ği Rûznâmçeleri, Nuruosmaniye Kütüphânesi, Meşihat Arşivi, 43 numaralı defterde[10] şöyle bir kayda ulaştık:

"Ḳażā-i Babaeski: Babaeski ḳadısı Aḥmed Yārī'nin müddeti ḥalle ḳarīb olmaġın ġurre-i mezbūreden altı ay tevḳītle refʿ ve yeri üç yüz aḳçe ile Berḳofça ḳażāsından münfaṣıl olup pīr ve iḫtiyār ve maḥal ve müstaḥaḳ olan Mevlānā Abdülvehhāb dāʿīlerine teḳāʿud iḫtiyār itmegin ber-vech-i teʾbīd ve teḳāʿud mutaṣarrıf olmaḳ ricāsına buyruldı."[11]

Bu kayda göre Ahmed Yârî'nin yerine Berkofça kazasından ayrılan Mevlânâ Abdülvehhâb günlük 300 akçe ile Babaeski'ye atanmıştır. Mezkûr defterde Babaeski kazasına ilişkin tarih 1 Zilkade 1080/23 Mart 1670'tir. Kayıtta tevkît müddeti altı ay olarak belirtildiği için Abdülvehhâb Efendi'nin 1 zilkadeden itibaren altı ay sonra bu göreve başlayacağını söyleyebiliriz. Yârî'nin yukarıda zikrettiğimiz manzûmeyi zilhicce 1080'de tamamladığını göz önüne aldığımızda şâir azledildiği için münfasıl olmuş ve bu süreçten itibaren mülâzemete[12] devam etmesi gerekmiştir.

---

10 "Kapsız ve cildi dağılmış hâlde bulunan defterde kadı ve müderris tevcîhatını muhtevî olup mühürde Mehmed adı okunmaktadır." Câhid Baltacı, *a. g. m.* , s. 71.

11 bk. *Rumeli Kazaskerliği Rûznâmçeleri*, Nuruosmaniye Kütüphânesi, Meşihat Arşivi, Müftülük 225, Defter nr. : 43, 1080-1088 (Yârî'ye ait kayıt "*Mine'l-medârisi'l-ma'rûfeti 'ale'l-ateti'l-'illiyyeti fî gurreti rebî'ü'l-evvel isnetâni ve semân semânin ve elfi (1082)*" başlığından sonra 2. sayfa; rûznâmçenin alt kısmında verilen numaralamaya göre de 10. sayfada yer almaktadır.)

12 Konunun daha iyi anlaşılabilmesi için zikredilen bu kavramların literatürdeki mânâları üzerinde kısaca durmak istiyoruz. Mülâzemet, ilmiye mesleği adaylarının meslekî stajları ve görev bekleme süreleri için kullanılan bir terimdir. Medrese mezunlarının müderrislik ve kadılık almak için sıra beklemeleri, bu arada meslekî tecrübe kazanmaları ve belirli kontenjanlardan istifâde ile göreve başlamalarını ifade eder. Bu sisteme göre medrese mezunu adaylar Anadolu veya Mısır'da vazife almak isterlerse Anadolu, Rumeli'de görev yapmak isterlerse Rumeli kazaskerinin belli günlerdeki meclisine devam ederek mülâzemet/ matlab defterine adlarını kaydettirirlerdi. İlmiyede bu şekilde medreseden mezuniyetle bir göreve ilk tayin arasında geçen belli süreye mülâzemet denildiği gibi ayrıca iki görev arasındaki süre için de aynı tabir kullanılmıştır. Genel olarak Osmanlı sisteminde ilmiye, seyfiye ve kalemiye denilen idarî/ bürokratik yapılanmada görevler / memuriyetler belirli süreler için verilirdi. (Mehmet İpşirli, "Mülâzemet", *DİA,* İstanbul 2006, C. 31, s. 537.) Kadıların bir kazada uzun müddet kalmalarının çeşitli mahzurları olacağı için "ulum ve fünun ile iştigalden uzun bir müddet mahrum kalmasınlar" diye vazife müddetleri belli dönemlere bağlanmış, dolayısıyla İstanbul'da yeniden bilgilerini yenileme ve artırma imkânı verilmiştir. Kadılık görev süreleri mevleviyet denilen büyük kadılıklar için bir yıl, küçük kadılıklar için ise 20 aya indirilmiştir. (İlber Ortaylı, *Hukuk ve İdare Adamı Olarak Osmanlı Devletinde Kadı*, Turhan Kitabevi, Ankara 1994, s. 16; Orhan Buyuk, *Şer'iyye Sicillerine Göre XVII. Yüzyılın Ortalarında Edirne'de Sosyo-Ekonomik Hayat*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Edirne 2009, s. 24-25.) Bir kadı müddet-i örfiye adı verilen 20 aylık görev süresini (tekmîl-i müddet) bir kazâda tamamladığında, İstanbul'a bağlı bulunduğu kazaskere mülâzemet ederdi. Kaynaklardaki bilgilere göre en kısa infisâl süresi bir yıl, İstanbul'da mülâzemet süresi de bir yıldır. İnfisâl ve Âsitâne'nin toplam süresi tam olarak tespit edilememiştir. Mülâzemet, kadının bilgi ve tecrübesini artırıp daha yüksek bir mevkie tayini için gerekli görülmüştür. (Halil İnalcık,

Rumeli Kazaskerliği Rûznâmçeleri'nde Yârî'ye ait başka kayıtların da olabileceği düşünülerek yaptığımız araştırmalar neticesinde 34 numaralı defterin[13] 76. sayfasında şöyle bir kayda rastladık:

"İbḳā-i Ḳażā-i Bozcaada: Bozcaada ḳażāsı Muṣṭafā üzerinden ʿİlmī-zāde Mevlānā Meḥmed'e tevcīh olunmışdı. Lākin muvaḳḳaten ḳāḍısı Aḥmed Yārī müstaḥaḳ olmaġın sene-i ātiyye cemāẕiyye'l-āhiresi ġāyetinden mutaṣarruf etmek üzere ḳażā-i mezbūr merḳūm Aḥmed Yārī'ye ibḳā buyrılup baʿde mezbūr Meḥmed mutaṣarrıf olmaḳ ricāsına baʿde'l-ʿarż buyruldı."[14]

Bu kayıt 1 Şevval 1064/15 Ağustos 1654 tarihinin altında yer almaktadır ve Ahmed Yârî 1 Receb 1065/7 Mayıs 1655 tarihinde göreve başlayacaktır. Çünkü kayda göre 29 Cemâziyye'l-âhir 1065/6 Mayıs 1655'e kadar Mustafa görev alacaktır. Ahmed Yârî'den sonra da İlmî-zâde Mehmed görev yapacaktır.

Bu bilgiler ışığında diyebiliriz ki Yârî önce Bozcaada'da kadılık yapmış daha sonra Babaeski'de görevine devam etmiştir. Babaeski'deki kadılığından sonra mülâzemete devam ettiğini düşünsek de tekrar nereye atandığına dâir kesin bir şey söyleyememekteyiz. Zirâ şâir, Üsküp'te ve Pür-Zerrîn (Prizren)'de bulunduğunu *Dîvân*'ında dile getirmiştir. Fakat buralara kadı olarak tâyin edildiğine dâir elimizde mevcut bir bilgi bulunmamaktadır:

Yār yoḳ hem-rāh yoḳ ḳaldı dil-i āgāhımuz
Bir beyābān-ı ġarībe düşdi semt-i rāhımuz

Düşmezüz bir deşt-i vaḥşet-zāra bulınmaz refīḳ
Sāyemüzden ġayrı yoḳdur mūnis ü hem-rāhımuz

---

a. g. m., s. 130. Ayrıca bk. Mehmet İpşirli, "Kazasker", *DİA,* Ankara 2002, C. 25, s. 140-143.) Böylece bir ilmiye mensubu meslek hayatı boyunca birkaç defa mülâzemet dönemi geçirirdi. Kadının bu mâzul müddetine *zamân-ı infisâli* denilip iki sene mülâzemetten sonra yeniden tâyin olununca ona da *zamân-ı ittisâli* adı verilirdi. (İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devletinin İlmiye Teşkilâtı*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1965, s. 94-95; Mehmet İpşirli, *a. g. m.,* s. 537.) Kadı mülâzemet süresi zarfında kazasker dîvânında yardımcı görevler alır, İstanbul'da bulunmanın verdiği imkânlarla bilgisini, tecrübesini arttırırdı. Kendilerine bazan başta vakıflar olmak üzere bir kısım kaynaklardan malî imkân sağlanırdı. (Mehmet İpşirli, *a. g. m.,* s. 537. Bu konuda ayrıca bk. Feda Şamil Arık, "Osmanlılarda Kadılık Müessesesi", *OTAM (Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi)*, Ankara 1997, S. 8, s. 1-71; Ekrem Buğra Ekinci, "Osmanlı Devleti'nde Mahkemeler ve Kadılık Müessesesi Literatürü", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, C. 3, S. 5, 2005, s. 417-438.)

13 "Mühründe Bursevî Şeyh Mehmed ismi okunan defter, kadı tevcîhâtını muhtevîdir." Câhid Baltacı, *a. g. m.,* s. 70.

14 bk. *Rumeli Kazaskerliği Rûznâmçeleri*, Nuruosmaniye Kütüphânesi, Meşihat Arşivi, Defter nr.: 34, Demirbaş nr. : 211, 1063-1064, s. 76.

Şimdi ġurbet illerinde ḳalmışuz bī-ṣadr u cāh
Şehr-i Pür-zerrīn id'evvel gerçi ṣadr u cāhımuz

Cūylar gibi nice ıḳlīmi seyrān eyledüñ
Şehr-i Üsküb oldı Yārī şimdi ārām-gāhımuz (G. 302/1-3, 9)

Mezkûr beyitlerden anlaşıldığı üzere şâir, önce bir müddet Pür-zerrîn (Prizren)'de[15] bulunmuş daha sonra Üsküb'e geçmiştir.

Ayrıca,

ʿĀrif-i Cām idügin itdi zamāna taḥḳīḳ
Rūm'da Yārī meger cāy-ı devrān olmış (G. 325/5)

diyerek Anadolu'da birçok yeri gezdiğini de ifade etmiştir.

Dîvân'ındaki bilgilerden tespit edebildiğimiz kadarıyla Yârî'nin Osmanlı coğrafyası içerisinde Bozcaada, Gelibolu, İstanbul, Edirne, Babaeski, Üsküp, Pür-zerrîn (Prizren)'de çeşitli vesilelerle bulunduğunu ifade edebiliriz.[16]

1.3. Hayatıyla İlgili Çeşitli Bilgiler

Şâirin eğitim hayatına dâir kaynaklarda bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak ulemâdan kadı bir şâir olan Yârî'nin iyi bir eğitim aldığı muhakkaktır. Zirâ Osmanlı devletinde kadı tayin edilmek birtakım niteliklere sahip olmaya, belirli bir tahsil düzenine ve hiyerarşik geçişe bağlı tutulmuştur. Bu nedenle kadılar bu hiyerarşi içinde gerekli medrese tahsili ve hukuk bilgisini ediniyorlardı.[17] Bu mânâda şâirin *Dîvân*'ı onun muktesâbâtının en önemli göstergelerindendir.

Rumeli Kazaskerliği Rûznâmçeleri'nde şâirin hayatına dâir yaptığımız araştırmalar neticesinde mülâzemet kayıtlarının yer aldığı 1075 tarihli 40 numaralı defterde[18] Abdurrahman Efendi'nin talebeleri arasında "Mevlā Ahmed b. Şeyh Mehmed (Muhammed) Gelibolı'dan" şeklinde bir kayda rastladık. Eldeki mevcut bilgilerle ismi zikredilen zâtın çalışmamızın konusu olan Gelibolulu Ahmed Yârî olup olmadığına dâir

---

15 *Dîvân*'da Pür-zerrîn (Prizren)'in güzelliklerinden bahseden beş beyitlik bir şehrengiz bulunmaktadır. bk. G. 586.

16 Söz konusu mekânların isimlerinin zikredildiği beyitler için bk. Edirne, T. 5/9; Üsküb, G. 302/9; Pür-zerrîn (Prizren) G. 302/3, G. 586/1-6; Babaeski, M. 5/40, 129; Gelibolı, K. 25/54, K. 43/100, G. 339/5, G. 790/2, Kt. 77/1, 3.

17 İlber Ortaylı, *Hukuk ve İdare Adamı Olarak Osmanlı Devletinde Kadı*, Turhan Kitabevi, Ankara 1994, s. 12. Ayrıca bk. İlber Ortaylı, "Osmanlı Devleti'nde Kadı", *DİA,* İstanbul 2001, C. 24, s. 69-73.

18 "Mühründe Mustafa ismi okunan defter, mülâzemet kayıtlarını muhtevîdir." Câhid Baltacı, *a. g. m.,* s. 71.

kesin bir şey söyleyemediğimiz için daha sonraki araştırmalara bir katkısı olması niyetiyle bu bilgiyi aktardık:

"Mevlā Aḥmed b. Şeyh Muḥammed Gelibolı'dan, Mevlā Muḥammedü'l-İstānbūlī, Mevlâ Muḥammed bin Muṣṭafā Bor'dan, Mevlā Abdülfettāḥ bin Nebiyyü'l-Edirnevī. Bu dört nefer ilmü'l-ʿulemāʾi'l-ʿiẓām refīkimüz Abdurraḥmān Efendi Ḥażretlerinüñ ṭalebelerinden olup ṯāniyen Anaṭolı ḳāḍīʿ askerliği ile müstaʿid olduḳlarında ḳānūn üzere teşrīflerinden mülāzemet ḳaydıdır"[19]

Şâir, Abdurrahman Efendi'den onun Rumeli kazaskeri olmasını tebrik amacıyla kaleme aldığı bir tarih kıtʿasında söz eder. Ancak bu manzûmede yukarıdaki kayda açıklık getirecek bir ifade yer almamaktadır. Şâir, Hocazâde Abdullah için kaleme aldığı bir terkîb-bendde ondan mülâzemet hocası olarak söz eder:

Beni mülāzemet-i medreseyle şād itdüñ
Ki rūz-ı ḥaşre degin çekmeyem ḫumār-ı ʿanāʾ (Tb. 1/4/5)

Bu beyitten hareketle şâirin Hocazâde Abdullah'ın talebesi olduğunu kesin olarak söyleyebiliriz.

Dîvân'ında zaman zaman gurbet hayatından, zorluklarından ve kimsesiz kalışından söz eden şâirin Babaeski kadılığının ardından uzun bir müddet gurbet hayatı yaşadığı anlaşılmaktadır:

Ne ḳadrimüz bile bir ʿārif-i cihān bulınur
Ne bir söz añlaya bir yār-ı nüktedān bulınur

Diyār-ı ġurbete düşdük bir āşināmuz yoḳ
Ne hem-dem ü ne nedīm ü ne yār-ı cān bulınur

Bu yād illerle düşdük ḫamūş u lāl olduḳ
Ne ḫod enīs ü celīs ü ne hem-zebān bulınur

Ġarīb ḳadri bilinmez diyāra düşdük biz
Ne bir ġarībi esirger raḥim-künān bulınur

Vaṭandan ayru düşen bī-kesān u nā-çāruñ
Sirişk-i ḳaṭre-i çeşmi çekān çekān bulınur

Mücāvir olduḳ egerçi bu şehr-i zībāya
Velī içinde ne bir merd-i kār-dān bulınur

---

19 bk. *Rumeli Kazaskerliği Rûznâmçeleri, Rumeli Tezkirehânesi*, Nuruosmaniye Kütüphanesi, Meşihat Arşivi, Defter nr. 40, 1075.

Ṭavīlelerde ne eşheb ne esb-i ḫurmāyī
Aḫurlarında ik'üç kerre mādiyān bulınur

Felek bir özge diyāra mücāvir itdi bizi
Ne dil bilür ne söz añlar ne tercemān bulınur (K. 50/ 1-8)

Şâirin yaşadığı sıkıntılara rağmen tek dayanağı her şeyin gerçek sahibi ve tek sığınak olan Yaradan'a imânıdır:

Tevessül eyle hemān ol Kerīm-i Rezzāḳ'a
Kefīldür senüñ erzāḳuña her ān bulınur

Ḫulūṣ-ı ḳalb ile düş şāh-rāh-ı taḥḳīḳe
Delīl ü rāh-nümā saña ol zamān bulınur (K. 50/27-28)

Mensūb-ı bār-gāh-ı kibārem deyü ṣaḳın
Çekme umūr-ı manṣıb-ı dünyā içün taʿab

Sürme cebīn-i ḫ˘āhişi beyhūde yerlere
Yārī Ḫudā'dan eyle ne kim eyleseñ ṭaleb (Kt. 28/1-2)

Şâirin mezhep olarak Hanefî olduğunu Numân b. Sâbit'in şeriatinin izinde gizli remizleri keşfetmek isteğini dile getirdiği bir beytinden anlıyoruz:

Ḳāyim it mesned-i şerīʿatde
Dāyim it şāh-rāh-ı ʿismetde

Maẓhar-ı feyż-i ḥikmetüñ Yārī
Ṭālib-i fażl-ı raḥmetüñ Yārī

Aña şerʿ-i mübīni āsān it
Vāḳıf-ı vāridāt-ı burhān it

Aña keşf it rumūz-ı pinhānı
Yaʿnī kim iṯr-i şerʿ-i Nuʿmān'ı (M. 5/18)

Şâir, İslâm ümmetinin her ferdine farz-ı ayn[20] olan Mekke ve Medine'yi ziyâret vazifesini îfâ etme arzusunu bazı beyitlerinde dile getirir:

Yā Rab müyesser eyle ziyāret Medīne'yi
Zīrā ziyāret ümmet-i İslām'a farż-ı ʿayn

---

20 "Farz-ı ayn: Her mükellefin ayrı ayrı yapmak zorunda olduğu hükümlerdir. Yânî mükelleflerden bâzılarının yapması ile, diğer mükelleflerin üzerinden kalkmayan dînî emirlerdir. "Elmalılı M. Hamdi Yazır, *Alfabetik İslâm Hukuku ve Fıkıh Istılâhları Kâmusu,* Haz. Sıtkı Gülle, Eser Neşriyat ve Dağıtım, İstanbul 1997, C. 1 (A-F), s. 419.

ʿAzm eyleyüp ḥażīre-i Baṭḥāy u Yeṯribe
Ḳonsun hemīşe başuma iḳbāl-i ferḳadeyn (Kt. 1-2)

Ancak bu arzusunu yerine getirip getiremediğine dâir *Dîvân*'ında herhangi bir bilgi yer almamaktadır. Buna karşılık "hakîkat Kâbesi"ne yol alan kâfileye yetişip bu yolda ilerlediğini bir başka manzûmesinde ifade eder:

Biz ḳāfile-i Kaʿbe-i taḥḳīḳe yetişdük
Zāhid yüri sen hervele-i semt-i mecāz it

Yārī olalum rāst-rev-i Kaʿbe-i maḳṣūd
Hem reh-ṭaleb-i ḳāfile-bendān-ı Ḥicāz it (G. 33/5-6)

Şâir,
Yārī bu ḳaṣr-ı ḫāṣṣ-ı dārü'l-ḳarārı yapdum
Pīrāye-i ṣaf etsün aḥbāb-ı zīr ü bālā (T. 17/1)

mısralarıyla başlayan tarih kıtʿasında kendi kasrının yapımına 1072/1661-62 tarihini düşürmüştür:

Bir nükte-senc-i ʿālem gördükde didi tārīḫ
Ṭarz-ı laṭīf [ü] nāzük ḥaḳḳā ki cennet-āsā (T. 17/9)

Dîvân'da yer alan bir kıtʿanın der-kenarında; "Fazîletlü Mehmed İzzetî Efendi'den müceddeden mektûb-ı mansıb u kısmet kâğıdı iltimâsiyle ale'l-fevr denilen nazmdur. Bu takrîble cümleyi ihsân u itâ itdiler"[21] kaydı yer almaktadır. Bu kayıttan anlaşıldığı üzere şâir, zamanın Rumeli kazaskeri[22] Mehmed İzzetî Efendi'ye bir mansıb talebiyle durumunu arz eden bir manzûme kaleme almış ve bunun karşılığında kendisinden ihsan görmüştür. Ancak manzûmede bir tarih ve görülen ihsanla ilgili bir bilgi yer almamaktadır. Mehmed İzzetî Efendi ile ilgili kaynaklarda yer alan bilgilere göre 1079 /1668 yılı ortalarında Anadolu kazaskerliğine ve ardından Rumeli kazaskerliğine getirilmiş fakat birkaç ay sonra görevinden alınmıştır. 1087 /1676 yılı sonlarında ikinci defa getirildiği Rumeli kazaskerliği makamında bu defa bir yıldan fazla kalmıştır.[23] Yukarıda aktardığımız bilgileri değerlendirdiğimizde manzûmenin Mehmed İzzetî

21 bk. Kt. 79.

22 Kayıtta Mehmed İzzetî Efendi'nin vasfı ile ilgili bir bilgi yer almamaktadır. Ancak Osmanlı Devleti'nde XVII. yüzyılda kaza kadılıkları tâyinleri kazaskerler tarafından yapıldığı (bk. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devletinin İlmiye Teşkilâtı*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1965, s. 261) ve şâir kadılığı dolayısıyla Rumeli kazaskerliğine bağlı olduğu için Mehmed İzzetî Efendi'nin bu görevde bulunduğu bir dönemde manzûmenin kaleme alınmış olabileceğini düşünmekteyiz

23 Azmi Bilgin, "İzzetî Mehmed Efendi", *DİA*, İstanbul 2001, C. 23, s. 565.

Efendi'nin Rumeli kazaskerliğine ikinci kez getirildiği tarihten sonraki bir dönemde kaleme alınmış olması daha muhtemeldir.

Eyā ḳalem-rev-i ıḳlīm-i faẓl u dāniş kim
Vücūd-ı ʿizzetüñi dāyim eylesün Mevlā

Zamān-ı maʿdeletüñ ḳıldı ʿālemi tecdīd
Müceddeden beni bir kāġıd ile ḳıl iḥyāʾ

Ḳapuñda Yārī bir üftāde müstemendüñdür
Revādur eyler iseñ kām-baḫş u kām-revā

Ġaraż ḫulūṣumı ʿarż etmedür ḫudāvendā
Ne ān ki ẕātuña şāyest'ola bu naẓm-ı ṣenāʾ (Kt. 79/1-4)

Şâirin doğum ve ölüm tarihi bilinmemektedir. *Dîvân*'ında da bu konuda bilgi verebilecek bir ifadeye rastlanmamıştır. Fakat *Mu'cemü't-târîhi't-türâsi'l-İslâmî fî mektebâti'l-âlem: el-mahtûtât ve'l-matbûât* adlı eserin 2. cildinde Yârî ve eserine dâir bilgi verilirken "Abbas Yârî er-Rûmî el-Osmânî eş-Şâ'ir el-Kādī el-Mütehallıs bi-Yârî el-müteveffâ fi'l-karn hicri 12 takrîben" "Unzur: Fihrist-i Mahtûtât Alî Emîrî rakam 514 min tesânîfih: Dîvân-ı Yârî-fi'l-edeb (t) Alî Emîrî Manzûm rakam 514 varaka: 193[24]" kaydından yola çıkarak ölüm tarihinin 1688/1689 tarihlerinden biri veya bu tarihlerden sonraki bir tarih olabileceğini söyleyebiliriz.

1.4. Yârî Mahlaslı Şâirler

Şuara tezkirelerinde ve biyografik eserlerde Yârî mahlaslı iki şâirden söz edilmektedir. Bunlardan biri çalışmamıza konu edilen Ahmed-i Yârî'dir. İlgili bölümlerde hakkında bilgi verilmiştir.

Diğeri ise "Acem-zâde Yârî" denilmekle meşhur olan ve hayatına dâir ayrıntılı bilgiyi Latîfî'nin *Tezkiretü'ş-Şu'arâ ve Tabsıratü'n-Nuzamâ*'sından öğrendiğimiz şâirdir. Latîfî'nin tezkiresindeki kayıtlara göre Acem-zâde yani İranlı olan Yârî'nin adı hakkında herhangi bir kayıt yer almamaktadır. Daha çok kişiliğine dâir bilgilerin yer aldığı tezkirede onun, "şūḫ-tābʿ u küşāde ve ḳuyūd-ı ġumūmdan āzāde" bir kişiliğe sahip olup hayatı boyunca evlenmediğini, sürekli seyahat halinde olup misafir gibi iki gün bir yerde mekân edinmeden yaşadığını, dünya hayatına dâir gussa ve gamdan uzak, dünya

---

24 *Mu'cemü't-târîhi't-türâsi'l-İslâmî fî mektebâti'l-âlem: el-mahtûtât ve'l-matbûât: Dünya Kütüphânelerinde Mevcut İslâm Kültür Tarihi İle İlgili Eserler Ansiklopedisi,* Haz. Ali Rıza Karabulut, Ahmet Turan Karabulut, Mektebe Yayınları, Kayseri [t. y], C. 2, s. 1327/nr. 3677.

varlığı ya da yokluğu karşısında ne sevinç ne de üzüntüye kapılmayan rind meşrep bir zât olduğunu öğrenmekteyiz. Nitekim şu beyit onun hayata bakışını özetler gibidir:

Be yüri başuña alma bu ḳurı ġavġāyı
Saña ışmarladılar bu yalan dünyāyı

Edebî kişiliğine baktığımızda birçok Farsça beyti, Ḫayyâm ve İbni Yemn'ün maktalarını ve rübâ'îlerini ezberleyen Yârî'nin yazdığı gazellerin Latîfî'nin ifadesiyle; "reng ü rūḥı ve īcād u taṣarrufda feyż ü fütūḥı" yoktur. İyi bir şâir olmadığına değinen Latîfî, bu görüşünü destekleyici olarak onun "âh" kafiyeli bir şiirini zikreder. Daha sonra Yârî'nin ilm-i kimyâdaki bilgisine değinip bu bağlamda kimyâ ilmine vukufiyetine yönelik birkaç beytini zikredip açıkladıktan sonra Latîfî son olarak "…merḳūmuñ ḳāfiye-i ḥāiyyede ānifen ketb olınan birḳaç beytine gül-i gülşen-i ẓerāfet ve bülbül-i suḫan-i leṭāfet mevlānā Laṭīfīnüñ naẓīresidür" diyerek Yârî'ye nazîre olarak kaleme aldığı "âh" kafiyeli gazelini kaydetmiştir.[25]

Tuhfe-i Nâilî'de Latîfî'nin tezkiresi kaynak gösterilip "Yârî Çelebi, Acem-zâde Yârî dinmekle meşhûrdur" şeklinde kısa bir bilgi ve şâire âit "fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilün" vezninde 2 beyit zikredilmiştir:[26]

Ki ḫaṭı ḥāʾil olur ruḫsār-ı yāra zülfi gāh
Başuma gün ṭoġmadı ḳaldı seḥāb içinde māh

Pādişāhum ger seni sevmek günāh u cürm ise
Başdan ayaġa günāhuz başdan ayaġa günāh

Müstakimzâde Süleyman Sâdeddin, *Mecelletü'n-nisâb fi'n-neseb ve'l-künâ ve'l-elkab* adlı eserinde şâir hakkında "Şâ'ir-i Îrânî-i Sünnî";[27] *Tuhfe-i Hattatîn* adlı eserinde ise, "Şîrâzîdir. Sultân Muhammed Handân şâkirdânından olup Yârî-i Bârî ile müfahhir, hünerverân-ı İrân ve üstâdının müşfik yâri ve musâhib-i Handân sâhib-i esrârî idi"[28] demekle yetinmiştir.

---

25 Rıdvan Canım, *Latîfî Tezkiretü'ş-Şu'arâ ve Tabsıratü'n-Nuzamâ (İnceleme-Metin)*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı, Ankara 2000, s. 575-577. Ayrıca bk. Kastamonulu Latîfî, *Tezkire-i Latîfî*, İkdam Matbaası, Dersaâdet 1314, s. 369-370.

26 Mehmet Nâil Tuman, *Tuhfe-i Nâilî Divân Şâirlerinin Muhtasar Biyografileri II,* Haz. Cemâl Kurnaz, Mustafa Tatçı, Bizim Büro Yayınları, Ankara 2001, s. 1211.

27 "Sünni İranlı bir şâirdir." İman Muhammed İssa, "Müstakim-Zâde Süleymân Sa'dü'd-dîn Efendi Mecelletü'n-Nisâb (Kişi, Eser, Yer Adlarının Açıklamalı Dizini)", *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı*, (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara 1995, s. 696; Müstakîm-zâde Süleyman Sa'deddin Efendi, *Mecelletü'n-Nisâb*, (Tıpkıbasım) Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2000, s. 443.

28 Müstakîm-zâde Süleyman Sadeddin Efendi, *Tuhfe-i Hattâtîn*, Nşr. İbnülemin Mahmûd Kemâl İnal, Türk Tarih Encümeni Külliyâtı, Devlet Matbaası, Ankara 1928, s. 755. Ayrıca bk. Mehdî Beyânî, *Ahvâl ü Âsâr Hoş-nüvîsân*, Dânişgâh-ı Tahrân, 1358, C. 3-4, s. 964-965.

Şâir hakkında bilgi veren bir başka kaynak *Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi* olup Kazvin şehrinden söz edilirken şehrin meşhûr şâirleri arasında zikredilmiştir.[29]

Acem-zâde Yârî'nin tespit edebildiğimiz kadarıyla Farsça kaleme aldığı şiirlerinin yer aldığı 39 varaklık bir *Dîvânçe*'si Millet Kütüphânesi *Ali Emîrî Farsça 443* numarada[30] yer almaktadır.[31] Ayrıca *Süleymaniye Kütüphânesi Esad Efendi 3422* numarada kayıtlı Yavuz Sultan Selim'in *Farsça Dîvân*'ının 36b-46b numaralı varaklarının der-kenârında Yârî'ye ait şiirler yer almaktadır.[32]

2. ŞAHSİYETİ

2.1. Edebî Şahsiyeti

2.1.1. Dil ve Üslûbu

Yârî'nin hayatı, edebî şahsiyeti, eserleri hakkında yapılan araştırmalar neticesinde herhangi bir bilgiye ulaşılamaması, onun 17. yüzyılın öne çıkan şâirlerinin gölgesinde kalmış olmasına bağlanabilir. Bu nedenle şâirin her bakımdan tanınabilmesi için elimizdeki tek kaynak, *Dîvân*'ıdır.

---

29 "Hakir bu şehirde iken 22 adet dîvân tertip etmiş seçkin şâirleri var idi. Meşhuru bunlardır ki zikr olunur: Hümâ-yı Kâşânî, Pencâhî, Yârî, Ferruhî, Keşânî, Sabâyî, Vâızî ve Hıtâyî ve bunlar şahın nedimleridir." bk. *Günümüz Türkçesiyle Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi: Bağdad, Basra, Bitlis, Diyarbakır, Isfahan, Malatya, Mardin, Musul, Tebriz, Van*, Haz. Seyit Ali Kahraman, Yücel Dağlı, 4. Kitap, 2. Cilt, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2010, s. 487. Bu kaynaklar dışında ayrıca bk. "Yârî, (Acemzâde). Dîvân şâiri (XVI. a.) Hayatı hakkında bilgi yok. *Latifî tezkiresi*'nde Farsça dîvânları ezbere bildiği, ancak kendisinin pek de iyi bir şâir olmadığı kaydedilir. Hiç evlenmemiş ve ömrünü seyahatle geçirmiştir." *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi Devirler/ İsimler/Eserler/ Terimler*, Yay. Hz. Ezel Erverdi, Mustafa Kutlu, İsmail Kara, Dergâh Yayınları, İstanbul 1998, C. 8, s. 564; Agâh Sırrı Levend, *Türk Edebiyâtı Tarihi*, I. Cilt Giriş, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1973, s. 266; Haluk İpekten vd., *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü* , Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1988, s. 535; Kefeli Hüseyin'in *Râznâme* adlı eserinde, "Beyân-ı Kıssa-i Yârî Kalender" başlığı altında anlatılan bir kıssa için bk. Kefeli Hüseyin, *Râznâme (Süleymaniye, Hekimoğlu Ali Paşa No. 539)*, Çeviriyazı ve Tıpkıbasımı Haz. İ. Hakkı Aksoyak, Yay. Şinasi Tekin, Gönül Tekin, Harvard Üniversitesi Yakındoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü, 2004, 267-268.

30 Söz konusu kütüphâne kaydında eser, *Dîvân* olarak kaydedilmiştir. Fakat eserin tertibi, varak sayısı gibi hususları göz önünde bulundurduğumuzda *Dîvânçe* olarak isimlendirmenin daha doğru olacağına karar verdik.

31 Yârî, *Dîvân*, Millet Kütüphânesi, Ali Emîrî Farsça 443, 39 vr. (Satır: 10, Yazı: Tâlik, Baş tarafı ve sonu noksan. Cetvelli, tezhipli, siyah meşin kaplı, mukavva).

32 Selîmî (Yavuz Sultân Selîm), *Farsça Dîvân,* Süleymaniye Kütüphânesi Esad Efendi Kitaplığı nr. 3422/1. (Bu dîvân, bir dîvân mecmuasının içerisindedir. 36^b-46^b numaralı varakların der-kenârında Yârî'ye ait şiirler yer almaktadır. Mukavva bir cilt içinde, serlevhalı, tezhiplidir. İstinsah tarihi hicrî 926. Müstensihi malum değildir. 15 satır, talik yazı ve 48 varaktır.)

Dîvân'ın dîbâce kısmı da bu mânâda önemlidir. Manzûm-mensûr karışık yazılan dîbâcenin baş kısmı noksandır. Ancak bu noksanlık çok fazla olmasa gerektir. Şâir ağdalı bir dille kaleme aldığı bu bölümde, İslâmiyetin şiire ve şâire bakış açısına[33] yer vermekle birlikte kendi şiir anlayışını da dile getirmiştir. Şiirlerini adının kıyamete kadar yaşaması arzusuyla bir araya getirdiğini ifade etmiştir:

"…. nice enmûzec-i nevâdir-i vâridât-ı elfâz-ı ma'ânî olan mezâmîn-i dakîka ve ma'ânî-i reşîkayı cem' ü telfîk ve meknûn-ı gencîne-i derûnum olan cevâhir-i zînet-bahş-ı eş'ârum pîrâye-i silk-i eyyâm idüp tâ rûz-ı rüst-e-hîz nigâşte-i sûret-nümâyı ser-levha güftârum bâ'is-i yâd-dâştî-i nâdire-sencân-ı nazm u eş'âr ve ebedü'l-âbâd nakş-ı nâmum nüvişte-i sahîfe-i rûzigâr ola. Bâkî kalur sahîfe-i âlemde adumuz."[34]

Bir beytinde de bu düşüncesini farklı bir şekilde şöyle ifade eder:

Çeker ṭuġrā-yı dāġın ṭurma levḥ-i sīneye Yārī
Cihānda bir eṣer ḳor nām-ı kāmı bī-nişān etmez (G. 291/8)

Ayrıca dîvân sahibi olmayana şâir denilemeyeceğine dikkat çeker:

Yārī bir iki beyt-ile şāʿir bulur mı nām
Şāʿir dime o şāʿire dīvānı olmaya (G. 682/ 9)

Yârî'nin anılması gereken yönü kaside şâiri olmasıdır. Zirâ *Dîvân*'da yer alan elli bir kasideyle yaşadığı asırda kaside şâiri olarak bilinen ve elli dokuz kasidesi bulunan Nef'î'den sonra bu sahada ismi zikredilmesi gereken şâirlerden olduğu kanaatindeyiz. Kasidelerinin türüne baktığımızda en fazla naat kaleme aldığı görülmektedir. Hz. Peygamber'e olan muhabbetin samimi bir dilekçesi hükmündeki on dört naattan biri hem fahriye hem naat başlığını taşımaktadır.

Şâirin kasidelerinde naatlarından sonra dikkat çeken bir diğer tür de fahriyeleridir. Ancak bu konuda bir fahriye şâiri olan Nef'î kadar başarılı olduğunu söyleyemesek de onun iyi bir takipçisi olduğu ifade ve üslûptaki benzerliklerden açıkça görülmektedir.

Şiirde yeni bir söyleyiş tarzı olarak ortaya çıkan sebk-i Hindî üslûbunun Yârî'nin şiirlerinde de etkili olduğu görülmektedir. Ancak o bir Sebk-i Hindî şâiri sayılmaz. Bu akımdan dönemindeki diğer şâirler gibi etkilenmiştir. Şiirlerinde de bu etkilerin izleri görülmektedir.

Şâir, sebk-i Hindî şâirleri gibi şiirlerinde yeni bir tarz oluşturma yoluna gitmiştir. Bu durumu sebk-i Hindî şâirleri gibi "tarz-ı tâze, mânâ-perdâz" gibi terimlerle de ifade etmiştir:

---

33 Konu hakkında daha fazla bilgi için bk. Tahir Üzgör, *Türkçe Dîvân Dîbâceleri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1990, s. 8-36; 460-467.

34 bk. vr. 2[a]-2[b].

El-ḥaḳ benem ol nādire-perdāz-ı maʿānī
ʿÖrfī baña şāyeste idi olsa muʿāşır (K. 44/2)

Tefekkür eyler iken lāyıḥ oldı vaṣfında
Lisāna bu ġazel-i iḫtirāʿ-i ṭarz-ı cedīd (K. 30/ 42)

Şâirin şiirlerinde görülen sebk-i Hindî özellikleri şunlardır:

Sebk-i Hindî şâirleri, aralarında karşıtlık ilişkisi bulunan farklı kavramları aynı tamlamada veya aynı ifadede bir araya getirerek yeni fakat çelişkili bir kavram yaratma çabası içinde olmuşlardır.[35] Yârî'nin şiirlerinde bu tarz ifadelere az da olsa rastlanmaktadır:

Ceẕr ü med-ḫīz olsa biñ seyl **mevc-i ṭūfān-ı sitem**
Ben o **baḥr-i āteşem** sedd eylemez ṭūfān beni (G. 733/2)

Bülbül-i cān-sūz-ı ʿaşḳuz sīne-i pür-dāġ-ile
Şemʿ-i ġamdan ġayra ṭolaşmaz bizüm pervānemüz (G. 249/5)

Sebk-i Hindî'nin en önemli özelliği olan hayâl unsuru, çoklu duyulama (sinestezi)[36] ile şâirler tarafından oldukça gelişmiştir. Şiirde çoklu duyulama, "iki farklı duyu ile ilgili iki ayrı sözcüğün (aynı tamlamada) arka arkaya gelmesi"[37] şeklinde tanımlanmaktadır. Yârî'de de bu tür ifadelerle karşılaşmak mümkündür:

Żabṭ olınmaz oldı Yārī esb-i ṭabʿ-ı bī-ḳarār
Başḳa vādīlerde şimdi eylemekde **hervele** (G. 708/6)

Nigāh-ı dil-firībi **mest-i cām-ı nāz u istiġnā**ʾ
O çeşm-i fitne-cūyı ḫufte-i bālīn [ü] pisterdür (G. 169/4)

Āzād iken göñül elem-i rūzigārdan
Āḫir **esīr-**i ṭurre-i ḫam-der-ḫam eyledüm (G. 473/2)

Sebk-i Hindî üslûbunda temsil ve irsâl-i mesellere çokça yer verilmesi[38] Yârî'nin üslûbunda da belirgin bir özelliktir:

---

35 Cafer Mum, "Sebk-i Hindî'de Beyit Yapısı, Paradoksal İmajlar ve Çoklu Duyulama", *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları I Sözde ve Anlamda Farklılaşma Sebk-i Hindî 29 Nisan 2005 Bildiriler*, Haz. Hatice Aynur, Müjgân Çakır, Hanife Koncu, Turkuaz Yayınları, İstanbul 2006, s. 130.

36 "Üslûp konusunda ve Bîdil-i Dihlevî üzerinde yaptığı çalışmalarıyla tanınan İranlı bilim adamı Dr. Kedkenî, Batı dillerindeki sinestezi (synaesthesia) teriminden esinlenerek bu özelliği hiss-i âmîzî olarak adlandırmaktadır." Cafer Mum, *a. g. m.,* s. 134.

37 Cafer Mum, *a. g. m.,* s. 135.

38 Şener Demirel, "XVII. Yüzyıl Klasik Türk Şiirinin Anlam Boyutunda Meydana Gelen Üslup Hareketleri: Klasik Üslup-Sebk-i Hindî-Hikemî Tarz-Mahallileşme", *Turkish Studies*, Volume 4/2 Winter 2009, s. 290.

Dil cihānı geşt ider çeşm ise deryā-bār olur
Çoḳ gezen çoḳ yaşayan dünyāda berḫūrdār olur (Mt. 26)

Luṭf ḳıl luṭf k'ider ādemi ʿabd-i fermān
Bu meṯeldür olur **insān ʿabīdü'l-ihsān** (G. 527/1)

Gösterme benānuñı meded ʿāşıḳ-ı zāra
Dīvāneye meşhūr meṯeldür **ḳalem olmaz** (G. 287/3)

Söz konusu üslûbun dikkat çeken bir özelliği de anlamın aşırı incelmesinin neticesinde soyut anlatımın ortaya çıkmasıdır. Şâirler istiâreler yardımıyla soyut unsurları somut unsurlarla işlemeye çalışmış, bu noktada akıl ve hayâlin sınırları zorlanmıştır.[39] Yârî'de de bu tarz söylemlere rastlanmaktadır:

Gelür **murġān-ı ġām** mihmān olurlar **lāne-i cān**da
Göñülse **şāh-bāz-ı ʿaşḳuñ** eski āşiyānıdur (G. 228/6)

O **āsumān-ı hüner şeb-çerāġ-ı ḫāme**sini
Çerāġ-ı mihr gibi dūdmān-ṭırāz eyler (G. 66/8)

ʿ**Iḳd-i lüʾlü-yi ṯüreyyā** gibi tāb-efrūz olur
Silk-i nūr-ı dürr-i yektā-yı maḥabbetdür sözüm (G. 438/7)

Bu özelliklerin yanı sıra şâirin şiirlerinde öne çıkan bazı kavramlar vardır. Şâirin kendi şiirlerinin özelliklerini ve kıymetini anlatırken üzerinde durduğu hususlar ayrıca bir şiirde olması gerektiğini düşündüğü hususiyetlerdir. Bu hususiyetleri maddelemek gerekirse şu kavramlar karşımıza çıkmaktadır:

1. Akıcılık:
Sübḥa-i lüʾlü-yi yektā ṣandılar Yārī anı
Gülbün-i ḫāmeñ ʿaceb şād-āb-ter şebnem virür (G. 152/5)

ʿAceb mi şūre-zār-ı naẓmı şād-āb etsem ey Yārī
Dem-ā-dem reşḥa-i maʿnā düşer ebr-i maṭīrümden (G. 541/5)

2. İfâdede güzellik:
Kim görürse naẓmuñı ey Yārī dest-efşān olur
ʿĀlemi pür-şevḳ iden bu ḥüsn-i taʿbīrüñ midür (G. 155/6)

---

39 Şener Demirel, "17. Yüzyıl Sebk-i Hindî Şairlerinden Nâilî ve Fehîm'in Şiirlerinde Somutlaştırma veya Alışılmamış Bağdaştırmalar", *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları I Sözde ve Anlamda Farklılaşma Sebk-i Hindî 29 Nisan 2005 Bildiriler*, s. 39.

3. Yeni ve orijinal fikirler:
Bikr-i maʿnā nic'olurmış göresüñ ey Yārī
Ḳalemüm ḥacle-güşā-yı ṣuver-i rāz olsun (G. 500/6)

4. Sâf, temiz ve parlak sözler:
Yārī denes-i dāmen-i maʿnāya bulaşmaz
İnṣāf budur şāʿir-i pākīze-süḫandur (G. 164/7)

5. Ruh, canlılık veren sözler:
El-minnetü lillāh ki sözüm çeşme-i cāndur
Fevvāre-i kilk-i süḫanum anda revāndur (K. 13/1)

6. Hakîkate dayalı sözler:
Virme dil her dilberüñ Yārī mecāz-ı zülfine
Benden ögren ṭarz-ı üslūb-ı ḥaḳīḳat n'idügin (G. 496/8)

Tercemān-ı kelām-ı Manṣūram
Sözlerüm nükte-i ḥaḳīḳatdür (G. 89/4)

7. İrfânî /İlmî olma:
Ṭabʿumdur o gülzār-ı maʿārif ki ser-ā-ser
Her kūşesi bir ṭurfe ḫıyābān-ı hünerdür (G. 199/6)

Yārī müdām ʿilm ü kemāle müdāvim ol
Her gevher-i kelāmuñ o dürr-i leʾāl ola (G. 653/7)

8. İlhâmî olma:
Yārī n'ola olsa sözimüz nükte-i ilhām
Biz maḥrem-i esrār-ı serā-perde-i rāzuz (G. 284/7)

Ne imiş nükte-i ser-beste-i sırr-ı ilhām
Yārī-i muʿcize-gūyuñ ser-i dīvānına baḳ (G. 348/6)

9. Etkileyici olma:
Yārī ṣarīr-i ḫāmem olınca terāne-sāẕ
Nāy-ı ṭarabla nāle-i ʿuşşāḳ mest olur (G. 132/5)

10. Âhenkli olma:
Var mı hezār naġme benüm gibi bülbülüñ
Gülzār-ı ḥüsnüñüñ ki hezārān hezārı var (G. 58/2)

Biz lāl iderüz naġme-i ṭāvus-ı cinānı
Ol bülbül-i ḫoş-zemzeme-i bāġ-ı naʿīmüz (G. 286/6)

11. Şîrîn (tatlı) olma:
Süḫan oldur ola şīrīn-i ġarībü'l-lehçe
Gūş-dārāna vire leẕẕeti ārāmiş-i cān (G. 527/6)

Yukarıda zikrettiğimiz kavramların yanı sıra Yârî'nin şiirlerinde öne çıkan kavramları ayrıca zikretmek istedik ki bunların başında mânâ gelmektedir. Yârî'nin şiirde daha çok anlama önem verdiğini görüyoruz. Şiirlerinde "mânâ" ile ilgili pek çok beyit bulunmaktadır ve kendisini "Husrev-i dîvân-ı mânâ" olarak takdim etmektedir. Ona göre şiirdeki mânâlar daha önce söylenmemiş, duyulmamış, tâze olmalıdır:

Öyle müstaġnīdür ey Yārī edīb-i ṭabʿ ımuz
Gūdek-i elken gibi ḫāyīde maʿ nā söylemez (G. 264/6)

Mânâ, değerli bir süs taşıdır ki şâirin kıymetinin göstergesidir:

Mū-şikāf-ı nükte-sencem ṭartarum bir ḥarf ise
Cevher-i yektā-yı maʿ nā ṭabʿ -ı mīzānumdadur (G. 119/4)

Süḫan ki bīḫt'ola māye-i ḫamīrümden
Hezār cevher-i maʿ nā çıḳar żamīrümden (G. 503/1)

Vahiy gibi ilâhî bir kaynaktan beslenmektedir:
Yārī bu ḳadar vaḥy-ṭırāzende-i maʿ nā
Feyż-i eṯer-i ṭabʿ -ı süḫan-sāz ki maḫṣūṣ (G. 329/6)

Nitekim böyle bir kaynaktan beslenince mânânın derinliği artar ve her bir kelâm bir destân olabilecek zenginliğe sahip olur:

Cemʿ olsa eger kelām-ı Yārī
Her bir sözi bir kitāb olaydı (G. 736/6)

Yārī yazılsa nüsḫası dīvān-ı naẓmumuñ
Her bir ṣaḥīfesi felege dāsitān olur (G. 204/9)

Şâirin mânâ ile birlikte üzerinde durduğu bir başka kavram "merâmın hüsn-i sûretle düzgün ve musanna sözlerle ifadesi"[40] anlamına gelen belâgattir. Terim olarak, "Bir düşünce ve duygunun yerinde ve zamanında mânâsı en açık ve akıcı bir dille ifade edilmesi"[41] demek olan belâgat, üç kısma ayrılır: meânî, beyân ve bediî. Saraç, bu üç kısmı şu şekilde özetler: "Meânî sözün duruma uygun bir şekilde nasıl ifade edileceğini, beyan bir maksadın birbirinden farklı usullerle ne şekilde dile getirileceğini, bedî ise maksadı ifadede yeterli olan söze mânâ ve ahenk açısından güzellik verme yol-

40 Şemsettin Sâmî, *Kâmûs-ı Türkî,* İkdâm Matbaası, Dersaâdet, 1312, s. 301.
41 M. A. Yekta Saraç, *Klâsik Edebiyat Bilgi*si *Belâgat,* R Yayınları, İstanbul 2000, s. 25.

larını gösterir."[42] Bilgegil ise, sözün beliğ olabilmesi için delâletin açıklığı, söz yerinin gözetilmesi ve uygun işaretin şart olduğunu ileri sürer. Ancak böyle bir kelâmın kısa, kolay ve mânâca zengin sayılacağını belirtir.[43]

Şâir, belâgati mânânın bir tamamlayıcısı olarak görür:

Pādişāh-ı nükte-sencānam dil-i Yārī gibi
Lāzım olan mülk-i maʿnāda belāġatdür bañā (G. 10/6)

Sebaḳ-āmūz-ı maʿānī siḥir-endūz-ı beyān
Nükte-i ṭabʿ-ı bedīʿü'l-eṯer eşʿārumdur (Kt. 2/17)

Yārī elüñde gevher-i silk-i belāġatüñ
Ol dürr-i gūş-vāre-i kerrūbiyān olur (G. 67/ 9)

Başka bir beytinde ise yukarıda tanımladığımız, belâgati meydâna getiren âlet isimlerinden[44] beyânı; "istenilen mânâyı elde etmek için kelimenin aldığı şekillerden bahseden" sarf ile "kelimelerin cümle içindeki vazifelerini ve bu vazifelere göre sonlarının aldığı durumu öğreten" nahiv[45] ilimlerini edebî bir üslûpla bir beyit içerisinde ustalıkla zikretmiştir:

Beyān ḳılmadı naḥv-ı maʿānī-i vaṣfın
Ki ṣarf ḳıldı o fende ʿulūmını idrāk (K. 19/20)

Yine bu bağlamda "kelâmın lisân üzre sühûlet ile cereyân edişi"[46] anlamına gelen selâseti edîbliğinin bir gereği gibi anmıştır:

Bu ḫoş-ṭarz u nev-āyīne selāset virmek ey Yārī
Edīb-i nükte-gūy-ı bezm-i ʿirfān olduġumdandur (G. 114/6)

Yârî'nin şiirlerinde dikkat çeken en önemli kavramlardan biri de hayâldir. Zirâ hayâl, şâirin mısralara yansıyan ruh dünyâsıdır ki bu da onun derinliğinin ispatı olur:

Şeh-i bezm-i ḫayālem bāde feyż-i cāvidānumdur
Elümde ḫāme gūyā sāḳī muʿciz-i beyānumdur (G. 123/1)

Ḫāmemüñ ince ḫayālin mū-şikāfān reşk ider
Zülfinüñ her mūyına bir şiʿr-i mevzūn eyledüm (G. 443/4)

---

42 M. A. Yekta Saraç, *a. g. e.,* s. 27.
43 M. Kaya Bilgegil, *Edebiyat Bilgi ve Teorileri I Belâgat*, Sevinç Matbaası, Ankara 1980, s. 19.
44 M. Kaya Bilgegil, *a. g. e.,* s. 125.
45 Hayreddin Karaman, Bekir Topaloğlu, *Arapça Dilbilgisi IV (Sarf-Nahiv)*, Yılmaz Ofset Basımevi, (VII. Baskı), İstanbul 1975, s. 1.
46 Ahmet Cevdet Paşa, *Belâgat-ı Osmâniyye*, Haz. Turgut Karabey, Mehmet Atalay, Akçağ Yayınları, Ankara 2000, s. 10.

Pīr-i endīşe ile bikr-i ḫayāl-i maʿnā
Ser-fürū-dāşte-i meclis-i efkārumdur (Kt. 2/31)

diyen şâir, hayâlin yanında endîşe yâni fikre de şiirlerinde büyük önem verir. Şiirin mükemmeliyeti mânâ ve hayâldeki derinliğin düşünce ile zenginleşmesiyle mümkündür. Zirâ düşünce sırlı sözlerin feyzinden beslenmektedir:

Cebreyil-i ʿālem-i endīşe ey Yārī benem
Feyż-i esrār-ı süḫan dilde güvāhumdur benüm (G. 460/6)

N'ola dāmād olsa rāz-ı ḥacle-i endīşeye
Her gice dūşīze-i maʿnāya maḥremdür göñül (G. 414/4)

Ṣūretā ḫāmūş-ı bezm-i maʿnāyam Yārī velī
Elde ḫāmem bir süḫan-ver tercemānumdur benüm (G. 442/7)

diyen şâirin, şiire ve şâire bakış açısı onun aslında hayâl dünyasının kaynağını bize göstermektedir ki bu da tasavvufî temâyülüdür. O tasavvufî konulardaki bilgisini mısralar arasına nakşetmiş, şâirin gaybî bir ilhamla yazabileceğini söylerken böylece kâinâta farklı, başka bir ifadeyle irfânî bir nazarla baktıkça şiirlerinin mânâ dünyasının okuyucuyu etkileyebileceğini ifade etmeye çalışmıştır. Şâirin şu satırları düşüncemizin somut bir ifadesi gibidir:

Mest-i cām-ı şarāb-ı ʿirfānem
Neşve-baḫşā-yı bezm-i devrānem

O edīb-i cihān-ı maʿrifetem
Süḫan-ārā-yı nükte-sencānem

Sebaḳ-āmūz-ı ṭıfl-ı maʿnāyem
ʿĀrif-i mekteb-i edībānem

Kātibü's-sırr-ı āṣaf-ı süḫanem
Rāz-dān-ı umūr-ı pinhānem (K. 43/ 1-4)

Mutasavvıf bir kimliğe sahip olan şâirin şiirlerinde özellikle gazel ve kıtʿalarında hikemî bir üslûp dikkati çekmektedir:

Saña naṣīḥat ü pendüm bu olsun ey Yārī
Geçen zamānede pīr-i hezār sāle gibi

Acıtma dāġ-ı sitemle derūn-ı insānı
Ḳalur o dāġ-ı sitem dilde dāġ-ı lāle gibi

Yaḳar o dāġ-ı sitem inkisārı gerçi anı
Şikest ider seni de şīşe-i piyāle gibi (Kt. 21/1-3)

İrüş sırr-ı maʿāda ehl-i ʿirfān olmaḳ isterseñ
Eger insān-ı kāmil gibi insān olmaḳ isterseñ (G. 381/1)

Düşmez ey Yārī elümden Cem gibi cām-ı ṣafāʾ
Rind-i nāzük-meşrebem āmāde bezm-i ʿişretem (G. 458/11)

diyen şâir bazen de rindâne bir üslûpla karşımıza çıkar:

Gül-i ümīd açıldı gelüñ ṣafāʾ idelüm
Ḫazān-ı köhne bahār-ı ġamı hebā idelüm

Füsūn ile yere tā āfitābı indürelüm
Cihāna bir ḳadeḥ-ile bütün ṣalāʾ idelüm

Ne rūz mihre ne şeb māha ḳalmasun ḥācet
Çerāġ-ı mihr gibi dehri rūşenā idelüm

O şūḫa nakd-i dil ü cānı beẕle-senc idelüm
Düyūnumuzı kemā yenbaġī edāʾ idelüm

Cebīn-i ḫᵘāhişi sürme liyāma ey Yārī
Der-i Kerīm-i ʿaṭā-baḫşa ilticāʾ idelüm (G. 456/1-5)

Diyebiliriz ki Yârî 17. yüzyıl klâsik Türk şiirinin hemen hemen bütün husûsiyetlerini şiirlerine aksettimeye çalışmıştır. Şâirin, kendisinden sitâyişle bahsettiği Şeyhülislâm Yahyâ gibi rindâne, âşıkâne söyleyişin yanı sıra tasavvuf felsefesini beyitlerine ince hayallerle nakşetmiştir. Ayrıca Sebk-i Hindî, hikemî üslûp ve Nef'î'deki gibi övünmeleri şiirinde mezcetmiştir.

Şâirin dil anlayışı da sebk-i Hindî üslûbunun etkisi altında şekillenmiştir. Bu nedenle derin hayâllerin yanında sâde, yalın cümleler, tamlamalar; birleşik sıfatlarla örülmüş anlaşılması zor ifadeler iç içedir. Bu ifade ve anlatım tarzı onun diline bir çeşni ve renk katmıştır.

Türkçe şiirlerinin yanı sıra Farsça ve Arapça şiir yazabilecek kadar bu dillere vâkıf olan şâir, veznin icabına göre Türkçe, Farsça veya Arapça tamlamalar kullanmıştır. Farsça tamlamalar diğerlerine göre daha ağırlıktadır. Bazı gazellerinde, tarih kıtʿalarında özellikle kaside ve mesnevilerinde Farsça tamlamaların etkisiyle dilinin ağırlaştığı görülür. Zincirleme kurulmuş tamlamalara birkaç örnek şunları gösterebiliriz:

Eşʿārı şimdi hep şuʿarā-yı zamānenüñ
Ṭarz-ı kühen-ṭırāz-ı nev-āyīn-i mā-selef (G. 340/8)

Bilindi rind-i maʿnā mest-i ṣūret olduġum Yārī
Kelām-ı hūş-mend-i ṭabʿ-ı ṣāf-ı neşve-dārumdan (G. 522/5)

Besmeledür ḳurb-ı ṣebāt-ı vücūd
Besmeledür āb-ı ḥayāt-ı vücūd (M. 1/23)

ʿĀdil-i aʿdel-i memālikdür
ʿĀlim-i aʿlem-i medārikdür (G. 194/1)

Girih-güşā-yı şerʿ-i ḥākim-i ʿale'l-ıṭlāḳ
ʿİlim-firāz-ı ṭarīḳ-ı ḥikem kerīm-i vaḥīd (K. 30/22)

Anlaşılması zor ve zincirleme tamlamalarla kurulmuş beyitlerin yanı sıra günlük dilde kullanılan birtakım kalıplaşmış ifadelere de şâirin yer verdiği görülür:[47]

Telāṭum eylemedin mevc-i eşk-i ṭūfānum
Kenāra çıḳ hele ḳandesiñ ey dür-i nā-yāb (G. 17/3)

Pisteri cennete dönmiş yatur ʿuryān o melek
Nice ṣabr eylesün **Allāh'ı severseñ** ādem (G. 453/4)

Nice teşbīh ide Yārī māh-ı tābānı saña
Meh hilāl olmış ġamuñdan **çehresinde nūr yoḳ** (G. 356/6)

Ayak ayak gezelüm lāle-zār-ı ṣaḥrāyı
El ele virelüm gülşene revān olalum (G. 479/8)

Ḫayāl-i zülf-i siyāhuñ gelür şeb-i ġamda
Beni ḳomaz yalıñuz ʿ**ömri güni ola mezīd** (K. 30/47)

Dil-i zārı alup benden **beni bensüz ḳoduñ** cānā
İdersem n'ola şekvālar ḳılursam n'ola daʿvālar (G. 95/3)

Cemālüm aya şebīh itdi deyü küsmişsin
Ya kime benzedeyüm ben seni **ay iki gözüm** (G. 452/3)

Ayrıca yedmek, degme, çehre, igen, kangı, yilmek, yeke, yekdire, dirgür, irgür, vergil, sögünmek gibi günümüzde kullanılmayan ya da çok az kullanılan kelimelere de rastlanmaktadır.

Deyim ve atasözlerine, kelâm-ı kibârlara da yer vermesi onun dilini zenginleştirmiştir. Böylece onun şekilden çok yukarıda da ifade ettiğimiz gibi anlama önem verdiğini anlıyoruz.

---

47 Ayrıca bk. G. 79/3, G. 291/7, G. 312/3, G. 374/1, G. 550/2, G. 563/7, G. 596/5, G. 636/6.

Şâirin şiirlerinde dikkat çeken bir diğer husus onun benzer ifadeleri bazen de beyti aynen tekrar etmesidir. Bu durumu bir kusur olarak değerlendirmek mümkündür. Ancak *Dîvân*'ın hacimli bir eser olduğunu düşündüğümüzde bu durumu doğal karşılayabiliriz. Ayrıca bu hayâl ve söyleyiş biçimlerinin küçük farklılıklar taşımakla birlikte tekrar edilmesini; şâirin kendisini bulduğu, vermek istediği bir duyguyu, düşünceyi vurgulamasına yardımcı olduğu için her birini yeni kabul ederek çeşitli şekillerde işlemek istediği şeklinde de düşünebiliriz.

Dîvân'da tespit ettiğimiz tekrarları şu şekilde gruplandırabiliriz:
Mısra tekrarı:[48]

Dil-nüvāzā düşeli dūr ḳapuñdan Yārī
İtdi dārū-yı firākuñ anı ġāyet bī-ḫod (K. 34/20)

Dil-nüvāzā düşeli dūr ḳapuñdan Yārī
Oldı Mecnūn gibi āvāre-dil ü sevdāyī (K. 35/23)

Aynı şiir içinde kafiye tekrarı:[49]
Bilmeyüp ẕevḳ-ı ġamuñ vuṣlatuñ ümmīd etmiş
N'idelüm cürmini şāhum [anı] güm-rāh bilür (G. 200/3)

Baḳma itdüklerine Yārī-i zāruñ yā Rab
Cümle itdüklerini hep dil-i güm-rāh bilür (G. 200/7)

Mazmûn tekrarı:[50]
Geh ʿazm-i gülşen etmede geh geşt-i kūh-sār
Ṭurmaz aḳar ṣu gibi dil-i bī-ḳarārımuz (G. 265/3)

Yiler hevā-yı maḥabbetle vādī-i ġamda
Aḳar ṣu gibi dil-i bī-ḳarār diñlenmez (G. 271/3)

---

48 Diğer misâller için bk. G. 330/3, G. 368/4; Kt. 45, Kt. 60; G. 184/2, G. 185/1; G. 265/2, G. 266/7; G. 572/6, G. 652/7; G. 504/2, G. 675/8; G. 682/10, G. 726/8; G. 565/2, G. 726/9; G. 572/6, G. 652/7; G. 217/3, G. 244/3.

49 Diğer misâller için bk. G. 220/ 1, 4; G. 249/1, 4; G. 251/ 1, 3, 6; G. 254/1, 7; G. 258/ 1, 8; G. 261/1, 2; G. 324/1, 6, 3, 4; G. 336/2, 5; G. 340/ 4, 8; G. 356/1, 6; G. 358/ 2, 5 ; G. 372/1, 9; G. 378/1, 5; G. 393/1, 9; G. 424/5, 6; G. 491/ 6, 7; G. 493/ 3, 5; G. 503/ 1, 7; G. 574/1, 2; G. 624/1, 2; G. 625/1, 6; G. 626/1, 6; G. 680/1, 6; G. 692/ 3, 6.

50 Diğer misâller için bk. G. 280/8, G. 415/5; G. 274/2, G. 302/7; K. 32/36, K. 40/36, G. 35/3, G. 80/3, G. 148/7, G. 229/2, G. 287/5, G. 298/5, G. 341/2, G. 417/5, G. 428/3, G. 449/4, G. 465/5, G. 540/10, G. 552/6, G. 553/3, G. 556/4, G. 567/4, G. 750/2, G. 784/6, G. 788/8; G. 755/4, G. 757/10, G. 795/1, 6; G. 41/3, G. 83/4, G. 125/4, G. 156/6, G. 163/5, G. 249/1, G. 254/4, G. 291/1, G. 302/4, G. 410/3, G. 442/6, G. 629/3, G. 692/2, G. 717/3, G. 737/2; G. 123/3, G. 125/2.

Kelime grubu tekrarı:[51]

Ne isterseñ ṭaleb ḳıl bār-gāh-ı lā-yezālīden
Dil ü cāndan Cenāb-ı Ḥaḳḳ'a ey Yārī temennī ḳıl (G. 417/6)

Bir kerīm-i ẕü'l-minendür ṣıdḳ-ile Yārī hemān
Her ne isterseñ ṭaleb ḳıl Ḥażret-i Vehhāb'dan (G. 536/6)

Eyleme ümmīd-i cāhı ʿaḳl-ile tedbīrden
Her ne isterseñ ṭaleb ḳıl ḥikmet-i taḳdīrden (G. 559/1)

Beyit tekrarı:

Ne yer kim sāye ṣalsa ḳāmet-i naḫl-i hevā-dāruñ
Nesīm-i nükhet-ile cān bulur bīmār-ı nālānuñ

Kemān-keşlikde tīr-endāzlıḳda hīç naẓīri yoḳ
Oḳın atmış yayın yaşmış kemān-ebrūda müjgānuñ (G. 374/2, 3)

Ne yer kim sāye ṣalsa ḳāmet-i naḫl-i hevā-dāruñ
Nesīm-i nükhet-ile cān bulur bīmār-ı nālānuñ

Kemān-keşlikde tīr-endāzlıḳda hīç naẓīri yoḳ
Oḳın atmış yayın yaşmış kemān-ebrūda müjgānuñ (G. 399/2, 3)

Matla beytinde yer alan bir mısraın şiirin başka bir beytinde tekrarlanması yoluyla oluşan redd-i matla örneklerine de rastlanmaktadır:[52]

Hey'etüm taşvīr iden destümde cām-ı mül ḳomış
Bāġbān-ı ṣunʿ gūyā kūzeye bir gül ḳomış

Mest-i naḳş-ı laʿl-i ḫūbān oldugum Yārī görüp
Hey'etüm taşvīr iden destümde cām-ı mül ḳomış (G. 316/1, 5)

Bu tarz tekrarların yanı sıra bir şiirin bazen aynen[53] bazen beyitlerde yer alan bir iki kelime farklılığı[54] ile yeni bir beyit eklenerek[55] tekrar edildiği de görülmektedir:

---

51 Diğer misâller için bk. K. 10/28, K. 16/57, G. 22/4, G. 292/3, G. 317/2; G. 338/1, G. 340/1; G. 90/4, G. 239/5; G. 412/1, G. 417/1; G. 249/4, G. 301/2, G. 514/5; G. 417/6, G. 536/6, G. 559/1; G. 166/5, G. 538/5, G. 563/6; G. 575/1, 5; G. 70/3, G. 585/2; G. 633/1; G. 374/7, G. 567/7, G. 691/8; G. 78/5, G. 611/2, G. 664/3, G. 669/2.

52 G 721/1, 5; G 418/1, 6.

53 Db 33-Db 52.

54 G 93 (6 beyt)-G 146 (6 beyt).

55 G 217(6 beyit)-G 244 (7 beyit).

Ey şeh-i ıḳlīm-i ḥüsn ey meh-i devrān-ı nāz
ʿĀlemi itdüñ tamām bende-i fermān-ı nāz

Her nigeh-i dil-firīb ḥavṣala-sūz-ı şekīb
Ġamze füsūn-gerde-i fitne-perestān-ı nāz

Gülbün-i ḳaddi iki ġoncesin etmiş güşād
Olmış o ḳadd-i bülend serv-i ḫıyābān-ı nāz

Keşret-i nezẓāreden dīde-i ʿuşşāḳdan
Ṭūr-ı tecellī idi ṣaḥn-ı debistān-ı nāz

Rūy-ı mehi Yārīyā hāle-ṭırāz eylemiş
Ṭurresin etmiş yine sāye-i pīşān-ı nāz (G. 295/1-5)

Ey şeh-i ıḳlīm-i ḥüsn şöhre-i devrān-ı nāz
ʿĀlemi itdüñ tamām bende-i fermān-ı nāz

Her nigeh-i dil-firīb ḥavṣala-sūz-ı şekīb
Ġamze füsūn-gerde-i fitne-perestān-ı nāz

Gülbün-i ḳaddi iki ġoncesin etmiş güşād
Olmış o ḳadd-i bülend serv-i ḫıyābān-ı nāz

Keşret-i nezẓāreden dīde-i ʿuşşāḳdan
Ṭūr-ı tecellī idi ṣaḥn-ı debistān-ı nāz

Rūy-ı mehi Yārīyā hāle-ṭırāz eylemiş
Ṭurresin etmiş yine sāye-i pīşān-ı nāz (G. 269/1-5)

2.1.2. Şâirin Kendi Şiir ve Şâirliğini Değerlendirişi

Yârî, şiirlerinin kıymetini ve sahip olduğu husûsiyetleri birçok benzetme unsuru ile dile getirmiştir. Şâirin şiiri ile ilgili en çok kullandığı benzetme unsuru "dürr" ve "cevher"dir.

"Dürr" yani inci kelimesi, üç açıdan değerlendirilebilinecek üç farklı boyut sergiler: Güzellik, kıymet ve parlaklık. Şiirsel söz, inci ile dikkati çekici bir paralellik oluşturur ve dile gelmemiş biçimiyle sadefteki inciye tekabül eder. İfade edilmiş söz ise; işlenmiş, parlatılmış ve ipliğe dizilmek için delinmiş inciye benzer. İncinin bir kolye ipine dizilip güzellerin boynuna asıldığında, onlara ziynet vermesi gibi söz de nazım ipine dizilerek, okuyucunun idrak güzelinin boynunu süsler:[56]

---

56 Ziya Avşar, "Şairlerin Görüp Unuttukları Bir Rüya: Belâgat", *Turkish Studies*, Volume 2/4 Fall 2007, s. 166-167.

Güher-sencān-ı maʿnā dürr-i naẓmuñ gördi hep Yārī
İnanmazsañ var anı ʿAbdī-i nāzük-edādan ṣor (G. 203/5)

Ol ḳadar beẕl eyledüm kān-ı dil-i endīşemi
Dürr-i naẓmum ḫāk-i pāyine niṣār oldı yine (G. 646/11)

Bazen de bu inci gibi sözler âlemin kulağına küpe olacak kadar kıymetlidir. Şâir bu benzetmeyle hem şiirinin kıymetini hem de bir şâir olarak kendi kıymetini dile getirmiştir. Ayrıca "kulağa küpe olmak "deyimini de hatırlatmaktadır:

Dürretü't-tāc-ı ser-i ehl-i hünersin Yārī
Her sözüñ olsa n'ola gūş-ı zamāna mengūş (G. 328/ 11)

Şâir, bir başka beyitte ise belâgat ipine dizilmiş cevher gibi sözlerinin meleklerin kulağındaki küpenin incisi olacak kadar kıymetli olduğunu söyler:

Yārī elüñde gevher-i silk-i belāġatüñ
Ol dürr-i gūş-vāre-i kerrūbiyān olur (G. 67/9)

Cevher, "var olan bir şeyin özü, esâsı, varlığındaki maya, gevher; elmas, zümrüt, pırlanta gibi değerli süs eşyâsı, mücevher"[57] gibi anlamlara gelmektedir. Yârî'nin sözleri de saf, parlak bir cevher gibidir ve ferkadân (büyük ayı denen iki yıldız kümesinin en parlak iki yıldızının ortak adı)ın başındaki tâca süs olmaya lâyıktır:

Bī-ʿaraż bir cevher-i ṣāfīdür ey Yārī sözüñ
Görseler cevher-fürūşān-ı süḫan taḥsīn ider (G. 109/5)

Sözüm bir gevher-i ḫūrşīd-i ḳıymetdür ki ey Yārī
Revādur zīver olsa tāc-ı farḳ-ı ferḳadān üzre (G. 603/8)

Yārī müdām ʿilm ü kemāle müdāvim ol
Her gevher-i kelāmuñ o dürr-i leʾāl ola (G. 653/7)

Şâirin şiirini tanımlarken seçtiği kavramlardan biri de "rengîn"dir. "Renkli, parlak, gösterişli" anlamlarındaki rengîn, ıstılah olarak " mecazlı, süslü, değişmeli, tasvirli, istiareli, kinayeli"[58] anlamlarındadır.

Ṣāf u rengīn nüktelerle hemān
Süḫan-ı pāküm oldı laʿl-i müẕāb (G. 20/6)

Şâir, sözlerinin yakıcı olduğunu ve mânâ çerâğının onun dilinin ateşinden yandığını söyler:

---

57 İlhan Ayverdi, *Kubbealtı Lugatı Misalli Büyük Türkçe Sözlük A-G*, C. 1, s. 480.
58 Hecrî Kara Çelebî Muhyi'd-dîn Mehmed, *Dîvân*, Haz. Ömer Zülfe, [y. y.], Ankara 2010, s. 29.

ʿAceb mi sözlerüm ey Yārī sūz-nāk olsa
Çerāġ-ı maʿnā yanar āteş-i zebānumdan (G. 571/5)

Ayrıca şiirlerinin tesirleri bakımından sihir gibi büyüleyici olduğunu söyler:

Feyż-i ilhām-ı ilāhī ile naʿtüñde senüñ
Oldı iʿcāz-ṭırāz-ı süḫanum siḥr-i mübīn (K. 8/101)

Siḥr-āferīn-i nādire-sencem ki her sözüm
Şāyeste-ṭabʿ-ı nükte-şināsān-ı feyżdür (G. 140/2)

Şiirleri için kullandığı bir diğer sıfat ise i'câzdır. İ'câz kavramı, şâirin şaşırtacak güzellikte, incelikte ve zekice şiir söyleyerek dinleyeni şaşırtması, kendisine hayran bırakması olarak tanımlanır. Bu durumda i'câz; "şiirde bir estetik ölçüt; daha doğrusu şâirin estetik beklentisi, amacı, şiirde ulaşmayı istediği son aşama, en üst basamak olmalıdır":[59]

Ol şāʿir-i muʿciz-süḫan-ı ʿālim-i ġaybam
Mekşūf-ı dil ü ṭabʿuma envār müẓāhir

Ol Ḫıżr-ı Mesīḥā-nefes [ü] muʿcize-gūyem
ʿAḳl-ı kül olur mekteb-i endīşeme ḥāżır (K. 44/3, 4)

Yârî gerek kasidelerinin fahriye bölümlerinde gerekse de gazellerinin muhtelif yerlerinde kendi şâirlik kudreti üzerinde de durmuştur. Söz konusu bölümlerde kendi şâirliği üzerinde dururken gerek maddî gerekse mânevî açıdan en üst mertebelerle kendisini mukayese etmiştir. Özellikle Nef'î'yi hatırlatan "mahabbetdür sözüm" redifli gazeli onun şiirlerinin esâsını oluşturan "mahabbet" ile söz meydânındaki iddiasının en güçlü ifadesidir:

Naḳş-pīrā-yı heyūlā-yı maḥabbetdür sözüm
Yaʿnī erjeng-i hüner-zā-yı maḥabbetdür sözüm

Müntic olur ḥādiṯāt-ı dehre her bir nüktesi
ʿĀlem-i ṣuġrāda kübrā-yı maḥabbetdür sözüm

Mest olur kim neşvesinden şūḫ-ı şehr-āşūblar
Sāġar-ı leb-rīz-i ṣahbā-yı maḥabbetdür sözüm

Ceẕr ü med-ḫīz olsa her bir ḳaṭresi dür-pāş olur
Bir dükenmez mevc-i deryā-yı maḥabbetdür sözüm (G. 438/1, 3, 5, 8)

---

59 Mine Mengi, *Divan Şiirinin Arka Bahçesi*, Akçağ Yayınları, Ankara 2010, s. 171.

Şâir, kendisinin yaratılış hazinesinden nice cevher çıktığını ve mânâ tespihi gibi inciler ipine dizildiğini söyler:

Ne cevherler çıḳar gencīne-i ṭabʿumdan ey Yārī
Dizilür sübḥa-i maʿnā gibi silk-i leʾāl üzre (G. 678/5)

Nasıl ki hazineler virân yerlerde gömülüdür, kıymetli cevherlerle dolu bir hazine gibi olan şâirin tabiatı da virân bir yerdedir:

Ṭabʿum ey Yārī cevāhirle ṭolu gencīnedür
N'eyleyem gencīnedür ammā ki vīrānīdedür (G. 212/5)

Ancak o, kıymeti bilinmese de nâdir bir "dürr-i yetîm"dir:

Girān-māye o dürr-i yetīm-i nā-yābum
Miyān-ı cevheriyān ḳıymetüm bilinmez mi (G. 718/3)

Ol dürr-i yetīmem ṣadef-i kevnde zīrā
Lüʾlü-yi girān-māye olur ḫayli nevādir (K. 44/5)

Şiir bir "bülbül-i hoş-lehçe", "tûtî-i gûyâ" olan şâirin nağmelerinde dile gelir:

Yārī gibi ey ġonce-i gülzār-ı leṭāfet
Bir bülbül-i ḫoş-lehçe-i nāzük-naġam olmaz (G. 290/9)

Ṭabʿ-ı Yārī baḳmasa āyīne-i dehre n'ola
Lehçe-i destān-serāsı ṭūṭī-i gūyā-y-imiş (G. 319/ 4)

Ancak bu mânâ incilerini şiir diliyle satırlara dökebilmek için "lehçe-i Hudâ-dâdî" ye sahip olmak gerekir. Şâir kendisine bahşedilen bu özellikle, sözlerinin gaybî âlemden sırlar taşıdığını, Hz. İsâ'nın nefesi gibi feyiz verici ve mûcizevî olduğunu vurgular:

ʿAceb mi siḥr-i beyān olsa sözlerüm Yārī
Virildi şimdi baña lehçe-i Ḫudā-dādī (G. 728/5)

Reşḥ-i kilk-i āb-dārın ṭabʿ-ı Yārī'nüñ görüñ
Ṭabʿı Kaʿbe ḫāmesi gūyā ki zemzem kendidür (G. 162/5)

Nefḫa-i rūḥ-ı ḥayāt-ı cāvidānı baḫş ider
Feyż-i enfās-ı Mesīḥā-yı maḥabbetdür sözüm (G. 438/2)

Şiir, şâirin duygu ve düşüncelerinin aksidir. Şiirdeki kelimelerin ahengi bir ayna görevini görür. Şâirin âleme bakışının, duygularının, inancının kısacası ben'in kelimelerle intizâmlı, vezinli, âhenkli bir şekilde ifadesi şiir olur. Bu da şâirin okuyucuya sunulan bir nevî hâl dilekçesidir. Bu nedenle kişinin yaratılışının güzelliğiyle şiirinin güzelliği de bir nebze doğru orantılıdır. Gönlün aksiyse kaleme dökülen kelâmlar, güzelliği söyleyenin tabiatiyle güzelleşir:

Ṭabʿum fehīm-i nükte-i ʿirfān-ı feyżdür
Nuṭḳum sebaḳ-ṭırāz-ı debistān-ı feyżdür (G. 140/1)

Yûsuf gibi güzelse nazım, marifet pazarında alıcısı da melekler olur:

Yūsuf-ı naẓmuma bāzār-ı maʿārif de benem
Müşterī gibi melekler de ḫarīdārumdur (Kt. 2/20)

Şâir bir beytinde de kendisini "ma'ânî-perver" olarak nitelediği Hz. Süleymân'la özdeşleştirir:

Ben ki Yārī ol Süleymān-ı maʿānī-perverüm
Mūrçe-i tāb-ı ʿadū zār u zebūnumdur benüm (G. 424/7)

Yârî, şiirindeki mânânın derinliği ve genişliğini ifade etmek için "bahr-ı tabʿ" tamlamasını kullanır. Böylece inci gibi kıymetli sözlerinin kaynağının deniz gibi derin tabiatından kaynaklandığını söyler:

Hezār gevher-i tevḥīdi baḥr-i ṭabʿumdan
Hemīşe itmedeyin sübḥa-i ḫulūṣa naẓīm (K. 4/29)

Yukarıda şâirin kendi şiir ve şâirliğine dâir fikirlerini yansıtan beyitlerden en çok öne çıkan kavramları zikrettik. Bunların dışında daha az olmakla birlikte "âyîne-i gîtî-nümâ", "âyîne-i envâr-ı fıtrat" "hümâ-yı lâ-mekân", "gonce", "gülzâr-ı mârifet" "sadef", "şîrînistân-ı mârifet" vb. sıfatları da kullanır:

Ṭabʿum ol āyīne-i gītī-nümādur Yārī
Tāb-ı ḫūrşīd ü mehi hīç aña tanẓīr idemem (G. 436/6)

Ṭabʿum ol āyīne-i envār-ı fıṭratdur benüm
Neyyir-i aʿẓam gibi manẓūr-ı ʿayn-ı ʿālemem (G. 462/5)

Meẕāḳ-ı reng ü būyın almadı ḫurşīd-i himmetden
Nice gülsün açılsun ġonce-i ṭabʿum küdūretden (G. 540/1)

Ṭabʿumdur o gülzār-ı maʿārif ki ser-ā-ser
Her kūşesi bir ṭurfe ḫıyābān-ı hünerdür (G. 199/6)

Feyż-i nīsān-ı ilāhī nice gör Yārī'nüñ
Ṣadef-i ṭabʿını lüʾlüʾ ile meşḥūn eyler (G. 201/5)

Benem o [kim] şīrīnistān-ı maʿrifet Yārī
Elümde ḫāme-i Edhem siyāh-gūşumdur (G. 104/5)

Diğer dîvân şâirleri gibi Yârî'nin de kendisini İranlı şâirlerle mukayese ettiği, eşitlik hatta üstünlük iddiasında bulunduğu görülmektedir:

Ṣarīrī-i ḳalemüm ʿandelīb-i naġme-serā
Zevāhir-i kelimātum riyāż-ı Ḫāḳānī (K. 29/63)

El-ḥaḳ benem ol nādire-perdāz-ı maʿānī
ʿÖrfī baña şāyeste idi olsa muʿāşır (K. 44/2)

Şâir bir beytinde ise "Ey Yârî! Bundan sonra mahlas kullanma. Şiirlerimizin bize ait olduğu güzel mazmunundan bellidir." diyerek hem şiirlerinin güzel olduğunu hem de mahlas olmasa bile, bu şiir Yârî'nindir, denilecek kadar tanındığını dile getirir:

Maḫlaṣ īrād etme şimdin gerü ey Yārī hemān
Bellidür mażmūn-ı pākinden bizüm eşʿārımuz (G. 248/6)

Dîvân'ında elli muammâ bulunan şâir, ilm-i beyânın bir bahsi[60] olan muammâda da üstâd denilecek kadar hüner sahibi olduğunu vurgular:

Gel muʿammā ʿilmin ögren Yārī-i üstāddan
Feyż-i ṭabʿuñ fenn-i istiḥrācda meşhūr ola (G. 671/5)

Her beyt-i mużmerinde maʿānī ẓuhūr ider
Aḥsentü Yārī naẓm-ı muʿammā-ṭırāzuña (G. 703/6)

Feyż-i Bārī bir faḳaṭ etmiş ziyāde nām-geh
İsmüñ ey Yārī senüñ fetḥ-i muʿammādan çıḳar (G. 137/7)

Yârî, şiirlerinde yaşadığı toplumun şiir beğenisindeki değişime de işaret ederek artık eskilerin manzûmelerinin okunmadığına değinir:

Oḳunmaz şimdi hep manẓūme-i eslāf ey Yārī
Zebān tāze olsa şiʿr hem vird-i zebān olsa (G. 629/5)

Bu değişimin doğrultusunda kendi şiirlerine de i'tibar gösterilmediğinden yakınır:

Gūş ḳılmaz sözlerüñ ey Yārī ebnā-yı zamān
Nuṭḳ-ı cān-baḫş-ı kelāmuñ şīme-i iʿcāz ise (G. 643/6)

Ne zīnet-baḫş olurdı cümle-i mażmūna ey Yārī
Eger kim nev-ʿarūs-ı ṭabʿuma bir iʿtibār olsa (G. 658/6)

Bir pūla almazlar ey Yārī dür-i güftāruñı
Kār-gāh-ı çār-sū-yı ṣaḥn-ı dünyā böyledür (G. 171/6)

---

60 Ali Nihad Tarlan, *Divan Edebiyatında Muamma*, Burhaneddin Matbaası, İstanbul 1936, s. 7.

Ancak altının kıymetini bilen sarraflar gibi sözünün kıymetini de bu ilme vâkıf insanların ölçüp değerlendirebileceğini, takdir edeceğini söyler:

Bilem dir iseñ eger ḳadr ü ḳıymetüñ Yārī
Cevāhir-i kelimātuñ alup ṣatandan ṣor

Ḥasūd aña yine ḫar-mühre dir ʿinād eyler
Süḫan cevāhir-i nā-yābdur bilenden ṣor (Kt. 28/ 1, 2)

Bī-ʿaraż bir cevher-i ṣāfīdür ey Yārī sözüñ
Görseler cevher-fürūşān-ı süḫan taḥsīn ider (G. 109/5)

Söz ki, değerli bir inci gibidir; bu durumda sözü anlayana söylemek gerekir:

Söz güherdür anı cānuñ gibi ṣaḳla Yārī
Gūş-ı nādān-ı denī-meşrebe telḳīn etme (G. 605/5)

Nādān ne bilür rütbe-i ʿirfānuñı Yārī
Ẕevḳ-ı süḫanı nükte-şināstān-ile söyleş (G. 321/7)

Şâir, şiirlerinin nazardan korunması için de Allah'a duâ eder:

Ṣaḳla yā Rabbī novker-i ṭabʿum
Naẓar-ı ḫıyre-çeşm-i aʿdādan (Kt. 55/2)

Yā Rab bahā-yı sübḥa-i lüʾlü-yi naẓmumı
Sen ṣaḳla ḫıyregī naẓar-ı ḫod-fürūşdan (G. 581/5)

2.1.3. Şiirlerindeki Sosyal Hayat İzleri

Dîvân'da yer alan kasideler, tarih manzûmeleri ve kıtʿalar şâirin yaşadığı dönemin sosyal hadiselerine de ışık tutmaktadır. Özellikle kaleme aldığı hasb-i hâllerde sosyal, siyâsal ve ahlâkî bozulmaları dile getirmiştir:

Her eblehe gāv-ı rīşi dāyim
Cārūb-ı der-i kibār buldum

Pūşīde-ṭırāz-ı ḳāḳum olmaḳ
Pīrāye-i iftiḫār buldum

Dünbāle be-püşt-i nāziş olmış
Çün gürbe-i mūy-dār buldum

Kimden ki ümīd-i ḫayr itdüm
Hep şerrini pür-mażārr buldum

Bī-gāne-nihād-ı dehrde ḥayfā
Ne yār u ne ġam-güsār buldum (K. 40/21-23; 40-42)

Bunun yanı sıra sosyal hayatın başka alanlarına ait akisleri *Dîvân*'da görmek mümkündür. Eserde tespit ettiklerimizden şâirin edebî kimliğini anlamamızda yardımcı olabilecekleri şöyle sıralayabiliriz:

Klâsik şiirde hemen her şâirin söz ettiği Osmanlı âdetlerinden biri sarığa çiçek takmaktır. Eskiden kavukla sarık, sarıkla fes arasına hutbe kâğıdı, hilâl, muska, misvak konduğu gibi süs ve güzel koku amacıyla gül, sünbül, menekşe, karanfil ve benzeri takılırdı. Daha çok gül tercih edilirdi. Ağırlıklı olarak aşk, sevgi, muhabbet ve hoşgörü konularının ele alındığı dîvân şiirinde, en büyük âşık olan şâir, sevgilisini güle benzettiği[61] gibi Yârî'nin beyitlerinde gördüğümüz gibi bazen renk sembolizmi ile sevgilisinin gönlünde açtığı yarayı da güle, goncaya benzetir. Gülü ya da goncayı sarığa takmak da sevgiliden gelen cefânın bile başta taşınacak kadar kıymetli olduğunu ifade eder:

Serde keşf-bīne idelden dāġ-ı āteş-bārımuz
Güller ile zīnet oldı kūşe-i destārımuz (G. 252/1)

Sīne-i sūzānuñ ʿaks-i dāġ-ı ḫūn-efşānıdur
Kūşe-i destārda bir ġonce-i nevber ḳomış (G. 327/5)

Hamama giren insanın sıcaktan yüzü kızarır. Kızaran yüz renk benzerliğiyle güle benzetilir:

Tırāş etmiş ḫaṭın olmış ʿaraḳ-nāk-i ḥicāb-ālūd
Ḳızarmış gül gül olmış ruḫları ḥammāmdan çıḳmış (G. 326/7)

Eski tabâbette elmas kırıntılarının zehirli olduğu ve içirilen insanı öldürdüğü bilgisi yer almaktadır.[62] Şâir de elmas ve şekerin karışımı ile yapılan macunun zehirli olduğunu söyler:

İderse sūde-i elmāsı ḳand-ile maʿcūn
Ḫamīr-i māye-i aşlı olurdı zehr-ālūd (Kt. 76/2)

Ayrıca elmas kırıntıları yaraya ekilirse verdiği ıztırap dâimî olur:

Kār-ger olmaz dilüñ ṣad pāre zaḫm u yāresin
Sūzen-i elmās-ile etse rüfū her pāresin (G. 529/1)

---

61 Ahmet Talât Onay, *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar*, Haz. Cemâl Kurnaz, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1996, s. 426; Nihat Öztoprak, "Divan Şiirinde Osmanlı Geleneğinin İzleri", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, İstanbul 2000, s. 163-164.

62 Muhammed b. Mahmûd-ı Şirvânî, *Tuhfe-i Murâdî İnceleme-Metin-Dizin*, Haz. Mustafa Argunşah, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1999, s. 146; Ahmet Talât Onay, *a. g. e.,* s. 209.

Pānzehri taʿ biy'eyler sūniş-i elmās-ile
ʿĀşıḳuñ setr ide zaḫm-ı sīne-i pür-yāresin (G. 529/4)

Günümüzde de alternatif tıpta faydası üzerinde durulan vişne ile ilgili; "Mideye kuvvet verir. Harareti teskin eder. Safrayı keser. İshali keser. Susuzluğu giderir. Kabzedicidir. Hafakanı giderir. Öksürüğe iyidir. Göze sürme gibi çekilse gözün nurunu artırır"[63] şeklinde bilgiler yer almaktadır. Şâir de mideye faydası bağlamında ele almıştır:

Meẕāḳ-ı hāżime-i miʿde telḫ-kām oldı
Kerem ḳıl aña ʿaṭā eyle bir ṭabaḳ vişne (Kt. 45/2)

Tâze fidan oluğundan suyun akışı zikredilerek atardamarlarda kanın akışına teşbih yapılmış ve atardamar hastalığı için kan aldırmanın şifâ olacağı ifade edilmiştir:

Şu yüridür aña mīzāb-ı naḫl-ı tāze gibi
Ṭabīb-i ʿillet-i şiryān ḫūn-feşānumdur (G. 236/4)

Şâir, baş ağrısı için de tavsiye niteliğinde açıklamada bulunur. Herhangi bir sebepten ötürü meydana gelen baş ağrısı için Rahîkî adlı birinin yaptığı ve "berş-i rahîkî" olarak bilinen mâcunu; içki sonrası duyulan baş ağrısı için de eskimiş şarabın iyi geleceğini söyler:

Defʿ-i ṣudāʿa berş-i raḥīḳī şefīḳdür
Defʿ-i ḫumāra çāre raḥīḳ-ı ʿatīḳdür (Mf. 29)

Şâir bir beytinde uçuk oluşumunu tetikleyen faktörlerden biri olan vücut ateşinin artmasına atıfta bulunur:

Seḥer ki ṣanma düşer ġonce aġzına jāle
Çıḳardı nār-ı ġamuñla lebinde tebḫāle (Mf. 114)

Sevgilinin ayağının toprağı göze çekilen ve görme hassasını kuvvetlendiren, değiştiren sürme olarak kabul edilmiştir. Ağlayan âşığın gözyaşlarıyla sürme karıştığında ise ortaya kuhl-i cevâhir çıkmaktadır: [64]

Kuḥlü'l-cevāhir itdi cihān ḫāk-i pāyuñı
Bir sürmedür ki dīde-i giryāna çekdiler (G. 198/3)

---

63 Tarsuslu Tabip Osman Hayri Murşit Efendi, *Sıhhat Hazinesi*, Bahar Yayınevi, İstanbul 1971, s. 83.

64 Ahmet Talât Onay, *a. g. e.*, s. 326; Selçuk Aylar, "Divan Şiirinde Sosyal Hayatın İzlerine Dair", *Osmanlı Divan Şiiri Üzerine Metinler*, Haz. Mehmet Kalpaklı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1999, s. 463; Bilal Kemikli, "Divan Şiirinde Hastalık ve Tedavi", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2007, C. 16, S. 1, s. 31-32.

Dîvân'da gemicilik terimlerinden "gemilerin bir noktada durabilmesini sağlamak için denize atılan çapa"[65] mânâsına gelen lenger zikredilmiştir:

Sāhil-i ḥayretde ḳaldum esmedi bād-ı himem
Keştī-i bī-lengerem nā-dīde kām-ı meltemem (G. 462/6)

Dîvân'da remil ilmine ait terimlerin zikredildiği bir beyit yer almaktadır:

Engīse düşdi düşmedi leḥyāna noḳṭası
Çoḳ ḳurʿa gerçi taḥta-i remmāle urmışam (G. 454/5)

Kozmik âleme ait öğelere de rastlanmaktadır:

Ḳurş-ı meh-ile gerdiş-i gerdūn-ile Zühre
Raḳs-āver-i ḫunyā-gerī-i dāyire-zendür (G. 164/ 6)

Mirrīḥ benem mihr benem ṣubḥ-ı beyāżem
Geh sürḫ u gehī zerd ü gehī verd-i sefīdem (G. 437/5)

İlm-i kimyâ, ilm-i sîmyâ ile ilgili kavramlar da dikkat çekmektedir. İlm-i kimyâ; çeşitli maddelerden altın elde etmenin ve bakır, gümüş vs. maddeleri altına dönüştürmenin yollarını arayan bâtıl bir ilimdir. [66] İlm-i sîmyâ ise, çok eskiden tılsım yerine kullanılmıştır. Muhyiddîn İbnü'l-Arabî'ye göre göre simyâ, Allah'ın sözleri ve güzel adları ile ilâhî bilgiler elde edebilme ilmidir. Büyük ölçüde harf ilmine dayanan simyâda bazı sırlar vardır. Harfler bu sırları bildirir: [67]

İsterse ḥakīm-i zerger-i ʿaşḳ
İksīr-i zer ide kīmyāyı (K. 39/21)

Ẕerresi iksīr-i aʿẓamdur ya kuḥl-i cevherī
Kīmyā dirsem n'ola ḫāk-i der-i cānāneye (G. 635/2)

Bir gizli genc-idi o perīnüñ viṣāli ḥayf
Sīmyā-gerān hep anı aḫfāya çekdiler (G. 197/4)

Mantık ilminin kısımlarından kıyas bahsine temas edilmiştir:

Baḥs-i eşkāl-i ḳażāyā eylese ʿārif eger
Ṣanma kim müntic olup ṣuġrā vü kübrādan çıḳar (G. 137/6)

---

65 Yaşar Çağbayır, *Ötüken Türkçe Sözlük (j-müt)*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2007, C. 3, s. 2955.
66 İskender Pala, *Ansiklopedik Dîvân Şiiri Sözlüğü*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1989, C. II, s. 60.
67 İskender Pala, *a. g. e.,* C. II, s. 340.

Varlık âlemi "anâsır-ı erba'a" denilen su, ateş, hava ve topraktan mürekkep dört unsurdan meydana gelmiştir. Şâir bu unsurları Farsça kaleme aldığı bir beytinde zikretmiştir:

Ger şevī rūḥ-ı ḳuds-ı ʿunṣur-pāk
Pāk şev ez-āb u bād u āteş ü ḫāk (Mf. 70)

Nevrûz, Farsça bir kelime olup "yeni gün" mânâsına gelmektedir. Eski Türklerle İranlılar'ın yılbaşı olarak kabul ettikleri bu gün, güneşin koç burcuna girdiği gün olup, miladı 22 marta, rûmî 9 marta rastlamaktadır:[68]

Burc-ı ḥamelden āfitāb ṭoġdı bugün nev-rūzdur
Rūz-ı viṣāl-i dil-rübā gibi ʿaceb bihrūzdur (G. 245/1)

Şâir, nevrûzda nar yenildiğini ve bunun eski bir âdet olduğunu söyler:

ʿĀrıżuñla leblerüñ ṣun ẕevḳ-ı nev-rūz idelüm
Resm-i dīrīndür yemek nārı şehā nev-rūzda (G. 608/ 4)

Bayramlarda büyüklerin ya da saygı gösterilen kişilerin ellerini öpmek eskiden beri var olan âdetlerimizdendir. Şâir, bu geleneğe atıfta bulunmuştur:

Bunca ʿīd oldı elüñ öpmek müyesser olmadı
Bārī ḳıl üftādeñe bir merḥabā nev-rūzda (G. 608/ 5)

Osmanlılar döneminde tatil günleri olarak kabul edilen, cuma ve bayram günleri beytin anlam örgüsü içinde zikredilir:

Geçür ṭıfl-ı vücūduñı debistān-ı melāmetde
Ne ḳayd-ı şenbih-i āẕīne ne meyyāl-i ʿīd olma (G. 636/2)

Şâirin hat, tezhip sanatlarına ve mûsikîye de âşinâ olduğu, söz konusu sanatlara ait terimlerle örülmüş beyitlerinden anlaşılmaktadır.

Hat sanatında yazı çeşitleri olan reyhânî, ta'lîk, gubârî, yâkûtî dışında bu sanata ait kıl kalem, kat'-ı hâme, şakk, meşk[69] gibi özel kavramlar da sanatkârâne bir üslûpla beyitlerde zikredilmiştir. Söz konusu terimlerle beyitler oluştururken özellikle teşbih sanatından faydalanılmıştır:

---

68 Şemsettin Sâmî, *Kâmûs-ı Türkî,* Çağrı Yayınları, İstanbul 1978, s. 1474-1475; Abdulhalûk Çay, *Türk Ergenekon Bayramı Nevrûz*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, (II. Baskı), Ankara 1988, s. 17.

69 Hat sanatına ait terimler hakkında bilgi için bk. Hasan Özönder, *Ansiklopedik Hat ve Tezhip Sanatları Deyimleri, Terimleri Sözlüğü*, Sebat Ofset Matbaacılık, Konya 2003.

Dībāce-i ḥüsnüñe ġubārī ḫaṭı ile
Bir ḥāşiye yazmış ki kenārında maʿānī (G. 771/2)

Reyḥānī ḫaṭṭı ḫaṭṭına taʿlīḳ ḳılduġum
Ser-meşḳ-i ʿanberīn-ḳaleme bir miṣāldür (G. 81/5)

Şâir duygu ve düşüncelerini titizlikle satırlara nakşetmesi bakımından bir nevî nakkaştır. Şâirin kalemi de kâğıdı kelimelerle süsleyen bir müzehhib gibidir:

Raġbet etmez būriyā-bāfān hüner-teẕhībine
Ṭabʿuñ ey Yārī eger üstād-ı zer-dūz olsa da (G. 654/6)

Ḫāmeñ miṣāl-i Mānī [ü] Bihzād'dur senüñ
Teẕhīb-i ḳār-nāme-i ṣūret-ṭırāzdan (G. 572/6)

Beyitlere ustalıkla yerleştirilmiş mûsikî ile ilgili kavramlar da dikkat çekici niteliktedir. Mûsikî âletlerinden tanbûr, ûd, ney, erganûn, rebâb, kânûn, çeng; mûsikî makamlarından uşşâk, hicâz, râst, mûsîkâr, nevâ, sabâ, şehnâz, ırâk, aşîrân, acem, nihâvend, bûselik ve mûsikî ilmine âit teknik terimlerden makam, perde, usûl, nağme, sâz, edvâr, tel, zîr-bem, bülend-pest, nakş, mutrîb, nevâ-sâz, raks[70] beyitlerde kavramların anlam dünyası içindeki çağrışımlarından faydalanılarak zikredilmiştir:

ʿUşşāḳ rāstī ʿaceme gitdiler tamām
Var sende ṭut ʿırāḳ [u] nihāvende maḳām (Mf. 81)

Bülend ü pestde hīç ḳıl ḳadar tefāvüti yoḳ
Bu zīr ü bem naġamātı rebābdan gördük (G. 384/3)

Yukarıda verdiğimiz örnekleri çoğaltmak mümkündür. Fakat netice olarak, diyebiliriz ki bütün bu hayâl dünyasının zenginliğinin beyitlerde ifade bulması, şâirin muktesebâtının zenginliği ve genişliğindendir. Görüldüğü üzre tıp, astronomi, remil, kimyâ, simyâ, mantık, gemicilik ilimlerine ait kullandığı terimler, açıklamalar; bunun yanı sıra hat, tezhîp ve mûsikîye dâir bilgisi ve örf ve âdetlere atıfta bulunması şâirin hem yaşadığı asra vukûfiyetini hem de bir bütün olarak okuduklarını, gördüklerini yazdığı satırlara nakış gibi işlediğini göstermektedir.

---

70 Mûsikîye dâir bu kavram ve terimler hakkında bilgi için bk. Yılmaz Öztuna, *Türk Mûsikîsi Kavram ve Terimleri Ansiklopedisi*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 2000.

2.1.4. Başka Şâirlerle Benzerlikler

Aynı kültür dünyası içinde yetişen aynı gelenekten beslenen şâirlerin birbirinden etkilenmemesi mümkün görünmemektedir. Zirâ üstâd sayılan şâirlerin şiirlerini okuyan onlara nazîreler ya da tahmis, tesdis yazarak yetişen şâirlerin dîvânlarında önceki ya da yaşadığı asırdaki şâirlerle benzer mazmunlar ya da söyleyişlerin bulunması kaçınılmazdır.[71]

Yârî'nin şiirlerine baktığımızda da tespit edebildiğimiz kadarıyla muâsırlarından özellikle Nef'î (ö. 1044/1635) ve mutasavvıf bir şâir olan Sâbir Pârsâ (ö. 1090/1679-80) ile benzer söyleyişlerinin olduğu ve onlara nazireler[72] yazdığı görülmektedir[73]:

Sâbir Pârsâ ile benzerlikler:

Sâbir Pârsâ:
Ol meyüm kim cām-ı billūr ile itmem imtizāc
Nūr-ı çeşmüm dīde-i kūr ile itmem imtizāc[74] (G. 21/1)

Yârî:
Şeb-çerāġam ṭabʿ-ı billūr-ile itmem imtizāc
Nūr-ı şevḳam dīde-i kūr-ile itmem imtizāc (G. 41/1)

Sâbir Pârsâ:
Olursa bir daḫı der-i meyḫāneye fütūḥ
Zühd ü riyāya eyleyeyüm tevbe-i naṣūḥ[75] (G. 25/1)

---

71 Bu konuda daha geniş bilgi için bk. Cemal Kurnaz, *Osmanlı Şair Okulu*, Birleşik Yayınevi, Ankara 2007, s. 7-77.

72 Metinde nazîreleri tespit etmeye çalışırken kavramın içeriği hakkında şu kaynaklar esas alındı: M. Fatih Köksal'ın konuyu geniş bir şekilde ele aldığı makalesinden faydalandık. bk. M. Fatih Köksal, "Nazire Kavramı ve Klâsik Türk Şiirinde Nazire Yazıcılığı", *Diriözler Armağanı Prof. Dr. Meserret Diriöz ve Haydar Ali Diriöz Hatıra Kitabı*, Bizim Büro Basımevi, Ankara 2003, s. 215-290; M. Fatih Köksal, "Nazîre/Türk Edebiyatı", *DİA,* İstanbul 2006, C. 32, s. 456; M. Fatih Köksal, *Sana Benzer Güzel Olmaz Divan Şiirinde Nazire*, Akçağ Yayınları, Ankara 2006.

73 Yârî'nin *Dîvân*'ında zikrettiği şâirleri ve onlarla ilgili bilgileri çalışmamızın "Şâirler, Âlimler ve Sanatkârlar" kısmında incelediğimiz için burada yeniden zikretmedik. Bu bölümde şâirin ismini zikrettiği şâirler arasında belirttiğimiz gibi tespit edebildiğimiz benzer söyleyişleri vermek istedik.

74 Kâzım Yoldaş, *Sâbir Pârsâ Divanı İnceleme-Karşılaştırmalı Metin-Dizin*, Kitabevi, İstanbul 2005, s. 62.

75 Kâzım Yoldaş, *a. g. e.,* s. 64-65.

Yârî:
Bulsun hele kilīd-i der-i mey-gede fütūḥ
Ey sāḳī tevbeye ideyin tevbe-i naṣūḥ (G. 42/1)

Sâbir Pârsâ:
Çeküp cām-ı ġamı pinhān yine mesrūrlük göster
Hemīşe mest ol ammā ʿāleme maḫmūrlük göster[76] (G. 57/1)

Yârî:
Nihān it dilde sırr-ı ʿaşḳuñı mestūrlük göster
Ġamı sür ḫānedān-ı sīneden mesrūrlük göster (G. 202/1)

Sâbir Pârsâ:
Ḳāḍī-i manṣıb-ı ġam-ı ʿaşḳuz ki dehrde
Mecnūn-ı nā-murād ile olduḳ ḫalef selef

Tāb-ı temūz-ı ḥaşrde leb-teşne ḳalmazuz
Ṣābir eger şefāʿat iderse şeh-i Necef (G. 113/ 3, 5)[77]

Yârî:
Evvel ol aldı manṣıb-ı ʿaşḳı ṣoñında biz
Mecnūn-ı ʿĀmirī ile olduḳ ḫalef selef

Yārī bulurdı sāḥil-i baḥr-i selāmeti
İmdād-ı himmet eylese şāhen-şeh-i Necef (G. 340/4, 7)

Sâbir Pârsâ:
Ṣūret-ārā-yı heyūlā-yı maḥabbetdür sözüm
Reng ü būy-ı lafẓ u maʿnā-yı maḥabbetdür sözüm

Mürde-dil ḳalmaz edā-yı rūḥ-baḫşum gūş iden
Ṣābir iʿcāz-ı Mesīḥā-yı maḥabbetdür sözüm (G. 140/ 1, 7)[78]

Yârî:
Naḳş-pīrā-yı heyūlā-yı maḥabbetdür sözüm
Yaʿnī erjeng-i hüner-zā-yı maḥabbetdür sözüm

Nefḥa-i rūḥ-ı ḥayāt-ı cāvidānı baḫş ider
Feyż-i enfās-ı Mesīḥā-yı maḥabbetdür sözüm (G. 438/ 1, 2)

---

76 Kâzım Yoldaş, *a. g. e.,* s. 87.
77 Kâzım Yoldaş, *a. g. e.,* s. 127.
78 Kâzım Yoldaş, *a. g. e.,* s. 140.

Sâbir Pârsâ:
Görüp müjgānların meftūn-ı çeşm-i dil-firīb oldum
Çemenzār-ı leb-i deryā-yı nāza ʿandelīb oldum

Olursam sākin-i dārü'ş-şifā-yı pīr-i mey-ḫāne
ʿAceb mi ey dil-i maḫmūr muḥtāc-ı ṭabīb oldum

Göñül pervāneveş sūzān olınca āteş-i ʿaşḳa
Hezārān üft ü ḫīz itdüm baʿīd oldum ḳarīb oldum (G. 146/ 1, 2, 4)[79]

Yârî:
Ṣarıldum ḳadd-i yāra mest-i laʿl-i dil-firīb oldum
Nihāl-i gülbün-i nāz üzre gūyā ʿandelīb oldum

Şarāb-ı laʿlüñ umdum dest-i sāḳī-i nigāhuñdan
Yine dārü'ş-şifā-yı ġamda muḥtāc-ı ṭabīb oldum

Geh eyyām-ı viṣālüñ görmişüm geh sāl-i hicrānuñ
Muḥaşşıl dergehüñde geh baʿīd [ü] geh ḳarīb oldum (G. 440/ 1, 4, 5)

Sâbir Pârsâ:
Aç ṭurrañı cānā o bināgūş görinsün
Diller o bināgūşda mengūş görinsün (G. 175/1) [80]

Yârî:
Çöz zülfüñi ol ḫāl-ile ol gūş görinsün
Encümle ḳamer şebde hem-āġūş görinsün

Ol necm-i dıraḫşende ṭulūʿ ide seḥerden
Aç çāk-i girībānuñı mengūş görinsün (G. 577/1, 2)

Nef'î ile benzerlikler:

Nef'î:
Âsumân himmet umar kevkebe-i tab'ımdan
Akl-ı küll ders okur endîşe-i derrâkimden (Kt. 8/2)[81]

Yârî:
Āsumān tāb alur āh-ı şerer-nākümden
Dehr tam-tāze olur dīde-i nem-nākümden (G. 514/1)

---

79 Kâzım Yoldaş, *a. g. e.,* s. 148.
80 Kâzım Yoldaş, *a. g. e.,* s. 167-168.
81 Metin Akkuş, *Nef'î Dîvânı*, Akçağ Yayınları, Ankara 1993, s. 276.

Nef'î:
Pür-safâ dâ'im dili bir şûh hem-demdir kadeh
Tâ ezelden meclis-i rindâna mahremdir kadeh (G. 27/ 1)[82]

Yârî:
Bir nedīm-i meclis-ārā şūḫ hem-demdür ḳadeḥ
Nāz-perver dilber-i ferḫunde maḳdemdür ḳadeḥ (G. 44/1)

Nef'î:
Yazanlar peykerim destimde bir peymâne yazmışlar
Görüp mest-i mey-i aşk olduğum mestâne yazmışlar (G. 29/1)[83]

Yârî:
Mey-i ʿaşḳuñla sermest olduġum mestāne yazmışlar
Ṣaçuñ zencīrine bend olduġum dīvāne yazmışlar (G. 116/1)

Nef'î :
Değil hatt-ı mu'anber sâye-i zülf-i siyâhıdır
Değil ebrû-yı pür-çîn ġamzenin perr-i külâhıdır (G. 31/1)[84]

Yârî:
Degül ḳaʿr-ı zenaḫdān ehl-i ʿaşḳuñ tīre-çāhıdur
Degül ebrū-yı pür- ḫam ḳavs-i taḳdīr-i ilāhīdür (G. 139/1)

Nef'î:
Dolsa destimde n'ola ekşim ile peymâne
Girse gülgûn-ı sirişkim yeridir meydâne (G. 105/ 1)[85]

Yârî:
ʿAceb mi ḫūn-ı sirişkümle ṭolsa peymāne
O şūḫ ṭurmadı meclisde ʿahd ü peymāna (G. 588/1)

Nef'î
Gamzen ne dem ki tîg çekip hʿun-feşân olur
Uşşâk-ı dil-figâra ecel mihribân olur (K. 29/1)[86]

Yârî:
Ġamzeñ ne dem ki çeşmüñ ile hem-zebān olur
ʿUşşāḳa her nigeh sebeb-i terk-i cān olur (G. 133/1)

---

82 Metin Akkuş, *a. g. e.,* s. 293.
83 Metin Akkuş, *a. g. e.,* s. 294.
84 Metin Akkuş, *a. g. e.,* s. 295.
85 Metin Akkuş, *a. g. e.,* s. 331.
86 Metin Akkuş, *a. g. e.,* s. 137-141.

Sebk-i Hindî üslûbunda şiirler kaleme alan Yârî'nin şiirleri üzerinde özellikle bu üslûbun temsilcilerinden İranlı şâir Örfî (ö. 999/1590-91)'nin tesiri görülmektedir. Şâir, Örfî'ye ait bir beyti kasidesinde iktibâs ederek anmıştır:

Benüm içün dimiş ʿÖrfī cefā-yı gerdişden
Bu beyt-i şekve-ṭırāz u melālet-ʿunvānı

Ne-mī-vezed zi-cihān bād ber-dilem hergiz
Ki zülf şāhid-i nuṭḳem kuned perīşānī[87] (K. 29/ 41, 42)

İranlı bir diğer meşhûr şâir Hâfız-ı Şirâzî (ö. 792/1390[?])'nin de şâir üzerinde etkili olduğunu görüyoruz:

Yârî:
Bāde-i düşīneden Yārī ḫumār-ālūdedür
Ṣāre ṣubḥen eyyühe'ṣ-sāḳī edir keʾse'ṣ-ṣabūḥ

"Yârî, dün geceki şarabın etkisiyle kendinden geçmiştir. Ey sâki sabah oldu mahmurluğu giderici içki kâsemizi döndür."

Hâfız-ı Şirâzî:
Elâ yâ eyyühe's-sâkî edir ke'sen ve nâvilhâ
Ki 'ışk âsân nümûd evvel velî üftâd müşkilhâ[88]

"Sâkî, döndür kadehi, herkese sun, bana da ver. Çünkü aşk, önce kolay göründü ama sonradan çok müşküller meydana geldir."[89]

ʿAşḳ insāna ẕevḳ-güsterdür
Ḥāṣılı ʿāşıḳ olmayan ḫardur

diyen şâir bize aşk ikliminin sultânı Hz. Mevlânâ'nın şu sözünü hatırlatıyor: "Kimin nabzı aşk ile atmıyorsa, Eflatun bile olsa sen onu eşek say!"[90]

Deyr içre diñle gel Ṣamed-i bī-zebānı kim
Ṣavt-ı ṣanemle naġme-i nāḳūsı diñleme (G. 594/ 2)

Envār-ı pertev-i Ṣamed'i keşf-i ẕāt idüp
Çoḳ berhemen-nihādı ṣanem-ḫ͡ānuñ eyledüñ (G. 370/5)

---

87 Örfî'ye âit bu beyt için bk. Örfî Muhammed Zeyneddîn Alî Şîrâzî, *Dîvân*, Milli Kütüphâne, Ankara İl Halk Kütüphânesi Koleksiyonu, 06 Hk 438, 60 vr.

88 Hâfız, *Dîvân,* Tsh. Reşîd Eyvazî, Ekber Behrûz, Müessese-i Târîh ve Ferheng-i Îrân, Tebriz 1977, s. 1.

89 Abdülbaki Gölpınarlı, *Hafiz Divanı*, Maarif Matbaası, İstanbul 1944, s. 1.

90 Mevlâna, *Dîvân-ı Kebîr Seçmeler*, Haz. Şefîk Can, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2000, C. II, s. 97/ G. 552.

Yukarıdaki beyitlerde "samed" ve "sanem" kelimelerinin bir beyit içerisinde zikredilmesinin bilinçli olduğunu düşünüyoruz. Nitekim bu iki kavramın geçtiği beyitlerin anlam dünyasına vâkıf olduğumuzda *Dîvân*'da *Gülistân* adlı eserine atıfta bulunarak zikredilen Sâdî Şirâzî'nin bir diğer eseri *Bostân*'da geçen bir hikâyeyi bizlere hatırlatıyor. Söz konusu hikâyenin sonunda Sâdî; "Ey dost! Gönlünü Samed'e bağla ki, insanlar sanemden daha âcizdirler."[91] diyerek şâirin söz konusu beyitlerde vermek istediği mesajı özetler gibidir.

Diyebiliriz ki şâirin yaşadığı asırdan önceki ve muâsırı olan şâirlerin dîvânlarına bakarak daha fazla tespitte bulunmak mümkündür. Ancak bu başlı başına bir çalışma olabilecek kadar önemli bir konu olduğu için biz sadece aynı şiir iklimindeki şâirlerin ortak hayâlleri, mazmûnları paylaşabileceğini ya da üstâd olabilmek için bu konudaki söz sahiplerinin eserlerinden haberdar olmanın gerekliliğini misâllerle göstermek istedik. Bu amaçla bir Mevlevî muhibbi olan şâirin hem Mevlevî şeyhi hem kadı hem de şâirlik noktasında kesiştiği Sâbir Pârsâ ile dil ve üslûb açısından bir nevî takipçisi olduğu Nef'î'nin dîvânlarını esas aldık ve bu eserler arasında mukayesede bulunduk. Nazire mecmualarında Yârî'ye ait bir kaydın bulunmaması da bu konudaki çalışmamızı sınırlandırmıştır.

---

91 Bostân'da anlatılan hikâyenin tamamı şöyledir: "İhtiyar bir mecusi bir odaya çekilmiş, kapıyı üzerine kapamış, kimse ile görüşmüyordu. Bunun bir putu vardı. Vaktini hep onun hizmetine hasretmişti. Birkaç sene sonra o kötü mezhepli mecusiye yapılması lâzım bir iş zuhur etti. Biçare mecusi puta koştu. İyilik ümit ederek maksuresinin toprağı üzerinde, putun önünde yuvarlandı: 'Hey put! Âciz kaldım, canım boğazıma geldi. Bana merhamet et, bana imdat et' dedi. Huzurunda birçok niyazlarda bulundu. Fakat işi yoluna girmedi. Put insanların mühim işlerini nasıl halledebilir ki, kendisinden sineği kovamaz. Bunun üzerine mecusi kızdı, putu tahkir etmeğe başladı: 'Bu kadar senedir sana taptım. Yapılması mühim bir işim var. Yapmayacak olursan seni bırakır, Cenab-ı Hak'tan dilerim' dedi. Mecusi daha putun karşısında, yüzü toprakta iken, pâk olan Cenab-ı Hak onun muradını hâsıl etti. Hakikatleri aramak, taramak ile meşgul bir zat mecusinin işine hayrette kaldı, düşünceye daldı. O, kendi aklınca şöyle diyordu: 'Bir sersem, âdi, batıla tapan, başı henüz puthane şarabile sarhoş, gönlünü küfürden, elini hiyanetten yumamış iken Cenab-ı Hak onun muradını verdi.' İşte o zat bu işin sırrını düşünmekle meşgul iken, gönlünün kulağına şöyle denildi: 'O aklı eksik ihtiyar putun önünde çok yalvardı. Fakat sözü makbule geçmedi, istediği olmadı. Onun niyazı eğer bizim dergâhımızda da kabul edilmeseydi, sanem ile Samed arasında ne fark olurdu?' Ey dost! Gönlünü Samed'e bağla ki, insanlar sanemden daha âcizdirler. Eğer bu kapıya baş koyarsan, eli boş dönmek muhaldir. Yarabbi! İşimizde kusurlu geldik. Elimiz boş, fakat ümitli geldik."- Şeyh Sadii Şirazî, *Bostan*, Trc. Kilisli Rifat, Muallim Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul 1942, s. 235-236.

2.2. Tasavvufî Şahsiyeti

Şâirin eserinde zikrettiği mutasavvıf şahsiyetlere baktığımızda Şakîk-i Belhî (ö. 194/809), Ma'rûf-ı Kerhî (ö. 200/815-16 [?]), Bişr-i Hafî (ö. 227/841), Bâyezîd-i Bistâmî (ö. 234/848 [?]) gibi ilk devir sûfîlerinin yanı sıra birçok tarikat silsilesinde ismi zikredilen Ebu'l-Hasân-ı Harakânî (ö. 425/1033)'den; Mevlevîliğin kendisinden sonra neş'et ettiği, âşıklar ülkesinin sultânı Hz. Pîr Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'den; Ekberî geleneğin öncüsü ârifler ülkesinin sultânı Muhyiddin İbnü'l-Arabî'den; câmî-i turûk bir zât olup Şabânîliğin Gelibolu'daki temsilcisi Şeyh Mehmed-i Dâğî'den ve Bayrâmî tarikati şeyhi Yazıcızâde Ahmed Bîcân'dan sitâyişle, hürmetle bahsetmesi onun tasavvufî irfândan haberdar olduğunu göstermektedir. Nitekim eserini incelediğimizde de bu irfânı beyitlerine bir ayna misâli aksettirdiğini söyleyebiliriz.

Yârî'nin tasavvufî kimliği hakkında ondan bahseden kaynaklarda herhangi bir bilgi yer almamaktadır. Ancak eserindeki bazı ifadelerden yola çıkarak Mevlevî olabileceğini düşündüğümüz şâirle ilgili baktığımız tabakat kitaplarında da herhangi bir kayda rastlamadık.[92] Bu bakımdan *Dîvân*'ında mazmûnlar örtüsü içerisindeki ifadeler bize bu konuda yol gösteren tek kaynak olmuştur. Şâirin tasavvufî temâyülleri noktasında fikir verici beyitleri zikretmek bize bu konuda yol gösterici olacaktır.

Dāne-çīn-i ḫırmen-i iḥsānuñ olmışdur senüñ
Yoḫsa Yārī reh-güẕār-ı ġamda biñ bī-zād idi

Böyle ḥāletle nice gūyā-yı naẓm olmak velī
Ṭıfl-ı ṭabʿı söyleden hep himmet-i üstād idi (G. 748/ 7-8)

Yukarıdaki beyitleri günümüz Türkçesine çevirdiğimizde şâir; "Yârî senin ihsân harmanının tanesini toplamaktadır. Yoksa gam yolunda hiçbir azığı yoktu. Bu hâl ile şâir olmak nasıl (olurdu, mümkün değildi). Yaradılış çocuğunu söyleten hep üstâdın himmeti idi", diyerek sözlerinde ilâhî bir nazarın olduğunu dile getirir. Nitekim azim, enerji, istek, arzu, meyl, şevk gibi anlamları olan[93] himmet, tasavvuf literatürü çerçevesinde bu beyitte Allah dostlarının maksadı hâsıl eden, iş bitiren ve dilediklerini yerine

---

92 Şâirin tasavvufî kimliğini belirlemek amacıyla araştırma yaptığımız kaynaklar şunlardır: Mustafa Sâkıb Dede, *Sefîne-i Nefîse-i Mevleviyân*, Tsh. Mehmed Ârif Paşa, Mektebetu Vehbe, Kahire 1283, 3 c. ; *Semâhâne-i Edeb*, Nşr. Kitapçı Rifat, Ahmed İhsân ve Şürekâsı, İstanbul 1309; Hocazâde Ahmed Hilmî, *Hadîkatü'l-Evliyâ,* (Beşinci Kısım), İstanbul 1318; Esrar Dede, *Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviyye*, Haz. İlhan Genç, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 2000; Ali Enver, Osmânzâde Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ*, Haz. Metin Akkuş, Ali Yılmaz, Kitabevi, İstanbul 2006, 5 C.

93 Ethem Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, Anka Yayınları, İstanbul 2004, s. 278.

getiren manevî gücü[94] anlamında kullanılmıştır. Bu mânâda beyitte şâir, bir üstâdın bir başka ifadeyle mürşîd-i kâmilin mânevî yardımıyla manzûmeler söylediğini ifade eder.

Hem fahriye hem naat özelliği taşıyan bir kasidesinde ise kendisini, şevkten semaa giren, Hz. Mevlânâ'nın kapısında terbiye gören, neyin sırrıyla yanmış ve *Mesnevî* dersinin sırlarına vâkıf olmuş bir derviş gibi tanıtır:

Çarḫ-veş gāh semāʿa girerin şevḳümden
Perveriş-yāb-ı ḥarīm-i der-i Mevlānāyam

Āteş-efrūḫte-i nāy-ı derūn-ı rāzam
Rāz-dān-ı sebaḳ-ı *Meṯnevī*-i Mollāyam (K 15/ 42, 43)

Bir gazelinde de sanki bir resim karesi gibi ya da gözlenen bir olayın şâirâne bir ifadesi olarak bir gülistân tasviri içerisinde tasavvufî remizlerle gül yaprağından küçük goncalara kadar bağ tekkesinde *Mesnevî* dersi öğreten bir bülbülü kelimelerle resmeder. Ve der ki goncalar ebkemdir fakat bülbülün şevkini sabah rüzgârıyla mânevî bir lisânla söyleşirler:

Şāḫ-ı gülden ġonce eṭfāline eyler ʿandelīb
Tekye-gāh-ı bāġda taʿlīm-i ders-i *Meṯnevī*

Gerçi ebkem ġonceler ammā hezāruñ şevḳını
Açılup bād-ı ṣabāya söyleşürler maʿnevī (G. 710/ 6, 7)

Beyitteki tasavvufî örtüyü araladığımızda bir tekkede Mesnevî dersi öğreten bir mürşid-i kâmilin bülbül, mânevî mertebeleri nisbetinde dervişlerin gül ve gonca remziyle aktarıldığı görülmektedir.

"Der-i ḥaḳīḳī[yi] cemʿ it bir ulu deryādan"[95] diyen şâirin ney, tanbûr, rebâb gibi Mevlevî mûsikîsinde kazandıkları tasavvufî sembollerle de önemli bir yere sahip olan mûsikî âletlerini zikretmesi,

Nāle döndüm żaʿf ile ney gibi feryād etmeden
Neydügin ammā ki kimse bilmedi keyfiyyetem (G. 458/5)

sözleriyle kendisini neyle özdeşleştirmesi,[96]

---

94 Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Marifet Yayınları, İstanbul 1991, s. 227.

95 G. 512/12.

96 bk. Ankaravî İsmâil b. Ahmed er-Rusûhî, *Mevlevîlik ve Mûsikî*, İsmâil-i Ankaravî ve Mûsikî Risâlesi Mevlevîlik ve Mûsikî, Metin ve İnceleme: Bayram Akdoğan, Rağbet Yayınları, İstanbul 2009; Molla Cami, *Ney'in Feryadı (Nay-nâme)*, Çev. ve Şrh. Hoca Neş'et Efendi, Haz. Üzeyir Aslan, Sufi Kitap, İstanbul 2007.

Semaʿ etmek dilerseñ pāy-ber-bālā cihān içre
Der-i devlet-penāh-ı Mevlevī'ye istinād eyle (G. 600/2)

diyerek Mevlevîliği mânevî zenginliğin elde edinilebileceği bir kapı olarak tasvir etmesi,

Semāʿ -ı gūş-ı ḥaḳīḳatle diñle ṭanbūrı
Ḫaber virür saña tevḥīd-i ṣīt-i zenbūrı (G. 807/1)

hırka, nemed, külâh, destâr gibi tarikat kıyafetlerini zikretmesi,[97]

Ben o abdālam baña ḫākisterüm sincābdur
Cism-i ʿuryānum revādur kim nemed-pūş eylesem (G. 482/2)

Tā der-i mey-ḫāneden mest-i ġama virüp sebū
Üft ü ḫīzān kec-külāh [u] ḫırḳa-ber-dūş idelüm (G. 491/5)

Mevlevîlikte "câna şifâ, rûha gıdâ" olarak vasıflandırılan semâ'ı edebî bir üslûp güzelliğiyle tasviri,[98]

Her serv-i üstüvānı birer Mevlevī gibi
Bir pāy-ile semāʿa girer cūy-bārda (G. 673/4)

Her mevc-i Mevlevī gibi bu rūzigārda
Döne döne terāne ider cūybārda (Mt. 118)

şem' uyarmak, nokta-i pergâl, hâmûş gibi Mevlevî terimlerini kullanması,[99]

Şemʿ -i iḳbālin uyarduñ nice üftādelerüñ
Beni de eyle çerāġ ey meh-i tābān-ı kerem (K. 32/33)

Ser-be-ceyb-i ḥayret olmış genc-i vaḥdetde yatur
Āferīnler Yārī-i zāruñ dil-i ḫāmūşına (G. 676/ 7)

Sen hemān merkez-i tefrīde ṯābit-ḳadem ol
Dāyireñde ʿalem ol noḳṭa-i pergāle gibi (G. 720/4)

---

97 bk. Nurhan Atasoy, *Derviş Çeyizi Türkiye'de Tarikat Giyim-Kuşam Tarihi*, Kültür Bakanlığı, İstanbul 2000; Yahyâ Âgâh b. Sâlih el-İstanbulî, *Tarikat Kıyafetlerinde Sembolizm Mecmû'atü'z-Zarâ'if Sandûkatu'l-Ma'ârif*, Trs. M. Serhan Tayşi, Sad. Ülker Aytekin, Ocak Yayıncılık, İstanbul 2002.

98 bk. İsmail Ankaravî, *Hadislerle Tasavvuf ve Mevlevî Erkânı Mesnevî Beyitleriyle Kırk Hadis Şerhi*, Yay. Haz. Semih Ceyhan, Dârulhadis, İstanbul 2001; H. Hüseyin Top, *Mevlevî Usûl ve Âdâbı*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2001; Fuat Yöndemli, *Mevlevîlikte Semâ ve Mûsıkî*, Nüve Kültür Merkezi Yayınları, İstanbul 2007.

99 bk. Abdülbâki Gölpınarlı, *Mevlevî Âdâb ve Erkânı*, İnkılâp ve Aka Kitabevleri, İstanbul 1963; Abdülbâki Gölpınarlı, *Tasavvuf'tan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri*, İnkılâp ve Aka Kitabevleri, İstanbul 1977.

ve kaleme aldığı otuz dokuz beyitlik bir kasidede "server-i sâlâr-ı hayl-i mürşidîn", "mahrem-i esrâr-ı ilhâm-ı güzîn" olarak tavsif ettiği Hz. Mevlânâ'ya olan muhabbetini samimi bir dille ifade etmesi,

Ḥabbeẕā ey server-i sālār-ı ḫayl-i mürşidīn
Merḥabā ey maḥrem-i esrār-ı ilhām-ı güzīn

Fetḥ-i bāb-ı sırr-ı meknūnı sen itdüñ āşikār
Sensin elḥaḳ ḥāzin-i gencīne-i vaḥy-i mübīn (K. 23/1, 16)

sırlar cevheri ile olmuş bir kitap diye takdim ettiği *Mesnevî*'yi dünya toprağına defnedilmiş bir hazine olarak görmesi,

Gevher-i esrār-ile olmış kitāb-ı *Meṯnevī*
Gūyiyā maṭmūre-i dehr içre bir genc-i defīn (K. 23/13)

bütün bu dikkat çekici husûsları bir bütünlük içerisinde değerlendirdiğimizde şâir üzerinde Mevlevîliğin etkisi âşikârdır.

Görüldüğü üzere tasavvufî düşünceyle örülmüş şiirlerindeki ifadelere bakarak onun bir Mevlevî şeyhine müntesip olduğunu fiilen şifâhî bir eğitim ve öğrenim gördüğünü düşünebiliriz. Ancak bu düşüncemizi sarahate kavuşturacak bir kayda şu ana kadar ulaşamadık.

XVII. yüzyılda yaşamış şâir ve aynı zamanda Gelibolu Mevlevihânesi şeyhi Sâbir Pârsâ (ö. 1090/1679-80)'dan *Dîvân*'ında sitayişle bahsetmesi, şiirleri üzerindeki tesiri aynı zamanda Hz. Mevlânâ'nın ahfadından Sultân Dîvânî (ö. 936/1529?)'nin bir gazelindeki matla' beytini[100] tazmin etmesi[101] gibi husûsları göz önünde bulundurduğumuzda şâirin Mevlevî tarikati muhiblerinden[102] olduğunu söyleyebiliriz. Zirâ şâirin

---

100 Söz konusu beyit şöyledir: "Ne 'aşka sabr ider oldum ne 'akl ile yârum/ Ne kârı başa çıkardum ne bellü bî-kârum". Yaptığımız araştırmalar neticesinde bu beytin bestesi Dede Efendi (ö. 1846)'ye atfedilen şevkutarab Mevlevî âyin-i şerîfinde üçüncü selâmın sonunda okunduğunu tespit ettik. (bk. Sadettin Heper, *Mevlevî Âyinleri*, Konya Turizm Derneği Yayını, (II. Baskı), Konya 1979, s. 244). Şâirin yaşadığı asır olan XVII. yüzyılda da Mevlevihânelerde âyîn-i şerîf sırasında okunduğuna dâir bir bilgiye ulaşamasak da Sultân Dîvânî'nin bu beytinin Mevlevîlerce bilindiğini, okunduğunu Yârî'nin de bu vesilyle haberdâr olduğunu düşünebiliriz.

101 Sâbir Pârsâ ve Sultân Dîvânî hakkında bilgi için tezdeki "Şâirler, Âlimler, Sanatkârlar" bölümüne bakınız.

102 Kelime olarak "âşık, seven" anlamına gelen muhib, tasavvufî bir terim olarak "tasavvuf yolunu ve o yolda gidenleri seveni ifade eder. Tasavvuf yolunu seven, fakat o yola girememiş kişiye muhib derler. . . Mevlevî muhibleri için tekkede ayrı yerler olur." bk. Ethem Cebecioğlu, *a. g. e.,* s. 443. "Mevlâna'yı seven, eserlerini okuyan, fikirlerini benimseyen ve Mevleviliğe yakın ilgi duyan kişi, isterse, bir Mevlevi şeyhine başvurarak 'muhib' olmak istediğini söyleyebilir. Şeyh, bu başvuruyu kabul ederse, muhib adayı tayin edilen bir gün, bir sikke (Mevlevi külahı) alır, abdestli olduğu halde şeyhin huzuruna girer, elini öperek önünde diz çöker. Şeyh mu-

şu ifadesi de onu derviş[103] olarak değil de muhib olarak değerlendirmemiz noktasında fikir vermektedir:

Olmaduñ mürşid-i agāha ḳarīn ey Yārī
Kim ider tekye-i vaḥdetde saña irşādı (G. 806/6)

Ancak şâirin şiirlerinde dikkat çeken bir husûs, onun üzerinde mânevî yönüyle tasarruf sahibi olduğunu düşündüğümüz Abdî isimli bir zâttan söz edilir ve bu mahlas sahibinin kim olduğu hakkında bilgi verilmez:

Cenāb-ı Ḥażret-i ʿAbdī'ye gönder ʿıydiyye
O dil-rübā deyü bu ʿāşıḳāne[104] güftārı (G. 800/ 9)

Güher-sencān-ı maʿnā dürr-i naẓmuñ gördi hep Yārī
İnanmazsañ var anı ʿAbdī-i nāzük-edādan ṣor (G. 203/5)

Geşt eyleseñ ey ʿAbdī-i ʿārif bu cihānı
Yārī gibi bir maḥrem-i ġam-ḫʿār bulınmaz (G. 308/6)

Rūma gelmiş didiler ʿÖrfī-i Şīrāzī hemān
Midḥat-i ʿAbdī-i muʿciz-demin etmiş gitmiş (G. 313/6)

Söz konusu Abdî'nin kimliğini belirlemeye çalışırken şâirin Oğlanlar ya da Olanlar Şeyhi olarak anılan Lâmekânî Hüseyin Efendi (ö. 1035/1625)'nin en meşhur halîfesi

---

hibbin başının dizine kor, getirdiği sikkeyi usulüne göre giydirir, dua ve fatiha okur, sonra da birbirlerinin ellerini aynı zamanda öper, yani görüşürler. Aday bundan sonra 'muhib'dir. Her muhib'in dergahta bir dedesi olur. Sürekli dergahta kalan bu dede, muhibe tarikat usullerini öğretmekle yükümlüdür. Sema öğrenmek istiyorsa, sema meşk ettirilir (öğretilir). Müziğe karşı yeteneği varsa bu alanda yetiştirilir. İsterse Mesnevi derslerine girer. Mesnevi okumayı, yorumlamayı öğrenir, (Mesnevihan) olarak yetiştirilir. Muhibler, Mevlevi dedeleri gibi dergahta hücre sahibi olarak yatıp kalkmazlar. Dışarda ev-bark, iş-güç, memuriyet, makam sahibidirler. Dergaha geldikçe sikke ve hırkalarını giyer, sema'a katılacaksa dergahta soyunup, tennurelerine bürünürler. Dergahtan çıkınca kendi elbiselerini, kendi başlıklarını giyer, evlerine öyle gider." bk. Mehmet Önder, *Mevlâna ve Mevlevilik*, Aksoy Yayıncılık, İstanbul 1998, s. 217.

103 Derviş Farsça bir kelime olup "fakir, dilenci, dünyadan yüz çeviren, kendini Allah'a veren kişi" anlamlarına gelmektedir. "Tasavvuftaki mânâsıyla, bir şeyhin bey'ati ve terbiyesi altında bulunan kişi demektir." bk. Ethem Cebecioğlu, *a. g. e.,* s. 159-160. "Mevleviliğe soyunup ikrar eden, yani Mevlevi dervişi olmak isteyen nev-niyaz'ın (derviş adayının), bir eğitim ve öğretim dönemi olan 1001 günlük çile süresince sıkı bir disiplin altında, kurallara saygılı yetişmesi için ne lazımsa yapılır…Mevlevi dervişi, dini ve ahlaki kurallara saygılıdır. Bunlardan asla ta'viz vermez. Kültürlüdür, hassastır, şâir ruhlu, gani gönüllüdür. O tam bir 'insan-ı kâmil'dir. Mevlânâ'nın dervişidir." bk. Mehmet Önder, *Mevlâna ve Mevlevilik*, Aksoy Yayıncılık, İstanbul 1998, s. 220.

104 pāk [ü] sāde

Bayrâmî Melâmî şeyhi İbrâhim Efendi (ö. 1065/1655)'nin tekkesinin[105] yeniden ihyasına tarih düşürmesi bizleri bu konuda bir fikir yürütmeye sevketmiştir. Söz konusu tarih kıtʿası şöyledir:

Zihī maḳām-ı muʿallā-yı ʿarş-ı pīrāye
Ḥarīmi oldı nümū-dār-ı ḫuld ü dār-ı naʿīm

Debīr-i çarḫ-ı revādur ki ʿarş-ı aʿlāda
İderse resmini menşūr-ı ḥikmete terḳīm

Nüzūl iderler aña ḳudsiyān-ı Raḥmānī
Uṣūl-ı maʿnā-i tevḥīdi itmege taʿlīm

N'ola ḥarīmine dinse maḳām-ı ʿilliyyīn
Ziyāret itmede kerrūbiyān-ı ʿarş-ı muḳīm

İrişdi gūşuma tevḥīd-i Hū didüm tārīḫ
Maḳām-ı rāh-ı hüdādur maḳām-ı İbrāhīm

Sene 1041 (T. 10/1-5)

Şâirin *Dîvân*'da sadece bu tekkeden söz etmesi, bu mekâna gidip geldiğini düşündürmektedir. Kaynaklarda İbrâhim Efendi'nin tekkesine zamanın ulemâ ve vezirlerinin rağbetinden "fukarâ ve zuafâ"nın içeri giremediği kaydedilmiştir.[106] Bu meclise devam edenler arasında Abdî mahlasıyla şiirler kaleme alan XVII. yüzyılın mutasavvıf, müellif ve devlet adamlarından Sarı Abdullah Efendi (ö. 1071/1660-61) de zikredilmektedir. İleri gelen birçok tarikat erbâbı ile münâsebet içerisinde olup onlardan feyiz alan Abdullah Efendi'nin asıl meşreb ve bağlılığı Bayrâmîliğe olmuştur. *Nâsihatü'l-Mülûk* adlı eserinden kendisinin bu yönünden bahsederken, aslen Bayrâmî, tarîkatçe Celvetî ve terbiyece Mevlevî olduğunu kaydetmiştir. Onun melâmîliğinden

105 "Fatih İlçesi'nde, Aksaray'da, Çakır Ağa Mahallesi'nde, Cerrahpaşa Caddesi'nin kesiştiği yerde, Aksaray Karakolu'nun yanında idi. 1957'de Millet Caddesi'ni açmak amacıyla başlatılan yol çalışmaları sırasında yıktırılmıştır. Kaynaklarda adı, 'Olanlar', 'Gavsî', 'Şeyh İbrahim Efendi', 'Yakup Ağa' ve 'Cism-i Latif' Tekkesi olarak da geçer." "Oğlanlar Tekkesi'nin tarihi, II. Mehmed (Fatih) dönemine (1451-1481) kadar uzanmaktadır. 1453-1461 arasında Sekbanbaşı Yakub Ağa tarafından kurulmuştur. Ancak tekkenin ilk dönemine ait bilgilerin sınırlı olması, bu kuruluşun 17. yy'ın başlarına kadarki tarihini karanlıkta bırakmakta, ayrıca tekkenin hangi tarikata bağlı bulunduğu da bilinmemektedir. 17. yy'ın başlarında tekkeyi yeniden canlandıran kişi, 'Olanlar Şeyhi' lakabıyla tanınan İbrâhim Efendi'dir. Yârî'nin de yaşadığı asır olan 17. yüzyılın ilk yarısında bu tekke Bayramî Melamîliğin temsil edildiği bir mekândır." bk. M. Baha Tanman, "Oğlanlar Tekkesi", *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını, İstanbul 1994, C. 6, s. 123-124.

106 Necdet Yılmaz, *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf Sûfîler, Devlet ve Ulemâ*, Osmanlı Araştırmaları Vakfı, İstanbul 2001, s. 328.

uzun uzun bahseden torunlarından La'lîzâde Abdülbâki *Sergüzeşt*'inde "Şârih-i Mesnevî el-Mevlevî" diyerek diğer tarîkatlarla da ilişkisini vurgulamıştır.[107] Bu bilgilerin neticesinde şâirin zikrettiği Abdî isimli zâtın Sarı Abdullah Efendi olabileceğini düşünmekteyiz. Melâmet neşvesiyle birçok şiirler kaleme alan, vahdet-i vücûd akidesinin tezâhürlerini şiirlerine aksettiren ve aşk ekseninde şiirler kaleme alan şâirin bu düşüncelerin mimârları olan Hz. Mevlânâ'dan ve Muhyiddin İbnü'l-Arabî'den ve bu zâtların fikirlerinden etkilenmiş olduğuna en büyük kanıt *Dîvân*'ıdır. Nitekim Sarı Abdullah Efendi ile de bu fikirler ekseninde örtüştüğü âşikârdır.[108] Ancak elimizdeki mevcut bilgilerle bu düşüncelerimiz bir ihtimâlden öteye gitmemektedir.

Dimişler her ḳarında bir şeh-i maʿnā gelür dehre
Gelince Ḥażret-i [ʿAbdī] gibi sulṭānımuz gelse (G. 633/6)

Yukarıdaki beyitte görüldüğü üzere şâir "şeh-i ma'nâ" sıfatıyla kastettiği şahsın ismini yazmamış bu kısmı boş bırakmıştır. Ancak şâirin içinde bulunduğu mânevî atmosferi değerlendirdiğimizde en çok zikrettiği Abdî isminin vezin olarak da beyte uygun olması bize boşluğu bu isimle doldurma noktasında fikir vermiştir.

Ayrıca bu durum şâirin mânevî bir usûlle terbiyesi altında bulunduğu şahsın bilinmemeyi istediğini, onun da mürşidinin bu arzusuna uyarak bu irtibatını âşikâr kılmadığını veya şâirin böyle bir arzu içinde bulunduğunu düşündürmektedir.

Şâirin "şeh-i mânâ" olarak mânevî "sultân"ını setreylemesi, Sarı Abdullah Efendi'nin mezar taşının baş kısmında "Merd-i ma'nâ şârih-i Mesnevî"[109] kaydının bulunması şu anki bilgilerle bir tevâfuktan öteye gitmemektedir.

---

107 Necdet Yılmaz, *a. g. e.,* s. 349-350. Ayrıca bk. Baki Yaşa Altınok, *Hacı Bayram Veli Bayramîlik ve Melâmîler ve Melâmîlik*, Oba Kitapevi, Ankara 1995, s. 214-227; Pervin Çapan, *Mustafa Safâyî Efendi Tezkire-i Safâyî*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara 2005, s. 374-378; Abdurrezzak Tek, *Melâmet Risâleleri Bayrâmî Melâmiliği'ne Dâir*, Emin Yayınları, Bursa 2007, s. 38-39, 63-120.

108 Kaynaklarda Bayramî melâmîliği ile ilgili verilen bilgilerde Hz. Mevlânâ ve İbnü'l-Arabî tesiri üzerinde husûsiyetle durulmuştur. "Bayrâmî Melâmîliği'nin kuruluşu, Hacı Bayram Velî'nin (ö. 833/1429) önde gelen müridlerinden aşk, cezbe ve melâmet anlayışını temsil eden Bıçakçı Ömer Dede'ye (Emîr Sikkînî) (ö. 880/1475) dayandırılır." (Abdurrezzak Tek, *Melâmet Risâleleri Bayrâmî Melâmiliği'ne Dâir*, Emin Yayınları, Bursa 2007, s. 16.) " Bayramî melâmîliği bu asırdan sonra vahdet-i vücud düşüncesinden büyük çapta etkilenerek aşk ve sohbete dayalı bir tasavvufî zevk ve neşe hayatını temsil eden coşkun sûfîler yetiştirmiştir. 'Bizim sözlerimizi Şeyh-i Ekber ve Mevlana kulağıyla dinlemek gerekir' diyen Oğlanlar şeyhi İbrahim Efendi, bu noktaya işaret etmiş olmalıdır." Mustafa Kara, *Dervişin Hayatı Sûfînin Kelâmı Hal Tercümeleri-Tarikatlar-Istılahlar*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2005, s. 126. Bu konuda ayrıca bk. Sadık Vicdânî, *Tomar-ı Turuk-ı Aliyye: Melâmilik*, Evkâf-ı İslâmiyye Matbaası, İstanbul 1338-1340, s. 34-83.

109 Abdülbaki Gölpınarlı, *Melâmîlik ve Melâmîler*, Devlet Matbaası, İstanbul 1931, s. 138.

Şunu da belirtmek gerekir ki şâirin memleketi Gelibolu, pek çok tasavvufî ekol, sûfî ve tekkeye ev sahipliği yapmış tarihî bir şehir olup zengin bir tasavvufî kültür ve literatüre sahiptir.[110] Böyle mânevî bir atmosferin solunduğu bir şehirde bir hakîkat kapısına bende olmak mekân ve insan ilişkisi çerçevesinde doğal bir etkileşim olarak karşılanmalıdır.

Netice itibariyle şu anki bilgilerimize dayanarak kemâl ve fazilet ehli âlim fâzıl bir şâir olan Yârî'nin muhib derecesinde bir Mevlevî olup melâmî-meşrebe sahip olduğunu söyleyebiliriz.

110 Selami Şimşek, "Avrupa ile Asya Arasında Önemli Bir Geçiş Noktası Gelibolu'da Tarîkatlar ve Tekkeler", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Konya 2007, S. 22, s. 302.

AHMED YÂRÎ'NİN DÎVÂN'I

1. ŞEKİL ÖZELLİKLERİ

"Bâkî kalur sahîfe-i âlemde adumuz" diyerek adının kıyamete kadar yaşaması temennisiyle şiirlerini topladığını dile getiren Yârî, *Dîvân*'a manzum-mensur karışık bir dibâce ile başlamıştır. Dibâcede, Allah'a hamd, Hz. Peygamber (s.a. v.)'e salâvat, âl ü ashâbına selâm, Hz. Hasan ve Hüseyin'e medh ve İslâm'ın şiire, şâire bakış açısı çerçevesinde bu konu hakkındaki görüşlerini ifade etmiştir[111].

Gerek Türkiye gerekse yurt dışındaki Türkçe yazma eser barındıran kütüphânelerin kataloglarında yaptığımız araştırmalar neticesinde eserin sadece Ali Emiri Manzum 514'teki nüshasına ulaşabildik.[112] Bu kısımda vereceğimiz bilgiler elimizdeki bu tek nüshaya dayanmaktadır. Mecmûalarda tespit ettiğimiz Yârî mahlaslı şiirleri ise dil özelliklerinin farklılığı gibi bazı nedenlerden dolayı ihtiyatlı davranmak için ayrıca zikretmeyi uygun gördük. *Dîvân*'ın son iki yaprağında farklı hatla yazılmış dört beyti de esere dâhil etmedik. Yârî'nin tespitlerimiz dışında başka şiirlerinin olduğu eserin 195a numaralı sayfasında "varak 198" kaydından anlaşılmaktadır. Bu durumda eserde üç varak kadar bir kopukluk olduğunu söyleyebiliriz.

1.1. NAZIM ŞEKİLLERİ VE TÜRLERİ

1.1.1. Mesnevîler

Dîvân'da mesnevî nazım şekliyle kaleme alınmış; elli altı beyitlik besmele, otuz beyitlik münâcât, yüz yirmi beş beyitlik naat, yüz elli dokuz beyitlik aşk konulu Türkçe-Farsça mülemmâ bir mesnevî, yüz altmış bir beyitlik hasb-i hâl yer almaktadır.

---

111 *Dîvân*'ın dibâce kısmı Tahir Üzgör tarafından hazırlanan *Türkçe Dîvân Dîbâceleri* adlı eserde ele alınmıştır. bk. Tahir Üzgör, *Türkçe Dîvân Dîbâceleri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1990, s. 460-467.

112 *Mu'cemü't-târîhi't-türâsi'l-İslâmî fî mektebâti'l-âlem: el-mahtûtât ve'l-matbûât: Dünya Kütüphânelerinde Mevcut İslâm Kültür Tarihi İle İlgili Eserler Ansiklopedisi* adlı eserde de Dîvân'ın tek nüshasına dâir kayıt yer almaktadır: "Abbas Yârî er-Rûmî el-Osmânî eş-Şâ'ir el-Kādī el-Mütehallıs bi-Yârî el-müteveffâ fi'l-karn hicri 12 takrîben" "Unzur: Fihrist-i Mahtûtât Alî Emîrî rakam 514 min tesânîfih: Dîvân-ı Yârî-fi'l-edeb (t) Alî Emîrî Manzûm rakam 514 varaka: 193." bk. *Mu'cemü't-târîhi't-türâsi'l-İslâmî fî mektebâti'l-âlem: el-mahtûtât ve'l-matbûât: Dünya Kütüphânelerinde Mevcut İslâm Kültür Tarihi İle İlgili Eserler Ansiklopedisi,* Haz. Ali Rıza Karabulut, Ahmet Turan Karabulut, 2. cilt, Mektebe Yayınları, Kayseri [t. y], s. 1327/ nr. 3677.

1.1.2. Kasideler

Dîvân'da elli bir kaside mevcuttur. Kasidelerin mahiyeti ve beyit sayıları şöyledir:
1. kaside: Farsça tahmîd, 44 beyit.
2. kaside: Tevhîd, 66 beyit.
3. kaside Tevhîd 22 beyit.
4. kaside: Münâcât, 63 beyit.
5. kaside: Münâcât, 51 beyit.
6. kaside: Farsça münâcât, 14 beyit.
7. kaside: Münâcât, 13 beyit.
8. kaside: Naat, 103 beyit.
9. kaside: Naat, 30 beyit.
10. kaside: Naat, 43 beyit.
11. kaside: Naat, 61 beyit.
12. kaside: Naat, 33 beyit.
13. kaside: Naat, 58 beyit.
14. kaside: Naat, 56 beyit.
15. kaside: Naat-Fahriye, 70 beyit.
16. kaside: Naat, 102 beyit.
17. kaside: Naat, 24 beyit.
18. kaside: Naat, 13 beyit.
19. kaside: Naat, 47 beyit.
20. kaside: Naat, 18 beyit.
21. kaside: Naat, 29 beyit.
22. kaside: Türkçe-Arapça-Farsça, Mi'racnâme, 166 beyit.
23. kaside: Hz. Mevlânâ medhiyesi, 39 beyit.
24. kaside: Yazıcı-zâde Ahmed Bîcân medhiyesi, 80 beyit.
25. kaside: Hz. Mehmed-i Dâgî medhiyesi, 53 beyit.
26. kaside: Şeyhülislâm Yahyâ medhiyesi, 62 beyit.
27. kaside Hoca-zâde Abdullah medhiyesi, 50 beyit.
28. kaside: Hoca-zâde Abdullah medhiyesi, 61 beyit.
29. kaside: Hoca-zâde Abdullah medhiyesi, 68 beyit.
30. kaside: Hoca-zâde Abdullah medhiyesi, 65 beyit.
31. kaside: Hoca-zâde Abdullah medhiyesi, 53 beyit.
32. kaside: Molla Ahmed-zâde medhiyesi, 41 beyit.
33. kaside: "În Kasîde-i Âfiyet-yâb-ı Nakîbü'l-Eşref-est" başlıklı kaside, 65 beyit.
34. kaside: "În Şikâyet Mî-Firistâdem Be-Dergâh-ı Nakîb" başlıklı kaside, 30 beyit.

35. kaside: Aziz Efendi medhiyesi, 42 beyit.

36. kaside: Reftârî-zâde medhiyesi, 16 beyit.

37. kaside: Sûrnâme (II. Mustafa Hân (ö. 1115/1703)'ın sünnet düğünü), 34 beyit.

38. kaside: "În Hem Be-Tarîk-i Aşk Goftem" başlıklı kaside, 31 beyit.

39. kaside: Nasihatnâme (tahkîk ve mecâz hakkında), 58 beyit.

40. kaside: Hasbihâl, 70 beyit.

41. kaside: Şeyhülislam Yahya'nın bahâriyyesine nazîre, 32 beyit.

42. kaside: IV. Mehmed'in annesi Valide Hatice Turhan tarafından 1070/1659 yılında Kumkale Kalesi ile karşılıklı olarak inşa edilen Seddülbahr Kalesi'nin yapımı için kaleme alınmış tarih kasidesi, 25 beyit.

43. kaside: fahriye, 120 beyit.

44. kaside: fahriye, 16 beyit.

45. kaside: fahriye, 18 beyit.

46. kaside: "Der-Menkabe-i Hikmet-i Hafiyye-i Avâlim-i Ezelî" başlıklı kaside, 22 beyit.

47. kaside: "Der-Menkabet-i Âlem-i Aşk-ı Ezelî" başlıklı kaside, 27 beyit.

48. kaside: "Âzmâyiş Kerden-i Tab'-ı Sühan-âmûz-ı Mâ" başlıklı kaside, 82 beyit.

49. kaside: "Menkabet-pîrâ-yı Hâl-i Ârif-i Billâh-râ" başlıklı kaside, 25 beyit.

50. kaside: Sâkînâme, 46 beyit.

51. kaside: Hasbihâl, 28 beyit.

Yukarıda da görüldüğü üzere bir tahmid, iki tevhid, dört münâcât, on dört naat ki biri hem naat hem fahriye özelliğinde, bir mi'râcnâme, on iki medhiye, nakîbüleşrâfa hitâben iki kaside, bir sûrnâme, bir nasihatnâme, farklı konularda kaleme alınmış beş kaside, iki hasbihâl, bir bahâriyye, bir tarih kasidesi, üç fahriye, bir sâkînâme kaleme alınmıştır. Kasideler arasında "gül" redifli naat niteliği taşıyan kaside ve Molla Ahmedzâde için kaleme alınan "kerem" redifli kaside ayrıca zikredilmeye değerdir. Zirâ "gül" ve "kerem" kasideleri klâsik edebiyatta nazîre geleneğinin en dikkate değer manzûmeleridir. 15. yüzyıl şâirlerinden Necâtî'nin "gül"[113], Ahmed Paşa'nın "kerem"[114] re-

---

113 bk. Mehmet Çavuşoğlu, *Dîvanlar Arasında*, Umran Yayınları, Ankara 1981, s. 6-13; Abdulmuttalip İpek, "Klâsik Türk Şiirinde Gül Redifli Kasideler", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Elazığ 2008, s. 1-160; Tahir Üzgör, "Edebiyatımızda Gül Redifli Şiirler", *Yûnus'tan Fuzûli'ye*, MVT Yayıncılık, İstanbul 2011, s. 75-90.

114 Nazirecilik geleneği içinde önemli bir yere sahip olan "kerem" redifli kasidelerin ilki, nazire mecmualarına göre XV. yüzyılın büyük şâiri Şeyhî tarafından yazılmıştır. Onu tanzir eden ilk şâir Ahmed Paşa'dır. "Kerem" kasidesi denilince akla ilk gelen isim de Ahmed Paşa'dır. Yârî'nin "kerem" redifli kasidesi de Ahmed Paşa'ya nazire niteliğindedir. Mehmet Irkılatı, "Nazire Geleneği İçerisinde Kerem Kasideleri", *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili*

difli kasideleri kendilerinden sonra gelenler için zemin (model) şiir olmuştur. Yârî'nin de söz konusu kasideleri vezin, kafiye ve mânâdaki birliğe bakarak bu zemin (model) şiirlerden etkilenerek kaleme aldığını söyleyebiliriz.

Şâirin ayrıca *aşk, hakîkat ve mecâz, ârif-i billâh, ezelî âlemlerin gizli hikmetleri (sudur teorisi)* gibi kavramlar çerçevesinde kaside kaleme almasını da onun tasavvufî kimliğinin ve beslendiği tasavvuf felsefesinin bir tezâhürü olarak değerlendirmek gerekir.

1.1.3. Musammatlar

Dîvân'da iki terkîb-bend, iki muhammes, üç tahmis, iki müseddes, bir tesdis bulunmaktadır.

Terkîb-bend: Dîvân'da yer alan iki terkîb-bendden ilki Hocazâde Abdullah Efendi için yazıldığı düşünülen altı bendlik bir terkîb-bend olup birinci bendi sekiz, diğer bendleri yedi beyitten müteşekkildir. Diğer terkîb-bend ise sâkînâme türünde kaleme alınmış olup on bir bendden oluşmaktadır. Birinci, dördüncü, altıncı, yedinci ve onuncu bendler dokuz; diğer bendler ise sekiz beyittir.

Muhammesler: Dîvân'da yer alan iki muhammes de mütekerrir muhammes olup tevhîd türünde kaleme alınmıştır. Birincisi beş bend, ikincisi altı bendden müteşekkildir.

Tahmis: Dîvân'da yer alan üç tahmisin içeriği şöyledir:

1. tahmis beş bendden müteşekkil olup Şeyhülislâm Yahyâ (ö. 1053/1644)'nın,

Yār açılsa biraz bāde-i nāb olsa bize
Gelse sāḳī sebeb-i refᵏ -i ḥicāb olsa bize[115]

matla'lı gazeline üç mısra eklenerek meydana getirilmiştir.

2. tahmis yine beş bend olup Şeyhülislam Yahyâ(ö. 1053/1644)'nın,

Aldı göñlüm yār evvel ṣoñra vīrān eyledi
Āh kim dil mülkini ālān u tālān eyledi[116]

matla'lı gazeline üç mısra eklenerek oluşturulmuştur.

---

ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Adana 2007, s. 58-219; Zehra Göre, "Kerem Kasidelerine Dair", *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (Prof. Dr. Hüseyin Ayan Özel Sayısı), Erzurum 2009, S. 39, s. 919-956.

115 bk. Rekin Ertem, *Şeyhülislâm Yahya Divanı*, Akçağ Yayınları, Ankara 1995, s. 177/G. 306. Hasan Kavruk, *Şeyhülislâm Yahyâ Divânı Tenkitli Metin*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara 2001, s. 331/G. 307.

116 Şeyhülislâm Yahyâ'nın tahmis edilen gazeli için bk. Rekin Ertem, *a. g. e.,* s. 223/ G 396; Hasan Kavruk, *a. g. e.,* s. 423/G 396.

3. tahmis, kimliği hakkında herhangi bir bilgiye ulaşamadığımız Bâlâ Mehmed (Muhammed [?]) Efendi'nin,

Bezm-i ünse gelme ey dil ʿanber-i sārā-y-ile
Hem-tırāz demī olur ol zülf-i müşg-āsā-y-ile

matla'lı gazeline üç mısra eklenerek tesis edilmiştir.

Müseddes: Dîvân'da iki tane mütekerrir müseddes mevcuttur. Bunlardan ilki beş bendden müteşekkil "Müseddes-i Bahâriyye" başlıklı, bahar konulu bir manzûme; diğeri ise altı bendden oluşan aşk, gönül kavramları çerçevesinde yazılmış bir manzûmedir.

Tesdis: Dîvân'da yer alan bir adet tesdis, Sultân Dîvânî (Semâî)'nin *Dîvân*'ındaki ilk gazelin matla beyti olan;

Ne ʿaşka sabr ider oldum ne ʿaḳl ile yârum
Ne kârı başa çıkardum ne bellü bî-kârum[117]

beytine üç mısra eklenerek kaleme alınmış on bendlik bir manzûmedir.

1.1.4. Gazeller

Şâir, Türkçe ve Farsça kaleme aldığı gazellerini bir arada toplamıştır. Ancak incelemede kolaylık olması için her iki dilde yazılan gazeller ayrı başlıklar altında değerlendirilmiştir. Buna göre *Dîvân*'da sekizi Farsça 823 gazel bulunmaktadır. Türkçe toplam 815 gazel vardır. Gazellerin toplam beyit sayısı 5687'dir. Yârî'nin Türkçe ve Farsça gazellerinde en çok tercih ettiği beyit sayısı beştir. İkinci sırayı ise altılı gazeller alır. Beyit sayılarına göre yazılan gazel miktarı şöyledir:

1. 4 beyitli 3 gazel,[118]
2. 5 beyitli 309 gazel,[119]

---

117 bk. Mehmet Sarı vd. , *Sultân Dîvânî ve Afyonkarahisar'da Mevlevîlik*, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon 2002, s. 128/G. 1.

118 G. 211, G. 319, G. 585.

119 G. 4, G. 17, G. 23, G. 28, G. 29, G. 32, G. 37, G. 40, G. 42, G. 43, G. 45, G. 49, G. 50, G. 52, G. 56, G. 69, G. 72, G. 76, G. 80, G. 84, G. 85, G. 91, G. 94, G. 99, G. 100, G. 104, G. 105, G. 106, G. 110, G. 118, G. 125, G. 128, G. 132, G. 133, G. 134, G. 142, G. 143, G. 144, G. 149, G. 152, G. 160, G. 161, G. 162, G. 163, G. 165, G. 174, G. 180, G. 181, G. 182, G. 184, G. 188, G. 190, G. 201, G. 203, G. 207, G. 210, G. 212, G. 213, G. 214, G. 218, G. 219, G. 220, G. 221, G. 224, G. 230, G. 232, G. 233, G. 234, G. 250, G. 253, G. 259, G. 261, G. 263, G. 269, G. 272, G. 275, G. 276, G. 277, G. 283, G. 285, G. 293, G. 295, G. 297, G. 300, G. 304, G. 306, G. 312, G. 314, G. 315, G. 316, G. 317, G. 318, G. 320, G. 322, G. 323, G. 325, G. 330, G. 331, G. 332, G. 333, G. 334, G. 337, G. 338, G. 341, G. 343, . G. 344, G. 346, G. 349, G. 352, G. 358, G. 359, G. 360, G. 363, G. 366, G. 367, G. 373,

3. 6 beyitli 251 gazel,[120]
4. 7 beyitli 131 gazel,[121]
5. 8 beyitli 77 gazel,[122]

G. 376, G. 379, G. 380, G. 385, G. 386, G. 388, G. 397, G. 398, G. 401, G. 407, G. 408, G. 429, G. 433, G. 443, G. 446, G. 450, G. 453, G. 456, G. 461, G. 463, G. 466, G. 470, G. 471, G. 474, G. 483, G. 485, G. 490, G. 493, G. 497, G. 501, G. 505, G. 509, G. 510, G. 513, G. 516, G. 518, G. 522, G. 524, G. 526, G. 529, G. 531, G. 533, G. 534, G. 538, G. 539, G. 541, G. 544, G. 545, G. 551, G. 554, G. 555, G. 566, G. 571, G. 573, G. 574, G. 575, G. 577, G. 580, G. 587, G. 588, G. 589, G. 597, G. 601, G. 602, G. 605, G. 607, G. 615, G. 616, G. 617, G. 621, G. 622, G. 623, G. 624, G. 627, G. 628, G. 629, G. 632, G. 638, G. 639, G. 640, G. 641, G. 642, G. 645, G. 647, G. 649, G. 650, G. 656, G. 657, G. 660, G. 662, G. 671, G. 672, G. 674, G. 678, G. 679, G. 684, G. 686, G. 689, G. 690, G. 696, G. 701, G. 704, G. 717, G. 719, G. 721, G. 728, G. 729, G. 730, G. 731, G. 733, G. 738, G. 742, G. 747, G. 750, G. 752, G. 755, G. 756, G. 761, G. 763, G. 764, G. 765, G. 769, G. 773, G. 775, G. 777, G. 779, G. 782, G. 783, G. 786, G. 791, FG. 2, FG. 3, FG. 4, FG. 6, FG. 7.

120 G. 3, G. 5, G. 6, G. 7, G. 8, G. 10, G. 12, G. 14, G. 15, G. 18, G. 21, G. 22, G. 26, G. 27, G. 31, G. 33, G. 35, G. 38, G. 39, G. 46, G. 51, G. 54, G. 61, G. 68, G. 71, G. 77, G. 82, G. 87, G. 92, G. 93, G. 97, G. 101, G. 102, G. 103, G. 107, G. 109, G. 114, G. 116, G. 117, G. 122, G. 123, G. 124, G. 127, G. 129, G. 138, G. 139, G. 146, G. 150, G. 155, G. 157, G. 159, G. 166, G. 168, G. 169, G. 171, G. 173, G. 175, G. 177, G. 179, G. 183, G. 195, G. 198, G. 202, G. 208, G. 209, G. 216, G. 217, G. 227, G. 229, G. 231, G. 237, G. 238, G. 245, G. 247, G. 249, G. 251, G. 252, G. 256, G. 257, G. 264, G. 267, G. 271, G. 273, G. 274, G. 278, G. 279, G. 282, G. 289, G. 292, G. 296, G. 299, G. 307, G. 308, G. 310, G. 311, G. 313, G. 324, G. 327, G. 329, G. 335, G. 339, G. 342, G. 345, G. 347, G. 348, G. 350, G. 351, G. 353, G. 356, G. 361, G. 369, G. 371, G. 375, G. 377, G. 378, G. 383, G. 384, G. 387, G. 390, G. 394, G. 395, G. 402, G. 403, G. 404, G. 412, G. 415, G. 417, G. 418, G. 426, G. 428, G. 431, G. 432, G. 434, G. 435, G. 436, G. 437, G. 439, G. 440, G. 447, G. 449, G. 451, G. 452, G. 454, G. 457, G. 459, G. 460, G. 464, G. 473, G. 481, G. 484, G. 486, G. 487, G. 488, G. 489, G. 500, G. 502, G. 506, G. 507, G. 514, G. 517, G. 528, G. 530, G. 535, G. 537, G. 543, G. 546, G. 547, G. 549, G. 553, G. 556, G. 557, G. 559, G. 561, G. 564, G. 569, G. 572, G. 576, G. 581, G. 582, G. 583, G. 586, G. 594, G. 596, G. 598, G. 599, G. 610, G. 611, G. 612, G. 618, G. 625, G. 631, G. 635, G. 636, G. 643, G. 654, G. 655, G. 658, G. 661, G. 663, G. 664, G. 665, G. 667, G. 669, G. 670, G. 677, G. 680, G. 687, G. 692, G. 694, G. 695, G. 699, G. 703, G. 708, G. 709, G. 712, G. 714, G. 724, G. 735, G. 736, G. 739, G. 743, G. 744, G. 745, G. 746, G. 749, G. 751, G. 753, G. 759, G. 770, G. 771, G. 772, G. 774, G. 776, G. 778, G. 784, G. 787, G. 789, G. 792, G. 793, G. 795, G. 797, G. 799, G. 802, G. 803, G. 804, G. 810, G. 811, G. 812, FG. 1, FG. 5.

121 G. 2, G. 13, G. 19, G. 20, G. 25, G. 44, G. 58, G. 62, G. 63, G. 70, G. 81, G. 86, G. 90, G. 95, G. 96, G. 111, G. 112, G. 113, G. 126, G. 130, G. 137, G. 153, G. 154, G. 156, G. 164, G. 176, G. 186, G. 189, G. 191, G. 193, G. 194, G. 196, G. 199, G. 200, G. 223, G. 225, G. 226, G. 228, G. 235, G. 240, G. 242, G. 243, G. 244, G. 246, G. 248, G. 254, G. 255, G. 260, G. 265, G. 266, G. 268, G. 270, G. 281, G. 284, G. 286, G. 288, G. 298, G. 321, G. 326, G. 354, G. 362, G. 365, G. 370, G. 382, G. 392, G. 399, G. 400, G. 405, G. 409, G. 414, G. 416, G. 419, G. 421, G. 424, G. 427, G. 442, G. 444, G. 445, G. 462, G. 467, G. 472, G. 476, G. 477, G. 482, G. 491, G. 494, G. 508, G. 511, G. 515, G. 523, G. 536, G. 542, G. 550, G. 552, G. 560, G. 565, G. 567, G. 578, G. 579, G. 584, G. 591, G. 592, G. 600, G. 608, G. 609, G. 619, G. 620, G. 630, G. 633, G. 652, G. 666, G. 673, G. 676, G. 685, G. 688, G. 693, G. 698, G. 711, G. 715, G. 718, G. 723, G. 725, G. 727, G. 734, G. 762, G. 767, G. 794, G. 801, G. 807, G. 809, G. 814.

122 G. 1, G. 16, G. 47, G. 48, G. 55, G. 59, G. 73, G. 79, G. 83, G. 88, G. 98, G. 108, G. 119, G. 121, G. 131, G. 136, G. 140, G. 141, G. 148, G. 151, G. 167, G. 170, G. 172, G. 185, G. 187, G. 197, G. 211,

6. 9 beyitli 44 gazel,[123]
7. 10 beyitli 22 gazel,[124]
8. 11 beyitli 17 gazel,[125]
9. 12 beyitli 11 gazel,[126]
10. 13 beyitli 2 gazel,[127]
11. 14 beyitli 1 gazel,[128]
12. 15 beyitli 4 gazel,[129]
13. 16 beyitli 2 gazel.[130]

Beş beyitten az yazılan gazellerde birtakım noksanlıklar görülmektedir. Dört beyitten müteşekkil, mahlasın zikredilmediği nâ-tamâm dört gazel bulunmaktadır.[131] Ayrıca iki beyitli; bir nâ-tamâm gazel,[132] üç beyitli; iki nâ-tamâm gazel[133] bulunmaktadır ki bunlardan 420 numaralı gazelde bir sonraki, 423 numaralı gazelde ise bir önceki varağın kopuk olmasından kaynaklanan bir noksanlık söz konusudur.

On altı beyitli 614. ve 790. gazeller ise gazel-i mutavveldir.

Şâir, Türkçe gazellerinde elifbânın 29 harfiyle de gazel yazmıştır. Harflerin gazel sayısı şu şekildedir:

Elif (ا) harfinde on dört; be (ب) harfinde on bir; te (ت) harfinde on bir; se (ث) harfinde iki; cim (ج) harfinde üç ; ha (ح) harfinde dört ; hı (خ) harfinde bir; dal (د) harfinde dokuz; zâl (ذ) harfinde bir; râ (ر) harfinde yüz doksan; ze (ز) harfinde altmış iki; sin (س) harfinde üç; şın (ش) harfinde on yedi; sad (ص) harfinde

---

G. 239, G. 262, G. 280, G. 291, G. 305, G. 336, G. 340, G. 355, G. 364, G. 368, G. 374, G. 391, G. 406, G. 422, G. 425, G. 448, G. 465, G. 495, G. 496, G. 519, G. 525, G. 527, G. 532, G. 563, G. 568, G. 570, G. 590, G. 595, G. 603, G. 604, G. 606, G. 613, G. 626, G. 634. G. 637, G. 648, G. 651, G. 653, G. 681, G. 691, G. 700, G. 707, G. 720, G. 722, G. 754, G. 760, G. 780, G. 785, G. 805, G. 813.

123 G. 11, G. 30, G. 34, G. 65, G. 66, G. 67, G. 74, G. 78, G. 120, G. 178, G. 204, G. 205, G. 258, G. 290, G. 294, G. 301, G. 302, G. 309, G. 357, G. 393, G. 396, G. 410, G. 411, G. 413, G. 455, G. 468, G. 469, G. 475, G. 498, G. 499, G. 520, G. 521, G. 548, G. 675, G. 683, G. 697, G. 706, G. 713, G. 716, G. 726, G. 737, G. 740, G. 748, G. 781.

124 G. 41, G. 53, G. 57, G. 64, G. 145, G. 158, G. 215, G. 381, G. 438, G. 441, G. 562, G. 593, G. 644, G. 659, G. 668, G. 682, G. 732, G. 757, G. 768, G. 800, G. 808, G. 815.

125 G. 9, G. 36, G. 147, G. 287, G. 328, G. 478, G. 479, G. 480, G. 504, G. 540, G. 558, G. 710, G. 766, G. 788, G. 796, G. 798, FG. 8.

126 G. 24, G. 75, G. 135, G. 206, G. 303, G. 372, G. 430, G. 458, G. 503, G. 512, G. 646.

127 G. 89, G. 492.

128 G. 741.

129 G. 192, G. 389, G. 705, G. 758.

130 G. 614, G. 790.

131 G. 60, G. 115, G. 222, G. 236.

132 G. 423.

133 G. 420, G. 702.

bir; zâd/ dâd (ض) harfinde iki; tı (ط) harfinde bir; zı (ظ) harfinde bir; ʿayn (ع) harfinde iki; gayn (غ) harfinde iki; fe (ف) harfinde üç; kaf (ق) harfinde yirmi; kef (ك) harfinde kırk bir; lâm (ل) harfinde yirmi bir; mim (م) harfinde altmış dokuz; nun (ن) harfinde doksan beş; vav (و) harfinde bir; he (ه) harfinde yüz yirmi bir; lâmelif (لا) bir; ye (ى) harfinde yüz altı.

Farsça gazellerini ise elifbânın sadece dört harfiyle kaleme almıştır. Harflerin gazel sayısı şöyledir: Elif (ا) harfinde dört; te (ت) harfinde iki; dal (د) harfinde bir; mim (م) harfinde bir.

Buna göre şâir Türkçe gazellerinde daha çok râ, he, ye, nun, mim, ze, kef, lâm ve kaf harflerini Farsça gazellerinde ise elif harfini tercih etmiştir.

Farsça gazeller bölümünde 3 ve 4 numaralı gazeller Farsça-Arapça mülemmâ gazellerdir. Üç dile de hâkim olduğu şiirlerinde görülen şâirin eserinde dikkat çeken bir özellik de manzûmeler kaleme alacağı harflerin her birine oldukça ağdalı, süslü bir Arapça ile başlık yazmasıdır. Misâl olarak ye harfinde zikredilen manzûmeler için şöyle bir başlık yazmıştır: "Ve mine'l-letâyifi bi-nazmi'l-ulyâ hâzihi'd-dürerü'l-münhariti bi-harfi'l-yâ." Günümüz Türkçesine tercüme edersek; "Yâ harfindeki bu manzûmeler işlenmiş inciler gibi ustaca nazmedilmiş latîf şiirlerdendir" denilmektedir.

Şâir, sadece lâmelif harfinde "Fî-Harfi'l-Lâmelif" demekle yetinmiştir.

Eserde dokuz gazelde mahlas yer almamaktadır. Bunlar 60, 115, 222, 236, 360, 407, 419, 420, 640, 649, 702 numaralı gazellerdir. Ayrıca yüz bir müzeyyel gazel bulunmaktadır.[134]

Gazellerine genel olarak baktığımızda "yek-âhenk" gazel özelliği dikkat çekmektedir. 335. gazelde "şem" kelimesinin her mısrada tekrar edildiği görülmektedir. Gazelin bütünü şemʿ kelimesiyle ilgili çağrışımları barındırır. Yine benzer bir durum 393. gazelde "kâkülün", 419. gazelde "sünbül" kelimelerinin tekrarıyla sağlanmıştır. 777. gazelde ise "giy" kelimesinin her beyitte tekrarıyla derviş kıyâfetleri zikredilmiştir. Bu mânâda bazen aynı kelimenin gazelin bütününde tekrar edilmesi bazen de birbiriyle mütenâsib kelimelerin bir arada zikredilmesiyle şiirde süreklilik arz eden bir âhenkli söyleyiş yakalanmıştır, diyebiliriz.

Genel olarak değerlendirdiğimizde ise şâirin gazellerinde başarılı olduğunu söyleyebiliriz. Onun şiirlerini aşk ekseninde oluşturduğu, aşkın türlü vechelerini beyitle-

---

134 G. 6, G. 11, G. 30, G. 46, G. 55, G. 64, G. 66, G. 73, G. 75, G. 93, G. 98, G. 109, G. 141, G. 154, G. 167, G. 170, G. 229, G. 240, G. 244, G. 248, G. 252, G. 258, G. 287, G. 303, G. 309, G. 326, G. 339, G. 340, G. 347, G. 372, G. 389, G. 396, G. 406, G. 413, G. 422, G. 431, G. 432, G. 438, G. 441, G. 446, G. 455, G. 458, G. 468, G. 469, G. 479, G. 482, G. 489, G. 503, G. 504, G. 508, G. 512, G. 519, G. 520, G. 523, G. 530, G. 536, G. 537, G. 556, G. 557, G. 558, G. 563, G. 567, G. 572, G. 592, G. 609, G. 611, G. 613, G. 626, G. 646, G. 648, G. 651, G. 652, G. 653, G. 655, G. 661, G. 682, G. 687, G. 695, G. 698, G. 705, G. 710, G. 716, G. 725, G. 726, G. 727, G. 737, G. 739, G. 740, G. 748, G. 751, G. 753, G. 755, G. 758, G. 762, G. 781, G. 788, G. 796, G. 798, G. 800, G. 804, G. 805.

rinden terennüm ettiği görülmektedir. Daha ziyâde "Vâsıl-ı Ka'be-i tahkîk olurdun Yârî/ Rehberün olsa eger bedraka-i himmet-i aşk"[135] diyen şâir, aşkı kendisine rehber etmiştir.

Şâirin gazellerini âşıkâne, rindâne ve hakîmâne olarak niteleyebiliriz. Mutasavvıf bir kimliğe sahip olduğu şiirlerindeki genel söylemden idrâk edilen şâir için kelimeler bazen ruh dünyasının, inancının vezine kafiyeye bürünmüş bir tercümânı gibidir. Diyebiliriz ki gazelleri tasavvuf zemini üzerine binâ edilmiştir:

Ṣanma maḫlūḳdan ricāmuz var
Ḥażret-i Ḥaḳḳ'a ilticāmuz var

Neşr-i raḥmetden olmazuz me'yūs
Dergeh-i Ḥaḳḳ'a iʿtināmuz var

ʿAndelīb-i riyāż-ı ʿirfānuz
Āh-ı cān-sūz ile nevāmuz var

N'ola manẓūr-ı çeşm-i ḫalḳ olsaḳ
Dilde mir'āt-ı incilāmuz var

Nā-ümīdüz zamānede Yārī
Genc-i ḥayretde inzivāmuz var (G. 215/ 1, 2, 4, 9, 10)

Dîvân'da 578. gazel iki matla'lı (zü'l-metâlî) bir gazeldir. 355., 495. ve 719. gazeller tevhid, 57., 59., 468. ve 712. gazeller naat, 47. , 48., 491., 608., 610. gazeller nevrûziyye, 815. gazel ise şehrengiz konulu şiirlerdir.

623., 719. ve 745. gazeller rübâʿînin ahreb kalıbıyla yazılmışlardır. Şâir, 543. gazelde mahlasını üç defa, 795. ve 814. gazellerde ise hem matlaʿ hem de maktaʿ beyitlerinde mahlasını zikretmiştir. Bu gazellerinde dikkat çeken özellik, beyitler arasında kurulan mânâ bütünlüğüdür. Sanki şâirin mahlasıyla örülmüş bir çerçeve içinde şiirler zikredilmiştir.

1.1.5. Kıtʿalar

Dîvân'da kıtʿa, nazm, rübâʿî ve dü-beytler nazım şekillerine göre bir başlık altında toplanmamış ve hepsinde "kıtʿa" tabiri kullanılmıştır. Anlaşılmaktadır ki kıtʿa kelimesi burada "katʿ edilmiş, kesilmiş, parça gibi anlamlarından dolayı bent, (hangi nazım şekliyle yazılırsa yazılsın) iki beyitlik şiir ve kelime anlamından dolayı bir şiirin parçası anlamında"[136] kullanılmıştır. Metni oluştururken karışıklığı önlemek için vezin, kafiye

135 G. 351/6.
136 Cemal Kurnaz, Halil Çeltik, *Divan Şiiri Şekil Bilgisi*, H Yayınları, Ankara 2010, s. 298.

gibi hususları göz önünde bulundurarak öncelikle nazım şekillerini tespit ettik sonra da her nazım şeklini kendi başlığı altında toplamayı uygun bulduk.

a) Genel Konulu Kıt'alar

Buna göre *Dîvân*'da genel konulu (aşk, hikmet, tasavvuf, felekten şikâyet…vb.) yetmiş dokuz kıt'a yer almaktadır. Kıt'alardan bazılarında türünü, konusunu belirten başlıklar bulunmaktadır. Söz konusu kıt'aların numaraları ve başlıkları şöyledir:

- 1 "În Kasîde-i Lücce-i Sadrü'l-Ulemâ Kadrî Efendi"
- 2 "În Nîz Der-Tecessüs-i Meydân-ı Rahş-ı Tab'"
- 4, 5, 6 "Tevhîd"
- 11, 12, 13, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 44, 45, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 60, 62 "Kıt'a"
- 14, 15 "Na't", 48 "Na't-ı Habîb-i Cihân"
- 42 "Hâsten-i Mâcûn-ı Vişne"
- 43 "Ser-nâme-i Mektûb-est"
- 46 "Lev Ehad Mine'l-Ekâbir"
- 47 "Kıt'a-i Pend-âmîz"
- 59 "Der-Medh-i Dilber-i Pûstîn-Pûş"
- 61 "Berây-ı Elken"
- 63 "Hikmet-Âmîz"
- 64 "Berây"
- 65 "Mutâyebe-i Mizâh"
- 66 "Der-Taksîm-i Hikmet-i Kemmiyyet-i Mevcûdât"
- 68 "Der- Âfiyet-Yâbî-i Hazret-i Mahdûm"
- 69 "Bî-nukat"
- 70 "Berây-ı Hakîm-i Nâdân"
- 71 "Berây-ı Ahbâb-ı Berş-horân"
- 72"Berây-ı Dilber-i Ma'hûd"
- 75 "Der-Keşmekeş-i Zucret-i Ahvâl-i Zamâne"
- 76 "Reşk-pîrâ-yı Kilk-i Ayyâşî Ya'nî Medh-i Cüvân-ı Nakkâşî"
- 77 "Berây-ı Îsâ-zâde Efendi

İki beyitten oluşan kıt'aların yanı sıra daha fazla uzunlukta yazılmış kıt'a-i kebîreler de *Dîvân*'da yer almaktadır ki en uzun kıt'a otuz iki beyitten müteşekkildir. İkiden fazla beyitle yazılmış kıt'aların numaraları ve beyit sayısı şöyledir: 1 (14 beyit), 2 (32 beyit), 21 (3 beyit), 46 (3 beyit), 48 (7 beyit), 58 (3 beyit), 59 (10 beyit), 61 (4 beyit),

63 (4 beyit), 64 (3 beyit); 66 (22 beyit); 68 (3 beyit), 70 (4 beyit), 75 (27 beyit), 76 (32 beyit), 77 (4 beyit), 79 (4 beyit)

Kıt'alar çoğunlukla Türkçe yazılmakla birlikte 10, 14, 32, 48, 62, 65, 72, 73 numaralı kıt'alar Farsça kaleme alınmışlardır.

69 numaralı kıt'a diğerlerinden farklı olarak bî-nukat (noktasız) harflerle yazılmıştır.

Şâir, mahlasını 1, 2, 8, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 46, 48, 50, 66, 71, 75, 76, 79 numaralı kıt'alarda zikretmiştir.

Kıt'alarda işlenen konulara baktığımızda dinî, tasavvufî, hikemî söylemlerin yanı sıra mizah, hezliyat gibi genel konuların da ele alındığı görülmektedir.

b) Târîh Kıt'aları

Dîvân'da yirmi adet tarih kıt'ası yer almaktadır. Kıt'aların başlıkları, düşürülen tarihler ve beyit sayıları şöyledir:

1. Tarih: *În Be-Tebrîk-i Hıtânî-i Nakîbü'l-Eşrâf* (Nakibüleşrâfın sünnet düğünü), 1077/1666-67, 19 beyit.

2. Tarih: *În Be-Kasr-ı Nüzhet-ârâ-yı Muhammed Pârsâ* (Muhammed Pârsâ Kasrı'nın yapımı) 1079/1668-69, 13 beyit.

3. Tarih: *Berây-ı Hazret-i Şeyhî Efendi-zâde El-Mahdûm* (Şeyhî Efendi-zâde'nin Rumeli kazaskeri olması), 21 Safer 1077/23 Ağustos 1666, 12 beyit.

4. Tarih: *Sadr-Âverân-ı Ma'nâ Kadrî Efendi Ya'nî* (Kadrî Efendi'nin Rumeli kazaskeri olması) 15 Şâbân 1077/ 10 Şubat 1667, 7 beyit.

5. Tarih: *Târîh Şod Ber-Çeşme-i Kâyim-Makam-ı Nîk-Nâm* (Âsaf isimli bir kaymakam adına inşâ edilen çeşmenin yapımı), 1077/1666-67, 13 beyit.

6. Tarih: *Hem Der-Încâ Cem Kerdem Bâğ u Havz u Selsebîl* (Bağ, havuz ve çeşme yapımı) 1071/1660-61, 14 beyit.

7. Tarih: *Saff-ı Kasrhâ-yı Burûc-ı Müşeyyede-est* (Kasır yapımı), 1082/1671-72, 19 beyit.

8. Tarih: *Der-Çeşme-i Emîn-i Memlaha Muhammed Ağa* (Emîn-i Memlaha Muhammed Ağa Çeşmesi'nin yapımı) 1071/1660-61, 19 beyit.

9. Tarih: *Berây-ı Çeşme-i Mütevellî Muhammed Ağa* (Mütevellî Muhammed Ağa çeşmesinin yapımı), 1063/1652-53, 7 beyit.

10. Tarih: *Tekye-Âbâd-ı Şeyh Oğlanî* (Oğlanlar Şeyhi Tekkesi'nin onarılması, îmâr edilmesi), 1041/1631-32, 5 beyit.

11. Tarih: *Hûb Târîhest În Kasr-ı Bihişt-âbâd-râ* (Bihişt-âbâd (Bağdad) Kasrı'nın yapımı), 1070/ 1659-60, 15 beyit.

12. Tarih: *Târîh Şod Velâdet-i* Ârif Muhammedî (Ârif Muhammedî'nin doğumu), 1083/ 1672-73, 12 beyit.

13. Tarih: *Berây-ı Velâdet-i Mahdûm-ı Ahmed Efendi* (Ahmed Efendi'nin oğlunun doğumu), 1077/1666-67, 3 beyit.

14. Tarih: *Çeşme-i Âb-ı Zülâl-i Kadrî Efendi Târîh-est* (Kadrî Efendi'nin çeşmesinin yapımı), 1084/ 1673-74, 12 beyit.

15. Tarih: *Berây-ı Mahmûd Çelebî*, (Mahmûd Çelebi'nin vefâtı), 1077/1666-67, 6 beyit.

16. Tarih: *Berây-ı Kıncı-zâde Rahmetullâh* (Kıncı-zâde'nin vefâtı), 1050/1640-41, 4 beyit.

17. Tarih: *Der-Bağçe-i Kasr-ı Hodem Târîh-est* (Şâirin kendi kasrının yapımı), 1072/ 1661-62, 9 beyit.

18. Tarih: *Târîh Şod Ber-Tev'emân-ı Ferzend-i Seyyid Çelebî*, (Seyyid Çelebi'nin ikiz çoçuklarının doğumu), 1084/1673-74, 7 beyit.

19. Tarih: *Velâdet-i Peser-i Sa'd-i Hazret-i Yüsrî* (Yüsrî'nin oğlunun doğumu), 1085/1674-75, 6 beyit.

20. Tarih: Teyemmünen ve Teberrüken Târîh Şod Velâdet-i Sultân Ahmedî Dâde-i Hudâ Sa'âdet-i Ömr-i Mü'ebbedî, (Sultan III. Ahmed'in doğumu), 1084/1674, 30 beyit.

Şâirin 10, 15 ve 16 numaralı tarih kıt'aları dışında mahlasını kullandığını görüyoruz. Mahlasını kullanmadığı 10 numaralı manzûme Oğlanlar Şeyhi Tekke'sinin onarılması, diğer 15 ve 16 numaralı kıt'alar ise vefât için yazılan manzûmelerdir.

Klâsik edebiyatta ilgi gören edebî türlerden birisi "ebced" ile "tarih düşürme sanatı"dır.[137] *Dîvân*'da şâirin başvurduğu tarih düşürme çeşitleri tespit edebildiğimiz kadarıyla tam tarih, ta'miyeli tarih, beyitle tarih ve terkip halindeki kelime tarihdir.

Tarih-i Tam, bir tarih mısraının bütün harflerinin çıkacak sonuçta görevli olduğu tarihlemedir.[138] *Dîvân*'da yer alan tarih manzûmelerinin çoğu tarih-i tamdır. Aşağıdaki beyitte ikinci mısradaki harflerin ebced hesabındaki değerleri toplandığında 1084 tarihine ulaşılır:

Nūş idüp ol çeşmeden Yārī didüm tārīḫini
Ābı ḥaḳḳā çeşme-i ʿayn-ı ḥayāt-ı cāvidān
Sene 1084 (T. 14/12)

---

137 Rıdvan Canım, "Klâsik Türk Edebiyatında Tarih Düşürme Sanatı ve Bir Ebced Ustası: Adanalı Sürûrî", *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2009, 13 (2), s. 106. Makalenin tamamı için bk. s. 105-120. Ebced hesabı ve tarih düşürme ile ilgili ayrıntılı bilgi için bk. İsmail Yakıt, *Türk-İslâm Kültüründe Ebced Hesabı ve Tarih Düşürme*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1992; Serhan Alkan İspirli, "Türk Edebiyatında Tarih Düşürme Geleneği", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi,* S. 14, Erzurum 2000, s. 79-88.

138 Serhan Alkan İspirli, *a. g. m.* , s. 83.

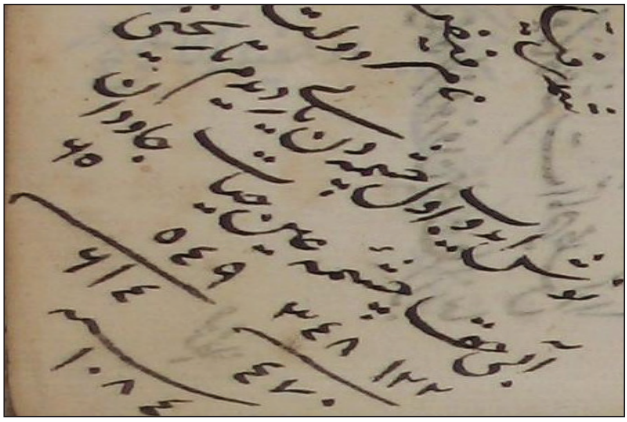

Ta'miyeli Tarih, bir tarih mısraındaki harflerin sayı değerlerinin yekununun belirtilmek istenenden fazla veya eksik olması durumuna denir. Bu durumda şâir bize ne yapmamız gerektiği husûsunda muhakkak yol gösterir.[139] Yârî, fazla olmamakla birlikte bu tarih düşürme çeşidine de başvurmuştur.

Ḫāke düşince elif ḳaddi didüm tārīḫini
Menzilin gülzār-ı ʿadn eyleye Rabbü'l-ʿālemīn
Sene 1050 (T. 16/4)

İkinci mısradaki harflerin sayıları toplamı 1049'dur. Birinci mısradaki "hâke düşince elif" ifadesindeki elif harfinin sayı karşılığı olan bir rakamının toplama eklenmesiyle tarih ortaya çıkar.

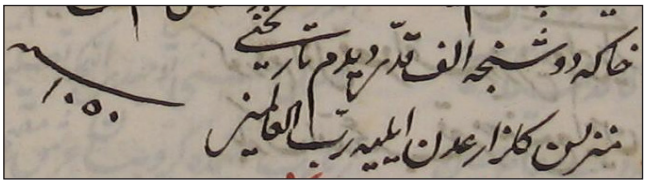

Manzûmede belirtilmek istenen tarihi, bir kelimeyle ifade etmek mümkün olduğu gibi, onun bazen birkaç kelimenin terkibiyle de ifade edildiği görülür. O zaman mısraın tamamı değil, mısrada yer alan "târih" lafzının işaret ettiği kelime veya terkip hesaplanacaktır.[140]

Birinüñ oldı tārīḫi duʿā-yı ʿadl-i ḫünkārī
Birinüñ düşdi tārīḫi penāh-ı ẓıll-i Yezdānī
1070 (K. 42/25)

---

139 Serhan Alkan İspirli, *a. g. m.* , s. 83.
140 İsmail Yakıt, *a. g. e.,* s. 302, 304.

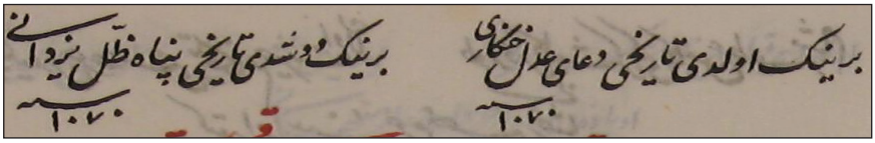

Beyitle Tarih; bazen bir beytin her bir mısraı tarihi verebildiği gibi bazen de beytin tümü sadece bir tarihi verebilmektedir.[141] *Dîvân*'da her mısraı birer tam tarih olan bir beyit yer almaktadır. Şâirin 7 numaralı tarih kıt'asının son beytinde her mısraın toplamı 1082 tarihini verir:

Bārekallāh zihī ḳaṣr-ı zer-endūde cinān
Zihī kāşāne vü şāhāne maḳām-ı iḳbāl
Sene 1082 (T. 7/19)

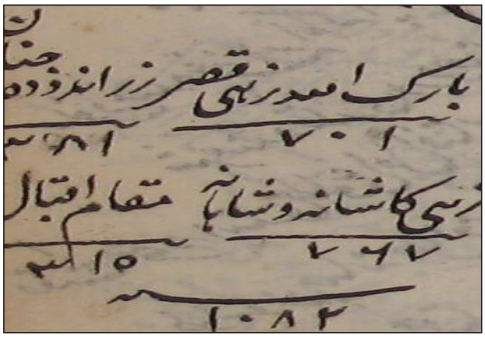

1.1.6. Nazmlar

Edebî bir ıstılah olarak birinci beyti musarra' olan bir başka ifadeyle birinci, ikinci ve dördüncü dizesi birbiriyle kafiyeli kıt'alara nazm denir.[142] Nazım şekli olan nazm, şekil ve kafiyelenişi bakımından bütünüyle gazele benzer fakat mahlas beytinin bulunmayışı ve konusunun değişik olmasıyla gazelden ayrılır. Konusu ve öteki özellikleriyle de kıtanın aynıdır. Kıta gibi iki beyitten başlayarak 10-12 hatta daha çok beyte kadar uzayabilir. Kıtada olduğu gibi nazmın konusu da geniştir. Gazel konusu dışında hemen her konuda yazılabilir. Edebiyatımızda iki beyitli kısa nazm çok az kullanılmasına rağmen ikiden fazla beyitli nazma daha çok rastlanmaktadır.[143] Bu bilgilerden yola çıkarak *Dîvân*'da nazım şekillerini oluştururken iki beyitten fazla yazılan ve "aa ba ca

141 İsmail Yakıt, *a. g. e.,* s. 345.
142 Cem Dilçin, *Örneklerle Tür Şiir Bilgisi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1983, s. 202.
143 Halûk İpekten, *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri*, Birlik Yayın Kooperatifi, Ankara 1985, s. 68-69. Nazm hakkında farklı bir görüş için bk. Cemal Kurnaz, Halil Çeltik, *Divan Şiiri Şekil Bilgisi*, H Yayınları, Ankara 2010, s. 100.

da" şeklinde kafiyelenen şiirleri nazm başlığı altında topladık. Nitekim şekil ve beyit sayısı olarak kıt'a ve rübâ'îden farklı olan ancak dü-beyt ile arasında ayrıcı tam bir kıstas bulunmayan nazmı değerlendirirken iki beyit olanları dü-beyt kısmında, ikiden fazla olanları da nazm başlığı altında topladık.

Bu ölçütlere göre *Dîvân*'da üç nazm bulunmaktadır. Birinci nazm "kıt'a" başlığını taşımakta olup üç beyitten oluşmaktadır. Yarım kalmış bir gazel hüviyetindedir. İkinci nazm, "Kıssa-Perdâz-ı Bezm-i İksârî" başlığıyla 9 beyitten müteşekkildir. İlk altı beyti Türkçe, geri kalan üç beyti ise Farsçadır. İçerik olarak baktığımızda hezliyât türüne örnektir. Üçüncü nazm ise üç beyit olup "Der-İltimâs Kerden Tohm-ı Anber-Bû Ez-Hancı-zâde Efendi Edirnevî" başlığıyla kaleme alınmıştır. Şâir ilk beyitte mahlasını zikretmiştir.

1.1.7. Rübâ'îler

Dîvân'da elli iki rübâ'î bulunmaktadır. Eser, rübâ'îler açısından zengindir. Şâir, 36 numaralı rübâ'îde ahrem diğerlerinde ahreb kalıplarını kullanmıştır.

1 numaralı rübâ'î "Tevhîd", 42 numaralı rübâ'î "Kıt'a-i Tevhîd"; 16 numaralı rübâ'î "Na't"; 2, 5, 6, 10, 11, 12, 13, 17, 18, 20, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 43, 44, 45, 46, 48, 49, 51 numaralı rübâ'îler "Kıt'a"; 50 numaralı rübâ'î "Berây-ı li-Vâhidi mine'l-Ekâbir"; 52 numaralı rübâ'î ise "Bî-Nukat" başlığını taşımaktadır.

Bunlar arasında bî-nukat (noktasız) yazılan rübâ'î şekil olarak dikkat çekmektedir. Dîvân şiirinde bu tarz şiir yazmak bir hüner olarak görülmektedir.[144]

Rübâ'îlerinde şâirin başarılı olduğunu söyleyebiliriz. Nitekim şâirin tevhid ve naat konulu rübâ'îlerinde vahdet, nûr-ı Muhammedî gibi tasavvufun temel konularını dört mısraın içinde ustalıkla işlediğini bazen de rindâne bir edâyla âlem karşısında kayıtsız bir tavır sergilediğini görüyoruz. Diyebiliriz ki şâir, az söze çok mânâyı rübâ'îleriyle sığdırmıştır.

1.1.8. Dü-beytler

Farsça "iki" anlamına gelen "dü" kelimesi ile Arapça "mesken, hane, ev, oda… iki mısradan mürekkeb manzûme" mânâlarını taşıyan "beyt" kelimesinin terkibiyle meydana gelen dübeyt ifadesi bir mürekkeb (birleşik) isimdir. "Beyt" kelimesinin iki

---

144 Yârî ile muâsır olan Tecellî (ö. 1100/1688), bu tarz şiirler yazmada sahada söz sahibi bir şâirdir. "Dîvân şiirinde bu tarz şiir yazmak bir sanat olarak görülmekle beraber şâirler, dîvânlarında bu şekilde kaleme alınmış sadece bir ya da birkaç şiire yer vermişlerdir. Tecellî ise bir dîvânçe teşkil edebilecek kadar çok yazmıştır. Bu husus, onun bu konuda ne derece başarılı olduğunu göstermeye kâfidir." bk. Sebahat Deniz, *Tecellî ve Dîvânı*, Veli Yayınları, İstanbul 2005, s. 100.

mısralık bir nazım birimi olması sebebiyle de "iki beyit" anlamına gelmektedir. Edebî ıstılah olarak ise rubâî karşılığında kullanılan bir terim olduğu söylenmekle beraber vezin bakımından rubâîden ayrılan bir nazım şeklinin adıdır.[145]

Bu nazım şeklinin Türk edebiyatında tezahürü şimdiki bilgilere göre şâirlerin yenilik ve orijinallik arayışları içine girdikleri 17. yüzyıldan itibarendir.[146]

Bu yüzyılın şâirlerinden Yârî'nin eserinde de yukarıda belirtildiği üzere kıt'a, rübâ'î, nazm gibi nazım şekilleri belirli bir başlık altında toplanmayıp dağınık hâlde bulunduğu için bunları ayırt etmek oldukça zor olmaktadır. Bu nedenle bazı husûsiyetleri göz önünde bulundurduğumuzda iki beyitten oluşan hem rübâ'î kalıpları hem de gazel, kaside, kıt'a, nazm gibi her kalıpla yazılan bu manzûmeleri dü-beyt başlığı altında toplamayı uygun gördük. Nitekim iki beyitten müteşekkil olup beyitlerin anlamının kendi içinde tamamlanması ve iki beyit arasında konu bütünlüğünün olması gibi husûslar da bu kararımızda etkili olmuştur.

Bu bilgiler çerçevesinde *Dîvân*'da yetmiş sekiz dü-beyt yer almaktadır. Çoğu Türkçe kaleme alınan dü-beytlerden on beş tanesi Farsçadır.[147] Bazılarında tür, biçim ya da içeriğe yönelik başlıklar bulunmaktadır: 1 "Tevhîd-i Bârî Goftest-i Yârî"; 6, 7 "Tevhîd"; 9, 10, 16, 17, 18, 19, 20, 22, 23, 27, 28, 30, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 63, 64, 65, 66, 67, 71, 73, 74, 75, 78 "Kıt'a" ; 24 "Der-Menkabe-i Na't-ı Sultân-ı Enbiyâ Heme Kıt'ahâ"; 25, 26, 29 "Na't"; 70 "Berây-ı Cüvân-ı Kûsec".

İncelenen eserde yer alan dü-beytler genellikle tevhid ve naat türünde olup âşıkâne, tasavvufî, hikemî söylemler de dikkat çekmektedir.

1.1.9. Muammâlar

Dîvân'da elli muammâ yer almaktadır. Bunlardan bir tanesi Arapça-Farsça mülemmâ,[148] sekiz tanesi Farsça,[149] geri kalan kırk bir tanesi ise Türkçedir. Şâir muammâların çözümünü göstererek ortaya çıkan isimleri çoğunlukla beyitlerin üst tarafına ya sadece ismi yazarak ya da "Be-nâm-ı" "Be-ism-i" gibi sıfatları ekleyerek kaydetmiştir:

---

145 Sebahat Deniz, "Dübeyt (Dübeytî) Hakkında", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, İstanbul 2006, S. 14, s. 77.

146 Sebahat Deniz, *a. g. m.* , s. 91. Makalenin tamamı için bk. s. 77-100.

147 Db. 1, 9, 12, 13, 14, 15, 21, 23, 29, 30, 40, 41, 43, 77, 78.

148 Mu. 27.

149 Mu. 6, Mu. 11, Mu. 20, Mu. 21, Mu. 26, Mu. 42, Mu. 43, Mu. 46.

Resim 1 (v. 176a) :

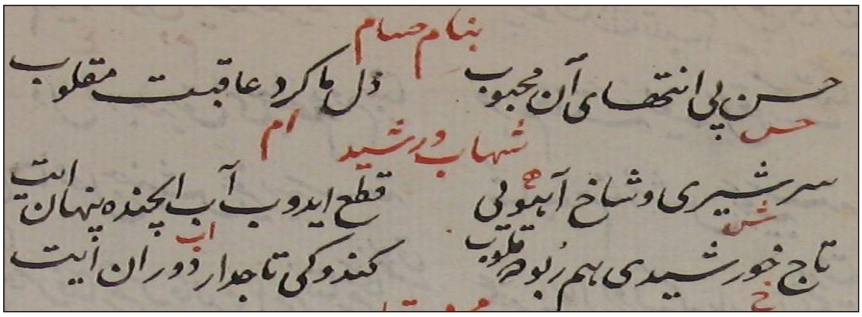

Şâir, bir kelimedeki harflerin yerlerini değiştirmek suretiyle yapılan[150] kalb sanatı ile bulunabilinecek muammaları ise "bi'l-kalb" ifadesini kullanarak zikretmiştir:

Resim 2 (v. 177a)

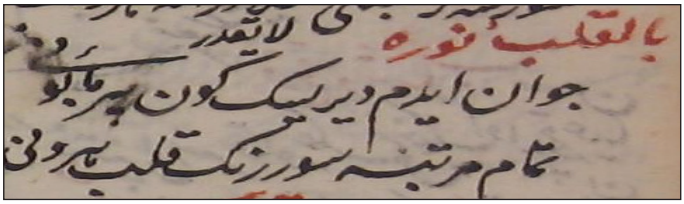

Diyebiliriz ki şâir muammâ çözüm yollarından daha ziyâde a'mâl-i tahsîlî[151] ve a'mâl-i tekmîlîden[152] faydalanmıştır.

Muammâ yazılan isimler ve beyit sayıları şu şekildedir: Receb (2 beyit), Ahmed (1 beyit), Muhammed-Mahmûd (1 beyit), Kemâl (1 beyit), Bâyezîd (1 beyit), Hasan (2 beyit), İbrâhîm (1 beyit), Îsâ (1 beyit), Alî (1 beyit), Ahmed (1 beyit), Sıddîk (2 beyit), Selîm ü Receb (1 beyit), Osmân (1 beyit), Halîl (1 beyit), Bıyık (1 beyit), Nâr (1 beyit), Zelle (1 beyit), Şâdî, (1 beyit), Zeyrek (1 beyit), Şihâb (1 beyit), Hüsâm (1 beyit), Şihâb u Reşîd (2 beyit), Mahmûd u Kubâd (2 beyit), Dervîş Muhammed

150 Numan Külekçi, *Açıklamalar ve Örneklerle Edebî Sanatlar*, Akçağ Yayınları, Ankara 1995, s. 273.

151 "A'mâl-i tahsilî, hasıl etme, meydana çıkarma işidir. Bu çözüm yolu dokuza ayrılmaktadır: 'Tansis, Tesmiye, Telmih, Terâdüf, İştirâk, Tashîf, Teşbih ve İsti'âre, A'mâl-i Hisâbî (Ebced), Kinâye". bk. Ali Fuat Bilkan, *Türk Edebiyatında Mu'ammâ*, Akçağ Yayınları, Ankara 2000, s. 68-69. Ayrıca bk. Ali Nihad Tarlan, *Divan Edebiyatında Muamma*, Burhaneddin Matbaası, İstanbul 1936, s. 10-18.

152 "A'mâl-i tekmîlî, mu'ammâ çözümü sırasında bulunan harf ve hecelerin hangi suretle bir araya gelip mu'ammâ ismini oluşturacağını gösteren kaidelerdir. Kelime bünyesinde düşürülecek, kaldırılacak veya değiştirilecek harflerin durumunu bildiren bu kaideler üçe ayrılmaktadır: Te'lif, iskat ve tahlis, kalb" bk. Ali Fuat Bilkan, *a. g. e.,* s. 83-84. Ali Nihad Tarlan, *a. g. e.,* s. 19-21.

(2 beyit), Ubeydullâh (1 beyit), Nûh u Hümâm (1 beyit), Muhammed (1 beyit), Ömer ü Osmân (2 beyit), Ömer (1 beyit), Reşîd (1 beyit), Kâsım (1 beyit), Murâd u Hâşim ü Rüstem (1 beyit), Şihâb (1 beyit), Ferruh u Şihâb (1 beyit), Mihrâb u Necîb (1 beyit), Cebîn (1 mısra), Ömer ü Meryem (1 beyit), Hüsâm-Ömer (1 beyit), Sinân (1 beyit), Ömer (1 beyit), Sikender (1 beyit), Murâd (1 beyit), Şihâb (1 beyit), Nûra (1 beyit), Nûra (1 beyit), Kâsım (1 beyit), Sinân (1 beyit) Emân (1 beyit) , Hüseyin (1 beyit), Mûsâ (1 beyit).

1.1.10. Matla'lar

Dîvân'da elifbânın yirmi altı harfiyle yüz elli beş matla' beyti kaleme alındığı görülmektedir: Elif (ا) harfinde altı beyit; be (ب) harfinde üç beyit; te (ت) harfinde iki beyit; se (ث) harfinde bir beyit; cim (ج) harfinde iki beyit; ha (ح) harfinde iki beyit; dal (د) harfinde dört beyit; râ (ر) harfinde yirmi beş beyit; ze (ز) harfinde dört beyit; sin (س) harfinde iki beyit; şın (ش) harfinde üç beyit; sad (ص) harfinde bir beyit; zâd/ dâd (ض) harfinde iki beyit; tı (ط) harfinde bir beyit; zı (ظ) harfinde bir beyit; ʿayn (ع) harfinde bir beyit; gayn (غ) harfinde bir beyit; fe (ف) harfinde bir beyit; kaf (ق) harfinde altı beyit; kef (ك) harfinde yedi beyit; lâm (ل) harfinde üç beyit; mim (م) harfinde on beş beyit; nun (ن) harfinde on sekiz beyit; vav (و) harfinde bir beyit; he (ه) harfinde on sekiz beyit; ye (ى) harfinde yirmi beş beyit.

Matla' yazılmayan harfler ise şunlardır: hı (خ), zel (ذ), lâmelif (لا).

Matla'lardan bir tanesi Türkçe-Farsça[153] mülemmâ, iki tanesi Türkçe-Arapça[154] mülemmâ, dört tanesi Farsça[155] olarak kaleme alınmıştır. Bunların dışında kalan yüz kırk sekiz matla' ise Türkçedir.

Şâir, 24 (rı harfinde), 43 (rı harfinde) ve 146 (yâ harfinde) numaralı matla'larda mahlasını kullanmıştır. Ayrıca 124,[156] 151[157] ve 152[158] numaralı matla'larda der-kenarda "gazeldür"; 125[159] numaralı matla'da ise "tahrîr şod" diyerek söz konusu beytin bir gazel içinde zikredildiğine işaret etmiştir. 32. matla ise noksan bırakılmıştır.

---

153 Mt. 2.
154 Mt. 10, Mt. 50.
155 Mt. 4, Mt. 18, Mt. 70, Mt. 83.
156 bk. G. 674.
157 bk. G. 655.
158 bk. G. 734.
159 bk. G. 784.

1.1.11. Müfredler

Dîvân'da sekiz müfred yer almaktadır. 8 numaralı müfred Alî Emîrî Kütüphânesi Gazete Mecmûa bölümü SY022760 numarada kayıtlı *Vesâikü'l-Âsâr* başlıklı mecmûadan alınarak metne dâhil edilmiştir. Müfredlerin tamamı Türkçe kaleme alınmıştır.

1.2. VEZİN ÖZELLİKLERİ

1.2.1. Şiirlerde Kullanılan Arûz Kalıpları

Yârî, bütün şiirlerini arûz vezniyle kaleme almıştır. Arûzun remel, hezec, müctes ve muzârî bahirlerini daha fazla tercih etmiştir. Eserde kullanılan bahirler ve kalıplar şunlardır:

Remel

Fāʿ ilātün/ fāʿ ilātün/ fāʿ ilün[160] 13 kez

Fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilün[161] 261 kez

Feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilün[162] 170 kez

---

160 T. 5, T. 9, Kt. 49, Db. 25, Db. 27, G. 88, G. 101, G. 334, G. 422, G. 614, G. 638, G. 688, G. 698.

161 K. 12, K. 17, K. 21, K. 23, K. 41, T. 3, T. 6, T. 8, T. 14, T. 16, T. 18, N. 3, Kt. 10, Kt. 47, Kt. 50, Kt. 51, Kt. 52, Kt. 53, Kt. 67, G. 6, G. 7, G. 8, G. 10, G. 18, G. 37, G. 39, G. 41, G. 44, G. 45, G. 46, G. 53, G. 55, G. 60, G. 62, G. 63, G. 69, G. 75, G. 80, G. 84, G. 86, G. 91, G. 92, G. 98, G. 99, G. 100, G. 109, G. 110, G. 117, G. 119, G. 121, G. 122, G. 124, G. 127, G. 135, G. 137, G. 141, G. 142, G. 145, G. 152, G. 153, G. 155, G. 156, G. 157, G. 162, G. 163, G. 171, G. 175, G. 179, G. 182, G. 212, G. 217, G. 219, G. 226, G. 229, G. 231, G. 235, G. 237, G. 238, G. 240, G. 244, G. 248, G. 249, G. 252, G. 254, G. 255, G. 256, G. 257, G. 258, G. 263, G. 264, G. 270, G. 273, G. 274, G. 278, G. 279, G. 280, G. 282, G. 288, G. 293, G. 302, G. 306, G. 307, G. 316, G. 319, G. 327, G. 331, G. 335, G. 338, G. 341, G. 343, G. 347, G. 350, G. 352, G. 356, G. 364, G. 383, G. 386, G. 388, G. 402, G. 405, G. 408, G. 409, G. 410, G. 411, G. 413, G. 414, G. 415, G. 418, G. 420, G. 424, G. 426, G. 433, G. 434, G. 438, G. 442, G. 443, G. 445, G. 446, G. 458, G. 460, G. 462, G. 465, G. 472, G. 481, G. 482, G. 488, G. 489, G. 490, G. 491, G. 496, G. 508, G. 510, G. 513, G. 515, G. 517, G. 525, G. 526, G. 529, G. 536, G. 537, G. 546, G. 547, G. 550, G. 553, G. 556, G. 558, G. 559, G. 566, G. 575, G. 579, G. 580, G. 583, G. 584, G. 595, G. 596, G. 597, G. 599, G. 602, G. 608, G. 609, G. 610, G. 620, G. 621, G. 624, G. 625, G. 626, G. 635, G. 643, G. 646, G. 647, G. 650, G. 654, G. 655, G. 656, G. 660, G. 664, G. 665, G. 669, G. 670, G. 671, G. 676, G. 677, G. 689, G. 692, G. 694, G. 702, G. 708, G. 710, G. 713, G. 714, G. 715, G. 722, G. 729, G. 732, G. 733, G. 735, G. 737, G. 739, G. 742, G. 747, G. 748, G. 750, G. 752, G. 762, G. 774, G. 782, G. 811, G. 815, FG. 1, FG. 7, Th. 2, Th. 3, Mu. 32, Mu. 43, Mt. 18, Mt. 20, Mt. 21, Mt. 26, Mt. 31, Mt. 34, Mt. 38, Mt. 39, Mt. 40, Mt. 43, Mt. 45, Mt. 58, Mt. 76, Mt. 86, Mt. 93, Mt. 94, Mt. 95, Mt. 96, Mt. 112, Mt. 113, Mt. 123, Mt. 125, Mt. 129, Mt. 131, Mt. 140, Mt. 143, Mt. 145.

162 K. 8, K. 9, K. 15, K. 24, K. 25, K. 27, K. 28, K. 32, K. 34, K. 35, K. 46, K. 47, K. 49, T. 7, T. 11, T. 13, T. 15, Kt. 2, Kt. 20, Kt. 41, Kt. 46, Kt. 68, Kt. 69, Kt. 75, Db. 71, Db. 72, G. 1, G. 3, G. 13, G. 15, G. 24, G. 31, G. 32, G. 49, G. 54, G. 73, G. 90, G. 94, G. 97, G. 106, G. 111, G. 113, G. 115, G. 148,

Feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilün[163] 6 kez

Hafif

Feʿ ilātün/mefāʿ ilün/feʿ ilün[164] 77 kez

Hezec

Mefʿ ūlü/mefāʿ ilün/feʿ ūlün[165] 43 kez

Mefʿ ūlü/mefāʿ īlü/mefāʿ īlü/feʿ ūlün[166] 95 kez

Mefāʿ īlün/mefāʿ īlün/feʿ ūlün[167] 11 kez

G. 183, G. 190, G. 200, G. 201, G. 216, G. 230, G. 234, G. 239, G. 241, G. 259, G. 260, G. 297, G. 301, G. 303, G. 304, G. 310, G. 313, G. 322, G. 325, G. 328, G. 336, G. 339, G. 345, G. 346, G. 348, G. 351, G. 361, G. 365, G. 373, G. 375, G. 378, G. 380, G. 387, G. 394, G. 401, G. 406, G. 419, G. 436, G. 453, G. 455, G. 459, G. 471, G. 486, G. 495, G. 500, G. 504, G. 505, G. 514, G. 518, G. 519, G. 521, G. 527, G. 528, G. 533, G. 542, G. 543, G. 545, G. 554, G. 555, G. 568, G. 570, G. 574, G. 582, G. 590, G. 601, G. 605, G. 616, G. 628, G. 639, G. 661, G. 666, G. 675, G. 687, G. 697, G. 700, G. 704, G. 705, G. 706, G. 711, G. 712, G. 720, G. 731, G. 734, G. 746, G. 749, G. 754, G. 780, G. 784, G. 785, G. 793, G. 796, G. 806, G. 810, G. 812, Th. 1, Ms. 2, Mu. 3, Mu. 12, Mu. 18, Mu. 25, Mu. 34, Mu. 36, Mu. 37, Mu. 40, Mu. 44, Mt. 3, Mt. 9, Mt. 16, Mt. 25, Mt. 42, Mt. 47, Mt. 61, Mt. 64, Mt. 66, Mt. 69, Mt. 74, Mt. 101, Mt. 109, Mt. 119, Mt. 127, Mt. 138, Mt. 141, Mt. 146, Mt. 149, Mt. 151, Mt. 152.

163 Db. 39, Db. 76, Mu. 19, Mf. 1, Mt. 10, Mt. 130.

164 M. 2, M. 4, M. 5, K. 1, K. 5, K. 14, K. 43, K. 48, Kt. 3, Kt. 4, Kt. 5, Kt, 8, Kt. 9, Kt. 16, Kt. 19, Kt. 33, Kt. 34, Kt. 37, Kt. 39, Kt. 40, Kt. 55, Kt. 56, Kt. 57, Kt. 59, Kt. 63, Kt. 64, Kt. 65, Kt. 72, Kt. 74, Kt. 76, Db. 6, Db. 12, Db. 14, Db. 17, Db. 21, Db. 30, Db. 38, Db. 41, Db. 49, Db. 51, Db. 55, Db. 70, G. 20, G. 34, G. 65, G. 89, G. 158, G. 181, G. 194, G. 215, G. 425, G. 448, G. 695, G. 723, G. 741, G. 767, G. 802, G. 803, FG. 3, FG. 4, Mu. 4, Mu. 10, Mu. 11, Mu. 16, Mu. 20, Mu. 21, Mu. 22, Mu. 26, Mu. 27, Mu. 28, Mu. 31, Mu. 39, Mu. 42, Mt. 44, Mt. 57, Mt. 70, Mt. 154.

165 K. 7, K. 38, K. 39, K. 40, K. 50, M. 3, Kt. 6, Kt. 31, Kt. 32, Kt. 61, Db. 2, Db. 3, Db. 4, Db. 5, Db. 7, Db. 15, Db. 16, Db. 20, Db. 22, Db. 23, Db. 29, Db. 31, Db. 35, Db. 40, Db. 42, Db. 43, Db. 45, Db. 47, Db. 54, Db. 56, Db. 57, Db. 59, Db. 60, Db. 65, Db. 66, Db. 68, G. 36, G. 147, G. 360, G. 430, G. 478, G. 736, Mu. 7.

166 K. 13, K. 18, K. 44, N. 1, Db. 10, Db. 19, Db. 24, Db. 28, Db. 32, Db. 34, Db. 53, Db. 61, Db. 67, Db. 69, Db. 73, G. 12, G. 16, G. 26, G. 27, G. 28, G. 29, G. 30, G. 33, G. 35, G. 42, G. 71, G. 72, G. 120, G. 126, G. 164, G. 170, G. 199, G. 205, G. 218, G. 222, G. 253, G. 267, G. 268, G. 281, G. 284, G. 286, G. 287, G. 290, G. 294, G. 308, G. 312, G. 321, G. 329, G. 330, G. 355, G. 368, G. 403, G. 437, G. 548, G. 551, G. 552, G. 564, G. 577, G. 591, G. 617, G. 618, G. 623, G. 630, G. 631, G. 642, G. 645, G. 679, G. 721, G. 745, G. 765, G. 771, G. 789, G. 791, G. 795, G. 809, G. 813, FG. 5, Mh. 1, Mu. 17, Mf. 2, Mf. 4, Mf. 6, Mf. 8, Mt. 11, Mt. 19, Mt. 24, Mt. 48, Mt. 49, Mt. 50, Mt. 60, Mt. 75, Mt. 102, Mt. 104, Mt. 137, Mt. 155.

167 T. 1, Kt. 62, Db. 13, Db. 26, G. 87, G. 159, G. 435, G. 709, Mu. 15, Mu. 23, Mu. 30.

Mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāīlün/mefāʿīlün[168] 186 kez

Mefʿūlü/mefāʿīlün/mefʿūlü/mefāʿīlün[169] 4 kez

Müctes

Mefāʿilün/feʿilātün/mefāʿilün/feʿilün[170] 199 kez

Muzârî

Mefʿūlü/fāʿilātü/mefāʿīlü/fāʿilün[171] 174 kez

---

168 K. 10, K. 16, K. 20, K. 31, K. 36, K. 37, K. 42, T. 2, T. 4, T. 20, Kt. 78, Db. 8, G. 4, G. 11, G. 14, G. 22, G. 23, G. 38, G. 57, G. 59, G. 64, G. 68, G. 70, G. 74, G. 83, G. 95, G. 105, G. 107, G. 114, G. 116, G. 123, G. 125, G. 128, G. 129, G. 130, G. 139, G. 143, G. 144, G. 160, G. 165, G. 169, G. 173, G. 174, G. 177, G. 180, G. 191, G. 192, G. 195, G. 196, G. 202, G. 203, G. 210, G. 213, G. 214, G. 228, G. 233, G. 250, G. 276, G. 283, G. 285, G. 289, G. 291, G. 292, G. 300, G. 315, G. 317, G. 320, G. 323, G. 324, G. 326, G. 337, G. 349, G. 358, G. 359, G. 363, G. 369, G. 374, G. 376, G. 381, G. 382, G. 385, G. 390, G. 399, G. 412, G. 417, G. 423, G. 429, G. 431, G. 440, G. 449, G. 463, G. 464, G. 492, G. 494, G. 499, G. 506, G. 509, G. 516, G. 522, G. 523, G. 524, G. 530, G. 531, G. 540, G. 541, G. 544, G. 557, G. 562, G. 567, G. 569, G. 585, G. 589, G. 593, G. 598, G. 600, G. 603, G. 611, G. 613, G. 619, G. 622, G. 627, G. 629, G. 633, G. 636, G. 637, G. 649, G. 658, G. 668, G. 678, G. 680, G. 684, G. 686, G. 690, G. 691, G. 693, G. 696, G. 724, G. 740, G. 755, G. 764, G. 768, G. 769, G. 781, G. 787, G. 794, G. 799, G. 804, G. 805, G. 814, Ms. 1, Mu. 13, Mu. 14, Mu. 35, Mu. 38, Mu. 41, Mu. 47. Mt. 1, Mt. 2, Mt. 8, Mt. 12, Mt. 22, Mt. 28, Mt. 30, Mt. 33, Mt. 35, Mt. 46, Mt. 53, Mt. 54, Mt. 68, Mt. 78, Mt. 87, Mt. 90, Mt. 98, Mt. 99, Mt. 100, Mt. 103, Mt. 106, Mt. 108, Mt. 117, Mt. 120, Mt. 122, Mt. 126, Mt. 142, Mt. 144, Mt. 147, Mt. 148.

169 Db. 74, G. 487, G. 662, Mt. 83.

170 K. 4, K. 6, K. 11, K. 19, K. 22, K. 26, K. 29, K. 30, K. 33, K. 45, K. 51, T. 10, T. 19, Kt. 7, Kt. 11, Kt. 12, Kt. 13, Kt. 15, Kt. 18, Kt. 21, Kt. 23, Kt. 24, Kt. 26, Kt. 27, Kt. 30, Kt. 42, Kt. 43, Kt. 44, Kt. 45, Kt. 48, Kt. 60, Kt. 66, Kt. 70, Kt. 71, Kt. 77, Kt. 79, Db. 18, Db. 48, Db. 62, Db. 63, Db. 64, Db. 77, G. 5, G. 9, G. 17, G. 19, G. 25, G. 43, G. 51, G. 56, G. 66, G. 76, G. 77, G. 104, G. 108, G. 112, G. 131, G. 134, G. 136, G. 151, G. 167, G. 168, G. 172, G. 176, G. 178, G. 189, G. 207, G. 208, G. 221, G. 224, G. 232, G. 236, G. 243, G. 246, G. 271, G. 305, G. 311, G. 333, G. 342, G. 357, G. 366, G. 371, G. 372, G. 377, G. 384, G. 392, G. 395, G. 396, G. 398, G. 400, G. 407, G. 427, G. 428, G. 432, G. 439, G. 444, G. 450, G. 452, G. 456, G. 457, G. 461, G. 466, G. 467, G. 469, G. 474, G. 476, G. 477, G. 479, G. 483, G. 497, G. 501, G. 502, G. 503, G. 512, G. 549, G. 571, G. 587, G. 588, G. 592, G. 606, G. 607, G. 615, G. 632, G. 648, G. 659, G. 663, G. 667, G. 672, G. 681, G. 716, G. 717, G. 718, G. 725, G. 728, G. 744, G. 753, G. 757, G. 759, G. 760, G. 761, G. 766, G. 770, G. 772, G. 773, G. 775, G. 776, G. 778, G. 786, G. 788, G. 790, G. 792, G. 798, G. 800, G. 801, G. 807, G. 808, FG. 8, Tb. 1, Tb. 2, Mh. 2, Ts. 1, Mu. 1, Mu. 2, Mu. 5, Mu. 8, Mu. 9, Mu. 45, Mu. 46, Mu. 48, Mu. 49, Mu. 50, Mt. 5, Mt. 6, Mt. 13, Mt. 14, Mt. 15, Mt. 17, Mt. 23, Mt. 37, Mt. 52, Mt. 55, Mt. 56, Mt. 59, Mt. 62, Mt. 63, Mt. 72, Mt. 77, Mt. 80, Mt. 82, Mt. 84, Mt. 85, Mt. 88, Mt. 105, Mt. 107, Mt. 114, Mt. 133, Mt. 149, Mt. 150, Mt. 153.

171 K. 2, K. 3, T. 12, Db. 58, Db. 75, G. 2, G. 21, G. 40, G. 47, G. 48, G. 50, G. 52, G. 58, G. 61, G. 67, G. 79, G. 81, G. 82, G. 85, G. 96, G. 102, G. 103, G. 132, G. 133, G. 138, G. 140, G. 149, G. 150, G. 154, G. 161, G. 166, G. 184, G. 185, G. 186, G. 187, G. 188, G. 193, G. 197, G. 198, G. 204, G. 206, G. 209, G. 211, G. 220, G. 223, G. 225, G. 227, G. 242, G. 251, G. 262, G. 265, G. 266, G. 275,

Mefᵏ ūlü/fāᶜ ilātün/mefᵏ ūlü/fāᶜ ilātün[172] 1 kez

Münserih

Müstefᵏ ilün/feᶜ ūlün/müstefᵏ ilün/feᶜ ūlün[173] 6 kez

Recez

Müstefᵏ ilün/ müstefᵏ ilün/ müstefᵏ ilün/müstefᵏ ilün[174] 13 kez
Müfteᶜ ilün/mefāᶜ ilün/müfteᶜ ilün/mefāᶜ ilün[175] 1 kez

Basît

Müstefᵏ ilün/fāᶜ ilün/müstefᵏ ilün/fāilün[176] 3 kez

Mütekârib

Feᶜ ūlün/feᶜ ūlün/feᶜ ūlün/feᶜ ūl[177] 6 kez

Feᶜ ūlün/feᶜ ūlün/feᶜ ūlün/feᶜ ūlün[178] 1 kez

Serî

Müfteᶜ ilün/müfteᶜ ilün/fāᶜ ilün[179] 1 kez

G. 277, G. 299, G. 309, G. 314, G. 318, G. 332, G. 340, G. 353, G. 354, G. 362, G. 367, G. 370, G. 379, G. 389, G. 391, G. 393, G. 397, G. 404, G. 416, G. 421, G. 447, G. 451, G. 454, G. 468, G. 470, G. 473, G. 475, G. 480, G. 484, G. 485, G. 498, G. 507, G. 511, G. 520, G. 532, G. 534, G. 535, G. 538, G. 539, G. 560, G. 561, G. 563, G. 565, G. 572, G. 573, G. 576, G. 578, G. 581, G. 586, G. 594, G. 604, G. 634, G. 640, G. 641, G. 644, G. 652, G. 653, G. 657, G. 673, G. 674, G. 682, G. 683, G. 685, G. 701, G. 703, G. 707, G. 726, G. 727, G. 743, G. 751, G. 756, G. 758, G. 763, G. 777, G. 797, FG. 2, FG. 6, Kt. 1, Kt. 14, Kt. 17, Kt. 22, Kt. 25, Kt. 28, Kt. 29, Kt. 35 Kt. 36, Kt. 54, Kt. 58, Mu. 6, Mu. 24, Mu. 29, Mu. 33, Mt. 7, Mt. 27, Mt. 29, Mt. 32, Mt. 36, Mt. 41, Mt. 51, Mt. 65, Mt. 67, Mt. 71, Mt. 73, Mt. 79, Mt. 81, Mt. 89, Mt. 91, Mt. 92, Mt. 97, Mt. 110, Mt. 111, Mt. 115, Mt. 116, Mt. 118, Mt. 121, Mt. 124, Mt. 128, Mt. 132, Mt. 135, Mt. 136, Mt. 139.

172 G. 651.

173 T. 17, G. 78, G. 247, G. 261, G. 779, Mt. 134.

174 G. 93, G. 118, G. 146, G. 245, G. 272, G. 344, G. 441, G. 493, G. 699, G. 730, G. 738, G. 783, Mt. 4.

175 G. 612.

176 G. 269, G. 295, G. 296.

177 N. 2, Kt. 73, Db. 9, Db. 11, Db. 50, Db. 78.

178 Kt. 38.

179 M. 1.

Ahreb

Mefʿūlü/mefāʿilün/mefāʿīlün/faʿ[180] 20 kez

Mefʿūlü/mefāʿīlü/mefāʿīlün/ faʿ[181] 21 kez

Mefʿūlü/mefāʿīlü/mefāʿīlü/feʿūl[182] 10 kez

Mefʿūlü/mefāʿilün/mefāʿīlü/feʿūl[183] 1 kez

Mefʿūlü/mefāʿīlün/mefʿūlün[184] 1 kez

Ahrem

Mefʿūlün/fāʿilün/mefāʿīlün[185] 1 kez

Mefʿūlü/mefāʿilün/mefāʿilün/feʿilün[186] 6 kez

Mefʿūlü/mefāʿilün/feʿilün[187] 2 kez

Rübâʿînin ahreb ve ahrem kalıplarıyla birlikte arûzun yirmi üç kalıbıyla şiirler kaleme alan şâir, 623., 719. ve 745. gazellerde, otuz iki dü-beytte[188] ve altı müfredde[189] rübâʿînin ahreb kalıbını, 57 numaralı dü-beytte ise ahrem kalıbını kullanılmıştır. Bunlar arasında şâirin en çok rağbet ettiği kalıp hem âhenk hem de Türkçenin ses yapısına uygun oluşu ve kullanışının kolaylığı bakımından en çok tercih edilen kalıplardan biri olan Remel bahrinin *Fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilün* kalıbıdır. Bunu *Mefāʿ ilün feʿ ilātün mefāʿ ilün feʿ ilün*, *Mefāʿ īlün mefāʿ īlün mefāīlün mefāʿ īlün, Mefʿ ūlü fāʿ ilātü mefāʿ īlü fāʿ ilün* ve *Feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilün* kalıpları takip eder. Bu kalıplar da Dîvân şiirinde hem âhenk hem de şiirde hareketliliği sağlaması sebebiyle tercih edilen kalıplardır.

---

180 Db. 1, Db. 16, Db. 23, Db. 31, Db. 33, Db. 34, Db. 36, Db. 37, Db. 40, Db. 42, Db. 43, Db. 45, Db. 47, Db. 52, Db. 57, Db. 60, Db. 67, Db. 68, Db. 74, G. 745.

181 Db. 10, Db. 19, Db. 24, Db. 28, Db. 33, Db. 34, Db. 44, Db. 52, Db. 53, Db. 60, Db. 61, Db. 65, Db. 66, Db. 67, Db. 73, G. 623, G. 719, G. 745, Mf. 3, Mf. 6, Mf. 7.

182 Db. 10, Db. 32, Db. 53, Db. 69, Db. 73, G. 719, G. 745, Mf. 4, Mf. 5, Mt. 81.

183 Db. 36.

184 Db. 44.

185 Db. 57.

186 Db. 33, Db. 36, Db. 37, Db. 44, Db. 46, Db. 52.

187 Db. 1, G. 425.

188 Db. 1, Db. 10, Db. 16, Db. 19, Db. 23, Db. 24, Db. 28, Db. 31, Db. 32, Db. 33, Db. 34, Db. 36, Db. 37, Db. 40, Db. 42, Db. 43, Db. 44, Db. 45, Db. 46, Db. 47, Db. 52, Db. 53, Db. 57, Db. 60, Db. 61, Db. 65, Db. 66, Db. 67, Db. 68, Db. 69, Db. 73, Db. 74.

189 Mf. 3, Mf. 4, Mf. 5, Mf. 6, Mf. 7, Mf. 81.

1.2.2. Rübâ'îlerde Kullanılan Arûz Kalıpları

Dîvân'da yer alan elli iki rübâ'îden sadece 36 numaralı rübâ'îde ahrem kalıpları, diğer elli birinde ise ahreb kalıpları kullanılmıştır. Vezin bozukluklarına çok fazla rastlanmayan rübâ'îlerin otuz tanesinde tek kalıp,[190] yirmi tanesinde iki kalıp,[191] iki tanesinde ise üç kalıp[192] kullanılmıştır. Şâir en çok tek kalıbı tercih etmiştir.

Rübâ'îlerde sekiz farklı aruz kalıbı tercih edilmiştir. Bunlardan Mefʿūlü mefāʿilün mefʿāīlün faʿ[193] otuz şiirde, Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlün faʿ yirmi dokuz şiirde,[194] Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūl on bir şiirde,[195] Mefʿūlü mefāʿīlün mefʿūlün bir şiirde,[196] Mefʿūlü mefāʿīlün mefāʿīlün faʿ bir şiirde,[197] Mefʿūlü mefāʿilün mefāʿīlü feʿūl iki şiirde,[198] Mefʿūlün fāʿilün mefāʿīlü feʿūl bir şiirde,[199] Mefʿūlün fāʿilün mefāʿīlün faʿ bir şiirde[200] kullanılmıştır.

---

190 R. 5, 7, 9, 11, 12, 13, 14, 16, 17, 21, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 30, 31, 33, 35, 37, 38, 39, 40, 41, 43, 45, 46, 47, 49.

191 R. 1, 2, 4, 6, 7, 8, 10, 15, 17, 18, 19, 20, 25, 32, 34, 35, 40, 42, 44, 49, 50, 51, 52.

192 R. 3, 22, 29, 36, 48.

193 R. 2, 3, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 17, 19, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 28, 29, 31, 32, 33, 34, 35, 37, 40, 42, 46, 47, 48, 49.

194 R. 1, 2, 3, 6, 8, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 20, 22, 27, 30, 32, 34, 35, 39, 41, 42, 43, 44, 45, 48, 50, 51, 52.

195 R. 1, 4, 15, 18, 20, 22, 38, 44, 50, 51, 52.

196 R. 5.

197 R. 18.

198 R. 19, 3.

199 R. 36.

200 R. 36.

BAHİRLER	VEZİNLER	M	K	Tb	Mh	Th	Ms	Ts	G	FG	T	Kt	N	Db	Mu	Mt	Mf	TOPLAM
Remel	Fāʿ ilātün/ fāʿ ilātün/ fāʿ ilün								8		2	1		2				**14**
	Fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilātün/fāʿ ilün		5			2			209	2	6	7	1		2	27		**261**
	Feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilün		13			1	1		112		4	7		2	9	21		**170**
	Feʿ ilātün/feʿ ilātün/feʿ ilün													2	1	2	1	**6**
Hafif	Feʿ ilātün/mefāʿ ilün/feʿ ilün	3	5						16	2		22		12	13	4		**77**
Hezec	Mefʿ ūlü/mefāʿ ilün/feʿ ūlün	1	5						6			4		26	1			**43**
	Mefʿ ūlü/mefāʿ īlü/mefāʿ īlü/feʿ ūlün		3		1				61	1			1	11	1	12	4	**95**
	Mefāʿ īlün/mefāʿ īlün/feʿ ūlün								4		1	1		2	3			**11**
	Mefāʿ īlün/mefāʿ īlün/mefāīlün/mefāʿ īlün		7				1		137		3	1		1	6	30		**186**
	Mefʿ ūlü/mefāʿ īlün/mefʿ ūlü/mefāʿ īlün								2					1		1		**4**
Müctes	Mefāʿ ilün/feʿ ilātün/mefāʿ ilün/feʿ ilün		11	2	1			1	114	1	2	23		6	10	28		**199**
Muzârî	Mefʿ ūlü/fāʿ ilātü/mefāʿ īlü/fāʿ ilün		2						123	2	1	11		2	4	29		**174**
	Mefʿ ūlü/fāʿ ilātün/mefʿ ūlü/fāʿ ilātün								1									**1**
Münserih	Müstefʿ ilün/feʿ ūlün/müstefʿ ilün/feʿ ūlün								4		1					1		**6**
Recez	Müstefʿ ilün/müstefʿ ilün/müstefʿ ilün/müstefʿ ilün								13							1		**13**
	Müfteʿ ilün/mefāʿ ilün/müfteʿ ilün/mefāʿ ilün								1									**1**
Basît	Müstefʿ ilün/fāʿ ilün/müstefʿ ilün/fāilün								3									**3**
Mütekârib	Feʿ ūlün/feʿ ūlün/feʿ ūlün/feʿ ūl											1	1	4				**6**
	Feʿ ūlün/feʿ ūlün/feʿ ūlün/feʿ ūlün											1						**1**
Serî	Müfteʿ ilün/müfteʿ ilün/fāʿ ilün	1																**1**
Ahreb	Mefʿ ūlü/mefāʿ ilün/mefāʿ īlün/faʿ								1					19				**20**
	Mefʿ ūlü/mefāʿ īlü/mefāʿ īlün/ faʿ								3					15			3	**21**
	Mefʿ ūlü/mefāʿ īlü/mefāʿ īlü/feʿ ūl								2					5		1	2	**10**
	Mefʿ ūlü/mefāʿ ilün/mefāʿ īlü/feʿ ūl													1				**1**
	Mefʿ ūlü/mefāʿ īlün/mefʿ ūlün													1				**1**
Ahrem	Mefʿ ūlün/fāʿ ilün/mefāʿ īlün													1				**1**
	Mefʿ ūlü/mefāʿ ilün/mefāʿ ilün/feʿ ilün													6				**6**
	Mefʿ ūlü/mefāʿ ilün/feʿ ilün								1					1				**2**

1.2.3. Şâirin Vezin Kullanımı

Yârî'nin arûz veznini kullanmada pek başarılı bir şâir olduğunu söyleyemeyiz. Bu mânâda *Dîvân*'da bazı vezin kusurlarına rastlanmaktadır. Aşağıdaki beytin ikinci mısraında yer alan "dür" eki fazla olduğundan metinden çıkarılmıştır. Bunun gibi vezin gereği çıkartılması gereken hece veya kelimeler parantez "( )" içine alınmıştır:[201]

Fāᶜ ilātün/fāᶜ ilātün/fāᶜ ilātün/fāᶜ ilün

N'ola ḳılmazsa lebi luṭf-ı tekellüm ᶜāşıḳa
Nā-şüküfte(dür) ġoncedür būy-ı vefāʾ bilmez nedür (G. 179/2)

Bazı şiirlerde ise eksiklikten kaynaklanan vezin aksamaları görülmektedir.

Aşağıdaki beytin birinci mısraında "bezm-i mest" tamlamasında mânâca bir sıkıntı bulunmasa da vezinde eksiklik söz konusu olduğu için beytin genel mânâsını bozmayacak şekilde "ün" eki eklenerek aksaklık giderilmiştir.

Fāᶜ ilātün/fāᶜ ilātün/fāᶜ ilātün/fāᶜ ilün

Olsaḳ ey Yārī n'ola sermest-i bezm[üñ] ḥaşre dek
Devri dāyimdür bozılmaz meclis-i peymānemüz (G. 254/7)

Şu beyitte ise "aşkun ile"den sonra "eyle" kelimesi eklenerek vezindeki aksaklık giderilmiştir. Ancak burada "ile" ve "eyle" (ايله) kelimelerinin benzer yazımından dolayı bir unutkanlık ya da dikkatsizlik neticesi vezinde eksiklik olduğu kanaatindeyiz:

Mefᶜ ūlü fāᶜ ilātü mefāᶜ īlü fāᶜ ilün

Yā Rab kemāl-i ᶜaşḳuñ ile [eyle] āşinā
Bī-gāneden ṭoḳınmaya cāna ḫiṭāb yeʾs (G. 309/8)

Yukarıdaki örneklerde görüldüğü gibi vezin gereği ilâve edilen hece veya kelimeler köşeli parantez [ ] içinde gösterilmiştir.[202]

Şâirin kimi zaman ilm, sihr, kadr, nakş, ıtr, hışm, bezm, serv gibi bir kapalı bir açık (__ .) şekilde değerlendirilmesi gereken kelimeleri "ilim, sihir, kadir, nakış, ıtır, hışım, bezim, seriv" şeklinde düşünerek kelimenin arûzdaki durumunu bir açık bir kapalı (. __) olarak değiştirdiği görülmektedir. Arapça asıllı bu kelimeleri arada ünlü türeterek kullanışı onun Türkçe okuyuşu esas aldığını göstermektedir:

---

201 Benzer misâller için bk. T19/3, 5; T 20/26, G. 19/4, G. 20/2, G. 52/3, G. 63/4, G. 85/2, G. 112/3, G. 226/4.

202 Benzer misâller için bk. G. 328/9, G. 344/2, G. 368/6, G. 377/1, G. 512/12, G. 563/3.

Mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

Bilürler hep dil-i Yārī sipeh-sālār-ı maʿnādur
Ne ḥācet dest-i ḥıfẓında ʿilim n'eyler ḳalem n'eyler (G. 174/5)

Ünlü ile biten bir kelimeyi yine ünlü ile başlayan bir kelime takip ettiğinde vezin zarûretiyle iki ünlüden birinin düşürülmesi ve yine vezin gerektirdiğinde kelimelerden bir harf kaldırılması klâsik şiirinde görülebilen özelliklerdendir.[203] Yârî'nin de şiirlerinde Türkçe ve Farsça kelimelerde vezin zarûretiyle bu yola başvurduğu görülmektedir:

Ṣarāb-ı ʿaṣḳdan nūṣ idenüñ ḳalbinde ġam **n'eyler**
Ḥayāt ābın içen dil-ḫasteye derd ü elem **n'eyler** (G. 174/1)

Āṣiyān-ı murġ idüp başın gezer ṣaḥrāları
Ḳays-veş **āvār'olup** ārām-gāhı olmayan (G. 579/5)

Pervāne gibi şeb **k'ire** sūzān idem saña
Ṣubḥ olsa ʿandelīb-i siḥir-ḫ͡ān idem saña (G. 2/1)

Ḳoymaz ḳulaġa ol gül-i **neşküfte** nāz-ı ḥüsn
ʿArż eyledükçe bülbül-i dil müddeʿāsını (G. 743/3)

Klâsik şiirde bir aruz kusuru sayılan imâle, zihaf, "elif nun" harfleri ile biten hecelerde imâle-i memdûd, vasl-ı ayn gibi kullanımlara Yârî'nin şiirlerinde de rastlanılmaktadır. Şiirde imâle kullanımı daha yoğundur. Bu nedenle atıf vavlarında, izafet kesrelerinde, "ı" ve "i" gibi ünlülerde Yârî, sık sık imâle yapmıştır. Fakat "e" gibi bu tür kullanıma pek uygun olmayan seslerdeki imâleler, edebî açıdan şiirlerinde bir nâkıslık olarak değerlendirilmektedir:

Mefāʿ ilün feʿ ilātün mefāʿ ilün feʿ ilün

Ḳonar terāne il**e** daldan dala bülbül
Ḥarīm-i meclis-i gülde ʿaceb şaḳalar ider (G. 112/6)

Mef ʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

Yārī n'ola beẕl eyler is**e** cevher-i naẓmın
Ser-meclis-i ʿirfāna olan varını çözmiş (G. 312/5)

---

203 Hüseyin Akkaya, *Nevres-i Kadîm ve Türkçe Dîvânı İnceleme, Tenkidli Metin ve Tıpkıbasım (1. Kısım: İnceleme)*, Yay. Şinasi Tekin, Gönül Alpay Tekin, (Doğu Dilleri ve Edebiyatlarının Kaynakları 31, Türkçe Kaynaklar XXVIII), Harvard Üniversitesi Yakındoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü, Cambridge 1995, s. 72.

Şâir zaman zaman mahlasında da görülmek üzere yaʿnī, sākī, maʿnā, Leylā, Īsā, tūtī, gāhī vb. kelimelerin ikinci hecelerini zihaflı kullanmıştır:

Mefāʿ ilün feʿ ilātün mefāʿ ilün feʿ ilün

Tekellüm etse o laʿl-i şeker-feşānı leẕīẕ
Olurdı ṭūṭī-i gūyā gibi lisānı leẕīẕ (G. 56/1)

Feʿ ilātün mefāʿ ilün feʿ ilün

Fikr-i zülfüñle Yārī-i nā-şād
Ser-be-zānū-yı genc-i firḳatdür (G. 89/13)

Fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilün

Ṣūretā ḫāmūş-ı bezm-i maʿnāyam Yārī velī
Elde ḫāmem bir süḫan-ver tercemānumdur benüm (G. 442/7)

Klâsik şiirde "elif-nun" harfleri ile biten hecelerde ve Türkçe kelimelerde imâle-i memdûd yaparak bir buçuk hece değerinde okumak bir kusur kabul edilmiştir.[204] Yârî'nin "girān, gülistān, elhān, ḫūn, Ḳārūn" gibi Arapça-Farsça; "baş, ṭaş, var, al, ṣaġ, dal" gibi bazı Türkçe kelimelerde imâle-i medûd yaptığı görülür. Şâirin bunu sıkça yapması bunu bir kusur olarak görmemesinden kaynaklanmaktadır:

Terennümā-yı ḫoş elhān ṭabʿuñ ey Yārī
Zebān-bürīde ider lehçe-i hezārānı (G. 753/5)

Dildür ol cevher-i girān-bahā
Şimdi ḫar-mühre gibi erzāndur (G. 65/3)

Pür-ḫūn iken dīdelerüm eşk-ile her dem
Yaşum o ḳadar sürʿat ider ḫūn yetişmez (G. 253/2)

Ey var ḳılan ketm-i ʿademde bu cihānı
Bir noḳṭada taşvīr iden kevn ü mekānı (Mh. 1/2-1)

Ḳīl ü ḳāl eyleyemez baḫṣ-i miyānında raḳīb
Bir ḳıla baş virür ʿāşıḳ-ı ġalṭānuz biz (G. 301/6)

Klâsik şiirde vasl (ulama), aruz uygulamasında çok kullanılmış ve şiirde bir âhenk oluşturduğu için de gerekli sayılmıştır. Ancak bu uygulamaya ters olarak ulama yapılacak yerde yapılmadığında ise kulağa pek hoş gelmeyen bir sekt, bir kesinti dikkat

---

204 Haluk İpekten, *Eski Türk Edebiyatı Edebî Bilgiler (Nazım Şekilleri-Aruz Ölçüsü) 2. Kısım Aruz Ölçüsü*, Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları, Erzurum 1989, s. 44-47.

çekmektedir.[205] Şâirin şiirlerinde çok fazla sekt yaptığı görülmektedir. Yukarıda da değindiğimiz gibi bu çeşit kullanımlar şâirin bunları kusur saymamasından kaynaklanmaktadır:

Mefʿ ūlü fāʿ ilātü mefāʿ īlü fāʿ ilün

Kām almaḳ ister-iseñ eger rūzigārdan
Cem gibi Yārī ṭurma mey-i laʿ l-i **fām** iç (G. 498/1)

Müstefʿ ilün müstefʿ ilün müstefʿ ilün müstefʿ ilün

Bir **feyż** irmiş bülbüle ʿ anber ṣaçar bezm-i güle
Virmiş dimāġ-ı sünbüle ebr-i bahārı tāb-ı şem (G. 441/7)

Feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilün

Nāziş-i şerm-ile geh **sürḫ** olur gāhī sefīd
Diḳḳat it ḫande-i nerm-i gül-i ḫandānına baḳ (G. 348/4)

Klâsik şiirde kusur kabul edilen kullanımlardan biri de ayın harfi ile biten bir kelimeyi ünlü ile başlayan bir kelime takip ettiğinde vasl yapmaktır. Bu kullanıma vasl-ı ayn denilmektedir. *Dîvân*'da pek fazla olmamakla birlikte böyle bir kullanıma başvurulmuştur:

Mefāʿ ilün feʿ ilātün mefāʿ ilün feʿ ilün

Bir āfitāb-ı cihānsın seḥer niḳābuñ açup
Cihāna nūr-ı cemālüñle **şaʿ şaʿ (a)'-endāz** ol (G. 407/3)

Nitekim Arapçada ayın harfi ünsüz olmasına rağmen Türkçede ünlü harf gibi okunduğu için Yârî'nin de genel olarak şiirlerinde ayın sesini ünlü olarak kabul ettiği anlaşılmaktadır:

Mefʿ ūlü fāʿ ilātü mefāʿ īlü fāʿ ilün

Ruḫsara meyl ider dil-i dīvānemüz bizüm
Düşse ʿ **aceb** mi āteşe pervānemüz bizüm (G. 484/1)

Fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilün

Söyle ey Yārī ʿ **adū** derdine dermān eylesün
Derd-i dilden yoḫsa ben ḫoşnūd bir dīvāneyem (G. 490/5)

---

205 Haluk İpekten, *a. g. e.,* s. 31.

Bazı şiirlerde vezin aksaklığı görülmektedir, bu aksaklıklar metinde dipnotlarla belirtilmiştir.[206] Aşağıdaki beyitte birinci mısrada fazlalıktan kaynaklanan bir vezin aksaması söz konusudur:

Şehr-i Pür-zerrīn oldı ol ʿaynü'l-ḥayātuñ menbaʿı
Ḥaḳ budur cennet disem lāyıḳ o şehr-i muʿẓamı (G. 815/2)

Yukarıda örnek beyitlerle şâirin klâsik şiirin algılayışı içinde vezni nasıl kullandığını göstermeye çalıştık. Görüldüğü üzere bu anlayış içinde kusur sayılan pek çok husûs *Dîvân*'da görülmektedir. Ancak aynı kusurun çokça yapılması bunun kusur algılanmamasının yanı sıra şâirin şekilden çok mânâya önem vermesinden de kaynaklanabilir. Nitekim kusur kabul edilen bu kullanımları her zaman yapmaması da şâirin vezinde serbest davrandığını göstermektedir.

Aruz ile ilgili baktığımız kaynaklarda rastlamadığımız *Mefʿūlü mefāʿilün mefāʿilün feʿilün, Mefʿūlü mefāʿilün feʿilün* kalıpları kullanılmıştır. Bu, şâirin aruz veznini kullanmada bir tasarrufu olabileceği gibi Fars ve Arap aruzundaki bir uygulamadan da alınmış olabilir. Nitekim *Dîvân*'da üç gazelde kullanılan *Müstefʿilün fāʿilün müstefʿilün fāilün* kalıbı bahr-i basit[207] olup Arap şiirlerinde kullanılan bahirlerdendir.

1.3. KAFİYE VE REDİF

Dîvân'da mevcut olan beş mesnevî, iki terkîb-bend ve elli bir kasidede redife pek rağbet edilmez. Her üç nazım şekliyle yazılan şiirlerde de redifsiz şiirler redifli olanlara nisbeten çok daha fazladır. Ancak *Dîvân*'da yer alan iki muhammesten ikincisinde üç bendde; üç tahmisten birincisinde dört bendde, ikincisinde üç bendde, üçüncüsünde dört bendde yine iki müseddesten birincisinde dört bendde, ikincisinde beş bendde ve eserde yer alan bir tesdisin on bendinde de redif tercih edilmiştir. Şâirin gerek Farsça gerek Türkçe kaleme aldığı gazellerinde de redifli şiir sayısı dikkat çekmektedir. Rediflerde hem ek hem kelime tercihi görülmektedir. Rediflerdeki dil tercihine baktığımızda Türkçe şiirlerde Türkçe, Farsça şiirlerde Farsça redifleri kullanmıştır. Fakat Türkçe şiirlerinde Farsça ve Arapça kelimeleri redif olarak kullandığı da görülmektedir. *Dîvân*'daki mevcut kaside ve gazellerin redifleri şöyledir.

---

206 Bk. G. 72/1, 3, G. 82/3, G. 117/4, G. 192/6, G. 242/2, G. 364/2, G. 416/5, G. 425/4, G. 475/3, G. 479/8, G. 525/2, G. 571/4, Mf. 2.

207 Şener Demirel, "Es-Seyyid Hüseyin Hüsnî Burdurî'nin Mîzân-nâme-i Şu'arâ Adlı Aruzla İlgili Eseri", *Turkish Studies Volume 6/2* Spring 2011, s. 367-402.

Kasideler:
-buldum (40)
-bulınur (51).
-dan/ -den (3, 20)
-dur (13, 38)
-dür (10)
-em (15, 43)
-est (1, 6)
-eyledi (41)
-gül (21)
-kerem (32)
-maʿnā (45),
-um idüñ (47)
-ümdür (14)
-yı (39)
-yoġ-idi (46)

Türkçe Gazeller:
-a (592, 613, 632, 662, 668, 672, 679, 696)
-a ṣabr idelüm (457)
-a ṣıġar (115)
-a ṣıġmaz (247)
-a ṣor (62)
-a baġladum (451)
-a baġlamış (318)
-a başladı (727)
-a başlasun (573)
-a baḳılmaz (294)
-a çekdiler (198)
-a çekmişüz (262)
-a çıḳ (353)
-a döşendi (809)
-a düşdi (791)
-a düşmişdür (136)
-a gele (695)
-a söylemiş (314)
-a ḳalmaya (657)
-a yaṣdanmış (315)
-a yaḳduḳ (360)
-ʿaceb (25)
-ādem (483)
-āfet (31)
-am (455)
-añlar (74)
-ararlar (222)
-ʿaṣḳ (341, 343, 344, 345, 347, 351, 354)
-ʿaṣḳ olan (550)
-bahār u ʿīd (47)
-baña (9)
-beni (729, 733)
-bilinmez (281)
-bilinse (591)
-bilmez nedür (179)
-bilür (200)
-biricik (401)
-biter (117)
-böyledür (171)
-bu gice (625)
-bul (421)
-buldum (423)
-buldum ben seni (738)
-bulınmaz (308)
-bundadur (100)
-cānā (14)
-cesine (700)
-çarḫ (46)
-çeker (110)
-çekerin (497)
-çemen (501)
-da (660, 673, 707)
-dan (498, 508, 510, 511, 512, 520, 526, 534, 535, 536, 537, 556, 560, 561, 565, 572576, 578, 581, 584, 586)
-dan alur (223)
-dan ṣor (203)

-dan çıḳar (137. 157, 317, 326)
-dan fāriġ (337)
-dan garaż (331)
-dan gelür (85)
-dan gitmez (285)
-dan gördük (384)
-dan görmiş (320)
-dan iste (649)
-dan maḥẓūẓ (333)
-de (589, 590, 621, 641)
-de bāḳīdür (77)
-de gördi (721)
-dedür (212)
-degül (404)
-den (493, 507, 525, 531, 532, 540, 553, 559, 570, 574)
-den nāzük (373)
-devlet (35)
-dil (416)
-diñlenmez (271)
-dirler (173)
-dur (65, 99, 102 108, 160, 165, 176, 189, 193, 205, 210, 226245)
-dur ġamzesi (737)
-dur ʿaşḳuñ (394)
-dur ey dūst (36)
-dur göñlüm (448)
-dur göñül (402)
-dur hep (23)
-durdum (463)
-dür (57, 59, 64, 81, 89, 125, 130, 138, 158, 164, 169, 177, 188, 194, 241, 246)
-dür baña (7, 10)
-dür bugün (575)
-dür dem (450)
-dür göñül (414)
-dür ḳadeḥ (44)
-e (611. 701)
-e çeker (111)
-e urmışam (454)
-ele girmez (298)
-ele girse (617)
-em (427, 437, 444, 458, 462, 478)
-em henüz (280)
-etme (605)
-etmede (624)
-etmez (291, 300)
-etse (628)
-etsek (376)
-ey göñül (411)
-eyle (600, 651, 661, 687, 690)
-eyle beni (712)
-eyledi (747, 782)
-eyledi (783)
-eyledük (362)
-eyledüm (443, 473)
-eyledüñ (379)
-eyleme (596, 699)
-eyleme yā Rab (16)
-eylemek ister (218)
-eylemeyince (630, 631)
-eyler (66, 68, 73, 83, 113, 126, 144, 168, 170, 180, 191, 201, 214, 216, 221, 22)
-eyler göñül (409)
-eylersüñ (392)
-eylerüz (299)
-eylesem (433, 434, 442, 482)
-eyleyelüm (459)
-eyleyen (566)
-eyleyen gelsün (544)
-ferāġ (336)
-feraḥ (43)
-feyżdür (140)
-fitnedür (242)
-ġanī (761)
-geldi (790)

-gerek (361, 364, 367, 388)
-gibi (717, 720, 722, 732, 751)
-ġonce (659)
-gördüm (435)
-görinmez (261)
-görinsün (577)
-görinür (97, 172, 181)
-göster (78)
-gösterür (86, 182)
-hicrān (564)
-hīçüz (307)
-hünerdür (199)
-ḥüsnüñdür (143)
-ı (723, 725, 728, 734, 740, 741, 745, 753, 754, 757, 766, 772, 780, 781, 784, 793795, 798, 800, 802, 803, 806, 807, 813)
-ı ġamzeñe (626)
-ı Aḥmed'üñ (389)
-ı baġladı (797)
-ı bilmez mi (804)
-ı çekmesem (465)
-ı diñleme (594)
-ı gör (79)
-ı göre (607)
-ı gören (528)
-ı gösterür (206)
-ı kirişme (645)
-ı n'eyler (87, 159)
-ı ne bilsün (552)
-ı nev-rūzı (760)
-ı olan (583)
-ı olmaya (682)
-ı olmayan (579)
-ı ḫoş görür (238)
-ı severin (568)
-ı söyle (639)
-ı söyleşelüm (439)
-ı sulṭānum (449)
-ı var (58, 61)
-ı yā Rab (15)
-ı yetmez mi (759)
-ıdur (76, 80, 93, 139, 146, 153, 228)
-ıdur göñül (410, 415)
-ımuz (248, 252, 256, 257, 265, 266, 274, 278, 302)
-ımuz gelse (633)
-ımuz vardur (107)
-ın (567)
-ın kim bilür (63)
-ına (669, 676, 677)
-ına baḳ (348)
-ına ḳurbān olayın (505)
-ındadur (118)
-ından (519)
-ını (714, 735)
-ını çözmiş (312)
-i (713, 726, 749, 756, 758, 762, 763, 815)
-iç (40)
-ʿīd (48)
-ide (681, 704)
-idelüm (456, 474, 486, 491)
-idem saña (2)
-idemem (436)
-iden gelsün (549)
-ider (109, 122, 124, 131, 135, 140, 141, 184, 185, 231, 237)
-iderek (366)
-iderler (147)
-iderüz (259, 260, 303, 305)
-ideyin (543)
-idi (742, 774, 748)
-idüm (468)
-iken (517)
-ile (609, 640, 652, 689)
-ile itmem imtizāc (41)

-ile nev-rūzda (610)
-ile söyleş (321)
-imiş bildük (395)
-imiş bildüm (467)
-imüz (293)
-imüz bizüm (485)
-imüzdür (71)
-in etmiş gitmiş (313)
-ine (644)
-ine (674)
-ise (643)
-istemez (275)
-ister (207)
-ister (70, 94)
-isterler (106)
-it (33)
-it kendüñi (715)
-itdi (769, 773, 799, 810)
-itdüñ (368)
-itmede (597)
-itmedeyüz (304)
-itmekdedür (75)
-itmesün yā n'eylesün (515)
-itmez mi (755)
-kendidür (162)
-ḳıl (412, 417)
-ḳılmasa (683)
-ḳılsañ olmaz mı (724, 787)
-ki maḫṣūṣ (329)
-lar (95)
-lar gibi (752)
-lar ider (112)
-leẕīẕ (56)
-ler çekdüm (429)
-ler hep (22)
-lere (647)
-lerüñ (375)
-lük göster (202)
-maḥabbet (26, 27, 28, 29, 30)
-maḥabbetdür sözüm (438)
-meded (49)
-mest oldı (786)
-mest olur (132)
-mı ḳaldı (789)
-mıdur (163)
-mıdur nedür (187)
-mi (730)
-mi bulur (234)
-mi yoḳ (352)
-midür (101)
-midür bilmem (487)
-misin (547)
-misin nesin (539)
-muz (268)
-muz var (215)
-muz yoḳ (349)
-müz (249, 254, 270)
-müz bizüm (484)
-n'eyler (174)
-n'idügin (496)
-naṣīb eyle baña (1)
-nāz (251, 269, 295)
-nāzük (363)
-ne belādur (120)
-ne fāyide (604)
-nedür (220)
-nedür bilmem (476, 477)
-nev-rūzda (608)
-neydügin bilseñ (390)
-nuñdur (230)
-nühüfte (618)
-ol (405, 407, 408, 413, 420, 422)
-ol ey göñül (418)
-ol yine (638)
-ola (612, 614, 648, 653, 671, 685, 698, 702)

-olalum (479)
-olalum gel (403)
-olandan ṣor (128)
-olaydı (736)
-oldı (744, 746, 764, 767, 770, 775, 792, 794, 812)
-oldı baña (3)
-oldı ruḫsāruñ (369)
-oldı yine (646)
-olduġın gördük hele (650)
-olduġın görsek (385)
-olduġın görsem (464)
-olduġın ister (105)
-olduġumdandur (114)
-oldum (440)
-oldumsa (684)
-olduḳ (358)
-olma (636)
-olmada (694)
-olmama bāʿiṣ (38)
-olmasa (595)
-olmaḳ diler (156)
-olmaḳ isterseñ (381)
-olmayam (470)
-olmayan (580)
-olmayan bilmez (289),
-olmayıcaḳ (357)
-olmaz (250, 276, 287, 290, 292)
-olmaz mı (711)
-olmış (322, 323, 324, 325)
-olmış çe sūd (53)
-olmışdur (178)
-olsa (601, 619, 627, 629, 658, 663, 666, 680)
-olsa baña (6)
-olsa bize (706)
-olsa da (654, 665)
-olsaḳ (359)
-olsun (494, 500, 509, 523, 557, 569, 585)
-olsun da gör (60)
-olsun hele (599)
-olup gider (186)
-olur (67, 69, 84, 88, 91, 92, 98, 103, 121, 133, 142, 145149, 154, 161, 175, 183, 204, 208,
209, 211, 225, 229, 232)
-olurlarsa (637)
-ṣaçdı (779)
-senden (524, 555)
-sensin sen (495)
-sı budur (190)
-sıdur (213)
-sın (492)
-sın sen (545)
-sından (516, 530)
-sını (743)
-si (750)
-sin (529, 548, 562)
-söylemez (263, 264)
-söylerse (598)
-söylese (670)
-ṣun (506)
-sünbül (419)
-şemʿ (334, 335)
-tesellī (765)
-um (431)
-um gelür mi gelmez mi (801)
-umdadur (119)
-umdan (571, 522, 499, 504)
-umdan ṣaḳın (513)
-umdan benüm (472)
-umdur (104, 123, 233, 236)
-umdur benüm (424, 442, 460, 488)
-umı (739)
-umsın (518, 521)

-uñ (365, 372, 374, 378, 380, 382, 387, 396, 398, 399, 400)
-uñ eyledüñ (370)
-uñ iken (542)
-uñ kimdür (196)
-uñ ola (616, 705)
-uñ olayum (475)
-uñ oldum (430)
-uñ olmasa (634)
-uñ senüñ (386)
-uñ ucından görinür (148)
-uña (602, 688, 703)
-uñam (445, 447, 480)
-uñam senüñ (391)
-uñda ḳalmışdur (195)
-uñı (811)
-uñla baḫş (37)
-ḳomış (316, 327)
-ḳurdılar (150)
-ṭutdum (466)
-uz (267, 284)
-uz biz (301
-uz hele (656)
-üm (426, 428)
-üm bilinmez mi (718)
-ümden (503, 514, 541)
-ümdür (192)
-ümdür benüm (481)
-üme (620)
-ümīd (51)
-üñ (371)
-üñ eyle (623)
-üñ geldi (768)
-üñ görinür (240)
-üñ midür (155)
-üñ olsun (551)
-üñdür senüñ (383)
-üñle (622)
-üstine (664)
-üz (255, 277, 286, 306)
-üzre (603, 678, 691)
-var (129)
-virmez (283)
-virmez mi (731)
-virür (152, 219)
-ya (593, 606, 615, 642, 675, 697)
-ya başlayalum (461)
-ya baḳ (350)
-ya çekdiler (197)
-ya çıḳar (127)
-ya kākülüñ (393) -yā Rab (24)
-yazmışlar (116)
-ye (635, 655)
-yeʾs (309)
-yem (490)
-yeter (82, 134)
-yetişmez (253)
-yı (716, 776, 778, 785, 788, 796)
-yı ʿaşḳuñdur (151)
-yı ebedī (719)
-yı giy (777)
-yı gösterür (96)
- yı hīç (39)
-yı nāz (272)
-yı seyr eyle (693)
-y-imiş (319)
-yoḳ (356)
-yüz (256, 258, 279, 282)

Farsça Gazeller:

-est (FG. 5, FG. 6)
-mā (FG. 1, FG. 2)
-mī-çeked (FG. 7)

Rediflerde genellikle kelime, ek ve kelime, yalnız ekli şekilleri tercih etmiştir. Fiillerle yapılmış redifler daha yoğunluktadır. Kelime grubu hâlindeki redifler çok azdır. Onlar da en fazla üç kelimeden müteşekkildir.

Dîvân'da yer alan bazı nazım şekillerinin kafiyelenişi farklılıklar arz etmektedir. Kıt'aların kafiyelenişi genelde "xa xa" şeklindedir ancak 21, 23, 45, 51, 55, 56, 60, 62, 78 numaralı kıt'alar "ab ab " şeklinde kafiyelenmişlerdir.

Eserde mevcut 78 dü-beytte genellikle kafiye düzeni aa xa iken 4. ve 77. dü-beytte aa aa, 73. dü-beytte ise xa xa şeklindedir. Nazmlar ise aa ba ca şeklinde kafiyelenmiştir.

Rübâ'îlerde 10. ve 23. rübâ'î aa aa, 20., 47. ve 51. rübâ'î ab ab, 49. rübâ'î ise xa xa kafiye örgüsüyle yazılmıştır.

Muammâlarda kafiye düzeni iki beyitlik olanlarda aa iken, iki beyitten fazla yazılan 1, 6, 11, 22, 23, 24 ve 28 numaralı muammâlarda xa xa şeklindedir.

Yârî, şiirlerinde en fazla kafiye-i müreddefeyi tercih etmiştir. Kafiyenin son aslî harfi olan veya son aslî harfi kabul edilen revî[208] harfinden önce illet harflerinden "elif, vav, ye"den birisinin revî ile aralarında harekeli bir harf bulunmamak kaydıyla kafiyelerde yinelenmesine kafiye-i müreddefe denir:[209]

Siyeh zülfin o kim pīşān-ı cānāndan ʿıyān eyler
Güni ẓulmet içinde ẓulmeti günde nihān eyler (G. 83/1)

Ne ḥüsn-i ṭalʿat-ı Leylā ne ʿaşḳ-ı Mecnūndur
Göñül hemān saña meyyāl saña meftūndur (G. 176/1)

Bir ẕerrede ḫūrşīd-ṣıfat nūr-ı mecīdem
Bir āyīnede ṣūret-i meclā-yı ümīdem (G. 437/1)

Kafiye-i müreddefe dışında kafiye-i müesses ve kafiye-i mukayyed de şiirlerde kullanılan kafiye çeşitleridir. Kafiye-i müesses, te'sis ya'ni revî ile arasında harekeli bir harf bulunan elif harfinin bulunduğu kafiyedir:[210]

Ḳaçan ol ḫāl-i dil-s**itān** görinür
Kevkeb-i baḫt-ı ʿāş**ıḳān** görinür (G. 181/1)

Her ḫande kim o cevher-i ferd-i d**ehān** ider
Esrār-ı ġaybı remz-ile bir bir b**eyān** ider (G. 185/1)

---

208 Muallim Naci, *Edebiyat Terimleri Istılahat-ı Edebiyye*, Haz. Yekta Saraç, Risale Basın Yayın, İstanbul 1996, s. 76.

209 Cem Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1983, s. 61.

210 Yekta Saraç, *Klâsik Edebiyat Bilgisi Biçim-Ölçü-Kafiye*, 3F Yayınevi, İstanbul 2007, s. 270-272.

Kafiye-i mukayyed ise, kayıd harfinin bulunduğu kafiyedir. Kayd ise revîden önce bulunan herekesiz harftir:[211]

Ele almaz derūnum cām-ı ṣaḥbā-yı el**est** olsa
Dönüp baḳmaz eger seng-i ḥavādiṯden şik**est** olsa (G. 680/1)

Dime insāna dehrüñ āteş-i ḳahrı gez**end** eyler
Cihān pür-āteş olsa cismini ārif sip**end** eyler (G. 144/1)

Dîvân'da dikkat çeken husûslardan biri de tunç kafiyeye şâirin çok fazla rağbet etmesidir. Kafiyeyi oluşturan kelimelerden birinin diğeri içinde yer alması şeklinde tanımlayabileceğimiz tunç kafiyeye şu beyitleri misâl olarak zikredebiliriz:

O şūḫ-ı dil-pesendüm dil-firībāne nig**āh** eyler
Dil-i bī-çāre ṭurmaz ol nigāh itdükçe **āh** eyler (G. 68/1)

Çehre-i pūlāddan üstād kim **ān** gösterür
Cevher-i Hindū-nijādın tīġ-ı bürr**ān** gösterür (G. 86/1)

Laʿlüñ firāḳı ile gözüm yaşı **āb** olur
Bir ābdur ki rengi ʿaḳīḳ-i müẕ**āb** olur (G. 149/1)

Dest-i ġamzeñde ne tīr ü ne k**emān** isterler
Ancaḳ ey ḳaşı kemān senden **emān** isterler (G. 106/1)

Ḥālet-i vuṣlat egerçi vaḳt-i **şādānī**dedür
Fi'l-meṯel baḳsañ ṣafāʾ-yı leẕẕeti **ānī**dedür (G. 212/1)

Seslerin çıkış yerleri yakın olmasına rağmen Arap alfabesiyle yazılışları farklı olan kelimelerin kafiyelendirilmesi klâsik şiir anlayışında makul karşılanmamıştır. İkfâ adı verilen bu çeşit kafiyelerin kullanılması bir kusur sayılmıştır.[212] *Dîvân*'da bazı kelimelerde bu kusur görülmektedir:

Ne gülzāruñ gülisin ġāze-sā-yı ṭalʿ **at**uñ kimdür
Ne bāġuñ bülbülisin dāġ-dār-ı ḥasr**et**üñ kimdür (G. 196/1)

Çözilse zülf-i siyāhı ruḫı bed**īd** olsa
Siyāhī-i şeb açılsa ṣabāḥ-ı ʿ**īd** olsa (G. 663/1)

---

211 Yekta Saraç, *a. g. e.,* s. 271-272. Ayrıca bk. Cem Dilçin, *a. g. e.,* s. 63, Muallim Naci, *a. g. e.,* s. 78-79, Yekta Saraç, Mustafa Çiçekler, "Kemalpaşazâde'nin Kâfiye Risâlesi", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, İstanbul 1998, C. XXVIII, s. 462-470.

212 Yekta Saraç, *a. g. e.,* 274.

Daha önce ifade ettiğimiz gibi, hacimli bir eser kaleme alan şâir yer yer tekrarlara düşmüştür. Eserde aynı kafiyenin tekrarıyla oluşan ve klâsik şiirde bir kusur sayılan îtâ[213] örneklerine rastlamaktayız:

Duḫter-i rez ḳarşu çıḳmazsa bize meyḫāneden
Aña raġmen biz ṣurāḥīyi **der-āġūş** idelüm

ʿArż-ı ḥüsn it çıḳ ṣalın Yārī'ye ey serv-i revān
Yāsemen-āsā biraz ḳaddüñ **der-āġūş** idelüm (G. 491/6, 7)

1.4. ÂHENK UNSURLARI

1.4.1. Söz Tekrarları

Klâsik edebiyatta, söz ve söz gruplarının tekrarına dayalı bir anlatım tekniğinden söz edilebilir. "Manzum, mensur bir sözün kulağa güzel ve pürüzsüz gelmesi, âdeta hafif tertip bir musikî te'siri yapması"[214] olarak tanımlanan âhenk, bazı söz ve söz gruplarının belirli aralıklarla tekrarından doğar. Âhenk anlam ile bütünleştiği zaman poetik bir işlev icra eder ve maksadın etkili bir biçimde sunulmasını sağlar.[215]

Söz tekrarlarına dayanan bu anlatım tekniği hemen her şâirin dîvânında karşımıza çıkabilecek bir şiir öğesidir. Bir şâirin üslûp özelliği olarak değerlendirilebilinecek bu teknikte esas olan, düzenli ve sürekli bir kullanımdır. Başka bir ifadeyle şiirde uygulanan tekrarların tesadüfî değil bilinçli yapılmasıdır.[216]

Söz tekrarları, anlamı düzenleyen, açıklayıp genişleten, vurgulayıp pekiştiren, birbiriyle karşılaştıran; anlamda dalgalanmalar yaratan, söz öbekleri arasında türlü eşitlik veya karşıtlık ilişkisi kuran bir özellik taşımaktadır.[217]

a) Çeşitli Bağlaçlarla Yapılan Tekrarlar:

Ne gūy-ı nāf-ı ʿanberdür **ne** būy-ı müşg-i eẕferdür
Ne ol zülf-i muʿaṭṭardur benüm müşgīn-kemendümdür (G. 192/8)

---

213 Yekta Saraç, *a. g. e.,* 274, Cem Dilçin, *a. g. e.,* s. 64-66.

214 Tâhirü'l-Mevlevî, *Edebiyat Lügatı*, Haz. Kemâl Edib Kürkçüoğlu, Enderun Kitabevi, İstanbul 1973, s. 17.

215 Muhsin Macit, *Divan Şiirinde Âhenk Unsurları*, Kapı Yayınları, (II. Baskı), İstanbul 2005, s. 12.

216 Cem Dilçin, *Fuzulî'nin Şiiri Üzerine İncelemeler*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2007, s. 107-108; 63.

217 Cem Dilçin, *a. g. e.,* s. 63.

Hem ḳadeḥ **hem** bāde **hem** sāḳī-i **hem**-dem bundadur
Bezme gel ey şūḥ seyr it işte ʿālem bundadur (G. 100/1)

Gāhī nigāh-ı şefḳat ü **gāhī** ʿitāb-ı nāz
Cānā cefān luṭfuñ ile tevʾemān olur (G. 204/8)

b) Birli söz tekrarları:

Yār odur kim saña **yār**īlük ide **yār**üñ ola
Yārlük vaḳti senüñ **yār**-ı vefādāruñ ola (G. 705/1)

Ẕerre deñlü yek **şerer** kānūnı āteşdān ider
Ol **şerer** bir ānda nā-būd olsa kānūn-ı hīçüz (G. 307/5)

Gerçi çoḳ **ġonce**-i nev-ḫāste-i gülşen-i nāz
Görmedüm **ġonce**ler içre o dehenden nāzük (G. 373/4)

Ġamze **āfet** nigeh **āfet** ḫaṭ-ı fettān **āfet**
Tā ser-ā-pāy o füsūn-gerde-i ḫūbān **āfet** (G. 31/1)

Bir nīm-**cām**ın ṣund'o meh keyfi bütün dünyā deger
Ol **cām cām**-ı Cem mi yā mihr-i cihān-ārāmıdur (G. 146/2)

Bülbülüñ **bülbüle**si **bülbüle**yi defʿ eyler
Bülbül itdükçe nedem zemzeme-i nūş-ā-nūş (G. 328/2)

Süḫan-ārā-yı nuṭḳ-āver **süḫan**-pīrā-yı nāzük-ter
Süḫan-dān [u] **süḫan**-sāẕ u **süḫan**-gūy u **süḫan**-versin (G. 562/7)

c) İkili söz tekrarları:

Baḫtuñda ṭulūʿ **eyle**r ise **kevkeb**-i mesʿūd
Hādī-i ezel **kevkeb**eñi **eyle**ye vālā (G. 12/2)

Bahāsı genc-i Ḳārūn olsa **her bir** laʿl ü elmāsuñ
Degişmem ol leb ü dendānı **her bir** gevhere cānā (G. 14/2)

Keşf **ol**ur cevher-i ferde **süḫan**-ı ʿālem-i ġayb
Her **süḫan** kim çıḳa **ol** ḥoḳḳa-dehenden nāzük (G. 373/2)

Bir elümde tāze gül **bir el**de cām-ı erġuvān
Bezm gūyā gülşen-i cennet-nümūnumdur benüm (G. 424/

Server ol gel dergeh-i dildāra serdār **ol** er **ol**
Merd-i ʿālemseñ eger **server** ser-ā-ser **server ol** (G. 420/1)

d) Üçlü söz tekrarları:

Beni bend **eylesün** ʿaşḳuñ **beni** ceẕb **eylesün** şevḳuñ
Ne Mecnūn-ile hem-sāye **ne** ḫ͐īşāvend-i Leylā ḳıl (G. 412/4)

Cān gerekmez ʿāşıḳa **cānān gerek**
Cān nedür **cānān** vefā-dārı ola (G. 698/5)

e) Dörtlü söz tekrarları:

Mihir **bir ẕerre** meh **bir lem**ʿ**a** envār-ı cemālüñden
Beni **ol ẕerre** vü **ol lem**ʿ **a**nuñ her dem ṭufeyli ḳıl (G. 417/4)

Yā Rab be-ḥaḳḳ-ı cebhe-i nūr-ı Muḥammedī
Yā Rab be-ḥaḳḳ-ı mu'cize-i şāh-ı enbiyāʾ (K. 2/33)

1.4.2. Paralellik

Şiir dilinde beyti oluşturan mısralar arasındaki benzer dil birliklerinin ve vezinli kelimelerin anlamla bütünleşen sesin eşliğinde paralel sıralanışını ifade etmesine paralellik denir. Paralellikte, sadece aynı kelimelerin değil, ses, anlam ve vezin itibariyle benzer kelimelerin tekrarı söz konusudur.[218] Bu şekildeki simetrik, paralel şiirlere de murassa şiir[219] denilmektedir:

Ezelī vü ebedī evvel ü āḫir cūduñ
Ezelī vü ebedī kevn ü mekān sensin sen (G. 495/4)

Gāh bir şevḳ gelür kim sıġamam dünyāya
Gāh bir ġam irişür tekye-zed-i tenhāyam (K. 15/19)

Sen olmasañdı bilinmezdi ḫilḳat-i kevneyn
Sen olmasañdı ḳonılmazdı kār-gāh-ı dühūr (K. 21/ 26)

Ne gülzāruñ gülisin ġāze-sā-yı ṭalʿatuñ kimdür
Ne bāġuñ bülbülisin dāġ-dār-ı ḥasretüñ kimdür (G. 196/1)

Sensin heme māhiyyet-i eşbāḥda meşhūd
Sensin heme külliyyet-i eşyāda muḥaḳḳaḳ (G. 355/4)

---

218 Muhsin Macit, *Divan Şiirinde Âhenk Unsurları*, Kapı Yayınları, (2. Basım) İstanbul 2005, s. 53-54.

219 Numan Külekçi, *Açıklamalar ve Örneklerle Edebî Sanatlar*, Akçağ Yayınları, Ankara 1995, s. 288.

Ḥabīb odur ki dil-i ʿāşıḳa vefālar ider
Ṭabīb odur ki dil-i ḫasteye devālar ider (G. 112/1)

Özellikle redifli şiirlerde görülen bu paralellikler, Yârî'nin *Dîvân*'ında dikkat çekecek kadar fazla yer almaktadır. Şâir, besmelenin mânâ ve hikmetlerini açıklamak amacıyla kaleme aldığı elli altı beyitlik mesnevide yirmi altı beyit boyunca "besmeledür" kelimesini tekrar ederek hem şiirde âhengi sağlamış hem de tekrarın verdiği ritimle bir mûsikî esintisi oluşturmuştur:

Besmeledür maṭlaʿ-ı naẓm-ı kerīm
Besmeledür aʿẓam-ı ism-i Ḥakīm

Besmeledür ḥamd ü ṯenā-yı süḫan
Besmeledür nuṭḳ-fezā-yı süḫan

Besmeledür lāzıme-i ibtidāʾ
Besmeledür ḫātime-i intihāʾ

Besmeledür serv-i çemen-zār-ı dīn
Besmeledür ġonce-i bāġ-ı yaḳīn

Besmeledür zīver-i eyvān-ı şerʿ
Besmeledür şemʿ-i şebistān-ı şerʿ

Besmeledür zemzeme-senc-i gelū
Besmeledür rehber-i *lā taḳneṭū*

Besmeledür maḥmide-pīrā-yı dīn
Besmeledür memleket-ārā-yı dīn

Besmeledür nāṭıḳa-perdāz-ı dil
Besmeledür muʿcize-endāz-ı dil (M. 1/2-9)

Şâirde gözden ziyâde kulağa hitap etme düşüncesi hâkimdir. Farsçadaki kelimelerin de âhenk uygunluğu bu amacı karşılayabildiği için, şâirin Farsça kelimeleri daha fazla kullandığı görülmektedir:

Gāh ḳaṭre gibi sükūn iderin
Gāh deryā gibi ḫurūşānem

Gāh pā-māl-i rāh-ı ümmīdem
Gāh hem-dūş-ı cāh-ı dārānem

Gāh bir şevḳ irer ki pādişehem
Gāh bir ġam gelür ki ḥayrānem

Gāh mesned-nişīn-i rātibeyem
Gāh ġam tekyesinde mihmānem (K. 43/61-64)

1.4.3. İkilemeler

İkileme Türkçede, anlamı güçlendirmek için aynı sözcüğün yinelenmesini, anlamları birbirine yakın ya da karşıt olan veya sesleri birbirini andıran sözcüklerin yan yana kullanılmasını anlatan bir terimdir. İkilemeler, şiirde ahengi sağlamakla kalmaz; ayrıca anlamın pekiştirilerek etkili bir biçimde sunulmasına yardım eder. Hatta ikilemelerle şiirin anlamı arasında öyle bir bütünleşme olur ki, şiirdeki örgü, sözcüklerle çizilen resme yaklaşır.[220]

Gözümden **ḳaṭre ḳaṭre** düşmede ḫūn-ābeler her dem
N'ola raġbet iderseñ reng-i rūy-ı cevhere cānā (G 14/3)

Dīde-i ḫūn dil döküp meyl-i çerāġān eylemez
Dāġlar sīnemde **yer yer** lāle-zār olmış çe sūd (G 53/7)

N'ola ol dīdeler bezm-i ṣafāda **al al** olsa
Daḫı çeşminde ṣahbā-yı maḥabbet neşve-perverdür (G 59/2)

Şöyle zīnet eyledi dil sāḥa-i gülzārını
Dāġlarla sīnesine **tāze tāze** gül ḳomış (G 316/4)

Çāk çāk itdi tenüm ḫancer-i ser-tīz-i sitem
Yā ilāhī dil-i mecrūḥuma rāḥat senden (G 555/4)

Göñül ḳaldı ser-i kūyuñda dīde rāh-ı ḥasretde
İki yārümden ayrıldum **ġarīb oldum ġarīb oldum** (G 440/3)

Yukarıdaki örneklerde görüldüğü gibi Dîvân'da daha ziyâde bu kelime gruplarının zarf olarak kullanıldığını görüyoruz. Sıfat görevindeki kullanım ise daha azdır.

1.4.4. Ses Tekrarları

Şâir, manzûmede şiiriyeti yakalayabilmek, sözü bir musikî edâsında ifade edebilmek için aynı seslerin art arda dizilişinden meydana gelen assonans ve aliterasyon gibi unsurlardan yararlanmıştır.

Şiirde ünsüz seslerin bir âhenk meydana getirecek tarzda kullanılması aliterasyon, ünlü seslerin aynı amaçla kullanılması ise assonans olarak isimlendirilir.[221] *Dîvân*'da bu iki âhenk unsurunu ihtiva eden örnekler mevcuttur:

Birinci beyitte "m", ikinci beyitte "b" ünsüzünün tekrarı ile âhenk sağlanmıştır:

Bez**m**-i **m**eyde āşinā çıḳ**m**a**m** nigāh-ı çeş**m**ine
Ben o rinde**m** **m**est-i **m**ey-ḫūr-ile it**m**e**m** i**m**tizāc (G. 41/8)

---

220 Muhsin Macit, *a. g. e.,* s. 35-36.

221 Menderes Coşkun, *Sözün Büyüsü Edebî Sanatlar*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2007, s. 229.

Benem ol **b**ī-nedīm-i ser-**b**e-cey**b**-i **b**ezm-i tenhāyī
Başum ḳaldurmazın her rūz [u] şe**b** **b**ālīn-i ḥayretden (G. 540/7)

Aşağıdaki beyitlerde ise birincisinde "â", ikincisinde "e" sesinin tekrarı bir âhenk oluşturmuştur:

S**ā**ʿad-ı ʿ**ā**şıḳda kendün ḫ˘**ā**ba muʿ**tā**d eylemiş
Gūyiy**ā** ol ṭıfl bir ş**ā**hīn-i dest-**ā**mūzdur (G. 99/3)

Deryā-yı ā**teş**em **b**en ḫavf **e**yl**e** sūzişümd**e**n
Sen k**e**ndüñi dil**er**se**ñ** cānā s**e**m**e**nd**e**r **e**yl**e** (G. 651/5)

Dîvân'da assonans, aliterasyondan daha fazla yapılırken kimi zaman aynı yerde hem asonans hem aliterasyon yapılmaktadır.

Aşağıdaki beyitte tesadüfen tekrarlandığını düşenemeyeceğimiz "âb" sesleri suyu vurgulamak içindir. Bu seslerdeki uzun "a"larla assonans, "b" lerle aliterasyon yapılmıştır:

Şarāb-ı nāb ṣanurdum o laʿl-i gül-gūnı
Nice şarāb ol āb-ı zülāl imiş bildüm (G. 467/3)

2. MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

2.1. DİN

2.1.1. Allah

Yârî, vahdet-i vücûda inanan mutasavvıf bir şâir olup *Dîvân*'ında kaside şeklinde bir tahmid,[222] iki tevhid,[223] dört münâcât;[224] mesnevi şeklinde bir münâcât;[225] mütekerrir muhammes şeklinde iki tevhid;[226] tevhid başlıklı kıtʿa nazım şeklinde üç;[227] rübâʿî nazım şeklinde iki[228] ve dü-beyt nazım şeklinde üç[229] manzûme kaleme almıştır. Kıtʿa, rübâʿî ve dü-beytlerinde tevhid başlığı taşımayanlarda da bu konu etrafında kaleme alınmış beyitler dikkat çekmektedir. Nitekim gazellerinde de tasavvufî perspektifle kaleme alınmış tevhid özelliğinde beyitler görülmektedir. Aşkın anlatıldığı satırlarda da aşkın merkezinde asıl dost Allah'a duyulan muhabbet, en güzel ifadelerini bulmuştur.

---

222 K. 1.
223 K. 2, 3.
224 K. 4, 5, 6, 7.
225 M. 2.
226 Mh. 1, 2.
227 Kt. 4, 5, 6.
228 R. 1, 42.
229 Db. 1, 6, 7.

Yârî, *Dîvân*'ında en güzel isimlerin sahibi Yaradan'ı, "Allâh, Müheymin, Rahmân, Rahîm, Rezzâk, Kerîm, Vehhâb, Kahhâr, Gaffâr, Fettâh, Samed, Bârî, Hâlık, Cebbâr, Hakîm, Kavî, Semî', Habîr, Sabûr, Şekûr, Gafûr, Alîm, Celîl, Hakk, Mecîd, Vedûd, Hayy, Veliyy, Muktedir, Vâcid, Vâhid, Kayyûm, Kâdir, Zâhir, Bâtın, Evvel, Âhir, Mâni', Ganî, Zülcelâl, Hâdî, Mâlik, Bâkî, Nûr, Kadîm, Ebed, Kadîr, Mu'tî, Ferd, Hudâ, Hudâvend, Lâ-yemût, Lâ-yezâl, Yezdân, Üstâd-ı ezel, Allâm"[230] gibi birçok isim ve sıfatıyla zikreder. Şiirlerinde bu isim sıfatlarla kimi zaman duâ, kimi zaman hamd ü senâ, kimi zaman da vecd içinde hâlini arz eder:

Sübḥa-gerdān-ı māh u sālüm ḳıl
Ẕikr-i tevḥīd-i ism-i Raḥmān'ı

Yā ilāhī dilümde evrād it
Ṣoñ nefes ḥarf ḥarf Ḳur'ān'ı (K. 48/81-82)

Güle maḥşerde ḥālüme tersā
Raḥmet etmezseñ ey Ġafūr-ı ümem

Beni nār-ı ceḥīme yandurma
Sūz-ı āhumla yanmasun ādem

Tīg-i cürm ile çāk çāk olsam
Yine senden ümīdümi kesmem

Şerm-sārem eger yine senden
Ḫast-gārem olam sezā-yı niʿam

Tā ki her ʿāṣiyān-ı luṭfuñdan
Ola her birisi sezā-yı himem

Eyle Yārī-i ʿācizi yā Rab
Maġfiret-gerde-i nevāl ü kerem (K. 5/46-51)

Şâir, şiirlerinde Allah'ın varlığı hakkındaki fikirlerini irfânî bir boyutla dile getirmiştir. Onun telâkkisine göre ezel ve ebedin sahibi olan Allah'ın ibtidâ ve intihâsı yoktur. Gizli ve âşikar her şeyi en iyi bilen, her şeyin kendisine muhtaç olduğu ancak kendisi hiçbir şeye muhtaç olmayandır.[231] Tevhidî inancı şiirlerinin merkezine alan şâir, Yaratıcının Kur'ân-ı Kerîm'de ve hadîslerde zikredilen özel-

---

230 Allah'ın isim ve sıfatlarının anlamları hakkında geniş bilgi için bk. İmam Gazâlî, *Esmâ'ül-Hüsnâ İlâhî Ahlâk*, Türkçesi: Yaman Arıkan, Elifbe Yayınları, İstanbul 1982; İsmail Hakkı Bursevî, *İlahî İsimler (Tuhfe-i Recebiyye)*, Haz. Selim Çakıroğlu, İstanbul 2008; Metin Yurdagür, *Allah'ın Sıfatları Esmâü'l-Hüsnâ*, Marifet Yayınları, İstanbul 1984; Niyazi Beki, *Abdülkâdir Geylâni ve Esmâ'ül-Hüsnâ Kasidesi*, Sultan Yayınevi, İstanbul 2001.

231 bk. K. 1/1-4.

liklerini şiirin sağladığı edebî üslûpla titiz bir şekilde beyitlerinin arasına nakşetmiştir.

Âlemde insan için tek sığınak Allah'tır. Her işte, her nefeste O'na tevekkül edilmelidir. Tasavvuftaki "Allah bes bâkî heves" fikrinin güzel bir ifadesi olan şu beyitte ifade edildiği gibi yarını düşünmeden ânın kıymeti bilinmeli ve nefes alınan her dem O'na şükredilmelidir:

Müdām kāruñı sevḳ etme baḫt-ı güm-rāha
Tevekkül eyle hemān her nefesde Allāh'a

Getürme ḫāṭıra endūh-ı fikr-i ferdāyı
Bugün ṣafādayuz ey Yārī minnet Allāh'a (G. 672/ 1, 5)

Nitekim O bir şeyi murâd ettiğinde sadece "Ol!" demesi yeterlidir. Âlemde her şey deryâdan katreye şemsten zerreye O'nun emriyle hareket etmektedir:

Ey ẕāt-ı pāki perde-nişīn çend ü çūndan
İki cihānı [da] var iden *kāf u nūn*[232]dan (K. 3/1)

Olmasa emrüñ eylemez ḥarekāt
Ḳaṭre deryāda şemsde ẕerrāt (M. 2/6)

Canlı ve cansız yaratılan tüm varlıklar O'na secde etmekte, tevhidini dile getirmektedir.[233] Eşyâ O'nun varlığıyla vardır, O'nun yüceliğinin mazharıdır. Her şeyde O'nun hikmeti görülmektedir. Âlemin zerreleri O'nun cemâlinin güneşiyle dîvâne gibi dönüp durmaktadır:

Ey ẕātı serā-perde-i iclālde yektā
Ve'y ḥikmeti āyīne-i ṣunʿunda hüveydā

Hep maẓhar-ı hestī-i ulūhiyyetüñ eşyāʾ
Envār-ı cemālüñden olup her biri peydā
Ẕerrāt-ı cihān mihr-i cemālüñ ile ṣeydā (Mh. 1/1)

Akıl Rabb'in zâtını kavramakta âciz kalmıştır. Kalp ise O'nun yed-i kudretindedir; dilerse ma'mûr dilerse virân eyler:

---

232 Bu ibareden maksat Kur'ân-ı Kerîm'de, Bakara, 2/117. âyette belirtildiği üzere "(O), göklerin ve yerin eşsiz yaratıcısıdır. Bir şeyi dilediğinde ona sadece 'Ol!' der, o da hemen oluverir." hakîkatidir. Âyette geçen "kün" kelimesine işaret edilmektedir. Bu mânâda ayrıca şu âyetlere bakılabilir: Âli İmrân, 3/47, 59; En'âm, 6/73; Nahl, 16/40; Meryem, 19/35; Yâsîn, 36/82; Mü'min, 40/68.

233 bk. K. 1/ 12-18.

Mümkin mi taḫayyül ide ẕātuñ
Her hendese-sāz-ı ʿaḳl-ı evvel (Kt. 6/2)

Ey bānī-i eyvān-ı ḳulūb-i insān
Mevcūd olan bināyı ḳıl ābādān

Günden güne ol bināyı maʿmūr eyle
Tā ḳalmaya bünyādı ḫarāb [u] vīrān (R. 42)

Muhabbet âleminin güneşi olan Rabb gönüldedir. O ki yere göğe sığamazken insanın gönlüne sığmıştır:

Dildedür mihr-i cihān-tāb-ı maḥabbet ammā
ʿArş u ferşe ṣıġamazken dil-i insāna ṣıġar (G. 115/2)

O her şeyi yaradan, ezel ve ebedin sahibidir. İhsânının gölgesinde zerre kadar olan cihân halkına güneş gibi bolluk ve bereket getiren O'dur. Bütün nimetler O'ndandır. O cömertlerin en cömerdidir. Sınırsız kerem sofrası O'nun katındandır. Şüphesiz âlemin özü O'dur.

Ezelī vü ebedī evvel ü āḫir cūduñ
Ezelī vü ebedī kevn ü mekān sensin sen

Ẕerreler ḥalḳ-ı cihān sāye-i iḥsānuñda
Mihr-veş cümlesine feyż-resān sensin sen

Niʿamuñ baḥrine bī-ḥadd ü kerān müstaġraḳ
Keremüñ ḥ˘ānına hem beẕl-künān sensin sen

N'ola Yārī yoluña cān u cihānı virse
Sensin ey cān-ı cihān cān-ı cihān sensin sen (G. 495/4, 5, 6, 8)

2.1.2. Melekler

Latîf cisimlerden yaratılan, kesif cisimlerin sûretlerine girmeye muktedir olan melekler yaratılan diğer varlıklardan farklıdırlar. Bu nurânî varlıklar *Dîvân*'da özel isim olarak zikredilmelerinin yanı sıra cins ismi olarak da muhtelif beyitlerde ele alınmışlardır.

Yârî, kerrûbiyyûn olarak anılan dört büyük melekten yalnız Cebrâil'den bahseder. *Dîvân*'da ismi Cibrîl, Cebreyil, Cibrîl-i Emîn, Rûhu'l-Emîn olarak geçmektedir. Ayrıca tâvûs-ı kuddûsî, cevher-i evvel gibi sıfatlar da kullanılmıştır.

Âlemlere rahmet Hz. Muhammed (s. a. v.)'in mirâca yükselirken yol arkadaşı olan Cebrâil "lev denevtü" diyerek ancak sidreye kadar ona eşlik edebilmiştir. Zirâ ötesi âşık ile mâşûkun vuslat ânıdır:

Çerāġ-ı şārıḳa-i *lev denevtü enmületen*
Derūn-ı pāküñi ammā ki eyledi maḥrūr (K. 22/97)

Oldı hem-rāh o demde aña Cibrīl-i Emīn
Ṣoñra tā sidreye bāl açdı o ʿanḳā-pervāz (K. 9/11)

Bütün melekler gibi Cebrâil de Yaradan'ın emriyle hareket etmektedir. O'nun emri olursa ancak yeryüzüne inebilir:

Rūḥu'l-Emīn'e emrüñ olursa ider nüzūl
Rūy-ı zemīne tā felek-i nīl-gūndan (K. 3/12)

Şâir Cebrâil'i bin kanatlı bir melek olarak tavsif eylemiştir. Bir beytinde sevgiliye hitâben, "Rûhu'l-Emîn gibi bin kanadım olsa senin güzelliğinin mumu etrafında pervâne olmamak mümkün mü?" der

Biñ perrüm olsa şeh-per-i Rūḥu'l-Emīn gibi
Mümkin mi şemʿ-i ḥüsnüñe pervāne olmayam (G. 470/4)

Melek kavramı şiirlerde saflığın, güzelliğin, latîfliğin timsâli olarak "melek-sıfat", "melek-hûy" gibi sıfatlarla da kullanılmıştır:

Mesned-ārā-yı taḫt-ı sulṭānī
Pādişāh-ı melek-ḫıṣālümdür (K. 14/32)

Ḫūbān-ı cihān ḥūrī-i cennetde olursa
Sen şūḫ-ı melek-ḥūy-ı pesendīde-şiyemsin (G. 548/5)

Bir beyitte melekler arş mektebinin talebeleri olarak tavsif edilmişlerdir:

Ol duʿāʾ kim ola şāyān-ı Ḥabīb-i Ekrem
Mekteb-i ʿarşda diye tā ki melekler āmīn (K. 8/92)

Dîvân'da ayrıca sevgilinin güzelliği anlatılırken cennet kadınları ve onların güzelliği için kullanılan bir tabir olan hûrî ile cennet ehlinin hizmetiyle görevlendirilen gılmândan da söz edilir. Şâir sevgilinin onlardan daha güzel olduğunu vurgular:

Baḳmaya ġılmān [u] ḥūrī olsa her şeb hem-demi
Sencileyin bir dil-ārā şūḫ-ı devrānı olan (G. 583/3)

Kur'ân-ı Kerîm'de de zikredilen Harût ve Mârût isimli melekleri,[234] klâsik edebiyat geleneği çerçevesinde ele alan şâir, bu melekler etrafında efsâneleşmiş olaya telmihte bulunur.[235]

Bir beyitte, sevgiliyi Hârût'un öğrencisi olarak tavsif edilen Zühre'ye benzeterek gamzesinin Babil'in sihrinden işaret taşıyan bir destan olduğunu söyler:

Zühre-veş Hārūt'a şākird olduġın ṭuydı cihān
Siḥr-i Bābil'den nişāne dāsitāndur ġamzesi (G. 737/9)

Başka bir beyitte ise Zühre'yi burc-ı Cevzâ (ikizler burcu)'ya yükselişiyle zikreder:

Baḳ dü-peyker kevkeb-i baḫtına ol māhuñ hele
Zühre-veş Hārūt-ile tā burc-ı Cevzāya çıḳar (G. 127/3)

---

234 bk. Bakara, 2/102. "Süleyman'ın hükümranlığı hakkında onlar, şeytanların uydurup söylediklerine tabi oldular. Hâlbuki Süleyman büyü yapıp kafir olmadı. Lakin şeytanlar kafir oldular. Çünkü insanlara sihri ve Babil'de Harut ile Marut isimli iki meleğe indirileni öğretiyorlardı. Hâlbuki o iki melek, herkese: Biz ancak imtihan için gönderildik, sakın yanlış inanıp da kafir olmayasınız, demeden hiç kimseye (sihir ilmini) öğretmezlerdi. Onlar, o iki melekden, karı ile koca arasını açacak şeyleri öğreniyorlardı. Oysa büyücüler, Allah'ın izni olmadan hiç kimseye zarar veremezler. Onlar, kendilerine fayda vereni değil de zarar vereni öğrenirler. Sihri satın alanların (ona inanıp para verenlerin) ahiretten nasibi olmadığını çok iyi bilmektedirler. Karşılığında kendilerini sattıkları şey ne kötüdür! Keşke bunu anlasalardı!" Bu konuda bk. Lûtfullah Cebeci, *Kuran-ı Kerim'e Göre Melekler*, İstişare Yayınları, Konya 1989, s. 39-45.

235 "İsrailiyattan olan bu rivâyetlerin en meşhuru şudur: İdris peygamber zamanında melekler, insanların günahkar hallerine bakarak Allah'a 'Ya Rab! Meleklerine secde ettirdiğin insanoğlu günah içinde yüzüyor, buna nasıl tahammül ediyorsun?' dediler. Allah onlara 'Eğer siz onların yerinde olsaydınız aynı şeyleri yapardınız. Onlardaki nefis ve şehvet sizde olmadığı için böyle söylüyorsunuz.' deyince de 'Haşa! Biz onlar gibi yapmazdık!' dediler. O zaman Allah, en güvendikleri iki melek seçmelerini o iki meleği imtihan için yeryüzüne indireceğini söyledi. Meleklerin en üstünlerinden olan Hârût ile Mârût'u seçtiler. Allah onları Bâbil'e indirdi. Gündüzleri insanların dâvâlarına bakıyorlar, geceleri de İsm-i Âzam duasını okuyarak göğe çıkıyorlardı. Bir gün kocasından şikayetçi olan İranlı Zühre adlı bir kadın bunlara müracaat etti. Kadın çok güzeldi. İkisi de kadına vuruldular ve kâm almak istediler. Kadın onlara ya içki içmelerini, ya kocasını öldürmelerini ya da puta tapmalarını şart koştu. Bunlar ilk gün razı olmadılar. İkinci gün kadın şartlarını tekrarladı. Nihâyet üçüncü gün razı olup bu üç şartın en hafifi olan içki içmeyi kabul ettiler. Ancak içkiyi içince, puta da taptılar ve kadının kocasını da öldürdüler. Kadın onların sarhoşluk anında göğe çıkmak için okudukları duâyı öğrendi ve semaya yükseldi. Allah da onu gökyüzünde parlak bir yıldıza çevirip insanlara ibret olsun diye orada bıraktı. İşte Zühre (Çobanyıldızı, Venüs) bu kadın imiş. Olaydan sonra Allah bu iki meleği cezalandırmak istedi. Onlar da İdris peygambere müracaat edip şefâat dilediler. Allah da dünya azabı ile ahiret azabı arasında onları muhayyer bıraktı. Onlar ahretin ebedî, dünyanın da fânî olduğunu düşünerek dünya azabını istediler. O zaman Bâbil'de ateş dolu bir kuyuya baş aşağıya asıldılar ve insanlarla sihir yoluyla konuşmaya başladılar. Aşağılarındaki suya asla erişemiyorlardı. Kendilerine müracaat eden kişilere sihir ve büyü öğretiyorlar ancak bunu yapmanın günah olduğunu söylüyorlarmış." bk. İskender Pala, *Ansiklopedik Dîvân Şiiri Sözlüğü,* C. 1, s. 414-415. Ayrıca bk. Ahmet Talât Onay, *a. g. e.*, s. 258-259.

2.1.3. Peygamberler

Peygamberler, Allah tarafından seçilen ve Allah'ın emirlerini insanlara bildirmekle görevlendirilen elçilerdir.[236] Yârî, şiirlerinde peygamberlerden umûmî olarak nebî, enbiyâ, mürsel, rüsül şeklinde söz etmektedir.

Enbiyânın dillerinin virdi besmeledir. Onlar Rabbin isim ve sıfatlarının mazharıdırlar:

Besmeledür muʿcize-baḫş-ı ẕekāʾ
Besmeledür vird-i dil-i enbiyāʾ (M. 1/13)

Enbiyāʾ maẓhar-ı esmāʾ vü ṣıfāt olmışdur
Ẕātuñ ammā ki senüñ maṭlaʿ-ı envār-ı mübīn (K. 8/22)

Yârî'nin eserinde zikrettiği peygamberler; Hz. Âdem, Hz. Şît, Hz. Nûh, Hz. İbrâhim, Hz. Ya'kûb, Hz. Yûsuf, Hz. Eyyûb, Hz. Mûsâ, Hz. Hızır, Hz. Dâvûd, Hz. Süleymân, Hz. Lokmân, Hz. İsâ, Hz. Muhammed'dir. *Dîvân*'da en fazla Hz. Muhammed, Hz. İsâ, Hz. Hızır, Hz. Mûsâ, Hz. Yûsuf, Hz. Ya'kûb ve Hz. Süleymân ile ilgili kıssalara telmihte bulunulur.

İnsanlığın babası ve ilk peygamber olan **Hz. Âdem**, bu sıfatlarının yanı sıra ömrünün uzun olması, Hz. Havvâ ile izdivâcı, cennetten kovulmasına sebep olan buğday tanesini yemesi ve "alleme'l-esmâ" (Bakara, 2/31) âyetine telmihte bulunularak kendisine ilm-i ilâhîden bütün isimlerin öğretilmesi cihetiyle beyitlerde ele alınır:[237]

Be-ʿilm-i ḥikmet-i taḫḳīḳ-i ḳudret-i ezelī
Ki ḳıldı ʿ*alleme'l-esmā*yı Ādem'e taʿlīm (K. 4/32)

Göñül iderdi nüh ābā-yı dehre istiġnāʾ
Eger ki olsa muʿīnüm benüm dedem Ādem (G. 483/2)

Dāne-i gendüme meyl etme eger ādemseñ
Biñ yıl ʿömrüñ ola tā Ḥażret-i Ādemcesine (G. 700/6)

---

236 Bu bölüm hazırlanırken Peygamberlerin hayatları, kıssaları ile ilgili olarak şu kaynaklardan istifâde edilmiştir: Ahmet Cevdet Paşa, *Kısas-ı Enbiyâ ve Tevârih-i Hulefâ,* I-II, Bedir Yayınevi, İstanbul 1976; Emine Yeniterzi, *Dîvan Şiirinde Na't,* Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1993; Dilaver Gürer, *Fusûsu'l-Hikem ve Mesnevî'de Peygamberlerin Öyküleri*, İnsan Yayınları, İstanbul 2002; İsmail Yiğit, *Peygamberler Tarihi*, Kayıhan Yayınları, İstanbul 2004; Dilaver Gürer, *Fusûsu'l-Hikem ve Mesnevî'de Peygamberlerin Öyküleri (II)*, Meram Belediyesi Konevi Araştırma Merkezi MEBKAM Yayınları, Konya 2007; Mahmut Kaplan, *Klasik Türk Şiirinde Hz. Muhammed,* Etkileşim Yayınları, İstanbul 2010.

237 bk. K. 8/52, G. 255/4.

Hz. Âdem'in oğlu **Şît** peygamber bir beyitte, oğlu Ânûş ve torunu Kıgânla birlikte anılır. Kıgân'ın ismi kaynaklarda Kınan (Ken'ân) olarak geçmektedir. Şâir, Ânûş ve Kıgân'ın Hz. Şît devrinde dünyaya geldiklerini söyler:

Her biri bāde-i ʿaşḳuñ ile sermest olmış
Şīt devrinde gelen ʿāleme Ḳıġān u Anūş (G. 328/10)

Nûh peygamber, ömrünün uzunluğu ve Nûh tufanı vesilesiyle zikredilir. Gönül, belâ rüzgârının şiddetiyle Nûh'un tufânı bile olsa yine de hareket etmeyen, dalgalanmayan özge bir denizdir:

Serdī-i bād-ı belāʾ ṭūfān-ı Nūḥ olsa eger
Yine deprenmez yerinden özge deryādur göñül (G. 402/4)

Hz. Nûh'un gemide neler çektiği kelâma sığmaz:

Ṣad dāsitān olursa da taḳrīr idemez
Çekdüklerini Ḥażret-i Nūḥ'uñ sefīnede (G. 641/4)

Şâir, sevgilisinin ömrünün Nûh peygamber kadar uzun olması için duâ eder:

Ṭūfān-ı eşk-i dīdelerüm sākin eyledi
Biñ yıl o serv-ḳadde Ḫudā vire ʿömr-i Nūḥ (G. 42/3)

Zirâ âşığa sevgilisinden ayrı geçen bir an bile Hz. Nûh'un ömründen daha uzun gelir:

ʿÖmr-i Nūḥ'a gerçi biñ yıl ṭūl-i ʿömr etmiş fütūḥ
Baña sensiz ān-ı vāḥidce degüldür ʿömr-i Nūḥ (G. 45/1)

İbrâhîm peygamber, Nemrûd tarafından ateşe atılması, aşkın tecelisiyle nârın gülzâra dönüşmesi, sabrı, ihlâsı, muhabbetullahtaki samimiyeti, oğlu **İsmâ'îl**'i kurban edişi, Halîlullâh (Allah'ın dostu) oluşu, sofrasının bereketi vechiyle söz konusu edilir.[238] Bir beyitte babası ve Nemrûd'un veziri olan Âzer'in ismi zikredilir:

ʿAceb mi dāġlar sīnemde yer yer şuʿle-pāş olsa
Derūnum ki gülistān-gāh-ı āteş-gāh-ı Āẕer'dür (G. 64/4)

Şâir başka bir beytinde "Aşkın feyzi İbrâhim'e ateşi gülbahçesi eder. Bahtımın gülü ise bana Nemrûd'un kıvılcımı gibi görünür" der:

Feyż-i ʿaşḳ āteşi gülzār ider İbrāhīm'e
Gül-i baḫtum görinür baña şerār-ı Nemrūd (K. 34/3)

---

238 bk. M. 4/34, K. 4/13, 40, K. 11/4, G. 445/5, G. 469/4, G. 613/4, G. 688/3, G. 738/3

Ateşin, Allah'ın ateşe; "Ey ateş! İbrâhime serin ve selâmet ol" (Enbiyâ, 21/69) hitâbı üzerine yakmadığına dikkat çeker:

Bu ne ḳudret ki āteş-i Nemrūd
Oldı emrüñle gülsitān-ı İrem (K. 5/12)

Be-ḫiṭābī-i sūz-gāh-ı ʿaẓīm
Kün selāmen ve berden İbrāhīm (M. 4/109)

Gözü aç olan insana Hz. Halîl'in sofrasındaki yemekler sunulsa onun bununla bile doymayacağını söyler:

Ġarḳ olsa eger pātīle-i ḫʿān-ı Ḫalīl'e
Elbette gedā-çeşm olan muġtenem olmaz (G. 290/8)

Ya'kûb peygamber, oğlu Hz. Yûsuf'a olan hasreti ve ondan ayrı kalmanın verdiği keder dolayısıyla derd ve hüznün sembolü olarak ele alınmıştır.[239] Şâir, sevgilisinin kendisini ne kadar üzdüğünü, ağlattığını ifade etmek için kendisini Hz. Ya'kûb'a, sevgilisini güzellikte "Yûsuf-ı sânî" diyerek Hz. Yûsuf'a, rakîbi "ihvân" vasfıyla Hz. Yûsuf'u kuyuya atan kardeşlerine benzetir.

İḫvān sözine uyduñ eyā Yūsuf-ı ṯānī
Yaʿḳūb-ṣıfat yerimi beytü'l-ḥazen itdüñ (G. 368/2)

Saña teraḥḥum ider mi zamāne iḫvānı
Ṣaḳın düşürmeye gör Yūsuf-ı dili çāha (G. 672/2)

Hz. Ya'kûb'un evi Hz. Yûsuf'tan ayrı düşünce "beytü'l-hüzün" (hüzünler evi) hâline gelmiştir. Şâir bir beytinde bu olaya telmihte bulunarak, "Eğer Yûsuf gibi Mısır'da vaktin sultânı isen ağlayan Ya'kûb'u beytü'l-hazen'de bul" der.

Yūsuf-miṯāl Mıṣr'da sulṭān-ı vaḳt iseñ
Yaʿḳūb-ı zārı kūşe-i beytü'l-ḥazende bul (G. 421/4)

Hz. Ya'kûb'un ağlayan gözlerindeki yaşı ancak Hz. Yûsuf'un gömleğinin kokusu dindirebilir:

Şemīm-i pirehenin ṭuymayınca Kenʿān'uñ
Sirişk-i dīde-i Yaʿḳūb-ı zār diñlenmez (G. 217/5)

---

239 bk. K. 22/8, G. 2/6, G. 368/2, G. 445/6, G. 540/4, G. 633/4, G. 742/3, Ms. 2/1.

Nitekim Ya'kûb'un gözünün nûru "aşk"tır:

ʿAşḳdur nūr-ı dīde-i Yaʿḳūb
ʿAşḳdur rūḥ-ı sīne-i Eyyūb (M. 4/31)

Âlemde her peygamber, hem Allah'ın dinini tebliğ etmiş hem de tâbi tutulduğu imtihana sabrederek insanlığa örnek teşkil etmiştir. Kâinâtın gözbebeği Hz. Peygamber'den sonra güzelliğiyle dillerde, gönüllerde dolaşan **Hz. Yûsuf'**un sahip olduğu güzellik onun imtihanı olmuştur. Babasının kendisine diğer kardeşlerinden daha fazla teveccühü kuyuya atılmasına, Mısır'da köle olarak satılmasına, Mısır valisinin eşi Züleyhâ'nın aşkına karşılık vermemesi zindânlara girip hapsedilmesine sebep kılınmıştır. Ancak kaderde zindândan sultânlığa giden bir yol yazılmıştır[240]:

Çekme zindān-ı melāmetden elem ey Yārī
Yūsuf'ı Mıṣr'a ʿazīz eyledi zindān ferāġ (G. 336/8)

Bu tengnāya ḫalḳ-ı cihān ḫāne ḳurdılar
Yūsuf-miṣāl varını zindāna ḳurdılar (G. 150/1)

Şâir bir beytinde kendisini hem Hz. Ya'kûb hem de Hz. Yûsuf ile özdeşleştirir ve "Ya'kûb'un derdinin şerhinin mânâsıyım, Ken'ân'ın mâhı olan Hz. Yûsuf'un hüsnünün sûretiyim" der.

Maʿnā-i şerḥ-i derd-i Yaʿḳūbam
Ṣūret-i ḥüsn-i māh-ı Kenʿānem (K. 43/19)

Sevgili güzellikte Hz. Yûsuf'tan ne eksik ne de fazladır, aralarında bir fark olmayıp berâberdir:

İdüp Yūsuf ile sencīdeyi mīzān-ı behcetde
Ne artuḳsın ne eksük hīç tefāvüt yoḳ berābersin (G. 562/8)

Ey Yûsuf-ı sânî (Sevgili)! Eğer (o âşık) senin kıymetini bilseydi can nakdini senin için saçardı. Ancak senin müşterin olmayan bunu (bunun önemini) bilmez.

Niṣār eylerdi naḳd-i cānını bilseydi ger ḳadrüñ
Saña ey Yūsuf-ı ṣānī ḫarīdār olmayan bilmez (G. 289/5)

---

240 bk. K. 11/37, K. 43/48, 49, G. 34/5, G. 169/1, G. 359/4, G. 518/4, G. 600/4, G. 774/6, G. 798/6, T. 8/5.

Eyyûb peygamber, Allah'ın Sabûr isminin mazharı olmuştur. Beyitlerde bu özelliği sebebiyle söz konusu edilir.[241] Şâir bir beytinde Rabbe, "Eyyûb'un teninden akan kanı bana mercandan yapılmış tespih eyle. Gönlümü Sabur esmâsının nurlarıyla parlak kıl" niyâzında bulunur.

Baña mercān-ı sübḥa eyle ḫūn-ı cism-i Eyyūb'ı
Dili envār-ı esmā-i Ṣabūr'uñla mücellā ḳıl (G. 417/5)

Kelîmullah (Allah'ın konuştuğu kişi) sıfatının sahibi **Mûsâ** Peygamber, beyitlerde mucizeleriyle ele alınmıştır. Tûr dağında Hak ile konuşması, Hakk'ın yüzünü görmeyi arzu etmesi fakat "Len terânî" (Arʿâf, 7/143) hitâbına muhatap olması ve Hakk'ın Tûr dağına tecellî etmesi kıssalarına telmihle zikredilir.[242] Ayrıca "yed-i beyzâ" mucizesi vesilesiyle de beyitlerde yer alır:

Umar nūr-ı tecellā-yı cemāl-i ʿālem-efrūzuñ
Ümīd eyler viṣālüñ cān-ı Mūsā Ṭūr'dan gitmez (G. 285/3)

Ṣabr idemedi tāb-ı tecellīsine Mūsā
Pür-şaʿşaʿadur vādī-i kühsāra baḳılmaz (G. 294/3)

İstese kilk-i beyān-ile Kelīm-i ṭabʿuñ
Gösterür ʿāleme bir demde yed-i beyżāyı (K. 35/21)

Celâlin ateşine sabreden âşık Kelîm (gibi) ise, cemâlin nûruna ilâhî tecellîlerin ayna tutucusu olur:

Nār-ı celāle ṣabr iden ʿāşıḳ Kelīm ise
Nūr-ı cemāle āyine-dār-ı şühūd olur (G. 103/2)

Bizi kesret topluluğu içerisinde sohbet eden, edilen biri sanma. Biz gönül ehliyiz, muhabbet Tûr'unda Kelîmiz:

Ṣanmañ bizi cemʿiyyet-i keṯretde nedīmüz
Biz ehl-i dilüz Ṭūr-ı maḥabbetde Kelīmüz (G. 286/1)

Kur'ân-ı Kerîm'de Kehf sûresinde kendisinden "bir sâlih kul" olarak bahsedilen,[243] velî veya nebî olduğu noktasında farklı görüşler beyân edilen **Hızır**'ı[244] Yârî, "Hazret-i

---

241 bk. M. 4/31, K. 2/39, K. 4/42 , G. 674/4, Ms. 2/1.

242 bk. K. 5/20, K. 10/9, K. 15/35, K. 16/1, 66, K. 28/29, K. 33/39, K. 35/20, G. 9/4, G. 57/1, G. 96/5, G. 178/3, G. 192/5, G. 226/2, G. 237/1, G. 407/5, G. 412/2, G. 530/2, G. 602/5, G. 738/3, Mt. 147.

243 bk. Kehf 18/60-82.

244 Hz. Hızır ile ilgili geniş bilgi için bk. Ramazan Hûb, *Hızır Aleyhisselâm*, Kırk Kandil, İstanbul 2000.

Hızır-ı Nebî"[245] olarak tavsif eder. Hz. Hızır beyitlerde âb-ı hayâtı bulması, ölümsüzlüğe kavuşması, "Hızr-ı hidâyet, Hızr-ı tevfîk, Hızr-ı tahkîk" tamlamalarındaki ifadeyle ilm-i ledünne vâkıf olması, denizde darda kalanların yardımına yetişmesi gibi özellikleriyle zikredilir. Sevgilinin dudağı için "çeşme-i Hızır", ayva tüyleri için "Hızr-ı hatt", ayağının bereketi için "Hızr-ı makdem" teşbihi yapılır[246]:

ʿÖmre sermāye ḳatar āb-ı ḥayāt-ı süḫanı
Ḫıżr-veş cān bulur ol laʿl-i süḫan-dānı gören (G. 528/2)

Ḫıżr olsa da ḳurtılmaya gird-āb-ı belādan
Deryā-yı recāyı güẕerān eylemeyince (G. 631/5)

Dile cān-baḫş-ı ḥayāt idi dür-i süḫanuñ
Ḫıżr-ı ḳudsī-nefes [ü] ʿĪsā-i devrānumsın (G. 521/3)

Dört büyük kitaptan Zebûr kendisine indirilen **Dâvûd** peygamber, sesinin güzelliği, demiri elinde mum gibi eritmesi, kılıcı(nın kabzası) ve kuvvet sahibi, güçlü oluşu vesilesiyle beyitlerde ele alınır:[247]

Yā Rab be-tāb-ı kabża-i Dāvūd-ı zūr-mend
Saḫt āheni iderdi elinde ḫamīr-sā (K. 2/41)

Ṣarīr-i ḫāme-i muʿciz-beyānuñ eylese gūş
Çıḳardı naġme-i Dāvūd'dan edā-yı Zebūr (K. 22/56)

Şâir kendisinin Dâvud peygamberin aksine mumu demire çevirdiğini söyler:

Şemʿi teʾsīri ile āhen-i sendān eyler
Bendedür muʿcize-i ʿaks-i nişān-ı Dāvūd (K. 34/4)

Dâvûd peygamberin oğlu, vârisi ve veliahtı **Hz. Süleymân**, *Dîvân*'da zikredilen bir diğer peygamberdir. Kendisine bahşedilen saltanat, tâc, mühür; bütün mahlûkata hükmetmesi, lisânlarını bilmesi, Sabâ melikesi Belkıs ile aralarında haber götürüp getiren Hüdhüd ile ve karınca ile geçen kıssası dolayısıyla beyitlerde söz konusu edilir:[248]

---

245 bk. T. 6/13.

246 bk. M. 5/125, K. 14/16, K. 22/9, 59, 60, K. 26/13, K. 33/3, K. 43/28, K. 44/4, Tb. 2/2/2, 11/2, G. 1/4, G. 65/5, G. 135/1, G. 153/6, G. 158/3, G. 185/4, G. 212/4, G. 267/6, G. 328/7, G. 396/6, G. 414/3, G. 475/8, G. 492/10.

247 bk. M. 4/30, M. 5/148, K. 36/9, G. 808/5.

248 M. 4/33, K. 8/23, K. 16/10, K. 19/27, K. 28/14, K. 29/28, K. 30/30, K. 31/19, K. 33/18, K. 37/22, K. 42/5, K. 43/40, 53, K. 45/7, Tb. 2/1/3, Tb. 2/2/5, Tb. 2/3/4, Mh. 1/3, G. 44/5, G. 86/2, G. 202/5, G. 206/7, G. 226/4, G. 263/4, G. 287/9, G. 301/7, G. 321/1.

Ne var Yārī ḳapuñda olursa maḳbūluñ
Meṯel degül mi Süleymān-ile ḥikāyet-i mūr (G. 167/7)

Sensin elḥaḳ ol Süleymān-ı melāyik-iḥtişām
İns ü cin olmış senüñ ḥükmüñde hep zīr-i nigīn (K. 23/28)

Ṭoḳınma ḫāṭır-āzār olma incitme dil-i mūrı
Serīr-i ʿadl ü dād üzre Süleymān olmaḳ isterseñ (G. 381/7)

İlim ve hikmet sahibi **Hz. Lokmân**, hekimliğin üstâdı ve sembolü olarak kabul edilmiş ve *Dîvân*'da da bu yönüyle ele alınmıştır.[249] Sevgilinin nice hastaları tedavi eden, zinde kılan dudağı Lokmân peygamberin hikmetiyle özdeşleştirilmiştir:

N'ola zinde ḳalsa bir būs-ile biñ dil-ḫastesin
Nūş-dārū-yı lebinden ḥikmet-i Loḳmān virür (G. 219/2)

Dil-teşnelerüñ çeşme-i ḥayvānı ne bilsün
Dil-ḫastelerüñ ḥikmet-i Loḳmān'ı ne bilsün (G. 552/1)

Hz. Peygamber'den sonra *Dîvân*'da ismi en çok zikredilen peygamber **Hz. Îsâ**'dır. "Îsâ ibn-i Meryem", "Îsâ-i Meryem" , "Mesîh", "Mesîhâ", "Rûhu'l-Kuds" gibi isim ve sıfatlarla beyitlerde zikredilen Hz. Îsâ, tecerrüd ile göğe yükselmesi fakat üzerinde iğne bulunduğu için ancak dördüncü felek güneşte kalması, orada ebedî hayat üzere olması, nefesiyle hastalara şifâ dağıtıp ölüleri diriltmesi ve bu yönüyle "Mesîh" olarak anılması, Allah'tan bir ruh olması, son peygamber Hz. Muhammed (s. a. v.)'i müjdelemesi ile beyitlerde ele alınır. Tasavvufî olarak yorumlanacak beyitlerinde sevgilinin dudağı, sözleri can bahşetmesi bakımından Hz. Îsâ'ya benzetilir ve sevgili "Îsâ-i devrân", "Îsâ-i zamân", "Îsâ-i vakt" olarak nitelenir:[250]

Ben o ṣubḥ-ı ḥikmetem ḫayṭü'ş-şuʿāʿ-i şevḳümüñ
Riştesi tā sūzen-i delḳ-ı Mesīḥā'dan çıḳar (G. 157/4)

Baḳ çār-ṭāḳ-ı ʿişvede ol şāh-ı ʿāleme
Dördünci ḳat felekde Mesīḥā mıdur nedür (G. 187/5)

Nuṭḳ-ı laʿli ẕihn-i ʿĪsā'ya bile virür ḥayāt
Mürdeyi iḥyā ise ancaḳ Mesīḥā'dan ġaraż (G. 331/3)

---

249 bk. K. 46/10, G. 171/2, G. 592/3.

250 K. 5/13, 19, K. 8/36, K. 10/9, K. 14/18, K. 15/35, K. 16/1, 64, K. 17/14, K. 23/2, K. 26/13, 29, K. 28/3, 29, K. 30/60, K. 35/19, K. 36/13, K. 40/47, 66, K. 44/4, K. 46/2, K. 49/14, K. 50/10, Tb. 1/4/3, Tb. 2/4/2, Tb. 2/10/6, Tb. 2/11/3, Th. 3/1, G. 11/4, G. 37/4, G. 94/1, G. 137/3, G. 160/5, G. 171/2, G. 181/4, G. 182/3, G. 192/5, G. 228/3, G. 293/5, G. 388/4, G. 407/1, G. 438/2, G. 512/4, G. 521/4, G. 593/2, G. 665/6, G. 670/3, G. 715/4, G. 716/2, 5, G. 722/4, G. 729/3, G. 774/5, G. 776/1, G. 788/3, G. 794/1, G. 799/1, , T. 12/6, T. 20/5.

Hīç bilmediler yerde mi gökde mi vücūdı
Bir rūḥdur ol ʿĪsā-i devrān ele girmez (G. 298/2)

Şâir kendisini bir nefesiyle binlerce ölüyü diriltmek gibi mucizeler göstermek bakımından Hz. Îsâ ile özdeşleştirir:

Bir dem-i cān-baḫş ile biñ mürde iḥyāʾ eylerüz
Muʿciz-ārālıḳda Yārī ʿĪsā ibn-i Meryemüz (G. 255/7)

Dîvân'da kendisinden en fazla bahsedilen peygamber **Hz. Muhammed** (s. a. v.)'dir. O, *Dîvân*'da Muhammed, Ahmed, Mustafâ, Mahmûd, Mîm, Resûlullâh, Hâtemü'r-rüsül, Resûl-i sakaleyn, sultân-ı enbiyâ, sâhibü'l-harameyn, ferzâne-i mi'râc-ı taht-ı ibtihâc, ser-tâc-ı şefâ'at-talebân, şefî'ü'l-müznibîn, seyyidü'l-kevneyn, mâ-ḥasal-ı ma'nâ-i dîbâce-i eflâk, pertev-i nûr-ı Hudâ, şems-i kevneyn, bâ'is-i hestî-i nüh eflâk, kâşif-i müşkil-güşâyân-ı fünûn, mazhar-ı vahy-i pâk-i *levlâk*, himmet-i yektâyî, mihr-i cihân-tâb-ı felek, mâh-ı Kureyş, Habîb-i Rahmân gevher-i yektâ, şefî'ü'l-usât, şeh-i taht-ı kevneyn, Habîb-i Ekrem, meh-i bedr-i kevneyn, Cenâb-ı İbn-i Zebîheyn, şefî'-i ümem, nûr-ı mahz-ı Hudâ, şehen-şeh-i kevneyn, sâhibü'l-kavseyn, mazhar-ı vahy-âver-i ilhâm-ı Hudâ, sırr-ı Hudâ, ser-i ehâd, nûr-ı Rahmân, kâşif-i ser-sûre-i tenzîl-i Mübîn, sultân-ı hatmü'l-enbiyâ gibi isim ve sıfatlarla anılmaktadır.

Yârî eserinde hemen hemen her nazım şeklinde naat kaleme almıştır. *Dîvân*'da kaside şeklinde on dört,[251] gazel şeklinde üç,[252] naat başlığı altında kıtʿa şeklinde üç,[253] rübâʿî şeklinde bir,[254] dü-beyt şeklinde dört naat[255] ve kaside şeklinde bir mirâcnâme[256] yer almaktadır. Ayrıca naat başlığı taşımayan şiirlerinde de Hz. Peygamber sevgisinin dile getirildiği satırlar görülmektedir.

Şâir Hz. Peygamber'in dünyaya geldiğinde Mecûsilerin bin yıllık ateşinin sönmesi, mirâc, şakku'l-kamer, parmağından su akması, sürekli bir bulut parçası tarafından gölgelenmesi, ağaçların onun risâletine şehâdet etmesi, hicrette bir avuç toprağı müşriklerin yüzüne serperek onları bozguna uğratması gibi mucizelerine[257]; kendisinden önce gelen peygamberlerin onu müjdelemesi, âlemin yaratılışının sebebi ve âlemlere rahmet olması, nûrdan yaratılması, soyunun temizliği, Kevser suyunun verilmesi,

---

251 K. 8, K. 9, K. 10, K. 11, K. 12, K. 13, K. 14, K. 15, K. 16, K. 17, K. 18, K. 19, K. 20, K. 21.
252 G. 57, G. 468, G. 712.
253 Kt. 14, Kt. 15, K. 48.
254 R. 16.
255 Db. 24, Db. 25, Db. 26, Db. 29.
256 K. 22.
257 Hz. Peygamber'in mucizeleri ile ilgili bk. İsmâil İbn Yûsûf, *"Resüllerin Efendisi Hakkında Allahın Âlemlere Karşı Hücceti" Peygamber Efendimizin Mûcizeleri*, Çev. Abdülhâlık Duran, İslâmî Neşriyat, Konya 1990, 2 C.

makâm-ı Mahmûd'un, nübüvvet mührünün sahibi ve hatmü'l-enbiyâ olması gibi vasıflarına şiirlerinde yer verir:

Şâir, hurûf-ı mukattaadan ve yedi sûrenin ilk âyeti olan "hâ mîm" kelimesinde Hz. Peygamber'in isminin setredildiğini söyler:

Eger ki çekmese med ṣafḥ-ı ʿāleme *ḥā mīm*
Neden iderdi muʿammā-yı ismüñi mesṭūr (K. 22/23)

Tabîat senin pâk, temiz zâtın var iken kimi methetsin; gül âlemlere senin kokunu yaymasın mı?

Kimi medḥ etsün ṭabīʿat ẕāt-ı pāküñ var iken
İtmesün mi būyını ʿālemlere iẓhār gül (K. 21/28)

Zirâ sen ilâhî mânâların ve gayba ait sırların muhatabısın:

Maʿānī-i ilāhiyye ile esrār-ı ġaybiyye
Rumūzāt-ile meknūn oldı ḳalbüñde serāyirden (K. 20/13)

Adn sarayı içerisinde Kevser şarabını iç; çünkü Allah'tan "(Resulum!) Kuşkusuz biz sana Kevser'i verdik." (Kevser, 108/1) hitâbı senin şânına geldi:

Şarāb-ı kevṯeri nūş it serāy-ı ʿadn içre
Çün oldı şānuña nāzil ḫiṭāb-ı *aʿṭaynāk* (K. 19/40)

Sen ki "Böylece Allah, senin geçmiş ve gelecek günahını bağışlar. Sana olan nimetini tamamlar ve seni doğru bir yola iletir." (Fetih, 48/2) âyetine mazharsın:

Dinildi ẕātuñ içün *mā teḳaddeme min ẕenb*
Vemā teʾaḫḫar ile eyledüñ vücūduñı pāk (K. 19/18)

Allah'ın ve tevhidin sırrı, "levlâk"e mazhar (Resûl), eğer sen mevcut olmasaydın bütün felekler karanlıkta kalırdı:

Ey sırr-ı Ḫudā sırr-ı eḥād maẓhar-ı *levlāk*[258]
Levlāke felā lāḥ mineʾẓ-ẓulmeti eflāk (K. 18/1)

Bir katre bir ummâna benzeyebilir mi? Yârî, senin naatının denizini nasıl hayâl edebilir? Zirâ sen bir ummânsın ki bütün katreler seni anlatmakta âciz kalır:

Muʿcizātuñ biñde birin yine taḥrīr idemez
Ḫāme olsa her ser-i müjgān devāt olsa cüfūn

258 Sen olmasaydın. Hadîs-i kudsînin tamamı şöyledir: "Sen olmasaydın âlemi (gökleri) yaratmazdım." (Aclûnî, *Keşfu'l-hafâ*, II, 2123; Ali el-Kārî, *Mevzûât*, s. 67-68.)

Yā Resūlullāh raḥm ḳıl Yārī-i efkendeye
Dergeh-i luṭfuñda düşmiş ḳalmışam zār u zebūn (K. 12/17, 20)

Nice taḫayyül ide Yārī lücce-i naʿtüñ
Olur mı ḳaṭre müşābih muḥīṭ-i ʿummāna (K. 11/52)

Senin her kelâmın ezel mektebinin muallimi, her hadîsin din kütüphânesinin kazandığı hikmetlerdir:

Her kelāmuñ sebaḳ-āmūz-ı debistān-ı ezel
Her ḥadīṯüñ ḥikem-endūz-ı kütüb-ḫāne-i dīn (K. 8/23-26)

Hz. Âdem ve Havva'nın nesebinin izdivâcından maksat senin dünyayı şereflendirmendir:

İzdivāc-ı neseb-i Ādem-ile Ḥavvā'dan
Ġaraz ābisten-i envār-ı vücūduñdı hemīn (K. 8/52)

Nitekim âlemde her şey senin yüzün suyu hürmetinedir:

Senüñ yüzüñ ṣuyına ḳabż u basṭ ḥayy u memāt
Senüñ yüzüñ ṣuyına hep taʿayyünāt-ı umūr

Senüñçün oldı müzeyyen bu ḫākdān-ı zemīn
Senüñçün oldı muʿayyen bu ʿālem-i maʿmūr

Senüñçün oldı mücevher besāyiṭ -i ġabrāʾ
Senüñçün oldı münevver serāy-ı ʿālem-i nūr

Sen olmasañdı bilinmezdi ḫilḳat-i kevneyn
Sen olmasañdı ḳonılmazdı kār-gāh-ı dühūr

O nūr-ı çeşm-i cihān ü cihāniyānsın kim
Hemīn cemālüñe müştāḳ eger buṭūn u ẓuhūr (K. 22/24-26, 28)

Sen ki "ser-tâc-ı şefâ'at-talebân" (şefâat talep edenlerin baş tâcı)sın. O gün (umulur ki mahşer yerinde Allah'a) âsî kulların imtihânına yardım edesin ve belki Yahudi, Hristiyan ve Zerdüştlere de şefâat edesin:

O gün kim imtiḥān-ı ʿāṣiyāna idesin imdād
Şefāʿat idesüñ belki yehūd u gebr ü tersāyı (K. 16/77)

"Güneş her sabah senin yüzünü görmek arzusuyla gömleğinin nûrunu yüz parça eder"

Her ṣubḥ yüzüñ görmek-içün neyyir-i aʿẓam
Şevḳüñle ider nūr-ı girībānını ṣad-çāk (K. 18/7)

"Felekler acaba ay gibi parlak vücudun nerededir diyerek her gece yüz binlerce nur meşâlesi yakar" beyitleri güzel bir hüsn-i talil örneğidir:

Meh-i vücūduñ ʿaceb ḳandedür deyü eflāk
Yaḳar bütün giceler ṣad hezār meşʿal-i nūr (K. 22/47)

Şâir naatlarının sonunda Hz. Peygamber'in âl ve ashâbına salat ve selâm getirerek şiirini tamamlar:

Ṣad taḥiyyāt u selām hem-vāre olsun ḥaşre dek
Ālüñe aṣḥābuñā k'anlardur ehl-i fāyizūn (K. 12/33)

2.1.4. Ehl-i Beyt ve Sahabeler

Hz. Fâtıma, Hz. Ali ve çocukları Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'i ifade etmekte kullanılan "âl" ve "ehl-i beyt" tâbirleri *Dîvân*'da da bu mânâda zikredilmiştir. Hz. Fâtıma, lakabı Zehrâ'ya atıfta bulunularak "âl-i Zehrâ", "Fāṭımatü'z-Zehrā" terkibleriyle; Hz. Ali ise; Alî, Haydar-ı Kerrâr, Haydar, Aliyyü'l-Murtazâ, Murtazâ, Esedullâh, şâhen-şeh-i Necef isim ve lakaplarıyla söz konusu edilmiştir:[259]

Yārī bulurdı sāḥil-i baḥr-i selāmeti
İmdād-ı himmet eylese şāhen-şeh-i Necef (G. 340/7)

Âlemin gözü ve gönül gözünün nûru, aydınlığı olan kevn ü mekânın değerli iki incisinden Hz. Hüseyin "meh-i tâbân" (parlak ay) ; Hz. Hasan "mihr-i cihân" (cihân güneşi) dır:

Ol ḳurriyetü'l-ʿayn-ı dil ü dīde-i ʿālem
Kim iki girān-māye dür-i kevn ü mekāndur

Şāhān-ı felek-rütbe Ḥüseyn ile Ḥasan kim
Biri meh-i tābān u biri mihr-i cihāndur (K. 13/44-45)

Sevgilinin kan dökücü gamzelerinden teşbihle de Hz. Hüseyin'in Kerbelâ'da şehit düşmesine telmihte bulunulmuştur:

Ruḫṣat ey virdüñ yeter ol ġamze-i ḫūn-rīz ki
Eyledi dünyā yüzin mānend-i rūz-ı Kerbelā (G. 8/4)

---

259 Bu bölüm hazırlanırken şu kaynaklardan istifâde edilmiştir: Gülgûn Uyar, *Ehl-i Beyt İslâm Tarihinde Ali-Fâtıma Evlâdı (260/873'e Kadar),* Gelenek Yayıncılık, İstanbul 2004; Meliha Yıldıran Sarıkaya, "Türk-İslâm Edebiyatında Hz. Ali", *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlâhiyat Anabilim Dalı İslâm Tarihi ve Sanatları Bilim Dalı,* (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul 2004; İbn Hacer el-Askalânî, *Sahâbe-i Kirâm Ansiklopedisi*, Trc. Naim Erdoğan, Red. Mehmet Yılmaz, I-V, İz Yayıncılık, İstanbul 2009.

Hz. Peygamber'in soyu ehl-i beyt ile devam etmiş ve Hz. Hüseyin'in soyundan gelenlere seyyid; Hz. Hasanın soyundan gelenlere şerif[260] denilmiştir. Şâir, seyyidlerin yeşil sarık sarmalarına şekil ve renk bakımından "gonca" teşbihiyle atıfta bulunmuştur:

Ġonce-ṭıflın sebz ʿimāmeyle görüp ikrām idüñ
Aṣlı zīrā nesl-i pāk-i āl-i Zehrā'ya çıḳar (G. 127/4)

Sebz-ʿimāmeyle çıḳar gülşende ġonce gülbüne
Seyyid-i ʿālī-nesebdür āl-i Zehrā'dan çıḳar (G. 157/3)

Yârî, ehl-i beytin yanı sıra "çâr-yâr-ı güzîn" olarak tavsif edilen dört halifeden de hürmetle bahseder. Hz. Ebûbekir Sıddîk lakabıyla Hz. peygamber'e sadakati, hakîkat âlemine vukûfiyeti, fazileti; Hz. Ömer Fârûk lakabıyla adaleti, ahlâkı; Hz. Osmân, İbn-i Affân ve Zünnûreyn lakablarıyla edebi, halifelik döneminde Hz. Ebûbekir'den sonra tekrar Kur'ân'ın düzenlenmesi (istinsah edilmesi, çoğaltılıp neşredilmesi); Hz. Ali yukarıda zikrettiğimiz lakaplarla yiğitliği, cesareti vesilesiyle söz konusu edilir:[261]

Muḥīṭ-i ʿālem-i taḥḳīḳ Ḥażret-i Ṣıddīḳ
Şükūh u şānı sezā idi fażl u rüchāna

Şeh-i serīr-i ʿadālet Cenāb-ı Fārūḳ'uñ
Ṣadā-yı maʿdelet-i ḥükmi ṭoldı devrāna

Cihān-ı ḥilm ü ḥayā yaʿnī Ḥażret-i ʿOṯmān
Niẓām-ı sūre-i āyātı virdi Ḳur'āna

Dilīr-i maşrıḳ u maġrib ʿAliyy-i Bū Ṭālib
Kerem-nüvāz [u] şecāʿat-ṭırāz-ı merdāne (K. 11/29-31)

Şâir, dört halifeyi "din Kâbesinin dört rüknü" olarak vasıflandırır:

Ḫuṣūṣā çār-yāruñ çār-rükn-i Kāʿbe-i dīndür.
Ebū-Bekr ü ʿÖmer ʿOṯmān ʿAlī vü āl-i Zehrā'yı (K. 16/99)

Bū-Bekr ile ʿOṯmān u ʿÖmer Ḥaydar-ı Kerrār
Her biri ẓafer-yāver-i ıḳlīm-sitāndur (K. 13/43)

Şâir, dört hâlife arasında en fazla Hz. Ali'yi zikretmiştir. Bir beytinde onun "*Lâ fetâ* vahyine vâsıl, *Hel etâ* nûruna mâlik" olduğunu söyler:

---

260 bk. Mustafa Sabri Küçükaşcı, "Seyyid", *DİA*, İstanbul 2009, C. 37, s. 40.
261 bk. M. 4/97-100, K. 16/68-69, K. 31/22, K. 33/13, K. 37/25, K. 42/15, G. 408/4, Mt. 131.

Vāṣıl-ı vaḥy-i *lā fetā*[262] *ʿAlī-st*
Mālik-i nūr-ı hel etā[263] *ʿAlīst* (M. 4/101)

Dîvân'da Hz. Ali'nin zikredildiği beyitlerde ona nisbet edilen birtakım unsurlar da yer almaktadır. Hz. Peygamber'den Hz. Ali'ye intikal ettiği nakledilen Düldül adlı binek ve Zülfekar adlı kılıç etrafında çeşitli teşbihler yapılarak beyitlerde ele alınır.[264]

Söz meydânındaki kabiliyeti bakımından şâir kendisini Haydar-ı Kerrâr'a yaratılış atını Düldül'e, sevgilinin gamzelerini ateş saçıcılığı ile Zülfekar'a benzetir:

Pençe-şīrem çü Ḥaydar-ı Kerrār
Ẕülfeḳār-āzmā-yı meydānem (K. 43/115)

Ḥaydar-ı Kerrār-ı maʿnāsın hele
Esb-i ṭabʿuñ Yārīyā Düldül midür (G. 101/6)

İstese Yārī neheng-i āteş-efşānı olur
Ẕülfeḳār-ı dest-i Ḥaydar'dan nişāndur ġamzesi (G. 737/8)

Hz. Peygamber'in amcasının oğlu, tefsir ve fıkıh ilimlerinde otorite kabul edilen ve çok hadîs rivayet edenler arasında yer alan sahâbî Abdullah İbn Abbâs[265] ile İlk Müslümanlardan, aşere-i mübeşşereden olup Kûfe tefsir ve fıkıh mekteplerinin kurucusu Abdullah İbn-i Mesûd[266] *Dîvân*'da zikredilen sahabeler arasındadır. Övülen için benzetilen olarak zikredilmişlerdir:

---

262 Fetâ (yiğit, genç, er) yok. Hadîs olduğu ifâde edilen bu sözün tamamı şöyledir: "Lā fetā illā ʿAlī lā seyfe illā ẕülfiḳār", "Ali'den başka yiğit, Zülfikârdan başka kılıç yoktur". bk. Aclûnî, *Keşfu'l-Hâfâ*, II, 3069. Bu eserde hadîsin uydurma olduğu ifade edilmektedir. Ancak Taberî, bu sözün Uhud savaşı sırasında gâipten bir nidâ olarak duyulduğunu nakleder. bk. Ebû Cafer İbn Cerir Muhammed b. Cerir b. Yezid Tâberî, *Tarihü't-taberi : Tarihü'l-ümem ve'l-müluk*, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1987, c. 3, s. 116. Burgâzî ise *Fütüvvet-nâme* adlı eserinde şu bilgileri naklederler: "Hazret-i Resûl sallallahu âleyhi ve selem eyitdi: Yâ Alî ol her gün cigerüni kan eylese sen ne kılasın? Alî eyitdi, ol kişi günde bin kere cigerüm kan eyleyüp gönlüm yıkarsa ben anun hatırın yıkmayam. Pes Resûlullâhu sallallâhu aleyhi ve selem buyurdu kim Lâ fetâ illâ Alî lâ seyfe illâ ẕülfiḳār". bk. Kaan Yılmaz, "Burgâzî Fütüvvetnâme Dil İncelemesi-Metin-Sözlük", *Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Mayıs 2006, s. 113-114. Ayrıca bk. Ahmet Serdaroğlu, *Usûl-i Hadîs ve Mevzûât-i Aliyyü'l-Karî Tercemesi*, Ayyıldız Matbaası, Ankara 1966, s. 129.

263 Geçmedi mi? İnsân, 76/1. Âyetin tamamı şöyledir : "İnsanın üzerinden, henüz kendisinin anılan bir şey olmadığı uzun bir süre geçmedi mi?".

264 G. 664/6, G. 698/4, G. 757/7, T. 20/23.

265 İsmail Çakan, Muhammed Eroğlu, "Abdullah b. Abbas b. Abdülmuttalib", *DİA*, İstanbul 1988, C. 1, s. 76.

266 İsmail Cerrahoğlu, "Abdullah b. Mes'ûd", *DİA*, İstanbul 1988, C. 1, s. 114.

Müşābih İbn-i Mesʿūd ile belki İbn-i ʿAbbās'a
Ḳırāʾat eyledükçe ḥażret-i Furḳān-ı ẕī-şānı (K. 36/15)

Şâir, sahâbe-i kirâmın büyüklerinden ve meşhurlarından, silsiletü'z-zeheb diye bilinen altın silsilenin ikinci halkası olan Selmân-ı Fârisî[267]'yi de bir beytinde zikreder:

Nasıl ki gül bahçesinde goncanın kıymetini bülbül bilirse, hânedân-ı Murtazâ'yı da Hazret-i Selmân'a sormak gerekir.

Ġoncenüñ gülşende ḳadr [ü] ḳıymetin bülbül bilür
Ḫānedān-ı Murtażāyı Ḥażret-i Selmān'a ṣor (G. 62/6)

2.1.5. Âyetler ve Hadîsler

Klâsik Türk edebiyatının en belirgin ve temel özelliklerinden biri mahsûllerinde dinî kültüre yer verilmesidir. Bu edebî geleneğe bağlı şâirlerden biri olan Yârî, dinî kültürün bir başka ifadeyle İslâm inancının temel iki kaynağı âyet ve hadîsleri beytin anlam dünyası içerisinde mânâyı kuvvetlendirecek, muhtevaya uygun olacak şekilde eserinde çokça zikretmiştir. Âyetlerden özellikle Ar'âf, 7/172, Necm, 53/9 ve Kalem, 68/1 numaralı âyetlere; hadîslerden ise Hz. Peygamber'in âlemin yaratılış sebebi olduğuna, onun yüzü suyu hürmetine mevcûdâtın sûret bulduğuna işaret eden "levlâke" hadîsine yer verilmiştir. Eserde zikredilen hadîsleri kaynakları açısından değerlendirdiğimizde mûteber hadîs kaynaklarında yer alan hadîslerin yanı sıra vahdet-i vücûd nazariyesini benimseyen mutasavvıfların eserlerinde zikrettikleri hadîslere de başvurulmuştur.

Tesbit edebildiğimiz kadarıyla *Dîvân*'da yer alan âyet ve hadîsler şunlardır:

2.1.5.1. Âyetler

Kadı ve mutasavvıf bir kimliğe sahip olan şâir Yârî, *Dîvân*'ında Kur'ân-ı Kerîm âyetlerini bazen tam âyeti bâzen âyetin bir kısmını iktibâs veya telmih yaparak çokça zikretmiştir. Bu kullanımların yanı sıra "âyete'l-kürsî", "sûre-i duhân", "sûre-i nûr", "nûr âyeti" eserde isim olarak yer almıştır:

Muṣḥaf-ı ḥüsnüñ üzre ḫaṭṭuñda
Yazılu *sūre-i Duḫān* görinür (G. 181/2)[268]

Arapça bir kelime olan Duhân; "duman, tütün" demektir. Duhân sûresi Kur'ân-ı Kerîm'de 44. sûre olup 59 âyetten oluşmaktadır.

---

267 *İslâm Âlimleri Ansiklopedisi*, Yay. Haz. İlhan Apak, Türkiye Gazetesi, İstanbul [t. y.], C. 2, s. 35. Ayrıca bk. Daniş Remzi Korok, Müşerref Akkut, *Meşhur Sahâbeler ve Fakihler*, Türk Neşriyat Yurdu, İstanbul 1956, s. 39-46.

268 G. 538/4.

Ne ḳadar sūz-ı derūn ṣāḥibidür şemʿi görüñ
Sūre-i Nūr-ile pervāneyi eyler tesḫīr (G. 239/2)

Nûr, "Gözle görülen aydınlık, maddî şeyleri görmeye yarayan ışık, ziyâ; kalp gözüyle his ve idrak edilen gönül açıcı aydınlık, maddî olmayan hususlarda basîret gözüyle görülen ve gerçeği görmeyi sağlayan mânevi ışık" mânâlarına gelmektedir. Kur'ân-ı Kerîm'de 24. sûre olup 64 âyetten oluşmaktadır.

Baḳduḳça ṣafḥ-ı nūr-ı tecellīye dīdesi
Nūr āyeti ṣadāsı gelürdi Kelīm'den (G. 532/3)

Nûr âyeti; Kur'ân-ı Kerîm'deki Nûr sûresinin 35. âyeti için kullanılan bir ifadedir. Âyet şöyledir:

"Allah, göklerin ve yerin nurudur. O'nun nurunun temsili, içinde lamba bulunan bir kandillik gibidir. O lamba kristal bir fanus içindedir; o fanus da sanki inciye benzer bir yıldız gibidir ki, doğuya da, batıya da nisbet edilemeyen mübarek bir ağaçtan, yani zeytinden (çıkan yağdan) tutuşturulur. Onun yağı, neredeyse, kendisine ateş değmese dahi ışık verir. (Bu,) nur üstüne nurdur. Allah dilediği kimseyi nuruna eriştirir. Allah insanlara (işte böyle) temsiller getirir. Allah her şeyi bilir."[269] (Nûr, 24/35)

Āyetü'l-kürsī oḳur bülbül bülend-āvāz ile
Maḥfil olsa ʿarş lāyıḳdur aña iʿzāz ile (Mt. 129)

Kur'ân-ı Kerîm'in ikinci sûresi olan Bakara sûresinin 255. âyeti içinde Alah'ın kürsüsü zikredildiği için "âyetü'l-kürsî" adıyla anılmaktadır. Bu âyet hem muhtevası hem üstün özellikleri sebebiyle dikkat çekmiş, hakkında hadîsler vârit olmuş, çok okunmuş, şifa ve korunmaya vesile kılınmıştır.[270]

Dîvân'da telmihte bulunulan âyetlerin geçtiği beyitler şunlardır:

Ey maṭlaʿ-ı nüsḫa-i emānī
Dībāce-i *sebʿatü'l-meṯānī* (M. 3/12)

"Tekrarlanan yedi (âyet)" mânâsına gelen "*sebʿatü'l-meṯānī, sebʿ-i meṯānī*[271], *sebʿu'l-meṯānī*[272]" ibâreleri yedi âyetten meydana gelen ve Kur'ân-ı Kerîm'in ilk sûresi olan Fatiha'ya verilen addır. Hicr Sûresi'nin 87. âyetinde; "Andolsun ki, biz sana tek-

---

269 bk. *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, Haz. Hayrettin Karaman, Mustafa Çağrıcı, İbrahim Kâfi Dönmez, Sadrettin Gümüş, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2003, C. IV, s. 103-105.

270 *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C. I, s. 276-279.

271 K. 24/39.

272 Kt. 66/4.

rarlanan yedi âyeti ve yüce Kur'ân'ı verdik." buyrulmuştur. Âyette geçen "tekrarlanan yedi âyet" ibâresiyle fâtiha sûresine telmihte bulunulduğu müfessirlerce açıklanmıştır. Buna delil olarak da Hz. Peygamber'den rivâyet edilen şu hadîs gösterilmiştir: "Ebu Saîd İbnu'l-Muallâ (radıyallahu anh) anlatıyor: 'Ben Mescid-i Nebevî'de namaz kılıyordum. Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) beni çağırdı. Fakat (namazda olduğum için) icabet edemedim. Sonra yanına gelerek: 'Ey Allah'ın Resûlü namaz kılıyordum (bu sebeple cevap veremedim diye özür beyan ettim). Bana: ' Allahu Teâlâ Kitabı'nda: 'Ey iman edenler, Allah ve Resûlü sizi çağırdıkları zaman hemen icâbet edin' buyurmuyor mu?' (Enfal, 8/24) dedi ve arkasından ilâve etti: 'Sen mescidden çıkmazdan önce, sana Kur'ân-ı Kerîm'in (sevabca) en büyük sûresini öğreteyim mi?' dedi ve elimden tuttu. Mescidden çıkacağı sırada ben: 'Sana en büyük sureyi öğreteceğim' dememiş miydiniz? dedim. Bana: 'O sûre Elhamdülillâhi Rabbi'l-âlemîn dir ki (namazlarda tekrar tekrar okunan) yedi âyet (es-Seb'u'l-mesânî) ve bana verilen yüce Kur'ân'dır' buyurdu." (Buhârî, Tefsîr 1; Nesâî, İftitâh 26; Ebû Dâvud, Vitr, 15)

Ḥayy u Bāḳī vü lā yemūt[273] *u ebed*
Külli yevmin ki der-şuʾūnāt-est (K. 1/ 3)

"Diri, dâimî, sonsuz ve "ölüm yoktur" (kelâmının muhatabıdır). O, her an yaratma halindedir."

Bu beyitte "O, her an yaratma halindedir." (Rahmân, 55/29) âyetine telmih yapılmıştır.

İtdüñ s̱elās̱ ü heft ü çehārı ṭılısm aña
Efrād-ı ḳāyinātı ḳılup *kāf [u] nūn*dan (K. 3/10)[274]

Beytin ikinci mısraında geçen "kāf [u] nūn" ibâresinden maksat Kur'ân-ı Kerîm'de, Bakara, 2/117. âyette belirtildiği üzere "(O), göklerin ve yerin eşsiz yaratıcısıdır. Bir şeyi dilediğinde ona sadece 'Ol!' der, o da hemen oluverir." hakîkatidir.[275]

Mū-şikāfān-ı ḥaḳāyıḳ nice ḥall eyler anı
Sırr-ı tenzīlde silk-i süḫanuñ *ḥabl-i metīn* (K. 8/44)[276]

---

273 Ölüm yoktur. Bu ibâre Kur'ân-ı Kerîm'de 3 âyette zikredilmiştir. bk. Tâ-Hâ, 20/74; Furkān, 25/58; A'lâ, 87/13.

274 Kt. 66/9.

275 Bu mânâda ayrıca şu âyetlere bakılabilir: Âli İmrân, 3/47, 59; En'âm, 6/73; Nahl, 16/40; Meryem, 19/35; Yâsîn, 36/82; Mü'min, 40/68.

276 Ayrıca bk. K. 10/3, K. 19/28, K. 22/165; G. 408/4; G. 794/3.

Kur'ân-ı Kerîm'de; "Hep birlikte Allah'ın ipine (İslam'a) sımsıkı yapışın; parçalanmayın." (Âl-i İmrân, 3/103) buyurulmaktadır. Beyitte zikredilen "ḥabl-i metīn" "sağlam ip" ibâresi ile bu âyete telmih yapılmıştır.

Saña fetḥ oldı miftāḥ-ı kilīd-i genc-i furḳānı
Saña taʿlīm olındı ṣūre-i tenzīl-i *kāf hā*yı (K. 16/34)

Kur'ân-ı Kerîm'de Meryem sûresinin 1. âyetinde geçen hurûf-ı mukataadan ikisine telmihte bulunulmuştur. Sûrenin ilk âyeti şöyledir: "Kaf. Ha. Ya. Ayn. Sad." (Meryem, 19/1)

Ba'de ʿusr ez-yüsür mükāfātum
Ḥamd kim şāh-ı Mıṣr-ı ʿirfānem (K. 43/80)

"Ba'de ʿusr ez-yüsür", "güçlükten sonra kolaylık ile" anlamındaki bu ifade ile "Allah, bir güçlükten sonra bir kolaylık yaratacaktır." âyetine telmih yapılmıştır. Âyetin tamamı şöyledir: "İmkânı geniş olan, nafakayı imkânlarına göre versin; rızkı daralmış bulunan da Allah'ın kendisine verdiği kadarından nafaka ödesin. Allah hiç kimseyi verdiği imkândan fazlasıyla yükümlü kılmaz. Allah, bir güçlükten sonra bir kolaylık yaratacaktır." (Talâk, 65/7)

Ledünnī ʿilmini taʿlīm ider *esmā-i ḥüsnā*dan
O kim Yārī ḥaḳāyıḳ ʿilmini bilmekde māhirdür (G. 57/9)

Kur'ân-ı Kerîm'de (Haşr, 59/24)[277] "En güzel isimler O'nundur" buyurulmaktadır. Beyitte "esmā-i ḥüsnā" ifadesi ile âyete telmihte bulunulmuştur.

Dağlar olsa taḥammül idemez bir şerere
Tāb-ı ʿaşḳuñ yine lā-büd dil-i sūzāna ṣıġar (G. 115/3)

Bu beyitte de "Mûsâ tayin ettiğimiz vakitte (Tur'a) gelip de Rabbi onunla konuşunca 'Rabbim! Bana (kendini) göster; seni göreyim!' dedi. (Rabbi): Sen beni asla göremezsin. Fakat şu dağa bak, eğer o yerinde durabilirse sen de beni göreceksin!' buyurdu. Rabbi o dağa tecelli edince onu paramparça etti, Mûsâ da baygın düştü. Ayılınca dedi ki: Seni noksan sıfatlardan tenzih ederim, sana tevbe ettim. Ben inananların ilkiyim." (Ar'âf, 7/143) âyetine telmihte bulunulmuştur.

---

277 Ayrıca bk. Aʿrâf, 7/180; İsrâ, 17/110

Dîvân'da yer alan bazı âyetler ise vezin gereği âyetin orijinalindeki kelimelerin yerleri değiştirilerek zikredilmiştir. Vezin gereği okunuşları ile eserde yer alan âyetler ve geçtiği beyitler şunlardır:

ḥā mīm[278] (M. 3/6; K. 22/23)
kün fe-kān[279] (M. 3/10, 77; M. 4/3, 123)
Kün selāmen ve berden İbrāhīm[280] (M. 4/109)
*ʿĀlimü'l-ġaybi ve'ṣ-ṣehādā*t-est[281] (K. 1/9)
Ḫalaḳaʾl-arżı veʾs-semāvāt-est[282] (K. 1/10)
Kelemḥatüʾl-baṣar[283] (K. 22/90)

---

278 Kur'ân-ı Kerîm'de "حم" yazılışıyla 7 sûrenin ilk âyetidir. Sûreler için bk. Mü'min, 40/1; Fussilet, 41/1; Şûrâ, 42/1; Zuhruf, 43/1; Duhân, 44/1; Câsiye, 45/1; Ahkâf, 46/1. "Çoğu Mekke'de nâzil olan yirmi dokuz sûrenin başında ya bir âyet ya da bir âyetin başlangıcı olarak, kelime oluşturmayan bazı harfler yer almakta olup bunlara hurûf-ı mukattaa (ayrı ayrı harfler) denir. Bunlar Arap alfabesinin on dört harfidir ve bazı sûrelerin başında tek harf olarak, bazılarının başında ise birden fazla harfin yan yana dizilişi şeklinde yer almışlardır. Bu harflerin Kur'ân-ı Kerîm'den bir âyet veya âyet parçası olduğunda şüphe yoktur. Mânaları ve hikmetleri üzerinde ise farklı görüşler ve yorumlar ileri sürülmüştür. Sıradan insanların bilgi vasıtalarıyla mânalarını ve kullanılış maksatlarını (hikmet) bilmek ve anlamak mümkün olmayan bu harflere, kezâ lügat mânalarında kullanılmamış olup ne mânaya geldikleri de açıklanmamış bulunan bazı kelimelere müteşâbihat adı verilmektedir." *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, Haz. Hayrettin Karaman, Mustafa Çağrıcı, İbrahim Kâfi Dönmez, Sadrettin Gümüş, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2003, c. I, s. 17.

279 Kün fe-kān: Ol dediği olur. Bu ibareden maksat Kur'ân-ı Kerîm'de, Bakara, 2/117. âyette belirtildiği üzere "(O), göklerin ve yerin eşsiz yaratıcısıdır. Bir şeyi dilediğinde ona sadece 'Ol!' der, o da hemen oluverir." hakîkatidir. Âyette geçen "kün" kelimesine işaret edilmektedir. Bu mânâda ayrıca şu âyetlere bakılabilir: Âli İmrân, 3/47, 59; En'âm, 6/73; Nahl, 16/40; Meryem, 19/35; Yâsîn, 36/82; Mü'min, 40/68.

280 "İbrâhim'e serin ve esenlik ol" Enbiyâ, 21/69. âyet-i kerîmeden iktibas olup âyet şöyledir: 'Ey ateş! İbrâhim için serinlik ve esenlik ol!' dedik."

281 Kur'ân-ı Kerîm'de bu ibare şu şekilde geçmektedir: "gizliyi ve açığı bilendir". Bk. En'âm, 6/73; Tevbe, 9/94, 105; Ra'd, 13/9; Mü'minûn, 23/92; Secde, 32/6; Zümer, 39/46; Haşr, 59/22; Cum'a, 62/8; Tegâbun, 64/18.

282 Bu ibare Kur'ân-ı Kerîm'de şu şekilde geçmektedir: "gökleri ve yeri yarattı". Bk. Bakara, 2/164; Âl-i İmrân, 3/190, 191; Enʿâm, 6/1, 73; Aʿrâf, 7/54; Tevbe, 9/36; Yûnus, 10/3; Hûd, 11/7; İbrâhim, 14/19, 32; Nahl, 16/3; İsrâ, 17/99; Kehf, 18/51; Furkan, 25/59; Neml, 27/60; Ankebût, 29/61; Rûm, 30/22; Lokman, 31/10, 25; Secde, 32/4; Yâsîn, 36/81; Zümer, 39/5, 38; Müʾmin, 40/57; Şûrâ, 42/29; Zuhruf, 43/9; Ahkâf, 46/33; Hadîd, 57/4; Tegâbun, 3/64.

283 Nahl, 16/77. âyetten iktibas yapılmıştır. Âyette bu ibâre şöyle yer almaktadır: "bir göz açıp yumma gibi…" Âyetin tamamı ise şöyledir: "Göklerin ve yerin gaybı Allah'a aittir. Kıyametin kopması ise, göz açıp kapama gibi veya daha az bir zamandan ibarettir. Şüphesiz Allah, her şeye kadirdir."

Dîvân'da ayrıca tam olarak âyet olmamakla birlikte bazı âyetlere dayanılarak zikredilen iki Arapça ibâre bulunmaktadır:

Hāẕihi cennātu ʿadnin fedḫulūhā ḫālidīn[284] (K. 23/18)
Lā yuḍīʿ ullāhu fi'd-dāreyni ecre'l-muḥsinīn[285] (K. 23/26)

Tam ve kısmî iktibâs edilen âyetlerin *Dîvân* tertibine göre sırasıyla geçtiği beyitler şunlardır:

[286] لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيم (1a)
[287] لاَ رَيْبَ (1a; M. 3/18, 55; M. 5/6)
[288] شَهِدَ اللَّه (1a)
[289] أَوْ أَدْنَى (1a; M. 3/19, 57; M. 5/6; K. 10/3; K. 16/59; K. 22/95)
[290] أَرْسَلْنَا (1a, K. 1/21; K. 19/31)
[291] وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلاَّ رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ (1a)
[292] وَمَا نُعَذِّبَهُمْ وَأَنْتَ فِيهِمْ (1a)
[293] وَالشُّعَرَاءُ يَتَّبِعُهُمُ الْغَاوُونَ (2a)

---

284 "İşte bu bir cennet bahçesidir, ebediyyen içinde kalmak üzere girin." Bu ibâre âyet olmamakla beraber ibârede geçen "cennāti ʿadnin"; Tevbe, 9/ 72, Raʿd, 13/ 23, Nahl, 16/ 31, Kehf, 18/31, Meryem, 19/61, Tâhâ, 20/76, Fâtır, 35/ 33, Sâd, 38/50, Mü'min, 40/8, Saff, 61/12, Beyyine, 98/8 âyetlerinde; "fedḫulūhā ḫālidīn"; Zümer, 39/ 73 âyetinde geçmektedir. İbârenin bu âyetlere dayandığı kanaatindeyiz.

285 "Allah iyilik yapanların mükâfatını iki dünyâda da zâyi etmez." Bu ibâre âyet olmamakla birlikte Kur'ân-ı Kerîm'deki Tevbe 9/120 ve Yûsuf, 12/90'daki âyetlere dayandığı kanaatindeyiz.

286 Leḳad ḫalaḳne'l-insāne fī aḥseni taḳvīm: Biz insanı en güzel biçimde yarattık. Tîn, 95/4.

287 lā-raybe: hiç şüphe yoktur. Kur'ân-ı Kerîm'de 14 defa zikredilen bu ibâre için bk. Bakara, 2/2; Âli İmrân, 3/9, 25; Nisa, 4/87; Enʿâm, 6/12; Yûnus, 10/ 37; İsrâ, 17/99; Kehf, 18/21; Hac, 22/7; Secde, 32/2; Mü'min, 40/59; Şûrâ, 42/7; Câsiye, 45/ 26, 32.

288 şehīdallāh: Allâh şâhiddir (ki). Âli İmrân, 3/18. Âyetin tamamı şöyledir: "Allah, adaleti ayakta tutarak (delilleriyle) şu hususu açıklamıştır ki, kendisinden başka ilah yoktur. Melekler ve ilim sahipleri de (bunu ikrar etmişlerdir. Evet) mutlak güç ve hikmet sahibi Allah'tan başka ilah yoktur."

289 ev ednā: hatta daha da yakın oldu. Necm, 53/9. Âyetin tamamı şöyledir:
"O kadar ki (birleştirilmiş) iki yay arası kadar, hatta daha da yakın oldu"

290 erselnā: gönderdik. Enbiyâ, 21/107. Âyetin tamamı şöyledir: "(Resulüm!) Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik."

291 "(Resûlüm!) Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik." Enbiyâ, 21/107. Metinde âyet iktibâsında bazı farklılıklar yer almaktadır: Vemā: innā. "illâ" ibaresi yer almamaktadır.

292 "Sen onların içindeyken onlara azap edecek değiliz" Enfâl, 8/33 'deki âyetten kısmî iktibâs yapılmıştır. Âyetin aslı şöyledir: "Hâlbuki sen onların içinde iken Allah, onlara azap edecek değildir."

293 "Şâirler(e gelince), onlara da sapıklar uyarlar." Şuarâ, 26/224.

[294] إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ (2a)
[295] لَا تَقْنَطُوا (M. 1/7; K. 1/35)
[296] كُن (M. 3/11; G. 143/3; Kt. 65/1)
[297] أَوْحَى (M. 3/19)
[298] قَابَ قَوْسَيْن (M. 3/32; G. 686/1; Db. 26/1)
[299] أَسْرَىٰ (M. 3/57)
[300] لَئِن شَكَرْتُمْ (M. 3/88)
[301] ن وَالْقَلَم (M. 4/10; K. 3/3; K. 10/27; K. 16/58)
[302] مَا يَسْطُرُون (M. 4/10; K. 3/3; K. 10/27; K. 12/1; K. 16/58)
[303] قَالُواْ بَلَى (M. 4/16; K. 10/20; K. 43/73; G. 138/6; G. 278/6; G. 337/4; G. 584/7; Kt. 36/1)
[304] هَلْ أَتَى (M. 4/101)
[305] أَعْطَيْنَا (M. 4/107, K. 19/40)

---

294 "Ancak iman edip iyi işler yapanlar…" Şuarâ, 26/227.

295 lā taḳneṭū: ümit kesmeyiniz. Zümer, 39/53. Âyetin tamamı şöyledir: "De ki: Ey kendi nefisleri aleyhine haddi aşan kullarım! Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin! Çünkü Allah bütün günahları bağışlar. Şüphesiz ki O, çok bağışlayan, çok esirgeyendir."

296 kün: Ol! Kur'ân-ı Kerîm'de âyetlerde كُن فَيَكُونُ şeklinde geçen bu ibare "Ol (der) o da oluverir" mânâsına gelmektedir. Âyetler için bk. Bakara, 2/117; Âli İmrân, 3/47, 59; En'âm, 6/73; Nahl, 16/40; Meryem, 19/35; Yâsin, 36/82; Mü'min, 40/68.

297 Evḥā: vahyetti. Necm, 53/10. Âyetin tamamı şöyledir: "Bunun üzerine Allah, kuluna vahyini bildirdi."

298 ḳābe ḳavseyn: iki yay arası kadar. Necm, 53/ 9. Âyetin tamamı şöyledir: "O kadar ki (birleştirilmiş) iki yay arası kadar, hatta daha da yakın oldu."

299 esrā: yürüttü. İsrâ, 17/1. Âyetin tamamı şöyledir: "Bir gece, kendisine âyetlerimizden bir kısmını gösterelim diye (Muhammed) kulunu Mescid-i Harâm'dan, çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksâ'ya götüren Allah noksan sıfatlardan münezzehtir; O, gerçekten işitendir, görendir."

300 le-in şekertüm: eğer şükrederseniz. İbrâhim, 14/7. Âyetin tamamı şöyledir: "Hatırlayın ki Rabbiniz size: Eğer şükrederseniz, elbette size (nimetimi) artıracağım ve eğer nankörlük ederseniz hiç şüphesiz azabım çok şiddetlidir! diye bildirmişti."

301 Nūn ve'l-ḳalem: Kalem, 68/1. Âyetin tamamı şöyledir: "Nun. Kaleme ve (kalem tutanların) yazdıklarına andolsun ki".

302 mā yesṭurūn: (kalemle) yazdıklarına. Kalem, 68/1.

303 Ḳālū belā: Evet, dediler. A'raf, 7/172. Âyetin tamamı şöyledir: "Kıyamet gününde, biz bundan habersizdik demeyesiniz diye Rabbin Âdem oğullarından, onların bellerinden zürriyetlerini çıkardı, onları kendilerine şahit tuttu ve dedi ki: 'Ben sizin Rabbiniz değil miyim?' (Onlar da), 'Evet (buna) şâhit olduk', dediler."

304 hel etā: geçmedi mi? İnsân, 76/1. Âyetin tamamı şöyledir : "İnsanın üzerinden, henüz kendisinin anılan bir şey olmadığı uzun bir süre geçmedi mi?"

305 aʿṭaynā: verdik. Kevser, 108/1. Âyetin tamamı şöyledir: "(Resûlum!) Kuşkusuz biz sana Kevser'i verdik."

[306] ثُمَّ دَنَا (M. 5/6; K. 10/24)
[307] لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ (K. 1/2)
[308] قُلْ هُوَ اللَّه (K. 1/2)
[309] لَا يَمُوت (K. 1/3)
[310] أَرِنِي (K. 2/40)
[311] لَن تَرَانِي (K. 2/40; K. 4/15; K. 5/20; G. 412/2, 3; G. 417/1)
[312] عَلَّمَ الأَسْمَاء (K. 4/32; K. 10/2; K. 16/18)
[313] قَوْسَيْن (K. 4/36)
[314] فَاسْتَقِمْ (K. 4/37; K. 8/62; K. 19/35)
[315] أَحْسَنِ تَقْوِيم (K. 8/17; K. 22/34; Mt. 15)
[316] قَابَ قَوْسَيْن (K. 9/13; K. 10/24; K. 16/59; K. 17/5; K. 22/94; G. 59/3)
[317] سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى (K. 10/1; G. 110/1)

---

306 Sümme denā: Sonra (Muhammed'e) yaklaştı. Necm, 53/8. Âyetin tamamı şöyledir: "Sonra (Muhammed'e) yaklaştı, (yere doğru) sarktı."

307 Lem yelid ve lem yūled: O, doğurmamış ve doğmamıştır. İhlâs, 112/3.

308 Ḳul huvāllāh: De ki O Allâh. İhlâs, 112/1.

309 lā yemūt: ölüm yoktur. Bu ibâre Kur'ân-ı Kerîm'de 3 âyette zikredilmiştir. bk. Tâ-Hâ, 20/74; Furkān, 25/58; A'lâ, 87/13.

310 erīnī: bana görün. Ar'âf, 7/143.

311 len terānī: sen beni göremezsin. Ar'âf, 7/143. Âyetin tamamı şöyledir: "Mûsâ tayin ettiğimiz vakitte (Tur'a) gelip de Rabbi onunla konuşunca 'Rabbim! Bana (kendini) göster; seni göreyim!' dedi. (Rabbi): 'Sen beni asla göremezsin. Fakat şu dağa bak, eğer o yerinde durabilirse sen de beni göreceksin!' buyurdu. Rabbi o dağa tecelli edince onu paramparça etti, Mûsâ da baygın düştü. Ayılınca dedi ki: Seni noksan sıfatlardan tenzih ederim, sana tevbe ettim. Ben inananların ilkiyim."

312 'alleme'l-esmā: isimleri öğretti. Bakara, 2/31. âyetten kısmî iktibas yapılmıştır. Âyetin tamamı şöyledir: "Allah Âdem'e bütün isimleri, öğretti. Sonra onları önce meleklere arzedip: Eğer siz sözünüzde sadık iseniz, şunların isimlerini bana bildirin, dedi."

313 ḳavseyn: iki yay. Necm, 53/9. Âyetin tamamı şöyledir: "O kadar ki (birleştirilmiş) iki yay arası kadar, hatta daha da yakın oldu."

314 festaḳim: dosdoğru ol. Hûd, 11/112. Âyetin tamamı şöyledir: "O halde seninle beraber tevbe edenlerle birlikte emrolunduğun gibi dosdoğru ol! Aşırı da gitmeyin. Çünkü O, sizin yaptıklarınızı çok iyi görendir."

315 aḥsen-i taḳvīm: en güzel biçim. Tîn, 95/4. Âyetin tamamı şöyledir: "Biz insanı en güzel biçimde yarattık."

316 ḳābe ḳavseyn: iki yay arası kadar. Necm, 53/ 9. Âyetin tamamı şöyledir: "O kadar ki (birleştirilmiş) iki yay arası kadar, hatta daha da yakın oldu."

317 Subḥānelleẕi esrā: O (Allah) ki eksiklikten uzaktır. Yürüttü… İsrâ, 17/1; "Noksan sıfatlardan münezzeh (Allah), bir gece…" Âyetin tamamı şu şekildedir: "Bir gece, kendisine âyetlerimizden bir kısmını gösterelim diye (Muhammed) kulunu Mescid-i Harâm'dan, çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksâ'ya götüren Allah noksan sıfatlardan münezzehtir; O, gerçekten işitendir, görendir."

[318] قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَ (K. 10/3, 18, K. 16/22)
[319] فِي أَحْسَنِ تَقْوِيم (K. 10/4)
[320] سَقَاهُمْ رَبُّهُمْ (K. 10/5)
[321] سَعْيُكُم مَّشْكُور (K. 10/5)
[322] وَمَا رَمَيْتَ (K. 11/26; K. 22/72)
[323] أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمُ الْفَائِزُونَ (K. 12/33)
[324] فَعَلَيْهِمْ (K. 14/52)
[325] رَحْمَةً لِّلْعَالَمِين (K. 16/6; K. 17/22; Db. 25/2)
[326] فَاخْلَعْ نَعْلَيْكَ (K. 16/19)
[327] مَا تَقَدَّمَ مِن ذَنب (K. 19/18; K. 22/37)
[328] وَمَا تَأَخَّر (K. 19/18; K. 22/3)
[329] إِنَّ رَبَّنَا لَغَفُور (K. 22/2)

---

318 ḳābe ḳavseyni ev ednā: iki yay arası kadar, hatta daha da yakın. Necm, 53/9. Âyetin tamamı şöyledir: "O kadar ki (birleştirilmiş) iki yay arası kadar, hatta daha da yakın oldu."

319 fī aḥseni ṭaḳvīm: en güzel biçimde. Tîn, 95/4. Âyetin tamamı şöyledir: "Biz insanı en güzel biçimde yarattık."

320 seḳāhum rabbuhum: Rableri onlara içirmiştir. İnsân, 76/21, "Rableri içirir…" Âyetin tam metni şöyledir: "Üzerlerinde yeşil ipekten ince ve kalın elbiseler vardır; gümüş bilezikler takınmışlardır. Rableri onlara tertemiz bir içki içirir."

321 saʿyukum meşkūr: çalışmanız teşekküre layık. İnsân, 76/22. Âyetin tamamı şöyledir: "(Onlara şöyle denir:) Bu, sizin için bir mükâfattır. Sizin gayretiniz karşılığını bulmuştur."

322 Vemâ rameyte: attığın zaman. Enfâl, 8/17. Âyetin tamamı şu şekildedir: "(Savaşta) onları siz öldürmediniz, fakat Allâh öldürdü; attığın zaman da sen atmadın, fakat Allâh attı. Ve bunu, müminleri güzel bir imtihanla denemek için (yaptı). Şüphesiz Allâh işitendir, bilendir."

323 Aṣḥābu'l-cenneti humu'l-fāʾizūn: "Cennet ehli, isteklerine erişenlerdir." Haşr, 59/20. Âyetin tamamı şöyledir: "Cehennem ehliyle cennet ehli bir olmaz. Cennet ehli, isteklerine erişenlerdir."

324 Fe ʿaleyhim: üzerlerine iner. Nahl, 16/106. Âyetin tamamı şöyledir: "Kim iman ettikten sonra Allah'ı inkâr ederse -kalbi iman ile dolu olduğu halde (inkâra) zorlanan başka- fakat kim kalbini kâfirliğe açarsa, işte Allah'ın gazabı bunlaradır; onlar için büyük bir azap vardır."

325 raḥmeten li'l-ʿālemīn: "âlemlere rahmet". Enbiyâ, 21/107. Âyetin tamamı şöyledir: "(Ey Muhammed!) Seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik."

326 feḫlaʿ naʿleyke: papuçlarını çıkar. Tâhâ, 20/12. Âyetin tamamı şöyledir: "Muhakkak ki ben, evet ben senin Rabbinim! Hemen pabuçlarını çıkar! Çünkü sen kutsal vadi Tuva'dasın!"

327 mā teḳaddeme min ẕenb: (Senin)günahlarından geçmişini. Fetih, 48/2. Âyetin tamamı şöyledir: "Böylece Allah, senin geçmiş ve gelecek günahını bağışlar. Sana olan nimetini tamamlar ve seni doğru bir yola iletir."

328 vemā teʾaḫḫar: geleceğini. Fetih, 48/2.

329 inne rabbenā le-gafūr: Doğrusu Rabbimiz çok bağışlayandır. Fâtır, 35/34. Âyetin tamamı şöyledir: "(Cennette şöyle) derler: Bizden tasayı gideren Allah'a hamdolsun. Doğrusu Rabbimiz çok bağışlayan, çok nimet verendir."

[330] أَسْرَىٰ بِعَبْدِهِ لَيْلًا (K. 22/ 88)
[331] لَقَدْ كَانَ سَعْيُكُم مَّشْكُور (K. 22/163)
[332] حَبْلِ الْوَرِيد (K. 27/34, G. 236/1)
[333] أَبْشِرُوا (K. 37/20)
[334] لاَ يُسْأَلُ (K. 39/26; R. 1)
[335] مَا يَشَاء (K. 39/26)
[336] قَالُواْ (K. 50/32)
[337] اَلَسْتُ (K. 50/33)
[338] مَا زَاغَ (G. 15/8)
[339] مَا زَاغَ الْبَصَر (G. 59/3)
[340] اهْدِنَا الصِّرَاط (G. 332/1)

---

330 esrā bi ʿabdihi leylen: gecenin bir vaktinde kulunu yürüttü. İsrâ, 17/1. "Bir gece gösterelim diye (Muhammed) kulunu…" Âyetin tamamı şöyledir: "Bir gece, kendisine âyetlerimizden bir kısmını gösterelim diye (Muhammed) kulunu Mescid-i Harâm'dan, çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksâ'ya götüren Allah noksan sıfatlardan münezzehtir; O, gerçekten işitendir, görendir."

331 Leḳad kāne saʿ yukum meşkūr: Elbette çalışmanız teşekküre lâyık oldu. İnsân, 76/22. âyetten iktibas yapılmıştır. Âyetin tamamı şöyledir: "(Onlara şöyle denir:) Bu, sizin için bir mükafattır. Sizin gayretiniz karşılığını bulmuştur."

332 ḥabl-i verīd: şah damarı. Kaf, 50/16'dan iktibastır. Âyetin tamamı şöyledir: "Andolsun, insanı biz yarattık ve nefsinin kendisine fısıldadıklarını biliriz ve biz ona şah damarından daha yakınız."

333 ebşirū: sevinin. Fussilet, 41/30. Âyetin tamamı şöyledir: "Şüphesiz, Rabbimiz Allah'tır deyip, sonra dosdoğru yolda yürüyenlerin üzerine melekler iner. Onlara: Korkmayın, üzülmeyin, size vâdolunan cennetle sevinin! derler"

334 lā yusʾelu: sorulmaz. Rahman 55/39. Âyetin tamamı şöyledir: "İşte o gün insana da cine de günahı sorulmaz."

335 mā yeşāʾ: dilediğini. Bu ibâre Kur'ân-ı Kerîm'de 22 yerde zikredilmiştir. Beyte uygun olarak şu âyeti zikredebiliriz: "Göklerin ve yerin mülkü Allah'ındır. Dilediğini yaratır." Şûrâ, 42/49. İbârenin geçtiği diğer âyetler için bk. : Bakara, 2/251; Âl-i İmrân, 3/40, 47; Mâide, 5/17; Enʿâm, 6/133; Yûsuf, 12/100; Raʿd, 13/39; İbrâhim, 14/27; Hac, 22/ 18; Nûr, 24/ 45; Furkân, 25/16; Kasas, 28/ 68; Rûm, 30/54; Sebe', 34/13; Fâtır, 35/1; Zümer, 39/4, 34; Şûrâ, 42/22, 27, 51; Kâf, 50/35.

336 Ḳālū: Dediler. A'raf, 7/172. Âyetin tamamı şöyledir: "Kıyamet gününde, biz bundan habersizdik demeyesiniz diye Rabbin Âdem oğullarından, onların bellerinden zürriyetlerini çıkardı, onları kendilerine şahit tuttu ve dedi ki: 'Ben sizin Rabbiniz değil miyim?' (Onlar da), 'Evet (buna) şâhit olduk', dediler"

337 elestü: ben değil miyim? A'raf, 7/172.

338 mā-zāġ: şaşmadı. Necm, 53/17.

339 mā-zāġa'l-başar: gözü şaşmadı. Necm, 53/17. Âyetin tamamı şöyledir: "Gözü kaymadı ve sınırı aşmadı.".

340 ihdina'ṣ-ṣırāṭ: yola bizi ilet. Fâtiha, 1/6. Âyetin tamamı şöyledir: "Bize doğru yolu göster."

[341] يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ (G. 342/5; Mt. 63)
[342] يُحْيِي الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيم (G. 425/6)
[343] عَيْنًا فِيهَا تُسَمَّىٰ سَلْسَبِيلا (T. 6/9)
[344] فِي سَبِيلِ اللَّه (T. 8/2; T. 14/2; T. 20/22)
[345] لَا يُسْأَل (R. 1)
[346] عَمَّا يَفْعَل (R. 1)
[347] لِمَن يَشَاء (R. 6)
[348] فَعَّالٌ لِّمَا يُرِيد (R. 6)
[349] لَعَمْرُك (R. 16)
[350] وَمَا أَرْسَلْنَاك (Db. 24/1)

---

341 yuḥibbuhum ve yuḥibbūnehu: Onları sever onlar da O'nu severler. Mâide, 5/ 54. Âyetin tamamı şöyledir: "Ey iman edenler! Sizden kim dininden dönerse (bilsin ki) Allah, sevdiği ve kendisini seven müminlere karşı alçak gönüllü (şefkatli), kâfirlere karşı onurlu ve zorlu bir toplum getirecektir. (Bunlar) Allah yolunda cihad ederler ve hiçbir kınayanın kınamasından korkmazlar (hiçbir kimsenin kınamasına aldırmazlar). Bu, Allah'ın, dilediğine verdiği lütfudur. Allah'ın lütfu ve ilmi geniştir."

342 yuḥyī'l-ʿizāme vehiye ramīm: şu çürümüş kemikleri diriltecek. Yâsîn, 36/78. Âyetin tamamı şöyledir: "Kendi yaratılışını unutarak bize karşı misal getirmeye kalkışıyor ve: 'Şu çürümüş kemikleri kim diriltecek?' diyor."

343 ʿaynen tusemmā selsebīl: Selsebil diye isimlendirilen pınar. İnsân, 76/18. Âyetin tamamı şöyledir: "(Bu şarap) orada bir pınardandır ki adına Selsebîl denir."

344 fī sebīlillāh: Allah yolunda, Allah rızası için. Bu ibare Kur'ânı Kerîm'de kırk üç âyette zikredilmiştir. İlgili âyetler şunlardır: Bakara, 2/154, 190, 218, 244, 246, 261, 262, 273; Âl-i İmrân, 3/13, 146, 157, 167, 169; Nisâ, 4/74, 75, 76, 84, 89, 94, 95, 100; Mâide, 5/54; Enfâl, 8/60, 72, 74; Tevbe, 9/19, 20, 34, 38, 41, 60, 81, 111, 120; Hac, 22/58; Nûr, 24/22; Muhammed, 47/4, 38; Hucurât, 49/15; Hadîd, 57/10; Saff, 61/11; Müzzemmil, 73/20.

345 lā yüs'el: sorumlu tutulamaz. Enbiyâ, 21/ 23.

346 ʿammā yefʿal: yaptığından Enbiyâ, 21/ 23. Âyetin tamamı şu şekildedir: "Allah, yaptığından sorumlu tutulamaz; onlar ise sorguya çekileceklerdir."

347 Limen yeşā' : dilediğine. Kur'ân-ı Kerîm'de on dokuz kez zikredilmiştir. : Bakara, 2/ 261; 284; Âli İmrân, 3/129; Nisa, 4/48; 116; Mâide, 5/18; 40; Raʿd, 13/26; İsrâ, 17/30; Kasas, 28/82; Ankebût, 29/62; Rûm, 30/37; Sebe', 34/36; 39; Zümer, 39/52; Şûrâ, 42/12; 49; Fetih, 48/14; Necm, 53/26.

348 Faʿālün limā yürīd: Dilediğini yapandır. Kur'ân-ı Kerîm'de 2 kez zikredilmiştir: Hûd, 11/107; Bürûc, 85/16. Âyetin ilk kısmını "faʿālün" okuduğumuzda vezin aksamaktadır. Bu yüzden "faʿālü" olarak okumamız gerekmektedir

349 leʿamruk: andolsun ki. Hicr, 15/72. Âyetin tamamı şu şekildedir: "(Resûlüm!) Hayatın hakkı için onlar, sarhoşlukları içinde bocalıyorlardı."

350 Ve mā erselnāk: Biz seni göndermedik. Enbiyâ, 21/107. Âyetin tamamı şöyledir: "(Resûlüm!) Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik."

2.1.5.2. Hadîsler

İslâm inancının iki temel kaynağından biri olan hadîsler, âyetler kadar çok olmasa da bazen mânâ olarak telmihle bazen de tam ve kısmî iktibas şeklinde *Dîvân*'da yer almıştır.

Eserde hadîs hükümleriyle uyuşan ve hadîs kasdıyla yazıldıkları tahmin edilen beyitler şunlardır:

Dildedür mihr-i cihān-tāb-ı maḥabbet ammā
ʿArş u ferşe ṣığamazken dil-i insāna ṣığar (G. 115/2)

Bu beyitte "Ben göklere ve yere sığmam, fakat mü'min kulumun kalbine sığarım" hadîs-i kudsîsine telmih vardır. (Aclûnî, *Keşfu'l-hafâ*, II, 2256)

Nüvīd-i reʾfet ü iḥsānı eyledi tebşīr
Ki ḳalb-i müʾmin ola ʿarş-ı pāk-i Raḥmānī (Kt. 66/12)

Beytin ikinci mısraında "Müminin kalbi, Allah'ın arşıdır"
(Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ*, II, 1886) hadîsini görüyoruz.

Be-ḥadīṯ-i Muḥammed-i ʿArabī
Ki odur ḫātem-i güzīn-i nebī (M. 4/95)

"Muhammed-i Arabî'nin hadîsi üzerine, nebiliğin son seçkini odur." Bu beyitte işaret edilen hadîsin şu hadîs olabileceği kanaatindeyiz. "Peygamberlik sarayının noksan kalan son kerpici olarak onu tamamladım. Ve böylece de peygamberler kafilesi benimle sona erdi" (Müslim, *el-Fezâil*, IV, 1791 (Hadîs nr. : 2287))

Tam ve kısmî iktibâs edilen hadîslerin *Dîvân* tertibine göre sırasıyla geçtiği beyitler şunlardır:

[351] اَصْحَابی کاَلنُّجوُمِ بِاَیِّهِم اِقْتَدَیْتُم اِهْتَدَیْتُم (1b)
[352] لِسَانُ الشُّعَرَاَ مِفْتَاحُ الْجَنَّةِ (1b)
[353] اِنَّ مِنَ الشعْرِ لِحِکْمَةً وَاِنَّ مِنَ الْبَیَانِ لسِحْراً (1b)
[354] هُوَ کَلَام فَحُسْنُهُ حَسَنٌ وَ قَبِیحُهُ قَبِیحٌ (2a)

---

351 "Ashabım, yıldızlar gibidir. Hangisine uyarsanız hidayeti bulursunuz." (Suyûtî, *Câmi'us-sağîr*; *Feyzu'l-kadîr*, 4/76; İbn Abdi'l-Berr, *Câmi'u beyani'l-ilm*, II, 91)

352 "Şâirlerin dili cennetin anahtarıdır." Bu hadîsin kaynağına ulaşılamadı.

353 "Şiirin öylesi vardır ki hikmetin ta kendisidir ve beyanın öylesi vardır ki sihrin ta kendisidir." (Ebû Davûd, Edeb, 87)

354 "O söz (ki) onun güzeli güzel, çirkini (de) çirkindir." Sahih hadîsler arasında bulamadığımız zayıf hadîs olduğunu tahmin ettiğimiz bu sözün kaynağını bulamadık. Fakat *Keşfu'l-hafâ*'da mânâca benzer bir hadîs tespit ettik: "Şiir kelâmdaki (sözdeki) yerine göre (anlaşılır). Söz güzel olursa onun şiiri de güzel olur. (Eğer) söz çirkinse şiiri de çirkin olur." (Aclûnî, *Keşfu'l-hafâ*, II, 1553)

[355] لِي مَعَ اللهِ (M. 3/1; K. 10/19)

[356] لَوْلاَكَ لَوْلاَكَ لَمَا خَلَقْتُ الأَفْلاَكَ (M. 3/58)

[357] لَوْلاَك (M. 4/18; 91; K. 1/20; K. 4/36; K. 8/48, 82; K. 10/9, 18; K. 12/2; K. 13/32; K. 14/37; K. 18/1, 6; K. 19/11, 14; K. 22/17, 27, 36; Kt. 15/2; Db. 24/2; Db. 29/1)

[358] ماَ عَرَفْنَاكَ حَقَّ مَعْرِفَتِك (M. 4/89)

[359] اِتَّقِ شَرَّ مَنْ اَحْسَنْتَ اِلَيْه (M. 5/150, Kt. 67/1)

[360] لاَ فَتَى (M. 4/101; K. 40/64)

[361] ماَ عَرَفْنَاك (M. 4/152)

---

355 lī-maʿ allāh: Benim Allah ile. Hadîsin tamamı şöyledir: "Benim, Allah ile öyle bir vaktim vardır ki; o an bana ne bir melek-i mukarreb ve ne de bir nebiyy-i mürsel yaklaşamaz." (Aclûnî, *Keşfu'l-hafâ*, II, 2159.)

356 Levlāke lemā ḫalaḳtü'l-eflāk: Sen olmasaydın âlemi (gökleri) yaratmazdım. (Aclûnî, *Keşfu'l-hafâ*, II, 2123; Ali el-Kārî, *Mevzûât*, s. 67-68)

357 levlāk: Sen olmasaydın. Hadîs-i kudsînin tamamı şöyledir: "Sen olmasaydın âlemi (gökleri) yaratmazdım." (Aclûnî, *Keşfu'l-hafâ*, II, 2123; Ali el-Kārî, *Mevzûât*, s. 67-68.)

358 Mā ʿarefnāke Ḥakḳa maʿrifetik: Seni hakkıyla bilemedik. Bu söz sahih hadîs kitaplarında yer almamakla birlikte sûfîlerce sahih kabul edilmiş olup, Hz. Peygamber (s. a. v.)'in duâlarından iktibas edilmiştir. Duânın tam metni şöyledir:
ماَ عَرَفْنَاكَ حَقَّ مَعْرِفتِكَ يَا مَعْرُوفُ "Seni hakkıyla bilemedik ey **Ma'rûf** (ey bilinmeye en layık)"
سُبْحَانَكَ ماَ ذَكَرْنَاكَ حَقَّ ذِكْرِكَ يَاَ مَذْكُورُ "Sübhanek! (Seni tesbih u takdis ederiz.) Seni hakkıyla zikredemedik ey **Mezkûr** (ey zikredilmeye en layık)"
سُبْحَانَكَ ماَ شَكَرْنَاكَ حَقَّ شُكْرِكَ يَاَ مَشْكُورُ "Sana hakkıyla şükredemedik ey **Meşkûr** (ey şükre en layık)"
سُبْحَانَكَ ماَ عَبَدْنَاكَ حَقَّ عِبَادَتِكَ يَاَ مَعْبُودَ "Sana hakkıyla ibadet ve kulluk yapamadık ey **Mâbud** (ey ibadete en layık)" bk. Muhammed b. Muhammed el-Buhari Bahaeddin Nakşibendi, *Evrâd-ı Behâiyye ve Şerhi*, [y. y.] 1361, s. 49.

359 İtteḳı şerre men aḥsente ileyh: İyilik yaptığın kimsenin kötülüğünden sakın! bk. Aclûnî, *Keşfu'l-hafâ*, I, 86.

360 lā fetā: fetâ (yiğit, genç, er) yok. Hadîs olduğu ifâde edilen bu sözün tamamı şöyledir: "Lā fetā illā ʿAlī lā seyfe illā ẕülfiḳār" "Ali'den başka yiğit, Zülfikârdan başka kılıç yoktur". bk. Aclûnî, *Keşfu'l-Hâfâ*, II, 3069. Bu eserde hadîsin uydurma olduğu ifade edilmektedir. Ancak Taberî, bu sözün Uhud savaşı sırasında gâipten bir nidâ olarak duyulduğunu nakleder. bk. Ebû Cafer İbn Cerir Muhammed b. Cerir b. Yezid Tâberî, *Tarihü't-Taberi : Tarihü'l-ümem ve'l-müluk*, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1987, c. 3, s. 116. Burgâzî ise *Fütüvvet-nâme* adlı eserinde şu bilgileri naklederler: "Hazret-i Resûl sallallâhu aleyhi ve selem eyitdi: Yâ Alî ol her gün cigerüni kan eylese sen ne kılasın? Alî eyitdi, ol kişi günde bin kere cigerüm kan eyleyüp gönlüm yıkarsa ben anun hatırın yıkmayam. Pes Resûlullâhu sallallâhu aleyhi ve selem buyurdu kim Lâ fetâ illâ Alî lâ seyfe illâ ẕülfiḳār". bk. Kaan Yılmaz, "Burgâzî Fütüvvetnâme Dil İncelemesi-Metin-Sözlük", *Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Mayıs 2006, s. 113-114. Ayrıca bk. Ahmet Serdaroğlu, *Usûl-i Hadîs ve Mevzûât-i Aliyyü'l-Karî Tercemesi*, Ayyıldız Matbaası, Ankara 1966, s. 129.

361 Mā ʿarefnāk: Bilemedik. Mā ʿarefnāke Ḥakḳa maʿrifetik, "Seni hakkıyla bilemedik" sözünden iktibastır.

[362] كُنْتُ كَنْزًا (K. 7/11)
[363] مَعَ الله (K. 22/96)
[364] لَوْ دَنَوْتُ اَنْمُلَةً (K. 22/97)
[365] عَرَفْ (G. 338/5)
[366] مَنْ عَرَفْ (G. 340/2; G. 421/2; G. 530/5)
[367] لاَ حَوْلَ (G. 594/5)
[368] ابيت عند رَبي (G. 637/3)

---

362 Küntü kenzen: Ben bir hazineydim. Hadîsin tamamı şöyledir: "Ben gizli bir hazineydim. Bilinmekliğimi arzuladım ve mahlûkātı yarattım. (beni bilsinler diye mahlûkātı yarattım)" bk. Suyûtî, *ed-Düreru'l-mensûre,* 126; Aliyyu'l- Kārî, *Esrâru'l-merfûa,* 273; Aclûnî, *Keşfu'l-hafâ,* II, 2016; Ahmet Serdaroğlu, *Usûl-i Hadîs ve Mevzûât-i Aliyyü'l-Karî Tercemesi*, Ayyıldız Matbaası, Ankara 1966, s. 92.

363 maʿallāh: Allah ile. (Aclûnî, *Keşfu'l-hafâ*, II, 2159.)

364 lev denevtü enmületen: parmak uçlarıyla yaklaşırsam. Bir hadîsten iktibas yapılmıştır. Hadîsin tamamı şöyledir: "Bir parmak ucu kadar daha yaklaşsaydım mutlaka yanardım". Aliyyü'l-Karî, *Şerhu'ş-Şifâ*, 1/434; Mehmet Yılmaz, *Kültürümüzde Arapça ve Farsça Asıllı Vecizeler Sözlüğü*, Sütun Yayınları, İstanbul 2008, c. 2, s. 565.

365 ʿaref: bildi, şuuruna vardı. Hadîsin tamamı şöyledir: "Kendini bilen Rabbini bilir." Suyûtî, *ed-Düreru'l-mensûre,* 152; Suyûtî, *el-Hâvî li'l-fetevâ,* II/412; Aclûnî, *Keşfu'l-hafâ,* II, 2532; Aliyyü'l-Karî, *Esrâru'l-merfûa,* 351; Zebîdî, *İthâfu's-sâde,* I/453. Bu sözün Hz. Ali'ye (r. a.) ait olduğu da söylenir.

366 Men ʿaref: Kim bilirse/şuuruna varırsa, kim ki bildi. Suyûtî, *ed-Düreru'l-mensûre,* 152; Suyûtî, *el-Hâvî li'l-fetevâ,* II/412; Aclûnî, *Keşfu'l-hafâ,* II, 2532; Aliyyü'l-Karî, *Esrâru'l-merfûa,* 351; Zebîdî, *İthâfu's-sâde,* I/453.

367 lā ḥavle: Güç yok. Birçok hadîste yer alan bu ibârenin tamamı şöyledir: "(Her türlü) kuvvet ve kudret ancak Allah'tadır." Hadîsler için bk. Buhârî, Cihâd 27; Müslim, Zikir 17; Ahmed b. Hanbel, V, 41; İbn Mâce, Edeb 59; Muvatta, Kur'ân 22; Tirmizî, Daavat 34; Ebû Davud, Edeb 103; İbn Kesîr, Tefsîr, 4/380; Taberî, Tefsîr, 28/98; Ebû Davud, Salat 139; Nesâî, İftitah 32; Tirmizî, Daavat 141; Tirmizî, Daavat 150; Müslim, Salat 12; Ebû Davud, Salat 36. Ayrıca *Keşfu'l-hafâ*'da " 'Lâ-havle ve lâ-kuvvete illâ bi'llâ cennet hazînelerinden bir hazînedir.' şeklinde rivayet de var. Bu sözün aslı ve tamamı: Lâ-havle ve lâ-kuvvete illâ bi'llâhi'l-aliyyi'l-azîm: Kuvvet ve kudret ancak Yüce ve Ulu Allah'tadır." kaydı yer almaktadır. bk. Aclûnî, *Keşfu'l-hafâ*, II, 3062. (Mehmet Yılmaz, *Edebiyatımızda İslamî Kaynaklı Sözler (Ansiklopedik Sözlük)*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1992, s. 101'den naklen.)

368 Ebeytü ʿinde Rabbī: Rabbimin yanında/katında konakladım/geceledim. Hz. Mevlânâ'nın *Mesnevî*'sinde hadîs olduğu belirtilen bu ifâdenin kaynağına ulaşılamadı. bk. Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî, *Mesnevî-i Şerîf Şerhi*, Tercüme ve Şerh: Ahmed Avni Konuk, Haz. Dilâver Gürer, Mustafa Tahralı, Yay. Kord. Mustafa Tahralı, Kitabevi, İstanbul 2009, XIII, 369. Mezkûr ifâdenin tamamı şöyledir: "Beni yediren, içiren Rabbimin yanında/katında konakladım/geceledim."

2.2. TASAVVUF

2.2.1. Aşk, Âşık, Mâşuk

Muhabbetin son mertebesi olan aşk,[369] Hz. Mevlânâ'nın ifadesiyle "öyle bir fazilettir ki insanı faziletler sahibi yapar".[370] Arapça aslı ışk olup sözlükte "şiddetli ve aşırı sevgi; sevenin sevgilisinde kendisini yok etmesi; aşkın yok, yalnızca mâşukun var olması, her şeyin ondan ibaret olması hâli" anlamına gelir.[371] Bir başka ifadeyle aşk, *"insanın içini ve ciğerini yakan bir ateştir. Aklı şaşkın kılar, yanıltır, gözü kör eder. İşitme duygusunu giderir. Büyük korkuları insana küçük gösterir. İnsanın boğazını sıkar, nefesten başka bir şey oradan geçmez, ölecek gibi olur. Bütün himmeti mâşuk ve sevgili üzerine toplar, sevgilisini kıskandığı için onun hakkında kötü zan besler, bu hâl daha da artar, düzeni bozar, şaşkınlığı getirir, nihâyet unutkan olur ve ölümü hoş görür. Bazen âşık, aşkta fânî olur. O zaman âşık aşk hâline gelir. Sonra aşk, mâşukta fânî olur."*[372]

Aşkı "vuslat ve yakınlık makamlarının sonu" olarak ifade eden Tehânevî, ilâve olarak *"Aşk kalbde vücûd bulan bir ateş olup, mahbûbdan başka her şeyi yakar; o, yakmak ve öldürmektir, ondan sonrası ise Allah'ın ikrâmı olan sonsuz bir hayattır. O, akıl binâsını yıkan ilâhî bir cinnettir."* der.[373]

Yârî kaleme aldığı yüz elli dokuz beyitlik aşk mesnevîsinde bu kavramın onun fikir ve ruh âleminde kazandığı anlamları tasavvufî bir yorumla dile getirir. Şâirin "başlangıcım ve sonum, âşikâr ve gizli olan mânâm" dediği aşka dâir tanımlarından bir kısmını ifade edecek olursak; o mekânsız anka kuşu, "kün fe-kân" sırrının nüktesidir. Nâsût âleminin zevki, lâhût âleminin vecdidir. Allah'ın birliğine delil olup O'nun zâtının vasıflarındandır. Rabbin tevhîdi, sûfînin tecrîdidir. Ehad'ın sonsuz feyzi, Samed'in zâtının pâk vahyidir. Kadîm pâdişâh, arş, kürsü, levh ü kalemdir. Tevhîd denizlerinin dalgası, temcîd kitabının sırrıdır. "mâ yesturûn" (kalemle yazdıklarına) dan bir işaret olan aşk, "nûn ve'l-kalem"in sırlarıdır. Hakîkatlerin aynası, gizli sırların hazinesidir. Âlemin yaratılışının aslı, insanın fıtratının, mayasının nakşıdır. Eşyânın sûretleri aşk aynasından görünmüştür. Nûrun tecellisinin mazharı, ayın parlaklığını ortaya çıkarandır. Tenlere kuvvet, gönüllere ebedî hayattır. Elest bezminde ruhları, sunduğu kadehle sarhoş etmiştir. Sübhân'ın vahyedilen âyetleri, Yezdân'ın nûrunun aynası, "Levlâk" kelâmının sırrıdır. Dört mezhep hepsi aşkın anlatıcısıdır. İki dünyada

---

369 Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Marifet Yayınları, İstanbul 1991, s. 58.

370 Mevlâna, *Mesnevi*, Çev. Veled İzbudak, Göz. Geç. Abdülbaki Gölpınarlı, Maarif Basımevi, İstanbul 1957, C. III, s. 382-383 (Beyit nr. : 4672).

371 Süleyman Uludağ, "Aşk", *DİA*, C. 4, İstanbul 1991, s. 11.

372 Ömür Ceylan, *Tasavvufî Şiir Tahlilleri*, Kitabevi, İstanbul 2000, s. 178.

373 Mehmet Demirci, "Mesnevî'de Akıl-Aşk Karşılaştırması", *Selçuk Üniversitesi 4. Millî Mevlâna Kongresi (Tebliğler), 12-13 Aralık 1989*, Konya, 1991, s. 154.

her şeyde aşk belirgindir. Sonsuzluğa tâlip olan aşkta varlığını yok etmelidir. Mansûr'u darağacına astıran, Leylâ'ya yâr Azrâ'ya destân olan, Kays'ı Mecnûn eyleyen, Ya'kûb'un gözünün nûru, Eyyûb'un sînesinin rûhu, âlemi süsleyen güneş ve ay, âşıkların alın yazısı ve fıtratı, gönülde cismânî şevk, cânda rûhânî zevk "aşk"tır:[374]

ʿAşḳ kim mebde-i maʿādumdur
Ẓāhir ü bāṭınen müfādumdur

ʿAşḳdur ẕevḳ-ı ʿālem-i nāsūt
ʿAşḳdur vecd-i ʿālem-i lāhūt

Ṭurfe ʿAnḳā-yı lā-mekāndur ʿaşḳ
Nükte-i sırr-ı *kün fe-kān*dur ʿaşḳ

ʿAşḳ tevḥīd-i pāke maẓhardur
Nefy ü iṯbāt anda muẓmerdür

ʿAşḳ mevṣūf-ı ẕāt-ı vāḥiddür
Ẕātına mümkināt şāhiddür

ʿAşḳ tevḥīd-i kibriyāyīdür
ʿAşḳ tecrīd-i pārsāyīdür (M. 4/1-6)

Nitekim tasavvufta da aşk, kâinâtın rûhudur. Âlem, aşk diyârıdır.[375] Âriflere göre varoluşun aslı aşktır.[376] "Ben gizli bir hazineydim. Bilinmekliğimi arzuladım ve mahlûkatı yarattım."[377] bu kudsî hadîsde açıklandığı üzere muhabbet, Hakk'ın zuhûra duyduğu bu meyil ve iktizâdan ibârettir[378] ve Muhyiddin İbnü'l-Arabî'ye göre âlemin vücûda geliş sebebi bir aşk eylemiyle "hareket-i hub" ile olduğu anlaşılıyor.[379]

ʿAşḳdur dilde şevḳ-ı cismānī
ʿAşḳdur cānda ẕevḳ-ı rūḥānī

---

374 bk. M. 4.

375 Kerim Kara, "Mevlânâ'nın Mesnevî'sinde Kalp-Gönül", *Tasavvuf (Mevlânâ Özel Sayısı)*, Ocak-Haziran 2005, S. 14, Ankara, s. 499.

376 Mahmut Erol Kılıç, *Sûfî ve Şiir Osmanlı Tasavvuf Şiirinin Poetikası*, İnsan Yayınları, İstanbul 2004, s. 98.

377 Suyûtî, *ed-Düreru'l-mensûre*, 126; Aliyyu'l-Karî, *Esrâru'l-merfûa*, 273; Aclûnî, *Keşfu'l-hafâ*, II/191 (Hadîs nr. : 2016).

378 Ekrem Demirli, "Abdullah İlâhî'nin Keşfu'l-Vâridât Adlı Eserinin Tahkîki", *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı Tasavvuf Bilim Dalı,* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 1995, s. 46; Ayrıca bk. M. Nusret Tura, *Gönül ve Aşk*, Haz. Mahmut Erol Kılıç, İnsan Yayınları, İstanbul 1995, s. 23.

379 Mahmut Erol Kılıç, *Şeyh-i Ekber İbn Arabî Düşüncesine Giriş*, Sufi Kitap, İstanbul 2009, s. 207.

ʿAşḳ insāna ẕevḳ-güsterdür
Ḥāşılı ʿāşıḳ olmayan ḫardur

ʿAşḳ-ile oldı ṭıynetüm taḫmīr
ʿAşḳ-ile oldı ḳaṣr-ı dil taʿmīr

ʿAşḳ her ġamda ġam-güsārumdur
ʿAşḳ her yerde yār-ı ġārumdur (M. 4/58-61)

Sözleriyle *"Peygamberimizin yolu-yordamı aşktır; aşktan doğduk biz; anamız aşktır."*[380] "*Kimin nabzı aşk ile atmıyorsa, Eflatun bile olsa sen onu eşek say!"*[381] diyen Hz. Mevlânâ'yı hatırlatan şâir, aşk ile olan âşinâlığının ezelî olduğuna, yaratılış mayasının aşk ile yoğrulduğuna ve aşk ile olan dostluğuna dikkat çeker.

Şâir bir başka şiirinde ise, aşk derdinin gönül ve canının ezelî dostu, gizli sırlarının mahremi, üstâdı, mânâ âleminde hocası, virân gönlünü cömert eliyle tamir eden hânezâdı olarak tavsif eder:

Ey ġam-ı ʿaşḳ ezelī yār-ı dil [ü] cānum idüñ
Maḥrem-i sırr-ı serā-perde-i pinhānum idüñ

Cevher-i ferd gibi noḳṭa-i mevcūduñ idüm
ʿAḳl-ı evvel gibi üstād-ı debistānum idüñ

Ṭıfl-ı dānā-dil idüm mekteb-i fıṭratda iken
Sen benüm ʿālem-i maʿnāda sebaḳ-ḫ͗ānum idüñ

Dest-i cūduñ ile taʿmīr iderdüñ ḳalbüm
Ḫāne-zād-ı ḥarem-i ḫāne-i vīrānum idüñ (K. 47/1, 3, 4, 6)

Abdurrahmân-ı Câmi (ö. 898/1492) de bu mânada "Aşka esir ol ki, hür olasın; onun gamını sinene yerleştir ki, bahtiyar olasın." der.[382] Diyebiliriz ki aşk derdi her işte insana rehber olmakta,[383] onu eğiten, terbiye eden bir üstâd görevini üstlenmektedir. Bu nedenle âşık bu dertten hoşnuttur:

---

380 Mevlâna Celâleddin-i Rumî, *Divân-ı Kebîr'den Seçmeler*, Haz. Abdülbaki Gölpınarlı, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1995, s. 153/II. rubaî.

381 Mevlâna, *Dîvân-ı Kebîr Seçmeler*, Haz. Şefîk Can, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2000, C. II, s. 97/552. gazel (C. III, 1161).

382 Nureddin Abdurrahman İbni Ahmed-i Câmî, *Beşinci Taht: Yûsuf ve Züleyhâ*, Çev. Ali Nihat Tarlan, Yay. Haz. Şinasi Tekin, Gönül Alpay Tekin, Yay. Günay Kut, Harvard Üniversitesi Yakındoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü, Harvard 2003, s. 18/347. beyit.

383 Mevlânâ, Celâleddîn Rûmî, *Fihi Mâ Fih*, Trc. Ahmed Avnî Konuk, Yay. Haz. Selçuk Eraydın, İz Yayıncılık, (6. Baskı), İstanbul 2006, s. 22.

Söyle ey Yārī ʿadū derdine dermān eylesün
Derd-i dilden yoḫsa ben ḫoşnūd bir dīvāneyem (G. 490/5)

Dile derdüñ yeter dermānı n'eyler
Ġam-ı ʿaşḳuñ var-iken anı n'eyler (G. 87/1)

Aşk derdinden hoşnut olan âşıklardan biri olan Fuzûlî (ö. 963/1566) de tabîbden derdine dokunmamasını talep eder:

Işk derdiyle hoşem el çek ilâcumdan tabîb
Kılma dermân kim helâküm zehri dermânundadur[384]

Başka bir mânâda aşk, menzillerin aşılmasını sağlayan yol arkadaşıdır:

Kārını başa iletmez kār-ı āgāh olmayan
Ḳaṭʿ-ı menzil eylemez ʿaşḳ-ile hem-rāh olmayan (G. 580/1)

Ten canın can da Cânân'ın tahtıdır.[385] Yârî'nin ifadesiyle âşığa gereken de can değil vefâlı cânândır:

Cān gerekmez ʿāşıḳa cānān gerek
Cān nedür cānān vefā-dārı ola (G. 698/5)

Cânânın vefâsı da âşığın sadakatine bağlıdır:

Dil-i ʿāşıḳ ne dem ki ṣādıḳ olur
Cān-ı maʿşūḳ aña ʿāşıḳ olur (M. 4/54)

İranlı meşhur sûfî şâir Rûzbihân Baklî (ö. 606/1209), güzellikle aşkın ezelde sözleştiklerini ve güzelliğin aşk için yaratıldığını söyler.[386] Ahmed el-Gazzâlî (ö. 520/1126) ise güzelliği aşkın sahip olduğu mükemmelliklerin toplamı olarak tanımlar.[387] Yârî de kemâl mertebede hüsnün aşkı aşkın hüsnü bulmasıyla gönülde muhabbet sırlarının açığa çıkacağını ifade eder:

Ḥüsn ʿaşḳı ʿaşḳ ḥüsni bulınca kemālde
Elbette dilde rāz-ı maḥabbet beyān olur (G. 63/2)

Ancak muhabbet sırlarını ifşâ etmemek gerekir. Bu hakîkati Hz. Mevlânâ şöyle ifade eder: "Sevgilinin sırrı gönülde gizli olursa bil ki muradın çabuk olur. Peygamber,

---

384 Ali Nihad Tarlan, *Fuzûlî Divanı Şerhi*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1985, C. I, s. 304 (G. 90/2).

385 Ahmet Ögke, *Vâhib-i Ümmî'den Niyâzî-i Mısrî'ye Türk Tasavvuf Düşüncesinde Metaforik Anlatım*, Ahenk Yayınları, Van 2005, s. 232.

386 Nazif Hoca, " Baklî", *DİA*, C. 4, İstanbul 1991, s. 546.

387 Victoria R. Holbrook, *Aşkın Okunmaz Kıyıları,* İletişim Yayınları, İstanbul 1998, s. 252.

'Sırrını gizleyen muradına tez kavuşur,' dedi. Tohum toprak altında gizlenince, mesut, yeşermiş ve tertemiz olur. Altın ve gümüş, madende gizli olmasalardı nasıl dünyanın her tarafında makbul olurlardı."[388] Şâir de incinin sadefte oluşma zamânına atıfta bulunarak âşığa muhabbet sırlarını gönlünün derinliklerinde gizle, der:

Ṣaḳla derūn-ı sīnede sırr-ı maḥabbeti
Lü ʾlü ʾ ṣadefde ḥāṣıl olınca zamān olur (G. 63/3)

Zirâ aşkını bir sır gibi saklayanlar ancak itibar bulmuşlardır:
Ol da rāz-ı ʿaşḳı ketm etmekle buldı iʿtibār
Ṣanma kim her dārda ber-dār olan Manṣūr olur (G. 92/5)

Rāz-dān-ı ʿaşḳ iseñ keşf eyleme esrāruñı
Bezm-i ḫāṣṣ-ı vaḥdet-i cānāneye tā lāyıḳ ol (G. 407/3)

Gönüldeki sırların süsleyicisi aşk, âşığı her nefeste ilhâma lâyık eyler:

ʿAşḳdur vecd-ṭırāzende-i esrār-ı derūn
Her nefes ʿāşıḳı şāyeste-i ilhām eyler (G. 216/5)

"Tarîk-i aşkta yol almak kolaydır fakat dikkat edilmelidir ki o yolda melâmet vadisinin bulunduğu semtten geçmek var" Nitekim aşk meydanında cevelân etmeye tâlip olanın bu melâmet vadisinin imtihânına da râzı olması gerekir:

Sülūk itmek ṭarīḳ-i ʿaşḳa āsāndur velī ammā
Ḥaẕer ḳıl kim o yolda semt-i vādī-i melāmet var (G. 129/4, 6)

Sülûk, kelime olarak "yola girmek, yol almak" demektir. Tasavvufî bir terim olarak ise "Bir şeyhe bağlanan kişinin, belli bir metotla Allah'a doğru yani kemâlâta doğru iç (mânevî) planda yaptığı yolculuğa denir.[389]

Sözlükte, "kınamak, kötülemek, ayıplamak" gibi anlamlara gelen melâmet[390] kelimesinin tasavvuf literatüründe kazandığı anlam, "ibâdeti gizleme, hâli halkın kınamasına yol açacak şekildeki davranışlarla örtmektir."[391]

Âşık, seyr-i sülûk ettiği aşk yolunda melâmet neşvesine sahip olmalıdır. Yûnus Emre de bu hakîkati şu güzel mısralarla ifade etmiştir :

---

388 Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî, *Mesnevî-i Şerîf,* Mtr. Süleyman Nahîfî, Sad. Âmil Çelebioğlu, Pro. Dan. Nihat Öztoprak, Timaş Yayınları, İstanbul 2007, s. 48 (180-183. beyitler).

389 Ethem Cebecioğlu, *a. g. e.,* s. 587.

390 Nihat Azamat, "Melâmet", *DİA*, Ankara 2004, C. 29, s. 24.

391 Kemâl Edib Kürkçüoğlu, *Osman Şems Efendi Dîvânı'ndan Seçmeler*, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul 1996, s. 103.

Âşık olanun nişânı vardur
Melâmet olur bellü beyânı[392]

Âşık, her türlü dünya kaydından kurtulmalı, âzâde meşreb olmalıdır. Bu konuda İbrâhim Edhem'i kendisine örnek almalı, dünyaya dâir sultanlıktan, tac ve tahttan yüz çevirerek mânâ sultanlığına ulaşmalıdır:

Terk ide rāh-ı ḥaḳīḳatde ser ü sāmānı
Ola her ḥālde hem şīme-i Şeyḫ-i Edhem (K. 49/23)

ʿĀlem-i maʿnāda şāhen-şāh-ı dāreyn olıgör
Terk-i tāc u taḫt [u] devlet idegör Edhem gibi (G. 732/7)

Fikr-i zülfüñle perīşān-ḫāṭır olmaḳda müdām
ʿĀşıḳa lāzım degüldür ḳayd-ı ḥāl-i intiẓām (G. 489/1)

Âşığın en büyük serveti aşkıdır. Hazret-i aşkın makamı yücelikte güneş gibidir:

Dāyim maḳāmı ḥażret-i ʿaşḳuñ bülenddür
Yek-sāndur āfitāb-ı bülend-iḳtidār ile (G. 652/5)

Aşk, âşığı hakîkat Kâbesine ulaştırır:

Vāṣıl-ı Kaʿbe-i taḥḳīk olurduñ Yārī
Rehberüñ olsa eger bedraḳa-i himmet-i ʿaşḳ (G. 351/6)

Aşkın feyzi ile gönül öyle bir hâle gelir ki sînedeki yaralar gülü çok gül bahçesi gibi olur:

Bir ḥālet el virür ki dile feyż-i ʿaşḳ-ile
Sīnemde dāġlar güli çoḳ gülsitān olur (G. 67/8)

Âşık, aşkın sarhoşluğu içerisindeyken akıl firâr eder. Nitekim akıl, aşkın füyûzâtını, makamını anlamakta âcizdir. Muhammed İkbâl, bir şiirinde şöyle der: "Akıl da kalb de birer kıvılcımıdır aşk ateşinin. Akıl maddeyi, kalb mânâyı feth içindir.[393]

Hz. Mevlânâ da, aklın aşkı idrâkteki acziyetini "*Aşkı anlatmak için akla izin yoktur, (akıl, aşkı anlatmada çamurda yatan eşek gibidir). Onu, yine aşk kendisi anlatır* " diyerek ifade eder.[394]

---

392 Yûnus Emre, *Divân ve Risâletü'n-Nushiyye*, Haz. Mustafa Tatcı, Sahhaflar Kitap Sarayı, İstanbul 2005, s. 302 (G. , 353/ 6).

393 Muhammed İkbâl, *Cebrail'in Kanadı*, Çev. Yusuf Salih Karaca, İstanbul 1983, s. 66.

394 Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî, *Mesnevî-i Şerîf*, s. 46 (120. beyit).

Yârî de aklın aşkın sırlarının zevkini idrâkteki noksanlığına dikkat çeker:

Ḥāl olmayıcaḳ ʿaḳl idemez ẕevḳini idrāk
Bir noḳṭada mestūrdur esrār-ı maḥabbet (G. 30/5)

İslâmî literatürde aşk, ilâhî ve mecâzî olmak üzere başlıca iki anlamda kullanılmış olup Hakk'tan başka her şeyden geçip Hakk'ı sevmeye ilâhî, hakîkî aşk; geçici sûretlerden birine duyulan beşerî aşka da "mecâzî" veya "uzrî aşk" denilmiştir.[395]

Şâir, şiirlerinde aşkın bu iki vechesini hakîkî ve mecâzî aşk kavramları ile ifade etmiştir.

"Hakîkate âşinâ gönül, mecâzî aşka gönül bağlamaz."

Tecrīd-güẕārān-ı ḥarem-gāh-ı ḥaḳīḳat
Dil-best'olamaz silsile-i ʿaşḳ-ı mecāza (G. 679/4)

"İlâhî aşka sahip olanlara âlem-i ulvî (yüce âlem) ilk nazarda görünür."

Kārā-gehān-ı ʿaşḳ-ı ilāhī olanlara
Evvel naẓarda ʿālem-i ʿulvī ʿıyān olur (G. 67/5)

Bu nedenle âşık mecâz ateşini söndürmeli ki hakîkat ateşi mâşuğuna sirâyet etsin. Bir başka ifadeyle âşık, gönlündeki mecâza meyli terk ederek hakikî aşka ulaşabilir, hakikî mâşuğun vuslatına erebilir:

Mecāz āteşini munṭafī ḳılup ʿāşıḳ
Ḥaḳīḳat āteşi maʿşūḳına sirāyet ide (G. 697/5)

Hakikî aşka ulaşma yolundaki âşık, hakîkat nazarı ile âleme bakmalı, zâhirdeki sûretlere takılmayıp, nakıştan Nakkaş'a varmalıdır:

Baḳma her ṣūret-i bī-naḳş olan maʿnāya
Çeşm-i Mecnūn-ile baḳ ḥüsn-i ruḫ-ı Leylā'ya

Ẓāhirī ṣūreti ḳo ṣūret-i naḳḳāşına baḳ
Görine naḳş-ı ḥaḳīḳat naẓar-ı bīnāya (G. 697/1, 2)

Nakkâş, mahlûkât binâsını en güzel şekilde bezeyip süslediği gibi, âşıkın gönül evini de güzelce nakşedip süsleyen Cenâb-ı Hak'tır. İnsan vücûdunu en güzel şekilde nakşeden Nakkaş O'dur. Âşık kişi, gönül dünyâsını bezeyip süsleyen Nakkaş'ı bulup tanıyan kimsedir. Bunun için ya insân-ı kâmil olmak gerekir ya da kâmil bir mürşide bağlanmak gerekir ki Nakkaş'a ulaşılabilsin. Nakkaş'a ulaşma yolunda âşıkın mâsivâ-

395 Süleyman Uludağ, "Aşk", s. 11; Ömür Ceylan, *a. g. e.,* s. 175.

dan bî-nukûş olması (gönlü onların sevgisiyle bezememek) gerekir. Ümmî Sinân bir beytinde bu mânâda şöyle der:

Kevn ü mekân nakşını pâk eyle gönülden
Nakkâş'a eriş, gayrıya aldanmagıl zinhâr[396]

Mutasavvıflar nazarında "mecâz hakîkatin köprüsüdür", hükmünce mecâz hakîkate ulaştıran bir vesile olarak görülmüş ve bu mânâda mecâzi aşk da hakîkî aşka yol almada bir vesile, bir köprü, bir termin telâkkî edilmiştir.[397]

Mutasavvıflar nezdinde aşk, âşık, mâşuk birdir. "Allah kendisini sevdiği için aşk, âşık ve mâşuk sûfînin nazarında birleşir ve tek kavram hâline gelir."[398] Ayrıca Kur'ân-ı Kerîm'de Allah onları sever, onlar da Allah'ı severler[399] şeklinde bir ifadeyle karşılaşılır ki buradan da aynı hakîkat yâni sevenin de sevilenin de Allah olduğu, Allah'ın gerçek aşkı başlattığı, bizimkinin buna bir cevap olduğu[400] anlaşılır. Bu hakîkat çerçevesinde saf bir ayna[401] olan Rab, mânâ âleminde sûret gösterip bazen Leylâ'nın güzelliğinden bazen de Mecnûn'un gönlünden tecellî eder:

Ṣāfī bir āyīnedür maʿnāda ṣūret gösterüp
Cilv'ider geh ḥüsn-i Leylā geh dil-i Mecnūn'dan (G. 182/4)

Şeyh Mehmed Efendi'nin şu sözleri de aynı hakîkatin bir başka ifadesidir: "Ey birâder-i âşık! Çünkü Hak Teâlâ'nın kendüye cemâl ü kemâli kendüye ma'lûm idi. Ammâ diledi kim, kesret âyînesinden tecellî ide; tâ cemâl ü kemâl ile aşkbâzlık ide; ve ol yüzden dileği var, âyîneden kendü hüsnün göre. Ol vecihten Allah'a 'âşık' dirler. Yani kendü cemâline ve hüsnüne ma'şûk dirler. Ve Hakk'ın irâdetine 'aşk' dirler. Pes âşık u ma'şûk u aşk, asılda üçü birdir…"[402]

---

396 Ahmet Ögke, *a. g. e.,* s. 168.

397 H. Kâmil Yılmaz, *Ebû Nasr Serrâc Tûsî, el- Lüma' İslâm Tasavvufu Tasavvufla İlgili Sorular – Cevaplar*, Altınoluk, İstanbul 1996, s. 210; Selçuk Eraydın, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul 2004, s. 203.

398 Nazif Hoca, " Baklî", *DİA*, İstanbul 1991, C. 4, s. 546.

399 Mâide, 5/54.

400 Victoria R. Holbrook, *Aşkın Okunmaz Kıyıları*, İletişim Yayınları, İstanbul 1998, s. 253.

401 "Ayna sembolizmi bir çok geleneksel kültürde izlerine rastlanan evrensel bir motiftir. Yalnız, bu ayna motifi diğer misâllerden biraz farklı olarak hem Hakk'ın vücûduna ve hem de diğer mertebelere misâl olarak verilebilmektedir. Mesela Hak ayna olarak alındığında aynadaki görüntüler Hakk'ın sıfat ve isimleri olmaktadır." bk. Mahmut Erol Kılıç, *Şeyh-i Ekber İbn Arabî Düşüncesine Giriş*, s. 288.

402 Agâh Sırrı Levend, *Divan Edebiyatı Kelimeler ve Remizler Mazmunlar ve Mefhumlar*, Bürhaneddin Matbaası, (İkinci Basım) İstanbul 1943, s. 16.

2.2.2. Gönül

Gönül, Allah'a en yakın yer, rûh-ı izâfînin sıfatıdır. Eşrefoğlu Rûmî (ö. 874/1469-70)'ye göre "gönül üç kısımdır: Biri yalnız dünya ile meşgul olur. Diğeri yalnız âhiret işleriyle meşguldür. Üçüncüsü Allâhu Teâlâ'nın muhabbetiyle dolmuştur. O yalnız Allahu Teâlâ ile meşguldür."[403]

Gönlü "ârifin nazargâhının aynası, âlemin sabah vaktini aydınlatan güneşi" olarak tasvir eden şâirin gönül kavramı çerçevesindeki düşüncelerini şöyle ifade edebiliriz:

İlâhî sanat aynasının ışığı olan gönülde hep kâinat resimlerinin şekilleri görünür. Tac ve tahtı terk edip, başına bir hırka çekmiş olan gönül, aşk mülkünün hem dilencisi, hem de pâdişâhıdır. Gam kervanları gece gündüz gelip onda misâfir olurlar. Çünkü gönül, aşk dervişlerinin tekkesidir. Gönül gerçekte edebiyet bağının küçücük bir çimenidir ama, isterse bir anda âlemleri cezb eder. Gönül hayâl tâbirinin nakışhânesidir.[404]

ʿĀrifüñ āyīne-i neẓẓāre-gāhıdur göñül
ʿĀlemüñ ḫūrşīd-tāb-ı ṣubḥ-gāhıdur göñül

Görinür hep anda eşkāl-i rüsūm-ı kāyināt
Pertev-i āyīne-i ṣunʿ-ı ilāhīdür göñül

Terk-i tāc u taḫt idüp bir ḫırḳaya çekmiş serin
Mülk-i ʿaşḳuñ hem gedā hem pādişāhıdur göñül (G. 415/1-3)

Gönül aşkın gaybı bilen esrarlı bir nüktesi, âlemin gizli sırlarının da hazinesidir. Tesbih dizisi, tevhid incisiyle muntazam olur. Gönül, irfan cevherine lâyık bir hazinedir. Gönül altı ciheti devreder-her tarafta dolaşır-, aynı zamanda mekâna sığmayan bir uçuşu vardır. O, kara ve denizlerin mekânsızlığa mensup bir kuşudur. Gerçi gönül bir virânedir ama iyice bakıldığı zaman, âlemin âsumâna mensup, arş kadar yüce bir kıymetidir. Gönlün dört tarafı put tasvirleriyle süslüdür. Sanki o, Mânî'nin kiliseside sergilenen nakışları gibidir. Gam kuşları gece gündüz ona gelip misâfir olurlar, gönül aşk doğanının yuvasıdır. O, gül gibi dağlayarak cismini süslemiştir. Gönül aşk derdi bahçıvanının bahçesidir. O, güneşe kadehini değişmeyen bir dilencidir. Âlemin muzaffer bir padişahıdır. Aşk erbâbının sırlarını anlayandır.[405]

---

403 Safer Baba, *Istılâhât-ı Sofiyye fî Vatan-ı Asliyye Tasavvuf Terimleri*, Heten Keten Yayınları, İstanbul 1998, s. 82.

404 bk. G. 415/6 beyit. Gazelin günümüz Türkçesine çevirisi için bk. Selçuk Eraydın, *Tasavvuf ve Edebiyat Yazıları*, Mavi Yayıncılık, İstanbul 1997, s. 208.

405 bk. G. 410/9 beyit. Gazelin günümüz Türkçesine çevirisi için bk. Selçuk Eraydın, *Tasavvuf ve Edebiyat Yazıları*, s. 210.

Nükte-i esrār-ı ʿaşḳuñ ġayb-dānıdur göñül
ʿĀlemüñ gencīne-i rāz-ı nihānıdur göñül

Muntaẓamdur silk-i tesbīḥ-i dür-i tevḥīd ile
Cevher-i ʿirfāna genc-i şāygānīdür göñül

Luṭf-ı çeşm-i mestini Yārī nigāhından ṭuyar
Ḥāşılı erbāb-ı ʿaşḳuñ nükte-dānıdur göñül (G. 410/1, 2, 9)

"Zâhirde gönül bir sırlar mecmuasıdır. Ondaki gizli sırları ancak bir kemâl sahibi (insan-ı kâmil) anlar."

Göñül ẓāhirde bir mecmūʿa-ı esrārdur ammā
Rumūz-ı nükte-i ser-bestesin şāḥib-kemāl añlar (G. 74/5)

Gönül tükenmeyen bir hazinedir, onda yüzlerce sırrın mânâsı gizlidir:

Tīşe-i endīşe urduḳça çıḳar Yārī güher
Bī-kerān bir kenz-i lā-yefnā-yı ʿālemdür göñül (G. 414/7)

Ṣad maʿnā-i rāz dilde mesṭūr
Fihrist-i ṣaḥīfe-i ḥakīmem (G. 478/6)

Vahdet nurlarının aynası gönülde, cihânı aydınlatan hakîkat güneşi candadır:

Dildedür āyīne-i envār-ı vaḥdet ey göñül
Cāndadur mihr-i cihān-tāb-ı ḥaḳīḳat ey göñül (G. 411/1)

Tasavvufta gönül kavramı çerçevesinde zikredilen hadîs-i kudsîlerden biri şöyledir: "Ben göklere ve yere sığmam, fakat mü'min kulumun kalbine sığarım"[406] Şâir bir beytinde bu hadîs-i kudsîye telmihte bulunur:

"Muhabbetin cihânı aydınlatan güneşi gönüldedir. Zirâ O, yer ve göğe sığamazken insanın gönlüne sığar."

Dildedür mihr-i cihān-tāb-ı maḥabbet ammā
ʿArş u ferşe ṣıġamazken dil-i insāna ṣıġar (G. 115/2)

"Gönül, muhabbet denizidir; gönül yaraları, denizin dalgalarıdır. Gönül öyle bir denizdir ki aşkın nüktesi onda ortaya çıkar."

Maḥabbet baḥridür dil şerḥalar emvāc-ı deryādur
Ne deryādur göñül kim nükte-i ʿaşḳ anda peydādur (G. 160/1)

---

406 Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ,* II, s. 195 (Hadîs nr. : 2256).

2.2.3. Vücûd ve Adem

Vücûd kelimesi Arapça وجد (ve-ce-de) kökünden türemiş olup lügatte "elde etmek, matlûbu bulmak, bir daha fakirliğe düşmemecesine zengin olmak, varlık sahibi olmak, bulmak, hissetmek, âşık olmak, arzulamak ve gazaplanmak" vb. gibi mânâlara gelir.[407]

"Varlığın zıddı, yokluk, hiçlik" ve "varlığın yaratılmasından önceki hal" gibi anlamlarda kullanılan adem,[408] ıstılahta zihinde meydana gelen bir ma'nâ-yı küllî-i zulmânîdir; ve ma'nâ-yı küllî-i nûrânî olan vücûdun zıddı ve mukabilidir.[409]

Şâir bu iki kavramı mutasavvıflar tarafından zikredilen hakîkat-i Muhammediyye/ nûr-ı Muhammedî ve vahdet-i vücûd inancı bağlamında ele alır:

"Senin ay gibi (nurlu) vücûdun dünyaya gelmeseydi, mahlûkat yokluk akşamının perdesinde kalırdı"

Ḳalurdı perde-i şām-ı ʿademde mevcūdāt
Meh-i vücūduñ eger gelmeseydi devrāna (K. 11/35)

Ârifler iki âlemde de Hayy ismine mazhardırlar. Onlar Allah'ın vahdeti içerisinde kendi benliklerini yok edip ebedî bir varlığa ulaşmışlardır. Böylece varlık ve yokluk kaydından âzâdedirler:

Merdān-ı Ḫudā-perver olur zinde-i dāreyn
Bu ʿālem-i fānīde vücūd u ʿadem olmaz (G. 287/11)

"Âlem iki adem arasında bulunur. Çünkü âlem yokluk (yok) iken mevcûd (var) oldu. Yine ileride tekrar ademe dönecektir. Ârif, mevcûdu ancak adem (yokluk) ile tanır, kendi yokluğunu görmekle de yaratıcısının birliğini bilir."[410]

2.2.4. Tevhîd/ Vahdet-i vücûd

İslâm bütün olarak tevhîdde, "Allah'ın birliğinin onaylanması"nda toplanmış-tır.[411] Vücûdun hakîkati birdir. Taaddüd ve tekessür yoktur. Hâlbuki taayyünât ve tecelliyât hasebiyle müteaddid, mütekessir görünen yine bu bir vücûddur.[412]

---

407 Mahmut Erol Kılıç, *Şeyh-i Ekber İbn Arabî Düşüncesine Giriş*, s. 87.

408 Y. Şevki Yavuz, "Adem" *DİA*, C. I, Ankara 1988, s. 356

409 A. Avni Konuk*, Fusûsu'l-Hikem Tercüme ve Şerhi*, Haz. Mustafa Tahralı - Selçuk Eraydın, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, (III. Baskı), İstanbul 1999, C. I, s. 8.

410 H. Kâmil Yılmaz, *Ebû Nasr Serrâc Tûsî, el- Lüma' İslâm Tasavvufu Tasavvufla İlgili Sorular – Cevaplar*, s. 332.

411 Titus Burckhardt, "Ehadiyet'in Veçheleri", Çev. Fahrettin Aslan, *Dergâh Edebiyât, Sanat, Kültür Dergisi,* C. IX, S. 101, s. 13.

412 İbn Arabî, *Marifet Kitabı Kitâbu'l-Ma'rife*, Trc. Hüseyin Şemsi Ergüneş, Yay. Haz. Ercan Alkan, Osman Sacid Arı, İz Yayıncılık, İstanbul 2009, s. 190. "Cüneyd-i Bağdâdî, tevhîdi dörde ayırır: Birincisi sıradan insanların, ikincisi bilginlerin, diğer ikisi ise, seçkin ârîflerin tevhîdidir. Ârîflere âit tevhîdin birinci mertebesinde Allah'ın birliğini dile getiren sâlikin gözü O'ndan

Tevhîdin en son ve en mükemmel hâli olarak kabûl edilen vahdet-i vücûd düşüncesi, ilk İslâm mutasavvıfları tarafından dile getirilmekle beraber, İbn Arabî tarafından sistemleştirilmiştir.[413]

Yârî, vahdet-i vücûd düşüncesine sahip bir şâirdir. Şiirlerinde bu düşüncenin çeşitli vecheleri görülmektedir.

"Eşyâda gizli ve âşikâr, isimlerde ilk ve son O'dur"

Sensin eşyāda Bāṭın u Ẓāhir
Sensin esmāda Evvel ü Āḫir (M. 2/4)

Eşyâdan bir başka ifadeyle "şeyler"den kastedilen Zât-ı İlâhî'den gayrı olan şeylerdir. Eşyânın hakîkati, özü, Zât-ı İlâhî'nin kendisidir.[414] Zâhirde görünen eşyâ ise hakîkatte esmâya, esmâ da müsemmâya delâlet eder.[415]

Âlem, mânâ âleminde bir başka ifadeyle gayb âleminde bir aynadır. Sûretler bin parçadır fakat hakîkatte hepsi "Bir"in yansımasıdır:

Bir āyīnedür ʿālem-i maʿnāda bu ʿālem
Biñ pāre ṣuver ẓāhir ider cümlesi meksūr (G. 72/4)

Kâinatın vücûdu Hakk'a nisbetle, O'nun bir aynası durumundadır. Aklımız ve hissimizle idrâk ettiğimiz her şey O'ndan zâhir olur. Başka bir ifade ile, Allah Teâlâ Zâtı cihetinden değil; fakat fiil ve sıfatları yönünden bütün kevnî (mücerred ve müşahhas) sûretlerde, kendisinde değişme ve başkalaşma olmaksızın tecellî ve tezâhür eder. Âlem Hakk'ın zâhiri ve Hak Teâlâ âlemin bâtınıdır. Çoğalma, bu "Mutlak vücûd"un taayyününde olur; kendisi bunların hepsinden münezzehtir.[416]

---

başka bir şeyi görmez; zâhirde ve bâtında O'nun emirlerini yerine getirirken O'ndan başka hiçbir şeyden korkmaz, hiçbir şeyi istemez. İkinci mertebede sâlikin Allah'ın huzurundaki varlığı, bir gölge ve hayâlden ibarettir. Onu yöneten ve idare eden Allah'ın irade ve kudretidir. Bu mertebede kul başlangıçtaki daha doğru bir ifadeyle yaratılışındaki tevhîd haline dönmüş, dünya hayatında var olmadan önceki gibi Allah'ı birleyen olmuştur." bk. Abdullah Kartal, *İlâhî İsimler Teorisi*, Hayy Kitap, İstanbul 2009, s. 110-111.

413 Hüseyin Kurt, "Mehmet Elif Efendi (ö. 1345/1927)'nin 'el-Kelimâtü'l-mücmele fi şerhi't-tuhfeti'l-mürsele' Adlı Eserine Göre Vahdet-i Vücud Anlayışı", *Tasavvuf,* Temmuz-Aralık, 2003/11, s. 339-341.

414 Muhiddin-i Arabî, *Mir'at'ül İrfan İrfan Aynası*, Mtr. Abdulkadir Akçiçek, Kamer Neşriyat, İstanbul 1984, s. 31-32.

415 Ömür Ceylan, *a. g. e.,* s. 298.

416 Selçuk Eraydın, " Fusûsu'l-hikeme Yapılan Bâzı Îtirazlar", *A. Avni Konuk, Fusûsü'l-hikem Tercüme ve Şerhi,* Haz. Mustafa Tahralı, Selçuk Eraydın, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, (II. Baskı), İstanbul 2002, C. IV, s. 27

"İbnü'l-Arabî'ye göre "vücûd", Hakk'ın zâtını yine zâtıyla bulması demek olduğundan vücûd O'nun zâtından, O'nun sıfatlarından ve O'nun fiillerinden başka bir şey de olamaz. Bu en kesin mânasında vücûd esasen birdir; mevcûdât ise onun tecellîlerinden ibarettir."[417]

"Tendeki kıl (bile) Seni zikretmekte: 'Varlık âleminde O'ndan başka vücûd sahibi görmüyorum' "

Seni ẕikr eylemekde tendeki mū
Lā erā fi'l-vücūdi illā hū (M. 4/125)

Aslında Ehad olan vücûd, mertebe mertebe tenezzül edince bizim açımızdan katmer katmer açılmış, boyutlanmış ve çoğalmış görünmektedir. Bu nedenle onun bu boyutlarını, mertebelerini izah ederken dilde birtakım taksimâta tâbî tutmak zorunda kalınmıştır. Ancak bu tertip keşfe ve akla göredir ve zamanlama ile bir münasebet içerisinde değildir. Mutasavvıfların hakîkatinde bir olan vücûd mertebelerini daha iyi anlayabilmek için ikiye, üçe, dörde, beşe, altıya, yediye ilâ-âhir taksim ederek mütâlaa etmişlerdir.

Yârî'nin bu tasniflerden dörtlü tasnifi eserinde zikrettiğini görüyoruz. Bu tasnif sırasıyla âlem-i lâhût, âlem-i ceberût, âlem-i melekût ve âlem-i nâsûttur. İlk mertebe olan lâhût, Zât-ı ahadiyet veya lâ-taayyün mertebesi demektir. Bu cem'u'l-cem' hâlidir ve Hû ismiyle işaret edilir. Ceberût ise; taayyün-i evvel ile taayün-i sânînin ikisinin birden müşterek olduğu mertebedir ki cem' hâlidir ve Allah ismiyle işaret edilir. Melekut ise; âlem-i ervâh ile âlem-i misâlin müşterek olduğu mertebedir. Nâsût; âlem-i şehâdet ile mertebe-i insanın toplamından ibaret olan bir mertebedir.[418]

Şâir, bu mertebeleri beyitlerin anlam dünyası içerisinde zikretmiştir:

Ey cevher-i ferd-i kān-ı lāhūt
Gencīne-i ḫākidān-ı nāsūt (M. 3/23)

O ṭūṭī-i süḫan-ārā-yı ʿālem-i melekūt
Olurdı ḳalbine āyīne-i ḥikem manẓūr (K. 22/18)

Be-celālī-i ʿālem-i ceberūt
Be-cemālī-i ʿālem-i melekūt (M. 4/90)

Yârî'nin "yoğ idi" redifli yirmi iki beyitlik manzûmesi mutasavvıfların lâ-taayyün makamı dediği ve hiçbir taayyünün, hiçbir belirlenmenin henüz olmadığı, ilâhî keyfiyetlerin henüz zuhûra gelmeye başlamadığı o "gizli hazine"nin sembolik bir tasviridir.[419]

---

417 Mahmut Erol Kılıç, "İbnü'l-Arabî", *DİA,* Ankara 1999, C. 20, s. 506.
418 Mahmut Erol Kılıç, *Şeyh-i Ekber İbn Arabî Düşüncesine Giriş*, s. 267-268.
419 Mahmut Erol Kılıç, *Sûfî ve Şiir Osmanlı Tasavvuf Şiirinin Poetikası*, s. 97.

Ey ḫoş ol bezmüñe mest-i mey-i ḥamrāʾ yoġ-idi
Cümle ḫāmūş idi germiyyet-i ġavġā yoġ-idi

Cismimüz pāk idi ālāyiş-i keyfiyyetden
Eşer-i minnet-i yek-rengī-i ʿĪsā yoġ-idi

Mihr-i envār-ı tecellī gözimüz almış-idi
Ārzū-yı nigeh-i dīde-i bīnā yoġ-idi

İtmemişdi ʿaraż-ı ḫāṣa daḫı ẕāta duḫūl
Cins-i māhiyyet-i mevcūdī-i eşyāʾ yoġ-idi

Cümlemüz sırr-ı serā-perde-i vaḥdetde idük
Sūriş [ü] āştī-i nefs-i ḫod-ārā yoġ-idi

Ḥiss olınmazdı daḫı ʿālem-i zerde eşbāḥ
Nevʿ-i cins-i ṣuver ü şekl-i heyūlāʾ yoġ-idi (K. 46/1-6)

"İbnü'l-Arabî bu mertebeyi ifade edebilmek için "kenz-i mahfî", "meçhulü'n-na't", "meçhul-i mutlak", "meknûnü'l-meknûn", "butûnü'l-butûn", "gaybü'l-guyûb", "gayb-ı meçhûl" gibi ifadeler kullanır. Her türlü kayıt ve şarttan münezzeh olan bu 'makamsızlık' makamında mutlak vücûd henüz hiçbir taayyün göstermemiştir. Henüz kendisine vücûd dahi denemeyen bu mertebede ne itaat ne de isyan vardır; ne kul ne hürriyet, ne ölüm ne hayat, ne gündüz ne gece bulunmaktadır; yalnız O vardır." "Kısaca bu mertebe sadece tenzih ile tavsif edilebilir. Allah Teâlâ'nın iki tecellisi vardır: Tecellî-i gayb ve tecellî-i şehâdet. Âmâda olan ahadiyyetin, henüz vücûdları bilkuvve kendisinde mevcut cemî-i mümkinât sûretlerindeki ilk zatî ve gaybî tecellisine 'feyz-i akdes' denir. Bu, vücûd-ı mutlakın tabiatında bulunan taayyünât derecelerinden ilkidir. Fakat bu bir taayyünât-ı makûledir ve âlem-i a'yân ve histe bir vücûdu henüz bulunmamaktadır. Esasen mümkinâtın bu mâkul hakikatleri veya suretleri taayyünâtın bir basamak sonrasında bu defa 'feyz-i mukaddes'e uğrayarak mevcudatın a'yân-ı sabiteleri haline gelecektir. Zât-ı ahadiyyetin bu tecellisinin sebebi O'ndaki sevgidir ve bu sevgi aynı zamanda İbnü'l-Arabî'de 'hareket'in kaynağını da göstermektedir."[420]

Âlem tek vücûd sahibi olan Allah'ın varlık sahasında tecelli etmesiyle vücûd bulmuş ve O'nun nûruyla aydınlanmıştır.

Ẕātuñla buldı pāyeyi nüh ṭāḳ-ı āsumān
Şānuñla buldı sāyeyi ġabrā-yı heft-pā

Şām-ı cihānda meşʿale-i āfitāb-ile
Oldı hidāyetüñ heme maḫlūḳa reh-nümā

Her ṣubḥ oldı āyīne-i mihr-i berḳ-i sūz
Mişkāt-i ḥüsnüñ eyledi anı cihān-nümā

420 Mahmut Erol Kılıç, "İbnü'l-Arabî", s. 501.

Bir nūruñ itdi mihr-ile māhı żiyāʾ-fürūz
Bir lemʿüñ itdi encüm-i eflāki pür-żiyāʾ (K. 2/10-13)

Nitekim "Allâh yer ve göklerin nûrudur." (Nûr, 24/35) buyurulmuştur. Nimetullah Efendi de "vücûdun nûru" anlamını vererek âyeti "Yer ve gökleri, onların nefsinde ezelî ve ebedî olarak var ve sâbit olan vücûd nûrunun yayılması, isim ve sıfatların gölgelerinin uzamasıyla yarattı ve vücûd nûrunun damlalarını ve pırıltılarını onlara serpti. Bununla beraber Hakk Sübhânehu ve Teâlâ zatî vahdet ve tasarrufu ile; yer ve gökler ise aslî yoklukları üzere bâkîdir" şeklinde yorumlamıştır.[421]

Her dīdeye pertev ṣalan envār-ı cemālüñ
Her sīneye āteş bıraġan şevḳ-ı ḫayālüñ
Mestūr-ı serā-perde-i envār-ı celālüñ
Mümkin midür idrāk senüñ vaṣf-ı kemālüñ
Ẕerrāt-ı cihān mihr-i cemālüñ ile ṣeydā (Mh. 1/4)

Âlem, Kur'ân-ı Kerîm'de, Bakara, 2/117. âyette belirtildiği üzere "(O), göklerin ve yerin eşsiz yaratıcısıdır. Bir şeyi dilediğinde ona sadece "Ol!" der, o da hemen oluverir." hakîkatiyle var olmuştur:

Ey ẕāt-ı pāki perde-nişīn çend ü çūndan
İki cihānı [da] var iden *kāf u nūn*dan (K. 3/1)

Ömer Hayyam (ö. 1048/1131), tasavvufta devriye teorisini şiirlerinde ele alır ve varlığı bedene, Hakk'ı da onun canına benzetir. Melekler bu vücudun hisleri, felekler, dört unsur, madenler, bitkiler ve hayvanlar da azalarıdır:

Hak cân-ı cihânest ve cihân cümle beden
Ervâh-ı melâike havâs-ı în ten

Eflâk u 'anâsır ve mevâlîd a'zâ
Tevhîd hemînest ve dîgerhâ heme fen

(Hak cihanın canıdır ve cihan heyet-i mecmuasıyla bir bedendir. Ervâh-ı melâike ise bu tenin havâs-ı bâtına ve zâhiresidir. Eflâk ve anâsır ve mevâlid dahi a'zâ-yı insani menzilesindedir. İşte tevhid ancak budur, gayrısı kesrettir.)[422]

"Yârî, senin yoluna canını ve cihânı verse ne olur, bunda şaşılacak bir şey yoktur. Ey cihânın canı, cihânın canı sensin sen" sözleri aynı hakîkatin farklı veçhesidir:

---

421 İsmail Fennî Ertuğrul, *Vahdet-i Vücûd ve İbn Arabî*, Haz. Mustafa Kara, İnsan Yayınları, İstanbul 1991, s. 49.

422 Yusuf Çetindağ, *Ayna Kitabı*, Kitabevi, İstanbul 2009, s. 332.

N'ola Yārī yoluña cān u cihānı virse
Sensin ey cān-ı cihān cān-ı cihān sensin sen (G. 495/8)

2.2.5. Hakîkat-i Muhammediyye/Nûr-ı Muhammedî

Hakîkat-i Muhammediyye, *Sen olmasaydın âlemi (gökleri) yaratmazdım*[423] övgüsüne mazhar Hz. Peygamber'in nûrunun yaratılanların ilki olduğunu, diğer varlıkların onun nûrundan vücûd bulduğunu ifade etmek için mutasavvıflarca kullanılan bir tâbirdir.

Hakîkat-i Muhammediyye fikri en güzel biçimde Muhyiddin İbnü'l-Arabî ve Abdülkerîm el-Cîlî tarafından açıklanmış, *Fusûsu'l-Hikem*'e şerh yazanlar da bu konu üzerinde önemle durmuştur.

"Vücûd-ı mutlak"ın taayyün ettiği ilk mertebeye (taayyün-i evvel) hakîkat-i Muhammediyye adı verilir. Hakîkat-i Muhammediyye, vücûd-ı mutlakın ahadiyyetini vâhidiyyete dönüştürmek sûretiyle taayyüne başlamasıdır. Vücûd-ı mutlak açısından bakıldığında bu mertebe var oluşun başlangıcıdır. Mevcûdat açısından bakıldığında ise gerçek yaratma (halk) fiili, vücûd-ı mutlakın hakîkat-i Muhammediyye mertebesine tenezzülünden sonra olmuş ve her şey ondan yaratılmıştır. Bu durumda hakîkat-i Muhammediyye zât-ı mutlakın lâ-taayyün mertebesinden, yani kendi zâtındaki istiğrak hâlinden kendindeki özellikleri bilme mertebesine tenezzülünü ifade eder.

Ehl-i keşf, hakîkat-i Muhammediyye mertebesini ifade edebilmek için ulûhiyyet, lâhût, vâhidiyyet, vahdet-i sırf, vahdet-i hakîkî, âlem-i vahdet, el-hak mahlûkun bih, ahadiyyetü'1-cem', levh-i mahfûz, ümmü'l-kitâb, levh-i kaza, asl-ı âlem, velâyet-i mutlaka, tecellî-i evvel, mahlûk-ı evvel, akl-ı evvel, vücûd-ı evvel, madde-i evvel, akl-ı kül, mertebe-i insân-ı kâmil, halife, ebü'l-ervâh, rûhü1-kuds, rûh-i a'zam, arşullah, kalem gibi terimler kullanmışlardır.[424]

Yârî, hakîkat-i Muhammediyye düşüncesini benimsemiş ve şiirlerinde bu hakîkate işaret etmiştir.

"Ey gözlerin nûru, âleme geliş bakımından vücûdun görünürde sonradır, ancak mânâda ilksin."

Gerçi ṣūretde muʾaḫḫardur vücūduñ ʿāleme
Līk maʿnāda muḳaddemsüñ sen ey nūr-ı ʿuyūn (K. 12/7)

Hz. Peygamber'in "Allah ilk defa benim nurumu yarattı"; "Âdem toprakla su arasında iken ben peygamber idim (Tirmizî, Menâkıb, 1; Ahmed b. Hanbel, IV, 66; V,

---

423 Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ*, c. II, s. 164 (2123); Ali el-Kārî, *Mevzûât,* s. 67-68.

424 Mahmut Erol Kılıç, *Şeyh-i Ekber İbn Arabî Düşüncesine Giriş*, s. 298-305; Mehmet Demirci, "Hakîkat-i Muhammediyye", *DİA*, İstanbul 1997, C. 15, s. 179-180.

379; Aclûnî, I, 265)"[425] meâlindeki hadîsleri yukarıdaki beyitte işaret edilen hakîkati açıklamaktadır.

Hz. Peygamber'in altmış üç senelik zamanla sınırlı cismanî hayatından ayrı bir varlığı daha mevcuttur. Allah'tan başka hiçbir şey yokken ilk defa hakîkat-i Muhammediyye var olmuş, bütün yaratıklar bu hakîkatten ve onun için halk edilmiştir. Âlemin var olma sebebi, maddesi ve gayesi bu hakîkattir. İlk ilâhî tecelli olması sebebiyle "taayyün-i evvel", sevgi tarzında tecelli olması dolayısıyla "taayyün-i hubbî" adı da verilen nûr-ı Muhammedi zuhur ettikten sonra her şey ondan ve onun için yaratılmıştır.

Yârî'nin şu beyitleri de aynı irfânî hakîkatin şâirâne ifadesidir:

Sensin ol maḳṣad-ı aṣlī bu ḳadar inʿāma
Ẕāt-ı pāküñdür ezel ḫilḳat-i kevne āġāz (K. 9/19)

Sensin ol şāhen-şeh-i ẕī-şān-ı ḫatmü'l-enbiyāʾ
Ḫatemiyyet ile olduñ cümlesinden ser-firāz

Ol imāmü'l-evvelīn [ü] seyyidü'l-kevneynsin
Muḳtedā-yı āḫirīn olmaḳla bulduñ imtiyāz (K. 17/9-10)

Sen olmasañdı görinmez meẓāhir-i esmā
Sen olmasañdı bilinmez merātib-i cumhūr (K. 22/35)

2.2.6. Rind ve Zâhid

Rind; dünyâyı fânî bilip onun derdiyle zevkini gözünde bir tutan, içinde bulunduğumuz gerçek âlemin kayıtlarına, servetine, mevkilerine bakmayıp başka bir âlemin, kendi gönül dünyâsının hazları, coşkunlukları içinde yaşayan kâmil insan tipidir.[426]

Dîvân şâiri kendini rind olarak değerlendirir. Ona göre cihânın bir pul kadar değeri yoktur. Hayatında hiç içki içmeyen şâirlerin dahi çok zaman meyhâneden, içkiden, sâkîden bahsetmeleri çok zaman rindâne bir hayat yaşadıklarını empoze etmek istemelerindendir.[427]

---

425 Mehmet Demirci, *a. g. m.* , s. 180.

426 Necmettin Halil Onan, *İzahlı Dîvân Şiiri Antolojisi*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1989, s. 87.

427 İskender Pala, *Ansiklopedik Dîvân Şiiri Sözlüğü*, C. II, s. 277.

Ali Seydî'nin *Resimli Kâmûs-ı Osmânî*'sinde, rindler şu şekilde anlatılır:

"Evet rindlik, birçok kıymetleri bir araya toplayan bir mefhumlar manzûmesi (topluluğu) hâlinde mükerreb (bileşik) bir mâhiyet (özellik) taşır. Onda neler yok ki…Meyhânenin kadehiyle tasavvufun kadehi, aşkın mecâzîsiyle hakîkîsi, gönül adamlığı, iç doluluğu, dış aldırmayış, parayı istihkâr (küçük ve değersiz görme), kıyafetinde gelişigüzellik, zühdün dışındaki suretiyle zâhide çatıp, sadece güzel olana ve güzel şeye gönül bağlayarak, fânîliği, ezelin 'elest'i ile, ebedin sonsuzluğunda avuttukları için, hayattan kâm almayı akıl kârı bilmek ve rind Allah'a hepsinden daha yaklaşanı, ikbâle yukarıdan baktıkları için ikbâlleriyle böbürlenenlere kafa tutmanın zevkine ermeleri"[428]

Dîvân şâirleri rindin karşısına zâhidi çıkarırlar. Zâhid, işin başında olan mübtedî, zâhirperesttir.[429] Bunlar dinî konularda anlayışı kıt, her işin ancak dış kabuğunda kalabilen, derinlere inmesini beceremeyen, ilim ve imanı dış görünüşüyle anlayan, bunu da ısrarla başkalarına anlatan ve durmadan öğütler verip topluma düzen verdiklerini düşünen kişiler olarak ele alınır.[430] Oysa rind, şekilden kurtulmuş, öze ermiş kişidir.[431]

Şâir, klâsik edebiyatta ele alınan bu iki tipi şiirlerinde mukayeseli olarak zikreder. Âlemdeki mevcûdatın, mevhûm ve olayların hakîkatine eren, ilâhî tecellileri ve mânâ âlemini seyreden rind, ilâhî aşk bâdesini içmiş ve aşkın da hakikî vechesini idrâk etmiştir. Hayatı sathî yaşayıp hakîkate eremeyen zâhid ise, hayatın her alanında olduğu gibi aşkı da hakîkatiyle idrâk edemeyip mecâz semtinde kalmıştır:

Biz ḳāfile-i Kaʿ be-i taḥḳīḳe yetişdük
Zāhid yüri sen hervele-i semt-i mecāz it (G. 33/5)

Ḫırḳa-i peşmīnine bir ḳıl ṭoḳındurmazdı hīç
Zāhidüñ ālūde-dāmān olduġın gördük hele (G. 650/4)

Şâir, kendisini "rind" olarak niteler:

Bilindi rind-i maʿ nā mest-i ṣūret olduġum Yārī
Kelām-ı hūş-mend-i ṭabʿ -ı ṣāf-ı neşve-dārumdan (G. 522/5)

Rind, âlem karşısında kayıtsız olmalı, melâmet neşvesine sahip olmalıdır. Dünyanın süslerini "hiç" bilene rind denir:

Rind-i nāzük-meşrebe besdür raḥīḳ-i cām-ı ʿ aşḳ
Geçdi dil āmīziş-i maʿ cūn-ı çend u çūndan (G. 556/3)

---

428 Ethem Cebecioğlu, *a. g. e.*, s. 520.
429 Mustafa Kara, "Fuzûlî'nin Rind ü Zâhid ve Türkçe Dîvânı'nda Züht ve Zâhit Tipi", *Fuzûlî Kitabı*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, İstanbul 1996, s. 183.
430 İskender Pala, a. *g. e.,* C. II, s. 508.
431 Ethem Cebecioğlu, *a. g. e.,* s. 520.

Rind odur çekmeye ḳayd-ı heves-i dünyāyı
Göstere dehre küleh-kūşe-i istiġnāyı (G. 785/1)

Açmaya cām-ı taḥayyürden gözin Yārī gibi
Rind odur kim bile ārāyiş-i dünyāyı hīç (G. 39/6)

"Rind-i aşk isen melâmet meyhânesine gel, şühûd kadehinin neşvesinden sarhoş ol"

Meyḫāne-i melāmete gel rind-i ʿaşḳ iseñ
Mest ol hemīşe neşve-i cām-ı şühūddan (G. 520/3)

2.2.7. İnsân-ı Kâmil

İnsân-ı kâmil, Allah'ın zât, sıfat, isim ve fiilleriyle en mükemmel biçimde kendisinde tecellî ettiği insandır.[432] Ümmü'l-kitâb, seb'u'l-mesânî, cevâmiu'l-kelîm, kelimetullah insan-ı kâmilin isimlerindendir.[433]

"Şâyet kâmil insan gibi insan ve irfan sâhibi bir kimse olmak istiyorsan, âhiret sırrına ulaş, o sırra vâkıf olmaya çalış."

İrüş sırr-ı maʿāda ehl-i ʿirfān olmaḳ isterseñ
Eger insān-ı kāmil gibi insān olmaḳ isterseñ (G. 381/1)

"Ey gönül! Eğer vahdet âlemine sultan olmayı arzu edersen, kayıt âleminden, Allah'tan başka her şeyden uzaklaş. Mâsivâya bağlanma, onun saltanatına son ver."

Götür taḫt-ı sivāyı ʿālem-i taḳyīdden ey dil
Eger kim ʿālem-i ıṭlāḳa sulṭān olmaḳ isterseñ (G. 381/2)

Tasavvufta, Allah'ın dışındaki her şey mâsivâdır. Bu kelimenin bütün mahlûkatı içine alan bir sınırı vardır. Nitekim gönülde Allah'tan başka neyin sevgisi varsa, onun sevgilisi, hatta ilâhı odur. Bu yüzden kalpten mâsivâ putunun değiştirilmesi, sevginin hep Allah üzerinde yoğunlaşması önem arz eder.[434]

Bu anlamda "nefsini bilmek", "Rabbimizi bilmemiz" yolunda atılan ilk adımdır diyebiliriz.

Hz. Peygamber, "Men arefe nefsehu fekad arefe Rabbehu" yâni "Nefsini bilen Rabb'ini bilir"[435] buyurmuştur. Şâir, şiirlerinde bu hadîse kısmî iktibas yaparak "men aref" sözüyle telmihte bulunmuştur.

---

432 Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Marifet Yayınları, İstanbul 1991, s. 250.
433 Safer Baba, *a. g. e.,* s. 139.
434 Ethem Cebecioğlu, *a. g. e.,* s. 414.
435 Suyûtî, *ed-Düreru'l-mensûre,* 152; a. mlf. *el-Hâvî li'l-fetevâ,* II/412; Aclûnî, *Keşfu'l-hafâ,* II/362; Aliyyü'l-Karî, *Esrâru'l-merfûa,* 351; Zebîdî, *İthâfu's-sâde,* I/453.

"'Men aref"in hocası olduysan iki âlemin ilimlerinin gayesini anladın" demektir.

Fehm eyledüñ ʿulūm-ı dü-kevnüñ maʿādını
Olduñsa ḫʷāce-i sebaḳ-āmūz-ı *men ʿaref* (G. 340/2)

Burada "nefsini/kendini bilen" insandan maksat "insân-ı kâmil"dir. Çünkü ancak kemâle erenler kendi hakîkatini idrâk edip Hakk'ın tecellîsi olduğunu fark edebilirler.[436]

Bununla beraber, insanın kendi nefsi hakkındaki bütün bilgisi onu, Hakk hakkındaki bilginin en son sınırına kadar götürmez. İbnü'l-Arabî, bu bakımdan insanın kendi nefsi hakkındaki bilgisi aracılığıyla Hakk'ı bilip tanımasının yollarını genel olarak ikiye ayırmaktadır. Birincisi, "Hakk'ı senin sen olduğun gibi bilerek elde edilebilen bilgi"; ikincisi ise de "Hakk'ı senin sen olduğun gibi değil fakat senin O olduğun gibi bilerek senin aracılığınla elde edilebilen bilgi".

Birinci tür bilgi akıl ve muhakeme yolu olup "sen"in mahlûk olma tabîatına has özelliklerinin bilincine sâhip olmak ve sonra da akıl ve muhakeme yoluyla Hakk'ın sûretini bütün eksikliklerden tenzîh edip O'na bunlara zıt bütün özellikleri yakıştırmak yoluyla Hak hakkında bir bilgiye erişmekten ibârettir.

İkinci tür bilgi ise, O'nun "sen"in aracılığınla bilinmesidir. Fakat bu hâlde üzerinde önemle durulan "sen" değil O'dur. Bu, Allâh'ın kendini insanın kendi nefsinde izhâr ettiğinin bilincine sâhip olmakla Allâh'ın bilinip tanınmasını sağlayan bilgi usûlüdür.[437]

Gönül ehlinin bir başka ifadeyle insan-ı kâmilin kalbi âlemin hakîkatlerine ayna gibidir.

Āyīne-i ḥaḳāyıḳ-ı kevnini gösterür
Ehl-i dilüñ derūnı açılsa ḥicābdan (G. 578/6)

İnsan-ı kâmil; cemal ve celal, maddî ve manevî bütün âlemleri veya isim ve sıfatları yansıtabilen en mükemmel aynadır. Kâinattaki her bir zerre Hakk'ın kendi kabiliyetine göre aynasıdır, ancak aynası en parlak olan ve en kusursuz olan cilası en iyi olan insan-ı kâmildir. Onun aynasında bir taraftan Hak, bir taraftan da halk görünür. Bu yüzden onu gören Hakk'ı görmüş gibi olur.[438]

Nitekim insan bir küçük âlemdir, âlem bir büyük insandır; insan-ı kâmil ise "âlemin özeti"dir.[439] Sözleri de âlemin sırlarının meâli gibidir:

Kāmil odur kelām aña mā-ḥaṣal gerek
Hem mā-ḥaṣal kelām ḥuṣūl-ı meʾāl ola (G. 653/8)

---

436 Mahmut Erol Kılıç, *Sûfî ve Şiir Osmanlı Tasavvuf Şiirinin Poetikası*, s. 48.

437 Toshihiko İzutsu, *İbn Arabî'nin Fusûs'undaki Anahtar Kavramlar"*, Türkçesi, Ahmed Yüksel Özemre, Kaknüs yayınları, İstanbul 2005, s. 65-66.

438 Yusuf Çetindağ, *Ayna Kitabı*, Kitabevi, İstanbul 2009, s. 396-397.

439 İbn Arabi, *Hakikat ve Tefekkür,* Çev. Mahmut Kanık, Hece Yayınları, Ankara 2003, s. 99.

2.2.8. Ârif

Ârif, Allah'ın kendi zâtını, sıfatlarını, isimlerini ve fiillerini müşâhede ettirdiği kimsedir.[440] Hakk'ı tanıyan, Hakk'ı bilen, Hakk'ı bulan ve Hak'ta olandır.[441]

"Ârifin kalbine, karanlıkların aydınlığı keşfedilmiş; ârifin eline hikmetlerin anahtarları vakfedilmiştir."

ʿĀrifüñ ḳalbine mekşūf meṣābīḥ-i ẓulem
ʿĀrifüñ destine mevḳūf mefātīḥ-i ḥikem (K. 49/1)

"Ârifin gönlünde bütün hakîkat sırları, sözlerinde bütün muhabbet eserleri gizlidir"

Dillerinde heme esrār-ı ḥaḳīḳat mużmer
Sözlerinde heme āṯār-ı maḥabbet müdġam (K. 49/7)

"Ârifler vahdet (Allah'ın birliği) memleketinin padişahıdır. Onlar iki cihân mülkünden vazgeçmişlerdir."

ʿĀrifān pādişeh-i memleket-i vaḥdetdür
İstemez mülk-i dü-kevni eger etseñ munżam (K. 49/24)

Mesnevî'de bu mânâda şöyle bir beyit yer almaktadır:

"Tek renkli denizlerin aksine, her ne kadar karalarda, kesret âleminde binlerce renk varsa da, vahdet denizinin balıkları, kurulukla ve çeşitli renklerle savaştadır."

Şefik Can, bu beyti şu şekilde yorumlar: *"Vahdet denizinin balıkları Hak âşıkı ârifler dir. Onlar vahdet deryâsına dalmışlardır. Renklerden, şekil ve sûret âleminden çokluk âleminin kuruluğundan kurtulmuşlar, Allah aşkından başkasını bilmezler."*[442]

Allah, ârife kendi kudretinden bir ayna vermiştir. Sırrında her an ona bakar, onu görür, gayrıyı görmez.[443]

ʿĀrifüñ ḳalbine baḳ anda olur manżūruñ
ʿArş ü kürs ü meh ü mihr ü felek ü levḥ ü ḳalem

ʿĀrifüñ dīdesidür maṭlaʿ-ı envār-ı Ḫudā
Anı tīre idemez ġaflet-i tārīk-i dijem (K. 49/17, 18)

---

440 Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s. 51.
441 Safer Baba, *a. g. e.,* s. 17.
442 Mevlânâ, *Konularına Göre Açıklamalı Mesnevî Tercümesi*, Trc. Şefik Can, s. 44 dipnot nr. 40; beyit nr. 503.
443 İbrâhim Hâs, *İnsân-ı Kâmil Sözleri*, Haz. Mustafa Tatcı, İbrahim Özay, Sahhaflar Kitap Sarayı, İstanbul 2004, s. 96.

Allah hakkında en çok marifeti olanın, Allah karşısında hayreti o nispette fazla olur. Nitekim bir kimse güneşe ne kadar yakın olursa, o nispette güneşe hayran olur. Nihayet bir noktaya varır ki o, o olmaz![444]

İbnü'l-Arabî'ye göre "hayret eden kimse devrî bir hareket içindedir. Çünkü o kimse varlık dâiresinde var olanlarla birlikte asıl istediği şeyi görmektedir."[445]

Ârifler, anlaşılması güç nüktelerin sırları karşısında hayrân, hakîkat nurları karşısında dilsiz olurlar:

Gāh esrār-ı daḳāyıḳda olurlar ḥayrān
Gāh envār-ı ḥaḳāyıḳda olurlar ebkem (K. 49/8)

Şâir de tevhid sırlarına vâkıf bir ârif olma niyâzındadır:

Eyle Yārī ḳuluñı ʿārif-i sırr-ı tevḥīd
Keşf ola nükte-i ser-beste-i esrār-ı ḳadem (K. 49/25)

2.2.9. Sâkî

"İçki dağıtan, içki sunan; su dağıtan, su veren"[446] gibi anlamlara gelen sâkî, tasavvufta, "âşıklara aşk, mârifet ve hikmet şarâbı dağıtan, âb-ı hayât sunan Cenâb-ı Hak,[447] bütün feyz ve sevginin kaynağı olan Feyyâz-ı mutlak, Mürşid-i kâmil"[448] için kullanılan bir tâbirdir.

Mutasavvıfların "mey, şarap, bâde" gibi kavramlarla maksatları aşkullah, aşk-ı Resûlullâh ve mârifetullahtır.[449]

Yârî de şiirlerinde bu kavramları tasavvuf düşüncesinin mecâz diliyle zikretmiştir.

"Ezel sâkîsinin elinden bir yudum (şarap) içen haşre kadar sonsuzluk keyfiyeti ile ayık olur"

Dest-i sāḳī-i ezelden nūş iden bir cürʿayı
Ḥaşre dek keyfiyyet-i cāvīd ile hüşyār olur (G. 121/6)

"Biz bu meyhânede aşkın keyfine erişenleriz. Bizi sarhoş eden şey kırmızı şarap kadehi değildir, biz aşkın sarhoşlarıyız"

---

444 Erdem Baycan, *Nûn Zünnûn Mısrî Menkıbeleri*, Ataç Yayınları, İstanbul 2004, s. 154.

445 Muhyiddin İbnü'l-Arabî, *Nakşe'l-Füsûs Gerçeklerin Özü,* Şrh. İsmâil Rusuhî Ankaravî, Ataç Yayınları, İstanbul 2005, s. 190.

446 bk. İlhan Ayverdi, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, Red. : Ahmet Topaloğlu, Yay. Haz. : Kerim Can Bayar, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul 2005, C. 3, s. 2648; Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s. 412.

447 Ahmet Ögke, *a. g. e.,* s. 171.

448 Süleyman Uludağ, *a. g. e.,* s. 412.

449 Ahmet Ögke, *a. g. e.,* s. 76.

Biz vāṣıl-ı keyfiyyet-i ʿaşḳuz bu ʿişret-ḫānede
Şanmañ bizi mest eyleyen cām-ı mey-i ḥamrā mıdur (G. 93/5)

Meyhâne, içki içilen ve satılan dükkân demektir. Tasavvuf literatüründe ise, ilâhî aşk şarâbının alınıp satıldığı ve içildiği âşıkın gönlü,[450] ârifin bâtını,[451] dergâh,[452] mürşidin gönül yüzü, [453] tefrik olmayan, tavsif olmayan saf birlik,[454] irşâd makāmı,[455] dostların sohbet meclisi, tekke, kulun aşk ve şevkle Rabb'ine münâcât mahalli, kâmil mürşidin kalbi, lâhûtî âlem[456] olarak ifade edilmiştir.

"Sâkî, o vahdet kadehini bana sun! Beni yokluk düşüncesi ile dünyaya bağlılık ve varlık korkusundan (titreyişinden) kurtarsın"

Sāḳī o cām-ı vaḥdeti ṣun baña ḳurtara
Fikr-i ʿademle lerziş-i ḳayd u vücūddan (G. 520/7)

2.2.10. Fenâ ve Beka

Fenâ, fânî olmak, yok olmak mânâsına gelir. Nesnelerin, sûfînin gözünden silinmesine fenâ denir.

Fenâ hâli, kulun benliğinin kaybolması ile tevhîdin gerçekleşmesi demektir. Bu hâl tevhidin en yüksek derecesidir. Kul, Allah tefekküründe o derece boğulur ki, benlik bilincini de kaybeder hâle gelir. Buna fenâ fi't-tevhîd denilir.[457]

Ferîdüddîn-i Attâr (ö. 618/1221), bu mertebeyi şu şekilde yorumlar: "Kim ortadan kalkarsa bu yokluk makamıdır. Yokluktan da geçerek fenâdan da fâni oldu mu, bu da bekadır, ebedîliktir… Eğer sende şu varlık âleminden bir kıl ucu kadar eser varsa, o âlemden bir kıl kadar bile haberin olmaz. Öyleyse yokluk elbisesini giyin, kadehindeki vefa şarâbını iç! Bu kapının önünde altüst ol, yuvarlan. Beline de yokluk kemerini kuşan, bağlan."[458]

---

450 Ahmet Ögke, *a. g. e.,* s. 253.
451 Ali Nihad Tarlan, *Şeyhî Dîvânını Tetkik*, s. 22.
452 Safer Baba, *a. g. e.* s. 185.
453 Ahmet Ögke, *a. g. e.,* s. 76.
454 Annemarie Schimmel, *Tasavvufun Boyutları*, Çev. Ergun Kocabıyık, İstanbul 1999, s. 260.
455 Nahid Aybet, *Fûzûlî Dîvanı'nda Maddi Kültür*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1989, s. 110.
456 Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s. 333.
457 Ethem Cebecioğlu, *a. g. e.*, s. 208-209.
458 Feridüddin Attar, *Aşknâme*, Roman's Yayınları, İstanbul 2005, s. 44.

"Varlığının ebedî olmasını istiyorsan aşk ile bedenini yok et"

İster-iseñ eger beḳā-yı vücūd
ʿAşḳ ile idegör fenāʾ-yı vücūd (M. 4/24)

Nitekim varlığa açılan yol yokluktan geçmektedir. Bu nedenle "yokluk yolunda zerre gibi varlığını yok etmeli, cihânı süsleyen güneş gibi her gün âşikâr olunmamalı"dır:

Düşüp rāh-ı fenāya ẕerre-veş maḥv-ı vücūd eyle
Şaḳın mihr-i cihān-ārā gibi her gün bedīd olma (G. 636/5)

Beka, kalıcı ve dâimî olmak,[459] ölümsüzlük[460] demektir. "Beka ariflerin nezdinde Allah'da seyrin başlangıcıdır. Zirâ Allah'a olan yolculuk, ancak varlık çölü sıdk kademiyle kesin olarak aşıldığı zaman sona erer. Allah'da olan yolculuk ise kula mutlak fenadan sonra yaratılmışlığın eksiklik ve kirlerinden arı bir varlık bağışlanmasından ve böylece kulun âlemde ilâhî sıfatlara ve rabbanî ahlaka sahip olarak ilerlemeye ve hareket etmeye başlamasıyla olur."[461]

Bâkîlik yalnızca Allah'a mahsustur. Kul fânîlikten bâkîliğe yol almak istiyorsa aşkında varlığını yok etmelidir. Zirâ cemâline ve kemâline zevâl ermeyen, yok olmayan sonsuz O'dur.

Celāl-i kibriyāsına fenāʾ gelmez Eḥad oldur
Kemālinüñ beḳāsına zevāl irmez Ṣamed oldur

Ṭaleb-kār iseñ ʿaşḳında var ifnā-yi vücūd eyle
Cemāline kemāline zevāl irmez Ebed oldur (Db. 8/1)

Şeyh Senaî de, aynı hakîkate şu sözleriyle işaret etmiştir:

Ahad'dır, sayı ondan mâzûl
Samed'dir niyâz ondan mahzûl

Akl u fehmin bileceği ahad değil
His ü vehmin tanıyacağı samed değil[462]

---

459 H. Kamil Yılmaz, *Tasavvuf Meseleleri*, Erkam Yayınları, İstanbul 1997, s. 173.

460 Safer Baba, *a. g. e.,* 25.

461 Seyyid Cafer Seccâdî, *Tasavvuf ve İrfan Terimleri Sözlüğü*, Çev. Hakkı Uygur, Ensar Neşriyat, İstanbul 2007, s. 66-67.

462 Abdurrahim Alkış, "Abdurrezzâk Kaşânî ve 'Şerhu Fusûsi'l-Hikem' Adlı Eserinin Tahkîk ve Tahlîli", *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlahiyat Anabilim Dalı Tasavvuf Bilim Dalı*, (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul 2008, 269-270.

2.2.11. Mahv ve İsbât

Mahv, kelime olarak "silmek, yok etmek, bir şeyin izi kalmayacak şekilde ortadan kalkması" anlamına gelirken; tasavvufî literatürde kulun fiillerinin Hakk'ın fiillerinde fâni olması,[463] beşeri nâkısalardan kurtulma hâli[464] demektir.

Sâlikin alışkanlıklarından gelen vasıflarını kaldırması mahv, yerine ibâdetin hükümlerini koyması isbattır. Kelime-i tevhidin *lâ ilâhe* (ilâh yoktur) kısmına nefy, *illallâh* (ancak Allah vardır) kısmına isbât denir.[465]

İder tevḥīd-i lā iṯbāt-ı illā-y-ile maʿnāsın
Sen ol cān-āferīn ʿallām-ı dānā vü tüvānāsın (G. 492/8)

"Aşk, pâk tevhide mazhardır. Nefy ü isbât onda gizlenmiştir"

ʿAşḳ tevḥīd-i pāke maẓhardur
Nefy ü iṯbāt anda muẓmerdür (M. 4/4)

Tasavvuf edebiyâtında mum sevgiliyi, Allah'ı; pervâne sevgilisinin yolunda ifnâ-yı vücûd eden âşıkları temsil eder.[466]

"Can ve başından vazgeçip (aşk yolunda) vücûdunu yok etsen, (varlığından geçsen) yine cismini aşkın külü eyleyen pervâne (gibi)yiz.

Cān u baş terkin urup maḥv-ı vücūd etseñ yine
Cismini ḫākister-i ʿaşḳ eyleyen pervāneyüz (G. 279/5)

2.2.12. Uzlet

Uzlet, "halka karışmamak, onlardan ayrı yaşamak, inzivâya çekilmek" anlamında bir kelimedir. Tasavvufî literatürde günaha girmemek, Allah'a daha çok ve daha ihlâslı ibâdet etmek için toplumdan ayrılıp ıssız ve kimsesiz yerlere çekilmek, tek başına yaşamak mânâsını karşılayan bir terimdir. Buna halvet, inzivâ, vihdet adı da verilir.[467]

"Ey sevgili! Yârî'nin gönlü uzlet hazinesinde yalnız oturmaktadır. (Onun gönlü) Kayser'in kasrına tenezzül eylemez."

Dil-i Yārī hemān tenhā-nişīn-i genc-i ʿuzletdür
Tenezzül eylemez eyvān-ı ḳaṣr-ı Ḳayṣer'e cānā (G. 14/6)

---

463 Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s. 313-314.
464 Safer Baba, *a. g. e.,* s. 175.
465 Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s. 253; Hasan Kâmil Yılmaz, *Anahatlarıyla Tasavvuf ve Tarîkatlar*, Ensar Neşriyat, (10. Baskı), İstanbul 2007, s. 240.
466 Lütfi Filiz, *Noktanın Sonsuzluğu İkinci Kitap*, Yay. Haz. Saim Öztan, Seyhun Besin, Aziz Şenol Filiz, Pan Yayıncılık, İstanbul 1999, s. 237.
467 Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s. 498.

"Ben o harabât köyünün tekkesinde yalnız oturanım. Binlerce hayret şekli hasırımın nakşından yansır."

Ben ol ʿuzlet-nişīn-i tekye-i kūy-ı ḫarābātam
Hezār eşkāl-i ḥayret ʿaks olur naḳş-ı ḥaṣīrümden (G. 541/3)

2.2.13. Tevekkül

"Vekil edinme, güvenme" anlamındaki tevekkül, gerekli tüm çabayı sarf ederek, her türlü tedbiri aldıktan sonra işi tam bir inançla Allah'a havale etmeye denir.[468]

Başka bir ifadeyle tevekkül, Allah'ın elinde olana güvenip halkın elinde olandan ümid kesmektir. Kalbin, rızık arama husûsunda nasıl hareket edeceği endişesinde olmamasıdır.[469]

"Yârî, herkese kul olma hür yaradılışlı ol. Hemen her yerde Mevlâ'ya tevekkül eyle"

Ḳul olma herkese āzāde meşreb ol Yārī
Tevekkül eyle hemān her maḥalde Mevlā'ya (G. 606/8)

"Gönlünden gelecek derdini çıkar. Uzun (süre) karamsarlıklara kapılma. Hemen tevekkül eyle. Hudâ'nın lutfundan ümitsiz olma!"

Çıḳar dilden ġam-ı ferdāyı meʾyūs-ı medīd olma
Tevekkül ḳıl hemān luṭf-ı Ḫudā'dan nā-ümīd olma (G. 636/1)

"Ey Yârî! Yalnızlık ve korku yolunda Allah'a tevekkül eyle. Sana yardımını yoldaş etsin"

Rāh-ı vaḥşetde tevekkül ḳılagör ey Yārī
İde tevfīḳini bādī-i ezel saña refīḳ (G. 346/5)

2.3. ŞAHISLAR

Yârî, şiirlerinde bazı tarihî, efsânevî, tasavvufî şahsiyetleri; şâir, âlim ve sanatkârları ve aşk hikâyelerinde zikredilen efsânevî ve sembolik şahısları zikreder. Bunlar arasında özellikle efsânevî şahıslara daha fazla yer verdiği görülmektedir. Bu durumun klâsik Türk edebiyatının hayâl dünyasında bu şahısların benzetme unsuru olarak çokça zikredilmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Şâir, tarihî şahıslar arasında III. Ahmed, IV. Murâd gibi Osmanlı hanedanı mensuplarını, Hocazâde Abdullâh, Mehmed İzzetî Efendi gibi kadı, müderris ve kazaskerleri; Ahmedî, Nef'î, Yüsrî, Örfî, Enverî, Lebîd, İbnü'l-Fârız gibi Osmanlı ve İran şâirlerini, Arap şâirleri; Ahmed Yesevî, Cü-

468 Ethem Cebecioğlu, *a. g. e.,* s. 658.
469 *Metinlerle Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s. 1094.

neyd-i Bağdâdî, Ahmed Bîcan gibi mutasavvıfları anar. Ayrıca Leylâ, Mecnûn, Yûsuf, Züleyhâ, gül, bülbül gibi aşk mesnevilerindeki efsânevî ve sembolik şahıslara yer verir. Şâirin zikrettiği efsânevî şahıslar arasında Cem, Dârâ, Sohrâb, Kârûn, Âsaf gibi şahıslar vardır. Yukarıda isimleri geçen şahıslara şâirin eserinde yer vermesi, onun gerek kendi döneminde gerekse kendinden önceki dönemlerde yaşamış şâirleri ve onların eserlerini okuduğunu, kadı ve mutasavvıf bir şâir olduğu için farklı çevrelerin içerisinde bulunduğunu ve ilham kaynağı zengin, klâsik Türk şiir geleneğine vâkıf biri olup bunu eserine yansıttığını söyleyebiliriz.

2.3.1. Tarihî Şahıslar

Kadı bir şâir olan Yârî'nin *Dîvân*'ında çoğunlukla kendisi gibi Edirne'de kadılık yapmış ve daha sonra kazaskerlik rütbesi kazanmış şahıslar zikredilmiştir. Döneminin ileri gelen devlet adamlarıyla ve ulemâ çevresiyle yakın bir ilişki içinde olduğu anlaşılan şâirin, yaşadığı asırda çevresinde gelişen olaylara genellikle tarih düşürerek yazdığı manzûmeler onun muhitinin belirlenmesinde faydalı olmuştur. Bu nedenle bu şahıslar hakkında daha geniş bilgi verilmiş, diğer şahısların ise *Dîvân*'da ele alındıkları konular ya da ele alınış şekilleri üzerinde durulmuştur.

2.3.1.1. Ahmed Muîd Efendi (ö. 1057/1647)

Otuzuncu Osmanlı şeyhülislamı olan Ahmed Efendi, Kınalızâde Fehmi Efendi'nin mülâzımı olduğu için Muîd Ahmed Efendi demekle tanınmıştır. Müderris, kadı, kazasker ve şeyhülislam görevlerinde bulunan Ahmed Efendi'nin[470] ismi *Dîvân*'da, bir gazelin[471] sonunda kenarda yazılan şöyle bir kayıtta zikredilmiştir: "Bin kırk yedi târîhinde Tarakçı-zâde Çelebi sakal kodukda ol anda huzûrlarında denilmişdür. Hattâ ol âvânda fazîletlü Muîd Ahmed Efendi Anatolı kadıaskeri iken huzûr-ı şerîflerinde okunmışdur." Tarakçızâde'nin kimliğini tesbit edemedik. Fakat Yârî'nin muhitini tesbit açısından Ahmed Muîd Efendi ile ilgili kısa da olsa bilgi vermek istedik.

---

470 Ahmed Muîd Efendi'nin hayatı ile ilgili daha ayrıntılı bilgi için bk. Şeyhi Mehmed Efendi, *Şakaik-ı Nu'maniye ve Zeyilleri, Vekayiü'l-Fudalâ I*, C. 3, s. 137-138; Bür Işın, "XVII. asrın ilk yarısında payeli ve bilfiil Anadolu ve Rumeli kazaskerleri", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü*, (Basılmamış Mezuniyet Tezi), 1965, s. 121; Abdülkadir Altunsu, *Osmanlı Şeyhülislâmları*, Ayyıldız Matbaası, Ankara 1972, s. 68; Hezarfen Hüseyin Efendi, *Telhîsü'l-Beyân Fî Kavânîn- Âl-i Osmân*, Haz. Sevim İlgürel, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1998, s. 194; Oral Onur, *Edirne Kadıları Kasr-ı Adl*, Edirne Valiliği Yayınları, İstanbul 1999, s. 93. Daha ayrıntılı bilgi için bk. Nuran Bakır, "XVII. asrın ikinci yarısında payeli ve bilfiil Anadolu ve Rumeli kazaskerleri", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü*, (Basılmamış Mezuniyet Tezi), 1966, s. 24-26.

471 Gazel için bk. G. 646.

2.3.1.2. Ali Paşa

IV. Mehmed'in (1648-1687) annesi Valide Hatice Turhan tarafından 1070/1659 yılında Kumkale Kalesi ile karşılıklı olarak inşa edilen Seddülbahr Kalesi'ne tarih düşüren Yârî, bu tarih kasidesinde Ali Paşa'dan sitâyişle söz etmekte ve yazdığı kasidesinin onun aracılığıyla padişaha sunulmasını, böylelikle de bir mansıp elde etmeyi temenni ettiğini dile getirir. 17. yüzyılda yaşayan Vezir Ali Paşa adı ile tanınanlar arasında yaptığımız araştırmalar neticesinde burada kastedilenin tam olarak hangi Ali Paşa olduğunu tespit edemedik. Söz konusu şahsın, Seddülbahr muhafızlığı yapan Suyolcuzade Vezir Ali Paşa (ö. 1100/1688) olabileceğini düşünmekteyiz:

ʿAlī Pāşā-yı ʿādil ṣadr-ı ʿālī-ḳadr [ü] deryā-dil
Vezīr-i bī-muʿādil kār-sāz-ı mülk-i ʿOs̱mānī

Fürūġ-ı ʿadli çarḫa maṭlaʿ-ı pīh-sūz-ı ḫūrşīdī
Bahār-ı ʿahdi dehre mevsim-i Nev-rūz-ı sulṭānī

Sen ol ṣāḥib-taṣarruf ʿaḳl-ı evvel rūḥ-ı s̱ānīsin
Ḳul eyler luṭf-ı aḫlāḳ-ı kerīmüñ cümle insānı

Sen ol Ḫātem-meniş destūr-ı ekremsüñ ki ʿālemde
Pür eyler dest-i cūduñdan zamāne dest-i dāmānı

Benüm tārīḫümi ʿarż it ḥużūr-ı pādişāhīde
Ki görsün nice olurmış s̱enā-yı şāh-ı devrānı

Ümīdüm ol ki bir manṣıb recāʾ ḳıl pādişāhumdan
Yeñi ḳalʿ ayla şād etsün dil-i pā-māl [ü] vīrānı

Görüp iki ḥişārın ḥısn-ı bünyādını ey Yārī
Ḳalem elde bugüne eyledi tastīr-i ʿunvānı

Birinüñ oldı tārīḫi duʿā-yı ʿadl-i ḫünkārī
Birinüñ düşdi tārīḫi penāh-ı ẓıll-i Yezdānī
1070 (K. 42/ 16-17, 20-25)

2.3.1.3. Babazâde Abdülkadir Senaî Efendi (Kadrî Efendi) (ö. 1084/1674)

Abdülkadir Efendi, Babazâde Sinan diye meşhur olan Sinanüddin Yusuf Efendi'nin oğlu, Eş-şeyh Mehmed Efendi'nin torunudur. Müderrislik, kadılık ve kazaskerlik görevlerinde bulunan Abdülkadir Efendi, "salâh ve diyaneti ile meşhur olup Yahya Efendi, Ebu Said Efendi ve Muîd Ahmed Efendiler gibi devrin büyük simaları yanında bulunmuş ve onlardan istifâde, ulûm-ı şer'iyede vukufu ile temâyüz etmiştir." Fıkha dâir

Vâkıât-ı Müftiyyîn adlı kıymetli bir fetva mecmuası olan Abdülkadir Efendi'nin bu eserinden hâkim ve kadıların çok istifa ettiği kaydedilmiştir.[472] Yârî, Abdülkadir Efendi için 3 kıta kaleme almıştır. Bunlardan ilki 7 beyitlik bir kıt'a olup "În Kasîde-i Lücce-i Sadrü'l-Ulemâ Kadrî Efendi" başlığını taşımaktadır. Fakat bu manzûmeye kafiye düzeni açısından bakıldığında kaside değil de kıt'a olduğu anlaşılmaktadır. Yârî, bu kıt'ada Kadri Efendi'nin ilm, fazilet ve kemâl ehli oluşunu takdir edip "devlet ü ömr"ünün uzun olması için dua eder:

Ey Bū Ḫanīfe-ḥalḳ u Cüneyd-i zamāne kim
Dāyim ḳapuña faẓl-ı ʿulūm istinād ide

Budur Cenāb-ı Ḥażret-i Ḥaḳ'dan niyāzımuz
Ḥadden füzūn devlet ü ʿömrüñ ziyād ide (Kt. 1/14)

Bir diğer kıt'a ise Abdülkadir Efendi'nin Rumeli kazaskeri olarak tayin edilişine binaen kaleme alınan 7 beyitlik tarih kıt'asıdır. Metinde kıt'anın der-kenarında "Bin yetmiş yedi şabânü'l-muazzamun on beşinci erbaâ güni ve hem leyle-i berât idi, Abdurrahman Efendi mazûl olup fazîletlü Kadrî Efendi úadıasker oldı" kaydı yer almaktadır:

Görince rütbe-i ʿulyāda tārīḫin didüm Yārī
Mezīd olsun İlāhī devlet-ile pāye-i Ḳadrī
Sene 1077 (T. 4/7)

Yârî'nin Abdülkadir Efendi için kaleme aldığı üçüncü kıt'a ise onun çeşmesinin yapılışına düşürdüğü 12 beyitlik bir tarih kıt'asıdır:

Nūş idüp ol çeşmeden Yārī didüm tārīḫini
Ābı ḥaḳḳā çeşme-i ʿayn-ı ḥayāt-ı cāvidān
Sene 1084 (T. 14/12)

2.3.1 4. Fatih Sultân Muhammed Han (II. Mehmed) (ö. 886/1481)

Şâir Osmanlı padişahları arasında yer alan Fatih Sultân Mehmed (1444-1446, 1451-1481), Avnî mahlasıyla şiirler yazmıştır. Şiirlerinde gözlenen akıcı üslûbu, açık ifadeleri, hayal dünyasının zenginliği ve şiir diline hâkim oluşu gerek döneminde gerekse daha sonraki dîvân şâirleri üzerinde etkili olmasına sebep olmuştur.[473] Yârî de sözlerinin kıymetinin Muhammed Han'a sorulmasını ister:

---

472 Daha ayrıntılı bilgi için bk. Nuran Bakır, *a. g. t.* , s. 24-26.

473 Halil İnalcık, "Mehmed II", *DİA*, Ankara 2003, C. 28, s. 395, 406. Ayrıca bk. Muhammed Nur Doğan, *Fatih Divanı ve Şerhi*, Erguvan Yayınevi, İstanbul 2004.

Bir şeh-i ʿālī güherdür ʿarż ḳıl ey Yārī hemān
Ḳıymet-i güftāruñı Ġāzī Muḥammed Ḫān'a ṣor (G. 64/7)

2.3.1.5. Gazneli Sultân Mahmûd (ö. 421/1030) ve Ayâz

998-1030 yılları arasında Gazneliler devletinin başında bulunan Sultân Mahmûd (ö. 421/1030) âlimlere olan saygısı, adaleti ve yönetimdeki başarısıyla gerek kendi devrinde gerekse sonraki devirlerde edip ve şâirler tarafından övülmüş, Fars edebiyatında adalet ve insafın temsilcisi olarak gösterilmiştir. Yârî, sultânın *Şehnâme*'nin müellifi Firdevsî'ye olan ihsanını örnek göstererek muhatabından aynı lütfu, ihsânı görmek ister:

Ne var eyle anı şāyeste-i luṭf u keremüñ
Eylemiş-(i)di anı Firdevsī'ye Sulṭān Maḥmūd (Kt. 49/2)

Gazneli Mahmûd ile onun has hizmetçisi Ayâz birçok hikâyeye konu olmuştur. Söz konusu hikâyelerde Ayâz; zekâsı, sadâkati, Sultân Mahmûd'a olan bağlılığı ile ele alınmıştır.[474]

Doğu edebiyatlarında güzelliğin ve aşkın simgesi olarak algılanan Ayâz, Yârî'nin zikrettiği iki beyitte güzelliği ve sadakati ile ele alınmıştır:

Maḥrem-i ḳurbet-i Maḥmūd olamaz ḫāṣṣ-ı Ayāz
Olmayınca dil-i pāküñde ṣadāḳat meknūn (G. 533/2)

Maḥmūd-ı nūr-ı dīde iken yine dīdesi
Pür-nūr olur eşiʿa-ı ḥüsn-i Ayāz'dan (G. 560/4)

2.3.1.6. Hocazâde Abdullah (ö. 1046/1636)

Onyedici asır ulemasından Genç Osman'ın (1618-1622) hocası Amasyalı Hâce-i Sultânî Ömer Efendi'nin oğludur. Bu nedenle Hocazâde Abdullah Çelebi olarak tanınmıştır. Müderrislik, kadılık ve kazaskerlik görevlerinde bulunan Hocazâde ile ilgili olarak tarihi kaynaklarda "âlim, fâzıl, kerim ve zeki bir şahıs" olup "ulûm-ı Arabiyyede maharetiyle meşhur, teşrifat usullerine vâkıf, doğru ve kat'i hükümleri hâiz", adalet sahibi, hafızası kuvvetli aynı zamanda ulûm-ı edebiyyede de mâhir bir zât olduğuna dâir bilgiler yer almaktadır. [475] Yârî'nin Hocazâde için kaleme aldığı beş kaside, bir

474 Mehmet Demirci, "Sultan Mahmut ve Ayaz", *Tasavvuf İlmi ve Akademik Araştırma Dergisi*, Mevlânâ'ya Armağan Sayısı Yıl: 8 [2007], S. 20, , s. 34.

475 Hocazâde Abdullah Efendi'nin hayatı ile ilgili daha ayrıntılı bilgi için bk. Şeyhi Mehmed Efendi, *Şakaik-ı Nu'maniye ve Zeyilleri, Vekayiü'l-Fudalâ I*, C. 3, s. 25-26; Bür Işın, *a. g. t.*, s. 97-99; Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, Haz. Nuri Akbayar, Sad. Seyit Ali Kahraman, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1996, C. I, s. 70; Abdullah Hibrî, *Enîsü'l-Müsâmirîn Edirne Tarihi (1360-1650)*, Çev. Ratip Kazancıgil, Türk Kütüphâneciler Derneği Edirne Şubesi

terkîb-bendde kendisinden hürmet ve takdirle bahseder ve manzûmelerinin başlıklarında onu "Sadr-ı Güzîn-i Cihân Ebû'l-Fazl" "Fâzıl-ı Devrân", "Fâzıl-ı Rûşen-Güher", "Âlî-Himem Hâce-zâde", "Edîb-i Cihân Hâce-zâde" gibi sıfatlarla takdim eder. Ayrıca;

Beni mülāzemet-i medreseyle şād itdüñ
Ki rūz-ı ḥaşre degin çekmeyem ḫumār-ı ʿanāʾ (Tb. 1/ 4/5)

diyerek kendisinin ondan mülâzemet aldığını ifade eder.

Yârî, "Bû Hanîfe-i sânî", "Beyzâvî-i sânî" olarak vasıflandırdığı Abdullah Efendi'nin dinî ve hikemî ilimlerdeki vukufiyetine de işaret eder:

Şeh-i serīr-i faẓīlet cenāb-ı ʿAbdullāh
Cihānda şimdi odur Bū ḥanīfe-i ṣānī (K. 29/16)

Muḥīṭ-i ʿilm-i deryā-yı faẓīlet yaʿnī ʿAbdullāh
Odur şimdi ʿulūm u faẓl-ile Beyżāvī-i ṣānī (K. 31/18)

Muḥīṭ-i ʿālem-i ḥikmet cenāb-ı ʿAbdullāh
Odur ʿulūm-ile sulṭān-ı ʿālem-i tefrīd (K. 30/23)

Hocazâde Abdullah'ın Yârî'nin hayatındaki önemli şahıslardan biri olduğu âşikârdır. Nitekim *Dîvân*'da hakkında en fazla kaside yazılan şahsiyettir. Bunda yukarıdaki beyitte zikrettiği gibi mülazemet aldığı hocası olmasının etkisi büyük olsa gerektir.

2.3.1.7. İsazâde Mehmed Aziz Efendi (ö. 1100/1688)

Tuhfe-i Nâilî'de "İsazâde Mehmed Aziz Efendi bin Bosnalı Kadı İsa Efendi bin Musa Efendi İstanbullı" diye takdim edilip "Selânik kadısı, hattât, Hasan Can sülâlesinden ve sıhriyet sebebiyle Rıza Çelebizâde Abdülaziz Efendi ahfâdından"[476] olduğuna dâir bilgi yer alan Aziz Efendi, aynı zamanda şâir olup Azîzî mahlasıyla şiirler yazmıştır.[477] Ayrıca *Îsâ-zâde Târîhi* üzerine çalışma yapan Ziya Yılmazer, eserin kime ait olduğunu tesbit kısmında söz konusu eserin zahrında "Kazâ-i Üsküb'den ma'zûl İsâ-zâde Abdullah Efendi'nin tevârîhleridir" şeklinde bir kayıt olmasını göz önünde

---

Yayınları, (I. Baskı), Edirne 1996, s. 107-108; Oral Onur, *a. g. e*, . s. 88; Abdurrahman Sağırlı, "Mehmed b. Mehmed Er-Rûmî (Edirneli)'nin Nuhbetü't-tevârih ve'l-Ahbâr'ı ve Târîh-i Âl-i Osman'ı (Metinleri, Tahlilleri)", *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı*, (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul 2000, s. 128.

476 Mehmet Nâil Tuman, *Tuhfe-i Nâilî Divân Şâirlerinin Muhtasar Biyografileri*, Haz. Cemâl Kurnaz, Mustafa Tatçı, Bizim Büro Yayınları, Ankara 2001, C. I, s. 669.

477 İsmail Belîğ, *Nuhbetü'l-Âsâr li Zeyli Zübdeti'l-Eş'âr*, Haz. Abdulkerim Abdulkadiroğlu, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 1999, s. 270; Halûk İpekten vd., *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1998, s. 60; *Îsâ-zâde Târîhi (Metin ve Tahlîl)*, Haz. Ziya Yılmazer, İstanbul Fetih Cemiyeti, İstanbul 1996, s. XXV.

bulundurarak kesin bir hükme varmamakla beraber eserin Mehmed Aziz Efendi'ye ait olduğunu ifade etmiştir: "Düşünceme göre târihi yazmaya önce 'Îsâ Efendi kendisi başlamış olmalıdır… Vefatından sonra çeşitli eserlerde 'Îsâ-zâde diye anılan oğlu Mehmed Azîz babasının yazdıklarını temize çekmiş, bazı ilâvelerde bulunmuş ve eseri bir müddet daha devam ettirmiş olmalıdır. Metnimizde vr. 19a ve 22a'da sayfa kenarlarındaki notların altında yer alan 'Azîz yazısı, eserde Mehmed 'Azîz'in eli olduğu düşüncesinin müşahhas kanıtları olarak gözükmektedir."[478] "Zeki, dürüst, âlim, halîm, selîm, cömert, çalışkan, himmet ehli bir kişi olarak" vasfedilen Aziz Efendi ile ilgili olarak Yârî'nin iki manzûmesi bulunmaktadır. Bunlardan biri onun Üsküb'e gidişiyle mesrûr olan Yârî'nin kaleme aldığı 4 beyitlik bir kıt'adır. Şâir;

Eyā erīke-nişīn-i ser-āmed-i fuẓalāʾ
Ḳudūmüñ ile şeref buldı belde-i Üsküb (Kt. 83/1)

diyerek duyduğu sevinci dile getirir. Bir diğer manzûme ise " azîz-i dil ü cân Yûsuf-ı Mısr-ı irfân" gibi birçok sitâyiş cümlesinin yer aldığı 42 beyitlik kasidedir:

Ey ʿazīz-i dil ü cān Yūsuf-ı Mıṣr-ı ʿirfān
Yād ḳıl ḫaste-i beytü'l-ḥüzün-i tenhāyı

Ey edīb-i ḥikem-āmūz debistān-ı ʿulūm
Feyż-i nuṭḳ-ı nefesüñ zinde ider ʿĪsā'yı

Sensin ol nādire-pīrā-yı maʿānī kim olur
Her sözüñ nāṭıḳa-baḫşā-yı dem-i Mūsāyī (K. 35/18-20)

2.3.1.8. Mehmed Ağa

Kimliğini tam olarak belirleyemediğimiz Mehmed Ağa ile ilgili olarak Yârî, onun Mısır'dan Gelibolu'ya gelişi hakkında "geldi" redifli on altı beyitlik bir gazel kaleme almıştır. "İskender-i zamân", "Îsâ-i zamân" gibi terkiplerle onun gittiği yerleri ihyâ edici özelliğini öne çıkarmıştır:

Ten-i fesürde-i dünyāya tāze cān geldi
Meger ki şehrine aġa-yı kām-rān geldi

Ḫurūc-ı leşker-i Yeʾcüc-i fitne sedd oldı
Gelibolı'ya ol İskender-i zamān geldi

Ḫarābe Ḳāhire-i Mıṣrı eyleyüp maʿmūr
Bu ʿāleme yine bir genc-i şāyegān geldi

478 *Îsâ-zâde Târîhi (Metin ve Tahlîl)*, s. XXIV-XXV.

Ḥayāt-baḫş olup neşr-i feyż-i enfāsı
Diyār-ı Mışr'dan ol ʿĪsā-i zamān geldi (G. 790/1-3, 9)

2.3.1.9. Mehmed İzzetî Efendi (Vişnezâde) (ö. 1092/1681)

Şeyhülislam Zekeriyazâde Lütfullah Efendi'nin ikinci oğlu ve Şeyhülislam Yahya Efendi'nin yeğeni olup babasına "Vişne Efendi" denildiğinden kendisine de "Vişnezâde"diye hitap edilmiştir. Müderrislik, kadılık ve kazaskerlik görevlerinde bulunan Mehmed Efendi, "kâmil, ahlâk sahibi, zeki, fâzıl, kerim" bir zat olarak tanınmıştır. Şeyhî ve İzzetî mahlasıyla şiirler de kaleme alan Mehmed Efendi'nin *Dîvân*'ı, Kafzâde Faizî'nin eserine zeyl olarak kaleme aldığı *Zeyl-i Zübdetü'l-Eşâr* isimli şuara tezkiresi ve *Keşfü'z-Zünûn*'a yazdığı zeyli bulunmaktadır.[479]

Yârî, *Dîvân*'ında yer alan bir kıtʿanın baş tarafına; "Fazīletlü Mehmed İzzetî Efendi'den müceddeden mektûb-ı mansıb u kısmet kâğıdı iltimasiyle ale'l-fevr denilen nazmdur. Bu takrîble cümleyi ihsân u itâ itdiler." kaydı düşmüştür. Bu kayıttan da anlaşıldığı üzere Yârî, bu kıtʿayı Mehmed Edendi'ye mansıb (memuriyet) talebiyle yazmış ve bunun karşılığında kendisinden beklediği ihsanı görmüştür:

Eyā ḳalem-rev-i ıḳlīm-i fażl u dāniş kim
Vücūd-ı ʿizzetüñi dāyim eylesün Mevlā

Zamān-ı maʿdeletüñ ḳıldı ʿālemi tecdīd
Müceddeden beni bir kāġıd ile ḳıl iḥyāʾ

Ḳapuñda Yārī bir üftāde müstemendüñdür
Revādur eyler iseñ kām-baḫş u kām-revā

Ġaraż ḫulūşumı ʿarż etmedür ḫudāvendā
Ne ān ki ẕātuña şāyest'ola bu nażm-ı ṣenāʾ (Kt. 85/ 1-4)

2.3.1.10. Mervân-ı Humâr (ö. 132/750)

Mervân-ı Humâr olarak da tanınan son Emevi halifesi Mervân b. Muhammed'in ismini Yârî, bir muammasında hicivli bir dille zikreder:

Kesen başın raḳīb-i nā-bekāruñ
Keser baġrını Mervān-ı Ḫumār'uñ (Mu. 15)

---

479 Mehmed İzzetî Efendi'nin hayatı ile ilgili daha ayrıntılı bilgi için bk. Şeyhi Mehmed Efendi, *Şakaik-ı Nu'maniye ve Zeyilleri, Vekayiü'l-Fudalâ I*, C. 3, s. 483-486; Nuran Bakır, *a. g. t.*, s. 41-43; Mehmed Süreyya, *a. g. e.*, C. III, s. 853; Halûk İpekten vd. , *a. g. e,*. s. 235.

2.3.1.11. Molla Ahmedzâde Nuh Efendi (Nuh b. Ahmed el-Ensârî) (ö. 1050/1640)

Sultân III. Mehmed (1595-1603) devri âlimlerinden Şemseddin Ahmed Efendi (ö. 1009/1600-1601)'nin oğlu olup müderris, molla, kadı ve kazasker olarak görev yapmıştır.[480] Yârî'nin Nuh Efendi için kaleme aldığı 41 beyitten oluşan "kerem" redifli bir kasidesi bulunmaktadır. Kaside, "În Kasîde-i Mollâ Ahmed-zâde-i Sadr-ı Rûm İli" başlığını taşıdığı için Yârî'nin bu kasideyi Nuh Efendi'nin Rumeli kazaskerliği yaptığı 1045/1635-1636 yıllarında yazdığı anlaşılmaktadır. Kırk bir beyitten oluşan bu kasidede Yârî, Nuh Efendi'nin cömertliğinin övgüsünü yapmakta ve onun ihsanını beklediğini dile getirmektedir:

Yārī-i dil-şüde dīrīne-şenā-ḫ͒ānuñdur
Raḥm ḳıl ḥāline ey dāver-i ẕī-şān-ı kerem (K. 32/37)

2.3.1.12. Nizâmü'l-Mülk (ö. 485/1092)

Kurduğu Nizamiye Medreseleri, yazdığı *Siyaset-nâme* adlı eseri ve otuz yıl süren devlet idareciliği ile İslam tarihinde önemli bir yere sahip olan Nizamülmülk, Alparslan (1063-1072) ve Melikşah (1072-1092) dönemindeki Büyük Selçuklu Devleti'inin büyük veziridir. Yârî, Hocazâde ve Şeyhi Efendizâde için yazdığı kasidede bu büyük veziri anar. Övülen bu şahıslar için benzetilen ve mukayese edilen olur:

Cihān-sālār-ı ʿālī-şān Niẓāmü'l-Mülk-i çār-erkān
Güzīde-faḫr-i dīvān mesned-ārā-yı cihān-bānī (K. 31/15)

Ol Niẓāmü'l-mülk-i vālā-rütbe-i ṣadr-ı himem
Görse ʿahd-i ʿadl-i fażlın ġıbṭa eylerdi Niẓām (T. 3/4)

2.3.1.13. Reftârîzâde

Hayatı ile ilgili herhangi bir bilgiye ulaşamadığımız Hâfız Reftârîzâde ile ilgili Yârî'nin kaleme aldığı bir kaside bulunmaktadır. Onu, "İbâdet-gâh-ı dehrün gerçi çokdur hutbe-gûyânı/Cihânda görmedüm böyle hatîb-i ehl-i Kur'ânı" sözleriyle takdim eden Yârî, sesinin "misâl-i Dâvûd", tesirinin "icâz-ı Mesîhâ-vâr", kırâatinin fakîh ve muhaddislerden İbn-i Mesûd ile İbn-i Abbâs'a müşâbih olduğunu söyler:

Nüzūl eyler firāz-ı ʿarşdan ṭāvus-ı ḳuddūsī
Kerūbiyyān-ı ʿilliyyīn ile gūş itmege anı

---

480 Molla Ahmed-zâde Nuh Efendi'nin hayatı ile ilgili daha ayrıntılı bilgi için bk. Şeyhi Mehmed Efendi, *Şakaik-ı Nu'maniye ve Zeyilleri, Vekayiü'l-Fudalâ I*, C. 3, s. 95-96; Bür Işın, *a. g. t.*, s. 111-113; Mehmed Süreyya, *a. g. e,* . C. IV, s. 1260; Abdullah Hibrî, *a. g. e.,* s. 109; Oral Onur, *a. g. e.,* s. 90; Abdurrahman Sağırlı, *a. g. t.* , s. 130.

Müşābih İbn-i Mesʿūd ile belki İbn-i ʿAbbās'a
Ḳırāʾat eyledükçe ḥażret-i Furḳān-ı ẕī-şānı

Bu enfās u bu āġāz u bu ṣavt u bu ḳırāʾatle
N'ola böyle vücūduñ olsa Yārī menḳabet-ḫʿānı (K. 36/ 14-16)

2.3.1.14. Sâdîzâde Efendi

Hayatı hakkında pek bilgiye ulaşamadığımız Sâdîzâde Efendi'nin Fetva Emini Şeyhzâde Mehmed Efendi diye anıldığı ve Ayasofya müderrisliğinden sonra 1061/1651 tarihinde Edirne kadısı olarak beş ay görev yaptığı bilinmektedir. [481] Yârî, Babaeski'de yaşadıkları ile ilgili olarak mesnevi nazım şekliyle kaleme aldığı hasb-i hâlinde, çevresindeki kötü niyetli insanlar içinde güzel ahlakı, iyi huyluluğu ve tabiatindeki saflık ve edibâne kişiliği ile öne çıkan bu şahıstan övgüyle bahseder:

İçlerinde kerīm-i şān el-ḥaḳ
Saʿdī-zāde Efendi'dür ancaḳ

Ḥüsn-i aḫlāḳda müsellemdür
Luṭf-ile dil-pezīr-i ʿālemdür

Nīk-rū nīk-ḫod nīk-ḫıṣāl
Ṣāf-ṭabʿ u edīb-i ferruḫ-fāl

Şeref-i nesl-i ḫānedānı şerīf
Ṭabʿı pāk u laṭīf şānı şerīf (M. 5/142-145)

2.3.1.15. Sultân III. Ahmed (ö. 1149/1736)

IV. Mehmed'in oğlu ve II. Mustafa'nın kardeşi olup annesi Râbia Emetullah Gülnûş Sultân'dır. 22 Ramazan 1084 (31 Aralık 1673) Pazar günü dünyaya gelmiştir. Şâir, III. Ahmed (1703-1730)'in doğumu için yazdığı tarih kasidesinde "Bu demde ümmet-i İslâm'a cümle farz [u] vâcibdür/ Edâ-yı hamd ü şükrân eylemek dergâh-ı Mevlâ'ya" diyerek bu doğumu tebşîr eylemiştir. Ayrıca ebced hesabıyla sultânın doğum tarihini veren beyitte de meleklerin diliyle onun vücudunu cömertlik incisi olarak tavsif eder:

Melāyik didiler tebşīr idüp tārīḫ-i mevlūdin
Dür-i cūd-ı vücūd-ı Ḫān-ı Aḥmed geldi dünyāya
Sene 1084 (T. 20/30)

481 Oral Onur, *a. g. e.,* s. 99.

2.3.1.16. Sultân IV. Murâd (ö. 1049/1640)

I. Ahmed (1603-1617)'in oğlu olan Sultân IV. Murâd (1623-1640), merhameti, adaleti, cesareti ve âlim, şâir, tarihçi ve sanatkârları himaye eden kişiliğiyle tanınmaktadır. Yârî de sultân için "sâhib-i zülfikar" diyerek cesaret ve adalet timsali Hz. Ali'ye benzetir:

Dünyāda ne Ḫān Murād'a beñzer
Bir ṣāḥib-i ẕülfeḳār buldum (K. 40/65)

2.3.1.17. Sultân II. Mustafa (ö. 1115/1703)

IV. Mehmed'in oğlu olan Mustafa Hân (1695-1703)'ın sünneti için bir surnâme kaleme alan Yârî, âlemin canı ve şehzadelerin başı olarak tavsif eylediği sultânın ömrünün uzun olması için dua eder ve birçok şitayişte bulunur. Âlemi süsleyen bu sûr için şöyle bir tarih beyti düşürür:

Bu sūr-ı ʿālem-ārāya pesend idüp didüm tārīḫ
Zihī sūr-ı sürūr-āmīz-i sulṭān-ı cihān-bānī
Sene 1082 (K. 37/34)

2.3.1.18. Şeyhî Efendizâde Abdurrahman Efendi (ö. 1078/1667)

Gelibolulu Şeyhî Efendi'nin oğlu ve Şerif Mehmed Efendi'nin kardeşi olup Şeyhülislam Yahya Efendi'den mülâzemet alarak medrese tahsilini tamamlayan Abdurrahman Efendi, müderrislik, kadılık ve kazaskerlik görevlerinde bulunmuştur. Kaynaklarda ilim ve faziletiyle meşhur, fıkıh ilmini bilen ve sâlih bir zat olduğuna dâir bilgiler yer almaktadır. [482] Yârî'nin Abdurrrahman Efendi'nin Rumeli kazaskeri olarak göreve başlamasına düşürdüğü 12 beyitlik bir tarih kıtʿası bulunmaktadır. Kıtʿanın der-kenarında "Bin yetmiş yedi Saferü'l-hayrun yigirmi birinci isneyn güni kadıasker olmışdur" kaydı yer almaktadır ki Abdurrahman Efendi söz konusu tarihte Anadolu kazaskerliğinden Rumeli kazaskerliğine atanmıştır. Yârî, onun bu yeni görevinde başarılı ve "ömr ü devlet"inin uzun olması için dua eder:

Ola ṣıḥḥatle serīr-i mekremetde ḥaşre dek
Müstedām-ı ʿömr ü devlet ola tā yevmü'l-ḳıyām

Ḥażret-i Ḥaḳḳ'a niyāz idüp didüm tārīḫini
Yā İlāhī ola bāḳī ṣadr-ı ʿizzetde müdām
Sene 1077 (T. 3/11)

---

482 Şeyhî Efendi-zâde Abdurrahman Efendi'nin hayatı ile ilgili daha ayrıntılı bilgi için bk. Nuran Bakır, *a. g. t.* , s. 18-19; Mehmed Süreyya, *a. g. e.,* C I, s. 94; Oral Onur, *a. g. e.*, s. 97.

2.3.1.19. Şeyhî Mehmed Efendi (Kudsi Efendizâde) (ö. 1085/1674)

Âlim ve müellif Nişancızâde Ahmed Efendi (986/1578-79)'nin torunu, Sultân II. Osman devri Anadolu kazaskerliğinden *Mir'âtü'l-Kâinat* adlı umumî tarihin müellifi Kudsi Mehmed Efendi'nin oğlu olan Kudsizâde Şeyhi Mehmed Efendi, müderris, kadı, kazasker ve nakibüleşraf olarak görev yapmıştır. [483] Yârî'nin Kudsizâde'ye hitaben kaleme aldığı üç manzûme onun nakibüleşraf olarak görev yaptığı dönemlerle ilgilidir. Kudsizâde, bu göreve 1068/1658 yılında başlamış ve ömrünün sonuna kadar devam etmiştir. Manzûmelerden ilki, "În Be-Tebrîk-i Hıtânî-i Nakîbü'l-Eşrâf" başlığını taşımaktadır ki yapılan sünnet düğününü tebrik amaçlı 19 beyitlik bir tarih kıtʿasıdır. Tarihi kaynaklarda Kudsizâde'nin Mehmet Efendi adlı bir oğlu olduğu kayıtlıdır. Kudsizâde'nin eğer başka bir oğlu yok ise 1077/1666-67 tarihi düşürülen bu sünnet düğününün Mehmet Efendi için yapılmış olabileceği düşünülmektedir:

Pesend idüp didüm tārīḫ-i Yārī
Zihī sūr-ı sürūr-ārā-yı ʿālī 1077 (T. 1/19)

Bir diğeri ise, "În Kasîde-i Âfiyet-yâb-ı Nakîbü'l-Eşref-est" başlıklı 65 beyitlik bir kasidedir. Yârî, bu kasidede Kudsizâde'yi sahip olduğu güzel hasletler vesilesiyle över, onun manevî ilimlere vâkıf bir zat olduğunu belirtir ve kendisine ihsanda bulunmasını talep eder. Son olarak da ömrünün uzun ve bereketli geçmesi için dua eder.

Cenāb-ı Ḥażret-i Ḳudsī Efendi-zāde k'odur
Cihān-ı faẓl ü kemālüñ bülend-ʿunvānı

Zebānı nükte-i ilhām-ı Pūr-ı Aʿrābī
Derūnı maḫzen-i esrār-ı pīr-i Ḫaraḳānī

Unutma pādişehüm eski bir ġarībüñdür
Ḳapuñ gedāsı olan Yārī-i ṣenā-ḫ̆ānı

O deñlü devlet üʿömrüñ Ḫudā füzūn etsün
Şühūr u sāl-i felek ola sübḥa-gerdānı (K. 33/29, 35, 59, 65)

Nakibüleşrafa hitaben kaleme alınan son manzûme ise, "În Şikâyet Mî-Firistâdem Be-Dergâh-ı Nakîb" başlığını taşımakta olup 30 beyitten müteşekkildir. Bu kasidede Yârî, halini arz edip sıkıntı çektiğini, her türlü ihsandan mahrum kaldığını dile getirerek lütuf ve kerem talebinde bulunur:

---

483 Kudsi-zâde Şeyhî Mehmed Efendi'nin hayatı ile ilgili daha ayrıntılı bilgi için bk. Bür Işın, *a. g. t.* , s. 164-165; Mehmed Süreyya, *a. g. e.,* C V, s. 1599; Abdullah Hibrî, *a. g. e.*, s. 119; Mehmet Nâil Tuman, *a. g. e.,* C II, s. 726.

Çāre-sāzā demidür zaḫm-ı dil-i nā-kāma
Dest-i iḥsānuñ ura merhem-i pāk-i bihbūd

Dil-nüvāzā düşeli dūr ḳapuñdan Yārī
İtdi dārū-yi firākuñ anı ġāyet bī-ḫod (K. 34/ 19-20)

Hakkında bilgi verilen bu tarihî şahısların dışında Yârî'nin doğum ya da ölümüne tarih düşürdüğü diğer şahıslarla ilgili tarih kıtʿalarının başlıklarını ve ilgili beyti sahada çalışanlar için faydalı olabilir düşüncesiyle aşağıda zikredildi:

1. Tārīḫ Şod Velādet-i ʿĀrif Muḥammedī
Çün ser ü ḳaddi buldı elif gibi izdiyād
Tārīḫ-i Yārī didüm aña ḫayr-ı maḳdemi
Sene 1083 (T. 12/13)

2. Berāy-ı Velādet-i Maḫdūm-ı Aḥmed Efendi
Şimdi Feyyāż-ı Ḫudāvend-i ezel luṭf itdi
Nām-ı Feyżullāh ile geldi cihāna oġlum
Sene 1077 (T. 13/3)

3. Berāy-ı Maḥmūd Çelebī
İşidüp mevtini yārān didiler tārīḫin
Aña cennetde serāy ola maḳām-ı Maḥmūd
Sene 1077 (T. 15/6)

4. Berāy-ı Ḳıncı-zāde Raḥmetullāh
Ḫāke düşince elif ḳaddi didüm tārīḫini
Menzilin gülzār-ı ʿAdn eyleye Rabbü'l-ʿālemīn
Sene 1050 (T. 16/4)

5. Tārīḫ Şod Ber-Tevʾemān-ı Ferzend-i Seyyid Çelebī
İki maḫdūmuñ ṭulūʿına ʿaceb tārīḫdür
Mihr mehle oldı yine tevʾemān-ı esʿadi
1084 (T. 18/7)

6. Velādet-i Peser-i Saʿd-i Ḥażret-i Yüsrī

Hezār şevḳ-ile tārīḫini didi Yārī
Açıldı ol gül-i nev gülsitān-ı Yüsrī'den
Sene 1085 (T. 19/6)

2.3.2. Efsânevî Şahıslar

Yârî, klâsik Türk edebiyatı geleneğine bağlı şâirlerin şiirlerinde telmihte bulunduğu özellikle İran edebiyatının en önemli eseri *Şehnâme*'de yer alan efsânevî şahıslara eserinde yer vermiştir. Bu şahıslardan kudret ve ihtişamı, şarabı buluşu, kadehinin özellikleri ile Cem; âb-ı hayât, Hızır, âyîne-i İskender kavramları çerçevesinde İskender ve kahramanlığı, yenilmezliği ile Rüstem en çok zikredilen efsânevî şahıslardır.

2.3.2.1. Âsaf

Yârî, Hz. Süleyman'ın hikmet ve tedbiriyle tanınan veziri veya kâtibi olduğu kaydedilen[484] Âsaf b. Berahyâ'yı methedilenin yüceliğini ifade etmek için zikreder:

Ḥażret-i destūr-ı vālā-menzilet
Āṣaf-ı ẕī-şān-ı maḳūlü'ṣ-ṣıfāt (T. 5/1)

Yazdı sulṭān-ı ezel ol Āṣafuñ
Cāh-ı iḳbāline tevḳīʿ-i berāt (T. 5/10)

ʿAlī Şīr-i zamāne kişver-ārā-yı ʿadū-fersā
Müşīr-i muḥterem destūr-ı ekrem Āṣaf-ı ṯānī (K. 42/14)

2.3.2.2. Behrâm-ı Gûr

Sâsâniyân sülâlesinden olan Behrâm'a yaban eşeği anlamına gelen "gûr" sıfatı, sürekli yaban eşeği avlamakla vaktini geçirdiği için verilmiştir.[485] Beyitlerde kahramanlığı ve cesaretiyle anılmıştır:

Gāh şemşīr-i perend-āver-i Behrām benem
Gāh Rūyīnten-i pehnā-ver-i rezm-ārāyem (K. 15/37)

Gāh tīġ-i ṭılısm-ı Behrāmam
Gāh gencīne gibi pinhānam (K. 43/59)

Bu bezm o bezmdür nice Cemşīd'i ḫāk idüp
Behrām gibi nükte-zed-i Gūr ḳılmasa (G. 683/3)

---

484 Mehmet İpşirli, "Âsaf", *DİA*, İstanbul 1991, C. 3, s. 455.

485 Dursun Ali Tökel, *Divan Şiirinde Mitolojik Unsurlar Şahıslar Mitolojisi*, Akçağ Yayınları, Ankara 2000, s. 117-119. Ayrıca bk. Hikmet T. İlaydın, "Behram-ı Gûr Menkabeleri Mîr Alî Şîr Nevâî ile Hâtifî'nin eserleri arasında müşterek bazı hususiyetler hakkında", *Türkiyat Mecmuası*, İstanbul 1935, C. V, s. 275-290.

2.3.2.3. Cemşîd / Cem

İran'ın Pişdadiyân sülâlesinin dördüncü ve en büyük hükümdarı olan Cem,[486] beyitlerde "bezm-i Cem", "câm-ı Cem" gibi terkipler içinde zikredilir. Saltanatındaki kudret ve ihtişam, şarabı icad eden şahıs olması, düzenlemiş olduğu meclisler ile *Dîvân*'da ismi en çok zikredilen şahıslardan biridir.

Dehre Yārī cām-ı zerrīn tācı ḳaldı yādigār
Meclis-i şevket-ṭırāz-ı devlet-i Cemşīd'den (G. 525/8)

N'ola şāhāne olsa bezm-i ḫāṣü'l-ḫāṣṣ-ı iḳbālüñ
Neşāṭ-ı meclisüñ görseydi Cem olurdı ḥayrānı (K. 31/42)

Lāleler her biri almış destine bir cām-ı Cem
Gülşenüñ eṭrāfını gūyā gülistān eyledi (K. 41/8)

Vaḳf-ı cāvīd eylemiş devrin ḫarābāt ehline
Tā ezelden yādigār-ı tuḥfe-i Cem'dür ḳadeḥ (G. 44/4)

Bazı beyitlerde ise Cem, övülene hitaben kullanılıp bir övgü malzemesi olmuştur:
Sipihr-mertebe ṣadrā ḫıdīv-i Cem-ḳadrā
Ḳul itdi cevdet-i ṭabʿuñ o deñlü dünyāyı (K. 26/34)

2.3.2.4. Dârâ

Keyâniyân sülâlesinin son padişahı[487] ve *Şehnâme*'nin ünlü kahramanlarından Dârâ, beyitlerde sahip olduğu saltanat, ihtişâm vesilesiyle ele alınır:

Mey ola dil-ber ola hem-dem-i ʿirfānuñ ola
Bundan artıḳ nic'olur salṭanat-ı Dārāyī (K. 35/11)

Getür o gevher-i nā-yāb-ı tāc-ı Dārā'yı
Biraz da żabṭ idelüm biz de mülk-i dünyāyı (Tb. 2/4/1)

2.3.2.5. Efrâsiyâb

Şehnâme'ye göre Ferîdûn'un torunlarından, Kaşgarlı Mahmûd'a göre Türklerin büyük hakanı Efrâsiyâb,[488] *Dîvân*'da bir defa zikredilmiştir. Dünyanın geçiciliği anlatılırken onun sahip olduğu hazineye, saltanata atıfta bulunulmuştur:

---

486 Agâh Sırrı Levend, *Divan Edebiyatı Kelimeler ve Remizler Mazmunlar ve Mefhumlar*, İnkılâp Kitapevi, (İkinci Basım), İstanbul 1943, s. 156; Dursun Ali Tökel, *a. g. e.,* s. 125, 133-136.

487 Dursun Ali Tökel, *a. g. e.*, s. 150.

488 Nimet Yıldırım, *Fars Mitolojisi Sözlüğü,* Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2006, s. 268-271; Dursun Ali Tökel, *a. g. e.*, s. 156-159.

Māl-i defīne umma cihān-ı ḫarābdan
ʿİbret yeter ḫizāne-i Efrāsiyāb'dan (G. 511/1)

2.3.2.6. Fağfûr

Çin hükümdarlarına verilen bir unvan veya ad olan Fağfûr,[489] beyitlerde kelimenin porselen kâse ile ilgisi dolayısıyla tevriyeli olarak da ele alınmıştır:

Görse bu ḳaṣr-ı kāşī taṣvīri çeşm-i Faġfūr
Çīnī ṭabaḳ olurdı yanında çarḫ-ı mīnā (T. 17/7)

Münkesir mirʾāt-i ḳalbüm līk ṣāfī cevherem
Sāġar-ı Cem bezm-i Faġfūr-ile itmem imtizāc (G. 41/5)

Bir zamānda cām-ı laʿlīn ṣundu ammā çarḫ-ı dūn
Kāse-i Çīn itdi āḥir meşhed-i Faġfūr'dan (G. 526/3)

2.3.2.7. Ferîdûn (Efrîdûn)

Cemşîd'den sonra İran tahtına geçen Ferîdûn, beş yüz yıl süren hükümdarlığıyla İran'ın en büyük mitolojik kahramanıdır.[490] Klâsik edebiyatta âdil, iyiliksever ve uzun ömürlü oluşuyla anılan Ferîdûn'u[491] Yârî, taç, taht sahibi olması yani hükümdarlığıyla ele almış, rindâne bir edayla Ferîdûn'un sahip olduğu bu şeyleri değersiz bulmuştur:

Elümde cām-ı ṣafāyı bıraḳmam ey Yārī
Cihānda mālik-i tāc-ı ser-i Ferīdūnem (G. 444/7)

Meyḫāne ile cāmı hīç degişe mi ʿāḳıl
Taḫt-ı Cem [ü] Dārā'ya iklīl-i Ferīdūn'a (G. 662/3)

Sifāl-i bezmine almaz o rind-i müstaġnī
Hezār taḫt-ı Ferīdūn u tāc-ı faġfūrı (G. 772/2)

2.3.2.8. İsfendiyâr

Keyâniyân sülâlesinden İsfendiyâr, İranlıların efsânevî büyük kahramanlarından biridir. Rüstem ile birlikte Heft-hân adı verilen tehlikelerle dolu yolu geçen iki kişiden biri olan İsfendiyâr,[492] *Dîvân*'da kahramanlığıyla ele alınmış olup Rüstem ile birlikte zikredilmiştir:

---

489 Dursun Ali Tökel, *a. g. e* , s. 166.
490 Nimet Yıldırım, *a. g. e.*, s. 307.
491 Dursun Ali Tökel, *a. g. e.*, s. 173.
492 Nimet Yıldırım, *a. g. e.,* s. 425; Dursun Ali Tökel, *a. g. e.,* s. 182-186.

Dest-i çenberden başar bu geşt-gīr-i Zāl-i çarḫ
Ḳuvvet-i bāzūda olsañ Rüstem ü İsfendiyār (G. 217/3)

2.3.2.9. İskender

Tarihte biri Büyük İskender diğeri Makedonya hükümdarı olup İran'ı baştan başa zapteden İskender olmak üzere iki tane İskender vardır. Her ikisi de "Zülkarneyn" olarak anılır. Kur'ân'da ismi zikredilen, Hızır ile âb-ı hayât aramaya giden, peygamber ve pâdişâh olan İskender ilkidir.[493] *Dîvân*'da her iki İskender'e de telmihte bulunulmuştur. Makedonyalı İskender, Aristo tarafından yapılıp İskenderiye'de yüksek bir yere konulan ve yüz fersah mesafede bulunan düşmanını gösterdiğine inanılan âyîne-i İskender dolayısıyla anılır. Diğeri ise, Hızır ile âb-ı hayâtı araması, Hızır'ın mezkûr sudan içmesine rağmen kendisi bu sudan içememesi sebebiyle beyitlerde yer alır:

Her ruḫām-ı deri bir āyīne-i gītī-nümā
Ḫādim-i dergehi İskender-i ıḳlīm-sitān (K. 24/21)

ʿĀşıḳuñ her biri İskender de olsa bulmaya
Tāb-ı ruḫsāruñ gibi āyīne-i ʿālem-nümā (G. 8/3)

Ḫıżra rehber oldı Hādī-i ezel İskender'e
Virmedi yol teşne-kām-ı çeşme-i ḥayvān iken (G. 517/4)

Tāb ṣaldı ruḫlaruñ āyīne-i İskender'e
Zinde ḳıldı Ḫıżr-ı laʿlüñ teşne-kārān-ı ġamı (G. 762/2)

2.3.2.10. Kahramân-Kahtarân

Kaynaklarda Pişdadiyân sülalesinden Tahmurs'un oğlu olarak bildirilen Kahramân,[494] beyitlerde ismin aslî mânâsıyla kahramanlık ve yiğitlik sembolü olarak yer alır. Ayrıca Rüstem tarafından öldürülmesine telmihte bulunulur:

Ne dem şemşīr-i ġamzeñ ḫışma gelse bī-emān olsa
Nice ḳarşu ṭurur ʿāşıḳlaruñ ger Ḳahramān olsa (G. 627/1)

Sīne-i aʿdāyı Yārī ḳıl nişān-gāh-ı ġazāʾ
Al kemān-ı Ḳahramān'ı destüñe Rüstem gibi (G. 722/8)

Yaḫūd bir Ḳahramān-ı şīr-dil Rüstem-ṣalābetdür
Ḳaçan tīġ-ı perendārın ṣalınca ṣaff-ı hicāya (T. 20/24)

---

493 Agâh Sırrı Levend, *a. g. e.* s. 160; Ali Nihat Tarlan, *Şeyhî Divanını Tetkik*, Sühulet Basımevi, İstanbul 1934, s. 70-72.

494 Dursun Ali Tökel, *a. g. e.,* s. 208.

Kahramân ile aynı beyitte zikredilen ve savaşma kabiliyeti ile ele alınan diğer bir şahıs Kahtarân'dır:[495]

Ḳahṭarān-ı çarḫ-ile kelle-be-kelle ceng ider
Öyle şīr-pençe-i tāb-ı Ḳahramān'dur ġamzesi (G. 737/4)

2.3.2.11. Kârûn

Kârûn, Hz. Mûsâ'nın muâsırı olup onun delâletiyle ilm-i simyâya vâkıf olmuş, zenginliği, cimriliği, Allah'a isyân edişiyle tanınmış, sonunda malı ve mülküyle yerin dibine gömülmüştür. [496] Yer aldığı beyitlerde bu özelliklerine atıfta bulunulur:

Bahāsı genc-i Ḳārūn olsa her bir laʿl ü elmāsuñ
Degişmem ol leb ü dendānı her bir gevhere cānā (G. 14/2)

Dil-i Yārī o rind-i ḫāne-berdūş-ı fenādur kim
Ne baḫt-ı devlet-i Ḳārūn ne genc-i şāygān ister (G. 70/7)

Cemʿ-i ṭamaʿ-ı mālı ey rind-i fenā-dīde
Ṣor zīr-i zemīn içre neydügini Ḳārūn'a (G. 662/2)

Saña meʾāl-i tīr-i ḫasf-ı māl-i Ḳārūnī
Nedür bu keşmekeş-i cāh u devlet ey Yārī (G. 757/10)

2.3.2.12. Kayser

Kayser, Arapların Roma ve Bizans imparatorluklarına verdikleri unvandır.[497] Beyitlerde "kasr-ı Kayser" tamlaması içinde zikredilmiştir:

Dil-i Yārī hemān tenhā-nişīn-i genc-i ʿuzletdür
Tenezzül eylemez eyvān-ı ḳaṣr-ı Ḳayṣer'e cānā (G. 14/6)

Nihāl-i gülbün-i gül ʿandelībüñ āşiyānıdur
Ḫarābāt-ı muġān mey-ḫ˘āre-kāna ḳaṣr-ı Ḳayṣer'dür (G. 59/7)

---

495 Kahtaran isminin, XVIII. yüzyılda yazıldığı düşünülen Tatar halkı arasında birkaç versiyonu bulunduğu söylenilen *Kahraman Kitabı* adlı bir eserde geçtiğini yaptığımız araştırmalar neticesinde tesbit ettik. Bu eserde Kahtaran, Huşeng Şah'ın bin yedi yüz batman ağırlığında gürzü sallayan payitaht pehlivanıdır. ve adına Maveraünnehr sultanı Kahtaran denilmektedir. bk. https: //docs. google. com/viewer?a=v&q=cache: uH_t-s8lXVkJ: ekitap. kulturturizm. gov. tr/dosya/1-18695/h/ kahramankitabi. pdf+&hl=tr&pid=bl&srcid=ADGEESghYa6irLgblx35zgbeSXIPXAVkOPHxsetaloeJjkIetBYRYreyVxxPZSpo6BHPO8vEkCouB_fzDxTQ0hV3gSye4boVYkFK5NwWbD3SBZPjGtO-QTA9sUkqIhtES8gcJsFsM5Ll&sig=AHIEtbRF2KTyQznGVi478Ij7AblL-h2ihw (04. 12. 2011).

496 Dursun Ali Tökel, *a. g. e.,* s. 380; Agâh Sırrı Levend, *a. g. e.,* s. 152.

497 Işın Demirkent, "Kayser", *DİA*, Ankara 2002, C. 25, s. 94.

2.3.2.13. Kubâd

Şehnâme'de adı geçen kükümdarlardan biri olan Kubâd (Keykubâd), yüz yıl süren hükümdarlık döneminde adaletiyle övülmüştür.[498] *Dîvân*'da diğer hükümdarlarla birlikte ismi anılmıştır:

Nedür o bāde-i yāḳūt-reng ü ṣāf-güher
Nedür o gevher-i tāc-ı Ḳubād u İskender (Tb. 2/ 8-1)

Ṣarf-ı yek-rūzesine belki kifāyet itmez
Naḳd-i gencīne-i Ḳārūn u Ferīdūn u Ḳubād (K. 25/43)

2.3.2.14. Mânî

Maniheizm'in kurucusu olmakla birlikte resim sanatındaki maharet ve şöhretiyle dîvân şiirinde ismi zikredilen Mânî[499] *Dîvân*'da da sevgilinin güzelliğini resmeyleyen bir ressam ya da sevgilinin bir kıl kalemle resmeylediği bir suret olması ve ünlü resimlerinin, suretlerinin bulunduğu eseri *Erjeng* dolayısıyla ele alınmıştır:

Her mūyına biñ nāfe-i Çīn eylemiş īcād
Yazduḳda ḫaṭuñ resmini diḳḳat ile Mānī (G. 771/5)

Ṣaçuñ bir ḳıl ḳalemde ṣūret-i Mānī'yi resm eyler
Ḫaṭuñ ol mū-şikāf-ı nükte-i *ḥablü'l-metīn* oldı (G. 794/3)

Bir ʿarūs-ı dil-sitāndur bikr-i fikr-i nāzüküm
Naḳşı Erjeng-ile hem-reng ṣūret-i Mānī'dedür (G. 212/3)

Aşağıdaki beyitte de şâir gönlü ile Mânî'nin nakışlarıyla süslü bir kilise arasında benzerlik kurar:

Çār faṣl-ı dilde taṣvīr-i bütān ārāste
Ṣanki naḳş-ı kār-gāh-ı deyr-i Mānī'dür göñül (G. 410/5)

2.3.2.15. Nerîmân

Şehnâme'de ismi zikredilen tarîhî-efsânevî Fars kahramanlarından Nerîmân, Sâm'ın babası, Zâl'in dedesidir.[500] *Dîvân*'da bir beyitte gücüne, kahramanlığına telmihte bulunarak ele alınan Nerîmân övülen için benzetilen olmuştur:

Vezīrā kām-kārā ṣaf-derā ṣāḥib-ḳırān-ḳadrā
Eyā şāyeste-i nīrū-yı bāzū-yı Nerīmānī (K. 42/19)

---

498 Dursun Ali Tökel, *a. g. e.,* s. 227.
499 Dursun Ali Tökel, *a. g. e.,* s. 232, 235.
500 Nimet Yıldırım, *a. g. e.,* s. 545; Dursun Ali Tökel, *a. g. e.,* s. 240-241.

2.3.2.16. Rüstem (Rûyînten, Tehemten)

İran'ın milli kahramanı Rüstem,[501] *Dîvân*'da ismi en çok zikredilen şahıslardandır. Beyitlerde kahramanlığı, oğlu Sohrâb ile olan mücadelesi ayrıca benzetilen olarak ele alınmıştır. Şâir bazen kendisini Rüstem'e benzetmiş bazen de öldürücülüğü, acımasızlığı yönünden sevgilinin kirpikleri ile Rüstem'in yayı; kan dökücü gamze ile Rüstem arasında benzerlik kurmuştur:

Gāh şemşīr-i perend-āver-i Behrām benem
Gāh Rūyīnten-i pehnā-ver-i rezm-ārāyem (K. 15/37)

Ben o ser-bāz-ı ṣaf-ārā-yı Tehemten şaştem
Ḳaşı yālar benüm öñümce kemān-dārumdur (Kt. 2/11)

Saña bu ġamze-i ḫūn-ile kim muḳābil olur
Olursa ʿāşıḳuñuñ her birisi bir Rüstem (G. 469/6)

Görince ġamzelerüñ ḫavf-ı ebruvān çekerin
O Rüstemem ki bir elden iki kemān çekerin (G. 497/1)

Ol ḳavs-i ḳuzaḥ miṡāli ḳaşuñ
Yayın çekemez hezār Rüstem (Kt. 33/2)

2.3.2.17. Siyâveş

İran padişahı Keykâvus'un oğlu Siyâveş, hasetçilerin fitne fesatları sonucu Efrâsiyab tarafından bir koyun gibi boğazlanarak öldürülmüştür.[502] Beyitlerde kanının akıtılmasına atıfta bulunulmuş ve kan dökücülüğü, öldürücülüğü yönünden dîde, gamze ile birlikte zikredilmiştir.

O deñlü ḫūn-ı şehīdānla dāmeni memlūʾ
Miṡāl-i ṭaşt-i Siyāveş o çeşm-i ḫūnīnüñ (G. 371/5)

Ṭaşt-i pür-ḫūn-ı Siyāveş[le] ḳıyās eylerler
Dīdeñi ḫūn-ı şehīdān-ile ḫūnīn etme (G. 605/2)

Elbette aña ṭaşt-i Siyāveş'i gösterür
Dil-teşn'olan zamānenüñ āb-ı zülāline (G. 644/ 6)

---

501 Nimet Yıldırım, *a. g. e.,* s. 592-596; Dursun Ali Tökel, *a. g. e.,* s. 247-258.
502 Nimet Yıldırım, *a. g. e.,* s. 632-634; Dursun Ali Tökel, *a. g. e.,* s. 260-262.

2.3.2.18. Sohrâb

Rüstem ile ilgili bilgi verirken işaret edildiği üzre Sohrâb, Rüstem'in oğludur. İsminin zikredildiği beyitlerde babası Rüstem tarafından öldürülmesi ile ilgili *Şehnâme*'de geçen hikâyeye telmihte bulunulmuştur.[503] Yârî'ye göre Rüstem'deki haset, gayret ve kin oğlunu sorgusuz sualsiz öldürmesine sebep olmuştur.

Şikāf iderdi yine nevk-i sūzen-i taḳdīr
Ḳażā ʾ cerāḥat-i Sohrāb'ı kim rüfū eyler (G. 168/3)

Eylemiş ḫūn-ı ciger taʿ biyesin Sohrāb'a
Rüstem-i ʿ aşḳ anuñ merhemin etmiş gitmiş (G. 313/4)

Ḥasūd oġlın eger görse kendüden ʿ ālī
Atar vücūdını ḥıḳd-ile çāh-ı pür-āba

Ḥasedle ġayret [ü] kin olmasaydı Rüstem'de
Bilā-su ʾāl ḳıyar mıydı oġlı Sohrāb'a (Kt. 32/1-2)

2.3.2.19. Şeddâd

Hûd peygamber zamanında Âd Kavmi'nin kralı olan ve Hûd peygambere inanmayıp ilâhlık iddiasıyla, zulmüyle meşhur Şeddâd bin Âd, çokça servet harcayarak yaptırdığı cennet bahçelerine benzeyen İrem bağları ile bilinmektedir. [504] Yârî, Seddülbahr Kalesi için yazdığı tarih kasidesinde Şeddâd'ın ismini zikreder:

Ne ḳalʿ a görse bünyād-ı metīn-i himmet-i Şeddād
Virürdi belki bir ṭaşına biñ laʿ l-i Bedaḫşān'ı (K. 42/11)

2.3.2.20. Ye'cûc[505]

Ye'cûc, Kur'ân-ı Kerîm başta olmak üzere kaynaklarda kardeşi Me'cûc ile birlikte anılmaktadır. Nûh'un oğlu Yâfes'in çocuklarından iki kabilenin babası iki kardeşlerdir ki çevreye dağıldıklarından bu adı almışlardır. Ye'cûd de vaktiyle Çin'de oturan Hun taifesinden Yakut, Yakuç büyük kabilesi adından ve Me'cûc'un Mançu kabilesi adından muarreb olabilir. Klâsik şiirde, umûmiyetle Türklerin saldırılarını engellemek için

---

503 bk. Dursun Ali Tökel, *a. g. e.,* s. 264-265; Nimet Yıldırım, *a. g. e*, s. 635.

504 Dursun Ali Tökel, *Divan Şiirinde Mitolojik Unsurlar Şahıslar Mitolojisi*, Akçağ Yayınları, Ankara 2000, s. 394.

505 Kur'ân-ı Kerîm'de isimleri zikredilen Ye'cûc ile Me'cûc'un kimliği hakkında kesin bir bilgi olmayıp bu şahıslar etrafında efsânevî söylemler de geliştirildiği için çalışmamızın efsânevî şahıslar bölümünde zikrettik.

Çinlilerin yaptığı Çin Seddi'ni, İskender'in Ye'cûc ile Me'cûclerin saldırılarını engellemek maksadıyla yaptırdığı ifade edilir.[506]

Kur'ân-ı Kerîm'de ise Kehf sûresi 92 ile 97. âyetler arasında bu olay şöyle anlatılmaktadır:

"Sonra yine bir yol tuttu. Nihayet iki dağ arasına ulaştığında onların önünde, hemen hiçbir sözü anlamayan bir kavim buldu. Dediler ki: Ey Zülkarneyn! Bu memlekette Ye'cuc ve Me'cuc bozgunculuk yapmaktadırlar. Bizimle onlar arasında bir sed yapman için sana bir vergi verelim mi? Dedi ki: 'Rabbimin beni içinde bulundurduğu nimet ve kudret daha hayırlıdır. Siz bana kuvvetinizle destek olun da, sizinle onlar arasına aşılmaz bir engel yapayım.' 'Bana, demir kütleleri getirin.' Nihayet dağın iki yanı arasını aynı seviyeye getirince (vadiyi doldurunca): 'Üfleyin (körükleyin)!' dedi. Artık onu kor haline sokunca: 'Getirin bana, üzerine bir miktar erimiş bakır dökeyim' dedi. Bu sebeple onu ne aşmaya muktedir oldular ne de onu delebildiler. Zülkarneyn: Bu, Rabbimden bir rahmettir. Fakat Rabbimin vadi gelince, O, bunu yerle bir eder. Rabbimin vadi haktır, dedi."[507]

Müfessirler arasındaki yaygın yoruma göre, "kıyamet vakti gelip çattığında Ye'cûc ve Me'cûc denilen yıkıcı topluluk büyük kalabalıklar oluşturacak ve deniz dalgaları gibi birbirlerine karışacaklardır. Nihayet sûra üfürülüp kıyamet koptuğunda Allah Teâlâ diğer bütün insanlar gibi bunların da hepsini toparlayıp bir araya getirecek ve hesaba çekecektir."[508]

Şâir, üç beyitte Ye'cûc'ün ismini "sed", "fitne" ve "İskender" kelimeleri etrâfında zikrederek bu olaya telmihte bulunmuştur:

Ḫurūc-ı leşker-i Yeʾcūc-i fitne sedd oldı
Gelibolı'ya ol İskender-i zamān geldi (G. 790/2)

Emīn-i mülk-i milel ser-firāz-ı dīn ü düvel
Ki ferş-i dergehi Yeʾcūc-i dehre sedd-i sedīd (K. 30/28)

Sedd-i Yeʾcūc olur baña ḫıyābān-ı emel
İtse raḫş-ı ṭalebüm pūye-i ser-menzil-i cūd (K. 34/11)

---

506 Ahmet Talât Onay, *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar*, Haz. Cemâl Kurnaz, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1996, *s.* 499.

507 Kehf 18/92-97. bk. *Kur'ân Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, Haz. Hayrettin Karaman vd., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2003, s. 492.

508 *Kur'ân Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, s. 497.

2.3.2.21. Zâl

Şehnâme kahramanlarından Rüstem'in babası, Sâm'ın oğlu, Nerîmân'ın torunudur. Zâl, doğuştan saçı, kaşı ve kirpiği beyaz olduğu için ihtiyarlığı temsil eder.[509] "Zâl-i çarh" tamlaması ile dünyaya sıfat olup yaşlı olarak niteler. Ayrıca Zâl, yiğitliği ve okçuluğu açısından ele alınır:

Dest-i çenberden baṣar bu geşt-gīr-i Zāl-i çarḫ
Ḳuvvet-i bāzūda olsañ Rüstem ü İsfendiyār (G. 217/3)

Ol ebruvān ki ḳavs-i ḳuzaḥdan nişān virür
Zāl-i zamān çeker o kemān-ı muḳavvesi (G. 763/4)

2.3.3. Tasavvufî Şahıslar

2.3.3.1. Abdî[510]

Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü'nde Yârî'den önce ve onunla aynı yüzyılda yaşamış on sekiz Abdî mahlaslı şâir zikredilir. Yârî'nin eserinde zikredilen Abdî'nin hangisi olduğunu şâirin ifadeleriyle tam olarak tespit etmek mümkün görünmemektedir. Ancak Yârî'nin söz konusu beyitlerde onu "Cenâb-ı Hazret-i Abdî", "Abdî Efendi" gibi saygı cümleleriyle takdim etmesi ve "Abdî-i nâzük-edâ", "Abdî-i mu'ciz-dem" "Abdî-i ârif" gibi benzetmelerle de hem edebî hem de "ârîf", "mu'cize-dem" sıfatlarını göz önünde bulundurduğumuzda tasavvufî kimliğine dâir atıflarda bulunması bizleri bu konuda bir tahmine götürmektedir. Zirâ XVII. yüzyılda Abdî mahlaslı mutasavvıf üç şâir bilinmektedir: Celvetî tarikatine mensup Bîçâre Abdullâh (ö. 1068/1657), Bayramiyye tarikatine mensup Himmetzâde Abdullah (ö. 1122/ 1710) ve yine Bayramiyye tarikatinden Sarı Abdullah Efendi (ö. 1584/ 1660).[511] Bu şahısların muhiti ve hayatları ile ilgili bilgiler göz önünde bulundurulduğunda söz konusu Abdî'nin reîsülküttâblık görevinde de bulunan *Mesnevî* şârihi, âlim, şâir ve hattat mutasavvıf olan Sarı Abdullah Efendi[512] olabileceğini bir ihtimal olarak kaydetmek is-

---

509 Nimet Yıldırım, *a. g. e.,* s. 425-427; Dursun Ali Tökel, *a. g. e.,* s. 247-258.

510 Abdî isminin geçtiği beyitlere baktığımızda söz konusu şahsın şâir kimliğinden ziyâde Yârî'nin üzerinde mânevî tasarrufu bulunan bir zât olarak zikredildiğini gördük. Bu yüzden mutasavvıflarla ilgili başlıkta ele aldık.

511 *Nâsihatatü'l-Mülûk* adlı eserinde kendisinin aslen Bayrâmî, tarîkatçe Celvetî ve terbiyece Mevlevî olduğunu kaydetmiştir.

512 bk. Abdülbaki Gölpınarlı, *Melâmîlik ve Melâmîler*, Devlet Matbaası, İstanbul 1931, s. 137-152; Tomris Ölmez, "Abdullah Efendi, Sarı", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi Devirler/ İsimler/Eserler/Terimler*, Dergâh Yayınları, İstanbul 1977, C. 1, s. 12-13; Haluk İpekten vd., *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü,* Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1988, s. 2-3; Ömer Faruk Akün, "Sarı Abdullah", *İA,* Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1988,

tiyoruz. Zirâ, başta kaleme aldığı *Mesnevî şerhi* olmak üzere, zât-ı ilâhî, insanın hakîkati konularında ve İbnü'l-Arabî'nin *Fütûhat-ı Mekkiyye*'sindeki melâmet, Melâmetîlik, kutup ile ilgili mevzuların izahında yazdığı eserlere baktığımızda çalışmamızın konusu olan şâir Yârî'nin *Dîvân*'ının da genel olarak bu konular çerçevesinde şekillendiğini görüyoruz. Bu noktadan hareketle, Mevlevî şeyhi de olan Neşâtî Ahmed Dede ve Cevrî İbrâhim Çelebi başta olmak üzere yaşadığı dönemde birçok önemli insanın kendisine bağlanarak feyiz aldığı Sarı Abdullah Efendi'nin hem Mevlevî muhibbi, hem melâmî-meşreb bir zât olan Yârî üzerinde de tesirli olabileceği kanaatindeyiz.

Güher-sencān-ı maʿnā dürr-i naẓmuñ gördi hep Yārī
İnanmazsañ var anı ʿAbdī-i nāzük-edādan ṣor (G. 203/5)

Geşt eyleseñ ey ʿAbdī-i ʿārif bu cihānı
Yārī gibi bir maḥrem-i ġam-ḫʿār bulınmaz (G. 308/6)

Rūma gelmiş didiler ʿÖrfī-i Şīrāzī hemān
Midḥat-i ʿAbdī-i muʿciz-demin etmiş gitmiş (G. 313/6)

Cenāb-ı Ḥażret-i ʿAbdī'ye gönder ʿıydiyye
O dil-rübā deyü bu ʿāşıḳāne[513] güftārı (G. 800/9)

2.3.3.2. Ahmed Bîcan (Yazıcızâde) (ö. 870/1466'dan sonra)

Halkı irşâd maksadıyla sade bir üslûpla kaleme aldığı *Envârü'l-âşıkîn*[514] adlı eseriyle tanınan, XV. yüzyılda yaşamış Gelibolulu âlim ve mutasavvıf[515] Ahmed Bîcan, Yârî'nin hem-şehrisi olmasının da etkisiyle kendisinden hürmetle bahsettiği ve onu "kutb-ı devrân" diyerek tarif edip 80 beyitlik bir kaside kaleme aldığı mutasavvıflardan bir diğeridir. Kasidedeki ifadelerden Yârî'nin Yazıcızâde'nin kabrini ziyaret ettiği anlaşılmaktadır. Zirâ, "nümû-dâr-ı riyâz-ı cennet" diyerek edebî bir üslûpla kabri

---

C. 10, s. 216-220; Necdet Yılmaz, *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf Sûfîler, Devlet ve Ulemâ (XVII. Yüzyıl)*, Osmanlı Araştırmaları Vakfı, İstanbul 2001, s. 345-352; Pervin Çapan, *Mustafa Safâyî Efendi Tezkire-i Safâyî*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara 2005, s. 374; Nihat Azamat, "Sarı Abdullah Efendi", *DİA,* İstanbul 2009, C. 36, s. 145-147.

513 pāk [ü] sāde

514 Yazıcıoğlu Ahmed Bîcan, *Envârü'l-'Aşıkîn Hak Aşıklarının Nurları*, Haz. Arslan Tekin, Melek Tekin, Bedir Yayınevi, İstanbul 1983/1403, s. 13, 14. Ayrıca bk. Muallim Nâci, *Esâmî*, Mahmud Beg Matbaası, İstanbul 1309, s. 48; Yazıcıoğlu Ahmed Bîcan, *Dürr-i Meknun Saklı İnciler*, Çevrimyazı ve Notlar: Necdet Sakaoğlu, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1999, s. 10-17; Selami Şimşek, "Avrupa ile Asya Arasında Önemli Bir Geçiş Noktası Gelibolu'da Tarîkatlar ve Tekkeler", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 22, Konya 2007, s. 290-292.

515 Âmil Çelebioğlu, "Ahmed Bîcan", *DİA*, İstanbul 1989, C. 2, s. 49.

tasvir eder. Bu kasidesini de ya bu ziyaret esnasında ya da ziyaretten sonra kaleme almıştır, diyebiliriz:

Nice merḳad ki nümū-dār-ı riyāż-ı cennet
Ḫ˘āba varmış yatur içinde meger kim rıḍvān

Nice merḳad ki ḥarīminde olurlar her şeb
Çarḫ fānūs u meh şemʿ ü melāyik mihmān

Nice merḳadüñe çerāġ ḥareminde Cibrīl
Her gice olmada pervāne-ṣıfat raḳṣ-künān

Çarḫ-ı müzd-verī ḳażā olsa revā miʿ mārı
Ḳılmaġ-içün aña taʿ mīr-i esās-ı bünyān

Tā felekden melekūt olmadadur züvvārı
Her biri merḳadine olmaġa cārūb-keşān

Çarḫ-ı encümle olamaz şīşe-i ezhār daḫı
Küngür-i saḳf-ı bülendī o ḳadar vālā-şān

Görse ger ġāliye-fersā-yı nesīm-i ḫırmen
Cennet altında ya üstünde dir-idi rıḍvān (K. 24/3-9)

Şâir, "mâ-sadak-ı himmet-i hayl-i ebrâr", " mazhar-ı fazl-ı Rahmân", "meh-i bedr-i âlem", "gevher-i kân", "pâdişeh-i sidre-mekân" gibi cümlelerle methettiği Yazıcızâde'den mânevî yardım, tasavvufî ifadeyle himmet beklediğini sık sık dile getirir. Onun ilâhî ilhâmla kaleme alıp ezelî ve irfânî sırları her bir satırına nakşettiği eserinden ve sözlerinin tesirinden övgüyle bahseder:

Evvelā saña yeter ey şeh-i mülk-i efḍāl
Medḥ-i ḥażretdeki tedvīn-i kitābuñ burhān

Ki mecāz itdi seni ol gice faḫrü'l-kevneyn
Bulduñ ol mevhibe-i nuṭḳ ile envār-ı beyān

Lemʿ a-ı fażluña şāhid mi degül teʾlīfüñ
Bu ne fiṭnat durur ey mihr-i sipihr-i ʿ irfān

Ne süḫan *sebʿ -i meṯānī*den ider tefsīrin
Ne süḫan fehmini ʿ ācizdür ʿ uḳūl-i insān

Ne süḫan kim sebaḳ-āmūz-ı debistān-ı ezel
Ne süḫan feyż-resānende-i nuṭḳ-ı ʿ irfān

Ne süḫan muʿcize-pervāzī-i ʿaḳl-ı evvel
Ne süḫan vaḥy-ṭırāzende-i ilhām-ı nihān

Ne süḫan maẓhar-ı āyāt-ı Ḫudā ʿazze ve cell
Ne süḫan nuṭḳ-fezā-yı dil-i ebrār-ı cihān

Ne süḫan rābıṭa-i maḥrem-i tevḥīd-i ezel
Ne süḫan vāsıṭa-i ʿālem-i tefrīd ü beyān (K. 24/ 36-43)

Kasidenin sonunda duâ bölümüyle, bu büyük zâtı vesile kılarak Allah'tan günahlarının affını talep eder:

Āb-ı rūyına anuñ ʿafv ide tā cürmimüzi
Midḥat-i vaṣfı ola hem sebeb-i istiḥsān

Tā ki envār-ı Ḫudā-dādī-i feyyāż-ı ezel
Nūr-ı vaṣf-ile derūnum ide dāyim raḫşān

Dilerin tā ki yüzi ṣuyına ol sulṭānuñ
Çekile nāme-i aʿmālüme ḫaṭṭ-ı ġufrān (K. 24/ 78-80)

2.3.3.3. Ahmed Yesevî (ö. 562/ 1166)

Sûfî bir şâir ve tarikat sahibi bir mürşid olarak Türk milletinin mânevî hayatında yüzyıllarca nüfûzu devam eden ve çeşitli tarikatler üzerinde de müessir olup "Pîr-i Türkistan" diye anılan Ahmed Yesevî,[516] *Dîvân*'da isim olarak yer almaz. Yârî, Ahmed-i Yesevî'nin hikmetlerini içine alan mecmuası *Dîvân-ı Hikmet*'i bir beyitte zikreder:

Hemīşe ṣāḥib-i mesned-nişīn-i kām-rān olsun
Ola ser-levḥa-i *Dīvān-ı Ḥikmet* nām-ı meṯnevī (T. 2/11)

2.3.3.4. Bâyezîd-i Bistâmî (Tayfûr) (ö. 234/848 [?])

Tasavvufun doğuş dönemindeki en büyük temsilcisi olup marifet ve irfan sahibi, bu yüzden de İslâm âleminin "seyyid-i ârifân", "sultanu'l-ârifîn"i Bâyezîd-i Bistâmî, [517] *Dîvân*'da ilâhî aşk bâdesinin sarhoşu olarak tavsif edilmiş ve bu sarhoşlukla söylediği mutasavvıflarca şathiye kabul edilen sözlerine telmihte bulunulmuştur. Onun vecd halinde söylediği "Subhanî mâ a'zâme şânî" yani "Ben kendimi tenzih ederim, benim şanım ne yücedir" sözünü beyitte zikretmez. Fakat gururlanan kişi Bâyezîd-i Bistâmî de olsa halkın saygı göstermeyeceğini ifade ederek bu sözü bizlere hatırlatır:

---

516 Ahmed-i Yesevî, *Dîvân-ı Hikmet'ten Seçmeler,* Haz. Kemal Eraslan, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1993, s. 6, 33.

517 Süleyman Uludağ, *Bâyezîd-i Bistâmî*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1994, s. 1, 130.

Maġrūra tekerrüm eylemez ḫalḳ
Olursa da Bāyezīd-i Bisṭāmī (N. 67/2)

Şarāb-ı neşve-i ʿaşḳ ādemi ider medhūş
Olursa ḥavṣalada Bāyezīd-i Bistāmī (G. 766/9)

Yine Bâyezîd-i Bistâmî'ye atfedilen "Leyse fî cübbetî sivallâh" "Cübbemin altında Allah'tan gayrı bir şey yoktur"[518] sözü de onun şathiyelerinden biridir. Beyitte yer alan "Gıbta-fermâ-yı kabâ-yı Bâyezîd" tamlamasıyla bu söze telmihte bulunulur:

Ġıbṭa-fermā-yı ḳabā-yı Bāyezīd olsa n'ola
Egnimüzde beḫye-dūz-ı ḫırḳa-i peşmīnemüz (G. 306/3)

2.3.3.5. Bişr-i Hâfî (ö. 227/841)

Birçok manevî keşfe sahip,[519] ilk devir zahid sûfîlerden[520] Bisr-i Hâfî, lakabının mânâsı olan "yalınayak"[521] kelimesine atıfta bulunarak bir beyitte ele alınmıştır:

Ḳıl pāy-ı bürehne ḳalb-i ṣāfı
Ġıbṭ'eyleye aña Bişr-i Ḥāfī (M. 3/105)

2.3.3.6. Cüneyd-i Bağdâdî (ö. 297/909)

Şâir, sûfîlerin imamı ve efendisi kabul edilip "seyyidü't-tâife", [522] "tâcü'l-ârifîn", "tâvûsu'l-fukarâ" unvanları verilen, gönül ehli katında olduğu kadar ulemâ katında da makbul bir zât[523] olan Cüneyd-i Bağdâdî'nin himmetine lâyık olma arzusunu taşımaktadır:

Dimem beni vāv-ı ʿAmr u Zeyd it
Şāyeste-i himmet-i Cüneyd it (M. 3/110)

---

518 Süleyman Uludağ, *Bâyezîd-i Bistâmî*, s. 154.

519 Abdülkerim Kuşeyrî, *Kuşeyrî Risâlesi [Sûfîlerin İnanç ve Ahlâkı]*, Trc. Dilaver Selvi, Semerkand, (İkinci Baskı), İstanbul 2005 s. 77.

520 *Sahabe'den Günümüze Allah Dostları*, Çev. Said Aykut vd. , Şûle Yayınları, İstanbul 1995, C. 3, s. 163.

521 "Bişr'in 'el-Hâfî' (yalınayak) lakabını alışı konusunda üç değişik rivayet vardır. Hücvîrî'ye göre müşahede halinin kendisine hâkim olması sebebiyle ayağına hiçbir şey giymemiştir. Attâr'ın belirttiğine göre, 'O yeryüzünü size bir döşek kıldı' (el-Bakara, 2/22) âyetine işaretle, 'Allah tarafından döşenmiş bir yerde ayakkabı ile gezilmez' diyerek yalınayak gezmeyi tercih etmiştir. İbnü'l-Mülakkın'ın verdiği bilgiye göre ise bir ayakkabı tamircisinin kendisine söylediği, 'Ayakkabını tamir ettirmek için insanlara ne çok sıkıntı veriyorsun!' ifadesi üzerine ayakkabısını fırlatıp atmıştır." bk. Mustafa Kara, "Bişr el-Hâfî", *DİA*, İstanbul 1992, C. 6, s. 221.

522 Abdülkerim Kuşeyrî, *a. g. e.,* s. 111.

523 Süleyman Uludağ, *Cüneyd-i Bağdâdî*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2008, s. 16.

Bir kasidesinde ise Kadrî Efendi'yi "Cüneyd-i zamâne" olarak tarif eder:

Ey Bū Ḥanīfe-ḥalḳ u Cüneyd-i zamāne kim
Dāyim ḳapuña faẓl-ı ʿulūm istinād ide (Kt. 1/1)

2.3.3.7. Ebu'l-Hasan-ı Harakanî (ö. 425/1033)

"Hüzün denizi, ilâhî güneş, sonsuz semâ, rabbânî harikâ, vaktin kutbu",[524] "aşkın kılıcı ve ateş denizinin usta yüzücüsü"[525] olarak vasfedilen Hasan-ı Harakanî'yi Yârî beyitlerinde "pîr-i Harakānî" sıfatıyla anmıştır. Bir fahriyesinde "Şerh-i tecrîd-i pîr-i Harkānem" diyerek onu, tasavvufta "sâlikin zâhirini mal ve mülkten, bâtınını karşılık bekleme anlayışından arındırması, yaptığı her şeyi sırf Hak rızası için yapması, makam ve hâl sahibi olma düşüncesini hatır ve hayâlinden dahi geçirmemesi"[526] demek olan "tecrîd" kavramı ile özdeşleştirmiştir:

Ḥarf-i tevḥīd-i Pūr-ı Aʿrābam
Şerḥ-i tecrīd-i pīr-i Ḥarḳānem (K. 43/17)

Kasidelerinden birinde ise memdûhun dilini İbnü'l-Arabî'nin ilham nüktesi; gönlünü Hasan-ı Harakānî'nin sırlar mahzeni olarak vasfetmiştir:

Zebānı nükte-i ilhām-ı Pūr-ı Aʿrābī
Derūnı maḥzen-i esrār-ı pīr-i Ḥaraḳānī (K. 33/35)

2.3.3.8. Hallâc-ı Mansûr (ö. 309/922)

İslam tasavvuf tarihinin en meşhur ve etkisi en yaygın olan simalarından biri olup mutasavvıflarca şatahat kabul edilen "Ene'l-Hak" sözünü söylediği gerekçesiyle darağacında asılan Hallâc-ı Mansûr,[527] şâirin ismini en fazla zikrettiği mutasavvıf şahsiyettir. Hallâc-ı Mansûr ile ilgili beyitlerde, aşk hükmü ile memur olmasa kendisini dara çekmeyeceğinden,[528] aşk nüktesinin tamamını âleme âçıkladığı için gönlündeki hiçbir

---

524 Ferîdüddîn Attar, *Tezkiretü'l-Evliya*, Haz. Süleyman Uludağ, İlim ve Kültür Yayınları, Bursa 1984, s. 694.

525 Hasan Çiftçi, *Şeyh Ebü'l-Hasan-i Harakânî I (Hayatı, Çevresi, Eserleri ve Tasavvufî Görüşleri) Nûru'l-'Ulûm ve Münâcât'ı (Çeviri-Açıklama-Metin)*", Şehit Ebü'l-Hasan Harakânî Derneği Yayınları, Kars [t. y.], s. 17. Ayrıca bk. Süleyman Uludağ, "Harakânî", *DİA,* İstanbul 1997, C. 16, s. 93-94.

526 Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Marifet Yayınları, İstanbul 1991, s. 474.

527 Zülfikar Güngör, "Tahirü'l-Mevlevî'nin 'Hallâc-ı Mansûr'a Dâir' Risalesi", *Ankara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi*, C. XXXIX, s. 581. Ayrıca bk. Niyazi Öktem, *Hallac-ı Mansur Yaşamı-Felsefesi-Etkileri*, Horasan Yayınları, İstanbul 2006, s. 71-72; Ahmet Çelik, *Dicle'den Yükselen Feryat Hallâc-ı Mansur*, Irmak Yayınları, (2. baskı), İstanbul 2009, s. 89-98.

528 M 4/26.

sırrın gizli kalmadığından,[529] Ene'l-Hak sözü ile aşk davasındaki sadakatini ispat ettiğinden,[530] vuslat şevkinden dolayı dara çekilen Mansûr'un ayağı yere basmadığından,[531] aşk sarhoşluğu içinde sarhoşların sonunu düşünemesinden,[532] dara çekilerek isbât-ı vücûd ettiğinden[533]…vs. bahseder.

Yârî, özellikle nice insanların aşk yolunda aşkın sırrını açıklamamak için başlarını verdiklerinden ancak başını veren herkesin Mansûr gibi olamayacağını vurgular:

Niceler ser virdi rāz-ı ʿaşḳını fāş itmedi
Ṣanma terk-i ser ḳılan ancaḳ hemān Manṣūr ola (G. 671/4)

Ya da başka bir ifadeyle bu yolda korkusuz, cesur âşıklar çoksa da bu asırda Mansûr gibi bir serdâr bulunmaz, der:

Çoḳ ʿāşıḳ-ı ser-bāz ḥaḳīḳatde baḳarsañ
Manṣūr gibi ʿaṣrda ser-dār bulınmaz (G. 308/4)

Böylece aşk şehidi Mansûr'un mertebesinin çok daha üstün olduğuna değinir. Zirâ, o darağacına asılarak miracını gerçekleştirmiştir:

Manṣūr idi beste-pāy-ı zencīr
Miʿrāc-künān-ı dār buldum (K. 40/11)

Sevgilinin bulunduğu yere gelen mazlûm gönül, dara çekilmeye gelen Mansûr gibidir:

Dil-i maẓlūm ki kūy-ı yāre gele
Ṣanki Manṣūr'dur ki dāra gele (G. 695/1)

Mansûr'un dara çekilmesiyle dava bahsi zahirde susturulmuştur:

Sözini bir resen-i ilzām itdi Manṣūr'uñ
Ki baḥṯ-i daʿvā ẓāhirde mülzem olmışdur (G. 178/4)

Âşıkları sarhoş eden üzüm şarabı değil, "keyfiyet-i Mansûr"dur:

Ṣanma ʿuşşāḳuñ senüñ mest-i mey-i engūrdur
Anları ser-mest iden keyfiyyet-i Manṣūr'dur (G. 226/1)

---

529 G 167/6.
530 K 39/30.
531 G 807/3.
532 G 810/2.
533 G 799/1.

Mansûr aşk yolunda gerçi başını feda etti fakat binlerce gizli sır onun hatırından gitmedi:

Fedāʾ itdi serin gerçi reh-i ʿaşḳ içre ammā kim
Hezārān rāz-ı nihān ḫāṭır-ı Manṣūr'dan gitmez (G. 285/4)

Eğer Mansûr'un neşvesi yoksa "Ene'l-Hak" sözünden de dem vurmamak gerekir:

Lāf-ı mestī-i Ene'l-Ḥaḳ urma ey sersām-ı ser
Sende zīrā neşve-i keyfiyyet-i Manṣūr yoḳ (G. 356/2)

Şâir, kendisini Mansûrla özdeşleştirir. Mansûr'un kelimelerinin tercümanıyım, sözlerim hakîkat nükteleridir, der:

Tercemān-ı kelām-ı Manṣūram
Sözlerüm nükte-i ḥaḳīḳatdür (G. 89/4)

Başka bir beytinde ise mânâ sırlarının hazinesine mâlik olmayı Mansûr gibi dava ehli olmaya tercih eder:

Dimem yā Rab beni Manṣūr gibi ehl-i daʿvā ḳıl
Beni sen mālik-i gencīne-i esrār-ı maʿnā ḳıl (G. 412/1)

2.3.3.9. Hâris-i Muhâsibî (ö. 243/857)

İlk devir zâhid sûfîlerden Hâris-i Muhâsibi, [534] kelime mânâsı "muhasebe işleriyle uğraşan, muhasebeci" demek olan muhâsib kelimesinin tevriyeli kullanımıyla bir beyitte zikredilmiştir:

Mīzān-ı ʿamelde eyle ḥāsib
Hem-keff'ola Ḥāriṯ-i Muḥāsib (M. 3/104)

2.3.3.10. İbrâhim Edhem (ö. 161/778)

Feridüddin Attâr'ın ifadesiyle, "o din ve dünya sultanı, o yakîn Kafi'nın simurgu, o uzlet âleminin hazinesi, o devlet sırlarının definesi, o iklim-i a'zam padişahı, o lütuf ve kerem ile yetişen cihan şeyhi" İbrâhim Edhem, [535] beyitlerde Belh sultanı iken tacı, tahtı, malı, şöhreti terk edip gönüller sultanı olma yolundaki tasavvufî seyriyle ele alınmıştır. Bâyezid-i Bistâmî, aşk kavramı ile tavsif edilirken; İbrâhim Edhem, terk-i dünya edip vahdet âlemini mekân eylemesinden dolayı "vahdet" kavramıyla zikredilmiş ve onun bu hâli de yine aşkın, âşıklığın bir neticesi olarak görülmüştür.

---

534 Abdülkerim Kuşeyrî, *a. g. e.,* s. 64.

535 Ebu Tâlib Mîr Âbidînî, *İbrâhim Edhem (R. A.)Belh Sultanlığından Gönüller Sultanlığına Uzanan Bir Hayatın Öyküsü*, Irmak Yayınevi, İstanbul 2008, s. 124.

Ayrıca *Dîvân*'da ismi çokça anılan İbrâhim Edhem, şâirin kendisini benzettiği mutasavvıflardan biridir:

ʿĀşıḳ odur ki kendüyi Edhem-şiyem idüp
Terk-i hevā-yı māl u dil-i ḫānumān ider (G. 185/5)

Ḫırḳaya çekmiş serin bir pārsā demdür göñül
Kūşe-i vaḥdetde gūyā Şeyḫ-i Edhem'dür göñül (G. 414/1)

Sū-be-sū geşt itdi Edhem gerçi mülk-i maʿnāyı
ʿĀlem-i ġayba yetişdi ʿālem-i tevḥīdden (G. 525/3)

Benem o pādişeh-i genc-i ālem-i vaḥdet
Revā denilse baña Şeyḫ-i Edhem-i maʿnā (K. 45/2)

2.3.3.11. Maʿrûf-ı Kerhî (ö. 200/815-16 [?])

Tasavvufun tarifini ilk olarak yapan[536] ve zamanının büyük şeyhlerinden[537] Maʿrûf-ı Kerhî, *Dîvân*'da bir beyitte ele alınmıştır. Yârî, söz konusu beyitte ilim ve amelle vasıflandırılmak ve onun pak sırlarına mazhar olmak talebini dile getirir:

ʿİlm ü ʿamel ile eyle mevṣūf
Ḳıl maẓhar-ı sırr-ı pāk-i Maʿrūf (M. 3/101)

2.3.3.12. Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî (ö. 672/1273)

Yolu aşka düşenin yâdına da düşen "Hz. Pîr"dir. Şöhreti yaşadığı asırla ya da mekânla sınırlı kalmayıp öteler ötesine, birçok ülkeye yayılmış, onun öğretisiyle, eserlerindeki irfan hakîkatleriyle nice gönüller aşk dergâhında hamken yanmış, pişmiştir. Mevleviyye tarikatının kurucusu, büyük bir âlim, büyük bir velî[538] ve Farsça yazan şâirler arasında dile en iyi hâkim olan ve âdeta onu oynarcasına kullanan şâir[539] Hz. Mevlânâ, bir Mevlevî muhibbi olan Yârî'nin de kendisinden hürmetle, sitâyişle bahsettiği ve incelenen eserindeki söylemlere, ele alınan konular ve alınış şekillerine baktığımızda şâir üzerinde etkisi en fazla görülen mutasavvıf şahsiyettir. *Dîvân*'da onun methinde otuz dokuz beyitten oluşan "Be-Goftem În Medh-i Zât-ı Celâleddîn-i Rûmî-Râ" başlıklı bir kaside ve bunun dışında kasidelerinden birinde[540] ve bir gazelin-

---

536 H. Kâmil Yılmaz, *Anahatlarıyla Tasavvuf ve Tarîkatlar*, Ensar Neşriyat, İstanbul 1997, s. 116.
537 Abdülkerim Kuşeyrî, *a. g. e.,* s. 71. Ayrıca bk. Ferîdüddîn Attar, *Tezkiretü'l-Evliya*, s. 357-362.
538 Şefik Can, *Mevlânâ Hayatı, Şahsiyeti ve Fikirleri*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1995, s. 100.
539 Annemarie Schimmel, *Ben Rüzgârım Sen Ateş Mevlânâ Celâleddîn Rûmî Büyük Mutasavvıfın Hayatı ve Eseri*, Çev. Senail Özkan, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1999, s. 47.
540 bk. K 15/ 42, 43

de[541] de hem kendisine hem de onun en önemli eseri kabul edilen *Mesnevî-i Mânevî*'ye atıfta bulunulmuştur.

Mezkûr kasidede Yârî, *Mesnevî*'yi şu beyitlerle tarif eder:

Bir cihān-ı maʿrifetdür remz-i naẓm-ı *Meṯnevī*
Her kelām-ı maʿnevīdür anda gūyā mülk-i dīn

Āsumān-ı mihr-i ḥikmetdür ya ol vaḥy-i Ḫudā
Anda her maʿnā olupdur encüm-i nūr-āferīn

Gevher-i esrār-ile olmış kitāb-ı *Meṯnevī*
Gūyiyā maṭmūre-i dehr içre bir genc-i defīn

Yā ṣadefdür baḥr-i ṭabʿuñdan temevvüc eyleyüp
Sāḥil-i ʿirfāna dökmiş nice biñ dürr-i ṯemīn (K 23/ 11-14)

Ağdalı bir üslûpla kaleme aldığı kasidede Hz. Mevlânâ'yı, "server-i sâlâr-ı hayl-i mürşidîn", "Mesîhâ-nefha-i muʿciz-karîn", "mahrem-i esrâr-ı ilhâm-ı güzîn", "şâh-ı erkân-ı tarîkat", "pâdişâh-ı mülk-i maʿnâ" gibi cümlelerle metheden Yârî, onu aşkın, kâinatın, âyet ve hadîslerin sırrına aynı zamanda "vahdet", "fenâ" ve "melâmet" gibi irfânî ilmin temel konularına vâkıf biri olarak takdim eder. Kasidenin duâ bölümünde nacizâne sözleriyle methetmeye çalıştığı aşk sultanının feyz-i esrârınına ulaşarak bahtiyar olmak isteyen bir gedâ edasıyla niyazda bulunur. Nitekim o da, Hz. Pîre nice medhiyeler[542] yazıp himmetine talip olan gönüllerden biridir:

Çāre-sāza merḥamet ḳıl Yārī-i efgendeye
Düşdi ḳaldı ḫāk-i dergāhuñda bīmār u ḥazīn

Herkes aldı bāġ-ı luṭfuñdan ġınā-yı ḥiṣṣesin
Eyle ben zār u dil-efgāruñ da anda ḫūşe-çīn

İlticāda dergehüñde nā-murādān-ı cihān
Ben de ḥāṣā kim ḳalam maġmūm u maḥzūn u mehīn

Baḳma telḫ-āb-ı meẕāḳ-ı şiʿrime maʿẓūr ṭut
İtdi cānı zehr-i miḥnet ebkem ü endūh-gīn

Yine irmez māverā-yı vādī-i evṣāfuña
Her ne deñlü raḫş-ı ṭabʿum eylese ṭayy-i zemīn

---

541 G 710/ 6, 7

542 bk. Halûk Gökalp, *Eski Türk Edebiyatında Mevlânâ ve Mevlânâ Methiyeleri*, Kriter Yayınları, İstanbul 2009.

Ol ḳadar bezl eyleyem kān-ı dil-i endīşemi
Eyleye dāmān-ı evṣāfuñı pür-dürr-i şemīn

Ben ne ḫākem medḥ idem ey dāver-i devrān seni
ʿArż-ı iḫlāṣ-ı ʿubūdiyyet durur ancaḳ hemīn

Tā ki feyż-i ebr-i nīsān-ı hidāyetle müdām
Zīnet-efrūz ola bāġ u gülşen-i dünyā vü dīn

İdelüm şimden gerü ṣıdḳ-ile āġāz-ı duʿā
Ol duʿā kim işidüp āmīn diye Rūḥu'l-Emīn

Rūḥ-ı pākine müdām olsun duʿā-yı bī-kerān
Feyż-i esrārından olsun hem muḥibbān kām-bīn (K. 29/30-39)

2.3.3.13. Muhyiddin İbnü'l-Arabî (ö. 638/1240)

Şeyhü'l-Ekber lakabıyla tanınan, vahdet-i vücûd düşüncesini sistemleştiren[543] ve İslam dünyasının doğu ve batı kültürlerini harmanlayan[544] sûfî müellif[545] İbnü'l-Arabî, Yârî'nin beyitlerinde Pûr-ı A'râb lakabıyla anılmış, Hasan-ı Harakânî ile aynı beyitte ele alınmıştır. Şâire göre Hasan-ı Harakânî tecrîdi, İbnü'l-Arabî ise "birlik"[546] demek gelen tevhîdi temsil eder. Zirâ bir fahriyesinde "Harf-i tevhîd-i Pûr-ı A'râbam" diyerek onun tasavvufta temsil ettiği "vahdet-i vücûd" düşüncesine atıfta bulunur:

Ḥarf-i tevḥīd-i Pūr-ı Aʿrābam
Şerḥ-i tecrīd-i pīr-i Ḥarḳānem (K. 43/17)

Başka bir beyitte ise ledünnî sırların bahislerini açmaya muktedir şahıs olarak İbnü'l-Arabî ile Hasan-ı Harakânî'yi zikreder:

Dībāce-i ḥüsnüñe ġubārī ḫaṭı ile
Bir ḥāşiye yazmış ki kenārında maʿānī

Ḥall eylemege mebḥaṣ-i esrār-ı ledünnī
Yā Pūr-ı ʿArab ola ya pīr-i Ḥaraḳānī (G. 771/2-3)

---

543 Hüseyin Kurt, "Mehmet Elif Efendi (m. 1345/1927)'nin 'el-Kelimâtü'l-mücmele fi şerhi't-tuhfeti'l-mürsele' Adlı Eserine Göre Vahdet-i Vücud Anlayışı", *Tasavvuf*, Temmuz-Aralık, 2003/11, s. 339-341.

544 Cağfer Karadaş, *Muhyiddin İbn Arabî*, Kaynak Yayınları, İstanbul 2008, s. 233.

545 M. Erol Kılıç, "İbnü'l-Arabî, Muhyiddin", *DİA, C.* 20, s. 493. Ayrıca bk. Mahmut Erol Kılıç, *Şeyh-i Ekber İbn Arabi Düşüncesine Giriş*, Sufi Kitap, İstanbul 2009, s. 21-83.

546 bk. Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Marifet Yayınları, İstanbul 1991, s. 489-491.

2.3.3.14. Şakîk-i Belhî (ö. 194/809)

Attâr'ın deyimiyle "fazilet sahipleri içinde mütevekkil, esrârda mutasarrıf, muhterem zât, muhteşem kıble, tarîk ehlinin kılavuzu"[547] Şakîk-i Belhî ile Şiblî, Maʿrûf-ı Kerhî ve Bâyezîd-i Bistâmî aynı beyitte zikredilmişlerdir. Bu zâtlar, beytin mecâzlar örtüsü içindeki anlamıyla feyiz kaynağı olan tekkenin pervâsızları yâni korkusuzları olarak vasfedilmişlerdir:

O mey o neşve o ḫum-ḫānenüñ ser-endāzı
Egerçi Şiblī vü Maʿrūf u Bāyezīd ü Şaḳīḳ (G. 342/4)

2.3.3.15. Şeyh Mehmed-i Dâğî (ö. 1020/ 1611)

Dîvân'da hakkında kaside kaleme alınan Gelibolu'nun mânevî mimârlarından bir diğeri de Şeyh Mehmed-i Dâğî[548]'dir. Yârî elli üç beyitlik kasidede Hz. Dâğî'yi "hâris-i milket-i dîn", "kâşif-i esrâr-ı yakîn", "kutb-ı felek-evreng", "ser-i cünd-i nücebâ", "server-i hayl-i evtâd", "ilm-i ledün sultânı" gibi mânevî derecesine işaret eden sözlerle methetmiştir. Kasidenin başlangıcında söz konusu zâtın türbesi teşbih sanatıyla süslenerek edebî bir üslûpla tasvir edilmiştir:

Bārekallāh zihī ḳaṣr-ı felek-hem-sāye
Levḥaş-Allāh zihī türbe-i ḥikmet-bünyād

Nice türbe ḥaremi reşk-i ḥarīm-i cennet
Nice türbe ki odur bār-geh-i sebʿ-i şidād

Nedür ol ḳaṣr-ı Ḫavernaḳ ḥarem-i gülşende
Naḳş-ı pür-nūrı virür ādeme tefrīḥ-i fuʾād

Var mıdur devḥa-i cennetde nümāyān olmış
Böyle bir ḳaṣr-ı zer-endūde-i pīrūze-sevād

Beyt-i maʿmūr-ı muʿallā gibi ferḫunde-revāḳ
Kaʿbe-i rūy-ı zemīn gibi mükerrem bünyād (K. 25/2-6)

---

547 Ferîdüddîn Attar, *a. g. e.,* s. 267. *Sahabeden Günümüze Allah Dostları*, C. 6, s. 206-213.

548 Şeyh Mehmed-i Dâğî hakkında bilgi için bk. Reşat Öngören, "Osmanlılar'da Devlet Ricâli-Meşâyih Münâsebetlerinin Boyutlarını Gösteren Yeni Bir Kaynak: Âlî'nin Şeyh Mehmed-i Dâğî ile Alâkalı Menâkıbı", *İslâm Araştırmaları Dergisi*, 1997, S. 1, s. 107-113. Ayrıca bk. Ülkü Pınar Avcı, "Unutulan Bir Gönül Eri: Şeyh Mehmed-i Dağî", *Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi Hacı Bektaş Velî Kültür Araştırmaları Dergisi,* Ankara, Kış 2002, S. 24, s. 17-22; Selami Şimşek, "Avrupa ile Asya Arasında Önemli Bir Geçiş Noktası Gelibolu'da Tarîkatlar ve Tekkeler", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 22, Konya 2007, s. 270-273.

Bu beyitlerden de anlaşıldığı üzere Yârî, Hz. Dâğî'nin kabrini ziyaret etmiştir. Ancak bu kasideyi ne zaman kaleme aldığı belli değildir.

Yârî, sonraki beyitlerde onun mânevî terbiye sürecinde elli yıl ömrünü ibadetle meşgul olarak geçirdiğine işaret eder:

Elli yıl kūh-ı ḳanāʿatde ʿibādet ḳılmış
Dāmen-i vaḥdete çekmiş ḳademi ṣaʿy ü cihād

Elli yıl çille-keş-i kūh-ı ʿibādet olmış
Bir dıraḫtuñ idinüp sāyesini emn-ābād

Ol dıraḫt aña nihān-ḫāne-i vaḥdet olmış
Rūz u şeb ṣavm u ʿibādātı idüp pīş-i nihād

İtmemiş kimseyi vāḳıf dil-i āgāhından
Virmedi hīç der-i gencīne-i esrāra güşād (K. 25/37-40)

Bu büyük zâtın ölümünden sonra da, insanların teveccühünün devam ettiğinin göstergesi olarak kabrinin sürekli ziyaret edildiğini söyler:

Ḥarem-i pākini her sāl ziyāret eyler
Rubʿ-ı meskūnda olan zümre-i aḥbāb-ı vedād

Rūz u şeb tekyenüñ āmed-şüde-i mihmānı
Olmada muġtenem-i māyide-i zād u zevād

Ṣarf-ı yek-rūzesine belki kifāyet itmez
Naḳd-i gencīne-i Ḳārūn u Ferīdūn u Ḳubād (K. 25/41-43)

Kasidenin duâ bölümünde kerem sahibi bu zâtın huzurunda acz ile himmet ve istimdâd talebini arz eder:

Yārī-i dil-şüdeye himmetüñ erzān eyle
Eyle her kār-ı ʿasīrinde aña istimdād (K. 25/53)

2.3.3.16. Şiblî (ö. 334/945)

Yârî, "takvâ sahiplerinin tâcı, birçok riyâzetleri ve kerâmetleri ile evliyânın reîsi, akıl âleminin meş'alesi"[549] olarak vasfedilen Şiblî'nin vâkıf olduğu irfan hakîkatlerini öğrenmeyi arzu etmektedir:

Taḥḳīk ü mecāza ʿārif eyle
Şiblī ile hem-maʿārif eyle (M. 3/109)

---

549 *İslâm Âlimleri Ansiklopedisi*, Yay. Haz. İlhan Apak, Türkiye Gazetesi, İstanbul [t. y.], C. 4, s. 35; Ayrıca bk. Ferîdüddîn Attar, *Tezkiretü'l-Evliya*, s. 646-671; *Sahabe'den Günümüze Allah Dostları*, C. 3, s. 324-340; Abdülkerim Kuşeyrî, *a. g. e.,* s. 147-148.

2.3.3.17. Veysel Karanî (ö. 37/657)

Tabiînden ve evliyanın büyüklerinden olup "Rahman'ın nefesi", "Yemen'in parlak yıldızı"[550] olarak vasfedilen Veysel Karanî, Yârî'nin bir naatında dile getirdiği üzere sırlarına vâkıf olmak arzusuyla dost olmak istediği bir zâttır. Zirâ onun feyz getiren nefesi, aşkın hikmetli rüzgârı gibidir:

Ol nice güher dür-i ʿAden'dür
Nā-yābī-i ḫıṭṭa-i Yemen'dür

Ya'nī ki Üveys'e hem-dem eyle
Ol rāza beni de maḥrem eyle (M. 3/98-100)

Esdükçe nesīm-i ḥikem-endūz-ı maḥabbet
Gūyā nefes-i feyż-res-i Veys-i Ḳaran'dur (G. 164/5)

2.3.3.18. Zünnûn-ı Mısrî (ö. 245/859)

Şâir, "melâmet ehlinin rehberi, kıyamet âhâlisinin meş'alesi, mertebe ve tecrid itibariyle burhan, marifet ve tevhid itibariyle sultan, vaktin kutbu"[551] Zünnûn-ı Mısrî'nin zikredildiği beyitlerde, onun "zünnûn" "balık sahibi, balıkçı" mânâsındaki adını alışı ile ilgili menkıbeye[552] telmihte bulunmuş ve onun gönlünün "hem-câzibe"si olma arzusunu dile getirmiştir:

Ol ḳadar ġarḳ-ābe-i deryā-yı ḥayretdi o dem
Gevher-i güm-kerde nā-būd oldı Ẕünnūn-ı hīçüz (G. 307/3)

Māhiyān başuña emvāc-ı güher ide nisār
Sen eger baḥr-i ḥaḳīḳatda olursañ Ẕünnūn (G. 533/3)

ʿAşḳuñla ola derūn u bīrūn
Hem-cāẕibe-i derūn-ı Ẕünnūn (M. 3/102)

2.3.4. Şâirler, Âlimler, Sanatkârlar

Dîvân'da tesbit edilebildiği kadarıyla on beşi Acem, on iki Türk ve beşi Arap olmak üzere otuz dört şâir; üç sanatkâr ve on âlim zikredilmiştir. Acem şâirlerden özellikle kaside sahasında söz sahibi şâirler benzetme veya mukayese unsuru olarak ele alınmıştır.

---

550 Ahmet Yaşar Ocak, *Veysel Karanî ve Üveysîlik*, Dergâh Yayınları, İstanbul 1982, s. 69; Ferîdüddîn Attar, *Tezkiretü'l-Evliya*, s. 60.

551 Ferîdüddîn Attar, *Tezkiretü'l-Evliya*, s. 177.

552 Menkıbe için bk. Ferîdüddîn Attar, *Tezkiretü'l-Evliya*, s. 177-179; *Âriflerin Menkıbeleri*, Demir Kitabevi, İstanbul 1970, s. 395-396; Erdem Baycan, *Nûn Zünnûn Mısrî Menkıbeleri*, Ataç Yayınları, İstanbul 2004, s. 14-17.

Bunlar arasında en çok anılan Örfî'dir. Türk şâirlerden ise Mahdûm ve Şeyhülislâm Yahya, şiirlerinden sitâyişle en çok söz edilen iki şâirdir. Şâir Bâlâ Mehmed (Muhammed [?]) Efendi'nin kimliği tespit edilememiştir. Eserde zikredilen sanatkârlar resim ve hat sanatının üstâdlarıdır. Âlimler ise tıp, astronomi, kelâm, felsefe, mantık vb. sahalarda söz sahibi şahıslardır.

2.3.4.1. Abdurrahmân-ı Câmî (ö. 898/1492)

Molla Câmî unvanıyla tanınan Fars şiirinin en büyük üstâdlarının sonuncusu sayılan mutasavvıf şâir ve âlim Abdurrahmân-ı Câmî,[553] Yârî Dîvân'ında ismi çokça zikredilen şahısların başında gelmektedir. İsminin zikredildiği beyitleri tetkik ettiğimizde anlaşılmaktadır ki Molla Câmî gerek şâirlik kudreti gerekse tasavvufî irfândaki vukufiyeti sebebiyle Yârî'nin düşünce dünyasında etkili olmuştur. Yârî bir beytinde şiirini keyif verici yani sarhoş edici bir içki kadehine benzetir ve zamanın Câmî'sinin bu kadehi eline alsa dehşete kapılacağını söyler:

Yārī-i rind-i cihānem keyf-i cām-ı naẓmumı
Cāmī-i devrān alsa destine medhūş olur (G. 142/5)

Dîvân'da "Monlâ Câmî" "Ârif-i Câmî" tamlamalarının yanı sıra Molla Câmî'nin doğum yeri olan Câm şehriyle "içki kadehi" mânâsına gelen câm kelimesi arasında, hem iştikak hem de tevriye sanatı yapılarak "ârif-i Câm" tamlaması da kullanılmıştır.

Cām'a gönder mey-i ʿirfān ile bu cāmı
Cām-ı Cem gibi çeke cāmumı Monlā Cāmī (G. 734/1)

N'ola Yārī olsa dāyim neşve-dār-ı feyż-i cām
Cām-ı naẓmın ʿĀrif-i Cāmī'ye tanẓīr eyledi (G. 782/5)

Cām'a gönder mey-i ʿirfān ile bu cāmı
Cām-ı Cem gibi çeke cāmumı Monlā Cāmī (Mk. 151)

Ol bezme ḥarīf ʿārif-i Cām
Ol bezme nedīm Şeyḫ-i Edhem (K. 49/13)

Yârî bazen Molla Câmî'yi kendisini benzettiği ve vârisi olarak görüp "cür'a-keş-i Câmîyem" cümlesini tevil ettiğimizde anlaşıldığı üzere ilmî mânâda beslendiği biri olarak takdim eder:

553 Ömer Okumuş, "Câmî, Abdurrahman", *DİA*, İstanbul 1993, C. 7, s. 94. Ayrıca bk. Abdurrahman Câmî, *Nefahatü'l-Üns Evliya Menkıbeleri*, Trc. ve Şrh. Lâmiî Çelebi, Haz. Süleyman Uludağ, Mustafa Kara, Marifet Yayınları, (İkinci Baskı), İstanbul 1998, s. 29-36, 568-571.

Bezm-gāh-ı hünerem cürʿa-keş-i Cāmīyem
Pādişāh-ı süḫanem Ḫusrev-i Hindī Rāyem (K. 15/54)

Neşve-pīrā-yı ʿārif-i Cāmem
Ġıbṭa-fermā-yı Ḥˇāce Selmānem (K. 43/37)

Süḫanda vāriş-i mevrūşe-i dil-i Cāmī
Ṣafāda hem-dil ü hem-kāse-i Cem-i maʿnā (K. 45/11)

Ayrıca Molla Câmî'nin eserlerinde ele aldığı tasavvufî meselelerden vahdet-i vücûd ve vahdet-i şühûda telmihte bulunur:

Şu dil ki mest-i mey-i vaḥdet ola ḥall eyler
Rumūz-ı nükte-i esrār-ı ʿārif-i Cām'ı (G. 766/7)

Ḳıl cām-ı şühūddan mey-āşām
Neşve ala andan ʿārif-i Cām (M. 3/111)

Bazen de kendisinin açık ve anlaşılır bir ifade ve vezinle kaleme aldığı mazmunlarını görse kıskanılacağını söyleyip söz söyleme sanatında ondan daha üstün olduğunu ifade eder:

Bu vezn-i selāsetde mażāmīnüñi Yārī
Reşk eyler idi görse eger ʿĀrif-i Cāmī (G. 745/6)

2.3.4.2. Ahmedî (ö. 815/1412-13)

XIV. yüzyıl dîvân şâirlerinden Ahmedî,[554] *Dîvân*'da bir tarih kasidesinde zikredilir. Yârî, şâirin ismini "penc-gâh-ı Ahmedî" terkibi içinde anarak kaleme aldığı beş mesneviye telmihte bulunur. Nitekim ikinci mısranın der-kenarında "Manen bu mısra beş isimdür" açıklamasıyla Ahmedî'nin *İskender-nâme, Cemşîd u Hurşîd, Tervîhu'l-ervâh, Yusuf u Züleyhâ ve Vîs ü Ramîn* adlı eserlerinin kastedildiği ifade edilmek istenir:

Ola bu penc-gāh-ı Aḥmedī'de
Şeb ü rūz u şühūr u māh ü sāli (T. 1/17)

2.3.4.3. Alî Şîr Nevâî (ö. 906/1501)

Klâsik Çağatay edebiyatının, Osmanlı edebiyatı sahasında da tesirleri devam etmiş en büyük şâiri kabul edilen Alî Şîr Nevâî[555]'yi bir beytinde zikreden Yârî, Seddülbahr Kalesi ile ilgili bir kasidede methedilen Ali Paşa'yı zamanın Alî Şîr Nevâî'si olarak takdim eder:

---

554 bk. Melike Erdem Günyüz, "Ahmedî Divanı'nın Tahlili", *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı*, (Basılmamış Doktora Tezi), I-II, İstanbul 2001.

555 Günay Kut, "Ali Şîr Nevâî", *DİA*, İstanbul 1989, C. 2, s. 449.

ʿAlī Şīr-i zamāne kişver-ārā-yı ʿadū-fersā
Müşīr-i muḥterem destūr-ı ekrem Āṣaf-ı ṯānī (K. 42/14)

2.3.4.4. Aristo (M. Ö. 384-322)

İslâm dünyasındaki etkileri bakımından üzerinde en çok durulan İlkçağ Yunan filozoflarından Aristo, İslam filozofları arasındaki yaygın şöhretinden dolayı "El-hakîm" ve "El-feylesûf"; mantık disiplininin kurucusu sayıldığı için "Sâhibü'l-mantık"; ilimleri sistematize eden bir üstâd olduğu için "El-muallimü'l-evvel" unvanlarıyla anılmıştır.[556] *Dîvân*'da aynı beyitte Eflâtûn ile birlikte zikredilen Aristo, "hikmet" kavramıyla vasıflandırılmıştır:

Feylesōf-ı süḫan-ārā-yı debistān-ı ʿulūm
Nāṣıḥü'd-devle edīb-i hüner-endūz-ı reşīd

Bū ʿAlī reʾy ü Felāṭūn dem ü Risto ḥikmet
……[557] (K. 27/22, 23)

2.3.4.5. Asma'î (ö. 216/831)

Arap edebiyatının meşhur dil ve edebiyat âlimi Asma'î[558] ile Abbasîler devrinde başta vezirlik olmak üzere çeşitli makamlarda bulunan aynı zamanda devrindeki âlim ve şâirleri himâye eden bir aile olan Bermekîler,[559] *Dîvân*'da methedilenin bu özelliklere sahip olduğuna atıfta bulunmak amacıyla beraber zikredilmişlerdir:

O Bermekī-şiyem ü Aşmaʿī-nihād-ı müdām
Unutdurur keremi resm-i Ḫātem-i Ṭāyī (K. 26/14)

O Bermekī-siyer ü Aşmaʿī-nihād-ı müdām
Cihāna ʿāṭıfet-i cūdı ḳıldı erzānī (K. 29/12)

2.3.4.6. Bâlâ Mehmed (Muhammed [?]) Efendi

Yârî, şuarâ tezkirelerinde ismi zikredilmeyen, hayatına ve edebî kimliğine dâir yaptığımız araştırmalar neticesinde herhangi bir bilgiye ulaşamadığımız Bâlâ mahlaslı şâirin "Bezm-i ünse gelme ey dil anber-i sârâ-y-ile/ Hem-tırâz demī olur ol zülf-i müşg-âsâ-y-ile"[560] matla'lı gazelini tahmis etmiştir.

---

556 Mahmut Kaya, "Aristo", *DİA*, İstanbul 1996, C. 3, s. 375.
557 Bu mısra boş bırakılmıştır.
558 Süleyman Tülücü, "Asmaî", *DİA*, İstanbul 1991, C. 3, s. 499.
559 Hakkı Dursun Yıldız, "Bermekîler", *DİA*, İstanbul 1992, C. 5, s. 517.
560 bk. Th 3/5 beyt.

2.3.4.7. Bihzâd

XV. yüzyılda Herat'ta yaşamış, resimlerdeki marifetiyle övülen Bihzâd[561]'dır. Şâir, şiirin ince nakışlarıyla ortaya koyduğu sevgilinin güzellik tasvirleri karşısında Bihzâd'ın hayran olduğunu söyler:

Ġubār-ı ḫaṭṭına ḥayrān olur Bihzād-ı endīşe
Benānum ḳılsa ger ṭarḥ-ı ṣuverde ḫāme-cünbānı (K. 31/48)

Başka bir beyitte ise övüleni yüceltme arzusuyla Bihzâd'ın ismini zikreder:

Şemme-i ḳaṣrına taḥsīn ider üstād-ı ezel
Reşk ider ṣanʿat-ı naḳḳāşına kilk-i Bihzād (K. 25/9)

Bihzâd, efsânevî şahıslar bölümünde zikrettiğimiz Mânî ve eseri *Erjeng*'in isminin aynı mısrada zikredildiği bir beyitte, onların sevgilinin güzelliğini tasvir etmekte âciz oldukları dile getirilir:

Birinüñ cānı yoḳdur Mānī vü Erjeng ü Bihzād
Nice taṣvīr iderler ḳāmet-i serv-i ḫırāmānuñ (G. 399/5)

Şâir, kaleminin Mânî ve Bihzâd misâli olduğunu söyleyerek de bir nevî kelimelerle resim sanatı olan şiirdeki kudretini ifade eder:

Ḫāmeñ miṡāl-i Mānī [ü] Bihzād'dur senüñ
Teẕhīb-i ḳār-nāme-i ṣūret-ṭırāzdan (G. 572/6)

2.3.4.8. Ebû Alî İbn-i Sinâ (ö. 428/1037)

Ortaçağ âlim ve düşünürleri tarafından kendisine "eş-şeyhü'r-reîs" unvanı verilen, "hüccetü'l-hak, şerefü'l-mülk, ed-düstûr" gibi vasıflarla da anılan İbn Sînâ, bilim, felsefe ve tıp ilminde eşsiz bir konuma sahiptir.[562] *Dîvân*'da da hikmet sahibi oluşuna atıfta bulunulmuş ve şâirin kendisini benzettiği bir şahıs olarak ele alınmıştır. Ayrıca tıp konusundaki en önemli eseri *Kânûn* ile felsefeye dâir en önemli eseri *Şifâ*[563] beyitlerde zikredilmiştir:

Sebaḳ-ṭırāẕ-ı kütüb-ḫāne-i ʿAlī Sīnā
Hikem-nüvāz-ı şifā-hāne-i Felāṭūnem (G. 444/3)

Ḥükm-i *Ḳānūn*'da İbn-i Sīnāyem
Fenn-i ʿilm-i *Şifā*'da ferzānem (K. 43/16)

---

561 Dursun Ali Tökel, *a. g. e.*, s. 121.
562 Ömer Mahir Alper, "İbn Sînâ", *DİA,* İstanbul 1999, C. 20, s. 319.
563 Ömer Mahir Alper, "İbn Sînâ" (Eserleri), *DİA,* İstanbul 1999, C. 20, s. 338-340.

Ṣūret-i siḥr-i fünūn āyīne-i ḥikmetdür
Anda da baḳsañ eger Bū ʿAlī-i Sīnāyem (K. 15/12)

2.3.4.9. Ebû Hanîfe (Nuʻmân b. Sâbit) (ö. 150/767)

Hanefî mezhebinin imamı olup "ilmin dimağı", "ilim âyetlerinden bir âyet"[564] gibi nice övücü sözlerle vasfedilen büyük müctehid[565] Ebû Hanîfe, beyitlerde memdûhun benzetileni olarak zikredilmiştir:

Żamīr-i pāk-i derrākinde mużmer ʿadl-i Fārūḳī
Rehīn-i ʿaḳl u idrākinde müdġam şerʿ-i Nuʿmānī (K. 31/22)

Ebū Ḥanīfe-i evvel ki Ṣābit olmışdur
Saña denilse revā ibn-i vaḳt-i Nuʿmānī (K. 33/47)

Şeh-i serīr-i faẓīlet cenāb-ı ʿAbdullāh
Cihānda şimdi odur Bū ḥanīfe-i ṣānī (K. 29/16)

Bir beytinde ise Hz. Nuʻmân'ın şeriatinin izinde gizli remizlerin, işaretlerin keşfine varmak niyazında bulunur:

Aña keşf it rumūz-ı pinhānı
Yaʿnī kim iṣr-i şerʿ-i Nuʿmān'ı (M. 5/18)

2.3 4.10. Ebû Maʻşer el-Belhî (ö. 272/886)

IX. yüzyılın önde gelen müslüman astronom ve astrologlarından Ebû Maʻşer,[566] bir beyitte "ilm-i tencîm"deki şöhreti sebebiyle şâirin kendisini benzettiği bir şahıs olarak ele alınmıştır:

ʿİlm-i tencīmde Bu'l-Maʿşer-i Usturlābī
Fehm-i ḥikmetde ise Bū ʿAlī-i Sīnāyem (K. 15/48)

2.3.4.11. Eflâtûn (Felâtûn) (m. ö. 427-347)

İslâm felsefesi üzerinde önemli etkileri olan İlkçağ Yunan filozofu Eflâtûn,[567] beyitlerde "Felâtûn-ı Hakîm" vasfından da anlaşıldığı üzre felsefesinin temel konularından olan hikmet, akıl, aşk gibi kavramlar çerçevesinde ele alınmıştır:

---

564 Muhammed Ebû Zehra, *Ebû Hanîfe*, Çev. Osman Keskioğlu, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, (2. Baskı), Ankara 1997, s. 73-74; Ayrıca bk. Abdülvahap Öztürk, *İmam-ı Azam Ebu Hanife ve Eserleri*, Şamil Yayıncılık, İstanbul 2004, s. 7-18.

565 Mustafa Uzunpostalcı, "Ebû Hanîfe", *DİA*, İstanbul 1994, C. 10, s. 131.

566 Muammer Dizer, "Ebû Ma'şer el-Belhî", *DİA*, İstanbul 1999, C. 10, s. 182.

567 Fahrettin Olguner, "Eflâtun", *DİA*, İstanbul 1994, C. 10, s. 469.

Cümle güm-nām idi Loḳmān Felāṭūn-ı Ḥakīm
Ḥikem-āmūḫte-i Bū ʿAlī-i Sīnā yoġ-idi (K. 46/10)

Ders-i maʿnā söyler ʿaşḳ ammā Felāṭūn-ı hīçüz
Ḫ˘āce taʿlīm itmede ṭıfl-ı sebaḳ-ḫ˘ān-ı hīçüz (G. 307/1)

Benem ol nādire-pīrā-yı *Şifā-yı Ḳānūn*
Ḥikmet-i ʿaḳluma taḥsīn ider Eflāṭūn (G. 582/1)

2.3.4.12. Enverî (ö. 585/1189 [?]), Feyzî-i Hindî (ö. 1004/1595)

İran edebiyatının en büyük kaside şâiri kabul edilen Enverî'nin, şâirliğinin yanı sıra felsefe, kelâm, mantık, riyâziyyât edebiyat, astronomi (heyet) ve astroloji gibi ilim alanlarında da geniş bilgi sahibi olduğu şiirlerinden anlaşılmaktadır. [568] Yârî, kendisini bu usta şâire benzeterek âlemin Enverî'si olarak takdim eder ve "enverî" kelimesinin "nûr" mânâsı ile "şebistân" kelimesindeki "şeb", "gece", "karanlık" çağrışımları arasında tezat sanatı yapar:

Enverī-i ʿālemem tārīḳ-i nisyāndan beri
Şuʿle-i şemʿ-i süḫan bezm-i şebistānumdadur (G. 119/7)

ʿÖrfiyem Muḥteşem ẓahīrümdür
Feyżī-i Enverī-şebistānem (K. 43/35)

Şâirin kendisini benzettiği bir diğer şâir Feyzî'dir. Yukarıdaki beyitte "Feyżī-i Enverī" tamlamasıyla 16. yüzyıl şâir, âlim ve düşünürlerinden Feyzî-i Hindî[569]'ye de atıfta bulunmuştur.

2.3.4.13. Fârâbî (veya Fâryâbî) (ö. 339/950)

"Muallim-i sânî" olarak anılan, İslâm felsefesini metot, terminoloji ve problemler açısından temellendiren ünlü Türk filozofu Fârâbî,[570] bir beyitte ele alınmıştır. Yârî, bir naatında Hz. Peygamber'e hitaben sözlerine parlaklık, letafet talebinde bulunup bu hâlinin Fâryâbî tarafından kıskanılmasını ümit eder:

Vir sözlerüme o āb u tābı
Reşk ide Ḥakīm-i Fāryābī (M. 3/107)

---

568 Abdülkadir Karahan, "Enverî, Evhadüddin", *DİA*, İstanbul 1995, C. 11, s. 267.
569 A. S. Bazmee Ansari, "Feyzî-i Hindî", *DİA*, İstanbul 1995, s. 524.
570 Mahmut Kaya, "Fârâbî", *DİA*, İstanbul 1995, s. 145-147.

2.3.4.14. Ferîdüddîn-i Attâr (ö. 618/1221)

İran'ın büyük mutasavvıf şâirlerinden olup doktor ve eczacı olmasından dolayı Attâr mahlasını kullanan Ferîdüddîn-i Attâr'ı[571] Yârî, hem mesleği hem de temsilî bir şekilde vahdet-i vücûd inancını anlatan mesnevisi *Mantıku't-Tayr* vesilesiyle zikreder:

Nükhet-efrūz-ı bezm-i ʿAṭṭār'a
Şeker-efşānī-i meges-rānem

Ṭūṭī-i remz-dān-ı meclisiyem
Manṭıḳu'ṭ-Ṭayr'ına Süleymānem (K. 43/ 39-40)

*Gülsitān*ı mekteb-i gülşende itmām itdiler
Manṭıḳu'ṭ-ṭayr oḳıyup her murġ bir ʿAṭṭār olur (G. 145/2)

Manṭıḳu'ṭ-ṭayr oḳıyan üstād-ı deʿb-āmūzdan
Dāsitān-ı Ḫātem ü mülk-i Süleymān söylemez (G. 263/4)

2.3.4.15. Firdevsî (ö. 411/1020 [?])

İran'ın millî destanı *Şâhnâme*'nin müellifi Firdevsî,[572] isim olarak *Dîvân*'da yer almaz fakat eserine atıfta bulunulmuştur:

Ol *Şāh-nāme*'sinde eger nāmın etse yād
Nām-ile Yārī nām-ver ü kām-yāb olur (G. 149/5)

Sen hemān *Şehnāme*-ḫ͒ān-ı bezm-i ʿaşḳ ol ey göñül
Yoḫsa Ḳays'uñ artıḳ eksüḳ dāsitānın kim bilür (G. 63/6)

2.3.4.16. Hâcû-yi Kirmânî (ö. 753/1352)

Yârî, kaleme aldığı bir fahriyesinde kendisini İrânlı, kaside, gazel sahasında usta ve velûd şâirlerden Hâcû-yi Kirmânî[573]'ye benzetir:

Bülbül-i *Gülsitān*-ı Saʿdīyem
Ḥūcū-yi[574] tīġ-i bend-i Kirmānem (K. 43/41)

---

571 M. Nazif Şahinoğlu, "Attâr, Ferîdüddin", *DİA*, İstanbul 1991, C. 4, s. 95; Ayrıca bk. Abdurrahman Câmî, *a. g. e.,* s. 814-816.

572 Mehmet Kanar, "Firdevsî", *DİA*, İstanbul 1996, C. 13, s. 125.

573 A. Naci Tokmak, "Hâcû-yi Kirmânî", *DİA*, İstanbul 1996, C. 14, s. 520.

574 Bu beyitte İranlı şâir Hâcû-yi Kirmânî kastedildiği için "Ḥūcū" kelimesinin belki de bir ağız özelliğinden dolayı "Hâcû" kelimesinin yerine kullanıldığı düşünülmektedir.

2.3.4.17. Hâfız-ı Şirâzî (ö. 792/1390 [?])

İran edebiyatının meşhur lirik şâirlerinden olup edebî, felsefî ve dinî ilimlerde de kendisini yetiştiren,[575] gaybın dili ve sırların tercümanı[576] olarak vasfedilen Hâfız-ı Şirâzî, Yârî'nin kendisini mukayese ettiği şâirlerden biridir.

Ḥāfiż-ı cevher-i kemāl benem
Ṭālib-i sürme-i Ṣıfāhānem (K. 43/38)

Şâir ayrıca kendisine "Hâfız-ı sânî" dense bunda şaşılacak bir şey olmadığını dile getirir. Hâfız kelimesinin mânâsıyla da lafız oyunları yapar:

ʿAceb mi Ḥāfıẓ-ı ṣānī dinürse ṭıfl-ı dile
Hemīşe āyet-i nūr-ı cemālüñ ezber ider (G. 131/4)

Ḥāfıẓ göre naẓmumuñ beyānın
Ḥıfẓ eyleye nükte-i nihānın (M. 3/113)

2.3.4.18. Hâkânî-i Şirvânî (ö. 595/1199)

İran edebiyatının en büyük şâiri kabul edilen Hâkânî, [577] Yârî'nin kendi şiirlerini "riyâz-ı Hâkânî" "dürr-i Hâkânî" gibi ifadelerle benzettiği bir mânâda özendiği şâirlerden biridir. Nitekim kalemin cızırtısı nağmeler söyleyen bir bülbül, kelime çiçekleri de Hâkânî'nin bahçesi gibidir.

Ṣarīrī-i ḳalemüm ʿandelīb-i naġme-serā
Zevāhir-i kelimātum riyāż-ı Ḫāḳānī (K. 29/63)

Söz nadir bir cevherdir ve nazım ipine Hâkânî'nin incisi olmuştur:

Oldı gūyā bu gevher-i yektā
Rişte-i naẓma dürr-i Ḫāḳānī (K. 47/74)

Bir başka beyitte de "edîb-i Şirvân"ın kendisini kıskandığını söyler:

O ḥaḳāyıḳ Nigār-ı maʿnāye
Reşk-bürd-i edīb-i Şirvānem (K. 43/36)

---

575 Tahsin Yazıcı, "Hâfız-ı Şîrâzî", *DİA*, İstanbul 1997, C. 15, s. 103.
576 Abdurrahman Câmî, *a. g. e.,* s. 829.
577 Tahsin Yazıcı, "Hâkânî-i Şirvânî", *DİA*, İstanbul 1997, C. 15, s. 168.

2.3.4.19. Hakîm-i Senâyî (ö. 525/1131)

Yârî, İran edebiyatının meşhur şâirlerinden olup Fars dilinde tasavvufa dâir hemen hemen ilk derli toplu, sistemli manzûm telifi vücuda getiren ve şiirleri Hz. Mevlânâ'ya bile feyz ve ilhâm kaynağı olan Senâyî'yi[578] mahlasının mânâsı olan "parlaklık" ile "nûr" kelimesi arasında lafız sanatı yaparak zikreder:

Vir cāna o deñlü rūşenāyı
Pür-tāb ide nūrına Senāyī (M. 3/108)

2.3.4.20. Hâtem-i Tâyî (ö. 68/678 [?])

Tay kabilesinin reisi ve Câhiliye döneminin cömertliği ve yiğitliğiyle ünlü şâiri Hâtem-i Tâyî[579] *Dîvân*'da ismi en çok zikredilen şahıslardandır. Yârî'nin "Olmak istersen eger dünyâda meşhûrü'l-benân/ Elde nakd-i himmetün bezl idegör Hâtem gibi"[580] diyerek cömertlikteki şöhretine telmihte bulunduğu Hâtem ile ilgili beyitlerde, övülenin kerem ve cömertlikte ona benzetilmesi veya ondan üstün tutulması söz konusudur:

Ḫātem gibi maḫṣūṣ saña cūd u mekārim
Sen merd-i cüvān-merd-i cihān ehl-i keremsin (G. 548/7)

Vaẓīfe-i keremi ġıbṭa-sāz-ı Ḫātem-i Ṭayy
Laṭīfe-i süḫanı feyż-baḫş-ı ʿaḳl-ı reşīd (K. 30/35)

Cüvān-merd-i saḫīsin reşk-bürd-i Ḫātem-i Ṭaysin
Edīb-i nükte-senc ü nükte-dān [u] nükte-perversin (G. 562/6)

Resm-i cūd u keremüñ görse eger Ḫātem-i Ṭayy
Bezm-i ḳadrüñde ola berzede-dāmān-ı kerem (K. 32/17)

O Bermekī-şiyem ü Aṣmaʿī-nihād-ı müdām
Unutdurur keremi resm-i Ḫātem-i Ṭāy'ı (K. 26/14)

Bâzen de şâir muhatabının cömert olmasını talep ederken Hâtem-i Tâyî'nin ismini zikrederek onu örnek gösterir:

---

578 Kemal Edip, "Hakîm-i Senâyî'nin İlâhî-nâmesi", *AÜDTCF Dergisi*, Ankara 1947, C. 5, S. 5, s. 513; Ayrıca bk. Abdülkadir Karahan, "900. Doğum Yıl Dönümü Münasebetiyle: Hakîm Senâ'î-i Gaznevi'nin Klâsik Türk Şiirine Tesiri", *Dünya Edebiyatından Seçmeler*, Kültür Bakanlığı, Ekim 1977, S. 4, *s.* 50-55; Abdurrahman Câmî, *a. g. e.,* s. 810-814.

579 Süleyman Tülücü, "Hâtim et-Tâî", *DİA*, İstanbul 1997, C. 16, s. 472.

580 G. 732/ 8

Baña teh-cürʿa-ı cām-ı keremüñ kāfīdür
Sen hemān illere Ḫātem gibi iḥsān eyle (G. 687/5)

2.3.4.21. Husrev-i Dihlevî (ö. 725/1325)

Hindistan'da yaşayan Türk asıllı şâir, tarihçi ve mutasavvıf olarak nitelenen Husrev,[581] *Dîvân*'da zikredilen Farsça şiirler yazan şâirlerden bir diğeridir. Yârî, kaleminden sızan mürekkebin Husrev'in gözünün karası olmasını diler. Ayrıca bu beytte, "sevâd-ı ayn"; "gözbebeği" kelimesine de atıfta bulunulduğunu düşünürsek şiirlerinin Husrev'in gözbebeği olması arzusundadır:

Reşḥ-i ḳalemümdeki midādı
Ḳıl dīde-i Ḫusrev'üñ sevādı (M. 3/114)

Bir diğer beyitte de şiirlerinin ünü Hind, Şirvân ve Irakeyn'e ulaşırsa Husrev ve Hâkânî'nin yeniden can bulacağını dile getirir:

Olur zinde-revān-ı Ḫusrev [ü] Ḫākānī ey Yārī
İrişse ṣīt-i naẓmuñ Hind [ü] Şirvān [u] ʿIrāḳeyne (G. 686/5)

2.3.4.22. İbn-i Hümâm (ö. 861/1457)

Hanefî fakîhi, usûl ve kelâm âlimi İbn-i Hümâm[582]'ın ismi *Dîvân*'da bir defa zikredilir. Şâir, Şeyhî Efendi-zâde Abdurrahman Efendi için kaleme aldığı tarih kıtʿasında kendisinden sitayişle bahsederken onun bedii eserlerini İbn-i Hümâm görse kıskanacağı kanaatindedir:

Ḥabbeẕā sulṭān-ı ıḳlīm-i faẓīlet kim anuñ
Görse āṯār-ı bedīʿ in reşk ide İbn-i Hümām (T. 3/2)

2.3 4.23. İbnü'l-Fârız (ö. 632/1235)

Dîvân'da Arap edebiyatının "Sultânü'l-âşıkîn" olarak tanınan mutasavvıf şâiri İbnü'l-Fârız ve onun ilâhî aşkı bâde olarak tasvir ettiği *Kasîdetü'l-Mîmiyye* olarak da bilinen *Kasîdetü'l-Hamriyye*[583] adlı şiiri sevgilinin la'l gibi dudakları münasebetiyle telmihte bulunularak ele alınmıştır:

Hep nüktesi keyfiyyet-i ṣahbā-yı ezeldür
Telmīḥ ider laʿlüñi Ḫamriyye'de Fārıż (G. 330/4)

---

581 Rıza Kurtuluş, "Emîr Hüsrev-i Dihlevî", *DİA*, İstanbul 1995, C. 11, s. 135. Ayrıca bk. Abdurrahman Câmî, *a. g. e.,* s. 824-825.
582 Ferhat Koca, "İbnü'l-Hümâm", *DİA*, İstanbul 2000, C. 21, s. 87.
583 Süleyman Uludağ, "İbnü'l-Fârız", *DİA*, İstanbul 2000, C. 21, s. 40-41.

2.3.4.24. Lebîd (ö. 40 veya 41/660 veya 661)

Yârî, Hoca-zâde Abdullah için kaleme aldığı kasidelerinden birinde, onun nüktelerinin Câhiliye devrinde de yaşamış olan muallaka sahibi İslâm şâiri Lebîd'i[584] kıskandıracak kadar güzel olduğunu ifade eder:

Ṣarīr-i kilk-i faṣīḥü'l-lisānı ṭūṭī-i ḳuds
Nikāt-ı naẓm-ı bedīʿü'-l-beyānı reşk-i Lebīd (K. 30/37)

2.3.4.25. Mahdûm (ö. 1112/1700-01)

Tezkire-i Safâyî'de hakkında "bir pâk-zât-ı mahdûm-ı sütûde-sıfat olup nâzikâne eşârı ve zarîfâne güftârı vardır"[585] kaydı bulunan Mahdûm'dan Yârî de *Dîvân*'ında sitâyişle bahseder. Onu "edîb-i sühan-ârâ-yı cihân", "cüvân-baht-ı cihân-ı marifet", "Menba'-ı ilm ü hüner" olarak vasıflandırır. Ayrıca ona nazîre olarak kaleme aldığı şiirleri de bulunmaktadır:[586]

Menbaʿ-ı ʿilm ü hüner yaʿnī cenāb-ı Maḫdūm
Ḳıldı bu ḳaṣr-ı dil-ārānuñ esāsını metīn (T. 11/1)

Maḫdūm-ı edīb-i süḫan-ārā-yı cihān kim
Hem-vāre ider ehl-i dil eẓhār-ı maḥabbet (G. 30/8)

Yaʿnī Maḫdūm-ı cüvān-baḫt-ı cihān-ı maʿrifet
Ḳadr-i ḥüsni gün-be-gün pür-iʿtibār oldı yine (G. 646/10)

2.3.4.26. Mîr Ali - Ferîd

Kaynaklarda Mîr Ali ismiyle bilinen iki meşhur hattat vardır. Bunlardan biri Mîr Ali Tebrîzî (ö. 850/1446) ki nesta'lik hattının kaidelerini koyan ilk İranlı hattattır. Diğeri ise, Mîr Ali Herevî (ö. 951/1544)'dir. Hattatların önde gelenlerinden Herevî,

---

584 Süleyman Tülücü, "Lebîd b. Rebîa", *DİA,* Ankara 2003, C. 27, s. 121.

585 Safâî, Tezkire-i Safâî, Süleymaniye Kütüphânesi, Es'ad Efendi 2549, s. 256b-257a; Mustafa Safâyî Efendi, Tezkire-i Safâyî (Nuhbetü'l-Âsâr min Fevâ'idi'l-Eş'âr) İnceleme-Metin-İndeks, Hazırlayan: Pervin Çapan, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 2005, s. 546-547. Ayrıca bk. Kemiksiz-zâde Safvet Mustafa, *Nuhbetü'l-Âsâr min Ferâidi'l-Eş'âr*, İstanbul Üniversitesi Türkçe Yazmalar 6189, 18x28, 155 vr. , s. 109b-110a; Haluk İpekten vd., *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü,* Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1988, s. 271.

586 bk. G. 504 (11 beyt), G. 609 (7 beyt). Kaynaklarda Mahdûm'un dîvânı olup olmadığına dâir bilgiye rastlayamadık. *İstanbul Kütüphâneleri Türkçe Yazma Divanlar Kataloğu* ve www. yazmalar. gov. tr de yaptığımız araştırmalar neticesinde de herhangi bir kayda ulaşamadığımız için şâirin hangi şiirlerinin tanzîr edildiğini tespit edemedik.

İran'da yaşayan Türk asıllı nesta'lik hattatı ve şâiridir.[587] *Dîvân*'da kastedilenin hangisi olduğu belli değildir.

Fenn-i ḫaṭda ḳarīn-i Mīr ʿAlī
ʿİlm-i tencīme Bū ʿAlī ferheng (G. 76/24)

İsmi zikredilen bir diğer hattat ise Ferîd'dir. Kaynaklarda sadece Ferîd-i Kâtib ismiyle bir hattata ait kayda rastladık. Onuncu asırda yaşayan aynı zamanda şâir de olan İranlı hattatın[588] hayatına dâir pek fazla bir bilgi bulunmamaktadır. Yârî'nin kastettiği Ferîd'in bu şahıs olup olmadığı da bu mânâda net değildir:

Dehānuñla lebüñ bir cevher-i nā-yābdur gūyā
Ferīd'üñ ḫaṭṭı ile kende bir mihr-i mücevherdür (G. 64/9)

2.3.4.27. Muhteşem-i Kâşânî (ö. 996/1588)

Kaside, mersiye, tarih ve muamma alanlarında meşhur İranlı şâir Muhteşem, Evhadüddîn-i Enverî ile Hâkânî-i Şirvânî gibi şâirlerin etkisinde yazdığı şiirlerinde son derece başarılı olmuştur. Bundan dolayı ikinci Hâkânî diye anılan şâir[589] ile ilgili olarak Yârî, bir beytinde söz sultanlığında Muhteşem'e yetiştiğini söyleyip onun kadar bu sahada başarılı olduğunu dile getirir.

Yetişdi Muḥteşem'e Yārī ḫusrev-i süḫanum
Sür esb-i ṭabʿuñı tā ʿarṣa-i kemāle yeter (G. 134/5)

Bir başka beytinde ise Yârî, "Muḥteşem ẓahīrümdür" diyerek onu yardımcısı olarak takdim eder:

ʿÖrfiyem Muḥteşem ẓahīrümdür
Feyżī-i Enverī-şebistānem (K. 43/35)

2.3.4.28. Nef'î (ö. 1044/1635)

Türk edebiyatında kasideciliği ve hicivleriyle tanınan[590] aynı zamanda Yârî ile muasır şâirlerden Nef'î bir gazelinde şöyle der:

Levh-i mahfûz-ı suhandir dil-i pâk-i Nef'î
Tab'-ı yârân gibi dükkânçe-i sahhâf değil[591]

---

587 Muhittin Serin, *Hat Sanatı ve Meşhur Hattatlar*, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul 1999, s. 218, 224.
588 Mehdi Beyânî, *Ahvâl ü Âsâr-ı Hoş-nüvîsân*, Danişgah-ı Tahran, Tahran 1363, s. 570.
589 Rıza Kurtuluş, "Muhteşem-i Kâşânî", *DİA*, İstanbul 2006, C. 31, s. 77.
590 Metin Akkuş, *Nef'î Dîvânı*, Akçağ Yayınları, Ankara 1993, s. 13.
591 Metin Akkuş, *a. g. e.,* s. 315 (G. 71/5).

Sultan Ahmed Han için kaleme aldığı bir kaside de ise der ki;

Suhan oldur ki bilâ-vâsıta-i tab'-ı selîm
Ola makbûl-ı dil-i nâdire-sencân-ı fehîm[592]

Yârî de bu iki beyitten iktibasla klâsik şiirimizde oldukça önem arz eden "söz"ün nasıl olması gerektiğini dile getirir. Yaptığı iktibasla da bu konuda Nef'î ile aynı görüşte olduğunu belirtmek ister:

Süḫan oldur ki be-ḳavl-i dil-i pāk-i Nefʿī
Ola maḳbūl-i dil-i nādire-sencān-ı ciḫān (G. 527/7)

2.3.4.29. Nev'i-zâde Atâyî (ö. 1045/1635)

17. yüzyılın ileri gelen âlim ve şâirlerinden, zamanının sayılı ulemâsından Nev'î-zâde Atâyî, [593] *Dîvân*'da isim olarak yer almaz. Yârî, Atâî'nin 1625 yılında Nizâmî'nin *Mahzenü'l-esrâr*'ına nazîre olarak kaleme aldığı dinî-ahlâkî ve öğretici bir eseri olan *Nefhâtü'l-Esrâr*'ı bir beyitte ismen zikreder:

Bir iki günde *Nefḥatü'l-Ezhār*'ı ḫatm idüp
Gör ṭıfl-ı ʿandelībi *Gülistān*'a başladı (G. 727/5)

2.3.4.30. Nizâmî (ö. 606/1209)

Yârî, inci gibi sıralı olan şiirlerindeki gizli mânâ hazinesini açabilecek kişi olarak gördüğü İran edebiyatının meşhur mesnevi şâirlerinden olup aynı zamanda ilk hamse yazarı Nizâmî[594]'nin isminin mânâsını şiirlerinde sanatlı bir biçimde kullanır: "Sıra, düzen, tertip" gibi mânâlara gelen nizâm kelimesi ile şâirin adı Nizâmî arasında tevriye ve iştikak sanatı yapar:

Bu silk-i cevheri ʿarż it ḥużūrına Niẓāmī'nüñ
Küşād etsün dili gencīne-i maʿnā-yı meknūzı (G. 740/9)

Vir naẓmuma silk-i intiẓāmı
Taḥsīn ide ṭabʿuma Niẓāmī (M. 3/112)

Virdi naẓmum ʿuḳūd-i naẓma niẓām
Ben Niẓāmī-i naẓm-sencānem (K. 43/42)

---

592 Metin Akkuş, *a. g. e.,* s. 65(K 8/1).

593 Nev'î-zâde Atâyî, *Heft-H ºân Mesnevisi (İnceleme-metin)*, Haz. Turgut Karacan, Sevinç Matbaası, Ankara 1974, s. 4.

594 Nazir Akalın, "Nizâmî-yi Gencevî'nin Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Leylî u Mecnûn Mesnevisinin Tahkiye Unsurları Açısından Tahlili", *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doğu Dilleri ve Edebiyatları Ana Bilim Dalı*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Erzurum 1994, s. 9. Ayrıca bk. Abdurrahman Câmî, *a. g. e.,* s. 823-824.

2.3.4.31. Örfî-i Şirâzî (ö. 999/1590-91), Tâlib-i Âmûlî (ö. 1036/1626)

Sebk-i Hindî akımının en önemli temsilcilerinden Örfî-i Şirâzî, şâirin kendisini mukayese ettiği şâirler arasında yer alır. Yârî, Acemlerin ilminde Örfî gibi eşsiz olduğunu söyler:

Fehm-i Aʿrābda Saḥbān gibi üstād-ı reşīd
Fenn-i Aʿcāmda ʿÖrfī gibi bī-hemtāyem (K. 15/33)

Başka bir beyitte ise aynı asırda yaşasaydı " 'Örfī bana şâyeste idi" diyerek, onun üslubunu kendisine yakın bulduğunu ifade eder:

El-ḥaḳ benem ol nādire-perdāz-ı maʿānī
ʿÖrfī baña şāyeste idi olsa muʿāṣır (K. 44/2)

Yine başka bir beyitte;

Hezār mertebe taḥsīn iderdi ey Yārī
Göreydi Ṭālib [ü] ʿÖrfī bu şiʿr-i pür-kārı (G. 798/9)

diyerek yazdığı şiirin Örfî ile Sebk-i Hindî akımının bir diğer temsilcilerinden Tâlib-i Âmûlî[595] tarafından takdir edileceğini dile getirir.

2.3.4.32. Sâbir Pârsâ (ö. 1090/1679-80)

Gelibolulu şâirlerden olup aynı zamanda Gelibolu Mevlevîhânesi'nde şeyhlik daha sonra farklı yerlerde kadılık görevinde de bulunan âlim bir zât olan Sâbir Pârsâ,[596] *Dîvân*'da ismi zikredilen mutasavvıf şâirlerden bir diğeridir. Yârî, hemşehrisi aynı zamanda meslektaşı olan bu şâiri "sühan-senc-i belâgat", "sühan-ârâ-yı cihân" olarak taltif eder ve şiirlerindeki ince mânâları görse kendisini takdir edeceğini söyler:

Taḥsīn iderdi o süḫan-senc-i belāġat
Görseydi eger nükte-i mażmūnumı Ṣābir

Ẕātıdur o üstād-ı debistān-ı maʿānī
Her fende ḳavī-māye vü her nüktede māhir

---

595 bk. Kamer Âryân, "Fars Şiiri'nin Seyri İçinde Hindî Adıyla Meşhur Üslûbun Ortaya Çıkışı ve Özellikleri", Çev. İsrafil Babacan, *Nüsha*, Yaz 2005, Y. V, S. 18, s. 83-98.

596 Ali Enver, *Semâhâne-i Edeb*, Nşr. : Kitapçı Rifat, Ahmed İhsân ve Şürekâsı, İstanbul 1309, s. 129-131; Haluk İpekten vd., *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü,* Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1988, s. 399; Kâzım Yoldaş, *Sâbir Pârsâ Divanı İnceleme-Karşılaştırmalı Metin-Dizin*, Kitabevi, İstanbul 2005, s. XIII; Gülgûn Erişen Yazıcı, *Gelibolu Mevlevîhanesi ve Gelibolu'da Mevlevîlik*, Çanakkale Kitaplığı, Çanakkale 2009, s. 39-49; Ali Enver, *Mevlevî Şâirler Sema'hâne-i Edeb*, Haz. Tahir Hafızoğlu, İnsan Yayınları, İstanbul 2010, s. 180-181.

Ṣābir'dür egerçi süḫan-ārā-yı cihāndur
Bir fende ki biñ müşkil ola ḥalline ḳādir (K. 44/ 13, 15)

2.3.4.33. Sâdî-i Şirâzî (ö. 691/1292)

Yârî, *Bostan* ve *Gülistân* adlı eserleriyle meşhur İranlı mutasavvıf şâire kendisini benzeterek, uzun yıllar boyunca Osmanlı medreselerinde ders kitabı olarak da okutulan *Gülistân*'a[597] "bülbül", "gülşen" , "gonce" mazmunları çerçevesinde bağlantı kurup telmihte bulunur. Bu kelimeyi şiirlerinde tevriyeli olarak kullanır:

Bülbül-i *Gülsitān*-ı Saʿdīyem
Ḥūcū-yi tīġ-i bend-i Kirmānem (K. 43/41)

*Gülsitān*ı mekteb-i gülşende itmām itdiler
Manṭıḳu'ṭ-ṭayr oḳıyup her murġ bir ʿAṭṭār olur (G. 145/2)

Baña ṣor ṣafḥa-i evrāḳ-ı ruḫın ey Yārī
Ṭıfl-ı dil şimdi *Gülistān* okur bülbüldür (G. 241/4)

Yārīyem bülbül-i pīr ü şüde-i Saʿdīyem
Sen benüm ġonce-i nev-ḫīz-i gülistānumsın (G. 521/9)

2.3.4.34. Sahbân-ı Vâil

Câhiliye devrinde de yaşamış ve sonradan müslüman olmuş belagat, fesahat ve özellikle hitâbette hüner sahibi[598] Sahbân, şâirin kendisini mukayese ettiği şâirlerden biridir. Arapların anlayışında onun kadar reşit bir üstâd olduğunu iddia eder:

Fehm-i Aʿrābda Saḥbān gibi üstād-ı reşīd
Fenn-i Aʿcāmda ʿÖrfī gibi bī-hemtāyem (K. 15/33)

2.3.4.35. Selmân-ı Sâvecî (ö. 778/1376)

VIII/XIV. yüzyılın tanınmış İranlı şâirlerinden[599] Selmân, Hocazâde Abdullah'a hitaben kaleme alınan kasidelerin birinde zikredilir. Söz konusu beyitte şâir, eğer ondan beklediği lütfu, yardımı görse âlemde Selmân'ın nazmının anılmayacağını, onu unutturacağını söyler. Bu mukayeseyle kendi şiirlerinin daha başarılı olduğunu ifade eder:

---

597 Hakan Yekbaş, "Divan Şairinin Penceresinden Acem Şairleri", *Turkish Studies,* Volume 4/2 Winter 2009, s. 1174. Ayrıca bk. Abdurrahman Câmî, *Nefahatü'l-Üns Evliya Menkıbeleri*, s. 816-817.

598 Ahmet Talât Onay, *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar*, Haz. Cemâl Kurnaz, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1996, s. 260.

599 Adnan Karaismailoğlu, "Selmân-ı Sâvecî", *DİA*, İstanbul 2009, C. 36, s. 446

Kemāl-i mertebe luṭfuñ zahīr olaydı baña
Añılmaz idi cihān içre naẓm-ı Selmānī (K. 29/57)

2.3.4.36. Seyyid Nesimî (ö. 807/1404 [?])

Latîfî'nin ifadesiyle, "aşk meydanının serbâz-ı bî-bîmi ve mahabbet kabesinin fedâ-yı azîmi"[600] Seyyid Nesîmî, aşk davasında müddeasındaki kararlılığına telmihte bulunularak ele alınmıştır:

Gerek Seyyid Nesīmī'dür gerek Manṣūr-ı fānīdür
Döner mi rāz-dān-ı sırr-ı ʿaşḳuñ müddeʿāsından (G. 530/3)

2.3.4.37. Sultân Dîvânî (Mehmed Çelebi) (ö. 936/1529[?])

Hz. Mevlânâ'nın torunlarından ve Mevlevî tarikatının önemli sîmâlarından olup "Semâ'î", "Dîvâne", "Dîvânî" mahlaslarıyla şiir yazan Mehmed Çelebi[601]'nin ismi *Dîvân*'da zikredilmez. Fakat şâir, "Der-Şikâyet-i Tâli'-i Hod" başlıklı tesdisinde onun "Ne aşka hayr ider oldum ne akl ile yârem / Ne kârı başa iletdüm ne bellü bî-kâram "[602] matla'ını tazmîn etmiştir.

2.3.4.38. Şeyhülislâm Yahyâ (ö. 1053/1644)

Şöhreti yaşadığı asırla sınırla kalmayıp bütün klâsik edebiyatımızın en büyük şâirlerinden kabul edilen,[603] fazîletli bir şâir[604] olup zamanında çok saygı ve itibar gören[605] Şeyhülislâm Yahyâ, Yârî'nin de kendisinden "Cüneyd-i devr-i zamân" "Bû Hanîfe-i

---

600 Kastamonulu Latîfî, *Tezkire-i Latîfî*, İkdam Matbaası, Dersaâdet 1314, s. 332.

601 bk. Mehmet Sarı vd. , *Sultân Dîvânî ve Afyonkarahisar'da Mevlevîlik*, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon, 2002, s. 1-9. Ayrıca bk. Mustafa Sâkıb Dede, *Sefîne-i Nefîse-i Mevleviyân*, Tsh. Mehmed Ârif Paşa, Mektebetu Vehbe, Kahire 1283, 3 c. , s. 15-59; Ali Enver, *Semâhâne-i Edeb*, Nşr. : Kitapçı Rifat, Ahmed İhsân ve Şürekâsı, İstanbul 1309, s. 61-64; H. Fikri Yazıcıoğlu, *Hz. Mevlânâ'nın Torunlarından Sultan Divânî*, İleri Basımevi, Konya 1963, s. 1-11; Reşat Öngören, *Osmanlılar'da Tasavvuf Anadolu'da Sûfîler, Devlet ve Ulemâ (XVI. Yüzyıl),* İz Yayıncılık, İstanbul 2000, *s.* 209-218; Sahîh Ahmed Dede, *Mevlevîlerin Tarihi Mecmûatü't-Tevârîhi'l-Mevleviyye*, Haz. Cem Zorlu, İnsan Yayınları, İstanbul 2003, s. 241, 253-254, 256-258, 260-261; Seyyid Fazıl Mehmed Paşa, *Mevleviyye Silsilesi*, İnsan Yayınları, İstanbul 2010, s. 130-133; Ali Enver, *Mevlevî Şâirler Sema'hâne-i Edeb*, Haz. Tahir Hafızoğlu, İnsan Yayınları, İstanbul 2010, s. 96-98.

602 bk. Ts 1/ 1-10. Sultân Dîvânî'nin gazeli için bk. Mehmet Sarı vd. , *a. g. e.,* s. 128/G. 1.

603 Hasan Kavruk, *Şeyhülislâm Yahyâ Divânı Tenkitli Metin*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara 2001, s. XXII.

604 Bursalı Mehmed Tâhir Efendi, *Osmanlı Müellifleri 1299-1915*, Haz. A. Fikri Yavuz, İsmail Özen, Meral Yayınevi, İstanbul 1972, C 2, s. 435

605 Abdülkadir Altunsu, *Osmanlı Şeyhülislâmları*, Ayyıldız Matbaası, Ankara 1972, s. 63.

devrân" gibi birçok sitâyiş cümlesiyle bahsettiği bir şâirdir. Onun için kaleme aldığı 62 beyitlik bir kaside,[606] iki gazeline tahmis,[607] bir bahâriyyesine nazîre[608] bulunmaktadır.

2.3.4.39. Yüsrî (ö. 1105/1693)

Dîvân'da 1085/1674-75 tarihli "Velâdet-i Peser-i Sa'd-i Hazret-i Yüsrî" başlıklı bir tarih kıt'ası bulunmaktadır. Şuarâ tezkirelerinde Yüsrî mahlaslı beş şâir zikredilmektedir. Fakat söz konusu tarih göz önünde bulundurulduğunda burada zikredilenin 1046/1636-37 doğumlu asıl adı Ahmed ve Kara Çelebizâde Mahmud Efendi'den mülâzemet alıp müderrislik ve kadılık yapan Yüsrî[609] olduğu düşünülmektedir. Üç lisanda inşâ ve nazma muktedir olup müdevven bir dîvânı bulunan Yüsrî,[610] oğlunun doğumuna şâirin düşürdüğü tarih vesilesiyle zikredilmiştir.

2.3.4.40. Zemahşerî (ö. 538/1144), Fahrüddîn Râzî (ö. 606/1209), Seyyid Şerîf Cürcânî (ö. 816/1413)

Büyük bir âlim, mütekellim ve edîb olan Zemahşerî,[611] aklî ilimlerdeki geniş bilgisinden özellikle kelâm ve felsefedeki ehliyetinden dolayı uzun asırlar "imâm" diyen anılan Fahreddin Râzî[612] ve İslâm ilim âleminin otoriterlerinden olup özellikle aklî ilimlerde üstâd olan Cürcânî[613] *Dîvân*'da bir beyitte isimleri zikredilmiştir. Yârî, dönemin nakîbü'l-eşrâfı için kaleme aldığı bir kasidede onun "muhâkeme" yönünden bu şahıslardan daha üstün olduğunu söyler:

Saña ʿadīl olamaz rütbe-i muḥākemede
Zemaḫşerī vü Raẓī vü Şerīf-i Cürcānī (K. 33/46)

---

606 bk. K 26.
607 bk. Th 1/5 beyt; Th 2/ 5 beyt.
608 bk. K 41/ 32 beyt.
609 Haluk İpekten vd. , *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü,* Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1988, s. 540.
610 Bursalı Mehmed Tâhir Efendi, *a. g. e.,* C 2, s. 436-437; Şeyhî Mehmed Efendi, *Şakaik-ı Nu'maniye ve Zeyilleri*, Vekayiü'l-Fudalâ II-III, Haz. Abdülkadir Özcan, Çağrı Yayınları, İstanbul 1989, C4, s. 85-86.
611 Cihad Tunç, "Zemahşerî ve Kelâmının Ana Meseleleri", *Ankara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi*, (Basılmamış Doçentlik Tezi), Ankara 1976, s. 18.
612 Süleyman Uludağ, *Fahrettin Râzî (Hayatı-Fikirleri-Eserleri)*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1991, s. 20.
613 Sadreddin Gümüş, *Seyyid Şerîf Cürcânî*, İslâmî İlimler Araştırma Vakfı Neşriyatı, İstanbul 1984, *s.* 106.

2.3.5. Diğer Şahıslar

Şâir, kim olduğunu tespit edemediğimiz kişileri şiirlerinde zikretmiştir. Bunlardan biri Şeyyâd Kadrî; bir diğeri Yesârî-zâde'dir:

Şeyyād Ḳadrī meclis-i ʿAbdü'l-ʿazīz'de
Efsāne-gūy-ı Rüstem-i destāna başladı (G. 727/7)

Pīrehensüz ḳuçmaḳ isterseñ Yesārī-zāde'yi
Var-ise ey Yārī bengī-i ḫayālüñdür senüñ (G. 383/6)

Şâirin "Ahmed'ün" (G. 389) redifli gazeli de bu bağlamda olup mezkûr Ahmed'in kim olduğu bilinememektedir.

2.3.6. Aşk Hikâyelerinin Kahramanı Olan Efsânevî ve Sembolik Şahıslar

Klâsik Türk şiiri geleneğinde şâirler aşklarının büyüklüğünü, yüceliğini ve her şeyden özge aşk kahramanı olarak dillerde dolaşan, nesilden nesile aktarılan şahıslardan üstünlüğü anlatmak için meşhûr âşıkları dîvânlarında zikretmişlerdir. Yârî de bu geleneğe uygun olarak *Dîvân*'ında Leylâ vü Mecnûn, Ferhâd ü Şîrîn, Yûsuf u Züleyhâ, Vâmık u Azrâ, Husrev-i Pervîz (Husrev ü Şîrîn), Şeyh-i San'ân hikâyelerine; şem, pervâne, gül, bülbül etrafında gelişen, sembolik bir dille anlatılan aşk hikâyelerine telmihte bulunmuştur. Bunlar arasında en fazla Leylâ vü Mecnûn, Ferhâd ü Şîrîn ve Yûsuf u Züleyhâ ele alınırken, Vâmuk u Azrâ ve bir beyitte ismi geçen Şeyh-i San'ân daha az zikredilmiştir:

2.3.6.1. Yûsuf u Züleyhâ

En eski dinî hikâyelerden olup ilk önce Kitâb-ı Mukaddes (Tevrat ve İncil)'te zikredilen, daha sonra Kur'ân-ı Kerîm'de "ahsenü'l-kasas" yani "kıssaların en güzeli" olarak vasfedilen Yûsuf u Züleyhâ, aşkın ve onun süsleyicilerinden iffetin, ismetin en güzel ifadesini bulduğu aşk hikâyesidir.[614] Mutlak güzelin güzelliğinin tecellisi "meh-i Ken'ân" Yûsuf ile ona olan aşkı yüzünden her türlü ayıplamaları sîneye çekip aşkta rüsvalığı sevgilisi için can u gönülden kabul eden "ismet-ârâ" Züleyhâ, kendinden önceki şâirler gibi Yârî'nin de aşka dâir beyitlerinde zikrettiği iki aşk kahramanıdır.

Şâir, bir naatında Hz. Peygamber'e hitaben şöyle der: Yûsuf'un eteğini senin "yed-i ismet-penâh" ın korudu, Züleyhâ'nın eteğini ise "benân-ı gayret"in yırttı.

---

614 "Yûsuf u Züleyhâ" mesnevileri hakkında bilgi için bk. Züleyhâ Muş, "Arap ve Türk Edebiyatlarında 'Yûsuf u Züleyhâ' Hikâyelerinin Mukayesesi", *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı Arap Dili ve Belâgati Bilim Dalı,* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2000, s. 41-137.

Yed-i ʿişmet-penāhuñ Yūsuf'uñ ḥıfẓ itdi dāmānın
Benān-ı ġayretüñ çāk itdi dāmān-ı Züleyḫā'yı (K. 16/67)

Nitekim bir peygamber olan Yûsuf'a Züleyhâ'nın aşkı bir imtihandır. Bu mânâda "dest-i melâmet" her an Yûsuf'un eteğindedir; ismet ise Züleyhâ'nın "çâk-i giribân"ındadır:

Dest-i melāmet Yūsuf'uñ her demde dāmānındadur
ʿİşmet Züleyḫā'nuñ yine çāk-i girībānındadur (G. 118/1)

Her güzelin sureti, âşığının gönül duvarına aksetmiş değildir. Oysa ki Yûsuf'un nakşı Züleyhâ'nın can evinden çıkar:

Ẓāhir olmaz ḥüsn her bir ṣūret-i dīvārdan
Naḳş-ı Yūsuf ḫāne-i cān-ı Züleyḫā'dan çıḳar (G. 157/5)

"Nakş-ı Züleyhâ" ne kadar kavuşmak için bir sebep olsa da "Yûsuf-ı mahzûn" o güzelliğe nazar kılmaz:

Ne deñlü naḳş-ı Züleyḫā medār-ı vaṣl olsa
Yine neẓāre m'ider çeşm-i Yūsuf-ı maḥzūn (G. 502/2)

Yûsuf, visâli ne kadar talep etse de Züleyhâ'nın yüzünden hayâ örtüsü açılmaz:

Ne deñlü Yūsuf olursa ṭaleb-niṣār-ı viṣāl
Niḳāb-ı şerm açılur mı ruḫ-ı Züleyḫā'dan (G. 512/6)

Mezkûr hikâyenin ele alındığı beyitlere baktığımızda daha çok Züleyhâ'nın aşkına karşılık vermeyen Yûsuf'un gömleğinin onun tarafından yırtılmasına telmihte bulunulduğu görülmektedir:

Çāk-i dāmānına Yūsuf nice bulsun çāre
Yoġ-iken dest-i Züleyḫā'da hīç ārām [u] sükūn (G. 582/5)

Ben Züleyḫā gibi çāk etmez idüm dāmānın
Rıfḳ ile girse ele ol meh-i Kenʿān biricik (G. 401/4)

2.3.6.2. Leylâ vü Mecnûn

Aşka dâir ne zaman bir şey söylenmek istense akla gelen ilk hikâye kuşkusuz Leylâ ile Mecnûn'dur. Şâirin de dediği gibi ezel nakkaşının kalemi bu âlemde aşk ve güzelliği Leylâ ve Mecnûn'a tasvir eylemiştir:

Kilk-i naḳḳāş-ı ezel bu kār-gāh-ı kevnde
ʿAşḳ u ḥüsni Ḳays [u] Leylā'ya taṣvīr eyledi (G. 782/2)

Leylâ hüsn, Mecnûn aşk kavramıyla temsil edilmiştir. Hüsn, âşığın aşk âleminde farklı boyutlara açılmasına bir vesile olmuş, Kays iken adı Mecnûn'a çıkarak mecâz içinde hakîkîyi buldurmuştur. Bir başka ifadeyle Leylâ'dan Mevlâ'ya bir yol hüsnün hakîkatine ermekle vukû bulmuştur. Hikâyeye telmihte bulunulan beyitlerde, şâirin kendisini yerine koyduğu ve çoğu zaman da kendisini üstün tuttuğu Mecnûn, Leylâ'ya göre daha ön plandadır.

Mecnûn, aşkının ezelî olması ve aşkı uğruna ayıplanması, aşk sarhoşluğuyla kendinden geçip çöllere düşmesi, uryan bir vaziyette olup varlıktan sıyrılması, başına kuşların yuva yapması, Leylâ ile tek bir beden olup Leylâ kan aldırdığında ondan da kan akması gibi özellikleriyle ele alnır:

Kays'ın sevdâsı ezelîdir, Leylâ onun bu sevdâsına bir sebep değildir:

Tā ezel Ḳays'da bu sevdādur
Ṣanma bāʿ iṯ irāde Leylā'dur (M. 4/29)

Viren hep ʿaşḳ degül mi zamānede āḫir
Zimām-ı ḫāṭır-ı Mecnūn'ı dest-i Leylā'ya (G. 606/2)

Leylâ, daha küçükken Kays'ın gönlünü zülüflerinin içine gizlemiştir:

Leylā küçükden etmiş idi zülfine nihān
Bī-çāre Ḳays eylemede cüst ü cūy-ı dil (G. 416/3)

Mecnûn, ayna misali olan gönlüne her bakışında Leylâ'nın cemâlini görmüştür:

Her nigāhında görinürdi cemāl-i Leylā
Ḳays-ı āyīne-derūnuñ ten-i ʿuryānına baḳ (G. 348/2)

Aşkın atmosferi içinde her şeyden soyutlanmış, başına kuşlar yuva yapmıştır:

Cismin ʿuryān eyleyüp ṣaḥrāda ülfet eyledi
ʿAşḳ mıdur Ḳays'ı Mecnūn eyleyen Leylā mıdur (G. 163/3)

Başında Ḳays gibi olur āşiyān-ı murġ
Sevdā-yı ʿaşḳ ādemi ehl-i hevā ider (G. 184/4)

Mecnûn, gamlı Leylâ'sından bir haber alınca gece gündüz ağlayarak çöllerde çaresiz bir halde dolaşıp dururdu, uyumazdı; gecenin karanlığında gece gibi siyah saçlı Leylâsını arardı:

Rūz u şeb giryān ṣaḥrā-yı temennāda yiler
Bir ḫaber alınca Mecnūn Leylā-i ġam-ḫ˘ārdan (G. 584/6)

Mecnūn uyumazdı gece Leylāsın arardı
Leylā'daki veh dīde-i bīdār bilinse (G. 591/6)

Leylâ'nın aşkına aklını satan Mecnûn, onunla tek bir vücut gibidir; Leylâ kan aldıracak olsa bu kan Mecnûn'un teninden de akarak aşklarında ikiliğin olmadığına delil olur:

Gör ceẕb-i ʿaşḳı sāʿid-i Leylā'dan aḳdı ḫūn
Teʾsīr itdi Ḳays'a o bir ḳaṭre ḫūndan (G. 565/4)

ʿĀşıḳ ol mertebe maʿşūḳ-ile cān [u] tendür
Faṣd-ı Mecnūn'dan aḳar sāʿid-i Leylā'daki ḫūn (G. 582/4)

Leylâ ve Mecnûn ile ilgili hikâyelerde yer alan motiflerden biri de, Leylâ'nın devesinin çölde kalbolması ve çölde gezerken devenin Leylâ'yı Mecnûn'a götürmesidir. Şâir de bu olaya telmihte bulunmuş ve Leylâ'nın devesini Kays'ın aşk cezbesinin çektiğini söylemiştir:

Maḥmil-i Leylā'yı vādī-i taḥayyürde çeken
Ceẕbe-i Ḳays-ı melāmet-dīde-i nā-şād idi (G. 748/5)

Ḥall oldı hemān ʿuḳde-i ser-rişte-i maḳṣūd
Mecnūn göricek nāḳa-i Leylā'da mehārı (G. 795/4)

Mânânın özüne vasıl olmak için Mecnûn'un gözüyle Leylâ'nın yüzündeki güzelliğe nazar kılmak gerekir:

Baḳma her ṣūret-i bī-naḳş olan maʿnāya
Çeşm-i Mecnūn-ile baḳ ḥüsn-i ruḫ-ı Leylā'ya (G. 697/1)

Mecnûn, aşkın rehberliğinde mecâzı bırakıp hakîkat yolunu tutmuştur:

Mecnūn yabānda ḳalmadı ʿaşḳ oldı reh-nümā
Ḳodı mecāzı ṭutdı ṭarīḳ-ı ḥaḳīḳati (G. 758/14)

Şâir, bazen kendisini Mecnûnla özdeşleştirir:

Çıḳsa ʿaceb mi silsilemüz Ḳays-ı bīd ile
Ser-geştegān-ı bādiye hümā-yı ḥayretüz (Kt. 39/2)

Evvel ol aldı manṣıb-ı ʿaşḳı ṣoñında biz
Mecnūn-ı ʿĀmirī ile olduḳ ḫalef selef (G. 340/4)

Ancak çoğu beyitte âşıklık davasında ondan daha üstün olduğunu dile getirir:

Benem ʿāşıḳ ki Mecnun ders-i ʿaşḳı benden ögrendi
Cihānda ḳıṣṣa-i Ḳays ʿaşḳumuñ kim dāsitānıdur (G. 228/5)

Dil-i Mecnūn Leylāsın arardı ancaḳ ey Yārī
Benüm rāh-ı ṭalebde sergüẕeştüm andan efzūndur (G. 210/5)

Ben çekerken bāde-i ʿaşḳı ʿaceb devrān idi
Ḳays o dem gehvāre-i nāz içre bir oġlan idi (G. 742/1)

Yārī nice bir ola Ḳays-ile maḥabbetde
Eyler mi ḳıyās ʿārif bir ʿāḳılı mecnūna (G. 662/5)

Bazı beyitlerde ise âdeta bir meydan okuma söz konusudur:

Zer-i ḫāliṣ ʿayār-ı ʿaşḳuñı sencīd'idüp Yārī
Senüñle imtiḥān-ı ʿaşḳ-ı Mecnūn eyleyen gelsün (G. 544/5)

Bir neşveme sermestī-i Mecnūn yetişmez
Bir cürʿama peymāne-i gerdūn yetişmez (G. 253/1)

Şâir bir beytinde de Mecnûn'u düştüğü hâlden dolayı kınamaktadır:

Olmazuz dil-beste-i zülf-i zenān Mecnūn gibi
Bend-i zencīr-i melāmetden hele āzādeyüz (G. 282/5)

Ve ona şöyle bir tavsiyede bulunmaktadır:

Arayan ṣaḥrada bulmaz şāhid-i maḳṣūdını
Sen hemān ey Ḳays dāyim ḫāṭır-ı Leylā'da ol (G. 405/2)

2.3.6.3. Ferhâd ü Şîrîn

Aşk imtihânında kendi payına tîşe (külünk/kazma) ile Bî-sütûn dağını delmek düşen Ferhâd ile iki aşk arasında kalan Şîrîn'in aşk hikâyesi[615] *Dîvân*'da Leylâ ve Mecnûn'dan sonra en çok işlenen konudur. Beyitlerde âşık ve sevgili için teşbih unsuru olarak zikredilmelerinin yanı sıra Ferhâd'ın Bî-sütûn dağını delmesine, aldığı yalan haber üzerine tîşeyi kendi başına vurup Şîrîn uğruna ölmesine yer verilir:

Kūh-ken-i menḳabeyem kim ḫaber-i ye's-i dürūġ
Oldı şehnāz-ı güşāyende-i farḳ-ı hicrān (K. 24/71)

---

615 "Ferhâd ü Şîrîn" mesnevileri hakkında bilgi için bk. Alî Şîr Nevâyî, *Ferhâd ü Şîrîn İnceleme-Metin*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1994, s. 1-64.

Pister-i ḥüsn içre Şīrīn ḫ̆ab-ı nāza varmadın
Bī-sütūn-ı ʿaşḳ ṣanma mesken-i Ferhād idi (G. 748/6)

Ne oldı bāʿiş-i terk-i vücūd-ı Ferhād'a
Hem ʿaks-i zemzeme-i kūh-sārı söyleşelüm (G. 439/5)

Ferhâd'ın Şîrîn'i uğruna canını fedâsı , "şevk-ı hevâ"sındandır:

ʿAşḳdur gerçi ʿaşḳ-ı hem-zādī
Gör nice itdi kār-ı Ferhād'ı

Olmayaydı başında şevḳ-ı hevā
Cānı Şīrīn'e eylemezdi fedā (M. 4/39, 40)

"Bî-sütûn dağındaki her kıvılcımı kayalıklardan çıkıyor sanma, zirâ o Ferhâd'ın ateşli âhıdır ki tâ süveydâdan çıkar. Dağ tepesinde yer yer açılan lâleler de hasta Ferhâd'ın ciğerinin parçasıdır."

Her şerer kim Bī-sütūn'da seng-i ḫārādan çıḳar
Sūz-ı āh-ı Kūḥ-ken'dür tā süveydādan çıḳar (G. 137/1)

Cā-be-cā her açılan lāleleri kühsāruñ
Cigeri pāresidür Kūh-ken-i bīmāruñ (G. 365/1)

Aşk derdiyle inleyen Ferhâd, sırrına ortak bir dost bulamayıp çaresizlik içinde gâh tîşe (külünk/kazma) gâh dağla çölle söyleşmiştir:

Söyleşürdi ʿaks-i ṣavt-ı tīşe-i Ferhād ile
Līk tīşe kimlere söylerdi hāmūn-ı hiçüz (G. 307/2)

Ferhād-ı zār derdine hem-rāz bulmamış
Bī-çāre ʿaks-i kūh [u] beyābāna söylemiş (G. 314/4)

Yârî, bazen kendisini Ferhâd'a benzetirken bazen de onunla kıyaslar ve binlerce gam dağını çekerek ondan daha üstün olduğunu ifade eder:

N'eylerüz biz ḳaṣr-ı Şīrīn meşküv-i Pervīz'i kim
Biz o Ferhāduz ki kār-ı tīşeye āmādeyüz (G. 282/2)

Kūh-ken-veş terk-i ser ḳılduḳ ṭarīḳ-i ʿaşḳda
Çıḳmasa başa ʿaceb mi ṣanʿat-ı girdārımuz (G. 252/3)

Nice ḳıyās olınur baña Kūh-ken Yārī
Hezār kūh-ı ġamı zār u nā-tüvān çekerin (G. 497/5)

2.3.6.4. Husrev-i Pervîz (Husrev ü Şîrîn)

İran'ın Sâsâniyân tabakasından meşhur bir hükümdar olan Husrev, aynı zamanda *Husrev ü Şîrîn* mesnevisinin erkek kahramanıdır.[616] Beyitlerde hem "genc-i şâygân" kelimesiyle sahip olduğu hazinelere atıfta bulunularak hem de Şîrîn ve Ferhâd isimleri ile beraber meşhur aşk hikâyesi çerçevesinde ele alınmıştır:

Nice nāme tehniyet-baḫş-ı edāsı ādemi
Genc-i bād-āverde mālik Ḫusrev-i Pervīz ider (G. 231/4)

Dile vaḥy-āzmā-yı maʿnā meşhūdü'l-beyān olsa
Göñülde vāridāt-ı ġayb genc-i şāygān olsa (G. 629/1)

Gerdiş-i gerdūnuñ aldanma ṣaḳın iḳbāline
Şīven-i Ferhād'ı rūz-ı ʿıyd-ı Pervīz itmede (G. 597/3)

Ferhād zūr-ı ʿaşḳ-ile gerçi taġallüb eyledi
Çıḳmaz ʿadāvet ḥaşre dek ammā dil-i Pervīz'den (G. 493/2)

2.3.6.5. Vâmık u Azrâ

Çin padişahı Taymûs'un oğlu Vâmık ile Gazne padişahının kızı Azrâ'nın birbirlerini görmeden başlayan aşkları ve kavuşma yolunda mücadele ettikleri zorlukların hikâyesi gerek klâsik Türk edebiyatında gerekse Arap ve Fars edebiyatlarında kaleme alınmış aşk hikâyelerinden biridir. Klâsik Türk edebiyatında "Leylâ vü Mecnûn", "Yûsuf u Züleyhâ" kadar olmasa da hayli ilgi çekmiş bir aşk hikâyesi olarak karşımıza çıkan Vâmık u Azrâ,[617] Dîvân'da yalnız iki beyitte anılmıştır. Söz konusu beyitlerde de bir başka aşk kahramanı Leylâ'nın ismiyle beraber zikredilip aşk kavramı çerçevesinde beyitler şekillenmiştir:

Leylâ'nın cânının yârı, Azrâ'nın da destânı "aşk"tır:

ʿAşḳdur yār-ı cānı Leylā'nuñ
ʿAşḳdur dāsitānı ʿAẕrā'nuñ (M. 4/27)

---

616 Dursun Ali Tökel, *Divan Şiirinde Mitolojik Unsurlar Şahıslar Mitolojisi*, Akçağ Yayınları, Ankara 2000, s. 176; "Husrev u Şîrîn" mesnevileri hakkında daha fazla bilgi için bk. Özlem Güneş, "Fahrî'nin Husrev u Şîrîn'i (Metin ve Tahlil), Nizâmî ve Şeyhî'nin Eserleriyle Karşılaştırılması", *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı*, (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul 2010, s. 251-300.

617 "Vâmık u Azrâ" mesnevileri hakkında bilgi için bk. Lâmi'î, *Vâmık u Azrâ –İnceleme-Metin-*, Haz. Gönül Ayan, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 1998, s. 1-17; Selami Ece, "Manisalı Camiî'nin Vamık u Azra Mesnevisi (İnceleme-Metin-Sadeleştirme)", *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı*, (Basılmamış Doktora Tezi), Erzurum 2002, s. 33-65.

Şâir, bir naatında farklı hikâyelerin aşk kahramanlarını âşık ve sevgili vasfında teşbih unsuru olarak zikretmiştir:

Ey nūr-ı ḥażīre-i ilāhī
Maḥbūb-ı serāy-ı pādişāhī

Sen Leylā o Vāmıḳ-ı cihān-sūz
Sen Vāmık o Leylā-yı dil-efrūz (M. 3/34, 35)

2.3.6.6. Şem' ü Pervâne

Pervâne, canını ateşe atarak yoklukta varlığa yani vuslata eren aşk kahramanıdır.[618] Zirâ o, bir adım atarsa yanıp kül olacağını bile bile şem'inin ateşine narin vücudunu atmış, aşk davasında kendini feda edişi aşkının şahidi olmuştur:

Per ü bāli ṭutışmışdur deyü sūz-ı derūnından
Beni sen şemʿ-i ḥüsne dūstum pervāne yazmışlar (G. 116/4)

Gönlü ateşli şem', Nûr sûresi ile kendisine âşık pervaneyi büyülemiştir:

Ne ḳadar sūz-ı derūn ṣāḥibidür şemʿ i görüñ
Sūre-i Nūr-ile pervāneyi eyler tesḥīr (G. 239/2)

Şâir bir beytinde sevgiliye, şem' gibi parlak olan cemâlinle meclisi aydınlatıp aşkından pervane gibi olan âşıklarının gönlünü yakma, der:

Şemʿ-i cemālüñ eyleme āteş-fürūz-ı bezm
Pervānegānı etme ciger-sūz-ı tāb u tef (G. 340/5)

Başka bir beytinde ise, aşkta sadakatin bir göstergesi olarak gayra meyletmeden sevgilisinin çevresinden bir dem bile ayrılmayan pervaneye kendisini benzetir:

Bülbül-i cān-sūz-ı ʿaşḳuz sīne-i pür-dāġ-ile
Şemʿ-i ġamdan ġayra ṭolaşmaz bizüm pervānemüz (G. 249/5)

Şām-ı ġamda ḳalsa tāb-ı māha pervāz eylemez
Āteş-i dilden yaḳar hep şemʿ ini pervānemüz (G. 254/2)

Sūz-ı derūnını dil-i Yārī bu şeb yine
Pervāne-vār şemʿ-i şebistāne söylemiş (G. 314/5)

---

618 "Şem ü Pervâne" mesnevileri hakkında bilgi için bk. Sadık Armutlu, "Zâtî'nin Şem ü Pervâne'si (İnceleme-Metin)", *İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Anabilim Dalı*, (Basılmamış Doktora Tezi), Malatya 1998, *s*. 53-228.

Fakat bilir ki ne kadar pervâne gibi yanıp yakılsa da âşık, şem'inin vuslatına ermesi mümkün görünmemektedir:

Biraz pervāne-veş yandum yaḳıldum sūziş-i dilden
O şemʿ-i bezm-i ḥüsne olmadum bir gice hem-sāye (G. 593/7)

Ṭolaşur nice diller ʿārıż-ı pür-tābuñı ammā
Ne mümkindür çeke pervāneler şemʿüñ girībānın (G. 567/2)

2.3.6.7. Gül ü Bülbül

Âşık ile maşuğun tabiat âlemindeki benzetmelerle hikâyesi olan gül ile bülbülün zikredildiği beyitlerde, aşktaki hayânın timsâli gül ile aşk ateşiyle yanan ve her nağmesinde aşkını şakıyan bülbülün hikâyesine[619] telmihte bulunulur:

Nedür ol ġoncedeki reng-i ḥayā-yı teşvīr
Yā nedür sīne-i bülbüldeki sūz-ı teʾşīr (G. 239/1)

Bülbüle verilebilecek en güzel hediyedir gül:

Bülbüle tuḥfe-i gül gibi hedāyā olmaz
Dāġ-ı dil sīne-i mecrūḥa yeter dest-āvīz (G. 297/4)

Her bir gülün elinde aşk kadehi, bülbüller aşkın sarhoşluğu ile kendinden geçmiş ve sevinçli. La'l taşı gibi kırmızı dudaklı goncalar ise şarabın mest ediciliği ile yakalarını yırtmış, açılmamış bir gonca iken artık açılmış bir gül olmuşlardır:

Her bir gülüñ destinde cām bülbülse mest [ü] şād-kām
Ol ġonce-i laʿlīn-fām çāk-i girībān eyledi (G. 783/2)

Şâir bazı beyitlerde de kendisini garip, inleyen bir bülbüle; sevgilisini de gül yüzlü, gonca dudaklı gülfidanına benzetir. Ancak güle benzeyen sevgili, bülbül gibi inleyen âşığının kıyamet günü üflenecek olan surun nefesi gibi olan feryadını, figanını duymaz, daha doğrusu bu seslere kulak asmaz:

Bilür ol ġonce gül bülbül gibi zār olduġum ammā
Ḳulaġına ḳomaz tā nefḥa-i ṣūr olsa efġānuñ (G. 399/6)

İnleyen bülbül, gönlündeki gizli derdini güle anlatmak istese yanar, kül olur:

Nihānī āteş-i derd-i derūnın bülbül-i şeydā
Yanar ḫākister olur ġonce-i bī-ḫāra söylerse (G. 598/5)

---

619 "Gül ü Bülbül" mesnevileri hakkında bilgi için bk. bk. Nezahat Öztekin, *Fazlî, Gül ü Bülbül*, Akademi Kitabevi, İzmir 2002, s. 12-36.

Gül bir gün bülbülü ziyarete gelse bülbülün gönlü kuru bir itibarla hoş olmaz. Zirâ bülbülün aşkının ateşi gülün ziyareti ile sükûnet bulmaz:

Gül bülbüli żiyāfet ider şūre-zārda
Bülbül de ḥaẓẓ ider mi ḳurı iʿtibārdan (G. 498/5)

2.3.6.8. Şeyh-i San'ân

İlk olarak İranlı mutasavvıf şâir Ferîdüddin-i Attâr'ın *Mantıku't-Tayr* adlı mesnevisinde hikâyesi anlatılan Şeyh-i San'ân, daha sonra Türk edebiyatında Attâr'ın eserinden etkilenerek kaleme alınan Gülşehrî'nin *Mantıku't-Tayr*'ı ile Ali Şîr Nevâî'nin *Lisânü't-Tayr*'ında ele alınmıştır. XIII. veya XIV. yüzyıl şâiri Ahmedî ve XVI. yüzyıl şâiri Mostarlı Ziyâ'î tarafından da müstakil bir hikâye olarak kaleme alınmıştır.[620] Şeyh-i San'ân, gönlünü kaptırdığı bir Hristiyan güzelinin peşinden koşarak imanından geçen, türlü eziyet ve aşağılanmalara katlanan bir aşk kahramanıdır. Yârî de bu aşk kahramanını eserinde zikreder ve onun aşkının yarasının pamuğu olduğunu söyler:

Neşve-i cām-ı şevḳ-ı Manṣūram
Penbe-i dāġ-ı ʿaşḳ-ı Ṣanʿānem (K. 43/23)

2.4. EDEBÎ SANATLAR

Edebî sanatlar, hayâlin varlığıyla edebî sanat olup şiire güzelliği, zenginliği ve şâirin amaçladığı etkileyiciliği katarlar.[621] *Dîvân*'a baktığımızda klâsik anlayışın söz ve anlam bütünlüğü esâsına göre tertip edildiği anlaşılmaktadır. Bu bütünlük içerisinde edebî sanatlar bakımından zengin bir eser olduğunu söyleyebiliriz. Hemen hemen her sanata ait örnekler yer almaktadır. Yârî, klâsik edebiyat anlayışının mazmûn dünyası içinde kaleme aldığı şiirlerinde kendinden önceki şâirlerle ortak hayâl dünyasını yansıtacak şekilde edebî sanatları kullanır. Yüzyıllardır süregelen geleneğin anlayışına bağlı kalmakla birlikte kendi duygu, düşünce ve hayâl dünyasındaki çağrışımlarla şiirlerini süslemesi, bunu yaparken özellikle dış dünyâdaki unsurları beytin anlam dünyası içinde mısralara ustaca nakşetmesi de dikkat çekmektedir. Bazı beyitlerde bir ressam edâsıyla âdetâ kelimelerle tablo çizer.

Şâir, cinas, aks gibi lafza dayalı sanatların yanında teşbih, telmih, kinâye gibi anlama dayalı sanatlardan da faydalanmıştır. *Dîvân*'daki sanatları kullanımdaki yoğunluklarına göre değerlendirirsek şâirin tarsî, irsâl-i mesel, teşbih, istiâre, leff ü neşr, telmih, muammâ, cinâs, aks, kalb sanatlarını daha çok tercih ettiğini söyleyebiliriz.

---

620 Mostarlı Ziyâ'î, *Şeyh-i San'ân Mesnevisi*, Haz. Müberra Gürgendereli, Kitabevi, İstanbul 2007, s. 3-20; Sadık Yazar, "Mütercimi Belirsiz Bir Şeyh-i San'ân Mesnevisi", *Turkish Studies*, Volume 5/4 Fall 2010, s. 1571-1631.

621 Mine Mengi, *Divan Şiirinin Arka Bahçesi*, Akçağ Yayınları, Ankara 2010, s. 35.

Şâirin hayâl dünyasını sözün büyüsüyle nasıl dile getirdiği hakkında fikir verecek beyitlerin âit olduğu edebî sanatlar alfabetik sıralanarak ele alınmıştır:[622]

2.4.1. Aks

Bir mısraın ya da mısradaki kelimelerin tersten sıralanarak yinelenmesiyle oluşturulan aks sanatının *Dîvân*'da örneklerine rastlamaktayız:

Mānī-i ṣānī ṣānī-i Mānī
Naḳş-ı bend-i ḫayāl-i reng-ā-reng (Kt. 76/2)

ʿ**Aḳl-ı fünūn**dan baña **şevḳ-ı cünūn** yeter
Şevḳ-ı cünūnda bulduġum ʿ**aḳl-ı fünūn** yeter (G. 82/1)

Yāriyem Yārīyem ḥaḳīḳatde
Cān-ı ʿ**ālem** ü ʿ**ālem-i cān**em (K. 43/106)

2.4.2. Cinas

Anlam bakımından farklı, yazılış ve telâffuz bakımından aynı veya benzer olan kelimelerin bir ifade içerisinde kullanılmasına cinas, cinaslı söz söylemeye de tecnis denir. *Dîvân*'da bu sanatın güzel örneklerine rastlamaktayız:

Aşağıdaki beyitlerde "cinas-ı mefruk"a örnek beyitler zikredilmiştir:

Beni rāh-ı reşāda **irşād** it
Ḳalmışam rāh-ı ġamda **ir şād** it (M. 4/139)

Tecellī-i ruḫı ol çeşm-i muʿciz-gūya **āyīne**
Ne ḥikmet her nigāhında ol efsūn-sāzuñ **ay ine** (Mt. 122)

Bāġa gel bülbül seḥer eyle nevā-yı **demdeme**
Beñzemez hem kevn kevne devr devre **dem deme** (G. 692/1)

---

622 Bu bölüm hazırlanırken şu kaynaklardan istifâde edilmiştir: Ali Nihat, *Edebî San'atlara Dair*, İnkılâp Kitaphanesi, İstanbul 1933; M. Kaya Bilgegil, *Edebiyat Bilgi ve Teorileri I Belâgat*, Sevinç Matbaası, Ankara 1980; Ali Nihad Tarlan, *Edebiyat Meseleleri*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1981; Cem Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1983; İsa Kocakaplan, *Açıklamalı Edebi Sanatlar*, Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara 1992; Numan Külekçi, *Açıklamalar ve Örneklerle Edebî Sanatlar*, Akçağ Yayınları, Ankara 1995; M. Orhan Soysal, *Edebî San'atlar ve Tanınması,* Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1998; M. A. Yekta Saraç, *Klâsik Edebiyat Bilgisi Belâgat*, R Yayınları, İstanbul 2000; Muhsin Macit, *Divan Şiirinde Âhenk Unsurları*, Kapı Yayınları, (II. Baskı), İstanbul 2005; Menderes Coşkun, *Sözün Büyüsü Edebî Sanatlar*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2007.

2.4.3. İktibas

Kadı ve mutasavvıf bir kimliğe sahip olan şâirin âyet ve hadîslerden, Arapça ve Farsça ibarelerden, kelâm-ı kibârlardan tam veya kısmî iktibaslar yaparak beyitlerinde mânâyı derinleştirdiğini, zenginleştirdiğini görüyoruz:[623]

Kur'ân-ı Kerîm, Ar'âf, 7/143'ten kısmî iktibas:

Derūnum ʿıṭr-sūz-ı āteş-efrūz-ı Kelīm eyle
Zebānum ḥikmet-āmūz-ı rumūz-ı **len terānī** ḳıl (G. 412/2)

Kur'ân-ı Kerîm, Fâtiha, 1/6'dan kısmî iktibas:

Zāhid ʿaceb mi eyler iseñ ʿişret ü neşāṭ
Cūyā-yı rāh-ı mey-gedeyüz **ihdina'ṣ-ṣırāṭ** (G. 332/1)

2.4.4. İstiâre

Yârî'nin anlama dayalı söz sanatları içinde en çok kullandığı söz sanatlarından biri istiâredir. Aşağıdaki beyitte şâir, yüz ile gonca yaprağı, el ile yastık, gonca ile sevgili arasında benzetme yapmış, gonca kelimesini zikredip kendisine benzeyen sevgiliyi söylemeyerek açık istiâre yoluyla beyti zenginleştirmiştir:

Gül-berg-i ter düşinse o ġonce ʿaceb midür
Ruḫsārı üstine kefi bālīn-i nāz olur (G. 225/3)

Bir başka açık istiâre örneğinde ise şâir "tokuz âyîne" kelimesiyle dokuz feleği kastetmiştir:

Ḥādiṯāt-ı kevnde biñ ṣūret eyler āşikār
Böyle düzmiş bu ṭoḳuz āyīnesin üstād-ı çarḫ (G. 46/6)

2.4.5. İstifham

İfâdeyi güzelleştirmek, bir fikri vurgulamak, söze nezaket, doğallık, içtenlik katmak, dikkat çekmek, bir fikrin muhatap tarafından düşünülmesini ve kabul edilmesini sağlamak[624] gibi amaçlarla kullanılan istifham sanatı eserde sıkça başvurulan bir sanat olmuştur:

Laʿl-i lebüñ **mi** ḥabbe-i mercān **mıdur** yaḫūd
Yā nev-şüküfte ġonce-i raʿnā **mıdur nedür** (G. 187/2)

---

623 İktibas sanatı hakkında daha geniş bilgi için bk. Selami Ece, "İktibas", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi,* Erzurum 2002, S. 19, s. 39-53.

624 Menderes Coşkun, *a. g. e.,* s. 197.

Var **mıdur** devḥa-i cennetde nümāyān olmış
Böyle bir ḳaṣr-ı zer-endūde-i pīrūze-sevād (K. 25/5)

2.4.6. İştikak

Cinas sanatları arasında zikredilen aynı kökten türemiş bir veya daha fazla kelimeyi aynı ibarede kullanmak olan iştikak sanatı, *Dîvân*'da örneklerine rastladığımız bir diğer edebî sanattır:

Dād-ı Ḥaḳ'dur saña bu ḥüsn-i **müʾeyyed teʾyīd**
Saña vaḳf oldı güzellikse **müʾebbed teʾbīd** (G. 54/1)

Müjde erbāb-ı kemāl ü dāniş ü ehl-i dile
Oldı erbāb-ı süḫan hep **nāẓım-ı naẓm-ı niẓām** (T. 3/9)

2.4.7. Kalb

Cinas sanatları içerisinde ele alınan kalb sanatı, bir kelimenin harflerinin yerlerini değiştirerek bir başka ifadeyle seslerinin dizilişi bakımından birbirinin tersi olan kelimelerin bir ifade içinde kullanılmasıyla oluşturulur. Aşağıdaki beyitlerde "kelâm-mâlik", "hilâl-lâle" kelimelerinde kalb sanatı yapılmıştır. Ayrıca hem aynı seslerin değişik biçimde düzenlenmesiyle oluşan kelime tekrarıyla hem de h, m, k, l, ünsüzlerinin; a, ā, e, i ünlülerinin tekrarıyla şiirde âhenk oluşturulmuştur:

Hem hümām himem-i **medār**-ı **kerem**
Hem ʿulūm-ı **kelām**a **mālik**dür (G. 194/5)

Hilāl-i ʿ**a**ks ol**a lāle** olur **m**uʿ**ammāda**
Hilāle lāmiḥa d**a lāle** d**e m**uʿ **ādil**dür (G. 189/6)

2.4.8. Kinâye

Bir kavram veya mesajı gerçeğine uygun olarak yapılan tasvirlerle dolaylı bir şekilde anlatma sanatı olan kinâye[625] örneklerine eserde rastlamaktayız. Aşağıdaki beyitlerde "göz açdurur mı" ve "vechi vardur" kelimeleri kinâyeli olarak kullanılmıştır:

Benem o mest-i ser-endāz-ı bāde-i ḥayret
Göz açdurur mı baña ḥayret-i nigūn-sārı (G. 757/6)

Yaḳmaya ruḫların o gülüñ tāb-ı āfitāb
Perde etse zülfini yüzine **vechi vardur** (G. 102/3)

---

625 Menderes Coşkun, *a. g. e.,* s. 92.

2.4.9. Leff ü Neşr

Yârî'nin anlama dayalı söz sanatları içinde en fazla başvurduğu sanatlardan bir diğeri leff ü neşrdir. Şâir, aşağıdaki beyitte *dîde-i giryân-şîşe-i pür-âb*, *zülf-sünbül* kelimeleriyle mürettep leff ü neşrin güzel bir örneğini vermiştir:

Üç nesnedür müdellel-i taḳdīr-i ḥikmeti
Ẕüll-i lebīb faḳr-i edīb āfet-i ṭabīb (Kt. 54/1)

Dīde-i giryāna geldükçe ḫayāl-i zülf-i yār
Şīşe-i pür-āb içinde tāze sünbüldür baña (G. 7/5)

Bir başka beyitte ise *hüsn-Leylâ, esîr-i cünûn-Mecnûn* kelimeleriyle hem leff ü neşr hem de Leylâ ile Mecnûn hikâyesine telmih yapılmıştır:

Birisi ḥüsnüñe meftūn biri esīr-i cünūn
Seni seven kimi Leylā kimisi Mecnūn'dur (G. 176/4)

2.4.10. Mübâlağa

Anlatımı etkili hâle getirmek gibi sebeplerle bir şeyi olduğundan fazla veya az göstererek yapılan mübâlağa sanatına ait örneklere eserde yer verilmiştir. Aşağıdaki beyitte şâir, ecel cismimin hangâhını harap etse, yine de dil ve canımı senin methini yapmaya adarım, diyerek gulüv derecesinde bir mübalâğa yapmıştır:

Ḫarāb iderse de ger ḥān-ḳāh-ı cismüm ecel
Yine medīḥüñe vaḳf eylerin dil ü cānı (K. 29/59)

Bir başka beyitte ise, "Ey Yârî, bu gece gökyüzüne ahımın ateşi o kadar çıktı ki seher (tan vakti) gökyüzünün parlak ayını yok etmiş, gördüm" diyerek iğrak derecesinde bir mübâlağa yapmıştır:

Bu şeb ol deñlü çıḳdı nār-ı āhum çarḫa ey Yārī
Seḥer maḥv eylemiş gördüm sipihrüñ māh-ı tābānın (G. 567/6)

2.4.11. Nidâ

Söze doğallık ve güzellik katan söz sanatlarından biri olan nidâ, duygu yoğunluğu ve heyecanlanmaya sebep olan birisine veya birilerine hitap etmeye denir. Kuvvetli his ve heyecanların anlatımında önemli bir vasıta olan bu sanat, şiirde âhenge sağlamış olduğu katkı bakımından da dikkat çekicidir. Nidâ, şâirin bu bağlamda şiirde âhengi sağlamak için başvurduğu bir sanattır:

Ey var ḳılan ketm-i ʿademde bu cihānı
Bir noḳṭada taṣvīr iden kevn ü mekānı (Mh. 1/2)

Dāverā dād-gerā ʿādil-i ʿālī-naẓarā
Ey Ḫudāvend-i felek-ḳadr melek-ḫūy u bīm (K. 28/42)

2.4.12. Tarsî'

Şiirde, dizelerdeki sözcükleri sayı, ölçü ve kafiye bakımından birbirine denk getirme sanatı olarak tanımlanan tarsî', Yârî'nin şiirlerinde âhengi sağlamak amacıyla en fazla kullandığı edebî sanatlardandır. *Dîvân*'da bu sanatın zengin örneklerine rastlanmaktadır:

Deryā-yı vaḥdetem ki görinmez kenārı var
Gülzār-ı ʿişretemki dükenmez bahārı var (G. 58/1)

Ḳanumda cān ne cān cān-ı zinde-i cāvīd
Başumda baḫt ne baḫt baḫt-ı tāc-ı sulṭānī (K. 33/4)

Geh ʿālem-i maʿnādaṭaleb-kār-ı ḥaḳīḳat
Gehṣūret-i ẓāhirde hevā-dār-ı mecāzuz (G. 284/3)

Hezārcān seni dil ile cüst ü cū eyler
Hezār dilseni cān-ile güft ü gū eyler (G. 168/1)

Sīnede cān gibi nihān sensin
Dīdede gün gibi ʿıyān sensin (Db. 17/1)

2.4.13. Tecrîd

Şâirlerin kendilerinden başka biriymiş gibi bahsetmeleri tecrîd sanatı olarak adlandırılmaktadır. Aşağıdaki beyitlerde "ey gönül", "ey Yârî" hitap cümleleriyle tecrîd sanatı yapılmıştır:

İller saña dīvāne dir sense edīb-i ʿaḳlsın
Kendüm bilelden **ey göñül** ferzāne buldum ben seni (G. 738/2)

Ṣarṣar-ı āh-ile olmaḳda dem-ā-dem üft ü ḫīz
Oldı **ey Yārī** tenüm ḫāşāk-i hāmūn-ı belāʾ (G. 8/6)

2.3.14. Tekrir

Anlatımı sesli ve âhenkli hâle getirmek, mânâyı vurgulamak ve söze doğallık katmak için şâir, sık sık tekrir sanatından istifâde etmiştir:

Göñül ḳaldı ser-i kūyuñda dīde rāh-ı ḥasretde
İki yārimden ayrıldum **ġarīb oldum ġarīb oldum** (G. 440/3)

Bāġa gel bülbül seḥer eyle nevā-yı **demdeme**
Beñzemez hem **kevn kevne devr devre dem deme** (G. 692/1)

Siyeh midād ile ey Yārī şāhid-i naẓmuñ
Siyāh pūş **siyeh** perçem oldı ḫāme gibi (G. 717/5)

2.4.15. Telmih

Şâir, klâsik şiir geleneği içerisinde telmihte bulunulan birçok olaya, şiirlerinde beytin anlam dünyasını zenginleştirecek bir unsur olarak yer verir. Aşağıdaki beyitte Hz. Peygamber'in torunlarından Hz. Hüseyin'in Kerbelâ'da şehit edilişine telmihte bulunulmuştur:

Ruḫṣat ey virdüñ yeter ol ġamze-i ḫūn-rīz ki
Eyledi dünyā yüzin **mānend-i rūz-ı Kerbelā** (G. 8/3-4)

Bir başka beyitte ise birinci mısrada Hz. Hızır ile "âb-ı çeşm-i giryânı" tamlaması bağlamında içene ölümsüzlüğü tattıran "âb-ı hayât"a ve ikinci mısrada Hz. Musâ'nın Tur dağında Cenâb-ı Hakk'ın tecellisine müşerref olmasına telmihte bulunulmuştur.

Ḫıżır yetişmese ger **āb-ı çeşm-i giryānı**
Yanardı **cān-ı Kelīm āteş-i tecellādan** (G. 512/3)

2.4.16. Tenâsüb

Birbiriyle bağlantılı ve uyumlu kavramların anlam zenginliği ve bütünlüğü oluşturmak için bir arada kullanılması demek olan tenâsüb sanatı klâsik şiirde en fazla başvurulan edebî sanatlardandır. Aşağıdaki beyitte "aşk-ı hezâr", "hüsn-i gül", "çemen"; "yaz-", "mecmû'a", "fâl" kavramları tenâsüblü bir şekilde kullanılmıştır:

ʿ**Aşḳ-ı hezār ḥüsn-i gülüñ** vaṣfını **yazar**
Mecmūʿa-ı çemende gelen **fālimüz** bizüm (G. 485/4)

Bir başka beyitte ise şâir, birbiriyle tenâsüblü "câm-ı Cem", "tertîb-i bezm" "der-i meyhâne", "mest-i mey-i devrân" tamlamalarıyla bir işret meclisini tasvir etmiştir:

Olmamışdur **cām-ı Cem tertīb-i bezm-i rūzigār**
Dil **der-i mey-ḫānede mest-i mey-i devrān** iken (G. 517/2)

2.4.17. Teşbih

Sözü daha etkili hâle getirmek için bir kavramın herhangi bir özellik bakımından kendisinden daha üstün veya daha meşhur başka bir kavrama benzetilmesi olarak tanımlanan teşbih, şâirin istiâre sanatı gibi çokça kullandığı edebî sanatlardandır. Şâirin hayâl dünyasını yansıtması bakımından da önemli olan bu sanatın kullanıldığı aşağıdaki beyitte şâir, ezan okumak için minâreye çıkan bir genci, fidan üzerinde nağme süsleyen (şakıyan) bir bülbüle benzetir:

Menār üzre eẕāna çıḳsa ol ṭıfl-ı nev-āġāze
Gören dir ʿandelīb-i naġme-pīrādur nihāl üzre (G. 678/2)

Teşbih sanatıyla kurulan bir başka beyitte, kulaktaki küpe seher yıldızına, zülüf içindeki yüz ise gece vakti doğmuş bir aya benzetilir:

Bināgūşuñda mengūşuñ gören necm-i seḥer dirler
Ruḫuñ zülfüñ içinde şebde ṭoġmış bir ḳamer dirler (G. 173/1)

Yine şu beyitte şâir, şekil bakımından kaşı râ (ر), zülfü ise dâl (د) harfine benzetir:

Bize kināye ile reddin itdügü telmīh
Meger ki kaşları rā zülfi dāl imiş bildüm (G. 467/2)

2.4.18. Teşhis

Dîvân şâirlerinin başvurduğu sanatlardan biri olan teşhis sanatı ile ilgili örneklere Yârî'nin eserinde de çokça rastlamaktayız. Aşağıdaki beyitte şarkılar söyleyerek daldan dala konan ve gül meclisinin harem bölgesinde ilginç şakalar eden bir bülbül tasvir edilmiştir. Şarkı söylemek ve şaka etmek insana ait vasıflar olup beyitte bülbüle atfedilmiştir:

Ḳonar **terāne** ile daldan dala **bülbül**
Ḥarīm-i meclis-i gülde ʿaceb **şaḳalar ider** (G. 112/6)

Şu beyitte ise şâir sevgiliye seslenerek "gonca senin ağzınla aynı renkte olduğundan beri bir avcı gibi olan sabah rüzgârı onun ağzını kanla yıkadı" diyerek "goncanın ağzı" ve "avcı sabah rüzgârı" ifadeleriyle teşhis sanatı yapmıştır:

Ṣayyād-ı ṣabā ḳana yudı aġzını anuñ
Hem-reng olalı **ġonce** senüñ aġzuña cānā (G. 12/4)

2.4.19. Tevriye-Îhâm

Söze güzellik katan ve anlamı zenginleştiren söz sanatlarından tevriye-îhâm sanatı şâirin kullandığı bir diğer edebî sanattır.[626]

Aşağıdaki beyitte "çekerler" kelimesi, hem beytin genel mânâsı içinde tespih çekmek hem de sabah olunca yıldızların çekilmesi, kaybolması mânâsını hatırlatacak şekilde kullanılmıştır:

Ki ṣubḥ olınca **çekerler** devām ḳadrüñ içün
Müsebbihān-ı felek sübḥa-i s̱üreyyāyı (K. 26/35)

---

626 bk. Menderes Coşkun, "Tevriye ve Çeşitleri Üzerine Düşünceler", *Turkish Studies* Volume 2/4 Fall 2007, s. 248-261.

Bir diğer beyitte ise "bir ân" kelimesi "kısa bir zaman dilimi", "hiçbir zaman" anlamlarını çağrıştırarak kullanılmıştır:

Aña **bir ān** viṣālüñ gibi iḥsān olmaz
Yārī-i zāra eger olur-ise iḥsānuñ (G. 387/6)

2.4.20. Tezat

Düşünce, duygu ve hayal arasında birbirine zıt olan nitelikleri ve benzerlikleri bir arada zikrederek oluşturulan tezat sanatının[627] eserde pek çok örneği bulunmaktadır:

Gāhī **bülend** ol gāhī **pest** bu tengnāy-ı dehrde
Kimse vücūduñ bilmesün **güncişk** mi yā ʿ**Anḳā** mıdur (G. 146/3)

ʿAşḳ kim bir kese ʿināyet ider
Tā **ezel**den **ebed** ḥimāyet ider (M. 4/55)

Dimiş o yār **cefā**yı yeter füzūn itdük
Biraz da ʿāşıḳa **luṭf u vefā**ya başlayalum (G. 461/3)

2.5. ATASÖZLERİ, DEYİMLER VE HALK SÖYLEYİŞLERİ

Atasözleri ve deyimler bir toplumun nesilden nesile aktarılan, herkes tarafından bilinen ve dilin tarihî süreci içerisinde oluşan kültür birikimidir. Özlü ve kalıplaşmış bu ifadeler söze çekici bir anlam kazandırdıkları için bu amaçta olan şâire en zengin şiir malzemesidir. Şâirler fikirlerini doğruluğu kamuoyu tarafından kabul gören atasözü ile belgelendirir ve güçlendirirler.[628]

Yârî'nin atasözlerinden ziyâde daha güçlü, renkli, âhenkli ve canlı bir anlatımı sağlamak için özellikle deyimlere şiirlerinde daha fazla yer verdiği görülmektedir. Bu kullanıma misâl olarak 399. gazele baktığımızda, hemen hemen bütün beyitlerde bir deyim zikredilmiştir:

Görince bi'l-bedāhe ruḫların ol māh-ı tābānuñ
Eli **yüregi ditrer** her seḥer ḫūrşīd-i raḫşānuñ

Ne yer kim sāye ṣalsa ḳāmet-i naḫl-i hevā-dāruñ
Nesīm-i nükhet-ile **cān bulur** bīmār-ı nālānuñ

Kemān-keşlikde tīr-endāzlıḳda hīç naẓīri yoḳ
Oḳın atmış yayın yaşmış kemān-ebrūda müjgānuñ

---

627 Cem Dilçin, *a. g. e.*, s. 449.
628 Nihat Öztoprak, *Cân u Cânân (İnceleme-Hüsn ü Aşk ile Karşılaştırma-Metin),* Türk Gençlik Vakfı, İstanbul 2000, s. 52-53.

İdersin pāy-māl-i pāy-ı ʿişve ʿāşıḳ-ı zārı
Meger ey serv maḥşerde **ele girmez** mi dāmānuñ

Birinüñ cānı yoḳdur Mānī vü Erjeng ü Bihzād
Nice taşvīr iderler ḳāmet-i serv-i ḫırāmānuñ

Bilür ol ġonce gül bülbül gibi zār olduġum ammā
Ḳulaġına ḳomaz tā nefḥa-i ṣūr olsa efġānuñ

Cihānda var mı bir taʿmīr ider ehl-i kerem şimdi
Nice maʿmūr ola Yārī binā-yı ḳalb-i vīrānuñ (G. 399/1-5)

Mesel veya darb-ı mesel olarak ifade edilen atasözleri ve deyimler, klâsik Türk edebiyatında îrâd-ı mesel veya irsâl-i mesel olarak anılan ve "bir fikri ispat için bir atasözünü veya hikmetli bir sözü delil göstermek"[629] demek olan bir söz sanatını oluştururlar. Diyebiliriz ki Yârî bu söz sanatını sözün büyüsünü sağlamada önemli bir kaynak olarak kullanmıştır.

Deyimlerin kullanımıyla ilgili olarak şu husûsu belirtmek gerekir ki şâir deyimleri her zaman günümüzdeki şekliyle kullanmamış, deyimlerin söz diziminde, kelime kadrosunda bazı değişiklikler yapmıştır. Ayrıca günümüzde kullanılmayan deyim ya da deyime benzer sözleri de kullanmıştır. Misâl olarak "deh düşmek" deyimi günümüzde "dikkat kesilmek" şeklinde kullanılmaktadır.

Şâirin deyimler, atasözleri ve halk söyleyişlerini çeşitli edebi sanatlar, mazmunlar çerçevesinde kullanması yaşadığı asırda görülen mahallileşme akımının bir başka ifadeyle atasözü ve halk söyleyişlerini şiirlerinde ustaca kullanan Sâbit ekolünün etkisinde kaldığını göstermektedir.

Eserde atasözlerine fazla rastlanmamasına rağmen atasözünü çağrıştıran halk söyleyişleri veya hikmetli sözler diyebileceğimiz özlü sözler dikkati çekmektedir. Bu ifadelerin beyitlerde yer alışı, mânâ bakımından veya kısmen iktibâs yoluyla olmaktadır. Şâir "bu meseldür", "meşhûr meseldür" "meseldür" gibi ifadelerle o sözün atasözü olduğuna veya o dönemde yaygın kullanıldığına işaret eder. Daha çok Türkçe atasözü ve deyimleri kullanılmakla birlikte az da olsa Arapça ve Farsça örneklerine de rastlanmaktadır.

Bu başlık altında önce atasözleri harf sırasına göre verilmiş, atasözü gibi kullanılan ifadeler ve halk söyleyişleri tertip sırasına göre verildikten sonra deyimler de harf sırasına göre dizilmiştir. Atasözleri ve halk söyleyişlerinin geçtiği beyitler veya bendler verilmiş, deyimlerde ise bir tane örnek verildikten sonra deyimin zikredildiği diğer yerler dipnotta belirtilmiştir.

---

629 M. A. Yekta Saraç, *Klâsik Edebiyat Bilgisi Belâgat*, R Yayınları, İstanbul 2000, s. 243.

Atasözleri ve deyimler bu bölümde aktarılırken Türkçedeki karşılıkları temel alınarak değerlendirilmiştir. Meselâ eserde "ömre sermâye katmak" şeklinde kullanılan deyim, günümüzdeki kullanımı olan "ömrüne ömür katmak" şekliyle alınmıştır. Fakat "kıl kondurmamak" gibi günümüzdeki kullanımıyla kelime farklılığı olan deyimlerde orijinali yazılıp bugünkü kullanımı dipnotta belirtilmiştir. Bunun yanı sıra *Dîvân*'da vezin ve kafiye gibi zaruretlerle deyimden bir ya da iki kelimenin Arapça veya Farsça karşılığının kullanıldığı örnekler de görülmektedir. Bu şekildeki kullanımlarda farklı bir deyim olmadığından parantez içinde kullanılan Arapça ve Farsça kelimeler gösterilmiştir.

Tespit edebildiğimiz atasözleri ve deyimler şöyledir:

2.5.1. Atasözleri

Deliye (Dîvâneye) kalem olmaz

Gösterme benānuñı meded ʿāşıḳ-ı zāra
Dīvāneye meşhūr meṯeldür **ḳalem olmaz** (G. 287/3)

Bülbül (Andelîb) gülden vazgeçmez (fâriğ olmaz)

Görince dāġ-ı ʿaşḳuñ sīnem üzre dil fiġān eyler
Meṯeldür ʿ**andelīb olmaz gül-i gülzārdan fāriġ** (G. 337/3)

İnsan ihsânın kuludur

Olur iḥsān-ile insān ʿ**abīdü'l-iḥsān**
Südde ḳıl bende-i dergāhuñı tabʿīd (K. 27/44)

Luṭf ḳıl luṭf k'ider ādemi ʿabd-i fermān
Bu meṯeldür olur insān ʿ**abīdü'l-ihsān** (G. 527/1)

Haydan gelen huya gider:

Ez-bād-ı hevā āmed ü ber-bād-ı hevā reft
Maẓmūnı ile bād-ı ṣabā şebneme düşdi (G. 791/2)

Hayır ancak ortadadır:

Reh-rev-i ḫavf u recāʾ ol gözleme semt-i ġalaṭ
Nāṭıḳu'l-ḥikmet ne dir **lā ḫayrun illā fi'l-vasaṭ** (Mt. 58)

2.5.2. Atasözü Gibi Kullanılan İfâdeler

Her dāḫil olan kūyuña mihmānuñ olur mı
Her zāyir olan Kaʿbe'yi şeyḫü'l-ḥarem olmaz (G. 287/4)

Ol mevhibe-i feyż-i Ḫudāvend-i ezeldür
Her devlete mālik kişi ṣāḥib-i kerem olmaz (G. 290/2)

Beẕl eyler idi ʿāleme gencīne-i dāreyn
Erbāb-ı keremde hele lā vü neʿam olmaz (G. 290/3)

Ġarḳ olsa eger pātīle-i ḫʿān-ı Ḫalīl'e
Elbette gedā-çeşm olan muġtenim olmaz (G. 290/8)

Kerīm olan kerem eyler leʾīm olur nākes
Münāsib-i güher-i ẕātını bulur herkes (G. 311/1)

Böyledür ḳāʿide-i ʿālem-i bī-gāne-nüvāz
Dūst ẓann eyledügüñ düşmen olur bir demde (G. 361/2)

ʿAşḳ anı mest-i melāmet eylemiş Mecnūn gibi
ʿ**Aḳla** Yārī **pend kār etmez** hemān dīvāne ol (G. 413/7)

Tīġ-i zebān-ile beni mecrūḥ eyledüñ
Dil yāresi oñulmazımış ey ṭabīb-i cān (G. 563/2)

Bir kāh ṭaleb etmez edānīden olan merd
Dönse teni perhīz ile bir kāhrübāya (G. 642/4)

Kişi mālıyla müstefīd olmaz
Ṭāḳ-ı eyvān-ile bedīd olmaz

ʿ**İlm-ile muttaşıf olan erdür**
Yoḫsa **māl-ile kes ferīd olmaz** (Db. 49/1-2)

2.5.3. Halk Söyleyişleri

Biri giderse biri gelür yine yerine
Āmed ü şüd ḳavāyim-i leyl ü nehārı gör (G. 79/3)

Kemer deyü miyān-bendüñ ser-i zünnāra bend etdüñ
Senüñ itdüklerüñi zāhidā **bir müslümān etmez** (G. 291/7)

Çözse ne ʿaceb zülf-i ḫam-ender-ḫamı şāne
Cānbāzdur aḫşamı görüp dārını çözmiş (G. 312/3)

Gehī sulṭān-ı vaṣluñ geh gedā-yı derd-i hicrānuñ
Ḳalurlar dilde ʿ**ömri çoġ ola** ol iki mihmānuñ (G. 374/1)

Başını kesseñ de etmez rūzigāra ser-fürū
Özge müstaġnī olur server-hevā-yı ʿaşḳ olan (G. 550/2)

Yārī esīr-i pister-i hicrānuñ olalı
Hīç şorma ḥālini anuñ ey şūḫ-ı dil-sitān (G. 563/7)

Dilleri ḳurtar **ne var** ol ḫam-be-ḫam-ı zencīrden
Bend-i zülfüñ zīr-i destāruñda pinhān eyleme (G. 596/5)

Ne lāzım başuña ḳayd-ı taʿalluḳ bilsem ey Yārī
Elüñ çek rişte-i iḳbālden miḥnet keşīd olma (G. 636/6)

Al beni sīneñe tā rūḥ-ı revān eyle beni
Ser-be-ser cism-i laṭīfüñ gibi cān eyle beni (G. 712/1)

2.5.4. Deyimler

Ağzının suyu akmak:

Nem-i reşāşe-i kilk-i midāduñ ey Yārī
Aḳıtdı aġzı şuyın ṭabʿ-ı āb-ı ḥayvānuñ (G. 372/10)

Akla (Havsalaya) sığmamak:

Şıġamaz ḥavşalaña lehçe-i ʿaşḳ ey Yārī
Ḳaṭre nūş eyleyebilsün mi yem-i ummānı (G. 780/8)

Aklını almak:[630]

Zülf-i yāra bend iken ḫaṭṭına da bende geçer
Varduġınca ʿ**aḳlın aldurdı** dil-i dīvānemüz (G. 249/4)

Allah (Hudâ) bilir:

Ben şaḳınmam **Ḫudā bilür** şiʿrüm
Nükte-sencān olan eḥibbādan (Kt. 55/1)

Allah'ı seversen:[631]

Pisteri cennete dönmiş yatur ʿuryān o melek
Nice ṣabr eylesün **Allāh'ı severseñ** ādem (G. 453/4)

Ayağa düşmek:[632]

Çekmeyen cām-ı ṣafā-baḫşuñı ḥālet mi bulur
Düşmeyen ayaġuña pāye-i rifʿat mi bulur (G. 234/1)

---

630 G. 528/1.
631 G. 528/6.
632 G. 17/2, G. 755/2.

Ayağa salmak:[633]

Gözüm yaşıyla boyatdum o naḫl-i şimşādı
Ayaġa şaldı beni şimdi ḳadd-i āzādı (G. 728/1)

Ayağının tozu ile:

Yetiş meded **ayaġuñ tozı ile** mecrūḥam
Devā-yı şīşe ile eyle baña tīmārı (Tb. 2/9/6)

Ayak (Kadem)basmak:[634]

Ṣanur bināsını anuñ metīn ü müstaḥkem
Bu pāy-gāh-ı cihāna **başar ḳadem** ādem (G. 483/4)

Ayak teri:

Ḳadem getür yine bezme ʿaraḳla ey sāḳī
Ayaḳ deri virelüm saña naḳd-i ʿaḳlı ol ān (Tb. 2/7/4)

Ayakları yere basmamak

Ayaġı başmaz idi *yere* şevḳ-ı vuṣlatdan
O şevḳdür getüren pāy-ı dāra Manṣūr'ı (G. 807/3)

Ayakta koymak (ayakta kalmak):[635]

Meẕāḳ-baḫş ola raṭl-ı girān-ı luṭfuñ ṣun
Ḳoma ayaḳda benüm gibi ehl-i ʿirfānı (K. 29/58)

Bağrı yanmak:

Bu deñlü **baġrı yanmış**ken yine bülbül sürūd eyler
Şeh-i gül meclisinde naġme-senc-i sūz u sāz olmış (G. 324/5)

Baş eğmek:[636]

Baş eger miydüm ben ey Yārī sipihrüñ māhına
Necm-i baḫt-ı tāb-nāküm şuʿle-dār olsun hele (G. 599/6)

Baş eğmemek:[637]

Keştī-i cismin ṣalar ʿummān-ı baḥr-i ḥayrete
Rūzigāra **baş egmez** āşinā-yı ʿaşḳ olan (G. 550/4)

---

633 Db. 56/1, G. 81/2.
634 G. 243/5, G. 698/3.
635 K. 32/38.
636 K. 28/37.
637 G. 613/5, G. 676/6.

Başa çıkmak:

Kūh-ken-veş terk-i ser ḳılduḳ ṭarīḳ-i ʿaşḳda
Çıḳmasa başa ʿaceb mi ṣanʿat-ı girdārımuz (G. 252/3)

Başı göğe (eflâke) değmek:

Yārī gibi zamānede āzāde merd olan
Eflāke degse başı bıraḳmaz fenāsını (G. 743/6)

Başına toprak (türâb) saçmak:

Aġyār o şāh-ı ʿālem gelmedi deyü Yārī
Başına ḥayretinden ḫaylī **türāb şaçdı** (G. 779/5)

Başıyla oynamak:

Başıyla oynamada zülfüñ içre biñ ser-bāz
Nice yere düşürür bir ḳılın anuñ ʿālem (G. 469/3)

Baştan çıkarmak:[638]

Başdan çıḳarduñ eyledüñ āvāre göñlümi
Āşüfte-ḥāl-i zülf-i perīşānuñ eyledüñ (G. 370/2)

Bel bağlamak:

Bil baġlayamaz ol ṣanemüñ vaṣlına ʿāşıḳ
Ḥall olmayıcaḳ rişte-i zünnār nühüfte (G. 618/5)

Bende geçmek:[639]

Esīr-i zülfüñin dil yine ḫaṭṭına **geçer bende**
Niçün dīvānesin zencīr-bend-i imtiḥān etmez (G. 291/5)

Bir avuç:

Getür o dürd-i sifāl-i melāmet-efrūzı
Derūnumı **bir avuç** ṭopraġ-ile ḳıl şādān (Tb. 2/7/7)

Bir elden- Gönül yapmak:

Ḫarāb **göñlümi yap** cām-ı şīşe-i mey-ile
Bir elden ur yine ḳaṣr-ı neşāṭ-ı nev-bünyān (Tb. 2/7/8)

---

638 G. 657/4, G. 771/6.
639 G. 249/4, G. 301/2, G. 514/5.

Burnundan getirmek:

Leb-i cānāna vāsıṭ'oldı deyü
Burnumuzdan getürdi dūdı bize (Kt. 39/2)

Can atmak:[640]

Cān atar giryān olup görse ne dem şemʿ-i ruḫın
Olmadı uşlanmadı ṭıfl-ı dil-i dīvānemüz (G. 270/5)

Can vermek:[641]

ʿÖmre sermāye ḳatar āb-ı ḥayāt-ı süḫanı
Cān virür ḫastelere laʿl-i şeker-rīzinden (G. 574/2)

Canına kâr etmek:

O deñlü **cānına kār itdi** şiddet-i sermā
Per-i hezārı ider bulsa pīrehen ġonce (G. 659/3)

Canından usanmak:

Bu şeb meclisde vaṣf-ı ḫancer-i ḫūn-ḥʿārın itdükçe
Raḳīb-i ḫaste-i mecrūḥı **cānından usandurdum** (G. 463/3)

Cefâ çekmek:

Zencīr-i zülfinüñ göriñüz mübtelāsını
ʿUşşāḳ **çekdiler** ḳırılınca **cefā**sını (G. 743/1)

Ciğer paresi:[642]

Cā-be-cā her açılan lāleleri kühsāruñ
Cigeri pāresidür Kūh-ken-i bīmāruñ (G. 365/1)

Ciğeri kan (hûn) etmek:

Nigeh-ile nice ülfet idebilsün ʿāşıḳ
Ġamzesi ṭaʿn-ı sitemle **cigeri ḫūn eyler** (G. 201/3)

Ciğerini delmek:

Ġarḳ olsa ʿaceb mi dil-i Yārī yem-i ḫūna
Deldi cigerin ḫancer-i bürrān-ı maḥabbet (G. 27/6)

---

640 G. 689/2, G. 725/6.
641 G. 63/2, G. 729/2.
642 G. 378/2.

Çekip çevirmek:

Felek **çekdi çevirdi** gördi bir maʿnā ẓuhūr etmez
Bu pergār-ı belāda noḳṭa-veş şimdi nihān olduḳ (G. 358/2)

Dağ üstü bağ olmak:[643]

Baña hevā-yı ʿaşḳ-ile **dāġ üsti bāġ olur**
Gül gibi Yārī dāġlarum ḫūn-çegān ider (G. 185/8)

Daldan dala konmak:

Ḳonar terāne ile **daldan dala** bülbül
Ḥarīm-i meclis-i gülde ʿaceb şaḳalar ider (G. 112/6)

Dikkat kesilmek (Deh düşmek):

Görüp ol iki siyeh ḫāli ān-ı ḥüsnüñde
ʿAceb mi **deh düşer** isem miyān-ı ḥüsnüñde (Mu. 49)

Dil belâsı:

Gehī şemşīr-i ġamze gāh ḫavf-ı ḫancer-i dil-dūz
Cihānda çekdügi hep ehl-i ʿaşḳuñ **dil belāsı**dur (G. 213/3)

Dil dökmek:

Dīde-i ḫūn **dil döküp** meyl-i çerāġān eylemez
Dāġlar sīnemde yer yer lāle-zār olmış çe sūd (G. 53/7)

Dil uzatmak:

Bir ġamze içün **dil uzad**urmış bize aġyār
Kesdi hele aramızı şemşīr-i maḥabbet (G. 29/3)

Dile gelmemek:

Ḫayāl-i nükhet-i zülfi niçün **dile gelmez**
Ṭutalum ol perī gözden nihān imiş bildük (G. 395/2)

Dünya gözüne (dîdeye) dar olmak:[644]

Teng ü **tār ol**sa ʿaceb mi **dīdeme dünyā** benüm
Çünki mirʾāt-i cemālüñden beni devr itdiler (Kt. 51/2)

---

643 G. 701/4.

644 Günümüzde "dünya gözüne zindan olmak (görünmek veya kesilmek)" şeklinde kullanılmaktadır.

Dünya gözüyle görmek

Ṣalduñ hevā-yı ʿaşḳuñ ile ġurbete beni
Dünyā göziyle görmek olur mı ʿaceb seni (Mt. 136)

Dünyalara değişmemek:

Gülzār idi ġonce dehānān ile bezmi
Dünyāya degişmezdi mey-i gül-fāmı (G. 745/4)

Dünyayı dar etmek:

Başumda āteş-i bī-dūd gözümde eşk-i ḫūn-ālūd
Görinmez kevkeb-i mesʿūd baña **tar itdi dünyāyı** (K. 16/82)

Eksik olmamak:[645]

Gāh ḫavf-ı rūz-ı hicrān gāh ümmīd-i viṣāl
Eksük olmaz dilde Yārī her zamān āsīb-i şūr (G. 235/7)

El çekmek:[646]

Ne lāzım başuña ḳayd-ı taʿalluḳ bilsem ey Yārī
Elüñ çek rişte-i iḳbālden miḥnet keşīd olma (G. 636/6)

El çekmemek:

Elüm çekmezdüm aşlā rūzigār-ı nā-müsāʿidden
Eger çeksem o dürr-i pāki gird-āb-ı der-āġūşa (G. 696/3)

El kesmek:

Ben nice **el kesem** şiken-i zülf-i yārdan
Dil-beste-i maḥabbet ü ḳalb ise pür-hevā (K. 2/62)

El uzatmak:

Kāfūr nice **el uzadur** Yāriyā aña
Rāciḥ midür o sāʿid-i sīmīn dırāzdan (G. 572/5)

El üstünde tutmak:

Ḳoma ayaḳda bu maṣnūʿ-ı muraṣṣaʿ-güheri
Raġbet it aña **el üstinde** eyā kān-ı kerem (K. 32/38)

---

645 G. 265/2, G. 561/3.
646 G. 114/2.

El vermek:[647]

Saña **el virmiş** iken baḫt ʿālī-şānī sulṭānum
Dirīġ etme elüñden geldügi iḥsānı sulṭānum (G. 449/1)

El vurmak:[648]

Ne zülf-i yāra **el urdum** ne būy-ı baḫtumı buldum
Şikāyet rūzigārumdan şikāyet rūzigārımdan (G. 499/4)

El yumak:

Bulaşmam cām-ı ṣahbā-yı neşāṭa **el yudum** dermiş
Yine rez-duḫterin ālūde-dāmān olduġın görsek (G. 385/4)

Elden(Destten) bırakmamak/düşürmemek:[649]

Ḫātem-i devlet idi ol sāġar-ı yāḳūt-fām
Cāmını Cem hīç **destinden düşürmez**di müdām (G. 489/6)

Elden gitmek:

Gitdi elden dil ü ʿaḳl u daḫı ṣabr u ārām
Yārī-i dil-şüde gör kim nice nāçār olmış (G. 322/5)

Ele almak -Çekip çevirmek

Ele al çek çevir üstād elinden çıḳmışa dönsün
Dü-tā ḳaddüm ḳo şaṣt-ı dest-i ġamzeñde kemān olsun (G. 509/3)

Ele almamak:

Göreydüñ ḳaṭre ḳaṭre rīziş-i ḫūn-ābe-i çeşmüm
Eliñe almaz idüñ sübḥa-i mercānı sulṭānum (G. 449/4)

Ele girmemek:[650]

Girmez ele Yārī bu dem elde gerekdür cām-ı Cem
ʿĀlem ṣafāda muġtenim bu rūz-ı yümn-endūzdur (G. 245/6)

Elem çekmek:

Elem çekme bu ʿummān-ı belānuñ mevc-i şūrından
Yürüt keştī-i baḫtı sāḥil-i ʿayşa baʿīd olma (G. 636/3)

---

647 G. 493/5, G. 732/2.
648 G. 526/2.
649 G. 641/2, G. 745/2, G. 751/2, G. 758/9, G. 814/1.
650 G. 298/1-7, G. 399/4.

Eli açık (Güşâde-dest):

Güşāde-dest olamam her leʾīm-i zerrāḳa
Ġınā-yı ḳalb ile müstaġnī-i cüvān-merdem (G. 427/6)

Eli değmek:

Bir niyāza **el deger** mi eşk-i çeşmi silmeden
Varduġınca ceẕr ü med-ḫīz oldı mevc-i nāẓ ise (G. 643/5)

Eli ermemek:[651]

Dāmen-i yāra **el irmez** elimüzden ne gelür
Şükrdür kārı hemān bī-kes olan nā-çāruñ (G. 365/5)

Eteğine (Dâmânına) yapışmamak:

Sen niçün şekvā idersin dehrden
Kimse **yapışmaz** senüñ **dāmānuña** (G. 688/2)

Fitne salmak:

Fitne şalmış ʿāleme bir bī-emāndur ġamzesi
ʿĀlem-ārālıḳda āşūb-ı cihāndur ġamzesi (G. 737/1)

Gam çekmek:[652]

Cām-ı leb-rīz-i murādı çekmesüñ **ġam çekmezüz**
Ḥamdü lillāh cürʿa-nūşān-ı reh-i mey-ḫāneyüz (G. 258/5)

Göbeği burmak (kıskanmak) :

ʿAceb midür **göbegi bursa** deşt-i ḥayretde
Görince ḫāl-i siyāhuñı nāfe-i āhū (G. 587/2)

Gönlü açılmamak:[653]

Ġonce-veş her dem **açılmaz göñlüm** ey Yārī benüm
Gül gibi meclisde cām-ı erġuvānı çekmesem (G. 465/8)

Gönlü düşmek:

Göñül düşer miydi dilberde ṣafvet olmayıcaḳ
Ziyād olur mıydı hīç ʿaşḳ-ı ʿişmet olmayıcaḳ (G. 357/1)

---

651 G. 642/1, G. 701/5.
652 G. 735/3.
653 G. 648/6.

Gönlünü açmak:

Her nigāhuñda gül-i ʿişveyi ḫandān eyle
Göñlin aç bülbül-i şūrīdeyi nālān eyle (G. 661/1)

Gönlünü hoş etmek (Tatyîb-i hâtır eylemek):

Bu ṣenā-ḫ͗ānı ʿaceb **taṭyīb-i ḫāṭır eyledüñ**
Dest-i luṭfuñla baña ṣunduñ iki bī-ḫār gül (K. 21/26)

Gönül almak:[654]

Dilleri çeşm-i siḥir-sāzına meftūn eyler
Göñül almaḳda hele gör nice efsūn eyler (G. 201/1)

Gönül (Dil) bağlamak:[655]

Nice **dil baġla**sun ādem girih-i zülfine kim
Bir baḳışda nice biñ ʿāḳılı mecnūn eyler (G. 201/2)

Gönül vermek:[656]

Böyle bir şūḫa **göñül virmek** ʿaceb müşkil imiş
Ġamzesi bulsa şehīd eyler idi dünyāyı (K. 35/13)

Gönül (Dil) yakmak:[657]

Bir genc-i bī-kerāne-i esrār iken dirīġ
Yaḳduñ dil-i ḥazīnümi vīrāne eyledüñ (G. 379/3)

Gönülden (Dilden) çıkarmak:

Çıḳar dilden ġam-ı ferdāyı meʾyūs-ı medīd olma
Tevekkül ḳıl hemān luṭf-ı Ḫudā'dan nā-ümīd olma (G. 636/1)

Göz açıp kapayıncaya kadar:[658]

Cihānuñ şeş cihātın devr ider **göz yumup açınca**
Göñül çarḫ-ı berīnüñ bir hümā-yı lā-mekānıdur (G. 125/4)

---

654 G. 782/3.
655 G. 508/5, G. 730/3.
656 G. 254/6, G. 440/6, G. 729/1, G. 796/9.
657 G. 699/3.
658 K. 15/14, G. 57/8, G. 141/1.

Göz açtırmamak:[659]

Mümkin idi görmek şeref-i rūz-ı viṣāli
Göz m'açdurur ammā ġam-ı dem-ber-dem-i hicrān (G. 564/5)

Göz değmek:

Mirʾāt-i pāk-i sīneñe **gözi ṭoḳınma**sun
Ey cismi nūr-ı pāk ṣaḳın āfitābdan (G. 534/4)

Göz ucuyla bakmak:[660]

Bir **göz ucıyla baḳ**maġa ʿāşıḳa ʿār ider o şūḫ
Ṭurma girişmesi ider ġamzeye ilticā-yı nāẓ (G. 272/3)

*Gözden (Nazardan) düşme*k:

Her dem öñinde böyle **naẓardan düşer** faḳīr
İşrāb ḳılsa dīdelerüm mācerāsını (G. 743/4)

Gözden kaybolmak (nihân olmak):

Ṭutalum ol perī **gözden nihān** ise Yārī
Ḫayāl-i ḥüsni göñülde yine kemāhīdür (G. 246/7)

Gözü akmak:

Ṣubḥ-ı maḥşer olsa da Yārī'yi bīdār etmeye
Şām-ı ḥasretde **göz aḫmaz** oldı ol efkārdan (G. 537/5)

Gözü kalmak:

Çerāġ-efrūz olur māh-ı şeb-ārā gibi meclisde
Gözüm ol gerden-i kāfūr lemeʿānuñda **ḳal**mışdur (G. 195/5)

Gözü kararmak:

Yārī'yi görse **gözi ḳarar**ur ġurūrdan
Sermest-i naḫvet olsa o çeşm-i sipāh-ı nāz (G. 251/6)

Gözün(ün) üstünde kaşın var dememek:[661]

Gözüñ üstinde ḳaşuñ var dimeye kimse saña
Meşhūr olup düşme elden ele Ḫātemcesine (G. 700/2)

---

659 G. 757/6.
660 G. 324/1, G. 643/5.
661 G. 722/2.

Gözüne (bir şey) görünmemek:

Benem o telḫ-i gelū-yı ḫumār-ı ʿaşḳ u hevā
Gözüme gelmeye çeksem bu ne ḫam-ı mīnā (Tb. 2/10/1)

Gözüne uyku (hâb) girmemek (gelmemek):

Ḫ˘āb gelmez *göze* zencīr-i cünūn ḫavfından
Fikr-i zülfüñ ʿaceb uġratdı beni sevdāya (G. 697/3)

Gözünü açmamak:

Ol ġamze şöyle mest-i ser-endāz olup yatur
Ol çeşm-i ḫufte **gözini açmaz** ḫumār ile (G. 652/2)

Gözünü almak:

Alsun gözin ʿadūnuñ zīb-i nuḳūşı Yārī
Tīġ-i zebāna ṭurma teʾsīr-i cevher eyle (G. 651/7)

Gül gibi açılmak-Bahtı açık (olmak):

Hemīşe **gül gib'açıl** gülşen-i leṭāfette
Hemīşe **baḫtuñ açıḳ** ṭāliʿüñ küşāde ola (G. 648/3)

Gülüp açılmak:

Niçün **gülmez açılmaz** söylemez ol ġonce-fem baña
Dil-i maḥzūnumı luṭf-ı süḫanla şād itmez mi (G. 755/3)

Hâk ile yeksân etmek:

Başma kefş-i nāz-ile ʿuşşāḳ-ı ser-gerdānuñı
Bir alāy üftādeyi **ḫāk ile yeksān eyle**me (G. 596/4)

Hiçe satmak:

Hīçe şata himmetüm ser-ā-pā
Mevrūṯum olursa mülk-i Dārā (M. 3/91)

Hoş görmek:

Būs iden laʿlin o ḫaṭṭ-ı mūy-dārı **ḫoş görür**
Bādeyi nūş eyleyen renc-i ḫumārı **ḫoş görür** (G. 238/1)

İki gönül bir olmak:

İki gönül bir olurdı o māh-ile ammā
Ne çāre kevkeb-i baḫtuñda devlet olmayıcaḳ (G. 357/4)

Kadrini bilmek:

Ehl olan **ḳadrüñ bilür** ṣaff-ı niʿāl ile yerüñ
Etme çarḫuñ ḫ˘astegār-ı pāye-i ikrāmını (G. 735/5)

Kan ağlamak:[662]

Sürḫ eşkümden benüm bir nāme yaz ey çeşm-i dil
Anda **ḳan aġla** süveydā-yı derūnuñdan biraz (G. 288/6)

Kan üstüne kan eylemek:

Ey mest-i ḫ˘āb-ı bezm-i nāz bī-tāb-ı sermestī iken
Aġyāra gösterme lebüñ **ḳan üstine ḳan eyleme** (G. 699/2)

Kan olmak:[663]

Pek mest ḳılma çeşmüñi bezm-i neşāṭda
Taḥrīḳ-ı ġamzeñ ile ara yerde **ḳan olur** (G. 209/2)

Kan tere batmak (girmek):

Ḫum içre **ḳan dere gir**miş ṣıḳılmış āteşden
Bu gice meclise geldi o şūḫ-ı ṣāf-ı derūn (Tb. 2/6/5)

Kan yutmak:[664]

Nice dem **ḳan yutduġın** rindān dest-i şıḥneden
Ḥüccet etmiş sürḫ-i eşki ḫāne-i ḥammārda (G. 660/4)

Karşı durmak:

Ne dem şemşīr-i ġamzeñ ḫışma gelse bī-emān olsa
Nice **ḳarşu ṭurur** ʿāşıḳlaruñ ger Ḳahramān olsa (G. 627/1)

Karşısına dikilmek:

Dikilüp ḳarşusına ṭursaḳ ʿaceb mi yāruñ
Cānı āmāc-geh-i nāvek-i müjgān iderüz (G. 303/4)

Kenara çekilmek (çıkmak):

Telāṭum eylemedin mevc-i eşk-i ṭūfānum
Kenāra çıḳ hele ḳandesiñ ey dür-i nā-yāb (Kt. 17/3)

---

662 G. 424/4, G. 662/4.
663 G. 276/4, G. 378/4.
664 G. 730/4.

Kıl kadar(denli):

Ḫayāl-i mār-ı zülfüñ dīdeden **ḳıl deñlü** ayrılmaz
Meger vīrāne göñlüm tā ezel genc-i nihānīdür (G. 228/4)

Kıl kondurmamak:[665]

Ḫırḳa-i peşmīnine bir **ḳıl ṭoḳındurmaz**dı hīç
Zāhidüñ ālūde-dāmān olduġın gördük hele (G. 650/4)

Kıyamet kopmak:

Ol zamān başuña **ḳopmaz**dı **ḳıyāmet** seyr it
Ḳāmet-i cilve-ger-i serv-i ḫırāmānına baḳ (G. 348/3)

Kulağına koymamak:[666]

Bilür ol ġonce gül bülbül gibi zār olduġum ammā
Ḳulaġına ḳomaz tā nefḥa-i ṣūr olsa efġānuñ (G. 399/6)

Kulağına (Gûşuna) girmemek:

Gūş-ı hūşuñ penbe-i ġafletle pür olmış yine
Gūşuña girmez senüñ remz ü işāret ey göñül (G. 411/6)

Kulağını bükmek(büzmek):

N'ola diñlenmese ey Yārī nevā-yı ney-i ʿaşḳ
Büzdiler şimdi **ḳulaġın** hüner-i ḳānūnuñ (G. 378/6)

Kurban olmak:[667]

Tīġüñi der-kār idüp açduḳça sen bāzūlaruñ
Mīş-i cān-ı Yārī her dem yoluña **ḳurbān olur** (G. 229/5)

Küp düşmek:

Ḫum-ı mey gibi **küp düşer** zāhid
Görse meclisde ẕevḳ-ı rindānı (Kt. 64/2)

Mahrum etmek:

Kerem ḳıl **eyleme** neẕẕāreden beni **maḥrūm**
Seni görince ṭolar şevḳ ḳalb-i maḥzūna (G. 632/3)

---

665 G. 746/6. Günümüzde "toz kondurmamak" şeklinde kullanılmaktadır.
666 G. 743/3.
667 G. 703/1.

Minnet etmemek:

Biñ cām-ı emel ṣunar her gāv-dil ü dūna
Minnet mi ider ʿāḳıl bu devlet-i gerdūna (G. 662/1)

Minnet (altında) kalmamak:

Āhum açar iken şiken-i zülf-i nigārı
Minnet mi ḳalur Yārī meger bād-ı ṣabāya (G. 642/5)

Mum etmek:

Mum eyler seng-i ḫārāyı dil-i pür-nūr-ı aḫlāḳuñ
Dil-i sendān gibi dāyim şerer-pāş-ı ḥadīd olma (G. 636/4)

Okunu attı, yayını yasdı:

Kemān-keşlikde tīr-endāzlıḳda hīç naẓīri yoḳ
Oḳın atmış yayın yaşmış kemān-ebrūda müjgānuñ (G. 399/4)

Ömrüne ömür katmak (Ömre sermâye katmak):[668]

Şām-ı ġamda ʿıṭr-ı ʿanber-bīzi geldükçe dile
ʿ**Ömre sermāye ḳatar** ol zülf-i ferḫāl-i dırāẓ (G. 288/4)

Sîneye çekmek:

İrse seyyāre-i baḫtum n'ola burc-ı şerefe
Bu gice **sīneme çekdüm** o meh-i tābānı (G. 754/2)

Tuğra çekmek:

Şanma ebrūdur debīr-i ṣunʿ-ı sulṭān-ı ezel
Ṣafḥa-i rūyını emr etmiş anuñ **ṭuġrā çeker** (G. 110/2)

Tuzağa (Dâma) düşmek:

Ṭabʿı ʿālīdür bülend-pervāz ider girmez ele
Dāma düşmez bir hümā-yı lā-mekāndur ġamzesi (G. 737/2)

Üstüne girmek:

Server-i ebr-gūn rikāb-ı pāyuña yüz sürmedüm
Ser-firāz **üstüme gir**emez mi dāmānuñ senüñ (G. 386/4)

Yakayı kurtaramamak-Gözünü açmak:

Yaḳan ḳurtaramazsın aç gözüñ ey çarḫ Yārī'den
Girerse pençe-i āhına bir kerre girībānuñ (G. 374/8)

---

668 G. 528/2.

Yakayı kurtarmak:

Ḳurtarmaḳ olurdı **yaḳa**muz dest-i elemden
Pāy-ı ḳadeḥ ü dāmen-i bī-rām ele girse (G. 617/3)

Yanına kalmak:[669]

Hezārān ḳaṭre ḳanum gerd-i dāmānuñda ḳalmışdur
O tīġ-i ġamze n'etdiyse baña **yanuñda ḳalmış**dur (G. 195/1)

Yanıp yakılmak:[670]

N'ola dil **yansa yaḳılsa** tāb-ı şemʿ-i ḥüsnüñe
Dūdmānından dil-i pervāne eyler mi gürīz (G. 273/5)

Yazıklar olsun:

Ḳalur pejmürde bīḫi şūre-i nisyānda ey Yārī
Yazuḳlar ġonce-i naḫl-i emel berg ü nevā virmez (G. 283/5)

Yere çalmak:

Yerlere çalduñ şikest itdüñ dil-i pür-ḫūnumı
Şīşe-i ṣahbā mı ṣanduñ anı ey mest-i şürūr (G. 235/6)

Yerinde yeller esmek:

Faṣl-ı ḫazān bir gün ider anı tārümār
Güller **yerinde yeller ese** rūzigārdur (G. 102/5)

Yerlere geçmek:

Dilerin **yerlere geç**sün bu kühen-kāḫ-ı felek
Ki ider ehl-i dile rāh-ı ümīdin mesdūd (K. 34/15)

Yüreği titremek:

Görince bi'l-bedāhe ruḫların ol māh-ı tābānuñ
Eli **yüregi ditrer** her seḥer ḫūrşīd-i raḫşānuñ (G. 399/1)

Yüz göstermek:

Her gice nā-dīde ḫ˘ābum fikr-i zülf-i yārdan
Yüz virürsem ḫārlar **yüz göster**ür bālīnden (G. 553/5)

---

669 G. 557/5.
670 G. 469/5, G. 560/2.

Yüz sürmek:[671]

Cūy-ı eşki dökelim ayaġına **yüz sür**elüm
Biraz ol servi temennā-yı der-āġūş idelüm (G. 486/3)

Yüz tutmak:

Yüz ṭutarsa baña āyīne-i luṭf u keremüñ
Gülerek çehre-i maḳṣūdum olur anda bedīd (K. 27/43)

Yüz vermemek:[672]

Virme yüz neẓẓāre-i çeşm-i füsūn-perdāzuña
Ol da ḫaṭṭuñ gibi āḫir fitne-i devrān olur (G. 229/4)

Yüzü açılmak:

Ṣaḥīfe-i varaḳ-ı gül-ʿiẕārın aldı ele
Açıldı güldi **yüzi** oldı şād u şen ġonce (G. 659/8)

Yüzü kızarmak:

Biñ dil-i sūzānı çāk etse **yüzi ḳızmaz** yine
Gūyiyā bir ejder-i āteş-feşāndur ġamzesi (G. 737/7)

Yüzü suyu dökmek:

Yüzi şuyın yere **dök**di bu gice meclisde
Ṣıḳup ṣızar diler ammā ṣarāb-ı engūrı (G. 807/2)

Yüzüne bakmamak:

Baḳmaz yüzüñe ol gül-i nev-res nihāl-i ḥüsn
Tā olmayınca sīnede ṣad gülsitān-ı ʿaşḳ (G. 354/5)

Yüzünü ağartmak:

Dil-i Yārī'yi pāk it levṯ-i tārīk-i ġavāyetden
Yüzin aġ eyle tāb-ı āfitāb-ı lā-yezālüñle (G. 622/5)

---

671 G. 386/4, G. 512/5.
672 G. 288/5.

3. NÜSHANIN TANITIMI

3.1. Nüsha Tavsifi

Millet Kütüphânesi, Ali Emîrî Efendi Manzum Eserler 514.

Bu nüsha; etrafı meşin, çehâr kûşe, mıklebli, bordo deri kapakları siyah kâğıt kaplı deri cilt (mukavva üzeri deri cilt) içinde olup 193 varaktır. Açık krem renkli, aharlı Avrupa, filigranlı, orta kalınlıkta kâğıt üzerine 205x140 xbb ebadında çift sütuna, ortalama 19 satırlı, okunaklı ve güzel tâlik hatla yazılmıştır.

194. ve 195. varaklarda farklı bir kalemle toplam dört beyit yer almaktadır. 195. varakta "varak 198" kaydından eserin üç varak kadar kopuk olduğunu anlıyoruz. Eserin orijinalinde de küçük parçalar halinde kopuk yapraklar eserin içinde muhafaza edilmiştir. Nüshada yer yer metin sayfa kenarlarında devam etmektedir. Başlıklar kırmızı mürekkeple yazılmıştır.

Yer yer rutubet ve karalamalar görülmektedir. Ia "Yârî Dîvânı bahâ 70 guruş" kaydı ve Ali Emiri vakıf mührü yer almaktadır. II. varak boş olup 1a'dan başlayan metinde cümlenin eksik başlamasına nazaran baştan eksik olduğu anlaşılmaktadır.

Müstensih ve istinsah tarihi belli değildir.

Başı: … muʿanven ve mükerrem eyleyüp kimini ʿulemā-yı ʿāmil ve kimini şuʿarā-yı kāmil ḳıldı. Ve dībāce-i ṣuver-i insān-ı kerīmi لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيم tebşīr-i tekrīm-i ʿamīmi üzre fihrist-i kitāb-ı *aḥsen-i taḳvīm* eyleyüp….

Sonu: Ḫulūṣ-ı ḳalb ile düş şāh-rāh-ı taḥḳīḳe
Delīl ü rāh-nümā saña ol zamān bulınur

3.2. Yazma Nüshanın Bazı Husûsiyetleri

a. Müstensih[673] bazen iptal ettiği kelimeleri, mısra'ı ya da beyti kısa çizgilerle çerçeveleyerek çıkarmış ve hemen yanına ya da üstüne yeni kelime, mısra ya da beyti yazmıştır. (bk. Fotoğraf I-II)

b. Müstensih tamamen iptal ettiği beyitleri ise mürekkep isiyle karalamış ya da tamamen silmiştir. (bk. Fotoğraf III)

c. Eserde yer yer bazı kelimelerin ya da mısraların altına, üstüne kimi zaman da yan tarafına herhangi bir iptal işareti konmadan farklı bir kelime ya da mısra yazılmıştır. Biz sonradan yazılan kısımları esas metne alıp önce yazılan kelime ya da mısra'ı

---

673 Elimizdeki mevcut bilgilere göre eserin tek nüshadan ibaret olması ve müellif ya da müstensih hattı olup olmadığına dâir kesin bir bilginin bulunmaması özellikle de müellif hattı olduğunu gösterir bir kaydın kaynaklarda ve eserde yer almamasından dolayı müstensih hattı olduğunu kabul ederek açıklamalarımızda bu ifâdeyi kullandık.

dipnotta vermeyi uygun gördük. Fakat bazı beyitlerde vezinde aksama ve anlamda bozulmaya sebep olacağından ilk yazılan şeklini olduğu gibi kaydedip diğerini dipnotta gösterdik. Elimizdeki yazma eserde görülen bu durum şunu göstermektedir ki eser yazıldıktan sonra ya müstensih başka bir nüshadan kontrol edip farklılıkları nüsha farkı olarak kaydetmiş ya mukavele ile şâire okurken şâirin yönlendirmesiyle kaydetmiş ya da eğer müellif hattı ise şâir eserini yeniden gözden geçirirken beytin anlamına daha uygun olacağını düşündüğü kelimeleri ya da yeni bir mısra'ı eskisini silmeden kaydetmiştir. Elimizdeki bilgilere göre şu an kesin bir şey söyleyememekteyiz. (bk. Fotoğraf IV-V)

d. Eserde silik ya da okunuşunda zorluk çekilen kelimelerin yeniden yazıldığı görülmektedir ki bu tavırla metin tesisinde titiz davranıldığı, kelimenin yanlış okunulmasının engellenmek istendiği anlaşılmaktadır. (bk. Fotoğraf VI)

e. Metinde dikkat edilen bir diğer husûs, Arap alfabesiyle yazılışları aynı okunuşları farklı "der/dürr; dergeh/dür ki; yakar/yıkar" gibi kelimelerde yanlış okunulmaya mahal vermemek için kelimelerin harekelenmesidir. Ancak zaman zaman Türkçe kelimelerde ve sonu "l" ile biten ve "ler" eki alan Arapça kelimelerde gereksiz bir şedde kullanımı da dikkat çekmektedir. (bk. Fotoğraf VII-VIII)

f. Mısra içinde yerleri değişmesi gereken kelimelerin hemen altına takdim-tehir dediğimiz mim-i mukaddem ve hâ-yı muahhar harfleri konmuştur. (bk. Fotoğraf IX-X)

g. Metinde sadece bir yerde der-kenarda beytin muhtevasına uygun bir âyet kaydedilmiştir. (bk. Fotoğraf XI)

h. Metinde der-kenarda yazılan beyitlerin metinde nereye yerleştirilmesi gerektiği bazen gibi bir işareti söz konusu iki beyte de koyarak bazen bizzat hangi beyitten sonra geleceğini söyleyerek bazen de numaralandırarak beyitlerin hangi sırayla yazılacağı belirtilmiştir. (bk. Fotoğraf XII, XIII, XIV). Bu uygulamaların dışında kalan ve der-kenarda yazılan beyitler metnin genel anlam dünyası, vezin, kafiye gibi hususlar göz önünde bulundurarak ilgili yerlere kaydedilmiştir.

i. Metinde bazen beyitlerde geçen kelimelerin beyit içindeki anlamları söz konusu kelimenin altına yazılmıştır. Bu açıklamalardan okuma ve anlamlandırmada faydalanılmış ve açıklama dipnotta kaydedilmiştir. (bk. Fotoğraf XV)

j. Bazı gazellerin ve tarih kıt'alarının der-kenarında konuyla ilgili açıklamalar yer almaktadır. (bk. Fotoğraf XVI)

k. Muammâların çoğunun çözümü metin üzerinde gösterilmiştir. (bk. Fotoğraf XVII)

l. Metinde şiirler genellikle iki sütun halinde yazılırken üç veya dört sütun hâlinde yazılmış şiirler de bulunmaktadır. (bk. Fotoğraf XVIII, XIX)

m. Bazı gazellerde son beyit biraz daha içerden daraltılarak yazılmış ve böylece şiirin bittiği belirtilmeye çalışılmıştır. (bk. Fotoğraf XX)

4. METİN KURULUŞUNDA TAKİP EDİLEN USÛL

4.1. Türkçe Bazı Ekler ve Kelimelerin İmlâsı

a. İsme ve fiillere gelen birinci tekil şahıs ekinin vokali düz-geniş olarak yazılmıştır:

nāzük-meşrebem (G. 458/11) eylerem (G. 620/5) ḥayrānem (G. 280/4)

Birinci çokluk şahıs ekinde yuvarlak vokal kullanılmıştır:

ʿaşḳuz (G. 249/5) āzādeyüz (G. 282/5)

b. İyelik eklerinde üçüncü teklik şahıs ekinin vokali hariç diğer şahıs eklerinin yardımcı vokalleri düzlük-yuvarlaklık uyumuna göre okunmuştur. Ancak metinde uyum dışı okunuşlar bu kuralın dışında tutulmuştur.

derūnum (G. 412/2) pāyuñ (K. 31/38) gülşenimüz (G. 403/4)
eliñe (G. 717/1) laʿli (G. 659/1) ḳāmetim (K. 9/26)

c. Genitif eki yuvarlak vokalli olarak –uń, -üń, -nuń, -nüń şeklinde yazılmıştır:

ḥüsnüñ (K. 10/4) dīdenüñ (G. 677/1)

d. Soru ekinin vokali her zaman düz-dar olarak –ı, -i şeklinde yazılmıştır:

olur mı (G. 681/2) tīrüñ mi (G. 155/2)

e. Bildirme ekinin her zaman yuvarlak vokalli şekli kullanılmıştır: -dur, dür

istiġnādur (G. 299/5) dildür (G. 347/1)

Ekin –durur şeklinde olanları ise ayrı yazılmıştır:

ʿāciz durur (G. 559/5) ṣafāʾ durur (G. 761/1)

f. Fillden fiil yapan faktitif eki yuvarlak vokalli yazılmıştır:

unutdurur (G. 808/3) ḳondurmazdı (G. 664/2)

g. Dönüşlülük eki olan –n'nin önüne gelen yardımcı vokal her zaman dar-düz şeklinde yazılmıştır:

olınur (G. 310/ 2) görinür (G. 415/2)

h. Yapım eklerinin yardımcı vokalleri okunurken düzlük-yuvarlaklık uyumuna bağlı kalınmıştır. Ancak metindeki farklılıklar da muhafaza edilmiştir:

ḳanlu (G. 341/2) sevgilü (G. 705/12) ṣaçlı (G. 316/2)

ı. Fiil zaman eklerinden geniş zaman eki olan –r'nin aldığı yardımcı vokal yuvarlak olarak –ur, ür şeklinde ve –ar, -er şeklinde düz-geniş yazılmıştır:

aḳar (G. 613/3) açılur (G. 673/3) dizilür (G. 678/5)

i. Geçmiş zamanın hem hikâyesi hem de rivâyeti düz-dar vokalli olarak yazılmıştır:

açılmış (G. 101/1) çözmiş (G. 312/1) gitdi (G. 322/5)
ḳapladı (G. 339/2)

j. Üçüncü şahıs emir eki –sun, -sün şeklinde yuvarlak vokalli yazılmıştır:

bilinsün (G. 381/5) açılsun (G. 461/1)

k. –dık, -dik, -duk, -dük partisip ekinin yuvarlak vokalli olan –duk, -dük şekli kullanılmıştır:

yutduġın (G. 660/4) döndügümi (G. 116/2) umduġuñ (M. 5/62)

l. Gerundium ekleri –up, -üp yuvarlak vokalli ve –p'li yazılmıştır. Ayrıca –üben ekinin yazımında ses uyumu korunmuştur.

idüben (G. 712/5) ḳılup (G. 24/7) çözilüp (G. 172/4)

m. Zaman gerundiumlarından olan –ınca, -ince ekinin düz vokalli hâli yazılmıştır:

varınca (G. 71/3) ölince (G. 598/3) görince (G. 632/3)

n. –madan, -meden gerundiumu hem bu şekliyle hem de –madın, -medin şekliyle kaydedilmiştir:

yanmadın (G. 446/3) görmedin (G. 514/4) ṭuymadan (G. 32/4)
silmeden (G. 643/5)

o. Kelimelerin dönem özellikleri aksettirilmiştir. Geçiş dönemi olan bu yüzyılda e/i, ṭ/d seslerindeki ikili kullanım dikkat çekmektedir:

itmesün (G. 515/1) etmesün (G. 18/5) virür (G. 63/2) verür (G. 773/5)
ṭamladmış (G. 139/4) dükenmez (G. 274/4)

ö. Metinde "çihān, ġonçe, şekīpā, peḫye, keç, çūpek"gibi kelimelerde genel kullanım aslî sesleri c ve b'den ç ve p seslerine yöneliktir. Metin tesis edilirken kelimelerin sözlükte geçen doğru okunuşları esas alınmış, diğer okunuşları ise dipnotta farklılık olarak gösterilmiştir. Nitekim bu hatalı yazım her zaman söz konusu değildir. Aynı kelimenin iki şekilde de yazıldığı görülmektedir. Metinde sadece *cihān* kelimesi sürekli

çihān şeklinde yazılıp çokça zikredildiği için her defasında dipnotta bu durum belirtilmemiştir. Sadece bir defa gösterilip bu husûsa dipnotta işaret edilmiştir:

cihān: çihān (G. 93/2) varduğınca: varduğınça (G. 249/4)
kec: keç (G. 464/ 5) beftere: peftere (G. 626/6)
beḫye: peḫye (G. 732/4)

p. Bazı kelimelerde yazımda ve harekelemede dikkatsizlikten kaynaklanan hatalar görülmektedir. Özellikle ḥ /ḫ, z/ẕ harfleri yazımda birbirine karıştırılmıştır. Bir önceki maddede ifade ettiğimiz yöntemle Arap harfleriyle doğru yazımları ve okunuşları esas alınıp yapılan yanlışlıklar dipnotta belirtilmiştir:

ṭarḥ: tarḫ (T. 11/2) ḫırḳa: ḥırḳa (G. 36/5) levzīne: levẕīne (G. 74/9)
eẕfer: ezfer (G. 192/8) teh: tih (G. 104/2) perde-der: perde-dir (G. 612/1)

r. Vokal ile biten bir kelimeden sonra vokal ile başlayan başka bir kelime geldiğinde vezin gereği vokallerden biri düşürülünce iki kelime bitişik yazılarak vokalin düştüğü yer kesme işaretiyle belirtilmiştir:

n'ola (G. 319/4) n'eyler (G. 682/10) k'anuñ (T. 6/8)
şund'o (G. 93/2) şöyl'ider (G. 713/4)

Yine vezin icabı –içün edatının önündeki vokal düşürüldüğü zaman önceki kelimeyle doğrudan doğruya bitiştirilerek yazılmıştır:

anuñçün (G. 153/3) senüñçün (K. 22/24) ẓātuñçün (K. 48/73)

s. Vasıta eki "ile"nin yazımında eğer "y" sesi ile "i" sesi belirtilmişse tire ile ayrılmış, belirtilmemişse tire koymadan kelimeden ayrı yazılmıştır. Metinde bazı kelimelerde ise vasıta eki –y-ıla, -y-ile şeklinde yazılmıştır. Bu gibi durumlarda metindeki farklılıklar muhafaza edilmiştir.

çeşm-ile (G. 352/5) ʿaşḳuñ ile (G. 375/1) Leylā-y-ile (G. 493/4)

Metinde vasıta eki olarak *ile* dışında *birle* de kullanılmıştır:

āb-ı şekker birle (G. 558/11)

ş. Türkçe kelimelerde vezin gereği de olsa uzatma kullanılmamıştır.
alüñ (G. 323/1) başına (G. 334/3) yaşumı (G. 512/9)

t. –den berü, -den gerü gibi zaman belirten ekler metindeki şekliyle –u, -ü'lü yazılmıştır:

şimden gerü (G. 607/5) elestden berü (G. 77/3)

4.2. Arapça ve Farsça Terkip, Ek ve Kelimelerin İmlâsı

a. Arapça terkipler şu şekilde yazılmıştır:

maṭlaʿ ü'l-envār (G. 80/4) ṣādıḳu'l-ḳavl (G. 125/3)
fi'l-ḥaḳīḳa (G. 240/4)

b. Ancak besmele ve lafz-i Celâl kelimesiyle birleşen isimler bu imlâya tâbi tutulmamıştır:

Bismillāhirraḥmānirraḥīm (M. 1/1) ḥamdü lillāh (T. 18/3)
minnetü lillāh (G. 200/2)

c. Türkçe'de sıkça kullanılan yemin mânâsındaki kelimeler bitişik yazılmıştır:
billāh (G. 220/2) vallāhī (G. 55/3)

d. İzâfet-i maklub yapılarak meydana getirilen birleşik isim ve sıfatlar tireli yazılmıştır:

ḳudsī-nefes (G. 521/3) ḫūnī-ġamze (G. 696/2) nīkū-nāmı (G. 192/9)
felek-lāne (K. 13/25)

e. Farsça isim ve hal köküyle yapılan birleşik kelimeler tireli yazılmıştır:

sebaḳ-āmūz (G. 208/2) ḫalvet-gede (G. 459/2) ṣahrā-nişīn (G. 681/2)

f. Ancak günümüz Türkçesinde çok kullanıldıkları için alışılmış kelimeler tiresiz yazılmıştır:

gülşen (G. 179/4) dilber (G. 153/5) gülbün (G. 714/4) gülzār (G. 228/2)

g. Bir ön edatla bir ismin birleşmesi sonucunda ortaya çıkan kelimeler tireli yazılmıştır:

nā-dīde (G. 432/5) pür-tāb (G. 464/3) hem-rāh (G. 580/1)
ser-nāme (G. 699/4)

h. Aynı iki kelimenin arasına bir edat girdiğinde tire ile birleştirilmiştir:

keş-ā-keş (G. 759/2) ser-be-ser (G. 622/2) bād-ā-bād (G. 613/5)

ı. –veş, -āsā, -vār, -ṣıfāt gibi benzetme edatları eklendikleri kelimelerden tire ile ayrılmışlardır:

gül-ġonce-veş (G. 787/3) lāle-āsā (G. 540/5) şāh-vār (G. 691/2)
āyīne-ṣıfat (G. 260/1)

i. –āne sıfatı günümüz Türkçesinde de çok kullanıldığı için eklendiği kelimeye bitişik yazılmıştır.

mestāne (G. 470/1) pīrāne (G. 568/1) şāhāne (T. 2/2)

j. Arapça ve Farsça kelimeler orijinal okunuşlarıyla yazılmıştır.

tercemān (G. 89/4) maḥabbet (G. 115/2) ḥisāb (G. 736/3)

k. Āftāb, āsmān, pādşāh gibi kelimeler Türkçede yaygınlaştıkları şekilleriyle yazılmıştır.

āfitāb (G. 768/5) pādişāh (G. 10/6) āsumān (G. 197/3)
āşinā (G. 258/4) ḫānumān (G. 494/3) āşiyān (G. 494/5)

l. Dāʾim, zāʾil, nāʾil, ḫazāʾin gibi kelimeler metinde konuşma dilinde olduğu gibi y'li gösterilmiştir. Bazı kelimelerde hem hemze hem y kullanılmıştır. Bu gibi örnekler fazla olmamakla birlikte bunlarda da metnin genel kullanımına uyularak y'li şekilleri tercih edilmiştir.

melāyik (G. 169/5) serāyir (K. 45/9) fāyide (G. 604/8) nāyil (G. 584/1)

m. Farsçadaki vâv-ı ma'dûle "ˇā" şeklinde gösterilmiştir.

sebaḳ-ḫˇān (G. 111/5) ḫˇānende (G. 122/2) üstüḫˇān (G. 151/6)

n. Atıf vâvları ayrı yazılmıştır.

deşt ü ṣaḥrā (G. 167/4) faẓl u niʿam (G. 49/22)

o. Arapça ve Farsça kelimelerdeki uzun ünlüler harfin üzerine konulan uzatma işaretiyle gösterilmiştir.

īcād (K. 8/12) ḫūrşīd (K. 13/21) ḫānedān (G. 89/3)

ö. Bazı Arapça kelimelerin başında bulunan harf-i tarif tireli gösterilmiştir:

el-ḥaḳ (G. 492/2) el-ḥāṣılı (G. 555/1)

p. ʿĪsā, Mūsā, maʿnā gibi elif-i maksûre ile yazılan kelimelerde okuyuş imlâsı esas alınmıştır:

ʿĪsā (G. 566/6) Mūsā (G. 530/2) Leylā (G. 759/5) maʿnā (G. 11/8)

Ḥaḳḳ, dürr, perr, ḫaṭṭ, ḳadd gibi sonu çift ünsüzle biten kelimelerin sonundaki bu harfler, beyit içerisinde vezne göre çift veya tek olarak yazılmıştır:

Ḥaḳḳ (G. 417/6) Ḥaḳ (G. 343/1) ḫaṭṭ (G. 801/2) ḫaṭ (G. 673/3)
ḳadd (G. 48/6) ḳadi (G. 335/2)

4.3. Transkripsiyon Sistemi ve Bazı Teknik Bilgiler

a) Arap harfli alfabede bulunup da bugünkü alfabede karşılığı olmayan harfler için ilmî eserlerde kullanılan aşağıdaki transkripsiyon sistemi kullanılmıştır:

ء	:	ʾ
ث	:	S̲, s̲
ذ	:	Z̲, z̲
ح	:	Ḥ, ḥ
خ	:	H̲, h̲
ص	:	Ṣ, ṣ
ض	:	Ż, ż, Ḍ, ḍ
ط	:	Ṭ, ṭ
ظ	:	Ẓ, ẓ
ع	:	ʿ
غ	:	Ġ, ġ
ق	:	Ḳ, ḳ
ك	:	Ñ, ñ

b) Vezin gereği kısa okunması gereken hecelerde uzunluklar gösterilmiş, buna karşılık vezin gereği uzun okunması gereken seslere bir işaret konulmamıştır.

c) Metinde geçen âyet ve hadislerin tam metni ve kaynakları tez formatında dipnotlarda gösterilmesine rağmen kitap formatındaki hacim gözönüne alınarak inceleme kısmında bilgi verilmekle yetinilmiştir. Metin içerisinde tekrarlanmamış sadece italik yazılmıştır. Arapça ve Farsça ibareler, beyit ve mısralar da italik yazılmış anlamları dipnotlarda açıklanmıştır.

d) Gazellerin başlıkları klâsik edebiyat geleneğinde Farsça yazılmasına rağmen *Dîvân*'da farklı olarak Arapça yazıldığı için bu başlıklar transkripsiyonlu olarak okunmuş ve dipnotta günümüz Türkçesine çevirilmiştir.

e) Her manzûmenin *Dîvân* içindeki yeri bölüme göre numara sırası verilmek suretiyle tarafımızdan belirlenmiş ve sıra numarasının hemen altına da manzûmenin vezni yazılmıştır.

f) Metinde az da olsa karşılaşılan vezin bozuklukları anlam da dikkate alınarak giderilmeye çalışılmıştır. Bu hususta eklenen ses, hece ve kelimeler köşeli parantez [ ] içinde, metinden çıkarılması zaruri olan ses, hece ve kelimeler ise normal parantez ( ) içinde belirtilmiştir.

SONUÇ

Kaynaklarda hakkında bilgi bulunmayan şâirin, hayatına dâir elimizdeki tek kaynak *Dîvân*'ıdır. Ancak bu eserdeki bilgiler de mahdûttur. Şâir, adının Ahmed ve Gelibolulu olduğunu eserinde zikretmiştir. Fakat şu zamana kadar *Dîvân*'ın tek nüshasının bulunduğu Millet Kütüphânesi'nde, *İstanbul Kütüphâneleri Türkçe Yazma Divanlar Kataloğu*'nda ve bu bilgilere istinâden eserden söz eden kaynaklarda şâirin ismi Abbas olarak kaydedilmiştir. Eser üzerine yaptığımız çalışmalar sonucunda isminin Abbas olduğuna dâir bir bilgiye rastlamadık.

Kadı bir şâir olan Yârî'nin tevcîh kaydının bulunduğu *Rumeli Kazaskerliği Rûznâmçeleri* 43 numaralı defterde isminin Ahmed olarak zikredilmesi bu bilgiyi desteklemiştir.

1075 tarihli mülâzemet kayıtlarının yer aldığı 40 numaralı defterde ise Abdurrahman Efendi'nin talebeleri arasında "Mevlā Ahmed b. Şeyh Mehmed (Muhammed) Gelibolı'dan" şeklinde bir kayıt yer almaktadır. Bu kayıttaki söz konusu kişinin çalışma konumuz olan şâir olup olmadığı kesin olarak bilinmemektedir.

Babaeski'de kadılık yapan şâirin buradaki görevinin 1080/1669-70 tarihinde sona ermesinin ardından görevini nerede îfâ ettiğine dâir kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak şâirin *Dîvân*'ındaki ifadelerden yola çıkarak Osmanlı coğrafyası içerisinde Bozcaada, Gelibolu, İstanbul, Edirne, Babaeski, Üsküp, Pür-zerrîn (Prizren)'de çeşitli vesilelerle bulunduğunu söyleyebiliriz.

Şâirin doğum ve ölüm tarihleri bilinmemektedir. *Mu'cemü't-târîhi't-türâsi'l-İslâmî fî mektebâti'l-âlem: el-mahtûtât ve'l-matbûât* adlı eserin 2. cildinde Yârî ve eserine dâir verilen bilgiye dayanarak ölüm tarihinin 1688/1689 tarihleri arasında veya bu tarihten sonraki bir tarih olabileceğini söyleyebiliriz.

Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi *Dîvân*'ın tek nüshası, *Millet Kütüphânesi Ali Emîrî Manzum 514*'te kayıtlıdır. 193 varak olan eserin 194^{b}-195^{a} varaklarında farklı bir hatla dört mısra bulunmaktadır. Ayrıca 195^{a}'da "varak 198" kaydından eserde üç varağın kopuk olduğu anlaşılmaktadır.

Şâirin şu anki bilgilerimize göre mevcut tek eseri *Dîvân*'ıdır. Oldukça hacimli olan eser, gayr-ı müretteb bir dîvândır. Metni oluştururken şiirleri müretteb bir dîvânın husûsiyetlerini göz önünde bulundurarak sıraladık. Ancak matla'lar ve muammaları *Dîvân*'daki kaleme alınış sıralarına uygun olarak kaydettik. Ayrıca farklı kafiyelerde sehven zikredilen gazelleri ilgili harfin altına kaydedip dipnotta sayfa numarasını ve eserde zikredilmişse sehv kaydını verdik. Tesis ettiğimiz metin neticesinde *Dîvân*'da baş tarafı noksan bir dîbâce, beş mesnevî, elli bir kaside, iki terkîb-bend, iki muhammes, üç tahmis, iki müseddes, bir tesdis, sekiz yüz on beş Türkçe gazel, sekiz Farsça

gazel, yetmiş dokuz genel konulu kıt'a, yirmi tarih kıt'ası, üç nazm, elli iki rübâ'î, yetmiş sekiz dü-beyt, elli muammâ, yüz elli beş matla', sekiz müfred yer almaktadır. Görüldüğü üzere şâir muhtelif nazım şekilleriyle şiirler kaleme almıştır. Bunların içerisinde şâirin gazellerinde ve kasidelerinde, husûsen de naatlarında başarılı olduğunu söyleyebiliriz.

Şâir yaşadığı yüzyılın edebî anlayışına bağlı olarak âşıkâne, rindâne, hakîmâne üslûbun ve sebk-i Hindî'nin tesirinde şiirler yazmıştır. Mevlevî muhibbi ve melâmî meşrebe sahip şâirin şiirlerinde sanatkârâne üslûp ve ifadelerin yanı sıra beyitler arasına tasavvufî idrâk ve mârifet çerçevesinde nakşedilmiş yüksek bir irfânın dile getirildiği görülmektedir. Şiirlerinin aşk ve vahdet düşüncesi ekseninde şekillendiği görülmektedir.

Arapça, Farsça ve Türkçe şiirler kaleme alabilecek kadar üç dile vâkıf olan şâirin şiirlerinde genel olarak akıcı bir üslûp görülmekle birlikte özellikle kasidelerinde Arapça-Türkçe, Farsça-Türkçe, Arapça-Farsça zincirleme tamlamalar, anlaşılması zor ifadeler dikkat çekmektedir. Bazı vezin ve kafiye kusurlarına rastlanmaktadır. Çok fazla olmamakla birlikte günümüzde kullanılmayan ya da çok az kullanılan kelimelere yer veren şâir, deyimler ve atasözleri ile üslûbunu zenginleştirmiştir. Üslûbunda ses ve âhenkle ilgili sanatları başarıyla kullanmasının da etkisi büyüktür. Kadı bir şâir olmasının da tesiriyle sık sık âyet ve hadîslere başvurmuş, çoğunlukla kısmî iktibâslar yapmıştır. Ayrıca mânâ olarak telmihte bulunduğu hadîsler de bulunmaktadır.

Yârî'nin şiirlerinde şekilden çok mânâya önem verdiği eserin şekil ve muhteviyâtından anlaşılmaktadır. Şiirlerin derinliğinde tasavvuftan beslenen bir dünya görüşü, sosyal hayatın çeşitli akisleri görülmektedir. Geniş bir bilgi birikimine sahip olan şâirin tıp, astronomi, remil, kimyâ, simyâ, mantık, gemicilik ilimlerine; hat, tezhîp ve mûsikîye âit terimlere, açıklamalara şiirlerinde yer vermesi de vukûfiyetini gözler önüne sermektedir.

Yârî hakkında verilen bilgiler, ortaya konulan sonuçlar elbette ki yeterli değildir. Ancak klâsik edebiyat geleneğine bağlı kalarak yazdığı şiirlerle bu geleneğin bir ferdi olan şâirin edebiyat tarihi içerisinde tanınması için çalışmamızın önemli bir açığı kapatacağını ümit etmekteyiz.

FOTOĞRAFLAR

FOTOĞRAF- I: BEYİT VE MISRA İPTAL/EKLEME ÖRNEĞİ

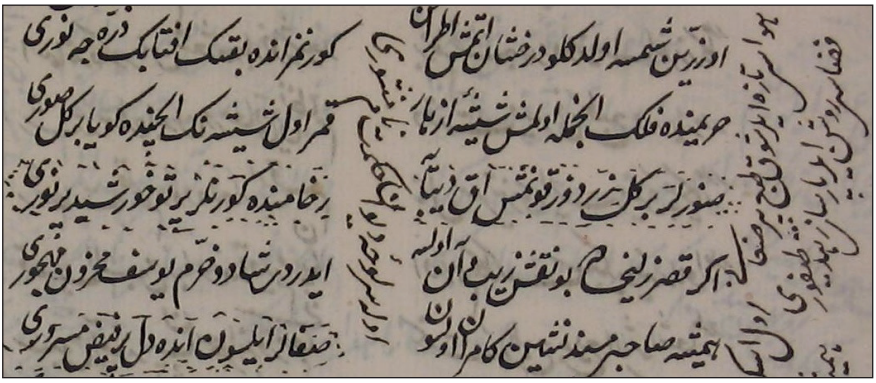

Varak: 63[b] Beyit: T. 2/7

Hevāsı tāze eyler şevḳ-ı ṭabʿ-ı pīr-i Şanʿān'ı
Feżāsı rūşen eyler pārsā-yı zühd-i Ṭayfūr'ı

beyti kenarda yazılmıştır. Çizgilerle *Şanurlar bir gül-i zer-dūz ḳonmış aḳ dībāya/ Ruḥāmında görenler pertev-i ḫūrşīd-i pür-nūrı* beyti çıkarılmıştır.

Aynı tarih manzûmesinin 11. beytinde ise mısra iptali yapılmıştır. *Şafālar eylesün anda dil-i pür-feyż-i mesrūrı* mısraı çıkarılmış yerine *Ola ser-levḥa-i Dīvān-ı Ḥikmet nām-ı meṡnevī* mısra'ı yazılmıştır.

FOTOĞRAF- II: KELİME İPTAL/EKLEME ÖRNEĞİ

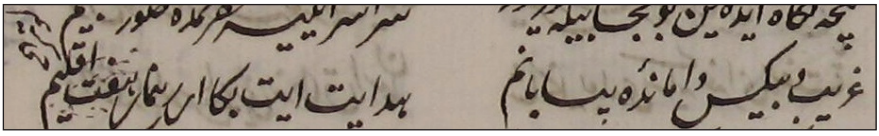

Varak: 6[a] Beyit: K. 4/56

Ġarīb ü bī-kes-i vā-mānde-i beyābānem
Hidāyet it baña ey reh-nümā-yı *Ḥayy [u] Kerīm*

İkinci mısrada önce *heft-ıḳlīm* yazılmış sonra iptal edilerek anlama daha uygun olan, mânâyı pekiştiren,

Ḥayy [u] Kerīm olarak değiştirilmiştir.

FOTOĞRAF- III: BEYİT İPTALİ

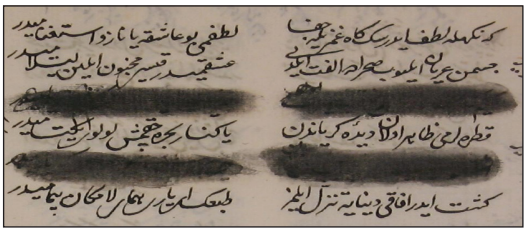

Varak: 98[b].

163. gazelde 4. ve 6. sırada yazılan beyitler mürekkep isiyle tamamen iptal edilip silinmişlerdir.

FOTOĞRAF- IV: KELİMEDE FARKLILIK ÖRNEĞİ

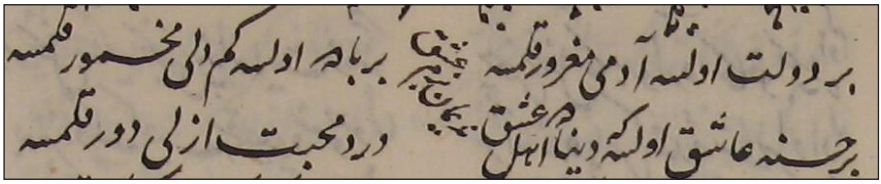

Varak: 158[a] Beyit: G. 683/2

Bir ḥüsne ʿāşıḳ olsa nedīmān-ı bezm-i ʿaşḳ mısraında önce ki dünyada ehl-i aşk yazılmış daha sonra metnin anlamına daha uygun olan ve mânâyı güçlendiren *nedīmān-ı bezm-i ʿaşḳ* tamlaması kenarda kaydedilmiştir.

FOTOĞRAF- V: MISRADA FARKLILIK ÖRNEĞİ

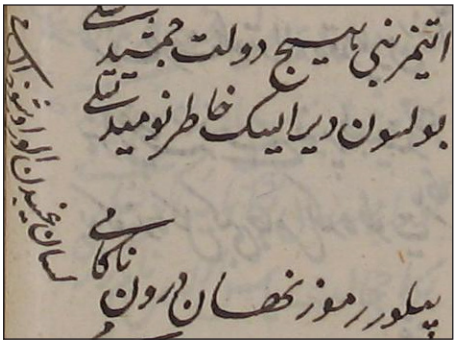

Varak: 165[b] Beyit: G. 766/1

Beytin ikinci mısraèında *Bilür rumūz-ı nihān-ı derūn-ı nā-kāmı* kaydının kenarında *Lisān-ı ġaybdan alur o şūḥ ilhāmı* mısraı yer almaktadır ki biz ilk yazılanı dipnotta verip metnin esasına ikinci yazılan mısraı dâhil ettik.

FOTOĞRAF- VI: TEMİZE ÇEKME ÖRNEĞİ

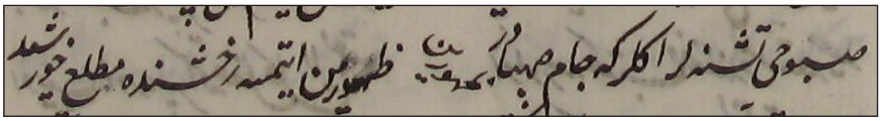

Varak: 45[a] Beyit: K. 30/7

Ṣabūḥı teşneler añlar ki cām-ı ṣahbādur
Ẓuhūrın itmese raḫşende maṭla^c -ı ḫūrşīd

Beytin ikinci mısraındaki *ẓuhūrın* kelimesinde mürekkep akmasından kaynaklanan bir karışıklık olmuşsa da kenarda yeniden yazılmıştır.

FOTOĞRAF- VII: HAREKELEME ÖRNEĞİ

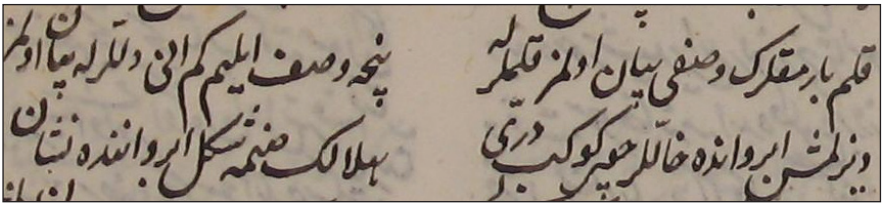

Varak: 113[a] Beyit: G. 292/3, 4

Ḳalem parmaḳlaruñ vaṣfı beyān olmaz ḳalemlerle
Nice vaṣf eyleyem kim anı *dillerle* beyān olmaz

Gazelin 3. beytinin ikinci mısraında geçen *diller* kelimesinde şedde ile *l* sesi çift okutulmak istenmiştir. Ancak kelime Arap harfleriyle yazımında çift *l* ile yazıldığından bu işaret gereksiz kullanılmıştır. Bu durumu, müstensihin metni okumada karışıklığa sebep vermemek için Arapça kelimelerde uyguladığı şedde kullanımını bir hata olarak Türkçe kelimelerde de gerek olmadan uyguladığı şeklinde yorumlayabiliriz. *Dîvân*'da bu hataya sıkça rastlanmaktadır.

4. beytin birinci mısraında ise "der" kelimesi ile yazımı aynı olan *dürr* kelimesi doğru okunması için şedde konularak belirtilmiştir. Aynı mısrada yer alan *ḫāller* kelimesindeki şedde ise gereksiz bir kullanım olmuştur.

Dizilmiş ebruvānda ḫāller çün kevkeb-i dürri
Hilālüñ ṣanma şekl-i ebruvānında nişān olmaz

FOTOĞRAF- VIII: HAREKELEME ÖRNEĞİ

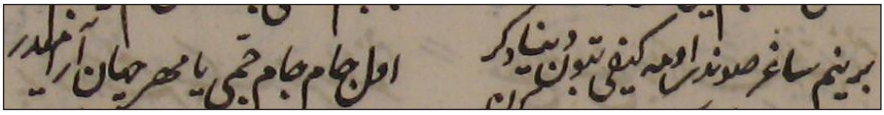

Varak: 91[a] Beyit: G. 93/2

Bir nīm-sāġar ṣund'o meh keyfi bütün dünyā deger
Ol cām cām-ı *Cem mi* yā mihr-i cihān-ārā mıdur

Bu beyitte ise şedde kullanımı kelimenin doğru okunabilmesi için gereklidir.

Cem kelimesinin sonundaki *m* sesi şedde ile çift okutularak *mi* soru ekindeki *m* sesi verilmiştir.

FOTOĞRAF- IX: TAKDİM/TEHİR ÖRNEĞİ (MİM-İ MUKADDEM HÂ-YI MUAHHAR)

Varak: 90[b] Beyit: G. 90/1

Āteş-i pertev-i cām-ı lebüñ etse teʾsīr

Şīşe-i çeşmüm olur ʿaksi ile reng-peẕīr şeklinde yazılan mısranın *Pertev-i āteş-i cām-ı lebüñ etse teʾsīr* olması gerektiği *āteş* ve *pertev* kelimelerinin altına konan *ha* ve *mim* harfleriyle belirtilmiştir.

FOTOĞRAF- X: TAKDİM/TEHİR ÖRNEĞİ (MİM-İ MUKADDEM HÂ-YI MUAHHAR)

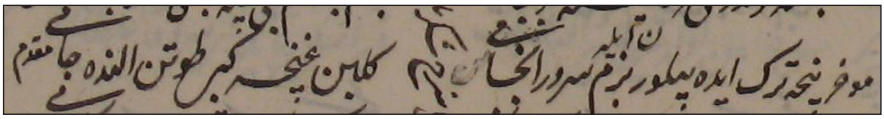

Varak: 162[a] Beyit: G. 734/2

Nice terk idebilür bezm-i sürūr-encāmı / Gülbün-i ġonce gibi ṭutan elinde cāmı şeklinde yazılan beyitte birinci ve ikinci mısraların yerlerinin değişmesi gerektiği birinci mısraın başında *muahhar,* ikinci mısraın sonunda *mukaddem* kayıtlarından anlaşılmaktadır. Bu kayda göre beyitte mısraların yerleri değiştirilerek şöyle kaydedilmiştir:

Gülbün-i ġonce gibi ṭutan elinde cāmı
Nice terk idebilür bezm-i sürūr-encāmı

FOTOĞRAF- XI: SAYFA KENARINDA ÂYET METNİ ÖRNEĞİ

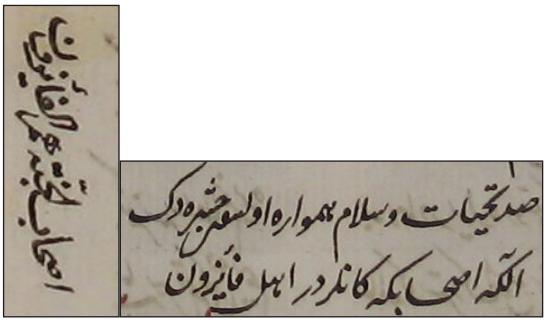

Varak: 18[b] Beyit: K. 12/33

FOTOĞRAF- XII: METNİ NUMARALANDIRMA YÖNTEMİYLE DÜZENLEME ÖRNEĞİ

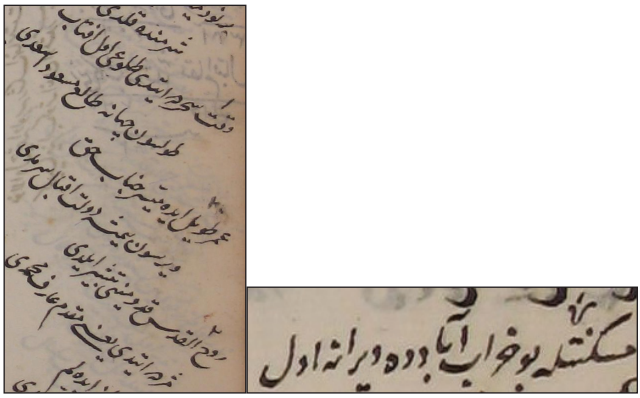

Varak: 65[b] Beyit: T. 12/5-7

Vaḳt-i seḥerde itdi ṭulūʿ ı ol āfitāb
Ṭolsun cihāna ṭāliʿ -i mesʿ ūd [u] esʿ adi

Rūḥu'l-Ḳudüs ḳudūmını tebşīr eyledi
Müjd'itdi yaʿ nī maḳdem-i ʿ Ārif Muḥammedī

ʿ Ömr-i ṭavīl ide müyesser Cenāb-ı Ḥaḳ
Virsün hemīşe devlet-i iḳbāl-i sermedī

Yukarıdaki beyitleri üst kısımlarında yer alan numaralandırmayı esas alarak metne yerleştirdik.

FOTOĞRAF- XIII: METNİ İŞARET YÖNTEMİYLE DÜZENLEME ÖRNEĞİ

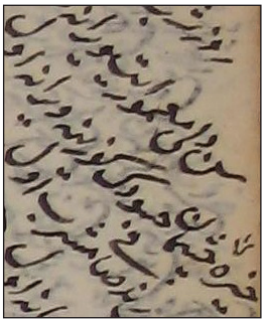

Varak: 126[b] Beyit: G. 413/5

Beyitte *Ḫıyre-çeşmān-ı ḥasūduñ gözine vīrāne ol* mısraının üst kısmına konan işaret, metnin kenarında *Meskenetle bu ḫarāb-ābādda vīrāne ol* mısraının da üstüne konarak ikinci mısraın diğerinin yerine yazıldığını ya da eserin başka bir nüshasında bu şekilde kaydedildiğini, eser müellif hattı ise de müellifin ilk yazdığını silmeden bu yeni mısraı da kaydettiğini göstermektedir. Biz vezni de göz önünde bulundurarak genelde metnin kenarında yazılan mısraı metne dâhil edip ilk yazılanı dipnotta gösterdik.

FOTOĞRAF-XIV: METNİ İFÂDE YÖNTEMİYLE DÜZENLEME ÖRNEĞİ

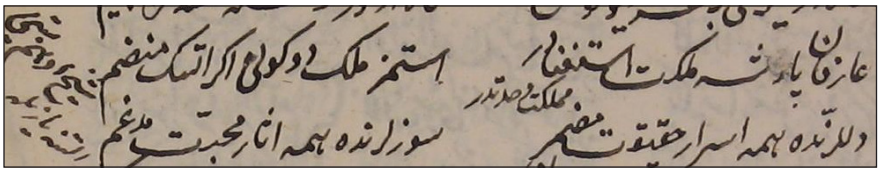

Varak: 191[b] Beyit: K. 49/24

ʿĀrifān pādişeh-i memleket-i vaḥdetdür /İstemez mülk-i dü-kevni eger etseñ munżam beytinin der-kenarında yer alan *Şeyḫ-i Edhem beyti altına yazıla* kaydına göre metindeki yeri düzenlenmiştir.

FOTOĞRAF- XV: KELİME İZAH KAYDI ÖRNEĞİ

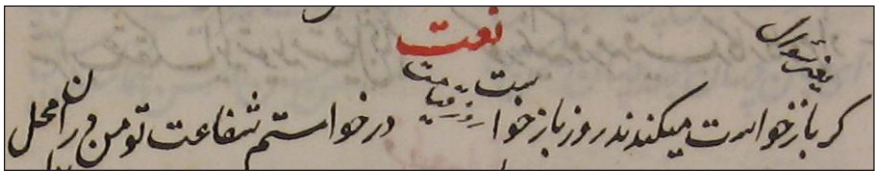

Varak: 73[b] Beyit: Kt. 14/1

*Ger bāz-ḫ*ʷ*āst mī-konedend rūz-ı bāz-ḫ*ʷ*āst* beytinde *bāz-ḫ*ʷ*āst* kelimesinin üstünde *yaʿnī suʾāl*; *rūz-ı bāz-ḫ*ʷ*āst* kelimesinin üstünde ise *rūz-ı ḳıyāmet* denilerek kelimelerin beyit içerisindeki mânâlarına işaret edilmiştir.

FOTOĞRAF- XVI: TARİH İZAH KAYDI ÖRNEĞİ

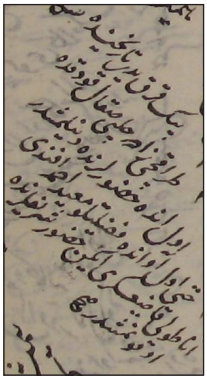

Varak: 154[a]

Dîvân'da 648. gazelin sonunda "Biñ ḳırḳ yedi tārīḫinde Ṭaraḳçı-zāde Çelebi ṣaḳal ḳoduḳda ol anda ḥużūrlarında denilmişdür. Ḥattā ol āvānda fażīletlü Muʿīd Aḥmed Efendi Anaṭolı kāḍīʿ askeri iken ḥużūr-ı şerīflerinde oḳunmışdur." şeklindeki bir kayıtla gazelin ne zaman ve kimlerin huzurunda okunduğuna dâir bir açıklama kaydedilmiştir.

FOTOĞRAF- XVII: MUAMMA ÇÖZÜMÜ ÖRNEĞİ

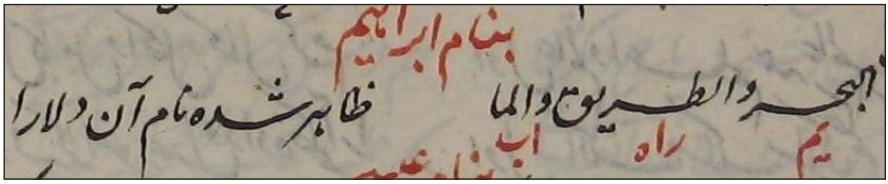

Varak: 175[b] Beyit: Mu. 7/1.

Arapça tamlamalarla kaleme alınmış *El-baḥru ve'ṭ-ṭarīku ve'l-māʾ* mısraında her kelimenin altına Farsça karşılığı yazılarak muammâ çözülmüştür. Buna göre *el-baḥr* kelimesinin altına *yemm*, *ve'ṭ-ṭarīḳ* kelimesinin altına *rāh* ve *ve'l-māʾ* kelimesinin altına da *āb* yazılarak *İbrāhim* ismine ulaşılmıştır.

FOTOĞRAF- XVIII: ÜÇLÜ SÜTUN ÖRNEĞİ

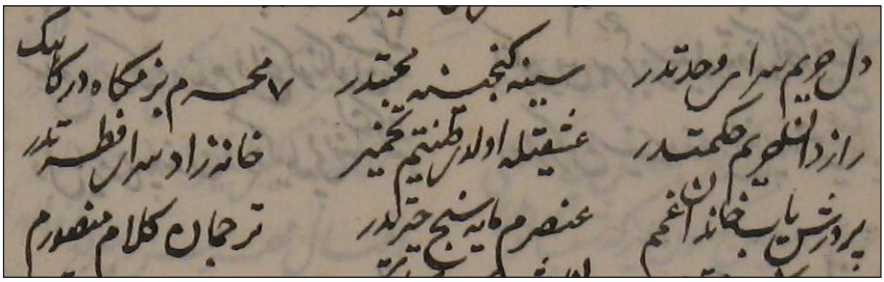

Varak: 90[b] Gazel: 89

FOTOĞRAF- XIX: DÖRTLÜ SÜTUN ÖRNEĞİ

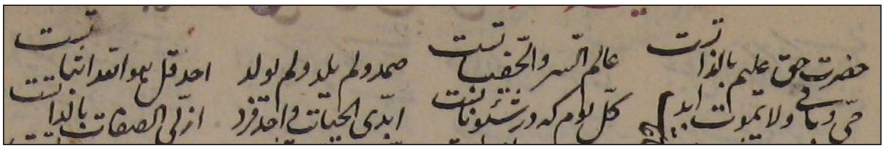

Varak: 190[a] Kaside: 1

FOTOĞRAF-XX: ŞİİR BİTİMİNE İŞARET ÖRNEĞİ

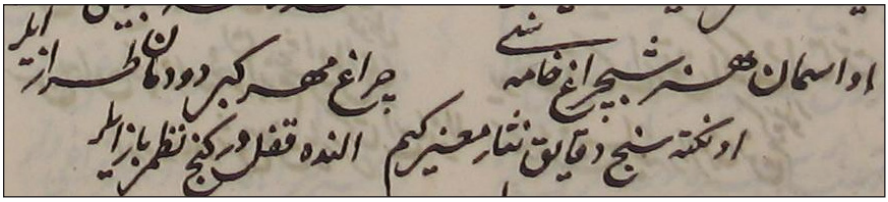

Varak: 87[b] Beyit: G. 66/9

O nükte-senc-i daḳāyıḳ nisār-ı maʿnā kim/ Elinde ḳufl-i der-i genc-i naẓm bāz eyler mısrası biraz daha içerden ve sayfaya ortalanarak yazılmış, şiirin son beyti olduğuna işaret edilmiştir.

YÂRÎ DÎVÂNI

AHMED YÂRÎ

Millet Yazma Eser Kütüphanesi,
Ali Emîrî Manzum 514
(AE MNZ 514)

METİN

[DÎBÂCE]

(. . . . . .)[674]

[1[a]**]**muʿanven ve mükerrem eyleyüp kimini ʿulemā-yı ʿāmil ve kimini şuʿarā-yı kāmil ḳıldı. Ve dībāce-i [1] ṣuver-i insān-ı kerīmi لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ tebşīr-i tekrīm-i ʿamīmi üzere [2] fihrist-i kitāb-ı *aḥsen-i taḳvīm* eyleyüp yaʿnī ḫilḳat-i merātib-i terākīb-i vücūd-ı insānı [3] bedāyiʿ-i āferīniş-i hestī-i ṣıfat ve berāhīn-i bīniş [ü] dāniş-i taʿayyün-i ẕātıyla nāṭıḳa-baḫş-ı [4] ṣaḥīfe-i ḥayāt ḳılmışdur.

Beyt

Ber-vaḥdeteş ṣaḥīfe-i lā-raybe ḥüccet est
Ín ki [5] neveşte ez-şehīdallāh ber-ān güvāh[675]

Ve silk-i leʾālī-i ṣalāt ol çerāġ-efrūz-ı ḫānedān-ı [6] şerīʿat ve ol şaʿşaʿa-sūz-ı mihr-i āsumān-ı nübüvvet.

Meṣnevī

Kār-ı perdāz-kār-ı ḫāne-i ġayb
Ḫāzin-i [7] genc-i ḫāne-i *lā-rayb*

Ḥüccet-i Ḥaḳ ḫulāṣa-i kevneyn
Raḥmet-i ḫalḳ hādī-i ṣaḳaleyn

[8] Sākin-i ḫānḳāh-ı *ev ednā*
Sālik-i şāh-rāh-ı *erselnā*

Sulṭān-ı ıḳlīm-i vefāʾ şāh-ı serīr-i ışṭıfā[9] ser-defter-i ṣıdḳ u ṣafāʾ sermāye-i emn ü emān sulṭānü'l-enbiyāʾ ve şefīʿ-i rūz-ı cezā aʿnī Muḥammedü'[10] l-Muṣṭafā ḥażretinüñ zīver-i iklīl-i midḥat ü şānı olsun ki vücūd-ı pāk-i nübüvvet-penāhı [11] şāyeste-terīn-i mevhibe-i tenzīl-i kelām-ı mübīn-i أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً وَمَا لِّلْعَالَمِينَ dür. Ḥażret-i Ḥakīm-i Muḳtedir [12] ʿallet kelimetu kemālihi ve cellet ʿażametu celālihi[676] dergāhından mevākib-i ʿāṣiyān-ı rū-siyāhāna müjde-i [13] ʿaẓīm وَمَا نُعَذِّبَهُمْ وَأَنْتَ فِيهِمْ kelām-ı neẕīri ile vaḥy-āzmā-yı tebşīr olınmışdur. [14] Ṣallū ʿalā nūri'l-verā ṣallū ʿalā şemsi'l-hüdā aʿni'l-Ḥabībi'l-Muṣṭafā [15] ilā ḫayri'l-milel ve ʿaleyhi selāmullāhu'l-ʿaliyyü'l-aʿlā ve ṣallallāhu teʿālā ʿaleyhi ve

674 Metnin baş tarafında eksiklik vardır.

675 O'nun birliğine "lâ-reybe" (hiç şüphe yoktur) sayfası delil olmuştur ki onun üzerine "şehidâllâh"tan (Allah şâhiddir ki) bir tanık yazılmıştır."

676 Onun kemâlinin kelimesi yüce oldu ve celâlinin azameti yüce oldu.

ʿalā ālihi ve ʿıtretihi’[16]ṭ-ṭayyibīne’ṭ-ṭāhirīn. Ve ʿıḳd-ı lüʾlü-yi taḥiyyāt aṣḥāb-ı berere-i çār-yār-ı güzīn ve aḥbāb-ı [17] mütābiʿān-ı ḳıvāmü’d-dīn rıḍvānullāhi ʿaleyhīm ecmaʿīn ḥażerātınuñ niṣār-ı aḳdām-ı sidre-i [18] iḥtirāmları olsun ki cümlesi ʿimād-ı ḳaviyyü’ẓ-ẓahr ve raṣīnü’l-erkāndur. Bunlaruñ her biri rumūz-[19] **[1[b]]** āmūz-ı kerāmet-i ẓāhire ve serīr-efrūz-ı ḫılāfet-i bāhire ve her biri kār-sāzān-ı raṣānet-i şerīʿat-i [1] Muṣṭafavī ve rāz-dārān-ı emānet-i ṭarīḳat-i nebevī olmışlardur. Ḥaẓret-i Munʿim-i Feyyāż-ı Muṭlaḳ [2] evvel āvānde yegān yegān anlaruñ vücūd-ı ḥikmet-rehīnlerini teʾyīd-i mebānī-i dīn ve temhīd-i ḳavāʿid-i şerʿ-i [3] mübīn eylemek içün muvaffaḳ eyleyüp kevkebe-i übbehet-nişānları tīh-māndegān-ı ġavāyet-i [4] ḫiẓlān olanlara işāʿa-ı āyīn-i dīn-i Muhammedī ve iẓāʿa-ı ḳavānīn-i millet-i Aḥmedī ʿalā ṣāḥibühü’s-selāmü’ [5]s-sermedī eylediler.

اَصۡحَابی کَالنُّجوُمِ بِاَیِّهِم اِقۡتَدَیۡتُم اِهۡتَدَیۡتُم

Ḳıṭʿa

In çār sütūn-ı ḫāne-i [6]dīn
V’ān çār çerāġ-ı bezm-i temkīn
Her yek be-ḫilāfetet sezāvār
Her çār yekī vü her yekī çār[677]

[7] bā-ḫuṣūṣ reşeḥāt-i selām ol gül-i ḥadīḳa-pīrā-yı gülistān-ı necābet ve ol serv-i zīnet-[8]ārā-yı būstān-ı siyādet nessābe-ṭırāz-ı sülāle-i dīn-i mübīn ve nesl-i nesīl-i ʿıtret-i Seyyidü’l-mürselīn [9] merdüm-i dīde-i Fāṭımatü’z-Zehrā ve nūr-ı çeşm-i ʿAliyyü’l-murtaża sulṭān-ı şühedā dil-teşnegān-ı rūz-ı Kerbelā ciger-kūşegān-ı [10] mazlūmeyn Ḥażret-i Ḥasan u Ḥüseyn Ḥażretlerinüñ sīr-āb-rīz-i ravża-i ervāḥ-ı muḳaddeseleri [11] olsun ki biri āfitāb-ı ʿālem-efrūz-ı ṣubḥ-gāh-ı hidāyet ve biri māh-ı ẓulmet-sūz-ı şām-gāh-ı [12] ʿināyetdür. Ben nice medḥ idem Ḥasan-ile Ḥüseyni kim iki hümā durur raḍıyallāhu ʿanhümā . Ammā baʿd [13] şuʿarā-yı siḥr-āzmāyān-ı selef ki her birinüñ verziş-i feyż-i selīḳa-i bedīʿü’n-niẓāmları [14] gencūr-ı kilīd-dārī-i gencīnehā-yı ʿirfān ve meʾmūr-ı ḳufl-güşā-yı ḫazīnehā-yı pinhāndur. [15]

Naẓm

Ḳāfiye-sencān ki süḫan ber-keşend
Genc-i dü-ʿālem be-süḫan der-keşend
Z’āteş-i fikret[16] çü perīşān şevend
*Bā-melek ez-cümle-i ḫ*ʿ*īşān şevend*

677 Din evinin şu dört sütunu ve itaat meclisinin şu dört kandili, her birisi senin halifen olmaya lâyık; her dördü bir, her biri dörttür.

Bülbül-i ʿarşend-i süḫan-perverān
Bāziçe mānend[17] be-dīn dīgerān[678]

Niteki [679] لِسَانُ الشُّعَرَاَ مِفْتَاحُ الْجَنَّةِ Zīrā şāhen-şeh-i mesned-i nübüvvet ṭuġrā-yı [18] ṣaḥīfe-i risālet sulṭān-ı kevneyn ki Ḫudāvend-i ʿilm-efrāz-ı *levlāk* ve medār-ı āferīniş-i eflākdür. Ḥadīs̱ [19] **[2ᵃ]** اِنَّ مِنَ الشِّعْرِا لْحِكْمَةً وَاِنَّ مِنَ الْبَيَانِ السِحْراً buyurmışlardur. Anlar ki ġavvāṣān-ı bihār-ı jāj-ḫāyī [1] olmışlardur. وَالشُّعَرَاءُ يَتَّبِعُهُمُ الْغَاوُونَ da dāḫil olup şāḫ-sār-ı naḫl-i vücūdların ṣarṣar-zen-i [2] āşūb-ı ḫazān-ı ġavāyet itmişlerdür. Ve anlar ki إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ istiṣnāsına [3] vāṣıl oldılar. Her birisi çār-bāliş-nişīn-i ṣadr-ʿunvān ve mesned-ārā-yı ravża-i cinān olmışlardur. [4] Nitekim ḥadīs̱-i şerīfde هُوَ كَلَامٌ فَحُسْنُهُ حَسَنٌ وَ قَبِيحُهُ قَبِيحٌ buyurılmışdur. İmdi şuʿarāya [5] çāṣnī-i ʿuẕūbet-i lisān māye-i meẕāḳ-ı dil ü cāndur. Pes bu ʿabd-i nā-çīz-i ḳalīlü'l-biḍāʿa ve ʿadīmü'[6]l-istiṭāʿa.

Ḳıṭʿa

Ḥadīḳa-i hünerüñ zīb-baḫş-ı ezhārı
Şüküfte-ġonce-i gülzār-ı [7] maʿrifet Yārī
Baña müsellem olupdur cihān[680]-ı maʿnāda
Selāset-i süḫan-ı şūḫ-ṭırāz-ı eşʿārī

[8] Ḥacle-gāh-ı ṭabīʿatden bugüne tevşīḥ-i ʿarż-ı cemāl-i ʿanberīn-niḳāb ve tekşīf-i tutuḳ-bend-i [9] ʿarāyis-i kelām-ı ḥicāb eyledi ki mis̱āl-i vücūdum tarāvet-yāfte-i gülşen-i kemāl ve nāfe-i ser-beste-i [10] ṭabʿum nükhet-i feyż-i maʿārif-ile delālet olup;

Beyt

Dūdmān-ı ʿaşḳ-rā ez-men girāmī-[11]ter ne- zād
Cevher-i men kerd rūşen gevher-i ābā-yı men[681]

ve dest-yārī-i ḳalem-i dürr-rīz-i yāḳūtī [12] ʿilm ile silk-i ṣımṭ-ı[682] ṣaḥīfe-i suṭūra zīver-i raḳam eyledügüm her maʿnā-i nāzük ḫayāli meşşāṭa-i [13] merġūle-ṭırāz-ı

678 Kafiye ölçenler söz çektiklerinde, iki dünyanın definesini söz ipliğine dizerler. Düşünüş ateşinden perişan olduklarında, melek ile akrabalardan biri gibi olurlar. Güzel söz söylemeyi sevnler (şâirler) arş bülbülüdürler. Diğerleri bunlara karşılık oyuncağa benzerler.

679 "Şâirlerin dili cennetin anahtarıdır." Bu hadîsin kaynağına ulaşılamadı.

680 Bu kelime her zaman *çihān* şeklinde yazılmıştır. Metinde çok fazla zikredilen bir kelime olduğu için her defasında dipnotla bu farklı yazıma işaret etmek bir kalabalıklığa sebebiyet vereceğinden burada bu duruma işaret etmekle yetineceğiz.

681 Aşk sülalesinde benden daha saygın birisi doğmadı. Benim cevherimi (tözümü), benim atalarımın gevheri (mücevheri) aydınlattı.

682 ṣımṭ: sımṭ

nev-ʿarūs-ı ʿibāret ve her ḥurūf-ı şīrīn-maḳāli ṭūṭī-i naġme-senc-i [14] şekeristān-ı feṣāḥat ve her saṭr-ı manẓūm-ı dürer-bār-ı cevherīn-ṭırāzı birer dizi lüʾlü-yi [15] girān-māye-i belāġat eyleyüp nice enmūzec-i nevādir-i vāridāt-ı elfāẓ-ı maʿānī olan meżāmīn-i [16] daḳīḳa ve maʿānī-i reşīḳayı cemʿ ü telfīḳ ve meknūn-ı gencīne-i derūnum olan cevāhir-i [17] zīnet-baḫş-ı eşʿārum pīrāye-i silk-i eyyām idüp tārūz-ı rüst-e-ḫīz nigāşte-i [18] ṣūret-nümā-yı ser-levḥa-ı güftārum bāʿiş-i yād-dāştī-i nādire-sencān-ı naẓm [19] **[2**[b]**]** u eşʿār ve ebedü'l-ābād naḳş-ı nāmum nüvişte-i ṣaḥīfe-i rūzigār ola.

Bāḳī ḳalur ṣaḥīfe-i ʿālemde adumuz. [1]

MESNEVÎ, KASÎDE VE MUSAMMATLAR

M 1[*]

İBTİDĀ MĪ-KONEM BE-BİSMİ'L-LĀH

__ · · __ / __ · · __ / __ · __

1 Bismillāhirraḥmānirraḥīm
Şuḳḳa-i rāyāt-ı kelām-ı ḳadīm

2 Besmeledür maṭlaʿ-ı naẓm-ı kerīm
Besmeledür aʿẓam-ı ism-i Ḥakīm

3 Besmeledür ḥamd ü ṣenā-yı süḫan
Besmeledür nuṭḳ-fezā-yı süḫan

4 Besmeledür lāzıme-i ibtidāʾ
Besmeledür ḫātime-i intihāʾ

5 Besmeledür serv-i çemenzār-ı dīn
Besmeledür ġonce-i bāġ-ı yaḳīn

6 Besmeledür zīver-i eyvān-ı şerʿ
Besmeledür şemʿ-i şebistān-ı şerʿ

7 Besmeledür zemzeme-senc-i gelū
Besmeledür rehber-i *lā taḳneṭū*

8 Besmeledür maḥmide-pīrā-yı dīn
Besmeledür memleket-ārā-yı dīn

9 Besmeledür nāṭıḳa-perdāz-ı dil
Besmeledür muʿcize-endāz-ı dil

10 Besmeledür ey dil-i ʿaḳl-ı selīm
Rāhber-i cādde-i müstaḳīm

---

[*] **M 1**: 3[b]-4[b].

11 Besmeledür feyż-fürūz-ı dehen
Besmeledür şaʿ şaʿ a-sūz-ı süḫan

12 Besmeledür zīver-i nuṭḳ u dehān
Besmeledür lafẓ-ı nuḫust-i zebān

13 Besmeledür muʿ cize-baḫş-ı ẕekāʾ
Besmeledür vird-i dil-i enbiyāʾ

14 Besmeledür mevc-i biḥār-ı ezel
Besmeledür kārger-i ʿ aḳd ü ḥall

15 Besmeledür mebdeʾ-i kār-ı maʿ āş
Besmeledür hem-sebeb-i intiʿ āş

16 Besmeledür meslek-i rāh-ı hüdā
Besmeledür anda yine reh-nümā

17 Besmeledür kāşif-i envār-ı dil
Besmeledür vāḳıf-ı esrār-ı dil

18 Besmeledür nāfe-güşā-yı nefes
Besmeledür ġāliye-sā-yı nefes

19 Besmeledür bedreḳa-i nehc-i Ḥaḳ
Besmeledür ẕāt u ṣıfāta sebaḳ

20 Besmeledür besteye fevc-i necāt
Besmeledür teşneye āb-ı ḥayāt

21 Besmeledür ṭārem-i kevne esās
Besmeledür ʿ arşda sāḳ-ı mesās

22 Besmeledür maṭlaʿ -ı dīvān-ı vaḥy
Besmeledür nüsḫa-i furḳān-ı vaḥy

23 Besmeledür ḳurb-ı ṣebāt-ı vücūd
Besmeledür āb-ı ḥayāt-ı vücūd

24 Besmeledür nükte-nüvāz-ı derūn
Besmeledür maḥrem-i rāz-ı derūn

25 Besmeledür vesvese-sūz-ı ʿ aḳıl
Besmeledür vecd-fürūz-ı ʿ aḳıl

26 Besmeledür şuʿ le-i şemʿ -i vücūd
Besmeledür ḳāmet-i ṭavḳ-ı sücūd

27 Besmeledür gülbün-i gülzār-ı vaḥy
Besmeledür nükhet-i esrār-ı vaḥy

28 Olsa n’ola ol ḫaṭ-ı feyż-āferīn
Levḥ-ṭırāzende-i ʿarş-ı berīn

29 Şām u seḥer itmede teẕkār-ı dem
Naġme-serāyān-ı ḥarīm-i ḳadem

30 Oldı o āṯār-ı kelām-ı Ḫudā
Nuṭḳ-fezāyende-i ṭıfl-ı ẕekāʾ

31 Dolsa[683] n’ola ṣaḥn-ı serāy-ı sipenc
Şām u seḥer olmadadur naġme-senc

32 Rāh-nümāyān-ı reh-i aṣfiyāʾ
Ḳāfile-sālār-ı diyār-ı beḳā

33 Ṣafḥa-i dilde ger olınsa ruḳūm
Dīde-i cāna ola keşf-i ʿulūm

34 Ḥarfleridür cāmiʿ-i ẕāt u ṣıfāt
Noḳṭasıdur aḥsen-i eşkāl-i ẕāt

35 Lafıẓ-ı bism cümle-i[684] Ḳurʾāndur
Eşref-i ism ekrem-i burhāndur

36 Noḳṭa-i bā oldı ey ehl-i fünūn
Sālik-i ʿirfāna sevād-ı ʿuyūn

37 Sīni durur şāne-i gīsū-yı dīn
Mīmi ki fevvāre-i māʾ-i maʿīn

38 Olsa n’ola lafẓ-ı ilāh-ı ʿaẓīm
Gülbün-i gülzār-ı kelām-ı ḳadīm

39 Gevher-i hā oldı bil ey ehl-i ḥāl
Ḫātem-i dest-i Ḳadir-i Ẕülcelāl

40 Meddi durur ebrū-yı dīdār-ı vaḥy
Ẓāhir ider ʿāleme envār-ı vaḥy

41 Cādū-yı nefse elif-i müstaḳīm
Gösterür iʿcāz-ı ʿaṣā-yı Kelīm

42 Oldı gör ol şedde-i esrār-bīn
Ser-müje-i dīde-i Rūḥu’l-Emīn

683 Ṭolsa
684 evvel-i

43 Lāmıdur āviḫte-i ḳandīl-i ʿarş
Rāsı ki māh-ı nev-i taḥvīl-i ʿarş

44 Ġonce-i ḥā zīver-i tāc-ı melek
Ḥoḳḳa-i[685] nūn mihr-i derūn-ı felek

45 Noḳṭa ki nūn içre hüveydā mıdur
Ḥoḳḳa-i ʿarşda dür-i yektā mıdur

46 Lafẓ-ı raḥīm bedreḳa-i rāhdur
Maẓhar-ı ẕāt-ı Ṣamed Allāh'dur

47 Elfi durur sehm-i saʿādet-eṯer
Rāsı durur saḫt-ı kemān-ı ḳader

48 Noḳṭa-i yā[686] sünbüle-i jāle-gīr
Heyʾet-i mīm encüm-i dünbāle-gīr

49 Mīm durur ḫātime-baḫş-ı kelām
Olsa n'ola her söz anuñla tamām

50 İmdi ḳoma dilden anı Yārīyā
Tā bulasın maġfiret-i Kibriyāʾ

51 ʿAḳluñı mest it mey-i tevḥīd ile
Neşve-dih ol sāġar-ı tecrīd ile

52 Besmeleyi kim ide vird-i derūn
Menzil-i maḳṣūda olur reh-nümūn

53 Merd iseñ el-ḥāṣılı ey nīk-kīş
Eyle zebān u dile anı meniş

54 Dergeh-i Ḥaḳḳ'a kim iderse sücūd
Dīde-i cāna ola keşf-i şühūd

55 Besmeleyi eyle hemīşe sebaḳ
Tā ki ṭola ḳalbüñe envār-ı Ḥaḳ

56 Her nefes eyle dile vird-i ʿaẓīm
Bismillāhirraḥmānirraḥīm

---

685 Sāġar-ı
686 Nokṭa-i yā: Noḳṭa-i vü yā

M 2*

ĪN MÜNĀCĀT-I ḲAḌİYYÜ'L-ḤĀCĀT

. . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Ey güşāyende-i dil-i meknūn
Naḳş-perdāz-ı kār-gāh-ı derūn

2 Zīb-pīrā-yı ʿālem-i melekūt
Meşʿal-ārā-yı ṭārem-i ceberūt

3 Hādī-i feyż-i raḥmet-i ezelī
Mālik-i lā-yezāl ü lem yezelī

4 Sensin eşyāda Bāṭın u Ẓāhir
Sensin esmāda Evvel ü Āḫir

5 Mülk-i tevfīḳe pādişāh sensin
Reh-i taḥḳīḳe reh-nümā sensin

6 Olmasa emrüñ eylemez ḥarekāt
Ḳaṭre deryāda şemsde ẕerrāt

7 Dile feyż-i dem ü zebān ḳılduñ
Süḫanı cevher-i beyān ḳılduñ

8 Aṣlımuz māye-i türāb itdüñ
Kūze-i cāna feyż-i āb itdüñ

9 Ḫāne-i sīneme ṣafāʾ senden
Revzen-i dīdeme żiyāʾ senden

10 Sübḥa-i naẓmem ey Kerīm ü Raḥīm
Rişte-i luṭfuñ ile ola naẓīm

11 Mülk-i ʿirfāna tā olup sālik
Olam anda cevāhire mālik

12 Fehm-i maʿnāda ṭābʿum eyle ferīd
Kişver-i naẓmda idem tefrīd

13 Nuṭḳumı māye-baḫş-ı kām eyle
Sözlerüm vird-i ḫāṣṣ ü ʿāmm eyle

14 Ṭūṭī-i cānımı şeker-ḫā ḳıl
Ḳafes-i tende anı gūyā ḳıl

---

* **M 2**: 2[b]-3[a].

15 Göñlümi ʿaşḳuñ ile ḫāmūş it
Nice ḫāmūş belki medhūş it

16 Mest-i lā-yaʿ ḳıl eylesün cānı
Bāde-i maʿ nevī vü rūḥānī

17 Beni mest-i şarāb-ı şevḳ eyle
Bülbül-i būsitān-ı ẕevḳ eyle

18 Sübḥa-i ẓikrüm elde mesʿ ūd it
Mededüñ riştesiyle memdūd it

19 Nefs-i emmāreden idüp āzād
Tā bulam şevḳ-ı inşirāḥ-ı fuʾād

20 Sālik-i şāh-rāh-ı irşād it
Ḳalmışam rāh-ı ġamda ir şād it

21 Göñlüm āyīnesin mücellā ḳıl
Cān çerāġını şuʿ le-ārā ḳıl

22 Maẓhar-ı pertev-i tecellā ḳıl
Reşk-i ḫurşīd-i ʿ ālem-ārā ḳıl

23 Dili nār-ı ġamuñla sūzān it
Dīdeyi ʿ aşḳuñ ile giryān it

24 Dāġ-ı ʿ aşḳuñla sīne çāk olsun
Seyl-i şevḳüñle dīde pāk olsun

25 Cām-ı naẓmum raḥīḳ-i cān eyle
Bezm-i ḫāṣṣāna dūst-kān eyle

26 Dürr-i naẓmum güher-feşān eyle
Ẕikr-i tesbīḥ-i ḳudsiyān eyle

27 Naḫl-i ḫāmem gül-i gülistān it
Reşḥasın ḳaṭre-bār-ı nīsān it

28 Sözlerüm efṣaḥü'l-kelām eyle
Yaʿ nī şāyān-ı ḫāṣṣ ü ʿ āmm eyle

29 Yūsuf-ı naẓmum eyleyüp meşhūr
Cümle dünyāya ḳıl anı manẓūr

30 Bürḳaʿ -i fikr-i bikr-i maʿ nā-i rāz
Ḥacle-i dilden oldı cilve-ṭırāẓ

M 3*

ĪN ḪİṬĀBİYYĀT-I ẒĀT-I PĀK-İ NAʿT-I AḤMEDĪ

— — . / . — . — / . — —

1 Ey ṣāḥib-i sırr-ı *lī-maʿ allāh*
Aḥsentü zihī tebārekallāh

2 Ey nüsḫa-i evvelīn ser-āġāz
Dībāce-ṭırāz-ı ṣafḥa-i rāẓ

3 Ey ser-i süḫan kitāb-ı mürsel
Ser-nāme-i mücmel ü mufaṣṣal

4 Ey nesl-i nesīl-i Bü'l-mekārim
Nessābe-ṭırāz-ı āl-i Hāşim

5 Ey sidre-nişīn-i ʿarş-ı mesned
Ṭūbā-ḳad-i müntehā-yı sermed

6 Ey nāmı temīme-bend-i *ḥā mīm*
Maḥmūd u Muḥammed Aḥmed ü Mīm

7 Ol Mīm cihāna raḥmet oldı
Fevvāre-i ʿayn-ı ḥikmet oldı

8 Ey ʿuḳde-güşā-yı sırr-ı pinhān
Hem cevher-i ferd-i kān-ı imkān

9 Ey ġonce-i gülsitān-ı ʿişmet
Nev-bāde-i būsitān-ı ḥikmet

10 Ey gevher-i kān-ı *kün fe-kān*ī
Pīrāye-i tāc-ı ḫıredānī

11 Ey ġonce-i gülşen-i Birāhīm
Şād-āb-ı *kün*-i riyāż-ı tenʿīm

12 Ey maṭlaʿ-ı nüsḫa-i emānī
Dībāce-i *sebʿ atü'l-meṯānī*

13 Ey ḫātem-i nāme-i risālet
Ṭuġrā-yı ṣaḥīfe-i nübüvvet

14 Ey sidre-nişīn-i ʿarş-ı temkīn
Maḳṣūd-ı cihān ḫulāṣa-i ṭıyn

15 Ey maṭlaʿ-ı şāh-ı beyt-i dāniş
Fihrist-i cihān-ı āferīniş

---

* **M 3**: 22ᵃ-25ᵃ.

16 Ey mebḥaş-ı faṣl-ı ʿaḳl-ı evvel
Tafṣīl-i muḳaddimāt-ı mücmel

17 Ey nāẓım-ı kār-gāh-ı iʿcāẓ
Manẓūme-i kār-nāme-i rāz

18 Ey vāḳıf-ı sırr-ı ʿālem-i ġayb
ʿAllāme-i nükte-dān-ı *lā rayb*

19 Ey maḥrem-i perde-i *ev ednā*
Dānende-i genc-i sırr-ı *evḥā*

20 Ey bülbül-i gülsitān-ı tevḥīd
Ṭūṭī-süḫan-ı serāy-ı temcīd

21 Ey gevher-i pāk-i ʿālem-efrūz
Naḳdīne-i genc-i ḥikmet-endūz

22 Ey hem-dem-i bezm-i pādişāhī
Gencūr-ı ḥazīne-i ilāhī

23 Ey cevher-i ferd-i kān-ı lāhūt
Gencīne-i ḫākidān-ı nāsūt

24 Ey vāriş-i mesned-i Birāhīm
Dārende-i dūdmān-ı tekrīm

25 Ey sırr-ı ṭılısm-ı ism-i aʿẓam
Maʿnā-yı rumūz-ı sırr-ı mübhem

26 Ey rābıṭa-bend-i ittiṣālī
Ser-rişte-i sırr-ı Ẕülcelālī

27 Ey server-i ser-bülend-i āyīn
Nevbet-zen-i penç-gāne-i dīn

28 Ey mālik-i taḫt[687] -ı tāc-dārī
Sulṭān-ı serīr-i kām-kārī

29 Ey mā-ḥaṣal-ı bülend ü pestī
Maḳṣūd-ı mükevvenāt-ı hestī

30 Ey ḥ˘āce-i mekteb-i ḥaḳāyıḳ
Üstād-ı süḫan-ver-i daḳāyıḳ

31 Ey şāh-süvār-ı bü'l-maġāzī
Sulṭān-ı mücāhidān-ı ġāzī

687 taḫt: taḥt

32 Ey mā-ḥaṣal-ı vücūd-ı kevneyn
Sulṭān-ı serīr-i *ḳābe ḳavseyn*

33 Ey maḥrem-i rāz-dār-ı ʿizzet
Bī-vāsıṭa cā-nişīn-i ḥażret

34 Ey nūr-ı ḥażīre-i ilāhī
Maḥbūb-ı serāy-ı pādişāhī

35 Sen Leylā o Vāmıḳ-ı cihān-sūz
Sen Vāmık o Leylā-yı dil-efrūz

36 Ey ser-süḫan-ı kitāb-ı aʿẓam
Ser-meşḳ-i ṣaḥīfe-i dü-ʿālem

37 Ey maṭlaʿ-ı ṣubḥ-ı cāvidānī
Ser-çeşme-i āb-ı zindegānī

38 Ey maʿnā-i āyet-i ilāhī
Ser-sūre-i ṣuḥf-ı pādişāhī

39 Ey faḫr-ı güzīn-i çār millet
Şāhen-şeh-i ʿālem-i şefāʿat

40 Ey necm-i felek diraḫş-ı ʿālem
Meh-pāre-i nūr-baḫş-ı ʿālem

41 Ey bedreḳa-i reh-i ilāhī
Vā-māndelerüñ delīl-i rāhı

42 Ey Kaʿbe-i rū-nümā-yı ḥācāt
Āyīne-i ḳıble-i murādāt

43 Ey sāḳī-i bezm-i mihribānī
Mestāne-i keyf-i cāvidānī

44 Ey ġonce-i nev-bahār-ı ümmīd
Nev-reste-gül-i nihāl-i cāvīd

45 Ey şāh-ı muẓaffer ü müʾeyyed
Şāyeste-terīn-i vaḥy-i sermed

46 Ey ḫusrev-i bī-serīr ü bī-tāc
Şāhān-ı zamāne saña muḥtāc

47 Ey ḫʿāce-i bender-i fütūḥāt
Senden çözilür metāʿ-ı ḥācāt

48 Ey mevc-i nuḫust-i baḥr-i ḳudret
Deryā-yı telāṭum-ı şefāʿat

49 Ey ṣadr-ı serīr-i ḫāṣṣ-ı ḫaṣṣī
Maḥbūb-ı serāy-ı iḫtiṣāsī

50 Ey naẓm-ı mükevvenāt-ı hestī
Manẓūme-i mümkināt-ı hestī

51 Ey ḫāṣṣ-ı nedīm-i meclis-i rāẓ
Perverde-i ḫāndān-ı iʿzāẓ

52 Ey ḫāṣṣ-terīn-i ṣadr-ı ʿizzet
Maḫṣūṣ-ı taʿayyünāt-ı ḥikmet

53 Ey āmede-pesīn-i ḫiṭābī
Ser-levḥa-i evvelīn kitābī

54 Ey ḥāfıẓ-ı mekteb-i maʿānī
ʿAllāme-i rāz-ı āsumānī

55 Ey fāyiḳ-i nükte-dān-ı *lā rayb*
Keşşāf-ı rumūz-nāme-i ġayb

56 Ey kulzüm-i bī-kerān-ı ḥikmet
Ġavvāṣ-ı muḥīṭ-i ḫātemiyyet

57 Ey maḥrem-i bezm-gāh-ı *esrā*
Ṭūṭī-i süḫan-ver-i *ev ednā*

58 Ey mā-ḥaṣal-ı vücūd-ı eflāk
Levlāke lemā ḫalaḳtü'l-eflāk

59 Ey kevkebe-baḫş-ı ṣadr-ı ʿizzet
V'ey ṣadr-ı cihān cihān-ı ḥikmet

60 Ey mālik-i genc-i ḫāne-i ʿaşḳ
ʿAnḳā-per-i āşiyāne-i ʿaşḳ

61 Ey ṣabr u taḥammülüñ sükūnı
Hem ḥilm ü keremde ẕü-fünūnī

62 Ey ḥastelerüñ şifā-nüvāzı
Mecrūḥlaruñ cebīre-sāzı

63 Sensin o ṭabīb-i dil-figārān
Merhem-kün-i zaḫm u derd-mendān

64 Ey cümle-i vaṣfdan müberrā
Naʿtüñde kelīl ʿaḳl-ı dānā

65 Vaṣfuñda hemīşe fikret-endūz
Cādū ḳalemān-ı diḳkat-āmūz

66 Vaṣf eyleye Ḥaḳ beyān-ı ẕātuñ
Yārī nice medḥ ide ṣıfātuñ

67 Yaʿnī ki ḳapuñda bir gedādur
Ferş-i ḳademüñde ḥākipādur

68 Sen nūr-ı tecellī-i Ḫudā'sın
Āyīne-i ẕāt-ı Kibriyā'ṣın

69 Ressām-ı ṣaḥīfe-i dü-ʿālem
Engüştüñe ḳıldı vażʿ-ı ḫātem

70 Teşrīk idüp ism-i kibriyāyı
Ḥakk eyledi nām-ı Muṣṭafā'yı

71 Bir nām-ı Muḥammed ism-i Ḳayyūm
Bir mühre ikisi oldı merḳūm

72 Ey cānlara cān-ı zindegānī
Hem cān-ı cihān-ı cāvidānī

73 Ey cānum içinde gizlü maḥbūb
V'ey rūḥ-ı revānum içre maṭlūb

74 Vā-māndelerüñ sened-ṭırāzı
Dermāndelerüñ meded-nüvāzı

75 Fihrist-i kitāb-ı ins ü cānsın
Maḳṣūd-ı zemīn ü āsumānsın

76 Ḥaḳḳā ki imām-ı enbiyāsın
Sulṭān-ı gürūh-ı aṣfiyāsın

77 Ser-maṭlaʿ-ı naẓm-ı *kün fe-kān*sın
Ṭuġrā-yı ṣaḥīfe-i cihānsın

78 Ḫatem-i rüsül peyemberāsın
Peyġāmber-i āḫirü'z-zamānsın

79 Deryā-yı ḥikemde bir gühersin
Yaʿnī güher-i ebu'l-beşersin

80 Dārende-i ḥüccet-i zamānsın
Dānende-i ṣafḥa-i emānsın

81 Ser-çeşme-i mihrdür zebānuñ
Fevvāre-i nūrdur dehānuñ

82 Nüh çarḫa ʿurūc-ı pāye ṣalduñ
Farḳ-ı meh ü mihre sāye ṣalduñ

83 Yārī-i faḳīr ü derd-mendi
Ḳıl maẓhar u luṭf-ı ercümendī

84 Ol mücrim ü bī-kese meded ḳıl
Aña der-i luṭfuñı sened ḳıl

85 Şermende-i nāz-ı baḫt itme
Muḥtāc-ı niyāz-ı baḫt itme

86 Perverde-i cūd-ı niʿ metüñdür
Şāyeste-i raḥm-ı şefḳatüñdür

87 Hˇāhiş-ger-i luṭfuña kerem ḳıl
Memnūn-ı żiyāfet-i niʿ am ḳıl

88 Fānīd-i rıżāñ idüp tenaʿ um
Evrādumı ḳıl *le-in şekertüm*

89 Bāb-ı keremüñde sāyil eyle
Ḫursend-i derūna nāyil eyle

90 Beẕl ide ḳanāʿ atüm hemīdūn
Destümde olursa genc-i Ḳārūn

91 Hīçe ṣata himmetüm ser-ā-pā
Mevrūṣum olursa mülk-i Dārā

92 Degmez aña bu serāy-ı fānī
Dāyim çekesin ġam-ı cihānı

93 Degmez aña çarḫ-ı sifle-perver
ʿ Āḳıl ola intiʿ āşa mużṭarr

94 Degmez aña dehr-i dūn-ı żınnet
ʿ Ārif ḳala zīr-i pāy-ı minnet

95 Degmez aña kim bu köhne eyvān
ʿ Āḳıl ola devletine şādān

96 Hem sīnemi pertev-i ümīd it
Āyīne-i ṭabʿ -ı Bāyezīd it

97 Tevfīḳüñi baña hem-dem eyle
Şeh-rāh-ı ṭalebde Edhem eyle

98 Genc-i dili pür-dür-i ʿ Aden ḳıl
Sermāye-i ḥāris-i Yemen ḳıl

99 Ol nice güher dür-i ʿ Aden'dür
Nā-yābī-i ḫıṭṭa-i Yemen'dür

100 Ya'nī ki Üveys'e hem-dem eyle
Ol rāza beni de maḥrem eyle

101 ʿİlm ü ʿamel ile eyle mevṣūf
Ḳıl maẓhar-ı sırr-ı pāk-i Maʿrūf

102 ʿAşḳuñla ola derūn u bīrūn
Hem-cāẕibe-i derūn-ı Ẕünnūn

103 Serdār-ı ḳavī-keşān-ı ʿaşḳ it
Manṣūr ile hem-kemān-ı ʿaşḳ it

104 Mīzān-ı ʿamelde eyle ḥāsib
Hem-keff'ola Ḥāriṯ-i Muḥāsib

105 Ḳıl pāy-ı bürehne ḳalb-i ṣāfı
Ġıbṭ'eyleye aña Bişr-i Ḥāfī[688]

106 Vādī-i ḥaḳīḳatüñde ol pā
Keşf ide cihānı bī-ser ü pā

107 Vir sözlerüme o āb u tābı
Reşk ide Ḥakīm-i Fāryābī

108 Vir cāna o deñlü rūşenāyı
Pür-tāb ide nūrına Senāyī

109 Taḥḳīk ü mecāza ʿārif eyle
Şiblī ile hem-maʿārif eyle

110 Dimem beni vāv-ı ʿAmr u Zeyd it
Şāyeste-i himmet-i Cüneyd it

111. Ḳıl cām-ı şühūddan mey-āşām
Neşve ala andan ʿārif-i Cām

112 Vir naẓmuma silk-i intiẓāmı
Taḥsīn ide ṭabʿuma Niẓāmī

113 Ḥāfıẓ[689] göre naẓmumuñ beyānın
Ḥıfẓ[690] eyleye nükte-i nihānın

114 Reşḥ-i ḳalemümdeki midādı
Ḳıl dīde-i Ḫusrev'üñ sevādı

---

688 Ḥāfī: Ḫāfī
689 Ḥāfıẓ: Ḫāfıẓ
690 Ḥıfẓ: Ḫıfẓ

115 Eyle reh-i ṣadıḳāne[691] sālik
Ḳıl ḫırḳa-i beḫye[692]-dūza mālik

116 Göster gözüme reh-i reşādı
Rūşen ola tā ṭarīḳ-i hādī

117 Vādī-i ḥaḳīḳatüñ sürāġ it
Her semtüni nev-bahār-ı bāġ it

118 Āyīne-i cāna vir cilāyı
Keşf ola şühūd-ı āşināyī

119 Vir çeşmüme ol ḳadar żiyāyı
Ḫūrşīd ide reng-i tūtiyāyı

120 Ey mūnis-i bezm-i rū-siyāhān
Te ʾsīr-ṭırāz-ı nāle-kārān

121 Bīnende-i dīde-i nimīnsin
Dānende-i ḫāṭır-ı ḥazīnsin[693]

122 Aç dīdemi nūr-ı şefḳatüñle
Şād eyle dilüm şefāʿatüñle

123 Ol gün k'ola izdiḥām-ı cumhūr
Pür-ṣayḥa ola ṣadā-yı nāḳūr

124 Ol günde baña iʿānet eyle
Hem maẓhar-ı ʿafv ü raḥmet eyle

125 Ol gün baña yāver-i muʿīn ol
Hem bāʿiṯ-i maġfiret-güzīn ol

M 4*

HEM DER-ĪNCĀ ŞERḤ KERDEM MEṮNEVĪ-İ ʿAŞḲ-RĀ[694]

. . __ __ / . __ . __ / . . __

1 ʿAşḳ kim mebde-i maʿādumdur
Ẓāhir ü bāṭınen müfādumdur

2 ʿAşḳdur ẕevḳ-ı ʿālem-i nāsūt
ʿAşḳdur vecd-i ʿālem-i lāhūt

---

691 tārikāne
692 beḫye: peḫye
693 ḥazīn: ḫazīn.
* **M 4**: 28ᵇ-32ᵇ.
694 DER-ĪN DER-AṢL U FERʿ-İ ŞERḤ-İ ʿAŞḲEST

3 Ṭurfe ʿanḳā-yı lā-mekāndur ʿaşḳ
Nükte-i sırr-ı *kün fe-kān*dur ʿaşḳ

4 ʿAşḳ tevḥīd-i pāke maẓhardur
Nefy ü iṯbāt anda muẓmerdür

5 ʿAşḳ mevṣūf-ı ẕāt-ı vāḥiddür
Ẕātına mümkināt şāhiddür

6 ʿAşḳ tevḥīd-i kibriyāyīdür
ʿAşḳ tecrīd-i pārsāyīdür

7 ʿAşḳdur feyż-i bī-zevāl-i Eḥad
ʿAşḳdur vaḥy-i pāk-i ẕāt-ı Ṣamed

8 ʿAşḳdur pādişāh-ı devr-i ḳıdem
ʿAşḳdur ʿarş u kürs ü levḥ ü ḳalem

9 *ʿAşḳ mevc-i biḥār-ı tevḥīd-est*
ʿAşḳ sırr-ı kitāb-ı temcīd-est[695]

10 *ʿAşḳ esrār-ı nūn ve'l-ḳalem-est*
Ki zi- mā yesṭurūn ber-ʿalem-est[696]

11 ʿAşḳ āyīne-i ḥaḳāyıḳdur
ʿAşḳ gencīne-i daḳāyıḳdur

12 ʿAşḳdur aṣl-ı ḫilḳat-i ʿālem
ʿAşḳdur naḳş-ı ṭıynet-i ādem

13 Ṣuver-i mümkinātī-i eşyāʾ
Oldı mirʾat-i[697] ʿaşḳdan peydā

14 ʿAşḳdur maẓhar-ı tecellī-i nūr
ʿAşḳdur hem ç,erāġ-ı māha ẓuhūr

15 ʿAşḳdur ḳuvvet-i mesāmm-ı cesed
ʿAşḳdur dillere ḥayāt-ı ebed

16 ʿAşḳ ervāḥa ṣundı cām-ı [h]est
İtdi *ḳālū belā*da cümleyi mest

17 ʿAşḳ āyāt-ı vaḥy-i Sübḥānī
ʿAşḳ mirʾāt-i nūr-ı Yezdānī

---

695 Aşk tevhîd denizlerinin dalgasıdır. Aşk temcîd (övgü) kitabının sırrıdır.
696 "mâ yesturûn" (kalemle yazdıklarına)dan işaret taşıyan aşk, "nûn ve'l-kalem"in sırlarıdır.
697 envār-ı

18 *ʿAşḳ sırr-ı kelām-ı levlāk-est*
ʿAşḳ devr-i zemīn ü eflāk-est[698]

19 ʿAşḳ kim ḳıldı kendüsin meşhūd
İtdi dünyāya iktişāf-ı şühūd

20 *Çār-meẕheb heme beyānī-i ʿaşḳ*
Dü-cihān der-heme ʿıyānī-i ʿaşḳ[699]

21 *ʿAşḳ maʿrūf u ʿārif-est heme*
ʿAşḳ mevṣūf [u] vāṣıf-est heme[700]

22 ʿAşḳdur maḥrem-i ḥarīm-i cemāl
ʿAşḳdur maẓhar-ı ḳavīm-i celāl

23 Bī-nişānlıḳ durur nişāne-i ʿaşḳ
Burc-ı ʿanḳādur āşiyāne-i ʿaşḳ

24 İster-iseñ eger beḳā-yı vücūd
ʿAşḳ ile idegör fenāʾ-yı vücūd

25 ʿAşḳ-ile olmayınca tā dem-sāz
Ne ḥaḳīḳat ẓuhūr ider ne mecāz

26 Olmasa ḥükm-i ʿaşḳ-ile meʾmūr
Dāra çekmezdi kendüsin Manṣūr

27 ʿAşḳdur yār-ı cānı Leylā'nuñ
ʿAşḳdur dāsitānı ʿAẕrā'nuñ

28 ʿAşḳdur dilleri iden meftūn
ʿAşḳdur Ḳays'ı eyleyen Mecnūn

29 Tā ezel Ḳays'da bu sevdādur
Ṣanma bāʿiṯ irāde Leylā'dur

30 ʿAşḳdur zūr-ı ḳabża-i Dāvud
Mūmı āhen ider ḳuvā-yı vücūd

31 ʿAşḳdur nūr-ı dīde-i Yaʿḳūb
ʿAşḳdur rūḥ-ı sīne-i Eyyūb

32 Birini maẓhar-ı Ṣabūr itdi
Birini maẓhar-ı Şekūr itdi

---

698 Aşk "levlâk" kelâmının sırrıdır. Aşk yer ve göklerin devridir.
699 Dört mezhep hepsi aşkın anlatıcısıdır. İki dünyada her şeyde aşk belirgindir.
700 Aşk bilinen, herkes bilendir. Aşk vasf edilen, herkes vasf edendir.

33 ʿAşḳ emr etse mūr u mārāna
Rām ider ḫātem-i Süleymān'a

34 Feyż-i ʿaşḳ-ile çeşm-i İbrāhīm
Nārda gördi gülsitān-ı naʿīm

35 ʿAşḳa yār olmaġ-ile ahd-i naṣūḥ
Buldı ḫalvetüñe belāda fütūḥ

36 Ne ḳadar eylediyse derc-i fünūn
Bulmadı çāre ʿaşḳa Eflāṭūn

37 ʿAşḳdur bāʿiṯ-i hevā-yı cünūn
ʿAşḳdur ʿāḳılı iden mecnūñ

38 ʿAşḳdur Yūsuf'a Züleyḫā'yı
Eyleyen ḫalḳ içinde rüsvāyī

39 ʿAşḳdur gerçi ʿaşḳ-ı hem-zādī
Gör nice itdi kār-ı Ferhād'ı

40 Olmayaydı başında şevḳ-ı hevā
Cānı Şīrīn'e eylemezdi fedā

41 Ḳılmasa cām-ı ʿaşḳ anı sersem
Ḫāke ṣalmazdı tācını Edhem

42 Olmuş-iken şeh-i memālik-i Belḫ
Cāhını ʿaşḳ aña eyledi telḫ

43 ʿAşḳdur āteşīn-biḥār-ı ʿamīḳ
Düşse aña semender ola ḥarīḳ

44 Yoḳdur ʿaşḳuñ ḥudūd-ı pāyānı
ʿAḳl-ı ser-geşte-i beyābānı

45 Mey-i ʿaşḳ alsa ʿāşıḳuñ dilini
Ne ḫumārın bilür ne neşvesini

46 ʿAşḳ kim ide şuʿle-pīrāyı
Gül ide ṭabʿ-ı seng-i ḫārāyı

47 Eylemez ṭumṭurāḳ-ı cāha heves
ʿĀşıḳa derd-i ʿaşḳ besdür bes

48 ʿAşḳ ṣıġmaz cihān-ı imkāna
Nice imkān zemīn ü devrāna

49 ʿAşḳ ḫūrşīd-i ʿālem-ārādur
ʿAşḳ māh-ı cihān-pīrādur

50 ʿAşḳ āvāze ṣaldı āfāḳa
Nice āfāḳ bu nüh eṭbāḳa

51 ʿAşḳa yār ol ki bāʿiṯ-i ġamdur
Bāʿiṯ-i ġam medār-ı ḫurremdür

52 ʿAşḳdur ser-nüvişti ʿuşşāḳuñ
ʿAşḳdur hem-sirişti ʿuşşāḳuñ

53 ʿAşḳ kim dilde āşinālıḳ ider
Sūy-ı maʿşūḳa reh-nümālıḳ ider

54 Dil-i ʿāşıḳ ne dem ki ṣādıḳ olur
Cān-ı maʿşūḳ aña ʿāşıḳ olur

55 ʿAşḳ kim bir kese ʿināyet ider
Tā ezelden ebed ḥimāyet ider

56 Olamaz ʿaşḳ gibi bir ṣādıḳ
Gāh maʿşūḳ olur gehī ʿāşıḳ

57 ʿAşḳ geldükde cism-i insāna
ʿArażı oldı cevher-i cāna

58 ʿAşḳdur dilde şevḳ-ı cismānī
ʿAşḳdur cānda ẕevḳ-ı rūḥānī

59 ʿAşḳ insāna ẕevḳ-güsterdür
Ḥāşılı ʿāşıḳ olmayan ḫardur

60 ʿAşḳ-ile oldı ṭıynetüm taḫmīr
ʿAşḳ-ile oldı ḳaṣr-ı dil taʿmīr

61 ʿAşḳ her ġamda ġam-güsārumdur
ʿAşḳ her yerde yār-ı ġārumdur

62 *ʿAşḳ dārū-yı hūş-dārān-est*
ʿAşḳ bāzū-yı pençe-gīrān-est[701]

63 *Men bedū ʿaşḳ-rā ki cān be-dehem*
Kemterīn ḥāleteş cihān be-dehem[702]

64 *Men ez-ū ʿaşḳ neşve-peyvestem*
Ki zi-bezm-i elest ser-mestem[703]

---

701 Aşk bilinçlilerin ilacıdır. Aşk pençe tutanların koludur.
702 Ben canını verdiğim aşkın, en küçük hali için cihanı veririm.
703 Ben o aşktan keyfe katıldım. Çünkü bezm-i elestten beri sarhoşum.

65 *Men ez-ū ʿaṣḳ-rā ne-rencānem*
Ki dehed ṣevḳ ber-dil ü cānem[704]

66 Gelmedin ʿāleme ḥüḳūmet-i ʿaṣḳ
Baña teslīm olındı hüccet-i ʿaṣḳ

67 ʿAṣḳ bir ḥarfdür kitābumdan
ʿAṣḳ bir ẕerre āfitābumdan

68 Ṣuretā bī-nişān-ı ʿaṣḳum ben
Görseñ amımā cihān-ı ʿaṣḳum ben

69 İtmezin lāf-ı ʿaṣḳ-ı ḫod-reʾyi
Hep ḥaḳīḳat durur bu gūyānı

70 Ḳudsiyān şāhid-i maḳālümdür
Cümlesi teşne-i zülālümdür

71 Eyledüm bu maḥalde hep taḳrīr
Cümle mā-fiʾż-żamīrümi taʿbīr

72 Var-ise bir süḫanver ü dānā
Reh-i ʿaṣḳ içre ẕātuma hem-pā

73 İşte āṯār-ı ẕātımı görsün
İşte envār-ı ẕātımı görsün

74 ʿĀşıḳam var-ise sözümde ḳuṣūr
Sözi dīvānenüñ olur maʿẕūr

75 Dil-i ʿāşıḳda iḫtiyār olmaz
ʿAṣḳda ṣabr ile ḳarār olmaz

76 ʿAṣḳdur eyleyen beni şeydā
ʿAṣḳdur eyleyen beni rüsvā

77 Var-iken dilde ʿaṣḳ-ı rüsvāyī
Baña mümkin midür şekībāyī

78 N'ola yansam bu nār-ı sūzāna
Ki benem şemʿ-i ʿaṣḳa pervāne

79 Ben nice ʿaṣḳ ile olam pādāş
ʿAṣḳ itdi cihāna rāzumı fāş

80 Bu ḳadar vaṣf-ı ẕikr-i ʿaṣḳa sebeb
Senüñ ʿaṣḳuñ durur hemān yā Rab

---

704 Ben aşkı incitmem, çünkü gönlüme ve canıma şevk verir.

81 *Be-Ḫudāyī ki ṣāḥib-ekvān-est*
Künh-i ẕāteṣ ʿ uḳūl ḥayrān-est[705]

82 *Be-Ḫudāyī ki vasfeṣ efzūn-est*
Ḫālıḳ-ı Ẕülcelāl ü bī-çūn-est[706]

83 *Be-Ḫudāyī ki çāre-sāz-ı heme*
Be-Ḫudāyī ki kār-sāz-ı heme[707]

84 *Ḳudreteṣ ez ḫayāl-i bīrūn-est*
Ḥikmeteṣ v'ez maḳāl efzūn-est[708]

85 *Ū'st Ḫallāḳ-ı hestī-i dü-cihān*
Ū'st naḳḳāṣ-ı ṣūret-i insān[709]

86 *Ū'st mevṣūf be-vaṣf-ı nām-ı Eḥad*
Ū'st maʿ rūf be ẕikr-i pāk-i Ṣamed[710]

87 *Ū'st Ḫallāḳ-ı mūcid-i eṣyāʾ*
Ū'st Feyyāż-ı feyż-baḫṣ-ı ẕekāʾ[711]

88 *Ū'st sulṭān-ı ʿ ālem-i ezelī*
Ū'st burhān-ı mülk-i lem-yezelī[712]

89 *Be-ʿ aciz-gūyī-i dil-i sālik*[713]
Mā ʿ arefnāke Ḥakḳa maʿ rifetik

90 *Be-celālī-i ʿ ālem-i ceberūt*
Be-cemālī-i ʿ ālem-i melekūt[714]

91 *Be-Ḥaḳ-ı ẕāt-ı ṣāḥib-i levlāk*
Sebeb-i āferīniṣ-i eflāk[715]

92 *Be-ser-efrāzī-i livāʾü'l-ḥamd*
Muḳtedādur aña ḳad-i Aḥmed[716]

---

705 Var olanların sahibi olana yemin. Zatının hakîkati akılları hayran kılana,
706 Vasfı aşkın olan O Allah'a, O celal sahibi ve nedensiz olana,
707 Herkese çare yaratan Allah'a, herkesin işini halleden Allah'a,
708 Gücü hayalin dışındadır, hikmeti sözden aşkındır.
709 İki cihanın varlığının yaratıcısı O'dur. İnsan suretinin ressamı O'dur.
710 "Ehad" adıyla nitelenmiş olan tek O'dur. Temiz "Samed" zikriyle anılan O'dur.
711 Eşyayı icat eden yaratıcı O'dur. Zeka bağışlayan bol feyizli O'dur.
712 Ezelî âlemin sultanı O'dur. Yok olmayacak mülkün burhanı O'dur.
713 Sâlikin gönlünün acizane söyleyişiyle, "Seni hakkıyla bilemedik".
714 Ceberût âleminin görkemine, melekût âleminin güzelliğine,
715 Feleklerin yaratılmasının sebebi, "Levlāk" (Sen olmasaydın) sahibinin zatı hakkına.
716 Hamd livasının başı yüceliği üzerine, ona Ahmed'in (s. a. v.) boyu imamdır.

93 *Ū'st maḥbūb-ı Ḫālıḳ-ı yektā*
Ū'st maḳṣūd-ı ḥilḳat-i eṣyā'[717]

94 *Ū'st sulṭān-ı ʿālem-i kevneyn*
Ū'st burhān-ı ḥüccet-i bī-ṣeyn[718]

95 *Be-ḥadīṯ-i Muḥammed-i ʿArabī*
Ki odur ḫātem-i güzīn-i nebī

96 *Be-ṣefāʿat-künān-ı rūz-ı cezā'*
Be-ʿināyet-res-i heme-żuʿafā'[719]

97 *Be-ḥaḳ-ı ṣıdḳ-ı Ḥażret-i Ṣıddīḳ*
Mesned-ārā-yı ʿālem-i taḥḳīḳ[720]

98 *Be-ḥaḳ-ı ʿadl-i Ḥażret-i Fārūḳ*
Geṣte ẕāteṣ güzīde-i maḫlūḳ[721]

99 *Be-ḥaḳ-ı ḥilm-i pāk-i Ẕi'n-nūreyn*
Ṭalʿ ateṣ ṣod zi-maṭlaʿ-ı nūreyn[722]

100 *Be-ḥaḳ-ı heybet-i ʿAliyy-i velī*
Esedullāh server-i ezelī[723]

101 *Vāṣıl-ı vaḥy-i lā fetā ʿAlī-st*
Mālik-i nūr-ı hel etā ʿAlīst[724]

102 *Be-ḳanāʿat-peẕīr-i ehl-i fenā'*
Be-ʿibādet-güẕār-ı ehl-i beḳā[725]

103 *Be-duʿā-gū-yı hāy-hāy-ı ümem*
Be-ṣenā-gū-yı pārsā-yı ʿAcem[726]

104 *Be-muḥīṭī-i ʿālem-i tevḥīd*
Be-ʿuluvv-i mināre-i temcīd[727]

---

717 Bir (olan) Yaradan'ın sevgilisi O'dur. Nesnelerin yaratılmasının amacı O'dur.
718 İki varlık dünyasının sultanı O'dur. Kusursuz vesikanın kanıtı O'dur.
719 Ceza gününü şefaat edenlerine, bütün zayıfların yardımına koşana,
720 Hazret-i Sıddîk'ın (Hz. Ebûbekir) doğruluğu hakkına, hakîkat arayışı tahtını süsleyene,
721 Hazret-i Farûk'un (Hz. Ömer) adaleti hakkına, zatı yaratılmışın seçkini olmuş.
722 Zü'n-nûreyn (İki nur sahibi, Hz. Osman)'in temiz hilmi (yumuşak huyluluğu) hakkına, onun güzelliği iki nurun doğuşuyla oluştu.
723 Alîyy-i velî'nin heybeti hakkına, ezelden gelen o Allah'ın aslanı efendinin hakkına,
724 "Lā fetā" (yiğit yok) vahyinin ulaştığı kişi Ali'dir. "Hel etā"(geçmedi mi?) nurunun sahibi Ali'dir.
725 Yokluk ehlinin kanaat kabulüne, beka ehlinin ibadet kılışı üzerine,
726 Ümmetlerin hıçkırarak dua okuyuşuna, Acem dervişinin Allah'a övgü söyleyişine,
727 Birlik âleminin kuşatıcılığına, ululamak minaresinin yüceliğine,

105 *Be-ḥaḳ-ı lā ilāhe illallāh*
Ṣod Muḥammed hemīn resūlullāh[728]

106 *Be-ḥabībī ber-ān nüzūl-i kelām*
Seyyidü'l-mürselīn ʿaleyhi selām[729]

107 *Be-ḥaḳ-ı seyr-i leyletü'l-isrā*[730]
Be-ḥaḳ-ı ṣevḳ-ı vaḥy-i aʿṭaynā

108 *Be-ḥaḳ-ı vaḥy-i müjde-i Cibrīl*
Be-resed vaḳt-i mencenīḳ-ı Ḫalīl[731]

109 *Be-ḫiṭābī-i sūz-gāh-ı ʿaẓīm*[732]
Kün selāmen ve berden İbrāhīm

110 *Be-günāhī-i nuṭḳ-ı Manṣūrī*
Ṣode ser-bāz-ı dār-ı maġdūrī[733]

111 *Be-ḥaḳ-ı ḳurbet ü niyāz-ı hüdā*
Heme mī-ḫ͡āst-ı şehr-yār u gedā[734]

112 *Be-viṣālī merā ḫayāl-est īn*
To kocā men kocā muḥāl-est īn[735]

113 *Be-reh-i ṣıdḳ-ı ʿālem-i taḥḳīḳ*
Sālikān-rā to mī-konī tevfīḳ[736]

114 *Heme āvāre-i ṭarīḳat-ı to-st*
Heme bī-çāre-i ḥaḳīḳat-i to-st[737]

115 *Be-esīrān-ı zārī-i keremet*
Be-ġarībān-ı ḫ͡ārī-i niʿmet[738]

116 *Be-nev-āyendegān-ı dehr-i fenāʾ*
Ki mebād eymen ez-ġam-ı dünyā[739]

---

728 "Lā ilāhe illallāh" (Allah'tan başka ilah/tapınılacak yoktur)ın hakkına, işte Muhammed Allah'ın resulü oldu.
729 O kelamın indiği habîbe; üzerine selam olan, O gönderilenlerin efendisine,
730 İsrâ gecesinin seyri hakkına, "aʿṭaynā" (verdik) vahyinin şevki hakkına,
731 Cebrail'in müjdeli vahyinin hakkına, Halil'in mancınığının vakti yetişir.
732 Büyük ateş yerinin hitabına, "İbrâhim'e serin ve esenlik ol".
733 Mansur tarzı nutkun günahlığına, mağdurluk darağacında başını feda eden olmuş.
734 Hidayet niyazı ve yakınlığın hakkına, herkesi padişah ve dilenci isterdi.
735 Bu benim için bir kavuşma hayalidir. Sen nereye, ben nereye; bu, olanaksızdır.
736 Hakîkat âleminin doğruluk yoluna, sâliklere sen yardım ediyorsun.
737 Herkes senin yolunun avaresidir. Herkes senin hakîkatinin çaresizidir.
738 Cömertliğinin tutsaklarının inleyişine, nimet yiyenlerin gariplerine,
739 Yokluk dünyasının yeni doğanlarına, gerçekten dünya gamından güvende kalınamaz.

117 *Be-sefer-kerdegān-ı ḫāk-i rezīl*
Kerdend ānān der-īn ṭarīḳ raḥīl[740]

118 *Pādişāhā be-çāre-sāzī-i to*
Kirdgārā be-kār-sāzī-i to[741]

119 *Be-ʿalīmī ki zāteş ʿallām-est*
Be-kerīmī ki raḥmeteş ʿāmm-est[742]

120 ʿAşḳdan hep murād sensin sen
ʿAşḳ-ile ittiḥād sensin sen

121 Cümleye ey Kerīm [ü] Rabb-i Vedūd
Senüñ ʿaşḳuñ durur hemān maḳṣūd

122 ʿAşḳ āyīne-i cemālüñdür
ʿAşḳ esrār-ı Ẓülcelāl'üñdür

123 Eser-i *kün fe-kān* ʿaşḳuñdur
Güher-i lā-mekān ʿaşḳuñdur

124 ʿAşḳ-ı ẓāhir senüñ vücūduñdan
Dü-cihān ḳaṭre baḥr-i cūduñdan

125 Seni zikr eylemekde tendeki mū
Lā erā fi'l-vücūdi illā hū[743]

126 *Külli şey'*[744] ḥamdüñ ile ḥāmiddür
Cümlesi cāmiʿ-i maḥāmiddür[745]

127 *Der-rehem reh-nümūn şod her gāh*
Hādī-i lā ilāhe illallāh[746]

128 ʿAşḳ-ile eyle cānımı hüşyār
ʿAşḳ ile eyle dīdemi bīdār

129 Nār-ı ʿaşḳuñla yaḳ vücūdumı hep
Yine şevḳ-ı ḥayāt vir yā Rab

---

740 Bu mısraın vezni aksamaktadır.
Aşağılık topraktan yolculuğa çıkmış olanlara, bu yolda göç etmiş olan onlara,

741 Ey padişah, senin gibi çare üretene; ey Yaradan, senin işleri halletmene,

742 Zâtı çok bilgin olan çok bilene (Zâtı bilge olan bir biliciye); rahmeti herkesi kapsayan bir cömerde,

743 Varlık âleminde O'ndan başka vücûd sahibi görmüyorum.

744 her şey

745 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

746 Yoldayım. Hidâyet edici lâ ilâhe illallâh (Allah'tan başka ilâh (tapınılacak) yoktur) kelimesi, her zaman bana kılavuz oldu.

130 Beni bu ʿaşḳdan ḫalāṣ eyle
Maḥrem-i sırr-ı ʿaşḳ-ı ḫāṣṣ eyle

131 Yarama merhem ur ki ḫaste[747]-dilüm
Merḥamet ḳıl ki biñ şikeste-dilüm

132 Rāzumı ḫalḳa āşikār itme
Beni luṭf ile şerm-sār itme

133 Virme yā Rab cehālet-i ʿaşḳuñ
Ḳıl müyesser ḥaḳīḳat-i ʿaşḳuñ

134 Beni dil-teşne-i viṣālüñ ḳıl
ʿĀşıḳ-ı ḥüsn-i bā-kemālüñ ḳıl

135 Baña ḳıl ʿaşḳ-ile tecellāyı
Tā bula ḫāṭıram tesellāyı

136 Mıṣr-ı ʿirfāna ḳıl beni sālik
Tā olam Yūsuf-i dile mālik

137 Naḫl-i ṭabʿumda vir bize ümmīd
İde āfāḳa ṣāyesin temhīd

138 Eyle maʿşūḳa nükte-i iʿcāz
Hem niyāz eyle sözlerüm hem nāz

139 Beni rāh-ı reşāda irşād it
Ḳalmışam rāh-ı ġamda ir şād it

140 ʿAşḳ itdiyse ḥālümi güm-rāh
Luṭfuñı rehber eyle ḳılma tebāh

141 Eyle āyīne-i tecellī-i nūr
Tā ki keşf ola āfitāb-ı şuʿūr

142 Sözlerüm ile vāridāt-ı niyāz
Tā olam nāṭıḳ-ı ṣaḥīfe-i rāz

143 Yā ilāhī hidāyet eyle baña
Bir ġarībem ʿināyet eyle baña

144 Ḫasteler[748] derdine devā sensin
Bī-kes olana āşinā sensin

145 Dilerin senden ey Kerīm-i Raḥīm
Olmayam müsteḥaḳḳ-ı nār-ı caḥīm

---

747 ḫaste: ḥaste
748 Ḫaste: Ḥaste

146 Keşf ḳıl bu ḥicāb-ı daʿvāyı
Baña göster cemāl-i maʿnāyı

147 Mest-i cām-ı şarāb-ı ḥikmetüñem
Teşne-i feyż-i āb-ı raḥmetüñem

148 Teşne-i āb-ı raḥmetüñ Yārī
Ṭālib-i feyẓ-i ḥikmetüñ Yārī

149 Sen anı lāyıḳ-ı viṣālüñ ḳıl
Maẓhar-ı pertev-i cemālüñ ḳıl

150 Sīnesin maḫzen-i ḥaḳīḳat ḳıl
Süḫanın hem kilīd-i ḥikmet ḳıl

151 Göñlüni eyle maḫzenü'l[749]-esrār
Dīdesin eyle maṭlaʿü'l-envār

152 Aña vir fehm-i pāk-i idrāki
Añlaya sırr-ı *mā ʿarefnāk*i

153 Refʿ olup sīnesindeki ẓulmet
Ṭoġa ḫūrşīd-i ʿālem-i ḥikmet

154 Aña vir feyẓ-i tāb-ı neẓẓāre
Naẓar ide şühūd-i envāra

155 Ẕülcelālā kemāl-i ẕātuñ içün
Hem Cemāl ü Celāl-i ẕātuñ içün

156 Beni mest-i şarāb-ı ʿaşḳuñ ḳıl
Cānı hem neşve-yāb-ı ʿaşḳuñ ḳıl

157 Cān gibi eksük olmasun tenden
ʿAşḳuñ ayırma bir nefes benden

158 Dil-i bīmāra ʿaşḳdur dermān
Beni dūr itme ʿaşḳdan bir ān

159 ʿAşḳdur çünki ẕevḳ-ı ḥāle sebeb
ʿAşḳsuz eyleme beni yā Rab

749 maḫzen: maḥzen

M 5*

ḤASB-İ ḤĀL-İ ḤÜKŪMET-İ ḪOD DER-BABA-YI ʿATĪḲ

. . __ __ / . __ . __ / . . __

1 *İbtidā mī-konem be-bismillāh*
Ḥasbiyallāh lā ilāhe sivāh[750]

2 Baʿde ḥamd-i Ḫudā-yı Rabb-i Mecīd
Naʿt-ı şāhen-şeh-i felek temhīd

3 Yaʿnī sulṭān-ı ʿālem-i kevneyn
Mefḫar-ı dīn [ü] seyyidü'ṯ-ṯeḳaleyn

4 Evvelīn cevherīn mebdeʾ-i küll
Şāh-ı mesned-ṭırāz-ı ḫayl-i rüsül

5 Şāh-ı vālā-mekān ʿarş-ı penāh
Ḫāṣṣ-ı maḥbūb-ı bār-gāh-ı ilāh

6 Maḥrem-i bezm-gāh-ı *ev ednā*
Hem-dem-i bār-gāh-ı *ṯümme denā*

7 Ḥāfıż-ı nüktedān-ı ʿālem-i ġayb
Kāşif-i sırr-ı nāme-i *lā rayb*

8 Cevher-i ferd-i ʿālem-i lāhūt
Vāḳıf-ı sırr-ı mübhem-i melekūt

9 Nāẓım-ı kār-gāh-ı sulṭānī
Mālik-i mesned-i cihān-bānī

10 Āl ü aṣḥābına hem ola müdām
Ṣad selām [u] taḥiyyat u ikrām

11 Ey ʿAlīm ü Ḫabīr-i dānāyī
Saña maḫṣūṣ ferd ü yektāyī

12 Sensin ol pādişāh-ı Ḥayy [u] Ḳadīm
Ḳudret-endāz-ı lā-yezāl [ü] Ḥakīm

13 Kilk-i tevfīḳiñ ile eyle raḳam
Olmaya tā defātirüm mübhem

14 Müşkilāt-ı ʿasīrem eyle yesīr
Nūr-ı faẓluñla ḳıl anı tenvīr

---

* **M 5**: 177[b]-180[a].

750 Allah'ın adı ile başlıyorum. Allah bana yeter, O'ndan başka ilâh yoktur.

15 Ḳāyim it mesned-i şerīʿatde
Dāyim it şāh-rāh-ı ʿismetde

16 Maẓhar-ı feyż-i ḥikmetüñ Yārī
Ṭālib-i fażl-ı raḥmetüñ Yārī

17 Aña şerʿ-i mübīni āsān it
Vāḳıf-ı vāridāt-ı burhān it

18 Aña keşf it rumūz-ı pinhānı
Yaʿnī kim iṣr-i şerʿ-i Nuʿmān'ı

19 Bu hümāyūn per-i hümāyūn-fāl
Oldı pervāz-bend-i evc-i ḫayāl

20 Oldı bu silk-i nażm ḥarf-be-ḥarf
Ṣanki bir baḥr-i jerf-i dürr-i şigerf

21 Oldı gūyā bu sırr-ı nā-güfte
Rişte-i nażma dürr-i nā-süfte

22 Gevher-efrūz-ı genc-i ẕātumdur
Ḥikmet-endūz-ı vāridātumdur

23 Āşiyān-sāz-ı naḫl-i ḫāmemdür
Cevher-efrāz-ı genc-i nāmemdür

24 Edhem-i ḥāme-i siyāh kecīm
Oldı maʿnā-ṭırāz-ı ʿaḳl-ı selīm

25 Ġonce-i ḥāme-i küşāde maḳāl
İtdi gerçi hezār ġunc u delāl

26 Bu cerīdemde eyledüm īrād
Yaʿnī mesṭūr ola ḥuḳūḳ-ı ʿibād

27 Ḥücec ü enkiḥa sicillātı
Hem deʿāvī vü iḫtilāfātı

28 Hem ʿurūż u ʿumūm-ı naḳliyye
İḫtilāf-ı lüzūm-ı vaḳfiyye

29 Müsteḥabb u mübāḥ u ḥürmet-i dīn
Sünen ü vācibāt u farż-ı yaḳīn

30 Bir bir anlara ictihād itdüm
Dergeh-i Ḥaḳḳ'a istinād itdim

31 Beni sevḳ itdi Ḳādir-i Ḫallāḳ
Eyledi ḥākim-i ʿale'l-ıṭlāḳ

32 Mālikān-ı memālik-i ḥikmet
Sālikān-ı mesālik-i himmet

33 Nām-dārān-ı ʿālem-i taḥḳīḳ
Şeh-süvārān-ı ʿarṣa-i tedḳīḳ

34 Bu ṭarīḳüñ faḳīr ü müzd-veri
Hem bu dāmuñ esīr ü mecbūrı

35 Sebaḳ-āmūz-ı ḫ̆āce-i[751] evvel
Ḥikem-endūz-ı kār-gāh-ı ezel

36 Beni taġrīr idüp ʿale'l-taʿcīl
Bu ṭarīḳ-ı taʿabda oldı delīl

37 İki sene mülāzemet itdüm
Gice gündüz muvāẓabet itdüm

38 Sālik-i şāh-rāh-ı cāh oldum
Mālik-i taḫt[752]-gāh-ı cāh oldum

39 Āḫirü'l-emr-i Ḥażret-i Bārī
Ḥükm-i taḳdīrin eyledi cārī

40 Ġam esāsına küskisi oldum
Mübtelā-yı Bab'eski'si oldum

41 Anda ḳāḍī-i kār-dān oldum
Kām-baḫşā-yı kām-rān oldum

42 Ḥırş-ı emvāle olmadum ṭāmiʿ
Oldum ʿizz-i ḳanāʿate ḳāniʿ

43 Oldı baña o manṣıb-ı nā-kām
Bir sene sālyāne-i ālām

44 Anda tenfīẕ-i ḥükm-i tām itdim
Reh-i şerʿ içre ihtimām itdim

45 Rāz-dān-ı şerīʿat olmış-idüm
Kār-dān-ı ḥükūmet olmış-idüm

46 Şuġl-i ʿilme mümāreset ḳıldım
Ḥükm-i şerʿe muḥākemet ḳıldım[753]

47 Umaram kim ḳarīn-i Ḥażret ola
Sebeb-i ḳurbet-i şefāʿat ola

---

751 ḫ̆āce: ḥ̆āce
752 taḫt: taḥt
753 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

48 Gör cefā-yı sipihr-i ġaddārı
N'eyledi ḥāl-i Yārī-i zārı

49 Çünki irdi peyām-ı maʿzūli
Beni mest itdi cām-ı maʿzūlī

50 Telḫ-kām itdi cānı leẕẕet-i yeʾs
Yaʿnī mürrü'l-meẕāḳ-ı şerbet-i yeʾs

51 Oldum efkār-ı ʿazl-ile ebkem
Bī-dil ü bī-kesān [u] bī-hem-dem

52 Edhem-i ḫāme-i siyeh perçem
Oldı ol dem ʿıḳāl-bend-i ḳadem

53 Başı elde iken o ṭurfe ḫırām
Oldı bir ānda güsiste-licām

54 Ṭuṭuḳ-ārā-yı ḥacle-gāh-ı ḳalem
Perde-i rāza itdi setr-i ḥarem

55 Raḫş-ı reh-vār-ı lā-mekān-ı süḫan
Oldı begsiste-i ʿinān-ı süḫan

56 Edhem-i ḫāme-i siyāh kecīm
Ḫırḳa-i[754] müşg-bārın itdi dü-nīm

57 Kilk-i ṭūṭī-maḳāl-i sebzā-reng
Oldı naḫl-i ḫafāda ebkem ü deng

58 N'eylesün aña yā ġarīb insān
Böyledür böyle ḥükm-i devr-i zamān

59 Kevkeb-i saʿd ṣāʿid olmayıcaḳ
Baḫt u devlet müsāʿid olmayıcaḳ

60 Ehl-i dil olsa ṣadme-hˇār-ı cefā
Felek elbett'olur aña hem-pā

61 Gerçi çoḳ cevherüñ ḫarīdārı
Līk yoḳ ṣayrefī-i bāzārı

62 Mekremet umduġuñ ekābirden
Maġfiret ummadur kebāyirden

63 Evvelā vaʿd-i luṭf-ı lāf-endūz
Keşf ider baʿdehu künūz-ı rumūz

754 Ḫırḳa: Ḥırḳa

64 Vaʿd-i cāh eylese bir ehl-i kirām
Ḥaşre dek olmaya o vaʿde tamām

65 Etsek ümmīd-i vaʿd-i luṭf u kerem
Ola incāz-ı vaʿd-i lā vü neʿam[755]

66 Sen umarsın bugün yarın diyerek
Gider ol vaʿde tā ḳıyāmete dek

67 Seni her gün ümīd-vār eyler
Ṣoñra meʾyūs u şerm-sār eyler

68 Az ü çoḳ yoḳsa sende sīm ile zer
Anlara çoḳ mülāzemet ister

69 Ṣaḳın anlara iʿtimād itme
Neyl-i ümniyye-i murād itme

70 Vaʿd-şān vaʿd-i toḫm-ı kemmūnī
Baḫş-şān baḫş-i dest-i Ḳārūnī

71 ʿArża ḳılsañ maḥabbet-i ezelī
Yaʿnī ḥubb-ı velā-yı lem-yezelī

72 Süfreye gel dey'etseler iḥsān
İmtinān maġzuña virür ġaşeyān

73 Az bahāneyle etseler çoḳ mihr
İltifātı soñınd'olur pān-zehr

74 Virseler saña bir içim şerbet
Şikemüñ mümtelī ider minnet

75 Ḫıdmetüñ sebḳ iderse üdensin
Ḫıdmetüñ geçmediyse güdensin

76 Çün tehī-dest-vāresin fi'l-ḥāl
Seni ol dem iderler istiṯḳāl

77 Ṣoñra ṭanz ile Fārisī ʿArabī
Saña dirler ḫoş-āmedī çelebī

78 *Enderūn āy eger ki pür-destī*
Vʾerne mī-mān birūn tehī-destī[756]

79 Gerçi evvel ḫoş āmedī dirler
Ṣoñra atuñ ḳoşamadı dirler

---

755 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
756 Elin dolu ise içeri gel. Yoksa dışarıda kal, eli boşsun!

80 Böyledür böyle dehrüñ aʿyānı
Gel gör ammā zamāne iḫvānı

81 Āh kim bulmadum bu dünyāda
Bir ḥaḳīḳatli yār-ı āzāde

82 Şimdi ammā zamāne iḫvānı
Sevḳ ider saña ḳaṣr-ı zindānı

83 Yūsuf-ı Mıṣr olursa ʿunvānuñ
Ḳaṣd iderler helāke iḫvānuñ

84 Eger olsañ ʿAzīz-i Mıṣr-ı edeb
Çāh-ı gendīde-i pesekdür hep

85 Dilleri gāh meyl ü gāh sitīz
Sözleri gāh ḥarf-i ṭaʿn-āmīz

86 Dilleri hep sülūkden ḫālī[757]
Sözleri hep şükūkle mālī

87 Rīşe-i rīşüñ eyleseñ cārūb
Ẓann iderler köpekli bir mecẕūb

88 Ḫayf ol ʿömr-i nāzenīne hemān
Eyleye türrehāt-ile güẕerān

89 Bulamaz şimdi ol ġarīb insān
Bī-nişān olmayınca nām u nişān

90 Vehm ü pindārdur vücūd-ı ümem
ʿAks-i āyīnedür aña ʿālem

91 Şanma devlet medār-ı rifʿatdür
Devlet-i dehr ʿayn-ı ẕilletdür

92 Kimi vīrān olur kimi ābād
Böyledür kār-gāh-ı kevn ü fesād

93 Şuʿbede mihre neyi etse ʿıyān
Olur anda müşaʿbidi pinhān

94 Eyleseñ beẕl-i gūşiş-i maḳdūr
Eylemez vaḳti gelmeyince ẓuhūr

95 Çekme ġam emrüñ olsa saḫt-nümūn
Olur elbette vaḳtine merhūn

757 ḫālī: ḥālī

96 Ḳaldum ayaḳda deyü çekme elīm
Dest-gīrüñ olur Ḫudā-yı Kerīm

97 Cāh-ı iḳbāle çekme renc ü taʿab
Ḥaḳḳ'a tevfīż ḳıl umūruñı hep

98 Olma der-yūze-kār-ı bāb-ı leʾīm
Saña rızḳuñ virür Ḫudā-yı Kerīm

99 Bunca yıldur o pādişāh-ı ġanī
Ḳodı mı aç u nā-murād seni

100 Fikr-i māl-ile ḥālüñ itme tebāh
Rızḳuña pes kefīldür Allāh

101 Hep umūr-ı maʿāşda muṭlaḳ
Mānīʿ ü muʿṭī Ḥaḳ durur ancaḳ

102 Mekremet ṣanma aġniyānuñdur
Bī-nihāyet kerem Ḫudā'nuñdur

103 Açma el her leʾīm-i zerrāḳa
Elüñ aç bār-gāh-ı Rezzāḳ'a

104 İsteme maḳṣaduñ her ednādan
İste var Vāhibü'l-ʿaṭāyādan

105 Hīç taḥammül gibi ḳanāʿat yoḳ
Hem ḳanāʿatden özge devlet yoḳ

106 Merd odur ḫalḳdan ferāġat ide
Meskenin kūşe-i ḳanāʿat ide

107 Merd odur kim esīr-i ḳayd olmaz
Dām-ı dünyā-yı dūna ṣayd olmaz

108 Merd odur kim ġanī-ṭabīʿat ola
Kendüye hem bülend-himmet ola

109 Nev-ʿarūs-ı ġınāy'olan māyil
Ḳarı dünyāda genc'olur vāṣıl

110 Kişi dünyāda geç bulursa murād
Devlet ü ʿömri anuñ ola ziyād

111 Nūr-ı şemʿüñ egerç'olur ẓāhir
Zūd mīr-i fenāʾ olur āḫir

112 Kişi geç bulsa Kaʿbe-i kāmı
Ṣoñra āsān-ter ola encāmı

113 Kişi bulsa murādı zaḥmetle
Āḫiri ḫayr ola selāmetle

114 Felek etse murāduñı teʾḫīr
Ola encāmı meymenetle yesīr

115 Zād-ı rāh it tevekküli muḥkem
Başasın menzil-i vuṣūle ḳadem

116 Ẕülcelālā kemāl-i ẕātuñ içün
Hem ṣıfāt-ı celāl-i ẕātuñ-içün

117 Bir faḳīrem hidāyet eyle baña
Bir ġarībem ʿināyet eyle baña

118 Dilerin senden ey Kerīm [ü] Raḥīm
Etme deryūze-kār-ı bāb-ı leʾīm

119 Ḳılma muḥtācı her leʾīmānuñ
Eyle muḥtāc-ı bāb-ı iḥsānuñ

120 Seyr ḳıl ḫˇān-ı fażl-ı niʿmetüñe
Ġarḳ ḳıl baḥr-i cūd-ı raḥmetüñe

121 Sözlerüm eyle vāridāt-ı niyāz
Tā olam nāṭıḳ-ı ṣaḥīfe-i rāz

122 Sözlerüm efṣaḥu'l-kelām eyle
Yaʿnī şāyān-ı ḫāṣṣ u ʿāmm eyle

123 Ṭolup esrār-ı vaḥdetüñle derūn
Ola envār-ı ḥikmetüñ meşḥūn

124 Keşf ola çeşm-i cāna sırr-ı vücūd
İde envār-ı ḥüsnüñi meşhūd

125 Ḫıżr-ı[758] tevfīḳuñ eyleyüp hādī
Baña göster ṭarīḳ-ı irşādı

126 Līkin ey nüktedān-ı sırr-ı daḳīḳ
Saña bi'l-cümle eyleyem taḥḳīḳ

127 Ben neler çekdügüm o manşıbdan
İtmedüm āşikār-ı sırr u ʿalen

128 Beni anda o Ḳādir ü Ḳayyūm
İtdi hem ḥākim ü hem maḥkūm

758 Ḫıżr: Ḥıżr

129 Raḥm-ı ümde baña o Ḥayy u Ḳadīr
Babaeskisin eylemiş taḳdīr

130 Ṣaldı anda irādet-i hādī
Oldum anda iḳāmete bādī

131 Ne iḳāmet hep ıżṭırāb üzre
Ḥālden ḥāle inḳılāb üzre

132 Naḳş-bend-i ṣaḥīfe-i taḳdīr
Ṣūretüm anda eylemiş taṣvīr

133 Oldı ṭurduḳça anda bī-kem ü kāst
Teng-desti baña nişest-ile ḫāst

134 Döndi ol ḥācıya dil-i şeydā
Görmeye Kaʿb' içinde nūr-ı hüdā

135 Anda āgendedür çeh-i Hārūt
Anda efgende rūz u şeb Mārūt

136 Şehrī ammā ki ḫaylī rüstāyī
Cümle herze nifāḳ-ı hercāyī

137 Kendü zuʿmınca gerçi şehrīler
Līk ġavvāṣ-ı ṣayd-ı nehrīler

138 Beng-ḫorān-ı ḫān-gāhīler[759]
Pōst-pūşān-ı şeb-külāhīler

139 Kimi nesnāsī-meşrebīlerden
Kimi ḫannāsī-meẕhebīlerden

140 Kelem āġūş-ı nā-şitāyīler
Bir[760] ṭelā'[761]-pūş-ı rūstāyīler

141 Ḫal-fürūşān-ı çārsū-yı meze
Rū-siyāhān-ı reng ü būy-ı beze[762]

142 İçlerinde kerīm-i şān el-ḥaḳ
Saʿdī-zāde Efendi'dür ancaḳ

143 Ḥüsn-i aḫlāḳda müsellemdür
Luṭf-ile dil-pezīr-i ʿālemdür

---

759 ḫān-gāh: ḥān-gāh

760 Bu kelimenin üstünde "būrek" yazmaktadır ki beyit içinde mânâlandıramadığımızdan dipnotta vermeyi uygun gördük.

761 ṭelā: ṭele

762 Kelimenin yanında "günâh" yazmaktadır ki kelimenin beyit içindeki anlamına işaret edilmiştir.

144 Nīk-rū nīk-ḫod nīk-ḫıṣāl
Ṣāf-ṭabʿ u edīb-i ferruḫ-fāl

145 Şeref-i nesl-i ḫānedānı şerīf
Ṭabʿı pāk u laṭīf şānı şerīf

146 Līkin ey vāḳıfān-ı sırr-ı nihān
ʿĀmil ol bu naṣīḥatümle hemān

147 Gūş-vār it bu pendümi her bār
Zīnhār ez-ḳarīn-i bed zīnhār

148 Ker olur diñlemez ḥasūd-ı ʿanūd
Sözleriñ olsa naġme-i Dāvūd

149 Añlamaz anı ḥāsid-i güm-rāh
Sözlerüñ olsa vāridāt-ı ilāh

150 Bu ḥadīs-i şerīf ʿ*aleyke* ʿ*aleyh*
İtteḳı şerre men aḥsente ileyh

151 Ḫalefüm olan ehl-i ʿirfāna
Hem recāʾ eylerin faḳīrāne

152 Umaram kim ʿuyūbın ehl-i şuʿūr
İde engüşt-i ʿafv ile mestūr

153 Var benānumda nice ḥarf-i şeġab
İde taḳlīb anı ehl-i edeb

154 Bu maḳāle maḳāl-i ḳālümdür
Yaʿnī bi'l-cümle ḥasb-i ḥālümdür

155 Şanma bu sözleri ẓarāfetdür
Her ne didümse hep ḥaḳīḳatdür

156 Bunı ḳurṭu'ṣ-ṣımāḫ-ı gūş eyle
Yaʿnī mengūş-ı gūş-ı hūş eyle[763]

157 Bunda yoḳ şāʿirāne kiẕb-i maḳāl
Ḥaḳ bilür böyledür veḳāyiʿ-i ḥāl

158 Yā ilāhī be-ḥaḳḳ-ı ḳıble-i dīn
Eyle bünyān-ı şerʿ-i pāki raṣīn

159 Kilk-i ʿAbbāsī-i siyāh-ʿalem
Defter-i ihtitāma çekdi raḳam

763 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

160 Ḥamdü lillah bu nüsḫa-i sāmī
Buldı ḫatm-i süḫanla itmāmı

161 Şehr-i ẕi'l-ḥicce idi żabṭ-ı tamām
Biñ seksen idi sinīn-i ʿavām
Ḳad temme'l-kelāmu hunā[764]

K 1*

TAḤMĪD-İ ḪUDĀVEND-İ TEʿĀLĀ VE TEḲADDES[765]

. . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Ḥażret-i Ḥaḳ ʿAlīm-i bi'ẕẕāt-est
ʿĀlimü's-sırr ve'l-ḫafiyyāt-est[766]

2 *Ṣamed* ü *lem yelid ve lem yūled*
Eḥad-i *ḳul huvāllāh* iṡbāt-est[767]

3 Ḥayy u Bāḳī vü *lā yemūt* u ebed
Külli yevmin ki der-şuʾūnāt-est[768]

4 Ebediyyü'l-ḥayāt Vāḥid-i Ferd
Ezeliyyü'ṣ-ṣıfāt bi'ẕ-ẕāt-est[769]

5 Ū ʿıyān der-żamīr-i şems-i münīr
Ū nihān der-derūn-ı ẕerrāt-est[770]

6 Evveleş evvel-i bidāyāteş
Āḫireş āḫirü'n-nihāyāt-est[771]

7 Ū ʿalīmest ber-āşikār u nihān
Ḥākim-i kāfī-i mühimmāt-est[772]

---

764 Söz burada tamamlanmıştır.
Metnin der-kenarında şöyle bir kayıt yer almaktadır: "Be-ṭarīḳi'l-irticāl bir yārānuñ sicilline taḥrīr olındı. Ḳırḳ varaḳdur bu sicill-i maṭbūʿ. Ḫafiyyeten bir varaḳın ḳaṭʿ idenüñ aña taḥrīr ide ḥükkām-ı ḳażāʾ. İki destini eşell ide Ḫudā"

* **K 1**: 190[a].

765 Yüce ve noksan sıfatlardan münezzeh Allâh'a hamd.

766 Hak Hazreti özde (kendisi) bilicidir. Sır ve gizli olanları bilendir.

767 Samed yani hiçbir şeye muhtaç olmayan, aksine her şey kendisine muhtaç olandır. O, doğurmamış ve doğmamıştır. "De ki O Allâh" (kelâmıyla) isbatlı Ehad'dır."

768 Diri, dâimî, sonsuz ve "ölüm yoktur" (kelâmının muhatabıdır). O, her an yaratma halindedir.

769 Hayatı ebedi olan, tek birdir. Zâtıyla ezelî (sonsuz) sıfatlar sahibidir.

770 O nur saçan güneşin özünde belirgindir. O, zerrelerin içerisinde saklıdır.

771 İlki başlangıçların ilki, sonu bitimlerin sonudur.

772 O, açık ve gizliye vâkıftır. Mühim olan (her şeye) kâfî (yeterli) hükümdardır.

8 Īzed-i pāk Ḥayy-i lem-yezelī
Ū münezzeh heme şuyūnāt-est[773]

9 Ḥikmeteş der-heme ḫafī vü nihān
ʿĀlimü'l-ġaybi ve'ş-şehādāt-est

10 Müsbet-i beyyināt āyāteş
Ḫalaḳaʾl-arżı veʾs-semāvāt-est

11 Muḳbil-i kibriyā-yı salṭanateş
Meh ü mihr ü zemīn semāvāt-est[774]

12 Yek-be-yek ḫādimān-ı dergāheş
Sidre vü ʿarş u kürs cennāt-est[775]

13 Ḥamd-gūyān-ı bāġ-ı tevḥīdeş
Ḫāk-i rūyende-i nebātāt-est[776]

14 Şükr-kārān-ı sebze-i neʿameş
Çār-pāyān heme cemādāt-est[777]

15 Çār-ʿunṣur be-ḥikmeteş ḳāyim
Çār-faṣl ez-zemīn imārāt-est[778]

16 Sūziş-i heft-gāne-i dūzaḫ
Yek şerer ez-celāleş iṯbāt-est[779]

17 Cins [ü] efrād-ı ins ü cinn ü perī
Dergehet secde-kerd-i ṭāʿāt-est[780]

18 Der dü heftād millet-i kevneyn
Ser-zemīn sūde-i ʿibādāt-est[781]

19 Ān Muḥammed ki der-dü-ʿālem-rā
Ṣādıḳu'l-vaʿd ve'l-emānāt-est[782]

---

773 Pâk Tanrı, zevalsiz, sonsuz diridir. O tüm keyfiyetlerden arınmıştır.
774 Saltanatının büyüklüğünün bahtiyarı; ay, güneş, yeryüzü ve gökyüzüdür.
775 Eşiğinin hizmetkarlarının her biri; cennetlerin tahtı, arşı ve kürsüsüdür.
776 Onun tevhid (birlik) bağının hamd söyleyenleri; bitkileri bitiren topraktır.
777 Nimetlerinin yeşilliğine şükredenler; bütün dört ayaklılar ve cansızlardır.
778 Dört unsur onun hikmetiyle varolmuş(tur), dört mevsim yeryüzündeki emirliklerdir.
779 Cehennemin dört çeşit yakıcılığı, O'nun görkeminin isbatı olan bir alevdir.
780 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
İnsan, cin ve peri cinsi ve bireyleri, eşiğinde ibadete secde kılmaktadır.
781 İki varlığın yetmiş iki milleti, başını ibadete sürmektedir.
782 İki âlemde vaadine ve emanetlerine sadık kalan, işte o Muhammed (s. a. v.)'dir.

20 Ū'st sulṭān-ı taḫt-ı[783] *levlāk*ī
Hem neẕīr ü beşīr-i āyāt-est[784]

21 Ū muʿanven be-tāc-ı *erselnā*
Ū mübeşşir heme risālāt-est[785]

22 Ū'st ser-tāc-ı ʿālem-i kevneyn
Kāşifü's-sırr ve'l-kerāmāt-est[786]

23 Ū'st maḳṣūd-ı ʿālem-i miʿrāc[787]
Hem nihāyāt hem bidāyāt-est[788]

24 Mebdeʾ [ü] menşeʾ-i meẓāhir-rā
Sebeb-i ḫilḳat-i delālāt-est[789]

25 Ey münezzeh heme naḳāyıṣ-ı ʿayb
Ferd-i bī-çūn-ı ḳāyimü'ẕ-ẕāt-est[790]

26 Ẕülcelālā be-kibriyāyī-i to
Künh-i ẕātet ʿuḳūl-ı heyhāt-est[791]

27 Be-ḥaḳ-ı pāk-i seyyidü'l-Kurʾān
Heme büzürg-terīn-i āyāt-est[792]

28 Kerde'em bār-hā güneh-kārī
Z'ān-ki dānī heme ḫaṭiyyāt-est[793]

29 ʿAfv kon cürm-i Yārī-i miskīn
Vā-rehān ez-reh-i muḳāsāt-est[794]

30 Tersem ān rūz-ı ṭāmme-i kübrā
Āvered ber-serem ʿuḳūbāt-est[795]

---

783 taḫt: taḥt
784 "Levlâk(Sen olmasaydın)"lik tahtının sultanı O'dur. Hem ayetlerin sakındıranı ve muştulayanıdır.
785 O, "erselnâ(gönderdik)" tacıyla ünvanlandırılmıştır. O bütün elçiliklerle(peygamberlerle) müjdecidir.
786 İki varlık âleminin başı taçlısı O'dur. Sırları ve kerametleri keşfedendir.
787 kevneyn
788 Miraç âleminin maksadı O'dur. Hem sonlar, hem başlangıçlardır.
789 Mazharların kaynağı ve kökeni, delaletlerin yaratılışının sebebidir.
790 Ey kusur (ve) noksanlıklardan münezzeh olan, zâtının kayimliği sebebsiz (olan) bir (eşi ve benzeri olmayan)dir.
791 Ey görkem sahibi, senin büyüklüğünde zâtının içyüzü akıllara hayret verendir.
792 Kur'ân'ın efendisinin pâk hakkına, hepsi ayetlerin en büyüğüdür.
793 Defalarca günah işlemişim. Zirâ hepsinin hatalardan olduğunu biliyorsun.
794 Zavallı Yârî'nin suçunu bağışla! Eziyet yolundan onu kurtarıver.
795 Korkarım o büyük kıyamet gününde, başıma akıbetleri getirmiş olur.

31 Cürm-nā-kerdegān-ı dergāhet
Der-ḥarīm-i naʿīm-i cennāt-est[796]

32 Ḳudretet-rā koned be-rūz-ı cezāʾ
Ki bedīn-sān hemīn ʿalāmāt-est[797]

33 ʿĀṣiyān-rā semūm-ı nīrānī
Dūstān-rā ʿulüvv-i dercāt-est[798]

34 Sebḳat-i raḥmetī ʿalā ġażabī
Maʿṣiyet-kerde-rā mücāzāt-est[799]

35 Mī-koned ʿāṣiyān-rā tebşīr
Naṣṣ-ı *lā-taḳneṭū* beşārāt-est[800]

36 Ger be-dānī rumūz-ı kitmānī
Terk-i daʿvā-yı īn iżāfāt-est[801]

37 Bīm ü ümmīd-i īn berāy-ı fırīb
Gāh evhām geh[802] ḫayālāt-est[803]

38 Ser-ber-ārende [ser]-fürū-bürden
Ber-to ber-mā vü ḫūb-ı ṭāʿāt-est[804]

39 Fikr ü ẕikr-i muḳallidān eknūn
Vāridāt-ı rüsūm-ı ṭāmāt-est[805]

40 Ān berīn īn berīn mī-goẕered
Ḥayf īn māh ü sāl-i evḳāt-est[806]

41 Cürm-i Yārī füzūn-ter ez-taʿdād
Luṭf-ı to bī-şumār kerrāt-est[807]

---

796 Senin eşiğinde suç işlememiş olanlar, naîm cennetlerinin haremi içindedir.
797 Ceza gününde senin gücün işler. İşte böylesine alametler görülür.
798 Asilere yakıcı sıcak rüzgâr; dostlar için derece yükselişleri vardır.
799 Rahmetin öncelikli olduğu gazap üzerindesin. Günah işlemiş olanlara cezalandırma vardır.
800 Asileri doğru yola çağırır; "lâ taknetû" (umut kesmeyin) dayanaklı müjdelerdir.
801 Saklı şifreleri bilirsen, bu; izafetlerin (dünyaya olan bağlılıkların, dünya ilgilerinin) kavgasını bırakmak demektir.
802 gāh
803 Bunun korkusu ve umudu aldatmak içindir. Bazen kuruntular, zanlar; bazen hayallerdir.
804 Sana başı kaldırıp aşağı düşürmek, bizim üzerimize itaatkarlığın en iyisidir.
805 Taklitçilerin aklı fikri şimdi saçma sapan vergilerin geliridir.
806 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
O böyle, bu şöyle geçiyor. Bu zamandaki aya, yıla yazık.
807 Yârî'nin suçu sayılmaktan fazladır. Senin lütfun sayısız defalardır.

42 Ger merā maġfiret konī īn bār
Yāftem raḥmetet mükāfāt-est[808]

43 To ʿaṭā-baḫşī ü ḫatā-pūşī
To icābet-peẕīr-i ḥacāt-est[809]

44 Men çe gūyem toyī Semīʿ ü Ḫabīr
To ber-ārende-i münācāt-est[810]

K 2*

TEVḤĪD-İ ẒĀT-I PĀK-İ ḪUDĀVEND-İ KĀYİNĀT

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

1 Ey sātirü'l-ʿuyūb-i ʿAlīm-i bilā-ḫafāʾ
V'ey ġāfirü'ẕ-ẕünūb-i Kerīm-i kerem-fezāʾ

2 Ġaffār-ı ʿāṣiyān u ʿAllām-ı bī-şerīk
Fettāḥ-ı ʿācizān u Ḫudāvend-i Kibriyāʾ

3 Menşūr-nāme-i Ṣamedī faẓl ü şānuña
ʿUnvān-nāme-i Aḥadī ẕātuña sezā[811]

4 Ser-rişte-i irādetüñe muntaẓam cihān
Her[812] ʿuḳde-i hükūmete sensin girih-küşā

5 Pergār-ı noḳṭa-i keremüñ miḥver-i felek
Aḥrār-ı süfre-i niʿamuñ bāy eger gedā

6 Taḳvīm-i köhne şāhiḳa-i emrüñe felek
Aḥkāmı oldı şāyiḳa-i dehre nükte-zā

7 Ẕāt ü ṣıfātuñ oldı münezzeh şerīkden
Bi'ẕ-ẕāt vāḥidi saña şāyān ü hem sezā

8 Bir sözle eyledüñ gül-i faḫḫārı rūḥ-baḫş
Pīrāye-i cemāl-ile ḳılduñ ṣuver-güşā

9 Kevn ü mekāna lemʿa-ı nūr-ı hidāyetüñ
Leyl ü nehār yaḳdı iki şemʿ-i pür-żiyāʾ

---

808 Beni bu sefer bağışlarsan, senin rahmetini bulurum; ödülüm budur.
809 Sen hediye bahş eden ve hata örtensin. Sen ihtiyaçları karşılamayı kabul edensin.
810 Ben ne söyleyeyim; sen her şeyi lâyıkıyla duyan ve her şeyden haberdar olansın. Sen dualaların karşılığını verensin.
* **K 2**: 6[b]-8[a].
811 sende ibtidāʾ
812 Hep

10 Ẕātuñla buldı pāyeyi nüh ṭāḳ-ı āsumān
Şānuñla buldı sāyeyi ġabrā-yı heft-pā

11 Şām-ı cihānda meşʿale-i āfitāb-ile
Oldı hidāyetüñ heme maḫlūḳa reh-nümā

12 Her ṣubḥ oldı āyīne-i mihr-i berḳ-i sūz
Mişkāt-i ḥüsnüñ eyledi anı cihān-nümā

13 Bir nūruñ itdi mihr-ile māhı żiyāʾ-fürūz
Bir lemʿüñ itdi encüm-i eflāki pür-żiyāʾ

14 Bir gerdüñ itdi sāḥa-i ġabrāyı heftümīn
Bir ẕerreñ itdi günbed-i eflāki heft-cā

15 Baḥr-i muḥīṭ kūze-i ʿilmüñde yek-ḥabāb
Cürm-i zemīn mīve-i ṣunʿuñda *ke'n-nevā*

16 Arż u semādan ʿāleme neşr ü beyān ider
Ḥamd ü ṯenā-yı faẓluñı *fi'ṣ-ṣubḥi ve'l-mesāʾ* [813]

17 Tevḥīd-i ṣubḥ-i zemzeme-i ḳudsiyān-ı ʿarş
Temcīd-i vaṣf-ı naġme-keşān-ı şeb [ü] decāʾ

18 Ebr-i ḳalemle kūçe-i taḳdīs-i pāküñe
Düşmek ne mümkin anda dür-i şebnem-i ẕekāʾ

19 Olsa n'ola ……. . tevḥīd-i āşinā
Teẕehhüb-i …. . ṭırāzende-i ṯenāʾ

20 Lāyıḳ virürse māşıṭa-i kilk-i siḥr-sezā
……ġālib……

21 Lāyıḳ iderse cevher-i ferd-i süḫan bu dem
Ḥall-i rumūz-ı noḳṭa-i mevhūme-i ḫafāʾ

22 Lāyıḳ olursa ṣıdḳ ḫulūṣ…….
Tevḥīd-i ẕāt-ı ḥażret-i sulṭān-ı Kibriyāʾ [814]

23 Ġavvāṣ-ı 'aḳl nice olur anda ġavṭa-kār
Çün ḳulzüm-i ṣıfātuña yoḳ ḥadd ü intihāʾ

24 Ḳa'r-ı yem-i tefekküre ġarḳ-āb olur 'uḳūl
Hem laṭme-gīr-i ḥayret-i ṭūfān olur ẕeḳāʾ

25 Ḳurbān olam taḥayyür-i ḥüsn-i cemālüñe
Mümkin degül neẓāre olur dīdeler 'amā

---

813 Gece gündüz

814 19-22. beyitler der-kenarda yazılmıştır. Bu beyitler (19-22.) silik olduğu için okunuşundan emin olduklarımızı kaydettik.

26 Ol[815] ḥüsn-tāb ẕerresi düşse derūnına
Ṣad şāḫ-sār-ı Ṭūr ola ḫākister-i fenāʾ

27 İksīr-i ʻaşḳa milket-i dilde virüp revāc
Eczā-yı vaşlı eyledüñ ʻuşşāḳa kīmyāʾ

28 Bir dil mi var ki anda ġam-ı ʿaşḳuñ olmaya
Bir göz mi var ki olmaya nūruñla pür-cilāʾ

29 Kürbet o dilde k'olmaya dāġ-ı maḥabbetüñ
Devlet o serde kim ola ʿaşḳuñla āşinā

30 Şevḳüñledür bu zemzeme-gūyān-ı mey-gede
ʿAşḳuñladur bu na're-i pīrān-ı aṣfiyāʾ

31 Sen ol ʿAlīm-i Muḳtedir-i Ẕüʾl-celālsin
Ẓāhir cenābuña heme eşyāʾ bilā-ḫafāʾ

32 Sen ol Raḥīm-i ʻafv-peẕīr-i günāhsın
ʻĀlem ne deñlü eylese cürm ü ger ḫaṭāʾ

33 Yā Rab be-ḥaḳḳ-ı cebhe-i nūr-ı Muḥammedī
Yā Rab be-ḥaḳḳ-ı mu'cize-i şāh-ı enbiyāʾ

34 Yā Rab be-nūr-ı ravża-i ḫatmüʾr-rüsül k'olur
Lüʾlü-yi seng-i zīver-i tāc-ı şeh ü gedā

35 Yā Rab be-ḥaḳḳ-ı Yeṡrib ü Baṭḥā-yı kāyināt
Yā Rab be-ḥaḳḳ-ı nāṣiye-sāyān-ı ilticāʾ

36 Yā Rab be-ḥaḳḳ-ı leyle-i mu'ciz-ṭırāz kim
Kilk-i benānı ḳıldı şikāf-ı meh-i dücāʾ

37 Yā Rab be-ḥaḳḳ-ı leyle-i miʿrāc-ı ibtihāc
Buldı o şeh ḥażīre-i ḳudsüñde(n) ḳadr u cā

38 Ṣad bārekallah ol şeb-i devlet-fezāya kim
Ma'şūḳ u āşıḳuñ ola elṭāfına sezā

39 Yā Rab be-ḥaḳḳ-ı tefriḳa-efrūz-ı ḫānumān
Yā Rab be-ḥaḳḳ-ı kürbet-i Eyyūb-i mübtelā

40 Yā Rab be-lābe-i *erīnī* müjde-i viṣāl[816]
Yā Rab be-*len terānī*-i ḫursendī-i rıżāʾ

41 Yā Rab be-tāb-ı kabża-i Dāvud-ı zūr-mend
Saḫt āheni iderdi elinde ḫamīr-sā

---

815 Bir

816 şevḳ-ı lā-yezāl

42 Yā Rab be-ḥaḳḳ-ı dīde-i Ya'ḳūb-ı girye-rīz
Yā Rab be-ḥüsn-i Yūsuf-ı ṣıddīḳ-ı aṣfıyā ʾ

43 Yā Rab be-ḥacle-gāh-ı Züleyḫā-yı 'işve-sūz
Esrār-ı 'aşḳ perdesini itmedi küşā

44 Yā Rab be-yekke-tāzī-i ḫalvet-keşān-ı vecd
Yā Rab be-ḥaḳḳ-ı temşiyet-i nehc-i ihtidā ʾ

45 Yā Rab be-nālehā-yı faḳīrān u ḫastegān
Yā Rab be-dīdehā-yı ġarībān-ı pür-bükā ʾ

46 Yā Rab be-sūz-ı şu'le-fürūzende-i cibāl
Pervāne-veş yanup yaḳılur her biri[817] saña

47 Yā Rab be-tāb-ı sīne-i germābe-i kerem
Yā Rab be-dūd-ı külḫan-ı pür-çīn-i ejdehā

48 Yā Rab be-dürd-i nūş-ı ṣabūḥī-keşān-ı ġam
Yā Rab be-nūş-ı raṭl-ı girān-ı reh-i ṣafā ʾ

49 Yā Rab be-zerd-i rūy-ı ḫam-ı ḳadd-i āşıḳān
Yā Rab be-çīn-i ebrū-yı ma'şūḳ-ı pür-cefā

50 Yā Rab be-şevḳ-ı ʿaşḳıña rüsvā ḳılup beni
Bir şūḫ-ı dil-fırībe dili ḳıldı mübtelā

51 Bir dil-şikeste ʿāciz-i ẓulmet-fütādeyim
Sen rehber it çerāġ-ı cihān-tābuñı baña

52 Bir ʿaşiyem ki raḥmetüñe maẓhar it beni
Bir mücrimem ki şefḳatüñe ḳıl beni sezā

53 *İrḥam ḫaṭiyyetī ve ẕünūbī ve ẕelletī*
Kün lī vesīleten ve delīlen ile'l-münā[818]

54 *Emseytü biʾt-tażarruʿ i fī bābi luṭfikum*
İrḥam bükāʾe ʿ abdike yā Ḫālıḳu'l-verā[819]

55 *Yā maṭlaʿ i'l-hidāyeti yā ṣāḥibe'l-kerem*[820]
İftaḥ lisāne ʿ abdike yā Vāhibe'l-ʿ aṭā[821]

56 Gözde ḫayāl-i devlet ü ārāyiş-i cihān
Başda hevā-yı ʿayş u ṭarab dilde māsivā

---

817 cümlesi

818 Hatamı, büyük küçük günâhlarımı bağışla. İsteklerim için bana vesile ve rehber ol.

819 Lütufkâr kapınızda boyun bükerek akşamladım. Ey insanı yaratan (Rabbim)! Kulunun ağlayıp inlemesine merhamet et.

820 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

821 Ey hidâyet kaynağı, ey cömertlik sâhibi! Bu kulunun dilini aç ey ihsânı bol olan!

57 Sevdā-yı zülf-i yār ise başdan kesilmedi
Ḳalb ise pür-heves dil-i meyyāl pür-hevā

58 Āzāde itme derdüñ ile pāy-bend olam
Peykāna ḳılma ʿaşḳuñ ile eyle āşinā

59 ʿAşḳuñ ki cān u dilde ne dem mīz-bān ola
Her bir mesāmdan gele āvāz-ı merḥabā

60 Hencār-ı ẓulmet-i ġama düşdüm ḫazīn ü zār
Ḳıl bedreḳa meşāʻil-i iḥsānuñı baña

61 Eyle meded meded baña ey Mufaḍḍal Eḥad[822]
Çün faẓl-ı raḥmetüñe senüñ yoḳdur intihāʾ

62 Ben nice el kesem şiken-i zülf-i yārdan
Dil-beste-i maḥabbet ü ḳalb ise pür-hevā

63 Ben nice gözyaşın saña işrāb eyleyem
Çekdi yüzüme şerm ü güneh āteşīn-ġıṭā

64 Böyle ḳalursa āh-ı nedāmet dilümde ger
Erḳām-ı defter-i ʿamelüm eyleye hebā

65 Böyle ḳalursa mihr-i maḥabbet derūnda
Ḫūrşīd gibi sīnem ola āteşīn-nümā

66 Yā Rab ümīdüm ol ki dem-i rūz-ı rüst-e-ḫīz
Yārī-i zārı külfe-i dūzaḫdan it rehā

K 3*

TEVḤİD-İ KİBRİYĀ-YI … ĀLİHİ[823]

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __[824]

1 Ey ẕāt-ı pāki perde-nişīn çend ü çūndan
İki cihānı [da] var iden *kāf u nūn*dan

2 Ey kibriyā-yı ẕātı münezzeh şerīkden
Ve'y müntehā-yı şānı muʿarrā ẓunūndan

3 Esmā-yı ẕāt-ı pāküñi fihrist eyledi
Nūn ve'l-ḳalem ṣaḥīfe-i *mā yesṭurūn*dan

4 Her bir nefesde bir dür-i yektāyı ḳudretüñ
Zāyīd'ider meşīme-i raḥm-ı buṭūndan

---

822 Bu mısraın vezni aksamaktadır.

* **K 3**: 6ᵇ-7ᵃ.

823 Metinde başlık silik olduğu için noktalı kısımdaki kelime veya kelimeler okunamamıştır.

824 Der-kenarda yazılmıştır.

5 İdrāk-i şānuñ eyleyemez fehm-i ʿāḳılān
Baḥs etseler uṣūl ü fürūʿu mütūndan

6 ʿİlmüñ sebāt-ı zāt-ı ḳadīmüñle ḳāyime
Ṣunʿuñ ṣıfāt-ı şān-ile ʿālī şüʾūndan

7 Bir pādişāhsın ki müberrā naẓīrden
Bir Ẕülcelālsin ki muʿarrā şüyūndan

8 Bir āfitābsın ki ʿıyān kāyināta hep[825]
Bir māhsın ki yine nihānsın ʿuyūndan

9 Dānendesin ḥaḳāyıḳ-ı eşyāyı cümleten
Ger hest [ü] nīst endek eger kim füzūndan

10 İtdüñ selās ü heft ü çehārı ṭılısm aña[826]
Efrād-ı ḳāyinātı ḳılup *kāf [u] nūn*dan

11 Tevḥīd-i ḥamdüñ ile ṭolu āsumān zemīn
Her rīze çemen ile dıraḫt u ġuṣūndan

12 Rūḥuʾl-Emīn'e emrüñ olursa ider nüzūl
Rūy-ı zemīne tā felek-i nīl-gūndan

13 Bir demde cūd-ı maġfiretüñ ʿāṣiyāna hep
İḥsān ider ḫizāne-i ġayb-ı kümūndan

14 Leyle-i ʿaşḳuñ ʿālemi dīvāne eyledi
Bir ḥiṣse degdi Ḳays'a ḫazīne[827] cünūndan

15 Yā Rab dirīġ etme şarāb-ı ḥaḳīḳatüñ
Yārī-i teşne-kām-ı zelīl ü zebūndan

16 Kesme nevāl-i raḥmetüñi ol faḳīrden
Ol şerm-sār-ı cürm ü güneh-āzmūndan

17 Bir cūş vir irāḳa-i seyl-āb-ı dīdeden
Bir sūz vir ḥarāret-i derd-i derūndan

18 Bir şevḳ vir celāle-i vecd ü ḫurūşdan
Bir zevḳ vir nevāle-i ṣabr u sükūndan

19 Bir dem murādum üstüne devrān itmedi
Feryād-ı gerdiş-i felek-i vājgūndan

20 Bir an müsāʿid olmadı kār-ı umūruma
Feryād-ı baḫt u ṭāliʿ-i nā-sāz u dūndan

---

825 cümle ʿāleme
826 künūz aña
827 ḫazīne: ḥazīne

21 Yā Rab be-ḥaḳḳ-ı Ḥażret-i Sulṭān-ı Enbiyāʾ
Ḥakk eyle ḥarf-i ẕenbi derūn u birūndan

22 Üftāde-rāh-ı pāy-ı leked itmesün teni
Ḳurtar beni devāhī-i dehr-i ḥarūndan[828]

K 4*

NUḪUSTĪN DER-SİPĀS-I ḤAŻRET-İ ḪALLĀḲ-I BĪ-ÇŪN-EST

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Zamānıdur ki dil-i ṭıfl-ı nükte-senc-i fehīm
Ki ders-i maʿnā-i tevḥīdi eyleye taʿlīm

2 Zamānıdur ki dil-i ʿandelīb-i zemzeme-sāz
Nevā-yı naġme-i temcīdi eyleye taḳsīm

3 Zamānıdur ki nesīm-i şükūfe-zār-ı derūn
İde ḥadīḳa-i ḥamd ü ṯenāya neşr-i şemīm

4 Zamānıdur ki gül-i ʿıṭr-sāz-ı āṯārum
Vire riyāż-ı dü-kevne o deñlü būy-ı ʿamīm

5 Hevā-yı ḥālet-i āṯār u farṭ-ı būyından
Ola zükām-ı ebed ḳudsiyān-ı ʿarş-ı muḳīm

6 O yekke-tāz-ı hidāyet zemīn ü devrānı
Ki itdi ḳudret-ile *kāf u nūn*dan tetmīm

7 O pādişāh-ı ebed ḫāk-i cism-i insānı
Kemāl-i hestī-i ḫilḳatle eyledi taʿẓīm

8 Ṣıfāt-ı pākine maḫṣūṣ lā-yezāl-i ebed
Kemāl-i ẕātına mevṣūf Ẕülcelāl-i ḳadīm

9 Bu mülk-ebed aña taḫt[829] u bu mülk-ezel aña tāc
Kimine ḫāk-i deri taḥt u fevḳ u ʿarş-ı ʿaẓīm[830]

10 Teşekkür it heme ālā-i luṭf u ḥikmetine
Tefekkür eyleme ẕāt-ı Ḫudā'yı bī-tefhīm

11 Münezzeh āyet-i ẕātı şebīh ü şirketden
Ezel ebed yine ẕāt-ı ḳadīmi ġayr-ı ʿadīm

---

828 Beytin der-kenarında açıklama mahiyetinde şöyle bir kayıt yer almaktadır: "Cem'-i dāhiye renc ü belāʾ vü şīven." "Ḥarūn" kelimesinin altında da "Ser-keş ü münḳād olmayan esbdür" kaydı bulunmaktadır.

* **K 4**: 5ᵃ-6ᵃ.

829 taḫt: taḥt

830 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

12 Hezār reng-ile eşcārı eyledi tezyīn
Çemende virdi nebātāta inbisāṭ-ı ʿamīm

13 İrişmeseydi eger nāra nefḥa-i keremi
Neden görürdi o gülzārı çeşm-i İbrāhīm

14 Yaḳardı sūz-ı derūn-ile āteş-i Ṭūr'ı
Ṭaleb-niṣār-ı cemāl olmasaydı cān-ı Kelīm[831]

15 Celāl-i ẕātını gör vaḥy-i *len terānī*den
Taḥammül eylemedi āteş-i celāle Kelīm

16 Kim etse ḥikmet-i idrāk-i ẕātın endīşe
Olur taḫayyüli ḥayret-fezā-yı ʿaḳl-ı selīm

17 Kemāl-i ḳudret-i şānından eyleyüp peydā
Meşīme-i ṣadef-i baḥre virdi dürr-i yetīm

18 Müheymināsın o Sulṭān-ı bī-muʿādilsin
O deñlü ḳudretüñ itdi mükevvenātı naẓīm

19 Hemīşe ḫayme-i gerdūn bilā-sütūn u ṭınāb
Hemīşe meşʿal-i encüm bilā-duḫān u ḫıyem

20 Beyān-ı maʿrifet-i ẕātuñ itmede ʿāciz
Heme ʿuḳūl ü nüfūs heme ẕekā-yı fehīm

21 Nesīm-i merḥametüñdür dile ifāża-i cūd
Kemāl-i mekremetüñdür derūna feyż-i ʿamīm

22 Mürebbī-i çemen oldı bahār-ı mekremetüñ
Mizāc-ı nāmiyeyi ḳıldı müstaʿidd-i şemīm

23 Hevā-yı terbiyetüñdür bu bāġ-ı dünyānuñ
Bahārın eyledi reşkīn-ṭırāz-ı ḫuld-ı Naʿīm

24 Rumūz-ı ḥikmet-i ʿAllām'ın itmede ʿāciz
Beyān-ı muʿciz-i ʿĪsā-zebān nuṭḳ-ı Kelīm

25 Ṭarīḳ-ı semt-i rıżānuñ hemīşe rehberi ol
Kim ol ṭarīḳde olam ne ḳayd ü zed ne bīm[832]

26 Düşerse başına sevdā-yı fikr-i maʿrifetüñ
Ḳalur selāsil-i ḥayretde pāy-ı ʿaḳl-ı ḥakīm

27 Heme nüvāziş-i luṭfuñ bu intiẓām-ı ḥavāss
Heme terāviş-i cūduñ bu ḫūr u ḫ̆āb-ı naʿīm

---

831 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
832 21-25. beyitler der-kenarda yazılmıştır.

28 Be-cān-ı mā be-resed ger livā-yı fevc-i ġamet
Hezār ḥamd ḫoş āmed çehed zi-ʿaẓm-i remīm[833]

29 Hezār gevher-i tevḥīdi baḥr-i ṭabʿumdan
Hemīşe itmedeyin sübḥa-i ḫulūṣa naẓīm

30 Egerçi ḳālde ẓāhir hezār ḥālet-i şevḳ
Velīk ḥālde yoḳ ʿiffet-i ṣalāḥ-ı ṣamīm

31 ʿUyūb-ı ṣūrete baḳmaz ʿulüvv-i şān-ı baṣīr
Ḳulūba nāẓır olur bil ki ol Ḫudā-yı ʿalīm[834]

32 Be-ʿilm-i ḥikmet-i taḥḳīḳ-i ḳudret-i ezelī
Ki ḳıldı ʿ*alleme'l-esmā*yı Ādem'e taʿlīm

33 Be-dest-yārī-i tevfīḳ-i ḳādir-i muṭlaḳ
Ki virdi cevher-i insāna ḫāṣṣa-i tefhīm

34 Be-ẕāt-ı ū ki muḳaddes zi-ḥaṣr-ı *eyn ü metā*
Be-şān-ı ū ki münezzeh zi-keyf ü kem be-fehīm

35 Be-ḥaḳḳ-ı İbn-i Ẕebīḥeyn-i[835] Aḥmed-i Muḫtār
K'odur mebānī-i kevneyne baʿiṣ-i termīm

36 Be-ḥaḳḳ-ı Ḥażret-i *levlāk* ṣāḥib-i *ḳavseyn*
Ki oldı nūr-ı şühūd-ile bezm-i ḫāṣṣa nedīm

37 Be-emr-i *festaḳim* -ārā-yı ṣadr-ı sulṭānī
Ki ḳıldı ẕātını tebcīl anuñla vaḥy-i kerīm

38 Be-ṣıdḳ-ı ʿismet-i Ṣıddīḳ[836] nuṣret-i Fārūḳ
Be-ḥilm-i ʿiffet-i ʿOṯmān Beşīr-i Rabb-i ʿAlīm

39 Be-āhu'l-ʿaṭaş-ı endāz-ı şūr-gāh-ı fenāʾ
Dirīġ eyledi yek-ḳaṭre ābı çarḫ-ı leʾīm

40 Be-ẕebḥ-i[837] gerden-i teslīm-i bend-i İsmāʿīl
Be-sūziş-i eṯer-i şuʿle-gāh-ı İbrāhīm

41 Be-pāk-i dāmenī-i Yūsuf-ı ḥazīn-i nihād
Be-ārzū-yı Züleyḫā-yı ḥacle-gāh-ı ḥarīm

42 Be-ḥaḳḳ-ı tefriḳa-endūz-ı Ḥażret-i Eyyūb
Ki ḳıldı ʿaşḳuña hep ḫānumānını teslīm

---

833 Senin gamının alayının bir bölüğü bizim canımıza ulaştığında, çürümüş kemikten bin hoş-geldin hamdi fışkırır.
834 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
835 Ẕebiḥeyn: Ẕebiḫeyn
836 Bū Bekr
837 ẕebḥ: ẕebḫ

43 Be-tevbe-kārī-i ʿahd-i naṣūḥ-ı varṭa-nümūn
Be-yāve-keştī-i cevher be-vaḳt-i ḥālet-i bīm

44 Be-ḫoş terāne-i Manṣūr-ı bī-güneh-kārī
Ki ḳıldı dār-ı ḥaḳīḳatde cānını teslīm

45 Be-seyl-i ḳıṣṣa-i Firʿavn u rīḥ-i vaḳʿa-ı ʿĀd
Be-hevl-i keştī-i ṭūfān u ḫavf-ı bād-ı ʿaẓīm

46 Be-şevḳ-baḫşī-i āṯār-ı rūz-ı ferverdīn
Be-tāzekārī-i nīsān-ı ebr-i neşr-i şemīm

47 Be-reng-i rūy-ı ʿarūs-ı gül-i şüküfte-ʿiẕār
Be-zīnet-āverī-i ḥacle-gāh-ı bāġ-ı naʿīm

48 Be-saḫt-rū'ī-i lā vü be-āb-ı rūy-ı neʿam
Be-ḥırṣ-ı ṭabʿ-ı leʾīm [ü] be-cūd-ı dest-i kerīm

49 Be-çehre-sāyī-i ḫ̆āhiş be-ḫ̆āst-gārī-i cāh
Be-tengnā'ī-i ẕillet be-yeʾs-kārī-i bīm

50 Be-kec-nihādī-i düşmen nigāh-ı bī-gāne
Be-ḥüsn-i ḫulḳ-ı telāfī-i dūstān-ı nedīm

51 Be-yekke-tāzī-i ʿilm [ü] be-leng-sāzī-i cehl
Be-rū-siyāhī-i ümmī-nihād-ı bī-taʿlīm

52 Be-ḥaḳḳ-ı cūşiş-i üstād ü ḫidmet-i tilmīẕ
Be-ḥaḳḳ-ı gūşiş-i rāh-ı taʿallüm-i taʿlīm

53 Kelām-ı ḳālimi hep ẕevḳ-ı ḥāle tebdīl it
İdem netīce-i ʿirfān-ı ẕātuñı tefhīm

54 Mecāz ḳanṭarasından geçür beni yā Rab
Reh-i ḥaḳīḳatüñe ʿazm idem bilā-terġīm

55 Nice nigāh ideyin bu ḥicāb-ile görinür
Ser-ā-ser āyīne-i fıṭratumda ṣūret-i bīm

56 Ġarīb ü bī-kes-i vā-mānde-i beyābānem
Hidāyet it baña ey reh-nümā-yı Ḥayy [u] Kerīm

57 Baña Ḫalīl gibi nārı gülistān eyle[838] zīrā
Kül itdi yaḳdı beni sūziş-i bükā-yı ḥamīm

58 ʿAle'l-ḫuṣūṣ bu deñlü ḍalālet içre iken
Yine hidāyet-i iḥsānuñ eylerin taşmīm

838 gülşen it

59 Ne ġam senüñ gibi bir pādişāhımuz var-iken
İder mi ḫayl-i ḍalālet bizi şikeste-i bīm

60 O deñlüdür keremüñ ḳorḳarın ki rūz-ı cezāʾ
Bulınmaya o maḥallerde müstaḥaḳḳ-ı caḥīm

61 Bu şām-gāh-ı taḥayyürde ḳalmasun Yārī
Ki aña luṭfuñ ola reh-nümā-yı heft-ıḳlīm

62 Be-haḳḳ-ı ḥikmet-i ẕātet be-künh-i pāk-ṣıfāt
Be-haḳḳ-ı ḳudret-i pāket be-ism-i pāk-Raḥīm

63 Be-ẕāt-ı pāk-i Muḥammed be-çār-yār-ı güzīn
Be-enbiyā-i ulū'l-ʿazm ü evliyā-yı ʿamīm

K 5*

ĪN NĪZ HEM BE-NĀM-I ḪUDĀVEND-İ KĀYİNĀT

. . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Ey ṭırāzende-i heme ʿālem
V'ey güşāyende-i zebān-ı ümem

2 Ey fezāyende-i ʿaṭiyye-i cūd
V'ey resānende-i nevāl-i kerem

3 Nūr-baḫşende-i şeb-i tārīk
Şevḳ-efkende-i dil-i pür-ġam

4 Tābiş-efzā-yı sāġar-ı ḫūrşīd
Neşve-baḫşā-yı cām-ı luṭf u kerem

5 Lemʿa-pervāz-ı āfitāb-ı münīr
Şaʿşaʿ(a)-endāz-ı ẓulmet-i ʿālem

6 Zīnet-efzā-yı bezm-gāh-ı çemen
Şöhret-ārā-yı gülsitān-ı İrem

7 Reng-i pervāz-ı ġonce-i nev-ḫīz
Āteş-endāz-ı bülbül-i ḫoş-dem

8 Zinde-baḫşā-yı ḳālıb-ı fersūd
Rāḥat-efzā-yı ḫastegān-ı elem

9 Ḫastegāna nüvīd-i cān senden
Dil-figārāna reʾfetüñ merhem

---

* **K 5**: 8ᵃ-9ᵃ.

10 Devr-i ecrām-ı fülke-i eflāk
Miḥver-i ḳudretüñde ẕerre-i kem

11 Bülbüle nāliş-i nevā virdüñ
Ġonceyi eyledüñ zebān ebkem

12 Bu ne ḳudret ki āteş-i Nemrūd
Oldı emrüñle gülsitān-ı İrem

13 Bu ne ḥikmet durur Mesīḥā'yı
Eyledüñ ḳudretüñle muʿciz-dem

14 Bu ne devlet-i şefīʿ rūz-ı cezāʾ
Ola maḥbūb o server-i ʿālem

15 Ey ʿalīm-i nühüfte rāz-ı derūn
Mūnis-i bī-kesān [ü] bī-maḥrem

16 Ġonce-i ḳalbümi güşād eyle
Gül gibi defter-i derūnı açam

17 Naḫl-i ümmīdüm'eyle şāḫ-be-şāḫ
Ola şād-āb-ı gülşen-i ʿālem

18 Heme kām-ı ʿasīri eyle yesīr
Emr-i düşvārum eyleme mübhem

19 Be-dem-i nuṭḳ-ı muʿciz-i ʿĪsā
Be-dür-i ẕihn-zāyī-i Meryem

20 Be-ḫiṭābī-i *len terānī* kim
Ṣaldı Mūsā'ya āteş-i mübrem

21 Daġlar yandı tāb-ı heybetden
Aña ṭāḳat getürmedi bir dem

22 Be-dürūġ āştī-i Ferhādī
Urdı başına tīşe-i mātem

23 Be-ruḫ-ı sīb-i ḥüsn-i Yūsuf kim
Dest bürīd itdi ḫādimān-ı niʿam

24 Be-Züleyḫā-yı ʿismet-ārā kim
Perde-i rāzı itdi setr-i ḥarem

25 Be-şeb-i muʿcizāt-ı şaḳḳ-ı ḳamer
Mīm-i māhı dü-nīm ḳıldı o dem

26 Be-risālet-penāh-ı sulṭānī
Buldı ẕātıyla ibtihāc-ı ʿadem

27 *Be-ṣaf-ı ḥāciyān-ı der-ʿArafat*
Kerdend ānān to-rā niyāz-ı kerem[839]

28 Be-ḳanāʿat-peẕīr kim olmaz
Temşiyet-gīr-i rāh-ı lā vü neʿam

29 Be-duʿā-gūy-ı hāy hāy-ı ʿArab
Be-ṣenā-gūy-ı pārsā-yı ʿAcem

30 Be-ḳudūm-i meserret-i nev-rūz
Be-çemenzārī-i rıyāż-ı İrem

31 Be-küşāyende-i gül-i nev-ḫīz
Be-nevā-sāz-ı bülbül-i ḫoş-dem

32 Be-revān-ı sirişk-i germābe
Be-fürūz-ı derūn-ı külḫan-ı ġam

33 Be-nem-i çeşm-i nā-murādānī
Be-ġam-ı bī-kesān u bī-hem-dem

34 Beni redd itme bāb-ı luṭfuñdan
Ḳıl beni maḥrem-i serāy-ı ḳadem

35 Baña eyle hidāyetüñ rehber
Ḳalmışam rāh-ı ġamda zār u dijem

36 Nefs-i emmāreden ḳılup āzād
Rūḥ-ı ḳuds-ile ḳıl beni maḥrem

37 Şūre-i cāna toḫm-ı luṭfuñ eküp
Geşt-i zār-ı ümīdem it ḫurrem

38 Beni ḳaldur reh-i ḍalāletden
Olmayam pāy-māl-i ḫāk-i ḳadem

39 ʿAmelüm ṣafḥa-i ḫulūṣa çıḳar
Olmaya tā defātirem mübhem

40 O sebel-gīr-i dīde-i ʿamelüm
Rūz-i rūşen baña şeb-i muẓlim

41 Benem ol mest-i bāde-i ġafle
Üft ü ḫīz itdi pāy-ı ʿaḳlumı ġam

42 Ḥasret-i zülf-i yār ile her şeb
Çıḳar eflāke āh ile nālem

---

839 Bu mısraın vezni aksamaktadır.
Arafat'taki hacıların safına, onlar sana cömertlik dileğinde bulunmuşlar.

43 ʿAḳlum aldı ġubār-ı ḫaṭṭ-ı nigār
Āh kim ben de n'olduġum bilmem

44 Eyle żaʿf-efken-i vücūdum kim
ʿĀr ider oldı gezmege sāyem

45 Kimse yoḳ dest-gīr olur baña
Üft ü ḫīz-i melāl olup düşsem

46 Güle maḥşerde ḥālüme tersā
Raḥmet etmezseñ ey Ġafūr-ı ümem

47 Beni nār-ı ceḥīme yandurma
Sūz-ı āhumla yanmasun ādem

48 Tīg-i cürm ile çāk çāk olsam
Yine senden ümīdümi kesmem

49 Şerm-sārem eger yine senden
Ḫast-gārem olam sezā-yı niʿam

50 Tā ki her ʿāṣiyān-ı luṭfuñdan
Ola her birisi sezā-yı himem

51 Eyle Yārī-i ʿācizi yā Rab
Maġfiret-gerde-i nevāl ü kerem

K 6*

ḲISM-I BE-ḲUDRET-İ … ḤAŻRET-İ BĀRĪ[840]

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __[841]

1 Be-ān Ḫudā-yı Ḥakīm [ü] Ḳavī [ü] Cebbār-est
Cebīre-bend-i şifā-sāz-ı zaḫm-ı bīmār-est[842]

2 Be-ān Ḫudā-yı ʿadīmü'n-naẓīr-i yektāy-est
Heme sipās ü sitāyiş be-ū sezā-vār-est [843]

---

* **K 6**: 9ᵃ.

840 Metinde başlık silik olduğu için noktalı kısımdaki kelime veya kelimeler okunamamıştır. Hazret-i Allah'ın …kudretine bölüm.

841 Der-kenarda yazılmıştır.

842 Hikmet ve hüküm sahibi, her şeye gücü yeten, kuvvet ve kudret sahibi olan Allah'a; hastanın yarasını iyi eden sargıyı bağlayan (Allah'a),

843 Benzeri bulunmayan biricik Allah'a, bütün övgü ve şükürler O'na lâyıktır.

3 Be-ān Ḫudā ki ḫatā-pūş-ı cürm-kārān-est
Amān-dehende-i āmürz-gār-ı ġaffār-est[844]

4 Be-ān Ḫudā ki be-cüz nīst Bāḳī ü mevcūd
Hemīn dāʾim ü ḳāʾim be-ẕāt-ı Settār-est[845]

5 Be-ān Ḫudā ki ʿalīm-est ber-āşikār u nihān
Münezzeh ez-sine vü nevm baṣīr ü bīdār-est[846]

6 Be-ān Ḫudā ki ʿuluvv-est kibriyāʾī-yi ū
Münezzeh-est zi-şibh ü şerīk ḳahhār-est[847]

7 Be-ān Ḫudā ki ḫallāḳ-ı ʿarş u kürs ü ḳalem
Büzürgī-i ʿaẓamet ḥażreteş sezā-vār-est[848]

8 Be-ān Ḫudā ki rū-sūdegān-ı dergāheş
Cünūd-ı secde-güẕārendegān-ı ebrār-est[849]

9 Be-ān Ḫudā-yı ʿaẓem kibriyā-yi salṭanateş
Ne-būd der-dü-cihān u hemīn cihān-dār-est[850]

10 Hezār nevḥa der-āmīz dest-i dil-i Yārī
Ki der-şikāl-i güneh beste-pā giriftār-est[851]

11 Zi-ḥad güẕeşt ilāhī zünūb-ı bisyārem
Ki ẕāt-ı pāk-i ṣıfātet Ġafūr-ı Ġaffār-est[852]

12 Be-deh[853] necāt ez-ahvāl-i rūz-ı rūst-ā-ḫīz
Ki vā-rehem zi-ʿuḳūbet men-i güneh-kār-est[854]

---

844 Günah işleyenlerin hatasını örten Allah'a; bağışlayıcı, aman vericidir.

845 Kendisinden başka sonsuz ve vücut sahibi bulunmayan işte her zaman var olan, günahları örtendir.

846 Gizli ve aşikar her şeyi çok iyi bilendir. Yıldan (genel mânâda zamandan), uykudan arınmış her şeyi çok iyi gören, uyanıktır.

847 Büyüklüğü yüce olan O Allah'a; benzerden ve ortaktan arınmış, O kahrediciye,

848 Arşı, kürsü ve kalemi yaratan O Allah'a; azametinin büyüklüğü kendi zâtına lâyık olana,

849 Eşiğine yüz sürenlerin, iyilerin secde kılanlarının askerleri olduğu O Allah'a,

850 İki dünyada saltanatının büyüklüğüne eş bulunmayan, işte tek cihan padişahı olan O Allah'a,

851 Ey Yârî, gönül eliyle bin ağıt karıştır! Zirâ (Yârî) günah zincirinde eli ayağı bağlanmış tutsaktır.

852 Allah'ım, sayısız günahlarım haddi aştı. Zirâ temiz zatının sıfatları çok affeden bağışlayandır.

853 deh: dih

854 Günahkâr olan beni, kötü sona çarptırılmaktan sıyrılayım diye, kıyamet günü hâllerinden kurtar.

13 Zi-ḥayretem ki be-zānū nihāde būdem ser
Esīr-i pister-i ḥirmān[855] der-şeb-i tārest[856]

14 Reh-i ümīdem eger seng-lāḥ şod çe ġam-est
Ki nezd-i ʿilm-i to āsān-ter-est düşvār-est[857]

K 7*

— — . / . — . — / . — —

1 Ey cümle-i ʿālemin ilāhı
V'ey kevn [ü] mekān pādişāhı

2 Ẕerrāt-ı zemīn ü mevc-i deryā[858]
Hestī-i vücūduñuñ güvāhı

3 Peydā vü nihān senüñle mevcūd
Sensin iki ʿālemüñ penāhı

4 Ḳaʿr-ı yem-i ḳudretüñe irmez
Ġavvāṣ-ı ʿaḳıl ider şināhı

5 Ġufrān-ı günāh-baḫş-ı luṭfuñ
Sermāye-i ʿafv-ı ʿöẕr-ḫ̆āhı

6 Dergāhuña secdede şeb ü rūz
Püşt-i felegüñ odur dü-tāsı

7 Endīşe-i kibriyā-yı ẕātuñ
Ṣad dīde-i ʿaḳluñ intibāhı[859]

8 Germiyyet-i āfitāb-ı sunʿuñ
Bir demde serāb ider miyāhı

9 Perverde-i çeşme-sār-ı cūduñ
Bāġuñ güli sebzenüñ giyāhı

10 Āşüfte-i bī-ḳarār-ı ḥüsnüñ
Çarḫ-ı felek āfitāb u māhı

---

855 ḥirmān: ḫirmān

856 Hayretimden dolayı başımı dizime yaslamıştım. Karanlık gecelerde mahrumiyet yatağının tutsağıdır.

857 Umut yolum taşlığa çevrildiyse kaygım yok. Çünkü senin ilmin katında, daha kolaydır zordur. (Beyitteki kelimeleri birebir çevirdiğimizde anlaşılması karmaşık böyle bir ifade çıksa da zannımızca burada kastedilen mânâ; Allah katında kolaylık ve zorluk yoktur. Kula zor gelen şey O'nun indinde çok kolaydır.)

* **K 7**: 171[a]-171[b].

858 Ey hecde hezār-ı ʿālem-i kevn

859 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

11 Ey ṭālib-i sırr-ı *küntü kenzen*
Īn ʿilm-i ḫafī eger be-ḫ̆āhī

12 Meyl-i ezelī vü ḥubb-ı ẕātī
Ez ḫ̆īş ẓuhūr-ı ḫ̆īş ḫ̆āhī[860]

13 Yārī'ye her işde sen muʿīn ol
Kār-ı dili olmasun tebāhī

K 8*

DER-VAŞF-I NAʿT-I ḤAŻRET-İ ŞULṬĀN-I ENBİYĀʾ

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

1 N'ola olsa o ʿaraḳ-rīz-i ʿiẕār-ı rengīn
Gülbün-efrūz-ı ḥarīm-i çemen-i ʿilliyyīn

2 N'ola gülmīḫleri naʿl-i Burāḳ'uñ olsa
Tāc-ı ḫurşīde ṭırāzende-i lüʾlü-yi ṣemīn

3 Şeh-süvār-ı sipeh-endāz-ı rüsülsin zīrā
Enbiyā ḫayline olsuñ n'ola sālār-ı emīn[861]

4 Pādişāh-ı felek evreng-i nübüvvetin olur
Beyt-i maʿmūr-ı felek ḥażretüñe şāh-nişīn

5 O cihān-bān-ı ḳavī himmet-i yektāyīsin
Enbiyā müctehid-i ẕātuñ iderler taḥsīn

6 Tarḥ-ı ibdāʿ-i ṣuver ḳılmaz idi levḥ-i ḳader
Olmasuñ lāzıme-ārā-yı ḫiṭāb-ı pīşīn

7 Sen serā-perde-i vaḥdetde nedīm olmışken
Emr-i *kün*den yoġ-idi ḥarf-i süḫan lafẓ-ı ṭanīn

8 Ḫane-zād-ı keremüñ cünd-i ricāl-i ervāḥ
Reşk-bürd-i ḥaremüñ Ka'be-i ʿulyā-yı zemīn

9 Rütbe-i şānuña bir ġurfe maḳām-ı Maḥmūd
Ḥarem-i ḳadrüñe bir bāġçe fırdevs-i berīn

10 Bī-ʿaraż cevher-i ṣāfīdür o dūş-ı yektā
Yaraşur mihr-i nübüvvet aña olursa nigīn

---

860 Ey "küntü kenzen" (Ben gizli bir hazineydem) sırrının tâlibi, eğer bu gizli ilmi (bilmek) istersen; ezelî bir yöneliş/sevgi ve zâtî bir sevgi (ile) kendinden kendi zuhûrunu istersin.

* **K 8:** 13[b]-15[a].

861 güzīn

11 Kemterīn ẕerresine olmaya ḫūrşīd-i bahāʾ
Eylesüñ mā-ḥaṣal-i kevn ü mekānı taḫmīn

12 Ṭoġmadı sencileyin mihr-i cihān-tāb-ı felek
Ḳılmadı ḥikmet-i īcāduñ ʿanāṣır taʿyīn

13 Görmedi çeşm-i cihān-bīn-i felek saña nażīr
Bulmadı cürm-i zemīn sencileyin genc-i rehīn

14 İftiḫār[862] etse zemīn ẕātuñ ile nüh felek
Āsitān-ı ḥaremüñ oldı aña ḳıble-i dīn

15 Eylemiş ḫāzin-i[863] esrār-ı ḥakīm-i ezelī
Cevher-i pāküñi gencīne-i Baṭḥā'da defīn

16 Ḳıldı Ḫallāḳ-ı ezel ser-süḫan-ı elḳābuñ
Bihterīn nüsḫa-i manẓūme-i āyāt-ı mübīn

17 Oldı fihrist-i nuḫustīn ile şerḥ-i ẕātuñ
Ṣafḥa-i *aḥsen-i taḳvīm*de bir metn-i[864] metīn

18 Yem-i fıṭratda vücūduñdur o lüʾlü-yi yetīm
Old'aña ḳālıb-ı Ādem ṣadef-i dür-āgīn

19 Ḳuvvetuʾẓ-ẓahr-ı kirāmı neseb-i ādemsüñ
Evvelīn nūr-ı vücūduñ senüñ oldı taʿyīn

20 Ẕātuñ ol rükn-i ʿimād-ı ḥarem-i dīndür kim
Ḥaşr[e] dek ḥükm-i evāmirde olur rükn-i rekīn

21 Dürretü't-tāc-ı cihān itdi seni ṣunʿ-ı Ḫudā
Cevher-i ẕātuña lāyıḳ bulamaz kimse nigīn

22 Enbiyāʾ maẓhar-ı esmāʾ vü ṣıfāt olmışdur
Ẕātuñ ammā ki senüñ maṭlaʿ-ı envār-ı mübīn[865]

23 Ḫatemü'r-rüsl idügüñ ḳıldı Süleymān taṣdīḳ
Nām-ı Ḳayyūm ile nāmuñ olalı naḳş-ı nigīn

24 O Süleymān-ı zamānsın ki revā Rūḥu'l-ḳuds
Ḫatem-i devletüñüñ ḥükmine olsa tekvīn

25 İdemez sūre-i āyāt-i cemālüñ tefsīr
Bu ḳadar fażlı ile Ḥażret-i Cibrīl-i Emīn

---

862 İftiḫār: İftiḥār
863 ḫāzin: ḥāzin
864 şerḥ-i
865 19-22. beyitler der-kenarda yazılmıştır.

26 Her kelāmuñ sebaḳ-āmūz-ı debistān-ı ezel
Her ḥadīṯüñ ḥikem-endūz-ı kütüb-ḫāne-i dīn

27 Ṭoldı ʿālemlere ser-ḫayl-i livā-yı İslām
Sen resūl olmaġ-ile ey sened-i şerʿ-i mübīn

28 Nār-ı şirki ḳomaduñ ẕerre ḳadar dünyāda
Ḳoduñ āteş-gede-i Fāris'e seyl-ābe-i kīn

29 Mevkib-i maḥmil-i iḳbāli alup zīr ü zeber
Müşrikīn oldı Sikender ḫūr-ı pehnā-yı zemīn[866]

30 Aṭlas-ı çarḫ-ı felek olsa revā pāy-endāz
Saña ey maḥrem-i ḳudsī ḥarem-i perde-nişīn

31 Ḳanḳı k'anda bulur ey gevher-i ḳān-ı imkān
Dür-i yektā-yı vücūduña bedel dürr-i ṯemīn

32 Saña bu şān ile ey kevn ü mekān sulṭānı
Olsa şāyeste eger taḫt[867]-gehüñ ʿarş-ı berīn

33 Saña bu ḳadr-ile ey ʿilm-i ledün sulṭānı
Nūzdeh-i aṣl-ı ʿavālim saña keşf oldı hemīn

34 O şeh-i ḫāne ber-endāz-ı şeb-i esrāsın
Āfitāb olsa n'ola ḳaṣruña[868] cām-ı zerrīn

35 Ādem olmış-idi ġarīb reh-i tārīk-i ʿadem
Olmasuñ meşʿale-i bedreḳa-i rāh-ı yaḳīn

36 Seni göklerde arar Ḥażret-i ʿĪsā dāyim
Ne ʿaceb cāy-gehin ḳılsa eger çarḫ-ı berīn

37 Nūr-ı evvelde ẓuhūr eyledi sırr-ı ẕātuñ
Oldı pür-nūr-ı hüdā ʿarş u felek baḥr u zemīn

38 İtdi ol nūr bir āteş-gehi gülzār-ı İrem
Bir gülin dūst anuñ ḳıldı gül-i dāġ-ı cebīn

39 Nur-ı vaḥdet silüp āyīne-i ẕāt-ı pāküñ
ʿArż-ı ḥüsn itdi ol āyīnede envār-ı yaḳīn

40 Saña ey şemʿ-i şeb-ārā-yı risālet lāyıḳ
Olsa pervāne-i pür-sūḫte-i Cibrīl-i Emīn

---

866 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
867 taḫt: taḥt
868 ravżuñā

41 Çehre-sā-yı der-i iḥsānuñ olan ḳullaruña
Ġıbṭ'ider muʿtekifān-ı ḥarem-i ʿilliyyīn

42 Şuʿle-i şebnem-i ruḫsāruñ ile bāġ-ı cihān
Meh gibi güllerini eyledi tābende-cebīn

43 Vaḥy-i ḳudsiyye ile ḳuvvet-i rūḥāniyye
ʿİlm-i ẕātuñda olan ḥikmeti itdi tebyīn

44 Mū-şikāfān-ı ḥaḳāyıḳ nice ḥall eyler anı
Sırr-ı tenzīlde silk-i süḫanuñ *ḥabl-i metīn*

45 Perde-dārān-ı nihān-ḫāne-i civār-ı cihān
Ravża-i ḫāṣṣ-ı hümāyūnuña olmış taʿyīn

46 Cilve-gāh olmış iken saña sipihr-i ʿālī
Ḥayfdur ḫāke ḳadem baṣa o pāy-ı sīmīn

47 Ẕikr olınsa şeref-i nām-ı Muḥammed her ān
Ṣalavāt ile ṭolar cümle semāvāt u zemīn

48 Sensin ol ḥākim-i seccāde-nişīn-i *levlāk*
Ḫātem-i nām-ı risālātuñā mühr olsa nigīn

49 Dir gören ravża-i pāküñde muraṣṣaʿ ḳandīl
Şuʿle-pāş olsa ḳaçan ṣaḥn-ı felekde pervīn[869]

50 İftiḫār[870] etse zemīn merḳad-i pāküñle n'ola
Āsumān ġıbṭa idüp kāş olam dirdi zemīn

51 Şarḳ-ile ġarbı ṭutarsañ n'ola ḫūrşīd gibi
Ẕerreden çoḳ ḳapuñuñ ḳulları ey şāh-ı güzīn

52 İzdivāc-ı neseb-i Ādem-ile Ḥavvā'dan
Ġaraz ābisten-i envār-ı vücūduñdı hemīn

53 Ḳadd-i mevzūnuña reşk eylese ṭūbā ne ʿaceb
Ḥased ednādan olur rifʿat-i aʿlāya hemīn[871]

54 Bulmaya būy-ı ʿaraḳ-nāk-i cebīn-i pāküñ[872]
Bāġ-ı ḫulduñ ne ḳadar gülleri olsa rengīn

55 Naḫl-i ḳaddüñ çemen-efrūz-ı riyāż-ı melekūt
Ruḫ-ı alüñ gül-i nev-ḫāste-i ḫuld-ı berīn

---

869 43-49. beyitler der-kenarda yazılmıştır.
870 İftiḫār: İftiḥār
871 50-53. beyitler der-kenarda yazılmıştır.
872 ruḫ-ı pür-tābuñ

56 Cūş iderdi ṣanasın ḳulzüm-i nūr-ı ḥikmet
Ḫūy-i ruḫsāreler olduḳça ʿaraḳ-pāş-ı cebīn

57 Ḥoḳḳa-i lüʾlü-yi[873] ṣanduḳa-i ḥikmet o dehen
Sīn-i elmāsdur içinde o dendān-ı güzīn

58 Bī-naẓīr olsa nʾola meh gibi ol rūy-ı münīr
Nitekim āyīne-i çehre-i ḫūrşīd-i mübīn

59 Çarḫı eylerdi ġam-ı ʿaşḳı ile ser-gerdān
Cevelān etse o serv-i çemen-i gülşen-i dīn

60 Serv-ḳaddüñ nʾola olsa çemen-ārā-yı ḳuds
Olmadı sāyesi ẓıll-efken-i pehnā-yı zemīn

61 Sāyenüñ sāyesi bir vech ile olmaz teşḫīṣ
Nʾola bī-ẓıll iseñ ey mihr-i sipihr-i temkīn[874]

62 Nūrdan serv idi gūyā ki o ḳadd-i mevzūn
Ḥikmet-i *festaḳim* etmiş anı ṣāḥib-temkīn

63 Cilve-gāh olmış-iken saña sipihr-i ʿālī
Ḥayfdur[875] ḫāke ḳadem baṣa o pāy-ı sīmīn[876]

64 Şemʿ-i ḥüsnüñ o çerāġ-ı ḥarem-i ḳudsīdür
Şuʿle-i şevḳine cemʿ olmadadur kerrūbīn

65 Şeb-i Miʿrāc'da olmışduñ eyā māh-ı Ḳureyş
Şeb-çerāġ-ı ḥarem-i ḫāṣṣ-ı serā-perde-i dīn

66 Būy-ı miʿrācuñ ile kām-ı felek ġaliye-sā
Nükhet-i ravżuñ ile rūḥ-ı zemīn müşg-āgīn

67 O şehen-şāh-ı felek ḳadr-i şeb-i esrāsın
Ṭoldı tebşīr-i[877] ḳudūmünle zamān-ile zemīn

68 ʿArş ü kürs ü felek ü mihr ü meh ü levḥ ü ḳalem
Her biri temşiyet-i pāyüñ iderler taḥsīn

69 Ḳamer eksüklügini bildi felek oldı dü-tā
Her biri ʿizz-i ḥużūruñda idüp būs-i zemīn

---

873 lüʾlü-yi: lüʾlüʾ-i
874 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
875 Ḥayf: Ḫayf
876 Beyit der-kenarda yazılmıştır. Beytin kenarında "mükerrer" kaydı düşürülmüştür. bk. 14a/46.
877 envār-ı

70 Ey ber-efrāşte-i pāye-i taḫt-ı[878] miʿrāc
Nerdübān-ı felek oldı saña evvel pāyīn

71 Ol şeb iḳbālüñ içün ṣaff-ı cünūd-ı melekūt
Oldılar şuḳḳa-ṭırāz-ı ʿalem-i ʿilliyyīn

72 Hem-ʿinān olamadı eşheb-i ẕātuñla senüñ
Oldı dāmānde-i rāhuñ o maḥal Rūḥuʾl-Emīn

73 ʿAşḳ-ile ḥüsn bilā-vāsıṭa oldı maḥrem
Yoġ-idi ʿāşıḳ [u] māʿşūḳda ammā ki ṭanīn

74 Nāz-ı memzūc-ı niyāz oldı o demlerde hemān
Keşf olup genc-i ḥicāb perde-i vaṣl oldı yaḳīn

75 Yaḳdı pervāne perin āteş-i ʿaşḳa ammā
Oldı ḫākisterinüñ ẕerresi[879] bir dīde hemīn

76 Bu ḳadar nükte-i ser-beste-i esrārı senüñ
Gūşuña eyledi ilhām-ı ilāhī telḳīn

77 Hep açıldı orada ḳufl-i künūz-ı esrār[880]
Hep oḳındı evrāda fātiḥa-i nüsḫa-i dīn

78 Eyledüñ ḳuvvet-i ḳudsiyye-i efkāruñ ile
Anda hep naẓm olınan sözleri bir bir tażmīn

79 Bu ḳadar ḳadr-ile ey tāc-ı ser-i āl-i ʿabāʾ
Gāh olurdı libāsuñ yine şāl-i peşmīn

80 Saña istebraḳ ü sündüsden olurdı cāme
İsteseñ kimüñe ey pādişeh-i sidre-mekīn

81 Rūz-ı ʿīd oldı bütün dehre şeb-i Miʿrāc'uñ[881]
Ser-te-ser'ʿālemiyān eylediler şehr-āẕīn

82 Ey Resūl-i ṣaḳaleyn ey şeh-i taḫt-ı[882] kevneyn
Sensin ol bāʿiṣ-i *levlāk*-i semāvāt u zemīn

83 Ben ne ḫākem ki senüñ midḥatüñe cürʾet idem
Ki senüñ vaṣf-ı ṣenāñı ide Ḫallāḳ-ı güzīn

---

878 taḫt: taḥt
879 her biri
880 melekūt
881 Beytin kenarında "maḥall-i miʿrāca yazıla" şeklinde bir kayıt yer almaktadır. Fakat mi'râciyyenin vezni farklı olduğu için beyti yazıldığı varakta zikrettik.
882 taḫt: taḥt

84 Naʿt-ı sulṭān-ı cihān-bān-ı serīr-i kevneyn
Umarın rūz-ı cezāda ola ġufrāna ḳarīn[883]

85 Bā-ḫuṣūṣ etmiş-iken tāb-ı ḥarāret her dem
Ḳalbümi āteş-i ḥayret ile bī-tāb u ḥazīn

86 Öyle sūzende dimāġam ki nice baḥr-i muḥīṭ
İdemez tāb u tef-i āteş-i ḳalbüm teskīn

87 Belki kemter şererin ġarḳ idemez emvācı
Yā meger dīde-i giryānum ola aña muʿīn

88 Bir kemīn cürʿası zehr-ābe güvār-ı ġam olur
Dest-i baḫtum eline alsa şarāb-ı laʿlīn

89 Benem ol mest-i ser-endāz-ı ḫumār-ı ḥayret
Benem ol muʿtekif-i ʿāciz-i peyġūle-nişīn

90 Raḥm ḳıl Yārī-i nā-kām [u] ḥazīne demidür
Ḳoma maḥrūm anı ey pādişeh-i milket-i[884] dīn

91 Demidür ṣıdḳ-ı derūn-ile duʿāʾ[885] eyleyelüm
Tā ḳabūl ide anı Ḥażret-i Ḫallāḳ u Muʿīn

92 Ol duʿāʾ kim ola şāyān-ı Ḥabīb-i Ekrem
Mekteb-i ʿarşda diye tā ki melekler āmīn

93 Ṣad taḥiyyāt u selām ālüñe aṣḥābuña kim
Oldılar her birisi taḫt-ı[886] ḫilāfetde raşīn

94 Sīnemüñ āteş-i sūzānını teskīn idemem
Dīdeden eşk-i revānum meger ide teskīn

95 Herkesüñ yüzine baḳmaġa yüzüm ḳalmadı hīç
Şerm-sārī-i güneh itdi beni ser-be-zemīn

96 Rū-siyāhī-i nedāmet beni maḥcūb itdi
Neʿaceb şerm-i günāhumdan olursam nengīn

97 Cūy-ı ḫūn-ābe-i eşkümden idenler güẕerān
Ola başdan başa ġalṭīde-i āb-ı ḫūnīn[887]

---

883 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
884 mesned-i
885 niyāz
886 taḫt: taḥt
887 94-97. beyitler der-kenarda yazılmıştır.

98 Saña lāyıḳ neʾm ola naʿt-ı şerīfüñi idem
Saña şāyeste ne vaṣf eyleyeyin k'ola bihīn

99 Eyle hem naʿt-ı cemīlüñde dilüm gūyāyī
Eyle hem fikr-i celīlüñde beni ehl-i yaḳīn

100 Naʿt-ı pāküñ ṭonadup keff-i ḫaṣīb-i ḳalemüm
Şāḫ-ı ṭūbāda cevāhir nic'olursa tezyīn

101 Feyż-i ilhām-ı ilāhī ile naʿtüñde senüñ
Oldı iʿcāz-ṭırāz-ı süḫanum siḥr-i mübīn

102 Eylesem āb-ı gül-āb-ile dehānum şüste
Eylesem nükhet-i naʿtüñ ile yāḫūd misk-āgīn

103 Ẕerrenüñ müşg-i gül-ābı ne ḳadar fāyiḥ ola
Būy-ı vaṣfuñla senüñ ṭolu semāvāt ü zemīn[888]

K 9*

DER-NAʿT-I ŞĀH-I ENBİYĀʾ AʿNİʾL-ḤABĪBÜʾL-MUSṬAFĀ

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

1 Demidür ḳılsa ser-i ḫāme-i muʿciz-pervāz
Naʿt-ı sulṭān-ı cihān-bān-ı serīr-i iʿzāz

2 Demidür eylese ṭabʿ-ı süḫan-ārā-yı beyān
Vaṣf-ı şāhen-şeh-i kevneyn-i nübüvvet-perdāz

3 Demidür nāṭıḳa-pīrā-yı süḫan şām u seḥer
Eylese midḥat-i sulṭān-ı serā-perde-i rāz

4 O şeh-i memleket-ārā-yı risālet kim olur
Dāyimā ḳuvvet-i ḳudsiyye ile vaḥy-ṭırāẓ

5 O şeh-i ʿālem miʿrāca felek-i aṭlasını
Etse teşrīf-i ḳudūm-ile nʾola pāy-endāz

6 O hümā-bāl-i felek-mertebe kim hem-vāre
Sāyesinde geçinür ḫıṭṭa-i ıḳlīm-i Hicāz

7 Ḥażret-i ṣāḥib-i *levlāk* [ü] resūl-i kevneyn
Ki odur mā-ḥaṣal-i kevn ü mekāna āġāz

8 O meh-i bedr-i celālet ki açınca engüşt
Cebhe-i māha ḳalem gibi irişdi şehnāz

---

888 98-103. beyitler der-kenarda yazılmıştır.

* **K 9**: 15[b]-16[a].

9 Eyledi leyle-i isrāda o maḥbūb-ı güzīn
Ẕāt-ı pür-cūdını şāyeste-i luṭf-ı iʿzāz

10 Ḳıldı hem Mescid-i Aḳṣāʾda emānet ol şeb
Enbiyāʾ ḫayline ol pādişeh-i vaḥy-nüvāz

11 Oldı hem-rāh o demde aña Cibrīl-i Emīn
Ṣoñra tā sidreye bāl açdı o ʿanḳā-pervāz

12 Varıcaḳ sidreye Cibrīl ü Burāḳ oldı nihān
Ṭutdı çün bār-geh-i ʿizzete tā rūy-ı niyāz

13 *Ḳābe ḳavseyn*e irüp nūr-ı şühūd itdi o zeyn
Oldı hem maḥrem-i esrār-ı serā-perde-i rāz

14 Bārekallāh o şeb-i meymenet-ārāya kʾola
Vuṣlat-ı ʿāşıḳ u maʿşūḳa o demde hem-rāz

15 Meh-i nev naʿl-i Burāḳ'ından alaydı nūrı
Dehre ḫūrşīd gibi olur-idi tāb-endāz

16 Sāye-i pāki zemīne nʾola düşmezse anuñ
Hīç tenezzül mi ider ḫāke vücūd-i şeh-bāz

17 Süfre-i ḳadrine ol şāh-ı kerīmüʾş-şānuñ
Nüh ṭabaḳ olsa revā nüh felek-i dāyire-sāz

18 Ey Resūl-i ṣaḳaleyn ey meh-i bedr-i kevneyn
Sensin ol ʿāleme[889] mebʿūṣ-ı ḥabīb-i mümtāz

19 Sensin ol maḳṣad-ı aṣlī bu ḳadar inʿāma
Ẕāt-ı pāküñdür ezel ḫilḳat-i kevne āġāz

20 Olmasa lemʿa-ı ḫurşīd-i cemālüñ ẓāhir
Dehri ḳılmış idi tārīk-i ġavāyet iḥrāz

21 Göricek dehşet-i şemşīr-i cihān-tābuñdan
Ser-nigūn oldı çelīpā-yı ḍalālet-enbāz

22 Yine ḥaḳḳ üzre ḥaḳīḳatde edāʾ eyleyemem
Ne ḳadar şerḥ-i ṣıfātuñda idem baḥṣ-i mecāz

23 Ben neyem kim seni medḥ eylemege cürʾet idem
Neyyir-i aʿẓama pervāne ider mi pervāz

24 Bā-ḫuṣūṣ etmiş-iken tāb-ı ḥarāret her dem
Ḳalbümi āteş-i ālām-ile pür-sūz u güdāz

---

889 cümleye

25 Düşse ger sūz-ı dilüm āteş-i İbrāhīmʾe
Olmaya bir şerer-i kemterīne ṭāḳat-sāẕ

26 Daġlar çekmeye ben çekdügimi dünyāda
O ḳadar bār-ı belāʾ ḳāmetim itdi īcāẕ

27 Ṭāliʿümden kime şekvā ideyin sulṭānum
İtmedi ʿahd ü vefāmı aramızda incāz

28 İtme Yārī-i güneh-kārı kerem ḳıl nevmīd
Sūde-i ḫāk-i derüñ oldı yine rūy-ı niyāz

29 Cürmine baḳma ʿuḳūbetden anı āzād it
Ḳalma itdüklerine sen anuñ ey ʿafv-nüvāz

30 Ṣad taḥiyyāt u selām ālüñe aṣḥābuña kim
Oldılar her birisi maẓhar-ı taḫt-ı[890] iʿzāz

K 10*

DER-MENḲABE-İ NAʿT-I GÜZĪN-İ ŞEH-İ KEVNEYN

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __[891]

1 Cemālüñ pertev-i miʿrāc-ı envār-ı ilāhīdür
Ki *subḥānelleẕi esrā* anuñ zülf-i siyāhıdur

2 Rumūz-ı *ʿalleme'l-esmā* ṭılısm-ı genc-i ẕātuñdur
O gencüñ ḥikmeti āyāt-ı kübrā-yı ilāhīdür

3 Muḳavves ḳaşlaruñ kim *ḳābe ḳavseyni ev ednā*'yī
Muʿanber ṣaçlaruñ *ḥabl-i metīn*-i pādişāhīdür

4 Ḳalem gerçi itdi pīrāye yüzüñ *fī aḥseni ṭaḳvīm*
Velī teẕhīb-i ḥüsnüñ eylemekde öẕr-ḫaʿhīdür

5 *Seḳāhum rabbuhum* cāmı mey-i laʿlüñ zülālidür
Ḫiṭāb-ı *saʿyukum meşkūr* berāt-ı ʿizz ü cāhıdur

6 Muʿanber ḳakülüñ bir mūyı düşse mülk-i lāhūta
Nice Rūḥuʾl-Emīn'üñ şeh-per-i tāc u külāhıdur

7 O zerrīn tāc-ı ʿālī-ḳadr-i ḫūrşīd-i risāletsin
Saña bu çarḫ-ı aṭlas ṣāyebān-ı ḳadr u cāhıdur

8 Eyā şāhen-şeh-i vālā cenāb-ı ṣadr-ı sulṭānī
Der-i iḥsānuñuñ şāyān-ı ʿālem ḫāk-rāhıdur

---

890 taḫt: taḥt
* **K 10**: 15ᵇ-16ᵇ.
891 Der-kenarda yazılmıştır.

9 Sen ol vālā-terīn-i taḫt-ı[892] *levlāk*-i nübüvvetsin
Der-i cūduñ nice Mūsā vü ʿĪsā tekye-gāhıdur

10 Sen ol şāhen-şeh-i ẕī-şān ḥatemüʾl-enbiyāsın kim
Ḳudūmüñ rūz-ı eflāk ü zemīnüñ ʿīd-gāhıdur

11 İmām-ı evvelīn ü muḳtedā-yı āḫirīnsin kim
Ḥarīm-i āsitānuñ enbiyānuñ ḳıble-gāhıdur

12 Ḳalem levḥ üzre elf ü ḥā vü dāl ü mīmi naḳş itdi
Ki saṭr-ı naḳş-ı evvel nām-ı Aḥmedʾle mübāhīdür

13 O sulṭān-ı serīr-ārā-yı elvān-ı nübüvvetsin
ʿUlüvv-i şānuñuñ ʿarş ile sidre pāy-gāhıdur

14 Sen ol bī-ḳaʿr [u] bī-pāyān-ı deryā-yı übbehetsin
O deryāda hezārān enbiyāʾ ser-geşte māhīdür

15 Sen ol Refref-süvār-ı[893] ʿarṣa-i pehnā-yı ʿizzetsin
Melāyik ṣaf-be-saf pīş-i rikābuñda siyāhīdür

16 Görindi ʿarş u ferş u fevḳ u taḥt-ı şeş cihāt anda
Bu nüh eyvān-ı ʿālī sen şehüñ nezzāre-gāhıdur

17 O ṣāḥib-tāc-ı miʿrāc [u] nedīm-i kibriyāyīsin
Vücūd-i pākinüñ sidreyle ʿarş ārām-gāhıdur

18 O sulṭān-ı serīr-i *ḳābe ḳavseyni ev ednā*[894] sın
Vücūduñ taḫt-ı[895] *levlāk*üñ şeh-i ḥikmet-penāhıdur

19 Nüzūl itdi ʿulüvv-i şānuña tenzīl-i rabbānī
Serīr-i *lī-maʿ allāh* ḳadr-i şānuñ bār-gāhıdur

20 Bu envār-ı ṣuver *ḳālū belā*dan iktişāf itdi
Ẓuhūr-ı ḫilḳat-i ādem medār-ı ḳadr-i cāhıdur

21 Bu külliyāt-ı hestī ʿālem-i zerden ẓuhūr itdi
Ġaraż maḳṣūd-ı aṣlīden vücūduñ pīş-gāhıdur

22 Ġaraż taṣvīr-i ḥüsnüñdi ḳalem resm itdi tekvīne
Cihān maʿnāda bir ṣūret-i nigār kār-gāḥıdur

23 Gice gündüz zemīn [ü] çarḫ [u] ḫūrşīd ü meh ü encüm
Ḥarīm-i ravżañuñ ḫıdmet-güẕār-ı bār-gāhıdur

---

892 taḫt: taḥt
893 Sen ol ṣāḥib-ḳırān-ı
894 İki yay arası kadar, hatta daha da yakın.
895 taḫt: taḥt

24 Kemān-ı ebruvānuñ *ḳābe ḳavseyn* üzre naḳş itdi
Oḳusañ nükte-i *ṯümme denā* resm-i siyāhīdür[896]

25 İki zerrīn çerāġı var sipihrüñ bezmüñe lāyıḳ
Biri ḫūrşīd-i raḫşende biri tābende-māhıdur

26 Bir īmā-y-ile el-ḥaḳ cebhe-i māhı dü-nīm etmek
Ser-i engüştüñüñ bir feyż-i muʿ ciz iştibāhıdur

27 Kemān-ebrūlar kim itdiler *nūn ve'l-ḳalem* teẕhīb
O teẕhībüñ ser-i *mā yesṭurūn* kilk-i siyāhıdur

28 Ḳalem parmaḳlaruñ vaṣfı beyān olmaz ḳalemlerle
Nice vaṣf eyleyem ol ḫāme-i ṣunʿ -ı ilāhīdür

29 Felek miʿ rāc-i ḳadrüñde bir ednā pāye-i süllem
Zemīn pāy-ı Burāḳ'uñda bir efsürde-giyāhīdür

30 Felek āyīne-i mihr-i cemālüñle cihān-efrūz
Zemīn gencīne-i setr-i vücūduñ cāy-gāhıdur

31 Ezel hem ṭarḥ-ı ibdāʿ -i vücūduñla tefāḫürde
Ebed hem ḫilḳat-i īcād-ı ẕātuñla mübāhīdür

32 ʿAceb mi sāye ṣalsa ravżuña tā ʿarşdan ṭūbā
Ḥarīm-i ravża-i iḳbālüñüñ kemter giyāhıdur

33 Nihāl-i ḳāmet-i serv-i bülendüñ reşk-i ṭūbādur
Zemīne nice sāye ṣalsun ol nūr-ı ilāhīdür

34 Zemīne sāye ṣalmaz ʿarşda pervāz ider dāyim
Hümā-yı ḳadrüñüñ evc-i felek cevlān-gāhıdur

35 Bu deryā-yı ḳadem cūşiş-fezā-yı mevc-i ḥikmetken
Ṣadef ḳaʿ rında sen dürr-i yetīmüñ ḫ˘āb-gāhıdur[897]

36 Meh ü mihr-ile eyler ḫıdmet-i dergāhuñı şeb (ü) rūz
Anuñçün ḳāmet-i gerdūn nigūn-sār-ı dütāhīdür

37 Ḫudāvendā nevā-yı midḥatüñde lāldür Yārī
Hemīşe nükte-i *külli'l-lisānī* [898]ʿ acz-ḫ˘āhıdur

38 Ezelden bir kemīne bende-i dergāh-ı luṭfuñdur
Ki ẕikr-i naʿ t-ı evṣāfuñ derūnında kemāhīdür

---

896 müẕehhebdür

897 Beytin üst kısmında "bālāda taḥrīr olına" kaydı yer almaktadır. Bu kayda binaen beyti yazıldığı satırdan bir yukarıda zikrettik.

898 Bütün diller

39 Bu ṣūretde ḳoma mirʾāt-i maʿnādan tecellī ḳıl
Cemāl-i yāra göz açdurmayan rūy-ı siyāhīdür

40 Degül ebr-i siyeh bām-ı felekde sāye-dār olmış
Dil-i zār u nizāruñ dūd-ı pīç-ā-pīç-i āhıdur

41 Ruḫ-ı zerd ü siyāhum perde-i ʿiṣyān ile mestūr
Dil-i nā-kāmumuñ aʿmāl-i nevmīdi güvāhīdür

42 Ḥuṣūl-ı ṭāʿatüm kāhil vuṣūl-ı ʿiffetüm zāyil
Şikāyet tīre-baḫtumdan ki maġlūb-i menāhīdür

43 Selām olsun daḫı aṣḥāb u ālīne o sulṭānuñ
Vezīrān-ı ʿimādü'd-dīn taḫt[899] [u] bār-gāhıdur

K 11*

NAʿT-I SULṬĀN-I CİHĀN-BÁN-I SERĪR-İ KEVNEYN

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 O deñlü perde-i ġam düşdi dīde-i cāna
Gözüme bir görinür āşinā vü bī-gāne

2 Ben ol peleng-i belāyam ki rūz [u] şeb kārum
Seḥāb-ı āh-ile ceng eylerin dilīrāne

3 Benem ki töhmet-i āşūb ẓālim-i baḫtum
Bıraḳdı Yūsuf-ı ṭabʿum kemīn ü zindāna

4 Ḫalīl'e āteşi gülzār itdi ḥālet-i ʿaşḳ
Benüm bu sözümi gör od ḳodı gülistāna

5 Miṯāl-i keştī-i ṣad-pāre taḥta-i sīnem
Hemīşe urmadayın cezr ü medd-i ṭūfāna

6 Müdām aḳmada fevvāre gibi dīdemden
Hezār çeşme-i ḫūnīn ḥazīne-i cāna

7 Anuñ ile ṣulanır ṣaḥn-ı būsitān-ı derūn
Aḳınca ḳanlu yaşum nāvedān-ı şiryāna

8 Muḥīṭ-i zehr olursam da minnet eylemezin
Meẕāḳ-ı çāşnī-i cām-ı āb-ı ḥayvāna

9 İder serāsīme-i naġme gūş-ı nāhīdi
Urınca dil ser-i mıżrābı ʿūd-ı efġāna

---

899 taḫt: taḥt

* **K 11**: 16ᵃ-17ᵇ.

10 Dil-i belā-zede ümmīd ider ʿalem-dārı
Livā-yı fevc-i ġam uġrasa kişver-i cāna

11 Açılsa fülk-i emel ḳulzüm-i temennāya
Düşer telāṭum-i āşūb-gāh-ı ʿummāna

12 Ne dem ki gülbün-i maḳṣūdı çeksem āġūşa
Güliyle ḫārı döner her biri muġaylāna

13 O seng-i cāh ki ser-pençe-i ḫayālümden
Müdām etmedeyin farḳ-ı bām-ı nisyāna

14 Ne ẕevḳ-ı ḥālet-i vuṣlat ne şevḳ-ı himmet-i kām
Ġarīb-i ʿāleme geldüñ ġarīb-i devrāna

15 Benüm cerāḥat-i derdüm oñulmadı gitdi
Ne deñlü çāresin ʿarż eylesem ṭabībāna

16 Yine ʿināyeti eyler anuñ müdāvāsın
Düşem meger der-i ḫāk-i ḥabīb-i Raḥmān'a

17 O yekke-tāz-ı risālet ki naʿl-i kefşi revā
Meh-i nev olsa ser-i evc-i burc-ı keyvāna

18 Nedīm-i maḥrem-i ḥalvet-serāy-ı miʿrācı
Emīn-i ḫāṣṣ idi sırr-ı rumūz-ı pinhāna

19 Ḥabīb-i Ekrem-i vālā-mekān-ı sulṭānī
Taḳarrüb itdi şühūd-i cemāl-i Raḥmān'a

20 Cenāb-ı İbn-i Ẕebīḥeyn seyyidü'l-kevneyn
Vücūdıdur sebeb-i intiẓām-ı devrāna

21 O şeh ki muʿcize-i şerḥ-i ẕāt u menḳabeti
Ki oldı ʿillet-i ġāʾiyye vaḥy-i Furḳān'a

22 O şeh ki ḫāk-i rehin bulsa-y-idi sürme deyü
Çekerdi ʿarş-nişīnān dīde-i cāna

23 Bulaydı gevher-i naʿleyn dürretü't-tācı
Ḳonardı pāye-i iḳbāl farḳ-ı keyvāna

24 Eger ki görmese īmā-i feyż-i engüştin
Şikest irüşmez idi rūy-ı māh-ı tābāna

25 Ḳalurdı ḥaşre degin teşne cāhidān-ı ġazāʾ
Benānı etmese irvā-yı luṭfı ʿaṭşāna

26 Ġazāda şān u şerīfini eyleyüp taʿẓīm
Vemâ rameyte nüzūl eyledi o ẕī-şāna

27 Cebīn-i maʿ ẕereti ḳudsiyān-ı heft-eflāk
Sürerler ol tih-i naʿ leyn ʿ arş-ı ʿ unvāna

28 ʿ Ale'l-ḫuṣūs zamānında çār-yār-ı güzīn
Ki virdi her biri revnaḳ çehār-erkāna

29 Muḥīṭ-i ʿ ālem-i taḥḳīḳ Ḥażret-i Ṣıddīḳ
Şükūh u şānı sezā idi faẓl u rüchāna

30 Şeh-i serīr-i ʿ adālet Cenāb-ı Fārūḳ'uñ
Ṣadā-yı maʿ delet-i ḥükmi ṭoldı devrāna

31 Cihān-ı ḥilm ü ḥayā yaʿ nī Ḥażret-i ʿ Oṯmān
Niẓām-ı sūre-i āyātı virdi Ḳur'āna

32 Dilīr-i maşrıḳ u maġrib ʿ Aliyy-i Bū Ṭālib
Kerem-nüvāz [u] şecāʿ at-ṭırāz-ı merdāne

33 Eyā şehen-şeh-i kevneyn ṣāḥibü'l-ḳavseyn
Ki sensin ʿ illet-i hestī bu heft-eyvāna

34 O nūr-ı maḥż-ı Ḫudā'sın ki ẕāt-ı pür-nūruñ
Çerāġ-ı mihr gibi şuʿ le ṣaldı ekvāna

35 Ḳalurdı perde-i şām-ı ʿ ademde mevcūdāt
Meh-i vücūduñ eger gelmeseydi devrāna

36 Nemek-feşān vücūd olmasaydı inʿ āmuñ
Neden gelürdi bu leẕẕet dimāġ-ı insāna

37 Vedīʿ at olmasa ẕātunda pertev-i ḥüsnüñ
Cemāl-i ġurre virülmezdi māh-ı Kenʿ ān'a

38 Zemīn-i ẕātuñ ile iftiḫār iderse n'ola
Ki mālik oldı senüñ gibi genc-i nihāna

39 Bu reşk ü ġıbta ʿ aceb mi ḫam etse ḳāmetüni
Sipihr olmadı lāyıḳ bu luṭf u iḥsāna

40 Nihāl-i serv-i bülendüñ ki reşk-i ṭūbādur
ʿ Aceb mi ṣalmasa sāye bu şūre bustāna

41 Müsebbiḥān-ı ṣavāmiʿ -nişīn-i kerrūbī
Müdām çekmede esmā-yı ẕātuñ illā ne[900]

42 O serv ol çemen-ārā-yı *festeḳim*dür kim
Naẓīri gelmedi hergiz cihān-ı imkāna

---

900 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

43 Sen ol hümā-yı risālet-ṭırāzsın zīrā
Tenezzül itmedi sāyeñ cihān-ı vīrāna

44 Nice tenezzül ider kim bülend-i eşyānın[901]
Ḳarīn-i pertev-i nūr idi nūr-ı Raḥmān'a[902]

45 Görem deyü ʿaraḳ-ı būy-ı ḥüsnüñi gülde
Bu ārzū-y-ıla geldüñ riyāż-ı devrāna

46 Hezār cānum olursa saña fedāʾ olsun
Eger ki mālik isem sīnem içre bir cāna

47 Hezār cān-ı kirāmı vü ṣad hezārān dil
Yoluñda cān vireler her biri levendāne

48 Kerīm-i menḳabetā şāhid ol ki ʿömrümde
Müdām-ı şiʿrümi ḥaṣr etmeyem leʾīmāna

49 Hemān temīme-i evṣāfuñı ḳıyāmete dek
Ki ḥırz-ı bāzū-yı aʿmāl idem dil ü cāna

50 Feżā-yı vādī-i naʿtuñda Edhem-i ḫāmem
Hezār şevḳ ile gelse Süheyl cevlāna

51 Ne deñlü olsa sebük-pūye vaḳt-i sürʿatde
Yine irüşmeye ġāyāt-ı ḥadd-i imkāna

52 Nice taḫayyül ide Yārī lücce-i naʿtüñ
Olur mı ḳaṭre müşābih muḥīṭ-i ʿummāna

53 ʿAle'l-ḫuṣūṣ olam āzürde-i keşākeş-i baḫt
Nice ġunūde virem ḫāṭır-ı perīşāna

54 Meded ḳıl ey ḥüküm-endūz-ı kār-gāh-ı ezel[903]
Cebīre-bend olacaḳ zaḫm-ı derd-i ḥirmāna[904]

55 Meded ḳıl ey şeh-i ʿizzet-penāh-ı milket-i dīn
Derūn-ı dilde olan zaḫm-ı derd-i pinhāna

56 Tamām mertebe luṭfuñ maḥallidür baña kim
Felek beni yine ṣaldı bir özge hicrāna

57 Budur düşen saña ey şāh-ı ʿālem-i kevneyn
Şefāʿat eyleyeseñ ẕenb [ü] cürm-kārāna

---

901 vücūd-ı maḥbūbuñ
902 Ḳarīn-i pertev-i nūr idi nūr-ı Yezdān'a
903 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
904 ḥirmān: ḫirmān

58 Budur düşen saña ey pādişāh-ı milket-i dīn
Ḥimāyet eyleyeseñ ḥāl-i derd-mendāna

59 Şu dem ki dāḫil-i[905] bāġ-ı naʿīm olup ebrār
Yegān yegān gire cennāt-ı ʿadn ü rıḍvāna

60 Şefāʿat it beni ol günde yā Resūlullāh
Ki lāyıḳ olmaya cürmüm ʿaẕāb-ı Yezdān'a

61 Ḫıyār-ı ümmetüñi maẓhar it şefāʿatüñe
Şerār-ı ümmetüñi ol medār-ı ġufrāna

K 12*

ĪN NAʿT-RĀ FİRİSTEM BER-RAVŻA-İ MUṬAHHAR

__ · __ __ / __ · __ __ / __ · __ __ / __ · __

1 Ey sır-ı esrār-ı ḫaṭṭuñ maʿnā-i *mā yesṭurūn*
Bir ḳılın resm idemez biñ kilk-i ʿaḳl-ı ẕü-fünūn

2 Sensin ol maḫṣūṣ-ı *levlāk*-i nübüvvet ʿāleme
Tā ezelden ẕāt-ı pāküñdür medār-ı *kāf u nūn*

3 Sensin ol ferzāne-i miʿrāc-ı taḫt-ı[906] ibtihāc
Dīdeñe keşf oldı envār-ı tecellā-yı füzūn

4 Ol şefīʿü'l-müẕnibīn ü seyyidü'l-kevneynsin
Rūz-ı maḥşerde ʿuṣāta sensin olan reh-nümūn

5 Ol ʿamīmü'l-feyż-i dāversin ki ẕāt-ı kāmilüñ
Çār rükn-i Kaʿbe-i edyāna olmışdur sütūn[907]

6 Kişver-ārā-yı risāletsin nuṣūṣ u vaḥy-ile
Hep ṭufeyl-i rāh-ı ḫalḳuñdur cünūd-i mürselūn

7 Gerçi ṣūretde muʾaḫḫardur vücūduñ ʿāleme
Līk maʿnāda muḳaddemsüñ sen ey nūr-ı ʿuyūn

8 Āsumān-ı şānuñuñ bir ḫıştı ecrām-ı zemīn
Āsitān-ı ḳadrüñüñ bir rīzesin ki çarḫ-ı dūñ

9 Niʿmet-i feyż-i nevālüñden müberrā ḥaṣr[908] u add
Ḥikmet-i derk-i ḫayālüñden muʿarrā çend ü çūn

---

905 maẓhar-ı
* **K 12**: 18ᵃ-18ᵇ.
906 taḫt: taḥt
907 Ġurfe-i nüh ḳubbe-i eflāke olmışdur sütūn
908 ḥaṣr: ḫaṣr

10 Maḳdem-i faḫr-i vücūduñla zemīn reşk-i felek
Ġayret ü yeʾsinden olmış çarḫ anuñçün ser-nigūn

11 Kim ki çekse cedvel-i dībāce-i şānuñ senüñ
Ṣad taḥayyürle olur pergāle-i dilden birūn

12 Peyk-i endīşe yetişmez rāh-ı derk-i ẕātuña
Sālik-i kār-āgeh-i ʿilmüñdür anda reh-nümūñ

13 Kime kim maʿmūre-i ḥıfẓuñ ola kehfü'l-emān
Ḥaşre dek tā mencenīḳ-i fitneden olur maṣūn

14 Sāye-i ḳaddüñ n'ola düşmezse sulṭānum yere
Bir hümādur yerlere düşmez ki zīrā ḫāk-i dūn

15 Bir şeb itdüñ cebhe-i māhı ḳalem gibi dü-nīm
ʿĀleme gösterdüñ elḥaḳ nice iʿcāẕ-ı füzūn

16 Bāb-ı şerʿ[909]-i dīn-i aḥkāmı sen itdüñ āşikār
Āferīn ey kāşif-i müşkil-güşāyān-ı fünūn

17 Muʿcizātuñ biñde birin yine taḥrīr idemez
Ḫāme olsa her ser-i müjgān devāt olsa cüfūn

18 Dūd-ı āhum ṭavf-ı kūyuñı nihān etsem olur
Kuḥl-i çeşm-i dīde-bānān-ı sipihr-i nīlgūn

19 Dil nevāl-i mihrüñ ile çāşnī-baḫş-ı dimāġ
Cān zülāl-i ʿaşḳuñ ile reşḥa-pīrā-yı derūn

20 Yā Resūlullāh raḥm ḳıl Yārī-i efkendeye
Dergeh-i luṭfuñda düşmiş ḳalmışam zār u zebūn

21 Kimse yoḳdur dest-gīr olur görüp aḥvālümi
Düşmişüm ḫāk-i meẕellet üzre zār-ı ser-nigūñ

22 Yine sensin dest-gīr dünyāda vü ʿuḳbāda da
Senden istimdād iderler ʿācizān [u müẕnibīn]

23 N'ola ben rāh-ı ḍalālet içre ḳaldumsa ġarīb
Yine sulṭānum senüñ luṭfuñdur anda reh-nümūn

24 Gerçi yüz biñ iʿtirāfum var günāh [u] cürmüme
Līk ʿafvuñla gelür her dem dile ṣabr u sükūñ

25 Böyle mi cevlān iderdi ʿarṣa-gāh-ı naʿtüñe
Olmayaydı raḫş-ı ṭabʿum bār-ı ḥayretle ḥarūn

---

909 Genc-i şerʿ

26 Gerçi dūrum ḫāk-i dergāhuñdan ammā n'eyleyem
Ṭāliʿ üm olmaz müsāʿ id hem bulınmaz reh-nümūñ

27 Ḳādir olsam merdüm-i çeşmümden eylerdüm ḳadem
Yüz sürerdüm ḫāk-i dergāhuña maḥcūb u nigūñ

28 Ḥasb-i ḥālümdür ḫuṣūṣā bu maḥalde söylesem
Ḫāṭırum maḥzūn u baġrum ḫūn u baḫtum ser-nigūñ

29 Nice mümkin terceme dībāce-i evṣāfuñı
Yazsa kilk-i destüm anda nice biñ şerḥ-i mütūn[910]

30 Dāmen-i medḥüñ dür-i naẓmumla pür etsem eger
Yine mümkin mi edā-yı ḳısm-ı taʿ dād-ı düyūn

31 Başladuḳça yazmaġa ser-nāme-i naʿ tuñ senüñ
Şerm ü ʿ aczümden revān olur gözümden seyl-i ḫūn

32 Ben ne ḫāküm medḥ idem ey gevher-i yektā seni
Mihr-i ʿ ālem-tāb ile hīç bir midür bir ẕerre dūn

33 Ṣad taḥiyyāt ü selām hem-vāre olsun ḥaşre dek
Ālüñe aṣḥābuñā k'anlardur ehl-i fāyizūn

K 13*
NAʿ T-EST ĪN RESŪL ʿ ALEYHİSSELĀM-RĀ

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __

1 El-minnetü lillah ki sözüm çeşme-i cāndur
Fevvāre-i kilk-i süḫanum anda revāndur

2 Ben ʿ āşıḳ-ı ser-bāz-ı dilīr-i reh-i naʿ tem
Raḫş-ı ḳalemüm şevḳ-ile cevlān-künāndur

3 Gerçi benem ol ẕerre-i tārīk-i meẕellet
Ṭabʿ um yine ḫūrşīd-ṣıfat feyż-resāndur

4 Gülzār-ı derūnumda açılmış gül-i naẓmum
Gülmīḫ-i der-i ravża-i rıḍvān-ı cināndur

5 Ṭabʿ umdur o dānā-yı süḫan-sāz-ı maʿ ānī
Bir muḫtaṣar endīşesi muḥtāc-ı beyāndur

6 Ṣebt-i ḳalem-i nükte-ṭırāẓ-ı kelimātum
Erbāb-ı dile ṣervet-i eẕhān u lisāndur

---

910 şerḥ-i mütūn: şerḥ-u mütūn

* **K 13**: 18[b]-20[a].

7 Çāh-ı ḳalemüm āb-ı ḥayāt-ı ẓulümātī
Yāḫūd cereyān-ı[911] dehen-i āb-ı revāndur

8 Ṭabʿ umdur o gülzār-ı maʿ ārif ki ser-ā-ser
Her kūşesi pür ġonce-i bī-ḫār u ḫazāndur

9 Ṭabʿ umdur o kānūn-ı semūm-ı ġam-ı ḥayret
Görseñ yine ṣarṣar gibi pūyān u vezāndur

10 Āhumla felek perde-i müşgīnde pinhān
Eşkümle zemīn ḫurrem ü şād-āb-sitāndur

11 Ol deñlü celī şaʿ şaʿ adur cevher-i ṭabʿ um
Reşkīn-ṭırāzān-ı dil-i ṣayrefiyāndur[912]

12 Ki ḫum gibi pür-cūş [u] ḫurūş-ı mey-i şevḳüm
Ki dīdelerüm cām-ṣıfat ḫūn-çekāndur

13 Ki ġonce-ṣıfat ḫār-nişīn-i ġam u derdüm
Ki cāy-gehüm faḳr u fenāʾ vü ḫaẕelāndur

14 Başda ġam-ı gīsū ile sevdā-yı cüvānān
ʿ Ömr ise hevā-yı heves-ile güẕerāndur

15 Rindān-ı ḫarābātī vü sermest-i cihānuz
Daḫl eyleyen ammā bize hep nev-hevesāndur

16 Devrān beni cürʿ a-ṣıfat ayaġa ṣaldı
Hep çekdügüm ālūde-sem-i raṭl-ı girāndur

17 Dönmez saña bir cām-ı ṣafāʾ bezm-i cihānda
Ḫoş görelüm ey dil bunı da devr-i zamāndur

18 Maḳbūl-i cihān olmada her sifle-nihādān
Her yerde süḫan-perver olan yine mihāndur

19 Cānuñ da virürseñ yine biñ cān-ile ol dem
Bir ḳaṭre senüñ ḳanuña ol teşne-i cāndur

20 Aḥsentü baña menḳabe-pīrā-yı naʿ tüm
Ẕikr-i süḫanum midḥat-i sulṭān-ı cihāndur

21 Ol māh-ı cihān-gīr-i risālet ki vücūdı
Tābende-i ḫūrşīd-i żiyāʾ-baḫş-ı zamāndur

22 Ol mefḫar-i mevcūd o sulṭān-ı rüsül kim
İʿ cāz-nümā-yı milel-i ʿ ālemiyāndur

---

911 cereyān-ı: cereyānı

912 11 ve 12. beyitler der-kenarda yazılmıştır.

23 Maḥbūb-ı Ḫudā ḥażret-i sulṭān-ı risālet
Şānı şeref-i memleket ü kevn ü mekāndur

24 Şāhen-şeh-i evreng-i nübüvvet ki ʿaṭāsı
İklīl-dih-i şevket-i Cem-ḳadr-i şehāndur

25 ʿAnḳā-yı felek-lāne ki şeh-per-i vücūdı
Eflāke vü ġabrāya dilerse ṭayerāndur

26 Ol şeh ki benān-ı kef-i iʿcāẕ-ṭırāzī
Şaḳḳu'l-ḳamer-i muʿcize-pīrā-yı cihāndur

27 Ol şeh ki ber-ārende-i ḥācāt-ı ümemdür
Ol şeh ki ber-āverde-i daʿvāt-ı nihāndur[913]

28 ʿĀlem aña muḥtāc o evc-i ʿaẓametdür
Ḫūrşīd gibi luṭfı cihān içre ʿıyāndur

29 Tefsīr-i ḥadīṯ-i süḫan-ı āb-ı ḥayātı
Ebr-i çemen-ārā-yı gülistān-ı beyāndur

30 Ẓann itme meh-i nev ki bisāt-ı kereminde
Ser-puḫte-i mihr olmış o bir pāre-i nāndur

31 Ey şemse-i eyvān-ı risālet ki cemālüñ
Müştāḳ-ı enām u ümem-i ʿālemiyāndur

32 Ey maẓhar-ı şāyeste-i *levlāk*-i risālet
Ẕātuñla ḳudūmuñ sebeb-i kevn ü mekāndur

33 Ey ḫatm-i rüsül şāh-ı serā-perde-i kevneyn
Hestī-i vücūduñ sebeb-i emn ü emāndur

34 Ey şāh-ı serā-perde-i eyvān-ı fütüvvet
Bāb-ı keremüñ ḳıble-i iḳbāl-i şehāndur

35 Ey ḫāzin[914]-i gencīne-i eflāk-i vücūduñ
Ol gevher-i nā-yāb-ı yem ü maʿden ü kāndur

36 Sensin o şeh-i memleket-ārā-yı şefāʿat
Ḥükmüñ yedi ıḳlīme ḳalem-veş cereyāndur

37 Ẕātuñ şeref-endāḫte-i ʿarş-ı ʿalādur
Şānuñ ʿalem-efrāḫte-i ḫayl-i cebāndur

38 Hep pāye-i ḳadrüñdür iden rütbesin ʿālā
Kürsī aña nisbetle bir ednā-yı mekāndur

---

913 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
914 ḫāzin: ḥāzin

39 Ẕātuñdur o lüʾlü-yi girān-māye-i yektā
Kim aña ḫarīdār bütün ʿālemiyāndur

40 Yetmez mi bu devlet saña ey dāver-i kevneyn
Dergāhuña bunlar heme cārūb-i zenāndur

41 Mişkāt-i cemālüñe kim ol çār nedīmüñ
Fānūs gibi ḥalḳa[915]-keş ü devr-künāndur

42 Her birisi bir āyīne-dārān-ı cemālüñ
Her birisi bir berzede-dāmān-ı cihāndur

43 Bū-Bekr ile ʿOṯmān u ʿÖmer Ḥaydar-ı Kerrār
Her biri ẓafer-yāver-i ıḳlīm-sitāndur

44 Ol ḳurriyetü'l-ʿayn-ı dil ü dīde-i ʿālem
Kim iki girān-māye dür-i kevn ü mekāndur

45 Şāhān-ı felek rütbe-i Ḥüseyn ile ḥüsn kim
Biri meh-i tābān u biri mihr-i cihāndur

46 Mümkin mi temeddüḥ seni ey gevher-i yektā
Vaṣfuñ ṣıle-endūḫte-i naʿt-künāndur

47 Lāyıḳ degülem eylemege naʿt-ı şerīfüñ
Vaṣfuñ o ḳadar dünyede bī-ḥadd ü kerāndur

48 Gerçi giremem dāyire-i naʿtüñe ammā
Cānum gibi ẕikrüñ dil ü cānumda nihāndur

49 Nuṭḳ-āver-i şevḳ eyle baña fetḥ-i kelāmı
Ḳufl-i dehen-i nāṭıḳa dem-beste zebāndur

50 Yoḳ feyż-i ʿamel bende senüñ ḳılmaġa naʿtüñ
Aḥvālümi ancaḳ saña fi'l-cümle beyāndur

51 Ne kām-ile şādān u ne vuṣlat ile ḫandān
Ḥālüm tebeh-ender-tebeh-i devr-i zamāndur

52 Sencīde-i aʿmāl ider ise kef-i mīzān
Nūş eyledügüm āh benüm raṭl-ı girāndur

53 Ümmīdüm o kim rūz-ı cezāʾ ey şeh-i kevneyn
Redd eyleme ben mücrimi muḥtāc-ı emāndur

54 Her kār-ı ʿasīri baña tevfīḳ-i yesīr it
Ey bes ki dil-i şīfte-i ḫüsrān-keşāndur

---

915 ḥalḳa: ḫalḳa

55 Raḥm eyle meded Yārī-i bī-tāb u tüvāna
Bir ʿāciz-i vā-mānde-i āmāl-i cihāndur

56 Demdür el açup ṣıdḳ-ı niyāz-ile duʿāya
Hengām-ı icābet bu maḥalde güẕerāndur

57 Der-ḫ˘āste-i luṭf-ı şefāʿat idelüm kim
Zīrā ki o ser-tāc-ı şefāʿat-ṭalebāndur[916]

58 Ümmīd-i şefāʿat idelüm rūz-ı cezāda
Zīrā sebeb-i maġfiret-i ʿālemiyāndur

K 14*

DER-MENḲABE-İ NAʿT-I GÜZĪN-İ ŞEH-İ KEVNEYN

. . __ __ / . __ . __ / . . __

1 ʿAşḳ kim mebdeʾ-i meʾālümdür
Maẓhar-ı feyż-i lā-yezālümdür

2 Mesned-ārā-yı mülk-i tecrīdüm
Ṣadr-ı devlet ṣaf-ı niʿālümdür

3 Mū-şikāfum şürūḥ-ı ṣafḥa-i ʿaşḳ
Nükte-i baḥṣ-i ḳīl ü ḳālümdür

4 Sırr-ı meknūn-ı vāridāt-ı ḥurūf
Noḳṭa-i ṣafḥa-i ḫayālümdür

5 Rāz-dānum rumūz-ı ġaybiyye
Güft ü gūy-ı zebān ḳālümdür

6 Ṭıfl-ı dānā-yı cevher-i evvel
ʿĀrif-i mekteb-i kemālümdür

7 Dāsitānum ṣaḥīfe-i kevneyn
Cümle mesṭūr ḥasb-i ḥālümdür

8 Ne-şunūden nihān-ı gūşumdur
Ne-guşūden dehān-ı lālümdür

9 Sırr-ı taḳvīm-i ḥādiṣāt-ı cihān
Naḳş-ı saṭr-ı şühūr u sālümdür

10 Dürr-i meslūk-i encüm-i eflāk
Sübḥa-i gevherīn leʾālümdür

---

916 Ol mā-ḥaṣal-i pādişeh-i kevn [ü] mekāndur. mā-ḥasal-i : mā-ḥasal ü

* **K 14**: 20ᵃ-21ᵇ

11 Lemʿa-ı āfitāb-ı ʿālem-tāb
ʿAks-i āyīne-i cemālümdür

12 Şeh-süvār āfitāb-ı zeyn-pūşem
Tevsen-i çarḫ pāy-mālümdür

13 Zer-nişān āfitāb-ı ṣafḥa-i çarḫ
Şekl-i tevḳīʿ-i bī-miṯālümdür

14 Ders-be-nüvişte daʿvā-i Manṣūr
Sebaḳ-āmūz-ı infiʿālümdür

15 O hümā-yı sipihr-i cevlānum
Beyża-i mihr zīr ü bālümdür

16 Ḫıżr-ı[917] naẓmam ki çeşme-sār-ı süḫan
Teşne-i maʿnā-i zülālümdür

17 Rāstī şīve-i zebānumdur
Dūstī şīme-i ḫıṣālümdür

18 Nüsḫa-i kār-nāme-i ʿĪsā
Levḥa-i ṭıfl-ḫıred-i ṣālümdür

19 Ders-i tevḥīd-i nükte-i ilhām
Sebaḳ-ı lehçe-i makālümdür

20 Gevherīn silk-i encüm-i maʿnā
Sübḥa-gerdān-ı māh ü sālümdür

21 İñleden Bī-sütūn-ı Ferhād'ı
Zaḫme-i tīşe-i melālümdür

22 Getüren ihtizāza nüh felegi
Raʿşe-i derd-i infiʿālümdür

23 Ḫānumān-sūz-ı murġ-ı şuʿle-perem
Naḫl-i Ṭūr āteşīn nihālümdür

24 Vājegūn devr-i ḥādiṯāt-ı felek
Köhne taḳvīm-i māh u sālümdür

25 Sünbülistān-ı bāġ-ı nā-kāmı
Nükhet-ālūde-i ḫayālümdür

26 Mevc-i ḫūn eyleyen mesāmmātum
Rīziş-i baḥr-i eşk-i alümdür

---

917 Ḫıżr: Ḥıżr

27 Dil-i maʿmūrum eyleyen taḫrīb
Rendiş-i rūde-i melālümdür

28 Ḥamdü lillah bu demde memdūḥum
Ḫāṣṣ-ı maḥbūb Ẕülcelālümdür

29 Yaʿnī sulṭān-ı ʿālem-i Miʿrāc
Server-i bāhirü'l-kemālümdür

30 Faḫr-i ʿālem ḫulāṣa-i kevneyn
Nāfiẓü'ş-şerʿ-i bī-miṯālümdür

31 Faḫr-i kevneyn seyyidü'l-ḥaremeyn
Ṣāḥibü'l-fażl ve'l-kemālümdür[918]

32 Mesned-ārā-yı taḫt-ı[919] sulṭānī
Pādişāh-ı melek-ḫıṣālümdür

33 Dāver-i hestī-i zemīn ü zamān
Ḥükmi meʾmūr-ı imtiṯālümdür

34 Şerḥ olınmaz kitāb-ı iʿcāzī
Muġlaḳ-ı ṣafḥa-i ḫayālümdür

35 Didi ol sāḳī-i şarāb-ı ṭahūr
Ḫalḳ dil-teşne-i zülālümdür

36 Didi ol pādişeh-i sidre-nişīn
Ümmetüm maẓhar-ı viṣālümdür

37 Didi ol şāh-ı ʿālem-i *levlāk*
Āsumān hevdec-i celālümdür

38 Reh-nümā-yı ṭarīḳ-i güm-rāhān
Hādī-i vādī-i ẓılālümdür

39 Pādişāhā ḫacālet-i[920] ʿiṣyān
Ḫalecān-ı ser-i fiʿālümdür

40 Gözlerümden aḳan nedāmet-i eşk
Mevce-i lücce-i vebālümdür

41 İki çeşmüm de puḫte ḫūn-ābe
Ṭopṭolu ḳan iki sifālümdür

---

918 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
919 taḫt: taḥt
920 ḫacālet: ḥacālet

42 Şanma terdür çıḳan derūnumdan
Ḫūy-ı teşvīr-i infiʿālümdür

43 Ḫāk-i müşgīn ravża-i Baṭḥāʾ
Dīde-i cāna iktiḥālümdür

44 Ey *şeftʿü'l-ʿuṣāt fi'l-ʿaraṣāt*[921]
Şefḳatüñ cūd-baḫş-ı ḥālümdür

45 Dāne-çīn-i nevāle-i luṭfuñ
Murġ-ı ṭabʿ-ı şikeste-bālümdür

46 Sen bilürsin eyā şefīʿ-i ẕünūb
Şefḳatüñ mānīʿ-i nekālümdür

47 Sen bilürsin eyā şefīʿ-i ümem
Cürmüm endīşe-i suʾālümdür

48 Sen bilürsin eyā kerīm-şiyem
Luṭfuñ emniyye-baḫş-ı ḥālümdür

49 Lā-cerem çār-yār-ı milket-i dīn
Her biri ḳuṭb-ı bī-miṡālümdür

50 Gül-i nev-ḫīz-i gülsitān-ı betūl
Serv-i āzād-ı bāġ-ı alimdür

51 Birisi nūr-ı dīde-i zehrāʾ
Biri rūḥ-ı ʿaliyy-i ʿālimdür

52 *Feʿaleyhim* ve sāyirü'l-aḫyār
Vird-i fi'ṣ-ṣubḥ ve'l-leyālümdür

53 Yārīyem metn-i naʿtı sulṭānuñ
Nüsḫa-i ṣafḥa-i maḳālümdür

54 Ben anuñ bir kemīne ümmetiyem[922]
O benüm ekremü'l-ḫıṣālümdür

55 Ola dāyim dürūd-ı bī-encām
Ẕikr-i tesbīḥ iştiġālümdür

56 Ṣad ṣalāt u selām burūc-ı Resūl
Rūz u şeb vird-i māh [u] sālümdür

---

921 Ey arasâtta (mahşer yeri) günahkârların şefaatçisi!
922 bendesiyem

K 15*
MÜŞTEMİL-İ FAḪRİYYE-İ ḪOD HEM DER-ĀN NAʿT-I RESŪL

. . — — / . . — — / . . — — / . . — [923]

1 Gāh ol ḫusrev-i dīvān-ı süḫan-pīrāyem
Gāh olur pādişeh-i memleket-i maʿnāyem

2 Olamaz bencileyin mest-i serāsīme-i ʿaşḳ
Gāh dīvāne-ṣıfat gāh ḫıred-fersāyem

3 Ebkem olsam ne ḳadar keyf-i mecāz-ile yine
Neşve-i bāde-i taḥḳīḳ-ile nuṭḳ-efzāyem

4 Ḫalḳ āsūde yatur sidre-i aġṣānumda[924]
……[925]

5 Ol ḳadar neşve-i cām-ı süḫanum ṣāfī kim
Gūyiyā nūş-ı leb-i dilber-i müsteṣnāyem

6 Raḫş-ı ṭabʿum cevelān etse feżā-yı naẓma[926]
Ṣanki ṭāvus-ı ḫırām-ı çemen-i maʿnāyam

7 Nev-şüküfte gülüm ammā gül-i bī-gülzārem
Bülbül-i gülşenem ammā çemen-istiġnāyem

8 Başḳa bir ʿāleme ṣaldı beni sevdā-yı cünūn
Gāh ḫāmūş-ı ġamem gāh süḫan-gūyāyem

9 Bülbül-i zemzeme-senc-i naġam-ı tevḥīdem
Ṭūṭī-i muʿcize-gū nāṭıḳ-ı şekker-ḫāyem[927]

10 Cehl-ile ṣūret [ü] sīretde ḳalan nādānam
ʿİlm-ile ʿālem-i maʿnāda olan dānāyam

11 Nāfeyem nükhet-i esrārum açılmaz ammā
Alsalar elden ele ḫāṭır-ı mey-būyāyem

12 Ṣūret-i siḥr-i fünūn āyīne-i ḥikmetdür
Anda da baḳsañ eger Bū ʿAlī-i Sīnāyem

13 Nice inkār ide ṣuġrā-i rūşān ẕātumı kim
Aña iṣbāt yeter nüsḫa-i pür-kübrāyem

---

* **K 15**: 60ᵇ-62ᵇ.

923 Der-kenarda yazılmıştır.

924 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

925 İkinci mısra noksan bırakılmıştır.

926 hünere

927 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

14 Çarḫı seyrān iderin göz yumup açınca nücūm
Āsumān-pūye hümā-bāl-i felek-peymāyem

15 Öyle ālüfte-i meyḫāne-i ʿaşḳam ki müdām
Bilemem bende ne āncā vü ne ḫod īncāyem

16 Pāy-ı ḫumda başılan rind-i ḥaḳīrem ammā
Dest-i himmetde ṭuran cām-ı Cem [ü] Dārāyem

17 Ṣanma kim ṣaff-ı niʿāl ola bāna rütbe-i şān
Mesned-ārā-yı ser-i taḫtuña[928] [şāh-]vālāyam

18 ʿĀlemi devr iderin yerlere düşmez sāyem
Āsumān-ı hünere bāl-güşā ʿanḳāyam

19 Gāh bir şevḳ gelür kim sıġamam dünyāya
Gāh bir ġam irişür tekye-zed-i tenhāyam

20 Gāh ol müjde-i manṭūḳa ile ser-tā-pā
ʿArşı dilde getüren ẕerre-i bī-pervāyam

21 Dil eger genc-i şuʿūr ise de ben vīrānem
Keşf-i rāz itmede meʾẕūn degülem aʿmāyem

22 ʿAḳl-ı evvel gibi hem ʿālem-i maʿnāda vaḥīd
Cevher-i ferd gibi hem güher-i yektāyem

23 Ṣūret-i vāhimede kūdek-i ebced-ḫʿānem
Cihet-i ʿāḳılede pīr-i müdebbir-i reʾyüm

24 Gāh bir ṣafḥa-i mektūbede dībāce benem
Gāh bir noḳṭa-i mevhūmed'olan maʿnāyem

25 Dil-i Mecnūnda olan neşve-i māder-zādem
Ḥüsn-i Leylā'da olan perde-i istiġnāyem

26 ʿAşḳ eger ḳulzüm-i bī-ḳaʿr ise ben ʿummānem
Ġam eger mevc-i pey-ā-pey ise ben deryāyem

27 ʿAşḳ eger ḥüsn ise āyīne-i taṣvīri benem
Ġam eger derd ise ben derd-i ʿilāc-ārāyem

28 ʿAşḳ eger āteş ise aña Ḫalīl-i vaḳtem
Ġam pür āteşse ben āteş-gede-i dünyāyem

29 Ṣūret-i ʿaḳlda bī-gāneyem ammā maʿnen
Cevher-i fehm-ile gencīne-i lā-yefnāyem

928 taḫt: taḥt

30 Gerçi çoḳ lücce-i fıṭratda cevāhir ammā
Arasañ anda daḫı bir güher-i yektāyem

31 Sebaḳ-āmūz-ı debistān-ı fünūn-ı ʿilmem
Ḥᵘāce-i mesʾele-āmūz-ı ḥikem-pīrāyem

32 Ḥikmet-i nāṭıḳada muʿcize-senc-i ʿālem
Ḳuvvet-i sāḥirede belki yed-i beyżāyem

33 Fehm-i Aʿrābda Saḥbān gibi üstād-ı reşīd
Fenn-i Aʿcāmda ʿÖrfī gibi bī-hemtāyem

34 Dilde bir ceẕbe ḳomış ḥikmet-i taḳdīr-i ezel
Ẓāhir ü bāṭınen ol ceẕbe ile gūyāyem

35 Cūşiş-i ḳālde hem nuṭḳ-ı Kelīm-i ʿİmrānem
Ġūşiş-i ḥālde hem-rāz-ı dil-i ʿĪsāyem

36 Gāh āyīne-i ḫūrşīd gibi tābānam
Gāh gencīne-i Ḳārūn gibi nā-peydāyem

37 Gāh şemşīr-i perend-āver-i Behrām benem
Gāh Rūyīnten-i pehnā-ver-i rezm-ārāyem

38 Kim muḳābil ola meydān-ı maʿānīde baña
Ṣaf-şikāf-ı sipeh-ārā-yı ṣaf-ı hicāyem

39 Şehsüvārāne ele tīġ-ı zebānum alsam
Ṣaffdur ṣaf-şiken-i ḫayl-i ṣaf-ı aʿdāyem

40 Dil-i pejmürde ġama zinde-i cāvīd benem
Ḳalb-i efsürde-deme māye-i rūḥ-efzāyem

41 Kāşif-i sırr-ı serā-perde-i esrār benem
Pārsā-yı ḥarem-i zāviye-i taḳvāyem

42 Çarḫ-veş gāh semāʿa girerin şevḳümden
Perveriş-yāb-ı ḥarīm-i der-i Mevlānāyam

43 Āteş-efrūḫte-i nāy-ı derūn-ı rāzam
Rāz-dān-ı sebaḳ-ı *Meṯnevī*-i Mollāyam

44 Perveriş-yāfte-i silsile-i Mecnūnem
Ḫāne-zād-ı ḥarem-i muḥterem-i Leylāyem

45 Keşf olur dīdeme envār-ı şühūd-ı ezelī
Tāb-ı ḫurşīd gibi āyīne-i meclāyem

46 Dil ki gencīne-i maḫfīdür aña el ṣunamam
Yed-i tevfīḳ-i emānāt-ile fetḥ-ārāyem

47 Ezelī rütbe-i ẕātiyye ki ḳonmış bende
Gör ki ol rütbe-i ḥikmetde nice dānāyem

48 ʿİlm-i tencīmde Bu'l-Maʿşer-i Usturlābī
Fehm-i ḥikmetde ise Būʿ Alī-i Sīnāyem

49 Himmet-i ṭabʿumı gör saʿd-i suʿūd-ı çarḫam
Çehre-i baḫtuma baḳ saʿd-i bahāyem zāyem

50 Var biñ neşve-i keyfiyyet-i ḥikmet bende
Dāyimā rind-i mey-āşām [u] ḳadeḥ-peymāyem[929]

51 Dehri pür-neşve ider keyf-i raḥīḳ-i naẓmum
ʿAnber-i sükker ile taʿbiy'olan eczāyem

52 Ḥālet-i Şām-ı viṣāle seḥer-i tīz-i Rūm
Ẓulmet-i ḥayret-i hicrāna şeb-i yeldāyem

53 Dūdmān-ı hevesem ḫayl-i ḫışımdan ʿālī
Āsumān-ı hünerem kevkebede bālāyem

54 Bezm-gāh-ı hünerem cürʿa-keş-i Cāmīyem
Pādişāh-ı süḫanem ḫusrev-i Hindī Rāyem

55 Ḫas ü ḫāşāk-i küdūret beni mesdūd idemez
Vüsʿat-i ḥavṣalada hem şikem-i deryāyem

56 Teh-i[930] bālümde yaturken meh-i seyyāre-i ḫışm
Yine ḫuffāş-ı şeb-āvāre-i şeb-pīrāyem

57 Lāle-veş sīneme biñ dāġ-ı muʿanber yaḳarın
Gūyiyā nāfe-i müşg uġradıġı ṣaḥrāyam

58 Beni lāl eyledi devr-i felegüñ evżāʿı
Kime dād eyleyeyin beste-leb-i şekvāyam

59 N'eyleyem ṭūṭī-i endīşeme āyīnem yoḳ
Ḳafes-i dilde gehī lāl gehī gūyāyem

60 Dūst yoḳ şekveye āġāz idem baḫtumdan
Yār yoḳ genc-i melāletde hemīn tenhāyam

61 Ḳanlu yaşum ki aḳup dīdemi sürḫ-āb etse
Çeşm-i kec-ḫıyre ṣanur mest-i mey-i ḥamrāyem[931]

---

929 Māye-i kām-ı dü-kevne dökilen ṣahbāyem
930 Teh-i: Tih-i
931 ḥamrā: ḫamrā

62 Yā İlāhī bu ḳadar lāfumı ʿafv eyle benüm
Sen bilürsin ki ḫacālet[932]-zede-i ḫod-reʾyem

63 Ben neyem kendüme iṯbāt-ı vücūd eyleyeyin
Nefḫa-i ḳudret-i ṣunʿuñdan olan peydāyem

64 Ey Resūl-i ṯaḳaleyn ey meh-i bedr-i kevneyn
Senüñ ümmetlerüñüñ eñ kemi ben ednāyem

65 Yārīyem keşf-i niḳāb eyleyemem naʿtuñda
Şerm-sār-ı der-i iḥsānuñ olan şeydāyem

66 Ḳāṣıram naʿt-ı şerīfüñde senüñ sulṭānum
ʿĀcizem ben seni vaṣf itmede ḥayret-zāyem

67 Bir iki beyt ile aḥvālümi īrād itdüm
Ḥasb-i ḥālümde ḫuṣūṣā bu durur gūyāyem

68 Kimse ilzām idemez ʿarṣa-i maḥşerde beni
Ben direm ümmet-i sulṭān-ı cihān-pīrāyem

69 Sen bilürsin ki o demlerde şefīʿüm yoḳdur
Rū-siyeh mest-i melāmet-zede-i rüsvāyem

70 Ṣad taḥiyyāt [u] selām ālüñe aṣḥābuña kim
Ḥaşre dek maḥmidet-ārā-yı ṯenā-pīrāyem

K 16*

NAʿT-I ḪĀṢṢÜ'L-ḪĀṢṢ-I MAḤBŪB-I İLĀHÜ'L-ʿĀLEMĪN

. — — — / . — — — / . — — — / . — — —

1 Zebān-ı nuṭḳ-ı gūyuñ lüknet-endūz itdi Mūsā'yı
Kelām-ı rūḥ-baḫşuñ ḥikmet-āmūz itdi ʿĪsā'yı

2 O sulṭān-ı serīr-ārā-yı eyvān-ı nübüvvetsin
Nüzūl itdi ʿulüvv-i şānuña āyāt-ı kübrāyı

3 Ḫuṣūṣā dürretü't-tāc-ı şehen-şāh-ı risāletsin
Saña maḫṣūṣ evreng-i saʿādet tāc-ı Dārāyī

4 Ġaraż sen olmasañ maḳṣūd-ı aṣlī ḫilḳat-i kevne
Vücūd-ı ṣūret-i ādem nice bulurdı maʿnāyı

5 İmāmü'l-enbiyāsın k'oldılar ol şebde ḫalḳuñda
Cemīʿ-i enbiyāʾ taḥrīme-bendān-ı ṣaf-ārāyī

---

932 ḫacālet: ḥacālet

* **K 16**: 185ᵇ-187ᵃ.

6 Şefīʿ ü'l-müẕnibīn ü *raḥmeten li'l-ʿālemīn*sin kim
İdersin ḥiṣṣe-mend-i reʾfetüñ aʿlā vü ednāyı

7 Sen ol şāhen-şeh-i vālā-nişīn-i taḫt-ı[933] ḥikmetsin
Çekildi ṣafḥa-i ʿunvānuña menşūr-ı ṭuġrāyī

8 Sen ol tenhā-nişīn-i bezm-i ḫāṣṣü'l-ḫāṣṣ-ı ʿizzetsin
Ḥarīm-i ḫalvetüñde yanmada şemʿ-i tecellāyī

9 Sen ol refref-süvār-ı tāc-dār-ı taḫt-ı[934] vaḥdetsin
Nedīm-i ḫāṣṣ-ı ḫālvet-ḫāne-i eyvān-ı isrāyı

10 Felek-eyvānsın perr-i hümā cārūb-ı dergāhuñ
Süleymān-şānsın kim ḳāṣıduñ sīmurġ-ı ʿanḳāyı

11 Muʾaḫḫardur ḳudūmüñ cümleden ammā muḳaddemsüñ
Saña tefvīż olındı emr-i dīn ü kār-fermāyī[935]

12 Olurlar enbiyāʾ vü evliyāʾ sāyende hem-sāye
O gün kim ṭutasın elde livāʾü'l-ḥamd-i vālāyı

13 Şebʿ-i miʿrācda pāy-ı Burāḳ'uñ bulsa gül-mīḫin
Virürdi āsumān birine biñ ʿıḳd-ı s̱üreyyāyı

14 Bulaydı mīḫ-i pür-nūrını çarḫ-ı çārümīn üzre
Taḳardı tācına ḫūrşīd ol lüʾlü-yi lālāyı

15 Eger mālik olaydı sümmine māh-ı cihān-efrūz
İderdi gūş-vāre gūşına ol dürr-i yektāyı

16 Ne ʿanḳā-yı sebük-perdür Burāḳ-ı berḳ-ı reftāruñ
Gözin yumup açınca geçdi nüh ṭāḳ-ı muʿallāyı

17 Ne berrü's-sāʿade ṭayy eyledüñ ecrām-ı kevneyni
Serīʿ ü's-sāḳ ḳılduñ yolda ol peyk-i sebük-pāyı

18 ʿUlūm-ı evvelīn ü āḫirīn ẕātuña keşf oldı
Ḫuṣūṣā ʿ*alleme'l-esmā*daki sırr-ı müsemmāyı

19 O şeb *feḫlaʿ naʿ leyke* ṣadāsı Ferd-i Vāḥid'den
Ki pāy-endāz-ı naʿleyn itdi saña ʿarş-ı aʿlāyı

20 O şebde oldılar hep ḳudsiyān-ı ʿālem-i melekūt
Żiyāfet-ḫāne-i cūduñda ḫūn-sālār-ı nuʿmānī

---

933 taḫt: taḥt
934 taḫt: taḥt
935 10 ve 11. beyitler der-kenarda yazılmıştır.

21 O şeb teşrīf-i miʿrācuñda ey şāh-ı felek-mesned
Saña fīrūze-reng evreng ḳurdı çarḫ-ı ḫaḍrāyı[936]

22 İrişdürdüñ ḫadeng-i āhı tā eyvān-ı maʿşūḳa
Çeküp bāzū-yı ʿaşḳuñ *ḳābe ḳavseyni ev ednā*yı

23 Şeb-i Miʿrāc'da ol ḳahramānı gözlerüñ görmiş
Felek çekmekdedür her gün düvār-ı raʿşe-peymāyı

24 O şebde bālini pervāne yaḳdı āteş-i ʿaşḳa
Vücūd-ı nūr-ı maḥż oldı görüp şemʿ-i tecellāyı

25 Baḳınca sīne sūzān eyledüñ mihr-i cihān-tābı
Baḳınca iki pāre eyledüñ māh-ı şeb-ārāyı

26 O sāḳī-i şarāb-ı āb-ı kevs̱ersüñ ki cennetde
Zülāl-i şefḳatüñ sīr-āb ider ednā vü aʿlāyı

27 O meclisde ḳonılmış bir şarāb-ı lā-yezālī kim
Kemīne cürʿası ser-mest ider dünyā vü ʿuḳbāyı

28 Ne bezm-i ḫāṣṣdur ol kim miyān-ı ʿāşıḳ u māʿşuḳ
Ola peymāne-i mihr ü maḥabbet bezm-i tenhāyī

29 O meclis ʿāşıḳ u maʿşūḳa ʿömr-i cāvidānīdür
Niyāz itdükçe ʿāşıḳ ide maʿşūḳı tesellāyı

30 Cemāl-i yār ebed vuṣlat mü'ebbed ẕevḳ ise sermed
Dil-i ʿāşıḳ nice bulmaya biñ yıl ʿömr-i iḥyāyı

31 Saña ey ḫ̆āce-i ʿālem yed-i sulṭān-ı ʿizzetden[937]
Ṣunıldı ḫāme-i ḥikmet virildi levḥ-i dānāyī[938]

32 Hezārān nükte-i ser-beste-i esrārı ḥall itdüñ
ʿUlūm-ı hestī-i efrādı sırr-ı cins-i eşyāyı[939]

33 ʿUlūm-ı ḥikmet-i kevn [ü] mekānı eyledüñ tekmīl
Ḥarīm-i mekteb-i ḳudretde ey maḥbūb-ı yektāyī

34 Saña fetḥ oldı miftāḥ-ı kilīd-i genc-i furḳānı
Saña taʿlīm olındı ṣūre-i tenzīl-i *kāf hā*yı

---

936 ḫadrā: ḥadrā

937 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

938 Beytin üst tarafında "Cemāl-i yār-ı ebed anuñ altına yazılur" kaydı düşürüldüğü için der-kenarda yer alan bu beyitten başlanarak aynı sırada yazılan ve "Bundan ṣoñra 'Gözinde nūr-ı ḥayret' beyti yazıla" kaydına kadar yer alan beyitler (31.-40.) kayıtlar göz önüne alınarak asıl metne dâhil edildi.

939 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

35 Derūnuñ kāşif-i gencīne-i esrār-ı lāhūtī
Cemālüñ maṭlaʿ-ı āyīne-i envār-ı mücellāyī

36 Kelām-ı muʿcizüñ ol ḥikmet-āmūz-ı ilāhīdür
Beyān eylerdi her bir sözde biñ sırr-ı ḫafāyāyı

37 Dil-i ilhām-gūyuñ sırr-ı ġaybü'l-ġayb-ı rabbānī
Derūn-ı vaḥy-i meşḥūnuñ künūz-ı ʿarş-ı tenhāyī

38 Olurdı on sekiz biñ ʿālemüñ eşbāḥı manẓūruñ
Müsāvī ḳurb u buʿdı dideñe maḫfī vü peydāyī

39 İnerken āşiyān-ı sidreden bülbül gibi Cibrīl
Alurduñ ey gül-i gülzār-ı ʿismet reng ü būyāyı

40 Ḳonarken āşiyān-ı ʿarşda ṭāvūs-ı ḳuddūsī
Görürdüñ şarḳ u ġarb-ārā-yı bāl-i heybet-efzāyı[940]

41 Gözinde nūr-ı ḥayret berḳ urur bir ān nigāh etse
O envār-ı cemāl-i āfitāb-ı ʿālem-ārāyı

42 Sefīrü'l-ġayb-ı ḳudsī ʿālem-i lāhūtdan her dem
Saña inzāl iderdi vaḥy-i aḥkām-ı ḫabāyāyı

43 Şükūh-ı cünd-i mesʿūduñ sütūr-ı berḳ-ālūduñ
Ḳıyāmet-zār-ı ḥaşr itdi o gün meydān-ı heycāyı[941]

44 Mehi cebhe-şikāf u āfitābı sīne-çāḳ itdüñ
Dönerler rūz u şeb şevḳüñle her sāʿatde dünyāyı

45 Vücūd-ı nāzenīnüñ ḥıfẓ[942] içün tāb-ı taʿaffünden
Ser-i pāküñde ebr-i raḥmet itdi sāye-bān-sāyı

46 Bilā-temşiyyet-i sāḳ-ı ḳadem ʿizz-i ḥużūruñda
Getürdüñ hep şehādet etmege eşcār-ı ṣaḥrāyı

47 O şebde gözlerine ṣarṣar-ı ḳahr oldı müstevlī
Ḍarīr itdüñ bir avuç ḫāk-ile ebṣār-ı aʿdāyı

48 Aḳıtduñ teşnegāna çeşme-i keff-i benānuñdan
O reşk-i kevṯer [ü] tesnīm olan āb-ı muṣaffāyı

49 ʿAceb mi çeşme-i fevvāre-i māʾ-i zülāl olsa
Aña Rūḥu'l-Emīn şām u seḥer etmekde saḳḳāyı

50 Ne yer kim sāye ṣalsa ḳadd-i ṭūbā-yı ser-efrāzuñ
Düşer meydān-ı ʿarş-ı aʿẓama ẓıll-ı hümā-sāyı

---

940 34.-40. beyitler der-kenarda yazılmıştır.
941 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
942 ḥıfẓ: ḫıfẓ

51 Zemīne sāye ṣalmaz nūrdan bir serv idi ḳaddüñ
Ḫırām etseñ nisār eylerdi envār-ı mücellāyı

52 Nice ṣalsun zemīne sāye nūruñ nūr-ı vāḥiddür
Olur mı berḳ-ı nūruñ sāyesi yerde hüveydāyı

53 Taṣavvur mı olur hīç ṣūret-i āyīnede sāye
Nümāyān olmaya anda vücūd-ı ġayr-ı bīnāyı

54 Melāyik olmaḳ ister āsitān-rūbān-ı dergāhuñ
Ṭavāf itmekdedür pīrāmen-i eṭrāf-ı Baṭḥā'yı[943]

55 Ezelden bir gedā-yı ḫāne-berdūş-ı ġarībüñdür
Cevād-ı himmetüñ cūd-āver itdi Ḥātem-i[944] Ṭāy'ı[945]

56 Nihān iken dür-i[946] ṭıfl-ı vücūduñ ṣulb-i vaḥdetde
Daḫı Ādem tezevvüc etmemişdi zevci Ḥavvā'yı[947]

57 Ḳalem parmaḳlaruñ vaṣfı beyān olmaz ḳalemlerle
Nice tavṣīf iderler görmeyenler şāḫ-ı ṭūbāyı

58 Kef-i muʿciz-benānuñ sūre-i *nūn ve'l-ḳalem*dendür
Beyān itdi aña *mā yesṭurūn* āyāt-ı kübrāyı

59 Kemān-ebruvānuñ *ḳabe ḳavseyn*i nişān itdi
Bulup tīr-i nigāhı menzil-i ḳurb-ı *ev ednā*yı

60 Muʿanber kākülüñ bir mūyı düşse micmer-i ʿarşa
ʿAbīr-efrūz iderdi ḳudsiyān-ı ʿarş-ı ʿulyāyı

61 Ararlar şimdi bulmazlar o būy-ı ʿanber-āmīzi
Yaḳarlar micmer-i sīm-i meh-i tābında ġarrāyı

62 Eger bir şemmesi neşr etse bāġ-ı ḫulde ol būyuñ
Dimāġ-endūz iderdi ḥaşre dek rıḍvān-ı ḥavrāyı

63 Naẓīrü's-sāḥa ḳıldı reşḥa-i nīsān-ı iḥsānuñ
Ḫazān[948]-efrūz-ı berg ü bār olan ol naḫl-i ḫurmāyı[949]

64 Daḫı ṭıfl iken itdi nāmuñı taʿvīz-i bāzū-bend
Ḥayāt-ı cāvidānī ḳıldı perverde Mesīḥā'yı

---

943 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
944 Ḥātem: Ḫātem
945 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
946 dem-i
947 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
948 Ḫazān: Ḥazān
949 ḫurmā: ḥurmā

65 Gül-āb-ı ʿārıżuñ bir şīşede ḥıfẓ etmiş anuñçün
Gülistān itdi āteş-gāh-ı İbrāhīm-i büşrāyı

66 Eger cismi sipend olmasa sūz-ı işti yākuñla
Yaḳardı āteş-i Ṭūr-ı maḥabbet cān-ı Mūsā'yı

67 Yed-i ʿiṣmet-penāhuñ Yūsuf'uñ ḥıfẓ itdi dāmānın
Benān-ı ġayretüñ çāk itdi dāmān-ı Züleyḫā'yı

68 Niʿam-ḫorān-ı ḫūn-sālār-ı iḥsānuñ dil-i Ḳārūn
Ḥarem-dārān-ı ḳurbuñ İbn-i ʿAffān-ı edeb-zāyı

69 Buḫūr-efrūz-ı micmer-sūz-ı ünsüñ sīne-i Ṣıddīḳ
Sebaḳ-āmūz-ı ʿilmüñ nuṭfe-bend-i āl-i Zehrā'yı[950]

70 O dem ẕātü'l-ḳınāʿ-ı ʿiṣmetini perde-pūş itdi
Şikāf-ı dāmeninden itdiler taṣdīḳ-ı daʿvāyı

71 Ne istiḫrācı müşkil maʿnā-i nā-yābdur żātuñ
Nice fetḥ etsün ʿaḳl-ı ḳāṣır ol sırr-ı muʿammāyı

72 Eyā ʿālemlerüñ ẓıll-ı penāhı sāyeñe geldüm
Esirge ben ġarīb ü derd-mend ü bī-ser ü pāyı

73 Ṭutışdı dāġ-ı sīnem ol ḳadar sevdā-yı ʿaşḳuñla
Sögünmez ḥaşre dek açsam girībān-ı süveydāyı

74 Bilinmez āh sīnemde benüm bu derd-i pinhānī
Ṭabīb-i luṭfuñ eyler aña eylerse müdāvāyı

75 İderem cān-ı āteş-gūn ḫūnī-ḳaṭre-i dīdem
Dem-ā-dem rişte-i müjgānuma silk-i güher-zāyı[951]

76 Rüfū-gār-ı şefāʿat ola aña dest-i iḥsānuñ
Eger maḥşerde çāk etsem girībān-ı şekībāyı

77 O gün kim imtiḥān-ı ʿāṣiyāna idesin imdād
Şefāʿat idesüñ belki yehūd u gebr ü tersāyı

78 Teşebbüs̱ idüp estār-ı ḥarīm-i ravżaña şāhā
Ḳomam elden yine ʿacz-ile dāmān-ı temennāyı

79 Ne māl u kār-bārum var ne pāy-ı iḳtidārum var
Varup dergāhuña sürsem cebīn-i maʿẕeret-sāyı

80 Baña sāyemden özge yoḳ enīs-i yār-ı hem-rāhum
O deşt-i vaḥşet-ābāda düşürdüm ʿaḳl-ı şeydāyı

---

950 68 ve 69. beyitler der-kenarda yazılmıştır.
951 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

81 Ser ü pāy-ı ṭaleb vergil zamān-ı ʿömr-i müstaʿcel
Geçilmez pülli-i[952] maḳṣūda yolı hep seng-i ḫārāyī

82 Başumda āteş-i bī-dūd gözümde eşk-i ḫūn-ālūd
Görinmez kevkeb-i mesʿūd baña tar itdi dünyāyı

83 Ne mümkin sāye-i ḫūrşīde ẕerre ola hem-sāye
Muḥīṭ olmaḳ olur mı ḳaṭre-i nā-çīz deryāyı[953]

84 Kime bī-dād dād idem sipihr-i dūn-perverden
Nice ilzām idersin böyle bir ḫışm-ı tüvānāyı

85 Girān-ter pāy-ı rehber leng-ester yāverüm muẓṭarr
Menāzil dūr-ter reh pür-ḫaṭar düzdān yaġmāyī

86 Meh-i şām-ı emel zāyil girān-bār-ı sefer maḥmil
Baʿīd-i ṣuʿb-ter menzil refīḳüm nefs-i rūstāyī

87 Görinmez Kāʿbe-i maḳṣūd kerān tā-be-kerān nā-būd
Gözümde ebr-i ġam memdūd remed-dār itdi bīnāyı

88 Çekilmiş ḫ˘ān-ı iḥsānuñ ṣufūf-ı cürm-kārāna
Nevāl-i reʾfetüñle seyr idersin pīr ü bernāyı

89 Beni de eyleme maḥrūm dergāhuñda sulṭānum
Ḳapuñdan buldı ʿālem baḫşiş-i genc-i ʿaṭāyāyı

90 Meded ḳıl ey cerīḥa-dūz-ı dil-rīşān-ı ʿālem kim
Cebīre-bend-i şefḳat ḳıl derūn-ı zaḫm-fersāyı

91 Faḳīrüñ derd-mendüñ rū-siyāhuñdur senüñ Yārī
Şefīʿ ol aña ey kevneyne maḥbūb-ı dil-ārāyī

92 Eger ṣebt-i medīḥ-i naʿtüñ etsem levḥa-i dilde
Ṭutar keffü'l-ḥaḍīb-i destümi[954] nūr-ı mücellāyı

93 Eger misk ü gül-āb-ile dehānum eylesem şüste
Senüñ vaṣf u cemīlüñde idersem naẓm u inşāyı[955]

94 Saña lāyıḳ nem ola vaṣf-ı naʿtuñ eyleye ṭabʿum
Saña enseb ne vaṣf ile zebānum ola gūyāyī

---

952 Kelimenin aslı "pül"dür. Fakat metinde şedde yapıldığı ve vezin açısından da metindeki imlâ uygun olduğu için bu şekilde yazdık

953 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

954 ḫāmemi.
Beytin sonunda şöyle bir açıklama yer almaktadır: "Keffü'l-ḥaḍīb ḳınalu el maʿnāsına ve daḫı ṣevr burcınuñ evvel derecesinde ṣevābitden bir kevkebdür" "dest de: el-ʿamel"

955 92 ve 93. beyitler der-kenarda yazılmıştır.

95 Ne mümkin peşşe-i zenbūr pervāz itmek eflāke
Ne mümkin teşne-i maḫrūr[956] içmek heft-deryāyı

96 Raḳam-senc-i ʿuṭārid-ḫāme-i zerrīn şihāb-ile
Nüh evrāḳ-ı sipihre ḳılsa biñ yıl resm-pīrāyı

97 Ne deñlü nükte-sencān-ı ʿAcem manẓūm-ı naʿt etse
Ne deñlü siḥr-kārān-ı ʿArab basṭ etse inşāyı

98 Yine Ḥaḳḳu'l-edāʾ vaṣf idemezler ẕāt-ı maḥbūbuñ
Mücelled nüh devāvīn etseler nüh çarḫ-ı ʿulyāyı

99 Ḫuṣūṣā çār-yāruñ çār-rükn-i Kāʿbe-i dīndür
Ebū-Bekr ü ʿÖmer ʿOṯmān ʿAlī vü āl-i Zehrā'yı

100 Hem anlardur ʿimādü'd-dīn-i dīvān-ı cihān-bānı
Hem anlar oldılar maḳbūl fi'd-dāreyn Mevlā'yı

101 Taḥiyyāt u selām ālüñe vü aṣḥābuña olsun
Ki anlar itdiler iẓhār-ı dīn ü şerʿ ü taḳvāyı

102 Hemīşe rūḥ-ı pāküñe ṣalāt müstedām olsun
Ṭavāf etsün melāyik Ravża-ı pür-nūr-ı Baṭḥā'yı[957]

K 17*
NAʿT-I EVṢĀF-I SİPEH-SĀLĀR-I ḪAYL-İ ENBİYĀʾ

__ • __ __ / __ • __ __ / __ • __ __ / __ • __

1 Ol kemān-ebrūlaruñ ḳılmış Ḫudā-yı kār-sāz
Kūşe-i miḥrāb-ı beytü'l-ekrem-i ehl-i Ḥicāz

2 Keṯret-i neẓẓāre-i kerrūbiyān-ı ʿarşdan
Farḳ olınmaz ravża-ı pāküñde mihr-i şuʿle-sāz

3 Saña ey māh-ı cihān-ārā şeb-i Miʿrāc'da
Keşf olındı ʿālem-i lāhūtdan envār-ı rāz

4 Ol nedīm-i maḥrem-i hem-bezm-i ḫāṣṣü'l-ḫāṣṣuñ
Leyletü'l-isrāda olduñ mīz-bān-ı dil-nüvāz

5 Ḳonmadı tā *ḳabe ḳavseyn*e varınca bir yere
Murġ-ı tīr-i himmetüñ ey şāh-bāz-ı evc-i nāz

---

956 maḫmūr: maḥmūr

957 En altta "Heme Ebyāt 100" kaydı yer almaktadır. Fakat der-kenarda yer alan beyitlerle na't, toplam 102 beyittir.

* **K 17**: 187[b]-188[a].

6 Nāmuñ olmaḳla ezelden ṣādıḳu'l-vaʿdü'l-emīn
Ḫātem-i nūr-ı[958] risālet sende oldı lemʿa-sāz

7 Sīne-çāk itdüñ mehi ḫūrşīdi ser-geşt'eyledüñ
Devr iderler rūz u şeb ʿaşḳuñla pür-sūz u güdāz

8 Dīdeñe mekşūf idi hecde hezār-ı ʿālemīn
Saña şāyāndur bu ḥikmet ey şeh-i muʿciz-ṭırāz

9 Sensin ol şāhen-şeh-i ẕī-şān-ı ḫatmü'l-enbiyāʾ
Ḫatemiyyet ile olduñ cümlesinden[959] ser-firāz

10 Ol imāmü'l-evvelīn [ü] seyyidü'l-kevneynsin
Muḳtedā-yı āḫirīn olmaḳla bulduñ imtiyāz

11 Ṭarḥ-ı ibdāʿ-ı ṣuver olmazdı levḥ-i fıṭrata
Olmasa ẕātuñ ḥikem-pīrā-yı taḥḳīḳ ü mecāz

12 Ḳalur idi ẓulmet-ārā-yı ʿademde tā ebed
İtmese nūruñ cebīn-i Bu'l-beşerde ihtizāz

13 Ravża-i pāküñde ḫayl-i enbiyāʾ her rūz u şeb
Ṣaf-be-ṣaf el baġlamış taḥrīme-bendān-ı namāz

14 Bezm-i ḫāṣṣuñda nedīm-i maḥremüñ Rūḥu'l-Ḳuds
Meclisüñde Zühre-i zehrāʾ terennüm-sāz-ı sāz

15 Ḫāk-rūbān-ı ḥarīm-i dergehüñ kerrūbiyān
Ḫıdmetüñde cümle ṣaf-bendān-ı erbāb-ı niyāz

16 Ol muʿanber kākülüñ bir mūyı düşse başına
Şeh-per-i tācı ola Rūḥu'l-Emīn'üñ ser-firāz

17 Nūrdan bir servdür sāyeñ velī düşmez yere
Hīç tenezzül mi ider ḫāşāk[960]-zāra şāh-bāz

18 N'ola bī-ẓıll olsuñ ey ẓıll-ı penāhı ʿālemüñ
Sāyenüñ olmaz müşaḫḫaṣ sāyesi dūr u dırāz

19 İtdi mıḳrāż-ı benānuñ ṣafḥa-i māhı dü-nīm
Anuñçün cebhe-i mehde görinür zaḫm-ı gāz

20 Yā Resūlullah kelām-ı rūḥ-baḫşuñdur senüñ
Ḫastegān-ı[961] derd-i ʿişyāna ṭabīb-i çāre-sāz

---

958 mihr-i
959 cümleden sen
960 her şūre
961 Ḫastegān: Ḥastegān

21 Dergeh-i luṭfuñda Yārī bir faḳīrüñdür senüñ
N'ola olursa cebīn-fersūde-i ḫāk-i niyāz

22 Defter-i cürmüm görüp ey *raḥmeten li'l-ʿālemīn*
Destüme virsün berāt-ı şefḳatüñ ḫaṭṭ-ı cevāz

23 İde hem işrāḳ-ı envār-ı hidāyet ḳalbine
Ola hem āyīne-i nūr-ı ilāhī berḳ-sāz

24 Senden ümmīd eylerüm ey ebr-i nīsān-ı ʿaṭāʾ
Olmayam maḥşerde nār-ı maʿṣiyetle cān-güdāz

K 18*

ĪN NĪZ NAʿT-I MUḪTAŞAR

— — . / . — — . / . — — . / . — —[962]

1 Ey sırr-ı Ḫudā sırr-ı eḥād maẓhar-ı *levlāk*
Levlāke felā lāḥ mine'ẓ-ẓulmeti eflāk[963]

2 Teşḫīṣ idemez lāmiʿa-ı şānuñı ebṣār
Tefhīm idemez lāyiḥa-i ḳadrüñi idrāk

3 Pesmānde ḫadem rāḥile-bendān-ı ṭarīḳuñ
Vā-mānde ḳadem ḳāfile-sālār-ı ʿaciz-nāk

4 Ol kāşif-i ser-sūre-i tenzīl-i Mübīnsin
Mekşūf-ı ʿulūm-ı dü-cihān ẕātuña bī-bāk

5 Ol maẓhar-ı vaḥy-āver-i ilhām-ı Ḫudāsın
Esrār-ı ḫafāyāsına irmez dil-i derrāk

6 Teʾvīl idemez nükte-ṭırāzān-ı maʿānī
Āyāt-ı kemālātuñı ey ṣāḥib-i *levlāk*

7 Her ṣubḥ yüzüñ görmek-içün neyyir-i aʿẓam
Şevḳüñle ider nūr-ı girībānını ṣad-çāk

8 Maḫṣūṣ senüñ ẕātuña burhān-ı risālet
Kims'olmadı hīç mertebe-i şānuña müllāk

9 Şeb rūz ḥarīm-i ḥarem-i ʿarş-ı penāhuñ
Devr etmede Cibrīl-i Emīn çābük ü çālāk

10 Cārūbī-i müjgānı ile cevher-i evvel
Taʿẓīmen ider yüz sürerek ferş-i derüñ pāk

---

962 Der-kenarda yalmıştır.

* **K 18**: 187[b].

963 Eğer sen mevcut olmasaydın bütün felekler (âlemler) karanlıkta kalırdı.

11 Ş̱ebt oldı vücūduñla berāhīn-i risālet
Taṣdīḳ-künān ḫātemüñe itmedi işrāk

12 Sāyeñdür o hem-sāye-i envār-ı ilāhī
Teşḫīṣ idemez sāyesini dīde-i nem-nāk

13 Ey seyyid-i kevneyn umar şefḳat-i ḫāṣṣuñ
Yārī-i cürüm-mānde cürüm-kerde cürüm-nāk

K 19*

NAʿT-I PĀK-İ MEFḪAR-I KÜLL AʿNĪ SULṬĀN-I RÜSÜL

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 O meh vücūd ile itdi ʿurūc-ı ʿālem-i pāk
ʿAceb mi itse zemīne tefāḫüri[964] eflāk

2 O genc-i pāki nihān eyledi derūnında
ʿUlüvv-i şānı bülend eyledi felekden ḫāk

3 Bu reşk [ü] ġıbṭa sipihrüñ ḫam itdi ḳāmetini
Anuñçün olmadı bu ʿizz ü devlete müllāk

4 Emānet itdi derūnında gevher-i ẕātın
Anuñçün eyledi Baṭḥāʾ künūz-ı rāzını çāk

5 ʿAceb mi ḫıdmetine olsa biñ Rūḥu'l-Emīn
Müdām berzede-dāmān u çābük[965] [ü] çālāk

6 ʿAceb mi rütbede sulṭān-ı enbiyāʾ olsa
Cenāb-ı ẕātına taḫt[966] oldı ʿarş u ferş eflāk

7 Beyān ḳılmadı naḥv-ı maʿānī-i vaṣfın
Ki ṣarf ḳıldı o fende ʿulūmını idrāk

8 Kifāyet etmeye naʿleyn-i pāy-ı rifʿatine
O yemm şaʿşaʿa-ı āfitāb olsa şirāk

9 Yüzini görmek içün her gün āfitāb-ı felek
İder seḥerde girībān-ı zer-ḳabāsını çāk

10 Vedīʿat olmasa ẕātında nūr-ı pīşānı
İderdi āteş-i ġam sīne-i Ḫalīl'i helāk

11 Vücūdı olmasa maẓhar ḥiṭāb-ı *levlāk*e
Neden olurdı bu hestī-i ʿālem-i eflāk

---

* **K 19**: 188ᵃ-189ᵃ

964 tefāḫür zemīne ger

965 çābük: çāpük

966 taḥt: taḫt

12 Ḥakīm-i ḥikmeti taġyīr-i reng ü bū etse
Şereng olaydı mey-i āteşīn-zāde-i tāk

13 Eyā kerīm-i cemīlü'ş-şiyem şefīʿ-i ümem
Senüñçün oldı bu heft-āsumān heftüm ḫāk

14 O māhsın ki ne meh māh-ı leyletü'l-isrā
O mihrsin ki ne mihr mihr-i ʿālem-i *levlāk*

15 Meh [ü] sitāre-ḥaşem[967] āfitāb-ı ṣubḥ-ı himem
Sipihr-i luṭf u kerem ʿarş-ı sāḥa-i eflāk

16 Senüñçün eylemege ṣayd māhī-i māhı
Felek nücūmını itdi şebīke-i semmāk[968]

17 O server-i ʿalem-efrāz-ı enbiyāsın kim
ʿUlüvv-i ẕātuña bir kimse itmedi işrāk

18 Dinildi ẕātuñ içün *mā teḳaddeme min ẕenb*
Vemā teʾaḫḫar ile eyledüñ vücūduñı pāk

19 Göreydi şaʿşaʿa-ı kevkeb-i cihān-sūzuñ
İderdi māh-ı dıraḫşende nūrını imsāk

20 Gözi münevver olur nūr-ı āfitāb gibi
ʿUlüvv-i kevkebüñe baḳsa dīde-i idrāk

21 Göreydi ḫātem-i mihr-i nübüvvetüñ Cibrīl
İderdi ḫāme-i müjgānını aña ḥakkāk

22 Göreydi şaʿşaʿa-ı rūy-ı ʿālem-efrūzuñ
İderdi neyyir-i aʿẓam niḳābını ṣad-çāk

23 Hemīşe çekmededür sübḥa-i ṣüreyyāyı
Devām-ı ḳadrüñ içün ḳudsiyān-ı heft eflāk

24 Bu deñlü faẓl ile kerrūbiyān-ı ʿilliyyīn
Birisi ḳılmadılar ḳadr u şānuñ istidrāk

25 Çü āhuvān-ı ḥarem ḳudsiyān-ı ʿarş-nişīn
Olurlar ablaḳ-ı cāhuñda beste-i fitrāk

26 Risāletüñe dıraḫtān gelüp ḥużūruñda
Şehādet eylediler temşiyet idüp çālāk

27 Güm itdi ḥükm-i ḳader ḫātem-i Süleymān'ı
Görindi ʿāleme mihr-i nübüvvetüñ bī-bāk

---

967 ḥaşem: ḫaşem
968 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

28 Tamām *ḥabl-i metīn*-i risālete itdüñ
Yed-i mü ʾeyyed-i iʿ cāzuñ-ile istimsāk

29 Çeküp muḥākeme-i şirke ḫaṭṭ-ı buṭlānı
Bozıldı faṣl-ı deʿ āvī-i ḥüccet-i işrāk

30 Silüp süpürdi ġubār-ı cehālet-i küfri
Reh-i ġavāyeti cārūb-ı şerʿ üñ eyledi pāk

31 Saña virildi faḳat taḫt-ı[969] leyletü'l-isrā
Saña dinildi ḫiṭāb-ı kerīm-i *erselnāk*

32 Sen ol hümā-yı bülend-āşiyān-ı ḥikmetsin
Ki serv-[970] ḳāmetüñ olmadı sāye-güster-i ḫāk

33 Meh istifāża ider āfitāb-ı ḳadrüñden
Ser-i menāzilin āġāz-ı devr idince simāk[971]

34 Vücūd-ı pāküñi ḥıfż[972] itdi bir ḥamāme ile
Ki perde-dāruñ olup ʿ ankebūt rūz-ı maġāk[973]

35 O serv ol çemen-ārā-yı *festeḳim*dür kim
Naẓīr görmedi hīç aña dīde-i idrāk

36 Anuñçün olmaz imiş sāye nūr-ı aʿ ẓamda
Anuñçün olmadadur nūr-ı ẕātı şaʿ şaʿ a-nāk

37 O sāye sāye-i envār-ı ẕāt-ı vāḥiddür
Anı nice ide teşḫīṣ dīde-i nem-nāḳ

38 Ṭabīb-i ṭaʿ am kelāmuñdan olsa şīrīn-kām
Meẕāḳ-ı şehd ola ḫāṣṣıyyet-i dil-i tiryāk

39 Ne genc-i gevherisin yā ne gülşenüñ gülisin
Güher ġubār-ı derüñ gül yanuñda bir ḫāşāk[974]

40 Şarāb-ı kevṡeri nūş it serāy-ı ʿ adn içre
Çün oldı şānuña nāzil ḫiṭāb-ı *aʿ ṭaynāk*

41 Cinān-ı ʿ adn senüñdür şarāb-ı kevṡer ile
Muḥīṭdür o serāyı cinān-ı heftem-nāk[975]

---

969 taḫt: taḥt
970 nihāl
971 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
972 ḥıfẓ: ḫıfẓ
973 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
974 ḫāşāk: ḥāşāk
975 40 ve 41. beyitler der-kenarda yazılmıştır.

42 ʿAraḳ-feşān-ı gül-āb olsa bāġa pīşānuñ
İder o şevḳ-ile güllerde dīdesin nem-nāk

43 Göreydi bāġda ol nūr-pāş-ı dendānuñ
Hezār lüʾlü-yi yektā ṣaçardı ḫūşe-i tāk

44 Eyā ḫulāṣa-i kevneyn seyyidü'l-ḥaremeyn
Eyā beşīr ü neẕīr ü muḫāṭab-ı *levlāk*

45 Teraḥḥum eyle ġarībüñ faḳīr-i rū-siyehüñ
Ḳapuña yüz sürerek geldi Yārī-i ġam-nāk

46 Hemīşe gülşen-i naʿtüñde bülbül-i ḫāmem
Ṣarīrin itmededür naġme-senc-i zemzeme-nāk

47 ʿAle'l-ḫuṣūṣ ki aṣḥāb [u] āl ü evlāduñ
Ola dürūd u selām u taḥiyyat-ı bī-bāk

K 20*

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __[976]

1 Ġaraż ḫalḳ-ı vücūduñdur mevālid [ü] ʿanāṣırdan
Bu tertīb-i mübādīden bu eşkāl-i meẓāhirden

2 Vücūduñ cevher-i nā-yābı çıḳdı ṣulb-i Ādem'den
Ne cevherdür naẓīri gelmeye bir nesl-i ṭāhirden

3 Bir avuç ḫāk iken mirʾāt-i şems-i kāyināt olduñ
Ṭulūʿ idüp tecellī eyledüñ burhān-ı[977] bāhirden

4 Senüñ ẕātuñ gibi cevher getürmez ḫāzin-i[978] devrān
Senüñ nūruñ gibi ṭāhir m'olur nūr-ı meẓāhirden

5 O cevher kāyināta lemʿa virdükde ẓuhūr itdi
Güneşde ẕerreler hem ḳaṭreler baḥr-i maḳādirden[979]

6 Ṣadef bir yılda eyler bir dür-i pākīzeyi peydā
Senüñ ammā vücūduñ bir bulındı baḥr-i nādirden

7 Zemīn ü āsumān deryā-yı ḥikmet mevc-ḫīz oldı
O cevher oldı ẓāhir baḥr-i ḳudretde maḳāṭırdan

8 Vücūd-ı ādem oldı nüsḫa-i kübrā-yı rabbānī
Senüñ nāmuñ yazılmış anda şān-ı bu'l-mefāḫirden

---

* **K 20**: 188ᵃ-188ᵇ.

976 Der-kenarda yazılmıştır.

977 envār-ı

978 ḫāzin: ḥāzin

979 Beyit metnin kenarında yazılmıştır.

9 Naẕīr olmaz saña sulṭān-ı ḫatmü'l-enbiyāsın kim
Muʿarrādur ʿulüvv-i ḳadr u ʿunvānuñ neẕāyirden

10 Miyān-ı enbiyāda cevher-i yektā vücūduñdur
Egerçi nice biñ cevher çıḳar genc-i cevāhirden

11 Müberhendür mübeyyendür muʿīn-i ḫilḳat-i ẕātuñ
Maḥākimden mümāṯilden müşākilden maḳādirden

12 Vücūd u ḫalḳ u ḳadr u şānuñ ey şāh-ı felek-mesned
Müsellemdür mükemmeldür mükerremdür muʿāṣırdan

13 Maʿānī-i ilāhiyye ile esrār-ı ġaybiyye
Rumūzāt-ile meknūn oldı ḳalbüñde serāyirden

14 O şeb tenhā-nişīn-i bezm-i ḫāṣṣü'l- ḫāṣṣ idi ẕātuñ
Ṭufeylüñ yoġ-idi hem leyletü'l-isrāda sāyirden

15 O şebde hem kelām-ı ḥikmet-āmūz-ı ilāhīden
Nice esrār keşf oldı ḥaḳāyıḳdan nevādirden

16 Bilürsin ḥāl-i zārum kāşif-i esrār-ı ḥikmetsin
Ne ḥācet saña iʿlām eylemek māfi'ż-żamāyirden

17 Beni taḥḳīḳe irgür hedm idem bünyān-ı taḳlīdi
Ṭola tā genc-i ṭabʿum dürr-i ʿirfān-ı cevāhirden

18 Ḫudāvendā bu cürm-ālūde Yārī-i siyeh-rūyı
Ḫalāṣ it anı iṯām-ı ṣaġāyirden kebāyirden

K 21*

DER-ĪN ḲAŞĪDE-İ GÜL-İ GÜLİSTĀN-I ʿİRFĀN-EST

— · — — / — · — — / — · — — / — · —

1 Şevḳ-ı reng-i tāb-ı ḥüsnüñ eylese iẓhār gül
Āfitāb-āsā olur gencīne-i envār gül

2 Hep görenler dir nihāl-i ḳāmetüñde ruḫlaruñ
Gūyiyā gülbünde açılmış iki hem-vār gül

3 Görmedüm ḫaddüñ [gibi] bir verd-i bī-ḫār u ḫazān
Gülşen-i ʿālemde gerçi açılur bisyār gül

4 Tāb[980] ṣalduḳça ḫūy-ı germ āteşīn ruḫsāruña
Ġavṭa eyler anda gūyā murġ-ı āteş-ḫʿār gül

5 Sebz-i naḫl-i ḳaddi gūyā bir dıraḫt-ı Ṭūr'dur
Tāb-ı envār-ı tecellīden yanar her bār gül

---

* **K 21**: 53ᵃ-53ᵇ.

980 Sāye

6 Zerd ṣanma sīnesin her şeb ṣabānuñ defʿ ine
Al fānūs içre yaḳar şemʿ -i pür-envār gül

7 Eyle yaḳmışdur derūnın germī-i meʾcūr-ı ʿaşḳ
Mervaḥ'eyler bergini ruḫsārına her bār gül[981]

8 Eyle nāzük eylemiş ebr-i bahārı ṭabʿ ını
Nefḥ-i Īsā'dan olur farżā derūn-āzār gül

9 Bir Hümā-yı āşiyān-sāz-ı nihāl-i ʿ işvedür
Eylemişdür ḫārdan āmāde-i minḳār gül

10 Ṣanma bend eyler miyānın naḫl-bend-i bāġbān
Mūmiyānına ḳuşandı rişte-i zünnār gül

11 Od bıraḳdı ḫānumān-ı bülbüle gülzārda
Şemʿ -veş sūz-ı derūnın idicek iẓhār gül

12 Rāzını bād-ı ṣabādan ġayra açmaz ġonceler
Bülbüle her rāzını ammā ider eşʿ ār gül

13 Reng ü būyından dil-i bülbül ruʿ āf-engīz olur
Kīsede ṣaḳlar meger kim nāfe-i Tātār gül

14 Ġonce ṭūmārında meknūn idi hep rāz-ı derūn
İtdi ammā keşf-i rāz u nükte-i esrār gül

15 Gāh şerm-efrūz-ı ḥumret[982] ki ʿ araḳ-rīz-i ḥayāʾ
Rengden renge girer gūyā ki ṭāvus-vār[983] gül

16 Sīnesine dāġlar yaḳdı nihāl-i gülbünüñ
Eyledi bī-rāste güller ile bir gülzār gül

17 Dāġ-ı teslīm-i melāmet yaḳdum ey Yārī yine
Ṣanmasınlar eyledüm pīrāye-i destār gül

18 Nice gül kim dürr-i iklīl-i ser-i şāhān olur
Eylese vaḳt-i seḥer şebnemlerin īṯār gül

19 Böyle bir gül herkesüñ girmez kef-i ʿ irfānına
Gerçi gülzār-ı süḫanda açılur bisyār gül

20 Dem durur kim reşḥa-pāş-ı şebnem-i maʿ nā ile
Ṣafḥa-i naẓma niṯār etse dür-i şehvār gül

21 Demdür olsa ḫāme-i ġonceyle dest-i ʿ andelīb
Çehre-pīrā-yı ʿ arūs-ı ṣadr-ı nīkū-kār gül

---

981 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
982 ḥumret: ḫumret
983 ʿ arż etmede dīdār

22 Merkezinde noḳṭa-i ʿirfānını ide muḳīm
Mekteb-i gülşende aldı destine pergār gül

23 Ey gül-i nev-bāde-i gülzār-ı faẓl u maʿrifet
Ṭabʿ-ı pāküñden ider der-yūze-i esrār gül

24 Ṣanma çarḫ üzre şafaḳdur bezmüñe ʿarż itmege
Sāḳī-i devrān ṭutar destinde bir hem-vār gül

25 Tāb-ı ḳahruñ görse ġonce aḫker-i sūzān olur
Nūr-ı luṭfuñ görse şevḳinden olur gül-nār gül

26 Bu s̱enā-ḫʿānı ʿaceb taṭyīb-i ḫāṭır eyledüñ
Dest-i luṭfuñla baña ṣunduñ iki bī-ḫār gül

27 Şevḳ-ı reng-i midḥatüñ ṭurma ṭabaḳīden çıḳar
Nitekim gülzārda ḫandān olur ruḫsār gül

28 Kimi medḥ etsün ṭabīʿat ẕāt-ı pāküñ var iken
İtmesün mi būyını ʿālemlere iẓhār gül

29 Ġonce-i baḫtuñ güşād etsün nesīm-i nev-bahār
Ṭurma gülzār-ı cihāndasın hemān her bār gül

K 22*

CEMʿ KERDEM ʿĀLEM-i Miʿ RĀC-I SULṬĀN-I RÜSÜL

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Seḥer ki olmış idüm neşve-yāb-ı bezm-i şuʿūr
Ṣunuldı ʿālem-i envārdan şarāb-ı ṭahūr

2 O dem ki destüme aldum irişdi hātıfdan
Nidā-yı zemzeme-i *inne rabbenā le-gafūr*

3 Çekince ḳaṭresin ol cām-ı āfitāb e s̱erüñ
Dehān-ı nāṭıḳa-i dilden aḳdı çeşme-i nūr

4 Ne cām maṭlaʿ-ı envār-ı ʿālem-i ezelī
Ne cām lemʿa-ı ās̱ār-ı şevḳ-ı ʿālem-i Ṭūr

5 Ne cām ẕevḳine ṭālib hezār şāh u gedā
Ne cām keyfine ʿāşıḳ nice Cem ü faġfūr

6 Ne cām maşrıḳ-ı tābende-baḫş-ı ṣubḥ-ı ezel
Ne cām lemʿa-fürūzende-i şeb-i deycūr

7 O cām ʿālem-i zerde ḳalan ḫamūşānuñ
Ḳomışdı her birinüñ ḫilḳatinde ẕerre-i nūr

---

* **K 22**: 9[b]-13[a].

8 O cām Yūsuf'ı ḥüsn ile āfitāb itdi
O cām dīde-i Yaʿḳūb'ı ḳaṭres'eyledi kör

9 O cāmı bezm-i ezelden bilüp içen rindān
O şevḳ ile kimi Ḫıżr[984] oldı kimisi Ṭayfūr

10 O mey ki ẕevḳini alsaydı bir dil-i āgāh
Ki zāyil olmaya andan o neşve tā dem-i ṣūr

11 O mey ki cürʿasınuñ teşne-ḳāmıdur melekūt
O mey ki ḳaṭresinüñ mest-i cāmıdur Manṣūr

12 Ne mey k'ola aña sāḳī o ṣāḥibü'l-kevṯer
Ki ḳaṭresi virür insāna keyf-i nā-maḥṣūr

13 Odur o kevkebe-pīrā-yı ṣāḥibüʾl-miʿrāc
Odur o memleket-ārā-yı ṣāḥibüʾl-menṣūr

14 Ḥabīb-i ekrem-i vālā mekān-ı sulṭānī
K'odur nübüvvet ile enbiyāya ṣadr-ı ṣudūr

15 Cenāb-ı server-i ʿālī-ʿalem şeh-i ʿālem
Odur nuṣūṣ-ı risālāt-ile[985] olan meşʿūr

16 O ḫātemü'r-rüsülüñ eyledi yed-i ḳudret
Cebīn-i pākine mihr-i nübüvveti memhūr

17 O ḥażret-i şeh-i kevneyn maẓhar-ı *levlāk*
Vücūdı eyledi edyān u milleti meşhūr

18 O ṭūṭī-i süḫan-ārā-yı ʿālem-i melekūt
Olurdı ḳalbine āyīne-i ḥikem manẓūr

19 Derūnı ṣafḥa-i esmāʾ-i sırr-ı ẕāta emīn
Cemāli ser-süḫan-ı ism-i aʿẓama menṯūr

20 O pādişāh-ı cihāndur ki eyledi adlī
Serāy-ı memleket-i heft-kişveri maʿmūr

21 O ʿadl-ile bu zemīn ü zamān ābādān
O ʿadl-ile bu cihān-ı cihāniyān meşkūr

22 Eyā şehen-şeh-i kevneyn [ü] seyyidü'l-ḥarameyn
Vücūduñ oldı bu hestī-i kāyināta ẓuhūr

23 Eger ki çekmese med ṣafḥ-ı ʿāleme *ḥā mīm*
Neden iderdi muʿammā-yı ismüñi mesṭūr

---

984 Ḫıżr: Ḥıżr
985 risālet-ile

24 Senüñçün oldı müzeyyen bu ḫākdān-ı zemīn
Senüñçün oldı muʿayyen bu ʿālem-i maʿmūr

25 Senüñçün oldı mücevher besāyiṭ -i ġabrāʾ
Senüñçün oldı münevver serāy-ı ʿālem-i nūr[986]

26 Sen olmasañdı bilinmezdi ḫilḳat-i kevneyn
Sen olmasañdı ḳonılmazdı kār-gāh-ı dühūr

27 Sen olmasañdı muḫāṭab ḫiṭāb-ı *levlāk*e
Ḳalem ṣaḥīfe-i ekvāna çekmez idi suṭūr

28 O nūr-ı çeşm-i cihān ü cihāniyānsın kim
Hemīn cemālüñe müştāḳ eger buṭūn u ẓuhūr

29 O nūr-ı maḫẓ-ı Ḫudāsın ki ẕāt-ı pür-nūruñ
Çerāġ-ı mihr gibi ḳıldı ʿālemi pür-nūr

30 Vücūduñ oldı bütün ʿālemeyne raḥmet-i ḫāṣṣ
Sürūr-ı baʿṣüñ ile kāyināt olup mesrūr

31 O nūr-ı ʿālem-i lāhūtsın ki her şeb ü rūz
Ger etselerdi cemālüñden istifāża-i nūr

32 Ḫusūf görmezidi meh şeb-i ḳıyāmete dek
Ġurūba varmaz idi āfitāb tā dem-i ṣūr

33 Beyān-ı maʿrifet-i vaṣfuñ itmede ʿāciz
Heme ʿuḳūl ü nüfūs heme ẕeḳā-yı vüfūr

34 Ḳalem ki *aḥsen-i taḳvīm*e çekdi metn ü şürūḥ
Vücūduñ evvel o metn-i metīne ḳıldı suṭūr

35 Sen olmasañdı görinmez meẓāhir-i esmā
Sen olmasañdı bilinmez merātib-i cumhūr

36 Dinildi ẕātuña *levlāk*-i müjde-i cāvīd
Ṣunıldı şānuña naṣṣ-ı ṣaḥāyif -i mesṭūr

37 Dinildi şānuña çün *mā teḳaddeme min ẕenb*
Vemā teʾaḫḫar āyātı eyledi maġfūr

38 Olınca bende senüñ gibi olsa sulṭānum
Efendiñe dir idüñ kim benem o ʿabd-i şekūr

39 Benānuñ ol [kim] meger nāvedān-ı kevṡerdür
Tereşşuḥından anuñ ḥāṣıl oldı mevc-i buḥūr[987]

---

986 24 ve 25. beyitler der-kenarda yazılmıştır.
987 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

40 Ṭutardı cümle-i ervāhı nāfe-i raḥmet
Alaydı nükhet-i ḫulḳuñ dimāġ-ı ehl-i ḳubūr

41 Ebu'l-beşer ki sicill-i ezelde mümżīdür
Vücūduñ oldı o ḥüccetde ḫātem-i menşūr

42 Ne çeşm ʿulüvv-i maḳāmātuñı taṣavvur ider
Ne ʿaḳl vaṣf-ı kemālātuñı ider meẕkūr

43 Müsebbiḥān-ı ṣavāmiʿ-nişīn-i ḳuddūsī
Hemīşe etmede esmā-yı ẓātuñı meẕkūr[988]

44 Benānuñ eyledi rākibi ol gice īmāʾ
Ḳalem-miṡāl cebīn-i mehe irüşdi küsūr

45 Ḥaḳāyık ile ṭolup hep ḫazāyin-i[989] kevneyn
Derūnuñ oldı o genc-i ḥaḳāyıḳa gencūr

46 Debīr-i ṣunʿ-ı hezārān hezār sāl evvel
Sicill-i ġaybde itmişdi nāmuñı mesṭūr

47 Meh-i vücūduñ ʿaceb ḳandedür deyü eflāk
Yaḳar bütün giceler ṣad hezār meşʿal-i nūr

48 Nesīm-i luṭfuña ṭālib eger cenūb u şimāl
Şemīm-i ḫulḳuña rāġıb eger ṣabā vü debūr

49 Senüñ ṣafāñ-ile āşüfte-ser simāk [ü] semek
Senüñ hevāñ-ile ālüfte-dil vuḥūş[990] u ṭuyūr

50 Senüñ yüzüñ ṣuyına ḳabż u basṭ ḥayy u memāt
Senüñ yüzüñ ṣuyına hep taʿayyünāt-ı umūr

51 Ümīd-vār-ı cemālüñ eger zemīn ü felek
Ṭaleb-niṡār-ı nevālüñ eger ināṡ u ẕükūr

52 Eyā süḫan-ver-i tenhā-nişīn-i ḫalvet-i rāz
Öñüñde şemʿ-i süḫan yaḳmaya maṣāḥib-i Ṭūr

53 O ṣadr-ı mesned-i dīvān-ı enbiyāsın kim
Çekerdi nāmuña tevḳīʿ-i lem-yezel menşūr

54 Ḥakīm-i ʿaḳluñ o üstād-ı kār-dāndur kim
Elinde defter-i sırr-ı ḳażāʾ olur mesṭūr

---

988 40-43 beyitler der-kenarda yazılmıştır.
989 ḫazāyin: ḥazāyin
990 vuḥūş: vuḫūş

55 Simāt-ı ḫ͑ānuña ḥūrān ḳāṣırātüʿ t-ṭarf
Birer birer dizilürler çü çīne-çīnī-i mūr

56 Ṣarīr-i ḫāme-i muʿ ciz-beyānuñ eylese gūş
Çıḳardı naġme-i Dāvud'dan edā-yı Zebūr

57 Ġaraż zi maṭlaʿ -ı mihr-i vücūd-i to ve'r-ne
Lemā yekūnu lehu'l-mülki eyne kāne yedūr[991]

58 *To'yī risāle-i insān-ı maṣrıḳ u maġrib*
To'yī ḫulāṣa-i erkān-ı zübde-i maḳdūr[992]

59 *To ʿ ayn-ı āb-ı ḥayāt*[993] *[u] to cezr ü medd-i necāt*
Nemānde Ḫıżr-ı[994] *vücūdet be-ẓulmet-i deycūr*[995]

60 O Ḫıżr-ı[996] ʿ ayn-ı āb-ı ḥayāt-ı[997] ḥikmetsin
Vücūduñ olmadı muḥtāc-ı ẓulmet-i deycūr

61 Vedīʿ at olmasa ẕātında pertev-i ḥüsnüñ
O ḥüsn ü ṭalʿ at-i Yūsuf'da eylemezdi ẓuhūr

62 O ḥüsn-i şevḳ-ile Mecnūn'ı eyledi ʿ uryān
O ḥüsn gün gibi Leylā'yı eyledi meşhūr

63 O ḥüsn eyledi şeydā dil-i Züleyḫā'yı
O ḥüsn Yūsuf'ı ḳıldı viṣālden mehcūr

64 O ḥüsnüñ ʿ āşıḳı ʿ ulvīde ʿ ālem-i melekūt
O ḥüsnüñ ʿ āşıḳı süflīde ʿ ālem-i cumhūr

65 O ḥüsni görseyidi keşf iderdi esrārın
Nühüfte ḳalmaz idi rāz-ı sīne-i Manṣūr

66 O ʿ arş-mesned-i hevdec-ṭırāz-ı ḳudsīsin
Ḳıvām-ı cismüñe gelmezdi inḥinā-yı[998] fütūr

67 O server-i ʿ alem-efrāz-ı enbiyāsın kim
Cenāb-ı ẕātuñ ile eyledüñ ġazā-yı vufūr

---

991 bedūr: yedūr
Güneşin doğuşundan amaç senin varlığını bildirmektir. Mâdem ki mülk O'nundur, o hâlde nereye döneceksin?

992 Doğu ve batı insanının risâlesi sensin. Kadir olanın özünün esaslarının özeti sensin.

993 mevc-i baḥr-i muḥīṭ

994 Ḫıżr: Ḫıżr

995 Sen hayat suyunun ta kendisi (ve) sen kurtuluş cezr ü meddisin. Senin varlığının Hızır'ı karanlık zulmetinde kalmamış.

996 Ḫıżr: Ḫıżr

997 mevc-i biḥār-ı muḥīṭ-i

998 inḥinā: inḫinā

68 O gün ġazāda nigūn oldı ʿasker-i aʿdāʾ
Olınca şems-i livā-yı celāletüñ manẓūr

69 O gün ḫadeng-i dilīrāne müşrikān-ı leʾīm
Zirihler itdiler āmāde-i neberd-i ġurūr

70 Nehir-berġāb idi ceng-āverān-ı ḥavme-i dīn
Ururdı kelle-i rūbeh dilāna pençe-i zūr

71 Zirihlerinde o neşşābe-i zehir-āgīn
ʿUṣāre-i ʿasel oldı çü ḥāne-i zenbūr[999]

72 *Vemā rameyte* nüzūl itdi cānib-i Ḥaḳʾdan
ʿUmūmen ʿaskerüñ oldı muẓaffer ü manṣūr

73 Zihī nübüvvet-i muʿciz-beyān-ı raḥmānī
Bir avç[1000] ḫāk-ile aʿdāyı eyledüñ maḳhūr

74 Saña o seyf-ile ey pādişāh-ı milket-i dīn
Nice muḳābil olur nice biñ dilīr-i cesūr

75 Saña o raḫş-ile ey şeh-süvār-ı ġazve-i dīn
Ṭurur mı ḳarşu hezārān ʿasākir-i manṣūr

76 O şeb ki cevher-i cān gibi eyledüñ miʿrāc
Müyesser oldı saña ḳurb-ı ḫaṣṣ-ı Ḥayy u Ġafūr

77 Ne şeb ki cilve-ṭırāz-ı ḥarem-serāy-ı ʿurūc
Ne şeb ki şuḳḳa-firāz-ı livā-yı ʿālem-i Ṭūr

78 Ne şeb ki aṣl-ı süveydā-yı sīne-i ʿāşıḳ
Ne şeb ki vesme-keş-i ebruvān-ı çehre-i ḥūr

79 Ne şeb ki ḳufl-güşāyende-i der-i miʿrāc
Ne şeb ki nūr-feşānende-i şeb-i deycūr

80 Ne şeb ki görse ger envār-ı luṭf-ı meclāsın
Siyāh-çerde olurdı ḥicābdan kāfūr

81 Nevā-yı ẕikrüñ-ile rāstī-i melāyik-i ʿarş
O şebde naġme-i ʿuşşākī itdiler māhūr

82 O şeb ki cümle-i ervāḥ-ı enbiyāʾ anda
Żiyāʾ-yı şemʿ-i cemālüñden oldılar pür-nūr

83 O şeb felekde daḫı cem' olup ḳamerle nücūm
Öñüñce çekdiler aʿlām-ı leşker-i mevfūr

---

999 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
1000 Kelimenin aslı "avuç"tur. Vezin gereği bu şekilde okundu.

84 O şeb ki gizlü idi dīde-i mevāniʿ iden
O şeb ki olmış idi cümle ʿāleme mestūr

85 O şeb yeter saña ey pādişāh-ı sidre-nişīn
Ki şāygānī-i vaḥy eyledi seni mesrūr

86 O şebde eyledi tebcīl-i ḳadrüñi Bārī
O şebde eyledi daʿ vet seni Veliyy-i Ġafūr

87 O şeb Burāḳ cenībet-keş-i rikābuñ olup
O şebde Rūḥu'l-Emīn oldı daʿ vete meʾmūr

88 O şeb nüzūl idüp *esrā bi ʿ abdihi leylen*
Ki oldı Mescid-i Aḳṣā saña maḳarr-ı ḥubūr

89 Henüz vaḳit-i vużūʾ kūze dest-i pāküñde
Tehezzüz itmiş idi kim yerinden olmaġa dūr

90 O demde nūr gibi fevrī eyledüñ miʿ rāc
Kelemḥatüʾl-baṣar āyīne oldı bezm-i şuʿ ūr

91 O vaḳt münḥanī-i[1001] kūze deñlüdür dirler
Budur ki aṣl-ı ḥaḳīḳatde cesten-i yek-mūr[1002]

92 Ne şevḳdür ne meşiyyet olur ki sulṭānum
Ki laḥẓada ṭabaḳāt-ı semāya itdüñ ʿ ubūr

93 Çü sensin el-ḥaḳ o sulṭān-ı muʿ cizüʾl-burhān
Esās-ı dīn ile dünyāyı eyledüñ maʿ mūr

94 Geçüp çü tīr-i duʿ ā evc-i *ḳābe ḳavseyn*i
Maḳarruñ oldı o demde maḳām-ı ʿ ālem-i nūr

95 Saña görindi rumūz-ı maḳām-ı *ev ednā*
Saña açıldı künūz-ı serāyir-i mestūr

96 Makām-ı sırr-ı *maʿ allāh* şühūd-ı ẕāt oldı
Ne mürsel [ü] ne melek andan oldılar maḫṭūr[1003]

97 Çerāġ-ı şārıḳa-i *lev denevtü enmületen*
Derūn-ı pāküñi ammā ki eyledi maḥrūr

98 Tebārekallah o bezm-i niyāz ola kʾanda
Cemāl-i rüʾyet-i mirʾāt-i nāẓır u manẓūr

99 İrişdi ḳalbüñe sırruʾl-ġuyūb-i ḥaḳḳānī
Ẓuḥūr eyledi andan ḥaḳāyıḳ-ı mesṭūr

1001 münḥanī: münḥanī
1002 dūr-ı dīde-i mūr
1003 Beytin der-kenarında şöyle bir ifade yer almaktadır: "ey memnūʿ"

100 Ḥavāss-ı bāṭınadan gitdi ḳuvvet-i iḥsās
Ḥavāss-ı ẓāhirede ḳaldı cüzʾ ü kül şuʿūr

101 ʿAḳıl ki cevher-i āyīne-i ḥaḳāyıḳ iken
O demde eyledi kendin ḥarīḳ-ı pūte-i nūr

102 ʿAḳıl ki cezr ü med-āsā telāṭum itdi velī
Şühūd-ı ḥikmet anı ḳıldı ġarḳ-ı baḥr-i sürūr

103 O demde refʿ olup perde-i ḥudūd-ı cihāt
Şühūd-ı ẕāt fürūġ-ı ṣıfāt itdi budūr

104 O dem tecellī-i ẓāt-ı Ḥaḳ inkişāf itdi
Fürūġ-ı dīdeñe keşf oldı āfitāb-ı şuʿūr

105 Yoġ-idi anda meger tār [u] pūd-ı ḥarf-i nesīc
Yoġ-idi anda hemān ʿaşḳ u ḥüsn idi manẓūr

106 O demde ḳaṭre iken lücce-i muḥīṭ olduñ
Muhīṭ-i ḳaṭreyi itdi o demde çeşme-i hūr

107 Sipihre ṣıġmayan ol āfitābı seyr eyle
Nice vücūdını ġarḳ-ābe ḳıldı ḳulzüm-i nūr[1004]

108 Ḫiṭāb-ı ʿizzet irüşdi cenāb-ı Bārīʾden
Ki ey ḳalem-rev-i erḳām kār-gāh-ı nüşūr

109 Naẓar ḳıl ehl-i zemīn var mı taḥt-ı aḳdāma
Didi zemīn bir avuç ḫāk ḳalmamış manẓūr

110 Didi zemīn ḥabībüm ayaġuñ altında
Hemīn ẕerre ḳadar müşt-i ḫākdür mestūr

111 Nice beyān ideyin māverāsını anuñ
İrüşmez aña ʿuḳūl-i beşer ḳalur mecbūr

112 Ḥarem-serāy-ı serā-perde-i hüviyyetden
Açıldı dīde-i ḳalbüñe nice sırr-ı sütūr

113 Saña virildi şürūḥ-ı ʿulūm-i kevn ü mekān
Saña ṣunıldı fütūḥ-ı kilīd-i cümle umūr

114 Nice cevāhir-i esrār-ı genc-i raḥmetden
Saña birer birer oldı ʿaṭiyye-i mevfūr

115 Zemīne āyet-i raḥmet gibi nüzūl itdüñ
Cihānı eyledi teşrīf-i maḳdemüñ mesrūr

1004 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

116 Getürdüñ ümmetüñe müjdelerle dest-āvīz
Zihī kerīm-i cezīlü ʾş-şiyem cevād-i feḫūr

117 Eyā laṭīfe-i rāz-ı serāyir-i melekūt
V ʾeyā netīce-i sırr-ı muʿ ammeyāt u hüner

118 Eger icāzetüñ olursa yā Resūlullāh
Beyān-ı derd-i derūnumı eyleyem meẕkūr

119 Benem o ümmetüñüñ eñ kemīne ʿ ācizi kim
Ġarīb-i ʿ ālem-i miḥnet şikeste-ḫāṭır u ḫor

120 Sirişk-i derd ile rīzende dīde-i giryān
Şerār-ı ʿ aşḳ ile sūzende sīne-i maḥrūr

121 Nefes-şikeste gelūyem ḫumār-ı ḥayretden
Meger ki neşve-i iḥsānuñ eyleye mesrūr

122 Ne sālyāne-i ṭāliʿ ne şehr-i baḫtum var
Bu inḳılāb ile devr itmede sinīn ü şühūr[1005]

123 Benüm bu sūz-ı derūnumı idemez teskīn
Eger ki sāḳi-i cennet dökerse mā ʾ-i ṭaḥūr

124 Meger ki āb-ı zülāl-i şefāʿ atüñ şāhā
Ki bir içim ṣu-y-ile eyleye anı meftūr

125 Egerçi midḥat-i naʿ tüñde eyledümse senüñ
Kemāl-i mertebe naḳṣ-ı medīḥ ü ʿ acz ü ḳuṣūr

126 Şikeste-ḥāl ü perīşān-maḳāl bir ḳuluñam
Revā budur ola yanuñda her sözüm maʿ ẕūr

127 Bu ḫaclet-ile[1006] yine dād-h ̆āh-ı şefḳatüñem
Bu ḥālet ile yine eylerin recā-yı vüfūr

128 Benem o şuḳḳa-firāz-ı ʿ alem-keşān-ı ẕünūb
Benem o cürʿ a-ṭırāz-ı sebū-keşān-ı şürūr

129 Benem o bedreḳa-i kārbān-ı reh-i emel
ʿ İnān-güsiste-i raḫş-ı fezā-yı dūr-ā-dūr

130 Nice cefālara ṣabreylerin Ḫudāvendā
Yine rıżā-yı taḥammülle eylerin maʿ ẕūr

131 Ne deñlü cevr ḳılursa zamāne memnūnam
Ne deñlü ṭaʿ n iderse ʿ adüv benem meşkūr

1005 121 ve-122. beyitler der-kenarda yazılmıştır.
1006 ḫaclet: ḥaclet

132 Niçün gelür gider ādem bu merz ü būma ʿaceb
Bināsı lāne-i būm [u] esāsı raḫne-i mūr

133 Niçün göñül virür ʿārif bu köhne ābāda
Ki ḳalmaya saña bāḳī serāy-ı ḳaṣr-ı ḳuṣūr

134 Benem belālara her atılan nişāne-i tīr
Benem cefālara ṣabreyleyen kemāne-i zūr

135 Ḥurūf-ı kilk-i leʾīm ile ṭolsa ṣafḥa-i dil
Vücūd-i levḥine bir ḥarfin eylemem mesṭūr

136 Benüm cerāḥat-i derdüm dükenmedi gitdi
Olursa sūniş-i elmās merhem-i kāfūr

137 Ṭabīb luṭfuñı ḳıl çāre-sāz sulṭānum
Yeter o zaḫm-ı melāmetle ḳalmasun rencūr

138 Ḳapuña yüz sürerek geldi Yārī-i nā-şād
Ümīd odur anı iḥsānuñ eyleye mesrūr

139 Eyā şefīʿ-i ümem cümleten saña maʿlūm
Sirişk-i dīde ile āh-ı sīne-i mecrūr

140 Biri ġarīḳī-i gird-āb-ı lücce-i ʿişyān
Biri ḥarīḳī-i kānūn-ı āteş-i maḳhūr

141 Yazarsa kātib-i aʿmāl cümle ʿişyānum
Olursa nāme-i cürmüm hezār saṭr-ı suṭūr

142 Yine muḥāsebe-i cürmüm olmaya taṣḥīḥ
Bütün muḳābele olsa ḥisāb-gāh-ı nüşūr

143 Ḳalem elümde yanar āteş-i derūnumdan
Niteki ġonc'ola pejmürde-i dem-i bāḥūr

144 Eger bu baḫt ile cennetde mīz-bān olsam
Ḳomazdı bir gice ārāma ḥūriyān-ı ḳuṣūr[1007]

145 ……[1008]
Yüzime mihr-ile baḳmaz zamāne-i maġrūr[1009]

146 Benem o nāle-künān … bīdārı[1010]
Baña ne çāşt ne ṣubḥ [u] ne leyle-i deycūr

1007 141-144. beyitler der-kenarda yazılmıştır.
1008 Birinci mısra boş bırakılmıştır.
1009 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
1010 Mısra noksan bırakılmıştır.

147 Bulur mı pāy-ı ṭaleb şāh-rāh-ı taḥḳīḳi
Reh-i mecāz ise seyl-ābuñdan şerr ü şürūr

148 ʿAceb mi raḫş-i sebük-pūye-i ḳalem olsa
Tekāver-i reh-i naʿtüñde pāy-bend-i ḳuṣūr

149 Ne deñlü ḳılsa nişīb ü firāza cevlānı
Yine irüşmeye ġāyātına ḳala mecbūr

150 Muḥīṭ olur dür-i medḥüñle baḥr-i ḳāmil-i dil
Basīt olur şeref-i naʿtüñ ile mülk-i buḥūr

151 Ḳo seyl-i[1011] şevḳ ola mīzāb-ı ḫāme-i süḫanum
Zülāl-i na'tüñ-ile aḳsun anda çeşme-i nūr

152 Neyüm ki menḳabe-pīrā-yı ẕikr-i na'tüñ olam
Neyüm ki ben seni vaṣf eyleyem bilā-destūr

153 ʿAle'l-ḫuṣūs zamānuñda çār-yār-ı güzīn
Duḫūl-i heşt bihişt-ile oldılar meʾcūr

154 O çār-rükn-i ʿimād-ı serāy-ı ḫāṣṣuñdur
Ḳıyām-ı dīn-i mübīn üzre oldılar maġfūr

155 Ki her birine ola ṣad taḥiyyet-i ikrām
Ki her birine ola ṣad selām-ı nā-maḥṣūr

156 Eyā müşeffi'-i āṯām-ı rūz-ı rūst-ā-ḫīz
Umar şefāʿatüñ ol günde Yārī-i maġdūr

157 O günde gūş-ı dili naġme-sāz-ı āgāh it
Olınca zemzeme-endāz-ı ṣayḥa-i nāḳūr

158 O günde ḳılma nihāl-i ḫazān-ı dīde beni
Seḥāb-ı luṭf ile ol reşḥa-pāş-ı maʾ-i ṭahūr

159 Seḥāb-ı luṭfuñı ābişḫor-ı derūnuma dök
Ki āb-ı tevbe ḳomasun dilümde gerd-i nüfūr

160 O gün ki semʿ u baṣardan fuʾāddan ṣoralar
Ne işleyüp ne ʿamel itdügüñ Ḫudā-yı ġafūr

161 Beni o demde faṣīḥü'l-lisān taṣdīḳ it
Ki şerm-i kiẕb ile olmayam ebkem ü menfūr[1012]

1011 berḳ-ı

1012 160 ve 161. beyitler der-kenarda yazılmıştır.

162 Merā ki bī-günehem nīst cāy-ı istiḫlāṣ
Güneh ne-kerde-i mücrim zi dergehet[1013] maġfūr [1014]

163 Ṭavāf-ı Kaʿ be-i dergāhuña sezā-vār it
Ki saʾyüm ola *leḳad kāne saʿ yukum meşkūr*

164 Bu kār-gāh-ı fenāda vücūdum ola ebed
ʿ İmād-ı rükn-i binā-yı ḥayat ile maʿ mūr

165 Ola o *ḥabl-i metīn*-i şerīʿ atüñ ḳāyim
Güsiste olmaya tā rişte-i sinīn ü şühūr

166 Hemīşe rūḥuña olsun ṣalāt-ı nā-maʿ dūd
Hemīşe ravżuña olsun vürūd-i nā-maḥṣūr

K 23*

BE-GOFTEM ĪN MEDḤ-İ ẒĀT-I CELĀLEDDĪN-İ RŪMĪ-RĀ

__ · __ __ / __ · __ __ / __ · __ __ / __ · __

1 Ḥabbeẕā ey server-i sālār-ı ḫayl-i mürşidīn
Merḥabā ey maḥrem-i esrār-ı ilhām-ı güzīn

2 Cāna enfās-ı laṭīfüñdür ḥayāt-ı cāvidān
Bārekallāh ey Mesīḥā-nefḫa-i muʿ ciz-ḳarīn

3 Heft-deryā ṭabʿ -ı pāküñde ḥabāb-ı cām-ı Cem
Çarḫ-ı ḳaṣr-ı rifʿ atüñde bir muʿ allā şeh-nişīn

4 Köhne şākird-i debistān-ı ḫayālüñ ʿ aḳl-ı küll
Ḫādim-i dergāh-ı ḳadr-i rifʿ atüñ Rūḥu'l-Emīn

5 Dīde-i Ḥaḳ-bīnüñe ḳalb-i ḥikem-āyīneñe
Nāẓır u manẓūrdur ḥaḳḳa'l-yaḳīn ʿ ayne'l-yaḳīn

6 Her kelāmuñ maġz-ı Ḳur'ān u eḥādīṯ ü uṣūl
Her sözüñ manṭūḳa-i tenzīl-i Rabbü'l-ʿ ālemīn

7 Nuṭḳ-ı pāküñ nefḫa-i[1015] muʿ ciz-nüvāẓ-ı ʿ Īsevī
Feyż-i ṭabʿ uñ sālik-i āgāha burhān-ı rehīn

1013 be-dergehet

1014 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
Bana günahsız olduğum halde kurtuluş yolu yoktur. Günah işlememiş suçlu senin eşiğinden bağışlanmış.

* **K 23**: 25ᵃ-26ᵃ.

1015 nefḫa: nefḥa

8 Her sözüñ miftāḥ-ı genc-i şāygānī ʿāleme
Her kelāmuñ mū-şikāf-ı nükte-i *ḥablü'l-metīn*

9 Her ḫayālüñ maṭlaʿü'l-envār-ı mirʾat-i derūñ
Her nikātuñ maḥzenü'l-esrār-ı ḳalb-i ʿārifīn

10 Her sözüñ taʿvīẕī-i efsūn-ı eẕhān u ʿuḳūl
Her kelām muʿciz-i āṯāruñ dem-i siḥr-i mübīn

11. Bir cihān-ı maʿrifetdür remz-i naẓm-ı *Meṯnevī*
Her kelām-ı maʿnevīdür anda gūyā mülk-i dīn

12 Āsumān-ı mihr-i ḥikmetdür ya ol vaḥy-i Ḫudā
Anda her maʿnā olupdur encüm-i nūr-āferīn

13 Gevher-i esrār-ile olmış kitāb-ı *Meṯnevī*
Gūyiyā maṭmūre-i dehr içre bir genc-i defīn

14 Yā ṣadefdür baḥr-i ṭabʿuñdan temevvüc eyleyüp
Sāḥil-i ʿirfāna dökmiş nice biñ dürr-i ṯemīn

15 Yine ṭuymaz nāfe-i ser-beste-i esrāruñı
Kām-ı dil olsa ne deñlü bu şinās-ı ḫurde-bīn

16 Fetḥ-i bāb-ı sırr-ı meknūnı sen itdüñ āşikār
Sensin elḥaḳ ḥāzin-i gencīne-i vaḥy-i mübīn

17 Bād-ı enfāsuñla oldı gülşen-i ʿālem yine
Reşk-bürd-i ġayret-i ezhār-ı firdevs-i berīn

18 Merḳad-i pāküñde yazmış kilk-i feyyāż-ı ezel
Hāẕihi cennātu ʿadnin fedḫulūhā ḫālidīn

19 Bu ne ḥikmetdür ki şevḳ-ı ceẕbe-i ilhām ile
Kim muʿallaḳda semāʿ ide o pāy-ı nāzenīn

20 Bu ne teʾṯīr-i maḥabbetdür ki her bir ʿāşıḳı
Eyledüñ ehl-i fenāʾ-yı kūşe-i vaḥdet-nişīn

21 Cümlesi ser-geşte-i ṣaḥrā-yı ʿaşḳuñdur müdām
Devr iderler ʿālemi bir yerde olmazlar mekīn

22 Bir bölük āvāredür yoluñda erbāb-ı fenāʾ
Südde-i ḫāk-i derüñdür anlara ḥışn-ı[1016] ḥaṣīn[1017]

23 Nice şehler āsitānuñda senüñ olup gedā
İtdiler bir ḫırḳayı[1018] hem cāme hem ferş-i zemīn

1016 ḥışn: ḫışn
1017 ḥaṣīn: ḫaṣīn
1018 ḫırḳa: ḥırḳa

24 Cümlesine ḫilʿat-i dībādan aʿlā baḫşişüñ
Āferīn ey şāh-ı erkān-ı ṭarīḳat āferīn

25 ʿĀlem-i maʿnāyı ḥikmetle taṣarruf eyledüñ
Āferīn ey pādişāh-ı mülk-i maʿnā āferīn

26 Kām-baḫşā cümlesin memnūn-ı iḥsān eyledüñ
Lā yuḍīʿ ullāhu fi'd-dāreyni ecre'l-muḥsinīn[1019]

27 Ceẕbe-i ʿaşḳuñla olmış nice ʿuşşāḳuñ senüñ
Ḫırḳa-pūşān u melāmet-gīr ü peyġūle-nişīn

28 Sensin elḥaḳ ol Süleymān-ı melāyik-iḥtişām
İns ü cin olmış senüñ ḥükmüñde hep zīr-i nigīn

29 Sensin ol āyīne-tāb-ı pertev-i nūr-ı ezel
Andan aldı bil ki şevḳ-ı lemʿa-yı mihr-i güzīn

30 Çāre-sāzā merḥamet ḳıl Yārī-i efgendeye
Düşdi ḳaldı ḫāk-i dergāhuñda bīmār u ḥazīn

31 Herkes aldı bāġ-ı luṭfuñdan ġınā-yı ḥiṣṣesin
Eyle ben zār u dil-efgāruñ da anda ḫūşe-çīn

32 İlticāda dergehüñde nā-murādān-ı cihān
Ben de ḥāşā kim ḳalam maġmūm u maḥzūn u mehīn

33 Baḳma telḫ-āb-ı meẕāḳ-ı şiʿrime maʿẓūr ṭut
İtdi cānı zehr-i miḥnet ebkem ü endūh-gīn

34 Yine irmez māverā-yı vādī-i evṣāfuña
Her ne deñlü raḫş-ı ṭabʿum eylese ṭayy-i zemīn

35 Ol ḳadar beẕl eyleyem kān-ı dil-i endīşemi
Eyleye dāmān-ı evṣāfuñı pür-dürr-i ṣemīn

36 Ben ne ḫākem medḥ idem ey dāver-i devrān seni
ʿArż-ı iḫlāṣ-ı ʿubūdiyyet durur ancaḳ hemīn

37 Tā ki feyż-i ebr-i nīsān-ı hidāyetle müdām
Zīnet-efrūz ola bāġ u gülşen-i dünyā vü dīn

38 İdelüm şimden gerü ṣıdḳ-ile āġāz-ı duʿā
Ol duʿā kim işidüp āmīn diye Rūḥu'l-Emīn

1019 Allah iyilik yapanların mükâfatını iki dünyâda da zâyi etmez. Bu ibâre âyet olmamakla birlikte Kur'ân-ı Kerîm'deki Tevbe 9/120 ve Yûsuf, 12/90'daki âyetlere dayandığı kanaatindeyiz.

39 Rūḥ-ı pākine müdām olsun duʿā-yı bī-kerān
Feyż-i esrārından[1020] olsun hem muḥibbān kām-bīn

K 24*

BERĀY-I ḤAŻRET-İ YAZICI-ZĀDE ḲUṬB-I DEVRĀN-EST

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

1 Ḥabbeẕā merḳad-i reşk-āver-i gülzār-ı cinān
Ki ola cilve-geh-i ḥażret-i ḳuṭb-ı devrān

2 Bārekallāh zihī cāy-ı felek hem-sāye
Levḥaş-Allāh zihī terbiye-i ʿarş-nişān

3 Nice merḳad ki nümū-dār-ı riyāż-ı cennet
Ḫ˘āba varmış yatur içinde meger kim rıḍvān

4 Nice merḳad ki ḥarīminde olurlar her şeb
Çarḫ fānūs u meh şemʿ ü melāyik mihmān

5 Nice merḳadüñe çerāġ ḥareminde Cibrīl
Her gice olmada pervāne-ṣıfat raḳṣ-künān

6 Çarḫ-ı müzd-verī ḳażā olsa revā miʿmārı
Ḳılmaġ-içün aña taʿmīr-i esās-ı bünyān

7 Tā felekden melekūt olmadadur züvvārı
Her biri merḳadine olmaġa cārūb-keşān

8 Çarḫ-ı encümle olamaz şīşe-i ezhār daḫı
Küngür-i saḳf-ı bülendī o ḳadar vālā-şān

9 Görse ger ġāliye-fersā-yı nesīm-i ḫırmen[1021]
Cennet altında ya üstünde dir-idi rıḍvān

10 Zīr-i ḫākinde şemīm-i dem-i ʿanber meknūn
Rīze-i seng-i derinde dür ü gevher pinhān

11 Olsa ger ḳaṣr-ı Züleyḫā'da bu naḳş-ı zībā
Dil ü cān ile olurdı aña Yūsuf ḥayrān

12 Feyż-i nūr alsa eger sāye-i dīvārından
Görmeye tār-ı küsūfet ruḫ-ı māh-ı tābān

13 Ṣanma ḫūrşīd ufuḳdan anı seyr itmek-içün
Tācını başına giymiş felek-i ser-gerdān

1020 Himmet-i cūdından

* **K 24**: 26ᵃ-28ᵃ.

1021 ḫırmen: ḥırmen

14 Ḫırmen[1022]-i şemsesi ol mertebe pür-nūr etmiş
Seçemez sāye-i ḫūrşīdi nigāh-ı insān

15 Görinür bir gül-i zer-dūz gibi dībāda
Her ruḫāmında olan pertev-i mihr-i raḫşān

16 Küngür-i saḳf-ı bülendini ḳıyās it meṡelā
Beyt-i maʿmūr-ı felek olmaz aña ferş-i miyān

17 Nesr-i ṭāyir ile murġ-ı ḥaremi hem-pervāz
Bülbüli zühre ile hem-nefes ü hem-elḥān

18 Ḫāk ü ḫışt-ı ḥaremi müşg-i ʿabīr-ālūde
Sürme-i ḫāk-i deri ḳuḥl-i ʿuyūn-ı aʿyān

19 Bulsa ger laḫlaḫa-fersā-yı nesīm-i ḫırmen[1023]
Bī-ramaḳ-mānde-i ġam bulur-idi tāb u tüvān

20 Ḥarem-i pāki virür zāyir-i āzāde-dile
Rāḥat-ı rūḥ u ḳarār-ı dil ü ārāmiş-i cān

21 Her ruḫām-ı deri bir āyīne-i gītī-nümā
Ḫādim-i dergehi İskender-i ıḳlīm-sitān

22 Ṭarḥ-ı maṭbūʿ-ı laṭīfin nice taʿbīr ideyin
Gūyiyā dergehidür Kaʿbe-i ʿulyā-yı cihān

23 Bā-ḫuṣūṣ ola şeref-baḫş-ı serīr-i himmet
Evṣaf-ārā-yı rumūz u ʿilim-efrāz-ı beyān

24 O şehen-şāh-ı kerem-güster-i cünd-i ebrār
Zīr-i destān u ʿöẕür-ḫ͗āhī durur ins ile cān

25 Ḥikem-endāz-ı kemālāt-ı ṭarīḳ-i nebevī
ʿİlim-efrāz-ı kerāmāt-ı ʿaẓīmü'l-burhān

26 Yazıcı-ẓāde olmış aña şöhret-ārā[1024]
Bārekallāh zihī şevket-i nām u ʿunvān

27 Ḥarem-i pākine müştāḳ-ı sipihr-i nüh ṭāḳ
Çeşme-i luṭfına dil-teşne seḥāb u bārān

28 Ḥarem-i pākinüñ āmed [ü] şüde mihmānı
Olmada muġtenem-i niʿmet-i cūd u iḥsān

29 Şāhid-i himmetine fehm-i ḫıred āşüfte
Ṣūret-i ceẕbesine ʿaḳl u dil olur ḥayrān

1022 Ḫırmen: Ḥırmen
1023 ḫırmen: ḥırmen
1024 Bu mısraın vezni aksamaktadır.

30 Baş ḳoyan işigine oldı sezā-yı efser
Yüz süren dergehine oldı şeh-i ʿālī-şān

31 Ey şehen-şāh-ı himem perver-i cünd-i ervāḥ
V'ey cihān-dāver-i keşşāf-ı rumūz-ı pinhān

32 Sensin ol mā-ṣadaḳ-ı himmet-i ḫayl-i ebrār
Sensin ol maẓhar-ı[1025] fażl-ı Raḥmān

33 Bu ne rifʿat olasuñ ey meh-i bedr-i ʿālem
Lemʿa-ı himmet ile maḥmidet-ārā-yı cihān

34 Virdi dürr-i süḫanuñ ḳāʿide-i naẓma niẓām
N'ola virsem ṣadef-i ṭabʿuña baḥr-i ʿummān

35 Sözlerüñ oldı peyām-āver-i Ḳur'ān u ḥadīṯ
Münderic oldı derūnuñda kelām-ı sübḥān

36 Evvelā saña yeter ey şeh-i mülk-i efḍāl
Medḥ-i ḥażretdeki tedvīn-i kitābuñ burhān

37 Ki mecāz itdi seni ol gice faḫrü'l-kevneyn
Bulduñ ol mevhibe-i nuṭḳ ile envār-ı beyān

38 Lemʿa-ı fażluña şāhid mi degül teʾlīfüñ
Bu ne fıṭnat durur ey mihr-i sipihr-i ʿirfān

39 Ne süḫan *sebʿ-i meṯānī*den ider tefsīrin
Ne süḫan fehmini ʿācizdür ʿuḳūl-i insān

40 Ne süḫan kim sebaḳ-āmūz-ı debistān-ı ezel
Ne süḫan feyż-resānende-i nuṭḳ-ı ʿirfān

41 Ne süḫan muʿcize-pervāzī-i ʿaḳl-ı evvel
Ne süḫan vaḥy-ṭırāzende-i ilhām-ı nihān

42 Ne süḫan maẓhar-ı āyāt-ı Ḫudā ʿazze ve cell
Ne süḫan nuṭḳ-fezā-yı dil-i ebrār-ı cihān

43 Ne süḫan rābıṭa-i maḥrem-i tevḥīd-i ezel
Ne süḫan vāsıṭa-i ʿālem-i tefrīd ü beyān

44 Bu ne germ āteş olur āh-ı cihān-efrūzuñ
Eyledi ṣafḥa-i evrāḳı ser-ā-pā sūzān

45 Ey ḫoş ol āteş-i cān-sūz-ı maḥabbet ki müdām
ʿĀşıḳuñ āh-ı dil-i zārın ide şuʿle-feşān

1025 şāyeste-i

46 Ne kerāmet ne velāyet ne meşiyyetdür bu
Eyledüñ yek-şebede ʿazm-i ḥużūr-ı sulṭān

47 Oldı teşrīfüñ ile ġayret-i cennet Baṭḥāʾ
Aña reşk eylediler cümle-i ḥūr u ġılmān

48 Vāṣıl-ı ḳurbet olup ṣubḥ-ı aḫīr olınca
Olduñ ol rütbe ile meclis-i ḫāṣṣa mihmān

49 Buldı dürr-i süḫanuñ āvīze-i gūş-ı ḳabūl
Olduñ ol cevher ile mālik-i genc-i iḥsān

50 Ḥabbeẕā pādişehüm ẕāt-ı şeref-endūzuñ
Ola ol meclis-i ḫāss içre nedīm ü yārān

51 Bulmaya būy-ı ʿaraḳ-nāk-i cebīn-i pāküñ
Bāġ-ı dehrüñ ne ḳadar gülleri olsa ḫandān

52 Herkes aldı kerem eṣnāf-ı der-i luṭfuñdan
Bende ḥāṣā ki ḳalam zār u melūl ü giryān

53 Himmet ü ġayret-i hem-şehrīyi ḳoma elden
Saña lāyıḳ odur ey kāşif-i esrār-ı nihān

54 Olsa bī-gāne bile cārına ikrām olınur
N'ola yārān Gelibolı'ya ḳılsuñ iḥsān

55 Ṣadef-i ṭabʿunı her zāyir ider pür-lüʾlüʾ
Beni de eyleme dil-teşne-i ebr-i nīsān

56 ʿAṭaş-ı sūz-ı derūn ḫuşk-i dimāg itdi dili
Ḳıl beni āb-ı zülāl-i keremüñden reyyān

57 Eşheb-i himmetüñ olsun baña hem-pā her dem
Tā olam cādde-i rāh-ı ṭarīḳatde devān

58 Benem ol ʿāşıḳ-ı ḫamyāze-keş ü telḫ-i gelū
Dest-i sāḳī-i felek ḳıldı beni ser-gerdān

59 Dīde-i nergisi ẓann itme k'olur pür-şebnem
Gördi zerd-i ruḫumı oldı ġamından giryān

60 Bir yeşil yapraġa ḳādir degülem sulṭānum
Ki idem bezm-i şeref-baḫşuñı şād-āb-sitān

61 Yā meger ġonce-i cānumı idem dest-āvīz
Tā ser-i vaṣfuña lāyıḳ ola ey derd-i cinān

62 Ġarażum ẕerre-i iksīr-i derüñdür yoḫsa
Ben ne ḫākem seni medḥ eyleyem ey gevher-i kān

63 Ḫ˘āb gelmez göze kim ide cemālüñ meşhūd
Şāhid-i ẕikrüñ olur her gice dilde mihmān

64 Rūz u şeb sübḥa-i ẕikr-i şeref-i evṣāfuñ
Olmamışdur daḫı fersūde-i dest-i benān[1026]

65 Vaṣfuñı böyle mi eylerdi zebānum taḳrīr
Olmasam zehr-i ġam-ı dehr-ile āġaşte-dehān

66 İremez bādiye-i vaṣfuña ḥaḳ üzre yine
Raḫş-ı ṭabʿa ne ḳadar eylesem irḫā-yı ʿinān

67 Benem ol ʿāşıḳ-ı āvāre-i deşt-i ḥayret
Benem ol muʿtekif-i ʿāciz-i dārü'l-ʿişyān

68 Sübḥa-i ṭāʿat-ı ẕikrüm ser-i zünnār-ı ṣanem
Tār u pūd-ı ʿamelüm zülf-i girih-gīr-i bütān

69 Ceẕbe-i silk-i[1027] ḥaḳīḳat nice çeksün beni kim
Bend-i zencīr-i mecāzīde gönül ser-gerdān

70 Her seḥer dīdeme hengām-ı ṭulūʿ-i ḫūrşīd
Görinür bāde-i gül-fām-ile cām-ı raḫşān

71 Kūh-ken-i menḳabeyem kim ḫaber-i yeʾs-i dürūġ
Oldı şehnāz-ı güşāyende-i farḳ-ı hicrān

72 Böyle ḳalursa eger başda hevā-yı ġam-ı ʿaşḳ
Āşiyān eyleye Mecnūn gibi anda murġān

73 Gitmeye rişte-i dilden girih-i ʿuḳde-i ġam
Nice yıl ʿaksine dönse felek-i ser-gerdān

74 Dilerin yerlere geçsün bu kühen-kāḫ-ı felek
Çünki erbāb-ı dilüñ ḫāṭırın eyler vīrān

75 Āh kim eyledi dihḳān-ı sipihr-i ẓālim
Kişt-zār-ı emelüm şūre-sitān-ı ḥirmān[1028]

76 Raḥm ḳıl Yārī-i nā-kām-ı cihāna demidür
Ḳoma maḥrūm anı ey pādişeh-i sidre-mekān

77 Demidür ṣıdḳ-ı ḫulūṣ-ile niyāz eyleyelüm
Tā ḳabūl ide anı ḥażret-i Ḫallāḳ-ı cihān

1026 63 ve 64. beyitler der-kenarda yazılmıştır.
1027 feyż-i
1028 ḥirmān: ḫirmān

78 Āb-ı rūyına anuñ ʿafv ide tā cürmimüzi
Midḥat-i vaṣfı ola hem sebeb-i istiḥsān

79 Tā ki envār-ı Ḫudā-dādī-i feyyāż-ı ezel
Nūr-ı vaṣf-ile derūnum ide dāyim raḫşān

80 Dilerin tā ki yüzi ṣuyına ol sulṭānuñ
Çekile nāme-i aʿmālüme ḫaṭṭ-ı ġufrān

K 25*

BERĀY-I ḤAŻRET-İ DĀĠĪ ʿALEYHİ'R-RAḤMETÜ'L-BĀRĪ

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

1 Ḥabbeẕā cāy-ı feraḥ-baḫş-ı meserret-ābād
Ki ola cilve-geh-i ḳuṭb-ı cihān-ı irşād

2 Bārekallāh zihī ḳaṣr-ı felek-hem-sāye
Levḥaş-Allāh zihī türbe-i ḥikmet-bünyād

3 Nice türbe ḥaremi reşk-i ḥarīm-i cennet
Nice türbe ki odur bār-geh-i sebʿ-i şidād

4 Nedür ol ḳaṣr-ı Ḫavernaḳ[1029] ḥarem-i gülşende
Naḳş-ı pür-nūrı virür ādeme tefrīḥ-i fuʾād

5 Var mıdur devḥa-i cennetde nümāyān olmış
Böyle bir ḳaṣr-ı zer-endūde-i pīrūze-sevād

6 Beyt-i maʿmūr-ı muʿallā gibi ferḫunde-revāḳ
Kaʿbe-i rūy-ı zemīn gibi mükerrem bünyād[1030]

7 Miṯl ü mānendi bulınmazsa n'ola dünyāda
Mā-ṣadaḳ vaṣfına naṣṣ-ı İrem-i Ẕāt-ı ʿİmād

8 Ḥarem-i bāġı dil-efrūz u hevāsı dil-keş
Açılur feyż-i nesīm-ile derūn-ı nā-şād

9 Şemme-i ḳaṣrına taḥsīn ider üstād-ı ezel
Reşk ider ṣanʿat-ı naḳḳāşına kilk-i Bihzād

10 Gülleri reng-i[1031] rubāyende-i rūy-ı ḫūrşīd
Sünbüli nāfe-sitānende-i gīsū-yı zebād

---

* **K 25**: 36ᵇ-37ᵇ.

1029 Ḫavernaḳ: Ḥavernaḳ

1030 mükerrem īcād

1031 tāb-ı

11 Ḫastegān[1032] varsa bulur şevḳ-ı ḥayāt-ı cāvīd
Bestegān varsa olur ḳayd elümden āzād

12 Ferş-i dergāhına şeh-per-i melāyik cārūb
Ḫayme-i rifʿatine encüm-i gerdūn evtād

13 Nedür ol ḥavż-ı müselsel o ruḫām-ı pür-tāb
Nedür ol mermer-i berrāḳ o elmās-ı nijād

14 Reşk ider ābına fevvāre-i ʿayn-ı tesnīm
Cān virür ḳaṭresine āb-ı ḥayāt eylese yād

15 Nūş iden ḳaṭresini āb-ı ḥayātı n'eyler
Var mıdur āb-ı ḥayātuñ bu ḳadar leẕẕet ü dād

16 ʿAks-i nūrı içine düşse eger ḫūrşīdüñ
Ṣanki āyīnede tābende olur naḳş-ı murād

17 Lūleler her birisi reşḥa-çekān-ı tevḥīd
Sübḥa-i lü'lü-yi maʿnādur oḳurlar evrād[1033]

18 Ḥavżı[1034] gūyā ki nümūdār-ı ḥıyāż-ı kevṯer
Gülşeni gülşen-i cennet gibi ezhārı güşād

19 Evc-i ḥavż her biri ābiş-ḫor-ı gülzār-ı İrem
Sāye ṣalmış aña evc naḫl-i sipeh-dār-endād

20 Nesr-i ṭāyir ile murġ-ı ḥaremi hem-pervāz
Bülbül-i zehre ile fehd-i felekde hem-zād

21 Deşt ü kühsārı ṭutar ṣīt ü ṣadā-yı bülbül
Giceler ṣubḥa dek eyler naġamāt u feryād

22 Āh-ı bülbülleri var ṣāḥib-i ẕikr ü tevḥīd
Rūz u şeb ṣubḥa-güẕārān-ı ḫavāṣṣ-ı evrād

23 Vaḳt-i temcīdde āġāz-ı nevā eylerler
Biñ mü'eẕẕinleri var biri güzīn-i efrād

24 Ḳuṭb-ı gerdūn maḥal-i merkez-i pergār-ı ezel
Ḳıble-i mülk ü milel bedreḳa-i rāh-ı sedād

25 ʿArş-temkīn [ü] felek-mertebe gerdūn-serīr
Mürşid-i mesned-i dīn dāver-i pākīze-nihād

26 Ḥikem-endāz-ı kemālāt-ı ṭarīḳ-ı nebevī
ʿİlim-efrāz-ı kerāmāt u bülend-istiʿdād

1032 Ḫaste: Ḥaste
1033 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
1034 Ḥavż: Ḫavż

27 Ḥāris-i milket-i dīn kāşif-i esrār-ı yaḳīn
Maẓhar-ı ṣabr-ı kemāl-i kerem-i Rabb-i ʿibād

28 Yaʿnī ḳuṭb-ı felek-evreng Muḥammed Dāġī
Ser-i cünd-i nücebā server-i ḫayl-i evtād

29 Maḥrem-i sırr-ı dili ʿilm-i ledün sulṭānı
Cünd-i ervāḥ ise emrine muṭīʿ ü münḳād

30 Hem-ser olursa n'ola naḫl-i ḳad-i ṭūbāya
Cāy-nişīnde o ḥavżuñ[1035] iki naḫl-i şimşād

31 ʿİlim-efrāḫte-i naḫl-i sipeh-dār-ender
Ḥavza-i ḥavż-ı laṭīfinde o şāḫ-ı şimşād

32 Perveriş-yāfte-i ḫıdmet-i dergāhuñdur
Pīş-i pīrāmen-i ḳabrinde o serd-i āzād

33 Ġarḳ-ı envār-ı tecellī idi ol şems-i münīr
İnkişāf eyler idi ẕātına envār-ı reşād

34 Ḫāne-berdūşsuñ ammā ki şeh-i ʿālemsin
Cāy-ı temkīnüñ olan kūh-ı dili ʿadn-ābād[1036]

35 Nükte-i ẕātını fehm eyleyemez ʿaḳl-ı ḥakīm
Rütbe-i ḳadrini idrāk idemez ʿaḳl-ı müfād

36 Rūyimāl etse eger ḫāk-i reh-i dergehine
Olur elbette esīrān-ı melālet āzād

37 Elli yıl kūh-ı ḳanāʿatde ʿibādet ḳılmış
Dāmen-i vaḥdete çekmiş ḳademi ṣaʿy ü cihād

38 Elli yıl çille-keş-i kūh-ı ʿibādet olmış
Bir dıraḫtuñ idinüp sāyesini emn-ābād

39 Ol dıraḫt aña nihān-ḫāne-i vaḥdet olmış
Rūz u şeb ṣavm u ʿibādātı idüp pīş-i nihād[1037]

40 İtmemiş kimseyi vāḳıf dil-i āgāhından
Virmedi hīç der-i gencīne-i esrāra güşād

41 Ḥarem-i pākini her sāl ziyāret eyler
Rubʿ-ı meskūnda olan zümre-i aḥbāb-ı vedād

1035 ḥavż: ḫavż
1036 30-34. beyitler der-kenarda yazılmıştır.
1037 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

42 Rūz u şeb tekyenüñ āmed-şüde-i mihmānı
Olmada muġtenem-i māyide-i zād u zevād

43 Ṣarf-ı yek-rūzesine belki kifāyet itmez
Naḳd-i gencīne-i Ḳārūn u Ferīdūn u Ḳubād

44 Ṣıġmaya şuʿle-i ḫurşīd gibi dünyāya[1038]
Encüm-i nūr-ı kerāmātını etsem taʿdād

45 İnşāʾallāh kerāmātını ol sulṭānuñ
İdeyin ṣafḥa-i taḳrīre ser-ā-pā inşād

46 Ḫāmem āyīne-i vaṣfına muḳābil olsa
Berḳ urur nūr-ı siyeh gibi devāt içre midād

47 Ḳuṭb-ı gerdūn-ı nużerā kūh-ı ḳanāʿat içre
Eylemiş ẕātuñı Ḥaḳ bedreḳa-i nehc-i sedād

48 Bir sebiz-bergi ḥużūruñda idüp dest-āvīz
Bir iki beyt ile aḥvālümi ḳıldum īrād

49 Herkes aldı kerem eṣnāf-ı kef-i luṭfuñdan
Bende ḥāṣā ki ḳalam zār [u] melūl [ü] nā-şād

50 Eşheb-i himmetüñ olsun baña hem-pā her dem
Tā olam temşiyet-i rāh-ı sülūke muʿtād

51 Luṭf idüp şiʿrimi maʿẕūr ṭut ey merd-i güzīn
İtdi zehr-āb-ı melālet beni efsürde-fuʾād

52 Ṣadef-i ṭabʿını her zāyir ider pür-lüʾlüʾ
Beni de eyleme dil-teşne-i nīsān-ı murād

53 Yārī-i dil-şüdeye himmetüñ erzān eyle
Eyle her kār-ı ʿasīrinde aña istimdād

K 26*
DER-SİTĀYİŞ-GERĪ-İ ḤAŻRET-İ ŞEYḪÜLİSLÁM

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Zihī ṭalīʿa-ı ilhām-ı feyż-i Mevlāyī
Sürūd-ı müjdesi ṭoldurdı ṣaḥn-ı dünyāyı

2 Ḫoşā ki devr-i tevāfuḳ-ṭırāz-ı ḳuṭb-ı emel
Murādum üstine döndürdi çarḫ-ı mīnāyı

1038 eflāke

* **K 26**: 38ᵃ-39ᵇ.

3 Nedür bu baḫt-ı saʿīd ü bu yāver-i ümmīd
Nedür bu şevḳ-ı cedīd ü meserret-ārāyī

4 Nedür bu mevhibe-i luṭf-ı hādī-i ezelī
Ne mümkin eylememek şükr-i luṭf-ı mevlāyı

5 Nedür bu ʿayş-ı nev-āyīn-i bezm-i Cemşīdī
Nedür bu māye-i şādī bu ẕevḳ-pīrāyī

6 Nedür bu devr-i müsāʿid nedür bu emn ü emān
Nedür bu şevḳ-ı tereffüh bu nüzhet-efzāyī

7 Ḥased o rind-i Cem-āyīn bezm-i ʿirfāna
O deñlü nūş ide farżā ki cām-ı ṣahbāyı

8 Ṭaşup o demde mesāmmāt-ı nāvedānından
Pür eyleye reh-i fevvāre-i süveydāyı

9 ʿAceb mi lemʿa-ı ḥikmetle rūşen olsa cihān
Ṭonatdı şemʿ-i hidāyet sipihr-i vālāyı

10 Bulursa şimdi bulur ḫalḳ-ı inşirāḥ-ı fuʾād
Görürse şimdi görür çarḫ-ı gerdiş-i reʾyi

11 Görindi āyīne-i ṭāliʿ ümde rūy-ı emel
ʿAceb mi ṭūṭī-i dil olsa şimdi gūyāyī

12 Ki vaṣf-ı fāżıl-ı devrāna eyleyüp āġāz
Riyāż-ı midḥatine ide naġme-ārāyī

13 O Ḫıżr-ı[1039] muʿcize-gū ḳıldı feyż-i enfāsı
Cihāna[1040] nāṭıḳa-baḫş-ı dem-i Mesīḥā'yı

14 O Bermekī-şiyem ü Aşmaʿī-nihād-ı müdām
Unutdurur keremi resm-i Ḥātem-i[1041] Ṭāy'ı

15 O mefḫar-i fuḍalāʾ midḥatinde kilk-i ḳażāʾ
Yazar bu kevne ṣenā ṣafḥasına inşāyı

16 Ḫuceste[1042]-ẕāt-ı himem dāver-i sütūde-şiyem
Sipihr-i cūd-ı kerem ʿarş-ı ḳadr-i vālāyī

1039 Ḫıżr: Ḥıżr
1040 Cihānda
1041 Ḥātem: Ḫātem
1042 Ḫuceste-Ḥuceste

17 Cüneyd-i devr-i zamān Bū Ḥanīfe-i[1043] devrān
Nesaḳ-ṭırāz-ı beyān faḫr-i ṣadr-ı dānāyī

18 Girih-küşā-yı ḥikem ḥākim-i ʿale'l-ıṭlāḳ
Şeref-fezā-yı himem mesned-i muʿallāyī

19 Edīb-i maḥkeme-pīrā-yı meclis-i nebevī
Ḫıdīv-i memleket-ārā-yı kār-ı fermāyī

20 Cenāb-ı ḳuṭb-ı felek-pāye münḳī-i devrān
Niẓām-ı ḥāle çevirdi sipihr-i vālāyı

21 Yegāne memleket-ārā-yı mülk-i maʿnā kim
Müsellem oldı bu vādīde aña yektāyī

22 Sipihr-mertebe kim āfitāb-ı iḳbāli
İḥāṭa eylemede āsumān u ġabrāyı

23 Benān-ı kilki ki reşk-āver-i ʿuṭāriddür
Sipihre gösterür iʿcāz-ı dest-i beyżāyı

24 Şihāb-ı ṣavleti kim şeb-revān-ı ʿālemdür
Dü-nīm iderdi ṭoḳınsa cebīn-i cevzāyı

25 O ʿarş-mesned-i himmet nesīm-i luṭfundan
İrüşse reşḥa-i nīsān-ı ḥikmet-i reʾyi

26 Nücūmı şebnem ü gül ide māh-ı tābānı
Çemensitān ide ṣaḥn-ı sipihr-i ḫaḍrāyı[1044]

27 Ḳıyām-ı bezmine ruḫṣat bulaydı çekmez idi
Müdām-ı püşt-i felek inḥinā-yı[1045] aʿżāyı

28 Alaydı ẕerre eger tāb-ı pertev-i keffin
Ṭutardı şaʿşaʿası mihr-i ʿālem-ārāyı

29 Hemīşe itmededür feyż-i rūḥ-ı enfāsı
Beyān-ı muʿcize-i nükte-i Mesīḥā'yı

30 Şükūh-ı baḫtı cüvān pīr-i reʾyi kām-resān
ʿAceb mi eylese ḫandān pīr ü bernāyı

31 Cenāb-ı mevci olur sübḥa-i dür-i şehvār
Getürse feyż-i kef-i ebri cūşa deryāyı

32 Şemīm-i ḫulḳın iletse eger nesīm-i ṣabā
Ṭutardı nükhet-i müşg āhuvān-ı ṣaḥrāyı

1043 Ḥanīfe: Ḫanīfe
1044 ḫadrā: ḥadrā
1045 inḥinā: inḫinā

33 Göreydi şāhid-i baḫtını Ḳays çekmez idi
Melāmet-i ġam u sevdā-yı ʿaşḳ-ı Leylā'yı

34 Sipihr-mertebe ṣadrā ḫıdīv-i Cem-ḳadrā
Ḳul itdi cevdet-i ṭabʿuñ o deñlü dünyāyı

35 Ki ṣubḥ olınca çekerler devām ḳadrüñ içün
Müsebbihān-ı felek sübḥa-i s̱üreyyāyı

36 Sen ol edīb-i cihānsın ki böyle vaṣf eyler
Dem-i maḥāsin-i faẓluñ zebān-ı gūyāyı

37 Güzīde-ṭabʿ-ı ferīd ü ḫudāygān-ı vaḥīd
Edīb-i mekteb-i endīşe ḫusrev-inşāyī

38 Sen ol muʿallim-i menşūr-ı ʿilm ü[1046] ḥikmetsin
Bulur selīḳa-i pāküñ fünūn-ı şettāyı

39 O Bermekiyy-i ʿaṭāsın ki feyż-i ebr-i kefüñ
Keremle pür-dür ider dāmen-i temennāyı

40 ʿAceb mi gül gibi devrüñde ḫalḳ şād olsa
Bahār-ı maʿdeletüñ gülşen itdi dünyāyı

41 Elüñde ḫāme-i muʿciz-nüvīs-i taḥrīrüñ
Cihāna gösterür iʿcāz-ı dest-i beyżāyı

42 Unutdı resm-i cefāyı felek zamānuñda
Maʿārif ehli ile itmez oldı ġavġāyı

43 Velī benümle muṣāfāt itmedi gitdi
Ne çāre n'eyleyeyin çarḫ-ı dūn-i ednāyı

44 Cihānı ġonce-i ebkem gibi ider ḫāmūş
Eger küşāde idersem dehān-ı şekvāyı

45 Çeh-i belāya atardum vücūdumı ammā
Ḳomaz ḥużūra felek anda dāḫı şuʿarāyı

46 Dilüm ḥadīḳa-i Baṭḥāʾ-yı dehr iken benden
Felek yine ṣaḳınur ẕerre deñlü ḫurmāyı

47 Ben ol ġarīb-i cihānam ki görmedüm gitdi
Bu deñlü çekmiş iken cevr ü ḳahr-ı dünyāyı

48 Ne dest-yārī-i teʾyīd-i devlet-i iḳbāl
Ne ḫōd māʿide-i dehr ü baḫt-ı hercāyī

49 Ben ol peleng-i belāyam kim eylerin her şeb
Seḥāb-ı āhum-ile ceng-i şūr u ġavġāyı

1046 raḳḳ-ı

50 Benem o dürr-i yetīm-i sevāḥil-i ġurbet
Gözüm yaşı n'ola cūş itdürürse deryāyı

51 Çeh-i melālete düşsem ʿaceb mi Yūsuf-vār
Şeb-i ümīd-i siyeh necm-i baḫt-ı hercāyī

52 Ḫam itdi ḳāmetümi bār-ı ġayret-i aḳrān
Ne çāre n'eyleyeyin ṭāliʿ-i girān-pāyı

53 Melek-ḫıṣāl bu kevne ider midüm tavṣīf
Açaydı ġonce-i luṭfuñ derūn-ı şeydāyı

54 Ne çāre kesb-i hüner iltifāt-i tām ister
Ki tā ziyād ide nikāt-ı [nazm-ı] maʿnāyı

55 Kerem degül mi bu dehrüñ ṣaḥīfesi üzre
Hemīşe zinde ḳılan rūḥ-ı Ḥātem-i[1047] Ṭāy'ı

56 Keremdür añdıran el'ān bu bezm-i fānīde
Piyāle-i Cem'i iklīl-i taḫt[1048] -ı Dārā'yı

57 Ġaraż ḳapuñda hemān ʿabd-i kemterīnüñ olup
Olınca ḫıdmet-i vaṣfuñd'idem hüner-zāyı

58 Ümīdüm ol ki bu naẓm-ı cevāhir āşārum
İde mecālis-i luṭfuñda zīver-ārāyı

59 Ḳoma ayaḳda benüm gibi bārī eşʿārum
El üzre ṭut bu dür-i naẓm-ı pāk-i ġarrāyı

60 Yeter bu mertebe ıṭnāb-ı ḳāl ey Yārī
Duʿāya başla Ḫudā'dan idüp temennāyı

61 Niteki mekremet-i hādī-i ezel dāyim
Pür ide luṭf-ı ʿamīm-ile ḳalb-i dünyāyı

62 Vücūd-ı pāküñ olup ṣıḥḥat ü ṣafāda müdām
Cihānda çekmeyesin hīç gezend-i ferdāyı

K 27*

BERĀY-I ṢADR-I GÜZĪN-İ CİHĀN EBŪ'L-FAŻL-EST

. . — — / . . — — / . . — — / . . —

1 Ḥabbeẕā devr-i dil-ārā-yı meserret-temhīd
ʿĀleme virdi yine şevḳ-ı neşāṭ-ı cāvīd

1047 Ḥātem: Ḫātem
1048 taḫt: taḥt
* **K 27**: 40[b]-41[b].

2 Bārekallāh zihī devr-i hümāyūn-iḳbāl
Levḥaş-Allāh zihī mevhibe-i Rabb-i Mecīd

3 Bu ḳadar ancaḳ olur kevkeb-i saʿd-i ṭāliʿ
Minnet Allāh'a zihī kevkebe-i baḫt-ı saʿīd

4 Ey hoşā vefḳ-ı murād üzre felek devr itdi
Buldı eyyām-ı zamāne eşer-i revnaḳ-ı ʿīd

5 Tāzelendi reviş-i devr-i kühen-sāl yine
İtdi aḥkāmını taḳvīm-i ʿadālet tecdīd

6 Ol ḳadar döndi felek ḳāʿide-i baḫt üzre
Eyledi ʿahd-i vifāḳı aramızda temhīd

7 Ol ḳadar şūre-sitān idi çemenzār-ı emel
İtdi şād-āb anı ebr-i reşeḥāt-ı cāvīd[1049]

8 Rūşen oldı dil-i ḫūrşīd-i cihān-tāb gibi
Nice biñ perde-i ḥayret çekilen çeşm-i ümīd

9 Böyle bir devr-i dil-ārā-yı müsāʿidde tamām
ʿĀleme itdi tevāfuḳ o ḳadar baḫt-ı saʿīd

10 Ḳalmadı hīç girih-i ʿuḳde-i mā-lā-yenḥal
Oldı ḥal rişte-i ḥikmetdeki bend ü taʿḳīd

11 Demidür ḫāriḳ-ı ʿāde gele bu devre bahār
Gerçi kim faṣl-ı ḫazānda[1050] seçilür zerd ü sefīd

12 Şimdiden ṣoñra çemenzār-ı süḫanda[1051] olsun
Her ḳalem naḫl-i berūmend-i riyāż-ı cāvīd

13 Demidür ehl-i dilüñ şekl-i süṭūr-ı naẓmı
Olsa ger şāne-i merġūle-i zülf-i nāhīd

14 Demidür kilk-i siyeh-kārī-i Mānī-i ḫayāl
Eyleye māşıṭa-i ṣafḥa-ṭırāz-ı tesvīd

15 Demidür ola şüküfte-gül ü gülzār-ı emel
Demidür ola ber-āverde-nihāl-i ümmīd

16 Böyle bir mevsim-i ferḫunde-eşerde ādem
Niçün almaz eline gül gibi cām-ı Cemşīd

1049 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
1050 ḫazān: ḥazān
1051 keremde

17 Eşer-i feyż-i ṭarāvetle cihān bāġ-ı İrem
Müjde-i yümn-i saʿādetle zamān revnaḳ-ı ʿīd

18 Böyle bir devr-i meserretde süḫan-sencānuñ
Bulur endīşesi sermāye-i ʿirfān-ı müfīd

19 Bu ḳadar ḥüsn-i tedārük nice bulurdı cihān
Olmasa meşveret-i reʾy-i Ḫudāvend-i ferīd

20 O hüner-mend-i kirām-ı güherüñ kilk-i ḳażāʾ
Vaṣfını böyle ider ṣafḥa-i ʿarşa tesvīd

21 Revnaḳ-efrūz-ı ṭarab-ḫāne-i edyān u milel
Dāniş-āmūz-ı kütüb-ḫāne-i fażl u tefrīd

22 Feylesōf-ı süḫan-ārā-yı debistān-ı ʿulūm
Nāṣıḥü'd-devle edīb-i hüner-endūz-ı reşīd

23 Bū ʿAlī reʾy ü Felāṭūn dem ü Risto ḥikmet
……[1052]

24 Kār-fermā-yı mühimmāt-ı umūr-ı ʿālim
Rāst-girdār-ı nigū-kār-ı serīr-i teʾbīd

25 Kām-kār-ı ʿulemā yaʿnī Ebu'l-Fażl k'olur
ʿAḳl-ı kül medrese-i fażl-ı kemālinde muʿīd

26 Nāfiẓü'l-ḥükm-i ʿadālet kim olur hem-vāre
Ḥükm ü ʿadli ile bünyān-ı şerīʿat teʾyīd

27 Mesned-ārā-yı fażīlet ki ser-i kilki olur
Der-i gencīne-i esrār-ı maʿānīye kilīd

28 Keşf olur ṭabʿına bir demde nigāh etse eger
Levḥ-i maḥfūẓda[1053] āyīne-i envār-ı Mecīd[1054]

29 Nüktesi nüsḫa-i dībāce-i dīvān-ı ezel
Ḫāmesi lūle-i ser-çeşme-i ʿayn-ı cāvīd

30 Dili gencīne-i ilhām-ı Ḫudāvend-i ḥakīm
Ṭabʿı deryā-yı fażīlet süḫanı mervārīd

31 Ḳalemi reşḥa[1055]-ṭırāzende-i gülzār-ı ʿulūm[1056]
Süḫanı ʿuḳde-güşāyende-i ser-i temcīd[1057]

1052 Bu mısra boş bırakılmıştır.
1053 maḥfūẓ: maḫfūẓ
1054 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
1055 naġme
1056 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
1057 Süḫanı dürr-i girān-māye-i genc-i dāniş/Ḳalemi serv-i felek-sāye-i bāġ-ı tefrīd

32 Dergeh-i ʿadli penāh-ı ser-i ḫayl-i ʿulemāʾ
Meşʿal-i luṭfı żiyāʾ-baḫş-ı ṭarīḳ-ı tevḥīd

33 Nefḥa-i ḫulḳı ile ġāliye sāyende nesīm
Reşḥa-i cūdı ile tāze çemenzār-ı ümīd

34 Ḥükmi ger nehy-i fesād eylese aʿdāya olur
Girih-i silsile-i ḳahr u cezāʾ *ḥabl-i verīd*

35 Müstenīr olsa eger āyīne-i ṭabʿından
Neyyir-efrūz ola her ẕerre miṡāl-i ḫūrşīd

36 Ṣadr-ı ʿālī-naẓarā fāżıl-ı rūşen-güherā
Ey ḫudāvend-i yegāne süḫan-ārā-yı vaḥīd

37 Sensin ol nādire-pīrā-yı maʿānī kim olur
Her sözüñ silk-i güher-rīz-i biḥār-ı tevḥīd

38 Eylemiş ṣadr-ı ʿadāletde vücūd-ı pāküñ
Ḳuvvet ü ḳudret-i tevfīḳ-ı ilāhī teʾbīd

39 Kime kim rehber ola bedreḳa-i iḥsānuñ
Yolına şemʿ-i hidāyet olur elbette bedīr

40 Pür olur nükhet-i gül-berg ile gülzār-ı emel
Nefḥa-i bād-ı bahār-ı keremüñ olsa vezīr[1058]

41 Baña da rehber olursa n'ola luṭfuñ zīrā
Ḳalmışam ẓulmet-i ālāmda meʾyūs-ı medīd

42 Mū-şikāfā n'ola ḥall eyler-iseñ lāyıḳdur
Buldı ser-rişte-i emniyye-i kārum taʿḳīd

43 Yüz ṭutarsa baña āyīne-i luṭf u keremüñ
Gülerek çehre-i maḳṣūdum olur anda bedīd

44 Olur iḥsān-ile insān ʿ*abīdü'l-iḥsān*[1059]
Südde ḳıl bende-i dergāhuñı tebʿīd[1060]

1058 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

1059 Arapça veciz bir söz/atasözü olup cümlenin aslı "el-İnsânü abîdü'l-ihsân"dır. "İnsan ihsânın kuludur" mânâsındadır ve Hz. Ali'ye isnat edilmektedir. bk. Mehmet Yılmaz, *Kültürümüzde Arapça ve Farsça Asıllı Vecizeler Sözlüğü*, Sütun Yayınları, İstanbul 2008, c. 1, s. 401; Mehmet Yılmaz, *Dört Halifeden Vecizeler Sözlüğü*, Şûle Yayınları, 2003, s. 201; Numan Yazıcı, *Arapça-Türkçe/Türkçe-Arapça Atasözleri ve Deyimler*, Rağbet Yayınları, İstanbul 2003, s. 286.

1060 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

45 Meclis-i ḫāṣṣ u laṭīfüñde çerāġ eyle beni
Tā idem ḥaşre degin şuʿle-i medḥüñ teʾyīd

46 Ḳoma maḥrūm beni luṭf u ʿaṭā demleridür
Raḥm ḳıl ḥālüme ey cūd u mekārimde ferīd

47 Elüñ aç ṭurma duʿā demleridür ey Yārī
Eyle der-ḫ͡āste-i mevhibete Rabb-i Mecīd

48 Tā ki devr ide felek ḳāʿide-i kām üzre
İde günden güne hem ʿahd-i vifāḳı tecdīd

49 Ṣadr-ı ʿizzetde vücūduñ ola dāyim maḥmūd
Devlet ü rifʿatüñe eyleye Bārī teʾbīd

50 Baḫ͡t u iḳbāl mülāzım ẓafer-i kām nedīm
ʿÖmr ü devlet mütezāyid şeref-i baḫ͡t mezīd

K 28*
BERĀY-I MAḤMİDET-ĀRĀ-YI FĀŻIL-I DEVRĀN

. . — — / . . — — / . . — — / . . —

1 Bārekallāh zihī luṭf-ı Ḫ͡udāvend-i Kerīm
Oldı dünyā yine reşk-āver-i firdevs ü naʿīm

2 Çarḫ͡ı encümle yine gülşen-i ezhār itdi
Reşḥa-i feyż-i nem-i ḥikmet-i dādār-ı ḳadīm

3 Dem-i ʿĪsā'dan ider daʿvā-i ezhār-ı çemen
Bāġa uġradı meger ḳāfile-i bād-ı nesīm

4 Kāse-i gül zer-ile oldı yine māl-ā-māl
Kīsesin şebnem ile ġonceler itdi pür-sīm

5 Demidür bāġda ola zemzeme-i nūş-ā-nūş
Demidür murġ-ı çemen ide ṣalā-yı taʿmīm

6 Demidür lāle-i gülşen eline cāmın alup
Bezm-i gül-ġonceleri eyleye ḫ͡andān u besīm

7 Demidür çāk-i girībān ide her ġonce yine
Demidür olsa şüküfte gül-i gülzār-ı naʿīm

8 Nice eyyām bula mertebe-i rūz-ı efzūn
Nice nā-kām ola verzīde-i elṭāf-ı ʿamīm

---

* **K 28**: 41ᵇ-43ᵇ.

9 Nice diller ola ḳandīl-i ṭarab-ḫāne-i Cem
Şuʿle-i nūrın ide mesned-i māha taḳdīm

10 Nice ʿāşıḳ ola şāyeste-i elṭāf-ı nigāh
Nice maʿşūḳ ide ġamze-i ḫūn-rīzi ḥalīm

11 Nice diller ola perdāḫte-i bezm-i sürūr
Nice ecsām ola endāḫte-i renc-i saḳīm

12 Getür ey sāḳī-i ḥūrā-yı ṭarab-gāh-ı cinān
Ol şarābı ki virür neşvesi keyf-i tesnīm

13 Nice mi bir ḳadeḥin als'ele bir rind-i cihān
Her cinānı virür ārāyiş-i tāc u dīhīm

14 Nice mi oñdurur ʿuşşāḳa leb-i cānānı
Nice mi cāmı ider mühr-i Süleymān'ı ẕemīm

15 Nice mi bāriḳa-i pertev-i laʿlīn cāmı
Pençe-i çarḫa şafaḳ-veş ura ṣad[1061] dāġ-ı elīm

16 O mey-i şaʿşaʿa-efrūzı getür kim eyler
Cürʿası çeşme-i ḫūrşīd-i cihān-tābı ḥamīm

17 Öyle mest eyledi ṣabā-yı maʿānī dilümi
Görinür sāġar-ı meh dīdeme bir ḥalḳa-i[1062] cīm

18 Başlayam vaṣfına ol ẕāt-ı kerīm inşānuñ
Reşk ide ṭabʿuma tā nükte-ṭırāzān-ı fehīm

19 O melek-ḫulḳ u felek-mertebe kim kilk-i ḳażāʾ
Vaṣfını böyle ider ṣafḥa-i ʿarşa terḳīm

20 Ṣaf-şikāf-ı fużalāʾ server-i ḫayl-i ʿulemāʾ
Mültecā-yı fuḳarā dādger-i heft-ıḳlīm

21 Pīr ü müctehidīn-i bedreḳa-i Kaʿbe-i dīn
Meşʿal-efrūz-ı reh-i ḳāfile-i şerʿ-i ḳavīm

22 Ḥikem-endāz-ı maḳālāt-ı fünūn-ı şettā
ʿİlim-efrāz-ı kemālāt-ı serīr-i tekrīm

23 Ḳāḍī-iʿasker-i şāhen-şeh-i ser-mesned-i Rūm
Ḳıble-i cāh u celālin felek eyler taʿẓīm

24 Ṣadruma kevkebe kim şaʿşaʿa-ı nūrından
Neyyir-efrūz ola ḫūrşīd ile eflāk ü edīm

1061 bir
1062 ḥalḳa: ḫalḳa

25 Süḫanı ʿuḳde-güşāyende-i sırr-ı mübhem[1063]
Ḳalemi şemʿ-i dil-efrūz-ı şebistān-ı ḥarīm[1064]

26 Sözi lüʾlü-yi girān-māye-i iklīl-i hüner
Dili gencīne-i esrār-ı Ḫudāvend-i ḥakīm

27 O şeh-i memleket-i dāniş ü gerdūn-mesned
Etse dünyāya füyūżāt-ı ʿulūmın taḳsīm

28 Ne ḳadar kec-süḫan u aḥvel ü şeb-kūr olsa
Eyleye ḫayṭ-ı kemāle yine dürler tanẓīm

29 Feyż-i enfāsı ider mürde-i ṣad sāl-i ġama
Neşr-i iʿcāz-ı dem ü nefḫa-i[1065] ʿĪsā vü Kelīm

30 Ṭabʿı ol baḥr-i süḫandur ki ḫurūş itdükçe
Mevc-i devvārı olur sübḥa-i lüʾlü-yi naẓīm

31 Bād-ı nār-ı ġażabı olsa gülistāna vezān
Eyleye ġoncesini aḫker-i kānūn-ı caḥīm

32 Şerer-i ḳahrı güẕār etse eger kühsāra
Lālenüñ baġrın ide sūḫte-i dāg-ı elīm

33 Reşḥa-i feyż-i nem-i luṭfı ger olsa cārī
Dürr ü ṣahbā ola hem-reng-i ḥabāb-ı tesnīm

34 Nükhet-i ḫulḳını ḳaldursa ṣabā eflāke
Micmer-i çarḫı ide laḫlaḫa-fersā-yı şemīm

35 Çemen-i nāfe-güşāyende-i ḫulḳından olur
Bāġda ġāliye sāyende bahār ile nesīm

36 Bāb-ı iḳbāline ḫūrşīd-i felek zer-gülmīḫ
Ṭāḳ-ı iclāline eflāk kemer-beste-i sīm

37 Devr-i ʿadlinde fenā-yı felege baş egmez
Belki ʿarş-ile ider baḥṣ-i mübāhāt-ı ʿaẓīm

38 Emr ü tedbīrine vā-beste o deñlü eflāk
Bezme tertīb[1066] içün eylese fermān-ı ʿamīm

39 Bāde-i nāb şafaḳ sāġar-ı zerrīn ḫūrşīd
Çarḫ-ı heftem aña meclis melekūt ise nedīm

1063 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
1064 Ḳalemi nāṭıḳa-baḫşā-yı dehān-ı maʿnā/Süḫanı ʿuḳde-güşā-yı dil-i erbāb-ı fehīm
1065 nefḫa: nefḥa
1066 āġāz

40 Olamaz ẕāt-ı şerīfüñ gibi ʿaḳl-ı evvel
Vāḳıf-ı ʿilm-i ebed kāşif-i esrār-ı ʿalīm

41 Görse ḳānūn-ı şerīʿatde maḳām-ı[1067] ʿadlin
Tā felekden düşüre çengini nāhīd-i ʿaḳīm

42 Dāverā dād-gerā ʿādil-i ʿālī-naẓarā
Ey Ḫudāvend-i felek-ḳadr melek-ḫūy u bīm

43 Sensin ol mihr-i cihān-gīr-i kerem nūruñdan
Neyyir-efrūz ola her kūşede ẕevvāt-ı remīm

44 Sensin ol ṣaf-şiken-i ʿarṣa-i cünd-i fużalāʾ
Pençe-i reʾyüñe ṣunıldı zimām-ı taʿlīm

45 Yazayın ṣafḥa-i eflāke sevād-ı ʿadlüñ
Naḳş-kārān-ı melāyik ide aña teslīm

46 Olayın medḥüñ ile velvele-ārā-yı cihān
Reşk ide kevkebe-i ṭabʿuma erbāb-ı fehīm

47 Minnet Allāh'a ki virmiş baña feyyāż-ı ezel
Ṭarz-ı ẕebt-i ḳalem-i ʿuḳde-güşā-yı tefhīm

48 Süḫanum nāṭıḳa-ārā-yı debistān-ı hüner
Ḳalemüm māşıṭa-pīrāyī-i ressām-ı ʿadīm

49 Baḥr-i ṭabʿumda dür-i maʿnā nümāyān olsa
Naẓm ider rişte-i evṣāfuña her ʿaẓm-i remīm

50 Yaġsa nīsān-ı telāfī gözümüñ ṣāḥiline
Ṣadef-i dilde iderdüm nice dürler tanẓīm

51 Benem ol Rüstem-i heft-ḫ͒ān-ı ṭarīḳ-ı āşūb
Heft- eflāk-ile her şeb iderin ceng-i ʿaẓīm

52 Hīç bilmem ne durur kīnesi erbāb-ı dile
Āh uşanmaz mı cefādan ʿacabā çarḫ-ı leʾīm

53 Her zamān sūz-ı derūnum ile germ-ābe-ṣıfat
Külḫen-āsā ṣaların ʿāleme bir dūd-ı vaḫīm

54 Bulmadı naḳd-i revācı güher-i āmālüm
İtmede baḫt-ı siyāhum beni her gün terġīm

55 Bir nefes kām-revā olmaġı ümmīd etsem
Aña da vaʿde-i ṣad-sāle virür çarḫ-ı leʾīm[1068]

1067 nevā-yı
1068 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

56 Ḳoma maḥrūm beni luṭf u ʿaṭāʾ demleridür
Raḥm ḳıl ḥālüme ey dāver-i mülk-i tekrīm

57 Bir efendim var-iken sencileyin ʿālemde
Yā kimüñ varup olam sāye-i cāhında muḳīm

58 Söz tamām oldı yeter şekve-i baḫt ey Yārī
Eyle der-ḫ͡āste-i luṭf-ı Ḫudāvend-i ʿalīm

59 Nitekim maḳdem-i şāhen-şeh-i nev-rūz-ı bahār
İde dünyā yüzini çün İrem-i bāġ-ı naʿīm

60 Gevher-i ẕātı ola mahmidet-ārā-yı cihān
İftiḫār eylese anuñ ile tāc u dīhīm

61 Āsitānı ola tā ʿarş-ı ʿalādan aʿlā
Aṭlas-ı çarḫ ola dergehine ferş-i ḥarīm

K 29*

BERĀY-I ḤAŻRET-İ ĀN FĀŻIL-I RŪŞEN-GÜHER GOFTEM

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Şükür Ḫudā'ya irüp ʿavn u luṭf-ı rabbānī
Cihānı mühr-i ʿadāletle ḳıldı nūrānī

2 Ḫoşā muvāfaḳat-ı baḫt u ṭāliʿ-i fīrūz
Zihī müsāʿade-i devlet-i cihān-bānī

3 Hem itdi ʿālemi Vehhāb ismine maẓhar
Zihī mevāhib-i esmā-yı ẕāt-ı Raḥmānī

4 Bu demde hep edeb-āmūz-ı ḳudsiyān-ı felek
Şeb [ü] seḥer ola meşġūl-i sübḥa-gerdānī[1069]

5 Cihānı eyledi şāyeste-i feyyāże-i cūd[1070]
Zihī ʿaṭiyye-i eltāf-ı feyż-i sübḥānī

6 Penāh-gāh-ı emān oldı şeh-per-i iḳbāl
Cihān ġunūde-ser-i sāye-bān-ı raḥmānī

7 Bu demde eyledi nādīdegān-ı ümmīde
Felek müsāʿade baḫt-ı leʾīm-i iḥsānı

---

* **K 29**: 43[b]-45[a].

1069 3 ve 4. beyitler der-kenarda yazılmıştır.

1070 Bu mısrada vezin aksamaktadır.

8 Nesīm-i ʿadl-ile açıldı ġonce-i ḫāṭır
Nevāya geldi cihānuñ hezār destānı

9 Çemende itdi serīrini güsterānīde
Ṭonatdı şevket-ile şāh gül-i gülistānı

10 Ki tā ki devlet-ile eyleye anı teşrīf
O taḫt[1071]-gāh-ı ʿulūmuñ reʾīs ü sulṭānı

11 O tāc-baḫş-ı cihān dūdmān-ı ʿadlinde
Bütün zamāna ider iktisāb-ı sāmānı

12 O Bermekī-siyer ü Aşmaʿī-nihād-ı müdām
Cihāna ʿāṭıfet-i cūdı ḳıldı erzānī

13 O māh-ı bī-kelef-i neyyir-i sipihr-i şeref
Fürūġ-ı ʿadli açar ẓulmet-i şebistānı

14 Odur o memleket-ārā-yı fāżıl-ı devrān
Odur ḫulāṣa-i taḳdīr-i ṣunʿ-ı Yezdānī

15 Nesaḳ-ṭırāz-ı fażāyil süḫan-nüvāz-ı edīb
Yegāne maʿdelet-ārā-yı ṣadr-ı dīvānī

16 Şeh-i serīr-i fażīlet cenāb-ı ʿAbdullāh
Cihānda şimdi odur Bū Ḥanīfe-i[1072] ṯānī

17 Ḫuceste[1073]-kevkebe ʿālī-nijād kim oldur
Sipihr-i maʿdeletüñ āfitāb-ı raḫşānı

18 Müdeḳḳıḳ-ı fużalāʾ mū-şikāf-ı ehl-i süḫan
Bilür cevāhir-i ṭabʿ-ı daḳīḳa-sencānı

19 Zebān-ı nādire-perdāzı ḳufl-i genc-i emel
Beyān-ı nükte-ṭırāzı nümūn-ı sübḥānī

20 Derūnı perde-i taḳdīre rāz-dān-ı ḥarem
Żamīri maḥz en-i esrār-ı vaḥy-i sübḥānī[1074]

21 Nüfūẕ-ı ḥükmi keser ʿırḳ-ı cān-ı eşrārı
Düzer ʿimāret-i dünyāyı reʾy-i itḳānı

22 Ġubār-ı ʿālemi pür-müşg iderdi baḥr-i[1075] gül-āb
Nesīme laḫlaḫa-baḫş olsa būy-ı iḥsānı

1071 taḫt: taḥt
1072 Ḥanīfe: Ḫanīfe
1073 Ḫuceste-Ḥuceste
1074 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
1075 baḥr-i: baḥri

23 İderdi şūre-sitān-ı zemīni pür-şādāb
Kefinden irse eger feyż-i ebr-i nīsānı

24 Nevā-yı nāy gibi ādemi ider ḫāmūş
Kim etse meclis-i vaşfında ḫāme-cünbānı

25 Nesīm-i ḫulḳı vezān olsa sebze-zāra açar
Miṯāl-i ṭurre-i ḫūbān-ı sünbülistānı

26 O deñlü ḫalḳa çekilmiş simāṭ-ı inʿāmı
Felekde ḳurṣ-ı meh ü mihr anuñ iki nānı

27 Meẕāḳ-ı kevn ü mekānı iderdi şīrīn-kām
Simāṭ-baḫş-ı cihān olsa ḫ˘ān-ı iḥsānı

28 Bir elde mühr-i ʿadālet bir elde tīġ-ı hüner
Müsaḫḫar eylemede milket-i Süleymān'ı

29 Felek-şükūh kerīmā melek-şiyem ṣadrā
Eyā sipihr-i kemālüñ meh-i dıraḫşānı

30 Sen ol şehen-şeh-i kişver-güşā-yı ḥikmetsin
Ḳazıldı şöhretüñe sikke-i cihān-bānī

31 Sen ol firişte-ḫıṣāl [ü] melek-şiyemsin kim
Ḳul itdi cevdet ü cūd[uñ][1076] enām [u] insānı

32 Cihānda şükrüm odur ʿabd-i kemterīn itdi
Vücūd-ı cūd-ı şiʿāruñ bu ben ṯenā-ḫ˘ānı

33 Velīk ġonce-ṣıfat ḫār-ı ġamla dil-tengüm
Ne āl-yile açayın bilmezin dil ü cānı

34 Kime şikāyet idem baḫt-ı ser-girānumdan
Ki itdi cān u dil-i zāra cevr ü ʿudvānı

35 Ḫam itdi ḳāmetümi bār-ı hīzem-i ġayret
Ne çāre n'eyleyeyin ṭāliʿ-i girān-cānı

36 Keşākeş-i sitem-i kevkeb-i siyāhumdan
Kül itdi şuʿle-i āhum sipihr-i gerdānı

37 O deñlü āteş-i ġam dilde oldı pür-tef ü tāb
Eritdi sūz-ı derūnum ḥadīd-i sendānı

38 Ṣafāda mesned-i ʿizzetde cümle aḳrānum
Nişīmen itmedeyin bense ḫāk-i ḫiẕlānī

1076 -i ṭabʿuñ

39 Nice ḫalāṣ olayın dest-i çarḫ-ı ẓālimden
Hezār pāre ider ġonce-veş girībānı

40 Olaydı nīrū-yı bāzū-yı ruḫṣatı elde
Yıḳardı üstüme bulsa bu heft-eyvānı

41 Benüm içün dimiş ʿÖrfī cefā-yı gerdişden
Bu beyt-i şekve-ṭırāz u melālet-ʿunvānı

42 Ne-mī-vezed zi-cihān bād ber-dilem hergiz
Ki zülf şāhid-i nuṭḳem kuned perīşānī[1077]

43 Düşürdi baḫt-ı siyāhum reh-i ẓalāma beni
Fürūġ-ı kevkeb-i iḥsānuñ it nigehbānı

44 Be-naḳd-i dīde-i ġurbet-keşān-ı müflis ü ʿūr
Be-faḳr u fāḳa-i endūh-ı teng-destānī

45 Be-zaḫm-ı ḫār-ı muġaylān-ı sīne-i ʿuşşāḳ
Be-çāk çāk-i girībān-ı dil-figārānī

46 Be-fikr-i leyle-i miḥnet-keşān-ı dūr u dirāz
Be-yeʾs-i ḥayret ü efkār-ı nā-murādānī

47 Be-şūre-baḫtī-i sīr-āb-ı ġonce-i āmāl
Be-naġme-sār-ı dil-i ʿandelīb-i nālānī

48 Be-ṭanz-kārī-i ṭāliʿ be-ʿişve-kārī-i baḫt
Be-dād-ı kevkeb-i tārīk-i şuʿle-pinhānī

49 Be-jerfī-i yem ü dürr-i şigerf-bīn[1078]-i necāt
Be-mevc-ḫīz[1079]-i kef-i eşk-i çeşm-i ʿummānī

50 Elüm alup ḳoma ḳaldur reh-i melāletden
Bu ḫākisār u ser-efkende zār u ḥayrānı

51 ʿAle'l-ḫuṣūṣ ola dil-figār-ı pister-i ġam
Nigāh-ı şefḳat ile gözle nā-devāyānī

52 Benem o dürr-i yetīm-i fütāde-pāy-ı naẓar
Gözüm yaşı n'ola cūş itdürürse ʿummānı

53 Degül nücūm-ı sipihr kebūda zeyn itdi
Duḫān-ı āteş-i āhum şerāre-i cānı

1077 Örfî'ye âit bu beyt için bk. Örfî Muhammed Zeyneddîn Alî Şîrâzî, *Dîvân*, Milli Kütüphâne, Ankara İl Halk Kütüphânesi Koleksiyonu, Arşiv Numarası: 06 Hk 438, 60[b] vr.

1078 rīz

1079 ḫīz: ḥīz

54 Miṣāl-i ṭurre-i dilber bölük bölük oldı
Ne çāre cemʿ idemem ḫāṭır-ı perīşānı

55 Olurdı Yūsuf-ı ṭabʿum ʿazīz-i Mıṣr-ı süḫan
Helāke ḳaṣd ider ammā zamāne iḫvānı

56 Melek-ḫıṣāl bu kevne ider midüm tavṣīf
Açaydı sāġar-ı luṭfuñ derūn-ı behnānı[1080]

57 Kemāl-i mertebe luṭfuñ zahīr olaydı baña
Añılmaz idi cihān içre naẓm-ı Selmānī

58 Meẕāḳ-baḫş ola raṭl-ı girān-ı luṭfuñ ṣun
Ḳoma ayaḳda benüm gibi ehl-i ʿirfānı

59 Ḫarāb iderse de ger ḥān-ḳāh-ı cismüm ecel
Yine medīḥüñe vaḳf eylerin dil ü cānı

60 Ne deñlü ġavṭa-ḫūr-ı rūy-ı baḥr-i ḫaclet[1081] isem
Revā budur yine gösterme mevc-i pīşānı

61 Benem o mest-i ser-endāz-ı sāġar-ı ḥayret
Getürmezin gözüme mihr ü māh-ı devrānı

62 O deñlü meşrebi ṣāfī ki çeşme-i dilümüñ
Aḳıṭdı lūle-i ḫāmemden āb-ı ḥayvānı

63 Ṣarīrī-i ḳalemüm ʿandelīb-i naġme-serā
Zevāhir-i kelimātum riyāż-ı Ḫāḳānī

64 Benem o şuḳḳa-ṭırāz-ı cihān-ı maʿnā kim
Müsellem oldı baña kişver-i süḫan-dānī

65 Kelāmuñ eyleme ıṭnāb demdür ey Yārī
Sözüñi muḫtaṣar it buldı ḥadd ü pāyānı

66 Hemīşe eyleye dāniş-verān-ı pāk-edāʾ
Medār-ı medḥ ü ṣenāʾ ol şehen-şeh-ʿunvānı

67 Cihānı kevn gibi żabt ide aḫter-i baḫtı
Şuʿāʿ-i meh-çe-i iḳbāli ola nūrānī

68 Müʾebbed eyleye Ḥaḳ mesned-i ṣadāretde
Hemīşe eyleye pīrāye ṣadr-ı dīvānı

1080 behnān: pehnān
1081 ḫaclet: ḥaclet

K 30*

BERĀY-I MİDḤAT-İ ʿĀLĪ-HİMEM Ḫ°ĀCE-ZĀDE[1082]

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Seḥer ki müjde-i ʿīd itdi ʿāleme ḫūrşīd
Açıldı gülşen-i iḳbālden gül-i ümmīd

2 Seḥer ki feyż-i nesīm-i bahār-ı nev-rūzı
Cihāna nefḥa-i firdevs gibi oldı vezīd

3 Ḫoşā ki yümn-i meh-i ʿīd muʿteber-eyyām
Cihāna virdi yine bir ḳadeḥle şevḳ-ı cedīd

4 Ne ʿīd çehre-i āyīne-i ṣafā ʾ rūzı
Ne ʿīd gicesi ḳadr-i şerefle yümn [ü] saʿīd

5 Ne ʿīd feyżi ṭarāvet-güşā-yı gülşen-i kām
Ne ʿīd mevsimi zīnet-ṭırāz-ı bezm-i ümīd[1083]

6 Helāl-i ʿīd ki gird-i ufuḳdan oldı ʿıyān
Ḫayāl itdüm anı çeng-i ḳāmet-i nāhīd

7 Ṣabūḥı teşneler añlar ki cām-ı ṣahbādur
Ẓuhūrın itmese raḫşende maṭlaʿ -ı ḫūrşīd

8 Bu demde müttefiḳ oldı sipihr ü ṭāliʿ ü baḫt
Yine vifāk-ı muṣāfātın itdiler tecdīd

9 Nice zamān idi vā-mānde-rāh-ı ġurbet idüm
Vuṣūl-ı Kaʿbe-i āmālüm olmış idi baʿīd

10 Nice zamān idi nādīde-kām-ı ʿālem idüm
Bu demde kām-ı revā itdi Kirdgār-ı Mecīd

11 Be-ḳavl-i zīc-nüvīsān bu demde dünyānuñ
Hem oldı kevkeb-i saʿdü'l-suʿūd-ı baḫt-ı[1084] saʿīd

12 Cihān feyż-i ṭarāvetle oldı bāġ-ı İrem
Zamāne yümn-i saʿādetle buldı revnaḳ-ı ʿīd

13 Cihāna şaʿşaʿa-bār oldı neyyir-i iḳbāl
Zihī ṭulūʿ -i cihān-gīr-i tābiş-i ḫūrşīd

---

* **K 30**: 45ᵃ-46ᵇ.

1082 Ḫ˘āce: Ḥ˘āce

1083 1-5. beyitler der-kenarda yazılmıştır

1084 *baḫt-ı: baḥtı*

14 Külāhın atdı felek bām-ı ʿarşa şevḳinden
Melāyik eylediler āsumāndan tevḥīd

15 Ṭaraf ṭaraf ṣaf-ı rindān ʿaşḳ-ı mey-gedede
Demidür etseler āġāz-ı meclis-i cāvīd[1085]

16 Nevā-yı lehçe-i muṭrib[1086] ṣadā-yı ḳulḳul-i mül
Pür itdi bezm-i gülistānı şevḳ-ı güft ü şinīd

17 ʿAceb mi ṭūṭī-i dil olsa şimdi naġme-serā
Göründi āyīne-i ṭāliʿ inde rūy-ı ümīd

18 Demidür ehl-i dilüñ şekl-i saṭr-ı erḳāmı
Olursa şāne-i merġūl-i ṭurre-i nāhīd

19 Meh-i nevi yine şaḳḳ eylemiş debīr-i felek
İde ṣaḥāyif-i eflāke nāmını tesvīd

20 O mihr-i burc-ı kerem āfitāb-ı evc-i himem
Medār-ı maḳṣad-ı ʿālem ḫudāygān-ı ferīd

21 Muḥīṭ-i cūd u kerem dāver-i güzīde-şiyem
Yegāne memleket-ārā-yı ʿālem-i tecdīd

22 Girih-güşā-yı şerʿ-i ḥākim-i ʿale'l-ıṭlāḳ
ʿİlim-firāz-ı ṭarīḳ-ı ḥikem kerīm-i vaḥīd

23 Muḥīṭ-i ʿālem-i ḥikmet cenāb-ı ʿAbdullāh
Odur ʿulūm-ile sulṭān-ı ʿālem-i tefrīd

24 Ḫuceste[1087]-kevkebe-i feylesōf-ı devrān kim
Zemīne gün gibi envār-ı[1088] ʿadli oldı bedīd

25 Bülend-i menḳabe-pīrā ki farṭ-ı ʿadlinden
Cihāna virmede āṯār-ı luṭfı revnaḳ-ı ʿīd

26 Edīb-i nādire-pīrā ki ʿaḳl-ı kül lāyıḳ
Olursa mekteb-i fażlında müstaʿidd-i muʿīd

27 Serīr-i maʿdelete dāver-i felek mesned
Sipihr-i mekremete mihr-i āsumān temhīd

28 Emīn-i mülk-i milel ser-firāz-ı dīn ü düvel
Ki ferş-i dergehi Yeʾcūc-i dehre sedd-i sedīd

1085 Beyit der-kenarda yazılmıştır
1086 *ġulġul-i bülbül*
1087 *Ḫuceste: Ḥuceste*
1088 *āṯār-ı*

29 O tāc-baḫş-ı cihān dest-i nāfiẕü'l-ḥikemi
Uraydı ḥüccet-i aḥkāma ḫātem-i teʾkīd

30 Müşīr-i reʾy-i Süleymān farṭ-ı ḥükminden
İderdi ins [ü] perī ile ülfet-i teʾbīd

31 Zebānı nükte-i ilhām-ı sırr-ı lāhūtī
Dehānı gevher-i nā-yāb-ı kenz-i mervārīd

32 Ṣafā-yı cevher-i ẕātında mekremet memlūʾ
Ẕekā-yı peyker-i ʿaḳlında nūr-ı ʿilm-i bedīd

33 Nihān-ı ẕāt-ı şerīfinde cevher-i maʿnā
Sadefde bir bulınur dürr-i şāhvār-ı ferīd[1089]

34 Serāy-ı meclis-i ḫāṣṣında ḳudsiyān bende
Ẕekā-yı fıṭnat-ı ẕātında ẕikr-i Rabb-i Mecīd

35 Vaẓīfe-i keremi ġıbṭa-sāz-ı Ḥātem-i[1090] Ṭayy
Laṭīfe-i süḫanı feyż-baḫş-ı ʿaḳl-ı reşīd

36 Żamīri perde-i envār-ı tercemānü'l-ġayb
Derūnı maḥzen-i esrār-ı ʿālem-i tevḥīd

37 Ṣarīr-i kilk-i faṣīḥü'l-lisānı ṭūṭī-i ḳuds
Nikāt-ı naẓm-ı bedīʿü'-l-beyānı reşk-i Lebīd

38 Nihāl-i nevber-i bustān ḳadd-i āzādı
Dehānı ġonce-i sīr-āb-ı gülşen-i cāvīd

39 Ṣalaydı pertev-i keffin basīṭ-i ḫāke eger
Eşiʿa-baḫş ola her ẕerre nitekim ḫūrşīd

40 Eger ki āteş-i ḳahrı ṭoḳınsa ḥiddet-ile
Miṯāl-i tūde-i ḫākister ola kūh-ı ḥadīd

41 O deñlü çeşm-i fiten devletinde ḫ̆āb-ālūd
Cihānı ġamze-i ḫūbān idemez tehdīd

42 Tefekkür eyler iken lāyıḥ oldı vaṣfında
Lisāna bu ġazel-i iḫtirāʿ-i[1091] ṭarz-ı cedīd

43 Gül-i ʿiẕāruñ ile gūşuñ ey yüzi ḫūrşīd
Birisi ḳırmızı güldür birisi verd-i sefīd

1089 32 ve 33. beyitler der-kenarda yazılmıştır
1090 *Ḥātem: Ḫātem*
1091 *iḫtirāʿ : iḥtirāʿ*

44 Şeb-i siyehde ṣanurlar ki māh-ı raḫşāndur
Meh-i dü-hefte-i rūyuñ[1092] ṣaçuñdan olsa bedīd

45 Sevād-ı merdüm-i çeşmüme beñ düşer her şeb
Ḫayāl-i dāne-i ḫālüñ gözümden olsa baʿīd

46 Seḥer gelür yine gözden nihān olur aḫşam
Benümle bir gice ḳalmaz ne çāre ol ḫūrşīd

47 Ḫayāl-i zülf-i siyāhuñ gelür şeb-i ġamda
Beni ḳomaz yalıñuz ʿömri güni ola mezīd

48 Ḥadīḳa-zār-ı maʿānī gezilse ey Yārī
Bulınmaya süḫanum gibi bir gül-i nā-cīd

49 Meger ki şemʿ-i ṭarab-ḫāne-i meserretdür
Elüñde cām-ı fürūġ-āzmā-yı meclis-i ʿīd

50 Hezār perdede şiʿrüm terennüm eyler idi
Göreydi perde-serāy-ı ṭabaḳīyem nāhīd

51 *Metā raʾeyte iḥsānen ʿalā ʿabdiküm*[1093]
Leḳad kāne'l-fuʾādu ʿalā luṭfiküm ʿabīd[1094]

52 *Leḳad intesebtu bi-luṭfin ʿalā bābiküm*[1095]
Mine'ṣ-ṣedāʾid ve'l-hemmu küntü baʿīd[1096]

53 Velīk ṭūṭī-i ṭabʿuñ bu sebz-fām-ı felek
Cüfūn-ı çeşmini pür-ḫūn ider çü naḫle-i bīd

54 Ḫulāṣa-i[1097] ʿamelüm pūye-kārī-i Mecnūn
Netīce-i[1098] elemüm bulmadı revāc-ı müfīd

55 Eger ki bir ḳıl umam zülf-i şāhid-i baḫtum
Virür tefekkür-i ṣad sāl-i kayd-ı ʿahd-i medīd

56 Ne çāre keştī-i dil ḳaldı baḥr-i ḥayretde
Sevāḥil-i emelüm varduġınca oldı baʿīd

57 Ḫalāṣ olur mı ʿaceb dāmen ü girībānum
Ḳalur mı şaḫne-i dehrüñ elinde zār u şemīd

1092 *cemālüñ*
1093 Bu beytin vezni aksamaktadır.
1094 "Ne zaman kulunuza bir ihsânınızı görsem, kalbim bu lütfunuz karşısında köle olur.
1095 Bu beytin vezni aksamaktadır.
1096 Ne zaman gördüğüm zorluklar karşısında kapınızın lütfuna sığınsam sıkıntılar benden uzaklaşır.
1097 *Maʿīşet-i*
1098 *Tetebbuʿ-i*

58 Be-pāş reşḥa-i luṭfet be-şūre-gāh-ı dilem
Be-deh ki teşne-i feyżem merā zülāl-i ümīd[1099]

59 Teraḥḥüm it beni ḳaldur reh-i felāketden
Vücūdum eylemedin ḫāk-i rūzigār-ı ʿanīd

60 Nehār-ı mürde-i faḳra ḥayāt-baḫş olduñ
Beni de ḳurtar eyā ʿĪsā-i felek-temhīd

61 Ḳul eyle bencileyin bir nice süḫan-dānı
Ölince midḥat-i evṣāfuñ eylesün teʾbīd

62 Yeter bu şekve-i baḫt-ı sitem-gerī Yārī
Demidür ola temennā-yı bār-gāh-ı Mecīd

63 Nite ki ʿīd irişüp yeryüzine leyl ü nehār
Felekden ʿarż-ı cemāl eyleye meh ü ḫūrşīd

64 Hemīşe mihr ü meh-āsā maḳām-ı rifʿatde
Ola müdām giceñ Ḳadr ü gündüzüñ çün ʿīd

65 Müʾebbed eyleye Ḥaḳ mesned-i ṣadāretde
Hemīşe rifʿat-i iclālüñi ide teʾyīd

K 31*

DER-ĪN ḲAṢĪDE-İ EDĪB-İ CİHĀN ḪᵘĀCE-ZĀDE

. — — — / . — — — / . — — — / . — — —

1 Sefer olsun mübārek ey cihānuñ māh-ı tābānı
Yüri ẓulmet-serāy-ı dehri ḳıl ʿadliyle nūrānī

2 Nigeh-dāruñ ola dāyim ricāl-i ġaybuñ enẓārı
Nigeh-bānuñ ola her demde feyż ü ʿavn-i sübḥānī

3 Saña yāver ola taʿvīẕ-bend-i vird-i lāhūtī
Ola tedbīrüñ ile tev'emān taḳdīr-i rabbānī

4 Ola şeh-per-i ʿanḳā-yı hidāyet çetr-i ārāmuñ
Başuña ṣāye ṣalsun āfitāb-ı nūr-ı Yezdānī

5 Bu demde kim düşürse pāy-ı ʿaḳlı rāh-ı eẕkāra
Olur şāyeste-i ṣervet-fezā-yı şevḳ-ı rūḥānī

6 Olur tevfīḳ-ı hādī nūr-ı mehden meşʿal-efrūzī
Bu demde kim geçerse şāhrūd-ı leyl-i ẓulmānī

1099 Lütfunun damlasını gönlümün tuz çölüne serp! Bana umut duruluğundan ver, çünkü feyze susamışım.

* **K 31**: 47ᵃ-48ᵃ.

7 Kim olsa şāh-rāh-ı Kaʿ be-i maḳṣūdına ẕāhib
Olur bir devḥa-i firdevs-i vādī-i muġaylānī

8 Tereffüh kārbān-sālār-ı bī-düzd-i reh-i ʿ işret
Tereffuḳ vefḳ ister zāḳ-ı mülk-i āl-i ʿ Oṯmānī

9 Kerīm emlākini bu demde beẕl-i ḫāṣṣ ü ʿ āmm eyler
Leʾīm imsākini fesḫ idüp eyler ḫalḳa iḥsānı

10 Ṣadef gibi ʿ aceb mi pür-dür etse ehl-i dil-ṭabʿ ın
Hemīşe reşḥa-rīz olmaḳda feyż-i ebr-i nīsānı

11 Degüldür ḳaṭre-i şebnem dehān-ı ġoncede her ṣubḥ
ʿ Araḳ nūş eyleyüp ser-mest çāk eyler girībānı

12 Nesīm itdükçe neşr-i nāfe ṣaḥrā vü ḫıyābāna
Olur ʿ anber-feşān sünbüllerüñ zülf-i perīşānı

13 Demidür reh-i nūrdān-ı süḫan raḫş-ı ṭabīʿ atle
Ṣaf-ārā-yı maʿ ānī eyleye meydān-ı ʿ irfānı

14 Demidür kim debīr-i dest-i zerrīn-pāş-ı endīşem
Yaza tā levḥ-i taʿ ẓīme bu kevne naḳş u ʿ unvānı

15 Cihān-sālār-ı ʿ ālī-şān Niẓāmü'l-Mülk-i çār-erkān
Güzīde faḫr-i dīvān mesned-ārā-yı cihān-bānī

16 Sütūde kehf-i ümmet ḥāris-i sermāye-i devlet
Müretteb-sāz-ı himmet maḥż-ı luṭf u ṣunʿ -ı Yezdānī

17 Hüner-mend-i yegāne kām-baḫşā-yı Ḫudāvendī
Mürebbī-i zamāne revnaḳ-efzā-yı müselmānī

18 Muḥīṭ-i ʿ ilm-i deryā-yı fażīlet yaʿ nī ʿ Abdullāh
Odur şimdi ʿ ulūm u fażl-ile Beyżāvī-i ṯānī

19 O ṣadr-ı mesned-efrūz-ı ʿ adālet kim cihān içre
Olur ḥükmi bisāṭ-endāz-ı evreng-i Süleymānī

20 O dānā-yı bülend-aḫter ki şemʿ -i bezm-i iḳbāli
Virür bir ẕerreye iklīl-i ḫūrşīd-i dıraḫşānı

21 Velī miftāḥ-ı ḳufl-i maḥzen-i esrār-ı lāhūtī
Derūnı ḥāzin-i gencīne-i ilhām-ı rabbānī

22 Żamīr-i pāk-i derrākinde mużmer ʿ adl-i Fārūḳī
Rehīn-i ʿ aḳl u idrākinde müdġam şerʿ -i Nuʿ mānī

23 Sözinde nükte-i ser-beste-i esrār-ı kerrūbī
Yüzinde pertev-i āyīne-i envār-ı sübḥānī

24 Felekde şemʿ -i cemʿ -ārā-yı bezm-i aḫterān olmış
Fürūġ-ı māh-ı ʿ ālem-tāb-ı nūr-ı reʾy ü fermānı

25 Ṣalar dāyim iżāʾet neyyir-i aʿẓām gibi dehre
Dıraḫṣān oldugınca şeb-çerāġ-ı genc-i iḥsānı

26 Pür eyler sāḥil-üftādān dür-i kām-ile dāmānın
Ne dem kim ceẕr ü med-ḫīz olsa keff-i mevc-i ʿummānı

27 Ger etse mihr-i ʿālem-tāb-ı nūr-ı reʾyi istīlāʾ
Fürūġ-ı ṣubḥ-gāh eylerdi tārīk-i şebistānı

28 O deñlü iḥtisāb-ı ḥükm-i ʿadli ʿāleme şāmil
N'ola żabt etse mülk-i ḫıṭṭa-i Īrān u Tūrān'ı

29 Feżā-yı bāġa olsa çeşme-sār-ı meşrebi fāyiż
İder fevvāre-i tesnīm naḫl-i tāk-i bustānı

30 Seḥāb-feyż-i vücūdı reşḥa-rīz-i gülsitān olsa
Pür eylerdi dür-i şebnemle güller ceyb ü dāmānı

31 Nesīm-i reng-sāz-ı ʿıṭr-ı aḫlāḳı vezān olsa
Gül-i bī-ḫār iderdi aḫker-i pür-tāb-ı sendānı

32 Hevā-yı bād-ı ḫulḳı mevc-ḫīz-i rūzigār olsa
Güherden tūde eyler sāḥil-i gird-āb-ı ʿummānı

33 O deñlü ġamze-i dilber muḳīm-i genc-i ʿuzletdür
Nihānı kūşe-i miḥrāb ider ebrū-yı ḫūbānı

34 Derūnı ṣaḥn-ı deyr-i kār-gāh-ı Çīn olur ḫāmem
Ḫayāl-i şāhid-i vaṣfında ḳılsa naḳş-cünbānı

35 Ahālī-perverā ṣadrā felek-mesned ḫudāvendā
Eyā şāyeste-i āṯār-ı luṭf u ṣunʿ-ı Yezdānī

36 Sen ol dānā-yı ʿādilsin ki levḥ-i ʿarş-ı aʿlāda
Çekildi nāmuña aḥkām-ı ṭuġrā-yı cihān-bānī

37 Gümüş zencīr urup ayaġına her cūy devrüñde
Ṣubaşı gibi dāyim żabt ider serv-i ḫırāmānı

38 Ġubār-ı ḫāk-i pāyuñ çeşm-i ḫāme iktiḥāl etse
Olurdı nāfe-i ʿanber devāt-ı tūtiyādānı

39 İrişseydi elüm ger dāmen-i iḥsānuña bir dem
Çeküp dest-i felekden ḳurtarur idüm girībānı

40 Miṯāl-i şemʿ-i meclis zūd mīr-i dest-i āmālüm
Kef-i luṭfuñla ke'l-evvel çerāġ etseñ ne var anı

41 N'ola bir cām ṣunsa ṣunsa ḫātem-i kef-i[1100] pāküñ
Alur ḫūrşīdden ẕerre żiyāʾ-yı nūr-ı raḫşānı

1100 dest-i

42 N'ola şāhāne olsa bezm-i ḫāṣü'l-ḫāṣṣ-ı iḳbālüñ
Neşāṭ-ı meclisüñ görseydi Cem olurdı ḥayrānı[1101]

43 Ḫayāl-i medḥüñ ile ḫ˘āba varsa çeşm-i endīşem
Görür āmāde her dem elde kilk-i ʿanber-efşānı

44 Ne ḫāme ṣafḥa-i vaṣfuñda āġāz etse taḥrīre
Ṣarīri ney gibi alur ʿuḳūl-i naġme-sencānı

45 Çıḳardum genc-i dilden bir ṭabaḳ lüʾlü'yi zeyn itdüm
Ki dest-āvīz idem ʿizz-i ḥużūra ey kerem-kānı

46 Ne lüʾlüʾ gūş-vār içün berīn virsem s̱üreyyāya
Virürdi rāyegān-ı zer yerine necm-i tābānı

47 Büt-i naḳş-ı ruḫ-ı ʿismet-keş-i endīşemüñ görse
Olur meşşāṭa-i Çīn ü Çigil meftūn u ḥayrānı

48 Ġubār-ı ḫaṭṭına ḥayrān olur Bihzād-ı endīşe
Benānum ḳılsa ger ṭarḥ-ı ṣuverde ḫāme-cünbānı

49 Benem pehnāver-i efser-rübā-yı mesned-i maʿnā
Sipeh-sālār-ı ḫayl-i rezm-i meydān-ı süḫan-dānī

50 Ḳo şimdin gerü bu lāf u güz̲āfı demdür ey Yārī
Duʿā ḳıl kim duʿādur çünki āmīn-i s̱enā-ḫ˘ānı

51 Nitekim her seḥer zerrīn livā-yı ḫusrev-i ḫāver
Çeke tā şarḳdan ġarba żiyāʾ-yı tīġ-ı raḫşānı

52 Ne yaña ʿazm iderse Ḫażret-i Ḫaḳ sāye-bān etsün
Ḫıyām-ı bī-sütūn-ı aṭlas-ı gerdūn-ı gerdānı

53 Ḫudā ḥıfẓ eylesün z̲āt-ı şerīfini ḫaṭālardan
Muʿīn ü yāveri olsun hemīşe ʿavn-i Sübḥānī

K 32*

ÍN ḲAṢĪDE-İ MOLLĀ AḤMED-ZĀDE-İ ṢADR-I RŪM İLİ

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

1 Ey ṭırāzende-i tevḳīʿ-i cihān-bān-ı kerem
Münḥaṣırdur saña Ḥātem[1102] gibi ʿunvān-ı kerem

2 Bu kerem sende kerāmetdür olursa ne ʿaceb
Her sözüñ muʿcize-i vaḥy-ṭırāzān-ı kerem

1101 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* **K 32**: 48ᵃ-49ᵃ.

1102 Ḥātem: Ḫātem

3 Seni rūḥ-ı[1103] kerem ü cūd yaratmış Bārī
Yaraşur dirsem eger ḫilḳatüne cān-ı kerem

4 Keremüñ ḥalḳa[1104]-be-gūş eyledi mihr ü māhı
Belki keyvānı daḫı ey şeh-i devrān-ı kerem

5 Müşkilin hep saña aʿlām ider eṣnāf-ı kibār
Sensin ol ʿāḳıl u ferzāne-i dīvān-ı kerem

6 Sāḥil-i dehre niẕār itmede dürr ü güheri
N'ola virsem ṣadef-i ṭabʿuña ʿummān-ı kerem

7 ʿArṣa-i ṣafḥa-i āmāle ṣaçar dāne-i cūd
Şāh-bāz-ı ḳalemüñ eylese cevlān-ı kerem

8 Muḫbireñ ḫāzin-i gencīne-güşā-yı maʿnā
Ḳalemüñ şemʿ-i dil-efrūz-ı şebistān-ı kerem[1105]

9 Mevc-ḫīz olsa ne dem ḳulzüm-i ṭabʿ-ı pāküñ
Keştī-i çarḫı ider ġarḳa-i ṭūfān-ı kerem

10 Kimse daʿvā-yı kerem eyleyemez ẕātuñ ile
Sende mumżā durur el-ḥāṣılı burhān-ı kerem

11 Süḫanuñ bülbül-i destān-ı serāy-ı maʿnā
Ḳalemüñ serv-i revān-baḫş-ı gülistān-ı kerem

12 Kevkeb-i saʿd-ı bülendüñ şeref-ārā-yı felek
Meşreb-i pāk ü laṭīfüñ çemenistān-ı kerem

13 Ḥüccet-i[1106] faẓluña ʿallāme-i rāzı şāhid
Ḥaḳ budur menḳabe-i ẕātuña şāyān-ı kerem

14 Sözlerüñ ol ḥikem-endūz-ı maʿānīdür kim
Şemmesin fehm idemez nükte-şināsān-ı kerem

15 Süḫanuñ ʿuḳde-güşā-yı süḫan-ārā-yı beyān
Ḳalemüñ nuṭḳ-fezā-yı dil-i eẕhān-ı kerem

16 Āsumān-ı niʿamuñ süfre-i dīvān-ı nücūm
Āfitāb-ı şerefüñ şemse-i eyvān-ı kerem

17 Resm-i cūd u keremüñ görse eger Ḥātem-i[1107] Ṭayy
Bezm-i ḳadrüñde ola berzede-dāmān-ı kerem

1103 maḫż-ı
1104 ḥalḳa: ḫalḳa
1105 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
1106 Rütbe-i
1107 Ḥātem: Ḫātem

18 Safḥa-i gülşen-i maʿnāda nihāl-i ḳalemüñ
Serv-i zībende-ḫırām-ı[1108] çemenistān-ı kerem[1109]

19 Şarşar-ı ḫaclet[1110] ile lerze ṭutar endāmın
Görse feyż-i kef-i pür-cūduñı ʿummān-ı kerem

20 Herkesi ḥalḳa[1111]-be-gūş-ı der-i iḥsān eyler
Böyledür kār-ı pesendīde-i şāhān-ı kerem

21 Nāme-i vaṣfuña yazmış bunı üstād-ı ezel
Ḫ̆āce-i[1112] mesʾele-āmūz-ı debistān-ı kerem

22 Sensin ol nükhet-i ḫulḳuñ yayılup dünyāya
Bāġda oldı şüküfte-gül ü reyḥān-ı kerem

23 Sensin ol kim kef-i müşt-i kerem ü elṭāfuñ
Gūy-ı ḫūrşīde urur lemʿa-ı çevgān-ı kerem

24 Vaṣfuñı böyle yazar tā ṣafaḥāt-ı çarḫa
Kilk-i ṭabʿ-ı süḫan-ārā-yı sebaḳ-ḫ̆ān-ı kerem

25 Ser-fırāz-ı fużalāʾ rükn-i kibār-ı ʿulemāʾ
Kām-baḫş-ı şuʿarā mefḫar-i aʿyān-ı kerem

26 Ṣadr-ı vālā-güherā dāver-i ʿālī-naẓarā[1113]
Ey edīb-i ḥikem-endūz-ı ḥakīmān-ı kerem

27 Gülşen-i midḥatüñi böyle m'iderdüm sīr-āb
Olmasa ger ḳalemüm teşne-i bārān-ı kerem

28 Vaṣf-ı ẕātuñ ideyin kilk-i zer-efşānum-ile
Naḳş-ı mecmūʿa-ı dībāce-i dīvān-ı kerem

29 İdeyin olmaz-isem zīb-i ḫitām-ı medḥüñ
Ḫāmemüñ parmaġına ḫātem-i ʿunvān-ı kerem

30 Ṣadef-i cānda ider dem nice dürlü pinhān
Düşse luṭfuñla dile ḳaṭre-i nīsān-ı kerem

31 Herkes aldı kerem eṣnāf-ı kef-i luṭfuñdan
Beni de eyle ne var maẓhar-ı iḥsān-ı kerem

32 Keremüñ ʿāleme mebẕūl iken sulṭānum
Ne revādur ki çekem ben ġam-ı ḫüsrān-ı kerem

1108 ḫırām: ḥırām
1109 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
1110 ḫaclet: ḥaclet
1111 ḥalḳa: ḫalḳa
1112 Ḫ̆āce: Ḥ̆āce
1113 ṣāḥib-hünerā

33 Şemʿ-i iḳbālin uyarduñ nice üftādelerüñ
Beni de eyle çerāġ ey meh-i tābān-ı kerem

34 Ḫıṭṭa-i mülk-i dili çeşm-i ġam itdi tārāc
Yetiş ey ṣaf-şiken [ü] ṣaf-der-i meydān-ı kerem

35 Derd çoḳ tāb-ı meded yoḳ dil ü cānumda meger
Tā şifā-ḫāne-i luṭfuñ ide dermān-ı kerem

36 Ḫūn-ı eşküm aḳaraḳ ḳaṭre-i mercān oldı
Rūy-ı gül-gūnumı silse n'ola dāmān-ı kerem

37 Yārī-i dil-şüde dīrīne-ṯenā-ḫ͒ānuñdur
Raḥm ḳıl ḥāline ey dāver-i ẕī-şān-ı kerem

38 Ḳoma ayaḳda bu maṣnūʿ-ı muraṣṣaʿ-güheri
Raġbet it aña el üstinde eyā kān-ı kerem

39 Tā ki tevfīḳ-ı Ḫudā dādī-i feyyāż-ı ezel
Eyleye ʿālemi ṣāyeste-i erzān-ı kerem

40 Ẕāt-ı pür-cūduñ olup ṣıḥḥat ü rifʿatde müdām
İre Ḥaḳ'dan saña biñ müjde-i iḥsān-ı kerem

41 Der-i luṭfuñda kerem ola ʿabīd ü aḥrār
Ola hem pīş-i rikābuñda ṯenā-ḫ͒ān-ı kerem

K 33*
ĪN ḲAṢĪDE-İ ʿĀFİYET-YĀB-I NAḲĪBÜ'L-EŞREF-EST

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Zihī müsāʿade-i devlet-i cihān-bānī
Ḫoşā muvāfaḳat-i ʿavn ü faẓl-i rabbānī

2 Hezār ḥamd o cān-ı cihān cānāna
Ṣafā-yı ḫāṭır ile oldı ṣıḥḥat erzānī

3 Hezār şükr o Ḫıżr-ı[1114] ḫuceste[1115]-pey buldı
Meẕāḳ-ı reşḥa-i āb-ı ḥayāt-ı rūḥānī

4 Ḳanumda cān ne cān cān-ı zinde-i cāvīd
Başumda baḫt ne baḫt baḫt-ı tāc-ı sulṭānī

5 Zihī laṭīfe-i ġaybiyye-i ilāhī kim
Ẓuhūrı eyledi mesrūr ʿuḳūl-i insānı

---

* **K 33**: 50ᵃ-51ᵇ.

1114 Ḫıżr: Ḥıżr

1115 ḫuceste: ḥuceste

6 Bu müjde ile berīd-i nüvīd-i ālem-i ġayb
Pür itdi sāmiʿa-ı ḳudsiyān-ı Raḥmān'ı

7 Seḥer ṭalīʿa-ı ḫūrşīd-i ʿālem-ārā kim
Getürdi lāmiʿa-ı bāriḳāt-ı sübḥānı

8 Seḥer ki peyk-i nüvīd-āzmā-yı ʿālem-i ḳuds
Peyām-āver irüp ḳāṣıd-ı ser ü şānı

9 Seḥer ki şeh-per-i ṭāvus-ı ʿālem-i melekūt
Ṭonatdı ʿarş-ı melāyik-ṭırāz-ı Yezdān'ı

10 Seḥer görindi ruḫ-ı āfitāb-ı ʿālem-tāb
Açıldı gülşen-i dehrüñ gül-i gülistānı

11 Zemīne şaʿşaʿa-bār oldı ḳuṭb-ı mihr yine
Cihān mükāşefe-i dilden oldı nūrānī

12 Zihī muvāfaḳat-ı baḫt u ṭāliʿ-i fīrūz
Ḫoşā müsāʿade-i devlet-i cihān-bānī

13 Zamāne mekremet-endūz-ı ʿadl-i Fārūḳī
Cihān menḳabet-āmūz-ı ʿahd-i Nuʿmānī

14 Zihī nüvāziş-i iḳbāl-i ḫāṭır-efrūzī
Zihī nümāyiş-i mirʾāt-i ṣunʿ-ı Yezdānī

15 Ne böyle ʿahd-i hümāyūnı gördi gerdīş-çarḫ
Ne böyle devr-i dil-ārāda ḳıldı devrānı

16 Bu gūne devr-i ʿadālet-penāh-ı taḳvāda
Zamāne farḳ idemez zāhid ile rindānı

17 Bu demde ṭāyir-i devlet bülend-pervāzī
Bu demde raḫş-ı saʿādet ferāġ-ı meydānī

18 Bu demde berzede-dāmān ḳāṣıd-ı iḳbāl
Bu demde tāc-ı beser Hüdhüd-i Süleymānī

19 Niçün bu dem çemen-ārā-yı gülşen-i naẓmuñ
Nevālar eylemeye ḫāme-i süḫan-dānı

20 Niçün maḳāma ḳomaz bülbülān-ı maʿnā kim
Ṣarīr-i ḫāmede ki naġme-i ḫoş elḥānı

21 Bu demde nice süveydā-yı dil raḳam ḳılmaz
Beyān-ı nāṭıḳa-i kilk-i āferīn-ḫ͡ānı

22 Revā budur ki bu dem nev-bahār-ı endīşüm
Çekīde şebnem idüp ḫāme-i dür-efşānı

23 Ki vaṣf-ı fāżıl-ı devrāna eyleyüp āġāz
Ḳıla maḥāfil-i ẕātında menḳabet-ḫ͑ānı

24 O sebze-zār-ı neḳābetde ẕātıdur şimdi
Nihāl-i bār-ver-i bāġ-ı ʿadn ü ʿAdnānī

25 Odur o menḳabe-pīrā-yı ʿıtret-i sıbṭeyn
Odur o maḥmidet-ārā-yı ṣadr-ı dīvānī

26 Odur o nesl-i nesīl-i mesīl-i āl-i ʿabāʾ
Odur ḫulāṣa-i ʿıtret-penāh-ı sulṭānī

27 Muḥīṭ-i ẕāt-ı himem dāver-i sütūde-şiyem
Sipihr-i cūd u kerem ẓıll-i ʿarş-ı sübḥānī

28 Naḳīb-i āl-i Muḥammed kerīm-i ced-ber-ced
Yegāne ṣadr-ı ebed fāżıl-ı cihān-bānī

29 Cenāb-ı Ḥażret-i Ḳudsī Efendizāde k'odur
Cihān-ı fażl ü kemālüñ bülend-ʿunvānı

30 Ḫ͑uceste[1116]-kevkebe ʿālī-nijād kim oldur
Sipihr-i maʿdeletüñ āfitāb-ı raḫşānı

31 Müdeḳḳiḳ-i fużalāʾ mū-şikāf-ı ehl-i süḫ͑an
Bilür cevāhir-i ṭabʿ-ı daḳīḳa-sencānı

32 Fürūġ-ı ḥilm ü edeb ʿaḳl-ı ḫ͑āṭır-efrūzī
Ṭulūʿ-i fażl ü neseb necm-i baḫ͑t-ı tābānī

33 Ḥakīm-i ʿaḳlınuñ üstādı cevher-i evvel
Kemāl-i fıṭnatınuñ ʿaḳl-ı kül sebaḳ-ḫ͑ānı[1117]

34 Çerāġ-ı baḫ͑tına āşüfte āfitāb-ı münīr
Kef-i cevādına dil-teşne ebr-i nīsānı

35 Zebānı nükte-i ilhām-ı Pūr-ı Aʿrābī
Derūnı maḥzen-i esrār-ı pīr-i Ḥaraḳānī[1118]

36 Edīb-i mekteb-i ʿaḳl oldı cevher-i evvel
Budur kemāl-i ʿulūm-ile cevher-i ẕānī

37 Biḥār-ı fażlına nisbet muḥīṭ ḳaṭrece yem
Cihān-ı ʿadline nisbet zemīn çevgānī

38 Müsāvī naḳş-ı vücūd u ʿadem zamānında
Birisi sırr-ı maʿānī birisi kitmānı

1116 Ḫ͑uceste: Ḥuceste
1117 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
1118 Ḥaraḳānī: Ḫ͑araḳānī

39 Olaydı lehçe-i muʿciz-ṭırāzī nuṭḳ-āmūz
Şikest iderdi zebān-ı Kelīm-i ʿİmrānı

40 Tereşşuḥ eylese bārān-ı ebr-i ʿāṭıfeti
Kemīne ḳaṭresi pür-çūş iderdi ʿummānı

41 Meẕāḳ-ı kevn ü mekānı iderdi şīrīn-kām
Simāṭ-baḫş-ı cihān olsa ḫʿān-ı iḥsānı

42 Kemāl-i himmet ü luṭfı süḫan-verāna ẓahīr
Ġubār-ı ḫāk-i deri sürme-i Ṣıfāhānī

43 Bülend-i rütbe kerīmā melek-şiyem ṣadrā
Eyā kirām-ı dü-kevnüñ sütūde-ʿunvānı

44 Sen ol ḳalem-rev-i ıḳlīm-i ʿilm ü ḥikmetsin
Görüp selīḳa-i pāküñ umūr-ı devrānı

45 Muḥāsebāt-ı felekden ne olsa ḥall eyler
Kemīne noḳṭada tā ḥādiṯāt-ı imkānı

46 Saña ʿadīl olamaz rütbe-i muḥākemede
Zemaḫşerī vü Rażī vü Şerīf-i Cürcānī

47 Ebū Ḥanīfe-i[1119] evvel ki Ṯābit olmışdur
Saña denilse revā ibn-i vaḳt-i Nuʿmānī

48 Seḫāʾ vü fażl ü kerem ʿadl-i ẕātuña mensūb
Müzeyyen eyledi ẕātuñ bu çār-erkānı

49 Zihī zamāne-ṭırāzī vü maʿdelet-sāzı
Zihī cevād-nüvāzī kerīm-i ẕī-şānı

50 Teḳaddüm etseñ olur cümleden muḳaddemsüñ
Müyesser oldı saña cāh-ı evvel ü ṯānī

51 O mevc-i baḥr-i ʿaṭāsın kef-i güher-pāşuñ
Ṣadef gibi pür ider ceyb-i teng-destānı

52 Cihānda şükrüm odur ʿabd-i kemterīn itdi
Vücūd-ı cūd-ı şiʿāruñ bu ben ṯenā-ḫʿānı

53 Velīk ġonce-ṣıfat ḫār-ı ġamla dil-tengüm
Ne āl ile açayın bilmezin gül-i cānı

54 Meẕāḳ-ı taʿbiye-i ḫūn-ı zehr-i ḳahr-ı felek
Ki telḫ-kām-ı melāl itdi maġz-ı şiryānı

55 Ṭabīb-i luṭfuñ ider bir söz ile ṣıḥḥat-yāb
Benüm gibi nice bīmār-ı nā-be-sāmānı

1119 Ḥanīfe: Ḫanīfe

56 Yaġarsa ġayş-ı ḥavādiş ser-i ġarībāna
Firāz-ı dergehüñ olur külāh-ı yārānı

57 Miyān-ı ḳulzüm-i ġurbetde ḳaldı keştī-i dil
Meded ḳıl ey ʿulemānuñ reʾīs ü sulṭānı

58 Ḳul olduġum ḳapuña ʿömr-i cāvidāna deger
İrāde-manṣıb-ı dünyā beḳā degül fānī

59 Unutma pādişehüm eski bir ġarībüñdür
Ḳapuñ gedāsı olan Yārī-i şenā-ḫ̆ānı

60 Ḳapusına geleni ġayra eylemez muḥtāc
Bunuñladur küremanuñ tekerrüm ü şānı

61 Niteki ṣunʿ-ı ezel ḫānedān-ı eflāke
Şeb ü seḥer yaḳa iki çerāġ-ı nūrānī

62 Niteki ḥükm-i ʿanāṣırla cevher-i ṣıḥḥat
Girān-māye ḳıla tā vücūd-ı insānı

63 Vücūd-ı pāküñ olup ṣıḥḥat [ü] ṣafāda müdām
Cihānda görmeyesin hīç gezend-i devrānı

64 Hemīşe ġonce-i gülbün-ṭırāz-ı ensābuñ
Nihāl-i ʿömri ola ser-firāz u ḫandānī

65 O deñlü devlet ü ʿömrüñ Ḫudā füzūn etsün
Şühūr u sāl-i felek ola sübḥa-gerdānı

K 34*

ĪN ŞİKĀYET MĪ-FİRİSTĀDEM BE-DERGĀH-I NAḲĪB

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

1 Her ḳaçan keşf-i niḳāb etse cemāl-i maḳṣūd
Dīde-i baḫt-ı siyāhum bulınur ḫ̆āb-ālūd

2 Ḥabbeẕā baḫt-ı siyeh kim güher-i āmāli
Ḳıldı dest-i şeb-i tārīk-i bilāda nā-būd

3 Feyż-i ʿaşḳ āteşi gülzār ider İbrāhīm'e
Gül-i baḫtum görinür baña şerār-ı Nemrūd

4 Şemʿi teʾşīri ile āhen-i sendān eyler
Bendedür muʿcize-i ʿaks-i nişān-ı Dāvud

5 Bu ne ḥālet ki düşer cünd-i nücūma āşūb
Kevkeb-i baḫtum eger ḳılsa yerin saʿd-i suʿūd

---

* **K 34**: 51ᵇ-52ᵇ.

6 Ṭoġmadı başuma ḫūrşīd-i cihān-tāb-ı kerem
İtmedi kevkeb-i baḫtum beni bir gün ḫoşnūd

7 Tār u pūd-ı ʿamelüm ḥayret ile pīç-ā-pīç
Necm-i tāb-ı emelüm ebr-i siyehle pür-dūd

8 Berḳ urır dīde-i cān nūr-ı baṣīret-(i)le velī
Olmadı ṣūret-i āyīne-i maʿnā meşhūd

9 Ṭabʿum āyīne-i ṣad-pāredür ammā baḳsañ
Yine her pārede yüz gösterür envār-ı Vedūd

10 Kūy-ı ḫūrşīd gibi micmer-i nūr olmış-iken
Ẕerre-veş eylerin elbette yine maḥv-ı vücūd

11 Sedd-i Yeʾcūc olur baña ḫıyābān-ı emel
İtse raḫş-ı ṭalebüm pūye-i ser-menzil-i cūd

12 Eylesem efser-i ḫūrşīdi felekden [berter]
Ḫayme-i ebri ider başuma ẓıll-i memdūd

13 Fetḥ-i Ḫayber olur ol demde baña bāb-ı ümīd
Ṣırf ḳılsam ne ḳadar ḳuvvet-i saʿy ü mechūd

14 Ṭurma günden güne dihḳān-ı sipihr-i ẓālim
Kişt-zār-ı emelüm ḳıldı ser-ā-pā fersūd

15 Dilerin yerlere geçsün bu kühen-kāḫ-ı felek
Ki ider ehl-i dile rāh-ı ümīdin mesdūd

16 Dile olmış iken āyīne-i maʿnā manẓūr
Dīdeye itmiş iken nūr-ı hüdā keşf-i şühūd

17 Birinüñ āyīnesin ḳıldı zamāne pür-jeng
Birini itdi felek sūziş-i girīs-(i)le cümūd

18 Sīnemüñ yārelerin görse ṭabīb-i devrān
Urur üstine anuñ merhem-i tīz-āb-ālūd

19 Çāre-sāzā demidür zaḫm-ı dil-i nā-kāma
Dest-i iḥsānuñ ura merhem-i pāk-i bihbūd

20 Dil-nüvāzā düşeli dūr ḳapuñdan Yārī
İtdi dārū-yi firākuñ anı ġāyet bī-ḫod

21 Kārı tā ṣubḥa degin rūz-ı şümār-ı vaṣluñ
Fikri her gice mülāḳātuñı eyler mevʿūd

22 ʿAks-i ḫūrşīd-i cemālüñ dile olduḳça bedīd
Āh-ı firḳatle cihānı pür ider dūd-ı kebūd

23 Dile geldükçe ḫayālāt-ı bahār-ı ḥüsnüñ
Heves-i vaṣluñ ile cennet olur bāġ-ı vücūd

24 Gāh devrān-ile her gice keş-ā-keş iderin
Gāh olur baḫt-ı siyāhı ider āhum fersūd

25 Ḥāṣılı ṣaḥn-ı gülistān-ı dilümde şeb [u] rūz
Bülbül-āsā olurın naġme-keş-i güft ü şünūd

26 ……. . …[1120]
Bendeñi bendelerüñden n'ola etseñ maʿdūd

27 Evvel [ü] āḫir olupdur baña luṭfuñ yāver
Ey veliyyü'n-niʿam-ı ṣāḥib-i ser-çeşme-i cūd

28 Şimdiden ṣoñra kemer-beste olup ḳadd-i ḫulūṣ
İde seccāde-i miḥrāb-ı niyāz üzre sücūd

29 Dilerin ʿāṭıfet-i luṭf-ı Ḫudāvend-i ezel
Ẕāt-ı pür-cūduñ ide cümle cihāna maḥmūd

30 Āsitānuñ ola tā çarḫ-ı berīne hem-ser
Burc-ı devletde ola kevkeb-i baḫtuñ mesʿūd

K 35*

BE-FİRİSTEM ĪN ḲAṢĪDE-İ SŪY-I ʿAZĪZ EFENDİ

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

1 Merḥabā maḳdem-i nev-rūz-ı cihān-pīrāyī
Ḥabbeẕā mevsim-i gül devr-i ḳadeḥ-peymāyī

2 Buldı her naḫl-i kühen neşv ü nemā-yı nev-rūz
Bād-ı ṣubḥ eyledi neşr-i nefes-i iḥyāyı

3 N'ola dil-teşne-i ezhārı iderse sīr-āb
Ebr ider ṭurma ḥarīm-i çemene saḳḳāyı

4 Şimdi nīsān-ı hidāyet anı şād-āb itdi
Her çemen ebr-i bahāra ider istiġnāyı

5 Seyr idüñ ḫāṣṣıyet-i feyż-i bahār-ı nev-rūz
Ġayret-i heşt-bihişt itdi yine dünyāyı

6 Reşḥa-pāş oldı seḥer gülşene ebr-i nīsān
Şebnem aġzında ṭutar şimdi dür-i yektāyı

7 Sāye-bān itdi güle ebr-i güher-bār-ı felek
Döşedi ferş-i münaḳḳaşla çemen ġabrāyı

1120 Mısra boş bırakılmıştır.

* **K 35**: 53ᵇ-54ᵇ.

8 Ġonceler itdi ṣurāḥīsini der-zīr-i baġal
Lāleler eyledi pür-cām-ı mey-i ḥamrāyı

9 Bu maḥallerde yine biñ yaşamaz mı rindān
Elde cām-ile sebūsı gezine ṣaḥrāyı

10 Ḥased ol rind-i sebük-rūḥa bu demde dāyim
Gül gibi elde ṭuta sāġar-ı ġam-fersāyı

11 Mey ola dilber ola hem-dem-i ʿirfānuñ ola
Bundan artıḳ nic'olur salṭanat-ı Dārāyī

12 N'eyleyem āh o ser-mest-i şarāb-ı ʿişve
Kec[1121] ider görse küleh-kūşe-i istiġnāyı

13 Böyle bir şūḫa göñül virmek ʿaceb müşkil imiş
Ġamzesi bulsa şehīd eyler idi dünyāyı

14 Demidür sende gel ey Yārī-i āzāde-nihād
Eyle bir kūşede āmāde-i bezm-ārāyı

15 O edīb-i süḫan-endūz-ı cihāna ʿarż it
Ne ḳadar söyledügüñ şiʿr ü gerek inşāyı

16 Hep odur ṭūṭī-i endīşeme sermāye-i nuṭḳ
Hep odur bāʿiṯ-i şevḳ-ı süḫan-ı gūyāyī

17 Ey süḫandān-ı süḫan-perver-i ʿālī-meşreb
V'ey şeh-i maʿrifet-i memleket-i dānāyī

18 Ey ʿazīz-i dil ü cān Yūsuf-ı Mıṣr-ı ʿirfān
Yād ḳıl ḫaste-i beytü'l-ḥüzün-i tenhāyı

19 Ey edīb-i ḥikem-āmūz debistān-ı ʿulūm
Feyż-i nuṭḳ-ı nefesüñ zinde ider ʿĪsā'yı

20 Sensin ol nādire-pīrā-yı maʿānī kim olur
Her sözüñ nāṭıḳa-baḫşā-yı dem-i Mūsāyī

21 İstese kilk-i beyān-ile Kelīm-i ṭabʿuñ
Gösterür ʿāleme bir demde yed-i beyżāyı

22 İstese ger ḳalemüñ āyīne-i ṭabʿuñda
Gösterür ṣūret-i taḥḳīḳdeki maʿnāyı

23 Dil-nüvāzā düşeli dūr ḳapuñdan Yārī
Oldı Mecnūn gibi āvāre-dil ü sevdāyī

24 Kays geşt ide ide ʿālem-i Mecnūn oldı
Bulmadı māye-i ārāmı olan Leylā'yı

1121 Kec: Keç

25 Nice pervāz idüp şeh-per-i şāhīn-i ḫayāl
Hem cenāḥ ide feleklerde gezen ʿanḳāyı

26 Nice bir bu ḳafes-i tende çeke āh-ı ḥazīn[1122]
Görmeye bülbül-i şūrīde gül-i raʿnāyı

27 Nice bir kārum ola şām u seḥer vaşuḳa
Nice bir eyleyem āvāre-dil-i şeydāyı

28 Nice bir firḳat-i yek-rūze vü yek-sāl meded
Hīç encāma yetişmez mi şeb-i yeldāyı

29 Ḫāme ḳalmaz saña firāḳ-ı[1123] kitāb eylemiyem
Safḥa ḳalmaz saña basṭ eylemiyem inşāyı

30 Kime iẓhār ideyin nükte-i rāz-ı ʿaşḳuñ
Yā kime keşf ideyin dilde ġam-ı tenhāyı

31 Yār yoḳ hem-dem ü ġam-ḫʿār bulınmaz ḥayfā[1124]
Ben kime ʿarż ideyin mā-ḥaṣal-ı şekvāyı

32 Baḳmadı ṣūret-i āyīne-i ḳalbüme felek
Bilmedi ṣafḥa-i dilde yazılan maʿnāyı

33 Şimdi peyġūle-i vaḥdetde dil-i āzāde
Çekdi dāmān-ı şekībāya[1125] nühüfte-pāyı

34 Şimdi bir ḥāldeyin ʿarṣa-i hicrānuñda
Farḳ ḳılmam ṣaf-ı mūr -ile ṣaf-ı aʿdāyı

35 Nice yüz gösterür āyīne-i māʿnā baña kim
Eyledi jeng-i küdūret aña istīlāyı

36 İtmedi ʿahd-i vifāḳı aramızda incāz
Olmadı ʿahde müsāʿid felek-i hercāyī

37 Gāh olur baḫtum ile dest ü girībān olurın
Gāh olur ṣulḥa mübeddel ḳılurın daʿvāyı

38 Ḥāṣılı ḫārsitān-ı çemen-i ḥayretde
Bülbül-āsā iderin naġme-i hāyāhāyı

39 Böyle ḳalursa eger rāh-ı telāḳī mesdūd
Bu ḫuṣūṣa felek eylerse eger her cāyı

1122 ḥazīn: ḫazīn
1123 taḥrīr-i
1124 ḥayfā: ḫayfā
1125 şekībā: şekīpā

40 Ḳorḳum oldur ki felāseng-i ṣadā-yı āhum
Münkesir eyleye bu nüh ḳadeḥ-i mīnāyı

41 Āfitāb-ı felek-i baḫtuñ ola raḫşende
Ṭuta hem lemʿa-ı nūr-ı şerefi dünyāyı

42 Ḥükm-i nev-rūz gibi her günüñ olsun nev-rūz
Ebedī çekmeyesin fikr-i ġam-ı ferdāyı

K 36*

. — — — / . — — — / . — — — / . — — —

1 ʿİbādet-gāh-ı dehrüñ gerçi çoḳdur ḥuṭbe-gūyānı
Cihānda görmedüm böyle ḫaṭīb-i ehl-i Ḳurʾānı

2 Cevāhirler niṣār iderdi aña berg-i ṭūbādan
Ḫaṭīb-i minber-i ʿarşa eger müjd'etseler anı

3 Ḫuṣūsā kim ola Reftārī-zāde gibi bir ḥāfıẓ
Aransa rubʿ-ı meskūnı bulınmaz miṣl ü aḳrānı

4 Nihāl-i gülbün-i minberde bir gül-ġoncedür gūyā
Anuñ āşüfte-ḥāli ḳarşusında ʿandelībānı

5 Ne bülbüldür ki dāyim āşiyānında ider naġme
Ne güldür gülbüni minber anuñ cāmiʿ gülistānı

6 Ṣadā-yı ḫuṭbesinüñ ʿāşıḳı kerrūbiyān-ı ʿarş
Nevā-yı naġmesinüñ ʿaḳl u dil meftūn u ḥayrānı

7 Döner ol ʿandelībe āşiyānında ider naġme
Ġarībāne nevāsı iñledür nüh çarḫ-ı gerdānı

8 Dehānından hezārān nūr-ı naġme iktişāf eyler
Çıḳınca minbere ol āfitāb-ı nūr-ı Yezdānī

9 Ṣadā-yı ḥikmet-endūzı miṣāl-i Ḥażret-i Dāvūd
Hevādan indürür ṣaf ṣaf nevā-yı şevḳ-ı murġānı

10 Müʾeṣṣirdür o deñlü naġme-i ṣavt-ı dil-efrūzı
Yaḳar ney gibi feryādı derūn-ı naġme-sencānı

11 Ser-āġāz-ı nevā itdükçe bülbül gibi minberde
İder āġāze evvelde [o] medhūş ʿaḳl-ı insānı

12 Ne teʾṣīr-i ḥayāt-efzā var enfās-ı laṭīfinde
Ḥayāt-ı nev virür insāna āġāz-ı ḫoş-elḥānı

---

* **K 36**: 181[a].

13 Ne iʿcāz-ı Mesīḥā-vār o nuṭḳ-ı rūḥ-baḫşende
İder zinde-revān [o] naġme-sencān-ı ḫaṭībānı

14 Nüzūl eyler firāz-ı ʿarşdan ṭāvus-ı ḳuddūsī
Kerūbiyyān-ı ʿilliyyīn ile gūş itmege anı

15 Müşābih İbn-i Mesʿūd ile belki İbn-i ʿAbbās'a
Ḳırāʾat eyledükçe ḥażret-i Furḳān-ı ẕī-şānı

16 Bu enfās u bu āġāz u bu ṣavt u bu ḳırāʾatle
N'ola böyle vücūduñ olsa Yārī menḳabet-ḫʿānı

K 37*

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

1 Teʿālallah zihī sūr-ı hümāyūn-ı cihān-bānī
Muvaffaḳ itdi ol vaḳt-i saʿīde şāh-ı devrānı

2 Ḥakīm-i lem yezel gösterdi ol şāh-ı cihān-gīre
Ḫıtān-ı Ḥażret-i Şehzāde-i Cem-ḳadr u ẕī-şānı

3 İde ʿömr-i müʾebbedle muʿammer Ḥażret-i Allāh
Ser-i şeh-zādegān u cān-ı ʿālem Muṣtafā Ḫān'ı

4 Zihī naḫl-i hümāyūn-ı reşīḳü'l-ḳadd-i yektāyī
İder şermende ṭūbāyı nihāl-i ḳadd-i ṭūlānī

5 Ḳad-i mevzūnınuñ meftūnı hep kerrūbiyān-ı ʿarş
Ḳıyām-ı ṭarzınuñ ṭūbā gürisne-çeşm ü ḥayrānı

6 O naḫl-i ʿālem-ārānuñ vücūdın ḥıfż içün devrān
Aña fīrūze rengi ḫayme ḳurdı çarḫ-ı keyvānı

7 O naḫl-i ʿālem-efrūzı görince neyyir-i aʿżam
Ki her şāḫına bir āyīne itdi necm-i raḫşānı

8 Kevākib āsumānı zeyn ide ezhār ġabrānı
Bu kevne emr olındı iẕn-i ḥikmet-bend-i rabbānī

9 Bugün sūr-ı sürūr-ı pādişāh-i heft-kişverdür
Zemīne dikdiler şimdi livāʾü'l-ḥamd-i şükrānı

10 Bu bir gündür ki maḥż-ı luṭf-ı ilhām-ı ilāhīdür
Teʾemmül eyleseñ alur ʿuḳūl-ı fehm-sencānı

11 Bu bir gündür ki gülbāng-i sadā-yı ṭabl-i şādīden
Uçurdı lāneden ḫʿāb-ı hümā-yı çarḫ-ı gerdānı

---

* **K 37**: 192ᵃ-192ᵇ.

12 Bugün āvāz-ı kūs-ı gāv-ı dem-i ḫusrevānīden
Feleklerde ker oldı ḳuvvet-i semʿ-i ser ü şānı

13 Cihān tā ʿahd-i eyyām-ı cüvānī gibi tamtāze
Zamāne devlet-i nā-gāh gibi ḫalḳa erzānī

14 Cihān-ı ḥūr o şān-ı şehr-ile zībende bir ʻālem
Zemīn ezhār-ile oldı ser-ā-ser sebz-pūşānı

15 Nice nā-kāmlar kām-ı dil-i nā-kāmını buldı
Nice dil-teşneler şād-āb buldı āb-ı ḥayvānı

16 Ne çeşm-i cān görmişdür ne gūş-ı ʿaḳl işitmişdür
Bu sūr-ı şevket āyīni bu baḫt-ı devlet ʿunvānı

17 Cihān ol deñlü mesrūr oldı ser-i pādişāhīden
Gicesi leyletü'l-ḳadr [ü] güni nev-rūz-ı sulṭānī

18 N'ola virsem bu nev-rūz-ı ḫuceste[1126] rūz-ı iḳbāle
Zamān-ı nev-bahār-ı cāvidānı ʿīd-i şādānı

19 Felekler tācın atdı küngür-i ʿarşa sürūrından
Melekler ser-te-ser zeyn itdiler bu heft-eyvānı

20 Nice zeyn itmesünler kim ḫıtān-ı şāh-ı devrāndur
Ṣadā-yı *ebşirū* perr eyledi ecrām-ı ekvānı[1127]

21 Şehen-şāh-ı müʾeyyed ced-be-ced ḫāḳān-ı Cem-mesned
Şeref-baḫşā-yı tāc u taḫt-ı[1128] mülk-i āl-i ʿOs̱mānī

22 Ḫudāvend-i muẓaffer tāc-dār-ı maşrıḳ u maġrib
Şeh-i şāhān-ı ʿālem ṣāḥib-evreng-i Süleymānī

23 Ẓafer-yāver hümāyūn-fer ḫıdīv-i memleket-perver
Cihān-bān u cihān-dāver ʿaẓīmü'ş-şān-ḫāḳānī[1129]

24 Şeh-i vālā-güher Sulṭān Muḥammed Ḫān Ġāzī kim
Şükūh-ı devleti nesḫ eyledi dārāt-ı şāhānı

25 Cihān-ārā şehen-şāhā felek-mesned Ḫudāvendā
Eyā şāhān-ı dehrüñ ʿādil-i Fārūḳ-ʿunvānı

26 Sen ol sulṭān-ı ʿādilsin ki levḥ [ü] ʿarş-ı aʿlāda
Çekildi nāmuña aḥkām-ı ṭuġrā-yı cihān-bānī

1126 ḫuceste: ḥuceste
1127 keyvānı
1128 taḫt: taḥt
1129 ḫāḳān: ḥāḳān

27 Yüzüm ferş eyledükden ṣoñra ḫāk-i āsitānuñda
Bu tārīḫ-ile küstāḫāne ḳılsam menḳabet-ḫᵘānı

28 Degül lāyıḳ bu tārīḫüm o dergāh-ı muʿallāya
Velī itdi benānum levḥ-i dilde ḫāme-cünbānı

29 Çıḳardum genc-i dilden bir ṭabaḳ lüʾlüʾyi zeyn itdüm
Ki dest-āvīz idüm ʿizz-i ḥużūra ey kerem-kānı

30 Ḫudāvendā bu ben nādīde-kāmı kām-bīn eyle
Hem iḥsānuñla mesrūr eyle Yārī-i ṣenā-ḫᵘānı

31 Zamān-ı devletüñde cümle ʿālem ber-murād oldı
Revādur eyleseñ ben nā-murāda luṭf u iḥsānı

32 Şehen-şāhā mübārek ola bu sūr-ı hümāyūnuñ
Ṣadā-yı nāmı ṭutsun günbed-i gerdūn-ı gerdānıy

33 Muʿammer eyleye Bārī Teʿālā ʿömr ü devletle
Cenāb-ı Ḥażret-i Şehzāde-i ẕī-şān-ı devrānı

34 Bu sūr-ı ʿālem-ārāya pesend idüp didüm tārīḫ
Zihī sūr-ı sürūr-āmīz-i sulṭān-ı cihān-bānī
Sene 1082

K 38*

ĪN HEM BE-ṬARĪḲ-İ ʿAŞḲ GOFTEM

__ __ . / . __ . __ / . __ __

1 ʿAşḳ āyīne-i cihān-nümādur
Neẓẓāre-i pertev-i Ḫudā'dur

2 Bir dīdeye kim ol ola manẓūr
Ol kāşif-i nūr-ı Kibriyā'dur

3 ʿAşḳ-ile olur ḫizāne-i ġayb
Ol cevher-i ʿaḳl-ı pür-cilādur

4 Her bir ʿarec olmaz aña ẕāhib
Begsiste-reg[1130] ü şikeste-pādur

5 Her dil gidemez o nehc-i pāke
Ol meslek-i vādī-i hüdādur

6 Şıġmaz o yola ḳaṭār-ı ḫaşmet
Ol merḥale-i tih-i[1131] fenādur

---

* **K 38**: 32ᵇ-33ᵇ.

1130 reg: rig

1131 Kelimenin aslı "tīh"dir. Fakat vezin gereği açık hece okunması gerektiğinden ve metinde de kısa heceli yazılıp harekeyle "i" sesi verildiğinden bu kayda göre okuduk.

7 Reh-revlügi şāh-rāh-ı ʿaşḳuñ
Ser-menzil-i mülk-i iʿtināDur

8 Her ʿaḳl olamaz o yola sālik
Ol rāh-ı meşiyyet ihtidādur

9 Tenhā-rev olup giden o rāha
Vā-mānde-i pāy-ı ibtilādur

10 Bir ten ki giye ḳabā-yı ʿaşḳı
Pūşende-i kisvet-i ṣafādur

11 Bir dil ki ola bürehne-i ʿaşḳ
Efgende-i efser ü ḳabādur

12 Zāhidde n'ider ḥaḳīḳat-i ʿaşḳ
Hep kārı mecāzī-i ḫaṭādur

13 Ben ḫırḳada[1132] buldum ʿaşḳı dirse
Ol delḳ-i iżāfet-i hevādur

14 Zāhid ne bilür ṣafāʾ-yı ʿaşḳı
Mecbūr-ı nühüfte-i riyādur

15 Levm itmesün ehl-i ẕevḳ zīrā
Mestāne-i ʿaşḳ bī-riyādur

16 Bir ʿaşḳ-ı viṣāle ṭālib olsa
Miḥrāb-ı niyāza iḳtidādur

17 Ṭaʿn itme mecāz-ı ʿaşḳa zīrā
Vādī-i ḥaḳīḳa reh-nümādur

18 Taḥḳīk ise ger o ʿaşḳa lāzım
Taḳlīb-i ṭarīḳ-i māsivādur

19 Bir ʿaşḳ k'ola ṣadāḳat-endūz
Meşhūd-ı ḥaḳīḳat-āzmādur

20 Bir ʿaşḳ ki ola anda ʿişmet
Ol dādiş-i ḥikmet-i Ḫudā'dur

21 Bir ʿaşḳ ki yoḳdur anda maʿnā[1133]
ʿAşḳ mıdur o ṣūret-i hevādur

22 Elbette şühūd ider ḥaḳīḳat
Āyīne-i dil ki rūşenādur

1132 ḫırḳa: ḥırḳa
1133 ceẕbe

23 Bir ʿaşḳ göre ḫayāl ü evhām
ʿAşḳ mıdur o ʿaşḳ-ı bī-nevādur

24 Bir ʿaşḳ ki ola pend-i pīrān
Āvīze-i gūş-ı eẕkiyādur

25 Mestāne-i ʿaşḳa ḳarşu ṭurma
Zīrā sözi nāvek-i ḳażādur

26 Ben ʿaşḳ aña direm ki dāyim
Ḳalbüm gibi ḫāliṣü'l-velādur

27 Men mest-i ḫarāb-ı cām-ı ʿaşḳam
Sulṭān-ı ġamem işüm ṣafādur

28 Āzāde-nihād-ı rūzigāram
Bī-gāne baña hep āşinādur

29 Yā Rab kerem ü ʿināyet eyle
Yārī işügüñde bir gedādur

30 ʿAşḳuñdan ayırma bir dem anı
Ol ḳurbet-i luṭfuña sezādur

31 Cūd u niʿamuña maẓhar eyle
Şāyeste-i ṣervet-i ʿaṭādur

K 39*

DER-ĪN DER-PEND-İ TAḤḲĪḲ Ü MECĀZEST

__ __ . / . __ . __ / . __ __

1 Al destüñe cām-ı dil-güşāyı
Añma ġam-ı çarḫ-ı bī-vefāyı

2 Baḳ āyīne-tāb-ı devr-i cāma
Elden ḳoma ol cihān-nümāyı

3 Leb-rīz-i beşāret eyle cānuñ
Çek raṭl-ı girān-ı gām-zidāyı

4 Bir ḥabbe ḳalınca ḳīseñ içre
Nūş eyleye gör mey-i ṣafāyı

5 Rindāne yürüt ayaġı dāyim
İtme ṣaḳın üft ü ḫīz[1134] pāyı

6 Eylerse hücūm dem-i süveydā
Ḳıl şīşe ile aña devāyı

---

* **K 39**: 33[b]-35[a].

1134 ḫīz: ḥiz

7 Sür cām-ı kümeyt-i ḳudsiyānı
Ṭut semt-i ṭarīḳ-i pārsāyı

8 Ser-geşte-i bezm-i keṯret olma
Çek dāmen-i vaḥdet içre pāyı

9 Zīr-i ḥasek[1135] ü melāmet itme
Dāmānde-i pāy-ı ibtilāyı

10 Dāvī-i ḥaḳīḳate sülūk it
Terk eyle ṭarīḳ-i māsivāyı

11 Tenhā-rev-i vā-pesīn olma
Ṭut rāh-ı meşiyyet-i hüdāyı

12 Āyīne-i dilde mihr-āsā
Gör lemʿa-ı nūr-ı Kibriyā'yı

13 Esrār-ı ḫafiyye vāḳıf ol kim
Keşf ola rumūz-ı āşināyı

14 Perhīzi güvāriş eyle dāyim
Seyr eyle şikemde rūdehāyı

15 Perhīz ile rūy-ı zerdi ʿaşḳuñ
Ḫūrşīd ide reng-i kehrübāyı

16 Gör ḳand-i ḳanāʿatüñ ṣafāsın
Telḫ itme dimāġ-ı nāştāyī

17 Ḫursend ile buldı nīk-kīşān
Miftāḥ-ı künūz-ı aṣfiyāyı

18 Bulmaz o künūzı saḫt-ı keşān
Ḳalur vahal-i ʿināda pāyı

19 Vaḥdet-ṭalebān-ı ʿālem-i ʿaşḳ[1136]
Tenhāda bulımaz āşināyı

20 Çün ḫalvetiyān-ı bezm-i maʿnā
Perhīz ile defʿ ider ġıdāyı

21 İsterse ḥakīm-i zerger-i ʿaşḳ
İksīr-i zer ide kīmyāyı

22 Ḫūn-ābe-i reng ü būy-ı ʿāşıḳ
Cevher ide kuḥl-i tūtiyāyı

1135 ḥasek: ḫasek
1136 bezm-i taḥḳīḳ

23 Yāḳūt ide ḫūn-ı ʿaşḳ düşse
Fīrūze-i sebze-i giyāyı

24 Murġ-ābī-i baḥr olursa ʿārif
Bulmaġa dür-i girān-bahāyı

25 Ḳomaz anı cezr ü medd-i emvāc
Biñ kere urursa dest ü pāyı

26 Fāʿil her işinde[1137] oldı muḫtār
Lā yusʾelu ḥükm-i *mā yeşāʾ*yı

27 Ṣūretde şühūd iderdi maʿnā
Mirʾāt-i dil olsa rūşenāyī

28 Elbette şühūd ider tecellī
Keşf eylese pūşiş [ü] ġıṭāyı

29 Vācid ki vücūdı bī-nişāndur[1138]
*İllā*yıla s̱ābit itdi *lā*yı

30 Manṣūr'a neden bu daʿvā-i ʿaşḳ
İs̱bāt ide ṣıdḳ-ı müddeʿāyı

31 Miʿrāc-ı ḥaḳīḳat ü mecāza
Bir çūb-ile itdi iʿtilāyı

32 Kim ḥavṣala-pīl-i mest olursa
Hażm itmeye çīne-i nevāyı[1139]

33 Ġavvāṣ-ı bün-i biḥār-ı vaḥdet
Ġarḳ eyledi nefs-i ejdehāyı

34 Āyīne-i āfıtāb-ı himmet
Bir z̲errede gösterür żiyāyı

35 Der-ḫ̆āste-i maʿīşet itme
Baş rāh-ı tevekkül içre pāyı

36 Ḫ̆āḳān-ı cihān-sitān olursañ
Elden ḳoma şīme-i gedāyı

37 Bir nice zamān hele Sikender
Elden ḳomamış cihān-nümāyı

1137 ḳaderinde
1138 Vācib ki vücūdın itdi iẓhār
1139 ġıdāyı

38 Ol āyīnenüñ meʾāli ancaḳ
Seyr eylemiş arż ile semāyı

39 Ey vesvese-sūz-ı ʿaḳl-ı ḫod-reʾy
Terk eyle bu mestī-i hevāyı

40 Nūş eyle o cām-ı tevbe-sūzı
Defʿ eyle ḫumār-ı māsivāyı

41 Pādāş-ı ʿamel gerekse Yārī
Mesdūd ide gör der-i sivāyı

42 Gencūr-ı ḫazīne-i rıżā ol
Elden ḳoma ḫavf-ile recāyı

43 Olduñsa eger ki maḥrem-i ʿaşḳ
Vird eyle rumūz-ı iḫtifāyı

44 Ḳıl rişte-i cāna anı manżūm
Dilden ḳoma sübḥa-i rıżāyı

45 Bī-cāẕibe-i ḫalāḳa[1140] etme
Kāh-ile miyān-ı kehrübāyı[1141]

46 Ādemseñ eger ḥaḳīḳat üzre
Sev bir ṣanem-i perī-liḳāyı

47 Hem ġāşiyedārī-i rıżā ol
Hem semt-i rıżāda bul vefāyı

48 Tā sūriş-i rüst-e-ḫīz olınca
Elden ḳoma dāmen-i recāyı

49 ʿĀşıḳ mıdur ol mürāyī eyler
Peyġūle-i ġamda inzıvāyı

50 ʿĀşıḳ mıdur ol ḫar-ı dü-pā kim
Ümmīd ide vaṣl-ı çār-pāyı

51 Ser-pāy-ı bürehne n'eyler ʿāşıḳ
Sincāb u semūr [u] çilḳafāyı

52 Āşüfte-i nīm-zülf-i yāra
Göñlüm gibi görmedüm hevāyı

53 Bu verziş-i ʿaşḳ dilde vardur
Taḥḳīḳ ide remz-i āşināyı

1140 ḫalāḳ: ḥalāḳ
1141 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

54 Hīç görmemişüm ḥaḳīḳat üzre
ʿAşḳuñ gibi ḫāliṣü'l-velāyı

55 Yā Rab kerem ü ʿināyetüñden
Ḳıl cevdet [ü] ṣervet [ü] ʿaṭāyı

56 Hem-rāz-ı nedīm-i ʿaşḳuñ eyle
Yārī-i ġarīb ü mübtelāyı

57 Şehd-i niʿamuñla muġtenem ḳıl
Ol telḫ-i dimāġ u bī-nevāyı

58 Her demde serāçe-i hidāyet
Ḳılsun şeb-i ġamda reh-nümāyı

K 40*

ĪN HEM BE-ṬARĪḲ-I ḤASB-İ ḤĀL-EST

— — · / · — · — / · — —

1 Dāyim dili pür-ġubār buldum
Āyīnemi jeng-dār buldum

2 Mīnā-yı ḥarīm-i dilde dāyim
Her ṭaʿnı ki seng-sār buldum

3 Olduḳça şikest-i āb-gīnem
Her rīzede inkisār buldum

4 Bir ṣırça durur derūnum ammā
Seng-i ġama bir ḥiṣār buldum

5 Gör seng-i esās-ı ṭaʿnı dilde
Vīrānede üstüvār buldum

6 Cām-ı mey-i laʿl-i Yārī çekdüm
Ḫamyāze-i ṣad ḫumār buldum

7 Ben şāhid-i cümle-bend-i baḫtem
Ḫalvetde niḳāb-dār buldum

8 Ben şuʿle-i şeb-çerāġ-ı baḫtem
Çün nūr-ı sühā-nüvāz buldum

9 Ben Leylā-i ʿişve-senc-i nāzı
Mecnūn'a ṭaleb-niṣār buldum

10 Müjgānını Ḳays-ı girye-sūzuñ
Pāy-ı şütürinde ḫār buldum

---

* **K 40**: 35ᵃ-36ᵇ.

11 Manṣūr idi beste-pāy-ı zencīr
Miʿrāc-künān-ı dār buldum

12 Gör himmet-i sāḳī-i elesti
Cāmın nice neşve-dār buldum

13 Hüşyārları ḫarāb-ı bāde
Mestāneyi hūşyār buldum

14 Naḫvet-i rūşān-ı rüstāyī
Seblet-keş-i iftiḫār buldum

15 Mestāne vü tāyibī-i ṣabūḥ
Ḫumḫānede bāde-ḫ͒ār buldum

16 Dünyāda tenüñ maʿāş-cāhı
Çün kūr-ı dilān-ḫ͒ār buldum

17 Taḳvīm-i müneccimān-ı dehri
Ḥaşv-i şikem-i cidār buldum

18 Ben ṣūret ü maʿnā-i cihānı
Tenhāda vü āşikār buldum

19 Maḥbūb olanlar āḫiretde
Dünyāda da şerm-sār buldum

20 Ser-süfre-keşān-ı dehri ḥālā
Hem şürb-i mūş-ḫ͒ār buldum

21 Her eblehe gāv-ı rīşi dāyim
Cārūb-ı der-i kibār buldum

22 Pūşīde-ṭırāz-ı ḳāḳum olmaḳ
Pīrāye-i iftiḫār buldum

23 Dünbāle be-püşt-i nāziş olmış
Çün gürbe-i mūy-dār buldum

24 Bu maṣlaha-gehde ekṯerini
Āvīḫte-i nuvār buldum[1142]

25 Nekbet-zedegān-ı ʿizz ü cāhı
Teb-lerze-i inkisār buldum

26 Gūdek-menişān-ı nā-şitāyı
Dünyā ṭamaʿında zār buldum

1142 22-24. beyitler der-kenarda yazılmıştır

27 Şīvenüñdedür bu dehr-i fānī
Her sūrını sügevār buldum

28 Bir sīm-beden cüvān aldum
Külçesini kem ʿayār buldum

29 Bir ḳaṭre mi istesem felekden
Her dürdini nā-güvār buldum

30 Seyyāre-i baḫt-ı tāb-nāküm
Her gicede ḫ̆āb-dār buldum

31 İmsāl-i fiġāna etsem āġāz
Her ṣavtını vaḳt-i pār buldum

32 Der-ḫ̆āste-i terāne ḳıldum
Her bülbüli lāl ü zār buldum

33 Ümmīd-i uṣūl-kār ḳıldum
Her muṭribi nā-bekār buldum

34 ʿUmmān-ı yem-i belāda ḳaldum
Ne cezr ü med-i kenār buldum

35 Kimden ki necāt ümīdin itdüm
Ġarḳ-ı yem-i rūzigār buldum

36 Ḫūn-ābe-i eşk-i çeşmi her dem
Mercān gibi ḳaṭre-bār buldum

37 Bir vaṣl-ı nihāna vāṣıl olsam
Biñ levm-ile āşikār buldum

38 Ne baḫtum ile vifāḳ mümkin
Ne ṭāliʿi sāz-kār buldum

39 Bir kāra ki olmışum mübāşir
Taḥṣīline biñ medār buldum

40 Kimden ki ümīd-i ḫayr itdüm
Hep şerrini pür-mażārr buldum

41 Bī-gāne-nihād-ı dehrde ḥayfā[1143]
Ne yār u ne ġam-güsār buldum

42 Kim gördüm ise yem-i cihānda
Āşüfte-i rūzigār buldum

1143 ḥayfa: ḫayfā

43 Ben n'eylerem āşinā-yı dehri
Yārī gibi yār-ı ġār buldum

44 Rāz-ı dili rāz-dāna virdüm
Hep rāzumı āşikār buldum

45 Cevr-i felek-i sitīze-kāra
Merd-i dili bürd ü bār buldum

46 Maḥsūd-ı esāfil oldı ṭabʿum
Çün pīlever-i iʿtibār buldum

47 Çoḳ gerçi Mesīḥ-şīme yārüm
Ammā yine hep ḫumār buldum

48 Düşnām iderin sipihre ammā
Ne şetmine[1144] bir medār buldum

49 Yā çarḫ nedür k'umam vefāsın
Hep devrini bī-ḳarār buldum

50 Ṣad rāhle-i vāridāt-ı ṭabʿa
Çoḳ ḫıṭṭa-i reh-güẕār buldum

51 Āmed ü şüd-i maʿnā(ya) velīkin
Iḳlīm-i dili diyār buldum

52 Bir gülşene ʿandelīb oldum
Hep gülleri ḫār ḫār buldum

53 Gül-ġonce-i gülbün-i ümīdüm
Ġaltīde-i ḫār-zār buldum

54 Bir dergehe intisāb ḳıldum
Anda nice iʿtibār buldum

55 Çün şīme-(i)ṭaʿn itdüm āzmūde
Farżā ne ṭamaʿ-niẕār buldum[1145]

56 Egnümdeki ṣūf beḫye[1146]-dūzuñ
Her pūdına anı tār buldum

57 Ben zār-ı mażīḳ-i teng-desti
Benden beter anı zār buldum[1147]

1144 ortada
1145 52-55. beyitler der-kenarda yazılmıştır
1146 beḫye: peḫye
1147 56 ve 57. beyitler der-kenarda yazılmıştır

58 Aḳsām-ı cünūndan muḥaṣṣal
Her birini ḥiṣṣedār buldum[1148]

59 Ḫāk-i rehi eyledüm vücūdum
Bir dergeh-i kām-kār buldum[1149]

60 Ümmīd-i şefāʿat itdüm andan
Yaʿnī baña dest-yār[1150] buldum

61 Ol derde hezār nā-murādı
Rū-sūde-i ḫʿāst-gār buldum

62 Āḫir o der-i saḳar-mederde
Biñ sūḫte-dili nizār buldum

63 Āḫir der-i Ḫālıḳ'a yüz urdum
Bir istedügüm hezār buldum[1151]

64 Çoḳ maẓhar-ı *lā fetā* cihānda
Hep ṣaf-der-i kār-zār buldum

65 Dünyāda ne Ḫān Murād'a beñzer
Bir ṣāḥib-i ẕülfeḳār buldum

66 Rūḥu'l-Ḳudüs-i nedīm-i ʿaşḳam
Tā ḫalvet-i vaṣl-ı yār buldum

67 Bir mertebe olmışam ki medhūş
ʿAḳl u dili tārümār buldum

68 Eşheb-reviş [ü] küreng-ṭabʿum
Deşt-i ġama rāh-vār buldum

69 Ol ṣāḥir-i vaḥy-āzmāyem
İʿcāz-süḫan-ı nigār buldum

70 El-ḥāṣılı ḥāl-i rūzigārı
Bu devr-ile bī-ḳarār buldum

1148 Beyit metnin kenarında yazılmıştır.
1149 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
1150 sāz-kār
1151 60-63. beyitler der-kenarda yazılmıştır.

K 41*

ĪN NAZĪRE BE-BAHĀRİYYE-İ ŞEYḪÜLİSLĀM[1152]

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __/ __ . __

1 Ḥüsn-i ʿālem-sūz-ı mihri çarḫ-ı tābān eyledi
Gül taḥammül itmeyüp çāk-i girībān eyledi

2 Faṣl-ı eyyām-ı bahār irdi deyü sünbüllerüñ
Zülfini ebr-i bahārı ʿanber-efşān eyledi

3 Görmedüm bir böyle ḥüsnin gülsitān-ı ʿālemüñ
Dilleri ārāyiş-i ezhār-ı ḫandān eyledi

4 Ol ḳadar teʾsīri var ebr-i[1153] bahāruñ gülşene
Dehri ezhār-ile reşk-i çarḫ-ı gerdān eyledi

5 Zīver-i ezhāra baḳdı nergis açup dīdesin
Naḳş-ı ṣunʿ-ı Müsteʿān ʿaḳlını ḥayrān eyledi

6 Lāleler dāġ-ı nihānın[1154] ḳıldı yer yer āşikār
Bir ḳadeḥle cümle esrārın nümāyān eyledi

7 Mest-i cām-ı nāz olup her ġonce bezm-i bāġda
Dest-i şevḳ-ile çeküp çāk-i girībān eyledi

8 Lāleler her biri almış destine bir cām-ı Cem
Gülşenüñ eṭrāfını gūyā gülistān eyledi

9 Būy-ı zülf-i dilberānı yaydı dünyāya nesīm
Reşk-ile sünbüllerüñ ḥālin perīşān eyledi

10 Şanma şebnemdür seḥer düşmiş firāz-ı gülbüne
Gül ʿaraḳ nūş eyleyüp ḫūy-pāş-ı pīşān[1155]eyledi

11 Ḳaṭre ḳaṭre bādeyi dökmekde lāle cāmdan
ʿĀlemüñ gülzārını kān-ı Bedaḫşān eyledi

12 Çarḫ ebri bir muraṣṣaʿ[1156]-sāye-bān itdi yine
Bāġı ferş-i sebz-ile firdevs ü rıḍvān eyledi

---

* **K 41**: 39ᵇ-40ᵇ.

1152 Şeyhü'l-İslâm Yahyâ'nın bahâriyyesi için bk. Rekin Ertem, *Şeyhülislâm Yahya Divanı*, Akçağ Yayınları, Ankara 1995, s. 9-10/K. 5.

1153 bād-ı

1154 derūnın

1155 çāk-i girībān

1156 kebūdī

13 Ḳurdı o reng-i zümürrüd-fāmını sulṭān-ı gül
Leşker-i ezhār-ile tertīb-i erkān eyledi

14 Tā ki teşrīf ide anı ol meh-i burc-ı kerem
Ol ki nūr-ı ʿadli dünyāyı dıraḫşān eyledi

15 Ol ki tedḳīḳ-ı ʿamelde mū-şikāf-ı himmeti
Nükte-i ser-beste-i esrārı iẕʿān eyledi

16 Müftī-i ṣunʿ-ı ilāhī kim debīrān-ı felek
Ḫāk-i dergāhını kuḥl-i dīde-i cān eyledi

17 Ḥākim-i fayṣal-ı mesned-gāh-ı fetvāda müdām
Dehre ḥükm ü ʿadlini bī-ḫātem erzān eyledi

18 Dāniş-āmūz-ı faẓīlet kim ṭufeyl-i ʿunṣurı
ʿAḳl-ı evvelden sebaḳ-āmūz-ı ʿirfān eyledi

19 Himmet-i ʿadliyle ıḳlīm-i kerem maʿmūr u pāk
Ṣadme-i ḳahrıyla mülk-i ẓulmi vīrān eyledi

20 Ḫusrev-i gencīne-perdāz-ı maʿānī kim dili
Vāridāt-ı ḥikmet-i esrārı şāyān eyledi

21 ʿArş-ı istiġnāʾ-yı devletdür maḳām-ı mesnedi
Himmet-i vālāsı gör ṣadrın cihān-bān eyledi

22 ʿAḳl-ı evvel gibi efʿāli metānetde güzīn
Rūḥ-ı ḳudsī gibi kesb-i pāk-i vicdān eyledi

23 Feyż-i ṭabʿın gör ki ʿālemden sevād-ı ẓulmeti
Mihr-i naẓm-ı ʿālem-efrūzı dıraḫşān eyledi

24 Ol edīb-i mekteb-i endīşe-i faẓl ü kemāl
Naẓmını reşk-āver-i dīvān-ı sübḥān eyledi

25 Ceyb ü desti n'ola hem zer hem güher etse nisār
Himmet-i deryā vü kān āsārın erzān eyledi

26 Kām-baḫşā sensin ol kim nev-bahār-ı devletüñ
ʿĀlemi başdan başa mesrūr [u] ḫandān eyledi

27 Sensin ol feyż-i nesīm [kim] ʿıṭr-sā-yı himmetüñ
Şūre-zār-ı dehri vādī-i gülistān eyledi

28 Kār-dānā nice yıllar dergeh-i çarḫ kec-ʿaṭā
Baḫtumı vā-mānde-i hem-sāl-i aḳrān eyledi

29 Yūsuf-ı ṭabʿum belā-yı ḳahr-ı iḫvān-ı zamān
Mübtelā-yı bend-i töhmet-gīr-i zindān eyledi

30 Dest-gīr olsuñ revādur Yārī-i efgendeye
Çarḫ anı pāy-māl-i ḫāk-i ḫizlān eyledi

31 Tā ki feyż-i ebr-i nīsān-ı hidāyet kim müdām
Gülsitān-ı ʿālemi pür-naḳş u elvān eyledi

32 Gülbün-i baḫtuñ ide günden güne şād-āb-ter
Ol ki ezhār-ı cihānı sebz-pūşān eyledi

K 42*

HEM ḲAṢĪDE HEM BE-TĀRĪḪEST SEDDÜ'L-BAḤR-RĀ

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

1 Teʿālallah zihī miftāḥ-ı ḥikmet-bend-i rabbānī
Ṣunıldı ʿarşdan dest-i Muḥammed Ḫān'a erzānī

2 Zihī sūr-ı bülend-i āsumān-sāye Züḥal[1157]-pāye
Felek bāb-ı hümāyūnında der-bān itdi keyvānı

3 Zihī miftāḥ-ı genc-i şāygānī kim yed-i ḳudret
Emānet eyledi Rūḥu'l-Emīn'üñ destine anı

4 Zihī fermān-revā-yı kār-gāh-ı Kibriyāyī kim
ʿİmāret ḳıldı biñ yetmiş yılında böyle bīnāyı

5 Zihī ʿālī-bināʾ biñ yıl muḳaddem nesr-i iḳbāli
Uçurdı yeryüzinden bir hevā taḫt-ı[1158] Süleymān'ı

6 ʿAceb mi beyt-i maʿmūr felek-i ṭarḥına reşk etse
Pür itdi nüh ṭıbāḳı resm-i zīnet-baḫş-ı eyvānı[1159]

7 Cihān bir tāze şevket buldı baḫt-ı pādişāhīden
ʿAceb midür añılmaz olsa dārü'l-mülk-i Kenʿān'ı

8 Sürūş-ı ġayb resm-i beyt-i maʿmūrı aña ṣundı
Esās-ı ṭarḥ-ı bünyādın o dem vażʿ eyledi bānī

9 Ne böyle sūr-ı vālā yapdı miʿmār-ı ezel evvel
Ne böyle sūr-ı bālāya felek gösterdi bir ṯānī

10 Felek tā māverā-yı perdeden resm eyleyüp ṭarḥın
Çıḳardı yeryüzine böyle bir genc-i cihān-bānı

---

* **K 42**: 56ᵃ-57ᵃ.

1157 züḥal: züḫal

1158 taḫt: taḥt

1159 ġulġul-i bünyān-ı ḥāḳānı

11 Ne ḳalʿa görse bünyād-ı metīn-i himmet-i Şeddād
Virürdi belki bir ṭaşına biñ laʿl-i Bedaḫşān'ı

12 Zihī miftāḥ-ı evvel tesmiye olsa Rūm'a lāyıḳdur
Zihī miftāḥ-ı s̱ānī tesmiye ḳılsuñ revā anı[1160]

13 ʿAceb mi ol ḥişāruñ ḳadri ʿālī olsa gitdükçe
Ḳażāʾ miʿmārı itdi böyle bir destūr-ı ẕī-şānı

14 ʿAlī Şīr-i zamāne kişver-ārā-yı ʿadū-fersā
Müşīr-i muḥterem destūr-ı ekrem Āṣaf-ı s̱ānī

15 Güzīn-i ced-be-ced evlād-ı nesl-i Ḥażret-i Ṣıddīḳ
ʿÖmer-sīret ʿAlī-heybet ḥayā-āmūz-ı ʿOs̱mānī

16 ʿAlī Pāşā-yı ʿādil ṣadr-ı ʿālī-ḳadr [ü] deryā-dil
Vezīr-i bī-muʿādil kār-sāz-ı mülk-i ʿOs̱mānī

17 Fürūġ-ı ʿadli çarḫa maṭlaʿ-ı pīh-sūz-ı[1161] ḫūrşīdī
Bahār-ı ʿahdi dehre mevsim-i nev-rūz-ı sulṭānī

18 Zemīn-i şevḳ-ı neşāṭ ʿadl-ile maʿmūr-ı ābādān
Zamāne ẕevḳ-ı ʿayş u nūş-ile mesrūr-ı ḫandānī

19 Vezīrā kām-kārā ṣaf-derā ṣāḥib-ḳırān-ḳadrā
Eyā şāyeste-i nīrū-yı bāzū-yı Nerīmānī

20 Sen ol ṣāḥib-taṣarruf ʿaḳl-ı evvel rūḥ-ı s̱ānīsin
Ḳul eyler luṭf-ı aḫlāḳ-ı kerīmüñ cümle insānı

21 Sen ol Ḥātem[1162]-meniş destūr-ı ekremsüñ ki ʿālemde
Pür eyler dest-i cūduñdan zamāne dest-i dāmānı

22 Benüm tārīḫümi ʿarż it ḥużūr-ı pādişāhīde
Ki görsün nice olurmış s̱enā-yı şāh-ı devrānı

23 Ümīdüm ol ki bir manṣıb recāʾ ḳıl pādişāhumdan
Yeñi ḳalʿayla şād etsün dil-i pā-māl [ü] vīrānı

24 Görüp iki ḥişārın[1163] ḥısn-ı[1164] bünyādını ey Yārī
Ḳalem elde bugüne eyledi tastīr-i ʿunvānı[1165]

1160 Ḳarāmān'ı
1161 pīh-sūz: bīh-sūz
1162 Ḥātem: Ḫātem
1163 ḥişār: ḫişār
1164 ḥısn: ḫısn
1165 tasṭīr-i: tasṭīr ü

25 Birinüñ oldı tārīḫi duʿā-yı ʿadl-i ḫünkārī
Birinüñ düşdi tārīḫi penāh-ı ẓıll-i Yezdānī

1070

K 43*

HEM BE-FAḪRİYYE HEM TEMEDDÜḤ-İ ḪOD

. . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Mest-i cām-ı şarāb-ı ʿirfānem
Neşve-baḫşā-yı bezm-i devrānem

2 O edīb-i cihān-ı maʿrifetem
Süḫan-ārā-yı nükte-sencānem

3 Sebaḳ-āmūz-ı ṭıfl-ı maʿnāyem
ʿĀrif-i mekteb-i edībānem

4 Kātibü's-sırr-ı āṣaf-ı süḫanem
Rāz-dān-ı umūr-ı pinhānem

5 Reşk ider baña üstād-ı ezel
Ṭıfl-ı dānā-dil ü sebaḳ-ḫ˘ānem

6 Naḳş-ı elḳāb-ı ṭabʿ u ḫāmem ile
Zīver-ārā-yı naẓm-ı dīvānem

7 Şāʿir-i dūdmān-ı maʿrifetem
Ben ne ferd-i vesīm ne ḫāḳānem

8 Mektebüm çār-faṣl-ı ʿālemdür
Köhne şākird-i bī-debistānem

9 Ṭıfl-ı pākīze gevher-i ezelem
Cevher-i ferrden sebaḳ-ḫ˘ānem

10 Ṭurfe tevlīd-i kāyināt benem
Gerçi kim nevʿ-i cins-i insānem[1166]

11 Şāʿirem şiʿr-ile şiʿār itmem
Rāst-ı miʿyār-ı nükte-sencānem

12 Baña teslīm ider hep ehl-i süḫan
O müsellem berāt-ı tarḫānem

13 Bī-mekānem mekān vücūdumdur
Bī-nişānem çü āb-ı ḥayvānem

---

* **K 43**: 59ᵇ-62ᵇ.

1166 Beytin kenarına "mevlūd" yazılmıştır.

14 Bī-dehānem velī ḥazāyin-i rāz
Bī-zebānem velī zebān-dānem

15 Ḥikmet-i zīcde suṭurlābem
Raṣad-āmūz-ı ḥikem keyvānem

16 Ḥükm-i *Ḳānūn*'da İbn-i Sīnāyem
Fenn-i ʿilm-i *Şifā*'da ferzānem[1167]

17 Ḥarf-i tevḥīd-i Pūr-ı Aʿrābam
Şerḥ-i tecrīd-i pīr-i Ḥarḳānem[1168]

18 Dil-i ʿuşşāḳa ḫāṭır-efrūzam
Bezm-i maʿşūḳa gevher-efşānem

19 Maʿnā-i şerḥ-i derd-i Yaʿḳūbam
Ṣūret-i ḥüsn-i māh-ı Kenʿānem

20 Kāh u bīcāde ceẕbe-i eṣerem
Sīnede rūḥ tende hem cānem[1169]

21 Rāz-dān-ı umūr-ı esrārem
Pās-bān-ı künūz-ı pinhānem

22 O tezerv-i bülend-pervāzem
O hümāyem ferāḫ-ı meydānem

23 Neşve-i cām-ı şevḳ-ı Manṣūram
Penbe-i dāġ-ı ʿaşḳ-ı Ṣanʿānem

24 ……. [1170]
ʿAnberīn maġz-ı müşg-i şiryānem[1171]

25 Ḳālde hem mecāz-ı nāṭıḳayem
Ḥālde hem ḥaḳīḳat-ʿunvānem

26 Gāh bir ṣafḥa üzre mevṣūfem
Gāh bir noḳṭa içre pinhānem

27 Dem-i beẕl-i ḫayāl-i gül-rīzem
Vaḳt-i taḥrīr-i sünbül-efşānem

28 Benem ol Ḫıżr-ı[1172] ʿālem-i tevfīḳ
Ġarḳa-i feyż-i āb-ı ḥayvānem

1167 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
1168 Ḥarḳānem: Ḫarḳānem
1169 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
1170 Birinci mısra noksan bırakılmıştır.
1171 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
1172 Ḫıżr: Ḥıżr

29 Münteşir dehre nefḥa-i süḫanem
Gerçi ḫāmūş-ı bezm-i devrānem

30 Açılan anda hep bahār-ı süḫan
Bāġ-ı maʿnāya ebr-i nīsānem

31 Ẕerreyem tevʾemān-ı ḫūrşīdem
Ḳaṭreyem āşinā-yı ʿummānem

32 Ṭabʿum āyīne-i hidāyetdür
Reşk-i ḫūrşīd ü māh-ı tābānem

33 Süḫanumdur cevāhir-i ʿulvī
Ben aña bir dükenmedük kānem

34 Ṭabʿum ol genc-i pür-cevāhirdür
Görseñ ammā ki yine vīrānem

35 ʿÖrfīyem Muḥteşem ẓahīrümdür
Feyżī-i Enverī-şebistānem

36 O ḥaḳāyıḳ Nigār-ı maʿnāyem
Reşk-bürd-i edīb-i Şirvānem

37 Neşve-pīrā-yı ʿārif-i Cāmem
Ġıbṭa-fermā-yı Ḥʿāce Selmānem

38 Ḥāfıż-ı cevher-i kemāl benem
Ṭālib-i sürme-i Ṣıfāhānem

39 Nükhet-efrūz-ı bezm-i ʿAṭṭār'a
Şeker-efşānī-i meges-rānem

40 Ṭūṭī-i remz-dān-ı meclisiyem
Manṭıḳu'ṭ-Ṭayr'ına Süleymānem

41 Bülbül-i *Gülsitān*-ı Saʿdīyem
Ḥūcū-yi[1173] tīġ-i bend-i Kirmānem

42 Virdi naẓmum ʿuḳūd-i naẓma niẓām
Ben Niẓāmī-i naẓm-sencānem

43 Gül-i nev-ḫīz-i gülşen-i Rūmem
ʿAndelīb-i hezār-destānem

44 Nice esrāra irmişüm farżā
Maẓhar-ı rāz-ı luṭf-ı pinḥānem

1173 Bu beyitte İranlı şâir Hâcû-yi Kirmânî kastedildiği için "Ḥūcū" kelimesinin belki de bir ağız özelliğinden dolayı "Hâcû" kelimesinin yerine kullanıldığı düşünülmektedir.

45 N’ola olsam ṣadef gibi pür-dür
Reşḥa-endūz-ı ebr-i nīsānem

46 Neşve-baḫşem hezār-ı hüşyāra
Gerçi sermest-i cām-ı ḥirmānem

47 N’ola olsam ḫarāb-ı bāde-i şevḳ
Sāḳī-i cām-ı bezm-i cānānem

48 Yūsuf-ı Mıṣr-ı himmetem ṣanmañ
Ki esīr-i nuḳūş-ı eyvānem

49 Yūsufam gerçi mülk-i maʿnāda
Yine görseñ esīr-i zindānem

50 Ben ki ārāyiş-i cihān-ı ġamem
Ḥˇāce-i ġam-fürūş-ı dükkānem

51 Göze göstermese beni cühelāʾ
Yine manẓūr-ı ʿayn-ı aʿyānem

52 Çeşm meh-dīdebānum olsa n’ola
Ṭurfe ḫuffāş-ı şeb-i pūyānem

53 Bezme geh şevḳ-ı[1174] cām-ı Cemşīdem
Elde geh ḫātem-i Süleymānem

54 Pāy-ı ḫumda fütādeyem ammā
Dest-i himmetde cām-ı raḫşānem

55 Vaḳf-ı cāvīddür baña ezelī
Mālik-i genc-i vaṣl-ı ḫūbānam

56 Ẕevḳi vuṣlatda bulmışam ammā
Yine leẕẕet-peẕīr-i hicrānem

57 Böyle taʿlīm ider muʿallim-i ʿaşḳ
Ṭıfl-ı ḫāmūşī-i debistānem

58 Bülbül-i bāġ-ı ḥayret-i ʿaşḳam
Naġme-sāzam hezār-elḥānem

59 Gāh tīġ-ı ṭılısm-ı Behrāmam
Gāh gencīne gibi pinhānam

60 Gāh bir muşt-ı ḫākdür ṭabʿum
Gāh meydān-ı ḥadd-i imkānam

1174 reng-i

61 Gāh ḳaṭre gibi sükūn iderin
Gāh deryā gibi ḫurūşānem

62 Gāh pā-māl-i rāh-ı ümmīdem
Gāh hem-dūş-ı cāh-ı dārānem

63 Gāh bir şevḳ irer ki pādişehem
Gāh bir ġam gelür ki ḥayrānem

64 Gāh mesned-nişīn-i rātibeyem
Gāh ġam tekyesinde mihmānem

65 Ben de bilsem nedür bu ḥālet-i şevḳ
Geh gedā geh şeh-i cihān-bānem

66 Gāh ḥūri de olsa meyl itmem
Gāh āşüfte-ḥāl-i ḫūbānem

67 Dildeki şevḳüm idemem taʿbīr
Gāh şādān u gāh giryānem

68 Gāh naġme-künān-ı nīm-şebüm
Gāh bülbül gibi seḥer-ḫᵕānem

69 Gül gibi dāyimā küşāde-dilem
Gāh sünbül gibi perīşānem

70 Ben o vā-mānde kār-bān-ı ġamem
Pāy-bend-i reh-i muġaylānem

71 Dāġ-ı dil nice olmasun ẓāhir
Ben o çāk-āver-i girībānem

72 Ṣalmışam fülk-i baḫtı baḥr-i ġama
Bād-ı ḥayretle Nūḥ-ı ṭūfānem

73 Ben ki *ḳālū belā*da tā ezelī
Bende-i ser-nigūn-ı fermānem

74 Üstüḫᵕāndur baña tevekkül-i zād
O hümā-yı sipihr-i cevlānem

75 Dāyimā pençe-i ümīdümden
Seng-endāz-ı bām-ı nisyānem

76 Maḥrem-i ṣabrdur beni ḳomayan
Yoḫsa meʾyūs-ḥāl-i sāmānem

77 Beni üstād-ı ʿaḳl ider teʾdīb
Yoḫsa ben mest-i bezm-i devrānem

78 Kevkeb-i lemʿa-sūz-ı tīre-şebem
Peren-efrūz-ı māh-ı tābānem

79 Rüʾyet-i necm-i ḫʿāb-ile şādam
Gerçi ben mübtelā-yı iḫvānam

80 *Ba'deʿusr ez-yüsür* mükāfātum
Ḥamd kim şāh-ı Mıṣr-ıʿirfānem

81 Mihrüñ āyīnesin siyāh iderin
Gerçi baḳsañ ġubār-ı mīzānam

82 Ḳaçarın maḥfil-i keş-ā-keşden
Hem-dem-i meclis-i ḥarīfānem

83 Ben ki renciş-peẕīr-i ṭaʿne iken
Yine görseñ esīr-i yārānem

84 Raḫne-dār etse anı dūst yine
Jende-dūz-ı ḳabā-yı noḳsānem

85 Şöyledür āfitāb-ı iḳbālüm
Belki bir ẕerrede nümāyānem

86 Baḫt āzürde etse memnūnem
Çarḫ estīze ḳılsa şāyānem

87 Bendedür fenn-iʿilm-i iksīri
Vāṣıl-ı kīmyā-yıʿirfānem

88 Benem ol gevher-i girān-māye
Līk ḫar-mühre gibi erzānem[1175]

89 Baḳmadı ṣayrefī-i baḫt-ı denī
Pāftada o dürr-i ġalṭānam

90 Ḥüccet-i ḥādiṯāt-ı devrāna
Ẕeyl-i daʿvāda gerçi burhānem

91 Müddeʿāmuñ nüfūẕı yoḳ gördüm
Rūz-ı şāhid gibi peşīmānem

92 Ġamze-i tīġ-bend-i baḫtumdan
Sūsen ü bīd gibi lerzānem

93 Çeşm-i aḥbāba tīr-i rāst-revem
Dil-i aʿdāya zaḫm-ı peykānem

1175 87 ve 88. beyitler der-kenarda yazılmıştır.

94 Çeşm-i dānāya mevc-i teskīnem
ʿAyn-ı nādāna baḥr-i ṭūfānem

95 Ṣadr-ı nādānda bülend-nişīn
Bezm-i dānāda pāy-māçānem[1176]

96 Pāy-ı iḫvāna cebhe-fersāyem
Rūy-ı aʿdāya çīn-pīşānem

97 Çarḫa baş egmezin sitem görsem
Şāh-meşreb gedā-yı devrānem

98 Reh-i iḫvānda ẕerre-i ḳademem
Ser-i aʿdāya tīġ-ı bürrānem

99 Bend-i zencīr eylese beni çarḫ
Dest-i himmetle[1177] aña sūhānem[1178]

100 Vatanum kişver-i Gelibolı'dur
Pey-rev-i ʿālī-i süḫan-dānem

101 Nice ʿālī ki pādişāh-ı süḫan
Ben kemīne ġulām u der-bānem

102 Nice ʿālī muʿallim-i evvel
Pīş-i ḳadrinde ben sebaḳ-ḫʿānem

103 Nice ʿālī mütercim-i ṯānī
Ben aña tercemān-ı dīvānem

104 Der-i cūdında rüft ü rūb-ı edeb
Bezm-i luṭfında micmer-efşānem

105 *Ḳadr-i ʿālī-füzūn-ter ez-tavṣīf*
Key tüvānem be-ḳadr-ı ū dānem[1179]

106 Yāriyem Yārīyem ḥaḳīḳatde
Cān-ı ʿālem ü ʿālem-i cānem

107 Ḥaẕer it ey ʿadū-yı kāh- nihād
Berḳ-ı şemşīr-i āteş-efşānem

108 Ḥaẕer it ey siyāh-ı kāse ṣaḳın
Ḫʿān-ı bezm-i hünerde mihmānem

1176 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
1177 fikretle
1178 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
1179 Yüce değeri vasfedilebilmekten daha fazladır. Ne zaman onun kadar bilebilirim ki?

109 Ḥaẕer it ey ʿadū-yı dūn-pāye
Pestem ammā ki ʿarş-ʿunvānem

110 Ḥaẕer it ey kelāġ-naġme ṣaḳın
Şāh-bāz-ı sipihr-i cevlānem

111 Ḥaẕer it ey ḫasīs-i şūm-nihād
Bermekiyy-i serīr-i iḥsānem

112 Sen gedā-yı girān-sāye-şiyem
Ben şehen-şāh-ı ṣadr-ı ʿirfānem

113 Ben o üstād-ı naḳş-ı zer-dūzam
Ṣanma ṭıfl-ı ḥasīr[1180]-bāfānem

114 Minnet Allāh'a ey şeġāl-i ʿanīd
Pīşe-zār-ı hünerde arslānem

115 Pençe-şīrem çü Ḥaydar-ı Kerrār
Ẕülfeḳār-āzmā-yı meydānem

116 Var iken sīnede bu dāġ-ı nedem
Rest-gār-ı ḥamīm-i nīrānem

117 Bu ġalaṭ kerde ḫod-pesendī ile
Lāf-sencān-ı jāj-ḫāyānem

118 Şüst ü şū itdüm āb-ı tevbe ile
Gerçi ālūde-dest-i dāmānem[1181]

119 Kird-gārā iʿānet eyle baña
ʿĀciz-i ṭaʿna pāy-ı nādānam

120 Çāre-sāzā hidāyet eyle baña
Müstaḥaḳḳ-ı niṣāb-ı ġufrānem

K 44*

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __

1 Ẕātum gibi bir cevher-i pāk etmedi ẓāhir
Tertīb-i mevādd ideli terkīb-i ʿanāṣır

2 El-ḥaḳ benem ol nādire-perdāz-ı maʿānī
ʿÖrfī baña şāyeste idi olsa muʿāṣır

1180 ḥaṣīr: ḫaṣīr
1181 116-118. beyitler der-kenarda yazılmıştır.
* **K 44**: 101[b].

3 Ol şāʿir-i muʿciz-süḫan-ı ʿālem-i ġaybam
Mekşūf-ı dil ü ṭabʿuma envār müẓāhir

4 Ol Ḫıżr-ı[1182] Mesīḥā-nefes [ü] muʿcize-gūyem
ʿAḳl-ı kül olur mekteb-i endīşeme ḥāżır

5 Ol dürr-i yetīmem ṣadef-i kevnde zīrā
Lüʾlü-yi girān-māye olur ḫayli nevādir

6 Ol Rüstem-i endīşeyem olmaz baña hem-pā
Ṣaf ṭutsa eger ʿarṣa-i maʿnāda ʿasākir

7 Ṭabʿumdur o mecmūʿa-ı esrār-ı ilāhī
Bir nüktesi [kim] biñ maʿnā mülhem ide ẓāhir

8 Ḥālā o edīb-i ḥikem-endūz-ı cihānem
Kim ʿālem-i maʿnāda naẓīrem ḳatı nādir

9 Ḫāmem ḳaṣabü's-sebḳ-ı meżāmīn-i maʿānī
Ṭabʿum sebaḳ-āmūz-ı debistān-ı mefāḫir

10 Zeyn eyler-idi gūş-ı meh ü mihr ü nücūmı
Gencīne-i ṭabʿumda olan silk-i cevāhir

11 El-minnetü lillāh ki gencīne-i ṭabʿum
Dünyāyı ider muġtenem-i gevher-i fāḫir

12 Çoḳ ṭāyir-i begsiste-i pür-evc-i maʿānī
ʿAnḳāyla hīç bir mi şikār almada ṭāyir

13 Taḥsīn iderdi o süḫan-senc-i belāġat
Görseydi eger nükte-i mażmūnumı Ṣābir

14 Ẕātıdur o üstād-ı debistān-ı maʿānī
Her fende ḳavī-māye vü her nüktede māhir

15 Ṣābir'dür egerçi süḫan-ārā-yı cihāndur
Bir fende ki biñ müşkil ola ḥalline ḳādir

16 Ṣad ḥamd ki bu ṭabʿ-ı Ḫudā-dād-ile Yārī
Ol mevhibe-i münʿim ü baḫşendeye şākir

1182 Ḫıżr: Ḥıżr

K 45*

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Benem o nāṭıḳa-pīrā-yı ʿālem-i maʿnā
Virildi ṭabʿuma esrār-ı mülhem-i maʿnā

2 Benem o pādişeh-i genc-i ālem-i vaḥdet[1183]
Revā denilse baña Şeyḫ-i Edhem-i maʿnā

3 Nesīm-i feyż ile ṭabʿum riyāż-ı ʿirfāndur
Düşer bahārına her demde şebnem-i maʿnā

4 Hezār dürr-i maʿānī ḳopar ṭabīʿatden
Temevvüc eylese vaḳt-i süḫan yem-i maʿnā

5 Mecāzī-i süḫanam ʿandelīb-i gülşen-i rāz
Ḥaḳīḳat-i hünerem sırr-ı mülhem-i maʿnā

6 O murġam eylemezin ḫırş-ı dāne-i minnet
Benem o kemter-i evlād-ı ādem-i maʿnā

7 ʿAceb mi eyler-isem daʿvā-i Süleymānī
Elümdedür ser-i tekvīn-i ḫātem-i maʿnā

8 Vücūd-ı pāküme beñzer dür etmeye peydā
Meşīme-i ṣadef-i baṭn-ı Meryem-i maʿnā

9 Benem o muʿcize-perdāz-ı sırr-ı ʿālem-i ġayb
Nice serāyir-i ṣūretle müdġam-ı maʿnā[1184]

10 Hezār nükte-i ḥikmet dilümde mużmerdür
Edīb-i vaḥy-ṭırāzān-ı maḥrem-i maʿnā

11 Süḫanda vāriṣ-i mevrūṣe-i dil-i Cāmī
Ṣafāda hem-dil ü hem-kāse-i Cem-i maʿnā

12 Egerçi ṣūret-i ẓāhirde bir gedā-revişem
Ḥaḳīḳaten yine sulṭān-ı ʿālem-i maʿnā

13 Cihānı ġonce-i ebkem gibi ider ḫāmūş
Çıḳarsa dilden eger nükhet-i dem-i maʿnā

14 Şeġād-ı ḥīle-i ḥussāda olmazın maġlūb
Benem o ṣaf-der-i ser-bāz-ı Rüstem-i maʿnā

15 Elümde cām-ı ṣafāʾ dilde şevḳ-ı ʿaşḳ-ı Ḫudā
Maḥal denilse baña ʿārif-i Cem-i maʿnā

---

* **K 45**: 166ᵇ.

1183 Benem o çille-keş-i pārsā-yı genc-i niyāz

1184 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

16 Olur mı ḫalvet-i esrāra Yārī maḥrem-i rāz
Ḳalur mı dilde ʿaceb rāz-ı mübhem-i maʿnā

17 Fünūn-ḫ˘ānda vü nā-ḫ˘ānda da edīb benem
Ḫafī degül baña esrār-ı mübhem-i maʿnā

18 İlāhī ḥāl-i dil-i zāruma hidāyet ḳıl
Gözüme keşf ola fi'l-cümle ʿālem-i maʿnā

K 46*
DER-MENḲABE-İ ḤİKMET-İ ḪAFİYYE-İ ʿAVĀLİM-İ EZELĪ

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

1 Ey ḫoş ol bezmüñe mest-i mey-i ḥamrāʾ yoġ-idi
Cümle ḫāmūş idi germiyyet-i ġavġā yoġ-idi

2 Cismimüz pāk idi ālāyiş-i keyfiyyetden
Eṯer-i minnet-i yek-rengī-i ʿĪsā yoġ-idi

3 Mihr-i envār-ı tecellī gözimüz almış-idi
Ārzū-yı nigeh-i dīde-i bīnā yoġ-idi

4 İtmemişdi ʿaraż-ı ḫāṣa daḫı ẕāta duḫūl
Cins-i māhiyyet-i mevcūdī-i eşyāʾ yoġ-idi

5 Cümlemüz sırr-ı serā-perde-i vaḥdetde idük
Sūriş [ü] āştī-i nefs-i ḫod-ārā yoġ-idi

6 Ḥiss olınmazdı daḫı ʿālem-i zerde eşbāḥ
Nevʿ-i cins-i ṣuver[1185] ü şekl-i heyūlāʾ yoġ-idi

7 Olmamışdı daḫı taḫmīr ṣuver-i ḫāk-i vücūd
Ne derūnuñda şeġāf u ne süveydā yoġ-idi

8 Olmamışdı daḫı ābisten-i fıṭrat taḳdīr
Nuṭfe-i mādde-i[1186] māder ü ābā yoġ-idi

9 Terk-i tecrīd-i fenāʾ itmiş idük ser-tā-pā
Ṭumṭurāḳ u ḫışım-ı devlet-i dünyā yoġ-idi

10 Cümle güm-nām idi Loḳmān Felāṭūn-ı Ḥakīm
Ḥikem-āmūḫte-i Bū ʿAlī-i Sīnā yoġ-idi

11 Tūşemüz cümle şifā-ḫāne-i vaḥdetde idi
Tende ne derd-i seḳāmet ne müdāvā yoġ-idi

---

* **K 46**: 172[b].

1185 beşer

1186 ḫāṣṣa-i

12 Verziş-i ʿaşḳ-ile bir mertebeye varmış-idük
ʿAşḳ idi ʿaşḳ hemān ġayrı hüveydā yoġ-idi

13 Ser-be-ceyb itmiş idük ḫırḳa-i peşmīn
Perniyān-cāme vü zer-bāfte dībā yoġ-idi

14 Cümlemüz zīr [ü] pes-i perde-i ḥikmetde idük
Ḳayd-ı zād u heves-i gūşiş-i dünyā yoġ-idi

15 Farḳ olınmazdı daḫı mertebe-i düşmen ü dūst
Aramızda ne keş-ā-keş ne müdārā yoġ-idi

16 Mest-i keyfiyyet-i esrār idi cümle eşyāʾ
Anda maḫmūrī-i derd-i sır-ı ferdā yoġ-idi

17 Bezm-i vaḥdetde bilinmez idi keyfiyyetimüz
Cümle pür-neşve idük sāġar-ı ṣahbā yoġ-idi

18 Cümlemüz rişte-i esrārda dil-beste idük
ʿUḳde-i baḫṣ-i cüzʾ-i lā-yetecezzāʾ yoġ-idi

19 Olmamışdı ḳafes-i çarḫa daḫı zīb-i ḫitām
Laʿl-i mirrīḥ[1187]-ile lüʾlü-yi ṣüreyyā yoġ-idi

20 Gerçi pervāne idük nūr-ı tecellīye velī
Anda tāb-ı eṣer-i şemʿ-i şeb-ārā yoġ-idi

21 Şöyle āsūde idük ḫʿāb-geh-i vaḥdetde
Ne ġam-ı miḥnet-i fānī vü ne ʿuḳbā yoġ-idi

22 Ḥayy u Bāḳī idi Ḫallāḳ-ı ezel ey Yārī
Andan artuḳ daḫı dünyāda hüveydā yoġ-idi

K 47*

DER-MENḲABET-İ ʿĀLEM-İ ʿAŞḲ-I EZELĪ

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

1 Ey ġam-ı ʿaşḳ ezelī yār-ı dil [ü] cānum idüñ
Maḥrem-i sırr-ı serā-perde-i pinhānum idüñ

2 Kevkeb-i baḫtum ile saʿd-ḳırān eyler-idüñ
Āfitāb-ı şeref-i gerdiş-i devrānum idüñ

3 Cevher-i ferd gibi noḳṭa-i mevcūduñ idüm
ʿAḳl-ı evvel gibi üstād-ı debistānum idüñ

1187 Mirrīḥ: Mirrīḫ

* **K 47**: 189ᵃ-189ᵇ.

4 Ṭıfl-ı dānā-dil idüm mekteb-i fıṭratda iken
Sen benüm ʿālem-i maʿnāda sebaḳ-ḫ̆ānum idüñ

5 Eşk-i ter-ḫūn-ı cigerle sen'iderdüm ıṣlāḥ
Perveriş-yāfte-i meclis-i iḥsānum idüñ

6 Dest-i cūduñ ile taʿmīr iderdüñ ḳalbüm
Ḫāne-zād-ı ḥarem-i ḫāne-i vīrānum idüñ

7 Beni pervāne gibi şuʿle-güdāz etmez idüñ
Meh-i tābende gibi şemʿ-i şebistānum idüñ

8 Emr-i sulṭān-ı hevesle sen'iderdüm müzd-ver
Ḫıdmetümde nice dem berzede-dāmānum idüñ

9 Saña tevḥīd-i ezel eyledi taʿlīm-i Ṣamed
Bir zamān Berhemenī-nefs-i ṣanem-ḫ̆ānum idüñ

10 Baḳmaduñ cürmüme ālūdegī-i dāmenüme
Sen ḫaṭā-pūş [u] ʿaṭā-baḫşī-i ʿiṣyānum idüñ

11 Eylemişdi seni sulṭān-ı ezel miʿmārum
Sen mühendis-meniş-i bānī-i bünyānum idüñ

12 Perveriş-yāb-ı ḥarīm-i dil-i Yaʿḳūb'um idüñ
Ḫāne-zād-ı ḥarem-i külbe-i aḥzānum[1188] idüñ

13 Rāz-dān-ı dil-i maḫzūnum idüñ şām u seḥer
Vāḳıf-ı sırr-ı derūn-ı dil-i nālānum idüñ

14 Dāġlar yaḳmış idüñ lāle gibi sīnemde
Zīnet-efrūz-ı ḥarem-gāh-ı gülistānum idüñ

15 Ṭūṭī-i muʿcize-gūy-ı ḳafes-i sīnem idüñ
Serv-i ṭāvus-ḫırām-ı çemenistānum idüñ

16 Lāle-veş zīb-ṭırāzende-i gülzārum idüñ
Dāġ-efrūḫte-i sīne-i ʿuryānum idüñ

17 Sīneme şuʿle-i dāġumla çerāġān etsem
Vādī-i lālesitānumda ḫıyābānum idüñ

18 Sīnemüñ dāġları aḫker-i pür-tāb olsa
Şeref-efrūḫte-i sūziş-i sendānum idüñ

19 Dīdeden gāh cemālüñi nihān eyler-idüñ
Ārzū-yı nigeh-i dīde-i ḥayrānum idüñ

1188 aḥzān: aḫzān

20 Cezr ü med-ḫīz idi deryā gibi mevc-i eşküñ
Mācerā-yı müje-i dīde-i giryānum idüñ

21 Dile cān-baḫş-ı ḥayāt-ı ebedī derdüñ idi
Ey ṭabīb-i dil ü cān derdüme dermānum idüñ

22 Ben saña bülbül idüm yoġ-idi gülzār-ı cihān
Sen o demlerde açılmış gül-i ḫandānum idüñ

23 Sen idüñ bir ben idüm bir daḫı cānānum idi
Āşinā-yı[1189] ezelī hem-dem-i cānānum idüñ

24 Ben saña ʿāşıḳ idüm sen daḫı maʿşūḳum idüñ
Ben saña bülbül idüm sen gül-i reyḥānum idüñ

25 Bārek-Allāh zihī ḥikmet-i āmīziş-i ʿaşḳ
Ben saña ḳālıb-ı efsürde vü sen cānum idüñ

26 Bī-zebānī baña fetḥ itdi zebān-ı ḥāli
Bī-zebān söylemede yār-ı zebān-dānum idüñ

27 Ḥāṣılı ʿālem-i ḫilḳatde bile ey ġam-ı ʿaşḳ
Yārī-i ʿārif ile yār-ı süḫan-dānum idüñ

K 48*

ĀZMĀYİŞ KERDEN-İ ṬABʿ-I SÜḪAN-ĀMŪZ-I MĀ

. . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Eyleyüp ʿandelībi der-bānı
Açdı güller der-i gülistānı

2 Ḥıfż[1190] içün düzd-i bāddan her şeb
Bülbül oldı gülüñ nigeh-bānı

3 Yine ferş-i zümürrüdīn döşedi
Ṣaḥn-ı gülzāra ṣunʿ-ı Yezdānī

4 Nev-bahār oldı deyü bülbüller
Her ṭaraf itmede ḫoş elḥānı

5 Nice dīvāne olmasun ādem
Göre bu zīb-i naḳş-ı devrānı

6 Ola hengām-ı ẕevḳ-ı faṣl-ı bahār
Gele nev-rūz-ı rūz-ı sulṭānī

1189 Tā nedīm-i

* **K 48**: 190[b]-191[a].

1190 Ḥıfż: Ḫıfż

7 Böyle demlerde ḫāne-berdūşān
Sāye-i naḫli eyler eyvānı

8 Böyle demlerde rind-i kīse-tehī
Beẕl ider raḫt-ı[1191] baḫt-ı sāmānı

9 Böyle günlerde terk ider zāhid
Şīme-i lāf-ı ḫod-perestānı

10 Gelemez ṣaḥn-ı gülşene zāhid
Geşt ider ḫar gibi beyābānı

11 Ḥoḳḳa-i sīnemi açup şebnem
Güllere eyledi dür-efşānī

12 Şafaḳ-āsā şaḳāyıḳ-ı kūhı
Oldı yāḳūt-reng-i elvānī

13 Gül-i ṣad-berg elde dāyiresi
Gūş eyle hezār-destānı

14 Seḥerī nergise düşüp şebnem
Oldı ḫurşīd gibi nūrānī

15 Ṣadef-āsā çıḳardı sūsenden
Dür-i yektāyı ebr-i nīsānı

16 Seḥerī gör ne deñlü zemzem'ider
Dinleseñ bülbül-i seḥer-ḫ͒ānı

17 Giceler diñle tā ṣabāḥa degin
Gūne gūne ṣafīr-i murġānı

18 Kāsesini pür eyledi zerrīn
Devlet-i gülde buldı ʿunvānı

19 Lālenüñ cāmı şebnemüñ ʿaraḳı
Mest-i şevḳ itdi ʿandelībānı

20 Aldı keşmīrī şālını seḥerī
Döşene sūsen-i kühistānı

21 Şebnem aġzında gizlü yāseminüñ
Ṣanki dürdür ṣadefde pinhānī

22 Ṣaçların çözdi sünbül-i ḫoş-bū
İtdi gülzāra ʿanber-efşānı

1191 raḫt: raḥt

23 Āfitābuñ şuʿāʿı eyle gülüñ
Giydügi ḥulle-bāf-ı nūrānı

24 Çār-bāġ-ı bihişt çārumdur
Dört ṭaraf gülşenüñ ḫıyābānı[1192]

25 Çār-ezhārı bāġ-ı ʿālemde
Nice naḳş itdi ṣunʿ-ı rabbānī

26 İki būyā ikisi zengār-reng
Ġonce gül lāle vü żamīrānı

27 Gör şaḳāyıḳ başında sürḫ-ı ʿalem
Sebz-i şuḳḳa livā-yı nuʿmānī

28 Ṭurre-i yāra zīnet eylediler
Cemʿ idüp sünbül-i perīşānı

29 Nāvedānını ʿayn-ı enhāruñ
Pāk aḳıtdı ebir-i bārānī

30 Lāleler meşhed-i gülistānda
Tenine yaḳdı dāġ-ı hicrānı

31 Çīn seḥerden gül-āb ṣaçdı yine
Güllere feyż-i ebr-i nīsānī

32 Gördi tāb-ı temūz ʿufūnetini
Ġonce çāk eyledi girībānı

33 Dāġlar yaḳdı lāleler yer yer
Bezm-i gülşend'idüp çerāġānı

34 Ol ḳadar nāfe ṣaçdı şāh-ı bahār
Şehr-i Çīn itdi sünbülistānı

35 Ḳıldı tertīb-i sūr-ı bād-ı nesīm
Ḥacle-gāh eyleyüp şebistānı

36 Nev-ʿarūs-ı güle ġıṭā itdi
Mıḳnaʿ-ı perr-i ʿandelībānı

37 Reh-güẕārına āb-pāş oldı
Serv gösterdi pāk-i dāmānı

38 Gösterüp naḫl-i ḳadd-i āzādın
Ser-bülend eyledi ḫırāmānı

1192 ḫıyābān: ḥıyābān

39 Ḳadd-i bālāsı hemser-i ṭūbā
Seyr idüñ serv-i sidre aġṣānı

40 Kebg-veş geldi nāz-ı reftāra
Ḳıldı ṭāvus gibi cevelānı

41 Tūġlardur ki cümle naḫlistān
Ser-be-ser zeyn idüp beyābānı

42 Bīnī-i gül olup ruʿāf-engīz
ʿAṭse-gir itdi ʿandelībānı

43 Gice yandı çerāġı gülnāruñ
Reşk-i mihr eyledi şebistānı

44 Dilberān-ı ʿAcem gibi bülbül
Bezm-gāh itdi bāġ-ı zāġānı

45 Ġonce giydi ʿimāme-i sebzīn
Nesli Hāşim'den aṣlı ʿAdnānī

46 Oldı eṭfāl-ı bülbülān-ı çemen
Mekteb-i gülşenüñ sebaḳ-ḫ˘ānı

47 Cünd-i ġāret-gerān-ı bād-ı semūm
Ṭutdı beriyye vü beyābānı

48 Geçmesün deyü ḥācıyān-ı çemen
Ḫār-zār eyledi muġaylānı

49 Naḫil-i bīd ide seḥāb gibi
Sāyesi ṭutdı mevc-i Seylān'ı

50 Sāye-bān ḳurdı cūy-bār üzre
Ḫaymelerdür ḥabāb-ı Cüryān'ı[1193]

51 Gül-i ḫandānı nāfe-i zer ile
Ṣandılar āfitāb-ı raḫşānī

52 Ġonce-i şuʿle-rengi gülşende
Dir gören kevkeb-i dıraḫşānī

53 Tūde-i aḫkerīn remād ṣanur
Her gören ʿandelīb-i ʿuryānı

54 Naḳş-ı ezhāra baḳmadan alamaz
Dīde-i cān-ı ʿaḳl-ı ḥayrānı

1193 49 ve 50. beyitler der-kenarda yazılmıştır.

55 Bülbül-āşüfte maġz-ı ḥayret-i ʿaşḳ
Ġonce-üşküfte rūy-ı ḫandānī

56 Lāleler güller ile şāh-ı bahār
Ṭurma sürmekde ʿayş-ı devrānı

57 Sāġarı naḳş-ı ḫātem-i yāḳūt
Bādesi reng-i laʿl-i rümmānī

58 Pīr-i fānī çenārı seyr eyle
Oldı ṣad-sāle pīr-i nūrānī

59 Delḳ-pūş oldı bülbül-i baṭrīḳ
Deyr-i gülzāruñ oldı ruhbānı

60 Āzmāyiş idüp dil-i Yārī
Ṭabʿ-ı pākīze-i süḫandānı

61 İmtiḥān-ı ẕekāʾ ider gāhī
K'olmaya ṭabʿı ḥabs-i nisyānī

62 Ḥüsn-i mażmūna virmeyüp ṣūret
Ḫalṭ ider böyle naẓm-ı buṭlānı

63 Sözi dīvānenüñ olur maʿẓūr
Böyledür fehm-i ʿaḳl-ı insānī

64 Ṣaḥv-ı endīşeye gelince gehī
İder imdād feyż-i rūḥānī

65 Sözleri vāridāt-ı ġaybīdür
Olur ilhām-ı feyż-i rabbānī

66 Gāh olur nükte-senc-i güftārī
Lāl eyler daḳīḳa-sencānı

67 Gāh bir söz ile ider ilzām
Geb-ṭırāzān hezl-gūyānı[1194]

68 Belki sābāş iderdi her birisi
Görseler ger bu sāde ʿunvānı

69 Hem daḳāyıḳ-ṭırāz-ı Şirāzī
Hem ḥaḳāyıḳ-nigār-ı Şirvānī

70 N'eylesün yoḳ cihānda bir memdūḥ
K'eyleye aña menḳabet-ḫʿānı

1194 Lāf-sencān ṭurfe -gūyānı

71 Kendü ṭabʿunı medḥ ider āḫir
N'eylesün yoḳ medīhe şāyānı

72 Şeh-i ıḳlīm-i naẓmdur ki olur
Kendü kendüsinüñ ṣenā-ḫʿānı

73 Bülbül-i dil hezār naġme ile
Böyle zeyn itdi bu gülistānı

74 Oldı gūyā bu gevher-i yektā
Rişte-i naẓma dürr-i Ḫāḳānī[1195]

75 Ẕülcelālā kemāl-i ẓātuñçün
Ḳıl muvaffaḳ ʿulūm-ı itḳānı

76 Nāẓım-ı kār-gāh-ı ʿirfān ḳıl
Dil-i pākīze fehm ü iẓʿānı

77 Ḥāfıẓ-ı nüktedān-ı esrār it
Dil-i vā-mānde cehl-i noḳṣānı

78 Ḥikem-endūz-ı ṣafḥa-i rāz it
Ṭıfl-ı dānā-dil-i sebaḳ-ḫʿānı

79 Nāṭıḳ-ı ḥikmet-i şuʿūr eyle
Baña keşf it rumūz-ı pinhānı

80 Sebaḳ-āmūz-ı ṭabʿum it yā Rab
Ḥikem-endūz-ı ṣıdḳ-gūyānī

81 Sübḥa-gerdān-ı māh u sālüm ḳıl
Ẕikr-i tevḥīd-i ism-i Raḥmān'ı

82 Yā ilāhī dilümde evrād it
Ṣoñ nefes ḥarf ḥarf Ḳurʾān'ı

K 49*

MENḲABET-PĪRĀ-YI ḤĀL-İ ʿĀRİF-İ BİLLĀH-RĀ

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

1 ʿĀrifüñ ḳalbine mekşūf meṣābīḥ-i ẓulem
ʿĀrifüñ destine mevḳūf mefātīḥ-i ḥikem

2 Bu nüh eyvān-ı zer-endūde ḳıbāb-ı ʿālī
Görinür ʿārif-i billāha ʿarīş-i ṭārem

1195 73 ve 74. beyitler der-kenarda yazılmıştır.

* **K 49**: 191[b].

3 Yansa kül olsa vücūdı yine bir ẕerre ḳalur
Hīç çıḳmaz dil-i ʿārifdeki rāz-ı mübhem

4 Baḳmaya ʿārif-i āgāh felek etse eger
Aṭlas-ı çarḫı bisāṭ-efken-i ṣadr-ı ʿālem

5 Ola bir demde dil-i ʿārif-i vaḥy-endūza
Nice biñ nükte-i esrār-ı ilāhī mülhem

6 Gāh deryāları bir ḳaṭre deyü nūş eyler
Gāh olur ḥavṣala-i himmetine ḳaṭrece yem

7 Dillerinde heme esrār-ı ḥaḳīḳat mużmer
Sözlerinde heme āṯār-ı maḥabbet müdġam

8 Gāh esrār-ı daḳāyıḳda olurlar ḥayrān
Gāh envār-ı ḥaḳāyıḳda olurlar ebkem

9 Pāyini kūşe-i dāmāna çeker ʿārif-i pāk
Başmaya pāy-geh-i taḫt-ı[1196] cihān-bāna ḳadem

10 Rütbe ḳaydında riyāset ṭalebān-ı pāye
ʿĀrife kūşe-i meyḫāne yeter mesned-i Cem

11 ʿĀrifüñ emrine dil-beste emīn-i dü-cihān
ʿĀrifüñ destine vā-beste nigīn-i ḫātem

12 ʿĀrifüñ çeşme-i ḳalbi o ḳadar ṣāfīdür
Oldı mecrā-yı füyūżāt-ı kemāle muḳsem

13 ʿĀrifüñ ḳalbidür ol maḫzen-i sırr-ı tevḥīd
ʿAḳl-ı evvel gib'ola kāşif-i esrār-ı ḳıdem

14 ʿĪsā-i vaḳt gibi ola tecerrüdde ferīd
Cevher-i ferd gibi ola teferrüdde ʿalem

15 ʿĀrifüñ dīdesine berḳ urur nūr-ı şühūd
Keşf olur āyīne-i ḳalbine envār-ı ḥikem

16 ʿĀrifüñ sözleridür nükte-i esrār-ı ḳażā'
Dil-i meknūnı serāyirde-i ġayba maḥrem

17 ʿĀrifüñ ḳalbine baḳ anda olur manżūruñ[1197]
ʿArş ü kürs ü meh ü mihr ü felek ü levḥ ü ḳalem

18 ʿĀrifüñ dīdesidür maṭlaʿ-ı envār-ı Ḫudā
Anı tīre idemez ġaflet-i tārīk-i dijem

1196 taḫt: taḥt
1197 keşf ola dīdene tā

19 ʿĀrifüñ dergehidür Kaʿbe-i erbāb-ı recāʾ
Ẕātıdur ol ḥarem-i muḥtereme şeyḫ-i ḥarem

20 Ẕülcelālā beni ḳıl ʿārif-i billāha nedīm
Eyle hem anlaruñ esrārına dāyim maḥrem

21 Sırr-ı maḫfī olan esrārı baña taʿlīm it
Tā olam ʿārif-i dānā-yı ḫafāyā-yı ḥikem

22 Anlaruñ ḥürmetine fırḳa-i nācīden idüp
Eyle hem rūz-ı cezāʾ muġtenem-i faẓl u niʿam

23 Terk ide rāh-ı ḥaḳīḳatde ser ü sāmānı
Ola her ḥālde hem şīme-i Şeyḫ-i Edhem[1198]

24 ʿĀrifān pādişeh-i memleket-i vaḥdetdür[1199]
İstemez mülk-i dü-kevni eger etseñ munżam[1200]

25 Eyle Yārī ḳuluñı ʿārif-i sırr-ı tevḥīd
Keşf ola nükte-i ser-beste-i esrār-ı ḳadem

K 50*

__ __ . / . __ . __ / . __ __

1 Ey bezm-i nihān-rāza maḥrem
Keşf oldı mı saña sırr-ı mülhem

2 Ser-meclis-i nāzdan gelüp yeʾs
Dil bezm-i niyāza oldı hem-dem

3 Ol bezme niẕār iderdi dāreyn
Gencūr-ı ḫızāne-i[1201] dü-ʿālem

4 Ol meclis-i ḫāṣṣa[1202] dāḫil olsañ
Reşk ide kerūbiyān-ı aʿlem

5 Vaḥdet-ṭalebān-ı ʿālem-i ʿaşḳ
Ol bezme olur nedīm her dem

6 Anda olamaz rüsūm-ı ṭāmāt
Eẕkārları rumūz-ı mübhem

1198 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
1199 milket-i istiġnādur
1200 Metinde 7. sırada yazılıp der-kenarında "Şeyḫ-i Edhem beyti altına yazıla" kaydı yer aldığı için biz de düzenlemeyi bu kayda göre yaptık.
* **K 50:** 193ᵃ-193ᵇ.
1201 ḫızāne: ḥızāne
1202 ḫāṣṣa: ḥāṣṣa

7 Çün ḥalvetiyān-ı bezm-i maʿnā
Ol bezme şühūd ider dem-ā-dem

8 Āṯār-ı laṭīfe anda mużmer
Esrār-ı ḫafiyye anda müdġam

9 Bī-nuṭḳ u zebān bezm-i işrāḳ
Rindānı hemīn lāl ü ebkem

10 Buldı ebedī ḥayāt-ı cāvīd
Ol bezmde ʿĪsā ibn-i Meryem[1203]

11 Hep nādire-gūy-ı sırr-ı maʿnā
Hep kāşif-i rāzhā-yı müktem

12 Her birisi ser-be-ceyb-i ḫırḳa[1204]
Her birisi bī-dimāġ u bī-dem

13 Ol bezme ḥarīf ʿārif-i Cām
Ol bezme nedīm Şeyḫ-i Edhem

14 Ol meclis-i ḫāṣṣuñ ʿāşıḳānı
Ol bezme ger olsalar ferāhem

15 Daʿvā-yı Ene'l-Ḥaḳ eylemezdi
Manṣūr olurdı anda mülzem

16 Bir meclis-i ḫāṣṣ güllerinde
Lüʾlüʾ görinür seḥerde şebnem

17 Bir meclis-i ḫāṣṣ-ı pādişāhī
Ḥasret-keş-i cāmı nice biñ Cem

18 Bir bezm-i ebed ṣafāsı teʾbīd
Sāġar-ṭalebānı cümle ʿālem

19 Sāḳīleri pārsā-yı ḳudsī
Mey-ḫˇāresi aṣfiyā-yı aʿẓam

20 Ser-cümle ḥażīre-i Kudüs'de
Erbābı muʿazzez ü mükerrem

21 İç deyü bu keʾs-i bī-ḫumārı
Sāḳīler'ider recā-yı mübrem[1205]

1203 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
1204 ḫırḳa: ḥırḳa
1205 Metinde 19, 20, 21 numaralı olarak kaydettiğimiz beyitler yanlarına konan 1, 2, 3 şeklindeki numaralama sistemi esas alınarak düzenlenmiştir.

22 Ol mey ki anuñ ḫumārı olmaz
Keyfi ḳala ḫaşr[e][1206] dek dem-ā-dem

23 Ol bezm ne bezm bezm-i vaḥdet
Ol cām ne cām cām-ı ḫurrem

24 Ol cām şarābı āb-ı kevs̱er
Ol mey ki mez̲āḳı mā ʾ-i zemzem

25 Ol bezm-i cinān-es̱erde dāyim
Biñ yıl yaşasa ʿ aceb mi ādem

26 Ol bezm-dih-i Cem ile mevcūd
Ervāḥ-ı dü-kevn pīş ü kerkem

27 Ol bezm-i nehārī ṣubḥ-ı envār
Anda olamaz leyāl-i muẓlem

28 Ol bezmüñ emīn ü rāz-dānı
Cibrīl-i Emīn-i ḫāṣṣ her dem

29 Ol bezm-i ṣufūf-ı enbiyādur
Her biri muʿ anven ü müsellem

30 Ol bezm-i şühūda maṭlaʿ ü'n-nūr
Ol neyyir-i āfitāb-ı aʿ ẓam

31 Ol vāḳıf-ı sırr-ı *ḳābe ḳavseyn*
Ol kāşif-i remz-i ġayb-ı mülhem[1207]

32 İḳrār[1208]-künendegān-ı *ḳālū*
Olmışlar o bezme cümle derhem

33 Gūyā-yı niʿ am hem anda mevcūd
Hem anda *elestü* ḳavli muḥkem

34 Hep cümle muḳırr-ı ṣıdḳ-ı peymān
Hep cümle büṭūn-ı ʿ ahde tev ʾem

35 Hep rāz-ı daḳāyıḳ anda mekşūf
Hep sırr-ı ḥaḳāyıḳ anda muʿ lem[1209]

36 Hep anda bilindi āşināyān
Hep anda görindi cümle ʿ ālem

1206 ḫaşr: ḥaşr
1207 29-31. beyitler der-kenarda yazılmıştır.
1208 Mīs̱āḳ
1209 Mısraın der-kenarında "sır bilindi" kaydı yer almaktadır.

37 Hep anda oḳundı nüsḫa-i dīn
Hep anda açıldı ḳufl-i mübhem

38 Ol bezm ne bezmdür [kim] anuñ
Ser-ṣadrı ola ceyib-i ekrem

39 Ol bezme ilāhī dāḫil eyle
Ol bezme ilāhī eyle maḥrem

40 Ol bezm-i naʿīm ü lā-yezāle
Ḳıl Yārī-i nā-şitāyı munżam

41 Ol iki cihānuñ āfitābı
Şalmış dü-cihāna nūr-ı muʿẓam[1210]

42 Ol mücrim-i maʿṣiyet-penāhı
Menkūb-i[1211] ḫacālet[1212] etme ol dem

43 Ol bāde ki lāy-ı cürʿasından
Ḳıl derdüme şüst ü şūy-ı merhem

44 Bir gülşen-i lālezār olsun
Yaḳ dāġ-ı maḥabbetüñle sīnem

45 Benden beni al o deñlü mest it
Zār etmeye ḥaşri āh u nālem

46 Eyle o ḥarīm-i bezm-i ḫāṣṣa
Bu mücrim ü rū-siyāhı maḥrem

K 51*

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Ne ḳadrimüz bile bir ʿārif-i cihān bulınur
Ne bir söz añlaya bir yār-ı nüktedān bulınur

2 Diyār-ı ġurbete düşdük bir āşināmuz yoḳ
Ne hem-dem ü ne nedīm ü ne yār-ı cān bulınur

3 Bu yād illerle düşdük ḫamūş u lāl olduḳ
Ne ḫod enīs ü celīs ü ne hem-zebān bulınur

1210 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
1211 Merdūd-ı
1212 ḫacālet: ḥacālet
* **K 51**: 193[b].

4 Ġarīb ḳadri bilinmez diyāra düşdük biz
Ne bir ġarībi esirger raḥim-künān bulınur

5 Vaṭandan ayru düşen bī-kesān u nā-çāruñ
Sirişk-i ḳaṭre-i çeşmi çekān çekān bulınur

6 Mücāvir olduḳ egerçi bu şehr-i zībāya
Velī içinde ne bir merd-i kār-dān bulınur

7 Ṭavīlelerde ne eşheb ne esb-i ḫurmāyī
Aḫurlarında ik'üç kerre mādiyān bulınur[1213]

8 Felek bir özge diyāra mücāvir itdi bizi
Ne dil bilür ne söz añlar ne tercemān bulınur

9 Ne oldı ḥüccetimiz ḥükm-i ʿadl-ile iṯbāt
Ne müddeʿāmızı añlar zebān-dān bulınur

10 Hümā-yı çarḫ gibi gerçi lā-mekān olduḳ
Velī ne tūşe vü zād ne üstüḫ̆ān bulınur

11 Kime beyān ideyin derd-i rāz-ı pinhānum
Derūn u dilde ne maḥrem ne rāz-dān bulınur

12 Ṣalādur ey felek āgāh ḳıl ḫarīdārı
Metāʿ-ı derd ü belāʾ dilde rāyegān bulınur

13 Ġumūm-ı dehr-ile vīrāne görinür ammā
Derūn-ı sīnede gencīne-i nihān bulınur

14 Ḳaçan ki ṣadr-ı saʿādetde cān-nişīn olsuñ
O demde saña eḥibbā cihān cihān bulınur

15 Cihānda şimdi bulınmaz eṯer ḥaḳīḳatden
Ne bu zamānede bir dūst-ı mihribān bulınur

16 Ḳarār-dāde degüldür ḥaḳīḳat-i ʿālem
Anuñçün ehl-i ḥaḳīḳat zamān zamān bulınur

17 Bülend mertebeler pest-pāyeye mülḥaḳ
Bülend ü pestī ḳıyāsuñda tevʾemān bulınur

18 Bu gülsitān-ı fenāda gül-i nev-āmede yoḳ
Müdām ġoncesi ḫār-efken-i ḫazān[1214] bulınur

1213 Metinde 19. sırada yazılan bu beyti baş tarafında "mücāvir olduḳ altına yazıla" kaydı yer aldığından bu kayda göre düzenledik.

1214 ḫazān: ḥazān

19 Gehi tehī-şode kīse ki emr-i ḳayd-ı maʿāş
Ġumūm-ı dehr göñülde yegān yegān bulınur

20 Ḫurūs āvāzı gelür cümle mākiyānından
Ḫurūs aransa o şehr içre mākiyān bulınur

21 Ya dār-ı nedveleri ḳahve-ḫānelerde müdām
Bir iki nekbetī tiryākī cimriyān bulınur

22 Ya bāġ u bāġçelerinde biten nebātātuñ
Çemensitānı içinde hep uḳḥuvān bulınur

23 Eger ki biñ yıl aransa bulınmaz ezhārı
Bulınsa ḥanẓal[a] yā toḫm-ı baldırān bulınur

24 Aransa muḥtekir-i kār-gāh-ı bāzārı
Hezār nāḳış-ı mīzān-ı ḳıbletān bulınur

25 Teġannüm eylemege gülşeninde her birinüñ
İçinde zāġ-ile çaylaḳ yaḫūd ṭoġan bulınur[1215]

26 Tevekkül eyle o rūzī dehende ey Yārī
Senüñ vaẓīfe-i rūzī ki hemān bulınur

27 Tevessül eyle hemān ol Kerīm-i Rezzāḳ'a
Kefīldür senüñ erzāḳuña her ān bulınur

28 Ḫulūṣ-ı ḳalb ile düş şāh-rāh-ı taḥḳīḳe
Delīl ü rāh-nümā saña ol zamān bulınur

TERKĪB-BEND

Tb 1*

ĪN NĀME FİRİSTĀDEM ĀN FĀŻIL-I DEVRĀN-RĀ

1
. __ . ___/ . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Tebāreka'llah eyā nāme-i felek-taʿẓīm
Revādur eylese levḥ ü ḳalem saña tekrīm

2 Ne nāmesin ki meżāmīn ü şekl-i ṭūmāruñ
Meẕāḳ-ı kevṯer ü fevvāre-i mey-i tesnīm

1215 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* **Tb 1**: 55ᵃ-56ᵃ.

3 Ne nāmesin ki bu ṭūmār-ı çarḫuñ aḥkāmı
Ḫaṭ-ı ṣaḥīfeñe nisbetle köhne bir taḳvīm

4 Ne nāmesin varaḳ-ı reng-sāz-ı ṭūmāruñ
Açılmaduḳ daḫı bir ġonce-i riyāż-ı naʿīm

5 Sözüñ münādim-i nuṭḳ-āferīn-i ʿİmrānī
Dilüñ mükāşif-i vaḥy-āzmā-yı sırr-ı Kelīm

6 Ḥurūf-ı mısṭar-ı neşrüñ o mevc-i baḥr-i ʿulūm[1216]
Suṭūr-ı gevher-i naẓmuñ o silk-i dürr-i yetīm

7 Gel ey ʿarūs-ı ṣenā saña genc-i ṭabʿumdan
Girān-māye nice dürler eyleyüp tanẓīm

8 Seni o dergeh-i ʿāliyye eyleyem irsāl
Cihānda gör nic'olurmış o maḥfil-i iclāl

2

1 Varınca ol der-i ʿālī-sipihr-ʿunvāna
O āsitāne-i kehfü'l-emān-ı devrāna

2 Odur melāẕı lebībān-ı feylesōfānuñ
Odur penāh edībān-ı nükte-sencāna

3 Ne der ki pür-dür ider[1217] keff-i teng-destānı
Ne āsitāne virür kām-ı müstmendāna

4 Gir evvelā o derüñ rīze-sengini būs it
Nüvāziş-ile duḫūl eyle ṣoñra der-bāna

5 Eger icāzet olursa ʿazīmet eyle hemān
O server-i ʿulemāʾ fāżıl-ı cihān-bāna

6 Girince pīş-i ḥarem-gāh-ı ṣadr-ı vālāya
Hezār ʿacz-ile sür cebhe dest ü dāmāna

7 Eger ki dirse nice ol faḳīrümüñ ḥāli
Beyān eyle aña cümle bir bir aḥvāli

3

1 De evvelā aña ey dāver-i güzīde-maḳāl
Medār-ı kevkebe-i iḥtişām-ı ṣadr-ı kemāl

1216 süḫan

1217 Metinde "ider" kelimesi iki defa yazılmıştır. Fakat vezin aksayacağından yanlışlıkla yazıldığını düşündüğümüz bu kelimeyi bir defa yazdık.

2 Yegāne memleket-ārā-yı ʿālem-i maʿnā
Sütūde fıṭnat-ı ʿallāme-i ḫuceste[1218]-ḫıṣāl

3 Sen ol ḳalem-rev-i ıḳlīm-i faẓl u ḥikmetsin
Cihānda temşiyet-i ḥükm-ile ʿadīm-miṣāl

4 Faḳīre gerd-i rehüñ kīmyā-yı cūd u niʿam
Gedāya ferş-i[1219] derüñ tāc-baḫş-ı cāh u celāl

5 Cihānı naġme-i bülbül gibi ider medhūş
İderse kilk-i benānuñ ṣarīr-i faẓl ü kemāl

6 Kerem ki mekremet-endāz-ı dest-i luṭfuñdur
Sitem ki maʿreke-perdāz-ı ṭaʿne-i erzāl

7 Birini luṭfuñ ider kām-dāde-i teʾbīd
Birine ḳahruñ ider ḫışm u ḍarbet-i teʾkīd

4

1 Eyā yegāne ḫudāvend-i server-i ʿulemāʾ
Yem-i maʿārif-i ḥallāl-i nükte-i maʿnā

2 Nic'eyleyem saña Ḥātemle[1220] Bermekī bī-naẓīr
Uṣūl-ı cūd u ʿaṭāyīsin eyledüñ eczāʾ

3 Hemīşe yerüñ ola ʿĪsā-veş sipihr-i berīn
Bu mürde-i ġam u endūhı eyledüñ iḥyāʾ

4 Şu deñlü pādişehüm şerm-sār-ı luṭf itdüñ
Ki mümkin olmaya fevḳinde böyle luṭf u ʿaṭāʾ

5 Beni mülāzemet-i[1221] medreseyle şād itdüñ[1222]
Ki rūz-ı ḥaşre degin çekmeyem ḫumār-ı ʿanāʾ

6 Şu deñlü mest-i ser-endāz-ı cām-ı āmālüm
Görinmez oldı ṣafādan gözüme şāh u gedā

7 Beni ḥadīḳa-i iḥsānuñ içre şād itdüñ
Nihāl-i ġonce-i maḳṣūdumı güşād itdüñ

1218 ḫuceste: ḥuceste
1219 ḫāk-i
1220 Ḥātem: Ḫātem
1221 mülāzemet-i: mülāzemet-ü
1222 Şu deñlü sāġar-ı luṭfıñla neşve-nāk oldum.

5

1 Hemīşe ġonce-i ʿömrüñi Ḥaḳ ide ḫandān
Cihānda naḫl-i ḳadüñ ola nevber-i bustān

2 Hemīşe şaʿşaʿa-ı āfitāb-ı iḳbālüñ
Ola sipihr-i saʿādetde gün-be-gün raḫşān

3 Hemīşe dāyire-i bezmüñe şemāme-i çarḫ
Müdām-ı neşr-i ʿabīr eyleyüp ola gerdān

4 Hemīşe şeh-per-i ḳadrüñ cihān'ide taẓlīl
Gehī sipihr-i saʿādetde eylesün ṭayerān

5 Ḫıdīv-i ẕātuñ ola dūdmān-ı devletde
Hemīşe maḥmidet-ārā-yı mesned-i dīvān[1223]

6 Bu nükte-senc-süḫan-ı Yārī-i ṣenā-ḫ͑āna
Tamām eyledüñ ifrāṭ-ı cevdet ü iḥsān

7 İderdi şūresitān fāḳa gülşen-i cānı
Kefüñden irmese ger feyż-i ebr-i nīsānı

6

1 Çün eyledüñ aña ey nāme ḥālüñi iʿlām
Zamānıdur bula dībāce-i süḥan encām

2 Bilür esās-ı dilüñ ol mühendis-i dānā
Yeter bu mertebe ṭāḳ-i süḫanda istiḥkām

3 Bu dem sükūn-ile pūziş[1224]-nüvāz-ı nāme idüp
Tevāżuʿ it iki ḳat ol öñinde ḳıl ikrām

4 Ḫulūṣ-i bende-i nāçīzi eyleyüp taṣdīḳ[1225]
Getür bu ẕerreye ḫūrşīdden yine peyġām

5 Maḥall-i tefriḳa dest-i duʿā küşāde idüp
Ḳıyām-ı devletine ḳıl duʿāyı ṣubḥ ile şām

6 Niteki ṣafḥa-i çarḫa debīr-i dest-i ḳażāʾ
Şeb-i sehīde ide irtisām-ı naḳş-ı ḫitām

7 Hemīşe nāme-i ʿömrüñ Ḫudā güşād etsün
Cihān emriñe ḫātemsiz inḳıyād etsün

1223 menḳabet-ʿunvān
1224 pūziş: pūẕiş
1225 eyle dest-āvīz

Tb 2*

ĪN HEME EBYĀT-I ʿİŞRET-BAḪŞ SĀḲĪ-NĀME-EST

1

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Zihī ṣarāb-ı ẕekā-baḫş u feyż-i rūḥānī
Zihī ḥayāt-fezāy u nüvīd-i cismānī

2 Ne bāde bir ḳadeḥi ḫātem-i ʿaḳīḳ eyler
Miṯāl-i ġonce-i ser-beste laʿl-i cānānı

3 Ne bāde şīşe-i zer-kārı gösterür bezme
Nuḳūş-ı muʿcize-i ḫātem-i Süleymān'ı

4 Ne bāde bir ḳadeḥin kim ki çekse lāle gibi
Açardı dāġ-ı dilin çāk idüp girībānı

5 Ne bāde cāmınuñ ʿaksi ider gül-i ḫandān
Şafaḳ-miṯāl ruḫ-ı āfitāb-ı ḫūbānı

6 Ne bāde cāmı ider bezmi gül gibi tezyīn
Niteki ġonce-i nev-ḫāste-i gülistānı

7 Ne bāde cürʿasın içse berehmen-i ṣad sāl
Şikest iderdi çelīpā-yı dīn ü īmānı

8 Ne bāde añdırup ʿuşşāḳa laʿl-i cānānın
Sirişk-i çeşmin ider gevher-i Bedaḫşān'ı

9 Getür o bāde-i hem-bezm-i cām-ı Cemşīd'i
O zindegī-i revān-baḫş-ı ʿömr-i cāvīdi

2

1 O cām-ı şīşe-i[1226] envārı ṣun ki ṣubḥ ile şām
Felekde göstere mihre uṣūl-ı gerdiş-i cām

2 O mey ki ḳaṭresine muʿterifdür āb-ı ḥayāt
O mey ki cürʿasına teşnedür Ḫıżır[1227] da tamām

3 O cām-ı gevher-i iḳbāli genc-i ḫumda eger
Ki bir gedā-yı tehī-dest eylese āşām

4 Gözine almaz idi taḫt[1228] u tāc-ı Cemşīd'i
O neşve ile sürerdi neşāṭ-ı bī-encām

---

* **Tb 2**: 57[a]-59[b].

1226 micmer-i

1227 Ḫıżır: Ḥıżır

1228 taḫt: taḥt

5 İçeydi cāmını bir mūrçe-i Süleymān-vār
Olurdı mālik-i ḫātem olınca rūz-ı ḳıyām

6 Şükūh-ı neşvesi insānı Ḳahramān eyler
Derūnda mevkib-i endūhdan ḳomaz evhām

7 Çekeydi cürʿasını telḫ-kām-ı ḥayret olan
Ṭutardı gül-be-şeker gibi ḳāmın ʿıṭr-ı meşām

8 Getür o āyīne-i cürm-i mihr-i raḫşānı
O laʿl-i şaʿşaʿa-efzā-yı çeşm-i rindānı

3

1 Ḥabāb-ı bāde ki sāġarda oldı ḥalḳa-i[1229] çīn
O şebnem eyledi pīrāmen-i güli tezyīn

2 Be-ḳavl-i ḥikmet-i Monlā-yı Bū ʿAlī Sīnā
Ḫumār defʿine nūş it şarāb-ı efsentīn

3 O meyʿaraḳ ile meclisde olsalar memzūc
Olurdı yāsemen [ü] gülle ṣaḥn-ı ḫuld-ı berīn

4 Sebūdan içse Süleymān-i dehr olan bir cām
Bulurdı ḫātem-ile ḫāk içinde genc-i dīn

5 Ḥabābın içse eger bir gedā-yı deryā-dil
Ṣadef gibi dili memlūʾ olurdı dürr-i ṯemīn

6 Ya olsa sāġar içinde ḥabābı tāb-efrūz
Nücūm-ı ḳurṣ-ı mehi ḳapladı yesār u yemīn

7 İçeydi dürdini nā-şüste ṭabʿ-ı telḫ-i gelū
Revān iderdi dehānından āb-ı kevṯer-i ʿīn

8 Zamānıdur yürüt ey sāḳī zevraḳ-ı cāmı
Hevā-yı lücce-i ʿayşuñ bu demdür eyyāmı

4

1 Getür o gevher-i nā-yāb-ı tāc-ı Dārā'yı
Biraz da żabṭ idelüm biz de mülk-i dünyāyı

2 Nedür o bāde-i muʿciz-ṭırāz-ı[1230] efsūn-sāz
Ki indürür yere bir reng-ile Mesīḥā'yı

3 Yürürse mülk-i ʿanāṣırda mevkib-i sevdā
Niyām-ı şīşeden it sell-i seyf-i ṣahbāyı

1229 ḥalḳa: ḫalḳa
1230 - nümā-yı

4 Yürüt ol ābı mesāmmāt-ı nāvedānuma tā
Pür eyleye reh-i fevvāre-i süveydāyı

5 Getür o māye-i ārāmı ʿayş u nūş ile
Çıḳar göñüldeki mā-ḫūlyā-yı ferdāyı

6 Göreydi sāġar-ı pür-nūrını eger ḫūrşīd
Virürdi cürʿasına cevher-i ṯüreyyāyı

7 O bāde eyledi sermest ḳalb-i Mecnūn'ı
O bāde eyledi pür-neşve cān-ı Leylā'yı

8 Olurdı ḳaṭresi nādāna keyf-i zehr-ālūd
İdeydi neşvesi [tebdīl] ḫavāṣṣ-ı eşyāyı

9 O bādeden ki açar dilde rāz-ı pinhānı
O mey ki cürʿası çāk itdürür girībānı

5

1 Çerāġ-ı dīdem uyardı sübāt-ı maḫmūrı
Getür o şaʿşaʿa-endūz-ı cām-ı billūrı

2 O mey ki yüzini[1231] virse çerāġa meclisde
Olurdı şuʿle-fürūzında ḥaşr[e] dek nūrı

3 El üzre gülse revā gülşen-i Bedaḫşān'dan
O laʿl-i ṣāf-ı dilüñ bīḫ-i tāk-i engūrı

4 Bezimde sine-i sūzāna dāġlar yaḳalum
Ki gülsitān idelüm yaʿnī āteş-i Ṭūr'ı

5 Serāy-ı ʿişrete gel muṭribā bināʾ eyle
Uṣūli ile muraṣṣaʿ sütūn-ı ṭanbūrı

6 Nedür bu keşmekeş-i iktisāb-ı devlet-i cāh
Nedür bu gūşiş ü miknet bu saʿy-i müzd-veri

7 Getür tehī ise de ceyb ü kīsemüz sāḳī
O şāh-ı kāse-i yektā-yı bezm-i faġfūrı

8 O bādedür dil-i mecrūḥ-ı firḳate merhem
O bādedür ki ramaḳ-mānde-i ġama elzem

6

1 O mey ki ḳaṭresi[ni] çekse zāhid-i maġbūn
Ḳuraydı şübḥa vü seccādeyi aña merhūn

1231 tābını

2 Ṭuyurdı keyfini pīr-i muġān-ı mey-gedeye
Virürdi cāmına tācın vedīʿat Efrīdūn

3 O cām-ı bāde ḥabābını etse gāhī nihān[1232]
O laʿl-i ḫāteme beñzer ki buz ola meknūn

4 O cām-ı şemse-i eyvān-ı ʿişreti ṣun kim
Ki rengi göstere bezme nuḳūş-ı būḳalemūn

5 Ḫum içre ḳan dere girmiş ṣıḳılmış āteşden
Bu gice meclise geldi o şūḫ-ı ṣāf-ı derūn

6 Kifāyet etmeye ol cām-ı laʿl-i nā-yābuñ
Bahā-yı dürdine naḳd-i ḫazāyin-i[1233] Ḳārūn

7 İderdi derc-i fünūn derk-i ḥikmetinde anuñ
Göreydi ḫāṣṣiyet-i cürʿasın ger Eflāṭūn

8 Olaydı māye-i ceyş keyfi āhuvān-ı ḥarem
İderdi nāfe-i ḫam gibi neşr-i būy-ı derūn

9 Getürme ḫāṭıra tāc u ḳabā-yı zer-kārı
Yaluñ ayaḳ baş açıḳ iç şarāb-ı gül-nārı

7

1 Bezimde sāġarı ṣunduḳça sāḳī-i fettān
O naḫl-i tāzeye beñzer vire gül-i ḫandānı

2 O bādedür ki çıḳan faṣd-ı dest-i Leylā'dan
O bādedür ki iden zaḫm-ı Ḳays'ı ḫūn-efşān

3 O cām-ı şaʿşaʿa-perdāzı içse ger şeb-tāb
Çerāġı her gice andan yaḳardı māh-ı cihān

4 Ḳadem getür yine bezme ʿaraḳla ey sāḳī
Ayaḳ deri virelüm saña naḳd-i ʿaḳlı ol ān[1234]

5 ʿUṣāresini müşelleş deyü içer ʿulemāʾ
Ḳo ḥürmetine delīl istesün füsürde-dilān

6 Ḳo giysün egnine delḳ-ı iżāfetin zāhid
Bizi şarāb-ı ġam etsün bürehne vüʿuryān

7 Getür o dürd-i sifāl-i melāmet-efrūzı
Derūnumı bir avuç ṭopraġ-ile ḳıl şādān

1232 ḥabāb-ile oldı pīrāye
1233 ḫazāyin: ḥazāyin
1234 hemān

8 Ḫarāb göñlümi yap cām-ı şīşe-i mey-ile
Bir elden ur yine ḳaṣr-ı neşāṭ-ı nev-bünyān

9 Kümeyt-i bādeye sīmīn licāmı ur sāḳī
Yürüt ayaġı degül ʿarṣa-i cihān bāḳī

8

1 Nedür o bāde-i yāḳūt-reng ü ṣāf-güher
Nedür o gevher-i tāc-ı Ḳubād u İskender

2 Nedür o keyf-i raḥīḳ u müferriḥ-i yāḳūt
Nedür o neşve-i cān-baḫş-ı nāzük ü ḫoş-ter

3 Ṣafā-yı neşvesi reşkīn-ṭırāz-ı āb-ı ḥayāt
Meẕāḳ-ı cürʿ ası hem-zād-ı reşḥa-i kevṡer

4 Göreydi laḥlaḥa-sāyān-ı ḥūriyān-ı bihişt
Yaḳardı āteş-i mihr-ile bezmine micmer

5 Getür o sükker-i[1235] gül-berg-sāyı ey sāḳī
Dimāġ-ı meclisiyān ola sīr-i gül-be-şeker

6 Piyāle dāyire-i meclisinde ḥalḳa-[1236]be-gūş
Ṣürāḥī ḫidmetine boynı baġlu bir çāker

7 Düşürme gül gibi cāmı müdām destüñden
ʿAṣā-yı pīr-i dü-tādur o naḫl-i bār-āver

8 Getür o genc-i ḥaḳāyıḳ-ṭırāz-ı esrārı
Miṡāl-i ġonce açam naḳş-ı mihr-i ṭūmārı

9

1 Getür uṣūle gel ey sāḳī tār-ı şeş-tārı
Hem eyle şuʿ bede-i naġmehā-yı edvārı

2 Getür o māye-i naḳd-i ṣafāyı niceye dek
Bu ḳār-gāh-ı fenānuñ ṣuʿ ūbet-i kārı

3 Ṭaġıtma rūyuña zülf-i niḳāb-ı teşvīri
Küşāde eyle ne var āfitāb-ı ruḫsārı

4 ʿAdū-yıla beni bir ṭartma sākiyā luṭf it
Aġırla raṭl-ı girān-ile ʿāşıḳ-ı zārı

5 Şarāb-ı laʿ lüñ ile şöyle ḳıl beni medhūş
Cihānda eylemeyem farḳ-ı mest ü hüşyārı

1235 şerbet
1236 ḥalḳa: ḫalḳa

6 Yetiş meded ayaġuñ tozı ile mecrūḥam
Devā-yı şīşe ile eyle baña tīmārı

7 Elüm alup beni bir cām-ile ayaḳlandur
Ḳoma bu pister-i ḥayretde cān-ı bīmārı

8 Ḫumār-ı ḥayret-ile cürʿa gibi pā-mālem
Piyāle ṣun baña sāḳī ki ṣaʿb-ı aḥvālem

10

1 Benem o telḫ-i gelū-yı ḫumār-ı ʿaşḳ u hevā
Gözüme gelmeye çeksem bu ne ḫam-ı mīnā

2 Benem mübāriz-i pehnā-ver-i ṣaf-ı rindān
Kümeyt-i cāmuma bir rind olmaya hem-pā

3 Benem o mest-i ser-endāz-ı bāde-i ḥayret
Ki gelmez ʿaynüme hestī-i ʿālem-i bālā

4 O deñlü teşne dimāġum ki sāġar-ı çarḫuñ
Nücūmı dīdeme ẓāhir olur ḥabāb-āsā

5 Ḫarāb-ı[1237] bāde-i ʿaşḳam ki ṭut meded destüm
Ḫumār-ı derd beni ḳıldı üft ü ḫīz ʿanāʾ

6 Getür o sāġar-ı muʿciz-nümāyı ey sāḳī
Mesīḥ-veş beni bir nefḥa ile ḳıl iḥyāʾ

7 Getür o āyīne-i cām-ı ṣāf-meşrebi kim
Görinür anda cemāl-i serāyir-i maʿnā

8 O mey k'ide nefes-i vā-pesīnde nāṭıḳ
O mey ki olmaya āḫir nefesde hūş-rübā

9 Mey ü ʿaraḳ ile çoḳ gerçi āb u tāb itdüñ
Velī esās-ı dili sāḳiyā ḫarāb itdüñ

11

1 Demidür idelüm ey Yārī ʿarża-i ḥācāt
Göñülde keşf ola bi'l-cümle sırr-ı meknūnāt

2 O mey ki cürʿasına cān virürdi bulsa Ḫıżır
O mey ki ḳaṭresine muʿterifdür āb-ı ḥayāt

3 O mey ki ceẕbesi çekdi göge Mesīḥā'yı
Hem itdi nefḥasın iʿcāz-baḫş-ı rūḥ-ı memāt

1237 Ġarīb-i

4 O meyle eyledi ol şāh-ı muʿ ciz-endūzuñ
Hilāli nāḫun-ı engüşt-i pāki şaḳ bi'ẕ-ẕāt

5 O mey ki ḳaṭresinüñ mest-i şevḳidür melekūt
O neşve ile feleklerde buldılar derecāt

6 O mey ki ḳalbe ebed feyż-i lā-yezālīdür
O mey ki cāna virür ʿ ömr-i sermedī-i ḥayāt

7 İletsüñ ol meyi rıḍvān hūra[1238] dest-āvīz
Virürdi sündüs ü istebraḳı aña ḳat ḳat

8 Bu teşne-dillere yā Rab anı naṣīb eyle
O neşve ile bizi tā ebed meşīb eyle

MUHAMMES

Mh 1*

TEVḤĪD-İ ḪUDĀVEND-İ TEʿ ĀLĀ VÜ TEḲADDES

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __

1 Ey ẕātı serā-perde-i iclālde yektā
Ve'y ḥikmeti āyīne-i ṣunʿ unda hüveydā
Hep maẓhar-ı hestī-i ulūhiyyetüñ eşyāʾ
Envār-ı cemālüñden olup her biri peydā
Ẕerrāt-ı cihān mihr-i cemālüñ ile ṣeydā

2 Ey var ḳılan ketm-i ʿ ademde bu cihānı
Bir noḳṭada taṣvīr iden kevn ü mekānı
Virdüñ şeref-i nuṭḳ-ile insāna zebānı
Āvāre-i ʿ aşḳuñ heme peydā vü nihānī
Ẕerrāt-ı cihān mihr-i cemālüñ ile ṣeydā

3 Sūzān-ı şerer mihrüñ-ile naḫl-geh-i Ṭūr
Berdār-ı hevā-yı ġam-ı ʿ aşḳuñ ile Manṣūr
ʿ Aşḳuñ ile āşüfte Süleymān gerek mūr
Baḳsañ yine her ẕerrede envāruñı mestūr
Ẕerrāt-ı cihān mihr-i cemālüñ ile ṣeydā

4 Her dīdeye pertev ṣalan envār-ı cemālüñ
Her sīneye āteş bıraġan şevḳ-ı ḫayālüñ
Mestūr-ı serā-perde-i envār-ı celālüñ
Mümkin midür idrāk senüñ vaṣf-ı kemālüñ
Ẕerrāt-ı cihān mihr-i cemālüñ ile ṣeydā

1238 rıḍvān'a elde

* **Mh 1**: 67ᵃ-67ᵇ.

5 Yārī olalum naġme-berārende-i taḥmīd
Tā keşf ola āyīne-i envār-ı Mecīd[1239]
Ol ʿārif-i billāh gibi ṣāḥib-i tevḥīd
Hem sübḥa-güẕārende-i seccāde-i temcīd
Ẕerrāt-ı cihān mihr-i cemālüñ ile ṣeydā

Mh 2*

ʿALĀ ṬARĪḲU'T-TEVḤĪD[1240]

· __ · __ / · · __ __ / · __ · __ / · · __

1 Ṭaşup yenābīʿ-i ḥikmet ṭola zemīn ü furāt
Riyāż-ı ʿālemi şād-āb-ter ide reşeḥāt
O deñlü feyż ala andan ḳulūb-i maḥzūnāt
Göñülde ẓāhir ide nice sırr-ı meknūnāt
Ẓuhūr-ı *eşhedü en lā-ilāhe illallāh*

2 Cihāna virmede rūḥāt-ı şevḳ-ı ʿıṭr-ı nesīm
Muʿaṭṭar oldı hem andan dimāġ-ı ʿaḳl-ı selīm
Zemīne itdi o nükhet kifāyet-i taʿmīm
O deñlü micmer-i eflāke ḳıldı neşr-i şemīm
Buḫūr[1241]-ı *eşhedü en lā-ilāhe illallāh*

3 İrişdi semʿime kerrūbiyān-i vālādan
Nidā-yı naġme-i tevḥīd-i ṣavt-ı aʿlādan
Didüm ki siz de görüñ cūş-i mevci deryādan
Aḳar bu sāḥil-i ʿummān çeşm-i bīnādan
Buḥūr-ı *eşhedü en lā-ilāhe illallāh*

4 Tirāş-ı ḫāme idüp mūy-ı nā-tüvānumda
Ḳılup devāt-ı süveydāyı cism ü cānumda
Midād-ı sürḫ ezüp baġrum içre kanumda
Debīr yazmış ezel her bir üstüḫ̆ānumda
Suṭūr-ı *eşhedü en lā-ilāhe illallāh*

5 Ne deñlü āyīne-i dilde olsa jeng-i keder
Ne deñlü zaḫm-ı sitem sīneñ etse pür-nīşter
Eger ki olsa ġamuñ cām-ı dilde ẕerre ḳadar
Ḳomaz göñülde ġam [u] ġuṣṣayı izāle ider
Sürūr-ı *eşhedü en lā-ilāhe illallāh*

1239 Bu mısraın vezni aksamaktadır.
* **Mh 2**: 67[b]-68[a].
1240 Tevhid yolunda.
1241 Buḫūr: buḥūr

6 İlāhī Yārī-i zāda hidāyetüñ yār it
Dilinde sübḥa-i tevḥīd ẕikri tekrār it
Mey-i maḥabbet ile mest-i ʿaḳlı hüşyār it[1242]
Göñülde lemʿa-ı envār-ı ʿaşḳuñ iẓhār it
Be-nūr-ı *eşhedü en lā-ilāhe illallāh*

Th 1*

TAḪMĪS-İ BE-ĠAZEL-İ ŞEYḪÜLİSLĀM[1243]

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

1 Keşf-i rāz eylemege cām-ı şarāb olsa bize
Rāz-dān olmaġa bir mest-i ḫarāb olsa bize
Açılup ġonce-ṣıfat refʿ-i niḳāb olsa bize
Yār açılsa biraz bāde-i nāb olsa bize
Gelse sāḳī sebeb-i refʿ-i ḥicāb olsa bize

2 Tāb-baḫş olsa mehüñ peykeri biz n'eyleyelüm
Kehrübādan düzilen sāġarı biz n'eyleyelüm
Ṭumṭurāk u ḫışım u zīveri biz n'eyleyelüm
Tāc-ı Dārā'da olan gevheri biz n'eyleyelüm
Cām-ı Cem'de ḳonılan laʿl-i müẕāb olsa bize

3 Bilmezüz ṭāliʿ-i nā-şāda ʿaceb n'ittük biz
Baḫt-ı nā-sāz-ı sitem-dāda ʿaceb n'ittük biz
Āşināsı degülüz yāda ʿaceb n'ittük biz
Ehl-i dil düşmeni ḥussāda ʿaceb n'ittük biz
Ṣād olur her biri bir gūne ʿaẕāb olsa bize

4 Neşvesi sāġar-ı mihrüñ bizi taġyīr etmez[1244]
Bize pīrāye-i bezm itmede taḳṣīr etmez
Kāse-i mihr-i cihān hīç bizi taġayyür etmez
Bāde-i ḫum-ı mecāzī bize teʾsīr itmez
Eski mey-ḫʷārelerüz köhne şarāb olsa bize

1242 Şarāb-ı ʿaşḳuñ ile mest-i ʿaḳlı hüşyār [it]

* **Th 1**: 68ᵃ.

1243 Şeyhülislâm Yahyâ'nın tahmis edilen gazeli için bk. Rekin Ertem, *Şeyhülislâm Yahya Divanı*, Akçağ Yayınları, Ankara 1995, s. 177/G. 306. Hasan Kavruk, *Şeyhülislâm Yahyâ Divânı Tenkitli Metin*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara 2001, s. 331/G. 307.

1244 Pīr-i muġ naʿre-i mestāneyi tekṣīr etmez

5 Ḳande bir ġonce güşād olsa laṭīf ü zībā
İderüz görmedin ey Yārī hezārān nevā
Ḫoş dimüş bu sözi ol nükte-ṭırāz-ı büleġāʾ
Ḳande var tāze güzel diyü ararduḳ Yaḥyā
Ṣoñra tenhā bulıcaḳ yāri cevāb olsa bize

Th 2*

TAḪMĪS-İ BE-ĠAZEL-İ ŞEYḪÜLİSLĀM[1245]

__ · __ __ / __ · __ __ / __ · __ __ / __ · __

1 Aldı ʿaḳlum dest-i zülfinde perīşān eyledi
Bend-i zencīr-i cünūn maḥbūs-i zindān eyledi
Terk ü tāz-ı ġamzesin ġāret-ger-i cān eyledi
Aldı göñlüm yār evvel ṣoñra vīrān eyledi
Āh kim dil mülkini ālān u tālān eyledi

2 Ol nigeh-der keşf-i rāz-ı siḥr ü iʿcāẕ eyleyen
Ġamzedür sırr-ı ḳażāya cānı hem-rāz eyleyen
Ḫūblar içre seni ser-bāz [u] mümtāz eyleyen
Bāġ-ı ḥüsne ḳāmetüñ serv-i ser-efrāz eyleyen
Ben faḳīri sāye-veş ḫāk-ile yek-sān eyledi

3 Reşḥa-i iḥsān-ile ḫoş-ter ṭutanlar kendüyi
Teşnedür nūşende-i kevṯer ṭutanlar kendüyi
Ẕerre iken āfitāb-efser ṭutanlar kendüyi
Ḳaṭre-i nā-çīzden kemter ṭutanlar kendüyi
Ḳaṭreyi deryā idüp deryāyı ʿummān eyledi

4 Kim olur hengāme-i ġamda resen-bāz-ı cihān
Kim olur Manṣūr-veş gerden-firāz-ı rīsmān
Āteş-i ʿaşḳa ṭayanmazken bütün kevn ü mekān
ʿAşḳ bārını götürmezken zemīn ü āsumān
ʿAvn-i Ḥaḳ bir nā-tüvāna anı āsān eyledi

5 ʿAşḳdur sūzende-i ḫāşāk hāmūn-ı ʿanāʾ
ʿAşḳdur ʿaşḳ-ı ḥaḳīḳī mesleginde reh-nümā
Gūş it ey Yārī nedür ol fāżıl-ı vaḥy-āzmā
ʿAşḳdan ḳurtulmadan Yaḥyā ölüm yegdür baña
Ḳanḳı ʿāşıḳdur ki derd-i ʿaşḳa dermān eyledi

---

* **Th 2**: 68ᵃ-68ᵇ.

1245 Şeyhülislâm Yahyâ'nın tahmis edilen gazeli için bk. Rekin Ertem, *a. g. e.,* s. 223/ G 396; Hasan Kavruk, *a. g. e.,* s. 423/G 396.

Th 3*

TAḪMĪS-İ BE-ĠAZEL-İ BĀLĀ MEḤMED (MUḤAMMED [?]) EFENDİ

— · — — / — · — — / — · — — / — · —

1 Bir midür bād-ı bahārı nefḫa-i ʿĪsā-yile
Ẕerre hem-tāb ola mı mihr-i cihān-ārā-yile
ʿIṭr-sāz olmaz hele ol nāfe-i būyā-y-ile
Bezm-i ünse gelme ey dil ʿanber-i sārā-y-ile
Hem-tırāz demī olur ol zülf-i müşg-āsā-y-ile

2 ʿAşḳ-ile dīvānelük virdi dil-i rüsvā bize
Yār gördükçe teġāfül ḳılmasun mı yā bize
İtmesün mi ʿişve ol sermest-i bī-pervā bize
Olmasun mı kārı şimdi nāz u istiġnāʾ bize
Dāyesi perverde etmiş nāz u istiġnā-y-ile

3 Yārdan dūr olalı āvāre-dil bī-pā vü ser
Külbe-i aḥzānı dāyim eylemişken müstaḳar
Lemʿa-ı nūr-ı hüdādan cāna irdi bir eṣer
Tā bülendī köhne dāġ-ı ʿaşḳumuz pīrāne-ser
Tāzelendi şevḳümüz bir şūḫ-ı nev-pesend ile

4 Baḫt-ı ḫʿāba varmaz oldı dīde-i bīdār-ile
Fikri hep endīşe-i gīsū-yı müşgīn-tār-ile
Göñlin iñler ṭurmaz abdālān-ı ʿaşḳ esrār-ile
Geçmede evḳāt fikr-i ḥāl ü zülf-i yār-ile
Eglenür bī-çāre dil her gice bir sevdā-y-ile

5 Gevher-i yek-dāne-i deryā-yı feyż-i cūdsuñ
Belki mumżā rıḳʿa-ı ʿirfān-ile meşhūdsuñ
Ḳıl tevekkül sen de Yārī bende-i maʿbūdsuñ
Çekme ġam dil-ḥʿāh üzre vāṣıl-ı maḳṣūdsuñ
Ülfetüñ var çünki evc-i[1246] *ʿālem-i Bālā-y-ile*

---

* **Th 3**: 71ᵃ.

1246 evc-i: evci

Ms 1*

MÜSEDDES-İ BAHĀRİYYE

. — — — / . — — — / . — — — / . — — —

1 Yine gül devri geldi mey içilsün gülsitān içre
Dem-i ʿayş u neşāṭ [u] şādumānīdür cihān içre
Ḥabāb-ı kef ṭolanur bī-ḳarār āb-ı revān içre
Ser-āġāz itdi bülbül naḳş-ı bāġ-ı dil-sitān içre
Gel ey şimşād-ḳāmet ġonce-leb gül-ruḫ cihān içre
Benefşe içelüm zerrīn ḳadeḥle gülsitān içre

2 Sebū-y-ile sebū hem-dūş gülzār-ı meserretde
Çemende lāleler zerrīn ḳadeḥle bezm-i ʿişretde
Açıl ey ġonce-i nev-ḫāste bāġ-ı leṭāfetde
Bahār eyyāmıdur ezhār-ı gülşen cümle ṣıḥḥatde
Gel ey şimşād-ḳāmet ġonce-leb gül-ruḫ cihān içre
Benefşe içelüm zerrīn ḳadeḥle gülsitān içre

3 Çemenzāra döşetmiş şāh-ı gül bir naṭʿ-ı zer-dūzı
Yine bir lāle almış destine bir cām-ı fīrūzı
Biçinmiş her ṣanevber bir ḳabā-yı sebz-i nev-rūzı
Ṣafā-baḫş olmada bülbüllerüñ feryād-ı dil-sūzı
Gel ey şimşād-ḳāmet ġonce-leb gül-ruḫ cihān içre
Benefşe içelüm zerrīn ḳadeḥle gülsitān içre

4 Derūn-ı lāle[1247] ruḫsāruñ ġamından dāġ-dār olmış
Benefşe būy-ı ḫaṭṭuñla çemende dil-figār olmış
Seni seyr itmege ezhār-ı gülşen intiẓār olmış
Yetiş ey serv-ḳad gülşende[1248] cūlar bī-ḳarār olmış
Gel ey şimşād-ḳāmet ġonce-leb gül-ruḫ cihān içre
Benefşe içelüm zerrīn ḳadeḥle gülsitān içre

5 Senüñ sevdā-yı zülfüñle perīşān rūzigār olduḳ
Nihāl-i ḳadd-i dil-cūyuñ ġamından bī-ḳarār olduḳ
Ḫayāl-i nergisüñle ḫ͡ābsız zār u nizār olduḳ
Meded ey ġonce leb Yārī gibi mecrūḥ-ı ḫār olduḳ
Gel ey şimşād-ḳāmet ġonce-leb gül-ruḫ cihān içre
Benefşe içelüm zerrīn ḳadeḥle gülsitān içre

---

* **Ms 1**: 68[b]-69[a].

1247 ġonce

1248 bāġ içre

Ms 2*

MÜSEDDES

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

1 Mıṣr-ı behcetde ḳul oldı yine bir ḫūba göñül
Beyt-i aḥzāna düşüp beñzedi Yaʿḳūb'a göñül
Döndi endūh [u] belāʾ çekmede Eyyūb'a göñül
Ḫānumānın ṭaġıdup bir şeh-i merġūbe göñül
ʿĀşıḳ oldı yeñi başdan yine bir ḫūba göñül
Tevbe etmişdi egerçi mey ü maḥbūba göñül

2 Serv-veş dāmenini çekmiş iken āzāde
Fāriġu'l-bāl iken ʿālem-i istiġnāda
Nām-ı Mecnūn gelür miydi dil-i nā-şāda
Miḥnet-i ʿaşḳı daḫı bilmez iken dünyāda
ʿĀşıḳ oldı yeñi başdan yine bir ḫūba göñül
Tevbe etmişdi egerçi mey ü maḥbūba göñül

3 Ġonce-veş dāmenümi ḫār-ile meşḥūn itdi
Lāle-veş hicri ile baġrumı pür-ḫūn itdi
ʿAḳlumı silsile-i zülfine Mecnūn itdi
Göñlümi caʿd-ı dil-āvīzine meftūn itdi
ʿĀşıḳ oldı yeñi başdan yine bir ḫūba göñül
Tevbe etmişdi egerçi mey ü maḥbūba göñül

4 Gāh bülbül gibi āġāze-i efġān eyler
Gāh olur ġonce-ṣıfat çāk-i girībān eyler
Cismini gāh fitīl-i ġama sūzān eyler
Gāh olur Ḳays-ṣıfat ʿazm-i beyābān eyler
ʿĀşıḳ oldı yeñi başdan yine bir ḫūba göñül
Tevbe etmişdi egerçi mey ü maḥbūba göñül

5 Yine germāye-ṣıfat ʿaşḳ-ile sūzān oldı
Çāk idüp cübbe vü destārını ʿuryān oldı
Nice dem tāyib-i sevdā-yı cüvānān oldı
Yine bir olmayıcaḳ derd nümāyān oldı
ʿĀşıḳ oldı yeñi başdan yine bir ḫūba göñül
Tevbe etmişdi egerçi mey ü maḥbūba göñül

6 Neşve-i sāġar-ı ṣahbāyı meẕemmet ḳılma
Gül-i ḫoş-būyı alup destüñe nefret ḳılma

---

* **Ms 2**: 70[a]-70[b].

Yārī'ye ṭaʿn u sitem itmegi ʿādet ḳılma
Beni ey zāhid-i bī-ʿār melāmet ḳılma
ʿĀşıḳ oldı yeñi başdan yine bir ḫūba göñül
Tevbe etmişdi egerçi mey ü maḥbūba göñül

Ts 1*

DER-ŞİKĀYET-İ ṬĀLİʿ-İ ḪOD

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Fiġān ki baḫt-ı sitem-kārdan dil-āzāram
Ḥażīż[1249]-i pāy-ı meẕelletde dürr-i şeh-vāram
Tamām girye-i zehr-āba pāş u ḫūb-nāram
ʿAceb esīr-i felāket ʿaceb dil-efgāram
Ne ʿaşḳa ḫayr ider oldum ne ʿaḳl ile yārem
Ne kārı başa iletdüm ne bellü bī-kāram[1250]

2 O ʿandelībem rīzende-i şeh-per-i bālem
Esīr-i dām-ı kafes dil-şikeste-i lālem
O pā-fütāde-i nādīde-kām-ı iḳbālem
Ḫaẕef-miṣāl ser-i reh-güẕerde pā-mālem
Ne ʿaşḳa ḫayr ider oldum ne ʿaḳl ile yārem
Ne kārı başa iletdüm ne bellü bī-kāram

3 Egerçi fenn-i raşadda o ehl-i tencīmem
Hemān numūne-i mensūḫ-ı köhne taḳvīmem
Ne ṭıfl-ı mekteb-i ʿaşḳam ne pīr-i taʿlīmem
Netīce ḥükm-i Ḫudāvend-i ʿaşḳa teslīmem
Ne ʿaşḳa ḫayr ider oldum ne ʿaḳl ile yārem
Ne kārı başa iletdüm ne bellü bī-kāram

4 O mīz-bān-ı ġarībem esīr ü rencūram
Siyāh kāse-i dehrüñ elinde mecbūram
Ḫarāb-ı neşve-i zehr-i sifāl-i meksūram
Hemīşe sāḳī-i devrān elinde maḫmūram
Ne ʿaşḳa ḫayr ider oldum ne ʿaḳl ile yārem
Ne kārı başa iletdüm ne bellü bī-kāram

---

* **Ts 1**: 69ᵃ-70ᵃ.

1249 Ḥażīż: Ḫażīż

1250 Bu beyit Sultân Dîvânî (Semâî)'nin *Dîvân*'ındaki ilk gazelin matla beytidir: "Ne ʿaşka sabr ider oldum ne ʿakl ile yârum/ Ne kârı başa çıkardum ne bellü bî-kârum" bk. Mehmet Sarı vd., *Sultân Dîvânî ve Afyonkarahisar'da Mevlevîlik*, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon, 2002, s. 128/G. 1.

5 Bahār-ı gülşenem ammā ḫazān-gīr-i ġamem
Bu şūre-zārda ol berg-gāh-ı pīç ü ḫamam
O şemʿ-i meclisem ammā ki zūd mīr-i demem
Feżā-yı ḥaşrde de derd-i ʿaşḳ-ile ʿilmem
Ne ʿaşḳa ḫayr ider oldum ne ʿaḳl ile yārem
Ne kārı başa iletdüm ne bellü bī-kāram

6 O dil-şikeste-i üftāde dām-ı gerdūnam
Ne deñlü cevr iderse zamāna memnūnam
Sitīze-gerde-i āşūb-baḫt u ārūnam
Şehīr-i şehr-i melāmet ġarīb-i Mecnūn'am
Ne ʿaşḳa ḫayr ider oldum ne ʿaḳl ile yārem
Ne kārı başa iletdüm ne bellü bī-kāram

7 Sipihre çıḳsa şeb-i ġamda āh u efġānum
Görinmez oldı baña ol meh-i dıraḫşānum
Ṭutuşdı şuʿle-i ʿaşḳ-ile cism-i sūzānum
Yıḳıldı seng-i melāmetle ḳalb-i vīrānum
Ne ʿaşḳa ḫayr ider oldum ne ʿaḳl ile yārem
Ne kārı başa iletdüm ne bellü bī-kāram

8 Ne cānda neşve-i ṣahbā-yı ʿişret-i bisyār
Ne tende ṭāḳat [u] tāb u ne dilde ṣabr u ḳarār
Ne başda fikr-i ḫayāl-i hevā-yı zülf-i nigār
Ne meyl-i ceẕbe-i yār u ne düşmen-i aġyār
Ne ʿaşḳa ḫayr ider oldum ne ʿaḳl ile yārem
Ne kārı başa iletdüm ne bellü bī-kāram

9 Ne luṭfına baḳarın ben bu baḫt-ı ʿudvānuñ
Ne bārını çekerin ṭāliʿ-i girān-cānuñ
Ne cāmını içerin bezm-i şāh-ı devrānuñ
Ne ārzū vü temennā viṣāli cānānuñ
Ne ʿaşḳa ḫayr ider oldum ne ʿaḳl ile yārem
Ne kārı başa iletdüm ne bellü bī-kāram

10 Biraz zamān olup rind-i mest-i mey-ḫ͗ārı
Biraz zamān ḥakīm itdüm ʿaḳl-ı hüşyārı
Çıḳardum eldeki naḳdīne-i ser ü kārı
Netīce-i süḫan oldur ki şimdi ey Yārī
Ne ʿaşḳa ḫayr ider oldum ne ʿaḳl ile yārem
Ne kārı başa iletdüm ne bellü bī-kāram

TÜRKÇE GAZELLER

VE MİNE'L-FERĀ'İDİ'N-NĀDİRETİ'Ż-ŻĀHİRETİ Fİ'L-FELEKİ'L-BUḤŪR KE'N-NÜCŪMİ'L-MÜTEKĀŞİRETİ'Z-ZĀHİRETİ'L-VĀḲİʿİ FĪ ḤARFİ'L-ELİF[1251]

1[*]

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

1 İstemem hem-dem-i ġaddār naṣīb eyle baña
Yine göñlüm gibi ġam-ḫ͡ār naṣīb eyle baña

2 Mest ḳıl bāde-i taḥḳīk-ile ẓāhirde beni
Yine şevḳ-ı dil-i hüşyār naṣīb eyle baña

3 Teşneyüm ẓulmet-i vādī-i ṭalebde dāyim
Ḫıżr-ı[1252] tevfīḳüñi sen yār naṣīb eyle baña

4 Bilmesün añlamasun rāz-ı dilüm ḫufte-dilān
Sırr-ı ser-beste-i esrār naṣīb eyle baña

5 Ola ḫūrşīd gibi dīdelerüm çeşme-i nūr
Lemʿa-ı ʿālem-i envār naṣīb eyle baña

6 Nāfe-veş būy-ı dilüm münteşir-i āfāḳ it
Yine cemʿiyyet-i esrār naṣīb eyle baña

7 Ḳılma evḳātına merhūn baña iḥsānuñ
Kerem ü luṭfuñı her bār naṣīb eyle baña

8 Yārīyem naġme-i tevḥīdde bülbül-i naġam
Lāne-i gülbün-i gülzār naṣīb eyle baña

2[**]

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

1 Pervāne gibi şeb k'ire sūzān idüm saña
Ṣubḥ olsa ʿandelīb-i siḥir-ḫ͡ān idüm saña

2 Bāġ-ı cihānda gülbün ü ezhār açılmadan
Ben ġonce gibi çāk-i girībān idüm saña

1251 Elif harfinde bulunan bu manzûmeler, gökyüzünde bir arada ışıldayan yıldızlar gibi feleğin denizlerinden çıkarılmış nâdir ve parlak mücevherlere benzer.

* **1**: 78[b].

1252 Ḫıżr: Ḥıżr

** **2**: 78[b]-79[a].

3 Ḳaṣr-ı felek bisāṭ-ı zemīn ḳāyim olmadan
Bezmüñde her gice yine mihmān idüm saña

4 Pervāne-vār bezm-i şebistān-ı ḥüsnüñe
ʿAnber-fürūz u micmere gerdān idüm saña

5 Esrār-āferīn-i ṣuver ẓāhir olmadan
Ben ārzū-yı ḥüsn ile ḥayrān idüm saña

6 Yaʿḳūb-ı zār Yūsuf'ı güm-geşte itmedin
Tenhā-nişīn-i kūşe-i zindān idüm saña

7 Yārī zamānede daḫı bī-nām u ẕāt iken
Rūz-ı ezelde ʿāşıḳ-ı nālān idüm saña

3*

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

1 Şimdi ferzānelik ʿaşḳuñda cünūn oldı baña
Senden ayrılmaḳ ise dāġ-ı derūn oldı baña

2 ʿAks-i ruḫsāruñ ile bāde-i gül-gūn yerine
Dīdeler iki ḳadeḥ ṭopṭolu ḫūn oldı baña

3 Şeb-i ġamda beni muḥtāc-ı żiyā' eylemedi
Meşʿal-i āteş-i dil rāh-nümūn oldı baña

4 Sen varup ġayr ile ey serv ḫırāmān olduñ
Şimdi ammā ki düşen ṣabr u sükūn oldı baña

5 Benem ol cürʿa-keş-i mey-gede-i istiġnā'[1253]
Rütbe-i cāh-ı emel pāye-i dūn oldı baña

6 Bir zamān ʿāḳıl u dānā idi ammā Yārī
Ḥasretüñ māye-i sevdā-yı cünūn oldı baña

4**

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

1 Heder ḳıldı yine ḳan itdi bezm-i ʿayşde ṣahbā
Ṣurāḥiyse boġazın virdi dest-i şaḥneye[1254] ḥayfā[1255]

---

* **3**: 79ᵃ.
1253 dānāyī
** **4:** 79ᵃ.
1254 ṣaḥne: ṣaḫne
1255 ḥayfā: ḫayfā

2 Ḫazāna uġramış gül gibidür dehrüñ yasaġından
Bulınmaz oldı gitdi bük deminde bāde-i ḥamrāʾ

3 Gözine çekmege yoḳdur vücūdı tūtiyā oldı
ʿAceb mi dīde-i rindān olursa şimdi nā-bīnā

4 Ḳurı bir çeşmedür ṣuyı çekilmiş gūyiyā ḫumlar
Şikest itdi ayaġın cām-ı ʿayşüñ bī-vefāʾ dünyā

5 Budur āyīn-i rindī bezm-i devrān içre ey Yārī
Sebū-y-ile hemān hem-dūş olup ḳıl meclis-i tenhā

5*

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 ʿİẓāruñı nice seyr eylesün dil-i şeydā
Görür mi lemʿa-ı ḫūrşīdi çeşm-i nā-bīnā

2 O ġamzeye dil iken rāz-dān-ı bezm-i viṣāl
Niçün kirişme ʿaceb ġıbṭalar ider peydā

3 Dil-i şikeste o pister-nişīn-i ʿaşḳuñdur
Teraḥḥum it göz ucıyla aña ne var cānā

4 Neden kirişmege tā böyle ruḫṣat ey ẓālim
Cihānı bir göz ucıyla ḳırar mısuñ ammā

5 Degül ruḫında ḫaṭ-ı müşg-fām ey Yārī
Ḳomışlar āteşüñ üstinde ʿanber-i sārā

6 Olur nesīm-i ṭabīʿat ile güli ḫandān
Benānum üzre ḳalem naḫl-i ġoncedür gūyā

6**

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

1 Āfitāb-ı ṣubḥ cām-ı zer-nişān olsa baña
Bāde feyż-i lā-yezāl ü cāvidān olsa baña

2 Rind-i ʿaşḳam imtinān-ı nāz-ı ḥüsni çekmezem
Ẕevḳ-ı vuṣlat naḳd-i vaḳt-i rāyegān olsa baña

3 Mū-şikāf-ı nükte-perdāz-ı maʿānī-perverem
Dil-rübā bir şūḫ-ṭabʿ u nükte-dān olsa baña

---

* **5**: 79ᵃ-79ᵇ.

** **6**: 79ᵇ.

4 Ḫusrev-i dīvān-ı maʿnāyam kifāyet etmeye
Vāridāt-ı ġayb biñ genc-i nihān olsa baña

5 Ḳıṣṣa-i rāz-ı nihānam sıġmaya evrāḳına
Çarḫ dīvān-ı muḫayyel dāsitān olsa baña

6 Yārīyem mest-i sifāl-āşām-ı dehrem istemem
Sāġar-ı ḫūrşīdi çarḫuñ dūst-kān olsa baña

7*

__ • __ __ / __ • __ __ / __ • __ __ / __ • __

1 Ṭarf-ı destārumda her dāġ-ı serüm güldür baña
Nāy-ı nālem naġme-sūz-ı ṣavt bülbüldür baña

2 ʻAndelīb-i dām-gāh-ı bend-i zülf-i dilberem
Her nefes āvāze-i zencīr-i ġulġuldür baña

3 İtmezin dest-i şafaḳdan sāġar-ı ṣahbā ümīd
Dīdede ḫūn-ı sirişküm sāġar-ı müldür baña

4 Ol bilür rāz-ı nihānum ol görür ḫūn-ābemi
Genc-i ġamda maḥrem ü hem-dem hemān dildür baña

5 Dīde-i giryāna geldükçe ḫayāl-i zülf-i yār
Şīşe-i pür-āb içinde tāze sünbüldür baña

6 Kaʿbe gibi bir siyeh-pūş ʿāşıḳam Yārī hemān
Ḫırḳa-i şāhī cihānda bir siyeh çuldur baña

8**

__ • __ __ / __ • __ __ / __ • __ __ / __ • __

1 Cām ṣundı destüme ol gülbün-i bāġ-ı vefāʾ
Bir gülin ḳoḳmaḳ bi-ḥamdillah naṣīb oldı baña

2 Tā ezelden bir gedā-yı bī-ser ü sāmānınam
Ḫān-ḳāh-ı ʿaşḳuñ içre bes baña bir būriyā

3 ʿĀşıḳuñ her biri İskender de olsa bulmaya[1256]
Tāb-ı ruḫsāruñ gibi āyīne-i ʿālem-nümā

---

* **7**: 79[b].

** **8**: 79[b]-80[a].

1256 Metinde "āşıḳuñ" kelimesinin üzeri çizilip der-kenarda "āşıkların" yazılmış ve "İskender de" kelimesindeki "de" nin üzeri çizilerek çıkarılmıştır. Fakat bu düzeltme şekli ve mürekkebin rengi metnin tamamında görülmeyen bir durum olduğundan ayrıca bu müdahaleyle vezin aksayacağından mısrası düzeltmeler yapılmamış şekliyle yazdık.

4 Ruḫṣat ey virdüñ yeter ol ġamze-i ḫūn-rīziñe
Eyledi dünyā yüzin mānend-i rūz-ı Kerbelā

5 Bulmaya ṭūfān-ı ġamda sāḥil-i ümmīdini
Ġarḳa-i deryā-yı ḥayret ursa biñ kez dest-i pā

6 Şarşar-ı āh-ile olmaḳda dem-ā-dem üft ü ḫīz
Oldı ey Yārī tenüm ḫāşāk-i hāmūn-ı belāʾ

9*

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __[1257]

1 İlāhī bedreḳa-i ʿaşḳuñ eyle yār baña
Reh-i ḥaḳīḳatüñi eyle āşikār baña

2 Naʿīm-i ẓevḳ-i tevekkülde seyr-i kām eyle
Reh-i ṭalebde vir ārām-ı iḫtiyār baña

3 Şarāb-ı ʿaşḳ-ile ẓāhirde mest ḳıl dilümi
Naşīb eyle yine ʿaḳl-ı hūşyār baña

4 Kelīm-i ẕikr-i maḥabbet (ü) nedīm-i tenhāyī
Ola ṭarīḳ-i hidāyetde yār-ı ġār baña

5 İdem ṣebāt-ı vücūd iddiʿā-yı ʿaşḳuñda
Cezā-yı ʿadl-ile vir ḳadr u iḳtidār baña

6 Miṣāl-i ẕerre iken āfitāba hem-ser ḳıl
İdüp tecellī-i dīdāruñ āşikār baña

7 Dil-i belā-zededendür ġamum benüm her-dem
Ne ġam o ġam ki ġamuñ ola ġam-güsār baña

8 Ne ġāyet-i emelüm rütbe-baḫş-ı kām itdi
Ne himmet-i ṭalebüm virdi iʿtibār baña

9 Ġażabda sebḳat ider raḥmet-i ḫaṭā-pūşuñ
Ümīd-i merḥametüñdür hemān medār baña

10 Libās-ı hestīyi çāk eyleyüp vücūdumdan
Sīnemde jende-pelās ola müsteʿār baña

11 Ḫoşā ki himmet-i Yārī ferāġ-ı ʿālem idüp
Yeter ġubār-ı derüñ manşıb u medār baña

---

* **9**: 79[b].

1257 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

10*

__ · __ __ / __ · __ __ / __ · __ __ / __ · __

1 Tīr-i müjgānuñ senüñ sehm-i saʿādetdür baña
Her nigāh-ı dil-firībüñ ʿayn-ı devletdür baña

2 Sīnem üzre zaḫm-ı ḫūn-ālūd hem dāġ-ı ġamuñ
Her biri gūyā gül-i gülzār-ı ʿişretdür baña

3 Ġamze-i ḫūn-rīzüñ etsün sīnemi ḳo şerḥ-nāk
Ḫūna müstaġraḳ olursam āl-i ḥilʿatdür baña

4 Şaḥne[1258]-i bāzār-ı sevdāyam dil-i Mecnūn gibi
Lāzım olan sīnede seng-i melāmetdür baña

5 Ḳalmadı cemʿiyyet-i ḫāṭır dil-i dīvānede
Hep perīşānlıḳ viren gīsū-yı ḥayretdür baña

6 Pādişāh-ı nükte-sencānam dil-i Yārī gibi
Lāzım olan mülk-i maʿnāda belāġatdür baña

11**

· __ __ __ / · __ __ __ / · __ __ __ / · __ __ __

1 Ġarīḳ-ı baḥr-i gird-āb-ı ġam olmışdı dil-i şeydā
ʿAceb eyyāmda geldi yetişdi zevraḳ-ı ṣahbā

2 Yüzüñi āfitāb-ı ʿālem-ārāya iden teşbīh
Nice baḳar yüzüñe bilsem ey mihr-i cihān-ārā

3 Nihāl-i serv-ḳaddine yetişür görmedi hergiz
Yaşum sīr-āb itdi şūre-zār-ı dehri cūy-āsā

4 O ʿĪsā-dem şehīd-i şerbet-i laʿl itdi ʿuşşāḳı
Ṣorulmaz ḥikmeti aġzından alınmaz cevāb aṣlā

5 Yüzin gördükçe ʿarż-ı ḥāle ḳalmaz ṣabr u ārāmum
İder ḥayrānī-i ḥüsni beni ḫāmūş-ı istiġnāʾ

6 Lebinde ṣanma tebḫāle o naḫl-i gülşen-i ḥüsnüñ
Ṭurur bir ḳaṭre-i şebnem dehān-ı ġoncede gūyā

7 Meger ālāyiş-i būsīde buldı āsitānında
Anuñçün ferş-i derde başmaz oldı pāy-ı istiġnāʾ[1259]

---

* **10**: 80ᵃ.

1258 Şaḥne: Şaḫne

** **11**: 80ᵃ.

1259 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

8 Tutuḳ-bendān-ı maʿnā reşk iderler cümle ey Yārī
Müsellemdür saña pīrāye-i dūşīze-i maʿnā

9 Girībān-çāk olursın açılursın bezm-i nādāna
Beni görseñ açılmazsın niçün ey ġonce-i raʿnā

12*

— — . / . — — . / . — — . / . — —

1 Ol cebhe-i raḫşān o ruḫsāre-i zībā
Aḥsentü zihī ḥüsn-i tebārek ü teʿālā

2 Baḫtuñda ṭulūʿ eyler ise kevkeb-i mesʿūd
Hādī-i ezel kevkebeñi eyleye vālā

3 Her demde ider ʿāşıḳ-ı bīmārını pür-tāb
El-ḥaḳ süḫanı mürdelere muʿciz-i Īsā

4 Ṣayyād-ı ṣabā ḳana yudı aġzını anuñ
Hem-reng olalı ġonce senüñ aġzuña cānā

5 Maʿşūḳa nümāyān idemez çehre-i zerdin
ʿUşşāḳa güzel reng virür ṣāġar-ı ṣahbā

6 Sīnemde n'ola dāġlarum olsa müzeyyen
Yārī açılur gülşen-i ġamda gül-i ḥamrāʾ

13**

. . — — / . . — — / . . — — / . . —[1260]

1 Senüñ ey kāle-fürūşende-i bāzār-ı fenāʾ
Ḥişşeñe degmeye mi ḫırḳa-i peşmīn-i gedā

2 Gösterür rūḥ-ı Cem'i aña ḥabāb-ı bāde
Rind-i ṣāḥib-naẓar alsa eline cām-ı ṣafāʾ

3 Eyleme keşf-i nihān-ḫāne-i esrār-ı derūn
Olasuñ kāşif-i[1261] gencīne-i sırr-ı maʿnā

4 Derdimüz dilde hemān ẕikr-i ṣameddür dāyim
Olmazuz nām-ı ġalaṭ-sāz-ı ṣanemle gūyā

5 Raḥm iderdüñ dil-i miḥnet-zede-i nā-şāda
Saña vārūnī-i baḫtumdan ideydüm şekvā

---

* **12**: 80ᵃ-80ᵇ.

** **13**: 80ᵃ.

1260 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

1261 vāḳıf-ı

6 Tāb-ı ḫurşīd gibi ābda cünbān görinür
Olsa āyīnede ruḫsārı ʿaraḳ-rīz-i ḥayāʾ

7 Ḥākim-i maḥkeme-pīrā-yı beyānam Yārī
İtdi mumżā-i ḳażāʾ ḥüccet-i nāmum imżāʾ

14*

. — — — / . — — — / . — — — / . — — —[1262]

1 ʿAceb kimler yatur ol sāʿid-i sīmīn-bere cānā
ʿAceb kimler girer ol nūr-güster pistere cānā

2 Bahāsı genc-i Ḳārūn olsa her bir laʿl ü elmāsuñ
Degişmem ol leb ü dendānı her bir gevhere cānā

3 Gözümden ḳaṭre ḳaṭre düşmede ḫūn-ābeler her dem
N'ola raġbet iderseñ reng-i rūy-ı cevhere cānā

4 İder gülzār-ı ʿadn āsār-ı ḥüsnüñ her nefes şād-āb
Cebīnüñde ʿaraḳ beñzer ol āb-ı kevsere cānā

5 Şemīm-i zülfüñ aldı ḫāl-i ʿanber-bāruñı gördi
N'ola sevdā-gerān baḳmazsa misk ü ʿanbere cānā

6 Dil-i Yārī hemān tenhā-nişīn-i genc-i ʿuzletdür
Tenezzül eylemez eyvān-ı ḳaṣr-ı Ḳayṣer'e cānā

VE MİNE'N –NEVĀDİRİ'L-MAḲBŪLETİ ʿİNDE'L-ÜDEBĀİ HĀZİHİ'L-MANŻŪMĀTU'L-VĀḲİʿİ FĪ ḤARFİ'L-BĀʾ[1263]

15**

. . — — / . . — — / . . — — / . . —

1 Sen bilürsin yine hep ṣıdḳ-ı niyāzı yā Rab
Ḳoma maḥrūm-ı dil-i bende-nüvāzı yā Rab

2 ʿĀrif-i cām gibi mest-i mey-i taḥḳīḳ it
Telḫ-kām eyle baña cām-ı mecāzı yā Rab

3 Çāk idüp zīver-i esbāb-ı hevāyı tenden
Ḳıl muraḫḫaṣ nemed-i köhne-ṭırāzı yā Rab

---

* **14**: 80[a].

1262 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

1263 Bâ harfinde bulunan bu manzûmeler edîbler tarafından kabul görmüş nâdir güzellikler-dendir.

** **15**: 81[a]-81[b].

4 Ḳalmasun reng-i taʿalluḳ dil-i vīrānemde
Ḳoma dilde heves-i ġıbṭa-i āzı yā Rab

5 Bülbül-i zār olayın gülşen-i tevḥīdüñde
Naġme-sūz eyle dil-i zemzeme-sāzı yā Rab

6 Cilveler ḳılsun o ḫalvetde ʿarūs-ı maḳṣūd
Keşf ḳıl dilde olan perde-i rāzı yā Rab

7 Ḳorḳum oldur ki yaḳar sūz-ı derūnum dehri
Eyle teskīn meded sūz u güdāzı yā Rab

8 Görsün ol sāḥaları çeşm-i sübül-perdāzum
Kuḥl-i *mā-zāġ* ideyin ḫāk-i Ḥicāz'ı yā Rab

9 Dil-i Yārī ola gencūr-ı serā-perde-i rāz
Bend ide dilde olan ḳufl-i mecāzı yā Rab

16*

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __

1 Ḳalbüm ġam-ile zeng-resān eyleme yā Rab
Ol āyīne-i nūrı nihān eyleme yā Rab

2 Rūşen ḳıla genc-i dili envār-ı ḥaḳīḳat
Deycūr-ı mecāzı bī-mekān eyleme yā Rab

3 Şād-āb ola naḫl-i gül-i gülzār-ı ümīdüm
Ṣarṣar-zen-i āşūb-ı ḫazān eyleme yā Rab

4 Ṣıdḳ-ı nefesüm feyż-i nesīm-i seḥer eyle
Bād-ı şeb-i cehl-ile vezān eyleme yā Rab

5 Her demde olam nāṭıḳa-pīrā-yı maʿānī
Tā rūz-ı ḥaşir lāl-zebān eyleme yā Rab

6 Ḳıl ʿārif-i ser-beste-i esrār-ı nihānuñ
Bī-gāne-şuʿūr-ı dil ü cān eyleme yā Rab

7 Tā nükte-i esrār-ı ḫafıyyey'ola vāḳıf
Endīşemi mehcūr u gümān eyleme yā Rab

8 İdrāk ide tevḥīd-i kemālātuñı Yārī
Ṭıfl-ı dili nādān-ı cihān eyleme yā Rab

---

* **16**: 81[b].

17*

· __ · __ / · · __ __ / · __ · __ / · · __

1 Ṭolaşırın ser-i bustān-ı kūyuñı çün āb
Ġamuñdan oldı gözüm yaşı çarḫa-i dōlāb

2 Numūne alamadı reng ü būy-ı laʿlüñden
Ayaġa düşdi ḳızardı ḥicābdan mey-i nāb

3 Telāṭum eylemedin mevc-i eşk-i ṭūfānum
Kenāra çıḳ hele ḳandesiñ ey dür-i nā-yāb

4 Nüvīd-i dīdelerümken cünūn-ı sevdāyī
Virür mi ḫāṣiyet-i kūknār-ı baḫtum ḫʿāb

5 Görince laʿlüñi Yārī ḥicābdan aġlar[1264]
Meger ki ḫūn-ı dilin dīdesi ider işrāb

18**

__ · __ __ / __ · __ __ / __ · __ __ / __ · __

1 Yār-ile gāhī ʿaraḳ gördüñ gehī cām-ı şarāb
Āb u āteşle muḥaṣṣıl eyledüñ çoḳ āb u tāb

2 Tābiş-i fikr-i ruḫı mirʾāt-i dilde ol mehüñ
Gūyiyā āb-ı revāna düşdi ʿaks-i āfitāb

3 Naḳş-ı dendān-ı femüñ çeşm-i güher-pāşumdadur
Sāḥil-i ʿummānda olsa yeridür dürr-i nāb

4 Ebr-i zülf-i sāye-dārın etmese pūş-rūy ger
Belki dünyāyı yaḳar ol āfitāb-ı bī-niḳāb

5 Ġamze-i ḫūn-rīzi bir ḳan etmesün şāyed deyü
Gice meclisde o māhuñ yüzine urdı şarāb

6 Her[1265] baḳışda od düşer Yārī dil-i sūzānuma
Ṣanki aḫker-pāredür ol ġonce-i gül-gūn[1266]-niḳāb

---

* **17**:
1264 ḳızarur
** **18**: 81[b]-82[a].
1265 Bir
1266 āteş

19*

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __[1267]

1 Dil olsa şūre-zemīn dīde olamaz sīr-āb
Şikeste olmasa şīşe tereşşuḥ eylemez āb

2 Ṭutuşmaḳ ister imiş āteş-i ʿiẕāruñ ile
Saña ne yüzle baḳar āfitāb-ı ʿālem-tāb[1268]

3 Açıldı mekteb-i[1269] gülşende mebḥaṣ-i bülbül
Nikāt-ı tehniye-i naġme itdiler aḥbāb

4 Seḥer ki şaʿ şaʿ asın cām-ı āfitāb döküp
Görindi heyʾet-i çarḫ üzre devr-i şekl-i ḥabāb

5 ʿAraḳ döküp ḳızarurdı ʿiẕār-ı gül-gūnı
Alaydı neşve-i ẕevḳ-ı lebüñi cām-ı şarāb

6 Gehī nühüfte nigeh gāh pīçiş-i ebrū
Nihān-ı ġamzelerinde füsūn-ı nāz u ʿitāb

7 Ümīd-i fikr-i şeb-i vuṣlatuñla Yārī'nüñ
Gelür mi dīdesine hīç nüvīd-i ʿālem ḫ̆āb

20**

. . __ __ / . __ . __ / . . __[1270]

1 Nūr-ı ḥüsnüñden olmada pür-tāb
Pertev-i āfitāb-ı ʿālem-tāb

2 İki şeh-bāz-ı çeşm-i fitn(e)'-engīz
Çār-rükn-i cihānı itdi ḫarāb

3 Meh-i nev ṭurma çarḫı devr eyler
Māhī-i baḥrdür ider pür-tāb

4 Ḳandesin ḳande ey meh-i ʿālem
Muntaẓır saña kevkeb-i aḥbāb

5 Eşk-i çeşmüm yem-i ʿAden oldı
Ḳandesin ḳānde ey dür-i nā-yāb

---

* **19**: 81ᵇ.

1267 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

1268 Beyit metnin kenarında yazılmıştır.

1269 şafḥa-i

** **20**: 81ᵇ.

1270 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

6 Ṣāf u rengīn nüktelerle hemān
Süḫan-ı pāküm oldı laʿl-i müẕāb

7 Silk-i maʿnāda naẓmuñ ey Yārī
Oldı bürūzı lüʾlü-i kem-yāb

21*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

1 Çīn-i cebīni ṣalsa ne dem mevc-i pīç ü tāb
Deryā-yı ṣabr-ı meh düşürür ḫavf-ı ıżṭırāb

2 Cānā yanuñda bir mi seven sevmeyen seni
Aġyār luṭfa maẓhar ola ben görem ʿitāb

3 Ḳan aġladuḳça laʿl-i lebüñ gelse ḫāṭıra
Her ḳaṭre cām-ı dīdeme gūyā olur ḥabāb

4 Ol āfitāb-ı ḥüsne ne mümkin nigāh-ı şevḳ[1271]
Çekmiş yüzine ebr-i ḥayāʾ bürḳaʿ-i ḥicāb

5 Geh zinde-tāb ider dili gāhī küşende-yāb[1272]
Pinhān-ı ġamzelerde gehī nāz u geh ʿitāb[1273]

6 Yārī ʿaraḳla bādeyi yāriyle gördi hep
Ṣad ḥamd eyledük bu gice yine āb u tāb

22**

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __[1274]

1 Ḳanı ol şeb senüñle itdügüñ luṭf u keremler hep
Ben idem rāz-dān-ı perde-i setr-i ḥaremler hep

2 Ḳanı ol şeb senüñle pister-ārā-yı…[1275]
Ḫayāl-i ḫʿāb oldı dīdeme şimdi o demler hep

3 Hevā-yı naḫl-i ḳadd ü zülfüñ ile bārū-yı çarḫa[1276]
Çeker dūd-ı siyāh-ı āhum ʿAbbāsī ʿalemler hep

---

* **21**: 82ᵃ.

1271 tām

1272 Bu beytin der-kenarında şöyle bir beyit yer almaktadır. Bir önceki beyitle aynı olduğu için metne dâhil etmedik: Ol āfitāb-ı ḥüsne ne mümkin nigāh-ı tām/Çekmiş yüzine ebr-i ḥayāʾ bürḳaʿ-i ḥicāb

1273 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

** **22**: 82ᵃ.

1274 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

1275 Mısra noksan bırakılmıştır.

1276 bām-ı eflāke

4 Dü-nīm olur lisānı medḥ-i taḥrīr-i benānuñda
Ḳalem parmaḳlaruñ vaṣfında ʿācizdür ḳalemler hep

5 Ṭulūʿ itdi vücūd-ı āfitāb-ı ʿālem-efrūzuñ
Şerārı ḥiddetinden ser-nigūn oldı ṣanemler hep[1277]

6 Ḫarābātuñ bozulmış bezm-i ʿayş u nūşı ey Yārī
Şikest olmış yatur her kūşesinde cām-ı Cemler hep

23*

. — — — / . — — — / . — — — / . — — —[1278]

1 Egerçi ṣūret-i ẓāhirde saña āşināsur hep
Ḥaḳīḳatde vefā-dārum didügüñ bī-vefādur hep

2 Ṣadīkuñ da olursa dūst aña āşinā dirler
Cihānda şimdi hīç bir dūst yoḳdur āşinādur hep

3 Umarlar ḫastegān[1279]-ı derd-i ʿaşḳuñ şerbet-i laʿlüñ
Ḳapuñ dārü'ş-şifādur cemʿ olanlar mübtelādur hep

4 Neşāṭ-ı kām-rānı ṣavt-ı ḳulḳul cām-ı pür-müldür
Ḥayāt-ı cāvidānı ḫasteye[1280] āb u hevādur hep

5 Dilinde tevbe elde sübḥa cām-ı meyden el çekmiş
İnanma tevbe-i Yārī-i ser-meste riyādur hep

24**

. . — — / . . — — / . . — — / . . —[1281]

1 Ḳıl gözüm eşk-i nedāmet ile giryān yā Rab
Gelmesün ḳarşuma dūzaḫ-şerer-efşān yā Rab

2 Rāhber ḳılma baña rāhzen ü güm-rāhı
Reh-i tevfīḳüñi eyle baña āsān yā Rab[1282]

3 Gitdi eyyām-ı cüvānī ve yetişdi pīrī
Pīrlükde baña vir ḳuvvet-i şebān yā Rab

1277 Anuñçün ser-nigūn olup şikest oldı ṣanemler hep
* **23**: 82[a].
1278 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.
1279 ḫaste: ḥaste
1280 ḫaste: ḥaste
** **24**: 7[b]
1281 Der-kenarda yazılmıştır.
1282 Beyit metnin kenarında yazılmıştır.

4 İmtinān-ı deheş-i ḫalḳdan it müstaġnī
Şerm-sār eylemesün minnet-i nādān yā Rab

5 Eyle inʿāmuñı gencīne-i ġaybuñdan ʿaṭāʾ
Etme der-yūze-ger-i bāb-ı leʾīmān yā Rab

6 Eksük olmasun ebed ẕāyiḳa-i kāmumdan
Şekkerīn-ḥamdüñ ile leẕẕet-i īmān yā Rab

7 Beni āzād ḳılup lā vü neʻām ḳaydundan
İtme muḥtāc-ı ṭaleb-gerde-i nādān yā Rab

8 Pāk ḳıl dāmenüm ālāyiş-i güm-rāhīden
Ḳonmasun kir ü hevā-ālūde-ʿisyān yā Rab

9 Rūşen it ḳalbümi envār-ı hidāyetle müdām
Gün gibi ẓāhir ola lemʿası her ān yā Rab

10 Ḫākden cevher idüp cevheri insān itdüñ
Ḳudret ü ḥikmetüñe yoḳ ḥad ü pāyān yā Rab

11 Sīne ʿaşḳuñ ile āteş-gede-i İbrāhīm
Dīde şevḳüñ ile bir sāḥil ü ʿummān yā Rab

12 Derdine Yārī-i zāruñ nice dermān olsun
Senden olursa olur derdine dermān yā Rab

25*

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __[1283]

1 Gözine ṭoḳına mı dildeki ġubār ʿaceb
Başup geçer mi rehinde o şeh-süvār ʿaceb

2 Şemīm-i ṭurresinüñ dil iken hevā-dārı
Niçün esüp ṣavurur aña rūzigār ʿaceb

3 Niçün ḫadeng-i müjeñ ṭoġrılup baña gelmez
Nişān-gehüm olamaz cism-i dāġ-dār ʿaceb

4 ʿAceb olur mı göñül ġonce-çīn-i gülşen-i kām
Ḳalur mı yoḫsa ḫalīde bu ḫār-zār ʿaceb

5 Neẓāre etmede düzdīde çeşm-i ʿayyārı
Bilür mi ḥālümi ol şūḫ-ı ġamze-kār[1284] ʿaceb[1285]

---

* **25**: 82[b].

1283 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

1284 işve-kār

1285 Beyit metnin kenarında yazılmıştır.

6 Zemīni seng-i melāmet zamānı deşt-i serāb
Ne berg gāh[1286] virür geh bu şūre-zār ʿaceb

7 Bulur mı fülk-i dil eyyām-ı vaḳtin ey Yārī
Aña muvāfaḳat[1287] eyler mi rūzigār ʿaceb

VE MİNE'L-MANŻŪMETİ'L-MERĠŪBETİ'L-AʿLĀ E'L-MUNḤARİṬA-TU FĪ SIMṬI ḤARFİ'T-TĀ'[1288]

26*

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __

1 Dilde heves-i ʿārıż-ı pür-tāb-ı maḥabbet[1289]
Gülzār-ı ḫayāl olmada şād-āb-ı maḥabbet

2 Zülfin ṭaġıdur ẓāhir ider çīn-i cebīnin
Emvāc-feşān olmada gird-āb-ı maḥabbet

3 Leb teşnegī-i derd-i dili eyledi teskīn
Dīdemden aḳan çeşme-i seyl-āb-ı maḥabbet

4 Āteşle ṭılısm etmiş anı maġribī-i ʿaşḳ
Açılmasa gencīne-i ebvāb-ı maḥabbet

5 Ol ṭıfl-ı cihānum edeb-āmūz-ı ḥayādur
Görmiş sebaḳ-ı nükte-i ādāb-ı maḥabbet

6 Ḥayret nice bir fikr-i viṣāliyle ḳo Yārī
Çeksün nice dem dīde şeker-ḫʿāb-ı maḥabbet

27**

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __

1 Yandurdı dili āteş-i hicrān-ı maḥabbet
Etsem yeridür çāk-i girībān-ı maḥabbet

2 Ġarḳ-ı yem-i ʿaşḳ eyler idi fülk-i cihānı
Cūş etse eger lücce-i ʿummān-ı maḥabbet

1286 bār

1287 müsāʿade

1288 Tâ harfinin ipine dizilen bu şiirler pek çok beğenilen manzûmelerdendir.

* **26**: 82ᵃ.

1289 Gazel "bâ" redifli gazeller arasında zikredilmiş olup "Redīf-i ṭādadur sehv olındı" kaydı yer almaktadır.

** **27**: 82ᵃ-82ᵇ.

3 Şāhen-şeh-i devrāna tenezzül mi ider hīç
Bir kerre olan çāker-i fermān-ı maḥabbet

4 Evrāḳların bād-ı ṣabā itdi perīşān
Cemʿ olmadı eczā-yı gülistān-ı maḥabbet

5 Kūyına neden gitmemek ey nāle-i şeb-dīz
Ḳalduñ gibi ey reh-rev-i meydān-ı maḥabbet

6 Ġarḳ olsa ʿaceb mi dil-i Yārī yem-i ḫūna
Deldi cigerin ḫancer-i bürrān-ı maḥabbet

28*

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __

1 Zülfüñ yeter oldı dile cādū-yı maḥabbet
Göster aña bir günde ne var rūy-ı maḥabbet

2 ʿĀşıḳ n'ola günden güne bī-tāb olursa
Gitdükçe alur ʿaḳlını dārū-yı maḥabbet

3 Al zülfüñ ele ḫāṭırumı bir yere cemʿ it
Elden baña ṣun luṭf ile şebbūy-ı maḥabbet

4 Bir göz ucına ḳāniʿ iken ʿāşıḳ-ı bī-tāb
Görmek ne revā ġamze-i bed-ḫūy-ı maḥabbet

5 Hicrān elemin görmez idüm ẓulmet-i ġamda
Yārī baña gösterse o meh-rūy-ı maḥabbet

29**

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __

1 Mümkin m'ola vāreste-i tedbīr-i maḥabbet
Çoḳ ʿāḳılı bend eyleye zencīr-i maḥabbet

2 Taḫrīb idi bir nice zamān seng-i sitemden
İtdi dil-i vīrāneyi taʿmīr-i maḥabbet

3 Bir ġamze içün dil uzadurmış bize aġyār
Kesdi hele aramızı şemşīr-i maḥabbet

4 Gūyā hedef-i mevkib-i müjgānı o şāhuñ
Hep sīne-i mecrūḥa gelür tīr-i maḥabbet

5 Yārī gibi ʿanḳā-yı cihān olsa da ādem
Ṣayd eyleye anı yine naḫçīr-i[1290] maḥabbet

---

* **28**: 82[b].

** **29**: 82[b]

30*

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __

1 Maʿ dūm iken dünyede āsār-ı maḥabbet
Dil cān-ile olmaḳda ṭaleb-kār-ı maḥabbet

2 Kālā-yi girān-ḳadr-i vefāʾ düşdi kesāda
Ḳalmadı cihān içre ḫarīdār-ı maḥabbet

3 Encāmı cünūn evveli taḳlīd-i mecānīn
El-ḥaḳ ne ʿaceb derd ser ü kār-ı maḥabbet

4 Yek-şemme eser-yāb olıgör ʿaşḳ-ı Ḫudā'dan
Bir zerreyi ḫūrşīd ide envār-ı maḥabbet

5 Ḥāl olmayıcaḳ ʿaḳl idemez zevḳini idrāk
Bir noḳṭada mestūrdur esrār-ı maḥabbet

6 Āzāde iken ol ṣanemüñ kāfir-i zülfi
İtdi beni dil-beste-i zünnār-ı maḥabbet

7 Göstermez imiş ḥaṭṭ-ı ġubārın o perī-zād
Yārī bize ḳayd oldı bu efkār-ı maḥabbet

8 Maḫdūm-ı edīb-i süḫan[1291]-ārā-yı cihān kim
Hem-vāre ider ehl-i dil eẓhār-ı maḥabbet

9 Olsun dilerüz ġonce-i iḳbāli şüküfte
Her demde ki şād-āb ola gülzār-ı maḥabbet

31**

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

1 Ġamze āfet nigeh āfet ḫaṭ-ı fettān āfet
Tā ser-ā-pāy o füsūn-gerde-i ḫūbān āfet

2 Çāh-ı Naḫşeb gibi berḳ urmada āşūb-ı seḥer
Olsa dünyāya n'ola çāh-ı zenaḫdān āfet

3 Ramaḳ-ı cāna şifā-ḫāne-i laʿ lüñde senüñ
Oldı zehr-āb-ı ʿitābuñ ile dermān āfet

4 Küfr-i zülfüñde degül ey ṣanem-i şehr-āşūb
Devr-i ḥüsnüñde bile şīme-i īmān āfet

1290 naḫçīr: naḥçīr
* **30**: 82[b]-83[a].
1291 hüner
** **31**: 83[a].

5 Ḫayl-i müjgān n'ola ġamzeñ gibi āfet olsa
Pādişeh āfet olınca olur erkān āfet

6 Nice ṭāḳat getürür bilsem ʿaceb Yārī-i zār
ʿAşḳ āfet göñül āfet ruḫ-ı ḫūbān āfet

32*

. . — — / . . — — / . . — — / . . —[1292]

1 Saña ṣarrāf-ı cevāhir disem ey māye-i ḳūt
Dür dişüñ laʿl lebüñ reng-i dehānuñ yāḳūt

2 Keştī-i māh-ı nevi belki şikest eyler-idi
Ġavṭa-gīr olsa eger baḥr-i felekde ger ḥūt

3 ʿĀrif oldur ki ola nāẓır-ı āyīne-i ẕāt
Keşf ola dīdesine ʿālem-i sırr-ı melekūt

4 Cām-ı ʿaşḳuñ ne ḳatar içine sāḳī-i ezel
Neşve-i evvelīni ṭuymadan eyler mebhūt

5 Kime dārū-yı fenāʾ virmedi sāḳī-i felek
Kime rīv itmedi Yārī bu cihān-ı fertūṭ

33**

— — . / . — — . / . — — . / . — —[1293]

1 Yaḳ tāb-ı ruḫuñla dili pür-sūz u güdāz it
Pervāneñi pür-sūḫte-i şemʿ-i niyāz it

2 Tā ḫūn-ı şehīdān revān ola ḳapuñda
Ferş-i rehüñ āġeşte-i bismil-geh-i nāz it

3 Maḥşer gibi cemʿ ola şehīdān-ı maḥabbet
Ḳurbānuña [sen] kūyuñı hengāme-ṭırāz it

4 Tā ġamzeñe teʾsīr ide cevher-i ābı
Ol tīġ-ı perendāruñı ḳo şaʿşaʿa-sāz it

5 Biz ḳāfile-i Kaʿbe-i taḥḳīḳe yetişdük
Zāhid yüri sen hervele-i semt-i mecāz it

---

* **32**: 83ᵃ.

1292 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

** **33**: 83ᵃ.

1293 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

6 Yārī olalum rāst-rev-i Kaʿbe-i maḳṣūd
Hem reh-ṭaleb-i ḳāfile-bendān-ı Ḥicāz it

34*

. . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Nergisüñ keyf-i[1294] nāz-ı ḫ̆āb-ile mest
Sünbülüñ tāb-dār-ı pīç ü şikest

2 Nigehüñ nev-ḫumār-ı pister-i nāz
Ġamze cām-ı ġurūr ile ser-mest

3 Çeşmüñ ol rind-i meclis-ārādur
Ġamzeñ āşūb-ı kār-ı bāde-perest

4 Sebaḳ-āmūz-ı ders-i ʿaşḳuñdur
Edeb-endūz-ı ḳudsiyān-ı elest

5 Saña geldi zamān-ı Yūsuf'dan
Ḥükm-i menşūr-ı ḥüsn dest-be-dest

6 Neşve-dār itdi ḫūn-ı dil anı
Oldı sermest o ġamze-i bed-mest

7 Münkesir ola belki şīşe-i çarḫ
İtme āyīne-i derūnı şikest

8 Tā ezel oldı[1295] çeşm-i sermestüñ
Neşve-dār-ı şarāb-ı bezm-i elest

9 Çeşm-i[1296] Yārī çerāġ-ı ḥüsnüñde
Oldı ḥirbā-yı āfitāb-perest

35**

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __[1297]

1 Yā Rab dil-i nā-kāmumı ḳıl māye-i devlet
Hem rütbe-i āmālümi hem-pāye-i devlet

2 Hādī-i ezel bir gün ider vaḳtine merhūn
Var-ise naṣībüñde eger vāye-i devlet

---

* **34**: 83ᵇ.

1294 cām-ı

1295 Oldı gūyā ki

1296 Dil-i

** **35**: 83ᵇ.

1297 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

3 Bir reste-i lü ʾlü ʾ birisi sübḥa-i mercān
Ḫūn-āb u sirişküm baña sermāye-i devlet

4 Gül gib'açılan dāġlarum sīnede serde
Yetmez mi cihānda baña pīrāye-i devlet

5 Bir ẕerre iken sāye-i ḫūrşīde irerdüm
Şeh-bālini ṣalaydı hümā sāye-i devlet

6 Rū-māl iderüñ pāyüñe bir gün gele Yārī
Pāyīn-i tevekkülde olan pāye-i devlet

36*

__ __ . / . __ . __ / . __ __[1298]

1 Dil derdüñe mübtelādur ey dūst
Pā-māl-i reh-i belādur ey dūst

2 Baña ne ḳadar cefā iderseñ
Ol baña hemān vefādur ey dūst

3 Bī-gānedür aña cümle ʿālem
Dil hep saña āşinādur ey dūst

4 Hestī-i cihāna nāẓır olmaz
Hestī aña hep hebādur ey dūst

5 ʿĀlem eger olsa genc-i Ḳārūn
Dil ḫırḳa[1299]-keş-i fenādur ey dūst

6 Seyr etmez anı şarāb-ı sükker
Dil ḳāniʿ-i nānvādur ey dūst

7 Müstaġnī-i tāc [u] taḫt-ı[1300] şāhī
Zānū-zed-i inzivādur ey dūst

8 Bu sūz-ı derūn biḥār-ı sevdā
Başda o da bir hevādur ey dūst

9 Gūş eyle terāne-i hezārı
Bir özge ḥazīn nevādur ey dūst

10 Sensin sen ü sen hemān bir sen
Hep ġayrısı māsivādur ey dūst

---

* **36**: 83[b].

1298 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

1299 ḫırḳa: ḥırḳa

1300 taḫt: taḥt

11 Yārī'ye cihānda āşinā yoḳ
Ancaḳ saña āşinā[…]dur ey dūst

VE MİNE'L- FERĀ'İDİ'L-MANŻŪMETİ'L-ḤÜSNĀ EL-MUNTAŻİME-TÜ FĪ SİLKİ'S̱-S̱Ā'[1301]

37*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

1 Gül ne kemterdür ide ruḫsār-ı ḫandānuñla baḥs̱
Ġonce ebkem idemez laʿl-i Bedaḫşānuñla baḥs̱

2 ʿĀlem-ārālıḳda kendin saña teşbīh eyleyüp
Tāb-ı ḫūrşīd idemez bī-şān-ı raḫşānuñla baḥs̱

3 Her biri bir ejdehā-yı heft-ser olur aña
Sünbül etse bāġda zülf-i perīşānuñla baḥs̱

4 Nuṭḳ-ı iʿcāz-ı Mesīḥ olsa sözi ʿāşıḳlaruñ
Yine ḳalmaz sūzen-i dil-dūz-ı müjgānuñla baḥs̱

5 Laṭme-gīr-i ḥayret-i ṭūfān olur Yārī hemān
Eylese ʿummān bir dem çeşm-i giryānuñla baḥs̱

38**

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

1 Ṣaçuñdur her gice ḫāṭır-perīşān olmama bāʿ is̱
Ḫaṭuñdur vālih-i medhūş u ḥayrān olmama bāʿ is̱

2 Ne güldendür ne müldendür hemān ol ġonce femdendür
Hezār-āsā benüm her demde nālān olmama bāʿ is̱

3 Ne naḳş-ı dehre meftūnam ne bezm-i şehle memnūnam
Viṣālüñ vaʿdidür her laḥẓa şādān olmama bāʿ is̱

4 Felekdür nā-şüküfte ġonce-i ümmīd iden cānı
Felekdür nā-murād-ı vaṣl-ı cānān olmama bāʿ is̱

5 Meẕāḳı hoş-güvār iken ṣoñunda telḫ-kām eyler
Şarāb-ı ʿaşḳdur maḫmūr-ı hicrān olmama bāʿ is̱

6 Sözüm reşk-āver-i ḥisān olursa lāyıḳ ey Yārī
Bu şiʿrümdür benüm maḥsūd-ı yārān[1302] olmama bāʿ is̱

1301 Sâ harfinin ipliğine dizilen bu şiirler pek güzel ve eşsiz mücevher gibi manzûmelerdir.
* **37**: 84ᵃ.
** **38**: 84ᵃ.
1302 ʿirfān

VE MİNE'D-DÜRERİ'N-NAẒĪM HĀẒE'Ş-ŞİʿRU FĪ ḤARFİ'L-CĪM[1303]

39*

— · — — / — · — — / — · — — / — · —

1 Mest-i nāz olduḳça almaz ʿaynine dünyāyı hīç
Çeşmi gibi görmedüm bir mest-i bī-pervāyı hīç

2 Ḳanḳı ʿāşıḳ ḫānesin teşrīf idüp pür-nūr ider
Görmedük bir gündür ol mihr-i cihān-ārāyı hīç

3 Dür dişinden nem ḳapar ol ġoncenüñ şebnem gibi[1304]
…. . …[1305]

4 Seyr ider āyīne-i rāzı derūn-ı cāmdan
Görmedüm dīdem gibi bir merdüm-i bīnāyı hīç

5 Çeşm-i giryānum o deñlü mevc-i ṭūfān-ḫīzdür
Bil kim almaz ʿaynine bir ḳaṭrece deryāyı hīç

6 Açmaya cām-ı taḥayyürden gözin Yārī gibi
Rind odur kim bile ārāyiş-i[1306] dünyāyı hīç

40**

— — · / — · — · / · — — · / — · —[1307]

1 Şevḳ-ı ruḫ-ile eldeki cāmı müdām iç
Gül mevsimi yetişdi mi lāle-i fām iç

2 Bir parmaḳ eksük içseñ[1308]
Raṭl-ı girānı gözüñe yegdür tamām iç

3 Her cürʿ ası ṣelāṣe-i ġassāledür seḥer
Defʿ-i ḫumāra ṭopṭolu bir iki cām iç

4 Sevdā-yı ḫām puḫte süveydāyı tāzeler
Deh sāle ḫam olan mey-i nābı müdām iç

5 Kām almaḳ ister-iseñ eger rūzigārdan
Cem gibi Yārī ṭurma mey-i laʿl-i fām iç

1303 Cîm harfindeki bu şiirler işlenmiş incilerdendir.
* **39**: 84ᵃ.
1304 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
1305 Bu mısra noksan bırakılmıştır.
1306 bilmeye ālāyiş-i
** **40**: 84ᵃ.
1307 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.
1308 Bu mısra noksan bırakılmıştır.

41*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __[1309]

1 Şeb-çerāġam ṭabʿ-ı billūr-ile itmem imtizāc
Nūr-ı şevḳam[1310] dīde-i kūr-ile itmem imtizāc

2 Rind-i nāzük-meşrebem mest-i müdām-ı ʿālemem
Cem de olsa kendü maḫmūr-ile itmem imtizāc

3 Ol hümā-yı lā-mekān-peymā-yı ʿarş-ı himmetem
Kemterīn pervāz-ı ʿuṣfūr-ile itmem imtizāc

4 Mest-i ʿaşḳam neşve-dār-ı bezm-i ḫāṣṣ-ı vaḥdetem
Cām-ı kevṯer meclis-i ḥūr-ile itmem imtizāc

5 Münkesir mirʾāt-i ḳalbüm līk ṣāfī cevherem
Sāġar-ı Cem bezm-i Faġfūr-ile itmem imtizāc

6 Ṣūretā vīrāneyem maʿnāda kān-ı gevherem
Ol ḫarābam yine maʿmūr-ile itmem imtizāc

7 Bī-meẕāḳān añlamazlar neşve-i ḫāṣṣiyyetüm
Pānzehrem cism-i maḥrūr-ile itmem imtizāc

8 Bezm-i meyde āşinā çıḳmam nigāh-ı çeşmine
Ben o rindem mest-i mey-ḫūr-ile itmem imtizāc

9 Virme cām-ı ʿişveyi meclisde dest-i ġamzeñe
Şeh-levendem mest-i maġrūr-ile itmem imtizāc

10 Ol yegāne ṣaff-şikāf himmetem Yārī gibi
Zāl-i Rüstem Sām-i pür-zūr-ile itmem imtizāc

VE MİNE'N-NÜCŪMİ'Z-ZEHRĀ FĪ DĀʾİRETİ'L-FELEKİ ḤARFİ'L-ḤĀʾ[1311]

42**

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

1 Bulsun hele kilīd-i der-i mey-gede fütūḥ
Ey sāḳī tevbeye ideyin tevbe-i naṣūḥ

2 Nā-yāb olursa sāġar-ı ṣahbā bu şeb ne ġam
Ḫūn-āb-ı dīdeyi iderüz bāde-i ṣabūḥ

---

* **41**: 84[a].

1309 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

1310 mihrem

1311 Hâ harfindeki bu şiirler gökkubbedeki en parlak yıldızlardandır.

** **42**: 84[b].

3 Ṭūfān-ı eşk-i dīdelerüm sākin eyledi
Biñ yıl o serv-ḳadde Ḫudā vire ʿömr-i Nūḥ

4 Ey mehd-i behcet içre olan Īsā-i zamān
Virdi raḥīḳ-i laʿl-i lebüñ cāna ḳūt-i rūḥ

5 Bend oldı bāb-ı mey-gede Yārī-i teşneye
Yā vāhibe'l-emāniyi aʿṭā lenā fütūḥ[1312]

43*

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Ṣunar mı sāḳī-i devrān baña cām-ı feraḥ
Virür mi nükhet-i gül ʿandelībe kām-ı feraḥ

2 Hevā-yı ʿaşḳ-ile ḳan aġlayup ḳarār etmez
Çemende ṣanma ki kebgi ider ḫırām-ı feraḥ

3 Egerçi olur-imiş ʿālem-i viṣāl içre
İşitmedük hele biz ʿömrümüzde nām-ı feraḥ

4 Eger ki neş'e-i ṯānīsi mümted olsaydı
Virürdi berş-i raḥīḳi dile ḳıvām-ı feraḥ

5 Ne intiẓāmı bozuḳ devre geldük ey Yārī
Kim oldı nām-ı ṣafā' ḳalmadı niẓām-ı feraḥ

44**

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

1 Bir nedīm-i meclis[1313]-ārā şūḫ hem-demdür ḳadeḥ
Nāz-perver dilber-i ferḫunde maḳdemdür ḳadeḥ

2 Devr olursa n'ola her dem zāhid-i sālūsdan
Meclis-i rindāna her şeb yār-ı maḥremdür ḳadeḥ

3 Gül gibi raġbet ider destinde hep şāh [u] gedā
Bir şüküfte ġonce-i gülzār-ı ʿālemdür ḳadeḥ

4 Vaḳf-ı cāvīd eylemiş devrin ḫarābāt ehline
Tā ezelden yādigār-ı tuḥfe-i Cem'dür ḳadeḥ

5 Ger Süleymān-vār tesḫīr eylese mülk-i dili
Ṣafḥa-i devrāna bir nā-yāb-ı ḫātemdür ḳadeḥ

1312 Ey karşılıksız korkuları gideren Allah, bize bu kapıları aç.

* **43**: 84[b].

** **44**: 84[b]-85[a].

1313 ʿişret

6 Gösterür maʿnā yüzinden ṣūret-i naḳş-ı sürūr
Ṣāf bir āyīne-i ḫūrşīd-i tevʾemdür ḳadeḥ

7 Ġuşşa-i devrānı ey Yārī getürmez ḫāṭıra
Ḥaḳ budur bezm-i elemde dāfiʿ-i ġamdur ḳadeḥ

45*

__ · __ __ / __ · __ __ / __ · __ __ / __ · __

1 ʿÖmr-i Nūḥ'a gerçi biñ yıl ṭūl-i ʿömr etmiş fütūḥ
Baña sensiz ān-ı vāḥidce degüldür ʿömr-i Nūḥ

2 Cānumuñ cānı aṣılda sensin ey rūḥ-ı revān
Sensiz ārām eylemez cismümdeki cān-ile rūḥ

3 Nice yıllar gerçi ṣahbā-nūş-ı şām-ı ḥayretem
Çıḳmaz ammā ẕevḳ-ı dilden neşve-i cām-ı ṣabūḥ

4 Dime ey dil ḳufl-i negşūde ḳala bāb-ı ümīd
Fetḥ ider fettāḥ-ı ʿālem nice ebvāb-ı fütūḥ

5 Bāde-i düşīneden Yārī ḫumār-ālūdedür
Ṣāre[1314] *ṣubḥen eyyühe's-sāḳī edir keʾse'ṣ-ṣabūḥ*[1315]

VE MİNE'N-NÜCŪMİ FĪ FELEKİ'L-ʿULYĀʾ HĀẒİHİ'L-FERĀʾİ-DÜ'L-MUNTAẒEMETU FĪ ḤARFİ'L-ḪĀʾ[1316]

46**

__ · __ __ / __ · __ __ / __ · __ __ / __ · __

1 ʿAşḳ mühlik yār ġāfil māyil-i bī-dād çarḫ
Bir ʿaceb derde esīr itdi beni feryād-ı çarḫ

2 Ḳılma ümmīd-i tereşşuḥ ḫuşk-i kām olsuñ da gör
Kimseyi sīr-āb etmez kūze-i pūlād-ı çarḫ

3 Şād olma tehniyet-pīrā-yı cāh-ı dehre kim
Ādeme şīven ola bir gün mübārek bād-ı çarḫ

4 İmtinān-ı ḫ˘āhişin[1317] çekmek ne lāzım her zamān
Şükr olmaduḳ hele şermende-i dil-şād-ı çarḫ

---

* **45**: 84[b].

1314 Kāde

1315 Ey sâki, sabah oldu sabah içkisini sunmaya başla!

1316 Hâ harfindeki işlenmiş inciler gibi olan bu şiirler, en üst felekteki parlak yıldızlardandır.

** **46**: 85[a].

1317 devletin

5 Ṭabʿ-ı Yārī maḥrem-i ḫalvet-serā-yı rāzdur
Oldı bir baş-ile bī-ḳayd-ı ġam u āzād-ı çarḫ

6 Ḥādiṣāt-ı kevnde biñ ṣūret eyler āşikār[1318]
Böyle düzmiş bu ṭoḳuz[1319] āyīnesin üstād-ı çarḫ

VE MİNE'N-NEVĀDİRİ MİNE'L-LEʾĀLİ FĪ EŞDĀFİ'D-DĀL[1320]

47*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

1 Rūy-ı zemīn şüküfte vü ʿālem bahār u ʿīd
Güller küşāde bülbül öter hem bahār uʿīd

2 Bülbül terennüm itmede gül sāz u sūzda
İrdi nesīm-i şevḳ-ile dem dem bahār u ʿīd

3 Nev-rūz irüşdi ʿālemüñ evvel bahār ider
Hengām-ı ʿayş vaḳtidür ʿālem bahār u ʿīd

4 Gül āfıtāb oldı kevākib şükūfe-zār
Bāġ-ı felekde oldı dem-ā-dem bahār u ʿīd

5 ʿAhd-i şebāb ḳıymet-i naḳd-i ḥayātdur
Gelmez bu köhne ʿāleme her dem bahār u ʿīd

6 Gir pister-i viṣāline der būse güllerin
Olsun riyāż-ı ʿadn-ile hem-dem bahār u ʿīd

7 Meh giydi nūr-ı tācını serv oldı sebz-pūş
Çarḫ u zemīni eyledi ḫurrem bahār u ʿīd

8 Bir elde ḫaṭṭ-ı yār ola bir elde cām-ı şevḳ
Yārī ne ẕevḳdür k'ola tevʾem bahār u ʿīd

48**

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

1 Etsüñ ʿaceb mi [cān-]feżā-yı kenār ʿīd
Geldi yetişdi bir yañadan nev-bahār ʿīd

1318 ʿĀlem-i māʿnāda yüz biñ ṣūret eyler āşikār
1319 göstermiş ṭoḳuz
1320 Dâl harfindeki sadef gibi olan bu şiirler, nâdir incilerdendir.
* **47**: 85ᵃ-85ᵇ.
** **48**: 85ᵇ.

2 Būy-ı ṭarabla müşg eṡer-i gülşen-i cihān
Bād-ı ẓaferle tāze vü ter sebze-zār ʿīd

3 Hengām-ı ʿayş irdi deyü her biri müdām
Laʿlīn cāmı elde ṭutar lālezār ʿīd

4 Gitdi hele sühūlet-ile rūze-i fırāḳ
Kār itmiş-idi cāna ġam u intiẓār ʿīd

5 Geh bāde-i şebān'içelüm geh mey-i ṣabūḥ
Geçsün hemīşe ʿayş ile leyl ü nehār ʿīd

6 Her serv-ḳaddi görse düşer pāyine hemān
Ṭurmaz aḳar ṣu gibi dil-i bī-ḳarār ʿīd

7 Bir merḥabāya ḳāniʿüz ol bī-vefā-y-ile
Aʿdāya ḳarşu etmeye tek şerm-sār ʿīd

8 Mest ol müdām şevḳ-ı mey-i laʿl-i yārdan
Rind iseñ olma Yārī ṣaḳın hūşyār ʿīd

49*

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

1 Teşne-i laʿl-i lebüñdür dil-i sūzān meded
Aña gösterme ne var mevce-i pīşān meded

2 Ḳonmaya dāmenüñe gerd-i gezend-i āhum
Eyleme mūr-ı dili ḫāk-ile yeksān meded

3 Ḫānumān-ı dilümi mevkib-i ġam itdi ḫarāb
Yetiş ey pādişeh-i milket-i ḫūbān meded

4 Reh-i vaṣluñda eger böyle ḳalursa seyl-āb
Ṭuta pāyı vaḥal-i miḫnet ü ḥirmān[1321] meded

5 Mededi yoḳ ki saña ʿarż ide ḥālin yazup
Eyle Yārī ḳuluña maẓhar-ı iḥsān meded

---

* **49**: 85[b].

1321 ḥirmān: ḫirmān

50*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __[1322]

1 İtmez ḳırān-ı saʿd olur dīdeden baʿīd
Olmaz felekde kevkebe-i baḫtumuz saʿīd

2 Baña nihān didi ruḥ u gūşum ne rengdür
Didüm anuñ ḳulaġına berg-i gül-i sefīd

3 Ṣahbā-yı kāmdan nice nūş ide cān [u] dil
Lāle gibi derūnı tehī sāġar-ı ümīd

4 Māh-ı dü-hefte żann ider ehl-i naẓar anı
Zülf-i siyehde bedr-i cemālüñ ola bedīd

5 Bezm-i viṣālde yine Yārī o meh-veşüñ
Ebrūsı oldı dīdeme gūyā hilāl-i ʿīd

51**

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __[1323]

1 Ḳalursa lāle-ṣıfat sīnem üzre dāġ-ı ümīd
Yanar ḳıyāmete dek şuʿle-i çerāġ-ı ümīd

2 Olurdı Kaʿbe-i āmāle rū-be-rāh göñül
Delīl olaydı eger rāh-ı rūşen-i[1324] ümīd

3 Meẕāḳ-ı gül-be-şeker[1325] etmez anı şīrīn-kām
Ki pānzehir ile āġeştedür dimāġ-ı ümīd

4 Şüküfte ġoncesi yoḳ naġme-sāz-ı bülbüli yoḳ
Ḳalur mı böyle ʿaceb şūre-zār-ı bāġ-ı ümīd

5 Mey-i dü sāle ile vefḳın etmiş Eflāṭūn
Ṭılısm-ı Cem'dür olur mı şikest ayaġ-ı ümīd

6 Siyāh kāse-i dü nān elinde ey Yārī
Küsūf-ı dīde-i yeʾs oldı şeb-çerāġ-ı ümīd

---

* **50**: 85[b].
1322 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.
** **51**: 85[b].
1323 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.
1324 hādī-i sürāġ-ı
1325 āb-ı ḥayāt

52*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __[1326]

1 Ġam çekme ey göñül eger olduñsa nā-murād
Çün nā-murād olan olur elbette ber-murād

2 Eyler tedārik emr-i mühimmātuñı senüñ
Etseñ muḳadderāt-ı ilāhīye istinād

3 Çün ʿālemü'l-ġuyūbuñ olursa irādeti
Ser-best(e)'olan ṭılısm-ı murādı ider güşād

4 Fettāḥ-ı müşkilāt aña fetḥ-i bāb ider
Olma melūl açılmasa gencīne-i murād

5 Yārī nice ḳarīn ola saña ol āfitāb
Ol pādişāh-ı ʿālem ü sen eżʿafü'l-ʿibād

53**

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

1 Fülk-i dil eyyāmın almaz rūzigār olmış çe sūd
Lāṭme-gīr-i mevc-i ḥayretdür kenār olmış çe sūd

2 Ben ḫarāb-ı bezm-i nūş-ā-nūş-ı maḫmūrı müdām
Ṭutalum rind-i ṭabīʿat hūşyār olmış çe sūd

3 Dīde bīdār-ı şebistān-ı taḥayyür rūz u şeb
Neşve-i baḫtum şarāb-ı kūknār olmış çe sūd

4 Neşve virmez göñlüme keyfiyyet-i cām-ı sürūr
Māye-senc-i nūş-dārū-yı ḫumār olmış çe sūd

5 Ben esīr-i gerdiş-i ġam bī-kes-i tenhā-nişīn
Vaḳt-i gül devr-i ḳadeḥ faṣl-ı bahār olmış çe sūd

6 Ben nedīm-i bezm-i ḥayret telḫ-kām-ı ārzū
Cem gibi destümde cām-ı ḫoş-güvār olmış çe sūd

7 Dīde-i ḫūn dil döküp meyl-i[1327] çerāġān eylemez
Dāġlar sīnemde yer yer lālezār olmış çe sūd

8 Dīde nemgīn şīşe-i dil münkesir ey çarḫ-ı dūn
Āfitāb-ı himmetüñ āyīne-vār olmış çe sūd

---

* **52**: 85[b].

1326 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

** **53**: 86[a].

1327 anda

9 Ḥiṣṣesine[1328] düşmez erbāb-ı dilüñ bir dānesi
Naḫl-i himmet şāḫ şāḫ [u] berg ü bār olmış çe sūd

10 Ser-be-ceyb-i ʿālem-i vaḥdet ol ey Yārī hemān
Ṭut ki ʿālem zīnet-efzā-yı bahār olmış çe sūd

54*

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

1 Dād-ı Ḥaḳ'dur saña bu ḥüsn-i müʾeyyed teʾyīd
Saña vaḳf oldı güzellikse müʾebbed teʾbīd

2 Şehrden ol mehi ḳaldurmasun aġyār ṣaḳın
Eyle ey şaḥne-i[1329] şehr aña müʾekked teʾkīd

3 Ey muṣallī ḳatı aʿlā oḳınurdı nāmuñ
Olmasa żamme-i ḥarfüñde müşedded teşdīd

4 Mū-be-mū mūy-şikāfān anı ḥall eyler idi
Olmasa ʿuḳde-i zülfüñde muʿaḳḳad taʿḳīd

5 Delḳ-i peşmīne yeter ʿārif iseñ dünyāda
Olıgör ʿālem-i vaḥdetde mücerred tecrīd

6 Ḥamdü lillah bu kühen sāl-i felekle[1330] Yārī
Eyledüñ ʿahd-i muṣāfātı mücedded tecdīd

55**

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __[1331]

1 Kār etmez kār-ger olmaz ḥasūda ḳayd u bend
Āhenīn-pūlāddan gerdānına taḳsañ kemend

2 Ḥāsidüñ ḥulḳūmı[1332] ṣurnā-yı ḥasedle naġm'ider
Boynına tavḳ eyleseñ zencīrlerle bend bend

3 Ḥāsid etse yüzüñe ḳarşu nüvāziş ḫandeler
İʿtimād etme ṣaḳın vallāhī eyler rīş-ḫand

4 Sübḥa-i ṣad dāne elde yüz çevirmez kimseden
Ḥāside yüz kerre pend etseñ yin'olmaz sūd-mend

1328 Ḥiṣṣe: Ḫiṣṣe
* **54**: 86[a].
1329 şaḥne: şaḫne
1330 felekde
** **55**: 185[a].
1331 Der-kenarda yazılmıştır.
1332 ḥulḳūm: ḫulḳūm

5 Merdüm-āzār olma zīrā ḳalbidür ʿarş-ı berīn
Ḥāsid-āzār ol ki budur resm-i ḳavl-i dil-pesend

6 Nāra teşbīh eylemişler ḥıḳdı erbāb-ı ḥikem
Ḥāsidi kemter şerārı yaḳa mānend-i sipend

7 Çāplūs ḥāside Yārī intimāma merd iseñ
Ḥāsidüñ zīrā ki ḳavli ḥīledür fiʿli gezend

8 Kelbe pend itmekle terk itmez hücūm-ı ʿavʿavın
Ḥāsid-i güm-rāha pend itdükçe olmaz sūd-mend

VE MİNE'N-NAŻMİ'L-LAṬĪFİ'L-ʿĀL HĀẒİHİ'L-FERĪDETU Bİ-DÜRCİ'Ẕ-ẒĀL[1333]

56*

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __[1334]

1 Tekellüm etse o laʿl-i şeker-feşānı leẕīẕ
Olurdı ṭūṭī-i gūyā gibi lisānı leẕīẕ

2 Nebāt-ı ġıbṭadan oldı cevāhir-i elmās
Görince ol dür-i dendān u ol zebānı leẕīẕ

3 Gürisnegān-ı zamāne zemīne indüreler
Hümā-yı himmetüñ olsaydı üstüḫʿānı leẕīẕ

4 Ḳıvām-ı neşʾesine cān virürdi Cālīnūs
Olaydı bir şüdegī keyf-i rāyegānı leẕīẕ

5 Tereşşuḥ eylese destüñde ḫʿābuñ ey Yārī
Olurdı ḳand-i mükerrer gibi dehānı leẕīẕ

VE MİN NETĀʾİCİ'R-RĀʾ HĀẒİHİ'L-EŞʿĀRU FĪ ḤARFİ'R-RĀʾ[1335]

57**

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __[1336]

1 Egerçi nūr-ı Mūsā[1337] āteş-i Ṭūr-ile ẓāhirdür
Senüñ amma ki nūruñ nūr-ı miʿrāc-ile bāhirdür

1333 Zâl harfindeki bu seçkin inciler yüce ve latif nazımlardandır.
* **56**: 86ᵃ.
1334 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.
1335 Râ harfindeki bu şiirler "râ"nın neticelerindendir.
** **57**: 86ᵇ.
1336 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır. Gazelin baş kısmında "İbtidā-yı ġazeldür yazılsun" kaydı yer almaktadır.
1337 Kelīmüñ gerçi nūrı

2 Nice biñ cevher-i ensāb çıḳdı ṣulb-i Ādem'den
Senüñ nesl-i nesīl-i aṣl-i pāküñ nesl-i ṭāhirdür

3 Miyān-ı enbiyāda cevher-i yektā vücūduñdur
O cevherdür zemīn ü āsumānda miṯli nādirdür

4 Hilāl oldı ḳamer ebrū-yı bārīküñ firāḳından
Anuñçün cebhesinde żaʿfdan āṯārı ẓāhirdür

5 Vücūd-ı ḥikmet-ālūduñ cihāna genc-i raḥmetdür
Kef-i deryā-yı cūduñ mekremetde baḥr-i ẕāḫirdür

6 Senüñ iḥsānuña taḳlīd olınmaz ẕātuña maḫṣūṣ
Vücūd-ı mekremet cūduñ keremde bī-naẓāyirdür

7 N'ola şāhīn-i çeşmüñ sāye ṣalsa ʿarş-ı aʿlāya[1338]
Ki berü's-sāʿada zīrā nigāhı ʿarşa nāẓırdur

8 Yaḫūd bir lā-mekān seyr āfitāb-ı ʿālem-ārādur
Bütün kevn ü mekānı göz yumup açınca sāyirdür

9 Ledünnī ʿilmini taʿlīm ider *esmā-i ḥüsnā*dan
O kim Yārī ḥaḳāyıḳ ʿilmini bilmekde māhirdür

58*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

1 Deryā-yı vaḥdetem ki görinmez kenārı var
Gülzār-ı ʿişretem ki dükenmez bahārı var

2 Var mı hezār naġme benüm gibi bülbülüñ[1339]
Gülzār-ı ḥüsnüñüñ ki hezārān hezārı var

3 Çoḳ bekledi gelür deyü eyyāmı fülk-i dil
Deryā-yı ḥayretüñ ne görinmez[1340] kenārı var

4 Ṣāf etmez anı şaʿşaʿa-ı mihr olursa da[1341]
Āyīne-i derūnuñ o deñlü ġubārı var

5 Rūz-ı ezel elüme ṣunıldı mey-i elest
Bī-cürʿa içdüm anı velīkin ḫumārı var[1342]

6 Hep bir şarābuñ ʿāşıḳ-ı ālüftesi müdām
Bezm-i maḥabbetüñ ne ʿaceb hūşyārı var

1338 ʿarşa pervār eylese dāyim

* **58**: 86ᵃ.

1339 Bülbüllerüñde var mı benüm gibi ṣad naġam

1340 dükenmez

1341 Pāk etmez anı çeşme-i ḫūrşīd olursa da

1342 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

7 Ġam çekme Yārī çünki bu mātem-serāyda
Elbette şām-gāh-ı ġamuñ bir nehārı var

59*

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

1 Dür-i eşküm gözümde ḳaṭreler gibi ṣenā-verdür
Bu deryānuñ telāṭum eyleyen emvācı gevherdür

2 N'ola ol dīdeler bezm-i ṣafāda al al olsa
Daḫı çeşminde ṣahbā-yı maḥabbet neşve-perverdür

3 Siyeh çeşmüñ n'ola mekḥūl-i *mā-zāġa'l-baṣar* olsa
Kemān-ı ebruvānuñ *ḳābe ḳavseyn*e berāberdür

4 N'ola müjgānlaruñ taḥrīme-bendān-ı ṣufūf olsa
Ol ebrū ḳıble-gāh-ı sākinān-ı çarḫ-ı aḫḍardur[1343]

5 İder gülzār-ı ʿadn āṣār-ı ḥüsnüñ her nefes şād-āb
ʿAraḳ-pāş-ı cebīn olsañ gül-āb-āmīz-i kevṣerdür

6 N'ola ḫūn-ı dilümle būy-ı zülfüñ olsa āġeşte
Derūnum māye-dār-ı nāfe-i ḫūnīn-i ʿanberdür

7 Nihāl-i gülbün-i gül ʿandelībüñ āşiyānıdur
Ḫarābāt-ı muġān mey-ḫ˘āre-kāna ḳaṣr-ı Ḳayṣer'dür

8 Dil-i Yārī n'ola ʿālemde maḥbūbü'l-ḳulūb olsa
Nedīm-i beẕle-senc-i pāk-i ṭabʿ u nükte-perverdür

60**

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __[1344]

1 Dīde ḫūn-ı eşk-ile cām-ı şarāb olsun da gör
Nār-ı ʿaşḳ-ile ciger puḫte kebab olsun da gör

2 Giceler çarḫı bütün ḫūrşīd ile seyrān ider
Çīn-i siḥr ol mehliḳāyı āfitāb olsun da gör

3 Raʿşe-nāk eyler gören nūr-ı nigāhın dīdede
Lemʿa-ı rūy-ı münīri bī-niḳāb olsun da gör

4 Sīne açsun dāġ u naʿlin dīde döksün eşkini
Sāz u sūz-ı bezm-i ʿayşı āb u tāb[1345] olsun da gör

---

* **59**: 86ᵇ.

1343 Ol ebrū ḳıble-i kerrūbiyān-ı çarḫ-ı aḫḍardur. aḫḍār: aḥḍār

** **60**: 86ᵇ.

1344 Bu gazel nâkıs olup mahlas beyti bulunmamaktadır.

1345 bezm-i küremā kerem

61*

— — . / — . — . / . — — . / — . —

1 Bir dāġ-ı sīnemüñ yine biñ tāze dāġı var
Bir tekyedür ki yanmada biñ bir çerāġı var

2 Ẕevḳ-āşinā-yı zehr-i ġam olsa göñül n'ola
Zehr-i ġam-ı zamāne döker bir dimāġı var

3 Āyīne-i sipihre virürdi fürūġ u tāb
Şemşīr-i tīz-i āhumuñ ol deñlü zāġı var

4 Der-dest bilse ḫātem-i cām-ı Cem'i n'ola
Ol rind-i bāde-nūşuñ elinde ayaġı var

5 Deryā-yı eşk-i dīdede merdümlerüm görüñ
Ṭıfl-ı dil-i şināverüñ iki ḳabaġı var

6 Yārī esīr-i ḫ͑āhiş-i āmed şüd olmadı
Āzādedür ki ḳayd-ı cihāndan ferāġı var

62**

— . — — / — . — — / — . — — / — . —

1 Sırr-ı ʿaşḳı rāz-dārān-ı ḥarīm-i cāna ṣor
Dāġ-ı ḥirmānı[1346] derūn u sīne-i sūzāna ṣor

2 Çekmede ḫamyāze-i derd-i şekībāyı[1347] müdām
Çāşnī-i cām-ı vaṣlı ḫaste-i[1348] hicrāna ṣor

3 Nice demdür ey göñül ḫūn-ı cigerle beslerüm
Ṭıfl-ı māder-zād-ı eşki dīde-i giryāna ṣor

4 Ben sifālīn-kāse-i bezm-i cünūnam ey felek
Cürʿa-ı kāsü'l-kirāmuñ keyfini nādāna ṣor

5 Bunda ṣıġmaz fikr-i dūr-ā-dūr-ı sevdā-yı ḥakīm
Ḫaste-i[1349] ʿaşḳuñ ʿilācın ol ṭabīb-i cāna ṣor

6 Ġoncenüñ gülşende ḳadr [ü] ḳıymetin bülbül bilür
Ḫānedān-ı Murtażāyı Ḥażret-i Selmān'a ṣor

---

* **61**: 86ᵇ-87ᵃ.

** **62**: 87ᵃ.

1346 ḥirmān: ḫirmān

1347 şekībā: şekīpā

1348 ḫaste: ḥaste

1349 Ḫaste: Ḥaste

7 Bir şeh-i ʿālī güherdür ʿarż ḳıl ey Yārī hemān
Ḳıymet-i güftāruñı Ġāzī Muḥammed Ḫān'a ṣor

63*

__ • __ __ / __ • __ __ / __ • __ __ / __ • __

1 Bir hümādur dil hevā-yı lā-mekānın kim bilür
Sāyesi düşmez zemīne āşiyānın kim bilür

2 Cān virür şemʿe yine maḥv-ı vücūd idince tā
Dildeki pervānenüñ sūz-ı nihānın kim bilür

3 Reh-i beyābān şeb-i tenhāyī-i ṣaḥrā-yı ʿaşḳ
Rāhber vā-mānde ḳalmış kārbānın kim bilür

4 Laʿline eyler teḫabbür(i) dirler erbāb-ı kelām
Nā-güşūde bir muʿammādur dehānın kim bilür

5 Sen hemān genc-i dehānından ḫaber-dār olıgör
Ḫātemüñ yoḫsa o genc-i şāygānın kim bilür

6 Sen hemān *Şehnāme*-ḫ˘ān-ı bezm-i ʿaşḳ ol ey göñül
Yoḫsa Ḳays'uñ artıḳ eksüḳ dāsitānın kim bilür

7 Cānsın maʿnāda ammā kim cihānuñ cānısın
Rūḥsuñ ser-tā-ḳadem rūḥuñ mekānın kim bilür

8 Yoḳlasañ bir noḳṭada meknūndur esrār-ı ḥurūf
Baḳsañ ol bir noḳṭanuñ ser-i beyānın kim bilür[1350]

9 Olsa ḫāmūş süḫan-ı Yārī kitāb-āsā n'ola
Nükte-i dībāce-i rāz-ı nihānın kim bilür

64**

• __ __ __ / • __ __ __ / • __ __ __ / • __ __ __

1 O ḳadd-i ser-bülendüñ naḫl-i ṭūbā ile hem-serdür
Ruḫuñ gül ġoncedür ammā ki laʿlüñ ġonce-i terdür

2 O ḫūnī ġamze müjgān-ı ḫadeng-endāza āmāde
Nigāh-ı dil-firīb āsūde-ḫ˘āb-ı nāz-ı pisterdür

3 Göñül eski ocaġuñdur yanar sendān-ı ʿaşḳuñda
Başum derd-i ʿabīr-āgīn-i sevdāñ-ile micmerdür

---

* **63**: 87[a].

1350 7 ve 8. beyitler der-kenarda yazılmıştır,

** **64**: 87[a]-87[b].

4 ʿAceb mi dāġlar sīnemde yer yer şuʿle-pāş olsa
Derūnum ki gülistān-gāh-ı āteş-gāh-ı Āẕer'dür

5 O ḫāl-i ʿanberīn çıḳmaz sevād-ı ḫāl-i dīdemden
Baḳılsa her biri mīzān-ı ʿaşḳuñda berāberdür

6 Ben ol ḫalvet-nişīn-i ʿārif-i cām-ı ḫarābātam
Ki farżā şīşe-i taḳvā elümde neşve-perverdür

7 Ne mümkin dāyireñden bir ḳadem ayrılmaḳ ey Yārī
Dil-i āzāde ol şūḫ-ı perī-zāda musaḫḫardur

8 Ne mümkindür naẓīre ol sipihr-i ʿilm ü ʿirfāna
ʿUlüvv-i ṭabʿı şuʿarā-yı Yemānī'den ber-terdür

9 Dehānuñla lebüñ bir cevher-i nā-yābdur gūyā
Ferīd'üñ ḫaṭṭı ile kende bir mihr-i mücevherdür[1351]

10 Ne mümkin ẕerre-tāb-efrūz-ı pīş-i āfitāb olmaḳ
Velīkin şems-i ḫāver şuʿle-güster ẕerre-perverdür

65*

. . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Dāġlar sīnede fürūzāndur
Tāz'açılmış gül-i gülistāndur

2 Gerçi dil āfitāb-ı ḥikmetdür
Yine bir ẕerrede nümāyāndur

3 Dildür ol cevher-i girān-bahā
Şimdi ḫar-mühre gibi erzāndur

4 Bir muʿammādur ʿālem-i maʿnā
Fetḥ olınmaz rumūz-ı pinhāndur

5 Ḫıżr-ı[1352] taḥḳīḳ-i ʿālem-i ezelī
Ġarḳa-i feyż-i āb-ı ḥayvāndur

1351 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
* **65**: 87[a].
1352 Ḫıżr: Ḥıżr

6 Bī-sebeb rence-sāzī-i ḫāṭır
Hedm-i bünyān-ı ʿarş-ı Raḥmān'dur

7 Bürd ü bārī-i merdüm-āzārī
Köhne meslūk-i derd-mendāndur

8 Saḫt-ı rūyī-i maʿẕeret-cūyī
Meskenet[1353]-ḫūy-ı nā-murādāndur

9 Dil-i nuṭḳ-āferīnimüz Yārī
Rūḥ-baḫşā-yı mürde-kārāndur

66*

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Niyāza başlasam ol şūḫ-ı tāze nāz eyler
Niyāz-ı dilberi elbette ʿişve-bāz eyler

2 Cefāya başlasa ol şemʿ-i bezm-i istiġnāʾ
Dili zebāne-keş-i āteş-i niyāz eyler

3 Ne dem ki ḫūn-ile bend etse dīde müjgānın
O şūḫa tuḥfe-i güldeste-i niyāz eyler

4 Ne ġamze ne nigeh-i dil-firībine beñzer
Kirişme nāzını ġāyet de dil-nüvāz eyler

5 Dil-i ḫamūşda ol deñlü sūz-ı[1354] ʿaşḳuñ var
Ki bir nefesde derūnın kelīm-i rāz eyler

6 Şu dil ki ebr-i ḥaḳīḳatden olmaya sīr-āb
Gül-i ümīdini pejmürde-i mecāz eyler

7 Miyān u zülfini endīşe eylese Yārī
Süḫanda nükte-i bārīkini dırāz eyler

8 O āsumān-ı hüner şeb-çerāġ-ı ḫāmesini
Çerāġ-ı mihr gibi dūdmān-ṭırāz eyler

9 O nükte-senc-i daḳāyıḳ niṣār-ı maʿnā kim
Elinde ḳufl-i der-i genc-i naẓm bāz eyler

1353 Şīme-i

* **66**: 87[b].

1354 şevḳ-ı

67*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

1 Dil ḳaṭresi şikāf ola mihrüñ ʿıyān olur
Gūyā ṣadefde ḳulzüm-i ḥikmet revān olur

2 Ḥüsn ʿaşḳı ʿaşḳ ḥüsni bulınca kemālde
Elbette dilde rāz-ı maḥabbet beyān olur

3 Ṣaḳla derūn-ı[1355] sīnede sırr-ı maḥabbeti
Lüʾlüʾ ṣadefde ḥāṣıl olınca zamān olur

4 Ol āfitāb-ı maṭlaʿ-ı envār iken göñül
Yine derūn-ı ẕerrede baḳsañ nihān olur

5 Kārā-gehān-ı ʿaşḳ-ı ilāhī olanlara
Evvel naẓarda ʿālem-i ʿulvī ʿıyān olur

6 Jülīde-mūy-ı Ḳays-ı hevā-yı melāmetem
Murġān-ı ʿaşḳa farḳ-ı serüm āşiyān olur

7 Cismüm o kehrübā-eṡer-i şevḳdür velī
Bir berg-i kāhı ḳalduramaz nā-tüvān olur

8 Bir ḥālet el virür ki dile feyż-i ʿaşḳ-ile
Sīnemde dāġlar güli çoḳ gülsitān olur

9 Yārī elüñde gevher-i silk-i belāġatüñ
Ol dürr-i gūş-vāre-i kerrūbiyān olur

68**

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __[1356]

1 O şūḫ-ı dil-pesendüm dil-fırībāne nigāh eyler
Dil-i bī-çāre ṭurmaz ol nigāh itdükçe āh eyler

2 Anuñçün nāfe-i müşgīn ġazālān-ı ḫoten her dem
Füsūn-ı zülfüñi pūşīde-dār-ı şeb-külāh eyler

3 Çıḳan micmerde ṣanma ḫam-be-ḫam dūd-ı siyāhīdür
Hevā-yı zülf-i ʿanber-bāruñ içün ʿūd āh eyler

---

* **67**: 87ᵇ-88ᵃ.

1355 derūn-ı : derūn u

** **68**: 87ᵇ.

1356 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

4 Şeġāf-ı dilde bir ben bir de sen varsın inanmazsañ
Anı rūḥ-ile cān bir birine her dem güvāh eyler

5 Suʾāl etme ṣaḳın derd-i dil-i Mecnūn'ı Leylā'dan
Ṣorarsañ ol ġarīb āvārenüñ ḥālin tebāh eyler

6 Düşürme Cem gibi Yārī elüñden cām-ı faġfūrı
Kişiyi ʿālem-i keyfi cihāna pādişāh eyler

69*

__ • __ __ / __ • __ __ / __ • __ __ / __ • __

1 Zülf-i pür-çīnüñ ne dem naḳş-ı ruḫ-ı gül-gūn olur
Leylā-i āşüfte bir neẓẓār[e]de Mecnūn olur

2 Sīnemüñ sūz u güdāzın şemʿ-i meclisden ṣoruñ
Şemʿ zīrā şuʿle-efrūz-ı şeb-i kānūn olur

3 Ol şeh-i ḥüsnüñ ḥarīm-i vaṣlına giren hemān
Vāye-dār-ı genc-i bād-āverdī-i Ḳārūn olur

4 Maşrıḳ-ı kūyuñdan ey meh āfitāb-ı ṭalʿatuñ
Çīn-i siḥr ṭābān olınca ṭāliʿüm meymūn olur

5 Serv-ḳadd-i ser-bülendüñ rāst-ı taṣvīr itmede
Ḫāme-i Yārī laṭīf ü nāzük ü mevzūn olur

70**

• __ __ __ / • __ __ __ / • __ __ __ / • __ __ __

1 Göñül bir yerde ārām eylemez ārām-ı cān ister
Hümādur kim cihānı geşt ider bir āşiyān ister

2 Felek bir beyża ʿanḳādur ey dil mālik olmış yoḳ
Sen aña vāṣıl[1357] olmaġa nice biñ yıl zamān ister

3 Cihāna Ḳays u Ferhād u Gedā gelmişler ammā kim
Göñül bir eski derdin tāzeler bir nev-cüvān ister

4 O ḫūnī ġamze tīr-endāz-ı meydān-ı dil-āşūbı
Müje bir terkeş oḳ her birin ammā der-kemān ister

5 O şūḫuñ ḳavl ü fiʿli ṣanki vaʿd-i çarḫ geçerüdür
Viṣālin vaʿde eyler ṣoñra ʿahdinden nişān ister

---

* **69**: 88ᵃ.

** **70**: 88ᵃ-88ᵇ.

1357 ṭālib

6 Ne sermestdür o ġamze ḳan aḳar tīġ-ı nigāhından
Ne ḫūnīdür ki çeşmi cān u dilden tāze cān ister

7 Dil-i Yārī o rind-i ḫāne-berdūş-ı fenādur kim[1358]
Ne baḫt-ı devlet-i Ḳārūn ne genc-i şāygān ister

71*

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __[1359]

1 ʿAşḳ āyīne-i dīde-i cān u dilimüzdür
Ġam māye-i ẕevḳ-ı dil-i āb u gülimüzdür

2 Bir ḳıl ḳadar olsun anı keşf etsün o lebler
Bilmek ḫaṭuñ esrārını biñ müşkilimüzdür

3 Ḫaṭṭuñda dil-i zār n'ola ġurbete düşse
Tā Şām'a varınca uralar menzilimüzdür

4 Pür ḫūn olan dāġları sīnede seyr it
Gülzār-ı maḥabbetde şüküfte gülimüzdür

5 ʿUşşāḳı iden rāh-ı ḥicāz içre nevā-sāz
Āvāze-i bāng-i ceres-i maḥfilimüzdür[1360]

6 Yārī ezelī būy-ı gül-āb-ı ġam u şādī
Āmīḫte-i fıṭrat-ı āb u gülimüzdür

72**

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __[1361]

1 Bir dīde k'ola maṭlaʿ-ı envār-ı şuʿūr[1362]
Her ẕerrede ḫurşīd-ṣıfat keşf ola nūr

2 Bir dilde tecellī ide āyīne-i tevḥīd
Yeksān görinür anda hemān nāẓır u manẓūr

3 Cūş etse ḳaçan cezr ü med-i lücce-i ḥikmet
Yek ḳaṭrede pinhān[1363] ola ṣad ḳulzüm-i şūr[1364]

1358 ḳanāʿatdür
* **71**: 88ᵃ.
1359 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.
1360 maḥallimüzdür
** **72**: 88ᵃ.
1361 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.
1362 Bu mısraın vezni aksamaktadır.
1363 ġarḳ-āb
1364 Bu mısraın vezni aksamaktadır.

4 Bir āyīnedür ʿālem-i maʿnāda bu ʿālem
Biñ pāre[1365] ṣuver ẓāhir ider cümlesi meksūr

5 Fāş itdi anı dāġlarum sīnede Yārī
Dil sırr-ı nihānını nice eylese mestūr

73*

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

1 Göz yaşın rāz-ı ġamuñ dīdede peydā eyler
Ḳaṭreler mevc uraraḳ kendüyi deryā eyler

2 Vādī-i eymene düş sūz-ı derūnuñ var-ise
Sīneñi mehbiṭ-i envār-ı tecellā eyler

3 Rūz-ı maḥşer beni bīdār idicek ḫ̆ʿāb-ı girān
Cān yine şevḳ-ı cemāliñi temennā eyler

4 Sen hemān rāh-rev-i rāḥle-i ʿaşḳ olıgör
ʿAşḳ hep zād u zevāduñı müheyyā eyler

5 Lāle ʿarż eylemede dāġ-ı derūnın her şeb
N'eylesün şemʿa-ı fānūs-ı süveydā eyler

6 Sīb-i ḫūrşīdi felek ṣunsa eger rindāna
Anı da zīver-i ser-şīşe-i ṣahbā eyler[1366]

7 Fikr-i zülfüñle süveydā-yı derūnın Yārī
Micmer-i dilde yaḳup ʿanber-i sārā eyler

8 Pānzehr ʿanberi hem sūniş-i elmāsı şeker
Çarḫ anı taʿbiye idüp baña iʿṭāʾ eyler

74**

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

1 Dil-i mestānenüñ ḥālin dime her ehl-i ḳāl añlar
O meyden neşve-baḫş olmış yine bir ehl-i ḥāl añlar

2 Ṣafīr-i naġme-i tevḥīdi murġān-ı Ḫudā'dan ṣor
Yine ol ṣīti cisminde olan her perr ü bāl añlar

3 Bilinmez āh-ı sīnemde benüm bu derd-i pinhānı
Anı bir derd çekmiş cevr çekmiş ehl-i ḥāl añlar

1365 şīşe
* **73**: 88[b].
1366 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
** **74**: 88[b]-89[a].

4 Miyān u ḫaṭṭ u ḫālüñ nā-güşūde bir muʿammādur
Yine ḥallāl-i ders-āmūz-ı baḥs̱-i ḳīl ü ḳāl añlar

5 Göñül ẓāhirde bir mecmūʿa-ı esrārdur[1367] ammā
Rumūz-ı nükte-i ser-bestesin ṣāḥib-kemāl añlar

6 Olur ḫamyāze-gīr-i cām-ı naḫvet ġamze vü ebrū
Kemān-ı Rüstem añsam meclisinde kec maḥāl[1368] añlar

7 Muʿammā-yı ḥudūs̱-i kevni fetḥ etmez luġaz-sencān
Anuñ maʿnāsını hep mū-şikāfān-ı ḫayāl añlar

8 Kitāb-āsā niçün ḥikmet-şināsān olalar ḫāmūş
Debistān-ı cihānda[1369] yoḳ mı şimdi bir meʾāl añlar

9 Şekerle taʿbiyʾolmış sözlerüñ ḥelvādur ey Yārī[1370]
Meẕāḳ-ı luṭfın anuñ yine bir şīrīn maḳāl añlar

75*

__ • __ __ / __ • __ __ / __ • __ __ / __ • __[1371]

1 Lāleler ḫāl-i ʿiẕāruñ cüst ü cū itmekdedür
Ġonceler laʿl-i[1372] dehānuñ güft ü gū itmekdedür

2 Pençe-i müjgānı ṣad çāk itdügi zaḫmum[1373] ṭabīb
Sūzen-i elmās-ile dāyim rüfū itmekdedür[1374]

3 Nükte-i ser-beste baḥs̱-i ḳīl ü ḳālin kākülüñ
Mū-şikāfān-ı taḫayyül mū-be-mū itmekdedür

4 Eşk-i çeşmüm pīş-gāh-ı meclisüñ sīr-āb ider
Rūz u şeb müjgānlar-ile rüft ü rū itmekdedür

5 Taʿbiyʾ eyler şimdi dil gül-be-şekerle ʿanberi
Dāyimā āmīziş-i her[1375] reng ü bū itmekdedür

1367 kem-yābdur
1368 maḳāl
1369 felekde
1370 levzīnedür Yārī.
levzīne: levẕīne
* **75**: 88ᵇ.
1371 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.
1372 ser-i
1373 zaḫm: zaḥm
1374 Beyit metnin kenarında yazılmıştır.
1375 ṣad

6 Güllerüñ devrānına bülbüllerüñ elḥānına
Cümle ezhār-ı gülistān hāy hū itmekdedür

7 Ārzū-mend-i cemālüñ dīdesin giryān ider
Ḫ͒āhiş-i bī-hūde rīz-i āb-rū itmekdedür

8 Her gice şeb-zinde-dārān-ı şebistān-ı ġamuñ
Kevkeb-i māh-ı cemālüñ cüst ü cū itmekdedür

9 Ḫūn-ı dil baḥr-i sirişkin dem-be-dem cūşān ider
Mevcinüñ her ḳaṭresin[1376] bir ḳanlu ṣu itmekdedür

10 Meclisüñden dūr ḳıldı gerdiş-i devrān beni
Şimdi dil bezm-i viṣālüñ ārzū itmekdedür

11 Ṭabʿ-ı Yārī meclisüñde ol ḳadar küstāḫdur
Dāyimā der-yūze-i cām u sebū itmekdedür

12 Berg-i bīdüñ sāzını servüñ ḫırām-ı nāzını
Cūylar ẕevḳin çemende sū-be-sū itmekdedür

76*

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 O ġamze lāzıme-i ḥüsni ebruvānıdur
Kemān-keş-i müjenüñ saḫt-ı ber-kemānıdur

2 Ümīd-i ḳufl-i ḥarīm-i der-i viṣālüñ kim
Ṭılısm-ı dilde o gencīne-i nihānıdur[1377]

3 Gözümde ḳaṭre degül dürr-i silk-i ḥikmetdür
Tenümde şerḥa degül cezr ü med nişānıdur

4 ʿAceb mi dāġları[1378] lāle-veş ẓuhūr etse
Feżā-yı deşt-i ġamuñ sīne gülsitānıdur

5 Degül o zülf-i perīşān tārı ey Yārī
Hümā-yı baḫtumuñ ol eski āşiyānıdur

1376 Ḳaṭre-i emvācını
* **76**: 89[a].
1377 bir genc-i şāygānīdür
1378 dāġlarum

77*

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Seni teẕekkür ider tā bedende bāḳīdür
Ölince tā bu nefes cān u tende bāḳīdür

2 Sen anı eyle ḳıyās eyle ey meh-i devrān
Ne ḥüsn sende ne ḫod ʿaşḳ bende bāḳīdür

3 Meẓāḳı bezm-i elestden berü ḫalel bulmaz
O neşve dāḫı şarāb-ı kühende bāḳīdür

4 O serv kim çemen-ārā-yı bāġ-ı himmetdür
Ṭurur ḳıyāmete dek ol çemende bāḳīdür

5 Birinde āteş-i mey var birinde būy-ı ʿaraḳ
Bu reng ü bū ki gül ü yāsemende bāḳīdür[1379]

6 ʿAceb mi leẕẕet-i güftārı olsa āb-ı ḥayāt[1380]
Edā-yı pāk-ile Yārī bu fende bāḳīdür

78**

__ __ . __ / . __ __ / __ __ . __ /. __ __

1 Destüñde geh ʿaraḳ geh cām-ı şarāb göster
Erbāb-ı ʿayşa sāḳī bir āb u tāb göster

2 Laʿlüñ tekellüm etsün aç ḫātem-i dehānuñ
Zīr-i nigīn-i ḥüsne laʿl-i müẕāb göster

3 Aç bürḳaʿ-i cemālüñ yaḳsun derūn-ı mihri
Ruḫsār-ı āteşīnüñ āyīne-tāb göster

4 Zülf-i siyeh ruḫuñda taṣvīr-i hāle olsun
Ey māh-ı ʿālem-ārā dehre ḥicāb göster

5 Ey çeşm-i ḫūn-feşānum ruḫsār-ı yārı ceẕb it
Güllerle zeyn olmış bir şīşe āb göster

6 Ey ḫ˘āb-ı hicr ü vaṣlın ol çeşme-i ümīdüñ
İsterseñ āb göster ister serāb göster

7 Biñ naḫl-i şuʿle-sāzı dik gülşen-i derūna
Āh-ile mīvesin hep pür-sūz u tāb göster

---

* **77**: 89[a].

1379 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

1380 ʿAceb mi ḥaşre dek eşʿārı pāyidār olsa : ʿAceb mi ḥaşre dek eşʿārı olsa pāyende

** **78**: 89[a]-89[b].

8 Ey yekke-tāz-ı ḫūbān vir ḳadr-i māha noḳṣān
Ḫunük sipihr ü mihre zerrīn rikāb göster

9 Şun cām-ı kūknārı Yārī-i telḫ-kāma
Çeşm-i ümīde ey baḫt bir pāre ḫ˘āb göster

79*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __[1381]

1 Faṣl-ı ḫazāna rāst-ı gülin nev-bahārı gör
Hīç bir nefes teġannüm ider mi hezārı gör

2 Seyr eyle lāle zārını deşt-i maḥabbetüñ
Gel tāze dāġlar ile cism-i figārı gör

3 Biri giderse biri gelür yine yerine
Āmed ü şüd ḳavāyim-i leyl ü nehārı gör

4 Şu virmedi Sikender'e āb-ı ḥayātdan
Fikr eyle ḫısset-i felek-i nābe-kārı gör

5 Berbād ḳıldı güllerini bāġ-ı ʿālemüñ
Bir berg-i kāhını ḳomadı rūzigārı gör

6 Seyr eyle her seḥerde ḫarābāt erenlerin
Rindān-ı ḫāmyāze-keşān-ı ḫumārı gör

7 Bilmez nedür cevāhir ü aʿrāż ḳıymetin
Naḳḳād-ı kār-ḫāne-i nāḳıṣ ʿayārı gör

8 Yārī ne ʿaks-i çehre-i uʿcūbe ʿarż ider
Ṣūret-firīb-i āyīne-i rūzigārı gör

80**

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __[1382]

1 Bir siyeh ḳıldan bükilmiş ḥalḳa-i[1383] zünnārıdur
Ol ḫam-ender-ḫam olan gīsū-yı müşgīn-tārıdur[1384]

---

* **79**: 89[a].

1381 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

** **80**: 89[a].

1382 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

1383 ḥalḳa: ḫalḳa

1384 Gazelin baş tarafında fâilâtün/fâilâtün/fâilâtün/fâilün vezninde yazılmış şöyle bir müfred beyit yer almaktadır. "Dāġ-ı lāle sīne-i mecrūḥ-ı pür-efkārı gör / Gülleri gül mevsiminde açılan gül-nārı gör". Ne bir önceki gazele ne de bu gazele ait olmadığı için dipnotta belirtmeyi uygun gördük.

2 Cām-ı vuṣlat var iken pānzehr-i hicrān nūş ider
Gör nice bī-ẕevḳ olur ʿaḳl-ı vücūd- āzārıdur

3 Ḫūn-ı eşküm gūyiyā bir ḳaṭre-i mercāndur
Ḥoḳḳa-i mercāna beñzer dīde-i ḫūn-bārıdur

4 Zülf içinden lemʿa-ı bī-şānına eyle naẓar
Gör nice yüzden ṭoġarmış maṭlaʿü'l-envārıdur

5 ʿAḳl u fikr ü ṣabr u ṭāḳat dilde Yārī ḳalmadı
Çāresiz bī-çāre ḳalmış bu dil-i nā-çārıdur

81*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

1 Beñzer dimek nihālüñi serve muḥāldür
Oḫşar dimek zülālüñi ḳande melāldür[1385]

2 Ṭut nāfe gibi elde dil-i bī-günāhumı
Zülfüñ gibi ayaḳlara ṣalma vebāldür

3 Ey meh ṣaḳın ki gün yüzüñe şeb olur bedīd
İḳbāl-i mihr-i ḥüsn serīʿü'z-zevāldür

4 Diller ṣu gibi ayaġına ṭurmayup aḳar
Gülzār-ı ḥüsne ḳāmeti nevres nihāldür

5 Reyḥānī ḫaṭṭı ḫaṭṭına taʿlīḳ ḳılduġum
Ser-meşḳ-i ʿanberīn-ḳaleme bir miṣāldür

6 Ol ṭıfl-ı sebz-pūş ṣalınsa ʿaceb midür
Naḫl-i vücūd-ı nevresi tāze nihāldür[1386]

7 Yārī miyān-ı vaṣf dil-i mū-şiḳāfda
Bārīk-i fikr-i şiʿre bir ince ḫayāldür

82**

__ __ . / __ . __ . / . __ _ . / __ . __

1 ʿAḳl-ı fünūndan baña şevḳ-ı cünūn yeter
Şevḳ-ı cünūnda bulduġum ʿaḳl-ı fünūn yeter

---

* **81**: 89ᵇ.
1385 ḫayāldür
1386 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
** **82**: 89ᵇ.

2 Bir ḳaç zamānda derd ile iʿtiyād idem[1387]
Ṭaʿn-ı zamāna ülfet-i baḫt-ı zebūn yeter

3 Sen böyle dūst böyle felekse bahāne-cūy
İnṣāfdur ne var yeter ey baḫt-ı vājgūn yeter[1388]

4 Şemʿ-i emel ne ġam baña olmazsa reh-nümūn
Sīnemde tāb-ı şuʿle-i dāġ-ı derūn yeter

5 Devrān senüñle çünki rıżāʾ dūst olamaz
Etme göñül rıżāsın anuñ āzmūn yeter[1389]

6 Yārī ḳoʿayş-ı cām-ı meyi nükhet-i güli
Saña piyāle-serdeki dāġ-ı cünūn yeter

83*

. — — — / . — — — / . — — — / . — — —

1 Siyeh zülfin o kim pīşān-ı cānāndan ʿıyān eyler
Güni ẓulmet içinde ẓulmeti günde nihān eyler

2 Semāʿ itdükçe bulur Mevlevīler şevḳ-ı sermestī
Virür erbāb-ı ʿaşḳa neşve-i cām-ı ṣafāʾ n'eyler

3 Eger isterse ḥükm-ārā-yı sulṭān-ı maḥabbet kim
Melāmet şehrine Ferhād u Ḳays'ı pās-bān eyler

4 Göñül bir yerde ārām itdügin cān-ile ten bilmez
Hümā-yı lā-mekāndur āşiyānın bī-nişān eyler

5 Bahār-ı şevḳ-ı ruḫsāruñla bir gülzārdur sīnem
Dem-ā-dem meclisüñde tāze dāġın gülsitān eyler

6 Gül-i ṣad-berge döndüm dāġ-ı gūn-ā-gūn-ı ḥasretle
Anuñçün her biri[1390] sīnemde[1391] ṣad aḫker-feşān eyler

7 Eger senüñ ġamuñ ṣad-pāre ḳılsa şīşe-i ḳalbi
Yine her pāresi bir ṣūret-i maʿnā ʿıyān eyler[1392]

8 Dil-i Yārī cihāndan derdüñ-ile bī-nişān gitmez
Ölürken sīnesinde dāġ-ı pinhānın ʿıyān eyler

1387 yār-ı ġār olam
1388 Bu mısraın vezni aksamaktadır.
1389 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
* **83**: 90ᵃ.
1390 zaḫm. zaḫm: zaḥm.
1391 sīne-be-sīne
1392 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

84*

__ • __ __ / __ • __ __ / __ • __ __ / __ • __

1 Naġmeñi bülbül işitdükçe göñül dem-sāz olur
ʿAşḳ ḥālinden bilen elbette ṣāḥib-rāz olur

2 Pīçiş-i zülf ü müjeñ bend eylese rāzın dile
Dil degül anlarla her mūy-ı tenüm hem-rāz olur

3 Dāġ-ı ḫūnīnüm görüp sīnemde bülbül bāġda
Ṣafḥa-i mecmūʿa-ı gülden sebaḳ-perdāz olur

4 ʿAndelīb-i ḫoş-nefes çıḳsa fırāz-ı gülbüne
Ṣan o ḥāfıẓdur ki maḥfilde ḳırāʾat-sāz olur

5 Bezm-i ġamda yanmasa Yārī ne ġam şemʿ-i emel
Şuʿle-i dāġ-ı derūn baña çerāġ-endāz olur

85**

__ __ • / __ • __ • / • __ __ • / __ • __

1 Būy-ı fenāʾ dimāġuma Bisṭām'dan gelür
Reng-i ṣafāʾ derūnuma tā Cām'dan gelür

2 Zülfüñ içinde ḫāllerüñ eylemiş mekān
Bir (i)ki Ḥabeş güzelleridür Şām'dan gelür

3 Ol şeh-levend ḫāne-i aġyārdan gele
Ol kebk-i der ḫırām iderek dāmdan gelür

4 Meyḫāneler pür olsa n'ola hāy [u] hūydan
Dünyāya şevḳ rind-i mey-āşāmdan gelür

5 Yārī bahāne bulma felek n'eylesün saña
Her ne gelürse ṭāliʿ-i bed-nāmdan gelür

86***

__ • __ __ / __ • __ __ / __ • __ __ / __ • __[1393]

1 Çehre-i pūlāddan üstād kim ān gösterür
Cevher-i Hindū-nijādın tīġ-ı bürrān gösterür

2 Nāmını ol şeh Süleymān oldugın işʿār ider
Gāh elinden ḫātem-i mihr-i Süleymān gösterür

---

* **84**: 90ᵃ.
** **85**: 90ᵃ.
*** **86**: 90ᵃ.
1393 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

3 Ḫande itdükçe lebi dendānı lüʾlüʾ-bār olur
Ḥoḳḳasından nāzenīnüm dürr ü mercān gösterür

4 Bezm-i ʿayşüñ şuʿle-dār olsun deyü pervāneler
Ellerinde ṣubḥa dek şemʿ-i şebistān gösterür

5 Dehr-i fānīde bu ʿömr-i zindegānī ṣūretin
Cūylarda mevc uran seyl-i şitābān gösterür

6 Hindū-yı ḫāmem ne ḥikmetdür zemīn-i sīnede
Gāhī bir gencīn'ararken ol baña kān gösterür

7 Gül gibi gülzāra gel Yārī ele peymāne al
Lāle zīrā cām-ı laʿlīn-i dıraḫşān gösterür

87*

• — — — / • — — — / • — —[1394]

1 Dile derdüñ yeter dermānı n'eyler
Ġam-ı ʿaşḳuñ var-iken anı n'eyler

2 Eger biñ cānı olsa beẕl iderdi
Dil-i bīmār ise bir cānı n'eyler

3 Baña cānān sensin evvel āḫir
Ki senden ġayrı dil cānānı n'eyler

4 İden bir ḳaṭrede deryāyı pinhān
Bu bī-pāyān olan ʿummānı n'eyler

5 Ya baḥri yek nefesde nūş idenler
Derūn-ı sūziş-i ʿaṭşānı n'eyler

6 ʿAceb Yārī derūn-ı sīnesinde[1395]
Bu esrār-ı ġam-ı pinhānı n'eyler

88**

— • — — / — • — — / — • —

1 Ol ḳad-i mevzūn ki ḫırāmān olur
Ṣad ʿalem-i fitne nümāyān olur

2 Çekmeye esbāb-ı taʿalluḳda bār
ʿĀşıḳ olan bī-ser ü sāmān olur

---

* **87**: 90[a].

1394 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

1395 derūn-ı sīne: derūn-u sīne

** **88**: 90[b].

3 Bu dil-i āşüfte hevā-yı cünūn
Gör ne melāmetle ki pūyān olur

4 Sāye gibi gāh zemīne düşer
Geh felekle mihr-i dıraḫşān olur

5 Ṣaklayamaz dāġ-ı nihānın derūn
Lāle gibi çāk-i girībān olur

6 Me<u>z</u>heb-i pervāneye <u>z</u>āhib olan
Şemʿ gibi sīnesi sūzān olur

7 Ḳaṭre-i ḫūn-ābe degül dīdeden[1396]
Zaḫm-ı derūndan ṣaçılan ḳan olur

8 Nūr-ı ruḫın görse eger āfitāb
Dīde-i Yārī gibi ḥayrān olur

89*

. . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Dil ḥarīm-i serāy-ı vaḥdetdür
Sīne gencīne-i maḥabbetdür

2 ʿAşḳ-ile oldı ṭıynetüm taḫmīr
Ḫāne-zād-ı serāy-ı fıṭratdur

3 Perveriş-yāb-ı ḫānedān-ı ġamem
ʿUnṣurum māye-senc-i ḥayretdür

4 Tercemān-ı kelām-ı Manṣūram
Sözlerüm nükte-i ḥaḳīḳatdür

5 Naḫl-i ḳaddüñde ol gül-i alüñ
Gül-i gülbün-ṭırāz-ı behcetdür

6 Cān u başı yoluñda terk etmek
Bu ne devlet bu ne saʿādetdür

7 Maḥrem-i bezm-gāh-ı dergāhuñ
Rāz-dān-ı ḥarīm-i ḥikmetdür

8 Ṣabrdur māye-i maʿāş baña
Niʿamum tūşe-i ḳanāʿatdür

9 Ḫāne-zād-ı diyār-ı Mecnūnam
Meskenüm vādī-i melāmetdür

1396 dīdede

* **89**: 90[b].

10 Gül-i şüküfte baḫt u āmālüm
Pisterüm ḫār-zār-ı miḥnetdür

11 Nice yāḳūta dönmesün çeşmüm
Eşküm āġeşte ḫūy-ı ḫaclet[1397]dür

12 Ḳayd-ı sāmāna pāy-bend olamam
Dil-i āzāde merd-i himmetdür

13 Fikr-i zülfüñle Yārī-i nā-şād
Ser-be-zānū-yı genc-i fırḳatdür

90[*]

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

1 Pertev-i āteş-i cām-ı lebüñ etse teʾsīr
Şīşe-i çeşmüm olur ʿaksi ile reng-peẕīr

2 Beste-i silsile-i ʿaḳl-ı ḫod-ārā olamam
Ḳays-veş biñ yıl eger olsam esīr-i zencīr

3 Ḫānesinden seḥerī çıḳsa o şeh dünyāyı
Āfitāb-ı felek-ārā gibi eyler tenvīr

4 Dil senüñ silsile-zād-ı ḥarem-i ʿaşḳuñdur
Bend-i zülfüñde yatur nice zamāndur ki esīr

5 Rişte-i ṣubḥ-ı beyāż-ı seḥeri ceẕb itdi
Kehrübā-ḫāṣṣa-i tābiş-i ḫūrşīd-i münīr[1398]

6 Şimdi bir ḥāldedür kāle-fürūşān-ı cihān
Degmeye ehl-i dilüñ ḥiṣṣesine köhne ḥaṣīr

7 Ser-fürū-dāşte-i ḫacletüñ[1399] olsa Yārī
Şüst-rū eyler anı ḫūy-ı cebīn-i teşvīr

91[**]

__ • __ __ / __ • __ __ / __ • __ __ / __ • __[1400]

1 Bir ṣabādur būy-ı zülfüñ kim ḥayāt-engīz olur
Yā o nāf-ı ʿanberīndür kim ʿabīr-āmīz olur

1397 ḫaclet: ḥaclet
* **90**: 90[b].
1398 Tābiş-i tīġ-ı perend-āver-i ḫūrşīd-i münīr
1399 ḫaclet: ḥaclet
** **91**: 90[b].
1400 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

2 Yād-ı laʿlüñle eger cām-ı mey etsem ārzū
Dīde ḫūn-ı eşk-ile bir sāġar-ı leb-rīz olur

3 Bāġbān-ı dehrden bir gül hediyye istesem
Zaḫm-ı dāġ-ı nā-ümīdi baña dest-āvīz olur

4 Serv-ḳaddüñ dilberān içre ʿalemdür gūyiyā
Nāz-ile etseñ ḫırām āşūb-ı rüst-ā-ḫīz olur

5 Destine cām alsa Yārī baḥr-i eşki cūş idüp
Her ḫayāli gūyiyā bir mevc-i āteş-ḫīz olur

92*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

1 Bir nigāh-ı dil-fırībüñle göñül mesrūr olur
Bir tebessüm eyleseñ vīrāne dil maʿmūr olur

2 ʿİşve ḳılsañ nāz idersin nāz etseñ cilveler
Her ne ḳılsañ devlet-i ḥüsnüñde hep maġdūr olur

3 Ṭurreler kim görse ceyş-i ḫaṭṭuñ istīlāsını
Mā-ʿadā-yı ʿaskerüñ āşüfte-i cumhūr olur

4 Baña baḳsañ āsitīn-i nāz'idersin rūy-ı pūş
Mihr-i ḥüsnüñ her gün ammā illere manẓūr olur

5 Ol da rāz-ı ʿaşḳı ketm etmekle buldı iʿtibār
Şanma kim her dārda ber-dār olan Manṣūr olur

6 Nāfe-i esrār-ı ʿaşḳı içme Yārī k'ol ṣafāʾ
Cān gibi derc-i şeġāf-ı ḳalbde[1401] mestūr olur

93**

__ __ . __ / __ __ . __ / __ __ . __ / __ __ . __

1 Sāḳī getür cām-ı meyi ẓevḳ u ṣafāʾ hengāmıdur
Bu bezm eski bezmdür ol cām ise Cem cāmıdur

2 Bir nīm-sāġar ṣund'o meh keyfi bütün dünyā deger
Ol cām cām-ı Cem mi yā mihr-i cihān-ārā mıdur

3 Şevḳ-ı hevā-yı ʿaşḳ-ile geh cūş ider gāhī sükūn
Fevvāre-i dīdeñ senüñ Yārī ʿaceb deryā mıdur

---

* **92**: 91ᵃ.

1401 sīnede

** **93**: 91ᵃ.

4 Gāhī bülend ol gāhī pest bu tengnāy-ı dehrde
Kimse vücūduñ bilmesün güncişk mi yā ʿanḳā mıdur

5 Biz vāṣıl-ı keyfiyyet-i ʿaşḳuz bu ʿişret-ḫānede
Ṣanmañ bizi mest eyleyen cām-ı mey-i ḥamrā mıdur

6 Keşf itdi setr-i dīdemüz āyīne-i ṣūret bize
Şevḳ-ı cemāl-ile ʿaceb yüz gösteren maʿnā mıdur

94*

. . — — / . . — — / . . — — / . . —

1 Her nefes sīnede bir ʿĪsā-i devrān ister
N'eylesün ḫaste göñül derdine dermān ister

2 Gerçi dil ʿaşḳ-ı cüvānān-ile pürdür ammā
Cümleden ḳaṭʿ-ı naẓar āh seni cān ister

3 Bir ṭabīb-i dil ü cān ḫastesiyem[1402] kim andan
Sīnede ʿaşḳ daḫı derdine dermān ister

4 Āteşīn zaḫmı ile sīnemi pür-dāġ eyler
Ġamzesi seyr-i gülistān-ı çerāġān ister

5 Ne ʿacebdür dil-i Yārī'de ki sevdā-yı cünūn
Vuṣlata irdügi sāʿat yine hicrān ister

95**

. — — — / . — — — / . — — — / . — — —[1403]

1 Nice āzād-ı ḫāṭır olalar ʿuşşāḳ-ı şeydālar
Cihānı ṭutdılar hep dilberān-ı ʿālem-ārālar

2 Güzeller dil-rübālar bezm-i meyde cümle mestāne
Yaturlar cevher-i cān gibi her maḥbūb-ı yektālar

3 Dil-i zārı alup benden beni bensüz ḳoduñ cānā
İdersem n'ola şekvālar ḳılursam n'ola daʿvālar

4 Derūnum āteşinden dāġlar yanup yaḳılmaḳda
Gözüm yaşı ġamından çaġlamaḳda mevc-i deryālar

5 Çemende lālezāra çeşm-i ʿibretle naẓar eyle
Nice tuḥfe ḳomış efserlerin dünyāya Dārālar

---

* **94**: 91[a].

1402 ḫaste: ḥaste

** **95**: 91[a]-90[b].

1403 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

6 Zamāne ḫalḳı anı uçururlar āşiyānından
Eger ārām ideydi Ḳāf-ı istiġnāda ʿanḳālar

7 Senüñ sīneñde olan dāġlar ġālibdür ey Yārī
Ne deñlü lālezār-ile müzeyyen olsa ṣaḥrālar

96*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __[1404]

1 Āyīne-i cihān ki bu dünyāyı gösterür
Naḳş-ı bedīʿ-i ṣūret-i eşyāyı gösterür

2 Ruḫsār-ı tāb-dārına gül-gūne-sāy olur
Esbāb-ı ḥüsn lāzıme-ārāyı gösterür

3 Rūşen-dilān-ı cāẕibe-i mihr[1405] olan göñül
Ṣūret-nigār-ı ʿālem-i maʿnāyı gösterür

4 ʿİbret göziyle baḳ çemenüñ lālezārına
Taḫt-ı[1406] Sikender efser-i Dārā'yı gösterür

5 Her naḫl-i şāḫ-sārı ki Ṭūr-ı maḥabbetüñ
Biri birine dīde-i Mūsā'yı gösterür

6 Zer-dūzī-i müfekkire kilk-i ḫayāl-ile
Naḳş-ı perend-i ṣūret-i maʿnāyı gösterür

7 Bir ḳaṭre āb istesem ey Yārī çarḫdan
Baña serāb-ı şūre-i ṣaḥrāyı gösterür[1407]

97**

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __[1408]

1 Açsa āyīne-i ruḫsārını dünyā görinür
Kim baḳarsa aña İskender [ü] Dārā görinür

2 Keşf ider mesʾele-i cevher-i ferdi dehenüñ
Ḫande itdükçe cüz-i lā yetecezzā görinür

3 Bir naẓarda görinür tāb-ı cemāl-i ẕerrāt
Āfitāb-ı felek āyīne-i mīnā görinür

---

* **96**: 91ᵃ.
1404 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.
1405 cāẕibe-i ʿaşḳ
1406 taḫt: taḥt
1407 Beyit metnin kenarında yazılmıştır.
** **97**: 91ᵃ.
1408 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

4 Cāmı leb-rīz idüp destine hem gül ṣunmaḳ
Yaʿnī hem būseyi hem vaṣlı temennā görinür

5 Eylemez kevkeb-i baḫtum ile bir yerde ḳırān
Gerçi her şeb gözüme ol meh-i ġarrāʾ görinür

6 Yılda bir kerre açar gerçi niḳābın ammā
Bir gör ey Yārī saña ol gül-i raʿnā görinür

98*

__ • __ __ / __ • __ __ / __ • __ __ / __ • __

1 İllere gird-āb-ı mevc-engīz-i ümmīd āb olur
Bu ne ḥāletdür baña āb-ı emel gird-āb olur

2 Her çemen kim ḫayme-i Leylā'dan etmişdür ẓuhūr
Çeşme-sār-ı dīde-i Mecnūn'dan sīr-āb olur

3 ʿAşḳ-ı ḫākisterde etse cism-i sūzānum yine
Tūtiyā-yı dīde-i ḫūrşīd-i ʿālem-tāb olur

4 ʿAşḳ gerçi gülşen-i ʿadn ü bihişt-āṯārdur
Kāh ammā o meh-i āteşüñe pür-tāb olur

5 Ol ḳadar ser-sebz-i feyż-i ʿaşḳdur gülzār-ı dil
Bir kemīne şebnem-i cān-baḫş ile şād-āb olur

6 Ḫancer-i[1409] dil-dūzı yaratmış dil-i aġyārda
Āferīn pūlāda teʾṯīr eylemiş tīz-āb olur

7 Bād-ı āhumdan leked-kūb oldı Yārī var-ise
Çarḫ ol demden bu demdür kim döner dōlāb olur

8 Bāġbānān-ı ḥarīm-i bāġ-ı ʿilliyyīnden
Ġonce-i lāʿl-i lebi bir tuḥfe-i kem-yāb olur

99**

__ • __ __ / __ • __ __ / __ • __ __ / __ • __

1 Pertev-i nūr-ı cebīnüñ mihr-i ʿālem-sūzdur
Maṭlaʿ-ı ṣubḥ-ı cemālüñ şuʿle-baḫş-ı rūzdur

2 Her ser-i mūyında biñ esrārımuz muḫtefī
Zülf-i müşgīnüñde miʿrāc-ı emel meknūzdur

---

* **98**: 91ᵇ.

1409 Ḫancer: Ḥancer

** **99**: 91ᵇ.

3 Sāʿad-ı ʿāşıḳda kendün ḫ̆āba muʿtād eylemiş
Gūyiyā ol ṭıfl bir şāhīn-i dest-āmūzdur

4 Bir nefes düşmez elinden levḥa-i taʿlīm ü nāz
Mekteb-i aşḳ[1410] içre bir ṭıfl-ı sebaḳ-endūzdur[1411]

5 Bu ne āteşdür dil-i Yārī'de yā Rab nāz-ı ʿaşḳ
Şuʿle-i şevḳ-ı ḫayālüñle dili pür-sūzdur

100*

__ • __ __ / __ • __ __ / __ • __ __ / __ • __

1 Hem ḳadeḥ hem bāde hem sāḳī-i hem-dem bundadur
Bezme gel ey şūḫ seyr it işte ʿālem bundadur

2 Nice meclis reşk-bürd-i ġayret-i ġılmān u ḥūr
Dilberān-ı şīve-kārān-ı müsellem bundadur

3 Farḳ olınmaz bunda baḥsiyāt-ı taḥḳīḳ ü mecāz
Hem sifāl-i mey-gede hem tāc-ı Edhem bundadur

4 Vaḳf-ı cāvīd eylemiş cāmın ḫarābāt ehline
Tā ezelden yādigār-ı tuḥfe-i Cem bundadur

5 ʿAşḳ vaḥdet-ḫānesinden çıḳma Yārī rind iseñ
Hem ṣafāʾ hem ẕevḳ hem tenhāyī-i ġam bundadur

101**

__ • __ __ / __ • __ __ / __ • __[1412]

1 Cām-ı laʿlüñ bir mürevvaḳ mül midür
Reng-i ruḫsāruñ açılmış gül midür

2 Nükhet-i zülf-i siyāhuñ dīdede
Şīşe-i pür-ābda sünbül midür

3 Her ser-i tārında pinhān nāfesi
ʿAnber-i sārā mı bu kākül midür

4 Nuṭḳ-ı pāküñle nevā-yı dil-keşüñ
Ṭūṭī-i gūyā mıdur bülbül midür

1410 ḥüsn
1411 delḳi ṭıfl-ı nev-āmūzdur
* **100**: 91[b].
** **101**: 91[b]-92[a].
1412 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

5 Her biri benden beş artuḳ ʿāşıḳuñ
ʿAḳl u rūḥ u çeşm ü cān u dil midür

6 Ḥaydar-ı Kerrār-ı maʿnāsın hele
Esb-i ṭabʿuñ Yārīyā Düldül midür

102*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __[1413]

1 Rümmān-veş luʿāb-ı lebi āb-dārdur
Ḥaḳḳā meẕāḳ-ı keyfi şarāb-ı enārdur

2 Laʿl-i lebi olınca bezimde gül-āb-rīz
Rindān-ı bāde-ḫ˘āra mey-i bī-ḫumārdur

3 Yaḳmaya ruḫların o gülüñ tāb-ı āfitāb
Perde etse zülfini yüzine vechi vardur

4 Cem gülşenidür ʿārif-i āgāha mey-gede
Her bezm ṭolu sāġar-ile lālezārdur

5 Faṣl-ı ḫazān bir gün ider anı tārümār
Güller yerinde yeller ese rūzigārdur

6 Sen serv gibi himmetüñ it serv-i ser-bülend
Yārī ümīd-i rütbe ḳorı iʿtibārdur

103**

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __[1414]

1 Her tāze dāġ farḳ-ı serümden güşūd olur
Burc-ı şerefde kevkeb-i saʿdü’s-suʿūd olur

2 Nār-ı celāle ṣabr iden ʿāşıḳ Kelīm ise
Nūr-ı cemāle āyine-dār-ı şühūd olur

3 Bir köhne dūz-ʿabā ise de rūzigārda
Āzādegāna lerziş-i ḳayd-ı vücūd olur

4 Ṣad sāl eger ki ḫākümi māşūde bīz ola
Her ẕerresinde mihr-i cemālüñ nümūd olur[1415]

---

* **102**: 91ᵇ.

1413 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

** **103**: 91ᵇ.

1414 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

1415 olur: ola. Sehven “ola” yazıldığını düşündüğümüzden gazeldeki redife uygun olarak “olur” yazdık.

5 Cān ġavṭa-kār-ı lücce-i ḥasret kenārı yoḳ
Dil bend-i ḥayret aña ne tedbīr-i sūd olur

6 Yārī nevā-yı nāleye āġāz eylese
Gūyā terāne-senc-i hevā-yı sürūd olur

104*

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Biḥār-ı sırr-ı ezel ḳalb-i pür-ḫurūşumdur
Kilīd-i genc-i nihānı leb-i ḫamūşumdur

2 Nücūm-ı devrini seyr et sipihr-i mīnānuñ
Kemīne cürʿa-ı teh[1416] şīşehā-yı hūşumdur

3 ʿAceb mi meclis-i devrānı neşve-nāk etse
Meẕāḳ-baḫş-ı cihān ṭabʿ-ı mey-fürūşumdur

4 Elinde sāġar-ı leb-rīz-i ʿişve hīç düşmez
O çeşm-i mest-i nigeh rind-i bāde-nūşumdur

5 Benem o [kim] şīrīnistān-ı maʿrifet Yārī
Elümde ḫāme-i Edhem siyāh-gūşumdur

105**

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

1 Hevā-yı ʿaşḳ-ı sīnem dāġ-ı sūzān olduġın ister
O ḫāristān-ı hicrānuñ gülistān olduġın ister

2 Ne dem bir nā-ümīdüñ ġonce-i baḫtı güşād olsa
Zamāne rūzigār-ile perīşān olduġın ister

3 Dil-i dīvānemüz taḥḳīk-i ʿaşḳa eylese taḳlīd
Mecāz-ı ʿaşḳ anuñ ālūde-dāmān olduġın ister

4 Viṣālin ʿāşıḳa vaʿd-āzmūn-ı ʿahd ider ammā
Nice yıllar firīb-i ʿahd ü peymān olduġın ister

5 Yine ülfet-gerā-yı bezm-i taḳvā olmamuz yegdür
Felek Yārī dilüñ mest-i ḫurūşān olduġın ister

---

* **104**: 92ᵃ.
1416 teh: tih.
** **105**: 92ᵃ.

106*

. . — — / . . — — / . . — — / . . —

1 Dest-i ġamzeñde ne tīr ü ne kemān isterler
Ancaḳ ey ḳaşı kemān senden emān isterler

2 Kevkeb-i baḫtuma bir günce virürsem vaʿde[1417]
Her ser-i vaʿdeye biñ yılca zamān isterler

3 Meclis-i ʿayşde ey sāḳī-i ser-ḥalḳa-i nāz
Nigeh-i mest-i dil-āşūb-ı cihān isterler

4 Keşf olınmaz ṣuver-i sırr-ı ḥaḳīḳat dilde
Aña ketm olmayacaḳ rāz-ı nihān isterler

5 Şerḥ ḳıl lāle-ṣıfat dāġ-ı derūnuñ Yārī
ʿĀşıḳa maʿnā vü maʿnāya nişān isterler

107**

. — — — / . — — — / . — — — / . — — —

1 Düşelden āteş-i ʿaşḳa dil-i sūzānımuz vardur
Kül olsaḳ da yine dilde ġam-ı pinhānımuz vardur

2 Tehī-dest anlamañ biz mālik-i lüʾlü-yi şehvāruz
Dükenmez gevheri hīç dīde-i giryānımuz vardur

3 Tekellüf ber-ṭaraf gelsün hemīşe mīz-bān-ı ġam
Açıḳ mihmān-serāy-ı kūşe-i vīrānımuz vardur

4 ʿAceb mi nev-bahār-ı ʿaşḳı şād-āb eylese her dem
Hemīşe dīdelerde ḳaṭre-i nīsānımuz vardur

5 Aña hīç rūzigāruñ germ ü serdi eylemez teʾsīr
Sirişk-i dīdeden pür-cūş olur ʿummānımuz vardur

6 Ḳo maġrūr olsun ey Yārī ʿadū iḳbāline ammā
Bizüm de çarḫ-ile hem ʿahd ü hem peymānımuz vardur

---

* **106**: 92[a].

1417 Ṭāliʿ ü baḫtumuñ iḳbāline virsem vaʿde

** **107**: 92[a]-92[b].

108*

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __[1418]

1 Şüküfte ġonce gül-i mevsim-i gülistāndur
Çemende naġmesi bülbüllerüñ ḫoş-elḥāndur

2 Ya ḫār-zār-ı belāʾ yā ḥasek-sitān-ı ʿanāʾ
Şühūd-ı dīde-i āgāha hep gülistāndur[1419]

3 Güneh mi eyledi ʿārif niçün olur maḥbūs
Kenār-ı āb-ı revān faṣl-ı seyr-i bustāndur

4 Çemende şuḳḳa-ṭırāz oldı şimdi naḫlistān
Ḥarīm-i reh-güẕeri gülşenüñ ḫıyābāndur

5 Birinde leẕẕet-i ġam-dār birinde ḥālet-i ẕevḳ
Kemāl-i ʿaşḳda hicr [ü] viṣāl yeksāndur[1420]

6 Öñinde lālelerüñ şeb-çerāġı şuʿle-fürūz
Feżā-yı ṣaḥn-ı çemen zīnet-i çerāġāndur

7 O ṭıfl-ı perveriş-endūz-ı mīşe-i dildür
Kemīde eyledügi şīr şīr-i şīrāndur

8 Nigāh-ı ḥüsnüñe āşüftedür dil-i Yārī
Recā-yı vuṣlat iden ḳalb-i hezl-bendāndur

109**

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __[1421]

1 Her ḳaçan dil micmer-i āhını ʿūd-āgīn ider
Dūdını peyvend-sāz-ı bezm-i ʿilliyyīn ider

2 Her gice gözde ḫayāl-i ġamze-i mestānesi
Perde-i müjgān-ı çeşmüm pister [ü] bālīn ider

3 Lāle-āsā dāġ dāġ olsa derūnı ʿāşıḳuñ
Gülşeni gūyā çerāġān eyleyüp tezyīn ider

4 Dūd-ı āh-ı pür -şerārın sīne-efrūzān-ı ʿaşḳ
Āb-dest-i dīde-i giryān-ile teskīn ider

---

* **108**: 92ᵃ.
1418 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.
1419 Beyit metnin kenarında yazılmıştır.
1420 Beyit metnin kenarında yazılmıştır.
** **109**: 92ᵃ.
1421 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

5 Bī-ʿaraż bir cevher-i ṣāfīdür ey Yārī sözüñ
Görseler cevher-fürūşān-ı süḫan taḥsīn ider

6 Eyleme bīgānelerle āşinālıḳ dünyede
Dūstluḳ āteşüñ saña düşmenligin tebyīn ider

110*

__ · __ __ / __ · __ __ / __ · __ __ / __ · __

1 Şām-ı ġamda çille-i zülfüñ dil-i şeydā çeker
Ṣubḥa dek tesbīḥ-i *subḥāne'l-leẕī esrā* çeker

2 Ṣanma ebrūdur debīr-i ṣunʿ-ı sulṭān-ı ezel
Ṣafḥa-i rūyını emr etmiş anuñ ṭuġrā çeker

3 Defʿ-i zehr-i ġam ider n'eylerse eyler rind-i ʿaşḳ
Bezm-i ġamda geh ʿaraḳ geh sāġar-ı ṣahbā çeker

4 Genc-i Ḳārūn bulsa beẕl-i ʿayş ider ol gün hemān
Ol mıdur rind-i ġanī dil kim ġam-ı ferdā çeker

5 Seyr idüñ sūz-ı derūnın Yārī-i zāruñ hele
Ḳaṭre-i nā-çīz iken bulsa yedi deryā çeker

111**

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

1 Ceẕbe-i ḥüsn beni zülf-i girih-gīre çeker
Ṭurmayup ʿaşḳ ise Mecnūn gibi zencīre çeker

2 Başda sevdā-yı ġam-ı ʿaşḳ füzūn olmaḳda
ʿAḳl ise bu dil-i āşüfteyi tedbīre çeker

3 Ol ḳadar mest-i serāsīme-i taḥḳīḳ oldum
ʿAşḳ u ḥüsn olmada dil vādī-i taḫyīre çeker

4 Ne ḳadar eylese tedbīr-i ʿuḳūli insān
Rişte-i ḥikmet-i Bārī yine taḳdīre çeker

5 Sırr-ı ser-beste-i ilhāma sebaḳ-ḫʿān olan
Noḳṭa-i ḥikmeti ser-ṣafḥa-i taḳrīre çeker

6 Gelse ġam şekve idüp pīr-i muġāna giderüz
Ḫaşmını ehl-i ṭarīḳat nazar-ı pīre çeker

---

* **110**: 92ᵇ.
** **111**: 92ᵇ.

7 Bezl ü itlāfını gör genc-i dil-i Yārī'nüñ
Biñ dür-i maʿnāyı bir rişte-i taḥrīre çeker

112*

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __[1422]

1 Ḥabīb odur ki dil-i ʿāşıḳa vefālar ider
Ṭabīb odur ki dil-i ḫasteye devālar ider

2 Bahār geldi deyü āşiyān-ı gülbünden
Hezār şevḳ-ile bülbül seḥer nevālar ider

3 Yem-i tevekküle ṣal keştī-i şekībāyı
Ḫudā Kerīmdür elbet(te) nice hevālar ider

4 Girer raḳīb-i girān-sāye her gice bī-bāk
Nihān nihān o perī-zād-ile ṣafālar ider

5 Müdām pīr-i felek āfitāb-ile māhı
Elinde şām u seḥer ṭop idüp ġıdālar ider

6 Ḳonar terāne ile daldan dala bülbül
Ḥarīm-i[1423] meclis-i gülde ʿaceb şaḳalar ider

7 Der-i zamāneden iḥsān umma ey Yārī
O āsitāneye var kim saña ʿaṭālar ider

113**

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

1 Dil-i bī-çāre dem-i vaṣluñı tedbīr eyler
Anı eylerse yine himmet-i taḳdīr eyler

2 Keşf ḳıl bürḳaʿ-i teşvīrī-i zülfüñ yoḫsa
Şevḳ-ı ḥüsnüñ[1424] beni dil-beste-i zencīr eyler

3 Neşve-i cām-ı melāmet beni taġyīr idemez
Māye-i ʿaşḳ-ı Ḫudā göñlüme teʾsīr eyler

4 İstese ger ḳalemüm āyīne-i ṭabʿumda
Cezbe-i ṣūret-i ṭaḥḳīḳde taṣvīr eyler

---

* **112**: 92[b].

1422 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

1423 Kenār-ı

** **113**: 93[a].

1424 ʿaşḳuñ

5 Dildedür mihr-i cihān-tāb-ı ḥaḳīḳat ammā
Ẕerresin fehm idemez dil yine taḳṣīr eyler

6 Ḥālden ḳāle getürmek nice mümkindür anı
Āteş-i rāz-ı nihānuñ beni dil-gīr eyler

7 Ṭabʿ-ı Yārī'de görüñ feyż-i ilāhī neymiş
Ḳalemi mā-ḥaṣal-i noḳṭayı taḥrīr eyler

114*

. — — — / . — — — / . — — — / . — — —

1 Cünūnum beste-i gīsū-yı cānān olduġumdandur
Ġamum hep kūşe-gīr-i künc-i zindān olduġumdandur

2 Elüm çekmek benüm ālāyiş-i ḳayd-ı taʿalluḳdan
Der-i mey-ḫānede ālūde-dāmān olduġumdandur

3 Müdārā ḳılduġum ey baḫt ṣanma saña ḫavfumdur
O da āzürde-ḥāl-i çarḫ-ı gerdān olduġumdandur

4 Bu ḫ˘āb u bu taḥayyür bilmezem bende ne ḥāletdür
Meger ālūde-i dārū-yı hicrān olduġumdandur

5 Güşād olduġı dāġ-ı sīnem esrār-ı nihānum hep
Yüzüñ gördükçe hep çāk-i girībān olduġumdandur

6 Bu ḫoş-ṭarz u nev-āyīne selāset virmek ey Yārī
Edīb-i nükte-gūy-ı[1425] bezm-i ʿirfān olduġumdandur

115**

. . — — / . . — — / . . — — / . . —[1426]

1 Fikr-i mūy-ı ḫaṭ u ebrūsı dil ü cāna ṣıġar
Per-i pervāneyi gör şemʿ-i şebistāna ṣıġar

2 Dildedür mihr-i cihān-tāb-ı maḥabbet ammā
ʿArş u ferşe ṣıġamazken dil-i insāna ṣıġar

3 Daġlar olsa taḥammül idemez bir şerere[1427]
Tāb-ı ʿaşḳuñ yine lā-büd dil-i sūzāna ṣıġar

---

* **114**: 93ᵃ.

1425 senc-i

** **115**: 93ᵃ.

1426 Bu gazel nâ-tamâm olup mahlas beyti bulunmamaktadır.

1427 āteşine

4 Göz yaşın şevḳ-ı ġamuñ dīdede cūşān eyler
Ḳaṭreler seyl-i revān olsa da ʿummāna ṣıġar

116*

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __[1428]

1 Mey-i ʿaşḳuñla sermest olduġum mestāne yazmışlar
Ṣaçuñ zencīrine bend olduġum dīvāne yazmışlar

2 Miyānuñ ḥasretinden mūya döndügümi naḳḳāşān
Anı bir ḳıl ḳalemle ṣafḥa-i dīvāne yazmışlar

3 Görüp ʿayş-ı müdāma meylümi hem-bezm-i şāhānam
Hemīşe Cem gibi destümde bir peymāne yazmışlar

4 Per ü bāli ṭutışmışdur deyü sūz-ı derūnından
Beni sen şemʿ-i ḥüsne dūstum pervāne yazmışlar

5 Muṣavvirler güzel taṣvīr etmiş Ḳays u Ferhād'ı
Dil-i dīvānemi bir çehrede ammā ne yazmışlar

6 Dil-i Yārī esīr-i bend-i zencīr-i cünūn oldı
Deyü fi'l-cümle ḥālüm ol şeh-i devrāna yazmışlar

117**

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

1 Gird-i ruḫsārında gāhī ceste ceste mū biter
Rengi nāzük perçemi bir sünbül-i ḫoş-bū biter

2 Öpse ʿāşıḳ ruḫlaruñ ġonce gibi ḳalur yeri
Ṣanki gülzār-ı leṭāfetde gül-i ḫod-rū biter

3 Ḫaṭṭ-ı nev-ḫīzinde laʿli sürḫ-reng olsa n'ola
Sebze-zārında bu bāġuñ ḳırmızı ālū biter

4 Tekye itdükçe zenaḫdāna benān-ı destini
Ber-ḳalem işlenme nāzük yārüme şeftālū biter[1429]

5 Bir şebistāndur siyeh zülfüñ ruḫuñ māh-ı münīr
Terbiyet-baḫşende-i mehle nice şebbū biter

6 Mübtelādur ḫulḳ-ı Yārī dūd-ı ʿanber-bārına
Anuñ içün herkesüñ bāġında tenbākū biter

---

* **116**: 93ᵃ.

1428 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

** **117**: 93ᵃ.

1429 Bu mısraın vezni aksamaktadır.

118*

__ __ · __ / __ __ · __ / __ __ · __ / __ __ · __

1 Dest-i melāmet Yūsuf'uñ her demde dāmānındadur
ʿİşmet Züleyḫā'nuñ yine çāk-i girībānındadur

2 Bī-tāb olur dil görmese tāb-ı ʿiẕāruñ bir gice
Germiyyeti pervānenüñ şemʿ-i şebistānındadur

3 Dil düşmede geh pāyına geh kūşe-i dāmānına
Baḳsañ yine her rūz u şeb zülf-i perīşānındadur

4 Birini nālān eylemiş birini ḥayrān eylemiş
Ṣubḥ u mesāʾ ol āfetüñ göñlüm gözüm yanındadur

5 Ol zülf-i ferḫālüñ gibi dest[1430] ü dil-i Yārī hemān
Fikr-i girībānındadur sevdā-yı dāmānındadur

119**

__ · __ __ / __ · __ __ / __ · __ __ / __ · __

1 Eşk bī-deryā ki her dem çeşm-i giryānumdadur
Dürr-i şehvār-ı maḥabbet mevc-i ʿummānumdadur

2 Ẕerre-veş maḥv-ı vücūd itdüm velī baḳsañ yine
Cevher-i mirʾāt-i maʿnā ṭabʿ-ı pinhānumdadur

3 Ben ki gencūr-ı emīnem baña ṣor āṯārını
Genc-i esrār-ı ḥaḳīḳat ḳalb-i vīrānumdadur

4 Mū-şikāf-ı nükte-sencem ṭartarum bir ḥarf ise
Cevher-i yektā-yı maʿnā ṭabʿ-ı mīzānumdadur

5 Bī-vücūdam ẕerre-veş āyīne-i dilde velī
Şeş cihāt-ı maʿrifet taṣvīr-i lemʿānumdadur

6 Tā ezelden ḳaṭre-i nīsān-ı feyż-i fıṭratam
Gevher-i yek-dāne-i ḥikmet dil ü cānumdadur

7 Enverī-i ʿālemem tārīḳ-i nisyāndan beri
Şuʿle-i şemʿ-i süḫan bezm-i şebistānumdadur

8 Neşve-i ṣahbā-yı naẓmum dehri Yārī mest ider
Çāşnī-i cām-ı maʿnā bezm-i ʿirfānumdadur

---

* **118**: 93ᵇ.

1430 cān

** **119**: 93ᵇ.

120*

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __

1 Furṣat[1431] ki nümāyān ola ʿişmet ne belādur
ʿUşşāḳ-ı şerim-nāke ṣadāḳat ne belādur

2 Bilmez misin ey ʿāşıḳ-ı mecrūḥ u fütāde
Ol ġamze-i ḫūn-rīz ile ülfet ne belādur

3 Bes tīr-i teġāfül nigeh ü çeşm ü müjeñden
ʿUşşāḳ-ı dil-efgāra ʿadāvet ne belādur

4 Bir nīm-nigāh-ile esīr itdi cihānı
Cāvid midür ol ġamze-i āfet ne belādur

5 Zerd etme yüzüñ kāhrübā gibi cihānda
Tā bir ḳıl içün ceẕbe-i minnet ne belādur

6 ʿUşşāḳa yeter naġme-i ḳānūn-ı melāmet
Ey zāhid-i nā-sāz naṣīḥat ne belādur

7 Ḫum-ḫāne ṭururken n'iderüz mesned-i şāhı
Vaḥdet var-iken ʿālem-i keṣret ne belādur

8 Ol rind-i sebük-rūḥa yeter bir ṭolu sāġar
Yā sāye-i gül başına ṣıḳlet ne belādur

9 Dil-dāde-i serv-i ḳad-i yār olma ḳo Yārī
Endīşe-i ġavġā-yı ḳıyāmet ne belādur

121**

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __[1432]

1 Güllere gerçi gülistān-ı cihān hep ḫār olur
ʿAndelībe şevḳ-ı gülle kül gül [ü] gülzār olur

2 Serde ʿabāsı ʿalem yā lāceverdī ḫayme olur
Dūd-ı hīç-ā-hīç-i āhum her ḳaçan devvār olur[1433]

3 Bülbül anı ḫūn-ı dille besledi cānı gibi
Ṣanma her bir ġonceyi gülbünde ḫār-āzār olur

4 Kendü ḳan-ile idüp tecdīd-i erkān-ı vużūʾ
Her şehīd-i ʿaşḳ olan Manṣūr-veş ber-dār olur

---

* **120**: 93[b]-94[a].

1431 Vuṣlat

** **121**: 93[b].

1432 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

1433 Beyit metnin kenarında yazılmıştır.

5 Gülşen-i ʿālem ser-ā-pā ḫār-zār olsa ne ġam
Merd-i āgāhuñ feżā-yı sīnesi gülzār olur

6 Dest-i sāḳī-i ezelden nūş iden bir cürʿayı
Ḥaşre dek keyfiyyet-i cāvīd ile hüşyār olur

7 Ṭutışur pīrāmen-i çeşmüm nigāh etsem eger
Ne ʿaceb şemʿ-i cemālüñ böyle āteş-bār olur

8 Ḥaşr olınca ser-be-zānū bürde-i efkārdur
Çeşm-i Yārī ḫ̆ʾāb-ı ḥayretden ḳaçan bīdār olur

122*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __[1434]

1 Nūş-dārūsın ḥakīm-i dehr kim der-kār ider
Pānzehr-ile anı perverde-i[1435] cedvār ider

2 Ol ḳalem parmaḳları oḫşar dehān u ḫaṭṭını
Gūyiyā ḫ̆ʾānende meşḳ-i kār-ı mūsīḳār ider

3 Eylesüñ şemʿ-i cemālüñ āteş-efrūz-ı ḥayāʾ
Bezm-i şevḳi tāb-baḫş-ı şuʿle-i envār ider

4 Ṭurresin perçīn idüp pīrāmen-i pīşānına
Perçemi sünbül gibi pīrāye-i destār ider

5 Gör şarāb-ı ḥikmet-āmīzini sāḳī-i ezel
Bir ḳadeḥde ʿāḳılı hem mest hem hüşyār ider

6 ʿAndelībüñ feyż-i āh u ḫandesin Yārī göre
Gülşeni geh gülsitān [u] gāhī sünbülzār ider

123**

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

1 Şeh-i bezm-i ḫayālem bāde feyż-i cāvidānumdur
Elümde ḫāme gūyā sāḳī-i muʿciz beyānumdur

2 Degül ruḫsāre-i gül-berg-i terde ol ḫaṭ-ı nev-ḫīz
Gül-i baḫtumda ẓāhir olmış āşūb-ı ḫazānumdur

---

* **122**: 93[b].

1434 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

1435 āmīḫte-i

** **123**: 94[a].

3 Şeh-i ıḳlīm-i ʿirfānem dükenmez ḥaşre dek dāyim
Göñül cevherle māl-ā-māl genc-i şāygānumdur

4 Süḫan-ver ʿandelīb-i naġme-sāz-ı şāḫ-ı tecrīdem
Tenümde dāġlar hep tāze bitmiş gülsitānumdur

5 Ḫarāb-ı cām-ı ʿaşḳam şerḥalarla naʿl-i ḫūn-ālūd
Riyāż-ı sīnem üzre naḫl-i şāḫ-ı erġuvānumdur

6 Dil-i Yārī ḫalāṣ olsa n'ola ḳayd-ı taʿalluḳdan
Ḫaṭ-ı nev-ḫīzi zīrā nüsḫa-i emn ü emānumdur

124*

__ • __ __ / __ • __ __ / __ • __ __ / __ • __

1 Ceẕbe-i ḫüsn-i maḥabbet ʿaḳlı bī-ārām ider
Neşve-i cām-ı melāmet ʿāşıḳı sersām ider

2 ʿAḳl ile tedbīr olınmaz ʿaşḳ ile rüsvā gerek
Vuṣlata ṭālib olanlar kendüsin bed-nām ider

3 Bezm-i ʿaşḳuñ gibi olmaz ʿāşıḳa bir mey-gede
Naḳd-i hūş u kārını der-dest-i şevḳ-ı cām ider

4 Her ne deñlü ʿaḳl baḥs etse ʿuyūb-ı levmden
Anı pīr-i ʿaşḳ bir sözle yine ilzām ider

5 Ḥaḳ budur ʿaşḳ-iledür bu vecd-i rūḥānī dile
Bir nefesde ādemi şāyeste-i ilhām ider

6 Görmedüm Yārī gibi bir rind-i bezm-ārāyı kim
Her gice bir şūḫ-ı meh-ruḫsār-ile aḫşam ider

125**

• __ __ __ / • __ __ __ / • __ __ __ / • __ __ __[1436]

1 Zebānum gevher-i āsār-ile derc-i maʿānīdür
Derūnum nükte-i esrār-ile genc-i nihānīdür

2 Cevāhirle pür etmiş anı feyż-i ḥikmet-i Bārī
Dehānum şöyle māl-ā-māl genc-i şāygānīdür

---

* **124**: 94ᵃ.

** **125**: 94ᵃ-93ᵇ.

1436 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

3 Ḳomış anda emānet ʿaşḳ-ı taʿvīẕ-i güher-bārın
Anuñçün dil-i emīn ṣādıḳu'l-ḳavl-i emānīdür

4 Cihānuñ şeş cihātın devr ider göz yumup açınca
Göñül çarḫ-ı berīnüñ bir hümā-yı lā-mekānıdur

5 Ser-ā-pā dāġlarla zīnet etmiş sīnesin Yārī
Ezelden bāġbān-ı verd-i ʿaşḳuñ gülsitānıdur

126*

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __[1437]

1 Dānāyı felek ṣaff-ı ni'āl-i[1438] sitem eyler
Nādānı serā-perde-nişīn-i ḥarem eyler

2 Bir reng virür bādesine sāḳī-i devrān
Her cürʿasın ālūde-i reng-i baḳam eyler

3 Gör luʿbe-i meyşūm-nihādān-ı liyāmı
Her vaʿdine sevgend ü dürūġ u ḳasem eyler

4 Sīnem n'ola şerḥ-ile diraḫtāna dönerse
Her naḫlini ārāyiş-i bāġ-ı İrem eyler

5 Zāġān-ı cihān-sāz-ı nevāzende-i ʿālem
Her perdede āheng-i sürūd-i naġam eyler

6 Mey-ḫānede bir rind-i gedā köhne ḥaṣīrin[1439]
Reşk-āver-i evreng-i şehān-ı ʿAcem eyler

7 Tīz-āb ḳatar ehl-i dilüñ aşına Yārī
Nādānı felek ġarḳ-ı naʿīm-i niʿam eyler

127**

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __[1440]

1 Her ḳaçan kim dūd-ı āhum evc-i aʿlāya çıḳar
Ṣan bir ejderdür zemīnden çarḫ-ı vālāya çıḳar

2 İstese şeh-bāl-i himmetle eger şeh-bāz-ı dil
Bir nefesde āşiyān-ı evc-i ʿanḳāya çıḳar

---

* **126**: 94ᵃ.

1437 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

1438 post-nişīn-i

1439 ḥaṣīr: ḫaṣīr

** **127**: 94ᵃ.

1440 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

3 Baḳ dü-peyker kevkeb-i baḫtına ol māhuñ hele
Zühre-veş Hārūt-ile tā burc-ı Cevzāya çıḳar

4 Ġonce-ṭıflın sebz ʿimāmeyle görüp ikrām idüñ
Aṣlı zīrā nesl-i pāk-i āl-i Zehrā'ya çıḳar

5 Göz yaşı cūşān olur şād-ı revān-ı dīdeden
Gūyiyā fevvāreden her ḳaṭre bālāya çıḳar

6 Sensin ey Yārī o ḫūn-sālār-ı erbāb-ı süḫan
Süfre-i naẓmuñ bütün āʿlā vü ednāya çıḳar

128*

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

1 Meẕāḳ-ı cām-ı vaṣlın ʿāşıḳ-ı nā-kām olandan ṣor
Meyüñ keyfiyyetin ḫamyāze-gīr-i cām olandan ṣor

2 Ne ẓulmet oldugın vādī-i zülf-i ʿanber-efşānuñ
Anı meh gibi bir seyyāḥ-ı Çīn ü Şām olandan ṣor

3 Ümīd-i vaṣl kim māḫūlyā-yı ʿaḳl ile olmaz
Anı bir keyf-i cām-ı ʿaşḳ-ile sersām olandan ṣor

4 Gerek şevḳ-ı[1441] mecāzīde gerek ʿaşḳ-ı ḥaḳīḳatde
Melāmet ʿālemini ʿāşıḳ-ı bed-nām olandan ṣor

5 Ne feyż-i ceẕbe vardur naḳş-ı kilk ü ṭabʿ-ı Yārī'de
Anı ṣūret-gerān-ı ṣafḥa-i ilhām olandan ṣor

129**

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

1 Dili ṣad-pāre ḳılsa zaḫm-ı ʿaşḳuñda ne ḥālet var
Ki her bir pāresinde lāle-veş bir dāġ-ı ḥasret var

2 Göñül āyīne-i meclā-yı envār-ı hidāyetken
Yine baḳsañ ġubār-ı inkisārından küdūret var

3 Nice şīrīn meẕāḳ etsün derūnum sāḳī-i devrān
Dilümde cürʿa-ı zehr-ābe-i cām-ı melāmet var

4 Sülūk itmek ṭarīḳ-i ʿaşḳa āsāndur velī ammā
Ḥaẕer ḳıl kim o yolda semt-i vādī-i melāmet var

---

* **128**: 94[b].
1441 meyl-i
** **129**: 94[b].

5 Ḳomaz bir yerde ārām etmege ʿaşḳuñ dil-i zārı
Yine senden saña ey şūḫ-ı devrānum şikāyet var

6 Nedür bu rūzigāruñ miḥnet-i pey-der-peyi Yārī
Ne fikr-i ʿaşḳa ġāyet var ne hicrāna nihāyet var

130*

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

1 Ser-i destār-ı rinde sāye-i gül bār-ı minnetdür
Benān-ı ehl-i ʿaşḳa çīden-i gül ḫār-ı zaḥmetdür[1442]

2 Eger ḫalvet-keş-i deyr-i muġān olsa dil-i ʿāşıḳ
Aña kār-ı maʿīşet cām-ı furṣat[1443] u nūr-ı himmetdür

3 Raḳībi ḳatl idüp ben ʿāşıḳ-ı bīmārı şād eyle
Meded teʾḫīr itme bu maḥal zīrā ġanīmetdür

4 Ne dem kim rāz-dān-ı sīne olsa şāhid-i fikri
Ḫayāl-i vuṣlatı ḫāyīde-i engüşt-i ḥayretdür

5 N'ola çāk-i girībān etse dāyim sīne-i ʿāşıḳ
Taḥammül nice etsün āteş-endūz-ı ḥarāretdür

6 Girībān-çāk olursın açılup ey ġonce-fem ammā
Beni gördükçe gülmezsin açılmazsın ne ḥāletdür[1444]

7 Ne deñlü eylese taşmīm-i bed-kārı kişi Yārī
Ser-encāmı anuñ biñ āh-ile genc-i nedāmetdür

131**

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __[1445]

1 Göñül ki dāġların lāle gibi[1446] ber-ser ider
Ḳarīn-i çeşm-i nigāhuñ[1447] olursa ser-ber ider

2 Bu rūzigārda gül pādişāh-ı gülşen iken
Vücūd-ı nāzükine ḫār-zārı pister ider

---

* **130**: 94ᵇ.
1442 zaḥmet: zaḫmet
1443 ʿişret
1444 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
** **131**: 94ᵇ.
1445 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.
1446 reste reste
1447 ḥüsn-i ḳabūlüñ

3 Şafaḳ-miṡāl felek dāġ yaḳmaġa serine
Süḫānı penbe ider āfitābı aḫker ider

4 ʿAceb mi Ḥāfıẓ-ı ṡānī dinürse ṭıfl-ı dile
Hemīşe āyet-i nūr-ı cemālüñ ezber ider

5 ʿArażla cevheri bu rūzigār-ı nā-merbūṭ
Geh esfel ü geh iʿādeli nā-ber-ā-ber ider

6 O cām-ı bāde ki olmaya dest-i dilberden
Dimāġı lāle-i bī-bū gibi mükedder ider

7 Ṣunınca cām-ı leb-ā-leb o şuḫ gendüm-gūn
Dili benefşe şarābı gibi muʿaṭṭar ider

8 Suṭūr-ı ṣafḥa-i hicrānı yazmaġa Yārī
Teninde ẓāhir olan üstüḫ̆ānı mısṭar ider

132*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

1 Laʿlüñ tekellüm eylese ʿuşşāḳ mest olur
Ġamzeñ suʾāle başlasa āfāḳ mest olur

2 Ebrūlaruñ yanında görüp çeşm-i mestüñi
Dāyim şafaḳ-miṡāl bu nüh ṭāḳ mest olur

3 Yazsam ḫavāṣṣ-ı neşve-i ṣahbā-yı laʿlüñi
Destümde hep ṣaḥīfe-i evrāḳ mest olur

4 Beẕl eylesem ḥaḳīḳat-i ʿaşḳuñ şarābını
Bir cürʿasında ser-te-ser āfāḳ mest olur

5 Yārī ṣarīr-i ḫāmem olınca terāne-sāẕ
Nāy-ı ṭarabla nāle-i ʿuşşāḳ mest olur

133**

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

1 Ġamzeñ ne dem ki çeşmüñ ile hem-zebān olur
ʿUşşāḳa her nigeh sebeb-i terk-i cān olur

2 Böyle ḳalursa ġamze-i nāz-ı teġāfülüñ
Her bir kirişme āfet-i cān-ı cihān olur

3 Ġamzeñ eger ki böyle çekerse cihāna tīġ
Ḫūn-ı şehīd-i ʿaşḳ zemīnden revān olur

---

* **132**: 95ᵃ.

** **133**: 95ᵃ.

4 Ṭūṭī-i cān u dil ḳafes-i sīnede müdām
Āyīne-i cemālüñi ister ṭapan olur

5 Āġūşa çekse sīne-i Yārī viṣālde
Yārī şeh-i ser-āmed-i deryā vü kān olur

134*

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Bahār-ı şevḳ baña bir küşāde lāle yeter
Ġaraż gül ise eger bir ṭolu piyāle yeter

2 Görüñ melālet-i sevdā-yı ʿaşḳumuñ eş̱erin
Ki bir gice elemüm ṣad hezār sāle yeter

3 Biraz da miḥnet-i hicrāna olalum muʿtād
Bu deñlü fikr-i dil emniyye-i viṣāle yeter

4 Biraz da pādişeh-i lā-yezāle yalvaralum
Ṭaleb-niş̱ār-ı kerem çarḫ-ı pür-zevāle yeter

5 Yetişdi Muḥteşem'e Yārī ḫusrev-i süḫanum
Sür esb-i ṭabʿuñı tā ʿarṣa-i kemāle yeter

135**

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

1 Ḥikmetin gerçi ḥakīm-i ʿaşḳ kim der-kār ider
Ḫıżr[1448] olursa yine ḳalb-i ʿāşıḳı bīmār ider

2 İmtidād-ı neş'e-i ūlā virür gerçi neşāṭ
İmtidād-ı neş'e-i ş̱ānī ebed hüşyār ider

3 Āfitāb-ı dil o deñlü müstefīż-i ʿaşḳdur
Ẕerre-i nā-çīze baḳsa kevkeb-i nevvār ider

4 Ki edeb-senc-i ḫıreddür ki sebaḳ-ḫ'ān-ı cünūn
Ḥālet-i ʿaşḳ ādemi hem mest hem hüşyār ider

5 Ġam degüldür zaḫm-ı hicrān-ile bīmār olsa dil
Merhem-i vuṣlat yine günden güne tīmār ider

6 Biñ yıl olsa vaḳt-i şām-ı vaṣl çarḫ-ı vājgūn
Anı bir sāʿat olınca ṣubḥ-ı pür-envār ider

---

* **134**: 95[a].

** **135**: 95[a]-95[b].

1448 Ḫıżr: Ḥıżr

7 Setr-i ṣevb-i Kaʿbe-i behcet yine tecdīd olur
Zülf-i perçīnin ne dem pīrāye-i ruḫsār ider

8 Gör ne deñlü tīz-destdür ġamzesi ol āfetüñ
Ṭarfetü'l-ʿayn içre sīnem bir gül-i gülzār ider

9 Dīde-i giryāna gelse fikr-i zülf ü ʿārıżuñ
Bezm-i ġamda gūyiyā bir şīşe-i ezhār ider

10 Şuʿle-i dāġ-ı derūnın bī-ser ü sāmān-ı ʿaşḳ
Lāle-i āteş-fürūz-ı gülşen-i efkār ider

11 Şīşe-i dilde leb-ā-leb olsa sünbül gül ü mül
Būy-ı zülf [ü] reng-i laʿl ü ʿārıżuñ iẓhār ider[1449]

12 Naġm'alup her mıṣraʿı Yārī ṣarīr-i ḫāmeden
Saṭr-ı ṭūmār-ı kelāmum kār-ı mūsīḳār ider

136*

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __[1450]

1 Dil-i fütāde ser-i kūy-ı yāra düşmişdür
Ġarīb ḳadri bilinmez diyāra düşmişdür

2 Sirişk-i dīde yine ḳaṭreler nisār itdi
Ṣadef içindeki dürler kenāra düşmişdür

3 ʿAceb mi keştī-i dil bulsa şimdi eyyāmın
Aña muvāfıḳ olan rūzigāra düşmişdür

4 Bu bāġbān-ı fenāʾ gör ne perveriş eyler
Gül-ile ġonceleri ḫār-zāra düşmişdür

5 Çemende her birinüñ ellerinde peymāne
Ṣafā-yı meclisimüz lālezāra düşmişdür

6 Delīl ü rehberimüz baḫt-ı saḫt-gūşumdur
Anuñ içün yolımuz seng-sāra düşmişdür

7 Kem oldı ehl-i dilüñ vefḳ-ı baḫt-ı nā-kāmı
Meger yed-i felek-i nā-bekāra düşmişdür

8 Hezār ḫaclet[1451] ile Yārī-i ser-efkende
Ġubār-ı ferş-i der-i Kird-gāra düşmişdür

1449 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
* **136**: 95ᵃ-94ᵇ.
1450 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.
1451 ḥaclet: ḫaclet

137*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __[1452]

1 Her şerer kim Bī-sütūn'da seng-i ḫārādan çıḳar
Sūz-ı āh-ı Kūḥ-ken'dür tā süveydādan çıḳar

2 Genc-i maʿnā her dil-i nā-pākden etmez ẓuhūr
Kāndan zer bāġdan gül derse deryādan çıḳar

3 Sūzen-i āhum geçerse aṭlas-ı gerdūndan
Ḫırḳa-i peşmīne-dūzī-i Mesīḥā'dan çıḳar

4 Dīde eşkin yoḳ yere pā-māl ider ammā dirīġ
Ol ṣadef-perver ola lü'lü-yi yektādan çıḳar

5 Dīde giryān olduġınca ḳaṭreler rīzān olur
Dāne dāne dürr-i yektādur ki deryādan çıḳar

6 Baḫṣ-i eşkāl-i ḳażāyā eylese ʿārif eger
Ṣanma kim müntic olup ṣuġrā vü kübrādan çıḳar

7 Feyż-i Bārī bir faḳaṭ etmiş ziyāde nām-geh
İsmüñ ey Yārī senüñ fetḥ-i muʿammādan çıḳar

138**

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __[1453]

1 Dil ārzū-yı dīde-i mestüñle ḫastedür[1454]
Cān fikr-i ḳayd-ı ʿuḳde-i zülfüñle bestedür

2 Ṣahbā-yı vuṣlata nice etsün taḥammüli
Peymāne-i vücūd tehī hem şikestedür

3 ʿUşşāḳ zār-ı cān-ile ḳurbān olur aña
Ḫūn-ı ḥelāl o ġamze-i ḫūn-rīz [ü] mestedür

4 Her yāresinde mihr-i cemālün görem deyü
Ḫayli zamāndur āyīne-i dil şikestedür

5 Ey server-i serīr-i serāy-ı ġurūr olan
Ol çeşm-i mest pister-i nāz üzre ḫuftedür

---

* **137**: 95ᵃ.

1452 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

** **138**: 95ᵃ.

1453 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

1454 ḫaste: ḥaste

6 Yārī ʿuhūd-ı vāṯıḳ-ı efrād-ı kāyināt
*Ḳalū belā*da cümlesi rūz-ı elestedür

139*

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

1 Degül ḳaʿr-ı zenaḫdān ehl-i ʿaşḳuñ tīre-çāhıdur
Degül ebrū-yı pür- ḫam[1455] ḳavs-i taḳdīr-i ilāhīdür

2 Ne ebrū ṭāʿat-āmūz-ı ḥarīm-i cāmiʿ-i behcet
Ki tā rūz-ı ezel erbāb-ı ʿaşḳuñ ḳıble-gāhıdur

3 Degül zülf-i girih-gīr-i muʿanber-ṭıynet-i ḫoş-bū
Meger sünbülsitān-ı ḫayme-i ṭarf-ı külāhıdur

4 Yazarken kilk-i naḳḳāş-ı ḳader bir ḳaṭre ṭamladmış
ʿİẕārı ṣafḥasında ṣanma kim ḫāl-i siyāhıdur

5 Ne deñlü ġamzesi ḫışm etse cān-ı ʿāşıḳ-ı zāra
Yine laʿl-i leb-i şekker-feşānı ʿöẕr-ḫ͗āhıdur

6 Ḥaḳāyıḳ-perver-i maʿnā-yı naẓm-ı pāküñ ey Yārī
Ḫıred-sencān-ı dehrüñ bāʿiṯ-i rüşd intisābıdur

140**

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

1 Ṭabʿum fehīm-i[1456] nükte-i ʿirfān-ı feyżdür
Nuṭḳum sebaḳ-ṭırāz-ı debistān-ı feyżdür

2 Siḥr-āferīn-i nādire-sencem ki her sözüm
Şāyeste-ṭabʿ-ı nükte-şināsān-ı feyżdür

3 Her reşḥ-i naẓm-ı pāk ki ḫāmem çekīd'ider
Gūyā revān-ı çeşme-i ḥayvān-ı feyżdür

4 Ol kāşif-i ḥaḳāyıḳ-ı naẓmem ki sözlerüm
Vird-i zebān-ı sübḥa-güẕārān-ı feyżdür

5 Ol nāẓım-ı ṣadef-süḫanam naẓm-ı pākümüñ
Her ḥarfi silk-i gevher-i ʿummān-ı feyżdür

6 Vaḥy-āzmā-yı nādire-gūyam ki her sözüm
Ārāyiş-i[1457] ṣaḥīfe-i dīvān-ı feyżdür

---

* **139**: 95ᵇ.

1455 çīn

** **140**: 95ᵇ-96ᵃ.

1456 edīb-i

1457 Ser-nāme-i

7 Ḳudsī-nevā-yı zemzeme-sāzem terennümüm
Şevḳ-āzmā-yı bezm-i sürūşān-ı feyżdür

8 Yārī derūnum oldı ḫıyābān-ı maʿrifet
Her maʿnā anda ḳaṭre-i nīsān-ı feyżdür

141*

__ • __ __ / __ • __ __ / __ • __ __ / __ • __[1458]

1 Ġamze-i ḫūn-rīzi kim müjgānı ṣaff-endāz ider
Göz yumup açınca biñ ceng-i maṣāff āġāz ider

2 Meh nücūm içinde bedr olmaḳla buldı imtiyāz
Ḥaḳ seni ḫūbān içinde cümleden mümtāz ider

3 Fikret-āmūzān-ı vaṣluñ ẓann iderler kim seni
Sīm-i eşk-i rūy-ı zerle kendüye dem-sāz ider

4 Nīm-bismil eylemez hīç küştegān-ı ʿaşḳını
Ġamze bir kāra şürūʿ etse ʿaceb ser-bāz ider

5 Şāne perdāz eyledükçe zülf-i ʿanber-tārını
Şīvesinden ol benān-ı sīm-i ḫāmın kāz ider

6 Üft ü ḫiz-i mest [ü] ḥayrānı olan üftādesin
Yolda görse ṭanz-ı gūne ḫande ile nāz ider

7 Her biri aġzına Yārī urdılar mühr-i sükūt
Şanma kim erbāb-ı maʿnā şimdi keşf-i rāz ider

8 Ebr-i ʿabāsı ʿalem olur serinde ʿāşıḳuñ
Her ḳaçan kim dūd-ı āhın çarḫa şuḳḳ'-endāz ider

142**

__ • __ __ / __ • __ __ / __ • __ __ / __ • __

1 Cūy-ı maʿnā dilde şevḳ-ı naẓm ile pür-cūş olur
Mevc-i deryā-yı belāġat reşkden ḫāmūş olur

2 ʿAndelībem naġme-i tevḥīde āġāz eylesem
Ḳudsiyān-ı ʿarş şāḫ-ı gül gibi hep gūş olur

3 Vaṣf-ı cāmı eyledükçe sāḳī-i rengīn-edāʾ
Görmedin nūş itmedin cān u ḫıred bī-hūş olur

---

* **141**: 95[b].

1458 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

** **142**: 96[a].

4 Vāḳıf-ı esrār-ı maʿnā olmayınca söylemez
ʿĀrif-i vaḥdet-nişīn-i rāz olan ḫāmūş olur

5 Yārī-i rind-i cihānem keyf-i cām-ı naẓmumı
Cāmī-i devrān alsa destine medhūş olur

143*

. — — — / . — — — / . — — — / . — — —

1 Göñül kim tāb-baḫş-ı[1459] pertev-i mirʾāt-ı ḥüsnüñdür
Yine baḳsañ içinde cilve-ger hep ẕāt-ı ḥüsnüñdür

2 Benem ol lā-mekān-seyr āfitāb-ı ʿālem-i ḥikmet
Ki eczā-yı vücūdum cümleten ẕerrāt-ı ḥüsnüñdür

3 Dil iñler dīde aġlar ḥālet-i sevdā-yı ʿaşḳuñla
Muḥaṣṣal her biri daʿvā-yı *kün* iṣbāt-ı ḥüsnüñdür

4 Nice biñ nükte-i mübhem nihāndur ḫaṭṭ-ı pāküñde
Ol ebrū siyeh-i ser-ṣūre-i āyāt-ı ḥüsnüñdür

5 ʿAceb mi dīde-i cānı żiyā-baḫş olsa Yārī'nüñ
Dilinde cilve-sāz-ı nūr olan mirʾāt-ı ḥüsnüñdür

144**

. — — — / . — — — / . — — — / . — — —

1 Dime insāna dehrüñ āteş-i ḳahrı gezend eyler
Cihān pür-āteş olsa cismini ārif sipend eyler

2 Ḳomaz bir ḥālde bu rūzigār elbette insānı
Ġubār olsañ da yine gāh pest ü geh bülend eyler

3 Nice söyleşmek olur bu iki nādān-ile yā Rab
Felek ni'şlerse baḫt-ı kec-revānı dil-pesend eyler

4 Döker zülf-i siyāhın gül gül eyler ruḫların dilber
Meger güldestesin müşgīn bir şīm ile bend eyler

5 Miyān bendin çözer evvel hem alur sīneye anı
Semend-i ṭabʿına ol şūḫı Yārī sīne-bend eyler

---

* **143**: 96ᵃ.

1459 şuʿle-yāb-ı

** **144**: 96ᵃ-96ᵇ.

145*

__ • __ __ / __ • __ __ / __ • __ __ / __ • __[1460]

1 Cām-ı laʿlin nūş iden mestāneler hüşyār olur
Bend-i gīsūsın çeken dīvāneler nā-çār olur

2 Gülsitānı mekteb-i gülşende itmām itdiler
Manṭıḳu'ṭ-ṭayr oḳıyup her murġ bir ʿAṭṭār olur[1461]

3 ʿAşḳ-ı derūndan ne bilsün ʿāşıḳ-ı zār olmayan
Ḥāl-i bīmārı bilür ol kimse[1462] kim bīmār olur

4 Bī-meẕāḳān bādenüñ keyfiyyetin fehm idemez
Cürʿasın nūş etse keyf-i cürʿası cedvār olur

5 Gülşen-i vaşla giren cennet-serāy ʿadne irer
Naḫl-i ḳaddine iren elbette ber-ḫūrdār olur

6 Sīne-i billūrını būs iden ol sīmīn-tenüñ
Teng-dest olsa ne deñlü mālik-i dünyā olur

7 İstemez nüh ḫum-ı eflāk olsa māl-ā-māl eger
Bir ḳadeḥ mey ʿāşıḳa sermāye-i efkār olur

8 Cām-ı leb-rīz-i maḥabbetden iden bir cürʿa nūş
Ḥaşre dek ʿaḳl u deli hem mest hem evkār olur

9 ʿAks-i ruḫsārı düşe āyīne-i cām-ı meye
Gūyiyā devr-i şafaḳda māh-ı pür-envār olur

10 Ḫāme-i resm[1463]-āzmā destümde Yārī siḥr ile
Naḳş-ı Çīn-i çehre-pīrā-yı büt-i Ferḥār[1464] olur

146**

__ __ • __ / __ __ • __ / __ __ • __ / __ __ • __

1 Sāḳī meded ṣun sāġarı[1465] ẕevḳ [u] ṣafāʾ hengāmıdur
Bu bezm eski bezmdür ol cām ise Cem cāmıdur

---

* **145**: 96[a].

1460 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

1461 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

1462 bīmār kim

1463 naḳş

1464 Ferḥār: Ferḫār

** **146**: 96[b].

1465 getür cām-ı meyi

2 Bir nīm-cāmın ṣund'o meh keyfi bütün dünyā deger
Ol cām cām-ı Cem mi yā mihr-i cihān-ārāmıdur

3 Gāhī bülend ol gāhī pest bu tengnāy-ı dehrde
Kimse vücūduñ bilmesün güncişk mi yā ʿanḳā mıdur

4 Keşf itdi setr-i dīdemüz āyīne-i ṣūret bize
Tāb-ı cemāl-ile ʿaceb yüz gösteren maʿnā mıdur

5 Biz maẓhar-ı[1466] keyfiyyet-i ʿaşḳuz bu ʿişret-ḫānede
Ṣanmañ bizi mest eyleyen cām-ı mey-i ḥamrāʾ mıdur

6 Şevḳ-ı hevā-yı ʿaşḳ-ile geh cūş ider gāhī sükūn
Fevvāre-i dīdeñ senüñ Yārī ʿaceb deryā mıdur

147*

__ __ . / . __ . __ / . __ __

1 ʿĀşıḳ dem-i eşki cū iderler
Her mevcini ḳanlu ṣu iderler

2 Pāk itmege reh-güẕār-ı ʿaşḳı
Müjgānları rüft ü rū[b] iderler

3 Vā-yāftegān-ı rāh-ı ʿaşḳuñ
Dāyim seni cüst ü cū iderler

4 Sen cümleye ārzū yetersin
Ġayrı kimi ārzū iderler

5 Ser-mestī-i ʿaşḳ meclisüñde
Farḳ-ı serini sebū iderler

6 Seyl-ābe-i dīdeyi yoluñda
Bir baḥr aḳımınca cū iderler

7 Gird-āb-ı felekde mihri rindān
Ġalṭīde-i yem kedū iderler

8 Zülf ü ruḫuñı dimāġ-ile cān
Āmīziş-i reng ü bū iderler

9 Gerçi bu maḥalde mū-şikāfān
Her nükteyi mū-be-mū iderler

10 Cünd-i ġam u ʿaşḳ u yeʾs ü ḥayret
Iḳlīm-i dile ġulüvv iderler

1466 vāṣıl-ı

* **147:** 96ᵇ-97ᵃ.

11 Bir rind-i cihān añılsa Yārī
Yārān[1467] seni güft ü gū iderler

148*

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

1 Ṣaçlaruñ sünbüli destāruñ ucından görinür
Leblerüñ ġoncesi güftāruñ ucından görinür

2 Gāh açar gāh ḳapar ḥoḳḳa-i lü ʾlü ʾ dehenüñ
İçi dendān-ı dürer-bāruñ ucından görinür

3 Rişte-i cānı ḫam-ender-ḫam olan bendlerüñ
ʿUḳdesi zülf-i siyeh-kāruñ ucından görinür

4 Levḥ-i ḥüsnüñdeki ebrūya yaḳın ḫāl-i siyāh
Noḳṭadur kim düm-i pergāruñ ucından görinür

5 Sīneñi raḫne-be-raḫn'eylemiş ey bülbül-i zār
Bu zaḫımlar saña hep ḫāruñ ucından görinür

6 Ṣadef-i sāḥil-i deryā-yı Necef midür ʿaceb
Bunca dür çeşm-i güher-bāruñ ucından görinür

7 Ḫūn-ı dil dāne-i mercān gibi efsürd'olmış
Ḳaṭreler ḫancer-i[1468] ḫūn-ḫ ʿāruñ ucından görinür

8 Vaṣf-ı dendānını biñ ḫurde yazarken Yārī
Dehen-i kilk-i güher-bāruñ ucından görinür

149**

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

1 Laʿlüñ firāḳı ile gözüm yaşı āb olur
Bir ābdur ki rengi ʿaḳīḳ-i müẕāb olur

2 Nūr-ı ruḫuñdan olsa gözüm yaşı ḳaṭre-rīz
Deryāya düşse her biri bir āfitāb olur

3 Setr eyleme cemālüñi zülf-i siyāh-ile
Āyīne-i ʿiẕāruña zīrā ḥicāb olur

4 Bir kerre baḳsa raʿşe ṭutar çeşm-i āfitāb
Gāhī żiyā-yı nūr-ı ruḫuñ bī-niḳāb olur

1467 Evvel
* **148**: 96ᵇ.
1468 ḫancer: ḥancer
** **149**: 96ᵇ.

5 Ol *Şāh-nāme*'sinde eger nāmın etse yād
Nām-ile Yārī nām-ver ü kām-yāb olur

150*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

1 Bu tengnāya ḫalḳ-ı cihān ḫāne ḳurdılar
Yūsuf-miṣāl varını zindāna ḳurdılar

2 Ebrū-yı saḫt-ı şaṣtını cān baṣdı baġrına
Āhen-kemānı āteş-i sūzāna ḳurdılar

3 Biri giderse biri gelür yine yerine
Mihmān-serāy-ı ʿālemi rindāna ḳurdılar

4 Mecnūn çekdi ġurbeti Cem sürdi ʿişreti
Ḳānūn-ı şevḳ u[1469] ʿaşḳı ẓarīfāne ḳurdılar

5 Şāh-ı gülüñ bahārda taḫt-ı[1470] zümürrüdīn
Ṣaḥn-ı ḥarem-serāy-ı gülistāna ḳurdılar

6 Müjgān-ı yār sīneye geldi birer birer
Yārī ḫıyām-ı ceyş-ı ġamı cāna ḳurdılar

151**

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Şeh-i diyār-ı melāmet gedā-yı ʿaşḳuñdur
Nemed-külāh [u] ḳabā būriyā-yı ʿaşḳuñdur

2 ʿAceb mi eylese daʿvet gürisne-çeşmānı
Simāṭ-ḫ˘ān-ı maḥabbet ṣalā-yı ʿaşḳuñdur

3 Göz aġlamaḳda göñül yanmada ḫayālüñle
Bu āb u tāba sebeb hep ṣafā-yı ʿaşḳuñdur

4 ʿAceb mi dāġ u elifden görinmese cismüm
Ne çāre n'eyleyeyin muḳteżā-yı ʿaşḳuñdur

5 Cemālüñi n'ola gördükçe olsa göz[1471] giryān
Ne çāre terk idemez mübtelā-yı ʿaşḳuñdur

---

* **150**: 97[a].
1469 ʿayş u
1470 taḫt: taḫt
** **151**: 97[a].
1471 dil

6 Hilāl gūş iderdi felek eger bulsa
O üstüḫ̆ān ki nevāl-i[1472] hümā-yı ʿaşḳuñdur [1473]

7 Yaḳup derūnumı ṣad çāk iden girībānum[1474]
Hevā-yı naġme-ṭırāzān-ı nāy-ı ʿaşḳuñdur[1475]

8 Ḳoma ḥazīn dil-i Yārī-i bī-kesi yā Rab
Ḳapuñda yine bir ʿāciz gedā-yı ʿaşḳuñdur

152*

__ • __ __ / __ • __ __ / __ • __ __ / __ • __

1 Ḳand-i zehr-āb-ı maḥabbet çāşnī-i ġam virür
Çāşnī-i ġamda baḳsañ başḳa bir ʿālem virür

2 ʿAşḳ-ı cāmı ḥaşre dek mest eylemişdür anları
Ehl-i ʿaşḳa neşveyi ṣanmañ ki cām-ı Cem virür

3 Gerçi kim bezm-i nihānuñ cān baġışlar ādeme
Pister-ārā-yı viṣālüñ başḳa bir ʿālem virür

4 Bu ne ḥāletdür ki bir zaḫm açsa tīr-i ġamzesi
Merḥamet eyler lebinden yine biñ merhem virür

5 Sübḥa-i lüʾlü-yi yektā ṣandılar Yārī anı
Gülbün-i ḫāmeñ ʿaceb şād-āb-ter şebnem virür

153**

__ • __ __ / __ • __ __ / __ • __ __ / __ • __

1 Dīde vü dil sīnemüñ gencīne-i nihānıdur
Dürr ü gevher isteyen gelsün ki anuñ kānıdur

2 Söyle idmān eylesün müjgān-ı tīr-endāzuña
Zaḫm-ı tīrüñle feżā-yı sīne oḳ meydānıdur

3 Bir perīdür ki anuñçün kendüyi nihān ider
Cān-ı ʿālem rūḥ-ı aʿẓamdur ya ādem cānıdur

4 Rūḥdur ser-tā-ḳadem cān-ile etmiş ittiḥād
Yalıñuz cānum degüldür cānumuñ cānānıdur

1472 ḳuvā-yı
1473 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
1474 Yaḳup derūnı girībānumı iden ṣad çāk
1475 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
* **152**: 97[a]-97[b].
** **153**: 97[a].

5 Dilber anuñ nāz-perver nāzenīni nāzüki
Şeh-süvārı yekke-tāzı fāris-i meydānıdur

6 Eyledi sāḳī bizi ẓulmetüñe ġamdan ḫalāṣ
Ḫıżr[1476]dur kim elde cāmı çeşme-i ḥayvānıdur

7 Tekye-i gülşende Yārī dönmededür gird-bād
Şimdi bu günlerde ẕevḳ āşıḳlaruñ devrānıdur[1477]

154*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

1 Her bir kelāmı nükte-i lüknet niẕām olur
El-ḥaḳ o ġonce ḫaylice şīrīn kelām olur

2 Yād eyledükçe bezm-i maḥabbetde laʿlüñi
Ḫūn-ı ciger kebāb gözüm ḳanı cām olur

3 Şanma ḥelāl ola baña sensiz neşāṭ u ʿayş
Sensiz şarāb içersem eger kim ḥarām olur

4 Nūr istifāża eylese ol āfitābdan
Noḳṣān bedr-i ṭalʿatı māhuñ tamām olur

5 Gāhī ġamuñla dīdemi pür-ḫūn eylerin
Şanma elümde sāġar-ı ṣahbā müdām olur

6 Maḳbūl-i ḫānedān-ı viṣālüñ olursa ger
Yārī ḳapuñda saña kemīne ġulām olur

7 Manẓūr-ı dīde-i nigerān eyleseñ anı
Maḥsūd-ı çeşm-i mihr-i felek iḥtişām olur

155**

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

1 Ṭarf-ı destāruñda gīsū-yı girih-gīrüñ midür
Dāmen-i çetr-i belāda yoḫsa[1478] zencīrüñ midür

2 Ġamze vü müjgān mıdur ol ḳahramānī-dīdede[1479]
Yoḫsa ey ḳaşı kemān tīrüñ mi şemşīrüñ midür

1476 Ḫıżr: Ḥıżr
1477 Şimdi devr-i rūzigār ʿāşıḳlaruñ devrānıdur
* **154**: 97[a].
** **155**: 97[b].
1478 beste
1479 çeşm-i mest-i nāzda

3 Ġamze-i mestüñ dili der-zīr-i fermān eylemiş
Elde ey şāh-ı cihān tīġ-ı cihān-gīrüñ midür

4 Dil midür cānbāz-veş zülfüñde biñ bāz nic'ider
Yoḫsa bir āvīze-i fitrāk-i naḫçīrüñ midür

5 ʿAşḳ mı neşveñ midür ʿaḳl [u] dili medhūş iden
Bilmem ey dārū-yı ḥayret ḥükm-i teʾsīrüñ midür

6 Kim görürse naẓmuñı ey Yārī dest-efşān olur
ʿĀlemi pür-şevḳ iden bu ḥüsn-i taʿbīrüñ midür

156*

__ · __ __ / __ · __ __ / __ · __ __ / __ · __

1 Cūş idüp ḫūn-ı ciger dilden revān olmaḳ diler
Dīdeler ser-çeşme-i mīzāb ḳan olmak diler

2 Gördiler ey ġonce-i nev-reste dāġa meylüñi
Dāġlarla cism-i ʿāşıḳ gülsitān olmaḳ diler

3 Gösterür ḫ̆āb-ı teġāfül çeşm-i bīmārı velī
Ġamze-i ser-mesti āşūb-ı cihān olmaḳ diler

4 Kevkeb-i saʿdü's-suʿūd-ı baḫtın eyler ārzū
Āh dil-i seyyāḥ kevn-i lā-mekān olmaḳ diler

5 Keşf-i rāz itdükçe bend eyler dili kufl-i ḥaẕer
Nükte-i ser-beste-i ʿaşḳuñ nihān olmaḳ diler

6 Ol hümā-yı lā-mekān-peymā-yı ʿaşḳuñdur göñül
Senden ister bir nişān hem bī-nişān olmaḳ diler

7 Fenn-i ʿaşḳuñda senüñ etmişdür iṣbāt-ı vücūd
Şimdi Mecnūn-ile Yārī imtiḥān olmaḳ diler

157**

__ · __ __ / __ · __ __ / __ · __ __ / __ · __[1480]

1 Ḳaṭreler kim çeşm-i giryān u süveydādan çıḳar
Ol ṣadef içinde dürlerdür ki deryādan çıḳar

2 Ḳaṭre-i eşkümde müjgānum görinür mū-be-mū
Gūyiyā ol riştelerdür dürr-i yektādan çıḳar

---

* **156**: 97[b].

** **157**: 97[b]-98[a].

1480 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

3 Sebz-ʿimāmeyle çıḳar gülşende ġonce gülbüne
Seyyid-i ʿālī-nesebdür āl-i Zehrā'dan çıḳar

4 Ben o ṣubḥ-ı ḥikmetem ḫayṭü'ş-şuʿāʿ-i şevḳümüñ
Riştesi tā sūzen-i delḳ-ı Mesīḥā'dan çıḳar

5 Ẓāhir olmaz ḥüsn her bir ṣūret-i dīvārdan
Naḳş-ı Yūsuf ḫāne-i cān-ı Züleyḫā'dan çıḳar

6 Mū-şikāfān nükte-i bārīkini fehm idemez
Nāmuñ ey Yārī senüñ sırr-ı muʿammādan çıḳar

158*

. . __ __ / . __ . __ / . . __[1481]

1 Süḫanum ḫıred-i maʿānīdür
Dil anuñ genc-i şāygānıdur

2 Her sözüm ʿaḳl-ı evvel olsa n'ola
Ḳālıb-ı naẓma rūḥ-ı ṣānīdür

3 Ḫıżr-ı[1482] āb-ı ḥayātdur süḫanum
Zindegī-baḫş-ı cāvidānīdür

4 Ṣūret-ārā-yı ṣafḥa-i naẓmum
Maʿnā-i ḥikmetüñ nişānıdur

5 Kilk-i ser-levḥa-i müheẓẓeb-ile
Naḳş-ı Erjeng resm-i Mānī'dür

6 Āferīn[en]de-gār-ı kevn [ü] mekān
Süḫanuñ menşe-i beyānıdur

7 Dilde āb-ı ḥayāt-ı nuṭḳ [u] süḫan
Māye-i ʿömr-i zindegānīdür

8 Münteşir gerçi ṣınf-ı efrādı
Süḫan ammā ki bī-müdānīdür

9 Mürde-kārān-ı ḳālıb-ı ḫuşkuñ
Zinde-dār-ı zebān u cānıdur

10 Lā-mekān ṣānma Ḳāf-ı[1483] ʿanḳāyı
Ṭabʿum ey Yārī āşiyānıdur

---

* **158**: 97[b].

1481 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

1482 Ḫıżr: Ḥıżr

1483 murġ

159*

. — — — / . — — — / . — —[1484]

1 Göñül sen var-iken cānānı n'eyler
Ki senden ġayrı dil cān anı n'eyler

2 Yeter bir köhne delḳ [u] tāc [u] peşmīn
Dil-i ʿāşıḳ ser ü sāmānı n'eyler

3 Ḫarābāt ehli bilmezler nümāyiş
Mübāhāt eyleyüp ʿunvānı n'eyler

4 Yeter köhne ḥaṣīri[1485] bir sifāli
Ḫum-ı meyḫānede eyvānı n'eyler

5 Ḥaḳīḳatdür hemān insāna lāzım
Ḥaḳīḳatsiz olan yārānı n'eyler

6 ʿAceb Yārī bu rüsvālıḳla bilsem
Dil-i sermest ü ser-gerdānı n'eyler

160**

. — — — / . — — — / . — — — / . — — —

1 Maḥabbet baḥridür dil şerḥalar emvāc-ı deryādur
Ne deryādur göñül kim nükte-i[1486] ʿaşḳ anda peydādur

2 Derūn-ı ẕerre dāyim āfitāba maẓhar olmışdur
Naẓar ḳılsañ göñül āyīne-i nūr-ı tecellādur

3 Ḥaḳīḳatde naẓar ḳılsañ leb-i cān-baḫş [u] rengīnsüñ
Şeġāf-ı sīnemüñ her ḳaṭresi içre hüveydādur

4 Elüñde cām-ı ʿaşḳ āmāde iken ʿayş u nūş ile
Nice ʿāşıḳdur ol kim pāy-bend-i fikr-i ferdādur

5 Bu naẓm-ı muʿciz-endūza naẓīre olmaz ey Yārī
Meger mażmūnı feyż-i nefḫa-i nuṭḳ-ı Mesīḥā'dur

---

* **159**: 97[b].

1484 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

1485 ḥaṣīr: ḫaṣīr

** **160**: 98[a].

1486 gevher

161*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

1 Cismüm ne dem ki kūy-ı ġamuñda türāb olur
Her ẕerresi cihāna birer āfitāb olur

2 Döksem ṣaḥīfe-i ġama erḳām-ı eşkümi
Her mācerāsı ʿāleme rūz-ı ḥisāb olur

3 Seyr it nuḳūş-ı encümi edvār-ı çarḫda
Gördüñ mi bāz-gūne ḳadeḥ pür-ḥabāb olur

4 Sevdā-yı ḫālüñi n'ola dil ber-ser eylese
Ḳays'uñ başında lāne-i murġ-ı ġurāb olur

5 Bir göz yumup açınca olur ʿālem-i viṣāl
Yārī o dem ki vāḳıʿa nīm-ḫ͡āb olur

162**

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

1 Hem ḳadeḥ hem bāde hem sāḳī-i maḥrem kendidür
Meclis-i devrāna dil bir tuḥfe-i Cem kendidür

2 Baña geldükçe ider būs-ı leb-i laʿlin dirīġ
Görseñ ammā illere ol şūḫ-ı ḫātem kendidür

3 Āferīnler pençe-i zūr-āzmā-yı ġamzeñe
Ḳaṭl-i ʿuşşāḳ etmede hem tāb-ı Rüstem kendidür

4 Eglenür dil-gāh-ı ġam ki ceẓbe-i esrār-ile
ʿĀlem-i vaḥdetde İbrāhīm-i[1487] Edhem kendidür

5 Reşḥ-i kilk-i āb-dārın ṭabʿ-ı Yārī'nüñ görüñ
Ṭabʿı Kaʿbe ḫāmesi gūyā ki zemzem kendidür

163***

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

1 Ḫāllerüm midür ruḫuñda ʿanber-i sārā mıdur
Yoḫsa müşg-āgende olmış nāfe-i būyā mıdur

2 Geh nigehle luṭf iderseñ gāh ġamzeyle cefā
Luṭf mı bu ʿāşıḳa yā nāz u istiġnāʾ mıdur

---

* **161**: 98ᵃ.
** **162**: 98ᵃ.
1487 gūyā Şeyḫ-i
*** **163**: 98ᵃ-98ᵇ.

3 Cismin ʿuryān eyleyüp ṣaḥrāda ülfet eyledi
ʿAşḳ mıdur Ḳays'ı Mecnūn eyleyen Leylā mıdur

4 Ḳaṭreler mi ẓāhir olan dīde-i giryāndan
Yā kenār-ı baḥre çıḳmış lü'lü-yi yektā mıdur

5 Geşt ider āfāḳı dünyāya tenezzül eylemez
Ṭabʿuñ ey Yārī hümā-yı lā-mekān-peymā mıdur

164*

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __[1488]

1 Rindān-ı femüñ gevher-i deryā-yı ʿAden'dür
Zülf-i siyehüñ nāfe-i āhū-yı Ḫoten'dür

2 Derd-i ġam-ı pinhānum-ile şöhret-i ḥüsnüñ
Dillerde bu āvāz-ı süḫan sırr u ʿalendür

3 Devrān-ı cüdā itdi beni kūy-ı rehüñden
Āvāre iden cān u dili ḥubb-i vaṭandur

4 Ruḫsār-ı ʿaraḳ-rīzi ḫaṭından yüze çıḳmış
Būy-ı gül-i sīr-āb ṣafā-baḫş-ı çemendür

5 Esdükçe nesīm-i ḥikem-endūz-ı maḥabbet
Gūyā nefes-i feyż-res-i Veys-i Ḳaran'dur

6 Ḳurṣ-ı meh-ile gerdiş-i gerdūn-ile Zühre
Raḳs-āver-i ḫunyā-gerī-i dāyire-zendür

7 Yārī denes-i dāmen-i maʿnāya bulaşmaz
İnṣāf budur şāʿir-i pākīze-süḫandur

165**

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __[1489]

1 Atılmış kīş-i müjgāndan ḫadeng-i cān-sitānuñdur
Çekilmiş dest-i ḳudretden kemān-ı ebruvānuñdur

2 Gelince tīr-i müjgān-ı sitem sīneñ siper eyle
Aña teslīm eyle kendüñ ol devlet nişānuñdur

3 Zebān-ı muʿcize-gū nuṭḳ-baḫşā-yı dehān olsa
Mükerrem tende rūḥuñdur muʿazzez dilde cānuñdur

---

* **164**: 98[a]

1488 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

** **165**: 98[a].

1489 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

4 Yine gel maḥrem ol cān u dile ayrılma anlardan
Senüñ ey ʿaşḳ o vīrāne yine eski mekānuñdur

5 O māh-ı ʿālem-ārā bir gice gelse saña Yārī
Senüñ ol necm-i iḳbālüñle baḫt-ı cāvidānuñdur

166*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

1 Ol deñlü mihr-i ʿaşḳuñ anı itdi tāb-dār
Mirʾāt-ı dilde ẕerre ḳadar ḳalmadı ġubār

2 Meclisde cām-ı laʿlüñi ṣunduḳça sākiyā
Bir demde canlanur nice maḫmūr-ı dil-figār

3 Mümkin mi āfitāb-ı cemālüñe bir naẓar
Āyīne saña ḳarşu nice gösterür ʿiẕār

4 Ḳaddüñ ḫayāli dīdeden ayrılmasa n'ola
Ekser ṣu-y-ile ḥāṣıl olur serv-i cūy-bār

5 Biñ kerre baḳsa rūyuña doymaz gürisnegān
Başdan ayaġa dīde olursa şebīke-vār[1490]

6 Ol nev-cüvāna idicek ʿuşşāḳ ʿarż-ı ḥāl
Yārī-i faḳīri eyledi anlardan iḫtiyār

167**

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Saña nice dilenür rāz-ı sīne-i mestūr
Ġubār-ı ġamla ben āşüfte sense mest-i ġurūr

2 O āfitāb-ı cihānın meh-i şebistānı
Żiyā-yı şevḳ-ı cemālüñden olmada pür-nūr

3 Ziyād olur dil ü cānda ḥarāret-i ʿaşḳuñ
Felek ne dem ki cemālüñden eylese beni dūr

4 Egerçi Ḳays seni buldı deşt ü şaḥrāda
Velī benüm ṭalebüm oldı saʿy-ı nā-meşkūr

5 Budur baña ezelī ser-nüvişte-i taḳdīr
Ya firḳatüñle melāmet ya vuṣlatuñla sürūr

---

* **166**: 98[b].

1490 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

** **167**: 98[b]-99[a].

6 Tamām-ı nükte-i ʿaşḳuñ ciḥāna fāş itdi
Nühüfte ḳalmadı hīç rāz-ı sīne-i Manṣūr

7 Ne var Yārī ḳapuñda olursa maḳbūluñ
Meṯel degül mi Süleymān-ile ḥikāyet-i mūr

8 Zebān-zed-i büleġādur kelām-ı mevzūnum
ʿAceb mi olsa ʿAzīz-i Mıṣr gibi meşhūr

168*

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __[1491]

1 Hezār cān seni dil ile cüst ü cū eyler
Hezār dil seni cān-ile güft ü gū eyler

2 Cigerde ḫūn-ı dili gözde ḳanlu yaşı ile
Serini ʿāşıḳ olan bezmüñe sebū eyler

3 Şikāf iderdi yine nevk-i sūzen-i taḳdīr
Ḳażāʾ cerāḥat-i Sohrāb'ı kim rüfū eyler

4 Ḳalur ḫaber alamaz şāhid-i ḫayālüñden
Ḫaber-pejūh anı ṣad sāl cüst ü cū eyler[1492]

5 Biḥār-ı ʿaşḳuñla seyyāḥ olan fütādelerüñ
Bürehne-cismini bir beste-i kedū eyler

6 Bir āsitāneye mensūbdur göñül Yārī
Felek ḳaddin ḫam idüp anda ser-fürū eyler

169**

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __[1493]

1 Güzeldür dil-rübādur nāzenīn-i nāz-perverdür
Cemāl-i ḥüsn-i ʿālem-tābı Yūsuf'dan ʿaceb-terdür

2 Dür-i rindānı ol elmās-ı ʿālem-tābdur gūyā
Leb-i yāḳūt-rengi ḥaḳ budur kim ṣāf-cevherdür

3 Nice ṭūṭī-süḫan şeker-dehen ḫūbān-vār ammā
Cihānda söylenen şimdi o ṭūṭī-i süḫan-verdür

---

* **168**: 98[b].

1491 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

1492 Beyit metnin kenarında yazılmıştır.

** **169**: 98[b].

1493 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

4 Nigāh-ı dil-firībi mest-i cām-ı nāz u istiġnāʾ
O çeşm-i fitne-cūyı ḫufte-i bālīn [ü] pisterdür

5 Melāyik āsumāndan ḳaddine dirlerdi *ṭūbā lek* [1494]
Nihāl-i ser-bülendi ḥaḳ bu kim ṭūbāya hem-serdür

6 Gözinde eşk pey-der-pey dem-ā-dem ṭurmaz ey Yārī
O deryādur telāṭum itdügi emvācı cevherdür

170*

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __

1 Biñ maʿnā bī-nādāna göñül muḫtaṣar eyler
Bir lafẓını ehl olana şerḥ-i dürer eyler

2 Destümde felek görse ḳadeḥ üzre cibāli
Encüm gibi ārāyiş-i devr-i ḳamer eyler

3 Biñ yıl ḳadar olsa şeb-i vuṣlat yine devrān
Bir sāʿat olınca anı vaḳt-i seḥer eyler

4 Ḫūrşīd ḳadar rifʿate de mālik olursa
Cismin yine erbāb-ı fetā ḫāk-i der eyler

5 ʿĀlemde budur şimdi nev-āyīn-i ḫarābāt
Bir şāh-ı cihān rind-i gedā pīre yer eyler

6 Zaḫm-ı ġam-ı devrān-ile bir ḥālete varduḳ
Bir cām-ı mey alsaḳ ele ḫūn-ı ciger eyler

7 Ḳalduḳsa ne ġam vādī-i nā-kāmīde Yārī
Bir gün bize de luṭfını Ḥaḳ rāhber eyler

8 Her cām-ı leb-ā-leb ki ṣunar sāḳī-i devrān
Yek cürʿasını zehr-i dimāġ-ı keder eyler

171**

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

1 Her denī kām-āverān nā-kām-ı dānā böyledür
Şimdi reʾy-i gerdiş-i çarḫ-ı muʿallā böyledür

2 Bādeyi cām-ı leb-i cānāneden nūş it müdām
Ḥikmet-i Loḳmān u iʿcāz-ı Mesīḥā böyledür

1494 Ne mutlu sana!

* **170**: 99ᵃ.

** **171**: 99ᵃ

3 Ḫūn-ı dilden yıḳasañ pīrāhenüñ ṣad-pār'ider
Ḳaṣd-ı ẓulmet-gāh-ı māh-ı ʿālem-ārā böyledür

4 Dīdeñe baḳduḳça āteş-gāh-ı İbrāhīm olur
Lālezār-ı gülsitān-ı bāġ-ı dünyā böyledür

5 ʿĀr iderken şāh-bāzı almaġa minḳārına
Şimdi bir būme tenezzül eyler ʿanḳā böyledür

6 Bir pūla almazlar ey Yārī dür-i güftāruñı
Kār-gāh-ı çār-sū-yı ṣaḥn-ı dünyā böyledür

172*

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Bahār geldi zamāna feraḥ-fezā görinür
Niḳāb-ı gül açılur dehre rū-güşā görinür

2 Bu demde feyż-i nesīm-i bahār-ile şeb [ü] rūz
Elinde lālelerüñ cām-ı dil-güşā görinür

3 Yaḳar çemende benefşe şemāme-i ʿanber
Derūn-ı ġoncede ḫod nükhet-i ṣabā görinür

4 Ne deñlü ʿuḳde-i ġam var-ise bu dem çözilüp
Güşāyiş-i girih-i berg-i ġoncehā görinür

5 Meger ki şekvesi laʿl-i nigārdan zīrā
Ki ceyb-i ġoncede ṭūmār-ı müddeʿā görinür

6 Miṯāl-i ʿārıż-ı dilber ṭaraf ṭaraf güller
Derūn-ı āyīne-i cūda cā-be-cā görinür

7 Bu demde ʿişret-i bezm-i bahār-ile gözüme
Ne deñlü var-ise bī-gāne āşinā görinür

8 Ḥased o rind-i tehī-deste şimdi ey Yārī
Elinde gül gibi cām-ı cihān-nümā görinür

173**

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

1 Bināgūşuñda mengūşuñ gören necm-i seḥer dirler
Ruḫuñ zülfüñ içinde şebde ṭoġmış bir ḳamer dirler

---

* **172**: 99ᵃ-99ᵇ.

** **173**: 99ᵇ.

2 Lebüñe ġonce dirlermiş zamān-ı devr-i Ḥātem[1495]'de
O bir çāk-i girībānı açılmaduḳ ḫaber dirler

3 Saña server-hevā dirler ḫırām-ı nāziş itdükçe
Senüñ arduñca ey serv-i revānum gör neler dirler

4 Leb-i laʿlüñ ki reng-i ābda bir ṣāf-cevherdür
Bedaḫşān'dan diyār-ı Rūm'a gelmiş bir güher dirler

5 N'ola tenhā seḥer ter-dāmen-i şürbü'l-yahūd olsañ
Seni aġyār ile maḫfīce[1496] gāhī bād'ider dirler

6 Muṭavvel eyleme şerḥ-i maʿānīde sözüñ Yārī
Eger telḫīṣ iderseñ ehl-i maʿnā muḫtasar dirler

174*

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

1 Şarāb-ı ʿaşḳdan nūş idenüñ ḳalbinde ġam n'eyler
Ḥayāt ābın içen dil-ḫasteye derd ü elem n'eyler

2 Yeter genc-i belāda dūd-ı āhı ile feryādı
Şeh-i mülk-i maḥabbet şuḳḳa-i ṭabl ü ʿalem n'eyler

3 Ne ehl-i cāhdan ister ne mīr ü şāhdan ister
Gedā-yı ṣāf-ı dilde ḫ̆āhiş-i lā vü neʿam n'eyler

4 Ne sīne temiz ammā bir ḥaṣīr[1497] ol rind-i ḫoş-ḥālüñ
Dilinde ārzū-yı mesned-i eyvān-ı Cem n'eyler

5 Bilürler hep dil-i Yārī sipeh-sālār-ı maʿnādur
Ne ḥācet dest-i ḥıfẓında ʿilim n'eyler ḳalem n'eyler

175**

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

1 Çeşm ü ġamzeñ bir nigāh etse göñül mesrūr olur
Bir iki rind ile ṣaḥn-ı mey-gede maʿmūr olur

2 Gāh şerm-efrūz-ı ḥumret[1498] geh ʿaraḳ-rīz-i ḥayāʾ
Rengden renge girer geh laʿl geh billūr olur [1499]

1495 Ḥātem: Ḫātem
1496 maḫfī: maḥfī
* **174**: 99ᵇ-100ᵃ.
1497 ḥaṣīr: ḫaṣīr
** **175**: 100ᵃ.
1498 ḥumret: ḫumret
1499 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

3 Tāb-ı ʿaksi düşse mihr-i cām-ı ṣahbānuñ yine
Ḫāne-i ḥamyāze-ābādān-ı dil pür-nūr olur

4 Gelse ol zülf-i girih-gīrüñ ḥayāli göñlüme
Bend-i zencīr-i cünūnum derhem ü pür-şūr olur

5 Gerçi kim kürsīde nūş-ı bādeyi eyler ḥarām
Zāhid-i dil-teşne ammā n'eylesün mecbūr olur

6 ʿAşḳ-ı Yārī bāde-i feyż-i ilāhīdür k'anuñ
Kim içerse cürʿasından tā ebed maḫmūr olur

176*

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Ne ḥüsn-i ṭalʿat-ı Leylā ne ʿaşḳ-ı Mecnūndur
Göñül hemān saña meyyāl saña meftūndur

2 İder ġubār-ı rehüñ kuḥl-i dīde-i ʿuşşāḳ
O ḫāṣṣıyet[1500] ki nesīm-i ṣabāda meknūndur

3 Anuñ içün açamaz lāle dāġ-ı pinhānın
Şemīm-i nāfe-i zülfüñle baġrı pür-ḫūndur

4 Birisi ḥüsnüñe meftūn biri esīr-i cünūn
Seni seven kimi Leylā kimisi Mecnūn'dur

5 Dilümde āteş-i ʿaşḳuñ olur ʿulüv-perdāz
O şemʿdür ki şuʿāʿı hemīşe efzūndur

6 Budur netīce-i taḳvīm-i köhne sāl-i cihān
Felek leʾīm zamāne denī ʿadū dūndur

7 ʿAceb mi cevher-i cān gibi ṣaḳlasam Yārī
Zemīn-i sīnede ṣad genc-i rāz medfūndur

177**

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

1 Geh ümmīd-i vefādur geh recā-yı ẕevḳ-ı vuṣlatdur
Benüm her bir nigāhum yāra iẓhār-ı maḥabbetdür

2 Ḳalur çeşm-i taḥayyür baḳmadan ruḫsārına ammā
Nigāh ol bī-zebān-ı nāza kār etmez ne ḥikmetdür

---

* **176**: 100[a].

1500 ḫāṣṣıyet: ḥāṣṣıye

** **177**: 100[a]-100[b].

3 Ne ḥācet tercemān-ı nuṭḳa hep añlar dil-i zārı
Nihānī bir nigeh rāz-āşinā-yı bezm-i vuṣlatdur[1501]

4 Ḳaşında ġamze-i mestānesi āsūde-bālişdür
Nigeh çeşminde ḫod bir nāzenīn-i ḫ‿āb-ı rāḥatdur

5 Nice söyleşmek olur bu iki nādān-ile yā Rab
Felek baḫtumla gūyā yā uḫuvvet yā übüvvetdür

6 N'ola eşʿārı baḫta çāşnī-dār olsa Yārī'nüñ
Anuñçün sözleri yek-dest ü hem-vār [u] ʿuẕūbetdür [1502]

178*

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __ [1503]

1 Ḳaçan o zülf-i perīşān ferāhem olmışdur
Hezār beste-dilān anda derhem olmışdur

2 Nedīm-i bezm-ṭırāzān-ı ʿālem-i vaşluñ
Sürūr u ʿişret-ile her biri Cem olmışdur

3 Şühūd itd'aña ḥüsn-i tecellī-i maḥbūb[1504]
Kelīm-i ʿālem-i envāra[1505] maḥrem olmışdur

4 Sözini bir resen-i ilzām itdi Manṣūr'uñ
Ki baḥs-i daʿvā ẓāhirde mülzem olmışdur

5 İşitdi derd-i ser ü faṣd-ı ḫūn-ı Leylā'dur
O derd ile dil-i Mecnūn sersem olmışdur

6 Dökülse göz yaşı sīnemde dāġlar ṣulanur
O lālezārı göreñ nice pür-nem olmışdur

7 İder vücūdını āzād ḳayd-ı ʿilletden
O kim mecālis-i aḥrāra hem-dem olmışdur

8 Bu kār-gāh-ı denāʾetde nā-kesüñ kārı
Per-i şeş-i kārī nā-puḫte şalġam olmışdur

9 Gelür mi ḫāṭıra ʿahd-i şebāb ey Yārī
Ne ẓevḳler ne ṣafālar ne ʿālem olmışdur

1501 ülfetdür
1502 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
* **178**: 100ᵃ.
1503 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.
1504 maʿşūḳ
1505 Ṭūr-ı maḥabbetde

179*

__ · __ __ / __ · __ __ / __ · __ __ / __ · __

1 Ġamze bir bī-gānedür kim[1506] āşinā bilmez nedür
Çeşmi bir ḫod-bīndür kim merḥabā bilmez nedür

2 N'ola ḳılmazsa lebi luṭf-ı tekellüm ʿāşıḳa
Nā-şüküfte(dür) ġoncedür būy-ı vefāʾ bilmez nedür

3 Her ḳılında biñ dil-i nālānı ger gūş etmese
Zülfi bir āşüfte-serdür kim hevā bilmez nedür

4 Kendü kendiyle nihāl-i gülde ider āh ḥazīn
ʿAndelīb-i gülşen-i ḥayret nevā bilmez nedür

5 Ġarḳ ider felek vücūdın ḳaʿr-ı ʿummān-ı ġama
Ġavṭa-kār-ı baḥr-i ḥayret dest ü pā bilmez nedür

6 Düşdi ḳaldı Yārī-i üftāde bīmār [u] ḥazīn
Dergehüñden ġayrı yā Rab mültecā bilmez nedür

180**

· __ __ __ / · __ __ __ / · __ __ __ / · __ __ __

1 Alınca dilleri ol çeşm-i sāḥir biñ füsūn eyler
ʿİtāb-ı ġamze ammā ʿāşıḳuñ baġrını ḫūn eyler

2 Nigāh-ı çeşm-i ser-mesti o deñlü nāz-perver kim
Dönüp bir kerre baḳmaz ʿāşıḳ-ı zārı zebūn eyler

3 Girüp zencīr-i zülfine hevā-dār olmaḳ istermiş
Hele ḫavfum budur kim şāne bir gün biñ cünūn eyler

4 Neden çoḳ böyle ruḫṣat ġamze-i ḫūn-rīzüñe cānā
Bunı añmaz mısın kim ḳatl-i merdüm āzmūn eyler

5 Girībān-çāk-i cām elde göre ol ġonceyi Yārī
Ḥarīm-i gülşeni ḫūn-āb-ı eşki lāle-gūn eyler

181***

· · __ __ / · __ · __ / · · __

1 Ḳaçan ol ḫāl-i dil-sitān görinür
Kevkeb-i baḫt-ı ʿāşıḳān görinür

---

* **179**: 100[b].
1506 nā-mihribāndur
** **180**: 100[b].
*** **181**: 100[b].

2 Muṣḥaf-ı ḥüsnüñ üzre ḫaṭṭuñda
Yazılu *sūre-i Duḫān*[1507] görinür

3 Her ser-i zülf-i pīç ü tābuñda
Fitne-i āḫirü'z-zamān görinür

4 Her kelām-ı ḥayāt-baḫşuñda
Nefes-i ʿĪsā-i zamān görinür

5 Dür-i eşki gözinde Yārī'nüñ
Ḳaṭre-i baḥr-i bī-kerān görinür

182*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ [1508]

1 Ben o mirʾāt-ı heyūlāyam ki dünyā gösterür
Ṣūret-i eşbāḥda biñ dürlü maʿnā gösterür

2 Keşf ider nūr-ı cemālinden niḳābın ḥüsn-i dūst
ʿĀlem-i envārdan nūr-ı tecellā gösterür

3 Çāk-i māhı itmege ḫayṭü'ş-şuāʿ-ile rüfū
Sūzen-i tecrīdini dest-i Mesīḥā gösterür

4 Seyr idüñ āyīne-i ʿālem-nümāyı cāmdan
Ṣāf bir āyīnedür nūr-ı mücellā gösterür

5 Yārīyem taṣvīr-i terkīb-i[1509] zamānı istese
Naḳş-ı ḫāmem gāh süflī gāh aʿlā gösterür

183**

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __ [1510]

1 Fikret-i vuṣlat-ı dilber ne ʿaceb ʿālem olur
Gāh ümmīd ü gehī yeʾsle dil ḫurrem olur

2 Bezl ider varını ol rind-i tehī-dest ammā
Cām-ı laʿlīn elinde olıcaḳ ḫātem olur

1507 Duhân; "duman, tütün" demektir. Duhân sûresi Kur'ân-ı Kerîm'de 44. sûre olup 59 âyetten oluşmaktadır.

* **182**: 100b.

1508 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

1509 eczā-yı

** **183**: 100b.

1510 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

3 Bir mey-i hūş-rübā ṣundı bize sāḳī-i dehr
Ḳaṭresin Rüstem-i Zāl içse eger sersem olur

4 Alma āhum ṣaḳın āteş-gede ider dünyāyı
Beni aġlatma gözüm nūrı gözüm pür-nem olur

5 Ketm ider söz açamaz perde-i esrāruñdan
Gerçi kim dil-i ḥarem vuṣlatuña maḥrem olur

6 Ḫāme destümde midād-āgen olınca Yārī
Bir siyeh-pūş siyeh-çerde siyeh-perçem olur

184*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

1 Ruḥsār-ı tāb-dārını gül-gūne-sā ider
Gül-ġonce-i nigāhumı efşürde[1511]-pā ider

2 Her ḫande kim o cevher-i ferd-i dehān ider
Mevhūm noḳṭayı saña bir bir edāʾ ider

3 ʿUşşāḳ-ı rāstdan n'ola olsa uṣūl-ı bend
Şehnāz-ı ġamze naġmeyi şimdi nevā ider

4 Başında Ḳays gibi olur āşiyān-ı murġ
Sevdā-yı ʿaşḳ ādemi ehl-i hevā ider

5 Yārī benān-ı kilk-i bedāyiʿ-nigārı gör
Bikr-i ḫayāli ġāze-ṭırāz-ı cilāʾ ider

185**

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

1 Her ḫande kim o cevher-i ferd-i dehān ider
Esrār-ı ġaybı remz-ile bir bir beyān ider

2 Sevdā-yı ʿaşḳ ādemi bir ḥāle irgürür
Farḳ-ı serini Ḳays gibi āşiyān ider

3 Geh şemʿ gibi sūz-ı dili şuʿle-tāb olur
Geh şuʿle gibi şevḳ-ile ser-geşte cān ider

4 Geh bir maḥalde Ḫıżr-ı[1512] hidāyet delīl olur
Geh bir nefesde ṭayy-i zemīn ü zamān ider

---

* **184**: 101ᵃ.

1511 lāġzīde

** **185**: 101ᵃ.

1512 Ḫıżr: Ḥıżr

5 ʿĀşıḳ odur ki kendüyi Edhem-şiyem idüp
Terk-i hevā-yı māl u dil-i ḫānumān ider

6 ʿĀşıḳ odur ki sūzen-i taʿlīḳden geçüp
Bī-tāc u ḫırḳa çarḫ-ı berīni mekān ider

7 Pāy-ı cünūn-ı ʿāşıḳa ursañ şikāl-i pend
Elbetde ʿuḳde-bendi keşān-ber-keşān ider

8 Baña hevā-yı ʿaşḳ-ile dāġ üsti bāġ olur
Gül gibi Yārī dāġlarum ḫūn-çegān ider

186*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

1 Her ḳaṭre baḥr içinde ḫurūşān olup gider
Her baḥr ḳaṭrede yine ʿummān olup gider

2 Her ẕerre feyż-i mihr-i cihān-tāba muntaẓır
Her biri ʿaks-i encüm-i raḫşān olup gider

3 Bir ẕerrenüñ derūnını etseñ şikāf ger
Ṣad āfitāb içinde dıraḫşān olup gider

4 Bir müşt-i ḫāke ger naẓar etseñ ḥaḳīḳaten
Cümle ʿavālim anda nümāyān olup gider

5 Ne fikr-i māl u cāh ne ümmīd-i taḫt u tāc
Dervīş başḳa başına sulṭān olup gider

6 Faṣl-ı baḥār geldi deyü müjde etmege
Peyk-i nesīm bāġa şitābān olup gider

7 Seyr eyle gerdiş-i feleküñ şimdi Yārīyā
Devr-i ḥavādiṯ[1513] ʿaksine gerdān olup gider

187**

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __[1514]

1 Sāḳī elüñde sāġar-ı ṣahbā mıdur nedür
Pervāzı lāle mi gül-i ḥamrāʾ mıdur nedür

2 Laʿl-i lebüñ mi ḥabbe-i mercān mıdur yaḫūd
Yā nev-şüküfte ġonce-i raʿnā mıdur nedür

---

* **186**: 101ᵃ.

1513 Gerdūn-ı dūn

** **187**: 101ᵃ.

1514 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

3 Elmās gibi şaʿ şaʿ a-perdāz olur gehī
Dendān mı yoḫsa lüʾlü-yi yektā mıdur nedür

4 Zülfüñ mi ceste ceste bulanmış ʿ iẕāruña
Yā deste deste sünbül-i būyā mıdur nedür

5 Baḳ çār-ṭāḳ-ı ʿ işvede ol şāh-ı ʿ āleme
Dördünci ḳat felekde Mesīḥā mıdur nedür

6 Reftāra gelse nūr-ı tecellī ʿ ıyān olur
Ḳaddüñ nihāl-i Ṭūr mı ṭūbā mıdur nedür

7 Hem-ders iken de bilmedi üstādı birbirin[1515]
Şākird-i ʿ aşḳ Ḳays mı Leylā mıdur nedür

8 Güftāra gelse Yārī ṣaçar ney-şeker dili
Destüñde ḫāme ṭūṭī-i gūyā mıdur nedür

188*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

1 Ṣad-çāk etme sīnemi gizli ḫazīnedür
Ṣad-pāre ḳılma cām-ı dili āb-gīnedür

2 Bir Bū ʿ Aliyy-i dehr gerek fetḥ ide anı
Dil bir ṭılısm-bendi muʿ aḳḳad defīnedür

3 Ṭūfān-ı cehl sīnede ṭuġyān idemez
Nūḥ-ı neciydür ʿ aḳl-ı derūnum sefīnedür

4 Destārı ḫayme mūy-ı serinde ṭınābıdur
Lāzım olan başına[1516] hemān bir gezīnedür

5 Evvelde başlu başına sulṭān-ı dehr iken
Yārī ḳapuñda şimdi ġulām-ı kemīnedür

189**

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __[1517]

1 Ḥuṣūl-ı kām-ı viṣāl ehl-i ḥāle vāṣıldur
Rüsūm-ı kār-ı ṭılısm-ı murād ḥāsıldur

1515 anları
* **188**: 101[a].
1516 raḳībe
** **189**: 101[b]
1517 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

2 Devām-ı ḥāl ü ṣalāḥ ola aña rāh-ı sedād
Ol ehl-i ḥālüñe ʿilm ü ʿamelle ʿāmildür

3 Suṭūʿ-ı ʿāmme-i ʿālem ṭulūʿ-ı ādemdür
Murād-ı ādem o demdür ki gevher-i gildür

4 O ehl-i ʿadl ü ḥüküm mālik-i ṣudūr ola hem
Dem-i muḥākemede ol veliyy-i ʿādildür

5 ʿUlūm-ı sırr-ı dü-ʿālem aña olur ilhām
Ṣalāḥ-ı ḥālde her kim[1518] veliyy-i kāmildür

6 Hilāl-i ʿaks ola lāle olur muʿammāda
Hilāle lāmiḥa da lāle de muʿādildür

7 O dil ki vāṣıl-ı saʿdü'-suʿūd-ı ṭāliʿ ola
Vuṣūl-ı kām aña Yārī heme muvāṣıldur

190*

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __[1519]

1 Şerbet-i laʿlüñi ṣun kim dem-i iḥyāsı budur
ʿĀşıḳuñ derd-i derūnına müdāvāsı budur

2 Fikr-i zülfüñ[1520] anı geh ʿāḳıl ider geh mecnūn
ʿĀşıḳuñ dildeki endīşe-i sevdāsı budur

3 Merhem-i sīnedür ümmīdi dil-i mecrūḥuñ
Senden ey şūḫ-ı cihān aṣl-ı temennāsı budur

4 Cām-ı mey içme güzel sevme deyü her şeb [ü] rūz
Vāʿiẓüñ zümre-i rindān-ile ġavgāsı budur

5 Gerden ü ḳaddüñi āġūşa çeke Yārī'nüñ
Müntehā-yı emeli maṭlab-ı aʿlāsı budur

191**

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

1 Ḳaçan mir'āte baḳsa rūy-ı ḫūy-rīzi ḥicāb eyler
Meh-i tābāna beñzer āb içinde ıżṭırāb eyler

1518 ol kim
* **190**: 101[b]
1519 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.
1520 zülfi
** **191**: 102[a].

2 Ele alsa eger cevher-fürūş-ı mey-gede cāmı
Ḥabābın dürr-i yektā bādesin laʿl-i müẕāb eyler

3 Çıḳarsa şāh-ı gül sermest olup tīġ-ı perendārın
Görince jāle berg-i sūsen içre ıżṭırāb eyler

4 O meh sāḳīlüḳ etse dāyimā pür-nūr olur meclis
Elinde sāġar-ı ṣahbāyı gūyā āfitāb eyler

5 Açılsa ġonce-i dil reng-pīrā-yı güşād olsa
Ol aḫkerdür ki ḫākisterde cismin şuʿle-tāb eyler

6 Ruḫuñ ḫūy-rīz-i ʿişve leblerüñ leb-rīz-i nāz olsa
Birini reng-i ġonce birini būy-ı gül-āb eyler

7 Degüldür ḫūy-ı ḫaclet[1521] rūy u[1522] pīşānında ey Yārī
Meger gül gibi berg-i ruḫların ḫīsīde āb eyler

192[*]

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

1 Dilīrüm şeh-süvārum nāzenīnüm şeh-levendümdür
İki ʿālemde maḳṣūdum ḥabībüm dil-pesendümdür

2 Emīr-i ṣaffdur ġālib dilīr-i maşrıḳ u maġrib
Ṣaf-ārā-yı muḥārib Murtażā-yı şīr-bendümdür

3 Ḥakīm-i ḥikmet-āverdüm cebīre-bend her derdüm
Ṭabīb-i nāz-perverdüm ʿazīzüm ercümendümdür[1523]

4 Ṣaf-ārā-gīr-i dārumdur yegāne nān-dārumdur
Dilīr-i şehsüvārumdur ḳavī-bāzū levendümdür

5 Taʿallümde Mesīḥā'dur tekellümde ya Mūsā'dur
Tebessümde Züleyḫā'dur meh-i Yūsuf pesendümdür

6 Dehānı sırr-ı nā-güftedür dendānı nā-süfte[1524]
ʿAceb ülfete āşüfte ʿaceb āşūb-mendümdür

7 Ser-efrāzı ṭarab sāzı ḫoş āvāzı füsūn-bāzī
Ḳıyāmet ḳadd-i mümtāzı o serv-i ser-bülendümdür

1521 ḫaclet: ḥaclet
1522 reng-i
[*] **192**: 102[a].
1523 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
1524 Bu mısraın vezni aksamaktadır.

8 Ne gūy-ı nāf-ı ʿanberdür ne būy-ı müşg-i eẕferdür[1525]
Ne ol zülf-i muʿaṭṭardur benüm müşgīn-kemendümdür

9 Dil-ārāmı mey-āşāmı gül-endāmı nīkū-nāmı
Şeker-ḫandi vü leb-ḳandi cüvān-ı nūş-ḫandümdür

10 Meh-i şeb lemʿa-sūzı āfitāb-ı ṣubḥ-ı nev-rūzı
Çerāġ-ı ʿālem-efrūzı dil-i āteş-menendümdür

11 Sirişk-i lücce-engīzüm hem eşk-i ḳaṭre-āmīzüm
Dü-çeşm-i seyl-rīzüm nāvedān-ı āb-gendümdür[1526]

12 Gözüm giryān dil sūzān işüm efġān göñül nālān
Bu cūşişler bu sevdālar[1527] benüm saña gezendümdür [1528]

13 Sebaḳ-āmūz-ı üstādı süḫan-endūz-ı inşādı
Ḥikem-endūz-ı irşādı derūn-ı behre-mendümdür[1529]

14 Lebīb-i ʿālim ü aʿlam edīb-i kāmil ü ekrem
Veliyy-i niʿmet-i ʿālem benüm şimdi efendümdür

15 O çarḫ-ı ḥüsnüñ envārı meh-i ḫūrşīd-i dīdārı
Dise bir gün benüm Yārī faḳīrüm derd-mendümdür

193*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

1 Sūz-ı niyāz lāzıme-ārā-yı nāzdur
Teʾsīr-i[1530] nāza rābıṭa sūz u niyāzdur

2 Çoḳ gerçi serv-ḳad ki ḫırāmān olur yürür
Ammā o naḫl-i tāze ʿaceb ser-firāzdur

3 Geh şuʿle gibi şevḳ-ı derūn-ile bī-ḳarār
Geh şemʿ gibi encümen-efrūz-ı nāzdur

4 Māhir biri fesānede biri füsūnda
Çeşmüñle ġamze tā o ḳadar siḥr-bāzdur

1525 eẕfer: ezfer
1526 9-11. beyitler der-kenarda yazılmıştır.
1527 Bu cūşānī bu ṭūfān
1528 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
1529 Benüm ferzend-i ṭabʿ-ı ercümend ü behre-mendümdür
* **193**: 102ᵃ-102ᵇ.
1530 Taʿlīḳ

5 Ḳaṭʿ-ı menāzil itdigi āvāre dillerüñ
Semt-i[1531] ḥaḳīḳat ile ṭarīḳ-i mecāzdur

6 Olmaz cihānda ḳāfile-bendān-ı ārzū
Erbāb-ı vaḥdete dili beyt-i Ḥicāzdur

7 Temyīz olınsa rütbesi ʿuşşāḳ içinde ger
Yārī faḳīre ḳadr-ile bir imtiyāzdur

194*

. . — — / . — . — / . . —[1532]

1 ʿĀdil-i aʿdel-i memālikdür
ʿĀlim-i aʿlem-i medārikdür

2 Ḥākim-i āmir-i umūr-ı ümem
Dāver-i mālik-i memālikdür

3 Kāmil ü ekmel-i sülūk-i sedād
Meslek-i rāh-ı ʿilme sālikdür

4 Lāmiʿ ü ṭāliʿ-i meṭāliʿ-i ʿilm
Server-i reh-rev-i mesālikdür

5 Hem hümām himem-i medār-ı kerem
Hem ʿulūm-ı kelāma mālikdür

6 Mürde-dil vāṣıl-ı viṣāl olsa
Dil-i aʿdāʾ elümle hālikdür

7 Yārī ehl-i sülūke hem-rāh ol
Reh hirās-āver-i mehālikdür[1533]

195**

. — — — / . — — — / . — — — / . — — —

1 Hezārān ḳaṭre ḳanum gerd-i dāmānuñda ḳalmışdur
O tīġ-ı ġamze n'etdiyse baña yanuñda ḳalmışdur

2 Degüldür zīr-i destāruñda ḳonmış bir gül-i ḫandān
Benüm dāġ-ı nihānum ʿaksi pīşānuñda ḳalmışdur

1531 Deşt

* **194**: 102[a].

1532 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

1533 Beytin kenarında şöyle bir kayıt yer almaktadır: *Ekmelü'l-dehr esʿadü'l-aḥrār.* Mânâsı: Zamanın en mükemmel olanı hür olanların en mesududur."

** **195**: 102[b].

3 Degüldür şīşe-i pür-āba ḳonmış perçemi sünbül
Ḫayāl-i zülfidür kim çeşm-i giryānuñda ḳalmışdur

4 Degüldür lerziş-i nūr-ı nigāhum tāb-ı ḥayretden
O sīmīn-sīne ol çāk-i girībānuñda ḳalmışdur

5 Çerāġ-efrūz olur māh-ı şeb-ārā gibi meclisde
Gözüm ol gerden-i kāfūr lemeʿānuñda ḳalmışdur

6 Gehī taʿrīż ü geh ḫandeyle Yārī'ye ḫiṭāb etmek
O çeşm ü ġamze-i fettān müjgānuñda ḳalmışdur

196*

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

1 Ne gülzāruñ gülisin ġāze-sā-yı ṭalʿatuñ kimdür
Ne bāġuñ bülbülisin dāġ-dār-ı ḥasretüñ kimdür

2 Ne şehsin kim şebān-rūzī simāṭ-ārā-yı devletsin
Ya sāḳī-i ḳadeḥ-peymā-yı ẕevḳ-ı ʿişretüñ kimdür

3 Ben idüm nice demler rāz-dān-ı sırr-ı pinhānuñ
ʿAceb şimdi nedīm-i ḫalvet-i ünsiyyetüñ kimdür

4 Beni pervāne-veş ḫākister-i sūz [u] güdāz itdüñ
ʿAceb şemʿ-i cihān-efrūz-ı şām-ı vuṣlatuñ kimdür

5 Kimi seyr-i niʿam itdüñ ʿaceb ey çarḫ-ı dūn-perver
Senüñ şermende-i iḥsān-ı cūd-ı himmetüñ kimdür

6 Kimin bālīni ḫışt ü pisterin ḫāk itmedüñ bilsem
Senüñ āsūde-ḥāl-i ḫ̆āb-gāh-ı rāḥatuñ kimdür[1534]

7 Müdām ehl-i dili Yārī gibi pā-māl eylersüñ
Senüñ ḥācet-revā-yı kām-bīn-i rifʿatüñ kimdür

197**

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __[1535]

1 Ol ebruvān ki cebhe-i ġarrāya çekdiler
Ser-levḥalardur āyet-i kübrāya çekdiler

2 Ey pādişāh-ı ḥüsn ḳaşuñ irtisāmını
Bir ḳıl ḳalemle ṣafḥa-i ṭuġrāya çekdiler

---

* **196**: 102[b].

1534 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

** **197**: 102[b].

1535 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

3 Ey çarḫ ṣāġar-ı meh-i nāḳıṣ ʿayāruñı
Mīzān-ı āsumānda ṣüreyyāya çekdiler

4 Bir gizli genc-idi o perīnüñ viṣāli ḥayf[1536]
Sīmyā-gerān hep anı aḫfāya çekdiler

5 Yek-vīje rīsmāndur iden himmetin bülend
Manṣūr'ı ṣanma[1537] rütbe-i aʿlāya çekdiler

6 Bend-i kemend-i ʿişmet iken Yūsuf-ı ṣadīḳ[1538]
Anı keşān keşān Züleyḫā'ya çekdiler

7 Ḳays'uñ ribāṭ-ı ʿaşḳda zencīr-i zülfini
Bend-i şikāl-i nāḳa-i Leylā'ya çekdiler

8 Kimse nişānın urmadı Yārī bu ʿarṣada
Biñ kez kemān-ı āhı bülāġāya çekdiler

198*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __[1539]

1 Ol ḫaṭ ki gird-i ʿārıż-ı cānāna çekdiler
Bir cedvel-i siyāhı gülistāna çekdiler

2 Ebrū degül cemālüñe naḳḳāş-ı kilk-i ṣunʿ
Ser-levḥadur ki sūre-i Ḳurʾāna çekdiler

3 Kuḥlü'l-cevāhir itdi cihān ḫāk-i pāyuñı
Bir sürmedür ki dīde-i giryāna çekdiler

4 Āzāde-dil idüm nice dem bīm-i ġamzeden
Şimdi şikāl-i zülf-i perīşāna çekdiler

5 Zāhidsen erbaʿīne çihil sāl girmedüñ
Rindān hezār çille-i merdāna çekdiler

6 Yārī esīr-i zülf [ü] zenaḫdānı oldı ḥayf[1540]
Dīvānedür ki beste-i zindāna çekdiler

1536 ḥayf: ḫayf
1537 gör ki
1538 beşīr
* **198**: 102[b].
1539 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.
1540 ḥayf: ḫayf

199*

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __

1 Ḫāmūşluġum maʿnā-i pinhān-ı hünerdür
Medhūşluġum ṣūret-i mestān-ı hünerdür

2 Olsa n'ola ḫalvet-geh-i ebkār-ı maʿānī
Ṭabʿum ki serā-perde-i dīvān-ı hünerdür

3 Ṣad mevkibe-i ʿaşḳuñ odur ʿarbede-gāhı
Pehnā-yı derūnum ser-i meydān-ı hünerdür

4 Açsam leb-i ḫāmūşumı gülzār-ı süḫanda
Her nüktelerüm ġonce-i ḫandān-ı hünerdür

5 Biñ nükte-i nā-güfte derūnumda ki vardur
Her birisi bir āfet-i devrān-ı hünerdür

6 Ṭabʿumdur o gülzār-ı maʿārif ki ser-ā-ser
Her kūşesi bir ṭurfe ḫıyābān-ı hünerdür

7 Ḳılmaḳda müdām ʿāleme itlāf-ı cevāhir
Yārī süḫanum lücce-i ʿummān-ı hünerdür

200**

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

1 ʿĀşıḳam ḥālümi ne yār u ne hem-rāh bilür
Derd-i ʿaşḳuñda neler çekdügüm Allāh bilür

2 Yolda gördükçe ṣorar ḥāl-i dil-i bīmārı
Yār ḥālüm hele el-minnetü lillāh bilür

3 Bilmeyüp ẕevḳ-ı ġamuñ vuṣlatuñ ümmīd etmiş
N'idelüm cürmini şāhum [anı] güm-rāh bilür

4 Gice dārū-yı firāḳuñ beni eyler bī-hūş
Gerçi ʿālem beni vaṣluñla şeb-āgāh bilür

5 Ne bilür ʿaşḳ-ı ḥaḳīḳī heves-ārā-yı mecāz
Ḥālet-i[1541] ʿaşḳı yine ʿārif-i āgāh bilür

6 Söyleşilmez dime ey çarḫ senüñle zīrā
Orayı nāle-i şeb āh-ı seḥer-gāh bilür

---

* **199**: 103ᵃ.
** **200**: 103ᵃ.
1541 ʿĀlem

7 Baḳma itdüklerine Yārī-i zāruñ yā Rab
Cümle itdüklerini hep dil-i güm-rāh bilür

201*

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

1 Dilleri çeşm-i siḥir-sāzına meftūn eyler
Göñül almaḳda hele gör nice efsūn eyler

2 Nice dil baġlasun ādem girih-i zülfine kim
Bir baḳışda nice biñ ʿāḳılı mecnūn eyler

3 Nigeh-ile nice ülfet idebilsün ʿāşıḳ
Ġamzesi ṭaʿn-ı sitemle cigeri ḫūn eyler

4 Geh kirişmeyle gül-i ʿişveleri ḫande ider
Geh ʿitāb-ile dil-i ʿāşıḳı maḥzūn eyler

5 Feyż-i nīsān-ı ilāhī nice gör Yārī'nüñ
Ṣadef-i ṭabʿını lüʾlüʾ ile meşḥūn eyler

202**

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __[1542]

1 Nihān it dilde sırr-ı ʿaşḳuñı mestūrlük göster
Ġamı sür ḫānedān-ı sīneden mesrūrlük göster

2 Ḳo yıḳsun ḫāṭıruñ düşmen sen aña olma āzürde
Dil-i vīrāneye bir kūşeden maʿmūrlük göster

3 Görince merd-i āgāhı yüri pīş-i rikābında
Ḫod-ārāya taʿaẓẓum eyleyüp maġrūrlük göster

4 Yegāne mālik-i dārü'l-emān ol geç bu daʿvādan
ʿUrūc it naḫl-i dār-ı himmete Manṣūrlük göster

5 Ḳo olsun bezmüñe sīmurġ-ı devlet rūz [u] şeb ḳāyim
Süleymān-ı zamān olmaḳ dilerseñ mūrlük göster

6 Elüñden sāġar-ı billūr-ı ʿişret düşmesün Yārī
Cihānuñ rind-i nāzük[1543]-ṭabʿısın faġfūrlük göster

---

* **201**: 103ᵃ-103ᵇ.

** **202**: 103ᵃ.

1542 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

1543 ḫāḳān

203*

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __[1544]

1 Ne erbāb-ı ḥikemden ne der-i dārü'ş-şifādan ṣor
Devā-yı derd-i ʿaşḳı yine derde mübtelādan ṣor

2 O ḫūnī-ġamzenüñ itdüklerin cān-ı dil-efgāra
Anı bir rāz-dān-ı şerḥa-āmūz-ı belādan ṣor

3 Ṣabā çeşm-i ġubār-ālūdını anuñla açmışdur
Ġubār-ı maḳdemüñ ḫāṣṣıyyetin var tūtiyādan ṣor

4 Anuñ her zīr-i bālinde nihāndur sāz-ı āgāhı
Ṣafīr-i naġme-i tevḥīdi murġān-ı hevādan ṣor

5 Güher-sencān-ı maʿnā dürr-i naẓmuñ gördi hep Yārī
İnanmazsañ var anı ʿAbdī-i nāzük-edādan ṣor

204**

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

1 Tāb-ı şarāb-ile ruḫı kim ḫūy-feşān olur
Gülzār-ı ḥüsn-i şebnem ile şādumān olur

2 Baḳ çīn-i zülfine ruḫ-ı rengīn-i yārda
Sünbülleri o bāġuñ ʿaceb rāyegān olur

3 Her bir tekellüminde ḫafī ṣad kelīm-i rāz
El-ḥaḳ o ġonce ḫaylice nāzük-zebān olur

4 Ol ṭıfl-ı nūrsuñ ki debistān-ı ḥüsnde
Ḫaṭṭ-ı ġubār-ile ruḫı bir gülsitān olur

5 Sünbül ḫaṭ-ile gül ruḫınuñ ibtidāsıdur
Lā-büd benefşe açıla gül şādumān olur

6 Ṣad sāl eger ki ḫākümi gendīde eyleseñ
Her ẕerresinde mihr-i cemālüñ ʿıyān olur[1545]

7 Gör ḳaṭre-i sirişkümi dökmiş ṣadeflerin
Deryā-yı dilde dürr-i güher bī-kerān olur

8 Gāhī nigāh-ı şefḳat ü gāhī ʿitāb-ı nāz
Cānā cefān luṭfuñ ile tevʾemān olur

---

* **203**: 103[a]

1544 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

** **204**: 103[b].

1545 5 ve 6. beyit der-kenarda yazılmıştır.

9 Yārī yazılsa nüsḥası dīvān-ı naẓmumuñ
Her bir ṣaḥīfesi felege dāsitān olur

205*

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __

1 El-minnetü lillah yine ʿīd-i ramażāndur
Rindān-ı cihān cām-ı neşāṭa nigerāndur

2 Zāhid elem-i keffe vü mīzāna ḳo düşsün
Bezm ehli hele muġtenem-i raṭl-ı girāndur

3 Bir ḥalḳada tesbīḥ-ile devr itmede zühhād
Rindāna gülüp oyna[ya]caḳ dem bu zamāndur

4 Dönsün ne ṭurur cām-ı ṭarab bezm-i cihānda
Devrān hele dāyire-i emn ü emāndur

5 Gülzār-ı cihān meclis-i ḫūbān-ile şimdi
Reşk-āver-i ḥavrā-yı ṭarab-gāh-ı cināndur

6 Sāḳī ne ṭururs̱ın ṣuna ol ḳan olacaġı
Çoḳ demler idi gözlerimüz ḫūn-çegāndur

7 Devrān-ı müsāʿid dem-i ʿīd ise ṣafā-baḫş
Bir böyle dem olur mı olursa bu zamāndur

8 Her ġonce mey-i ʿişret-ile çāk-i girībān
Her lāle birer dāġ-ile peymāne-keşāndur

9 Ḥaḳḳā ḥased ol rind-i sebük-rūḥa ki Yārī
Hem meclisi bir sāġar u bir tāze cüvāndur

206**

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __[1546]

1 Ṣanmañ ki çarḫ mihr-i dıraḫşānı gösterür
Āyīne-i müdevver-i[1547] devrānı gösterür

2 Zer-dūzī-i müfekkire kilk-i ḫayāl-ile
Naḳş-perend-i ṣūret-i bī-cānı gösterür

3 Üstād-ı kār-ḫāne-i taḳdīr ṣubḥ u şām
Vech-i maʿāş-ı kār-fürūşānı gösterür

---

* **205**: 103ᵇ.
** **206**: 103ᵇ.
1546 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.
1547 ṣaḥīfe

4 Her dem murāduñ üzre eser mi bu rūzigār
Ki fülk-i baḫta lücce-i ṭūfānı gösterür

5 Şimdi müneccimān-ı raṣad-sāz-ı rūzigār
Taḳvīm-i köhne[1548] gerdiş-i gerdānı gösterür

6 Dānāya bir içüm ṣuyı virmez sipihr-i dūn
Nādāna rāh-ı çeşme-i ḥayvānı gösterür

7 Seyr it ḥabābı şīşe-i cām-ı şarābdan
Meclisde naḳş-ı mühr-i Süleymān'ı gösterür

8 Ol şāh-ı nāz ʿişve ile eylese ḫırām
Üftādegāna kūşe-i dāmānı gösterür

9 Ṣad nāziş-ile bend-i miyānın çözer müdām
ʿUşşāḳa ḳarşu ḫancer-i bürrānı gösterür

10 Pīr-i muġān bādeyi rindāna medḥ ider
Cevher-fürūş laʿl-i Bedaḫşān'ı gösterür

11 Dil dāġ-ı derdin açmaġa meclisde dāyimā
Cānāna ḳarşu çāk-i girībānı gösterür

12 Gencīne-i süḫandan idüp bir bir intiḫāb[1549]
Yārī dür-i kelāmını yārāna gösterür

207*

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Göñül o şūḫ-ı sitem-kārdan cevāb ister
Niyāz bülbüli gör ġonceden gül-āb ister

2 Ġamuñla sāye-i dīvārı ṭolanur her gün
Yüzüñi görmege ey māh āfitāb ister

3 Teraḥḥum eyle gel ey ġonce-leb o maḫmūra
Meẕāḳ-ı cām-ı lebüñden göñül şarāb ister

4 Nüvāziş itmede meclisde ġamze-i mestī
Nigāh-ı fitne-i çeşmi meger ki ḫ̆āb ister

5 Dilin pür-āteş [ü] hem dīdesin pür-āb eyler
Derūn-ı Yārī meger ẕevḳ-ı āb u tāb [ister][1550]

1548 pār
1549 intiḫāb: intiḥāb
* **207**: 104ᵃ.
1550 ister: eyler

208*

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Ḫayāl-i şāhid-i vaṣluñ ne dem ki hem-dem olur
Göñülde bāʿ iṯ-i tārāc-ḫāne-i ġam olur

2 O dil k'ola sebaḳ-āmūz-ı noḳṭa-i dehenüñ
Derūnı nükte-i esrār-ı ġayba maḥrem olur

3 Meẕāḳ-ı laʿ lüñi añduḳça bezm-i ʿ işretde
Elümde şerm ile sāġar ʿ aḳīḳ-i ḫātem olur

4 O ẕerre ḫāk ki meşhūdı ola nūr-ı ezel
Derūnı āyīne-i āfitāb-ı aʿ ẓam olur[1551]

5 Ne feyż-i ceẕbe ḳomış ḫilḳatinde dest-i ezel
Gören muġānı dir el-ḥaḳ ne ḫoşça ādem olur

6 Sirişk-i ḫūn aḳıdur oldı dīde-i Yārī
Cemālüñi göremez gözleri nice dem olur

209**

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

1 Her bir nigehde ʿ āşıḳa bir ḳahramān olur
El-ḥaḳ o ġamzeler ne ʿ aceb bī-emān olur

2 Pek mest ḳılma çeşmüñi bezm-i neşāṭda
Taḥrīḳ-ı ġamzeñ ile ara yerde ḳan olur

3 Yüz virme ceyş-i mūr-ı ḫaṭ-ı bī-şümāruña
Zīrā ẕuhūr-ı fitne-i āḫir zamān olur

4 Ol serv-ḳad ḳaçan ki ḫırām ide bāġda
Seyl-āb-ı dīde pāyına düşüp revān olur

5 Cān virmeyem mi ġamzeñe rūz-ı viṣālde
Bir dilber-i ḥalīm teraḥḥum-künān olur

6 Ṣun cām-ı laʿ li Yārī-i lāl ü şikesteye
Mey şāʿ irāne bāʿ iṯ-i nuṭḳ-ı zebān olur

---

* **208**: 104ᵃ.

1551 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

** **209**: 104ᵃ-104ᵇ

210*

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __[1552]

1 Anuñçün cevher-i ʿaşḳuñ ser-ā-pā anda meşḥūndur
Dil-i vīrānede zīrā ġamuñ bir genc-i meknūndur

2 Cünūn-ı ʿaḳlı taʿlīḳ eyledi Leylā-i sevdāya
Anuñçün Ḳays-ı bī-nām u nişānuñ nāmı Mecnūn'dur

3 Şikeste mest-i ʿaşḳuñ şīşe-i zerrīn cām-ı mey
Ṣurāḥīnüñ mey-i laʿlüñ ġamıyla baġrı pür-ḫūndur

4 Ṭarāb-gāh-ı cihān ḫūbān-ı şehr-āşūb-ile ṭolsa
Göñül birine raġbet etmez ancaḳ saña meftūndur

5 Dil-i Mecnūn Leylāsın arardı ancaḳ ey Yārī
Benüm rāh-ı ṭalebde sergüẕeştüm andan efzūndur

211**

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __[1553]

1 Her ḫūn-ı eşk dīde-i terden revān olur
Gūyā ki reng ü būyı mey-i erġuvān olur

2 Bir gice ẕevḳ-ı ʿālem-i vaṣluñ iden faḳīr
Ol ʿālem aña salṭanat-ı cāvidān olur

3 Ey nūr-ı dīde gerd-i rehüñ gelse dīdeme
Gūyā ki kuḥl-i bāṣıra-i çeşm-i cān olur

4 Bir āfitāb-ı ḥüsn ü bahāsın ki ruḫlaruñ
Nūr-ı çerāġ-ı encümen-i dilberān olur

5 Leylā-i zülfüñüñ nice Mecnūn'ı olamam
Dīvāne göñlüme biraz ārām-ı cān olur

6 Ol leb o ruḫ ḥarīm-serāy-ı cemālüñe
Revnaḳ-fürūz-ı ġonce gül [ü] gülsitān olur

7 Farḳ-ı serümde dāġ-ı siyāh-ı melāmetüm
Mühr-i pesīn-i nāme-i āzādegān olur

8 Yārī ne yār-ı ṣādıḳ olur pīr-i derd-i ʿaşḳ
Her şeb benümle hem-dem-i rāz-ı nihān olur

---

* **210**: 104ᵃ-103ᵇ.

1552 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

** **211**: 104ᵃ.

1553 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

212*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __[1554]

1 Ḥālet-i vuṣlat egerçi vaḳt-i ṣādānīdedür
Fi'l-meṯel baḳsañ ṣafā'-yı leẕẕeti[1555] ānīdedür

2 İmtidād-ı neş'e-i ūlā virür gerçi neşāṭ
Ṣoñra ḥikmet imtidād-ı neş'e-i ṯānīdedür

3 Bir ʿarūs-ı dil-sitāndur bikr-i fikr-i nāzüküm
Naḳşı Erjeng-ile hem-reng ṣūret-i Mānī'dedür

4 Ḫıżr[1556]-veş dürr-i vücūd-ı şebnemi sīr-āb ider
Menbaʿı āb-ı ḥayātuñ ebr-i nīsānīdedür

5 Ṭabʿum ey Yārī cevāhirle ṭolu gencīnedür
N'eyleyem gencīnedür ammā ki vīrānīdedür

213**

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

1 Dem-i vuṣlatda ne būs-ı lebi ne ḫod vefāsıdur
Beni ḫūy-gerde-i teşvīr iden şerm [ü] ḥayāsıdur

2 Bu baḥr-i bī-kerān bu ḫāk-dān-ı ʿālem-i ḥikmet
Sevād-ı merdümümle eşk-i çeşmüm mācerāsıdur

3 Gehī şemşīr-i ġamze gāh ḫavf-ı ḫancer-i dil-dūz
Cihānda çekdügi hep ehl-i ʿaşḳuñ dil belāsıdur

4 Ne mümkindür kesilmek ġamzesinden ol şeh-i ḥüsnüñ
Anuñ ṣad-pāre göñlüm tā ezelden āşināsıdur

5 Ḳo kessüñ ḫanceri sīnemde Yārī naʿl-i ḫūn-ālūd
O şāhuñ taḥta maḥṣūlinden olan naʿl bahāsıdur

214***

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

1 Ḫayāl-i cām-ı laʿlüñ gözlerüm yaşın şarāb eyler
Tenüm pür-āteş idüp baġrum içinde kebāb eyler

---

* **212**: 104[a].
1554 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.
1555 nihān-ı ʿālemi: nihānı ʿālemi
1556 Ḫıżr: Ḥıżr
** **213**: 104[b].
*** **214**: 104[b].

2 Ele alduḳça cām-ı bāde-i gül-gūnı meclisde
Gül-i ruḫsārı ki sürḫ ü sefīd olup ḥicāb eyler

3 Suʾāle başlayınca ḳahramān-ı ġamze-i mestüñ
Buña ḥayretdeyüm kim aña ḳarşu kim cevāb eyler

4 Beni bir seng-dil şūḫa ḳul itdi baḫt-ı saḫtum kim
Ne taʿmīr etmek ister ḳalbümi ne hod ḫarāb eyler

5 Gehī giryān ider çeşmin gehī sūzān ider cismin
Belāʾ bezminde Yārī ṭurma tenhā āb [u] tāb eyler

215*

. . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Ṣanma maḫlūḳdan ricāmuz var
Ḥażret-i Ḥaḳḳ'a ilticāmuz var

2 Neşr-i raḥmetden olmazuz meʾyūs
Dergeh-i Ḥaḳḳ'a iʿtināmuz var

3 N'ola cevher-fürūş-ı faḳr olsaḳ
Dilde gencīne-i ġınāmuz var

4 ʿAndelīb-i riyāż-ı ʿirfānuz
Āh-ı cān-sūz ile nevāmuz var

5 Her gice dūd-ı āh itmedeyüz
Elde fevvāre-i ṣafāmuz var

6 N'ola mecnūn-ı zülf-i yār olsaḳ
Başda bir olmaduḳ hevāmuz var

7 Aṭlas-ı dehre ḳılmazuz raġbet
Tende peşmīne-i ʿabāmuz var

8 ʿĪd geldükçe ol sehī-ḳad-ile
Yılda bir kerre merḥabāmuz var

9 N'ola manẓūr-ı çeşm-i ḫalḳ olsaḳ
Dilde mirʾāt-ı incilāmuz var

10 Nā-ümīdüz zamānede Yārī
Genc-i ḥayretde inzivāmuz var

* **215**: 104[b]-105[a].

216*

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __[1557]

1 Her ḳaçan zülf-i ḫam-ender-ḫamını dām eyler
Bend ider çarḫda ʿanḳāyı bile rām eyler

2 Merkez-i ṣabr u taḥammüldesin ārām idegör
Yoḫsa bu çarḫ ser-i hūşuñı sersām eyler

3 Döndürür istedügi gibi bu nüh dōlābı
Ṣanma pergāle-i devr-i felek ārām eyler

4 Var mı bir kām-revā kām ala maḳṣūdınca
Felek elbet anı biñ luʿb ile nā-kām eyler

5 ʿAşḳdur vecd-ṭırāzende-i esrār-ı derūn
Her nefes ʿāşıḳı şāyeste-i ilhām eyler

6 Beste-i silsile-i zülfi olurdı Yārī
Dil-i dīvāne velī fikr-i ser-encām eyler

217**

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __[1558]

1 Ben o baḥr-i āteşem teʾsīr ḳılmaz rūzigār
Ben o ʿummānam ki cūşān eylemez mevc-i biḥār

2 Mihr-i ʿālem-gerd-i ʿaşḳam māh-ı şeb-gīr-i cihān
Ṣubḥ u şām āvāreyem devr eylerin leyl ü nehār

3 Dest-i çenberden başar bu geşt-gīr-i Zāl-i çarḫ
Ḳuvvet-i bāzūda olsañ Rüstem ü İsfendiyār

4 Ey sipihr-i dūn-perver devr-i ʿadlüñde senüñ
Kimi itdüñ kām-baḫş [u] kimi itdüñ kām-kār

5 Ṣāfdur mīnā-yı cām-ı dilde gerçi nūr-ı şevḳ
Yine her şādīde müdġamdur ġumūm [u] inkisār

6 Dāġlar sīneñde Yārī ḫūn u ter mīzābıdur
Ḫūn-ı dilden şūre-rāz-ı dehri itdüñ lālezār

---

* **216**: 104[b].

1557 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

** **217**: 104[b].

1558 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

218*

— — . / . — — . / . — — . / . — —

1 Rāz-ı dil-i maḥzūnı ʿıyān eylemek ister
ʿAşḳuñ beni rüsvā-yı cihān eylemek ister

2 Ol mertebe ṣaḳlar ġam-ı ʿaşḳuñ dil-i nā-şād
Çoḳ cevher-i cān içre nihān eylemek ister

3 Bir gün ki müyesser ola ẕevḳ-ı dem-i vuṣlat
Fi'l-ḥāl felek ṭayy-i zamān eylemek ister

4 Ṭoġrulsun eger sīneñe gelsün dir iseñ yār
Ḳaddüñ reh-i ʿaşḳ içre kemān eylemek ister

5 Elbette maḥabbet dil-i ʿāşıḳda olur fāş
Yārī nice ʿaşḳını nihān eylemek ister

219**

— . — — / — . — — / — . — — / — . —

1 Ġamzeñe üftād'olanlar biñ zer ü sāmān virür
ʿĀşıḳ-ı bī-çāre ḳāyil olmaz aña cān virür

2 N'ola zinde ḳalsa bir būs-ile biñ dil-ḫastesin
Nūş-dārū-yı lebinden ḥikmet-i Loḳmān virür

3 Her ne āşūb-ı fiten eylerse dünyādan ẓuhūr
Hep peyām-ı fitne iẓhārın ḫaṭ-ı fettān virür

4 N'ola muḥtāc-ı gül-āb olmazsa zülf-i müşg-bū
Rūz [u] şeb aña gül-ābı dīde-i giryān virür

5 Cevher-i dürr-i kelāmın beẕl-i itlāf etmede
Ṭabʿ-ı Yārī ʿāleme gencīne-i nihān virür

220***

— — . / — . — . / . — — . / — . —

1 Gāhī kirişme gāh nigeh geh cefā nedür
Bilseñ bu şīveler nedür ey bī-vefāʾ nedür

2 Billāh ṭoġru söyle eyā serv-i ḫoş-ḫırām
Bir kez belüñi ḳuçmaġa bilseñ bahāʾ nedür

---

* **218**: 105ᵃ.
** **219**: 105ᵃ.
*** **220**: 105ᵃ-105ᵇ.

3 Elmās gibi tāb virür ẓulmet-i dile
Lü ʾlü ʾ-veşüñde ey meh-i ʿālem żiyā ʾ nedür

4 Ol ġonce tāzedür n'ola olmazsa dil-nüvāz
Bilmez cihānda lezzet-i būy-ı vefā ʾ nedür

5 Dendānı ile laʿlini pākīze vaṣf ider
Ey Yārī sözlerüñde bu rengīn edā ʾ nedür

221*

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __[1559]

1 Ḥarāret-i teb-i sīnem ḥazīn ṣadā eyler
Ṭabīb-i ʿaşḳ aña dāġ-ile devā eyler

2 Cefāsı ṣaldı zemīn ü zamāna āvāze
O bī-vefā ʾ ne zamānda ʿaceb vefā ʾ eyler

3 Gelürse ḫāneñe on dört yaşında bir meh-rū
Meh-i dü-hefte gibi bezmi rūşenā eyler

4 O dil ki ide şühūd iktişāf-ı maʿnādan
Derūnın āyīne-i ṣūret-i hüdā eyler

5 Bu sūz-ı derd-i maḥabbet ḳalursa Yārī'de
Yaḳar vücūdını ḫākister-i fenā ʾ eyler

222**

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __[1560]

1 Erbāb-ı düvel mesned-i kāşāne ararlar
Maḫmūr-ı ṣabūḥī der-i ḫum-hāne ararlar

2 Gör salṭanat-ı vaḥdet-i erbāb-ı fenāyı
Şāhāne ḥużūr itmege vīrāne ararlar

3 Bir cām ola bir dil ola bir yār ola ancaḳ
Tenhā-menişān böylece bir ḫāne ararlar

4 Kām almaġ-içün bir iki gün bezm-i cihānda
Yārān-ı ṣafā ʾ kūşe-i mey-ḫāne ararlar

---

* **221**: 105[a].

1559 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

** **222**: 105[a].

1560 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır. Gazel nâ-tamâm olup mahlas beyti bulunmamaktadır.

223*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __[1561]

1 Dil cām-ı ʿayşı meclis-i rindāndan alur
Bir tuḥfe ġoncedür ki gülistāndan alur

2 Göz aġlamaḳda dil ṣu gibi bī-ḳarār-ı ʿaşḳ
Cūş u ḫurūşı lücce-i ʿummāndan alur

3 Keşf olsa dīdeme n'ola envār-ı maʿrifet
Kuḥlü'l-cevāhiri dür-i aʿyāndan alur

4 Ṭoldı dimāġı nāfçe-i müşg ü ʿanberīn
Dil būy-ı şevḳi ṭurre-i cānāndan alur

5 Ġam ʿayş-ı nūşını dil-i nā-şāddan bilür
ʿAşḳ āteşini sīne-i sūzāndan alur

6 Bī-tāb ḳalsa rind-i ṣabūḥī ḫumārdan
Keskīn şarābı bāde-fürūşāndan alur

7 Deryūze-ḳār-ı dest-i[1562] ḥıref-āverān degül
Yārī cevāhir-i süḫanı kāndan alur

224**

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Ḳaçan o kebk-i derī nāz-ile ḫırām eyler
Müjem şebīke-i[1563] āġūş-ı çeşmi dām eyler

2 Dirīġ o serv-ḳad-i mūmiyānı güm-rāhān[1564]
Ki bir ḳıl-ile yeder kendüsine rām eyler

3 Ne tāze gül bitirür ḫār-zār-ı iḳbālüm
Ne sāḳī-i emelüm neşve-baḫş-ı cām eyler

4 O deñlü ẕevḳ virür çāşnī-i istiġnāʾ
Elüme cām-ı Cem alsam da telḫ-kām eyler

5 Ḥased o rind-i cihān-sūz-ı dehre ey Yārī
Çemende dilber ile ʿişret-i müdām eyler

---

* **223**: 105[a].

1561 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

1562 ceyb

** **224**: 105[b].

1563 Sirişk-i ḥalḳa.
ḥalḳa: ḫalḳa

1564 aġyārı

225*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

1 Reftāra gelse kebk-ṣıfat cilve-sāz olur
Yaʿnī o ṭıfl-ı ʿişve nev-āmūz-ı nāz olur

2 Her demde ʿāşıḳuñ dil-i zārın suʾāl ider
El-ḥaḳ o cān-ı ʿālem ʿaceb dil-nüvāz olur

3 Gül-berg-i ter düşinse o ġonce ʿaceb midür
Ruḫsārı üstine kefi bālīn-i nāz olur

4 Her nāfe açdugınça o gīsū-yı ḫam-be-ḫam
Her bir şikenci māye-i ʿömr-i d[ır]āz[1565] olur

5 Göz yaşı ile besler anı bāġbān-ı ʿaşḳ
Seyr it o naḫl-i tāze nice ser-firāz olur

6 Olsam ferāhem-āver-i efkār-ı kākülüñ
Ser-rişte-i ḫayālüme ol ʿuḳde-sāz olur

7 Yārī Ḥakīm-i Muṭlaḳ ider çāre derdüñe
Bī-çāregāna çāre yine çāre-sāz olur

226**

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

1 Ṣanma ʿuşşāḳuñ senüñ mest-i mey-i engūrdur
Anları ser-mest iden keyfiyyet-i Manṣūr'dur

2 Kim taḥammül eyler envār-ı tecellāña senüñ
Aña Mūsā'dur taḥammül eyleyen yā Ṭūr'dur

3 Dil hemīşe raḳṣ ider mānend-i fānūs-ı ḫayāl
Tāb-ı ʿaşḳuñ sīnede gūyā çerāġ-ı nūrdur

4 Ḳudretüñ virdi Süleymān'a serīr-i ḥikmeti
Fi'l-meṯel baḳsañ Süleymān'uñ (da) ḳapuñda mūrdur

5 Naġme-i şükrüñ iden enfās-ı nuṭḳ-ı mümkināt
Şāḫ-sār-ı naḫl-i ṣunʿuñda birer ʿuṣfūrdur

6 Bendegān-ı āsitānuñ nevʿ-i ebrār-ı güzīn
Dilberān-ı dergehüñ hep ʿālem-ārā ḥūrdur

---

* **225**: 105[b].

1565 dırāz: dāz

** **226**: 105[b]-106[a]

7 Şevḳ-ı ʿaşḳuñla senüñ ʿālemleri bīdār ider
Ṭabʿ-ı Yārīnüñ fiġānı ṣanki nefḫ-i ṣūrdur

227*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __[1566]

1 Kūyuñda nāle ḳılduġuma olma bī-ḥużūr
Kūyuñdan özge yoḳ baña ārāmiş [ü] ḥużūr

2 Düşnām iderseñ ol leb-i şīrīn süḫandan it
Gelmez derūna ḳand ü şeker yemeden fütūr

3 Her bergi bir şerāre-i āteş-feşān olur
Görseydi ger tecellī-i ḥüsnüñ nihāl-i Ṭūr

4 Sünbül ḫaṭ-ile gül ruḫınuñ ibtidāsıdur
Lā-büd benefşe açıla güller ider ẓuhūr

5 Her cürʿası olur saña tiryāk-i erbaʿa
Zehr-i ġam-ı zamāneye yegdür mey-i ṭahūr

6 Ṣādır olursa senden eger vaʿde-i viṣāl
İder şifā-yı ṣadr dil-i Yārī'den ṣudūr

228**

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

1 Egerçi ġamze-i mestüñ cihānuñ ḳahramānıdur
Kirişme ḫayl-i müjgānuñ arada tercemānıdur

2 Leb-i laʿlüñ senüñ ey ġonce-i gülzār-ı istiġnāʾ
Derūnında ḳızarmış bülbülüñ bir ḳaṭre ḳanıdur

3 Kelām-ı muʿcizüñ ḳande senüñ ey ʿĪsā-i devrān
ʿİtāb-ı dil-peẕīrüñ belki ʿömr-i cāvidānıdur

4 Ḫayāl-i mār-ı zülfüñ dīdeden ḳıl deñlü ayrılmaz
Meger vīrāne göñlüm tā ezel genc-i nihānıdur

5 Benem ʿāşıḳ ki Mecnun ders-i ʿaşḳı benden ögrendi
Cihānda ḳıṣṣa-i Ḳays ʿaşḳumuñ kim dāsitānıdur

6 Gelür murġān-ı ġām mihmān olurlar lāne-i cānda
Göñülse şāh-bāz-ı ʿaşḳuñ eski āşiyānıdur

---

* **227**: 105[b].

1566 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

** **228**: 106[a].

7 Bıraḳma lāle-veş cām-ı ṣafāyı elden ey Yārī
Hemān pīrāye-i bezm ile devr-i gül zamānıdur

229*

— · — — / — · — — / — · — — / — · —

1 Hicr-i laʿlüñle dem-ā-dem gözlerüm giryān olur
Girye-i ebr-ile zīrā ġonceler ḫandān olur

2 Bezm-i ġamda cām-ı ʿaks-i laʿlüñ etse sürḫ-fām
Dīdede ḫūn-ı sirişküm pençe-i mercān olur

3 ʿĪd-gehde hep gül-āb-efşān olur iller saña
Çeşmüm ammā görse gül ruḫsāruñı giryān olur

4 Virme yüz neẓẓāre-i çeşm-i füsūn-perdāzuña
Ol da ḫaṭṭuñ gibi āḫir fitne-i devrān olur

5 Tīġüñi der-kār idüp açduḳça sen bāzūlaruñ
Mīş-i cān-ı Yārī her dem yoluña ḳurbān olur

6 Laʿli bir söz açsa gūyā ġonce-i nev-bādedür
Ḫande ḳılduḳça ʿiẕārı bir gül-i ḫandān olur

230**

· · — — / · · — — / · · — — / · · —[1567]

1 Gül-i gülzār-ı ḥüsün ol ruḫ-ı gül-gūnuñdur
Ġonce-i gülbün-i behcet leb-i mey-gūnuñdur

2 İstiḳāmetde nice hem-seri olsun ṭūbā
Serv-i bustān-ı melāḥat ḳad-i mevzūnuñdur

3 Görmeyelden seni āvāre gezer yollarda
Nice demdür dil-i sevdā-zede mecnūnuñdur

4 Göz yaşıyla nice demler anı sīr-āb itdi
Ser-bülend naḫl anuñ-içün ḳad-i mevzūnuñdur

5 Biñ dil ü cānı olursa saña ḳurbān eyler
Yārī-i zār o ḳadar ʿāşıḳ-ı meftūnuñdur

---

* **229**: 106ᵃ-106ᵇ.

** **230**: 106ᵃ.

1567 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

231*

__ · __ __ / __ · __ __ / __ · __ __ / __ · __[1568]

1 Nāmeñi ḳāṣid getürse cānı şevḳ-engīz ider
Bülbüle gūyā gül-i nev-reste dest-āvīz ider

2 Ḫam-be-ḫam ṭūmār-ı menşūruñ getürdi nāme-ber
Destüme gūyā hediyye ġonce-i nev-ḫīz ider

3 Nice nāme neşve-sāz-ı ḥālet-i[1569] keyfiyyeti
Açmadın ḫamyāze gerdānı neşāṭ-āmīz ider

4 Nice nāme tehniyet-baḫş-ı edāsı ādemi
Genc-i bād-āverde mālik Ḫusrev-i Pervīz ider

5 Nice nāme ḫaṭṭ-ı mīrin göz nice teşḫīṣ ider
Yā ḥikem-senc-i ʿuḳūl anı nice temyīz ider k

6 Nice nāme bihterīn elfāẓı ey Yārī anuñ
Fikret-āmūzān-ı inşānuñ ẕeḳāsın tīz ider

232**

· __ · __ / · · __ __ / · __ · __ / · · __[1570]

1 Murād[1571] ḥāṣıl olınca göñül ṣafāda olur
Şeref ḳarīn olıcaḳ ṭāliʿüñ küşāde olur

2 Eger ki kūyuñı añsam ġaraż vücūduñdur[1572]
Murād ẕikr-i maḥall olsa ḥāl irāde olur

3 Miṯāl-i fāḫte nāz-ile gelse reftāra
Ḫırām-ı dil-keşine serv ser-nihāde olur

4 O şāh ḫāne-i ʿuşşāḳı defter eylerse
Raḳīb-i rū-siyeh anda fürū-nihāde olur

5 Nedür bu ḳuvvet-i bāzū-yı ṭabʿuñ ey Yārī
Elüñde ḳavs-i ḳuzaḥ olsa da kepāde olur

---

* **231**: 106ᵃ.
1568 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.
1569 bāde-i
** **232**: 106ᵃ.
1570 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.
1571 Viṣāl
1572 hemān sensin

233*

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

1 ʿİẕāruñ bülbül-āsā māye-i şevḳ-ı cünūnumdur
Lebüñ ḫamyāze-baḫş-ı keyf-i ʿaḳl-ı ẕü-fünūnumdur

2 Ne añlarsın çıḳar mı nükhet-i[1573] laʿlüñ dehānumdan
Derūnumda ḳızarmış ġonce-veş bir ḳaṭre ḫūnumdur

3 ʿİẕār-ı tāb-nāküñ şemse-i eyvān-ı behcetdür
O ḳadd-i ser-bülendüñ anda bir sīmīn sütūnumdur

4 Derūnum kār-gāh-ı naḳş-ı ḫūbān-ı Çigil gūyā
Nevā-yı naġme-i nālem yanumda erġanūnumdur

5 Ben ol ser-bezm-i gülzār-ı ġam-endūzānam ey Yārī
Elümde bāz-gūne-lāle tāc-ı ser-nigūnumdur

234**

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

1 Çekmeyen cām-ı ṣafā-baḫşuñı ḥālet mi bulur
Düşmeyen ayaġuña pāye-i[1574] rifʿat mi bulur

2 Ḫūblar her ne ḳadar ḥüsn ile meşhūr olsa
Her biri sencileyin mihr-ile şöhret mi bulur

3 Feyż-baḫş olmasa mihrüñ dil-i zühhāda revā
Degme tārīk-i dilān nūr-ı saʿādet mi bulur

4 ʿAşḳdan çekdügümi ben nice taḳrīr ideyin
Ḥaşre dek ḳıṣṣa-i hicrān nihāyet mi bulur

5 Gerçi çoḳ māşıṭa-sāzān-ı süḫan ey Yārī
Bikr-i naẓmum gibi her birisi ṣūret mi bulur

235***

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

1 Lemʿa-ı Ḥaḳḳ ol ḳadar ḥüsnüñden etmişdür ẓuhūr
Pertev-i ṣubḥ-ı cemālüñden olur āşüfte nūr

---

* **233**: 106[b]

1573 lezzet-i

** **234**: 106[b].

1574 rütbe-i

*** **235**: 106[b]-107[a]

2 Beñzedürdüm āteşīn ruḫsāruñ ol reftār ile
Ḳaddüñe olsa müşābih naḫl-i āteş-bār-ı Ṭūr

3 Dāyimā pür-sūz olur tāb-ı ḥarāret sīnede
Şemʿ-i āteş tāb-ı rūyuñdan beni itdükçe dūr

4 Olma sengīn saḫt-meşreb ḫalḳa [kim] ḫātem gibi
Cevher-i ḳalbüñi ḥakk etmeye elmās-ı fütūr

5 Bir maḥal yoḳ kim saña ʿarż eyleyem şevḳ-ı derūn
Her nigeh bī-gāne her bir ġamze sermest-i ġurūr

6 Yerlere çalduñ şikest itdüñ dil-i pür-ḫūnumı
Şīşe-i ṣahbā mı ṣanduñ anı ey mest-i şürūr

7 Gāh ḫavf-ı rūz-ı hicrān gāh ümmīd-i viṣāl
Eksük olmaz dilde Yārī her zamān āsīb-i şūr

236*

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __[1575]

1 Bedende *ḥabl-i verīd* [ü] derūnda cānumdur
O cān-ı ʿālem ebed ʿömr-i cāvidānumdur

2 Ḳuvā-yı rūḥ virür būy-ı nefḥa-i nefesi
Ḥayāt-baḫş-ı dil-i cism-i nā-tüvānumdur

3 Derūnda cānda sırr-ı ḫafiyyeme vāḳıf
O maḥrem-i ḥarem-i sīne rāz-dānumdur

4 Ṣu yüridür aña mīzāb-ı naḫl-i tāze gibi
Ṭabīb-i ʿillet-i şiryān ḫūn-feşānumdur

237**

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

1 Dāġlar ṣaḥrā-yı sīnem şuʿle-gāh-ı Ṭūr ider
Bir şerer düşse Kelīm anı livā-yı nūr ider

2 ʿAşḳ dilde bir çerāġ-ı şevḳ-ı işʿāl itdi kim
Belki nūrı āfitābı ẕerrede mestūr ider

3 Çarḫdan dāġ-ı dili teskīne rāḥat istesem
Sūniş-i elmāsını merhem-kün-i nāsūr ider

---

* **236**: 106[b].

1575 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır. Gazel nâ-tamâm olup mahlas beyti bulunmamaktadır.

** **237**: 107[a].

4 ʿAşḳ-ı rüsvāyī nice perde-şikāf-ı rāzdur
Şāhid-i tenhā-nişīn-i ḥüsni benden dūr ider

5 Vāṣıl-ı sırr-ı ḥaḳīḳat olmaḳ ister ẕāt-ı pāk
ʿAşḳ ṣanma her Ene'l-Ḥaḳ diyeni Manṣūr ider

6 Nice nūş etsün dil-i Yārī mey-i āmālini
Mey yerine ḫūn-ı şiryān içse de[1576] maḫmūr ider

238*

__ · __ __ / __ · __ __ / __ · __ __ / __ · __

1 Būs iden laʿlin o ḫaṭṭ-ı mūy-dārı ḫoş görür
Bādeyi nūş eyleyen renc-i ḫumārı ḫoş görür

2 Bu ne ḥāletdür ki dūr olmaz miyānından gülüñ
Bülbül-i şeydā şikāf-ı zaḫm-ı ḫārı ḫoş görür

3 Ben baḳınca mihr-i ruḫsārı küsūf-āmīz olur
Āyīne baḳsa o mihr-i tāb-dārı ḫoş görür

4 Ehl-i dil tīz-āb-ı zehr-ālūd olursa n'eylesün
Defʿ-i endūha şarāb-ı ḫoş-güvārı ḫoş görür

5 Kār-gāh-ı maḳṣadında dehre ḳılmaz ser-fürū
Merd olan teşnīʿ-i ṭaʿn-ı rūzigārı ḫoş görür

6 Gāh kūyın ṭolaşur geh ḫānesin Yārī-i zār
Geh nihānı ḫoş görür geh āşikārı ḫoş görür

239**

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __[1577]

1 Nedür ol ġoncedeki reng-i ḥayā-yı teşvīr
Yā nedür sīne-i bülbüldeki sūz-ı teʾsīr

2 Ne ḳadar sūz-ı derūn ṣāḥibidür şemʿi görüñ
Sūre-i Nūr[1578]-ile pervāneyi eyler tesḥīr

1576 dil nūş etse de

* **238**: 107ᵃ-107ᵇ.

** **239**: 107ᵃ.

1577 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır. Gazelin baş tarafında feilâtün/feilâtün/feilâtün/feilün vezninde yazılmış şöyle bir müfred beyit yer almaktadır: "Ẕevḳ-ı keyfiyyeti gör neşve-i cām-ı meyde/ Şevḳ-ı germiyyete baḳ şemʿi ider lemʿa nedür" Ne bir önceki gazele ne de bu gazele ait olmadığı için dipnotta belirtmeyi uygun gördük.

1578 Nûr, "Gözle görülen aydınlık, maddî şeyleri göreye yarayan ışık, ziyâ; kalp gözüyle his ve idrak edilen gönül açıcı aydınlık, maddî olmayan hususlarda basîret gözüyle görülen

3 Kilk-i ṣunʿ-ı ḥikem-ārā-yı teṣāvīr-i ezel
Ḳays'ı hem-zādī-i Leylā-y-ile ḳılmış taṣvīr

4 Müddeʿāsında ḳavī eyleyeyin Mecnūn'ı
Geleyin maḥşere Leylā diyerek der-zencīr

5 Dil senüñ silsile-zād-ı ḥarem-i zülfüñdür
Anı dīvāne gibi eyleme bend-i zencīr[1579]

6 Baġlasuñ kīse-i tedbīre rez-i iḳbāli
Bu rez elbette anı ʿuḳde-güşā-yı taḳdīr

7 Ḫānesinden seḥerī çıḳsa o şeh dünyāyı
Āfitāb-ı felek-ārā gibi eyler tenvīr

8 Ḫ̆āba varmaz giceler dīdelerüm ey Yārī
Ki göre ḫ̆ābda şāyed aña mānend ü naẓīr

240*

__ • __ __ / __ • __ __ / __ • __ __ / __ • __[1580]

1 Gerçi cāna neşve-i[1581]cām-ı viṣālüñ görinür
Keyf-i hicrānında zehr-āb-ı melālüñ görinür

2 Merdüm-i çeşm-i siyāhumdur ki ceẕb etmiş anı
Zülf-i pīşānuñda ʿanber gibi ḫālüñ görinür

3 Düşdi dil zülfüñ ile mūy-ı miyānuñ ḳaydına
Bir heyūlādur aña ʿaks-i ḫayālüñ görinür

4 Fi'l-ḥaḳīḳa sīne bir āyīne-i ṣad-pāredür
Her ne yanına naẓar ḳılsañ cemālüñ görinür

5 Ebruvānuñ gāhī māh-ı nev gibi bārīk olur
Geh şeb-i zülfüñde bedr olmış hilālüñ görinür

6 Ḥüsnüñi görmek dilerseñ sīne-i Yārī'ye gel
Ṣāf bir āyīnedür anda cemālüñ görinür

7 ……. …[1582]
ʿĀşıḳa genc-i temennā-yı muḥālüñ görinür

---

ve gerçeği görmeyi sağlayan mânevi ışık" mânâlarına gelmektedir. Kur'ân-ı Kerîm'de 24. sûre olup 64. âyetten oluşmaktadır.

1579 Beyit metnin kenarında yazılmıştır.

* **240**: 107[a].

1580 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

1581 müjde

1582 Bu mısra boş bırakılmıştır.

241*

. . — — / . . — — / . . — — / . . — —

1 Ol mehüñ lebleri mül reng-i ʿiẕārı güldür
ʿAyş [u] nūş ile göñül mevsim-i güldür müldür

2 Heves-i zülf-i siyāhuñ beni mecnūn itdi
Āşiyān şekli başumda görinen kāküldür

3 Būs iderken[1583] olur āzürde-i būy-ı enfās
Teni ol sīm-tenüñ berg-i semen yā güldür

4 Baña ṣor ṣafḥa-i evrāḳ-ı ruḫın ey Yārī
Ṭıfl-ı dil şimdi *Gülistān* okur bülbüldür

242**

— — . / — . — . / . — — . / — . —

1 Pīr-i muġān-ı mey-gede eyvān-ı fitnedür
Raṭl-ı girān-ı muġ-beçe[1584] cūşān-ı fitnedür

2 Ol ġamze-i şehen-şeh-i müjgān-ı ṣaf-şiken
Peyk-i kirişme ise cūyān-ı fitnedür[1585]

3 Pīşān-ı āsumānı ʿaraḳ dökse ʿālemi
Ġarḳ-āb içün irāḳa-i bārān-ı fitnedür

4 Mestāne-çeşmi olsa eger ḫ̆āb-ı nāzda
Ol ṭurreler ki mirvaḥa-cünbān-ı fitnedür

5 Āhū-yı çeşminüñ müjesi deşt-i ḥüsnde
Nāvek-zen-i derūn-ı ġazālān-ı fitnedür

6 Ol cilvelerle bādiye-gāh-ı melāḥate
Ḳadd-i nihānı serv-i ḫırāmān-ı fitnedür

7 Zülf-i şikenc-i tābını pīçān eylemiş
Yārī ṣakın ki mevkib-i mārān-ı fitnedür

---

* **241**: 107[b].

1583 olınmaz

** **242**: 107[b].

1584 muġ-beçe: muġ-peçe

1585 Bu mısraın vezni aksamaktadır.

243*

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __ [1586]

1 Ne ġam bulınmasa mey-ḫānede serīr-i ḥarīr
O rind-i ʿaşḳa yeter pāy-ı ḫumda eski ḥaṣīr

2 Eline gül ṣunaruz cāmı eyleyüp leb-rīz
Bu vech-ile iderüz naḳş-ı būseyi taṣvīr

3 Döner hemān o güle şebnem eylese sīr-āb
ʿİẕār-ı pākini şerm eyledükçe ḫūy-peẕīr

4 Göñül ki silsile-zād-ı ḥarīm-i zülfüñdür
Şikeste-beste ġarībüñdür etme anı esīr

5 Ayaḳ basar mı idi Ḳays kūh u ṣaḥrāya
Ḫayāl-i ṭurre-i Leylā olaydı ger zencīr

6 Gözine ḫʿāb ḥulūl eyledi bu şeb o mehüñ
Ki ṣubḥ-ı ṣādıḳa dek yandı bir çerāġ-ı münīr

7 Benem o dürr-i girān-māye ṣayrefī-i cihān
Ḫazef-veş eyledi Yārī kemīn bahā-yı ḥaḳīr

244**

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ [1587]

1 Ben o baḥr-i āteşem teʾsīr ḳılmaz rūzigār
Ben o ʿummānam ki cūşān eylemez mevc-i biḥār

2 Mihr-i ʿālem-gerd-i aşḳam māh-ı şeb-gīr-i cihān
Ṣubḥ u şām āvāreyin devr eylerüm leyl ü nehār

3 Dest-i çenberden başar bu geşt-gīr-i Zāl-i çarḫ
Ḳuvvet-i bāzūda olsañ Rüstem ü İsfendiyār

4 Ey sipihr-i dūn-perver devr-i ʿadlüñde senüñ
Kimi itdüñ kām-baḫş [u] kimi itdüñ kām-kār

5 Ṣāfdur mīnā-yı cām-ı dilde gerçi nūr-ı şevḳ
Yine her şādīde müdġamdur ġumūm u inkisār

6 Dāglar sīneñde Yārī ḫūn u ter mīzābıdur
Ḫūn-ı dilden şūre-zār-ı dehri itdüñ lālezār

---

* **243**: 107[b].

1586 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

** **244**: 108[b].

1587 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

7 Göz yaşıyla berg ü bār-ı ġonceyi sīr-āb ider
Ṣoñra ammā ḫūn-ı dille ḥāṣıl eyler rūzigār

245*

__ __ . __ / __ __ . __ / __ __ . __ / __ __ . __

1 Burc-ı ḥamelden āfitāb ṭoġdı bugün nev-rūzdur
Rūz-ı viṣāl-i dil-rübā gibi ʿaceb bihrūzdur

2 Bülbüller efġān itmede güller çerāġān etmede
Seyr it ḥarīm-i gülşeni bir özge sāz u sūzdur

3 Hem devr-i bezm-i cāmdur nūş-ı mey-i gül-fāmdur
Ṭāliʿ se saʿd-encāmdur baḫt-ı emel fīrūzdur

4 Bād-ı seḥer sümbüllerüñ açdı niḳābın güllerüñ
Şimdin gerü bülbüllerüñ feryādı pek dil-sūzdur

5 Olmış şükūfeyle zemīn reşk-i nigāristān-ı Çīn
Nev-rūz ola ʿīde ḳarīn hem ʿīd hem nev-rūzdur

6 Girmez ele Yārī bu dem elde gerekdür cām-ı Cem
ʿĀlem ṣafāda muġtenem bu rūz-ı yümn-endūzdur

246**

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 O cebhe maṭlaʿ-ı ḫūrşīd-i ṣubḥ-gāhīdür
O şām-ı zülfinüñ ebrū hilāl-i māhıdur

2 O baḥṣ-i femde vücūd u ʿadem müsāvīdür
O bir laṭīfe-i ġaybiyye-i ilāhīdür

3 ʿAceb mi örtilü astār-ı Kaʿbedür diseler
Ḥarīm-i zülfine ḫaṭ perde-i siyāhīdür

4 Nigāh-ı ḥasret-i cān-gāh-ı çeşm-i giryāna
Ḫayāl-i şevḳ-ı cemāli neẓāre-gāhıdur

5 Ḫayāl-i silsile-i dām-ı zülf-i bī-cānı
Hemān ṭabʿumuñ āsūde-ḫ̆āb-gāhıdur

6 Ne deñlü üstüme yaġdursa tīr-i müjgānın
İki gözüm yine āşüfte-i nigāhıdur

7 Ṭutalum ol perī gözden nihān ise Yārī
Ḫayāl-i ḥüsni göñülde yine kemāhīdür

---

* **245**: 131[b].
** **246**: 171[b].

VE MİNE'D-DERĀRİ Bİ'Ḍ-ḌAVĀİ'Ṭ-ṬĀLİʿ ATİ MİN BURCİ'Z-ZĀ›[1588]

247*

__ __ . __ / . __ __ / __ __ . __ / . __ __

1 Rāz-ı ġam-ı derūnum ṣad dāsitāna ṣıġmaz
Esrār-ı ʿaşḳ dilde kevn ü mekāna ṣıġmaz

2 Bu cūş-ı eşk-i dīde mādām bende vardur
Bir ḳaṭresi muḥīṭ-i baḥr-i cihāna ṣıġmaz

3 Dildür anuñ hemīşe mihmān-serāy-ı ünsi
ʿAnḳā-yı Ḳāf-ı himmet her āşiyāna ṣıġmaz

4 Eyyām-ı fülk-i baḫta maġrūr olma ġāfil
Bu rūzigār gāhī her bād-bāna ṣıġmaz

5 Cemʿ eyle ṭurma anı gencīne-i derūna
Naḳd-i süḫan bu demde ẓarf-ı beyāna ṣıġmaz

6 Tīr-i sitem ḳo gelsün bir gün olur ki Yārī
Şaṣt-ı ḫadeng-i baḫtuñ zūr-ı kemāna ṣıġmaz

248**

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

1 N'ola pür-dāġ olsa dāyim cism-i āteş-bārımuz
Āteş içinde Ḫalīlüm gül virür gülzārımuz

2 Böyle işlerse ḫadeng-i āb-dāruñ yine de
Nāvedān ola mesāmmāt-ı ten-i efgārımuz

3 Bir göz açınca ṭolar şevḳ-ı dehān-ı yār ile
Çeşme-sār-ı dīdeden fevvāre-i ḫūn-bārımuz

4 Dirhem-i mīzān naḳd-i eşki ölçüp dökmeden
Ḫ͡ʿāb görmez ṣubḥ olınca dīde-i bīdārımuz

5 Her biri bir ejder-i āteş-feşāndur gūyiyā
Çarḫa çıḳduḳça şerār-ı āh-ı āteş-bārımuz

6 Maḫlaṣ īrād etme şimdin gerü ey Yārī hemān
Bellidür mażmūn-ı pākinden bizüm eşʿārımuz

1588 Zâ burcundaki bu şiirler yıldızlardan doğan parlak ışıklar gibidir.

* **247**: 107[b]-108[a].

** **248**: 108[a].

7 Alma dillerden kemend-i zülf-i müşgīn tāruñı
Gel perīşān etme būy-ı nāfe-i esrārımuz

249*

__ • __ __ / __ • __ __ / __ • __ __ / __ • __

1 Bir hümā-yı lā-mekāndur kim dil-i dīvānemüz
Rūz [u] şeb bir üstüḫ̆āndan ḳısmet olur dānemüz

2 Girmezüz ḫalḳuñ gözine pençe-i ḫurşīd-veş
Kimseyi āzürde etmez gerdiş-i peymānemüz

3 İtmezüz ümmīd-i ābādānı dest-i ʿaşḳdan
Münhezimdür mevkib-i ġamla dil-i vīrānemüz

4 Zülf-i yāra bend iken ḫaṭṭına da bende geçer
Varduġınca[1589] ʿaḳlın aldurdı dil-i dīvānemüz

5 Bülbül-i cān-sūz-ı ʿaşḳuz sīne-i pür-dāġ-ile
Şemʿ-i ġamdan ġayra ṭolaşmaz bizüm pervānemüz

6 ʿĀrif-i vaḥdet-güzīn-i ʿālemüz Yārī gibi
Raġbet etmez taḫt-ı[1590] şāhīye dil-i ferzānemüz[1591]

250**

• __ __ __ / • __ __ __ / • __ __ __ / • __ __ __[1592]

1 Ġınā-yı ḳalb müstaġnī ider deryūze-sāz olmaz
Şeh-i mülk-i ḳanāʿat dest-i bendān-ı niyāz olmaz

2 Cihān-ı cūd-ı himmetdür tehī-destān-ı ḫursendī
Gedā-yı ṣāf-meşrebde ṭaleb-cūyān az olmaz

3 Olanlar vāṣıl-ı gencīne-i esrār-ı maʿnādur
Ḥaḳīḳat ṣūret-i taḥḳīḳde ehl-i mecāz olmaz

4 O maʿnā fikret-āmūzāne bir bārīk-i diḳḳatdür
O maʿnā ḥalline her mū-şikāf-ı nükte-sāz olmaz

5 Meger kim şerbet-i vaṣl eyleye Yārī müdāvāsın
Eger āb-ı ḥayāt içseñ de ʿaşḳa çāre-sāz olmaz

---

* **249**: 108ᵃ.

1589 varduġınca: varduġınça

1590 taḫt: taḥt

1591 ferzānemüz: firāzenemüz

** **250**: 108ᵃ.

1592 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

251*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __[1593]

1 Ey ḳahramān-ı ṣaf-şiken-i rezm-gāh-ı nāz
Eyle dili ṭılāya ferest-i sipāh-ı nāz

2 Iḳlīm-i ḥüsne ġamze o ṣāḥib-ḳırāndur
ʿAyār-ı dil-fırībidür anuñ nigāh-ı nāz

3 Ol ġamzenüñ muḳaddem-i ceyşi kirişmedür
Müjgānı ṣaf-be-ṣaf aña olmış sipāh-ı nāz

4 Ol ġamzeye otaġa ṭaḳan ebruvāndan
Ey Rüstem-i sipeh-şiken-i kec[1594]-külāh-ı nāz

5 Faẓl itdi müddeʿāsını ḥikmet-şinās-ı ʿaşḳ
Daʿvā-yı ḥüsnüñe senüñ olmış güvāh-ı nāz

6 Yārī'yi görse gözi ḳararur ġurūrdan
Sermest-i naḫvet olsa o çeşm-i sipāh-ı nāz

252**

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

1 Serde keşf-bīne idelden dāġ-ı āteş-bārımuz
Güller ile zīnet oldı kūşe-i destārımuz

2 Gülşen itdi çeşm-i İbrāhīm'e tārı feyż-i ʿaşḳ
Bu ne ḥāletdür bize āteş olur gülzārımuz

3 Kūh-ken-veş terk-i ser ḳılduḳ ṭarīḳ-i ʿaşḳda
Çıḳmasa başa ʿaceb mi ṣanʿat-ı girdārımuz

4 ʿArż-ı ruḫsār ile ey māh-ı cihān-ārā meded
Cāna geçdi imtinān-ı dīde-i bīdārımuz

5 Gül gibi destinde Yārī neşve-i ṣahbā virür
Rind olan görsün hele keyfiyyet-i eşʿārımuz

6 Ḳaṭreler kim her biri bir lüʾlü-yi nā-yāb olur
Gevher-i yektā ṣaçar bu çeşm-i gevher-bārımuz

---

* **251**: 108[a]

1593 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

1594 kec: keç

** **252**: 108[b].

253*

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __

1 Bir neşveme sermestī-i Mecnūn yetişmez
Bir cürʿama peymāne-i gerdūn yetişmez

2 Pür-ḫūn iken dīdelerüm eşk-ile her dem
Yaşum o ḳadar sürʿat ider ḫūn yetişmez

3 Tā rūz-ı ezel mest-i mey-i sāġar-ı ʿaşḳam
Taḫmīrüme zehr-ābe-i efsūn yetişmez

4 Ol deñlü ġınāʾ himmeti var şīme-i dilde
Bezl eylese gencīne-i Ḳārūn yetişmez

5 Yārī bilen erbāb-ı süḫandur yine ḳadrüm
Ḫaşiyyetüme mertebe-i dūn yetişmez

254**

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ /__ . __

1 Neşvesin tecdīd ider günden güne peymānemüz
Ḥaşre dek hüşyār olur mı hīç dil-i mestānemüz

2 Şām-ı ġamda ḳalsa tāb-ı māha pervāz eylemez
Āteş-i dilden yaḳar hep şemʿini pervānemüz

3 Ẕevḳi vardur ḫ˘āhiş-i iḳbāle minnet eylemez
Şimdi geçmişdür o sevdādan dil-i ferzānemüz

4 Ol hümā-yı lā-mekānuz ḳayd-ı sāmāndan beri
Rūz u şeb bir üstüḫ˘āndan ḳısmet olur dānemüz

5 Muntaẓamdur silk-i tesbīḥ-i dür-i ʿirfān-ile
Cevher-i esrāra maʿdendür dil-i vīrānemüz

6 Ḳande görse dil virür zencīr-i zülf-i dilbere
Olmadı uşlanmadı gitdi dil-i dīvānemüz

7 Olsaḳ ey Yārī n'ola sermest-i bezm[üñ] ḥaşre dek
Devri dāyimdür bozılmaz meclis-i peymānemüz

---

* **253**: 108ᵇ.

** **254**: 108ᵇ.

255*

__ • __ __ / __ • __ __ / __ • __ __ / __ • __[1595]

1 Biz o ṣāfī cevherüz manẓūr-ı ʿayn-ı ʿālemüz
Çehre-i ḫūrşīd ile āyīne-dār-ı tevʾemüz

2 Her zamān āyīne-i ḫūrşīddür meşhūdımuz
Ẕerre-āsā müstefīż-i sırr-ı nūr-ı aʿẓamuz

3 Kimseler bilmez heyūlāmuz ne naḳş eyler ḳabūl
Rūḥ-ı insānī gibi gūyā ki sırr-ı mübhemüz

4 Olmadın peydā mevālīd [ü] nüh ābāʾ çār ümm
ʿĀlem-i āzāldan tā Ādem oġlı ādemüz

5 Rāz-dārān-ı ḥarīm-i vuṣlatuñ hem-rāzıyuz
Bī-tekellüf bezm-gāh-ı ʿaşḳ-ı yāra maḥremüz

6 Ser-be-ceyb-i ḫırḳadur[1596] pāyın çeküp dāmānına
Terk-i sāmān eyledük hem-bezm-i Şeyḫ-i Edhemüz

7 Bir dem-i cān-baḫş ile biñ mürde iḥyāʾ eylerüz
Muʿciz-ārālıḳda Yārī ʿĪsā ibn-i Meryemüz

256**

__ • __ __ / __ • __ __ / __ • __ __ / __ • __

1 Ṣanma zülf-i dilbere dil-beste vü dil-dādeyüz
ʿĀşıḳa ḳayd-ı taʿalluḳdan hele āzādeyüz

2 Fikret-endūz-ı maʿāş olmaz dil-i ḫursendimüz
Ol hümāyuz dāyim evc-i ʿarş-ı istiġnādayuz

3 Cām-ı laʿl-i dilbere ālüfte hem āşüfteyüz
Rind-i nāzük-meşrebüz her dem esīr-i bādeyüz

4 Bü'l-heves ẓann eylemek meydān-ı ʿaşḳ içre bizi
Biñ sihām-ı ġamze gelse sīneye āmādeyüz

5 Reşkimüz yoḳ tāc-dārān-ı cihānuñ ẕevḳine
Ḥālimüzce biz de dāyim ʿişret-i ṣahbādayuz

6 Dām-ı ʿaḳla düşmezüz olsaḳ ne deñlü bī-şekīb
Şāh-bāz-ı ṭabʿ-ı Yārī gibi pāy-āzādeyüz

---

* **255**: 108[b].

1595 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

1596 ḥırḳa

** **256**: 109[a].

257*

__ · __ __ / __ · __ __ / __ · __ __ / __ · __

1 Böyle mi pür-ṣīt iderdi ʿālemi efġānımuz
Münkesir olmasa faġfūr-ı dil-i nālānımuz

2 Ḳāyilüz tek seng-i āsīb atma yoḫsa ey felek
İstemez maʿmūrlük senden dil-i vīrānemüz

3 Pister etseñ taḫta-i[1597] elmāsı devrüñde yine
Anı ḫākister ide āh-ı dil-i sūzānımuz

4 Ṭurmayup aḳsa ʿaceb mi vādī-i dilden müdām
Reh-güẕār-ı seyl-i ġamdur dīde-i giryānımuz

5 Resm-i ḫaṭṭ-ı zülfini biñ yıl çalışsa çekmeye
Ḳıl ḳalem olsa eger kim her ser-i müjgānımuz

6 Ḳorḳum oldur bir gün ey Yārī yaḳar dünyāyı hep
Böyle ḳalursa göñülde āteş-i pinhānımuz

258**

__ · __ __ / __ · __ __ / __ · __ __ / __ · __

1 Ṣubḥ olınca ḫānumān-sūz-ı şeb-i ġam-ḫāneyüz
Şemʿ-i cemʿ-ārā-yı bezm-i ʿaşḳuña pervāneyüz

2 Cismimüz ḫāk etmişüz[1598] biz reh-güẕār-ı ʿaşḳda
Kenz-i lā-yefnāyı bizden ṣor ki biz vīrāneyüz

3 Bizden ümmīd etmesün şevḳ-ı dili rindān-ı ʿaşḳ
Bezm-i ḫāṣṣ-ı vaḥdete düşmiş yatur mestāneyüz

4 Bizde bir ḥālet ḳomış kim feyż-i dādār-ı ezel
Āşināya āşinā bī-gāneye bī-gāneyüz

5 Cām-ı leb-rīz-i murādı çekmesüñ ġam çekmezüz
Ḥamdü lillah cürʿa-nūşān-ı reh-i mey-ḫāneyüz

6 Beste-i zencīr-i zülf-i dilberān itdüñ dili
Ḳayda uġratduḳ dil-i zārı ʿaceb dīvāneyüz

7 Neşve-i cām-ı süḫanla n'ola olsaḳ şevḳ-nāk
Bezm-i ʿirfān içre Yārī sāḳī-i mestāneyüz

---

* **257**: 109ᵃ.

1597 taḫta: taḥta

** **258**: 109ᵃ-109ᵇ

1598 etmişüz: etmişsiz

8 Vaṣf-ı üstād-ı ṣadır-pīrā-yı faẓl etseñ n'ola
Kim çerāġ-ı bezm-i ʿirfānında biz pervāneyüz

9 Yaʿnī üstād-ı kirāmı ṭabʿ-ı ʿālī-rütbe kim
Ḥaşr olınca midḥatinde nāṭıḳ-ı ferzāneyüz

259*

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

1 Ṣad cihān olsa ġam-ı ʿaşḳuñı tercīḥ iderüz[1599]
Rūz u şeb ḥāfıẓa-i ẕikrüñi tesbīḥ iderüz

2 Görinür ḫāl-i siyeh ṣafḥa-i pīşānuñda
Biz anı noḳṭa-i mevhūmeye telmīḥ iderüz

3 Oḫşaruz gāh zenaḫdānuñı geh ġabġabuñı
Dili geh sīb geh ayva-y-ile tefrīḥ iderüz

4 Cāmı leb-rīz iderüz gül ṣuyu ṣunsaḳ eline
Ṭaleb-i būseyi işrāb-ile[1600] taşrīḥ iderüz

5 Çekme ġam nāmuñı meşkūk yazılsa Yārī
ʿAfv-ı Sulṭān-ı ḫaṭā-pūş-ile taşḥīḥ iderüz

260**

. . __ __ / . . __ _ / . . __ __ / . . __[1601]

1 Ol mehüñ hem ruḫ [u] hem cebhesin ümmīd iderüz
Dil-i āyīne-ṣıfat pertev-i[1602] ḫūrşīd iderüz

2 Umaruz vaʿde-i hengām-ı viṣālin her sāl
Heves-i maḳdem-i ferḫunde dem-i ʿīd iderüz

3 Müjemi ḫāme midād eşk devātı dīde
Ṣafḥa-i sīneye dāġ-ı ġamı tesvīd iderüz[1603]

4 Pārsā-yı ḥarem-i sübḥa-şümār-ı ṣamedüz
Rūz u şeb yā ṣanem eẕkārını tevḥīd iderüz

5 Şīşe-i cāmda seyrān iderüz dünyāyı
Dīdemüz āyīne-i sāġar-ı ḫūrşīd iderüz

---

* **259**: 109ᵃ

1599 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

1600 īhām-ile

** **260**: 109ᵃ.

1601 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

1602 maṭlaʿ-ı

1603 Mācerāsın gözümüñ sīneme tesvīd

6 Beste-i silsile-i zülfi olursaḳ ne ʿaceb
Dil-i dīvāneyi zencīr ile tehdīd iderüz

7 Ḫāne-zād-ı ḥarem-i genc-i fünūnuz Yārī
Ḫānemüz ḳufl-ı der-i ḥikmete ıḳlīd iderüz

261*

__ __ . __ / . __ __ / __ __ . __ / . __ __

1 Geh ebr-i nāza girer ol mihr-i cān görinmez[1604]
Geh ʿarż ider cemālin geh bir zamān görinmez

2 Ṣayd-ı viṣāli ey dil biñ yılda bir düşer mi
ʿAnḳā-yı Ḳāf-ı devlet kim her zamān görinmez

3 Bir gülşen idi sīnem güller güşād iderdi
Żaʿf-ı ġamuñla şimdi dāġ-ı nihān görinmez

4 Ol deñlü seyl-i ḫūndur ḳurbān-gāh-ı ʿaşḳı
Güsterde ferş-i demden ḳurbāniyān görinmez

5 Dāḫil mi oldı bilmem bezm-i perī vü şāna
Yārī bir az zamāndur ol dil-sitān görinmez

262**

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

1 Zencīr-i resm-i zülfi dil ü cāna çekmişüz
Ḫaṭṭ-ı cünūnı defter-i sāmāna çekmişüz

2 Biz Ḳays gibi ḳāmetimüz itmezüz dü-tā
Şaṣt-ı kemān-ı ʿaşḳı levendāne çekmişüz

3 Sen erbaʿīni çekdüñ-ise çoḳ mı zāhidā
Biz nice yıl ki çille-i merdāne çekmişüz

4 Mest-i şarāb-ı nāz idi meclisde ġamzesi
Tenhā şarāb-ı laʿlini rindāne çekmişüz

5 Bir gün ṣafā-yı meclis-i yārānı görmedüñ
Ṣad sāl ʿuzlet-i der-i meyḫāne çekmişüz

6 Ey çarḫ sāġar-ı meh-i nāḳıṣ ʿayāruñı
Mīzān-ı ʿaḳla çekmede ammā ne çekmişüz

---

* **261**: 109[b].

1604 "Geh" kelimesinin altına mukaddem mânâsında ha (ح); "girer" kelimesinin altına muahhar mânâsında mim (م) getirilmiştir. Fakat biz vezin ve anlam yönünden bu takdim-tehiri yapmayı uygun bulmadık.

** **262:** 109[b].

7 Ser-tā-be-pāy-ı beste-i zencīr-i ḥayretüz
Gūyā vücūdı ḫār-ı muġaylāna çekmişüz

8 Yārī felekden itmezüz ümmīd-i māl u cāh
Pāy-ı tevekküli ser-i dāmāna çekmişüz

263*

__ • __ __ / __ • __ __ / __ • __ __ / __ • __ __[1605]

1 Bir zamān būs'istedüm gördüm ki cānān söylemez
Nev-cüvānum baña küsmişdür ile'l-ān söylemez

2 Söylemez ḫūrşīd-i raḫşān olsa da āyīnesi
Eyle ḫod-bīndür o ṭūṭī-i süḫan-dān söylemez

3 Ey gül-i bāġ-ı cefā mecrūḥ-ı ṭaʿn-ı ḫārdur
Anuñ-içün bülbül-i nālān her ān söylemez

4 *Manṭıḳu'ṭ-ṭayr* oḳıyan üstād-ı deʿb-āmūzdan
Dāsitān-ı Ḥātem[1606] ü mülk-i Süleymān söylemez

5 Dāyimā düşnām idersin yüzüñe ḥayrān iken
Anuñ-içün Yārī-i bī-ṣabr u sāmān söylemez

264**

__ • __ __ / __ • __ __ / __ • __ __ / __ • __[1607]

1 Sīm-eşk ü naḳd-i cān virseñ hedāyā söylemez
Eyle müstaġnīdür ol maḥbūb-ı yektā söylemez

2 Geh nigāh-ı luṭf ider geh çīn-i ebrū gösterür
ʿİşve-perverdür o maḥbūb-ı dil-ārā söylemez

3 Noḳṭa dirdüm aġzuña noḳṭa dili olmaz dü-nīm
Ġonceye teşbīh iderdüm ġonce ammā söylemez

4 Bu ne teʾsīr-i maḥabbetdür ten-i Mecnūn'dan
Çeşme-i ḫūnīn revān olmaḳda Leylā söylemez

5 Ol ḳadar ḫāmūş-ı tenhā bezm-i ḥayretdür göñül
Şāh-ı ʿālem gelse bir ḥarf-i temennā söylemez

6 Öyle müstaġnīdür ey Yārī edīb-i ṭabʿ ımuz
Gūdek-i elken gibi ḫāyīde maʿnā söylemez

---

* **263**: 109ᵇ.
1605 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.
1606 Ḥātem: Ḫātem
** **264**: 109ᵇ.
1607 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

265*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

1 Açsaḳ ʿaceb mi mūy-ı ten-i dāġ-dārımuz
Her demde tāzedür çemen-i lālezārımuz

2 Gāhī mey-i şebāne gehī bāde-i ṣabūḥ
Eksük degül vaẓīfe-i leyl ü nehārımuz

3 Geh ʿazm-i gülşen etmede geh geşt-i kūh-sār
Ṭurmaz aḳar ṣu gibi dil-i bī-ḳarārımuz

4 Bir ṣāf-ı pāk-i āyīne-tāb-ı şühūddur
Yoḳ ẕerre deñlü dilde(n) sivādan ġubārımuz

5 Pervāza gelse şeh-per-i şāhīn-i dil ḳaçan
ʿAnḳā-yı lā-mekān-ı felekdür şikārımuz

6 Olsaḳ ʿaceb mi beste-i zindān-ı zülf-i yār
Oldur ezelden āḫire dār u diyārımuz

7 Yārī kemāl [ü] ḳıymetimüz ehl olan bilür
Nādān yanında yoḳsa ne ġam iʿtibārımuz

266**

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

1 Göz yaşımuz zemīnde feleklerde āhımuz[1608]
Hīç yerde gökde ẕerrece yoḳ cāy-gāhımuz

2 Feryādımuz tamāmī-i maḥşerde diñlenür
İṣbāt-ı müddeʿāya ne ḥācet günāhımuz

3 Vā-māndegān-ı ḳāfile-i yeʾs-i ḥayretüz
Çıḳsa ʿaceb mi Tīh-i beyābāna rāhımuz

4 Bir reşḥa-i midādını bizden dirīġ ider
Hem-rengdür sipihr ile baḫt-ı siyāhımuz

5 Bir gülbüniz ki biz gül-i ümmīdin açmaya
Her demde ḫār-zār ola berg-i giyāhımuz

6 Her ġoncesi şerer güli āteş-feşān olur
Sensiz ne dem ki gülşen ola cāy-gāhımuz

---

* **265**: 110ᵃ.

** **266**: 110ᵃ

1608 nālemüz.
Āb-ı keremle sönmez ise sūz-ı āhımuz/Ḳandīl-i ʿarşa dek çıḳa dūd-ı siyāhımuz

7 Gāhī mey-i şebāne gehī bāde-i ṣabūḥ
Yārī geçer bu resme şeb [ü] ṣubḥ-gāhımuz

267*

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __

1 Yoḳ minnetimüz sāye-i ḫūrşīde maṣūnuz
Biz sāye-nişīn-i ʿalem-i ʿaşḳ-ı cünūnuz

2 Taḳvīm idemez ṣayrefiyān ḳadr-i bahāmuz
Ol dürr-i ṣadef-perver-i deryā-yı fünūnuz

3 Eşkāl-i heves yoḳ ṣuver-i āyīnemüzde
Ḫūrşīd gibi şaʿşaʿa-perdāz-ı derūnuz

4 Gül etse eger cismimüzi nār-ı ġam-ı ʿaşḳ
Her ẕerre-i kemterle yine kuḥl-i ʿuyūnuz

5 Jeng-āver iken ṣūret-i maʿnā-yı derūnı
Baḳsañ yine ol āyīne-i feyż-nümūnuz

6 Yārī dile hem-dem olalı Ḫıżr-ı[1609] hidāyet
Vā-mānde-i vādī-i ġama rāh-nümūnuz

268**

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __[1610]

1 Teşḫīṣ-i ḥudūṯ ü ḳadem etse ḳudemāmuz
Temyīz-i reh-i ḫayr u şer etmez ḥükemāmuz

2 Farḳ-ı reh-i taḥḳīḳ u mecāzı idemezler
Bir bādiye-i vaḥşete düşmiş ʿuḳalāmuz

3 Enbāşte-i raḫne-i dīvār-ı der eyler
Evrāḳ-ı perīşān-ı kelāmın şuʿarāmuz

4 Hem baḥr-i[1611] kerem ebr-i ʿaṭādur söze gelse
Bir ḳālıb-ı fersūde gibi ehl-i ġınāmuz

5 Pāk eylemege lehçe-i şemşīr-i zebānın
Bir seng-i fesāne bulamazlar fuṣaḥāmuz

---

* **267**: 110ᵃ-110ᵇ.

1609 Ḫıżr: Ḥıżr

** **268**: 110ᵃ

1610 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

1611 Deryā-yı

6 Ḫurşīd gibi sāḥa-i çarḫa n'ola diksek
Zerrīn ʿalem-i şuḳḳa-i zer-tār-ı livāmuz

7 Yārī o ġanī meşreb-i āzāde-nihāduz
Pürdür dür ü gevher dil-i gencīne-güşāmuz

269*

__ __ • __ /__ • __ / __ __ • __ / __ • __[1612]

1 Ey şeh-i ıḳlīm-i ḥüsn şöhre-i devrān-ı nāz
ʿĀlemi itdüñ tamām bende-i fermān-ı nāz

2 Her nigeh-i dil-fırīb ḥavṣala-sūz-ı şekīb
Ġamze füsūn-gerde-i fitne-perestān-ı nāz

3 Gülbün-i ḳaddi iki ġoncesin etmiş güşād
Olmış o ḳadd-i bülend serv-i ḫıyābān-ı nāz

4 Keşret-i neẓẓāreden dīde-i ʿuşşāḳdan
Ṭūr-ı tecellī idi ṣaḥn-ı debistān-ı nāz

5 Rūy-ı mehi Yārīyā hāle-ṭırāz eylemiş
Ṭurresin etmiş yine sāye-i pīşān-ı nāz

270**

__ • __ __ / __ • __ __ / __ • __ __ / __ • __

1 ʿĀrifüz reng-i taʿallūkdan berīdür ḫānemüz
Genc-i esrār-ı ilāhīdür dil-i vīrānemüz

2 Eylemez rind anı hīç raṭl-ı girāna iḥtiyāc
Ādemi teh-cürʿasından mest ider peymānemüz

3 Ḫāne-i dil mīz-bān-pīrā-yı ẕevḳ olsa n'ola
Mey-keşān-ı ʿaşḳdan ḫālī midür mey-ḫānemüz

4 Gülşen-i maʿnāda dāyim böyle mihmān eylerüz
Āşināyı berg-i gülde ḫārda bī-gānemüz

5 Cān atar giryān olup görse ne dem şemʿ-i ruḫın
Olmadı uşlanmadı ṭıfl-ı dil-i dīvānemüz

6 Bir baḳışda beẕl ider ʿāşıḳ-ı ser ü sāmānı
Ceẕbe-i iʿcāza mālikdür bizüm cānānemüz

---

* **269**: 110[a].

1612 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

** **270**: 110[b].

7 Āh-ı āteş-bār-ı dilden ṭurma Yārī raḳṣ ider
Şuʿle-i pür-tāb-ı ʿaşḳa raḳṣ urur pervānemüz

271*

· __ · __ / · · __ __ / · __ · __ / · · __

1 Gözüm ki her dem olur ḳaṭre-bār diñlenmez
İder ṣadef gibi dürler niṣār diñlenmez

2 Hemīşe aḳmada fevvāre-i süveydādan
Terāviş-i müje-i eşk-bār diñlenmez

3 Yiler hevā-yı maḥabbetle vādī-i ġamda
Aḳar ṣu gibi dil-i bī-ḳarār diñlenmez

4 Cihānı ḳorḳum odur ḫırḳa-i süyūl eyler
Ḳalursa böyle dil-i cūy-bār diñlenmez

5 Şemīm-i pirehenin ṭuymayınca Kenʿān'uñ
Sirişk-i dīde-i Yaʿḳūb-ı zār diñlenmez

6 Nedür bu cūşiş-i ʿaşḳ-ile derdi Yārī'nüñ
Aḳar gözi yaşı leyl [ü] nehār diñlenmez

272**

__ __ · __ / __ __ · __ / __ __ · __ / __ __ · __

1 Nükhet-i sünbüli virür [kim] ṭurre-i müşg-sā-yı nāz
Ġonceleri güşād ider ḫande-i dil-güşā-yı nāz

2 Ḳanġı fütāde-i ġama etsün o şeh teraḥḥumı
Eylemesün ya n'eylesün her birine cefā-yı nāz

3 Bir göz ucıyla baḳmaġa ʿāşıḳa ʿār ider o şūḫ
Ṭurma kirişmesi ider ġamzeye ilticā-yı nāẓ

4 Keştī-i dil telāṭum-ı ḳaʿr-ı yem-i ġama düşer
Böyle ḳalur ise eger mevc-i yem-i hevā-yı nāz

5 Beyża-i ḫ͡ān-ı şīvesi Yārī o şāh-ı ʿālemüñ[1613]
Miʿde-i cūʿ-ı ʿāşıḳı eyledi imtilā-yı nāẓ

---

* **271**: 110[b].
** **272**: 110[b]-111[a].
1613 behcetüñ

273*

__ • __ __ / __ • __ __ / __ • __ __ / __ • __[1614]

1 Ol ḫırām-ı ʿişve-sāz-ile o ḳadd-i fitne-ḫīz
Cilve-gāhın eyledi ārām-gāh-ı rüst-e-ḫīz

2 Şuḳḳa-āsā āsumānda ṣanma kim ebr-i siyāh
Çekdi ʿAbbāsī ʿalemler dūd-ı āh-ı şuʿle-ḫīz[1615]

3 Ṣanma bī-şānum ʿaraḳ-pāş oldugı bī-hūdedür
Ārzū-yı ḥasret-i ruḫsāruñ[1616] eyler girye-rīz

4 Çeşm-i baḫtum hīç uyanmaz zānū-yı efkārdan
Nice etsün feylesūfān anı taʿbīr ü temīz

5 N'ola dil yansa yaḳılsa tāb-ı şemʿ-i ḥüsnüñe
Dūdmānından dil-i pervāne eyler mi gürīz

6 Merd iseñ elden müdārāyı ḳoma Yārī hemān
Sen sitīz etseñ sipihr-i kīne-cū eyler sitīz

274**

__ • __ __ / __ • __ __ / __ • __ __ / __ • __[1617]

1 Dāġlar zeyn itdi yer yer sīne-i ʿuryānımuz
Tāze güller virdi gūyā gülşen-i ḫandānımuz

2 Yeʾs-pīrā-yı[1618] dimāġam sāġar-ı ümmīdden
Virmedi bir dūst-kānı sāḳī-i devrānımuz

3 Bir göz açınca ṭolar fevvāresi ḫūn-pāş olur
Çeşme-sār-ı dilden aḳsa çeşm-i ḫūn-efşānımuz

4 Gāh ḫūn-efşān olur geh cūy-ı eşki cūş ider
Hīç dükenmez mācerā-yı dīde-i giryānımuz

5 Dūd-ı ʿanber-bārı kām-ı ebri ʿıṭr-āmīz ider
Micmer-i dilde yanarsa nāfe-i pinhānımuz

6 Sākin olurdı ruʿāf-ı dūzaḫ ey Yārī hemān
Virse kemter penbesin dāġ-ı dil-i sūzānımuz

---

* **273**: 110[b].

1614 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

1615 Beyit metnin kenarında yazılmıştır.

1616 dīdāruñ

** **274:** 110[b].

1617 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

1618 Ārzū-senc-i

275*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

1 Sermest-i ʿaşḳ neşve-i cām-ı Cem istemez
Maḥrūr-ı āteş aḫkere nefḥ-i dem istemez

2 Bezm-i belāda ʿāşıḳa bes kendü bādesi[1619]
Ḫūn-ı sirişkin içmege hīç hem-dem istemez

3 Medhūş-ı cām-ı ḥayret olan rūzigārda
Ser-meclis-i ṣafāʾ vü neşāṭ-ı dem istemez

4 Meyḫāne içre rind-i tehī-dest dāyimā
Beẕl-i nümāyiş-i ḥaşem-i[1620] dirhem istemez

5 Biñ dāġ yaḳsa sīnesine mihr-veş felek
Bī-çāre Yārī yine aña merhem istemez

276**

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

1 Ḫayāl-i ḫʿāb-ı vaṣluñ gibi bir ẕevḳ-ı nihān olmaz
Ne sūd ammā ki ẓāhirde o ʿālemler ʿıyān olmaz

2 Ne deñlü ḳılsa neẓẓāre ʿiẕār-i sīb-i gül-gūnuñ
Yine dīvāne-dil ḫursend-gīr-i çeşm-i cān olmaz

3 Ne deñlü Rüstem-i ʿaşḳ olsa da ʿāşıḳ getürmez tāb
O ebrū-yı siyāhuñ gibi bir āhen-kemān olmaz

4 Kenār-ı cāmdan ʿaks-i lebüñ gösterme aġyāra
Meded ey ġonce-fem bezm-i maḥabbet içre ḳan olmaz

5 Dil-i Yārī n'ola mülk-i dü-kevne raġbet etmezse
Aña ferş-i derüñ gibi serīr-i cāvidān olmaz[1621]

277***

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

1 Ṣanmañ bizi ki ṭıfl-ı sebaḳ-ḫʿān-ı ebcedüz
Biz nükte-dān-ı sırr-ı kitāb-ı Muḥammedüz

---

* **275**: 111[a].

1619 fikr-i laʿl-i yār

1620 ḥaşem: ḫaşem

** **276**: 111[a].

1621 Tenezzül eyleyüp bir gice Yārī ol Mesīḥā-dem/ Gelüp cānum gibi bu sīneme rūḥ-ı revān olmaz

*** **277**: 111[a]-111[b].

2 Ẕevḳi kühen-ḳabā-yı fenāda bulanlaruz
Ḳayd-ı libās-ı naḳş-ı ṣuverden mücerredüz

3 Ol ʿandelīb-i lāne-i tecrīd-i vaḥdetüz
Gül gibi ṣanma taḫt-[1622]nişīn-i zebercedüz

4 Āzādeyüz taʿalluḳ-ı ḳayd-ı zamāneden
Ancaḳ nikāt-ı zülf-i nigāra muḳayyedüz

5 Teslīm olındı bize berāt-ı süḫan-verī
Yārī edīb-i ḫıṭṭa-i mülk-i müʾebbedüz

278*

__ • __ __ / __ • __ __ / __ • __ __ / __ • __[1623]

1 Ḳaṭre-pāş olsa müselsel dīde-i giryānımuz
Mevcini ġāyetde pey-der-pey döker ʿummānımuz

2 Lālezār itdi zemīn-i sīneyi ḫūn-ı derūn
Dāġ-dār-ı ʿaşḳ olaldan sīne-i sūzānımuz

3 Cevher-i eẕkār-ı tevḥīd ile māl-ā-māldür
Genc-i esrār-ı ilāhīdür dil-i vīrānımuz

4 Pençe-i baḫtum çeker ki ḍarb-ı dest-i rūzigār
Çāk çāk olmaḳdadur pīrāmen-i dāmānımuz

5 Dest-res yoḳ beste-i ḳufl-i ṭılısm-ı rāzdur
Kimseler fetḥ etmedi gencīne-i pinhānımuz

6 Añmaduñ *ḳālū belā*da itdügüñ iḳrāruñı
Ḳanı ey[1624] Yārī senüñle ʿahdimüz peymānımuz

279**

__ • __ __ / __ • __ __ / __ • __ __ / __ • __[1625]

1 Ṣanmañuz kim üft ü ḫīzān-ı reh-i meyḫāneyüz
Biz o rind-i hūş-mend-i meclis ü peymāneyüz

2 Baḳmayam deyü cihānuñ gerdiş-i nā-sāzına
Cām-ı istiġnāʾ elinde rūz u şeb mestāneyüz

1622 taḫt: taḥt
* **278**: 111[a]
1623 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.
1624 Bu mıdur
** **279**: 111[a]
1625 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

3 Bizden ümmīd eylesün cām-ı mey-i rindān-ı ʿaşḳ
Bezm-i vaḥdet-ile māl-ā-māl bir ḫum-ḫāneyüz

4 Ḥamdü lillah genc-i maʿnā dilde māl-ā-māldür
Ṣuretā gencīneyüz ammā ki bir vīrāneyüz

5 Cān u baş terkin urup maḥv-ı vücūd etseñ yine[1626]
Cismini ḫākister-i ʿaşḳ eyleyen pervāneyüz

6 Merkez-i vaḥdetde Yārī olmada ṯābit-ḳadem
Muttaṣıl bir noḳṭanuñ pergārıyuz ferzāneyüz

280*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

1 ʿĀrif-i cām-ı raḥīḳ-i hūşyārānem henüz
Rind-i hüşyārem velī ālūde-dāmānem henüz

2 Tāb-ı elmāsem miṯāl-i pīle-ver yoḳ ḳıymetüm
Şeb-çerāġ-ı meclis-i ber-geşte-baḫtānem henüz

3 Kimseler bilmez kemāhī neşve-i keyfiyyetem
Mest-i bī-pervā-yı bezm-i bāde-nūşānem henüz

4 Pāy-gāh-ı ḳaṣr-ı gerdūna tenezzül eylemez
Ben ʿulüvv-i pāye-i baḫtumda ḥayrānem henüz

5 Sen ḳadeḥ-gerdān-ı nūş-ā-nūş-ı eyvān-ı ġurūr
Ben ḫumār-ı yeʾs ile ḫamyāze-gerdānem henüz

6 Sen şeh-i mesned-nişīn-i memleket-i ḥüsn ü bahāʾ
Ben esīr-i tengnā-yı genc-i pinhānem[1627] henüz

7 Sīnede dil ʿandelīb-i naġme-sāzumdur benüm
Dāġ-ı gūn-ā-gūn-ile gūyā gülistānem henüz

8 Ceẕb ider ister ise ey Yārī ḳılup ʿālemi
Ṣūretā bīcāde-i kemter giyāhānem henüz

281**

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __

1 Derdüñde olan ḥikmet-i tīmār bilinmez
ʿAşḳuñda olan nükte-i esrār bilinmez

1626 n'ola
* **280**: 111[b].
1627 hicrānem
** **281**: 111[b]-112[a]

2 Tā gül gibi ben maḥv-ı vücūd eylemeyince
Sīnemde olan āh-ı şerer-bār bilinmez

3 ʿAşḳuñla aḳan dīdedeki yaş nedendür
Derdüñ-(i)le çıḳan sīnedeki zār bilinmez

4 Bir mertebe mest itdi beni ḥālet-i ʿaşḳuñ
Dilden eṯer-i ḳuvvet-i güftār bilinmez

5 Ol mertebe nāzük geçer ol ġamze-i dil-dūz
Tende eṯer-i raḫne-i sūfār bilinmez

6 Taḥḳīḳ midür yoḫsa mecāzī midür ʿaşḳuñ
Manṣūr'ı neden eyledi ber-dār bilinmez

7 Mādām dil-i Yārī-i nā-kām ola ḫāmūş
Nā-güfte ḳalur nükte-i esrār bilinmez

282*

__ • __ __ / __ • __ __ / __ • __ __ / __ • __[1628]

1 Rind-i hüşyār ʿārif-i āgāh bir dil-dādeyüz
Bezm-gāh-ı vaḥdete hem sāġar u hem bādeyüz

2 N'eylerüz biz ḳaṣr-ı Şīrīn meşküv-i Pervīz'i kim
Biz o Ferhāduz ki kār-ı tīşeye āmādeyüz

3 Dilde taṣvīr eylerüz naḳş-ı ḫayāl-i ʿālemi
Gūyiyā[1629] ṣūret-nigār-ı ʿālem-i maʿnādayuz

4 Ḫāk-dān-ı ʿālem-i süflīye düşmez sāyemüz
Ol hümāyuz kim maḳām-ı ʿarş-ı istiġnādayuz

5 Olmazuz dil-beste-i zülf-i zenān Mecnūn gibi
Bend-i zencīr-i melāmetden hele āzādeyüz

6 Rāz-dārān-ı ḥarīm-i vaḥdetüz Yārī gibi
Ḫırḳaya[1630] çekmiş serin bir ṣāḥib-i seccādeyüz

---

* **282**: 111[b].

1628 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

1629 Dāyimā

1630 Ḫırḳa: Ḥırḳa

283*

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __[1631]

1 Gül-i sīr-āb olursa elde mey neşv [ü] nemā virmez
Cihān ʿişret-serāy-ı cām-ı Cem olsa ṣafāʾ virmez

2 Ruḫ-ı rengīnini göstermez ʿuşşāḳa çeker perde
Bu bāġuñ bāġbāna gülleri būy-ı vefāʾ virmez

3 Gül-i ḫūrşīdi berg-i ḫār ebr içre nihān eyler
Bize sāḳī-i devrān hīç cām-ı dil-güşā virmez

4 Eger dünyā ġamın cemʿ eyleyüp taḳsīm iderlerse
Yine ednā ġamın dünyāya cān-ı mübtelā virmez

5 Ḳalur pejmürde bīḫi şūre-i nisyānda ey Yārī
Yazuḳlar ġonce-i naḫl-i emel berg ü nevā virmez

284**

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __

1 Biz vuṣlata ṭālib degülüz māyil-i nāzuz
Küstāḫ-ı heves-pīşe degül ehl-i niyāzuz

2 Ẓāhirde eger ḳāfile-sālār-ı hevāyuz
Bāṭında velī bedraḳa-i rāh-ı Ḥicāz'uz

3 Geh ʿālem-i maʿnāda ṭaleb-kār-ı ḥaḳīḳat
Geh ṣūret-i ẓāhirde hevā-dār-ı mecāzuz

4 Dehri ṭolanur hem yine merkezde muḳīmüz
Bir noḳṭada pergār-ṣıfat dāyire-sāzuz

5 Nādān degülüz bilmede dānā-yı ḫamūşuz
Cāhil degülüz ʿārif-i her nükte-i rāzuz

6 Biz selb ü ḳabūl eylemezüz ḫavf u recāyı
Muṭlaḳ biz o teslīm-i rıżāʾ ehl-i niyāzuz

7 Yārī n'ola olsa sözimüz nükte-i ilhām
Biz maḥrem-i esrār-ı serā-perde-i rāzuz

---

* **283**: 111[b].
1631 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.
** **284**: 112[a].

285*

. — — — / . — — — / . — — — / . — — —

1 Ḫayāl-i şevḳ-ı laʿlüñ dīde-i pür-nūrdan gitmez
Anuñçün tāb-ı ṣahbā sāġar-ı billūrdan gitmez

2 Dönüp baḳmam cihāna ṣanma senden dūr oldumsa
Ḳalur taṣvīr-i ḥüsnüñ dīde-i mehcūrdan gitmez

3 Umar nūr-ı tecellā-yı cemāl-i ʿālem-efrūzuñ
Ümīd eyler viṣālüñ cān-ı Mūsā Ṭūr'dan gitmez

4 Fedāʾ itdi serin gerçi reh-i ʿaşḳ içre ammā kim
Hezārān rāz-ı nihān ḫāṭır-ı Manṣūr'dan gitmez

5 Dil-i Yārī'de māder-zāddur sāḳī ġumūm-ı ʿaşḳ
ʿİlāc etme ġamı keyf-i mey-i engūrdan gitmez

286**

— — . / . — — . / . — — . / . — —

1 Ṣanmañ bizi cemʿiyyet-i keṯretde nedīmüz
Biz ehl-i dilüz Ṭūr-ı maḥabbetde Kelīmüz

2 Bir noḳṭada pergār-ṣıfat[1632] dāyire-sāzuz
Dehri ṭolanur hem yine merkezde muḳīmüz

3 Bir riştede ser-beste heme ʿuḳde-i ʿālem
Ḥall eyler iseñ biz iderüz ehl-i naẓīmüz

4 Biñ yıl arasa bulmaya hīç māder-i eyyām
Ḳaʿr-ı yem-i ḥikmetde biz ol dürr-i yetīmüz

5 Mihr yine felek bulsa iderdi bizi dāmād
Ṣanmañ bizi nāhīd-i felek gibi ʿaḳīmüz

6 Biz lāl iderüz naġme-i ṭāvus-ı cinānı
Ol bülbül-i ḫoş-zemzeme-i bāġ-ı naʿīmüz

7 Naḫl-i dil-i Yārī nice şād-āb-ter olsun
Āzürde-i seng-i sitem-i çarḫ-ı leʾīmüz

---

* **285**: 112[a]

** **286**: 112[a]-112[b].

1632 hem dāyir[e] hem

287*

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __[1633]

1 Ġam çekme göñül ʿālem-i vuṣlatda ġam olmaz
Ol ʿīd-i mübārek gibi ferḫunde ādem olmaz

2 Kūyuñ senüñ ol gülşen-i firdevs-nümādur
Firdevs-i berīn aña ḥarīm-i ḥarem olmaz

3 Gösterme[1634] benānuñı meded ʿāşıḳ-ı zāra
Dīvāneye meşhūr meṯeldür ḳalem olmaz

4 Her dāḫil olan kūyuña mihmānuñ olur mı
Her zāyir olan Kaʿbe'yi şeyḫü'l-ḥarem olmaz

5 Mercān gibi her ḳaṭreleri ḥoḳḳada memlūʾ
Ḳan aġlamaya dīdelerüm hīç dem olmaz

6 Āh-ile fiġānı var-iken ʿāşıḳ-ı bī-tāb
Berdāşte-i şuḳḳa-i ṭabl ü ʿalem olmaz

7 Ol ḫāne-ber-endāz-ı tehī-kīse-i ʿālem
Sāz u seleb-ārā-yı serīr-i ḥaşem olmaz

8 Meyḫānede ser-ṣadr olan erbāb-ı ḫarābāt
Raġbet-kün-i ārāyiş-i bāġ-ı İrem olmaz

9 Her ḫāteme mālik kişi olur mı Süleymān
……. . .[1635]

10 İṯbāt-ı vücūd etmeye dīvān-ı ezelde
Herkes dil-i Yārī gibi ṯābit-ḳadem olmaz

11 Merdān-ı Ḫudā-perver olur zinde-i dāreyn
Bu ʿālem-i fānīde vücūd u ʿadem olmaz

288**

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

1 ʿĀr ḳılma benden ey ḫūrşīd-i evc-i burc-ı nāz
Ẕerrenüñ āhı ider eflāki pür-sūz u güdāz

2 Dehrden müstaġnī eyler vaṣl-ı maʿşuḳ ʿāşıḳı
Belki necm-i baḫtı eyler māha kesb-i imtıyāz

---

* **287**: 112ᵃ.

1633 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

1634 Vaṣf etme

1635 Bu mısrada yazılı olan "Her cām alan destine hem-ḥāl-i cism olmaz" cümlesi çıkarılmış ve yeni bir cümle yazılmamıştır.

** **288**: 112ᵇ.

3 Gerçi çoḳdur serv-ḳad bāġ-ı melāḥatde velī
Eylemiş Ḥaḳ cümleden ḳaddüñ bülend ü ser-firāẕ

4 Şām-ı ġamda ʿıṭr-ı ʿanber-bīzi geldükçe dile
ʿÖmre sermāye ḳatar ol zülf-i ferḫāl-i dırāẕ

5 Ruḫları mirʾātine baḳduḳça yüz virmez o māh
Āstīn-i nāzı çekdükçe göñül eyler niyāẕ

6 Sürḫ eşkümden benüm bir nāme yaz ey çeşm-i dil
Anda ḳan aġla süveydā-yı derūnuñdan biraz

7 Ol teẕerv-i ḫoş-ḫırāmı rāst-ı taʿrīf etmede
Ḥaḳ budur Yārī gibi olmaz cihānda pāk-bāz

289*

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

1 Meẕāḳ-ı cām-ı laʿlüñ mest-i evkār olmayan bilmez
Şemīm-i ġonceyi bülbül gibi zār olmayan bilmez

2 Kemān-ı ʿaşḳuñı çekmek Tehemten olsa da cānā
Ġam-ı hicrüñle bī-tāb u dil-efgār olmayan bilmez

3 Ne bend olduġın ol zülf-i girih-gīr-i ḫam-ender-ḫam
Şeb-i miḥnetde zencīre giriftār olmayan bilmez

4 Ḫırām-ı fitne-engīzini ol serv-i hevā-baḫşuñ
Ḫıyābān-ı maḥabbetde hevā-dār olmayan bilmez

5 Niẖār eylerdi naḳd-i cānını bilseydi ger ḳadrüñ
Saña[1636] ey Yūsuf-ı ẖānī ḫarīdār olmayan bilmez

6 Sözüñ bir gevher-i kem-yāb-ı ḳıymetdür ki ey Yārī
Dili gencīne-i dilden ḫaber-dār olmayan bilmez

290**

__ __ . / . __ __. / . __ __ . / . __ __[1637]

1 Keyfiyyet-i ʿāşıḳda vücūd u ʿadem olmaz
Sermest-i mey-i ʿaşḳ olana keyf ü kem olmaz

---

* **289**: 112[b].

1636 Seni

** **290**: 112[b].

1637 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

2 Ol mevhibe-i feyż-i Ḫudāvend-i ezeldür
Her devlete mālik kişi ṣāḥib-i kerem olmaz

3 Bezl eyler idi ʿāleme gencīne-i dāreyn
Erbāb-ı keremde hele lā vü neʿam olmaz

4 Hep ʿaksinedür[1638] fehmi ḥakīmān-ı zamānuñ
Bu mesʾelede baḫs-i ḥudūs ü ḳadem olmaz

5 Ey çarḫ-ı siyeh-kāse simāṭ-ı keremüñden
Mihmānuñ olan sīr-i naʿīm-i niʿam olmaz

6 Gel mey-gede-i ʿālem-i taḥḳīke kim anda
Ne mest ü ne hüşyār u ne şeyḫü'l-ḥarem olmaz

7 Bir ḳāʿidedür encümen-ārā-yı ḫarābāt
Mey-ḫ̆āreleri māyil-i ḫayl ü ḥaşem[1639] olmaz

8 Ġarḳ olsa eger pātīle-i ḫ̆ān-ı[1640] Ḫalīl'e
Elbette gedā-çeşm olan muġtenem olmaz

9 Yārī gibi ey ġonce-i gülzār-ı leṭāfet
Bir bülbül-i ḫoş-lehçe-i nāzük-naġam olmaz

291*

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

1 Göñül āvāredür ʿaşḳuñla ārām-ı mekān etmez
Hümā-yı lā-mekāndur yerde gökde āşiyān etmez

2 Beni ol şuʿle-i cevvāle gibi döndürür devrān
Şerār-ı cismümi ḫākisterüm içre ʿıyān etmez

3 Açar hep nükte-i ser-beste-i esrārını ḫalḳa
Anuñçün bir nefes nāfe dem-i būyın nihān etmez

4 Hevā-yı ʿaşḳ günden güne urduḳça derūnında
Dem-ā-dem cūy-ı eşki ʿāşıḳuñ artar ziyān etmez

5 Esīr-i zülfüñin dil yine ḫaṭṭına geçer bende
Niçün dīvānesin zencīr-bend-i imtiḥān etmez

6 Ol aḥkerdür ki ḫākisterde sūz u tābı pinhāndur
Açılmaz ġonce-i dil meyl-i seyr-i gülsitān etmez

1638 naḳżınadur
1639 ḥaşem: ḫaşem
1640 "māyide" kelimesinin "ḫ̆ān" kelimesini açıklama maksadıyla yazıldığı anlaşılmaktadır. Nitekim aksi takdirde vezin aksamaktadır.
* **291**: 113[a]

7 Kemer deyü miyān-bendüñ ser-i zünnāra bend etdüñ
Senüñ itdüklerüñi zāhidā bir müslümān etmez

8 Çeker ṭuġrā-yı dāġın ṭurma levḥ-i sīneye Yārī
Cihānda bir eṣer ḳor nām-ı kāmı bī-nişān etmez

292*

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

1 Ol ebrūlar o müşgīn zih-kemāndur kim nihān olmaz
Hilāli nice tanẓīr idem ebrūsı ʿıyān olmaz

2 Hilālüñ parmaġında gerçi ḫāme ḳaṭʿ olur ammā
Anuñ ebrūlarında ḳaṭʿ-ı ḫāme imtiḥān olmaz

3 Ḳalem parmaḳlaruñ vaṣfı beyān olmaz ḳalemlerle
Nice vaṣf eyleyem kim anı dillerle beyān olmaz

4 Dizilmiş ebruvānda ḫāller çün kevkeb-i dürri
Hilālüñ ṣanma şekl-i ebruvānında nişān olmaz

5 O ṭāḳ-ı ebruvān ol māh-ı nevdür görinür ʿālī
Naẓar ḳılsañ hilāle heyʾet-i ebrū ʿıyān olmaz

6 O kim fikr eyleye yārini yārin añmaz ey Yārī
Velī hem ġuṣṣa-i[1641] ferdā-y-ile ḥayret-künān olmaz

293**

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

1 Şīşe-i çarḫ içre dāyim dönmede sāʿātimüz
Geçdi ḥayfā[1642]bilmedüñ sāl ü meh-i evḳātimüz

2 Kimseler bilmez ne maṭlaʿdan ṭulūʿ eyler güneş
Kimse bilmez mehd-i cismānīde ṭıfl-ı ẕātımuz

3 Şāḫ-ı gülden berg-i sebz-ile ʿalāmet gösterür
Ġoncelerdür sebz-ʿimāme seyyid [ü] sādātımuz

4 Çeşm-i ʿibret-bīnimüz eyler temāşā-yı ṣuver
Gösterür rūy-ı vücūd-ile ʿadem mirʾātimüz

5 Çarḫ-ı çārumdur zemīni ʿĪsā-i Meryem gibi
Beyt-i maʿmūr olsa ey Yārī n'ola ebyātımuz

---

* **292**: 113ᵃ.
1641 fikret-i
** **293**: 113ᵃ-113ᵇ.
1642 ḥayfā: ḫayfā

294*

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __[1643]

1 Maʿ şūḳdaki lemʿa-ı dīdāra baḳılmaz
ʿĀşıḳda olan ḥayret-i nigāra[1644] baḳılmaz

2 Almış gözini Kūh-ken'üñ şaʿ şaʿ a-ı ʿaşḳ
Tīş'urduġı bir seng-i şerer-bāra baḳılmaz

3 Ṣabr idemedi tāb-ı tecellīsine Mūsā
Pür-şaʿ şaʿ adur vādī-i kühsāra baḳılmaz

4 Her biri teẕekkürde teşekkürde şeb ü rūz
Bir vech ile bār u bir eşcāra baḳılmaz

5 Destārı perīşān o mestāneye beñzer
Sürʿ atle aḳan mevce-i enhāra baḳılmaz

6 Ġarḳ-āb ider ʿālemi seyl-āb-ı sirişküm
Ṭuġyānı olan lücce-i zeḫḫāra baḳılmaz

7 Gel mey-gede-i ʿālem-i taḥḳīḳe kim anda
Ne mest-i mey-i ʿaşḳa ne hüşyāra baḳılmaz

8 Biñ dāġları şerḥaları naʿ lleri var
Pür-zaḫm o ḳadar sīne-i ṣad-pāre baḳılmaz

9 Yārī o ḳadar devr-i çep-endāzını gördüm
Hīç dāyire-i çarḫ-ı sitem-kāra baḳılmaz

295**

__ __ . __ /__ . __ / __ __ . __ / __ . __

1 Ey şeh-i ıḳlīm-i ḥüsn ey meh-i[1645] devrān-ı nāz
ʿĀlemi itdüñ tamām bende-i fermān-ı nāz

2 Her nigeh-i dil-firīb ḥavṣala-sūz-ı şekīb
Ġamze füsūn-gerde-i fitne-perestān-ı nāz

3 Gülbün-i ḳaddi iki ġoncesin etmiş güşād
Olmış o ḳadd-i bülend serv-i ḫıyābān-ı nāz

4 Keṯret-i neẓẓāreden dīde-i ʿuşşāḳdan
Ṭūr-ı tecellī idi ṣaḥn-ı debistān-ı nāz

---

* **294**: 113[a].

1643 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

1644 dīde-i bīdāra

** **295**: 113[b].

1645 şöhre-i

5 Rūy-ı mehi Yārīyā hāle-ṭırāz eylemiş
Ṭurresin etmiş yine sāye-i pīşān-ı nāz

296*

__ __ . __ / __ . __ / __ __ . __ / __ . __

1 Ṭurrelerüñ bir ḳılı olsa eger būy-ı sūz
Çarḫ-ı müşebbek olur micmer-i ʿanber-fürūz

2 Her nigehind'eylese ḫande-i dendān-nümā
Dīde-i ʿuşşāḳ'olur keşf-i künūz-ı rumūz

3 Cilve-i āzerm-ile ol tutuḳ-ārā-yı nāz
Ġāze-ṭırāzende-i rūy-ı ḥayādur henüz

4 Çeşm-i taḥayyür nice tāb-[sūz] getürsün aña
Dīde-i ḫūrşīd'ider nūr-ı ruḫı tāb-sūz

5 Yā Rab olur mı o gün ol şeref-i āfitāb
Vaḳt-i seḥer ḫāneme ide ṭulūʿ-i bürūz

6 Dest-i rıżā-y-ile ger saʿy ideseñ Yārīyā
Fetḥ-i lisān eyleye saña kilīd-i künūz

297**

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

1 İtdi biñ nāz-ile ol ḳāmet-i āşūb-engīz
Cilve-gāhın yine ārām-geh-i rüst-ā-ḫīz

2 Naẓar it laʿl-i ʿaraḳ-pāş-ı ḥayā-perverine
Gül-i şüküfte-dehen nice olur şebnem-rīz

3 Çeşm-i sermestinüñ ārām-gehi pister-i nāz[1646]
Pāsbān olmış aña ġamze-i mest-i ḫūn-rīz

4 Bülbüle tuḥfe-i gül gibi hedāyā olmaz
Dāġ-ı dil sīne-i mecrūḥa yeter dest-āvīz

5 Yārī-i zāra meh-i nev gibi virme sāḳī
Sāġar-ı mihr gibi ṣun aña cām-ı leb-rīz

---

* **296**: 113[b].

** **297**: 113[b]

1646 Çeşm-i sermesti o āsūde-ser-i ḫufte-i nāz

298*

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __[1647]

1 Ser virmeyicek cān-ile cānān ele girmez
Biñ terk-i ser itmekle dil ü cān ele girmez

2 Hīç bilmediler yerde mi gökde mi vücūdı
Bir rūḥdur ol ʿĪsā-i devrān ele girmez

3 Düşme ayaġına sīne vü gerdānına baḳma
Zīrā ne girībān u ne dāmān ele girmez

4 ʿAḳl u dili beyʿ eyle bu bāzār-ı fenāda
Terk etmeyicek varuñı sāmān ele girmez

5 Ḫūn-ābe-i eşküñi çıḳarma ṣaḳın elden
Bir ancılayın sübḥa-i mercān ele girmez

6 İşkeste kühen şīşe olur gāh naṣībüñ
Her demde ele sāġar-ı tābān ele girmez

7 Devr eylesün elden ele peymāne ḳo Yārī
Furṣat gider elbette bu devrān ele girmez

299**

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

1 Rez-duḫterini bezmimüze mahrem eylerüz
Her şeb ṣafāsını sürerüz ʿālem eylerüz

2 Kürsī-nişīn-i zāhid-i ḫuşk [u] sitem-geri
Keyfiyyet-i şarāb-ile biz mülzem eylerüz

3 Geldükçe ḫāṭıra ḫaṭ-ı müşgīn ü zülf-i yār
Efkār-ı rişte seni ḫam-ender-ḫam eylerüz

4 Yād-ı leb-ile bezm-i ṣafāda o ġoncenüñ
Ḫun-ābe-i sirişk ile dem-ber-dem eylerüz

6 Tedbīr ḳılmazuz ġam-ı devrāna Yārīyā
Taḳdīr-i Ḥaḳḳ'a ṣabrımuzı muḥkem eylerüz

---

* **298**: 113[b].

1647 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

** **299**: 114[a].

300*

. — — — / . — — — / . — — — / . — — —

1 Cihānda ʿāşıḳ-ı ṣādıḳ-dile vuṣlat güzīr etmez
Ġam-ālūd olmaya ol ʿaşḳ kim ḫāṭır-peẕīr etmez

2 Gedā-yı ḫāne-berdūş-ı melāmet olsa efgende
Yine ol ilticā-yı sāye-i mīr ü vezīr etmez

3 Ḳanāʿatle olur vaḥdet-nişīn-i genc-i tenhāyī
Ḥarīf-i genc-i meyḫāne temennā-yı serīr etmez

4 Ṭolaşur şemʿ-i ruḫṣāra gehī zülf-i siyeh-kāra
ʿAceb pervānedür dil rūz [u] şeb hīç cāy-gīr etmez

5 Göñül ol rind-i ʿālem-sūz-ı istiġnādur ey Yārī
Felekden ḫ͡āst-gār-ı sāġar-ı mihr-i münīr etmez

301**

. . — — / . . — — / . . — — / . . —

1 Cism-i bīmār ile pervāne-i sūzānuz biz
Giceler ṣubḥa degin şemʿ-i şebistānuz biz

2 Zülfine bende geçer bir bölük āşüftelerüz
Ṣanma Mecnūn gibi silsile-i cünbānuz biz

3 Mevc-i eşk-ile nihān olsa sevād-ı dīde
Kimse görmez ḳaramuz bir ulu ʿummānuz biz

4 Sīnemüz reşk-i ruḫuñla n'ola pür-dāġ olsa
Açılur güllerimüz ṣanki gülistānuz biz

5 Cān virürseñ n'ola nūşīn-i zülāl-i femine
Teşnegān-ı reh-i fevvāre-i iḥsānuz biz

6 Ḳīl ü ḳāl eyleyemez baḫṣ-i miyānında raḳīb
Bir ḳıla baş virür ʿāşıḳ-ı ġalṭānuz biz

7 Ḫātem-i cām elimüzden n'ola düşmezse müdām
Mālik-i salṭanat-ı mülk-i Süleymānuz biz

8 Gizlerüz ḫırḳamuza bu felek-i nüh ṭāsı
Göremez kimse bizi sāḥir-i pinhānuz biz

9 Ṭabʿımuz gerçi künūz-ı güher-i maʿnādur
Tīşe-i cevr ile Yārī yine vīrānuz biz

---

* **300**: 114[a].

** **301**: 114[a]-114[b].

302*

__ • __ __ / __ • __ __ / __ • __ __ / __ • __[1648]

1 Yār yoḳ hem-rāh yoḳ ḳaldı dil-i āgāhımuz
Bir beyābān-ı ġarībe düşdi semt-i rāhımuz

2 Düşmezüz bir deşt-i vaḥşet-zāra bulınmaz refīḳ
Sāyemüzden ġayrı yoḳdur mūnis ü hem-rāhımuz

3 Şimdi ġurbet illerinde ḳalmışuz bī-ṣadr u cāh
Şehr-i Pür-zerrīn id'evvel gerçi ṣadr u cāhımuz

4 Ol hümā-yı lā-mekān-pervāz-ı evc-i himmetüz
Dāyimā çarḫ-ı berīndür ḥadd-i cevlān-gāhımuz

5 Şuʿ le-āsā āsumānda ṣanma kim ebr-i siyāh
Çekdi ʿ Abbāsī ʿ alemler çarḫa dūd-ı āhımuz

6 Sāyesinde ḳor mı āsūd'olmaġa bu rūzigār
Sāye-bān-ı çarḫ-ı aṭlas olsa rāḥat-gāhımuz

7 Ārzū-senc-i dimāġuz sāġar-ı ümmīdden
Ṣunmadı bir dūst-kānı sāḳī-i dil-ḫ ̆āhımuz

8 Her gören bir ejder-i āteş-feşān eyler ḳıyās
Çarḫa çıḳduḳça kemend-i nāle-i cān-gāhımuz

9 Cūylar gibi nice ıḳlīmi seyrān eyledüñ[1649]
Şehr-i Üsküb oldı Yārī şimdi ārām-gāhımuz

303**

• • __ __ / • • __ __ / • • __ __ / • • __

1 Zaḫm-ı ġam defʿ ine nūş-ı leb-i cānān iderüz
Ḫaste-i derd [ü] ġamuz yaraya dermān iderüz

2 Öper aġyār leb ü sīnesini ol şūḫuñ
Ṭurma ṣad yeʾs-ile biz çāk-i girībān iderüz

3 Gāh maʿ mūr iderüz fikr-i viṣāl-ile velī
Gāh olur tīşe-i ġamla anı vīrān iderüz

4 Dikilüp ḳarşusına ṭursaḳ ʿ aceb mi yāruñ
Cānı āmāc-geh-i nāvek-i müjgān iderüz

---

* **302**: 114ᵃ.

1648 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

1649 Çār-bāġ-ı ʿ ālemi gezdüñ biraz cūlar gibi

** **303**: 114ᵇ.

5 O gedā-şīmeyüz işkeste-sifāl-i serimüz
Meclis-i mey-gedede sāġar-ı rindān iderüz

6 Neşve-i feyż o ḳadar meclis-i dilde farżā
Sāġarı alsaḳ ele ġonce-i ḫandān iderüz

7 Olsa ger nāy-ı gelū-yı dilimüz zehr-āgīn
Cāndan elbette yine nāle vü efġān iderüz

8 Biz ki sevdā-ger-i bāzār-ı kemālüz[1650] Yārī
Naẓmımuz zīb-ṭırāzende-i dükkān iderüz

9 Cāmı leb-rīz iderüz destine hem gül ṣunaruz
Ṣūret-i būseyi maʿnāda nümāyān iderüz[1651]

10 İtmezüz vaṣf-ı leʾīmānı süḫan-senc-i güẕāf
Dāyimā midḥat-i evcī-i süḫan-dān iderüz

11 Ol süḫan-ver kim anuñ cevher-i naẓm-ı pākin
Silk-i manẓūm-ı ser ü gerden-i ʿirfān iderüz

12 Nām-ı üstād-ı cihān lāzımedür evvelde[1652]
Vaṣfını evvel-i dībāce-i dīvān iderüz

304*

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

1 Gāh pür-şuʿle geh āsāyiş-i dūd itmedeyüz
Ḥāṣılı şemʿ gibi maḥv-ı vücūd itmedeyüz

2 Virdük ol mertebe biz nār-ı derūna ruḫṣat
Āhımuz perde-der-i[1653] çarḫ-ı kebūd itmedeyüz

3 Şevḳ-ı ḥüsnüñle senüñ gāh gülüz geh bülbül
Bāġ-ı ʿaşḳuñda senüñ güft [ü] şünūd itmedeyüz

4 Çekmişüz dāmen-i tevfīḳde pāy-ı emeli
Ḥāṣılı kārımuzı būd u ne-būd itmedeyüz

5 Gerçi Yārī biz o tārīk-i dilānuz ammā
Sīnemüz maḫzen-i envār-ı şühūd itmedeyüz

1650 cihānuz
1651 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
1652 her yerde
* **304**: 114[b]-115[a].
1653 der-i: dir-i

305*

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Şeb-i ġamuñda senüñ fikr-i ebruvān iderüz
Tefekkür eyleyerek ḳaddimüz kemān iderüz

2 O şūḫ-ı nār-ı derūna inanmaz anuñçün
Şerār-ı āh-ı dili sīneden ʿıyān iderüz

3 Görince āteş-i rūyuñ alevlerin[1654] pür-tāb
Dili miṡāl-i semender şerer-feşān iderüz

4 Görince sāġar-ı ṣahbā-yı laʿlüñi sāḳī
O şevḳ-ı neşve ile beẕl-i naḳd-i cān iderüz

5 Egerçi hicrüñ ile nā-murāduz ammā kim
Dili taṣavvur-ı vaṣluñla kām-rān iderüz

6 Terāveş-i müje aḳduḳça būstān-ı dile
Mesāmm-ı cismimüzi aña nāvedān iderüz

7 Feżā-yı vādī-i baḫt olamaz nişān-gāhı
Ḫadeng-i āhı feleklerde imtiḥān iderüz

8 Nihāl-i ḫāmemüzi destimüzde ey Yārī
Hemīşe murġ-ı maʿānīye āşiyān iderüz

306**

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

1 Dehre mirʾāt-ı ṣafāʾ-baḥş olmadayken sīnemüz
Ṣūret-i ümmīdi bir gün görmedi āyīnemüz

2 Üştür-i sermestiyüz gerçi ḳaṭār-ı ḥaşmetüñ
Görseñ ammā kimseye hergiz ṭoḳınmaz kīnemüz

3 Ġıbṭa-fermā-yı ḳabā-yı Bāyezīd olsa n'ola
Egnimüzde beḫye[1655]-dūz-ı ḫırḳa-i peşmīnemüz

4 Her nigehde biñ tecellī eyler envār-ı şühūd
Gūyiyā[1656] ḫūrşīd-i ʿālem-tābdur āyīnemüz

5 Ṭabʿ-ı Yārī bādeden dilberden etsün mi ferāġ
Nice taġyīr olsa bilsün şīme-i dīrīnemüz

---

* **305**: 115ᵃ.
1654 alev: ʿalev
** **306**: 115ᵃ.
1655 beḫye: peḫye.
1656 Pertev-i

307*

__ · __ __ / __ · __ __ / __ · __ __ / __ · __[1657]

1 Ders-i maʿnā söyler ʿaşḳ ammā Felāṭūn-ı hīçüz
Ḫ͐āce taʿlīm itmede ṭıfl-ı sebaḳ-ḫ͐ān-ı hīçüz

2 Söyleşürdi ʿaks-i ṣavt-ı tīşe-i Ferhād ile
Līk tīşe kimlere söylerdi hāmūn-ı hīçüz

3 Ol ḳadar ġarḳ-ābe-i deryā-yı ḥayretdi o dem
Gevher-i güm-kerde nā-būd oldı Ẕünnūn-ı hīçüz

4 İttiḥād-ı şevḳ-ı teʾsīr-i maḥabbet ol meydür
Ḫ͐ūn-ı Leylā'dan o demde ola Mecnūn-ı hīçüz

5 Ẕerre deñlü yek şerer kānūnı āteşdān ider
Ol şerer bir ānda nā-būd olsa kānūn-ı hīçüz

6 Ṣūret-i iʿcāza mālik ṣanki Yārī ol perī
Siḥre āġāz eylese eşkāl-i efsūn-ı hīçüz

308**

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __

1 ʿĀlemde dime ādeme bir yār bulınmaz
Çoḳ yār velī yār-ı vefā-dār bulınmaz

2 Her mūy tenümde birer esrāra emīndür
Ammā n'ideyin vāḳıf-ı esrār bulınmaz

3 Feryādı ḳo ey bülbül-i şeydā-yı maḥabbet
Gülzār-ı cihānda gül-i bī-ḫār bulınmaz

4 Çoḳ ʿāşıḳ-ı ser-bāz ḥaḳīḳatde baḳarsañ
Manṣūr gibi ʿaṣrda serdār bulınmaz

5 ʿĀlem heme sermest-i mey-i cām-ı tecellī
Keyfiyyetin añlar dil-i hüşyār bulınmaz

6 Geşt eyleseñ ey ʿAbdī-i ʿārif bu cihānı
Yārī gibi bir maḥrem-i ġam-ḫ͐ār bulınmaz

---

* **307**: 90[b].

1657 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

** **308**: 107[a].

Metnin üst kısmında "Ḥurufu'z-zā'da taḥrīr olınacaḳ" kaydı düşürülmüştür.

VE MİN NETĀʾİCİ'L-FİKRİ'R-RAŞĪNİ HĀẒİHİ'L-MANŻŪMĀTU Bİ-ḤARFİ'S-SĪN[1658]

309*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

1 Her demde dilde āteş ü dīdemde āb yeʾs
Bezm-i belāda itmedeyin āb u tāb yeʾs

2 Bād-ı firāḳ dīdemi ḳılduḳça eşk-rīz
Merdümler anda çehreme ṣaçar gül-āb yeʾs

3 Gitdi görinmez oldı baña şāhid-i emel
Böyle ḳalur mı dīde-i baḫtumda ḫ̆āb yeʾs

4 Cemʿ eyle naḳd-i hūşuñı ceyb-i derūnda
Zīrā ki mest ider seni keyf-i şarāb yeʾs

5 Çīn-i cebīne ṣabr idemezken dil-i nizār
Görmek revā mı ebrū-yı pür-pīç ü tāb yeʾs

6 Keşf it niḳāb-ı zülfüñi müştāḳ-ı rūyuñam
Zīrā ki ḳalmasun aramızda ḥicāb yeʾs

7 Nā-kāmī-i zamāneye ṣor Yārīyā hemān
Fetḥ olmadıysa nükte-i sırr-ı kitāb yeʾs

8 Yā Rab kemāl-i ʿaşḳuñ ile [eyle] āşinā
Bī-gāneden[1659] ṭoḳınmaya cāna ḫiṭāb yeʾs

9 Bir feyż vir ki ṭabʿuma olmaya tā ebed
Muḥtāc-ı semʿ ü lafẓ-ı suʾāl [ü] cevāb yeʾs

310**

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

1 Nūr-ı ruḫsāruña baḳarsa çerāġ-ı nā-kes
Anuñ ey mihr-i dıraḫşān hemān başını kes

2 Nice teşbīh olınur ḳadd ü ruḫuñ şāḫ-ı güle
Hīç hem-reng ü muʿādil ola mı anlara ḫas

3 Her ne dem āyīne-i rūyını görmek dilesem
Üstüḫ̆ān ṭūṭī-i ṭabʿuma olur sīm-ḳafes

1658 Sîn harfindeki bu manzûmeler sağlam fikrin neticelerindendir.
* **309**: 115ᵃ-115ᵇ.
1659 Tā kimseden
** **310**: 115ᵇ.

4 Benem ol ḳāfile-sālār-ı reh-i tenhāyī
Hem-nefes nāleme pesmānde[dür] bāng-i ceres

5 Vuṣlat-ı muġ-beçeyi[1660] pīr-i muġāndan umaruz
İder ol pīr-i ṭarīḳat bize her demde nefes

6 Yine sevdā-zede-i zülf-i nigāram Yārī
Bilmezin niceye dek bunca hevā-y-ile heves

311*

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __[1661]

1 Kerīm olan kerem eyler leʾīm olur nā-kes
Münāsib-i güher-i ẕātını bulur herkes

2 Gürūh-ı zāġ u zeġan kūh-ı ḫār-zāra gider
Hezār gülşen-i ʿişretde naġme-sāz-ı nefes

3 Zamāne yine ʿacebdür o ṣavt-ı nāzük ile
İder hezārı giriftār-ı tenġnā-yı ḳafes

4 Hezār nāle idersem hezār-veş ey dil
Bilür mi ḳadr-i hezārı o ġonce-i nev-res

5 O ṭıfl-ı nāḳa içinde nefīr-i ḫʿāb çeker
Cihānı velvele-nāk etse bāng-i ṣavt-ı ceres

6 Cihānda bulmadı bir āşinā-yı maḥrem-i rāz
Olur mı Yārī-i āvāre gibi bir bī-kes

VE MİNE'L-FERĀʾDİ'L-ḤĀŞILATİ Bİ'R-REʾYİ'Z-ZERRĪN HĀẒİHİ'L-FEVĀYİDU'L-MUḤAḲḲAḲATU FĪ ḤARFİ'Ş-ŞĪN[1662]

312**

__ __ . / . __ __. / . __ __ . / . __ __

1 Almış eline zülf-i siyeh-kārını çözmiş
Tersā-beçedür[1663] ḥalḳa-i[1664] zünnārını çözmiş

1660 muġ-beçe: muġ-peçe

* **311**: 115[b]

1661 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

1662 Şîn harfindeki bu çok faydalı şiirler altın gibi (değerli ve parlak) düşüncelerden hasıl olmuştur.

** **312**: 115[b]-116[a].

1663 Tersā-beçe: Tersā-peçe

1664 ḥalḳa: ḫalḳa

2 Çoḳ dilleri ḳurtardı o şeh bend-i belādan
Başdan yine ol ṭurre-i ṭarrārını çözmiş

3 Çözse ne ʿaceb zülf-i ḫam-ender-ḫamı şāne
Cānbāzdur aḫşamı görüp dārını çözmiş

4 Ṣan sebʿa-ı seyyāre sipihr üzre dizilmiş
Gögsinden o meh tügme-i zer-tārını çözmiş

5 Yārī n'ola bezl eyler ise cevher-i naẓmın
Ser-meclis-i ʿirfāna olan varını çözmiş

313*

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

1 Ṣanmañuz bezm-i fenāʾ ʿālemin itmiş gitmiş
Cem yine zīver-i bezm-i Cem'in etmiş gitmiş

2 Ḳays eger olmasa eglenmez idi ḳıṣṣa-i ʿaşḳ
ʿAşḳ-ı Leylā-y-ile zevḳ-ı demin etmiş gitmiş

3 Ṣaḳlamış sīnede sırr-ı dehen-i yāḳūtın
Dilde naḳş-ı ṣuver-i ḫātemin etmiş gitmiş

4 Eylemiş ḫūn-ı ciger taʿbiyesin Sohrāb'a
Rüstem-i ʿaşḳ anuñ merhemin etmiş gitmiş

5 Nice Mecnūn'a duʿāʾ etmeyelim ey Yārī
Bize āmāde-i bezm-i ġamın etmiş gitmiş

6 Rūma gelmiş didiler ʿÖrfī-i Şīrāzī hemān
Midḥat-i ʿAbdī-i muʿciz-demin etmiş gitmiş

314**

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

1 Dil şiʿr-i nāzükin leb-i cānāna söylemiş
Bülbül senāyı ġonce-i ḫandāna söylemiş

2 Dil-ḫastegān-ı kūyuñı mehcūr eyleme
Ṭut kim efendi her biri yābāna söylemiş

3 Bilmezdi Ḳays miḥnet-i ʿaşḳuñ ṣafāsını
Hep şekve-i melālini efsāne söylemiş

---

* **313**: 116ᵃ.

** **314**: 116ᵃ

4 Ferhād-ı zār derdine hem-rāz bulmamış
Bī-çāre ʿaks-i kūh [u] beyābāna söylemiş

5 Sūz-ı derūnını dil-i Yārī bu şeb yine
Pervāne-vār şemʿ-i şebistāna söylemiş

315*

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

1 Bezimde mest-i dilber zānū-yı aġyāra yaṣdanmış
Gülistān içre gūyā berg-i güldür ḫāra yaṣdanmış

2 Ḫaṭ-ı nev-ḫīzi üzre ṭurre-i merġūli gūyā kim
Yatur bir mār arḳamdur benefşe-ẓāra yaṣdanmış

3 Yatur ol nāzenīnem mesned-i ḥüsn üzre ḫ͒āb -ālūd
Serin efgende etmiş bāliş-i zer-kāra yaṣdanmış

4 Yatur pīrāmen-i çāh-ı ẕeḳanda ol iki ḫāli
Dehān-ı çāh-ı bī-āba iki bī-çāre yaṣdanmış

5 Ḫuyu ṣanma leb-i laʿl-i Bedaḫşān'ında ey Yārī
Meger bir jāledür kim ġonce-i bī-ḫāra yaṣdanmış

316**

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __[1665]

1 Heyʾetüm taṣvīr iden destümde cām-ı mül ḳomış
Bāġbān-ı ṣunʿ gūyā kūzeye bir gül ḳomış

2 Fikr-i zülfin dīde-i giryān-perverd'eylemiş
Şīşe-i pür-āb içinde ṣaçlı bir sünbül ḳomış

3 Zülf-i ḫūbāna göñül virmekde ʿālem ser-te-ser
Nev-cüvānum daḫı ol sevdā-y-ile kākül ḳomış

4 Şöyle zīnet eyledi dil sāḥa-i gülzārını
Dāġlarla sīnesine tāze tāze gül ḳomış

5 Mest-i naḳş-ı laʿl-i ḫūbān olduġum Yārī görüp
Heyʾetüm taṣvīr iden destümde cām-ı mül ḳomış

---

* **315**: 116ᵃ-116ᵇ.

** **316**: 116ᵃ.

1665 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

317*

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __[1666]

1 Ḥabābuñ ḳaṭresi kim sāġar-ı gül-fāmdan çıḳmış
O rind-i ṣāf-dildür kim diyār-ı Cām'dan çıḳmış

2 Ḳalem parmaḳlaruñ vaṣfı beyān olmaz ḳalemlerle
Nice vaṣf eyleyem kim ḫāme-i ilhāmdan çıḳmış

3 Dil āzād oldı zülfüñden yine dünyāyı geşt eyler
O seyyāḥ-ı cihāndur kim diyār-ı Şām'dan çıḳmış

4 Ruḫ-ı ḫūy-rīzi güller gibi al u geh sefīd olmış
Meger nāz-ile ol sīmīn-beden ḥammāmdan çıḳmış

5 Sevād-ı zülfüñüñ bendin çözüp ḳaçmış dil-i Yārī
Tevaḳḳuf etmemiş[1667] bī-çāre ilk aḫşamdan çıḳmış

318**

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __[1668]

1 Dil naḳd-i ʿaḳlı ṭurre-i cānāna baġlamış
Dīvānedür ki kendüyi zindāna baġlamış

2 Dil nāfe-i gül-āba zülüf-i siyāhuñı
Ḫūn-ı cigerle rişte-i şiryāna baġlamış

3 Efsürde-ḫūn-ı ḥasret olan dīdemi görüñ[1669]
Bir al yerde dīde-i giryāna baġlamış

4 Jūlīde-mūy[u] pāy-ı bürehn'itdi cismini
Bī-çāre Ḳays-ı ṣūret-i dīvāne baġlamış

5 Yārī uṣūl-ı perde-i nāy-ı derūndan
Pergār-ı naḳş baġlamış ammā ne baġlamış

---

* **317**: 116ᵃ.
1666 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.
1667 Vaṭandan ayrılup
** **318**: 116ᵃ.
1668 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.
1669 çeşm-i eşk-bār

319*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __[1670]

1 Ṣaçlaruñ gördüm sevād-ı leyletü'l-isrā-y-imiş
Leblerin ṣordum meger kim muʿ ciz-i ʿ Īsā-y-imiş

2 Dil niyāz itmekdedür ṣahbā-yı cām-ı laʿ lüñi
Ġamzeñ ammā bilmedüm bir mest-i bī-pervā-y-imiş

3 Laʿ l-i nā-yābuñ senüñ ey ġonce-i bāġ-ı vefāʾ
Ḫārsuz bir nā-şüküft-i ġonce-i raʿ nā-y-imiş

4 Ṭabʿ -ı Yārī baḳmasa āyīne-i dehre n'ola
Lehçe-i destān-serāsı ṭūṭī-i gūyā-y-imiş

320**

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

1 Ṣaçuñ her mūyı neşr-i būyı müşg-i nābdan görmiş
Ḫaṭuñ reng-i bahārı sünbül-i sīr-ābdan görmiş

2 Niçün hep pīr-i ʿ aşḳuñ anda rūz [u] şeb ḳıyām etmez
Ḳaşuñ kim ḳāmetin ṭāḳ etmegi miḥrābdan görmiş

3 Ne mümkindür senüñ ẓāhirde vaṣluñ dīde seyr etmek
Meger kim ʿ ālem-i bāṭında anı ḫ ʿ ābdan görmiş

4 İşigine muġānuñ rind olan yüz sürse vechi var
Ne feyż-i ceẕbe gördiyse faḳīr ol bābdan görmiş

5 ʿ Aceb mi ṭabʿ -ı Yārī nükte-perdāz-ı beyān olsa
Maʿ ānī-baḫşını ṭabʿ -ı ulū'l-elbābdan görmiş

321***

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __

1 Sāġarda olan neşveyi rindān-ile söyleş
Ḫātemde olan ḥükmi Süleymān-ile söyleş

2 Her nükte-i maḫfī ki derūnuñda nihāndur
Esrārını bir ʿ ārif-i devrān-ile söyleş

---

* **319**: 116[b].

1670 Gazel ilk önce beş beyit halinde yazılmış fakat daha sonra 2. beytin üzeri karalanarak kenarına iptal işareti konulmuştur.

** **320**: 116[b].

*** **321**: 116[b]-117[a].

3 Yārı göricek rāz-ı ġam-ı ʿaşḳuñı fāş it
Bī-bāk hemān çāk-i girībān-ile söyleş

4 Ṣad ḫurde-i sūfār olur engüşti ser-ā-ser
Dünyā ṭamaʿ ın kār-fürūşān-ile söyleş

5 Şimdin gerü ṣunmaz mı bize cām-ı telāfī
Ey baḫt yüri sāḳī-i devrān-ile söyleş

6 Ey dil hele yoḳ bende dem-i ḳuvvet-i güftār
Zaḫmuñ yine sen ġamze-i bürrān-ile söyleş

7 Nādān ne bilür rütbe-i ʿ irfānuñı Yārī
Ẕevḳ-ı süḫanı nükte-şināstān-ile söyleş

322*

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __[1671]

1 Dil ü cān şāhid-i vasluña ḫarīdār olmış
İki merdüm ne ʿ aceb derde giriftār olmış

2 Māh-ı ruḫsārını ḫaṭ hāle-ṣıfat devr etmiş
Gül-i ḫurşīde yine şaʿ şaʿ ası ḫār olmış

3 Tāze çıḳmış ruḫına ḫaṭṭ-ı muʿ anber perīr
Mūrlar berg-i gül üstinde bedīdār olmış

4 Ne ḳadar furṣat arar şimdi bu gülzār-ı fenāʾ
Bülbülüñ perri nihāl-i güle minşār olmış

5 Gitdi elden dil ü ʿ aḳl u daḫı ṣabr u ārām
Yārī-i dil-şüde gör kim nice nā-çār olmış

323**

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __[1672]

1 Gül-i ter gibi meclisde ruḫ-ı rengīnüñ al olmış
Anuñçün neşve-i cām-ı ṣafādan alüñ al olmış

2 ʿ Uyūbın bulmamışlar mū-şikāfān ḳıl ḳadar anda
Miyān-ı ḫāl-ile ḫaṭṭuñda baḫṯ-i ḳīl ü ḳāl olmış

3 Yaturlar nā-tüvān hīç güft ü gū yoḳ cümlesi ḫāmūş
Ġamuñdan bir nice dem-beste diller bī-mecāl olmış

---

* **322**: 116[b]-117[a].

1671 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

** **323**: 116[b].

1672 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

4 Nihānı ʿarż-ı ḥāl it derd-i mā-fī'l-bāb-ı aḥvālüñ
O şāha āşikār aʿrāż-ı ḥāl emr-i muḥāl olmış

5 Şaḳın aldanma cām-ı sāḳī-i devrāna ey Yārī
Ṭutalum[1673] şunduġı cām-ı ṣafāʾ āb-ı zülāl olmış

324*

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __[1674]

1 O çeşm-i nīm-ḫ̆ābuñ nīm-mest-i bezm-i nāz olmış
Ne nāzükdür ki ġamzeñ göz ucıyla dil-nüvāz olmış

2 Çeker ḫ̆āb-ı teġāfül ben niyāz itdükçe mestāne
Nigāh-ı mesti muʿtād-ı şeker-ḫ̆āb-ı niyāz olmış

3 Tecellī-i cemālüñ perde-i ḥüsnüñde pinhāndur
Ne ḥikmetdür şühūdı geh ḥaḳīḳat geh mecāz olmış

4 Göñül iḥrām-bend-i zāyir-i kūy-ı viṣālüñdür
Meger kim ārzū-mend-i cebīn-sā-yı mecāz olmış

5 Bu deñlü baġrı yanmışken yine bülbül sürūd eyler
Şeh-i gül meclisinde naġme-senc-i sūz u sāz olmış

6 Dil-i Yārī seni hüşyār ẓann etmiş niyāz eyler
Meger kim çeşm-i şūḫuñ nīm-mest-i bezm-i nāz olmış

325**

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

1 Cām-ı gül-reng ile laʿlüñ ḳatı ḫandān olmış
Sanki bir ṣuyı güzel laʿl-i Bedaḫşān olmış

2 Gül gül olmış tenümüñ dāġların seyr eyle
Bir hevā-dār-ı feżādur ki gülistān olmış

3 Ḫūn-ı dil nūş iderek leblerüñ olmış laʿlīn
Meded ey ġonce-dehen laʿl ü gül ḳan olmış

4 Leblerüñ itdi tecezzī didi erbāb-ı kelām
Teng-i fehmān-ı süḫan bu söze hayrān olmış

5 ʿĀrif-i Cām idügin itdi zamāna taḥḳīḳ
Rūm'da Yārī meger cāy-ı devrān olmış

1673 Gerekse

* **324**: 116[b]

1674 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

** **325:** 117[a]

326*

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __[1675]

1 Dil-i dīvāne bend-i zülf-i ʿanber-fāmdan çıḳmış
O vaḥşī beççe[1676]-i şeh-bāzdur kim dāmdan çıḳmış

2 Görinmiş ḫāl-i maḥbūbuñ sevād-ı kākülüñ içre
O Hindūdur ki ilk aḫşamdan tā Şām'dan çıḳmış

3 Elinde sāġar-ı vaḥdet dilinde sübḥa-i ḥikmet
Göñül yā Cām'dan yā ḫıṭṭa-i Bistām'dan çıḳmış

4 Çıḳar gördüm künişt-i ḫāne-i aġyārdan gūyā
Büt-i vaḥşī ġazālüm perde-i aṣnāmdan çıḳmış

5 Maṭāf eyler göñül estār-ı tār-ı Kaʿbe-i zülfüñ
Nitekim zāyir-i beytü'l-ḥarem iḥrāmdan çıḳmış

6 ʿAceb mi tāb virse dāġ-ı ʿaşḳum serde ey Yārī[1677]
O kevkebdür ki burc-ı ṭāliʿ-i nā-kāmdan çıḳmış

7 Tırāş etmiş ḫaṭın olmış ʿaraḳ-nāk-i ḥicāb-ālūd
Ḳızarmış gül gül olmış ruḫları ḥammāmdan çıḳmış

327**

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __[1678]

1 Heyʾetüm taṣvīr iden destümde bir sāġar ḳomış
Bāġbān bir kūzeye gūyā gül-i ḫoş-ter[1679] ḳomış

2 Cāmı leb-rīz eylemiş sāḳī ṣarāb-ı nāb-ile
Faṣṣ-ı zerrīn ḫāteme gūyā ki laʿl-i ter ḳomış

3 Dest-i ḳudret ḥoḳḳa-i pāk-i dehānuñ zeyn idüp
Dürr-i dendāndur deyü elmās [u] gevher-ter ḳomış

4 Laʿl-i rengīnüñde ol ḫāl-i siyeh etmiş ẓuhūr
Micmer-efrūz aḫkere bir pāre-i ʿanber ḳomış

---

* **326**: 117ᵃ.
1675 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.
1676 beççe-: peççe
1677 Görinen sīnede dāġ-ı fürūzān şanma ey Yārī
** **327**: 117ᵃ.
1678 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.
1679 aḫmer

5 Sīne-i sūzānuñ ʿaks-i dāġ-ı ḫūn-efşānıdur
Kūşe-i destārda bir ġonce-i nevber ḳomış

6 Gülşen-i āmāline Yārī çerāġān eylemiş
Dāġlardan tāze tāze sīneye güller ḳomış

328*

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __[1680]

1 Her ġubārında nice lemʿa[1681] olur hem-āġūş
Cürʿa-dānumdan eger eyleseñ esrārumı nūş

2 Bülbülüñ bülbülesi bülbüleyi defʿ eyler
Bülbül itdükçe nedem zemzeme-i nūş-ā-nūş

3 Ol ṣanem perde-der-i ʿişmet-i nākūs olsa
Şevḳden ʿārif-i āgāha gelür vecd ü ḫurūş

4 Görseler lehçe-i güftār u ḳad-i reftārın
Serv ḥayrān olup ġonceler olur ḫāmūş

5 Cām-ı leb-rīz-i mey-i laʿli olur ʿuşşāḳa
Seleb-ārā-yı ʿaḳıl-sāz-ı ṭırāzende-i hūş

6 Ol ḳadar sāz-ı nevāzendedür ol şūḫ k'olur
Naġme-baḫşende-i rāmiş-gerī-i bezm-i sürūş

7 ʿÖmr-i cāvīde irer Ḫıżr[1682] gibi zinde olur
Ol hümā-y-ile olan leb-be-leb [ü] dūş-ā-dūş

8 Taʿbiy'etmiş gül-i efsūn-ile ṣahbā-yı lebin
İtdi yek cürʿası ʿaḳl [u] dili mest ü medhūş

9 Cevherī-dān olamaz kāle-fürūşān-ı riyāʾ
Cevheri ṣāf olur cevheri [kim] laʿl-fürūş

10 Her biri bāde-i ʿaşḳuñ ile sermest olmış
Şīt devrinde gelen ʿāleme Ḳıġān u Anūş

11 Dürretü't-tāc-ı ser-i ehl-i hünersin Yārī
Her sözüñ olsa n'ola gūş-ı zamāna mengūş

---

* **328**: 117[b].

1680 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

1681 mihr

1682 Ḫıżr: Ḥıżr

VE MİNE'N-NAẒMİ Bİ'L-İSTİʿDĀDİ'L-VĀḲİʿİ FĪ ḤARFİ'Ṣ-ṢĀD[1683]

329*

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __

1 Āşūb-ı fiten ġamze-i ġammāz ki maḫṣūṣ
Efsūn-ı süḫan çeşm-i siḥir-sāz ki maḫṣūṣ

2 Çeşmüñ sebaḳ-āmūz-ı debistān-ı ḥayādur
Ādāb gözetmek nigeh-i rāz ki maḫṣūṣ

3 ʿUşşāḳ ʿumūmen kerem ü luṭfuña ṭālib
Ammā[1684] o kerem ʿāşıḳ-ı mümtāz ki maḫṣūṣ

4 Dünyāyı şehīd itmede bir tīġ-ı nigehle
Bu ʿişve hemān ġamze-i ser-bāz ki maḫṣūṣ

5 Ol ḫ͡āhiş-i āvīziş-i peyvend-i miyān-bend
Hengām-ı visālüñde olan nāz ki maḫṣūṣ

6 Yārī bu ḳadar vaḥy-ṭırāzende-i maʿnā
Feyż-i eṣer-i ṭabʿ-ı süḫan-sāz ki maḫṣūṣ

NİʿAMÜ'Ş-ŞİʿR VE'L-İNŞĀD FĪ ṢĪĠATİ ḤARFÜ'Ż-ŻĀD[1685]

330**

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __

1 Mūr-ı ḫaṭuñ olsa ruḫ-ı pür-tābuña ʿārıż
Ol ceyş-i ḳavī māyeye hīç var mı muʿārıż

2 Ṣarf eyler idüm ʿaşḳa bedel cevher-i cānı
Tedbīr ile olsaydı eger defʿ-i ʿavārıż

3 Dil beste derūn ḫaste göñül zār u şikeste
Oldı maraż-ı ʿaşḳuñ o deñlü baña ʿārıż

4 Hep nüktesi keyfiyyet-i ṣahbā-yı ezeldür
Telmīḥ ider laʿlüñi *Ḫamriyye*'de Fārıż

5 Çoḳ merd-i hüner ʿarṣa-i endīşede ammā
Bu ʿarṣada Yārī'dür olan bir yeke rāyiż

1683 Sâd harfindeki bu manzûmeler şâirin sahip olduğu yetenekten kaynaklanmıştır.
* **329**: 117ᵃ.
1684 Ancaḳ
1685 Zâd harfi üslûbundaki bu manzûmeler şiirin ve inşâdın nimetleridir.
** **330**: 117ᵃ-117ᵇ.

331*

__ · __ __ / __ · __ __ / __ · __ __ / __ · __

1 Leblerin būs eylemekdür cām-ı[1686] ṣahbādan garaż
Ġonce dermekdür riyāż-ı ʿişret-ārādan ġaraż

2 Ruḫların ḫūy-gerde ider ḳılasuñ niyāz işin
Hep gül-āb almaḳdur ey dil derd-i raʿnādan ġaraż

3 Nuṭḳ-ı laʿli ẕihn-i ʿĪsā'ya bile virür ḥayāt
Mürdeyi iḥyā ise ancaḳ Mesīḥā'dan ġaraż

4 Ḫānumān-ı ḳalb ü naḳd-i dīde tārāc olmadan
ʿİşret itmekdür hemān bu fānī dünyādan ġaraż

5 Ḳalbini ṣāf eyleyüp gül gibi ey Yārī hemān
Defʿ-i ġam itmek durur cām-ı muṣaffādan ġaraż

VE MİNE'N-NEVĀDİRİ'L-MUḤALLİYYETİ VE'Ṣ-ṢANĀYĪʿİ'L-MÜKELLEMETİ HĀẒİHİ'N-NUẒUMU FĪ ḤARFİ'Ṭ-ṬĀ'[1687]

332**

__ __ · / __ · __ · / · __ __ · / __ · __

1 Zāhid ʿaceb mi eyler iseñ ʿişret ü neşāṭ
Cūyā-yı rāh-ı mey-gedeyüz *ihdina'ṣ-ṣırāṭ*

2 Ey sāḳī bāde üstine ṣunma bize ʿaraḳ
Gül eylesün mi yāsemen ile hīç iḫtilāṭ

3 Ḳufl-i ḥarem-serāy-ı der-i vaṣl açılmadı
Ṣarf eyledükçe biz ne ḳadar dest-i iḥtiyāṭ

4 Leyl ü nehār olmada āmed ü şüd ġumūm
Rāh-ı maḥabbet içre göñül ṣanki nev-ribāṭ

5 Yārī gibi o muʿtekif-i genc-i vaḥdetüz
Dehrüñ bisāṭına ḳomazuz pāy-ı inbisāṭ

---

* **331**: 117ᵇ.

1686 bezm-i

1687 Tâ harfindeki bu manzûmeler, titiz bir işçilikle ortaya konmuş söz sanatlarından ve benzersiz mahalli ürünlerdendir.

** **332**: 117ᵇ.

VE MİNE'L-MANẒŪMETİ'L-ʿULYĀʾ FĪ ʿĀLEMİ'Ẓ-ẒĀʾ KE-ʿIḲ-Dİ'Ṣ-ṢÜREYYĀ[1688]

333[*]

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Dil-i belā-keş olur zülf-i yārdan maḥẓūẓ
O şāh-bāz da olur şikārdan maḥẓūẓ

2 Göz açdurur mı şeb u rūz ḫ͡ʷāb-ı nā-kāmı
Müdām baḫtum olur kūknārdan maḥẓūẓ

3 Gerek ʿArab ʿAcem olsun gerekse ḫıṭṭa-i Rūm
Ġarīb-i dehr olamaz bir diyārdan maḥẓūẓ

4 Kimisi pāye-i dāḫilde kimi ḫāricde
Zamāne şimdi ʿaceb iʿtibārdan maḥẓūẓ

5 Kimisi mevc-i miyān-pāçe kimi ġarḳ-ı viṣāl
Efendi ḫāṭır-ı Yārī kenārdan maḥẓūẓ

VE HĀẒİHİ'L-MANẒŪMETİ FĪ ḤARFİ'L-ʿAYN KE'Ş-ŞEMSİ'L-MÜNĪ-Rİ Fİ'L-ḪĀFIḲAYN[1689]

334[**]

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

1 Nūr-ı pīşānuñ görüp her bār şemʿ
Cismin eyler maṭlaʿ ü'l-envār şemʿ

2 Lemʿa-ı ruḥsāruña beñzer deyü
Oldı manẓūr-ı ulü'l-ebṣār şemʿ

3 Başına zerrīn ḳadeḥ ṣoḳmış gezer
Oldı gūyā şāhid-i bāzār şemʿ

4 Ḫalvet-i ġamda olup şeyḫü'l-ḥarem
Yaḳmada ḳandīlini her bār şemʿ

5 Baġrı pür-āteş ruḫı zerd-i elem
Olalı Yārī gibi bīmār şemʿ

1688 Zâ âlemindeki şiirler süreyya yıldızı (ülker yıldız kümesi) gibi parlayan çok değerli manzûmelerdendir

* **333**: 117[b]-118[a].

1689 Ayn harfindeki bu manzûme doğu ve batıyı aydınlatan güneş gibidir.

** **334**: 118[a].

335*

__ · __ __ / __ · __ __ / __ · __ __ / __ · __

1 Şevḳ-ı envār-ı cemālüñ eylese iẓhār şemʿ
Āfitāb-āsā olur gencīne-i envār şemʿ

2 Naḫl-i kāfūr-ı ḳadi gūyā dıraḫt-ı Ṭūr'dur
Tāb-ı envār-ı tecellīden yanar her bār şemʿ

3 Lāle-āsā şuʿle-tāb olmış serinde dāġlar
Al fānūs içre yaḳmış şemʿ-i pür-envār şemʿ

4 Nefḫa-i pervāne olur zūd mīr-i şuʿlesi
Ol ḳadar lāġar ten olmışdur dil-i bīmār şemʿ

5 Od bıraḳdı ḫānumān-ı sīne-i pervāneye
Bezmde sūz-ı derūnın idicek iẓhār şemʿ

6 Kilk-i Yārī şuʿle-pāş-ı bezm-i maʿnā olsa ger
Meclis-i naẓma nisār eyler dür-i şehvār şemʿ

VE MİNE'L-KEVĀKİBİ'L-ʿĀLİYETİ HĀẒİHİ'L-MÜNĪRETU FĪ ḤARFİ'L-ĠAYN[1690]

336**

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

1 Cümle taḥrīr olıcaḳ zümre-i erkān ferāġ
Ser-nüvişt itdi bizi defter-i ʿunvān ferāġ

2 Çünki bir kūşesi yoḳ ʿayş idicek dünyānuñ
Ey göñül eyleyegör pāy-be-dāmān ferāġ

3 Ḳılma cemʿiyyet-i ārāyiş-i sāmān-ı emel
Ne ki yetmez saña bir kūşe-i pinhān ferāġ

4 Arasam sāḥil-i maṭlabda dür-i maḳṣūdı
Sīneden mevc urur ḳulzüm-i ṭūfān ferāġ

5 Dest-i himmet yine ṣad-çāk ider elbette anı
Jende-dūz olsa eger kūşe-i dāmān ferāġ

6 Beni maġrūr idemez çarḫ-ı denī-perver kim
Dāyimā dest-i ḫayālümde girībān ferāġ

---

* **335:** 118[a].

1690 Ğayn harfindeki bu parlak manzûmeler gökyüzünün yüceliklerindeki yıldızlardandır.

** **336**: 118[a]-118[b].

7 Himmet-i ḳūt-i ḳanāʿat o ḳadar kim dilde
Meh-i nevden bile cerr eylemeye nān ferāġ

8 Çekme zindān-ı melāmetden elem ey Yārī
Yūsuf'ı Mıṣr'a ʿazīz eyledi zindān ferāġ

337*

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

1 Gülistān-ı cihānda ola güller ḫārdan fāriġ
O şūḫ olmaya āḫir bir nefes aġyārdan fāriġ

2 Şikenc-i dām-ı zülfinde virür dāyim lebi şerbet
Nice olsun dil-i dīvāne ʿaşḳ-ı yārdan fāriġ

3 Görince dāġ-ı ʿaşḳuñ sīnem üzre dil fiġān eyler
Meşeldür ʿandelīb olmaz gül-i gülzārdan fāriġ

4 Ḫarīdār-ı viṣālüm ʿarṣa-i *ḳālū belā* içre
Muḥaṣṣal olsam olmam itdügüm iḳrārdan fāriġ

5 Ne deñlü cismüñi āġeşte-i ḫūn etse ey Yārī
Ṣaḳın olma yine ol ġamze-i mekkārdan fāriġ

NİʿME'R-RĀḤ BİŞ-ŞAFĀ HĀZİHİŞ-ŞİʿRU BİL-ḤARFİL-FĀ[1691]

338**

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

1 Ceyş-i ḥayret mülk-i cāmı nice bir etsün telef
Sāḳiyā sür sāġar-ı gül-gūn-ı cāmı lā-tuḥaf

2 Olmayınca ġavṭa-kār-ı sırr-ı deryā-yı şühūd
Cevher-i ʿirfāna her ālūde-dil olmaz ṣadef

3 Jende-dūz-ı cāme ol ṣūretde ḳalma ʿārif ol
Yoḫsa virmez naḫvet-i destār-ı insāna şeref

4 Her ḫadeng-i ġam k'atılsa lā-büd uġrar cānuma
Āh kim tīr-i melāmet sīnemi itdi hedef

5 Ḫilḳat-i ẕātın bilüp naḳş-ı sevādın itdi pāk
Oldı Yārī ʿārif-i nükte-şinās-ı fī ʿ*aref*[1692]

---

* **337**: 118[b].

1691 Fâ harfindeki bu şiirlerle gelen safâ ile meserreti bulmak ne güzeldir!" (bk. *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, C. II, s. 488.)

** **338**: 118[b].

1692 Bildi, şuuruna vardı.

339*

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __[1693]

1 ʿĀlem-i ġaybda ki sırra dil olurdı vuḳūf
Nükte-i rāz u dehānuñ eger olsa mekşūf

2 Dir gören zülf-i perīşānuñı ruḫsāruñda
Ḳapladı māh-ı cihān-tābı ser-ā-pāy ḫusūf

3 Şeb-reh-i māh-ı cihān-tāba muḳārin olamaz
Gökde ʿanḳā-y-ile zāġ-ı siyeh olmaz meʾlūf

4 Nāfe-i misk dem-i būyını pinhān idemez
Her nefes nükhet-i[1694] esrārını eyler mekşūf

5 Nāmumı ṣorar iseñ şehr-i Gelibolı'da
Ṣāf-dil pāk[1695]-süḫan Aḥmed-i Yārī maʿrūf

6 Ḥarem-i nūr-ı tecellīye göñül muḥarrer
Olur envār-ı ilāhī aña her dem mekşūf

340**

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __[1696]

1 Düzdān-ı rāh etmeye sāmānuñı telef
Sür esb-i pāy-ı himmeti merdāne lā-tuḥaf

2 Fehm eyledüñ ʿulūm-ı dü-kevnüñ maʿādını
Olduñsa ḫ̆āce-i sebaḳ-āmūz-ı *men ʿaref*

3 Elden çıḳardı cevher-i vālā-nijādını
Ḳaldı yetīm ḳaʿr-ı yem-i kevnde ṣadef

4 Evvel ol aldı manṣıb-ı ʿaşḳı ṣoñında biz
Mecnūn-ı ʿĀmirī ile olduḳ ḫalef selef

5 Şemʿ-i cemālüñ eyleme āteş-fürūz-ı bezm
Pervānegānı etme ciger-sūz-ı tāb u tef

6 Perḫāş-cū-yı fitne olur deyü ġamzesi
Müjgānı itdi ʿasker-i āşūbı ṣaf-be-ṣaf

---

* **339**: 118[b].

1693 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

1694 nükte-i

1695 ṣāf

** **340**: 119[a].

1696 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

7 Yārī bulurdı sāḥil-i baḥr-i selāmeti
İmdād-ı himmet eylese şāhen-şeh-i Necef

8 Eşʿ ārı şimdi hep şuʿ arā-yı zamānenüñ
Ṭarz-ı kühen-ṭırāz-ı nev-āyīn-i mā-selef

VE MİNE'L-EŞʿ ĀRİ'D-DĀʾİRETİ İLE'L-ḲĀF HĀẒİHİ'L-MANẒŪM[ET] U FĪ ʿ ĀLEMİ'L-ḲĀF[1697]

341*

__ • __ __ / __ • __ / __ • __ __ / __ • __

1 Dil götürür dīdeye eşk-i firāvān-ı ʿ aşḳ
Mevclerin dökmede lücce-i ṭūfān-ı ʿ aşḳ

2 Ḳanlu yaşum ḳaṭresi dīdeden olur revān
Dāne-i mercān atar sāḥile[1698] ʿ ummān-ı ʿ aşḳ

3 Cān ṭolaşur zaḫmdan çıḳmaġa pervāne-veş
Oldı tenüm āh kim şemʿ -i fürūzān-ı ʿ aşḳ

4 Dāġlarum sīnede yer yer açılsa n'ola
Gülşeni tezyīn ider lāle-i nuʿ mān-ı ʿ aşḳ

5 Sīnede Yārī olur sūz-ı nihānuñ ʿ ıyān
Böyle ḳalursa eger çāk-i girībān-ı ʿ aşḳ

342**

• __ • __ / • • __ __ / • __ • __ / • • __[1699]

1 Şu dil ki aña nedīm ola āṣaf-ı tevfīḳ
Olur zamānede sulṭān-ı ʿ ālem-i taḥḳīḳ

2 Ṭarīḳ-i mey-gede erbābına sülūk eyle
Olursa pīr-i ḫarābāt olur o yolda refīḳ

3 Yeter o rind-i tehī-dest-i ḫāne-berdūşa
Neşāṭ-ı[1700] cürʿ a-ı keʾsü'l-kirām-ı cām-ı raḥīḳ

4 O mey o neşve o ḫum-ḫānenüñ ser-endāzı
Egerçi Şiblī vü Maʿ rūf u Bāyezīd ü Şaḳīḳ

1697 Kaf harfindeki bu manzûmeler kaf dağı dâiresine ulaşmış (Kaf dağına yükselmiş) şiirlerindendir.

* **341**: 118[b]-119[a].

1698 ṭaşraya

** **342**: 118[b].

1699 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

1700 Çeşīde

5 Müfessirān-ı daḳāyıḳ-ṭırāz-ı rabbānī
*Yuḥibbuhum ve yuḥibbūnehu*da ider tedḳīḳ

6 Bu kār-ḫāne-i ʿālemde bulmadum Yārī
Dil-i ḥazīnüme hem-rāz u ġam-güsār ṣıddīḳ

343*

__ • __ __ / __ • __ __ / __ • __ __ / __ • __

1 Nūr-ı Ḥaḳ'dan ḥüsn-i ḳandīlin yaḳaldan nār-ı ʿaşḳ
ʿĀlemi pür-şuʿle ḳıldı neyyir-i envār-ı ʿaşḳ

2 Ḳaṭreyi deryā idüp deryāyı bir ʿummān ider
ʿĀşıḳuñ çeşminde olsa mevc-i deryā-bār-ı ʿaşḳ

3 Gevher-i rāz-ı nihānı baña ṣor zāhid hemān
Göñlüm olmışdur benüm gencīne-i esrār-ı ʿaşḳ

4 Baḳ cebīn-i āfitāb-ı ṣubḥ-ı nūr-efşānına
Gör ne yüzden ẓāhir olur maṭlaʿü'l-envār-ı ʿaşḳ

5 Sīne-i sūzānumuñ ḥāli n'olur Yārī ʿaceb
Yaḳdı dünyāyı şerār-ı āh-ı āteş-bār-ı ʿaşḳ

344**

__ __ • __ / __ __ • __ / __ __ • __ / __ __ • __

1 Bezm-i ġamuñda nālemüz destine alsa nāy-ı ʿaşḳ
ʿĀleme velvele ṣalar zemzeme-i nevā-yı ʿaşḳ

2 Nāle-keşān-ı ʿaşḳ ger görse tecellī-i ruḫuñ
Ḳubbe-i ʿarşa dek çıḳar naġme-i hāy[a] hāy-ı ʿaşḳ

3 Luṭf ile ḳahr-ı dil-rübā māye-i vecd-i ḥāldür
Himmet-i ʿaşḳa bir gelür miḥnet ġam [u] ṣafāʾ-yı ʿaşḳ

4 Bürḳaʿ-ı ḥüsni keşf idüp dīde-i ʿāşıḳa yine
Ol şeh-i milket-i bahāʾ itmededür ṣalā-yı ʿaşḳ

5 Yārī ḳo naġme-i nīk-i zemzeme-senc-i ʿişvesin
Diñle ṣarīr-i ḫāmemi gör ne-y-imiş nevā-yı ʿaşḳ

345***

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

1 Geleli ʿāleme hem-zād baña verziş-i ʿaşḳ
Ben olursam ḳatı āşüfte ḳalur ḫ˘āhiş-i ʿaşḳ

---

* **343**: 119ᵃ.
** **344**: 119ᵃ.
*** **345:** 119ᵃ-119ᵇ

2 Āb-ı kevs̱er de ḳatarsañ dili medhūş eyler
Böyledür neşve-i ḫāṣṣiyyet-i āmīziş-i ʿaşḳ

3 Müddeʿāsın eger iṣbāt ideydi Manṣūr
Dāra çekmezdi anı ḫ̆āhiş-i āvīziş-i ʿaşḳ

4 Görinür ʿaks-i tecellī dil-i ḫūrşīd gibi
Olsa manẓūruñ eger āyīne-i bīniş-i ʿaşḳ

5 Laḫt laḫt itdi ciger pārelerin ḫancer-i[1701] ġam
Reng-i yāḳūt olur ḫāṣiyet-i rendiş-i ʿaşḳ

6 Ġarḳ olur kevn [ü] mekān ḳaṭresine ey Yārī
Lücce-i dīdede cūş etse[1702] ḳaçan rīziş-i ʿaşḳ

346*

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __[1703]

1 Olmaḳ isterseñ eger sālik-i rāh-ı taḥḳīḳ
Eyle evrāduñı *Allāhu veliyyü'l-tevfīḳ*[1704]

2 Mey-i taḥḳīḳ-ile peymāne-i tevfīḳ yeter
Bezm-i maʿnāda baña hem-dem ü hem-rāz u ṣadīḳ

3 Her ḥabābı birer āyīne-i ḫurşīd olur
Rind-i ṣāḥib-naẓar alsa eline cām-ı raḥīḳ

4 Bu gice bezmimüze geldüñ eyā māh-ı münīr
Şeref-i maḳdemüñ itdi[1705] bizi ġāyet teşvīḳ

5 Rāh-ı vaḥşetde tevekkül ḳılagör ey Yārī
İde tevfīḳini bādī-i ezel saña refīḳ

347**

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

1 Āşiyān-ı dildür aña mesken ü meʾvā-yı ʿaşḳ
Bir hümā-pervāzdur girmez ele ʿanḳā-yı ʿaşḳ

2 Ḫancer-i[1706] hicrān-ile sūrāḫ sūrāḫ itdi ġam
Meclis-i sīnemde oldı üstüḫ̆ānum nāy-ı ʿaşḳ

1701 ḫancer: ḥancer
1702 ide
* **346**: 119[a]
1703 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.
1704 Başarıya ulaştıran Allah'tır.
1705 İtdi envār-ı cemālüñ
** **347**: 119[b]
1706 Ḫancer: Ḥancer

3 Mevci āteş baḥri āteş bādı āteş ser-te-ser
Āteş-ender-āteş ancaḳ lücce-i deryā-yı ʿaşḳ

4 Ben nice etsem gerek tedbīr-i taḥṣīl-i murād
Ḳo tedārükden beni efkār-ı istīlā-yı ʿaşḳ

5 Şevḳ-ile meydān-ı ḥaşre mest-i bī-pervā varur
Bunda kim nūş etse Yārī ḳaṭre-i ṣahbā-yı ʿaşḳ

6 Özge sevdādur cünūn-ı nev-bahār-ı ḥüsn-i dūst
Lāle-āsā sīnesin pür-dāġ ider rüsvā-yı ʿaşḳ

348*

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

1 Rind-i nāzük-dehenüñ cām-ı dıraḫşānına baḳ
Zāhidüñ elde olan sübḥa-i mercānına baḳ

2 Her nigāhında görinürdi cemāl-i Leylā
Ḳays-ı āyīne-derūnuñ ten-i ʿuryānına baḳ

3 Ol zamān başuña ḳopmazdı ḳıyāmet seyr it
Ḳāmet-i cilve-ger-i serv-i ḫırāmānına baḳ

4 Nāziş-i şerm-ile geh sürḫ olur gāhī sefīd
Diḳḳat it ḫande-i nerm-i gül-i ḫandānına baḳ

5 Ḳahramān-ı nigehi ġamzesine pīş-āheng
Şeref-i kevkebe-i ṣaf-der-i müjgānına baḳ

6 Ne imiş nükte-i ser-beste-i sırr-ı ilhām
Yārī-i muʿcize-gūyuñ ser-i dīvānına baḳ

349**

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

1 Ḳırān-ı saʿd ü naḥsından[1707] sipihrüñ müddeʿāmuz yoḳ
Biz ol saʿd-aḫterüz devr-i felekden ilticāmuz yoḳ

2 Ne deñlü cism-i zārı tāb-ı ḫūrşīd-i fenāʾ yaḳsa
Yine hīç sāye-bān-ı ehl-i devletden recāmuz yoḳ

3 Ġarīḳ-ı baḥr-i hicrān ġavṭa-kār-ı ḳaʿr-ı ʿummānuz
ʿAceb gird-āba düşdük dest-res bir āşināmuz yoḳ

---

* **348**: 119[b].

** **349**: 119[b]-120[a]

1707 naḥsından: naḫsından

4 Şarābuñ cürʿasın nūş etmezüz peymāne-nūşānuz
Biz ol sāfī-derūnuz zāhidā levş-i[1708] riyāmuz yoḳ

5 Elüñde sāġar-ı billūr-ı ʿişret besdür ey Yārī
Dime ṣad yeʾs ile āyīne-i ʿālem-nümāmuz yoḳ

350*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __[1709]

1 Laʿlini görmek dilerseñ ġonce-i ḥamrāya baḳ
Ḳaşına baḳmaḳ dilerseñ ġurre-i ġarrāya baḳ

2 Ġamze vü müjgān-ile ol ebruvāna ḳıl naẓar
Tīr ü peykānı ḫalīde bir ḳurılmış yaya baḳ

3 Çeşm-i mesti geh yumup geh açılur mestāne-vār
Berg-i sebzinden açılmış nergis-i şehlāya baḳ

4 Berḳ urur mirʾāt-ı envār-ı cemāli ʿāleme
Āfitāb-ı ʿālem-efrūz u cihān-ārāya baḳ

5 Zülf-i pīçānı içinden cebhesi olsa ʿıyān
Çār-deh-meh gibi şebde bedr olmış aya baḳ

6 Ṭurre-i ḫam-der-ḫamın çözmiş yine Yārī ṣabā
Sünbülistān-ı çemen-pīrā olan ṣaḥrāya baḳ

351**

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __[1710]

1 Eşk-i ter ḫūn-ı ciger ola saña niʿmet-i ʿaşḳ
Böyle taʿyīn ider rātibeñi devlet-i ʿaşḳ

2 Başḳa bir neşve-i cāvīd virür insāna
Nūş-dārū-yı şifā-ḫāne-i ḫāṣṣiyyet-i ʿaşḳ

3 Delḳ-i peşmīne yeter saña perend-i dībā
Olmaḳ isterseñ eger pādişeh-i milket-i ʿaşḳ

4 Dil-i ʿāşıḳ n'ola gencīne-i ilhām olsa
ʿĀlem-i ġaybı şühūd eyler aña ḥikmet-i ʿaşḳ

1708 rızḳ-ı
* **350**: 119b.
1709 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.
** **351**: 119b
1710 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

5 ʿAḳl anuñ rütbe-i erḳāmını taḳsīm idemez
Nice taʿdād olınur ḳısmet-i kemmiyyet-i ʿaşḳ

6 Vāṣıl-ı Kaʿbe-i taḥḳīk olurduñ Yārī
Rehberüñ olsa eger bedraḳa-i himmet-i ʿaşḳ

352*

__ · __ __ / __ · __ __ / __ · __ __ / __ · __

1 ʿAşḳ mı yoḳdur cihānda aña lāyıḳ dil mi yoḳ
ʿAşḳ-bāzān içre bilmem ʿāşıḳ-ı kāmil mi yoḳ

2 Niçün etmez ʿandelībān-ı ḫoş-elḥān naġmeler
Bu fenāʾ gülzārda bir ḫoş-nevā bülbül mi yoḳ

3 Kimse bilmez çāşnī-i cām-ı maʿnā n'idügin
Bezm-i ḫāṣṣ-ı vaḥdet-i esrāra bir dāḫil mi yoḳ

4 Pīrehen mānīʿ olur vaşlında ol şūḫuñ baña
Ādeme elbette her kārında bir ḥāyil mi yoḳ

5 Kimse yoḳ mı kūyuñ eşk-i çeşm-ile sīr-āb ider
Yoḫsa Yārī gibi bir saḳḳā-yı deryā-dil mi yoḳ

353**

__ __ · / __ · __ · / · __ __ · / __ · __

1 Ey gül-ʿiẓār güller açıldı bahāra çıḳ
Zeyn eyle bezmi sāġar-ile lālezāra çıḳ

2 Ṣal murġ-ı cān-ı ʿāşıḳa şeh-bāz-ı ġamzeñi
Ḫayl-i müjeñle ey şeh-i ʿālem şikāra çıḳ

3 Baḥr-i sirişküm ʿālemi ġarḳ-āb itmeden
Ey dürr-i pāk ḳanda iseñ gel kenāra çıḳ

4 Ezhār-ı bāġ ṭurma gelür cāmiʿ-i güle
Ey ʿandelīb maḥfel-i feryād u zāra çıḳ

5 Ḳalma bu ceẕr ü medd-i nişīb ü fırāzda
Ey keştī-i ümīd yüri rūzigāra çıḳ

6 Yārī cefāya başladı aġyār-ı kīne-cū
ʿArż eyle ḥāliñi o şeh-i kām-kāra çık

---

* **352**: 120ᵃ.
** **353**: 120ᵃ.

354*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

1 Ferzāna çekdüm ʿarṣa-i ġamda kemān-ı ʿaşḳ
Olsam ʿaceb mi Rüstem-i zūr-āverān-ı ʿaşḳ

2 Maḥmillerini kişver-i dilde açar müdām
Gelse diyār-ı ġamdan eger kārvān-ı ʿaşḳ

3 Görmez cemāl-i cilve-i maʿşūḳı ʿāşıḳuñ
Mirʾāt-ı ḳalbin[1711] etmeyecek tā ʿıyān-ı ʿaşḳ

4 Maḥrūm etme ʿaks-i ruḫuñ ḳalb-i ṣāfdan
Oldur cihānda āyīne-i cāvidān-ı ʿaşḳ

5 Baḳmaz yüzüñe ol gül-i nev-res nihāl-i ḥüsn
Tā olmayınca sīnede ṣad gülsitān-ı ʿaşḳ

6 Atduḳça tīr-i ġamzesini şaṣt-ı nāzdan
ʿAnḳā-yı Sidre olsa da eyler nişān-ı ʿaşḳ

7 Yārī anuñla keşf olur esrār-ı vaṣl-ı dūst
Mümkin mi dilde fāş ola rāz-ı nihān-ı ʿaşḳ

355**

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __[1712]

1 Ṣunʿuñ ile efrāşte bu çarḫ-ı muʿallaḳ
Ḥükmüñ ile perdāḫte bu ferş-i muṭabbaḳ

2 Bu heft- zemiñ ile bu nüh çarḫ-ı muʿallā
Birilige burhān-ı ḳavī şāhid-i muṭlaḳ

3 Semʿ ü baṣar u ẕevḳ u şem ü lems-i ẓavāhir
Oldı dil-i insān bu bedāyiʿ ile muḫlaḳ

4 Sensin[1713] heme māhiyyet-i eşbāḥda meşhūd
Sensin[1714] heme külliyyet-i eşyāda muḥaḳḳaḳ

5 Tevḥīdüñ[1715] ider ʿālem-i ʿulvī ile süflī
Biñ ḥamd aña şāyeste [vü] biñ şükr aña elyaḳ

---

* **354**: 120ᵃ-120ᵇ

1711 ḳalbi

** **355**: 120ᵃ.

1712 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

1713 Oldur

1714 Oldur

1715 Tevḥīdin

6 Olmasa eger ʿālem-i kübrā ile ṣuġrā
Eşkāl-i ḳażāyā nice olurdı muṣaddaḳ

7 Tā ʿillet-i ġāʾiyye eger olmasa insān
İbdāʿ-i maẓāhir ṣuver etmezdi muḥaḳḳaḳ

8 Yārī yüri terk eyle ḫod-ārāyī-i nefsī
Tā meskenet ile olasın fānī-i muṭlaḳ

356*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __[1716]

1 Gerçi mirʾāt-ı ruḫuñ gibi müşāʿ şāʿ nūr yoḳ
Līk ol āyīnede bir nāẓır u manẓūr yoḳ

2 Lāf-ı mestī-i Ene'l-Ḥaḳ urma ey sersām-ı ser
Sende zīrā neşve-i keyfiyyet-i Manṣūr yoḳ

3 ʿĀlem-i nūr olmış envār-ı tecellīden cihān
Līk meşhūd eylemiş bir dīde-i pür-nūr yoḳ

4 Her dil-i vīrāneye girüp temekkün eyleme
Ey ġam-ı dīrīne şimdi bir dil-i maʿmūr yoḳ

5 Hep kemend-i ʿaşḳuñuñ dil-bestesi üftādeler
Hep ġam [u] derdüñ ḥazīni bir dil-i mesrūr yoḳ

6 Nice teşbīh ide Yārī māh-ı tābānı saña
Meh hilāl olmış ġamuñdan çehresinde nūr yoḳ

357**

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Göñül düşer miydi dilberde ṣafvet olmayıcaḳ
Ziyād olur mıydı hīç ʿaşḳ-ı ʿişmet olmayıcaḳ

2 Ne bilsün ʿālem-i ʿaşḳı cihānda bü'l-hevesān
Derūnı maẓhar-ı esrār-ı vaḥdet olmayıcaḳ

3 Çeküp bir etse n'ola dāmen-i girībānın
Derūn-ı bülbüle gülden maḥabbet olmayıcaḳ

4 İki göñül bir olurdı o māh-ile ammā
Ne çāre kevkeb-i baḫtuñda devlet olmayıcaḳ

---

* **356**: 120[a]

1716 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

** **357**: 120[b]

5 Ne deñlü ḫāk idüp alçaḳlasa o serv seni
Anuñla söyleşemeseñ ḳıyāmet olmayıcaḳ

6 O şūḫ būs-ı lebin eylese dirīġ n'ola
Ne çāre sende de ey dil ḳanāʿat olmayıcaḳ

7 Cihānda bilmez imiş kimse ḳadr-i aḥbābı
Diyār-ı ġurbete düşdükde ḥasret olmayıcaḳ

8 Ayaġı tozı da olsañ ne fāyide ammā
Zamāne dūstlarında ḥaḳīḳat olmayıcaḳ

9 Bulur mı gevher-i maḳṣūd o kimse ey Yārī
Reh-i ṭalebde ġubār-ı meẕellet olmayıcaḳ

358*

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

1 O ʿanḳā-meşrebüz seyyāḥ-ı devr-i āsumān olduḳ
Hümā-veş ḳāniʿ-i sīr-i ġıdā-yı üstüḫ̆ān olduḳ

2 Felek çekdi çevirdi gördi bir maʿnā ẓuhūr etmez
Bu pergār-ı belāda noḳṭa-veş şimdi nihān olduḳ

3 Muʿammā-yı ḥudūs̱-i kevni biñ yıldur ḥesāb itdüñ
Ne ḥarf-i lafẓı çıḳdı ʿāciz-i şerḥ-i beyān olduḳ

4 N'ola mestūr olan rāz-ı derūnı eyleseñ iẓhār[1717]
Cünūn fenninde Mecnūn-ile zīrā imtiḥān olduḳ

5 Nihān itdüñ derūnda āh-ı āteş-bārımuz Yārī
O kemter aḫ̆kerüz kendü külimüzde nihān olduḳ

359**

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

1 ʿAcebdür ḥāl-i ʿālem şād olurlar nā-murād olsaḳ
Zamāne nā-murād olur eger ber-murād olsaḳ

2 Yine iksīr-i nefʿ-i kīmyā ümmīd idüp andan
Külimüz ṣavurur āteş-i ġamda remād olsaḳ

3 Bizi üftāde-i rāh-ı ḍalālet ẓann iderler hep
Ne deñlü reh-nümā-yı sālik-i nehc-i sedād olsaḳ

---

* **358**: 120[b]-121[a]

1717 N'ola mecmūʿa-ı rāz-ı nihānı eyleseñ iẓhār

** **359**: 121[a].

4 Cihān pür-şūr olur Yūsuf gibi naḳd-i bahāmuzda
Esīr-i bend-i zindān-ı melāmetken mezād olsaḳ

5 Ḳulın ḳulına muḥtāc eylemez rızḳın virür Yārī
Revādur ḫ͡ʷāst-gār-ı dergeh-i Rabbü'l-ʿibād olsaḳ

360*

__ __ . / . __ . __ / . __ __

1 Ol dāġı ki biz numūne yaḳduḳ
Çoḳ farḳ-ı dil [ü] zebūna yaḳduḳ

2 Biz dāġ-ı çerāġ-ı sūz-ı ʿaşḳı
Bezm-i ḥarem-i cünūna yaḳduḳ

3 Ey çāre-nüvāz-ı sīne-rīşān
Biz dāġları derūna yaḳduḳ

4 Biz bāriḳa-sūz-ı ebr-i āhı
Tārīkī-i baḫt-ı dūna yaḳduḳ

5 Biz merhem-i dāġ-dār-ı ṣabrı
Ārām-ı dil-i sükūna yaḳduḳ

VE MİNE'N-NAẒMİ'L-MERĠŪB KE-ʿİLMİ'L-KĀF HĀẒİHİ'L-FERĪDETU FĪ Bİ-BAḤRİ'L-KĀF[1718]

361**

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

1 Şanma kim kām-revā olmaġa tedbīr gerek
Her umūruñda hemān ḥikmet-i taḳdīr gerek

2 Böyledür ḳāʿide-i merd-i cihān-ārāyī
Dūst senden ne sitem-ḫūrde ne dil-gīr gerek

3 Her tehī-ṭabʿa virülmez süḫan-ı rūḥānī
Şiʿrde mā-ḥaṣal-ı nükteyi taḳrīr gerek

4 Ṭutalum sūz-ı derūnuñ var-imiş ammā kim
Āteş-i ʿaşḳda bir pāre de teʾsīr gerek

---

* **360**: 121ᵃ.

1718 Kef harfi denizinde yer alan bu inci gibi manzûmeler avuç içindeki çizgilere anlam vermeye dayanan kef ilmini iyi bilenler tarafından kıymeti bilinen şiirlerdendir.

** **361**: 121ᵃ.

5 Dile besdür ġam-ı dünyā-y-ile ḫāmūşī-i ʿaşḳ
Baña ne daġdaġa-i çāh-ı cihān-gīr gerek

6 Var mı Yārī gibi āmāde-i meydān-ı süḫan
Dest-i ʿirfānına ne tīr ü ne şemşīr gerek

362*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

1 Sevdā-yı ʿanberīn ḫaṭuñı[1719] ber-ser eyledük
Bezm-i ġamuñda başımuzı micmer eyledük

2 Olsaḳ ʿaceb mi sermedī-i rūz-ı Kerbelā
Biz kim yoluñda cān-ile terk-i ser eyledük

3 Dest-i felekden etmezüz ümmīd-i tūtiyā
Biz cismi nāz-ı ʿaşḳ-ile ḫākister eyledük

4 Bārān-ı ʿişve düşdi ḫıyābān-ı vuşlata
Naḫl-i ümīdi şükr hele bār-ver eyledük

5 Gūş itmedüñ felek bu ḳadar müddeʿāmuzı
Ṭūmār-ı çarḫı encüm-ile maḥżar eyledük

6 Vā-mānde-pāy-ı ḳāfile-i rāh-ı ḥayretüz
Ol rāha peyk-i nālemüzi rehber eyledük

7 Yārī kitāb-ı ḥüsnini taḥrīre başladuḳ
Habl-i metīn-i cān u dili mısṭar eyledük

363**

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

1 Miyān nāzük beden nāzük zeḳan nāzük dehen nāzük
Nice taʿbīr idem başdan ayaġa cümle ten nāzük

2 O leb ol ʿārıż ol çeşm-i siyeh ol ḫāl ol ebrū
Yerinde zīver-i esbāb-ı behcet cümleten nāzük

3 Nice teşbīh ider pīrāhenüñ bir tārına kendin
Ne deñlü olsa gül-berg-ile berg-i yāsemen nāzük

4 Tenin pīçīde-tār u pūd-ı pīrāhen-ḫırāş eyler
Gerek ol nāzenīne berg-i gülden pīrehen nāzük

---

* **362**: 121[b].

1719 Sevdā-yı zülf-i ʿanberüñi

** **363**: 121[b].

5 Ele alduḳça Yārī naḫl-i ḫāmeñden olur būyā
Olınca böyle olsa ġonce-i ṭabʿ-ı süḫan nāzük

364*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

1 Ḥacle-i ḥüsninde yāruñ perde-i ʿişmet gerek
Her nigāh-ı nükte-āmīzinde bir ṣafvet gerek

2 Şevḳ-ı nūr-ı āfitābı nice görsün şeb-pere
Meh gibi bir ṣāḥib-istiʿdād-ı pür-himmet gerek

3 Nāfe-veş vāṣıl olsam derseñ nikāt-ı ḥikmete[1720]
Nükhet-i ser-beste-i esrārı cemʿiyyet gerek

4 Bulmaġa iksīr-i fenn-i cevher-i maḳṣūdını
Kīmyā-yı feyż-i ḫāk-i kūşe-i ẕillet gerek

5 Fetḥ olmaz herkese vā-beste bāb-ı müşkilāt
Hem-zebān-dān-ı kilīd-i mālik-i devlet gerek

6 Cübbe vü destār-ile olmaz kerāmet zāhidā
ʿĀrife peşmīne-delḳ [u] efser-i ʿuzlet gerek

7 Olmazuz ḫalvetde biz irşād ey pīr-i muġān
Neşve-i cāmuñla dilde ceẕbe-i himmet gerek

8 Olma Yārī luṭfına maġrūr çarḫ-ı siflenüñ
Ṣoñra bār-ı imtinānın çekmege ṭāḳat gerek

365**

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __[1721]

1 Cā-be-cā her açılan lāleleri kühsāruñ
Cigeri pāresidür Kūh-ken-i bīmāruñ

2 Sūziş-i nār-ı derūnından idi Mecnūn'a
Urduġı milʿaḳalar Leylā-i şīrīn-kāruñ

3 Ey göñül zülf-i ḫam-ender-ḫamı bend itdi seni
Ol sebebden ki çözilmez girih-i efkāruñ

4 Her gice bezmi çerāġān-ile tezyīn eyler
Āteşīn gülleri ṣaḥn-ı ḥarem-i gülzāruñ

---

* **364**: 121[b]-122[a].

1720 Bu mısraın vezni aksamaktadır.

** **365**: 121[b].

1721 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

5 Dāmen-i yāra el irmez elimüzden ne gelür
Şükrdür kārı hemān bī-kes[1722] olan nā-çāruñ

6 Seni endāḫte-i seng-i felāseng eyler
Ṣaḳın ʿahdine inanma[1723] felek-i ġaddāruñ

7 Cürʿa-dān-ı dilüñi ḥıfẓ idegör ey Yārī
Nāfe-veş içme ṣaḳın şāmme-i esrāruñ

366*

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Ṭolaydı rāz-ı nihānum saña nigāh iderek
Bilindi āteş-i ʿaşḳum fiġān u āh iderek

2 Cihānı ḳorḳum odur ki şeb-i siyāh eyler
Bu sūziş-ile göñül āh-ı ṣubḥ-gāh iderek

3 Zamāne göñlümi bir āfete esīr itdi
Cefāya başladı ḥāl-i dilüm tebāh iderek

4 Unutduram gibi dünyāya ʿaşḳ-ı Ferhādı
Serimi tīşe-i ḥasretle raḫne-gāh iderek

5 Ḥarīm-i çetr-i belāʾ Yārī lālezār oldı
Hezār dāġumı pīrāye-i külāh iderek

367**

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

1 Teʾsīr-i mihr-i ʿaşḳda sūz-ı derūn gerek
Sūz-ı derūna sīnede dāġ-ı cünūn gerek

2 Sīm-āb gibi mużṭarib itme vücūduñı
Temkīnī-i maḥabbete ṣabr u sükūn gerek

3 Ẓulmet-geh-i melāmete düşdükçe ehl-i ʿaşḳ
Meşʿal-fürūz-ı āhı aña reh-nümūn gerek

4 Ferzāne ol da il seni dīvāne añlasın
Taḥṣīl-i kār u bār-ı cünūna fünūñ gerek

5 Baḫtumdan ister ol daḫı imdād-ı himmeti
Yārī ḳıyās eyle felekde ne dūn gerek

1722 elsüz
1723 ʿAhd ü peymānına baḳma. bakma: inanma.
* **366**: 122[a].
** **367**: 122[a]

368*

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __

1 Ey rūḥ-ı revānum yine terk-i vaṭan itdüñ
Bī-çāre dilüñ yerini dār-ı miḥen itdüñ

2 İḫvān sözine uyduñ eyā Yūsuf-ı ṯānī
Yaʿḳūb-ṣıfat yerimi beytü'l-ḥazen itdüñ

3 Derdüñ-(i)le aḳıtduñ yoluña ḫūn-ı sirişküm
Her ḳaṭresini reşk-i ʿaḳīḳ-i Yemen itdüñ

4 Dil-beste derūn ḫaste göñül zār u şikeste
Ey ġam beni rüsvā-yı cihān cümle sen itdüñ

5 Bī-ḳayd gezerken ġam-ı ḫaṭṭuñla dil-i zār
Āḫir anı üftāde-i çāh-ı ẕeḳan itdüñ

6 Reşkā saña ey Āl-i Muḥammed seferüñde
Hem-rāhı Buḥayrā[1724]'[yı] [da] bir berhemen itdüñ

7 Derdüñle riyāżet-ṭalebān-ı ġam-ı dehre
Bir sūzen ü bir şāl-ı pelāsı kefen itdüñ

8 Verzīde-i hem-sāyegī-i bezmüñ olursa
Bildüm dil-i Yārī'yi şeh-i encümen itdüñ

369**

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __[1725]

1 Gelüp ḫaṭ-sünbülistān-ı melāḥat oldı ruḫsāruñ
Çemen-pīrā-yı gülzār-ı leṭāfet oldı ruḫsāruñ

2 Ne ḥikmetdür ki berg-i gülden olmış ḫārlar peydā
Çıḳup yer yer ḫaṭuñ pür-zīb ü ziynet oldı ruḫsāruñ

3 Ne ḫaṭdur anı Mānī ḳıl ḳalemle eylemiş tersīm
Siyeh zencīre-i resm-i nezāket oldı ruḫsāruñ

4 Ḳızardı gül gül oldı gūyiyā şerm-i ḥayāsından
O dem gül-gūne-sā-yı reng-i ʿişmet oldı ruḫsāruñ

5 O deñlü nāzenīn-i ʿişmet-ārā-yı cemālüñdür
Nigāhumdan şerim-gīn [ü] ḫacālet[1726] oldı ruḫsāruñ

---

* **368**: 122ᵃ-122ᵇ

1724 Buḥayra: Buḫayrā

** **369**: 122ᵃ-121ᵇ.

1725 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

1726 Ḫacālet: ḥacālet

6 Gözinden ʿaks-i reng-i eşk-i Yārī'dür ki baḳduḳça
Gül-āb-efşān-ı gül-berg-i ṭarāvet oldı ruḫsāruñ

370*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __[1727]

1 Tā kim esīr-i ṭurre-i pīçānuñ eyledüñ
Zencīr-bend-i kūşe-i zindānuñ eyledüñ

2 Başdan çıḳarduñ eyledüñ āvāre göñlümi
Āşüfte-ḥāl-i zülf-i perīşānuñ eyledüñ

3 Maḥrūm eyledüñ dili ẕevḳ-ı viṣālden
Şimdi enīs [ü] hem-dem-i hicrānuñ eyledüñ

4 Bir nükte-i daḳīḳada lāl eyledüñ beni
Bir melce-i ḫafiyyede ḥayrānuñ eyledüñ

5 Envār-ı pertev-i Ṣamed'i keşf-i ẕāt idüp
Çoḳ berhemen-nihādı ṣanem-ḫ͗ānuñ eyledüñ

6 Ey çarḫ ḳanḳı demde dil-i teşne-kāmumı
Memnūn-ı sāġar-ı mey-i iḥsānuñ eyledüñ

7 Yārī-i zārı berzede-dāmān-ı şerm idüp
Güldeste-ḫīz-i bāġ-ı gülistānuñ eyledüñ

371**

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __[1728]

1 Ġunūde pençe-i nāz it ʿiẕār-ı rengīnüñ
Miṯāl-i berg gül-āgende eyle bālīnüñ

2 Nedür o gerden-i elmās-ı kevn-i şaʿşaʿa-nāk
Nedür o sāʿid-i ḫāliṣ ʿayār-ı sīmīnüñ

3 Nedür o sübḥa-i lüʾlüʾ-nümā-yı dendānuñ
Nedür o derc-i ṣadefde[1729] olan dür-āgīnüñ

4 Nedür o ġonce-i şüküfte-rūy-ı gülşen-i nāz
Nedür o ḫātem-i yāḳūt-reng-i lāʿlīnüñ

5 O deñlü ḫūn-ı şehīdānla dāmeni memlūʾ
Miṯāl-i ṭaşt-i Siyāveş o çeşm-i ḫūnīnüñ

---

* **370**: 122ᵃ

1727 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

** **371**: 122ᵃ

1728 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

1729 ḥoḳḳa-dehende

6 Ümīd-i cāhdan āsūdesin hele Yārī
Bülend-mertebedür dilde[1730] ṣabr u temkīnüñ

372*

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Naẓar rübūde-i teẕhīb-i ḫaṭṭ-ı reyḥānuñ
Ḫıred esīr-i ġam-ı ṭurre-i perīşānuñ

2 Zebān-ı bezm-i şekībā kelīm-i ḫāmūşuñ
Nigāh-ı çeşm-i temennā nedīm-i ḥayrānuñ

3 Ṭabīb-i ḫaste-dilān ġamze-i süḫan-sāzuñ
Ḥayāt-baḫş-ı cihān āb-ı tīġ-ı bürrānuñ

4 Senüñle söyleşürüz ey şeh-i cihān-āşūb
Şikenc-i pençe-i āhumdadur girībānuñ

5 Gül-i ʿiẕāruña baḳduḳça sürḫ olur ya sefīd
Bahār-ı ḥüsn ile tüm tāzedür gülistānuñ

6 Ṣafā-yı nūş-ile bir ḫātem-i ʿaḳīḳ olsun
Miṡāl-i ġonce o laʿl-i leb-i Bedaḫşān'uñ

7 Cihāt-ı sitteye keşf ola ʿālem-i envār
Küşāde eyle ne var āfitāb-ı pīşānuñ

8 Hezār rūḥ-ı muḳaddes fedā-yı yek-nigehüñ
Hezār ʿaḳl-ı mücerred ḫamūş u ḥayrānuñ

9 Hezār rişte-i cān anda bend-i ḫam-der-ḫam
Çözince mūyların ṭurre-i perīşānuñ[1731]

10 Nem-i reşāşe-i kilk-i midāduñ ey Yārī
Aḳıtdı aġzı şuyın ṭabʿ-ı āb-ı ḥayvānuñ

11 Reg-i vücūdum eger tār-ı ʿankebūt olsa
Geçer mi şest-i[1732] girih-gīr-i zülf-i pīçānuñ[1733]

12 Nigār-ḫāne-i Erjeng'e itdiler tanẕīr
Elüñde ṣafḥa-i maʿnā nigār-ı dīvānuñ

1730 pāy-gāh
* **372**: 122[b]
1731 8 ve 9. beyitler der-kenarda yazılmıştır.
1732 Beytin der-kenarında "şest; balıḳ aġı" yazılı bir izâh kaydı yer almaktadır.
1733 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

373*

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

1 Didiler ol ḫaṭ-ı nev-ḫīzi çemenden nāzük
Ben didüm rāyiḥası müşg-i Ḫoten'den nāzük

2 Keşf olur cevher-i ferde süḫan-ı ʿālem-i ġayb[1734]
Her süḫan kim çıḳa ol ḥoḳḳa-dehenden nāzük

3 Söyleseñ luṭf-ile aḥbābı idersüñ meftūn
Her laṭīfe ki ḳopar luṭf-ı süḫandan nāzük

4 Gerçi çoḳ ġonce-i nev-ḫāste-i gülşen-i nāz
Görmedüm ġonceler içre o dehenden nāzük

5 Görmedi ṣayrefī-i fenn-i süḫan ey Yārī
Dür-i dendānını vaṣf itmede senden nāzük

374**

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __[1735]

1 Gehī sulṭān-ı vaṣluñ geh gedā-yı derd-i hicrānuñ
Ḳalurlar dilde ʿömri çoġ ola ol iki mihmānuñ

2 Ne yer kim sāye ṣalsa ḳāmet-i naḫl-i hevā-dāruñ
Nesīm-i nükhet-ile cān bulur bīmār-ı nālānuñ[1736]

3 Kemān-keşlikde tīr-endāzlıḳda hīç naẓīri yoḳ
Oḳın atmış yayın yaşmış kemān-ebrūda müjgānuñ[1737]

4 Meger sünbülsitān-ı dāmen-i çetr-i[1738] külāhuñdur
Muʿaṭṭar ḳıldı kām-ı cānı zülf-i ʿanber-efşānuñ

5 Şerār-ı hicrüñ ile sīne āteş-gāh-ı ʿālem-sūz
Hevā-yı ʿaşḳuñ ile dīde deryā-bār-ı cūşānuñ

6 Ne mümkindür kesilmek cūşiş-i emvāc-ı deryādan
ʿAceb mi ey göñül diñmezse her dem çeşm-i giryānuñ

---

* **373**: 122ᵇ-123ᵃ.

1734 ehl-i dile mesʾele-i cevher-i ferd

** **374**: 122ᵇ.

1735 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

1736 Beyit metnin kenarında yazılmıştır. Beytin üst kısmında "mükerrerdür ġazelde" kaydı yer almaktadır.

1737 Beyit metnin kenarında yazılmıştır. Beytin üst kısmında "mükerrer ġazelde" kaydı yer almaktadır.

1738 ḫayme-i ṭarf

7 Yine dīvāne-dil dāġ-ı cünūnın tāzeler serde
Ḳalursa ẕerre deñlü dilde sūz-ı derd-i hicrānuñ[1739]

8 Yaḳan ḳurtaramazsın aç gözüñ ey çarḫ Yārī'den
Girerse pençe-i āhına bir kerre girībānuñ

375*

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __[1740]

1 Ṭopṭolu neşve-i ʿaşḳuñ ile ḫumḫānelerüñ
Ṭoldı āvāre-i şevḳüñ ile meyḫānelerüñ

2 Ḫāne-i ḳalbi ḫarāb etse ne ġam hicrānuñ
Ṭoludur genc-i maḥabbet ile vīrānelerüñ

3 Her biri dām-geh-i zülfüñe maḥbūs olmış
Bend-i zencīr-i cünūn yatmada dīvānelerüñ

4 İñledür her biri nüh künbed-i mīnā-fāmı
Dehre āvāze ṣalan naʿre-i mestānelerüñ

5 N'eylesün sūz-ı derūn cismini ḫākister ider
Yaḳmasa bāl ü perin şemʿüñe pervānelerüñ

6 Sırr-ı ʿaşḳuñ ile Yārī o ḳadar yār oldı
Hīç āgāh-peẕīr olmadı bī-gānelerüñ

376**

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

1 Varup üstāda ders-i fenn-i derdi āzmūn etsek
Edīb-i ʿaşḳ olursaḳ bārī taʿlīm-i cünūn etsek

2 Yeter gezdüñ cünūn vādīlerin medhūş-ı āvāre
Biraz daʿārifāne seyr-i gülzār-ı fünūn etsek

3 Ele sen sāġar alsañ ben de dāġ-ı sīnemi açsam
Senüñle ikimüz gel geşt-i deşt-i lāle-gūn etsek

4 Baña cām-ı leb-ā-leb naḳl-i leb luṭf eyleseñ cānā
Ḳızarsa aġlamaḳdan dīde-i aġyārı ḫūn etsek

1739 Beyit metnin kenarında yazılmıştır.
* **375**: 122[b].
1740 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.
** **376**: 123[a].

5 Şikest eylerdi Yārī dest-i cevr-i rūzigār āḫir
Çerāġ-ı baḫtı ger rāh-ı ṭalebde reh-nümūn etsek

377*

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Alur neẓāre [ol] evvelde ʿaḳl [u] cān [u] dilüñ
Ġarīb ceẕbesi var ol cemāl-i bī-bedelüñ

2 Nevā-yı nāleme dem-sāz-ı naġme olamasuñ
Güsistedür senüñ ey erġanūn cümle telüñ

3 Ne deñlü mīve-i vaṣlına eylesüñ nigerān
Yetişmez ey dil-i şeydā o naḫl-i ḳadde elüñ

4 Görüşmek olmadı hīç āşinā-yı ʿişret-ile
Şu deñlü keṯreti vardur ki mevkib-i keselüñ

5 Teraḥḥum itmedüñ ey seng-dil dil-i zāra
Bu şīvelerle esās-ı cihāna var ḫallüñ

6 ʿAceb mi destine almazsa kimse ey Yārī
Beşi bir aḳçeye oldı zamānede ġazelüñ

378**

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

1 Ṣanma ẕātında süruḫ lāleleri hāmūnuñ
Ḳanlu yaşı boyamışdur var-ise Mecnūn'uñ

2 Ġonce-veş düşmez ise n'ola elümden dāyim
Cigerüm pāresidür laʿl-i leb-i mey-gūnuñ

3 Bilürin söylemeyüp baña nihānı nigehüñ
Setr ider dürlerini ol ṣadef-i meknūnuñ

4 Mācerā tā o ḳadar laʿlüñ içün ḳan oldı
Çeşm-i ḫūn-bār-ile arada dil-i pür-ḫūnuñ

5 Kendü başında o zülf-i siyehüñ yoḳ mı hevā
ʿAcebā derdini bilmez mi dil-i Mecnūn'uñ[1741]

6 N'ola diñlenmese ey Yārī nevā-yı ney-i ʿaşḳ
Büzdiler şimdi ḳulaġın hüner-i ḳānūnuñ

---

* **377**: 123ᵃ.

** **378**: 123ᵃ-123ᵇ.

1741 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

379*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __[1742]

1 Ṣunduñ şarāb-ı laʿlüñi mestāne eyledüñ
Çözdüñ kemend-i zülfüñi dīvāne eyledüñ

2 Dil hem-cenāḥ-ı şeh-per-i Rūḥu'l-emīn iken
Yine çerāġ-ı ḥüsnüñe pervāne eyledüñ

3 Bir genc-i bī-kerāne-i esrār iken dirīġ
Yaḳduñ dil-i ḥazīnümi vīrāne eyledüñ

4 Dīvāne eyledi beni sevdā-yı kākülüñ
Bilmem dil-i nizāruma cānā ne eyledüñ

5 Yād itmedüñ ḳadīmi olan āşināларuñ
Yārī-i zārı bezmüñe bī-gāne eyledüñ

380**

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __[1743]

1 Zülf-i perçīnle setr etme ruḫ-ı pür-tābuñ
Gicelerde ne ḳadar ʿālemi var mehtābuñ

2 Daḳḳ u şaḳḳ etmede aġyār der-i vuṣlatuñı
Bize geldükçe ḳapasın ḳapusın ol bābuñ

3 Cürʿası rind-i tehī-desti şeh-i ʿālem ider
Gör ne ḫāṣṣiyyeti var cām-ı şarāb-ı tābuñ

4 Kehrübā-şekl olur rengde gāhī yāḳūt
Görmedüm rengini hīç böyle mey-i ʿunnābuñ

5 Ḫayr-ḫ˘āh ehl-i ḥaḳīḳat olıcaḳ ey Yārī
Ḥaḳ budur bendesiyüz böyle olan aḥbābuñ

381***

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

1 İrüş sırr-ı maʿāda ehl-i ʿirfān olmaḳ isterseñ
Eger insān-ı kāmil gibi insān olmaḳ isterseñ

2 Götür taḫt-ı sivāyı ʿālem-i taḳyīdden ey dil
Eger kim ʿālem-i ıṭlāḳa sulṭān olmaḳ isterseñ

---

* **379**: 123[a].

1742 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

** **380**: 123[a]

1743 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

*** **381**: 123[b].

3 Vücūduñ ḳaṭresin ġarḳ-ābe-i baḥr-i maḥabbet ḳıl
Eger kim āşinā-yı baḥr-i ʿummān olmaḳ isterseñ

4 Taʿalluḳ bār-sencān ḥizb-güsiste-i pālāndur
Teferrüd ḥāṣıl it tā merd-i meydān olmaḳ isterseñ

5 Bilinsün intisābuñ rūz [u] şeb ʿarż-ı ḫulūş ile
Taḳarrüb ḥāṣıl it hem-bezm-i cānān olmaḳ isterseñ

6 Ser-i dest-i recāda tīġ-ı ṣabrı imtiḥān eyle
Ḳanāʿat kişverinde şāh-ı devrān olmaḳ isterseñ

7 Ṭoḳınma ḫāṭır-āzār olma incitme dil-i mūrı
Serīr-i ʿadl ü dād üzre Süleymān olmaḳ isterseñ

8 Netīce vir ḳo baḥş-i ʿālem-i ṣuġrāy u kübrāyı
Eger ser-defter-i mınṭīḳ-gūyān olmaḳ isterseñ

9 Meded ser-pençe-i āh-ı ḥazīnümden ḥaẕer eyle
Benümle ey felek dest ü girībān olmaḳ isterseñ

10 Elüñ yu ḳıṣṣa-i ḫum-ḫāne-i ʿĪsā'dan ey Yārī
Bu bāzār-ı fenāda pāk-dāmān olmaḳ isterseñ

382*

. — — — / . — — — / . — — — / . — — —

1 Ḫaṭ-ı nev-ḫīzi gelmiş hāle-veş ol rūy-ı zībānuñ
Yine ṭutġunlıġı var āfitāb-ı ʿālem-ārānuñ

2 ʿAceb mi göz yaşı dökmezse çeşm-i eşk-peymādan
Ne mümkindür kesilmek cūşiş-i emvācı deryānuñ[1744]

3 Geçen üftāde-i dil-beste-i zencīr-i ʿaşḳ eyler
ʿAceb dām-ı belādur zülfi ol şūḫ-ı dil-ārānuñ

4 Anuñ dil-dādesi hep ḳudsiyān-ı bāġ-ı ʿilliyyīn
Nihāl-i serv-ḳaddi ḳadrini pest itdi ṭūbānuñ

5 Çözermiş sünbül-i ḫoş-būy-ı zülfin her gice şāne
Perīşān etmesün diñ ḫāṭırın ʿuşşāḳ-ı şeydānuñ

6 Dehān-ı laʿl-i yārı geh ʿaḳīḳ eyler gehī yāḳūt
Bu deñlü rengini seyr etmedüm hīç cām-ı ṣahbānuñ

7 Müsāʿid eylemez hīç şāhid-i āmāli ey Yārī
Muḳarrerdür cefā vü cevrini çekmek bu dünyānuñ

---

* **382**: 123[b]

1744 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

383*

__ · __ __ / __ · __ __ / __ · __ __ / __ · __[1745]

1 Māh-ı tābende cemāl-i bā-kemālüñdür senüñ
Māh-ı nevdür rāḳışuñ iki hilālüñdür senüñ

2 Gülleri pür-reng ü bū hem lāleyi pür-dāġ iden
Mihr-i ʿālem-sūz-ı ruḫsāruñla ḫālüñdür senüñ

3 Eyleyen sūzān u ḫandān şemʿ ile pervāneyi
Şuʿle-i māh-ı cihān-sūz-ı cemālüñdür senüñ

4 Naḫl-i ṭūbā gibi görmişdür ḫırāmān olduġuñ
Servi pā-der-gil iden ḳadd-i nihālüñdür senüñ

5 Gün yüzüñ gördükçe evvel çarḫ ururdı ẕerre-veş
Şimdi dil bī-dest ü pāy-ı bī-mecālüñdür senüñ

6 Pīrehensüz ḳuçmaḳ isterseñ Yesārī-zāde'yi
Var-ise ey Yārī bengī-i ḫayālüñdür senüñ

384**

· __ · __ / · · __ __ / · __ · __ / · · __[1746]

1 O yāl ü cebheyi zīr-i niḳābdan gördük
Kerāmet-i seḥeri āfitābdan gördük

2 Açıldı zülf-i perīşān içinden ebrūsı
Hilāl-i māhı şeb-i tīre-tābdan gördüḳ

3 Bülend ü pestde hīç ḳıl ḳadar tefāvüti yoḳ
Bu zīr ü bem naġamātı rebābdan gördük

4 Seḥer o gūş-ı s̱üreyyā gibi ṭulūʿ etmiş
O zülf-i ḫam-be-ḫam-ı pīç ü tābdan gördük

5 Hezār ḫaymeyi bir lālezāra ḳurmışlar
O naḳşı sāġar içinde ḥabābdan gördük

6 Şafaḳda mihr ʿıyān olur imiş ey Yārī
Biz anı perde-şikāf-ı niḳābdan gördük

---

* **383**: 123[b]

1745 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

** **384**: 123[b]

1746 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

385*

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

1 Ruḫ-ı dildārı meclisde nümāyān olduġın görsek
Gülistān-ı ṣafāda derd-i ḫandān olduġın görsek

2 Yetişse ṭıfl iken on derdine manẓūr-ı ʿayn olsa
O māh-ı ʿālem-ārānuñ dıraḫşān olduġın görsek

3 Aṣarduḳ ṭāḳ-ı ʿarşa ṭīgimüz ol şāh-ı ʿālemle
Raḳībüñ küşte-i şemşīr-i ʿudvān olduġın görsek

4 Bulaşmam cām-ı ṣahbā-yı neşāṭa el yudum dermiş
Yine rez-duḫterin ālūde-dāmān olduġın görsek

5 Ne vaṣl-ı dilbere vāṣıl ne ümmīd-i dile nāyil
Cihānda Yārī-i nā-şādı şādān olduġın görsek

386**

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

1 Yalıñuz[1747] Mecnūn'a ṣorma derd-i hicrānuñ senüñ
N'eylesün Mecnūn daḫı bī-ṣabr u sāmānuñ senüñ

2 Dīde ḥayrān-ı cemālüñ sīne sevdā-sūz-ı şevḳ
Göz göz olmış dāġlar her biri ḥayrānuñ senüñ[1748]

3 Dil girih-bend-i hevā hem ārzū-mend-i viṣāl
N'eylesün hem ʿāşıḳuñ hem zīr-i fermānuñ senüñ

4 Server-i ebr-gūn rikāb-ı pāyuña yüz sürmedüm
Ser-firāzā destüme girmez mi dāmānuñ senüñ

5 Dergehüñden ġayra muḥtāc eyleme yā Rab anı
Yārī-i bī-çāreye olursa iḥsānuñ senüñ

387***

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __[1749]

1 Derd olımaz dil-i mecrūḥa ser-i peykānuñ
Derd odur kim ben ölem dilde ḳala hicrānuñ

---

* **385**: 124ᵃ.
** **386**: 124ᵃ.
1747 yaluñuz: yañuluz
1748 Dīde ḥayrān-ı cemālüñ dilse sevdā-sūz-ı ʿaşḳ
Göz göz olmış dāġlar sīnemde ḥayrānuñ senüñ
*** **387**: 124ᵃ.
1749 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

2 Ḳaṭre hīç āteş-i sūzānı ider mi iṭfāʾ
Sūziş-i sīneyi teskīn nic'ider peykānuñ

3 Dūd[da]n hīç görinmezdi gice ḫayl-i nücūm
Var-ise dāġları yandı dil-i sūzānuñ

4 Diñmedi ḳanlu yaşı dāġlaruñ sīnemde
Gūyiyā maḳsimidür dīde-i ḫūn-efşānuñ

5 Māhuñ oldı yine māhiyyeti ẓāhir seḥerī
Ṣaldı pertev gice nūrından aña pīşānuñ

6 Aña bir ān viṣālüñ gibi iḥsān olmaz
Yārī-i zāra eger olur-ise iḥsānuñ

388*

__ • __ __ / __ • __ __ / __ • __ __ / __ • __[1750]

1 Dil-künūz-ı vāridāt-ı ḥikmete meʾmen gerek
Cevher-i esrār-ile meknūn bir maḫzen gerek

2 Sīne yer yer encüm-āsā dāġlarla zeyn ola
Dīde ḫūrşīd-i cihān-ārā gibi rūşen gerek

3 İsteyen[1751] genc-i rıżā-yı cāvidānı dünyede
Ser-be-zānū-yı ḳanāʿat pāy-der-dāmen gerek

4 Saña bir rişte taʿalluḳ-bend-i hestī olmaya
Dil Mesīḥā gibi ancaḳ mālik-i sūzen gerek

5 Cām elde meclis āmāde ola Yārī gibi
Şāʿir-i nāzük-ṭabīʿat ṣāf-meşreb şen gerek

389**

__ __ . / __ • __ . / • __ __ . / __ • __

1 Açıldı ġonce-i leb ü ruḫsārı Aḥmed'üñ
Gülzār itdi meclisi dīdārı Aḥmed'üñ

2 Başdan çıḳardı göñlümi āvāre eyledi
Sevdā-yı ḫāl ü zülf-i siyeh-kārı Aḥmed'üñ

3 Ḳırmaz muḳaddem-ile gören ol nihāli dir
Gūyā açıldı ġonce-i bī-ḫārı Aḥmed'üñ

---

* **388**: 124[a]

1750 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

1751 İsteseñ

** **389**: 124[a]-124[b].

4 Ḳat ḳat içinde ḫūy-ı dil-i ʿāşıḳān nihān
Ser-beste ġoncedür teh-i[1752] destārı Aḥmed'üñ

5 Dil-beste ḫaste-zār u şikest'eyledi beni
Müjgān u çeşm ü ṭurre-i ṭarrārı Aḥmed'üñ

6 Āyīne-i derūnı ider āfitāb-ı şevḳ
Ṭūṭī-i şūḫ-naġme-i güftārı Aḥmed'üñ

7 Hep müşterī felekde melekler viṣāline
Olsam ʿaceb mi ben de ḫarīdārı Aḥmed'üñ

8 Ḫūrşīd ü māh-ı ʿāşıḳ-ı dīdārı rūz u şeb
Şarḳ-ile ġarba ṭolmada āṯārı Aḥmed'üñ

9 Gūyā dehān-ı ʿāşıḳa evc pāre-ḳand olur
Her nuṭḳ u ḥarf ü lafẓ şeker-bārı Aḥmed'üñ

10 Reftāra gelse nāz-ile ol serv-i ḫoş-ḫırām
Dillerde ṣabr ḳor mı o reftārı Aḥmed'üñ

11 Her bir baḳışda ʿālemi bī-tāb u mest ider
Dünyāyı yaḳdı ġamze-i ḫūn-ḫ˘ārı Aḥmed'üñ

12 Bir sevdügini sevmege taḳrīb eylesem
Olsam bu luʿb ile n'ola aġyārı Aḥmed'üñ

13 Yārī olurdı rāh-rev-i Kaʿbe-i viṣāl
Baḫt olmasaydı āh ṭaraf-dārı Aḥmed'üñ

14 Şāyestedür öñinde atuñ der-miyān idüp
ʿAbdī Efendi olsa silaḥdārı Aḥmed'üñ

15 Bī-çāre şimdi berzede-dāmān olup hemān
Ḳılmaḳda rüft ü rūbī-i ābyārı Aḥmed'üñ

390*

• __ __ __ / • __ __ __ / • __ __ __ / • __ __ __

1 Derūnumdan çıḳan nālemde ḥālet neydügin bilseñ
Ṣadā-yı nīmde teʾṯīr-i ḥarāret neydügin bilseñ

2 İderdüñ ḥāl-i ʿuşşāḳa teraḥḥum ey şeh-i ʿālem
Hele dünyāda āyīn-i maḥabbet neydügin bilseñ

3 Geçerdüñ rūze-i cān-sūzdan ey zāhid-i ḫuşk-leb
Eger cām-ı mey-i ṣahbāda leẓẓet neydügin bilseñ

1752 teh-i: tih-i.

* **390**: 124[b].

4 Sen ey bülbül varup gülşende gülden būy almazduñ
Gelüp bezme mey-i ḥamrāda nükhet neydügin bilseñ

5 Sen ey fāḫte atarduñ seng-i ṭaʿnı ḳadd-i şimşāda
Göreydüñ ḳadd-i dildārı ḳıyāmet neydügin bilseñ

6 Olurduñ nice yıllar belki Yārī mest-i lā-yuʿḳal
Eger bir çāşnī-i cām-ı vuṣlat neydügin bilseñ

391*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

1 Medhūş-ı cām-ı laʿl-i Bedaḫşānuñam senüñ
Bī-hūş-ı nükhet-i gül-i ḫandānuñam senüñ

2 Ḥayrān-ı nev-demīde ḫaṭ-ı mūy-dāruñam
Āşüfte-ḥāl-i zülf-i perīşānuñam senüñ

3 Ṣad bār būse-ḫūrde-i laʿl ü dehānuñam
Baḫşiş-nümā-yı cevher-i iḥsānuñam senüñ

4 Bezm-i çemendesin ele alduḳça sāġarı
Ben lāle gibi çāk-i girībānuñam senüñ

5 Sen bir nihāl-i ġonce-leb [ü] gül-ʿiẕārsın
Ben bir ġarīb bülbül-i nālānuñam senüñ

6 Ḳaddüm hilāle döndi eyā ḳaşları kemān
Mecrūḥ-ı ṭaʿn-ı nāvek-i müjgānuñam senüñ

7 Olmam efendi şevke-ṭırāz-ı maḥabbetüñ
Memnūn-ı firḳat-i ġam-ı hicrānuñam senüñ

8 Vaṣluñ müyesser olmadı ey şūḫ-ı dil-firīb
Yārī gibi belā-keş-i ḥirmānuñam[1753] senüñ

392**

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __[1754]

1 Mey-i viṣālüñ ile neşve-dār eylersüñ
Ḫumār-ı hicr-ile āḫir nizār eylersüñ

2 Görince ṣuret-i Leylā vü Ḳays taṣvīrin
Ṣaḥīfe-i dile naḳş u nigār eylersüñ

---

* **391**: 124[b]-125[a]

1753 ḥirmānuñam: ḫirmānuñam

** **392**: 124[b]-125[a].

1754 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

3 Bu deñlü ṣabr u sükūn-ile rāh-ı ʿaşḳuñda
Ḳarār-dāde iken bī-ḳarār eylersüñ

4 Bu deñlü ẓulm idersen yine bahāne ile
Sipihr-i ẓālimi baña medār eylersüñ

5 O āfitāb-ı cihānsın zemīne sāye ṣalup
Yoluñda ẕerreleri ḫākisār eylersüñ

6 Kimini bir külehe ey felek idüp muḥtāc
Kimini pādişeh-i tāc-dār eylersüñ

7 Revā mı Yārī-i sevdā-zede olup mecnūñ
Hevā-yı ʿaşḳuñ ile bī-ḳarār eylersüñ

393*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __[1755]

1 Būy-ı ṣafāʾ virür dil-i şeydāya kākülüñ
ʿAnber yaḳar izāle-i sevdāya kākülüñ

2 Fikr-i cünūn olsa hirās-āver-i derūn
Taʿvīẕ-ḫ͗ān olur dil-i ḫod-rāya kākülüñ

3 Sevdā-gerān-ı Hind olurlardı kem-revāc
Sermāye virse ʿanber-i sārāya kākülüñ

4 ʿArşa atardı tāc-ı ser-i iftiḫārını
Farḳ-ı hümāya ṣalsa eger sāye kākülüñ

5 Ṣaḥrā-yı deşt-i gülşeni sünbülsitān olur
ʿIḳlīm-i Çīn'e başsa eger pāye kākülüñ

6 Bu misk göndürür aña ol nāf-ı ʿanberīn
Olmış diyār-ı Çīn ile hem-sāye kākülüñ

7 O sāf-ı nāf-ı müşkine ḳıl ḳondurur mıdı[1756]
Görseydi dest-i Ḳays ile Leylā'ya kākülüñ

8 Pervāz iderdi lāne-i ḫurşīd ü māha dek
Perr-i hümādan alsa eger vāye kākülüñ

9 Zencīrḫā-yı şevḳ-ı cünūn olmasa eger
Yārī gibi düşer midi sevdāya kākülüñ

---

* **393**: 124[b].

1755 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

1756 Zencīr-i bend-i şevḳ-ı cünūnuñ olur mıdı

394*

. . — — / . . — — / . . — — / . . —

1 Yoḳlasañ cümle-i ẓāhirde nihāndur ʿaşḳuñ
Yaʿnī kim mā-ḥaṣal-ı kevn [ü] mekāndur ʿaşḳuñ

2 Bir nefes ṣanma göñülden ola teʾsīri cüdā
Giceler ṣubḥa degin vird-i zebāndur ʿaşḳuñ

3 Tāb-ı mihrüñ anı da şuʿle-i cevvāle ider
Ẕerrede baḳsañ eger yine ʿıyāndur ʿaşḳuñ

4 ʿAksi āyīne-i ṭabʿumda olur ṣūret-baḫş
Gerçi mestūr-ı dil-i ʿālemiyāndur ʿaşḳuñ

5 Sīne pür-dāġ-ı ġamuñ dīde pür-āb-ı elemüñ
Dilde hem gülşen [ü] hem āb-ı revāndur ʿaşḳuñ

6 Tāb-ı mihrüñ yalıñuz sīne-i Yārī'de degül
Āfitāb-ı felek-i cān-ı cihāndur ʿaşḳuñ

395**

. — . — / . . — — / . — . — / . . —

1 Cihānda ġuṣṣa vü ġam bī-kerān imiş bildük
Velīk çāresi[1757] raṭl-ı girān imiş bildük

2 Ḫayāl-i nükhet-i zülfi niçün dile gelmez
Ṭutalum ol perī gözden nihān imiş bildük

3 İtāb-ı ḫaşmet ile bulsa ḳatl-i ʿāmm eyler
O ġamzeler ne ʿaceb bī-emān imiş bildük

4 Gehī kirişme vü nāz u gehī ʿitāb itme
Cefāñ luṭfuñ ile tevʾemān imiş bildük

5 Müjeñde tīr-i ḳażāʾ olsa ḳorḳmazuz cānā
Ḳaşuñ ya ḳavs-i ḳuzaḥ yā kemān imiş bildük

6 Kemend-i keyd-i ḥasūdāne bestedür Yārī
Cihānda ehl-i maʿārif mihān imiş bildük

---

* **394**: 125ᵃ.

** **395**: 125ᵃ.

1757 defʿine

396*

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __[1758]

1 Hezār kebk-i derī cān-sipār-ı reftāruñ
Hezār bülbül-i dil gūş-dār-ı güftāruñ

2 Hezār ṭūṭī-i dil leb-gezā-yı ḳand-i femüñ
Hezār murġ-ı ʿaḳıl bend-i zülf-i ṭarrāruñ

3 Hezār berhemenān ʿaşḳuñuñ ṣanem-ḫ͒ānı
Hezār Rūḥ-ı Ḳudüs[1759] beste-pāy-ı zünnāruñ

4 Hezār cān-ı muḳaddes ḫazīne-i ʿaşḳuñ
Hezār ʿaḳl-ı mücerred emīn-i esrāruñ

5 Ḳarār-dāde-i naẓm-āverān-ı maʿnādur
Nikāt-i nādire-senc-i zebān-ı güftāruñ[1760]

6 Hezār Ḫıżr-ı[1761] bī-āb-ı ḥayāt enfāsuñ
Hezār muʿciz-i ʿĪsā leb-i dürer-bāruñ

7 Hezār encüm olur ḫāller cebīnüñde
Hezār şuʿle virür āfitāb-ı ruḫsāruñ

8 Hezārdan daḫı biñ ḳat ziyādedür Yārī
Hezār sübḥa-i lüʾlü-yi naẓm-ı eşʿāruñ

9 Kelām-ı pākin'iderdi naẓīr ü pādāşı
Göreydi ṭālib-i emel bu şiʿr-i pergāruñ[1762]

397**

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __[1763]

1 Sāḳī-i dehr nice virür ehl-i ʿaşḳa reng
Bir cām ṣunsa cürʿasın eyler anuñ şereng

2 Nice zamān ṣūret-i maḳṣūdı görmedüñ
Āyīne-i żamīre düşerse ʿaceb mi jeng

---

* **396**: 125ᵃ.
1758 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.
1759 ʿaḳl-ı edeb
1760 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
1761 Ḫıżr: Ḥıżr
1762 hem-vāruñ
** **397**: 125ᵃ.
1763 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

3 Cāhil müdām ʿimāme-i naḫvetle faḫr ider
ʿĀrif nemed-ʿabāsına zeyn etmede vejeng

4 Dūd-ı siyeh künāmumı tār etmesün deyü
Her gün seḥāb-ı āhum-ile ceng ider peleng

5 Ey ḳaşları kemān aña mecrūḥ olmışam
İtmez ḳarār sīne-i Yārī'de bir ḫadeng

398*

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 ʿIyān ider gözine gāhī vaṣl-ı nā-yābuñ
Ġarīb ʿālemi var ʿālem-i dem-i ḫ̆ābuñ

2 Miyān-ı şuʿleye bend itdi berg-i aʿżāsın
Ne ḳızḳın āteşi vardur derūn-ı pür-tābuñ

3 Giceyle şemʿ-i cemālini gösterür ḫalḳa
Fürūġ-ı[1764] ḥüsnini seyr it meh-i cihān-tābuñ

4 Cihānı eyledi bir cürʿasında āşüfte
Ne ḳatdılar içine bilmezem mey-i nābuñ

5 Nihānı çāk-i girībānına nigāh eyle
Geçirme ẕevḳini Yārī ṣafā-yı mehtābuñ

399**

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __[1765]

1 Görince bi'l-bedāhe ruḫların ol māh-ı tābānuñ
Eli yüregi ditrer her seḥer ḫūrşīd-i raḫşānuñ

2 Ne yer kim sāye ṣalsa ḳāmet-i naḫl-i hevā-dāruñ
Nesīm-i nükhet-ile cān bulur bīmār-ı nālānuñ

3 Kemān-keşlikde tīr-endāzlıḳda hīç naẓīri yoḳ
Oḳın atmış yayın yaṣmış kemān-ebrūda müjgānuñ

4 İdersin pāy-māl-i pāy-ı ʿişve ʿāşıḳ-ı zārı
Meger ey serv maḥşerde ele girmez mi dāmānuñ

5 Birinüñ cānı yoḳdur Mānī vü Erjeng ü Bihzād
Nice taṣvīr iderler ḳāmet-i serv-i ḫ̆ırāmānuñ

---

* **398**: 125[b].

1764 Ġurūr-ı

** **399**: 125[b].

1765 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

6 Bilür ol ġonce gül bülbül gibi zār olduġum ammā
Ḳulaġına ḳomaz tā nefḥa-i ṣūr olsa efġānuñ[1766]

7 Cihānda var mı bir taʿmīr ider ehl-i kerem şimdi
Nice maʿmūr ola Yārī binā-yı ḳalb-i vīrānuñ

400*

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __[1767]

1 Dehān-ı ġonce gibi beste ḳıl girībānuñ
Nihāl-i serv gibi çīde eyle dāmānuñ

2 Ne yüzle āyīne-i ḥüsnüñe muḳābil olur
O deñlü şaʿşaʿ ası var mı māh-ı tābānuñ

3 Ṭutışmaḳ ister imiş āteş-i cemālüñ ile
Neden bu germiyyeti āfitāb-ı raḫşānuñ

4 Getür ḫırām iderek serv gibi reftāra
ʿAlem-miṣāl ser-i ḳāmet-i ḫırāmānuñ

5 Hezār rişte-i cān anda bend-i ḫam-der-ḫam
Çözince mūyların ṭurre-i perīşānuñ

6 Ḫarāb etsün anı rūzigār-ı ḫāne-ḫarāb
Şu dil ki olmaya dest-i ġamuñla vīrānuñ

7 Cihānı seyl-revān ġarḳa virdi ey Yārī
Nedür bu cūşiş-i ṭuġyān-ı çeşm-i giryānuñ

401**

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __[1768]

1 Ẓāhirā vuṣlatına olmadı imkān biricik
Ḳāyilem ḫ˘ābda da olsa nümāyān biricik

2 Bir şeb-i vaṣlını virmezdüm iki dünyāya
Elime girse eger ol şeh-i ḫūbān biricik

3 Ayuñ on dördi gibi ḫānemi pür-nūr etse
Āh aḥşāmlaṣa ol māh-ı dıraḫşān biricik

1766 Beyit metnin kenarında yazılmıştır.
* **400**: 125[b].
1767 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.
** **401**: 152[b].
Metnin üst kısmında "Kāfiye-i kāfdadur sehv olundı" kaydı yer almaktadır.
1768 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

4 Ben Züleyḫā gibi çāk etmez idüm dāmānın
Rıfḳ ile girse ele ol meh-i Kenʿān biricik

5 Kim ʿayārān ile ṭarṭılmaz idüñ ey Yārī
Görse her bir sözüñi nādire-sencān biricik

VE MİNE'L-LEṬĀʾİFİ'L-MEVHŪBETİ MİNE'L-ʿALLĀM HĀẒİ-Hİ'L-MANẒŪMETU Bİ-ḤARFİ'L-LĀM[1769]

402*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

1 Gerçi bir berg-i giyāh-ı deşt-peymādur göñül
Görseñ ammā gül gibi her yerde būyādur göñül

2 Mestdür hüşyārdur dīvānedür ferzānedür
Hīç bilinmez bir ʿaceb vādīde rüsvādur göñül

3 Her maḥalde gūy-āsā cismini ġaltān ider
ʿArṣa-i ʿaşḳuñda cānā bī-ser ü pādur göñül

4 Serdī-i bād-ı belāʾ ṭūfān-ı Nūḥ olsa eger
Yine deprenmez yerinden özge deryādur göñül

5 Fikr-i ʿaşḳuñ bir ʿaceb dīvāne etmişdür anı
Gāh ḫāmūş-ı melāmet gāh gūyādur göñül

6 Mest ider keyfiyyeti Yārī bütün dünyāyı hep
Neşve-yāb-ı cām[1770] olan rindāna ṣahbādur göñül

403**

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __

1 Gel sīne-i bī-kīneye mihmān olalum gel
Gel vāḳıf-ı gencīne-i pinhān olalum gel

2 Ey ġonce-i nev-ḫāste ḳıl meclisi teşrīf
Nāz-ile açıl gül gibi ḫandān olalum gel

3 Ey şuʿle-i āhum düşelüm zülf-i nigāra
Şām illerine meşʿale-sūzān olalum gel

1769 Lâm harfindeki bu manzûmeler her şeyi çok iyi bilen Allah'ın ihsan ettiği latîfelerdendir.

* **402**: 125ᵇ.

1770 ʿayş

** **403:** 125ᵇ.

4 Baḳ dāglara sīnemüz üstinde müzeyyen
Gör gülşenimüz çāk-i girībān olalum gel

5 Gül devridür ey meh idelüm ʿazm-i gülistān
Ser-meclis-i ʿişretüñe rindān olalum gel

6 Yārī yeter āvāre-i meyḫāne-i ẕevḳ[1771] ol
Gel muʿtekif-i çille-i merdān olalum gel

404*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

1 Mādām çarḫ māyil-i luṭf u kerem degül
Baḫt-ı zebūnda fāriġ-i cevr ü sitem degül

2 Vālā-güher vaẓīfe-ḫor-ı bezm-i ḫāṣṣdur
Niʿmet-peẕīr-i süfre-i ehl-i ḥaşem[1772] degül

3 Rind-i gedā-şiyem der-i erbāb-ı cāhidin
Deryūze-kār-ı şemme-i lā vü neʿam degül

4 Biñ yıl murād bulmasa erbāb-ı dil yine
Muḥtāc-ı estāne-i ehl-i himem degül

5 Cām-ı cihān-nümāyı gören Cem midür hemān
Her rindüñ elde çekdügi yā cām-ı Cem degül

6 Yārī Ḫudā'ya ḥamd virüp fehm-i müstaḳīm
Ṭabʿum hele saḳāmet-ile müttehem degül

405**

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

1 Geh bülend ol āh-ile geh eşk ile üftāde ol
Geh ḥażīż-i ḫākde geh ʿālem-i bālāda ol

2 Arayan ṣaḥrada bulmaz şāhid-i maḳṣūdını
Sen hemān ey Ḳays dāyim ḫāṭır-ı Leylā'da ol

3 Rind-i yek-reng ol güşād it gül gibi cām-ı dili
Bezm-gāh-ı vaḥdete hem sāġar u hem bāde ol

4 ʿĀrif-i āgāh-ı vaḳt ol baḳma zīb-i ṣūrete
Ne nemed-pūş-ı gedā ne ṣāḥib-i seccāde ol

1771 ʿaşḳ
* **404**: 126ᵃ
1772 ḥaşem: ḫaşem
** **405**: 126ᵃ.

5 Kūşe-i destārı zeyn it dāġ-ı ḫūn-ālūd-ile
Sāye-i gül minnet itme dehrden āzāde ol

6 Her bahā-yem ṭabʿ ile āşūb-ı ġavġā eyleme
Şīrsen sen ey göñül vādī-i istiġnāda ol[1773]

7 İtme Yārī göñlüñe peyvend-i gīsū-yı mecāz
Merd iseñ ser-rişte-i taḥḳīḳi ṭut dil-dāde ol

406*

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

1 Yeter ey çarḫ-ı denī-perver-i cāh u iḳbāl
Yeter itdüñ bizi vā-mānde-i ṣaff-ı niʿāl

2 Ḳāyilüz gerdiş-i tevfīḳüñe bir ān ne var
Yoḫsa biz istemezüz mertebe-i ʿālü'l-ʿāl

3 Zehr-i ḳahruñla dile ḳaṭre-i tīz-āb olur
ʿAṭaş-ı sīne ile içsem eger āb-ı zülāl

4 Ḳaṭresin cānuma zehr-ābe-i derd eylersin
Genc-i ḫum-ḫānede alsam ele bir köhne sifāl

5 Raʿşe-nāk-i ġam idüp anı şikest eylersin
Destüme alsam eger bir ḳadeḥ-i māl-ā-māl

6 Māh-ı nev gibi o sāʿat anı eksildürsin
Bir dilüm nānı kifāf etsem eger bir nice sāl

7 Raḥm ḳıl Yārī-i bīmāra Ḫudāyā demidür
Dest-gīr ol aña ey Ḳādir [ü] Ferd [u] Müteʿāl

8 Kār-ı düşvārını her dem anuñ āsān eyle
Ḳalmaya dünyede tā kim aña bir emr-i muḥāl

407**

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __[1774]

1 Nevālar it[1775] nefesüñden dile devā-sāz ol
Dem-i Mesīḥ ile hem-nefes [ü] hem āvāz ol

1773 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
* **406**: 125[b]-126[a].
** **407**: 126[a].
Bu gazel nâ-tamâm olup mahlas beyti bulunmamaktadır.
1774 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.
1775 Nevāya gel

2 Miṡāl-i serv-i sehī olma alçaġa māyil
Nihāl-ḳadd-i bülendüñ gibi ser-efrāz ol

3 Bir āfitāb-ı cihānsın seḥer niḳābuñ açup
Cihāna nūr-ı cemālüñle şaʿ şaʿ (a)'-endāz ol

4 Cihāna ʿāḳıl iseñ ṣalma sāye-i naḫvet
Hümā-yı ʿarş-ı mekān ol bülend-pervāz ol

5 Kelīm-i Ṭūr-ı maḥabbet enīs-i ḫalvet-i rāz
Miṡāl-i Mūsā vü ʿĪsā ḳarīn ü dem-sāz ol

408*

__ • __ __ / __ • __ __ / __ • __ __ / __ • __[1776]

1 Cān u başı yāra teslīm it yolında ṣādıḳ ol
On sekiz biñ ʿālemi görmek dilerseñ ʿāşıḳ ol

2 Kimse idrāk etmesün keyfiyyet ü māhiyyetüñ
Ne ḫarāb-ı bāde-i ʿaşḳ ol ne rind-i ayıḳ ol

3 Rāz-dān-ı ʿaşḳ iseñ keşf eyleme esrāruñı
Bezm-i ḫāṣṣ-ı vaḥdet-i cānāneye tā lāyıḳ ol

4 Diñ ḳabā-yı ḳalbüñi *ḥablü'l-metīn*-i ṣıdḳ ile
Ḥażret-i Fārūḳ-veş her cüzʾ ü külle fārıḳ ol

5 Reşk ide Yārī saña müşkil-pesendān-ı süḫan
Nükte-gūyān-ı maʿānīde edīb-i fāyiḳ ol

409**

__ • __ __ / __ • __ __ / __ • __ __ / __ • __[1777]

1 Her gice pervāne-āsā cüst ü cū eyler göñül
Derd idüp şemʿ-i cemālüñ ārzū eyler göñül

2 Mū-şikāfān-ı muʿammā gibidür endīşesi
Baḥṡ-i ḳīl ü ḳāl-i zülfin mū-be-mū eyler göñül

3 Ṣūretā ḫāmūşdur maʿnāda bir dīvānedür
Kendü kendiyle nihānı güft ü gū eyler göñül

4 Her gice maḥrem-fürūz-ı ʿanber-ālūd olmada
Ārzū-yı ʿıṭr-ı zülf-i müşg-bū eyler göñül

---

* **408**: 126ᵃ

1776 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

** **409**: 126ᵃ.

1777 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

5 Geh gül-i ruḫsārın özler geh şemīm-i kākülin
Ārzū-senc-i ümīd-i reng ü bū eyler göñül

6 Ol gül-i gülzār-ı ḥüsnüñ ḫār-zār-ı naḫlını
Dīdenüñ müjgānlarıyla rüft ü rū eyler göñül

7 Lāleler güller gibi Yārī ʿaceb sevdāsı var
Dāyimā der-yūze-i cām u sebū eyler göñül

410*

__ • __ __ / __ • __ __ / __ • __ __ / __ • __

1 Nükte-i esrār-ı ʿaşḳuñ ġayb-dānıdur göñül
ʿĀlemüñ gencīne-i rāz-ı nihānıdur göñül

2 Muntaẓamdur silk-i tesbīḥ-i dür-i tevḥīd ile
Cevher-i ʿirfāna genc-i şāygānīdür göñül

3 Şeş cihātı devr ider hem lā-mekān-pervāzdur
Berr ü baḥrüñ bir hümā-yı lā-mekānıdur göñül

4 Gerçi bir vīrānedür ḳılduḳça imʿān-ı naẓar
ʿĀlemüñ bir ʿarş ḳadar āsumānıdur göñül

5 Çār faṣl-ı dilde taṣvīr-i bütān ārāste
Ṣanki naḳş-ı kār-gāh-ı deyr-i Mānī'dür göñül

6 Rūz [u] şeb mihmān olur anda gelür murġān-ı ġam
Şāh-bāz-ı ʿaşḳuñ eski āşiyānıdur göñül

7 Gül gibi hep zīnet etmiş dāġlarla cismini
Bāġbān-ı derd-i ʿaşḳuñ gülsitānıdur göñül

8 Bir gedādur kim degişmez āfitāba sāġarın
ʿĀlemüñ bir pādişāh-ı kām-rānıdur göñül

9 Luṭf-ı çeşm-i mestini Yārī nigāhından ṭuyar
Ḥāṣılı erbāb-ı ʿaşḳuñ nükte-dānıdur göñül

411**

__ • __ __ / __ • __ __ / __ • __ __ / __ • __

1 Dildedür āyīne-i envār-ı vaḥdet ey göñül
Cāndadur mihr-i cihān-tāb-ı ḥaḳīḳat ey göñül

2 Serdedür sevdā-yı zülf-i şāhid-i cāh-ı emel
Gözdedür seyl-ābe-i eşk-i nedāmet ey göñül

---

* **410**: 126[b].

** **411**: 126[b]-127[a]

3 Tendedür emniyye-i āġūş-ı vaṣl-ı dilberān
Rūdadur her demde teşvīr-i ḫacālet[1778] ey göñül

4 Pādadur tāb olmadı pā-beste-i dām-ı hevā
Eldedür ser-rişte-i esrār-ı ḥikmet ey göñül

5 Dişdedür silk-i dür-i tesbīḥ-i ẕikr-i maʿrifet
Femdedür ḳufl-i ṭılısmāt-ı kerāmet ey göñül

6 Gūş-ı hūşuñ penbe-i ġafletle pür olmış yine
Gūşuña girmez senüñ remz ü işāret ey göñül

7 Dilde esrār-ı Eḥad ḳalbinde efkār-ı Ṣamed
Böyledür ẕikr-āverān-ı genc-i vaḥdet ey göñül

8 Ṣūret-i ẓāhirde keşf eyler ʿulūm-ı bāṭını[1779]
Böyledür irşād-ı erbāb-ı ṭarīḳat ey göñül

9 Āh kim ḫ̆āb-ı melāmet ser-girān itdi beni
Sende Yārī gibi olma mest-i ġaflet ey göñül

412*

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __[1780]

1 Dimem yā Rab beni Manṣūr gibi ehl-i daʿvā ḳıl
Beni sen mālik-i gencīne-i esrār-ı maʿnā ḳıl

2 Derūnum ʿıṭr-sūz-ı āteş-efrūz-ı Kelīm eyle
Zebānum ḥikmet-āmūz-ı rumūz-ı *len terānī* ḳıl

3 Ne ḥaddümdür şühūd-ı *len terānī* ẕerre-i ḫākem
Baña tā ʿālem-i envārdan feyż-i tecellī ḳıl

4 Beni bend eylesün ʿaşḳuñ beni ceẕb eylesün şevḳuñ
Ne Mecnūn-ile hem-sāye ne ḫ̆īşāvend-i Leylā ḳıl

5 Nedīm-i ḫalvetüñ hem maḥrem-i esrār-ı ʿaşḳuñ ḳıl
Dil-i maḥzūnumı ẕevḳ-ı viṣālüñle tesellī ḳıl

6 Odur cümle murādātın viren maḫlūḳa ey Yārī
Cenāb-ı Ḥażret-i Feyyāż-ı Muṭlaḳ'dan temennī ḳıl

1778 ḫacālet: ḥacālet
1779 Bu mısraın sonunda "āyīn-i erkān" şeklinde bir açıklama kaydı yer almaktadır.
* **412**: 126[b].
1780 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

413*

__ • __ __ / __ • __ __ / __ • __ __ / __ • __[1781]

1 Mest ol mestāne ol geh ʿāḳıl-ı ferzāne ol
Gāh selb-i ʿaḳl u sāmān eyleyüp dīvāne ol

2 Neş ʾe-i cām-ı ezel var-ise sende māye var
Ey göñül bir cürʿa-ı peymāneden mestāne ol

3 Cümle yansun şeh-per-i eczā-yı hestī-i vücūd
Gül olınca bir çerāġ-ı ʿaşḳa düş pervāne ol

4 Beẕl-i naḳş-ı hūş idüp ʿuzlet-serāy-ı dehrde
Rūz [u] şeb tenhā-nişīn-i kūşe-i meyḫāne ol

5 Sen dili maʿmūr it vīrāne ṣansunlar seni
Meskenetle bu ḫarāb-ābādda vīrāne ol[1782]

6 Mest-i yek-reng-i maḥabbet rind-i ṣāfī-meşreb ol
Bezm-gāh-ı ʿişrete hem bāde hem peymāne ol

7 ʿAşḳ anı mest-i melāmet eylemiş Mecnūn gibi
ʿAḳla Yārī pend kār etmez hemān dīvāne ol

9 Raḫş-ı āmāle süvār olsañ rikāb-ı himmete
Pāyuñı merdāne baş ol yolda hem merdāne ol[1783]

414**

__ • __ __ / __ • __ __ / __ • __ __ / __ • __

1 Ḫırḳaya[1784] çekmiş serin bir pārsā demdür göñül
Kūşe-i vaḥdetde gūyā Şeyḫ-i Edhem'dür göñül

2 Ḫoşça ṭut sāḳī ḥaẕer ḳıl inkisārından anuñ
Meclis-i devrāna dest-āvīze-i Cem'dür göñül

3 Şüst ü şū etmiş dilin āb-ı ḥayāt-ı feyżden
Rāh-ı teslīm-i ṭalebde Ḫıżr-ı[1785] maḳdemdür göñül

4 N'ola dāmād olsa rāz-ı ḥacle-i endīşeye
Her gice dūşīze-i maʿnāya maḥremdür göñül

---

* **413**: 126[b]

1781 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

1782 Ḫıyre-çeşmān-ı ḥasūduñ gözine vīrāne ol

1783 Beyit metnin kenarında yazılmıştır.

** **414**: 127[a].

1784 Ḫırḳa: Ḥırḳa

1785 Ḫıżr: Ḥıżr

5 ʿĀlemi lemḥ-i başarda garḳa-i envār ider
Ṣāf bir āyīne-i ḫūrşīd-i tevʾemdür göñül

6 Ben bu ḥāletle nice āsūde-ḥāl-i ẕevḳ olam
Dil-rübā her cāyı dil-āvāre sersemdür göñül

7 Tīşe-i endīşe urduḳça çıḳar Yārī güher
Bī-kerān bir kenz-i lā-yefnā-yı ʿālemdür göñül

415*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

1 ʿĀrifüñ āyīne-i neẓẓāre-gāhıdur göñül
ʿĀlemüñ ḫūrşīd-tāb-ı ṣubḥ-gāhıdur göñül

2 Görinür hep anda eşkāl-i rüsūm-ı kāyināt
Pertev-i āyīne-i ṣunʿ-ı ilāhīdür göñül

3 Terk-i tāc u taḫt idüp bir ḫırḳaya[1786] çekmiş serin
Mülk-i ʿaşḳuñ hem gedā hem pādişāhıdur göñül

4 Rūz [u] şeb mihmān olur anda gelür ḫayl-ı ġumūm
Yaʿnī dervīşān-ı ʿaşḳuñ ḫān-ḳāhıdur göñül

5 Ceẕb ider ister ise bir demde ḳılup ʿālemi
Bāġ-ı dehrüñ gerçi bir kemter giyāhıdur göñül

6 Olsa Yārī n'ola Erjeng-i nigāristān-ı naẓm
Naḳş-ı taʿbīr-i ḫayālüñ kār-gāhıdur göñül

416**

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __[1787]

1 Göz aġlamaḳda vaşluñ ider ārzū-yı dil
Bī-hūde[1788] yerlere dökilür āb-rūy-ı dil

2 Dōlāb gibi nālesi cūş eyleyüp döner
Devr-i revānda naġmeler itdükçe cūy-ı dil

3 Leylā küçükden etmiş idi zülfine nihān
Bī-çāre Ḳays eylemede[1789] cüst ü cūy-ı dil

---

* **415**: 127ᵃ-127ᵇ

1786 ḫırḳa: ḥırḳa

** **416**: 127ᵃ.

1787 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

1788 Ḥayfā ki

1789 eyler iken

4 Gird-āb-ı baḥr-i ġamda şināverlik itmede
Ġalṭīde-pāy-ı ceẕr ü med oldı kedū-yı dil

5 Bir ḳulpa dāḫı kim yapışıverdi zamānede[1790]
Dest-i emelde olsa eger kim sebū-yı dil

6 Raṭl-ı girān-ı vaṣluñı ṣunsañ aña ne var
Zehr-ābe-nūş-ı bezm-i ġamuñdur gelū-yı dil

7 Yārī ʿaceb mi bülbül-i dil ḫande ḳılmasa
Ol ġonceden görilmedi bir kerre rūy-ı dil

417*

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __[1791]

1 Dimem yā Rab beni ḳurb-āşinā-yı *len terānī* ḳıl
Baña bi'ẕẕāt envār-ı cemālüñle tecellī ḳıl

2 Dilüm miftāḥ-ı ḥikmet-bend-i ḳufl-i genc-i ʿirfān it
Derūnum rāz-dān-ı sırr-ı ġaybu'l-ġayb-ı maʿnā ḳıl

3 Ḥarem-dārān-ı vaṣluñla nedīm-i bezm-i ḫāṣṣ eyle
Niʿam-ḫ͡ārān-ı cūduñla beni sīr ü tesellī ḳıl

4 Mihir bir ẕerre meh bir lemʿa envār-ı cemālüñden
Beni ol ẕerre vü ol lemʿanuñ her dem ṭufeyli ḳıl

5 Baña mercān-ı sübḥa eyle ḫūn-ı cism-i Eyyūb'ı
Dili envār-ı esmā-i Ṣabūr'uñla mücellā ḳıl

6 Ne isterseñ ṭaleb ḳıl bār-gāh-ı lā-yezālīden
Dil ü cāndan Cenāb-ı Ḥaḳḳ'a ey Yārī temennī ḳıl

418**

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

1 Aç gözüñ diñle sözüm dāyim[1792] ḫamūş ol ey göñül
Gāh gūş-ı çeşm gāhī çeşm-i gūş ol ey göñül

2 Şāh-rāh-ı semt-i teslīm-i rıżāya ẕāhib ol
Ruḫṣat-endīşān-ı rāh-ı mey-fürūş ol ey göñül

1790 Bu mısraın vezni aksamaktadır.
* **417**: 127[a].
1791 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.
** **418**: 127[b].
1792 rind-i

3 Ṣūret-i vehm ü ḫayāle olma āşüfte şaḳın
Baḳ ruḫ-ı maʿnāya hem āyīne-pūş ol ey göñül

4 Ṭaʿn u teşnīʿ-i zebāna ḳıl şekībāyı[1793] siper
Sen selīmü'l-ḳalb [ü] ṣabr-āmūz-ı hūş ol ey göñül

5 Merd-i maʿnā ol dili ḫavf u recādan ḳıl beri
Māhrem-i dīrīne-i bezm-i sürūş ol ey göñül

6 Çeşm ü gūş ol Yārī-i muʿciz-ṭırāzuñ pendine
Aç gözüñ diñle sözüm rind-i ḫamūş ol ey göñül

419*

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __ [1794]

1 Gülşen-i dehri n'ola ḳılsa muʿaṭṭar sünbül
Ḳomış ʿanberīne-i nāfe-i ʿanber sünbül

2 Nice sünbül ki ʿaṭā-yı şeh-i ḫūbānumdur
Başum üstinde n'ola eyler ise yer sünbül

3 Baña gönderdi ṭoḳuz sünbül o mihr-i devrān
Oldı her biri nüh eflāke berāber sünbül

4 Zülf-i ḫoş-būyını gülşende perīşān etmiş
Gūyiyā zülf-i dil-āvīzine beñzer sünbül

5 Ṭurre perçīn küleh-kūşe-i istiġnāʾ kec
Ṣanki bir ḫūb-ı siyeh-çerde dil-āver sünbül

6 Tāb-ı ruḫsārına düşdükçe o zülf-i müşgīn
Berg-i gülden döşenür altına pister sünbül

7 ʿAraḳ-ı rūyı o gīsūlara gül-pāş olmış
Ṣanki cennetde olur sāḳī-i kevṯer sünbül

420**

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ [1795]

1 Server ol gel dergeh-i dildāra serdār ol er ol
Merd-i ʿālemseñ eger server ser-ā-ser server ol

1793 şekībā: şekīpā

* **419**: 127[b].

1794 Bir sonraki varağın kopmuş olduğunu pâyende kısmından anladığımız eserde, söz konusu gazel nâ-tamâm gözükse de bu durum kopuk varağın elimizde bulunmamasından kaynaklanmaktadır.

** **420**: 127[b].

1795 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

2 ʿİlm ile maʿlūm [u] ʿālim ol uṣūl-ı ḥikmede
ʿĀlim-i ʿallāme ol aḥkām-ı dehre dāver ol

3 Kār-āgāh ol serāy-ı vaṣla maḥrem ol dilā
Var der-i ehl-i sülūke sālik-i rāh u der ol

421*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __[1796]

1 Ne kişver-i vücūd ne teslīm-i tende bul
Ṣūret-nümā-yı şāhid-i maʿnāyı sende bul

2 Ḳufl-i ḥarem-serāy-ı der-i *men ʿaref* dilin
Saʿy it ṭılısm-ı genc-i derūn u bedende bul

3 Her dürr-i şāh-vār o dendāna beñzemez
Aña naẓīr-i gevheri kān-ı ʿAden'de bul

4 Yūsuf-miṣāl Mıṣr'da sulṭān-ı vaḳt iseñ
Yaʿḳūb-ı zārı kūşe-i beytü'l-ḥazende bul

5 Ṣor nāf-ı müşgi ʿanber-i sārāyı ṭurreden
Būy-ı gül-ābı yine o gül pīrehende bul

6 Gūyā hilāl gibi nücūm içre devr ider
Pervāneyi dilerseñ eger encümende bul

7 Bir rāz-dān-ı mürşid-i āgāhı Yārīyā
Bir himmet eyle ḫıṭṭa-i pāk-i Yemen'de bul

422**

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __[1797]

1 Ḳabż u basṭ ehli gibi vādīde ol
Geh küşāde-rūy u geh pīçīde ol

2 Luṭf u ḳahr-ı dehrden olma emīn
Gāh ḫursend geh melāmet-dīde ol

3 *Ḥubbu lillāh buġżu lillāh* ʿāmmdur[1798]
Gāh saḫṭ u geh rıżā-verzīde ol

4 Çekme ġam girmezs'ele genc-i emel
Ṣabr ḳıl nā-kām [u] vā-kūşīde ol

---

* **421**: 127[b].

1796 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

** **422**: 127[b].

1797 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

1798 Allah için sevmek, Allah için buğz etmek geneldir.

5 …[1799]
Sen gerek ḥaẓẓ it gerek rencīde ol[1800]

6 Ḫıyre-çeşmāndan irer ʿayn-ı żarar
Açma dāmānuñı pā-pūşīde ol

7 Baḥr-i ʿaşḳ ol Yārīyā geh kūh-ı şevḳ
Gāh ser-geşte geh ārāmīde ol

8 Ẓāhir oldı rīşüñe mūy-ı sefīd
Şāne-i teslīm ile şānīde ol[1801]

423*

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

…. . . [1802]
Ḳomaz geh sīne-i ʿuşşāḳa gāhī dest-i aġyāra
O şāhīn-i şikār-āmūzı her dem lā-mekān buldum

Şeġāf-ı dilde mihrüñ dīdede envār-ı ruḫsāruñ
Dil-i Yārī'de ʿaşḳuñ geh ʿıyān [u] geh nihān buldum

424**

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

1 Her nefesni hem-dem-i rāz-ı derūnumdur benüm
Nāle ise māye-i şevḳ-ı cünūnumdur benüm

2 Derd-i ʿaşḳ olmasa dilde zaḫm-ı ġam olur ziyād
ʿAşḳ-ı dāyim merhem-i dāġ-ı derūnumdur benüm

3 Bir bilinmez nüktedür esrār-ı ʿaşḳuñ nüktesi
Aña maḥrem yine ʿaḳl-ı ẕü-fünūnumdur benüm

4 Ġonce ṣanma derd-ile ḳan aġladı merdümlerüm
Ṭamlamış gülzārda bir ḳaṭre ḫūnumdur benüm

5 Ẓulmet-i peyġūle-i ḥayretde ḳaldumsa ne ġam
Meşʿal-i nūr-ı ilāhī reh-nümūnumdur benüm

1799 Birinci mısra boş bırakılmıştır.
1800 Ṣabr ḳıl nā-kām [u] vā-kūşīde ol
1801 Beytin der-kenarında "şānīden; ṭaramaḳ" yazılı bir izâh kaydı yer almaktadır.
* **423**: 128ᵃ.
1802 Bir önceki varak kopuk olduğu için gazelin baş tarafı noksandır.
** **424:** 128ᵃ.

6 Bir elümde tāze gül bir elde cām-ı erġuvān
Bezm gūyā gülşen-i cennet-nümūnumdur benüm[1803]

7 Ben ki Yārī ol Süleymān-ı maʿānī-perverem
Mūrçe-i tāb-ı ʿadū zār u zebūnumdur benüm

425*

. . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Ṣoḥbet-i vaṣluña dil olsa nedīm
Ḳılmaya yād-ı ʿayş-ı ḫuld-ı naʿīm

2 Çāşnī-i zülāl-i vaṣluñdan
Eylesüñ teşnegāna luṭf-ı ʿamīm

3 Tā dem-i ḥaşre dek olur reyyān
Her biri olsa teşnegān-ı elīm

4 Būs-ı taḳlīb-i ferş-i dergāhuñ
ʿĀşıḳa virdi ḳadr-i cāh-ı ʿaẓīm[1804]

5 Dürr-i vaṣluña müşterī olalı
İsteyen oldı eşk ile pür-sīm

6 Ẓāhir oldı tenümde ʿaşḳuñdan
Sırr-ı *yuḥyī'l-ʿiẓāme vehiye ramīm*

7 Anda aḥkām-ı sāl-i ġam merḳūm
Ṭabʿum oldı ṣaḥīfe-i taḳvīm

8 Yārī vaḥdet-nişīn-i ẕikr oldı
Bu durur muḳteżā-yı ṭabʿ-ı selīm

426**

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

1 ʿAşḳ anuñçün sūz-nāk eyler ten-i ġam-perverüm
Tūtiyā-yı dīde-i ḫūrşīd ide ḫākisterüm

2 Berḳ-i āhum anı da ḫākister-i sūzān ider
Eyler isem taḥta-i elmāsdan ger pisterüm

3 Ḳorḳarın āyīnede ʿaksi taʿaşşuḳ eyleye
İstemem baḳduġını mirʾāte ol meh-peykerüm

1803 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
* **425**: 128ᵃ.
1804 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
** **426**: 128ᵃ-128ᵇ.

4 Ben ölürsem kūşe-i mey-ḫānede rindān-ı ʿaşḳ
Ḫūn-ı eşk-ile sifāl-i derdümi etsün serüm

5 Tāc u taḫtı[1805] n'eyleyem genc-i der-i meyḫānede
Bir gedāyam kim degişmem āfitāba sāġarum

6 Giderek ḫāṣṣiyyet-i ʿaşḳ-ile Yārī göresin
Ġonce-i gülzār ola kānūn-ı dilde aḫkerüm

427*

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __[1806]

1 Ḫumār-ı yeʾs-i merām-ile gerçi perverdem
Şarāb-ı himmet ile līk neşve-perverdem

2 ʿAcūz-ı baḫtuma der-zīr-i imtinān olamam
Eger felekden umarsam ümīd nā-merdem

3 Ol āfitāb-ı cihān-tāb-ı kām-rān-iken
Ne ḥāldür yine tīh-mānde ẕerre-i gerdem

4 Ne ṭoġdı mihr-i kerem ne nesīm-i ṣubḥ-ı himem
O berg-i sebzini pejmürde eylemiş verdem

5 Bir āfitāb-ı kerem yoḳ ki eyleye ḫandān
O gülbünem ki semūm-ı ḫazān-ile zerdem

6 Küşāde-dest olamam her leʾīm-i zerrāḳa
Ġınā-yı ḳalb ile müstaġnī-i cüvān-merdem

7 ʿAceb mi noḳṭa-i pergār[1807] olsam ey Yārī
Miṯāl-i mıṣraʿ-ı taẓmīn miyānede ferdem

428**

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __[1808]

1 Nice çıḳar aña her leng-pāy-ı ḫod-bīnüm
Bülend-mertebedür pāy-gāh-ı temkīnüm

2 Senüñle olmayıcaḳ ḫār-zār-ı ġurbet olur
Eger ki berg-i gül eginde olsa bālīnüm

1805 taḫtı: taḥtı
* **427**: 128ᵃ.
1806 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.
1807 mevhūme
** **428**: 128ᵃ.
1808 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

3 Dem-ā-dem olmada her ḳaṭre ḫūnī-efsürde
Miṡāl-i pençe-i mercān çeşm-i ḫūnīnüm

4 Gözine yekdire her ānda cām-ı ḫūrşīdi
Benüm o rindedür ancaḳ cihānda taḥsīnüm

5 Ne baḫta eyleyeyin iʿtimād ne felege
Budur zamānede kendümle şimdi taḫmīnüm

6 Nesīm-i nuṭḳum ile her gün açılur Yārī
Miṡāl-i ġonce-i nev-bāde naẓm-ı rengīnüm

429*

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

1 Ġam-ı ʿaşḳuñla bu şeb nāle-i şeb-gīrler çekdüm
Sipihrüñ gūşına ṣad perde-i teʾṡīrler çekdüm

2 Çıḳar eflāke her şeb żabṭ olınmaz ejder-i āhum
Aña sūz-ı dilümden āteşīn zencīrler çekdüm

3 Göreydi reşk iderdi Ḳahramān-ı ġamze-i mestüñ
Senüñ meydān-ı ʿaşḳuñda nice şemşīrler çekdüm

4 Ben ol mūr-ı żaʿīfem pīşe-zār-ı ʿaşḳda ammā
Kemend-i dūd-ı āhumla hezārān şīrler çekdüm

5 Ṭavāf-ı kūyuñ itdükçe kemend-i āh-ile Yārī
Senüñ gibi nic'āhū-yı ḥarem naḫçīrler[1809] çekdüm

430**

__ __ . / . __ . __ / . __ __

1 Ḥayrān-ı ḫaṭ u ʿiẕāruñ oldum
Āşüfte-i nev-bahāruñ oldum

2 Murġ-ı dili bend-i zülfüñ itdüñ
Pür-dūḫte-i şikāruñ oldum

3 Gelsün deyü dīdeye ḫayālüñ
Minnet-keş-i intiẓāruñ oldum

4 Zülfüñle taʿalluḳum kesildi
Ġurbet-zede-i diyāruñ oldum

---

* **429:** 128[b]

1809 naḫçīr: naḥcīr

** **430**: 128[b]-129[a].

5 Mirʾāt-ı dili şikeste itdük
Ṣad-pāre-i inkisāruñ oldum

6 Ey şemʿ-i şeb-i ḥarīm-i rāzum
Pervāne-i şuʿle-dāruñ oldum

7 Ey zülfi nesīm-i ṣubḥ-ı sevdā
Mecnūn gibi bī-ḳarāruñ oldum

8 Ey sāḳī-i cürʿa-nūş-ı keṯret
Ḫamyāze-keş-i ḫumāruñ oldum

9 Hīç düşmedi pertev-i nigāhuñ
Ben sāye-i reh-güẕāruñ oldum

10 Üftāde be-dām-ı nām u nengüm[1810]
Vā-mānde-i iʿtibāruñ oldum

11 Biñ ʿāşıḳa iʿtiẕār idersin
Ben düşmen-i iʿtiẕāruñ oldum

12 Bir gün dimedüñ ki ḳande Yārī
Āvāre-i rūzigāruñ oldum

431*

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __[1811]

1 Tehīdür sīm ü zerden gerçi ceyb ü dest ü dāmānum
Velī pürdür ġınā-yı cevher-i himmetle hemyānum

2 Virürdi nāf-ı zülf-i yār gibi būy-ı şevḳ-āmīz
Açarsam cürʿa-dān-ı sīneden esrār-ı pinhānum

3 Güşād it dāġ-ı sīneñ deyü emr etse baña ol şāh
İner pīrāmen-i dāmāna dek çāk-i girībānum

4 Ḳarīn-i kevkeb-i saʿdü'l-suʿūd-ı himmet olmaz mı
Ṭulūʿ-i necm-i baḫtumla ḳırān-ı māh-ı tābānum

5 Burūc-ı mihr ü māhı devr ider her rūz u şeb Yārī
Hümā-yı ṭabʿ-ı gerdūn-āşiyān-ı tīz-cevlānum

6 İlāhī rāz-dān-ı nükte-i sırr-ı nihān eyle
Muʿammā gibi fetḥ olsun rumūz-ı nām u ʿunvānum

1810 Ḫāk-i ḳadem eyledüm vücūdum

* **431**: 128[b].

1811 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

432*

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __[1812]

1 O ṭurreler kim ide ḳaṣd-ı ʿazm-i ḫıṭṭa-i Şām
Metāʿ-ı[1813] rāḥile-bendānı ola ʿanber-i ḫām

2 Gören ṣanur anı ḥavrā vü şān-ı cennetdür
Ḥarīm-i bāġda ol kebk eyledükçe ḫırām

3 Dirīġ o serv-ḳad-i mūmiyānı güm-rāhān
Ki bir ḳıl-ile yeder kendüsine eyler rām

4 O deñlü söyledi Manṣūr ṣıdḳ-ı daʿvāsın
Tamām itdi ser-i dārda sözini tamām

5 Ḳalur mı dil yine nādīde kām ey Yārī
Olur mı kām-revā-yı cihān dil-i nā-kām

6 Neşāṭ-baḫş ola keyf-i raḥīḳ-i mażmūnı
Göreydi neşve-i ṣahbā-yı naẓmum ʿārif-i cām

433**

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

1 Kāş tende ṣad hezārān dīde peydā eylesem
Günde biñ kez mihr-i ruḫsāruñ temāşā eylesem

2 Ġamze cāsūs-ı naẓardur tīġini der-kār ider
Bir nigāh-ı luṭfın ol şūḫuñ temennā eylesem

3 ʿArż-ı dīdār itmez ol māh-ı cihān-ārā yine
Tīr-i āhuñ menzilin evc-i ṯüreyyā eylesem

4 Sūz-ı āhum anı da ḫākister-i sūzān ider
Ḥālümi perr-i semender üzre inşāʾ eylesem

5 Çekdügüm ālāmı Yārī cümle rūz-ı ḥaşrde
Baḫt-ı vārūnla felekden anı daʿvā eylesem

---

* **432**: 128[b].

1812 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

1813 Ḳaṭār-ı

** **433**: 129[a].

434*

__ • __ __ / __ • __ __ / __ • __ __ / __ • __

1 Kāş didüm reh-güẕāruñda senüñ pā eylesem
Bārī ol taḳrīb ile ḥüsnüñ temāşā eylesem

2 Vaḳtidür şevḳ-ı leb-ile ol bütüñ mey-ḫānede
Cübbe vü destārı rehn-i cām-ı ṣahbā eylesem

3 Baña hīç rām olmaz ol vaḥşī ġazāl-i şīve-kār
Nice yıllar Ḳays-veş gül-geşt-i ṣaḥrā eylesem

4 Ol dür-i yektā bulınmaz sāḥil-i āmālde
Ḳaṭre-i seyl-i sirişküm mevc-i deryā eylesem

5 Nice mümkindür naẓar āyīne-i ruḫsāruña
Her ne deñlü dīde-i giryānı bīnā eylesem

6 Bī-tekellüf açılur luṭf ile ey Yārī baña
Ol gül-i nev-resteyi meclisde tenhā eylesem

435**

• __ __ __ / • __ __ __ / • __ __[1814]

1 Ezelden mest ki ferzāne gördüm
Seni şimdi göñül dīvāne gördüm

2 Çekersin rūz u şeb zencīr-i zülfin
Seni ey dil ʿaceb dīvāne gördüm

3 Dükenmez hīç senüñ sūz-ı derūnuñ
Maḥabbet şemʿine pervāne gördüm

4 Derūnuñ genc-i Ḳārūn ẓann iderdüm
Seni ammā ʿaceb vīrāne gördüm

5 Ezelden āşinā idüñ benümle
Niçün şimdi seni bī-gāne gördüm

6 Bilelden kendümi Yārī cihānda
Şarāb-ı ʿaşḳ ile mestāne gördüm

---

* **434**: 129ᵃ-129ᵇ.

** **435**: 129ᵃ.

1814 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

436*

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

1 Cān mı yā rūḥ mıdur ḥüsnini taʿbīr idemem
Ḥāṣılı şeklini bir vech ile taṣvīr idemem

2 Berḳ-i āteş-figenem şaʿşaʿa-ı āhum-ile
Bü'l-ʿacebdür yine bir ẕerreye teʾs̱īr idemem

3 Ḳulzüm-i maʿrifetem sāḥili emvāc-ı güher
Ġāyet-i[1815] lücce-i endīşemi taḳrīr idemem

4 Dildedür nāfe-i ser-beste-i esrār-ı Ḫudā
Cān dimāġın yine ol būy ile taʿṭīr idemem

5 O nedīm-i ḥarem-i bezm-i şühūdum farżā
Dildeki mā-ḥaṣal-i nükteyi taḳrīr idemem

6 Ṭabʿum ol āyīne-i gītī-nümādur Yārī
Tāb-ı ḫūrşīd ü mehi hīç aña tanẓīr idemem

437**

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __

1 Bir ẕerrede ḫūrşīd-ṣıfat nūr-ı Mecīdem
Bir āyīnede ṣūret-i meclā-yı ümīdem

2 Fetḥ eyleyemez rāz-ı dilin ʿuḳde-güşāyān
Gencīne-i ser-beste-i esrāra kilīdem

3 Yoḳ ravża-i cennet gibi āsīb-i ḫazānı
Ol gülbün-i gül-ġonce-i gülzār-ı ümīdem

4 Aḳmaz dem olur sūziş-i tāb-ı cigerümden
Efsürde-i ḫūn-ābe iden dīde-i bīdem

5 Mirrīḥ benem mihr benem ṣubḥ-ı beyāżem
Geh sürḫ u gehī zerd ü gehī verd-i sefīdem

6 Yārī benem ol cürʿa-keş-i meclis-i cāmı
Hem ṭıfl-i sebaḳ-ḫ˘ānem ü hem pīr-i mürīdem

---

* **436**: 129[b].

1815 Ḥikmet-i

** **437**: 129[b].

438*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __[1816]

1 Naḳş-pīrā-yı heyūlā-yı maḥabbetdür sözüm
Yaʿ nī erjeng-i hüner-zā-yı maḥabbetdür sözüm

2 Nefḫa-i rūḥ-ı ḥayāt-ı cāvidānı baḫş ider
Feyż-i enfās-ı Mesīḥā-yı maḥabbetdür sözüm

3 Müntic olur ḥādiṡāt-ı dehre her bir nüktesi
ʿ Ālem-i ṣuġrāda kübrā-yı maḥabbetdür sözüm

4 Ṭūṭī-i nāzük-dilem āyīne-i idrākden
Nuṭḳ-āmūz-ı şeker-ḫā-yı maḥabbetdür sözüm

5 Mest olur kim neşvesinden şūḫ-ı şehr-āşūblar
Sāġar-ı leb-rīz-i ṣahbā-yı maḥabbetdür sözüm

6 Tār u pūdın eylemiş nessāc-ı ḥikmet nūrdan
Āfitāb-ı[1817] reng-i[1818] kālā-yi maḥabbetdür sözüm

7 ʿ Iḳd-i lüʾlü-yi ṡüreyyā gibi tāb-efrūz olur
Silk-i nūr-ı dürr-i yektā-yı maḥabbetdür sözüm

8 Ceẕr ü med-ḫīz olsa her bir ḳaṭresi dür-pāş olur
Bir dükenmez mevc-i deryā-yı maḥabbetdür sözüm

9 Reşk ider Yārī aña endīşe-kārān-ı[1819] süḫan
Fetḥ olınmaz bir muʿ ammā-yı maḥabbetdür sözüm

10 Güft ü gūy-ı nāzüki meftūn[1820] ider ehl-i dili
Özge maḥbūb-ı dil-ārā-yı maḥabbetdür sözüm

439**

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Gelüñ leṭāfet-i rūz-ı bahārı söyleşelüm
Hevā-yı ġonceyi şevḳ-ı hezārı söyleşelüm

2 Biraz da sürdügimüz ẕevḳ u ʿ işreti añalum
Yeter ġam-ı felek-i nā-bekārı söyleşelüm

---

* **438**: 129[b]

1816 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

1817 Āfitāb-ı: Āfitābı

1818 Mihr-i ṣubḥ-efrūz-ı

1819 müşkil-pesendān-ı

1820 belā

** **439**: 130[a]

3 Gel ey gül-i ḥarem-i bāġ-ı āşināyī gel
Senüñle bunca geçen rūzigārı söyleşelüm

4 Hevā-yı verd-i maḥabbet şikeste itdi anı
Gelüñ ʿilāc-ı dil-i bī-ḳarārı söyleşelüm

5 Ne oldı bāʿiş-i terk-i vücūd-ı Ferhād'a
Hem ʿaks-i zemzeme-i kūh-sārı söyleşelüm

6 Çemende bülbül ile hem-zebān olup Yārī
Gül-i şüküfte-i ruḫsār-ı yārı söyleşelüm

440*

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

1 Ṣarıldum ḳadd-i yāra mest-i laʿl-i dil-firīb[1821] oldum
Nihāl-i gülbün-i nāz üzre gūyā ʿandelīb oldum

2 Ṭutışdı dāġ-dār-ı sīne yer yer bād-ı āhumla
Meger āteş-fürūz-ı ḫırmen-i ṣabr u şekīb oldum

3 Göñül ḳaldı ser-i kūyuñda dīde rāh-ı ḥasretde
İki yārümden ayrıldum ġarīb oldum ġarīb oldum

4 Şarāb-ı laʿlüñ umdum dest-i sāḳī-i nigāhuñdan
Yine[1822] dārü'ş-şifā-yı ġamda muḥtāc-ı ṭabīb oldum

5 Geh eyyām-ı viṣālüñ görmişüm geh sāl-i hicrānuñ
Muḥaṣṣıl dergehüñde geh baʿīd [ü] geh ḳarīb oldum

6 Hevā-yı ʿaḳla uydum zülfine dil virdüm ey Yārī
Hümā-pervāz iken pā-beste-i dām-ı firīb oldum

441**

__ __ . __ / __ __ . __ / __ __ . __ / __ __ . __

1 Oldı cihān nev-rūz-ile reşk-i gülistān-ı İrem
Enfās-ı ʿĪsā'dan urur ezhār-ı gülşen cümle dem

2 Nev-rūz u ʿīd eyyāmıdur ʿayş-ı medīd eyyāmıdur
Güft [ü] şinīd eyyāmıdur güftāra gel ey ġonce-fem

3 Firdevs olmış her maḳām muġ-beçenüñ[1823] destinde cām
Bu demde mi olur müdām rāḥat-resān-ı rūḥ-ı Cem

---

* **440**: 130[a]

1821 ẕevḳ-ı āġūşa ḳarīb. ẕevḳ-ı āġūşa: devlet-i vaşla.

1822 Meger

** **441**: 130[a]-130[b].

1823 muġ-beçe: muġ-peçe

4 Bu rūz yümn-efrūzdur baḫt-ı emel fīrūzdur
Ārāyiş-i nev-rūzdur elde gerekdür cām-ı Cem

5 Gül ḳormış eyvānın yine açmış girībānın yine
Zülf-i perīşānın yine sünbüller etmiş ḫam-be-ḫam

6 Her lālenüñ cām-ı Cem'i mest eylemez mi ādemi
Gül gibi açmış ʿālemi feyż-i nesīm-i ṣubḥ-dem

7 Bir feyż irmiş bülbüle ʿanber ṣaçar bezm-i güle
Virmiş dimāġ-ı sünbüle ebr-i bahārı tāb-ı şem

8 Oldı şükūfeyle zemīn reşk-i nigāristān-ı Çīn
Bir pirehenle yāsemīn gülşende maḥbūb-ı ḥarem

9 Yārī bu naẓma bī-sebeb taḥsīn ederler cümle hep
Siḥr-āferiyān-ı ʿArab reşkīn-ṭırāzān-ı ʿAcem[1824]

10 Feryāda gelse ʿandelīb dillerde ḳalur mı şekīb
Nev-rūz ola ʿīde ḳarīb el-ḥaḳḳ ʿaceb ferḫunde-dem

442*

__ • __ __ / __ • __ __ / __ • __ __ / __ • __[1825]

1 Her sözüñ gerçi ḥayāt-ı cāvidānumdur benüm
Laʿlüñ ammā sīnede rūḥ-ı revānumdur benüm

2 Anda bitmiş anda olmış anda bulmış reng-i rū
Naḫl-i ḳaddüñ bāġ-ı cānda erġuvānumdur benüm

3 Sen bilürsin nükte-i ser-beste-i esrārumı
Ġayrlar bī-gāne-i rāz-ı nihānumdur benüm

4 Ben nice setr etmeyem rāz-ı şeġāf-ı sīnemi
Nāfe-i būyā-yı ḫūn-ı rūdegānumdur benüm

5 Lāle gibi tāze çıḳmış dāġlar sīnemde tā
Gülleri tāze açılmış gülsitānumdur benüm

6 Ol hümā-yı lā-mekānem sāye ṣalmam ʿaleme
Āsumān-ı evc-i himmet āşiyānumdur benüm

7 Ṣūretā ḫāmūş-ı bezm-i maʿnāyam Yārī velī
Elde ḫāmem bir süḫan-ver tercemānumdur benüm

1824 Hem siḥr-gūyān-ı ʿArab hem nükte-suḫān-ı ʿAcem. siḥr: pāk.

* **442**: 130[a].

1825 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

443*

__ • __ __ / __ • __ __ / __ • __ __ / __ • __[1826]

1 Göñlümi ol ṭurre-i merġūle meftūn eyledüm
Fikr-i dūr-ā-dūr-ile kendümi Mecnūn eyledüm

2 Ol şeh-i ıḳlīm-i ḥüsnüñ vaṣlını ḳıldum ṭaleb
Ārzū-yı genc-i bād-āverd-i Ḳārūn eyledüm

3 Ġarḳ-ı ḫūn gördüm şehīd-i ġamze-i ḫūn-rīzini
Mevc-i gird-āb-ı nigāh-ı ḥayretüm ḫūn eyledüm

4 Ḫāmemüñ ince ḫayālin mū-şikāfān reşk ider
Zülfinüñ her mūyına bir şiʿr-i mevzūn eyledüm

5 ʻAḳla uydum zülfine bend eyledüm Yārī anı
Bu dil-i dīvānenüñ ḥālin diger-gūn eyledüm

444**

• __ • __ / • • __ __ / • __ • __ / • • __

1 Bu tengnā-yı dehrde muḥaḳḳar u dūnem
Ne deñlü cevr iderse zamāne memnūnem

2 Egerçi ṣūret-i ẓāhirde bir tehī-destüm
Velīk tabʿ-ı güher-pāşum-ile Ḳārūnem

3 Sebaḳ-ṭırāẓ-ı kütüb-ḫāne-i ʿAlī Sīnā
Hikem-nüvāz-ı şifā-hāne-i Felāṭūnem

4 Hümā-yı tabʿuma yetmezken āşiyāne-i çarḫ
Ne ḥāldür ki giriftār-ı dām-ı gerdūnem

5 Gören derūnumı vīrāne zann ider ammā
Cevāhir-i hüner-i maʿrifetle meşḥūnem

6 Cemāl-i şāhid-i maʿnāya ʿāşıḳum yoḫsa
Ne ḥüsn-i talʿat-i Leylā ne ʿaşḳ-ı Mecnūnem

7 Elümde cām-ı ṣafāyı bıraḳmam ey Yārī
Cihānda mālik-i tāc-ı ser-i Ferīdūnem

---

* **443**: 130[a]

1826 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

** **444**: 130[b].

445*

__ • __ __ / __ • __ __ / __ • __ __ / __ • __

1 Ben senüñ bir baġrı yanmış ʿāşıḳ-ı nālānuñam
Derd çekmiş cevr görmiş zār u ser-gerdānuñam

2 Sen şeh-i mesned-nişīn-i milket-i ḥüsn ü bahāʾ
Ben ḳapuñda bir gedā-yı bī-ser ü sāmānuñam

3 Her ne deñlü çīn-i ebrū gösterüp nāz eyleyeseñ
Ben senüñ meftūnuñam mecnūnuñam hayrānuñam

4 Biñ başum olsa seni bir görmege olsun fedāʾ
Var ḳıyās eyle ne deñlü bende-i fermānuñam[1827]

5 Sen gerek öldür gerek dirgür men[i] üftādeñi
Ben Ḫalīlem rāh-ı ʿaşḳuñda senüñ ḳurbānuñam

6 Yūsuf'ı Yaʿḳūb-ı miḥnet-dīde güm-geşt'itmeden
Nice yıllar ben esīr-i külbe-i aḥzānuñam[1828]

7 Nice dermān eylesün bī-çāre Yārī derdine
Küşte-i şemşīr-i nāz u nāvek-i müjgānuñam

446**

__ • __ __ / __ • __ __ / __ • __ __ / __ • __[1829]

1 Bir oñulmaz derddür dilde cünūn-ı şevḳ u bīm
Bunda sıġmaz fikr-i dūr-ā-dūr-ı sevdā-yı ḥakīm

2 Görinür her pāresinde yine envār-ı ruḫuñ
Eylesüñ āyīne-i ḳalbüm eger ṣad-pāre nīm

3 Cismi ḫākister olınca sūz-ı cāna ṣabr ider
Şemʿ-i ʿaşḳa yanmadın pervānemüz olmaz saḳīm

4 Zehr-i ḳahr-ı dehr Yārī'ye n'ola kār etmese
Ṣabr dirler sīnede bir māye var çekmez elīm

5 Bir nefes āmālüñ içün biñ niyāz etseñ eger
Vaʿd-i ʿurḳūbiyyesin ṣad sāl ider çarḫ-ı leʾīm

---

* **445**: 130[b].

1827 aşḳuña ḳurbānuñam

1828 aḥzān: aḫzān

** **446**: 130[b].

1829 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

447*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __[1830]

1 Üftāde-pāy-ı naʿl-i süm-i esb-i nāzuñam
Fitrāk-bend-i bend-i kemend-i niyāzuñam

2 Her naġme eyledükçe çekersin bir āh-ı germ
Ben girye-rīz-i gūş-zed-i sūz u sāzuñam

3 Her āh eyledükçe yakarsın vücūdumı
Pervāne-i fütāde-i sūz u güdāzuñam

4 Hevdec-nişīn-i ḳāfile-sālār-ı ʿaşḳuñam
Maḥfil-ṭırāz-ı rāḥile-bend-i Ḥicāzuñam

5 Sen ol hümā-yı çarḫ-nişīn-i ġurūrsın
Ben bir ġarīb baḫtı remānīde bāzuñam

6 Yārī-i rāz-dān-ı emīnem visālüñe
Her şeb nedīm-i maḥrem-i esrār-ı rāzuñam

448**

. . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Gül ü bülbül ḫurūşdur göñlüm
Şemʿ [ü] pervāne cūşdur göñlüm

2 Ġarḳ olur ḳaṭresinde baḥr-i muḥīṭ
Bād-ı ṭūfān-ḫurūşdur göñlüm

3 Lālezār-ı bahārdur sīnem
Dāġ-ı āteş-fürūşdur göñlüm

4 Reşki yoḳ perniyān u dībāya
ʿĀrif-i ḫırḳa-pūşdur göñlüm

5 Güle baḳmam hezārı diñleyemem
Gerçi sad çeşm ü gūşdur göñlüm

6 Bülbülem ʿarş āşiyānumdur
Hem-zebān-ı sürūşdur göñlüm

7 Kimseye rāzın eylemez ifşāʾ
Genc-i ġamda ḫamūşdur göñlüm

8 Ḫāne-zād-ı cünūnam ey Yārī
Düşmen-i ehl-i hūşdur göñlüm

---

* **447**: 130[b].

1830 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

** **448**: 131[a].

449*

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

1 Saña el virmiş iken baḫt ʿālī-şānī sulṭānum
Dirīġ etme elüñden geldügi iḥsānı sulṭānum

2 Yıḳılmış ḳaṣr-ı himmetdür bozılmış genc-i ḥikmetdür
Ne var maʿmūr iderseñ ḫāṭır-ı vīrānı sulṭānum

3 Dil-i bīmāra olmaz mı müdāvā şerbet-i laʿlüñ
Esürge pister-i ġamda dil-i nālānı sulṭānum

4 Göreydüñ ḳaṭre ḳaṭre rīziş-i ḫūn-ābe-i çeşmüm
Eliñe almaz idüñ sübḥa-i mercānı sulṭānum

5 Viṣālüñ vaʿde etmişdüñ bu ben yār-ı vefā-dāra
Unutma itdügüñ ol ʿahd-ile peymānı sulṭānum

6 Ne ḳīl ü ḳāl ider mūy-ı miyānuñ yazmada Yārī
Olur hep mū-şikāfān-ı hüner ḥayrānı sulṭānum

450**

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Şarāb-ı māye-i rūḥ-ı revān Cem'dür Cem
Müdām nūş idegör kim zebān demdür dem

2 Gül-i ʿiẕāruñı şebnem gibi ider sīr-āb
Sirişk-i dīdeden olan revān nemdür nem

3 Demir de olsa erir āteş-i zebānından
Ḥasūd-ı tīz [ü] ḥadīdü'l-lisān kemdür kem

4 Çıḳarma leblerüñ aġzından ey şeker-güftār
Bu telḫ-kāma meẕāḳ-ı dehān emdür em

5 Cihānda öyle muṣāḥib olur mı ey Yārī
Senüñ nedīmüñ olan her zamān ġamdur ġam

451***

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __[1831]

1 Murġ-ı dili o zülf-i perīşāna baġladum
Ḥabs-i ḳafes idüp anı zindāna baġladum

---

* **449**: 131ᵃ.
** **450**: 131ᵃ-131ᵇ.
*** **451**: 131ᵃ.
1831 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

2 Gördüm ki ʿaḳl-ı yār degül kendü kendiye
Uşlana deyü ṭurre-i cānāna baġladum

3 Ṭūmār-ı nāme-i ḫaṭ-ı ʿanber-niẖāruñı
Taʿvīẕ-i cān deyü girībāna baġladum

4 Ol nāf-ı müşg-perver-i zülf-i siyāhuñı
Çoḳ cān içinde rişte-i şiryāna baġladum

5 Fikr-i lebiyle ṭurmaz aḳar ḫūnı dem-be-dem
Bir al perde dīde-i giryāna baġladum

6 Yārī ḳo fikr-i[1832] ḫaṭṭı ile sen muḳayyed ol
Ben göñlümi o kākül-i fettāna[1833] baġladum

452*

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __ [1834]

1 Ne tāb-dār göre envār-ı rūyuñ iki gözüm
Ne görse etmeye sürḫ-āb-ı ḫūy-ı şerm yüzüm

2 Tebessüm etse o seyyāre-tāb-ı dendānuñ
Hezār lüʾlü-yi yektā ṣaçardı bāġda üzüm

3 Cemālüm aya şebīh itdi deyü küsmişsin
Ya kime benzedeyüm ben seni ay iki gözüm

4 Senüñle eyler iken ẕevḳ-ı bezm-i tenhāyī
Bir ān viṣālüñi etsem recāʾ geçerdi sözüm

5 Dem-i viṣāl ola āmāde bend-i şalvārı
Hemān o ʿaḳd-i girih-gīr ola iki çözüm

6 Ḳadeḥde bāde ḥabāb-āver ise ey Yārī
Leb-i edeble anı içegör bir iki sözüm

453**

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

1 Tāb-ı ḫurşīdi görüp alsam ele sāġar-ı Cem[1835]
Cem ü İskender'añup alsam ele sāġar-ı Cem

1832 ʿıḳāl-ı
1833 o zülf-i perīşāna
* **452**: 131[a].
1834 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.
** **453**: 131[b].
1835 Görinür āyīne-i cāmda ʿaḳs-i ʿālem

2 ʿAnberīn ṭurrelerüñ būyın idüp istişmām
Dil-i āşüfte-i sevdā-zede oldı sersem

3 Pīçiş-i zülfüñi taraf-ı külehüñde göreli
Oldı zencīr-i cünūnum yine bend-i muḥkem

4 Pisteri cennete dönmiş yatur ʿuryān o melek
Nice ṣabr eylesün Allāh'ı severseñ ādem

5 Reşk iderler sebaḳ-ı nazmuñ oḳunsa Yārī
Nükte-gūyān-ı ʿArab nādire-sencān-ı ʿAcem

454*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

1 Seng-i cünūnı şīşe-i iḳbāle urmışam
Dest-i sükūnı sāġar-ı āmāle urmışam

2 Ḥālümi ʿarz etmedüm[1836] aña bilinmedi
Mühr-i sükūtı nāme-i icmāle urmışam

3 Ḥall olmadı muʿakkad-ı ser-rişte-i cünūn
Engüşt-i ʿaḳlı ʿuḳde-i eşkāle urmışam

4 Keşf olmadı rumūz-ı künūz-ı cihāniyān
Dendānumı meḥāsin-i eşġāle urmışam

5 Engīse düşdi düşmedi leḥyāna noḳṭası
Çoḳ ḳurʿa gerçi taḥta-i remmāle urmışam

6 Yārī bir iki ḍarbetüm olmadı kār-ger
Şemşīr-i āhı gerden-i erzāle urmışam[1837]

455**

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

1 Gāh ḫūrşīd-i cihān-tāb gibi pür-nūram
Gāh bir zerrede ḫūrşīd iken mesṭūram

2 Sitem-i dehr-ile bir ḥālete vardum farżā
Yalıñuz derd-i dilümden ne ḳadar rencūram

---

* **454**: 131[b].

1836 Taġfīl üzredür derūnum

1837 Ṣad püşt ü pā zamāne-i muḥtāle urmışam

** **455**: 132[a].

3 Şīşe-i ḫātırum alsam elime bir laḥẓa
Görürem anda yine kend'özümi meksūram

4 Devr ider şemʿ-i tecellā-yı cemālüñ dil-i zār
Ṣanki pervāne-i pür-sūḫtegān-ı Ṭūram

5 Dilde sevdā-yı ḫaṭuñ dīdede envār-ı ruḫuñ
Gūyiyā maṭlaʿ-ı ṣubḥam ya şeb-i deycūram

6 Benem ol nāle-künān-ı seḥer-i bīdārī
Ne çerāġ-ı dem-i ṣubḥam ne şeb-i şeb-kūram

7 Keşf-i rāz eylemedi ḳaldı nihān esrārı
Tercemān-ı ḫaber-i rāz-ı dil-i Manṣūram

8 Bir zamān ġāşiye-ber-dūş idi Yārī şimdi
Ey şeh-i ḥüsn rikāb-ı ḳademüñden dūram

9 Bilürin bende olan cürm-i günāhum ammā
Pādişāhā kerem ü raḥmetüñe maġrūram

456*

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Gül-i ümīd açıldı gelüñ ṣafāʾ idelüm
Ḫazān-ı[1838] köhne bahār-ı ġamı hebā idelüm

2 Füsūn ile yere tā āfitābı indürelüm
Cihāna bir ḳadeḥ-ile bütün ṣalāʾ idelüm

3 Ne rūz mihre ne şeb māha ḳalmasun ḥācet
Çerāġ-ı mihr gibi dehri rūşenā idelüm

4 O şūḫa nakd-i dil ü cānı beẕle-senc idelüm
Düyūnumuzı kemā yenbaġī edāʾ idelüm

5 Cebīn-i ḫ̆āhişi sürme liyāma ey Yārī
Der-i Kerīm-i ʿaṭā-baḫşa ilticāʾ idelüm

457**

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Ḥavādiṯ-i sitem-i rūzigāra ṣabr idelüm
Melālet-i ġam-ı encām-ı kāra ṣabr idelüm

---

* **456**: 132[a].

1838 Ḫazān: Ḥazān

** **457**: 132[a]-132[b].

2 Daḫı ne şekle ḳoyar rūzigār-ı ġaddārı
Müneccimān-ı dürūġ iftiḫāra[1839] ṣabr idelüm

3 Daḫı ne perdeden eyler uṣūl ʿaceb bilsek
Hevā-yı ṭāliʿ-i nā-sāz-kāra ṣabr idelüm

4 Anuñ da āh u enīni gülüñ cefāsından
Terāne-i gile-rīz-i hezāra ṣabr idelüm

5 Çemende destimüze lāle gibi cām aluruz
Bir iki gün eṣer-i nev-bahāra ṣabr idelüm

6 Gül-i ümīdimüz ey Yārī bāġ-ı ālemde
Açılmadıysa ne ġam zaḫm-ı ḫāra ṣabr idelüm

458*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ [1840]

1 Gerçi her şeb şeb-çerāġ-ı meclis-i germiyyetem
Tāb-ı elmāsam miṣāl-i pīlever bī-ḳıymetem

2 Taʿ biy'etsek sūd ḳılmaz neşve-i tiryāk-ile
Pān-zehr-i kaḥr-ile telḫ-ābe-nūş-ı ḥayretem

3 Sanmañuz ser-mest-i nūş-ā-nūş-ı eyvān-ı ġurūr
Rind-i hüşyāram neşāṭ-efrūz-ı bezm-i vaḥdetem

4 Kimseler bilmez kemāhī neşve-i maḫṣūṣamı
ʿĀrif-i cām-ı raḥīḳ-ı bezm-gāh-ı himmetem

5 Nāle döndüm żaʿf ile ney gibi feryād etmeden
Neydügin ammā ki kimse bilmedi keyfiyyetem[1841]

6 Nūruma şemʿ olsa şām-ı ġamda pervāz etmezem
Bī-eṣer pervāne-i bī-perr ü bāl-i ġūrbetem[1842]

7 Nice biñ silk-i cevāhir ḳalb-i vīrānumdadur
Ḫāzin-i[1843] der-beste genc-i şāygān-ı ḥikmetem

8 Çekmezin ḫamyāze-i derd-i devār u raʿ şeyi
Mest-i bī-pervā-yı nūş-ā-nūş-ı bezm-i ülfetem

1839 iftiḫār: iftiḥār
* **458**: 132[a]
1840 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.
1841 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
1842 ḫilḳatem
1843 Ḫāzin: Ḥāzin

9 Nükte-i ser-beste-i esrārı benden sor hemān
Ol nedīm-i rāz-dānum vāṣıl-ı cemʿiyyetem

10 Sen o ser-mest-i ġurūr-ı ḫufte-i bālīn-i nāz
Ben ġarīb-i ser-be-ceyb-i tengnā-yı ḥayretem

11 Düşmez ey Yārī elümden Cem gibi cām-ı ṣafāʾ
Rind-i nāzük-meşrebem āmāde bezm-i ʿişretem

12 Sen ḳadeḥ gerdān-ı nūş-ā-nūş-ı eyvān-ı ġurūr
Ben ise nādīde ʿayş-ı bezm-gāh-ı ḥasretem

459*

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

1 İrdi eyyām-ı bahār ʿayş-ı müdām eyleyelüm
Devr-i güldür ṭarab-ı meclis-i cām eyleyelüm

2 Nice bir ṣāyim-i ḫalvet-gede olmaḳ demidür
Mezheb-i ʿayşde perhīzi ḥarām eyleyelüm

3 Kimseye açmayalum şerḥ-i mütūn-ı ʿaşḳı
Nükte-i ḫāṣṣı nihān-ı dil-i ʿām eyleyelüm

4 Çekelüm bezm-i ḥaḳīḳatde mey-i ʿirfānı
Kām-ı endīşeyi ṭaʿtīr-i meşām eyleyelüm

5 Tābiş-i dāyire-i mihrini çarḫuñ seherī
Devr-i bezm-i ṭaraba gerdiş-i cām eyleyelüm

6 Nice bir keşmekeş-i[1844] ʿarṣa-i baḫt ey Yārī
Demidür ḥanek-i[1845] sipihri dile rām eyleyelüm

460**

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

1 Şāh-ı ʿaşḳam sāye-bānum dūd-ı āhumdur benüm
Şuḳḳa-efrāz-ı cihānam ġam sipāhumdur benüm

2 Tābiş-i ḫūrşīd ṣanmañ saḳf-ı bām-ı çarḫda
Tā ezelden köhne bir zerrīn-külāhumdur benüm

3 Māh ṣānmañ bir şeb itdüm kevkeb-i baḫtum nişān
Ḳubbe-i çarḫa ṭoḳınmış ṭop-ı āhumdur benüm

---

* **459**: 132[b].
1844 ser-keşī
1845 ḥanek: ḫānek
** **460**: 132[b].

4 Nūr-ı pīşānında ḫāl-i ʿanberīn seyr itmege
Dāġlar hem sīnede çeşm-i siyāhumdur benüm

5 Çarḫı ser-gerdān idüp āteş ḳoyan ocaġına
Şuʿle-i pür-tāb u āh-ı ṣubḥ-gāhumdur benüm

6 Cebreyil-i ʿālem-i endīşe ey Yārī benem
Feyż-i esrār-ı süḫan dilde güvāhumdur benüm

461*

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Çemende naġme-i dil-keş nevāya başlayalum
Derūn-ı ġonce açılsun ṣabāya başlayalum

2 Açıldı lāle-i gülşen bahār geldi dilā
Senüñle ʿişret-i cām-ı ṣafāya başlayalum

3 Dimiş o yār cefāyı yeter füzūn itdük
Biraz da ʿāşıḳa lüṭf u vefāya başlayalum

4 Ne rūz mihre ne şeb māha ḳalmasun ḥācet
Senüñle ʿişret-i ṣubḥ u mesāya başlayalum

5 Kerīm ider kerem ü lüṭfı yine ey Yārī
Cenāb-ı Ḥakk'a hemān ilticāya başlayalum

462**

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __[1846]

1 Rind-i ʿaşḳam hem-dil ü hem-kāse-i cām-ı Cemem
Neşve-baḫş-ı bezm-i rindānam nedīm-i hem-demem

2 Kimse bilmez neşve-i keyfiyyet-i pinhānumı
Mest ü medhūşam velī hüşyār-ı bezm-i ʿālemem

3 ʿĀşık-ı rind-i naẓar-bāzam verā-yı perdede
Nükte-dān-ı vāridāt-ı sırr-ı ġayb-ı mülhemem

4 Vāridāt-ı ġayb-ı ḥikmet tabʿ-ı pinhānumdadur
Rāz-dānam ṣūret-i maʿnāda rāz-ı mübhemem

5 Ṭabʿum ol āyīne-i envār-ı fıṭratdur benüm
Neyyir-i aʿẓam gibi manẓūr-ı ʿayn-ı ʿālemem

---

* **461**: 132ᵇ-133ᵃ.

** **462**: 132ᵇ

1846 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

6 Sāhil-i ḥayretde Ḳaldum esmedi bād-ı himem
Keştī-i bī-lengerem nādīde kām-ı meltemem

7 Fikr-i dūr-ā-dūr-ı eyyām-ile Yārī rūz u şeb
Şimdi ammā ser-be-ceyb-i kūşe-i derd ü ġamem

463*

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

1 Yine dil-şemʿ ini bir māh [u] mihr-efrūza yandurdum
Hele bezm-i ṣafāda bir çerāġ-ı şevḳ uyandurdum

2 Şafaḳ-veş mihri şevḳ-ile o ḫūrşīd-i cihān-tābuñ
Libās-ı ṣabrı ḫūn-āb-ı ġam-ı hicre boyandurdum

3 Bu şeb meclisde vaṣf-ı ḫancer-i[1847] ḫūn-ḥ˘ārın itdükçe
Raḳīb-i ḫaste-i[1848] mecrūḥı cānından usandurdum

4 Nuḳūd-ı eşki dökdüm beste-i zülfin ḥisāb itdüm
Raḳīb-i rū-siyāhı bu gice ḫaylī ṭolandurdum

5 Ümīd-i çīn'idüp zülfinde ḫālin gördüm ey Yārī
Ḥużūrını uçurdum murġ-ı cānı ḳuşḳulandurdum

464**

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

1 Leb-i cānāneden bir būse iḥsān olduġın görsem
Faḳīrüñ mālik-i mühr-i Süleymān olduġın görsem

2 Niḳāb-ı zülf-i pīçānını ḳaldursa ʿ iẕārından
Şeb-i tārīkde şemʿ -i şebistān olduġın görsem

3 Ḫaṭ-āver olsa ol māhuñ ruḫ-ı pür-tāb [u] pür-nūrı
Felekde āfitābuñ ebre pinhān olduġın görsem

4 Bulaşdursa ayaġın lāy-gīr-i ḫum-ı ṣahbāya
Yine rez-duḫterin ālūde-dāmān olduġın görsem

5 Benüm hīç kār-gāh-ı maḳṣad-ı āmālüme dönmez
Bu çarḫ-ı kec[1849]-revüñ ḫāk-ile yeksān olduġın görsem

6 Ümīd-i kām itmezdüm felekden bir daḫı Yārī
Dil-i nā-şādumuñ bir laḥẓa şādān olduġın görsem

---

* **463**: 133[a].

1847 ḫancer: ḥancer

1848 ḫaste: ḥaste

** **464**: 133

1849 kec: keç

465*

__ · __ __ / __ · __ __ / __ · __ __ / __ · __

1 Uc virürdi rişte-i rāz-ı nihānı çekmesem
Tā geçerdi sūzen ʿĪsā'dan anı çekmesem

2 Ṣafḥa-i sīnem olur Mecnūn gibi zār u naḥīf[1850]
Her gice zencīre-i zülf-i bütānı çekmesem

3 Ḫāk-i rāhın tūtiyā gibi ʿaceb mi ṣaḳlasam
Rūşen olmaz dīde kuḥl-i Iṣfahān'ı çekmesem

4 Dām-ı zülfinde dile biñ ḫışm iderdi ġamzesi
Rūz u şeb edʿiye-i ʿaḳdü'l-lisānı çekmesem

5 Sübḥa-i mercān geçürmez diyü zāhid ṭaʿn ider
Ḳaṭre-i ḫūn-āb-ı eşk-i ḫūn-feşānı çekmesem

6 Çekmezin mīzān-ı ʿaḳla sāġar-ı nākıs ʿayār
Mest-i pür-şevḳ olmazam raṭl-ı girānı çekmesem

7 Dāyimā bī-tāb olur şaṣt-ı nigāh-ı himmetüm
Tīr-i müşgīn-i kemān-ı ebruvānı çekmesem

8 Ġonce-veş her dem açılmaz göñlüm ey Yārī benüm
Gül gibi meclisde cām-ı erġuvānı çekmesem[1851]

466**

· __ · __ / · · __ __ / · __ · __ / · · __[1852]

1 Teẕerv-i baḫtum o yolda bilā-taʿab ṭutdum[1853]
O āhū-yı ḥaremi yolda hāp-bā-hāp ṭutdum

2 Ḳarīn-i çeşm-i ḳabūl itmedüñ beni bir gün
Öñiñce nice zamān dāmen-i edeb ṭutdum

3 Görinmedi baña hīç Kaʿbe-i rıżā-yı emel
O laġziş-āver-i ġāmem reh-i taʿab ṭutdum

4 Miyān-ı bendini ṭutmış bir elde ġabġabını
O nāzenīni raḳīb ile leb-be-leb ṭutdum

---

* **465**: 133ᵃ-133ᵇ.

1850 naḥīf: naḫīf

1851 6-8. beyitler beyitler der-kenarda yazılmıştır.

** **466**: 133ᵃ.

1852 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

1853 Ümīd-i kūyın idüp çün reh-i ṭaleb ṭutdum

5 Penāhdur der-i sulṭān-ı enbiyāʾ Yārī
O bābı maġfiret-i cürmine sebeb ṭutdum

467*

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __[1854]

1 Cihānda ʿālem-i maʿnā viṣāl imiş bildüm
Velī o ṣūret-i vehm ü ḫayāl imiş bildüm

2 Bize kināye ile reddin itdügü telmīh
Meger ki kaşları rā zülfi dāl imiş bildüm

3 Şarāb-ı nāb ṣanurdum o laʿl-i gül-gūnı
Nice şarāb ol āb-ı zülāl imiş bildüm

4 Senüñle evvel olan ẕevḳ-ı vaṣlı bilmez idüm
O pür-dem[1855] ʿālem-i ḫ̆āb [u] ḫayāl imiş bildüm

5 O şāh-ı ṣadr-ı ṣudūr-ı hevā-yı ʿālīde
Hümāya dest-res emr-i muḥāl imiş bildüm

6 O zülf içinde cebīn ü ol ebrū-yı bārīk
Birisi bedr ü birisi hilāl imiş bildüm

7 Ṭulūʿ-ı kevkeb-i iḳbāl ṣandum ey Yārī
Meger cebīn-i beyāżında ḫāl imiş bildüm

468**

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

1 Ey ḫoş o dem ki sākin-i genc-i büṭūn idüm
Vaḥdet-güzīn-i ḫalvet-i ṣabr u sükūn idüm

2 Sen nāz[1856]-perver-i ser-i mehd-i ġurūr iken
Ben lüknet-i zebān-ile ṭıfl-ı zebūn idüm

3 Sen laʿl-i nābuñ eylemeden nūş-ḫand-i cān
Ben nāfe-i meşīmede bir ḳaṭre ḫūn idüm

4 Yaḳmış-(i)di āfitāb-ı ruḫuñ dehri ser-be-ser
Ben ẕerrenüñ içinde nihān-ı ʿuyūn idim

5 Bir berg konmaz idi ser-i tāc-ı ʿayşuma
Āsūde-ḥāl-i sāye-i naḫl-i cünūn idim

---

* **467**: 133[a].

1854 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

1855 demler

** **468**: 133[b]

1856 dāye

6 Yārī tamām neşve-i ṣahbā-yı ʿaşḳ-ile
Bezm-i meşīmede ḳadeḥ-i laʿl-gūn idüm

7 Geldüñ cihāna olduñ o dem ḫatemü'r-rüsül
Ben müjde-i ḳudūmüñe ṣabr-āzmūn idüm

8 Bildükde ḳadr u şānuñı taḥḳīḳ egledüm
Gördükde muʿcizātuñı taṣdīḳ-i ḫūn idüm

9 Gördüm seni ki sensin o sulṭān-ı enbiyāʾ
Bildüm seni ki bilmede ṣāḥib-ẓunūn idüm[1857]

469*

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Nedür bu pīçiş-i ebrū-yı çeşm-i nāz u sitem
Bu nāz böyle ḳalursa helāk olur ʿālem

2 İder nesīm-i ṣabā ceyb-i dāmenin memlūʾ
Açınca nāfe-i būyın o ʿanberīn perçem

3 Başıyla oynamada zülfüñ içre biñ ser-bāz
Nice yere düşürür bir ḳılın anuñ ʿālem

4 Ḫalīl-i ṣābir olursa ger ey perī-sīmā
Taḥammül eyleyemez tāb-ı ʿaşḳuña ādem

5 Başumda āteş-i ʿaşḳuñ miṡāl-i şemʿ yanar
Nice yanup yaḳılam saña ḥālümi bilmem

6 Saña bu ġamze-i ḫūn-ile kim muḳābil olur
Olursa ʿāşıḳuñuñ her birisi bir Rüstem

7 Nice açar anı gül-geşt-i gülşen ey Yārī
Göñül ki ġonce-ṣıfat ola hicr-ile ebkem

8 Olınca ġāje-ṭırāz-ı ruḫ-ı süḫan ḫāmem
Benānum üzre olur çūb-ı ġonce-i pür-nem

9 Şikāf-ı sümm-i ġumūm oldı pāy-ı reh-vārı
Nice tekāver-i maʿnā ider kümeyt-i ḳalem[1858]

1857 7-9. beyitler beyitler der-kenarda yazılmıştır.

* **469**: 133[b].

1858 8 ve 9. beyitler beyitler der-kenarda yazılmıştır.

470*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __[1859]

1 Setr eyle cām-ı laʿlüñi mestāne olmayam
Çözme kemend-i zülfüñi dīvāne olmayam

2 Gencīne-i cevāhir-i ʿarş-ı berīndür
Yıkma dil-i ḥazīnümi vīrāne olmayam

3 Mümkin mi rūḥ-veş olasın sīnede nihān
Yine senüñle cān gibi cānāne olmayam

4 Biñ perrüm olsa şeh-per-i Rūḥu'l-Emīn gibi
Mümkin mi şemʿ-i ḥüsnüñe pervāne olmayam

5 Yārī şükür vazīfe-ḫor-ı bezm-i ḫāṣṣ iken
Minnet-pezīr-i süfre-i bī-gāne olmayam

471**

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __[1860]

1 Reşḥa-i laʿlini dökse o süḫandān-ı ḥalīm
İmrenürdi lebine kevṯer-i mā'-i tesnīm

2 Nuṭḳ-pīrā-yı zamān olsa leb-i cān-baḫşı
Muʿciz-i lüknet-i güftārına reşk ide Kelīm

3 Beñzemez ol dür-i şeh-vār olan dendāna
Ṣadef-i baḥrda meknūn olan dürr-i yetīm

4 Her birin lü'lü-yi meknūn ṣadefdür dirler
Vaṣf olınsa o girān-māye-i dendān-ı besīm

5 Böyle bir dilber-i mümtāza göñül vir Yārī
Şīme-i ḫulḳı ḥalīm ola daḫı kendi kerīm

472***

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

1 ʿĀşıḳam ʿāşıḳ ṣaḳın sūz-ı derūnumdan benüm
ʿİbret al sīnemdeki dāġ-ı cünūnumdan benüm

2 Nükte-i ser-beste-i ilhām-ı maʿnā ser-be-ser
Keşf olur esrār-ı ʿaḳl-ı dü-fünūnumdan benüm

---

* **470**: 133[b].

1859 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

** **471**: 133[b]

1860 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

*** **472**: 134[a].

3 Çözme bend-i zülfüñi āvāre ḳılma göñlümi
Uġrama divāneyem semt-i cünūnumdan benüm

4 Berg-i ġonce reng-i lāle laʿl-i dilber cām-ı mey
Feyż alur her biri eşk-i lāle-gūnumdan benüm

5 Dāġ yaḳsañ sīneme bir mū taḥarrük eylemez
Dāġlar temkīn olur ṣabr u sükūnumdan benüm

6 Naḳş-ı kefşüm ṭuy(ıl)dılar her şeb rehüñde dūstum
Emr-ber-ʿaks oldı naʿl-i bāz-gūnumdan benüm

7 Ḥaşre dek sö(yü)nmez dil-i Yārī'de āteş-gāh-ı ġam
Mihr-ile meh tāb olur sūz-ı derūnumdan benüm

473*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

1 Ḫ̆ābumda dün gice o mehi maḥrem eyledüm
Tā ṣubḥa dek ṣafāsın idüp ʿālem eyledüm

2 Āzād iken göñül elem-i rūzigārdan
Āḫir esīr-i ṭurre-i ḫam-der-ḫam eyledüm

3 Virdüm ḫaber o laʿl-i leb-i bāde-nūşdan
Gülşende ṭıfl-ı ġonceleri ḫurrem eyledüm

4 Gülşende berg-i lāle ḳopardum birer birer
Sīnemde tāze dāġlara merhem eyledüm

5 Oldı zebūn pençe-i destümde ʿāḳıbet
Bānū-yı nefse merd-i dili Rüstem eyledüm

6 Yārī bu yolda rāḥile-bend-i ḳanāʿatem
Pāy-ı tevekküli o ḳadar muḥkem eyledüm

474**

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Ṭarīḳ-ı ʿaşḳa düşüp cismimüz türāb idelüm
Kemīne ẕerresini dehre āfitāb idelüm

2 Biraz da ṣabr u sükūn-ile şīme-senc olalum
Yeter çü pūte-i sīm-āb-ı ıżṭırāb idelüm

3 Senüñ cefālaruñı hem benüm taḥammülümi
Senüñle rūz-ı cezāda anı ḥisāb idelüm

---

* **473**: 134ᵃ.
** **474**: 134ᵃ.

4 Egerçi ḳıṭʿa-ı ḫaṭṭuñda var nezāketler
Birer birer biz anı başḳa intiḫāb[1861] idelüm

5 Gehi ʿaraḳ gehi mey bezm-i ġamda gel Yārī
Senüñle bu gice maḫfīce āb u tāb idelüm

475*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __[1862]

1 Tā ki esīr-i çāh-ı zenaḫdānuñ olayum
Bārī ḳo çeşm-i mestiñe ḳurbānuñ olayum

2 Her bir çemende biñ dil-i āşüfte bend bend
Ben de ḳo bend-i zülf-i perīşānuñ olayum

3 Hüşyārlik ġışāve-i ḳalb olmasun baña
Keşf it rūyuñı ḥayrānuñ olayum[1863]

4 Sensiz göñülle söyleşeyüm lāl ü bī-zebān
İşrāḳıyān gibi ḫamūşānuñ olayım

5 Gülşende gül gibi sen açıl gül-küşāde ol
Ben lāle gibi çāk-i girībānuñ olayum

6 Bir tārı ile murġ-ı dili beste-pāy ḳıl
Āvīḫte ṣayd-ı ṭurre-i pīçānuñ olayum

7 Cānā dirīġ etme leb-i laʿl-i fāmuñı
Memnūn-ı cām-ı bāde-i iḥsānuñ olayum

8 Ey Ḫıżr[1864]-ı rāh-ı ʿālem-i ḥikmet revā mıdur
Āb-ı ḥayāt-ı laʿlüñe ʿaṭşānuñ olayım

9 Yārī ḥarīm-i vaṣla nedīm idi bir zamān
Şimdi enīs ü hem-dem-i ḥicrānuñ olayum

476**

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Gül-i şüküfte-derūnam hevā nedür bilmem
Nesīm-i bāġ-ı cünūnam ṣabā nedür bilmem

1861 intiḫāb: intiḥāb
* **475**: 134[a].
1862 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.
1863 Bu mısraın vezni aksamaktadır.
1864 Ḫıżr: Ḥıżr
** **476**: 134[b]

2 Nigāh-gerde-i dil-teşne-i leb-i yārem
Ḫarāb-ı bāde-i ʿaşḳam ṣafāʾ nedür bilmem

3 Ṣaçından olsa bedīd āfitāb-ı ruḫsārı
Şeb-i siyehde şuʿāʿ-ı żiyāʾ nedür bilmem

4 O şūḫ būse virür rūz-ı ʿīd-i dünyāya
Benümle bunca zamān merḥabā nedür bilmem

5 O deñlü ebkem olur dil nigāh-ı germinden
Görince yārı ümīd-i recāʾ nedür bilmem

6 Ben ol serāsime-i bāde-i melālüm kim
Felekde cām-ı meh-i pür-żiyāʾ nedür bilmem

7 Hezār zemzeme-perdāz-ı ʿaşḳam ey Yārī
Velīk sūz-ı dilümden serā nedür bilmem

477*

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Hezār lāl-i zebānam nevā nedür bilmem
O beẕle-senc-i fiġānam hevā nedür bilmem

2 Egerçi żaʿf ile cismüm giyāh olmışdur
Velīk cāẕibe-i kehrübā nedür bilmem

3 Egerçi ḥākim-i dīvān-ı ʿaşḳam ammā kim
Ne müddeʿī vü ne ḫod müddeʿā nedür bilmem

4 Hemīşe dāye-i ḥayretle perveriş buldum
O ṭıfl-ı mekteb-i ʿaşḳam ẕekāʾ nedür bilmem

5 O deñlü mest-i ser-endāz-ı bāde-i ʿaşḳam
Ḫayāl-i hestī-i arż u semāʾ nedür bilmem

6 Benem o rind-i ḥaḳīḳat-şinās-ı bezm-i hüner
Ki nā-revā süḫana ḥabbeẕā nedür bilmem

7 O deñlü perde-i ġam düşdi dīdeme Yārī
Ki farḳ-ı düşmeni vü āşinā nedür bilmem

---

* **477**: 134[b].

478*

— — . / . — . — / . — —

1 Ben Ṭūr-ı maḥabbete nedīmem
Dāġ-ı dil-i vādī-i Kelīmem

2 Ben mücrim-i āteşīn derūnam
Āteş-zen-i ḫırmen-i ceḥīmem

3 Perverde-i dest-i āfitābam
Gül-ġonce-i gülşen-i naʿīmem

4 Hem-ders-i fünūnum ʿaḳl-ı evvel
Ben ḫ˘āce-i[1865] mekteb-i ḳadīmem

5 Der-yūze-ger-i der-i rıżāyam
Red-gerde-i cevdet-i leʾīmem

6 Ṣad maʿnā-i rāz dilde mesṭūr
Fihrist-i ṣaḥīfe-i ḥakīmem

7 Dāġ-ı cigerümdür ʿanberīn-bū
Tā nāf-ı meşīmeden şemīmem

8 Ser-geşte hevā-yı zülf-i yārem
Sevdā-zede-i dil-i nesīmem

9 Ol ġamze ki ḳatl-i ʿāmm idelden
Bismil-geh-i ḫavfda dü-nīmem

10 Ben fenn-i cünūnda oldum üstād
Ne ṭālib-i ʿilm ü ne ʿalīmem

11 Ḫoş-lehçe vü nükte-senc-i meclis
Yārī-i süḫan-ver ü nedīmem

479**

. — . — / . . — — / . — . — / . . —[1866]

1 Yeter o tīre-şeb-i meh gibi nihān olalum
Demidür āyīne-i mihr-veş ʿıyān olalum

2 Hevā-yı ʿaşḳ-ile bir dem ḳarār ṭutmayalum
Akar ṣular gibi her cānibe revān olalum

---

* **478**: 134[b]-135[a].

1865 ḫ˘āce: ḥ˘āce

** **479**: 134[b].

1866 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

3 Bu gice sīneme gel maḥrem-i dil [ü] cān ol[1867]
Senüñle vāḳıf-ı gencīne-i nihān olalum

4 Gel ey nedīm-i nihān-ḫāne-i derūnum gel
Senüñle maḥrem ü hem-rāz u hem-zebān olalum[1868]

5 Gel ey gül-i çemen-i nev-bahār-ı ümmīdüm
Senüñle bu gice hem-bezm-i gülsitān olalum

6 Gel ey enīs-i ḥarem-gāh-ı derd-i nihānum
Derūn-ı dildeki esrāra rāz-dān olalum

7 Yeter ġam-ı felek-i bī-vefāya ṣabr idelüm
Biraz da ẕevḳ u sürūr-ile şādumān olalum

8 Ayak ayak gezelüm lālezār-ı ṣaḥrāyı
El ele virelüm gülşene revān olalum[1869]

9 Biraz da nāmuñı añdur cihānda ey Yārī
Yeter hümā gibi bī-nām [u] bī-nişān olalum

10 Teşekkür eyleyüp ālāʾ-i cūd u niʿmetine
Müdām şükr-güẕārān-ı müsteʿān olalum

11 Birer birer varalum bār-gāh-ı sulṭāna
Senüñle ey felek istersek imtiḥān olalum

480*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

1 Pā-beste dām-ı zülfüñ olan murġ-ı zāruñam
Fitrāk-bend-i miḥnetüñ olmış şikāruñam

2 Seyr it tenümde naʿl ü elif dāġ u şerḥayı
Ben gülşen-i nev-āmede-i nev-bahāruñam

3 Seyr eyle tāze dāġumı ṣaḥrā-yı sīnede
Gūyā çerāġ-ı gülşen olan lālezāruñam

4 Mīzāna ḳoysalar seni ey gevherīn bahā
Sevdā-gerān-ı çārsū-yı iʿtibāruñam

1867 ey meh-i cihān-ārā

1868 Metinde 4. sırada kaydettiğimiz beytin yan tarafında bir, 5. sırada kaydettiğimizin yan tarafında da iki yazıldığı için ilk yazıldığı sıralamaya göre değil de kenarlara kaydedilen numaralandırmayı esas alarak gazeli düzenledik.

1869 Bu mısraın vezni aksamaktadır.

* **480**: 135ᵃ-135ᵇ.

5 Rūḥ ḫāne-zād-ı[1870] bezm-i elest-i vücūd iken
Ben mest-i cām-ı laʿl-i leb-i bī-ḫumāruñam

6 Sen bir ṭılısm-ı genc-i nihān-ı derūn iken
Ben cüst ü cūda ṭurma senüñ bī-ḳarāruñam

7 Ni ẕevḳ-ı kām-ı dil ni ümīd-i nüvīd-i ḫ˘āb
Pervāne gibi her gice şeb-zinde-dāruñam

8 Naḳş-ı dü-kevni dīde-i bīnāya gösterür
Ey pertev-i cemāliñe āyīne-dāruñam

9 Sen bir nihāl-i ġonce-i gülzār-ı nāzsın
Ben bir ġarīb bülbül-i destān-hezāruñam

10 ʿUşşāḳ içinde ṣaysañ eyā pādişāh-ı ḥüsn
Ben müstahaḳḳ-ı ʿāṭıfet-i bī-şümāruñam

11 Ḳalsam ʿaceb mi cān gibi sīneñde cā-nişīn
Yārī gibi yanuñda senüñ yār-ı ġāruñam

481*

__ • __ __ / __ • __ __ / __ • __ __ / __ • __

1 ʿAḳl kim bir cevher-i genc-i defīnümdür benüm
ʿAşḳ ıḳlīm-i bedende şehr-emīnümdür benüm

2 Nice biñ genc-i sürūr aña muʿādil olamaz
Cevher-i iksīr-i ġam dilde rehīnümdür benüm

3 Bir ġarīb üftādedür düşmiş naẓardan ṭıfl-ı eşk
Perveriş-yāb-ı kenār-ı āstīnümdür benüm

4 Ben nice ḥaẓẓ etmeyem ḫūn-ı dil-ile āhdan
Birisi hem-dem birisi hem-nişīnümdür benüm

5 Raḫne-dār itmez anı ṣad leşker-i ümmīd ü bīm
Dilde bünyān-ı rıżāʾ ḥışn-ı ḥaṣīnümdür[1871] benüm

6 Gerçi Yārī bī-kes ü nādīde kām-ı ʿālemem
ʿAvn-i dādār-ı ezel her dem muʿīnümdür benüm

1870 āşinā-yı

* **481**: 135[b]

1871 Ḥaṣīn: ḫaṣīn

482*

— · — — / — · — — / — · — — / — · —

1 Ḳabrüme başsañ gözüm yaşını pür-cūş eylesem
Sāye-i serv-i kadüñ ḫāküm-(i)le āġūş eylesem

2 Ben o abdālam baña ḫākisterüm sincābdur
Cism-i ʿuryānum revādur kim nemed-pūş eylesem

3 Naġme-i feryād-ı bülbül bāġa ṣaldı velvele
Ser-te-ser gül gibi şāḫ-ı cismümi gūş eylesem

4 Cām ṣunsa ġonce-i laʿl-i lebinden ol ṣanem
Meclis içre bir ḳadeḥle ʿaḳlı bī-hūş eylesem

5 Gelse ol zülf-i girih-gīrüñ ḫayāli göñlüme
Rişte-i cism-i naḥīfümi[1872] siyeh-pūş eylesem

6 Zaḫm-ı cāna merhem-i vuṣlat ne çāre mümteniʿ
Bārī ḥicrān-ile Yārī göñlümi ḫūş eylesem

7 Gūş-vār olsa yaraşur gūş-ı erbāb-ı dile
Gevher-i naẓmum revā dürr-i bināgūş eylesem

483**

· — · — / · · — — / · — · — / · · —

1 Olaydı niʿmet-i devletle muġtenem ādem
Cihānda bir daḫı çekmezdi fikr-i ġam ādem

2 Göñül iderdi nüh ābā-yı dehre istiġnāʾ
Eger ki olsa muʿīnüm benüm dedem Ādem

3 Eger ki merd iseñ elden ḥaḳīḳati ḳoma kim
Olur ḥaḳīḳat ile kāmilü'ş-şiyem ādem

4 Velīk tīz düşürür anı ṣadme-i devrān
Olur şikeste vü ẕillet-keş-i sitem ādem[1873]

5 Ṣanur bināsını anuñ metīn ü müstaḥkem
Bu pāy-gāh-ı cihāna başar ḳadem ādem

6 Nedür bu devlet-i deh-rūza fikr-i ġam Yārī
Çeker mi devlet-i dünyā içün elem ādem

---

* **482**: 135ᵇ-136ᵃ.

1872 naḥīf: naḫīf

** **483**: 136ᵃ.

1873 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

484*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

1 Ruḫsara meyl ider dil-i dīvānemüz bizüm
Düşse ʿaceb mi āteşe pervānemüz bizüm

2 Cām-ı mey-i lebiyle leb-ā-leb ṣafāʾ ider
Çekmez ḫumār-ı ġam dil-i mestānemüz bizüm

3 Raḫş-ı vefāyı[1874] vādī-i cevre sürer müdām
Bilmez vefāʾ ṭarīḳını cānānemüz bizüm

4 Gülzār-ı dehrüñ ʿıṭr-ı gül [ü] lālesin n'ider
Bir kerre nūş iden mey-i peymānemüz bizüm

5 Gencīne-i cevāhir-i esrār-ı ʿaşḳdur
Şanmañ ki ḫālīdür[1875] dil-i dīvānemüz bizüm

6 Yārī ne deñlü ḫūn-ı dili eylesüñ revān
Yine tehī bulınmaya ḫum-ḫānemüz bizüm

485**

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

1 Geldi tekellüme leb-i iḳbālimüz bizüm
Gūyā açıldı ġonce-i āmālimüz bizüm

2 Bülbül-ṣıfat nevā idelüm bezm-i bāġda
Açıldı bir ḳadeḥle gül-i alimüz bizüm

3 Gül-gūn-ı cām-ı ʿişreti ṣun ṭurma sāḳiyā
Devrānda bir gün olsun pā-mālimüz bizüm

4 ʿAşḳ-ı hezār ḥüsn-i gülüñ vaṣfını yazar
Mecmūʿa-ı çemende gelen fālimüz bizüm

5 Virmiş ḳarār ders-i gülistāna ʿandelīb
Yārī açılsa ki süḫan-ı lālimüz bizüm

---

* **484**: 136[a].

1874 cefāyı

1875 ḫālī: ḥālī

** **485**: 136[a]-136[b].

486*

. . __ __/ . . __ __ / . . __ __ / . . __

1 Nice bir zāhid-i sālūs sözin gūş idelüm
Devr-i güldür gelüñüz cām-ı ṣafāʾ nūş idelüm

2 Ġonceler neşve-i meyle yaḳalar çāk etsün
Üft ü ḫīz eyleyelüm gülbüni medhūş idelüm

3 Cūy-ı eşki dökelim ayaġına yüz sürelüm
Biraz ol servi temennā-yı der-āġūş idelüm

4 Sāḳiyā cām-ı ṣafāyı yine gerdān eyle
Sitem-i miḥnet-i devrānı ferāmūş idelüm

5 Sāḳiyā gül gib'açıl zemzeme-senc-i şevḳ ol
Bülbülin bāġ-ı cihānuñ yine ḫāmūş idelüm

6 Naḳd-i cānı virelüm aña bahā ey Yārī
Aṭlas-ı çarḫı ser-i sāġara ser-pūş idelüm

487**

__ __ . / . __ __ __ / __ __ . / . __ __ __

1 Dil zülfine meyl eyler dīvāne midür bilmem
Cān şemʿ-i ruḫın özler pervāne midür bilmem

2 Ol mertebe mest olmış ṣahbā-yı maḥabbetle
Hüşyār mıdur yoḫsa mestāne midür bilmem

3 Āvāre gezer ister ol ṭurre-i merġūlı
Zencīr arar göñlüm dīvāne midür bilmem

4 Gülden güle düşmekde feryād figān etmekde
Bülbülleri bu bāġuñ mestāne midür bilmem

5 Gerdūn-ı kevākible bir süfre-i zer-keşdür
Ḫurşīd ʿaceb ol bezme peymāne midür bilmem

6 Şevḳ-ı leb-i yār-ile Yārī dil-i ülfete
Pür-cūş [u] ḫurūş olmış ḫum-hāne midür bilmem

---

* **486**: 136b.
** **487**: 136b.

488*

__ • __ __ / __ • __ __ / __ • __ __ / __ • __

1 Çeşm-i mestüñ bir nedīm-i mihribānumdur benüm
Ġamzeñ ammā ḳahramān-ı dāsitānumdur benüm

2 Bülbül-i bī-ḫānumānam nāle-pīrā-yı şebem
Gülbün-i gül ḫārlarla āşiyānumdur benüm

3 Gerçi kim evvel nigāhuñla görüşmek olmadı
Laʿlüñ ammā tā ezelden yār-ı cānumdur benüm

4 Besledüm cānum gibi sīnemde müjgānuñ senüñ
Her biri sehm-i saʿādetden nişānumdur benüm

5 Ben kirişmeñden nice rāzumı nihāñ eyleyem
Eskiden ol hem-dem-i rāz-ı nihānumdur benüm

6 Bezm-i maʿnāyı ṭarab[1876]-engīz iden Yārī müdām
Ṭabʿ-ı şūḫ-ı beẕle-senc ü nükte-dānumdur benüm

489**

__ • __ __ / __ • __ __ / __ • __ __ / __ • __

1 Fikr-i zülfüñle perīşān-ḫāṭır olmaḳda müdām
ʿĀşıḳa lāzım degüldür ḳayd-ı ḥāl-i intiẓām

2 ʿArş-ı istiġnāya at dāyim kemend-i himmeti
Cāh ise makṣūd eger ey ʿārif-i fersūde-kām

3 Çün riyāʾ olmaz muvāfıḳ meẕheb-i ʿuşşāḳda
Levm olınmaz ʿāşıḳı ʿaşḳ eylese rüsvā-yı ʿām

4 Dürr-i eşkin ṭurma didüm dest-i himmet-fālden
ʿUkde-i ser-rişte-i maḳṣūda itmekde niẓām

5 Dilber ü meyden ferāġ etsün mi Yārī n'eylesün
Tā ezelden şīme-i meʾlūfı olmışdur tamām

6 Ḫātem-i devlet idi ol sāġar-ı yāḳūt-fām
Cāmını Cem hīç destinden düşürmezdi müdām

---

* **488**: 136[b]-137[a].

1876 nikāt

** **489**: 137[a].

490*

__ · __ __ / __ · __ __ / __ · __ __ / __ · __

1 Neşve-sāz-ı meclis-i iḳrār olan mestāneyem
Gelmeden bezm-i vücūd-ı ʿaḳla bir dīvāneyem

2 Var mı bir ʿālem benüm göñlümce ābādān ola
Bu żarūretden cihānda sākin-i vīrāneyem

3 Birdür anda tāc-ı Edhemle sifāl-i mey-keşān
Ben anuñçün mest-i medhūş-ı der-i mey-ḫāneyem[1877]

4 Şeb-ġarīb olsam da şemʿ-i māha pervāz etmeyem
Āteş-i dilden per ü bālin yaḳan pervāneyem

5 Söyle ey Yārī ʿadū derdine dermān eylesün
Derd-i dilden yoḫsa ben ḫoşnūd bir dīvāneyem

491**

__ · __ __ / __ · __ __ / __ · __ __ / __ · __

1 ʿĪd irişdi vaḳt-i gülde cām-ı mey nūş idelüm
Vaḳtidür sāḳī ġam-ı dehri ferāmūş idelüm

2 ʿĪd ola hem devr-i gül hem faṣl-ı eyyām-ı bahār
Cām-ı pey-der-pey gerek ṭurma ḳadeḥ nūş idelüm

3 Ġarḳa virsün kim ḥabābı sīneden lāy-ı ġamı
Bir ḳadeḥ bādeyle deryālar gibi cūş idelüm

4 Cūşa gelmez ḳaṭresinden cürʿa-nūşān-ı ġumūm
Sāḳiyā raṭl-ı girān ṣun ʿaḳlı bī-hūş idelüm

5 Tā der-i mey-ḫāneden mest-i ġama virüp sebū
Üft ü ḫīzān kec-külāh [u] ḫırḳa-ber-dūş idelüm

6 Duḫter-i rez ḳarşu çıḳmazsa bize meyḫāneden
Aña raġmen biz ṣurāḥīyi der-āġūş idelüm

7 ʿArż-ı ḥüsn it çıḳ ṣalın Yārī'ye ey serv-i revān
Yāsemen-āsā biraz ḳaddüñ der-āġūş idelüm

---

* **490**: 137[a]

1877 Bu gazelin ikinci ve üçüncü beyitlerinin ikinci mısraları birbirlerinin yerine yazılmış ve metinde buna işaret olunmuştur. Bu okunuş düzeltilmiş şekline göredir.

** **491**: 137[a]-137[b].

VE MİNE'N-NEVĀDİRİ'L-FERĀʾİDİ'L-MEKNŪN FĪ ḤARFİ'N-NŪN[1878]

492*

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

1 Güzelsin dil-rübāsın şūḫsuñ hem mest-i ṣahbāsın
Muḥaṣṣal cevher-i cān gibi bir maḥbūb-ı yektāsın

2 Alur envār-ı ḥüsnüñ bir baḳışda çeşm-i dünyāyı
Naẓīrüñ yoḳdur el-ḥaḳ āfitāb-ı ʿālem-ārāsın

3 Benüm āteş yanar başumda sūz-ı iştiyāḳuñla
Sen ise her gice bir meclise şemʿ-i şeb-ārāsın

4 Güşād iden seni berg-i niyāzum bād-ı āhumdur
Sen ol gülsin nesīm-efrūz-ı gülzār-ı temennāsın

5 Ne ḥikmetdür ser-ā-pā ḫalḳ müştāḳ-ı cemālüñdür
Sen ise perde-i zīr-i ḥicāb içinde tenhāsın

6 Cihān bir ḳaṭreden baḥr-i muhīṭ-i ḥikmet olmışdur
Ḥaḳīḳatde baḳılsa anda sen bir dürr-i yektāsın

7 Yaḫūd bir müşt-i ḫāk-i ḫuşkden miʿmār-ı ḳudretle
Vücūduñ füsḥat-i[1879] ʿaḳl-ile gūyā ʿarş-ı aʿlāsın

8 İder tevḥīd-i lā iṯbāt-ı illā-y-ile maʿnāsın
Sen ol cān-āferīn ʿallām-ı dānā vü tüvānāsın

9 ʿIyānsın ḥāżır u ġāyibde ammā niye pinhānsın
Nihānsın gerçi ammā zīr ü bālāda hüveydāsın[1880]

10 Beni peymāne-i leb-rīz-i laʿlüñ eyledi iḥyāʾ
O Ḫıżr-ı[1881] vaḳtsin āb-ı ḥayāt-ile murabbāsın

11 Gözüm göñlüm n'ola dūr olmasa bir ān ʿaşḳuñdan
Gözümde ʿaks-i merdüm dilde hem ʿaks-i süveydāsın

12 N'ola ḥālüm görüp zülfüñ perīşān eyleseñ sen de
Benüm gibi perīşān-ḫāṭır-ı efkār-ı sevdāsın

13 Çekersin bār-ı ʿaşḳı līk bilmezsin ne ḥāletdür
Göñül Yārī gibi ṣabr-āver-i ʿaḳl-ı ḫod-ārāsın

1878 Nûn harfindeki bu manzûmeler itinayla saklanmış nadir zinet eşyalarındandır.

* **492**: 137[b].

1879 Füsḥat: füsḫat

1880 8 ve 9. beyitler beyitler der-kenarda yazılmıştır.

1881 Ḫıżr: Ḥıżr

493*

__ __ • __ / __ __ • __ / __ __ • __ / __ __ • __

1 Maḫmūr-ı cām-ı ḥayretem devr-i sitem-engīzden
Bir cām ṣun sāḳī meded peymāne-i leb-rīzden

2 Ferhād zūr-ı ʿaşḳ-ile gerçi taġallüb eyledi
Çıḳmaz ʿadāvet ḥaşre dek ammā dil-i Pervīz'den

3 Geh ḳaṭreyi pinhān ider deryā-yı ʿaşḳuñ ḥikmeti[1882]
Deryā-yı himmet mevc urur geh ḳaṭre-i nā-çīzden

4 Leylā-y-ile Mecnūn'ı kūr etmişler itmām-ı fünūn
Fenn-i cünūn taʿlīm iden üstād-ı siḥr-āmīzden

5 Bir ḥālet el virsün saña Yārī tecerrüd ʿālemi
Ẓāhirde bāṭında dilüñ pāk eyle her nā-çīzden

494**

• __ __ __ / • __ __ __ / • __ __ __ / • __ __ __[1883]

1 Dimem sırr-ı ġam-ı ʿaşḳuñ derūnumdan ʿıyān olsun
Ḳo bir gencīnedür dilde nihān-ender-nihān olsun

2 Düketdüñ bāde-i ḫūn-āb-ı eşküm ḳalmadı bir dem
Biraz nūş it mey-i ḫūn-ı cigerden nūş-ı cān olsun

3 Sirişk-i girye-i şām eyle āh-ı ṣubḥ-gāhumdan
Zemīn ġark-āb u çarḫ āteş-fürūz-ı ḫānumān olsun

4 Niyām-ı ḫ˘āba ko şemşīr-i ġamzeñ ey şeh-i ʿālem
Zemīn āsūde-ḥāl olsun cihān emn ü emān olsun

5 Biraz ārām-gīr-i āşiyān-ı rāḥat it yā Rab
Hümā-yı dil yeter āvāre-i kevn ü mekān olsun

6 Felek bir şekl ile taġyīr ider iḳbālini anuñ
Eger kim taliʿüñ cāvīd ü baḫtuñ cāvidān olsun

7 Bülend it dest-i ḥamdi bār-gāh-ı Ḥaḳḳ'a ey Yārī
Melāyik sübḥa-gerdān-ı ḥarīm-i āsumān olsun

---

* **493**: 137[b]-138[a].

1882 Bir ḳaṭreyi pinhān ider geh ḥikmet-i deryā-yı ʿaşḳ

** **494**: 137[b].

1883 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

495*

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __[1884]

1 Ser-i gencīne-i sīnemde nihān sensin sen
Nūr-ı āyīne-i dīdemde ʿıyān sensin sen

2 Munṭaẓır dīde dil emniyyede cān dil-teşne
Hem dil ü dīde vü hem rūḥ-ı[1885] revān sensin sen

3 Sensin ey dūst iki ʿālemde benüm maḳṣūdum
Bu cihān içre baña dūst hemān sensin sen

4 Ezelī vü ebedī evvel ü āḫir cūduñ
Ezelī vü ebedī kevn ü mekān sensin sen

5 Ẕerreler ḥalḳ-ı cihān sāye-i iḥsānuñda
Mihr-veş cümlesine feyż-resān sensin sen

6 Niʿamuñ baḥrine bī-ḥadd ü kerān müstaġraḳ
Keremüñ ḥ˘ānına hem beẕl-künān sensin sen

7 Rūḥsuñ tende velī kimse mekānuñ bilmez
Cānsın cism-i nizārumda nihān sensin sen

8 N'ola Yārī yoluña cān u cihānı virse
Sensin ey cān-ı cihān cān-ı cihān sensin sen

496**

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

1 Şimdi buldum şeb-çerāġ-ı genc-i vaḥdet n'idügin
Çarḫda görsün żiyāʾ-yı nūr-ı himmet n'idügin

2 Rind-i teng-destāna ṣor kim bilmez erbāb-ı düvel
Cevher-i iksīr-i feyż-i ḫāk-i ẕillet n'idügin

3 Dil senüñ hep ārzū-yı ḥüsnüñe ḥayrān idi
Raḥm-ı māderden daḫı bilmezdi ḫilḳat n'idügin

4 Zāhid-i nādān daḫl-i rind-i meyḫāne ider
Bilmez ammā rāh-ı teslīm-i melāmet n'idügin

5 Gūş iderdi nāle-i dil-sūzumı ol seng-dil
Ger bileydi n'ide teʾsīr-i ḥarāret n'idügin

---

* **495**: 137[b]-138[a].

1884 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

1885 cān-ı

** **496**: 138[a]

6 Ḫāk idüp alçaḳlamazduñ ʿāşıḳ-ı üftādeñi
Ey seriv-ḳad bilseñ āşūb-ı ḳıyāmet n'idügin

7 Ḳays'a minnet eyleme ben telḫ-kām-ı ḥicre ṣor
Çāşnī-i kand-i zehr-āb-ı maḥabbet n'idügin

8 Virme dil her dilberüñ Yārī mecāz-ı zülfine
Benden ögren ṭarz-ı üslūb-ı ḥaḳīḳat n'idügin

497*

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Görince ġamzelerüñ ḫavf-ı ebruvān çekerin
O Rüstemem ki bir elden iki kemān çekerin

2 Ḳıyās eyleme çarḫ üzre dūd-ı āhum ola
O mehle her gice fevvāre-i duḫān çekerin

3 Cihānda ṣanma ki mest-i mey-i melāmet olam
Senüñ şarāb-ı ġam-ı ʿaşḳuñı nihān çekerin

4 Dizildi rişte-i cān üzre ḳaṭre-i ḫūn-āb
Miṯāl-i sübḥa göñülden yegān yegān çekerin

5 Nice ḳıyās olınur baña Kūh-ken Yārī
Hezār kūh-ı ġamı zār u nā-tüvān çekerin

498**

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __ [1886]

1 Būy-ı nesīm-i ʿāfiyet al zülf-i yārdan
Kām almaḳ ister-iseñ eger rūzigārdan

2 Görmiş hezārı ġonce ser-āġeşte-i şarāb
Beñzi ḳızardı ḫande-i bī-iḫtiyārdan

3 Başında tāc-ı sāġarı destinde dāyimā
Almış numūne lāle Cem-i tāc-dārdan

4 Eṭfāl-i ġonce mekteb-i gülşende her seḥer
Güllerle gülsitān oḳurlar hezārdan

5 Gül bülbüli żiyāfet ider şūre-zārda
Bülbül de ḥaẓẓ ider mi ḳurı iʿtibārdan

---

* **497**: 138ᵃ.

** **498**: 138ᵃ.

1886 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

6 Ḥayrān o deñlü zülfi içinde dil-i nizār
Farḳ etmez oldı fikr ile şāmı nehārdan

7 Her pāresinde yine cemālüñ bedīd olur
Ṣad-pāre olsa şīşe-i dil inkisārdan

8 Fitrāk-bend-i ṣaydı ider nice biñ dili
Dönse o şāh-ı ʿālem eger kim şikārdan

9 Yārī ʿarūs-ı naẓmum o ṣūret-ṭırāz olur
Meşşāṭa-i yerāʿa-ı maʿnā nigārdan

499*

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

1 Żiyāʾ gelmezse ḳabrüm üzre mihr-i tāb-dārumdan
Hezārān şuʿle-i ḥasret çıḳa her bir ġubārumdan

2 Gelürsüñ ḳabrüme aġyār-ile ey bī-vefāʾ bil kim
Ḳopa ṣad yeʾs [ü] ḥirmān[1887] sebze-i ḫāk-i mezārumdan

3 Urursuñ seng-i cevri gerçi dāyim şīşe-i cāna
Meded ey seng-dil ammā ḥaẕer ḳıl inkisārumdan

4 Ne zülf-i yāra el urdum ne būy-ı baḫtumı buldum
Şikāyet rūzigārumdan şikāyet rūzigārımdan

5 Nice yıl Ḳays-ı ṣaḥrā-yı melāmet olsam ey Yārī
Nigāh-ı raḥm gelmez ol ġazāl-i şīve-kārumdan

500**

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

1 Ḳāyilem her nigehinde dile biñ nāz olsun
Tek baña nāz iden ol dilber-i ṭannāz olsun

2 Ḥüccet alsun ḥaẕ-ı müşgīn-i dil-āvīzinden
Ḳatlüme ḳaṣd iden ol ġamze-i ser-bāz olsun

3 Fevc-i ʿuşşāḳı yine velvele-āşūb eyler
Ġamze-i tīzi hele mest-i ser-endāz olsun

4 Dil-i Cibrīl'i bile ṣayd ide bir gün göresüñ
Zülfi bir mūyına ruḫṣat-dih-i pervāz olsun

---

* **499**: 138[b]

1887 ḥirmān: ḫirmān

** **500**: 138[b]

5 Bu mıdur kār-ı uṣūl-ı ser-i ḳānūn-ı ḥüsn
Ġamzeñüñ naġmeleri naġme-i şehnāz olsun

6 Bikr-i maʿnā nic'olurmış göresüñ ey Yārī
Ḳalemüm ḥacle-güşā-yı ṣuver-i rāz olsun

501*

. __ . __ / . . __ _ / . __ . __ / . . __

1 Ne naḳş-ı dil-keşi best'itdi nev-bahār-ı çemen
Ṣabādan itdi yine naġmeyi hezār-ı çemen

2 Sürildi ẕevraḳ-ı mey meclis oldı baḥr-i muḥīṭ
Hevā-yı ʿayş ile mevc urdı cūy-bār-ı çemen

3 Döşetdi ferş-i zümürrüd ḥarīm-i gülzāra
Cihānı reşk-i İrem ḳıldı şehr-yār-ı çemen

4 Pür oldı ceyş-i şükūf-ile ʿarṣa-i gülşen
Çekince şuḳḳa-i sürḫını tāc-dār-ı çemen

5 ʿAceb mi sāġarı elden bıraḳmasa Yārī
Miṯāl-i meclis-i Cem oldı lālezār-ı çemen

502**

__ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Ne deñlü nāz u ʿitāb etse Leylā-i meftūn
Olur ne etse pesendīde-i dil-i Mecnūn

2 Ne deñlü naḳş-ı Züleyḫā medār-ı vaṣl olsa
Yine neẓāre m'ider çeşm-i Yūsuf-ı maḥzūn

3 Ne deñlü eyler-iseñ iddiʿā-yı nā-çārı
Yine cefāsını terk eylemez dil-i gerdūn

4 Dile o deñlü esās urdı ʿaşḳ miʿmārı
Yetişmeye aña naḳd-i ḫazāyin-i[1888] Ḳārūn

5 Bulur mı ḫaste-i ʿaşḳa ʿilāc-ı dermānı
Hezār gūşiş ü saʿy eylese ger Eflāṭūn

6 ʿAceb mi çille-keş-i vecd olursaḳ ey Yārī
Derūn-ı ḫalvet-i dil şevḳ-ı ẕikr ile meşḥūn

---

* **501**: 138[b]

** **502**: 138[b]-139[a]

1888 ḫazāyin: ḥazāyin

503[*]

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __[1889]

1 Süḫan ki bīḫt'ola māye-i[1890]ḫamīrümden
Hezār cevher-i maʿnā çıḳar żamīrümden

2 Elinden alma felek ḫāne-zād-ı luṭfuñdur
O üstüḫ˘ānı hümā-yı felek-mesīrümden[1891]

3 Bu şūre yerleri sīr-āb-ı nev-bahār eyler
O cūylar kim aḳar dīde-i maṭīrümden

4 Ṣabā uṣūle girer rāh-ı perde-sāzumdan
Çemen terennüm ider nāle-i ṣafīrümden

5 Ġubār-ı kuḥl[1892] ide ḫākisterini pervāne
Yaḳarsa bāl ü perin şemʿ-i zūd mīrümden

6 Meşāmm-ı sünbül olur ʿıṭr-sā-yı ʿanber-i ḫam
Çemende micmere gerdān ola ʿabīrümden

7 Hezār şāhid-i ḥavrā vü şān ḫırām eyler
Ḥarem-serāy-ı serā-perde-i żamīrümden

8 Müdām aḳmada fevvāre-i süveydādan
O eşk-i dīde ki cūş eyleye ġadīrümden

9 Bilindi ʿillet ü maʿlūl-i derd-i pinhānum
Tabīb-i dehr teġāfül ider girīzümden

10 Nuḳūş-ı ḳaṣr-ı Züleyḫā[1893]'yı ẓann ider Yūsuf
O resm-i gül görine çūbek-i ḥasīrimden[1894]

11 Ṣadā-yı zemzeme-i nāyı diñle ey Yārī
Terāne-i nefes-i ḫāme-i ṣarīrümden

12 Düşerse ḳaṭre-i bārān-ı raḥmetüñ yā Rab
Zülāl-i māʾ-i maʿīn cūş ide saʿīrümden

---

[*] **503:** 138[b].

1889 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

1890 māşū-yı

1891 Beyit metnin kenarında yazılmıştır.

1892 dīde

1893 Züleyḫā: Züleyḥā

1894 ḥaṣīr: ḫaṣīr

504*

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

1 Reng alur ġonce-i ḥasret cigerüm ḳanından
Feyż alur naẖl-i emel dīde-i giryānumdan

2 Ḫ˘āb gelmez göze kim düşde ḫayālüñi görem
ʿ Ācizem her giceler dīde-i giryānumdan[1895]

3 Lāle-veş dāġlarum ben nice pinhān ideyin
Açılur her birisi çāk-i girībānumdan

4 Mevc urur ceẕr ü med-i sāḥil-i ġam dīdemden
Dağlar yanḳılanur sīne-i sūzānumdan

5 Naẖl-i bustān-ı ümīdüm n'ola şād-āb olsa
Her seḥerde ṣulanur eşk-i firāvānumdan

6 Şuʿ le-i āhum eger böyle çıḳarsa dilden
Eriye ṭās-ı felek āteş-i ḥirmānumdan[1896]

7 Bu ḳadar ḳalmış-iken dāyire-i ḥayretde
Yine şekvā idemem gerdiş-i devrānumdan

8 Yār hercāyī dil āvāre felek bī-ruẖṣat
Kime şekvā idemem baẖt-ı girān-cānumdan

9 Ben ki sevdā-ger-i bāzār-ı ġamem ey Yārī
Tuḥfe-i ġam ṣatılur zīver-i dükkānumdan

10 Şiʿ r-i Maẖdūm'a naẓīre nice mümkin ancaḳ
ʿ Acz-ḫ˘āhı görinür nükte-i ʿ irfānumdan

11 Tuḥfe-i meclis-i dāniş-veri olsun her dem
Gül-i maʿ nā saçılur tabʿ -ı gülistānumdan

505**

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

1 Müjeñüñ tīr-i çep-endāzına ḳurbān olayın
Ġamzeñüñ ḫancer-i[1897] ser-bāzına ḳurbān olayın

2 Oynadur biñ dili cān-bāz gibi bir telde
Zülfüñüñ bend-i resen-bāzına ḳurbān olayın

---

* **504**: 139ᵃ.

1895 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

1896 ḥirmān: ḫirmān

** **505**: 139ᵃ-139ᵇ.

1897 ḫancer: ḥancer

3 Gāh şehnāz-ile ʿuşşāḳa idersüñ āheng
Naġmeñüñ her ser-i āġāzına ḳurbān olayın

4 Bir ġazālāna nigehle dili ṣayd eylersin
Çeşmüñüñ pençe-i şeh-bāzına ḳurbān olayın

5 Bir nigehde dil-i Yārī gibi mecnūn eyler
Ġamzeñüñ kār-ı füsūn-sāẓına ḳurbān olayın

506*

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __[1898]

1 Mey-i laʿlüñden ey sāḳī dil-i bīmāra sāġar ṣun
Gülistān-ı vefādan bir şüküfte-ġonce-i ter ṣun

2 Leb-i laʿl ü dehānuñdan dile bir būse iḥsān it
Ne var cānā baña bir ḫātem-i laʿlīn cevher ṣun

3 Baña cürʿa virüp cām-ı leb-ā-leb ṣunma nādāna
Ṣunarsañ sāġar-ı ṣahbāyı sāḳī başberāber ṣun

4 Dil-i nāzük-mizāca nūş-dārū-yı maḥabbet vir
Dimāġ-ı bī-meẕāḳāna hemān dārū-yı heşber ṣun

5 Sögünmez āh sīnemde benüm bu āteş-i nihān
Gerek yāḳūt-ile terṣīʿ olınmış cām-ı kevṯer ṣun

6 Hemān cām-ı leb-ā-leb būs-ı leb luṭf eyle Yārī'ye
Aña gāhī şarāb-ı nāb vir geh gül-be-şeker ṣun

507**

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __[1899]

1 Sīr-āb oldı ḫalḳ zülāl-i viṣālden
Bir ḳaṭre dökmedi baña āb-ı zülālden

2 Envār-ı āfitāb-ı ruḫuñ tāb-baḫş ola
Gitse fürūġ-ı şaʿşaʿa rūy-ı hilālden[1900]

3 Bir cām ṣunmadı baña sāḳī-i himmetüm
Bir gül ḳoparmadum ser-i şāḫ-ı nihālden

---

* **506**: 139ᵃ-138ᵇ.

1898 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

** **507**: 139ᵃ.

1899 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

1900 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

4 Āyīne-i cemāline baḳsam ḥicāb ider
Söz mi gelür o ṭūṭī-i şīrīn maḳālden

5 Bulmaz cihānda sāġar-ı leb-rīzi ehl-i dil
Mey deyü ḫūn-ı eşkin içer bir sifālden

6 Muṭlaḳ kemāle munṣarif olur teʾemmül it
Yārī meh-i vücūduñı ṣaḳın zevālden

508*

__ • __ __ / __ • __ __ / __ • __ __ / __ • __[1901]

1 Olma telḫ-āb-ı melāmet ṭaʿne-i aḥbābdan
Bir içim ṣu içmedüñ mi çeşme-i ādābdan

2 Gördügüm gibi leb-i mey-gūnı mest itdi beni
Nice ser-mest olmayam cām-ı şarāb-ı nābdan

3 Kendü kendüyle geh āh eyler gehī giryān olur
Başḳa leẕẕet buldı dil kendiyle āb u tābdan

4 Çīn-seḥer bīdār içün ḳaṣd etse dest-i āfitāb
Yine çeşm-i kevkeb-i baḫtum uyanmaz ḫ̆ābdan

5 Sūzen-i müjgānına hem zülfine dil baġlamış
Rişte-i dil hīç ḫalāṣ olsun mı pīç ü tābdan

6 Çeşm-i Yārī baḳmasa āyīne-i dehre n'ola[1902]
Ser-be-zānū-yı taḥayyürdür göz açmaz ḫ̆ābdan

7 Farḳ olınmazdı şuʿā-ı ẓıll u nūr u sāyesi
Sāye-i baḫtum olaydı mihr-i ʿālem-tābdan

509**

• __ __ __ / • __ __ __ / • __ __ __ / • __ __ __

1 Ne derd-i ḫūn-ı dil ne ḫūn-ı çeşm-i ḫūn-feşān olsun
Demidür gül gibi destüñde cām-ı erġuvān olsun

2 Berāber ṣun kerem ḳıl āfitāb-ı cāmı ey sāḳī
Yine burc-i ḥamelden ṣubḥ-ı nev-rūzı ʿıyān olsun

3 Ele al çek çevir üstād elinden çıḳmışa dönsün
Dü-tā ḳaddüm ḳo şaṣt-ı dest-i ġamzeñde kemān olsun

---

* **508**: 139[a].

1901 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

1902 Nice baḳsun ḥādiṯāt-ı kevne Yārī rūz u şeb

** **509**: 139[b].

4 Ḥulūl etsün raḳībüñ gāh rūde geh şeġāfına
Bu şeb ġam yine meclisde nihān-ender-nihān olsun

5 Muʿammā-yı dilüñ negşūde maʿnā ḳalmasun Yārī
Żamīrüñ rāz-dān-ı nükte-i sırr-ı nihān olsun

510*

__ . __ __ / __ . __ __/ __ . __ __ / __ . __

1 Gitmeye żaʿf-ı nedāmet sīne-i bīmārdan
Eylesem bir ān ferāġat derd-i ʿaşḳ-ı yārdan

2 Bir marażdur ʿaşḳ kim cānında erbāb-ı ġamuñ
ʿĀciz olmışdur ṭabībān-ı cihān tīmārdan

3 Lāle-veş biñ dāġ yaḳsa sīne-i sūzānuma
Yine ayrılmaḳ ne güç ol şūḫ-ı āteş-bārdan

4 Nice günlerdür ki müştāḳ-ı cemālüñdür göñül
Ḳaçma ey mihr-i cihānum ʿāşıḳ-ı dīdārdan

5 Çün muḳadderdür saña rūz-ı ezel sevdā-yı ʿaşḳ
İtme ey Yārī şikāyet ḥayret-i efkārdan

511**

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

1 Māl-i defīne umma cihān-ı ḫarābdan
ʿİbret yeter ḫizāne-i[1903] Efrāsiyāb'dan

2 Naḳd-i daḳīḳ varını ḫarc[1904] itdi ḳalmadı
Kim kār aldı ya bu kühen āsiyābdan

3 Leyl ü nehār iki çerāġın yaḳar müdām
Gerdūn meger ki ḫālī[1905] midür inḳılābdan

4 Naḳş-ı nücūmı görmeyen eyvān-ı çarḫda
Görsün ḥabābı şīşe-i cām-ı şarābdan

5 Her naġmesi terāne-i tevḥīd-i rāzdur
Gūş it bu remzi ṣīt-i ṭanīn-i rebābdan

6 Fikr eyledükçe ḫilḳat-i eşyā-yı ẓāhiri
Ḳalur yüzümde bürḳaʿ-i ḥayret ḥicābdan

---

* **510**: 139[b].

** **511**: 139[b]-140[a].

1903 ḫizāne: ḥizāne

1904 ḫarc: ḥarc

1905 ḫālī: ḥālī

7 Ḫūn-ābe ile sūz-ı ciger Yārīyā yeter
Geçdüm cihānda ẕevḳ-ı şarāb u kebābdan

512*

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __[1906]

1 O deñlü ḫıyre-baṣardur cihān heyūlādan
Müşaḫḫaṣ olmaya ṣūret cemāl-i maʿnādan

2 Gördi ʿālem-i envārı dīde-i Mecnūn
Żiyā-yı şaʿşaʿa-baḫş-ı cemāl-i Leylā'dan

3 Ḫıżır[1907] yetişmese ger āb-ı çeşm-i giryānı
Yanardı cān-ı Kelīm āteş-i tecellādan

4 Saña o delḳ ki dendān-nümā-yı ḫande olur
O rişte kim görinür ḥırḳa-i Mesīḥā'dan

5 O ẕerre-ḫāk sürer yüz reh-i maḥabbetüñe
Żiyā-fürūz ola ḫurşīd-i ʿālem-ārādan

6 Ne deñlü Yūsuf olursa ṭaleb-niẕār-ı viṣāl
Niḳāb-ı şerm açılur mı ruḫ-ı Züleyḫā'dan

7 O deñlü dīde-i dil-ḫūn-feşān ʿaşḳuñdur
Ṭaşup akar reh-i fevvāre-i süveydādan

8 Mehi siyāh-ı ebirden ṭulūʿ ider sandum
Açınca cebhesin ol zülf-i ʿanber-āsādan

9 Bu kanlu yaşumı seyr eyle görmedüñse eger
Temevvüc eyledügin mevc-i ḫūn-ı deryādan

10 Şikeste-āyīne-i çarḫa nāẓır ol Yārī
Hezār ṣūret ʿıyān ola çarḫ-ı mīnādan

11 İder vücūduñı mihmān soñr'ider nā-būd
Ṣaḳın bu köhne kelāt-ı ḫarāb-ı dünyādan

12 Bülend-havṣal'olup ġavṭa-kār-ı himmet ol
Der-i ḥaḳīḳī[yi] cemʿ[1908] it bir ulu deryādan

---

* **512**: 139[b].

1906 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

1907 Ḫıżır: Ḥıżır

1908 kesb

513*

__ · __ __ / __ · __ __ / __ · __ __ / __ · __

1 Urma mirʾat-i derūnam inkisārumdan ṣaḳın
Ẕerreyem rāh-ı melāmetde ġubārumdan ṣaḳın

2 Gerçi bir dürr-i yetīmem sāḥil-i ġurbetde līk
Ḫor baḳma mevc-i çeşm-i eşk-bārumdan ṣaḳın

3 Nefḥa-i ṣūrī gibi dünyāyı eyler ṣayḥa-nāk
Genc-i ġamda nāle-i bī-iḫtiyārumdan ṣaḳın

4 Tūde-i ḫākister eyler nüh ḳıbābuñ ey felek
Şūziş-i sendān-ı āh-ı pür-şerārumdan ṣaḳın

5 Ṭabʿ-ı Yārī ʿarş-ı istiġnā-yı vaḥdetdür hele
Gerdiş-i taḫrīb-i ḳalb-i bī-ḳarārumdan ṣaḳın

514**

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

1 Āsumān tāb alur āh-ı şerer-nākümden
Dehr tam-tāze olur dīde-i nem-nākümden

2 Devr ider şeş-ciheti cāẕibe-i himmetle
Kimse āgāh degüldür dil-i çālākümden

3 Her biri aḫker-i kānūn-ı melāmetdür ānuñ
Dāġlar kim görinür sīne-i ṣad-çākümden

4 Görmedin ölür-isem nāfe-i ḫaṭṭ-ı siyehüñ
Būy-ı ʿanber ola ẓāhir çemen-i ḫākümden

5 Ḫaṭṭına bende iken zülfine de bende geçer
ʿĀcizem n'eyleyeyüm ṭabʿ-ı heves-nākümden

6 Yārīyem sāḥir-i ʿĪsā-nefes-i devrānam
Ḳudsiyān ders alur endīşe-i derrākümden

515***

__ · __ __ / __ · __ __ / __ · __ __ / __ · __

1 Dīde seyl-i eşkin ʿummān etmesün yā n'eylesün
ʿĀlemi ġarḳ-āb-ı ṭūfān itmesün yā n'eylesün

---

* **513**: 140ᵃ.
** **514**: 140ᵃ.
*** **515**: 140ᵃ-140ᵇ.

2 ʿAksine dönmekde āḫir cünbiş-i pergār-ı çarḫ
Dest-i sāḳī cāmı gerdān itmesün yā n'eylesün

3 Cūşiş-i şevḳ-ı ḫayāl-i ḥüsn olmaḳda füzūn
Mest-i cām-ı ʿaşḳ efġān itmesün yā n'eylesün

4 Ḥāne-berdūşān-ı rindi tā der-i meyḫāneden
Kendüsin üftān [u] ḫīzān itmesün yā n'eylesün

5 Çeşmi taʿlīm itmede her demde ḳatl-i merdümi
Ġamzesin āşūb-ı devrān itmesün yā n'eylesün

6 Naḳd-i eşkin bezl ider yoluñda bir üftādedür
Dīde kendin zār u giryān itmesün yā n'eylesün

7 ʿAndelīb-i ṭabʿ-ı Yārī nev-bahār-ı şevḳdur
Ġonce-veş çāk-i girībān itmesün yā n'eylesün

516*

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

1 Şarābuñ şevḳı rindānuñ ṣadā-yı cān-fezāsından
Virān ṣıḥḥat bulur mey-ḫānenüñ āb u hevāsından

2 Gülüñ destinde cāmı ġonce sāḳī muṭribi bülbül
Ḳızarmış gül gül olmış ruḫları zevḳ-ı ṣafāsından

3 Girībān çāk olur destinde olsa cām-ı gül-fāmı
Beni gördükçe açılmaz o gül şerm ü ḥayāsından

4 Nihāl-i ġoncesi āzürde-ḫār u servi pā-der-gil
Bu gülzāruñ ne sīr-āb olalar neşv [ü] nemāsından

5 İder ilzām anı üstād-ı ʿālem[1909] bir gün ey Yārī
Eger dönmezse nādān-ı ḫod-ārā müddeʿāsından

517**

__ . __ __ /__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

1 Sūz-ı ġam ṣalma dil-i pür-tābuma[1910] sūzān iken
Tāb virmek yā ne ḥācet külḫen āteş-dān iken

2 Olmamışdur cām-ı Cem tertīb-i bezm-i rūzigār
Dil der-i mey-ḫānede mest-i mey-i devrān iken

---

* **516**: 140ᵃ-139ᵇ.

1909 erbāb-ı ḥikmet

** **517**: 140ᵇ

1910 sūzānuma

3 Böyle nā-çār olduġum bilseñ esirgerdüñ beni
Dil fiġān u āh-ile nālān iken giryān iken

4 Ḫıżra[1911] rehber oldı Hādī-i ezel İskender'e
Virmedi yol teşne-kām-ı çeşme-i ḥayvān iken

5 Nice mümkin dāġ-ı ʿaşḳuñ sīnede ola nihān
Zīr-i ḫākisterde aḫker rūz u şeb pinhān iken

6 Seng-i elmās-ile taʿmīr etseñ olmaz kār-ger
Ṭabʿ-ı Yārī nice ābādān olur vīrān iken

518*

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

1 Hem benüm maḥrem-i rāz-ı şeb-i āgāhumsın
Hem yine bāʿiş-i feryād-ı seḥer-gāhumsın

2 Kevkeb-i baḫtum ararsa n'ola göklerde seni
Āfitāb-ı felek-i menzilet-i cāhumsın

3 Deşt-i ḥayretde olursam n'ola güm-kerde-i rāh
Ġam degüldür ki hele sen baña hem-rāhumsın

4 Her biri ḫūblaruñ Yūsuf-ı devrān olsa
Cümleden sen baña bir vech ile dil-ḫ˘āhumsın[1912]

5 Sen bilürsin dil-i Yārī'deki rāzı yā Rab
Vāḳıf-ı sırr-ı niyāz-ı şeb-i āgāhumsın

519**

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

1 Bir göñül dūr ola ünsiyyet-i cānānından
Ḳurtulur mı ʿacabā ḥayret-i hicrānından

2 Dil eger n'ola göñülden bizi mehcūr etse
N'eylesün ayrılamaz zülf-i perīşānından

3 Ḫ˘āba varmaz giceler āh-ı dil-i sevdāyī
Ṣaḳınur düşde seni dīde-i giryānından

1911 Ḫıżr: Ḥıżr
* **518**: 140ᵃ.
1912 Yine ey şūḫ-ı cihān sen baña dil-h˘āhumsın
** **519**: 140ᵇ.

4 Beni ḫākister-i āteşüñe hicrān etme
Ḥaẕer it sūz-ı dilüñ āteş-i pinhānından

5 Ben ne ḥācet saña ʿarż eylemege dāġ-ı derūn
Sīnemüñ hep açılur çāk-i girībānından

6 Gāh şīrān-ı emānī gehī murġān-ı ferāġ
Ṭurma Yārī'ye hücūm etmede her yanından

7 Dīde ġayra baḳamaz tāb-ı cemālüñ var iken
Nūr hīç ayrıla mı mihr-i dıraḫşānından[1913]

8 N'ola dil şīfte-i pīçiş-i tārī olsa
Çıḳamaz silsile-i ṭurre-i pīçānından

520*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

1 Biñ dürlü yaş aḳıtdı bu çeşm-i ġunūddan
Çoḳ reng gördi dīde bu çarḫ-ı kebūddan

2 Ḳufl-i ümīdüñ eyleme vā-beste-i recāʾ
Miftāḥın iste bāb-ı Kerīm ü Vedūd'dan

3 Meyḫāne-i melāmete gel rind-i ʿaşḳ iseñ
Mest ol hemīşe neşve-i cām-ı şühūddan

4 Āyīne gibi ṣāf-dil ol baḳma ṣūrete
Maʿnāyı añla nükte-i mā-fi'l-vücūddan

5 ʿĀşıḳ odur ki nāleler itdükçe dem-be-dem
Farḳ olmaya nevāsı ney ü çeng ü ʿūddan

6 Tercīḥ ider elindeki cāmın o rind-i ʿaşḳ
Sermāye-i hediyye-i nā-būd u būddan

7 Sāḳī o cām-ı vaḥdeti ṣun baña ḳurtara
Fikr-i ʿademle lerziş-i ḳayd u vücūddan

8 Yārī bu kār-ḫāne-i ʿālemde bilmedüm
Kālā-yı himmetümüñ de ḫüsrān u sūddan

9 Yā Rab bahā-yı cevher-i naẓmum emīn ḳıl
ʿAynü'l-kemāl-i āfet-i çeşm-i ḥasūddan

1913 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* **520**: 140ᵇ-141ᵃ.

521*

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __[1914]

1 Her şeb ey ġam ḥarem-i sīnede mihmānumsın
Vāḳıf-ı sırr-ı serā-perde-i nihānumsın

2 Ḫuftesin[1915] gerçi şebistān-ı dilümde ammā
Yine bīdār-ı seḥer-ḫīzī-i efġānumsın

3 Dile cān-baḫş-ı ḥayāt idi dür-i süḫanuñ
Ḫıżr-ı[1916] ḳudsī-nefes [ü] ʿĪsā-i devrānumsın

4 Başuma tāc-ı saʿādet dilüme māye-i rūḥ
Hem Mesīḥā-dem [ü] hem baḫt-ı Süleymānumsın

5 Ḳalb-i ġam-gīne ṣafāʾ sīne-i mecrūḥa şifāʾ
Dil-i bīmāra devāʾ derdüme dermānumsın[1917]

6 Cemʿ-i şemʿ-i ḥarem-i bezmüñe pervāne benem
Sen benüm ṣubḥa degin şemʿ-i şebistānumsın

7 Baḳamaz şaʿşaʿa-ı ḥüsnüñe mebhūt olur
Ārzū-yı nigeh-i dīde-i ḥayrānumsın

8 Baña etmez mi şifā-ḫāne-i laʿlüñ dermān
Gel ṭabībüm kerem it derdüme dermānumsın

9 Yārīyem bülbül-i pīr ü şüde-i Saʿdīyem
Sen benüm ġonce-i nev-ḫīz-i gülistānumsın

522**

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

1 Kemān-ı ṣabrı aldı ʿaşḳ dest-i iḫtiyārumdan
Ṣaḳın şimdin gerü peykān-ı āh-ı cān-güẕārumdan

2 Bir ednā ẕerresi tā çeşm-i ḫūrşīdi ḍarīr eyler
Çıḳarsa yek şerer ẕerrāt-ı cism-i ḫākisārumdan

3 Açar mı zülf-i pīç-ā-pīç rūy-ı şāhid-i baḫtum
Ümīd etsem nesīm-i ʿāṭıfet ben rūzigārumdan

---

* **521**: 140

1914 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

1915 Ḫufte: Ḥufte

1916 Ḫıżr: Ḥıżr

1917 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

** **522**: 141[a].

4 Yine ben virmezin ruḫṣat dil-i sengīnüme yoḫsa
Ṣınardı şīşe-i nüh çarḫ-ı keyvān-ı inkisārumdan

5 Bilindi rind-i maʿnā mest-i ṣūret olduġum Yārī
Kelām-ı hūş-mend-i ṭabʿ-ı ṣāf-ı neşve-dārumdan

523*

. — — — / . — — — / . — — — / . — — —

1 Ne māl olsun ne mülk olsun ne cān [u] ne cihān olsun
Ġam-ı ʿaşḳuñ dil-i vīrānede ancaḳ nihān olsun

2 Dönüp bir kerre daḫı baḳmayam gülzārına dehrüñ
Baña şimdin gerü sensiz cihān bāġı ḫazān olsun

3 Ḳo aḳsun dīdeden ḫūn-ābeler zaḫm-ı firāḳuñla
Demidür keştī-i ten ġarḳ-ı seyl-i bī-kerān olsun

4 Ġam-ı hicrüñle mestem cām ṣun ḫ˘āb-ı taḥayyürde
Ḫayāl-i şevḳ-ı ruḫsāruñla dīde gülsitān olsun

5 Yazam tā ḥaşr olınca dāsitān-ı derd-i ḥicrānuñ
Ḳalem şimdin gerü destümde āġūş-ı benān olsun

6 Gel ey ārām-ı ḫāṭır intiẓāruñ cāna kār itdi
Nice bir ṭabʿ-ı Yārī ḥasretüñden nā-tüvān olsun

7 İlāhī isterüm sīnemde bir tāze cüvān olsun
Tenüm ṣıḥḥatde olsun dāyimā cān üzre cān olsun

524**

. — — — / . — — — / . — — — / . — — —

1 Göñül ümmīd iderken çāşnī-i ḳand-i fem senden
Bu ne sözdür işidem zehr-i telḫ-āb u sitem senden

2 Ne deñlü ġonce-i laʿlüñ temennā eylesem cānā
Teraḥḥum eyleyüp gelmez yine lā vü neʿam senden

3 Çeker ḫamyāze-i ṣahbā-yı laʿlüñ ʿāşıḳ-ı bī-tāb
Ne var elden ṣunılsa ġonce-veş bir cām-ı Cem senden

4 Çözer sünbül muṭarrā ṣaçların bir dem ṣafāʾ senden
Çemen bezminde gönderdükçe zülfüñ tāb-ı şem senden

---

* **523**: 141[a].

** **524**: 141[a]-141[b].

5 Ḳapuñdan ġayrı yoḳdur mültecāsı Yārī-i zāruñ
Ḫudāyā ol faḳīre luṭf u iḥsan u kerem senden

525*

__ · __ __ / __ · __ __ / __ · __ __ / __ · __[1918]

1 Neyyir-i aʿẓam ṭulūʿ itdi ṣabāh-ı ʿīdden
Tāze gül açıldı gūyā gülşen-i ümmīdden

2 Sen kenār-ı cūda zülfüñ şāne-perdāz eyleseñ
Būy-ı müşg-i Tübbet hāṣıl ola naḫl-i bīdden[1919]

3 Sū-be-sū geşt itdi Edhem gerçi mülk-i maʿnāyı
ʿĀlem-i ġayba yetişdi[1920] ʿālem-i tevḥīdden

4 Ḥaşre dek farḳ eylemezdi dīde nūr u sāyesin
Sāye-i baḫtum olaydı sāye-i ḫūrşīdden[1921]

5 Bir ʿaceb pervānedür şeb-zinde-dārān-ı ġamuñ
Bāl ü per yakmaz şeb-ān-rūz māhdan ḫūrşīdden

6 Ṣunmadı bir dūst-kānī sāḳī-i devrān baña
Ārzū-senc-i ferāġam sāġar-ı ümmīdden

7 Ġonce-i şüküfte kāmem sāġar-ı leb-rīzden
Bülbül-i āşüfte naġzem neşve-i cāvīdden

8 Dehre Yārī cām-ı zerrīn tācı ḳaldı yādigār
Meclis-i şevket-ṭırāz-ı devlet-i Cemşīd'den

526**

__ · __ __ / __ · __ __ / __ · __ __ / __ · __

1 Şāh-bāz iseñ de ḳaç ser-pençe-i uṣfūrdan
Ger Süleymānsañ da ḫafv it inkisār-ı mūrdan

2 Gör ne çenberlerde ḥallāc itdi ḳaddin tāb-ı ġam
Ṣor kemān-ı ʿaşḳa dest urmış geçen Manṣūr'dan

3 Bir zamānda cām-ı laʿlīn şundu ammā çarḫ-ı dūn
Kāse-i Çīn itdi āḥir meşhed-i Faġfūr'dan

---

* **525**: 141[a]

1918 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

1919 Bu mısraın vezni aksamaktadır.

1920 Aña żıdd-ʿālem görindi

1921 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

** **526**: 141[b].

4 Lemʿa-ı ruḫsār-ı yāra baḳmaġa Musā gerek
Tā bula tāb-ı tecellī şuʿle-gāh-ı Ṭūr'dan

5 Neşve-i bezm-i elestdendür anuñ tā māyesi
Ṣanmañuz ser-mest ola Yārī mey-i engūrdan

527*

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

1 Luṭf ḳıl luṭf k'ider ādemi ʿabd-i fermān
Bu meṯeldür olur insān ʿ*abīdü'l-ihsān*

2 Zehr-i güftār-ı edānī sen'ider telḫ-i gelū
Şikem-i havṣalada olsuñ eger baḥr-ile kān

3 Gevher-efrūz-ı rumūz olsa dür-i güftāruñ
Pīle-ver reng görür kūr-dilān-ı nādān

4 Ḥikmet-āmūz-ı ʿukūl olsa kelām-ı pākūñ
Ġalaṭ-ārā-yı güzāf añlaya anı dūnān

5 Nūş-dārū-yı kelāmuñdan ola neşve-peẕīr
Tuḫm-ı ḥanẓal ṣanur anı yine nā-şüste dilān

6 Süḫan oldur ola şīrīn-i ġarībü'l-lehçe
Gūş-dārāna vire leẕẕeti ārāmiş-i cān

7 Süḫan oldur ki be-ḳavl-i dil-i pāk-i Nefʿī
Ola maḳbūl-i dil-i nādire-sencān-ı ciḥān

8 Āb-ı luṭfuñla dil-i Yārī'yi pāk it yā Rab
Çeşme-i tabʿına reşk eyleye āb-ı ḥayvān

528**

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __ [1922]

1 Gözine beñ düşer ol ḫāl-i zenaḫdānı gören
Aldurur aḳlını ol zülf-i perīşānı gören

2 ʿÖmre sermāye ḳatar āb-ı ḥayāt-ı süḫanı
Ḫıżr[1923]-veş cān bulur ol laʿl-i süḫan-dānı gören

3 Ḫūblar her ne ḳadar olsa odur sulṭānı
Encüme taʿn ider ol meh-i tābānı gören

---

* **527**: 141ᵇ

** **528**: 141ᵇ

1922 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

1923 Ḫıżr: Ḥıżr

4 Nice pervāne-ṣıfat yaḳmaya bāl ü perini
Meclis-i ʿişvede ol şemʿ-i şebistānı gören

5 Ẓann ider kim nesebi gülbün-i Zehrā'dandur
Sebz-i destārıyla ol ġonce-i ḫandānı gören

6 Nice ṣabr eylesün Allāh'ı severseñ Yārī
Yolda aġyār ile ḥūrī gibi oġlanı[1924] gören

529*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __[1925]

1 Kār-ger olmaz dilüñ ṣad pāre zaḫm u yāresin
Sūzen-i elmās-ile etse rüfū her pāresin

2 Hīç dimezsin ḳanḳı ṣaḥrālarda ser-gerdān gezer
Böyle mi yoḳlar güzeller ʿāşıḳ-ı āvāresin

3 Her şikestinde olur ʿaks-i cemālüñ āşikār
ʿĀşıḳuñ gör sīne-i āyīne-i sad-pāresin

4 Pānzehri taʿbiy'eyler sūniş-i elmās-ile
ʿĀşıḳuñ setr ide zaḫm-ı sīne-i pür-yāresin

5 Bī-emān ḫancer[1926]-be-dest sermest [ü] bed-mest olmaya
Sevme Yārī dilberüñ mestānesin ḫūn-hˇāresin

530**

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

1 Derūn yanmaḳda dīde aġlamaḳda mācerāsından
Ne āb u tāb alur dil ʿālem-i ʿaşḳuñ hevāsından

2 Ne şevḳ-ı lemʿa buldı vādī-i Eymen'de Mūsā kim
Taḥammül etmedi tāb-ı tecellīye żiyāsından

3 Gerek Seyyid Nesīmī'dür gerek Manṣūr-ı fānīdür
Döner mi rāz-dān-ı sırr-ı ʿaşḳuñ müddeʿāsından

4 Edeb-sencān-ı ḥikmet ṣad hezārān çāre eylerse
Ḫalāṣ olmaḳ ne mümkin derd-i ʿaşḳuñ ibtilāsından

5 Bi-ḳavl-i *men ʿaref* nefsini ednā egleyen Yārī
Bilür ʿālī Ḫudāvend-i cihānı kibriyāsından

1924 ol āfet-i devrānı

* **529**: 141[b].

1925 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

1926 ḫancer: ḥancer

** **530**: 142[a].

6 Cihānı terk ider bir dil ki dürd-i derd nūş etse
Dü-ʿālem ẕerre gelmez gözine ẕevḳ [u] ṣafāsından

531*

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

1 Nihān her ẓerresinde bir şerer tāb-ı ḥarāretden
Yanup kül olsalar pervāneler sūz-ı maḥabbetden

2 Hezārān perdede mestūr olur keşf-i niḳāb etmez
Çıḳar mı rāz-dān-ı sırr-ı ʿaşḳuñ genc-i vaḥdetden

3 Düzer geh ḥükm-i taḳdīri bozar geh reʾy-i tedbīri
Degül bu kār-hāne ḫālī[1927] bir üstād-ı ḥikmetden

4 Senüñ cām-ı mehüñde kāste[1928] ey sāḳī-i devrān
Benüm cām-ı dilüm işkestedür seng-i melāmetden

5 Gel ey Yārī cemāl-i şāhid-i ümmīde nāẓır ol
Ne maʿnā gösterür ṣūret-gerān mirʾāt-ı fıṭratdan

532**

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

1 Fāriġ ümīd-i cennet ü bīm-i caḥīmden
Kurtuldı dil keş-ā-keş-i ümmīd ü bīmden

2 Dil cevher-i ʿarażdur ʿademdür miṡāl-i ten
Perdāḫt oldı fıṭrat-ı dest-i kerīmden

3 Baḳduḳça ṣafḥ-ı nūr-ı tecellīye dīdesi
Nūr āyeti ṣadāsı gelürdi Kelīm'den

4 Esdi ṣavurdı gerçi biraz rūzigār da
Bir berg-i gül dökilmedi ammā nesīmden

5 Sūz u niyāz belk'ide teʾṡīr-i raḥmeti
Her ne dilerseñ iste O Rabb-i Raḥīm'den

6 Bir ṣūretinde biñ ruḫ-ı maʿnā şühūd ider
Āyīne-i nümāyiş-i ṭabʿ-ı selīmden

7 Her mīz-bānı bulsa siyeh-kāse-i felek
Zehr-ābe-sīr-i yeʾs ide ḫ˘ān-ı naʿīmden

---

* **531**: 142ᵃ.

1927 ḫālī: ḥālī

1928 Senüñ peymāne-i mihrüñ ṭolu

** **532**: 142ᵃ.

8 Yārī hezār diḳḳat ile kār-nāme al
Naḳş-ı dü-reng-i vaʿ de-i çarḫ-ı leʾīmden

533*

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __[1929]

1 Men ü genc ü ġam u derd u ser-i sevdā-yı cünūn
Dil-i sevdā-zede itdi bu ḳadar cemʿ -i fünūn

2 Maḥrem-i ḳurbet-i Maḥmūd olamaz ḫāṣṣ-ı Ayāz
Olmayınca dil-i pāküñde ṣadāḳat meknūn

3 Māhiyān başuña emvāc-ı güher ide nisār
Sen eger baḥr-i ḥaḳīḳatda olursañ Ẕünnūn

4 Nāf-ı ʿanber gibi esrāruñı pinhān eyle
Ola tā būy-ı ḥaḳīḳatle derūnuñ meşḥūn

5 Reh-rev-i Kaʿbe-i taḥḳīḳ olurdı Yārī
Luṭf-ı Hādī-i ezel olur-ise rāh-nümūn

534**

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __[1930]

1 Keşf itdi nūr-ı pertev-i ḥüsnin niḳābdan
Ṣubḥ-ı viṣāl ṭoġdı yine āfitābdan

2 Gel ḳaçma cān-ı ḫasteden[1931] ey ʿĪsā-i zamān
Rūḥ ictināb ider mi bir avuç türābdan

3 Destüñde görse ʿaks-i ruḫuñ cām-ı bādede
Lerzān olurdı mihr-i dıraḫşān ḥicābdan

4 Mirʾāt-ı pāk-i sīneñe gözi ṭoḳınmasun
Ey cismi nūr-ı pāk ṣaḳın āfitābdan

5 Biñ cānı olsa laʿlüñe Yārī fedāʾ ider
Şāʿir ki nāzük[1932] ola geçer mi şarābdan

---

* **533**: 142ᵃ.

1929 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

** **534**: 142ᵃ.

1930 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

1931 ḫaste: ḥaste

1932 rind

535*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

1 Ben āb-ı Ḫızr[1933] ister-iken çarḫ-ı dūndan
Telḫ eyledi mezāḳumı zehr-āb-ı ḫūndan

2 Ḫūn-ı ciger kebābı şarābı sirişk-i ter
Dil leẕẕet aldı ẕevḳ-ı ġıdā-yı cünūndan

3 Ḫūn olsun ol ciger ġam-ı ʿaşḳuñla lāle-veş
Leb-rīz-i ḫūn olmaya dāġ-ı derūndan

4 Elbette bir ṭarīḳ-ile güm-kerde rāh ider
Bir cāy-ı meʾmen ister isem reh-nümūndan

5 Bir ġonce[1934] almadum gül-i bāġ-ı ümīdden
Bir cürʿa içmedüm ḳadeḥ-i lāle-gūndan

6 ʿĀşıḳ odur ki nāleyi Yārī ḥazīn ide
Farḳ olmaya nevāsı ney [ü] erġanūndan

536**

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

1 Āyīne māh oldı gūyā ol ruḫ-ı pür-tābdan
Nūr itdi istifāża mihr-i ʿālem-tābdan

2 Ḫavf-ı ġamzeñ ile lerzān oldı şiryān-ı vücūd
Iżṭırāb eksük degüldür sīne-i bī-tābdan

3 Ḫıżr[1935] teşne laʿlüñe Ādem gürisne ḥüsnüñe
Tā ki muḥtāc olmaduḳ ḳalmadı şeyḫ[1936] ü şābdan

4 Pāk-i naẓm olmış dehānuñda o dendān-ı laṭīf
Gūyiyā bir sübḥa dizmişler dür-i nā-yābdan

5 Nesḫ oldı şimdi taḳvīm-i maḥabbet dünyede
Böyle aḥkāmın çıḳarmışlardur usṭurlābdan

6 Bir kerīm-i ẕü'l-minendür ṣıdḳ-ile Yārī hemān
Her ne isterseñ ṭaleb ḳıl Ḥażret-i Vehhāb'dan

---

* **535**: 142ᵇ.
1933 Ḫıżr: Ḥıżr
1934 berg
** **536**: 142ᵇ.
1935 Ḫıżr: Ḥıżr
1936 Şeyḫ: şeyḥ

7 Bāb-ı iḥsānı küşāde luṭfı mebẕūl ʿāleme
Kimse maḥrūm olmamışdur rūz u şeb ol bābdan[1937]

537*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

1 Ṭūṭī taʿlīm eylemiş ol şekkerīn güftārdan
Naḫl-i Ṭūr etmiş taʿallüm ol ḳad-i reftārdan

2 Nevk-i peykānuñ görinür sīne-i sūzānda
Ol semenderdür ki çıḳmış teff ü tab-ı tārdan

3 Başına gün ṭoġmaduḳ kūyuñdaki üftādeler
Birbirin farḳ eylemezler sāye-i dīvārdan

4 Ṣandılar bir nūr indi saṭḥ-ı bām-ı Kaʿbeye
Seyr idenler şaḫṣ-ı Manṣūr'ı fırāz-ı dārdan

5 Ṣubḥ-ı maḥşer olsa da Yārī'yi bīdār etmeye
Şām-ı ḥasretde göz aḫmaz oldı ol efkārdan[1938]

6 Şekl-i ʿayn-ı āfıtāba noḳṭa-i nūn çekmege
Ḳuṭb-ı gerdūn dāyire çizmiş meger pergārdan

538**

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __[1939]

1 Düşdükçe yolda mest-i dil-i zār u nā-tüvān
Dest-i keremle destini ṭut ey ṭabīb-i cān

2 Gūyā ḥabāb-ı cām-ı mey-i laʿl-fāmdur
Tebḫālelerle yer yer o laʿl-i güher-feşān

3 Nūr-ı mehi ne yüzle saña rū-be-rū ḳılam
Anuñ da nūrı lemʿa-ı ḫūrdan girev-sitān

4 Laʿl-i lebinde ḫaṭṭı o yāḳūt-ḫaṭṭıdur
Bir ḳıl ḳalemle yazmış aña *sūre-i Duḫān*[1940]

1937 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
* **537**: 142[b].
1938 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
** **538**: 142[b].
1939 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.
1940 Arapça bir kelime olan duhân; "duman, tütün" anlamlarına gelmektedir. Duhân sûresi Kur'ân-ı Kerîm'de 44. sûre olup 59 âyetten oluşmaktadır.

5 Ser-tā-be-pāy-ı merdüm-i çeşm olsa duymaya
Biñ kerre baḳsa rūyuña Yārī-i nā-tüvān

539*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __[1941]

1 Ey mey-fürūş büt misin ādem misin nesin
Üstād-ı kār-ḫāne-i ʿālem misin nesin

2 Düşmez elüñde cām-ı mey-i laʿl-fām hīç
Dāyim bu ʿayş [u] ʿişret-ile Cem misin nesin

3 Ey ʿandelīb söylemez olduñ bahārda
Ol ġonce gibi sen daḫı ebkem misin nesin

4 Ki cūş-ı seyl sendeki emvāc-ı bī-kerān
Ey eşk-i dīde cūy mısın yem misin nesin

5 Bir kimse vāḳıf olmadı sırr-ı nihānuña
Yārī şeb-i viṣāline maḥrem misin nesin

540**

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

1 Meẕāḳ-ı reng ü būyın almadı ḫurşīd-i himmetden
Nice gülsün açılsun[1942] ġonce-i ṭabʿum küdūretden

2 İder ālūde-i tīz-āb dest-i sāḳī-i devrān
Ne mümkin nūş idem peymāne-i leb-rīz-i ʿişretden

3 Benem ol mālik-i gencīne-i ḫursend [ü] memnūnī
Muʿayyendür vaẓīfem şāh-ı ıḳlīm-i ḳanāʿatden

4 Güneh-nā-kerde cürm-ālūde nūr-ı çeşm-i Yaʿḳūbam
Girībān-ı dilüm kurtılmadı dest-i melāmetden

5 Ṭutardı micmer-i eflāki būy-ı nāf-ı āṣārum
Ṭutuşmaḳda derūnum lāle-āsā dāġ-ı ḥayretden

6 Benem ol ġırra-mest-i ʿārif-i cām-ı ḫarābātī
Derūnum dāġ-ı ḫūn olmış dur[ur] bezm-i maḥabbetden

7 Benem ol bī-nedīm-i ser-be-ceyb-i bezm-i tenhāyī
Başum ḳaldurmazın her rūz [u] şeb bālīn-i ḥayretden

---

* **539**: 142[b].

1941 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

** **540**: 143[a].

1942 pejmürde olmaz

8 Çıḳar ṣad ḫār ḫār-ı tīz sūzen-veş derūnından
Ser-ā-ser istirāḥat ṣanduġum bālīn-i kürbetden

9 Eger ṭutsañ muḳābil ʿaks-i ḫūrşīd-i pür-envārı
Ḫalāṣ olmaz yine mirʾāt-ı dil jeng-i küdūretden

10 Ḥaḳīḳatde gören bir sübḥa-i mercān ṣanur gūyā
Gözümden ḳaṭre ḳaṭre düşse ḫūn-ābe ḫacāletden[1943]

11 Derūnum oldı Yārī genc-i ḥikmet-bend-i rabbānī
Fünūn-ı ʿaşḳı tekmīl eyledüm üstād-ı ḥikmetden

541*

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

1 Gehī bir ẕerre tāb-endāz olur ṭabʿ-ı münīrümden
Gehī deryā-yı ḥayret mevc urur cūş-ı żamīrümden

2 Gehī bir şevḳ irer ṭayy eylerin ṣad rāh-ı ümmīdi
Gehī bir żaʿf-ı ġam ḥāṣıl olur kām-ı ḳaṣīrümden

3 Ben ol ʿuzlet-nişīn-i tekye-i kūy-ı ḫarābātam
Hezār eşkāl-i ḥayret ʿaks olur naḳş-ı ḥaṣīrümden

4 Ben ol tīr-āzmā-yı Rüstem-i meydān-ı ʿaşḳam kim
Kemān olur kad-i devrān ser-i peykān-ı tīrümden

5 ʿAceb mi şūre-zār-ı naẓmı şād-āb etsem ey Yārī
Dem-ā-dem reşḥa-i maʿnā düşer ebr-i maṭīrümden

542**

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

1 Silmedüñ gözlerümüñ yaşını giryānuñ iken
Nālişüm diñlemedüñ ney gibi nālānuñ iken

2 Nā-şitāyān aña ḫamyāze-i reşk eyler-idi
Keremüñ ḫ˘ānına müstaġraḳ-ı iḥsānuñ iken

3 Almaduñ ḫāṭırumı dest-i nüvāzişle ele
Ṣormaduñ ḥālümi dil-ḫaste[1944]-i ḥicrānuñ iken

4 Lāle-veş dāġ-ı ġamuñ sīnede pinhān itdüm
Nice demler ki senüñ çāk-i girībānuñ iken

1943 ḫacālet: ḥacālet

* **541**: 143ᵃ.

** **542**: 143ᵃ-143ᵇ.

1944 ḫaste: ḥaste

5 Kesb-i cemʿiyyet-i sāmān-ı cünūn idemedüm
Pāy-māl-i ser-i gīsū-yı perīşānuñ iken

6 Şīşe-i dilde leb-ā-leb ṭura sünbül gül ü mül
Zülfüñe reng-i ruḫ [u] laʿlüñe ḥayrānuñ iken

7 Reng-i ḥayret ruḫ-ı aġyārı iderdi gül-gūn
Dil-i Yārī gibi şermende-i iḥsānuñ iken

543*

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __[1945]

1 Ferşüñ āġeşte-i bismil-geh-i ḳurbān ideyin
Rūz-ı ferḫunde-dem-i ʿīd-i şehīdān ideyin

2 Āteş-i derd-i derūnum anı pür-tāb eyler
Sīnede dāġlarum ben nice pinhān ideyin

3 Dest-i zülfüñde perīşān ola mecmūʿa-ı dil
Ben nice bir daḫı cemʿiyyet-i sāmān ideyin

4 Çıḳdı elden dil-i dīvāne ṭutılmaz Yārī
Beste-i silsile-i zülf-i perīşān ideyin

5 Göresin tā neyimiş cevher-i genc-i meknūn
Gel bu şeb sīnede cānānumı mihmān ideyin

6 Nāmuñı Yārī-i üstād gibi ey Yārī
Nakş-ı ser-ṣafḥa-i mecmūʿa-ı dīvān ideyin

544**

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __[1946]

1 Bu bezme zehr-i ḳahr-ı dehri āzmūn eyleyen gelsün
Ḳadeḥ-veş devr elinden baġrını ḫūn eyleyen gelsün

2 Ḥadīd-i ḳalbi tā üstād elinden çıkmışa dönsün
Velī sendān-ı ḍarb-ı ʿaşḳa kānūn eyleyen gelsün

3 Vücūdın neşve-i zehr-ābe-i ġamdan idüp ṣāfī
Dem-ā-dem ḫūn-ı eşkin cām-ı mey-gūn eyleyen gelsün

---

* **543**: 143ᵃ.

1945 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

** **544**: 143ᵃ.

1946 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

4 Fiġānın nāy-ı ḳaddin çeng idüp bu bezm-i āgāha
Ten-i bārīkini evtār-ı ḳānūn eyleyen gelsün

5 Zer-i ḫāliṣ ʿayār-ı ʿaşḳuñı sencīd'idüp Yārī
Senüñle imtiḥān-ı ʿaşḳ-ı Mecnūn eyleyen gelsün

545*

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

1 Cevher-i cān gibi her sīnede pinhānsın sen
Şübhesiz dilde nihānī yine bir cānsın sen

2 Bir kirişmeyle bütün ḫalḳı idersin meftūn
Kimse bilmez seni bir āfet-i devrānsın sen

3 Ḫaste-i pister-i hicrānuñam iḥsān eyle
Gel ṭabībüm meded it derdüme dermānsın sen

4 Gāh olur ġonce-ṣıfat bezme gelürsin ḫāmūş
Gül gibi gāh olur çāk-i girībānsın sen

5 Dil-i Yārī gibi bir bülbül-i şūrīdeñ var
Gülşen-i sīnede bir ġonce-i ḫandānsın sen

546**

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

1 Merḥabā ey nūr-ı çeşm-i ḥasret-i ẓulmet-keşān
Ḫayr-ı maḳdem ey hilāl-i feyż-baḥşā-yı cihān

2 Her günüñ ẓulmet-zidāy-ı şarḳ [u] ġarb-ı kāyināt
Her giceñdür leyletü'l-isrā-yı cünd-i ḳudsiyān

3 Ḫalḳuñ olmış-(i)di ġamuñdan rā gibi ḳaddi hilāl
Şevḳ-ı dīdāruñla şimdi buldılar tāb [u] tüvān

4 Rūze-dārān-ı fırākuñ nice gün bīmār idi
Dīde-i bādāmuñ oldı anlara kuvvet-resān

5 Şöyle beẕl itdük hedāyā-yı kef-i iḥsānuñı
Bir hilāl-ile ulaşdurduñ cihāna armaġān

6 Ṭabʿ-ı Yārī zehr-i ġamdan telḫ-kām olmış meded
Ṣun ebed-i cām ümīdin bula ʿömr-i cāvidān

---

* **545**: 143[b].

** **546**: 143[b].

547*

__ • __ __ / __ • __ __ / __ • __ __ / __ • __[1947]

1 Ey göñül sen bezm-i ḥāṣṣ-ı vaḥdete hem-dem misin
Perde-dārān-ı ḥarīm-i ḥikmete maḥrem misin

2 Bir nefes düşmez elüñden sāġar-ı āyīne-tāb
ʿĀlem-i maʿnāda İskender mi yāḫūd Cem misin

3 Nic'açar müşkil-pesendān nükte-i esrāruñı
Fenn-i istiḫrācı müşkil maʿnā-i mübhem misin

4 Ser-be-ceyb-i ḫırḳa[1948] ḳılduñ terk-i tāc [ü] taḫt[1949] idüp
ʿĀlem-i vaḥdetde gūyā Ḥażret-i Edhem misin

5 Ẕerre-veş gāhī idersin maḥv [u] iṯbāt-ı vücūd
Gāh deryālar gibi pür-cūş olursuñ yem misin

6 Faṣl-ı gül feryād-ı bülbül elde Yārī cām-ı mül
Niçün açılmaz dehānuñ ġonce-i ebkem misin

548**

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __[1950]

1 Ol ġonce-i nev-bāde-i gülzār-ı İremsin
Yā bülbül-i ḫoş-lehçe-i şūrīde-naġamsın

2 Ḫūrşīd-i felek sāḳī-i peymāne-i ʿayşuñ
Ol rind-i cihān-sūz-ı ṭarab-ḫāne-i Cemsin

3 Dünyāya ṭolar laḫlaḫa-i nāfe-i zülfüñ
Sen perdede pinhān o āhū-yı ḥaremsin

4 Hem maḥrem-i esrār-ı serā-perde-i dilsüñ
Hem kāşif-i ġaybiyye-i ilhām-ı ḥikemsin

5 Ḫūbān-ı cihān ḥūrī-i cennetde olursa
Sen şūḫ-ı melek-ḥūy-ı pesendīde-şiyemsin

6 Hem nüsḫa-i dībāce-i mecmūʿa-ı ḫūbī
Hem cevher-i gencīne-i nā-yāb-himemsin

---

* **547**: 143ᵇ-144ᵃ.

1947 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

1948 ḫırḳa: ḥırḳa

1949 taḫt: taḥt

** **548**: 143ᵇ.

1950 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

7 Ḥātem[1951] gibi maḫṣūṣ saña cūd u mekārim
Sen merd-i cüvān-merd-i cihān ehl-i keremsin

8 Ġamzeyle müje ḥüsnüñe pīrāye-i devlet
Bu şān-ile müstaġnī-i şemşīr ü ḳalemsin

9 Yārī ne ʿaceb sözlerüñ olsa hikem-endūz
Üstād-ı süḫan-senc-i debistān-ı ḳıdemsin

549*

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Bizümle mey-gedeye āb u tāb iden gelsün
Gehī ʿaraḳ gehī cām-ı şarāb iden gelsün

2 Derūn-ı gül gibi raḫşende eylenüp ḳalbin
Bu bezme sāġarını āfitāb iden gelsün

3 ʿAraḳ döker ruḫ-ı gül tāb-ı āteş-i meyden
Çemende bezmini her dem gül-āb iden gelsün

5 Meh-i cemāline zülfini hāle-veş çekmiş
Cihānda ẕevḳ-ı şeb-i māh-tāb iden gelsün

6 Açıldı bürḳaʿ-i ruḫsar-ı baḫt ey Yārī
Ṣafā-yı seyr-i meh ü āfitāb iden gelsün

550**

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

1 Dil virür zencīr-i ʿaşḳa mübtelā-yı ʿaşḳ olan
Kendüsin mecnūn ider bend-i belā-yı ʿaşḳ olan

2 Başını kesseñ de etmez rūzigāra ser-fürū
Özge müstaġnī olur server-hevā-yı ʿaşḳ olan

3 Āşiyān eyler başın murġān-ı ġam ṭuymaz yine
Ḳays-veş ser-geşte-i ḥayret-fezā-yı ʿaşḳ olan

4 Keştī-i cismin ṣalar ʿummān-ı baḥr-i ḥayrete
Rūzigāra baş egmez āşinā-yı ʿaşḳ olan

5 ʿĀşıḳ olsun mı o kim terk eyleye maʿşūḳını
Ülfet-i ʿaşḳı ne bilsün bī-vefā-yı ʿaşḳ olan

1951 Ḥātem: Ḫātem
* **549**: 144ᵃ.
** **550**: 144ᵃ.

6 Merhem-i luṭf oldugın bileydi dest-i yārdan
Sīnesin pür-dāġ iderdi nā-devā-yı ʿaşḳ olan

7 Baḳmaz ey Yārī sipihrüñ māh-ı pür-envārına
Nāẓır-ı āyīne-i ʿālem-nümā-yı ʿaşḳ olan

551*

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __

1 Ḫūrşīd-i felek bezmüñe cām-ı Cemüñ olsun
Ey pençe-i meh elde laʿl-i ḫātemüñ olsun

2 Ṣahbā-yı leb-i laʿli naṣīb olmadı āḫir
Çek ḳanlu yaşuñ ey dil-i şeydā demüñ olsun

3 Fāş eyleyemez rāz-ı ḥarīm-i der-i vaṣluñ
Bezmüñde ḳo dīvāne göñül maḥremüñ olsun

4 Her nükte-i ġaybiyyesi ilhām-ı ilāhī
Taʿrīf ne mümkin o fem-i mübhemüñ olsun

5 Dirmiş dil-i Yārī'yi lebüm eyledi iḥyāʾ
Söz n'eyleyelüm ol şeh-i ʿĪsā-demüñ olsun

552**

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __[1952]

1 Dil-teşnelerüñ çeşme-i ḥayvānı ne bilsün
Dil-ḫastelerüñ[1953] ḥikmet-i Loḳmān'ı ne bilsün

2 Hem-ser mi lebüñ rūḥ gibi cevher-i ʿaḳla
Dil ancılayın cāna yakīn cānı ne bilsün

3 Gül pister-i nāz içre iken būsesin almış
Bīdār idügin ġamze-i fettānı ne bilsün

4 Bir dilberi olmaya anuñ pīş ü pesinde
Cennetde o ḥūrī ile ġılmānı ne bilsün

5 ʿAşḳuñ senüñ ol lücce-i bī-ḳaʿr u kerāndur
Ġavvāṣ olan jerfī-i ʿummānı ne bilsün

6 Ḳanlu yaşumuñ ḳaṭresini görmeyen ādem
Deryāda çıkan pençe-i mercānı ne bilsün

---

* **551**: 144ᵃ.

** **552**: 144ᵃ.

1952 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

1953 ḫaste: ḥaste

7 Yārī yüzüñi görse olur ebkem ü ḫāmūş
Lāl-i ebedī ṣafḥa-i Kurʿānı ne bilsün

553*

__ · __ __ / __ · __ __ / __ · __ __ / __ · __[1954]

1 Ġonce-i neşküfte-kāmem cām-ı telḫ-āgīnden
Bülbül-i āşüfte-maġzem neşve-i ġam-gīnden

2 Etmezem ümmīd-i ābı çeşme-i ḫūrşīdden
Ḳılmazam deryūze ḥayye ḫūşe-i pervīnden

3 Ceste ceste[1955] ḥabbe-i mercān görinür her yeri
Ḫūn-ı eşküm puḫte gelse[1956] dīde-i ḫūnīnden

4 Laʿlüñ ol gül-ġoncedür kim tuḥfe gelmişdür henüz
ʿĀleme ḥūrā vü şān-ı bāġ-ı ʿilliyyīnden

5 Her gice nādīde ḫ̆ābum fikr-i zülf-i yārdan
Yüz virürsem ḫārlar yüz gösterür bālīnden

6 Nāy-ı ḥāmeñ naġme-perdāz-ı ṣarīr olsa eger
Gūş-ı dil Yārī ṭolar āvāze-i taḥsīnden

554**

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

1 Beni ol ġamzeye ey ʿaşḳ sen itdüñ meftūn
Bārī ḳıl şimdi nemek-sāyī-i ṣad-çāk-i derūn

2 Ġamzesi anda da rāḥat ḳomaya ʿuşşāḳa
Rūz-ı maḥşerde iderlerse eger daʿvā-i ḫūn

3 Sūziş-i ḥayret ider nūr-ı nigāhum lerzān
Etsem āyīne-i ḥüsnine nigāh-ı efzūn

4 Ṣunsa ol şūḫ-ı süḫan destüme cām-ı gül-fām
Açılur neşve-i evvelde derūn-ı maḥzūn

5 Fāş olur nükte-i esrār-ı nihān ey Yārī
Böyle ḳalursa eger dilde maḥabbet meknūn

---

* **553**: 144[a].

1954 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

1955 Ḳaṭre ḳaṭre

1956 olsa

** **554**: 144[b].

555*

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

1 Biñ yıl ʿaşḳuñla çekersem de melāmet senden
Gelmez el-ḥāṣılı ey şūḫ ferāġat senden

2 Bu ne sözdür ʿaceb ey şūḫ-ı cihān istiġnāʾ
Görmeye ʿāşıḳ-ı bī-çāre ḥaḳīḳat senden

3 Sen bilürsin neyise ʿacz-nüvāzı yā Rab
Ḳoma maḥrūm beni luṭf-ı mürüvvet senden

4 Çāk çāk itdi tenüm ḫancer-i[1957] ser-tīz-i sitem
Yā ilāhī dil-i mecrūḥuma rāḥat senden

5 Ḫ͡ʿāb-ı ḥayret dil-i Yārī'yi zebūn itdi meded
Meded Allāh meded luṭf u ʿināyet senden

556**

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

1 Sūz-ı ʿaşḳuñ zāhir itdi sīne-i meknūndan
Kime āh idem süveydā-yı dil-i maḥzūndan

2 Ṣāfī[1958] bir āyīnedür maʿnāda ṣūret gösterüp
Cilv'ider geh ḥüsn-i Leylā geh dil-i Mecnūn'dan

3 Rind-i nāzük-meşrebe besdür raḥīḳ-i cām-ı ʿaşḳ
Geçdi dil āmīziş-i maʿcūn-ı çend u çūndan

4 Sāḥil-i baḥr-i Tūnus gibi cevāhir-pāş olur
Pençe-i mercān çıḳar hep dīde-i pür-ḫūndan

5 Sīne-i Yārī'de māl-ā-māl iken genc-i ġınāʾ
Niçün ümmīd-i kerem eyler sipihr-i dūndan

6 Bu ne teʾsīr-i maḥabbetdür kemāl-i ʿaşḳda
Çeşme-i ḫūnīn revān olur ten-i Mecnūn'dan[1959]

---

* **555**: 144[b].
1957 ḫancer: ḥancer
** **556**: 144[b].
1958 ʿAşḳ
1959 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

557*

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

1 Ḳo aḳsun seyl-i eşküm dīdeden bir dem revān olsun
Ki her bir ḳaṭresi bir mevc-i baḥr-i bī-kerān olsun

2 Ne merhem dūst olsun ne gül-i cennet gibi ṣolsun
Senüñ ʿaşḳuñla yā Rab dilde bir dāġ-ı nihān olsun

3 Biri eflāke ʿazm etsün biri dehre sefer ḳılsun
Revādur cān u dil āvāre-i kevn-i mekān olsun

4 Ḳızarsun gül gül olsun ruḫlaruñ gül gibi açılsun
Yine naḳş-ı cemālüñ bir muṣavver gülsitān olsun

5 Ṣalınduñ ġayrlarla terk-i Yārī eyledüñ gitdüñ
Ḳalur mı yanuña seyr eyle ey şūḫ-ı cihān olsun

6 Ḳo seng-i cevr ile ṣad-pāre eyle şīşe-i ḳalbüm
Ki her bir pāresinde ṣūret-i ʿaşḳuñ ʿıyān olsun

558**

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ [1960]

1 Çeşme-i ḫūrşīdi mīz-āb-ı ḥamel itdi revān
Virdi nev-rūz-ı ḥayāt-efzā cihāna[1961] tāze cān

2 Şāh-ı nev-rūzī-bülend dil-beste gevher-pāş olup
Necm-i ezhār-ile zeyn oldı zemīn ü āsumān

3 Āfitāb-ile şafaḳdan sāḳī-i devrān yine
Şāh-ı nev-rūza virür her rūz cām-ı erġuvān

4 Dest-i nīsān cām-ı nev-rūza döküp āb-ı ḥayāt
Şūre-rūyān-ı çemen buldı ḥayāt-ı cāvidān

5 Lāleler ṣad şemʿ dān dikdi şeb-i nev-rūzda
Māh-tāb oldı çerāġān-ile ṣaḥn-ı gülsitān

6 Her nihāl-i tāze ḥūrā-yı cināna nāz ider
Feyż-i nev-rūz itdi gülzārı bihişt-i cāvidān

7 Ol ḳadar zībende-efrūz itdi nev-rūz ʿālemi
Oldı ezhār-ı çemen reşk-āver-i ḫuld-i cinān

---

* **557:** 144[b]-145[a].

** **558**: 144[b].

1960 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

1961 bahāra

8 Al ele Cem gibi Yārī cām-ı ṣaḥbāyı yine
Rind iseñ her rūzuñı nev-rūz-ı fīrūz it hemān

9 Bāġbānān-ı ḥarīm-i bāġ-ı ʿilliyyīnden
Ġonce-i laʿlüñ gelür nev-rūza her yıl armaġān

10 Āsumāndan āfitāb-ı ʿālem-ārāyı göre
Bir ṭabaḳ altun ṣaçar nev-rūza her gün rāyegān

11 Āb-ı şekker birle şaḳḳ eyle dehān-ı ḫāmeñi
Ḳıl zebān-ı nükte-dānın ṭūṭī-i şīrīn zebān

559*

__ · __ __ / __ · __ __ / __ · __ __ / __ · __

1 Eyleme ümmīd-i cāhı ʿaḳl-ile tedbīrden
Her ne isterseñ ṭaleb ḳıl ḥikmet-i taḳdīrden

2 Kimse taṣvīr idemez nūr-ı cemālüñ dīdede
Ḥāṣılı ḥüsnüñ senüñ mümtāzdur taṣvīrden

3 Tār-ı zülfüñde yaturken biñ dil-i sūzān senüñ
Hīç ḫalāṣ olsun mı dil ol āteşīn zencīrden

4 Ol ḳadar ḫāmūşī-i ʿaşḳuñ beni lāl eyledi
ʿĀcizem derd-i derūnam ben saña taḳrīrden

5 Ḫ˘āb-ı baḫtum hīç uyanmaz zānū-yı efkārdan
Feylesūfān-ı cihān ʿāciz durur taʿbīrden

6 Dergehüñde āb-ı rūyı dem-be-dem rīzān iken
Hīç ḫalāṣ olsun mı Yārī şerm ile taḳṣīrden

560**

__ __ . / __ · __ . / · __ __ . / __ · __

1 Eyler fiġān u āh gelū-yı niyāzdan
Ḫālī[1962] olur mı hīç göñül sūz u sāzdan

2 Yandı yaḳıldı derdini pervāne-i ġarīb
Hīç ḫālī[1963] olmadı gice sūz u güdāzdan

3 Üstād-ı ġamzesi edeb-āmūz-ı çeşmidür
Geçmez o ṭıfl-ı nev-heves ammā ki nāzdan

---

* **559**: 145ᵃ.
** **560**: 145ᵃ.
1962 Ḫālī: Ḥālī
1963 ḫālī: ḥālī

4 Maḥmūd-ı nūr-ı dīde iken yine dīdesi
Pür-nūr olur eşiʿa-ı ḥüsn-i Ayāz'dan

5 Bir noḳṭanuñ ḥaḳīḳīdür nüsḫa-i vücūd
Çıḳmaz o noḳṭa naḳş-ı ḥurūf-ı mecāzdan

6 Diñle nevā-yı nāle-i nāy-ı derūnumı
Añla ceres uṣūlini rāh-ı ḥicāzdan[1964]

7 Yārī niyāz-mend-i der-i sifle olma gel
Eyle niyāz ümīdüñi ol bī-niyāzdan

561*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

1 Baḥs eyledüm o ġonce ile zaḫm-ı hārdan
Hīç bir cevāb gelmedi ol şīve-kārdan

2 Biñ teng-i nāfe geldi Ḫoten'den velīkin āh
Būy-ı ḫaber belürmedi hīç zülf-i yārdan

3 Bir yaña seng-i düşmen ü bir yaña tīr-i dūst
Eksük degül ḥavāle yemīn ü yesārdan

4 Hep şūre itdi mezraʿ-ı ümmīdi bād-ı ʿaşḳ
Ḳalmadı ḥabbe ḫırmen-i ṣabr u ḳarārdan

5 Pā-māl ü ḫākisār ider şīşe-i dili
Ḳorḳmaz mı ola dehr denī inkisārdan

6 Yārī bulurdı rifʿati dil āfitāb-veş
Elṭāf olaydı sāye-i perverdigārdan

562**

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __[1965]

1 Güzelsin dil-rübāsın nāzenīn-i nāz-perversin
Cihānda mişli yoḳ bir ʿālem-ārā şūḫ dilbersin

2 Meleksin ṣūret-i insānda ḫalḳ etmiş seni Bārī
Beşersin ṣūretā maʿnāda bir rūḥ-ı muṣavversin

3 Cihāna cümle şāmil iltifāt-ı ʿişve-āmīzüñ
Şeh-i ʿālī-gühersin pādişāh-ı heft-kişversin

1964 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
* **561**: 145ᵃ-145ᵇ.
** **562**: 145ᵃ.
1965 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

4 Alur envār-ı ḥüsnüñ bir naẓarda çeşm-i ʿuşşāḳı
Naẓīrüñ yoḳdur el-ḥaḳḳ āfitāb-ı şuʿle-güstersin

5 Dökersin zülf ü ḫālüñ āteşīn ruḥsāruñ üstinde
Şeb-i vuṣlatda micmer-sūz-ı nāf-ı misk-i ʿanbersin

6 Cüvān-merd-i saḫīsin reşk-bürd-i Ḥātem-i[1966] Ṭaysin
Edīb-i nükte-senc ü nükte-dān [u] nükte-perversin

7 Süḫan-ārā-yı nuṭḳ-āver süḫan-pīrā-yı nāzük-ter
Süḫan-dān [u] süḫan-sāẓ u süḫan-gūy u süḫan-versin

8 İdüp Yūsuf ile sencīdeyi mīzān-ı behcetde
Ne artuḳsın ne eksük hīç tefāvüt yoḳ berābersin

9 Nice taʿyīn ide cevher-fürūşān ḳıymet-i ḥüsnüñ
Nevādirden naẓīri bir ʿaceb nā-yāb gevhersin

10 N'ola Yārī gibi ʿālemde maḥbūbü'l-ḳulūb olsañ
Nedīm-i beẕle-senc-i şūḫ-tabʿ-ı pāk-i gevhersin

563*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

1 Ol sebz-i cāmeñi çıḳar ey serv-i gülsitān
Bir pīrehenle yāsemen-āsā ḳoçul hemān

2 Tīġ-ı zebān-ile beni mecrūḥ eyledüñ
Dil yāresi oñulmazımış ey ṭabīb-i cān

3 Ben ṣubḥ olınca encümi ṣaymaḳdayum müdām
Varduḳça ḫ˘āb-ı nāza sen ey [māh-ı āsumān]

4 Hep üft ü ḫīz-i bāde-i efsūnı ʿāşıḳān
Bir cām-ile yaḳar mı cihānı o bī-emān

5 Aġyāra ḳarşu göz göre her zaḫm-dāruñı
Atma yabāna tīr-ṣıfat ey ḳaşı kemān

6 Başdan ayaġa dīde olursa şebīke-vār
Biñ kerre baḳsa rūyuña doymaz gürisnegān[1967]

7 Yārī esīr-i pister-i hicrānuñ olalı
Hīç ṣorma ḥālini anuñ ey şūḫ-ı dil-sitān

1966 Ḥātem: Ḥātem

* **563**: 145[b].

1967 Mısraın der-kenarında "mükerrerdür bālāda" kaydı yer almaktadır.

8 Ruḥsārı eyle ḫālī[1968] yeter reng ü bū aña
Gülden ne reng [ü] bū bula ol şāh-ı nükte-dān

564*

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __

1 Vuṣlatda iken bilmez idüm hīç ġam-ı hicrān
Tefrīḳ-ile gördüm ne imiş ʿālem-i hicrān

2 Gerçi ḥarem-i vaṣlda āsūdedür ammā
Her ʿāşıḳ-ı nā-şāda gelür ḫurrem-i hicrān

3 Ammā soñı bir ḥayret-i ḥasret-keş-i ġamdur
Ṣad-sāl olur fikr-ile dil hem-dem-i hicrān

4 Ḫalvet-gede-i ġamda olur nāleme dem-sāz
Bir bencileyin var mı ʿaceb maḥrem-i hicrān

5 Mümkin idi görmek şeref-i rūz-ı viṣāli
Göz m'açdurur ammā ġam-ı dem-ber-dem-i hicrān

6 Ne vaṣl-ile şād oldı ne elṭāf-ı keremle
Yārī gibi olmaz hele ġam-ber-ġam-ı hicrān

565**

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __[1969]

1 Keşf it ġıṭā-yı[1970] perde-i rāzı derūndan
Gūş it nevā-yı sāz-ı ġamı erġanūndan

2 Dūr olma āsitān-ı ḫarābātdan müdām
Kām almaḳ ister iseñ eger dehr-i dūndan

3 Dānā bulur defīne-i sırr-ı ḥaḳāyıḳı
Nādān bulur mı cevher-i genc-i fünūndan

4 Gör ceẕb-i ʿaşḳı sāʿid-i Leylā'dan aḳdı ḫūn
Teʾsīr itdi Ḳays'a o bir ḳaṭre ḫūndan

5 Dil ser-be-ceyb-i kūşe-i vaḥdet-güzīndür
Ẕevḳ aldı bī-zebānī-i ṣabr u sükūndan

1968 ḫālī: ḥālī
* **564**: 145[b].
** **565**: 145[b].
1969 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.
1970 ḫafā-yı

6 Leylā-i ḥüsnüñ eyledi zülfin bölük bölük
Bir ḥiṣṣe degdi Ḳays-ı ḥazīne cünūndan

7 Mihr ü vefāsı ḫande-i rīş-iledür müdām
Yārī ḥaḳīḳat umma ṣakın dehr-i dūndan

566*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __[1971]

1 Ser virür daʿvā-i sırr-ı ʿaşḳı iẓhār eyleyen
Daʿvā-i pür-zūrdur[1972] Manṣūr'ı ber-dār eyleyen

2 Naḳd-i hūşın gerçi destinden alur cām-ı hevā
Neşve-i āgāhīdür ser-mesti hüşyār eyleyen

3 Gitdi elden ʿaḳl u fikr ü ṣabr u ārāmum yine
Dūstum sensin beni ḥaḳ böyle nā-çār eyleyen

4 Göz göz idüp dāġlar zībā-yı cismüm ser-te-ser
Ney gibi sensin beni nālān idüp zār eyleyen

5 Gerçi Yārī mest-i ḫ̆āb-ālūd-ı vuṣlatdur çe sūd
Neşve-i hicrāndur āḫir anı bīdār eyleyen

567**

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

1 Revān eyler ḫaṭuñ gördükçe ʿāşıḳ çeşm-i giryānın
Bahār irdükçe cūlar arturur seyl-āb-ı ṭuġyānın

2 Ṭolaşur nice diller ʿārıż-ı pür-tābuñı ammā
Ne mümkindür çeke pervāneler şemʿüñ girībānın

3 Etek belde girībān elde görse mest-i cānānı
Dil-i ʿāşıḳ nice ḥıfẓ ide dāmān [u] girībānın

4 Döker rindān-ı ʿaşḳuñ ḳaṭre ḳaṭre eşk-i ḫūn-ālūd
Gözine ṣaymaz aṣlā zāhidüñ tesbīḥ-i mercānın

5 Göñül ümmīd ider her laḥẓa rūz-ı vaṣl-ı cānānı
Getürmez yāda ammā hīç şeb-i tārīk-i hicrānın

6 Bu şeb ol deñlü çıḳdı nār-ı āhum çarḫa ey Yārī
Seḥer maḥv eylemiş gördüm sipihrüñ māh-ı tābānın

---

* **566**: 145[b].

1971 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

1972 Ḥükm-i bī-burhāndur

** **567**: 146[a].

7 Yine dīvāne-dil dāġ-ı cünūnın tāzeler serde
Eger böyle yaḳarsa sūz-ı ʿaşḳuñ cism-i ʿuryānın

568*

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

1 Gerçi pīrāne serüm tāze cüvānı severin
Bülbülem ġonce-i bī-ḫār u ḫazānı[1973] severin

2 ʿĀşıḳam ʿāşıḳa rüsvāylıḳ olmaz maʿyūb
Her ne dirlerse yin'ol rūḥ-ı revānı severin

3 Meylüm iẓhār idemem Ḳays gibi dünyāya
Ger ḥaḳīḳīye mecāz ʿaşḳ-ı nihānı severin

4 N'eyleyem lāzıme-i ḥüsni baña ān olsa
Ben o ṣāḥib-naẓarum ceẕbe-i ānı severin

5 Mest-i peymāne-i feyżem baḳamam ḫūrşīde
Dāyimā şaʿşaʿa-ı raṭl-ı girānı severin

6 Ne ḳadar cānuma geçse sitem-i ġamzeleri
Iżṭırārī yine ol āfet-i cānı severin

7 Dil-nüvāzāne nihānī ola teklīf-şinās
Müddeʿā fehm olan şūḫ-ı cüvānı severin

8 Rind-i ʿaşḳam dil-i Yārī gibi açmam rāzı
Dimezin ben de fülān ibnü fülānı severin

569**

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

1 Ḳo ṭaşsun baḥr-i ʿaşḳuñ dīdeler pür-eşk-i nem olsun
Cihān bir ḳaṭreden ġarḳ-ābe-i gird-āb-ı yem olsun

2 Kerīmā āteşümde külleri zeyn eyle hem-vāre
Derūnum dāġlarla reşk-i gülzār-ı İrem olsun

3 Dimem Mecnūn gibi yā Rab beni āvāre-i ʿaşḳ it
Reh-i ʿaşḳuñda ben ser-geşte dil ṯābit-ḳadem olsun

4 Miṯāl-i ẕerre pā-māl-i reh-i gerd-i ḫarābātam
Per-i ʿanḳā-yı luṭfuñ sāye-endāz-ı himem olsun

---

* **568**: 146[a].

1973 ḫazān: ḥazān

** **569**: 146[a]-146[b].

5 Dilüm miftāḥ-ı ḥikmet-bend-i ʿaḳl-ı müstefād eyle
Derūnum ʿaḳl-ı evvel gibi bir genc-i ḥikem olsun

6 Gürisne-çeşm-i feyyāż-ı naʿīmüñdür dil-i Yārī
Ḳapuñda maẓhar-ı şāyeste-i cūd u niʿam olsun

570*

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __[1974]

1 Umma ümmīd-i vefāʾ dehr-i denī-perverden
Nice şāhānı cüdā eyledi tāc u serden

2 Bir nişāne ḳomadı zīr ü zeber itdi felek
Taḫt-ı[1975] Cemşīd ile āyīne-i İskender'den

3 Kimisi kāse-i ḫāk oldı kimi köhne sifāl
Tāclar ḳaldı tehī nice ser-i serverden

4 Ey felek āyīne-i ḳalbümi ṣad-pār'etseñ
Yine her pāresi bir tāb virür her yerden

5 Ey felek berg-i gül-i ḳalbümi pejmürd'etme
Her seḥer reng alur ol mihr-i żiyā-güsterden

6 Geçirür noḳṭa-i pergār-ı vücūduñ āḫir
Ḫ˘āh nā-ḫ˘āh felek dāyire-i çenberden

7 Ẕerre pervāne gibi olur idi raḳṣ-künān
Mürde-şemʿ-i emelin yaḳsa çerāġ-ı ḫūrdan

8 Mevc-i ṭūfān-ı sitem ṣarṣar-ı ṭuġyān-ı elem
Ṭurma Yārī'ye hücūm etmede baḥr ü berden

571**

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Felek nevāya gelür nāle vü fiġānumdan
Seḥāb reşḥa alur dīde-i revānumdan

2 Ḫumār çekme gel ey ġam derūnuma zīrā
Ḫum-ı mey oldı revān ḳaṭre ḳaṭre ḳanumdan

3 Ḫadeng-i tīr-i müjeñ ṭoġrulup baña gelmez
ʿAceb niçün ḳaçar ammā ḳad-i kemānumdan

---

* **570**: 146[a].

1974 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

1975 Taḫt: Taḥt

** **571**: 146[b].

4 Kitāb-ı ḥasreti taḥrīr eyledükçe olur
Midād eşk ḳalem mūy mısṭar üstüḫ̆ānumdan[1976]

5 ʿAceb mi sözlerüm ey Yārī sūz-nāk olsa
Çerāġ-ı maʿnā yanar āteş-i zebānumdan

572*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

1 Dil rişte olsa sūzen-i müjgān-ı nāzdan
Geçmez yine kirişme-i luṭfın niyāzdan

2 Pek ülfet eyledi nigehi murġ-ı cān-ile
Olmaz remīde dil o gözi şāh-bāzdan

3 Eyler ṭavāf kūyını dil rūz u şeb anuñ
Geçmez göñül ziyāret-i şevḳ-ı Ḥicāz'dan

4 Ehl-i ḥaḳīḳatüñ n'ola gūş etmesem sözin
Mestem hemīşe bāde-i cām-ı mecāzdan

5 Kāfūr nice el uzadur Yārīyā aña
Rāciḥ midür o sāʿid-i sīmīn dırāzdan

6 Ḫāmeñ miṡāl-i Mānī [ü] Bihzād'dur senüñ
Teẕhīb-i ḳār-nāme-i ṣūret-ṭırāzdan[1977]

573**

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

1 Ġamzeñ müjeñ alup eline sāza başlasun
ʿUşşāḳ yine naġme-i şehnāza başlasun

2 Ḳanḳı fütāde-i ġama etsün vefāsını
Söyleñ o nāzenīne hemān nāza başlasun

3 Açsın derūn-ı ġonceleri bezm-i bāġda
Bülbül hezār zemzeme-pervāza başlasun

4 Dām-ı ḫaṭında dāne-i ḫālin niṡār idüp
Taḥrīk idüñ şikārı o şeh-bāza başlasun

5 Açsun dehān-ı āteş-i[1978] dāġ-ı derūnını
Bī-çāre Yārī keşf-i dil-i rāza başlasun

1976 Bu mısraın vezni aksamaktadır.
* **572**: 146[b].
1977 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
** **573**: 146[b].
1978 şekve-i

574*

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __ [1979]

1 Dil geçer ḥalḳa-i[1980] gīsū-yı girih-gīrinden
Āh ḫavf eylemese ġamze-i ḫūn-rīzinden

2 ʿÖmre sermāye ḳatar āb-ı ḥayāt-ı süḫanı
Cān virür ḫastelere laʿl-i şeker-rīzinden

3 Ele cām almayıcaḳ gül gibi açılmayıcaḳ
Hīç bir sūr mı kopar ġonce-i nev-ḫīzinden

4 Cemʿ olur bir yere sāmān-ı cünūn-ile ẕekāʾ
Ḥall olur müşkilimüz zülf-i dil-āvīzinden

5 Şaḳın ey Yārī-i üftāde şaḳın olma emīn
Dil-nüvāzāne nigāh-ı sitem-āmīzinden

575**

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ [1981]

1 ʿAyş u nūş it mevsim-i şevḳ-ı cüvānīdür bugün
Kām sür dünyāda vaḳt-i kām-rānīdür bugün

2 Kimseye açmam anı sīnemde pinhān eylerüm
Dāġ-ı ʿaşḳuñ nāfe-veş dilde nihānīdür bugün

3 Āfitāb-ı ʿīd oldı māh-ı nev-rūza ḳarīn
Rūz u şeb ʿişretde ol nev-rūz-ı ş̱ānīdür bugün

4 Devlet-i ʿukbāya saʿy it devlet-i cāvīd bul
Devlet-i ferdā degül pāyende fānīdür bugün

5 Destüñe pīrāne-ser Yārī mey-i deh-sāle al
ʿAyş u nūş it resm-i ṭarz-ı nev-cüvānīdür bugün

576***

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

1 Felek dili çıḳarmadı bir gün kenārdan
Çoḳdur bizüm şikāyetimüz rūzigārdan

** **574**: 146[b].
1979 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.
1980 ḥalḳā: ḥalḳa
** **575**: 146[b].
1981 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.
*** **576**: 147[a].

2 Yüz zaḥm-ı ḫār-ı ṭaʿn ile biñ āh-ı zār-ile
Ayırduñ ey felek beni ol gül-ʿiẕārdan[1982]

3 Etmezdi ʿandelībe bu nāz-ı teġāfüli
Ḳurtarsa dāmenin gül eger dest-i ḫārdan

4 Tercīḥ ider sifālini rindān-ı ṣāf-dil
İklīl-i şehriyār-ı Cem-i tāc-dārdan

5 ʿĀrif odur ki rāh-ı ḳanāʿatde dāyimā
Āzāde eyleye dil-i pākiñ ġubārdan

6 Yārī ḥased o ḥavṣala-kāra alınmaya
Teşnīʿ ü ṭaʿn-ı ṭāliʿ-i nā-sāz-kārdan

577*

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __

1 Çöz zülfüñi ol ḫāl-ile ol gūş görinsün
Encümle ḳamer şebde hem-āġūş görinsün

2 Ol necm-i dıraḫşende ṭulūʿ ide seḥerden
Aç çāk-i girībānuñı mengūş görinsün

3 Çek ṣafḥa-i ʿaḳla ṣuver-i naḳş-ı cünūnı
Hep meşḳ-ı cünūn eyledügüñ hūş görinsün

4 Saḫtī nice bir baḥr gibi cūşa gel ey dil
Bir kerre derūnuñda olan cūş görinsün

5 Ey ḫāme o māhuñ ṣuverin naḳş ḳıl ammā
Çıḳ sīne-i Yārī'de der-āġūş görinsün

578**

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

1 Bir māhsıñ ki şeb görinürsin niḳābdan[1983]
Bir āfitābsın ki ṭoġarsın seḥābdan

2 Laʿlüñ ḳızarsa bezmde cām-ı şarābdan
Ol ġoncedür ki rengin ala āfitābdan

3 Bir al ṭūṭīdür mey-i ṣāfī piyālede
Göz göz ḳafesdür aña münāsib ḥabābdan

1982 gül-ʿiẕār: gül-ʿizār
* **577**: 147ᵃ.
** **578**: 147ᵃ-147ᵇ.
1983 ṭulunursın ḥicābdan

4 Şevḳ-ı ʿiẕārı şīşe-i çeşmümdedür müdām
Gül-bergdür ki tāzelenür feyż-i ābdan

5 Bezm-i çerāġ-ı yārda her şeb nedīm iken
Pervāne yine ḫālī[1984] degül inḳılābdan

6 Āyīne-i ḥaḳāyıḳ-ı kevnini gösterür
Ehl-i dilüñ derūnı açılsa ḥicābdan

7 Sāḳī ne var dirīġ idicek bir içim ṣuyı
Yārī-i teşne-ḫāṭır-ı mest-i ḫarābdan

579*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __[1985]

1 ʿĀşıḳ olmaz sīnede dāġ-ı siyāhı olmayan
Serde hem nār-ı derūndan dūd-ı āhı olmayan

2 Mālik olmaz mihr-veş zerrīn-tāca serde tā
Şuʿle-i şemʿ-i maḥabbetden külāhı olmayan

3 Zülf-i yārüñ mū-be-mū bendinde ḳalur ḥaşre dek
Farḳ-ı serde dūd-ı pīç-ā-pīç-i āhı olmayan

4 Ḳanını dil nice daʿvā ide dest-i ġamzeden
İki çeşmi gibi tā iki güvāhı olmayan

5 Āşiyān-ı murġ idüp başın gezer ṣaḥrāları
Ḳays-veş āvār'olup ārām-gāhı olmayan

6 Dīdesi emvāc-ı baḥr-i ḥayrete maġlūb olur
Leşker-i müjgān-ı eşkinden sipāhı olmayan

7 Bezm-i ḫāṣṣü'l-ḫāsṣ-ı esrāra dil-i Yārī gibi
Maḥrem olmaz maẓhar-ı feyż-i ilāhī olmayan

580**

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __[1986]

1 Kārını başa iletmez kār-ı āgāh olmayan
Ḳaṭʿ-ı menzil eylemez ʿaşḳ-ile hem-rāh olmayan

2 Saʿy ḳıl rāh-ı ṭalebde bulmaġa cānānuñı
Tīz irer ser-menzil-i maḳṣūda güm-rāh olmayan

1984 ḫālī: ḥālī
* **579**: 147ᵃ.
1985 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.
** **580**: 147ᵃ.
1986 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

3 Terk ider kendü hevāsın serverān-ı ḫāṣṣ-ı[1987] ʿaşḳ
Pāy-māl-i nefs olmaz merd-i āgāh olmayan

4 İstemez reng-i nümāyiş ṣadra başmaz pāyesin
Mālik-i zerrīn-ḳabā-yı ṭālib-i cāh olmayan

5 Ḳul odur Yārī ḥarīm-i ḳurbete ide duḫūl
Ḳulluġa lāyıḳ m'olur maḳbūl-i dergāh olmayan

581*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

1 Ẕevḳ almaḳ ister-iseñ eger ʿaḳl-ı hūşdan
Ayrılma rind iseñ o leb-i bāde-nūşdan

2 Geh sīm-ġabġabın gehī laʿlin ümīd ider
Ẕevḳ aldı dil ṣafā-yı mey-i ʿayş u nūşdan

3 Deryā-yı ʿaşḳ dilde ola mevc-ḫīz-i derd
Ḫālī[1988] olur mı dīde-i seyyāle cūşdan

4 Genc-i ṭılısm-ı rāz iken levḥ-i sīnesi
Bir söz çıkar mı gör hele ṭabʿ-ı ḫamūşdan

5 Yā Rab bahā-yı sübḥa-i lüʾlü-yi naẓmumı
Sen şaḳla ḫıyregī naẓar-ı ḫod-fürūşdan

6 Yārī geçin zamānede nādān-ı bī-zebān
Ẕevḳ almaḳ ister iseñ eger ʿaḳl-ı hūşdan

582**

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

1 Benem ol nādire-pīrā-yı *Şifā-yı Ḳānūn*
Ḥikmet-i ʿaḳluma taḥsīn ider Eflāṭūn

2 Sīneden dāġlarum n'ola çerāġān etse
Şuʿle-pāş olmada efrūḫt'olan sūz-ı derūn

3 Eyle gencīneye mālik ki ġınā-yı ḳalbüm
Görse ḫursendümi iflāsa düşerdi Ḳārūn

4 ʿĀşıḳ ol mertebe maʿşūḳ-ile cān [u] tendür[1989]
Faṣd-ı Mecnūn'dan aḳar sāʿid-i Leylā'daki ḫūn

1987 ḫāṣṣ: ḥāṣṣā
* **581**: 147ᵇ.
1988 Ḫālī: Ḥālī
** **582**: 147ᵇ.
1989 hem-zād oldı

5 Çāk-i dāmānına Yūsuf nice bulsun çāre
Yoġ-iken dest-i Züleyḫā'da hīç ārām [u] sükūn

6 Lālezār olsa n'ola vādī-i sīnem Yārī
Sīne müstaġraḳ-ı ḫūn cism ise pür-dāġ-ı derūn

583*

__ • __ __ / __ • __ __ / __ • __ __ / __ • __[1990]

1 Genc-i ʿaşḳuñdur dil-i vīrānenüñ kānı olan
Sīnedür hem maḫzen-i[1991] esrār-ı rabbānī olan

2 Ḥaşr olınca ḫ˘āb girmez dīde-i bīdārına
Sencileyin sīnesinde ḫufte cānānı olan

3 Baḳmaya ġılmān [u] ḥūrī olsa her şeb hem-demi
Sencileyin bir dil-ārā şūḫ-ı devrānı olan

4 Nice virsün tāb çeşm-i ḳuvvet-i neẓẓāreye
Āfitāb-ı ḥüsnüñüñ bī-tāb ḥayrānı olan

5 Bu heme naḳş-ı meẓāhir cins-i mevcūdātdan
Ḥāsılı sensin hemān maḳṣūd-ı insānī olan

6 Daʿvāya maʿnā gerekdür ʿāşıḳa Yārī nişān
Faṣl ider daʿvāsını destinde burhānı olan

584**

__ • __ __ / __ • __ __ / __ • __ __ / __ • __[1992]

1 Nāyil-i kām olmayınca ẕevḳ-ı vaṣīl-i yārdan
Nice ḫursend ola ʿāşıḳ vaʿde-i dildārdan

2 Etmeyince tā cemāl-i şāhid-i ġaybı[1993] şühūd
Tesliyet gelmez Kelīm'e vaʿde-i dīdārdan

3 Cūş idersin būyın alduḳça ḥabāb-ı mey gibi
Ey ṣabā sende eṯer var ol gül-i gülzārdan

4 Ṣūrete baḳmaz yeter mir'āt-ı maʿnā ʿārife
Naḳş-ı ʿālem farḳ olınmaz ṣūret-i dīvārdan

---

* **583**: 147[b].

1990 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

1991 maḫzen: maḥzen

** **584**: 147[b].

1992 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

1993 ʿālem-i nūrı

5 Sensiz ey nūr-ı dü-dīde ḫ̆āb gelmez dīdeme
ʿĀciz oldum imtinān-ı dīde-i bīdārdan

6 Rūz u şeb giryān ṣaḥrā-yı temennāda yiler
Bir ḫaber alınca Mecnūn Leylā-i ġam-ḫ̆ārdan

7 Muʿterifdür ʿarşa-i *ḳālū belā*dan cürmine
Nice münkir ola Yārī itdügi iḳrārdan

585*

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

1 Ḳo ġamzeyle nigeh bir yerde hem-zānū-yı ḫ̆āb olsun
Gözümden perde-i neẕẕāreye refʿ-i ḥicāb olsun

2 Zebān-ı tāzede çoḳ naġmeler itdüñ yeter sāḳī
Benüm bir eski derdüm tāzeler çeng ü rebāb olsun

3 Sirişkin dīde döksün sīne dāġ-ı ḥasretin içsün
Ḳo sūz u sāz-ile bezm-i ġamuñda āb u tāb olsun

4 Yanumda keyfi[1994] birdür sāḳī-i devrānuñ ey Yārī
Gerek destümde zehr olsun gerek cām-ı şarāb olsun[1995]

586**

BERĀY-I ʿAYN-I ḤAYĀT DER-ŞEHR-İ PÜR-ZERRĪN

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

1 Geç ẕevḳ-ı nūş-ı şerbet [ü] ḳand ü nebātdan
Nūş eyle āb-ı kevṯeri ʿaynü'l-ḥayātdan

2 Bir selsebīldür ki dem-ā-dem revān olup
Pür-cūş nehr-i eşmesi Nīl ü Fırātdan

3 Ġam çekme bu numūne-i gülzār-ı ʿadndur
Bāġ-ı İrem kim oldı-ise kāyinātdan

4 Ḫıżr'a[1996] naṣīb eyledi āb-ı ḥayātını
İskender'i düşürdi felek iltifātdan

---

* **585**: 135ᵃ.

1994 ẕevḳı

1995 Gazelin der-kenarında "Ḳoma negşūde maʿnā vāḳıf…. (mısra noksan bırakılmıştır)/ Ḫamīrüm rāz-dān-ı nükte-i ser-i nihān olsun" beyti yazılmış fakat daha sonra çizgilerle çerçevelenerek çıkarılmıştır.

** **586**: 190ᵃ.

1996 Ḫıżr: Ḫıżr

5 Mā ʾ-i maʿīn ü kevṯer ü tesnīm ü selsebīl
Bir ḥiṣṣe-baḫş iderler aña ʿāliyātdan

6 Yārī hezār ḥamd naṣīb eyledi Ḫudā
Ol cūy-ı pāk-i çeşme-i ʿaynü'l-ḥayātdan

HAẒİHİ'L-KELĀMU KE'D-DÜRERİ'L-MUʾŻĪYYETİ Bİ'N-NİẒĀM FĪ ḤARFİ'L-VĀV[1997]

587*

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 ʿAceb mi olsa perīşān sünbül-i ḫoş-bū
Ḳoparmadı nice yıl zülf-i yārdan bir mū

2 ʿAceb midür göbegi bursa deşt-i ḥayretde
Görince ḫāl-i siyāhuñı nāfe-i āhū

3 Egerçi ṭurrelerüñ bāġ-ı ḥüsne sünbüldür
Degül mi revnaḳ-ı ḥüsnüñ ya ḫāl-i ʿanber-bū

4 Elif gibi bükilüp rā gibi naḥīf oldum
Hirās-ı ḫancer-i[1998] ġamzeñden ey hilāl ebrū

5 Ḫayāl-i zülf-i siyāhuñ ġam-ile Yārī'nüñ
Gelür mi gözlerine tā ṣabāḥa dek uyḫu

NİʿME'L- MANẒŪMETİ Bİ-KEMĀLİ'L-HİCĀʾİ'L-VĀḲIʿATİ FĪ ḤARFİ'L-HĀʾ[1999]

588**

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 ʿAceb mi ḫūn-ı sirişkümle ṭolsa peymāne
O şūḫ ṭurmadı meclisde ʿahd u peymāna

2 Peyām-ı nükhet-i zülfin getürdi gibi nesīm
Çemende būy-ı şafāʾ düşdi sünbülistāna

3 Meger ki sūz-ı dilüm aña eyledi te'ṯīr
Bu gice çoḳ deli göñlümce yandı pervāne

1997 Vâv harfindeki bu manzûmeler intizamla dizilmiş parlak inci gibi sözlerdir.
* **587**: 148ᵃ.
1998 ḫancer: ḥancer
1999 Hâ harfinde yer alan bu manzûmeler en güzel kelimelerle söylenmiştir.
** **588**: 148ᵃ.

4 O deñlü dilde fürūzān çerāġ-ı şevḳ-ı ġamuñ
Kemīne şuʿ lesi her şeb çıḳardı keyvāna

5 Bulan rıżā-yı tevekkülde devlet[2000] ey Yārī
Niçün mülāzemet eyler der-i leʾīmāna

589*

. — — — / . — — — / . — — — / . — — —

1 Ḳoma yā Rab beni pā-bend-i ġam ḳayd-ı taʿ ayyünde
Beni ṣabit-ḳadem ḳıl kūh-veş ṣabr u temekkünde

2 Ne mümkindür temekkün dilde ʿ aşḳuñ cūş eylerken
Ḳarār etsün mi mevc-i kemterīn deryā-yı bī-bünde

3 Yüzüm aġ it fürūġ-ı maṭlaʿ -ı ṣubḥ-ı hidāyetten
Ḳoma zerd ü sevād-ı rūy-ile dāyim televvünde

4 Tenümde hem libāsum jende-dūzī-yi ḳanāʿ at ḳıl
Ḳoma ṭāvūs-veş ārāyiş-i naḳş-ı tezeyyünde

5 O gün kim germ ola yā Rab ser-i bāzār-ı rüst-ā-ḫīz
Maḥall-i merḥamet ḳıl Yārī-i maḥzūnı[2001] ol günde

590**

. . — — / . . — — / . . — — / . . —[2002]

1 Şimdi bir devrdeyüz dāyire-i ʿ ālemde
Ne ṣafāʾ ḳaldı felekde ne vefāʾ ādemde

2 Şimdi pergār-ı kerem merkezin itdi nā-būd
Bir zamān dāyir imiş dāyire-i Ḥātem[2003]'de

3 Sāz-kār olmadı bir kārda ḫunyā-ger-i dehr
Bozdı hep perde-i ḳānūnını zīr ü bemde

4 Ẓannum oldur ki aransa nice yıl baḥr-i muḥiṭ
Bir der-i pāk ẓuhūr etmeye ḳaʿ r-ı yemde

5 Nice divāneyi gördüm ki giriftār olmış
Bend-i zencīr yatur zülf-i ḫam-ender-ḫamda

2000 ḥālet
* **589**: 148ᵃ.
2001 maḥzūn: maḫzūn
** **590**: 148ᵃ.
2002 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.
2003 Ḥātem: Ḫātem

6 Var mı bir rind-i cihān ʿişret ide şāhāne
Ẕevḳ yoḳ şimdi ṭarab-ḫāne-i bezm-i Cem'de

7 Böyledür ḳāʿide-i ʿālem-i bī-gāne-nüvāz
Dūst ẓann eyledügüñ düşmen olur bir demde

8 Dönmede her kişi dōlāb-ṣıfāt ey Yārī
Şimdi bir devrdeyüz dāyire-i ʿālemde

591*

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __[2004]

1 Gūyā-yı Ene'l-Ḥaḳ'daki güftār bilinse
Manṣūrı neden eyledi ber-dār bilinse

2 Keşf eyler idüm nükte-i ser-beste-i rāzum
Ammā ki ʿıyān itdügüm esrār bilinse

3 Pergār nüvāz ehl-i maḳāmāt olurdı
Ḳānūn-i muḥabbetdeki edvār bilinse

4 Nā-sāz ider miydi felek naġme-i sāzın
Her zīr ü bem perdede evtār bilinse

5 Bir būsesin almaḳ ḳatı āsān-idi ammā
Bī-ḫ˘āb idügi ġamze-i ḫūn-ḫ˘ār bilinse

6 Mecnūn uyumazdı gece Leylāsın arardı
Leylā'daki veh dīde-i bīdār bilinse

7 Ġam çekmezüz endīşemüz añlanmasa Yārī
Bārī güher-i ḳıymet-i güftār bilinse

592**

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Ḥased o neşve-i ṣaḥbā-yı lāʿl-i rümmāna
Hezār gūne ʿaraḳ vire lāʿl-i cānāna

2 Şarāb-ı ḥikmeti nūş idegör ḥakīmāne
Ki ḳaṭresi birebirdür marīż-i hicrāna

3 O mey ki şerbetini nūş ideydi ʿömrinde
Ḳomazdı fenn-i ḥaẕāḳat derūn-ı Loḳmān'a

---

* **591**: 148[a].

2004 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

** **592**: 148[b].

4 İderdi mevclerin laʿl-i sāḥilin elmās
Kemīne cürʿası düşse muḥīṭ-i ʿummāna

5 O mey ki sāġarı bir lücce-i ḫurūşāndur
Hevā-yı mevc-i ḥabābı gelince ṭuġyāna

6 Ḳapuñda ḫaste-i[2005] nā-çār olup yatur Yārī
ʿAceb olur mı o nā-çāra çāre dermāna

7 Hümā-yı ʿarş-ı mekān o bülend-pervāz ol
Düşürme kendüñi ḫāk-i pesīn-i ḫiẕlāna

593*

. — — — / . — — — / . — — — / . — — —

1 Esīr-i bend-i ʿaşḳ oldum o zülf-i ʿanberīn-sāya
Felek ṣaldı yeñi başdan beni bir tāze sevdāya

2 Meded çarḫ-ı berīne ʿazm ḳıl ey nāle luṭf eyle
Marīż-i derd-i ʿaşḳam çāre var mı ṣor Mesīḥā'ya

3 Geh ümmīd-i viṣālüñ gāh ḫavf-ı rūz-ı hicrānuñ
Ġam-ı ʿaşḳuñ beni ṣaldı hezārān şūr-ı ġavgāya

4 Nice taḥrīr idem sūz-ı derūnum nāmede zīrā
Yanar ṭāḳat getürmez baġlasam şeh-perr-i ʿanḳā'ya

5 Ḫalaṣ olmaḳ ne mümkindür yine fikr-i cünūnından
Ḥikem-sencān tedāvī ḳılsa biñ yıl derd-i sevdāya

6 Ne per kim sāye ṣalsa ḳāmet-i naḫl-i ser-efrāzuñ
Düşer meydān-ı rūz-ı maḥşere ẓıll-i hümā-sāye[2006]

7 Biraz pervāne-veş yandum yaḳıldum sūziş-i dilden
O şemʿ-i bezm-i ḥüsne olmadum bir gice hem-sāye

8 Bulaydı gevher-i kem-yāb-ı eşk-i çeşm-i ḫūnīnüm
Degişürdi felek her birini ʿıḳd-ı ṯüreyyāya

9 Esīr-i bend-i zülf-iken ele almaz beni āḫir
Dil-i ṣad-çāki şāne eyledüm zülf-i semen-sāya

10 Hemān cümle umūruñ Ḥaḳḳ'a tefvīż eyle ey Yārī
Ḥarīf-i ibn-i vaḳt ol ṣal ġam-ı ferdāyı ferdāya

2005 ḫaste: ḥaste
* **593**: 148[b].
2006 5 ve 6. beyitler der-kenarda yazılmıştır.

594*

— — . / — . — . / . — — . / — . —

1 Zülfinde nāle-i dil-i meʾyūsı diñleme
Zindānī-i felek-zede maḥbūsı diñleme

2 Deyr içre diñle gel Ṣamed-i bī-zebānı kim
Ṣavt-ı ṣanemle naġme-i nāḳūsı diñleme

3 Gel bāġa şevḳ-ı zemzeme-i ʿandelībi gör
Āvāz-ı dil-hırāṣī-i ṭāvusı diñleme

4 ʿAhd-i şebāb elde iken ẕevḳ-ı ʿālem it
Hengām-ı vaḳt-i pīrī-i efsūsı diñleme

5 *Lā ḥavle*-gūy olup ḥarem-i sīneden çıḳar
Ṣıyt-ı nizār-gūne-i kābūsı diñleme

6 Yārī mey iç cüvān sev āzāde meşreb ol
Beyhūde-gūy-ı zāhid-i sālūsı diñleme

595**

— . — — / — . — — / — . — — / — . —[2007]

1 Kim görürdi dürr-i eşküm dīde giryān olmasa
Kim yaḳardı şemʿ-i dāġum sīne sūzān olmasa

2 Kim görürdi sīnemüñ gencīne-i tārīkini
Beş çerāġ-ı dūdmān-ı dil fürūzān olmasa

3 Çoḳdan eylerdüm tecerrüd ʿĪsā-i Meryem gibi
Sūzen-i taʿlīḳ-i bend-i rişte-i cān olmasa

4 Şerm-i maḫmūrı dil-i Manṣūr'ı eylerdi helāk
Kāse-i serden elinde cām-ı peymān olmasa

5 Düşe ḳalḳa cān atup meyḫāneye varan ẓarīf
Bī-ser ü bī-pā olup üftān [u] ḫīzān olmasa

6 Himmet-i kūtāhdan āsūde olurdı cān u dil
Āh kim ġayret-keş-i maḥsūd-ı aḳrān olmasa

7 Böyle reng ü rū olur mıydı midād-ı ḫāmede
Vesme-i ebrū-yı ḥüsn-ārā-yı ḫūbān olmasa

---

* **594**: 148ᵇ-149ᵃ.

** **595**: 148ᵇ.

2007 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

8 Ḫāmeñ ey Yārī ṣadef-veş dür mi eylerdi nis̱ār
Māye-dār-ı ebr-i lüʾlüʾ-bār-ı nīsān olmasa

596[*]

__ · __ __ / __ · __ __ / __ · __ __ / __ · __[2008]

1 Ey felek ʿaḳl u dilüm zār u perīşān eyleme
Dest-bend-i dest-i nāgeh-gīr-i ḥirmān[2009] eyleme

2 Yine geh pūşīde eyle dīde-i aġyārdan
Bezm-i meyde açılup çāk-i girībān eyleme

3 Sell-i seyf idüp cihāna ḳatl-i ʿāmm eyler meded
Ġamze-i ḫūn-rīzüñi āşūb-ı devrān eyleme

4 Başma kefş-i nāz-ile ʿuşşāḳ-ı ser-gerdānuñı
Bir alāy üftādeyi ḫāk ile yeksān eyleme

5 Dilleri ḳurtar ne var ol ḫam-be-ḫam-ı zencīrden
Bend-i zülfüñ zīr-i destāruñda pinhān eyleme

6 Sāye-veş ḫāke düşürme Yārī-i üftādeyi
Ḳarşusında serv-ḳaddüñi ḫırāmān eyleme

597[**]

__ · __ __ / __ · __ __ / __ · __ __ / __ · __

1 Mest-i nāz olduḳça sāḳī devrini tīz itmede
Elde hem peymāne-i şevḳımı leb-rīz itmede

2 Ṭāḳ-ı ebrūda o deñlü ser-be-ceyb-i ḫırḳadur[2010]
Ġamzesi ḳan dökmeden her demde perhīz itmede

3 Gerdiş-i gerdūnuñ aldanma ṣaḳın iḳbāline
Şīven-i Ferhād'ı rūz-ı ʿīd-i Pervīz itmede

4 Naḳş-ı āyīneyi seyr it bu fenāʾ gülzārınuñ
Ġonceyi şād ʿandelībi nāle-engīz itmede

5 Ol gül-i nevres açılduḳça nesīm-i ṣubḥ ile
Nālesin bülbül gibi Yārī seḥer-ḫīz itmede

---

* **596**: 148[b].

2008 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

2009 ḥirmān: ḫirmān

** **597**: 149[a].

2010 ḫırḳa: ḥırḳa

598*

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

1 Cigerler ḫūn olur zaḫmın dil-i sad-pāre söylerse
Yanar sūz-ı derūnumdan eger[2011] bir pāre söylerse

2 Ne Ḳays u Kūh-ken ne Ḫusrev [ü] Behrām'ı naḳl eyler
Hemān hep kendü derdin dir dil-i bī-çāre söylerse

3 Zebānı beste olmaz tā ölince cān-ı bīmāruñ
Senüñle ser-güẕeştin ḥaşre dek hem-vāre söylerse

4 Kemān-ı ebruvānın çīn çīn idüp olur ḫāmūş
Neler çekdüklerini bu dil-i āvāre söylerse

5 Nihānī āteş-i derd-i derūnın bülbül-i şeydā
Yanar ḫākister olur ġonce-i bī-ḫāra söylerse

6 Virürdüm dest-i peymān aña Yārī genc-i Ḳārūn'ı
Baña bir şeb eger ol dilber-i mekkāre söylerse

599**

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

1 Çekme ḫūn-ı eşki ey dil lālezār olsun hele
Elde cām-ı ʿayş [u] ʿişret pāyidār olsun hele

2 Güç degüldür būse almaḳ ol şeker-güftārdan
Naḫl-i gülzār-ı ümīdüm mīve-dār olsun hele

3 Tūtiyā-yı dīde-i ḫūrşīd olur seyr eyleñüz
Reh-güẕār-ı yārda cismüm ġubār olsun hele

4 Nūr-ı vaḥdet gör nice pinhān imiş sīnemde tā
Mühr-i ʿaşḳum ʿālem içre āşikār olsun hele

5 Maḳsim-i mecrā-yı sīnem gör ne deñlü cūş ider
Rūz u şeb fevvāre-i dīdem niẕār olsun hele[2012]

6 Baş eger miydüm ben ey Yārī sipihrüñ māhına
Necm-i baḫt-ı tāb-nāküm şuʿle-dār olsun hele

---

* **598**: 149ᵃ.

2011 dilüm

** **599**: 149ᵃ-149ᵇ.

2012 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

600*

. — — — / . — — — / . — — — / . — — —[2013]

1 Dil-i nā-şādumı ümmīd-i vaṣluñ ile şād eyle
Kerem ḳıl ʿāşıḳ-ı nādīde-kāmı ber-murād eyle

2 Semaʿ etmek dilerseñ pāy-ber-bālā cihān içre
Der-i devlet-penāh-ı Mevlevī'ye istinād eyle

3 Çekilsün nāmuña ṭuġrā-yı ḥükm-i ʿālem-ārāyī
Serīr-i ḥüsne çıḳ ey şāh-ı ʿālem ʿadl [ü] dād eyle

4 Kimisi rişte virsün kimi lüʾlü-yi güher virsün
Nebī Yūsuf gibi bāzār-ı ʿaşḳuñda mezād eyle

5 İlāhī düşmesün zindān-ı ḫ̆āba çeşm-i bīdārum
Anı āyīne-i mihr-i felek gibi güşād eyle

6 Dilüm ervāḥ-ı ḳudsī gibi eyle pāk-i vicdānī
Derūnum genc-i ḥikmet-bend-i ʿaḳl-ı müstefād eyle

7 Niçün rū-māl idersüñ rūz [u] şeb maḫlūḳa ey Yārī
Yüzüñ sür ilticā-yı dergeh-i Rabb ü'l-ʿibad eyle

601**

. . — — / . . — — / . . — — / . . —[2014]

1 Dil ola dilber ola bezmde hem cām olsa
Hem ṣurāḥī gibi bir serv-i gül-endām olsa

2 Senüñ olsun gül-ile lāleleri gülzāruñ
Bāġbānā bize cām-ı mey-i gül-fām olsa

3 Tāb-ı mülden ruḫı gūyā ki olur gül-gūn-sāy
Her ḳaçan ol gül-i nev-reste mey-āşām olsa

4 Evvel öñümce ḳaçar ṣoñra döner nāz eyler
Baña ol āhū-yı vaḥşī ne ḳadar rām olsa

5 Sāḥil-i menzil-i kāma irişürdi Yārī
Keştī-i ṭāliʿ-i nā-şāduma[2015] eyyām olsa

---

* **600**: 149[a].

2013 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

** **601**: 149[a].

2014 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

2015 nā-kāmuma

602*

__ • __ __ / __ • __ __ / __ • __ __ / __ • __

1 Ḳāyilüm ḫışm-ı nigāh-ı çeşm-i efsūn-sāzuña
Virme ruḫṣat tek hemān ol ġamze-i ser-bāzuña

2 Tīġ-ı ġamzeñle tamām ʿuşşāḳı itmişken şehīd
Başḳa ḳurbān eylemek cānā ne ḥācet nāzuña

3 Her nefes pāy-ı nigāhum beste-i zencīr ider
Ruḫṣat ey virdüñ yeter çeşm-i teġāfül-sāzuña

4 Bend olur biñ tār ile bir dil düşerse dāmene
Ḳurtuluş yoḳ beste-i zülf-i kemend-endāzuña

5 Nefḥa-i ʿĪsā mıdur yā muʿciz-i Mūsā mıdur
Cān virür Yārī melekler lehçe-i iʿcāzuña

603**

• __ __ __ / • __ __ __ / • __ __ __ / • __ __ __

1 Yine ārāyiş-i ezhār düşdi gülsitān üzre
Bu revnaḳ ḥaḳ bu kim düşmez bihişt-i cāvidān üzre

2 Çerāġ-ı nergis ol deñlü cihāna şuʿle-pāş oldı
Zemīn ārāyiş-i nūr-ile ġālib āsumān üzre

3 Nesīm-i nev-bahārı nāfesin dökdükçe gūyā kim
ʿAbīr-efşān olur gīsū-yı sünbül gülsitān üzre

4 Ḥabāb-ı kef degüldür cūybār üzre olan cārī
Ṣabā bir beyt[2016] yazmış cebhe āb-ı revān üzre

5 Açılsun gül gibi erbāb-ı ʿaşḳuñ ġonce-i ṭabʿı
Nevāya başladı bülbül nihāl-i erġuvān üzre

6 Niçün ehl-i hevā bu demde ʿazm-i gülsitān itmez
Ṣalāya başlaya her murġ bir serv-i çemān üzre

7 Benem ol ʿandelīb-i nā-murād-ı gülşen-i ümmīd
Hemīşe nāledür kārum ser-i şāḫ-ı ḫazān[2017] üzre

8 Sözüm bir gevher-i ḫūrşīd-i ḳıymetdür ki ey Yārī
Revādur zīver olsa tāc-ı farḳ-ı ferḳadān üzre

---

* **602**: 149b.
** **603**: 149b.
2016 naḳş
2017 ḫazān: ḥazān

604*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

1 Ḳılsa beni zamāne melāmet ne fāyide
Mest-i şarāb-ı ʿaşḳa naṣīḥat ne fāyide

2 İḳbāl idermiş ādeme saʿy-ile māl u cāh
Ḥaḳdan ʿināyet olmasa devlet ne fāyide

3 ʿAnḳā olup da ḫ̆ān-ı ḫasīse ḳonanlara
Yā āşiyān-ı Ḳāf-ı ḳanāʿat ne fāyide

4 Derd-i derūn-ı ʿaşḳ Züleyḫā'da var-iken
Dünyā iderse anı melāmet ne fāyide

5 Tevfīḳ olmayınca refīḳ-ı ṭarīḳ-ı kām
Tā çend saʿy-ı cāh-ı saʿādet ne fāyide

6 Gerçi zamāne ṭālib-i[2018] faẓl u hüner velī
Mefhūm olmayınca faẓīlet ne fāyide

7 Taḥṣīl-i faẓl-ı dād-ı Ḫudā-y-iledür hemīn
Cemʿiyyet-i kitāb u kitābet ne fāyide

8 Yārī anuñ maʿnāsı ola dāver-i ezel
Dünyā ger etse aña ḫuṣūmet[2019] ne fāyide

605**

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ /. . __[2020]

1 Ḥüsnüñi āyīne-i cāmda ḫod-bīn etme
Ḳahramānī gözüñi mest-i mey-i kīn etme

2 Ṭaşt-i pür-ḫūn-ı Siyāveş[le] ḳıyās eylerler
Dīdeñi ḫūn-ı şehīdān-ile ḫūnīn etme

3 Dilberān içre meded olmaya ḳānūn-ı ebed
ʿĀşıḳa ẓulm ü sitem etmegi āyīn etme

4 Ben senüñ reng-i gül-i rūyuña ḥayrānuñ iken
Nergisüñ ġonce-i zanbaḳ ile kec-bīn etme

5 Söz güherdür anı cānuñ gibi ṣaḳla Yārī
Gūş-ı nādān-ı denī-meşrebe telḳīn etme

---

* **604**: 149ᵇ-150ᵃ.

2018 māyil-i

2019 ḫuṣūmet: ḥuṣūmet

** **605**: 149ᵇ-150ᵃ.

2020 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

606*

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __[2021]

1 Ḳul eyledi dili ol zülf-i ʿanberīn-sāya
Felek beni yine ṣaldı bir özge sevdāya

2 Viren hep ʿaşḳ degül mi zamānede āḫir
Zimām-ı ḫāṭır-ı Mecnūn'ı dest-i Leylā'ya

3 Meger ki ḳaṣdı helāk eylemekdür anuñçün
Çeker beni ġam-ı ʿaşḳuñ hemīşe tenhāya

4 Görince ḥüsnüñi bī-iḫtiyār āh eyler
Sükūn gelür mi ʿaceb cān-ı nā-şekībāya

5 Nice nigāh idüm ey āfitāb-ı ḥüsn-efrūz
Giyāh-ı ṣabr idüm şuʿle-i tecellāya

6 Ṭutıldı ḳaldı meded tille-i melāmetde
Necāt yoḳ mı ʿaceb murġ-ı cān-ı şeydāya

7 Her işiden olur elbette ġonce-veş ḫāmūş
Hezār-veş dehen açsam zebān-ı şekvāya

8 Ḳul olma herkese āzāde meşreb ol Yārī
Tevekkül eyle hemān her maḥalde Mevlā'ya

607**

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __[2022]

1 Eger ki ẓāhiri görse eger nihānı göre
Benüm gözümle görür kim ki ol cüvānı göre

2 Olur mı ol mehi pisterde göresin ʿuryān
Kime müyesser olur ol ki tende cānı göre

3 Ne mümkin āyīnede nūr olursa da dīde
Ṭulūʿ-ı şaʿşaʿa-ı mihr-i āsumānı göre

4 O dil k'esāsı cünūn olmaya olur vīrān
Meger k'ide yine taʿmīr ʿaşḳ anı göre

5 Hezār naḳş-ı nümāyān egerçi ey Yārī
Ne ṣūret ʿarż ide şimden gerü[2023] zamānı göre

---

* **606**: 149[b].

2021 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

** **607**: 149[b].

2022 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

2023 āyīne-i

608*

__ · __ __ / __ · __ __ / __ · __ __ / __ · __

1 İtmesün mi ʿandelīb-i dil nevā nev-rūzda
Sīnesin açmış gülüñ dest-i ṣabā nev-rūzda

2 Āh-ı bülbülden o deñlü ġonce olmış sūznāk
Tügmesin çözmiş nesīm-i dil-güşā nev-rūzda

3 Ḥasret-i zülfüñle seyr it ebr-i dūd-ı āhumı
Gör nice ʿālem virür sünbül-hevā nev-rūzda

4 ʿĀrıżuñla leblerüñ ṣun ẕevḳ-ı nev-rūz idelüm
Resm-i dīrīndür yemek nārı şehā nev-rūzda

5 Bunca ʿīd oldı elüñ öpmek müyesser olmadı
Bārī ḳıl üftādeñe bir merḥabā nev-rūzda

6 Al niḳāb-ı zülfüñ açılsun ḫaṭuñla ʿārıżuñ
Seyr olınsun sünbül ü gül dilberā nev-rūzda

7 Lālezār-ı ṣaḥn-ı ʿişretdür gülistān-ı cihān
Al ele cām-ı ṣafāyı Yārīyā nev-rūzda

609**

__ · __ __ / __ · __ __ / __ · __ __ / __ · __

1 ʿAḳl u fikrüm rūz u şeb bir şūḫ-ı sīm-endām-ile
Geçdi ʿömr-i nāzenīn ḥayfā[2024] ḫayāl-i ḫām-ile

2 Bulmaḳ isterseñ cihānda rabṭ-ı sāmān-ı viṣāl
Kehrübā-veş ceẕbe bul bir gāh ḫuşk-endām-ile

3 Baḳma tāb-efrūz-ı mihr ü māha bām-ı çarḫda
Nūr-baḫş ol anlara destüñde şevḳ-ı cām-ile

4 Rind-i ʿaşḳ ol diñleme ḳīl u maḳālin ʿālemüñ
ʿÖmrüñi dāyim geçür ẕevḳ-ı sürūr-encām-ile

5 Ne feraḥ-nāk-i emeldür ne ṭarab-nāk-i viṣāl
Genc-i ġamda eglenür Yārī dil-i nā-kām-ile

6 Yine mümkindür naẓīre şiʿr-i Maḫdūm'a eger
ʿĪsā-i muʿciz-nüvāz olsam da ger ilhām-ile

7 Ol süḫan-ver kim olur fevvāre-i āb-ı ḥayāt
Reşḥa-rīz olduḳça kilk-i ʿanberīn erḳām-ile

---

* **608**: 150[a].

** **609**: 150[a]-150[b].

2024 ḥayfā: ḫayfā

8 Ola her gün nūr-ı baḫtı neyyir-efrūz-ı cihān
Şād-kām olsun hemīşe ʿizz ü baḫt-ı kām-ile

610*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __[2025]

1 Ṭurma ey dil fikr-i dūr-endāz-ile nev-rūzda
Bāġa gel bir dilber-i mümtāzla nev-rūzda

2 Varma ey dil ʿaḳl u hem āṯār-ile mey-ḫāneye
Bezme gel yārān-ı ʿişret-sāz-ile nev-rūzda

3 Ḳalma sāḳī yalıñuz bir cām-ile mey-ḫānede
Ḳıl ayaḳ seyrin ḫırām-ı nāz-ile nev-rūzda

4 Dāġlar yaḳ sīneye hem ney gibi feryāda gel
Başḳa bir ẕevḳ ile sūz u sāẓ-ile nev-rūzda

5 Necm-i saʿd-efrūz-ı ṭāliʿ belki etmez iḳtirān
Ol hümā-yı āsumān-perdāẓ-ile nev-rūzda

6 Hem zebān ol gel açıl ey ġonce-fem Yārī gibi
Bāġda bir şāʿir-i mümtāẓ-ile nev-rūzda

611**

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __[2026]

1 Ġazāl-ı nāfeʿāşıḳdur deyü ol zülf-i müşgīne
Ṣabā ṣad-nāme irsāl eylemiş tā Şām'dan Çīn'e

2 Ġazālān-ı Ḫoten āvīḫte-i fitrāk-bendinde
Anuñçün nāfeler zeyn olmış ol gīsū-yı pür-çīne

3 Ḳalur çeşm-i taḥayyür ḳuvvet-i neẕẕāreden bī-tāb
Ne mümkindür nigāh etmek o ġurre mest-i ḫod-bīne

4 Ṣaf-ı aġyārı sürmiş leşker-i ʿuşşāḳı cemʿ etmiş
Hezār aḥsentü ey Yārī o şāh-ı ʿadl-i āyīne

5 Cebīni āfitāb-ı ṣubḥ-gāh-ı ʿīd-i müştākān
Tecellī-i ruḫı ol çeşm-i muʿciz-bīne āyīne

6 Raṣad-gāh-ı ümīdem bu pesīn gerdende-i eyyām
Ser-i aḥkāmını döndürdi bir taḳvīm-i pārīne

---

* **610**: 150ᵃ.

2025 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

** **611**: 150ᵃ.

2026 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

612*

__ · · __ / · __ · __ / __ · · __ / · __ · __

1 Cāẕibe-i ṣafā-yı ḥüsn cümle nişīn-i nāz ola
Lāzıme-i hevā-yı ʿaşḳ perde-der-i[2027] niyāz ola

2 Diñlese mūy-ı sīnede naġme-i naḳş-ı nālemi
Evc-i felekde zühre-tā-zühre şikāf-sāz ola

3 Ḳālde ẓāhir-i mecāz keşf-i şühūd ider mi hīç
Ḥālde feyż-i bāṭınī setr-i derūn-ı rāz ola

4 Verziş-i ʿaşḳ-ile olur vāṣıl-ı ḳurbet-i vuṣūl
Ṣanma ki her dil-i tehī maḥrem-i sırr-ı rāẓ ola

5 Ḥüccet-i ʿaşḳ-ile olur daʿvā-i lāf ber-ṭaraf
Ehl-i ḥaḳīḳatüm diyen belki sözi mecāz ola

6 Ādem odur ki Yārīyā ola ḥaḳīḳat-āşinā
Ṣūreti dil-nüvāz ola maʿnāda ser-firāz ola

613**

· __ __ __ / · __ __ __ / · __ __ __ / · __ __ __

1 Żiyāʾ virdükçe tāb-ı mihr-i ʿaşḳuñ dīde-i cāna
İder her lemʿası ḫande cemāl-i māh-ı tābāna

2 Budur ẓannum ṣaçılduḳça cihāna nāfe-i ʿaşḳuñ
Virür būy-ı ḥayātı belki rūḥ-ı pīr-i Kenʿān'a

3 Aḳar bir reh-güẕār-ı seyl-i ġamdur dīde-i giryān
İder sīr-āb cānı minnet etmez āb-ı ḥayvāna

4 Ḫalīl'e nārı gülzār itdi feyż-i ʿaşḳ-ı ʿālem-sūẓ
Gül-i baḫtum benüm gör od bıraḳmışdur gülistāna

5 Baş egmez rūzigāra āşinā-yı ʿaşḳ hem-vāre
Ṣalar fülk-i vücūdın her çe bād-ā-bād-ı ʿummāna

6 Elinden cürʿa virmez merdüm-i dānāya ey Yārī
Felek bulaydı biñ cām-ı kerem ṣunardı nādāna

7 Ne zīver ḳıldı gör cevher-fürūş-ı kān-ı endīşe
Bu silk-i gevheri iklīl-i evcī-i süḫan-dāna

8 Döküp ṣaçılmada ʿaşḳuñla cām-ı bāde meclisde
Yanup yaḳılmada şevḳuñla her şeb şemʿ [ü] pervāne[2028]

---

* **612**: 150[b].

2027 perde-der-i: perde-dir-i

** **613**: 150[b].

2028 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

614*

__ • __ __ / __ • __ __ / __ • __[2029]

1 Dilber odur ṣāḥibü'l-ḫalāḳ ola
Mihr-fezāyende-i ʿuşşāḳ ola

2 Nāmı ṭola kevn ü mekāna tamām
Ḥüsni anuñ şöhre-i āfāḳ ola

3 Neyyir-i ḥüsni ṭola ʿālemlere
Vaḳt-i seḥer gün gibi işrāḳ ola

4 Aña baḳan ʿaks-i cemālin göre
Āyīne-veş sīnesi berrāḳ ola

5 Cismi sebīke gibi mevzūn olup
Ḫām gümiş gibi teni aḳ ola

6 Ḫande-zen-i meclis-i yārān ola
Lemʿa-ı sāzende-i şaḳrāḳ ola

7 Nādire-fen şūḫ-ı süḫan-beẕle-gūy
Ġamze-zen-i ṣāḥibü'l-eşvāḳ ola

8 Rind-i cihān dīde-i ʿayyāş olup
Meclisüñe sāḳī-i saġrāḳ ola

9 Pīş ü pesüñden senüñ ayrılmaya
Yaʿnī işi olmaya aylāḳ ola

10 Ḫānesini gāhice teşrīf ide
ʿĀşıḳını görmege müştāḳ ola

11 Külçe-i ebyaż[2030] gib'ola ẕullesi
Şüşe-i sīmīn gibi sāḳ ola

12 ʿĀşıḳ odur kār-ı miyān-pā-ç'idüp
Ṣoñra teʾennī ile lezzāḳ ola

13 N'eyleyem ol ser-be-zemīn dilberi
Dünbe-hevā ola vü çār-ṭāḳ ola

14 İstemem ol dilber-i nādānı kim
Yā da ʿāşıḳlar gibi ṭorlaḳ ola

15 Görmeyem ol dilber-i kün-dādeyi
Deste-zen-i ṣafvet-i cellāḳ ola

---

* **614**: 150[b].

2029 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

2030 sīmīn

16 Nice göñül virmeye Yārī aña
Dilber ola tāz'ola eblāḳ ola

615*

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Tamām baġladı dil zülf-i ʿanberīn-sāya
Ne oldı cānda olan ʿuḳde-i süveydāya

2 Cünūñ-ı ʿaşḳuña düşdüm hevā-yı zülfüñ ile
Dil uġradı yine dūr u dırāz sevdāya

3 Nedür o gerden-i pāküñde ḫāl-i tābende
Ṭulūʿ-ı ṣubḥ ḳarīn oldı mı ṣüreyyāya

4 Olurdı naḫl-i seriv gibi başum āzāde
Ol āfitāb-ı kerem ṣalsa üstüme sāye

5 Nihān-ḫāne-i ġaybiyyeden irer bir gün
Tevekkül eyle sen ey Yārī luṭf-ı Mevlā'ya

616**

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

1 Dīde ne gördi ki dīvāne-i ruḫsāruñ ola
Cān ne nūş eyledi mestāne-i güftāruñ ola

2 Sen kirişmeyle nihān-sāzī-i bāzār olasın
Dil pes-i perdeden ey şūḫ ḫarīdāruñ ola

3 Cān ḫalāṣ etmiş-iken ġamze-i cellāduñdan
Yine dil-beste-i gīsū-yı siyeh-kāruñ ola

4 Sen o nev-ḫāste-i ġonce-i istiġnāsın
ʿAndelībüñ dil ola sīne de gülzāruñ ola

5 Dil-i Yārī'ye virür şevḳ-ı ḥayāt-ı cāvīd
Güft ü gūy-ı leb-i şīrīn-i şeker-bāruñ ola

617***

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __

1 Gül gibi güşād olurıduḳ cām ele girse
Bülbül de olurduḳ mey-i gül-fām ele girse

---

* **615**: 151ᵃ.
** **616**: 151ᵃ.
*** **617**: 151ᵃ.

2 Āvāre olup gezmezidük deşt-i ṭalebde
Bir kūşede ol māye-i ārām ele girse

3 Ḳurtarmaḳ olurdı yaḳamuz dest-i elemden
Pāy-ı ḳadeḥ ü dāmen-i bī-rām ele girse

4 Ben n'eyleyeyin seyrini gülzār-ı cihānuñ
Bir ġonce-dehen serv-i gül-endām ele girse

5 Āsān-idi kām almaḳ eger bezm-i cihānda
Yārī gibi bir rind-i mey-āşām ele girse

618*

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __

1 Dilde eşer-i cūşiş-i eẕkār nühüfte
Cānda heves-i gūşiş-i āşār nühüfte

2 Ḥāl olmayıcaḳ ʿaḳl idemez ẕevḳını idrāk
Bir noḳṭada mevcūddur esrār nühüfte

3 Bir nīm-nigāh eyle ne var tābuñı ey baḫt
Bu ḫ̆āb-ı teġāfülle bu efkār nühüfte

4 Der-ḫ̆āb iken kūşe-i ṭarf-ı külehinde
Dil ṣayd ider ol ṭurre-i ṭarrār nühüfte

5 Bil baġlayamaz ol ṣanemüñ vaṣlına ʿāşıḳ
Ḥall olmayıcaḳ rişte-i zünnār nühüfte

6 Mādām nihāndur dil-i Yārī'de maḥabbet
Nā-güfte ḳalur nükte-i esrār nühüfte

619**

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __[2031]

1 Ne aġlardum ki bezmüñde gözüm yaşı şarāb olsa
Ne ġam yerdüm simāṭuñda ciger dāġı kebāb olsa

2 Yine nūr-ı cemālüñden alurdı lemʿa İskender
Eger āyīne-i ʿālem-nümāsı āfitāb olsa

3 Ḥisābından ḳalurdı ḥāsibān dīvān-ı mahşerde
enüñ itdüklerüñ ẓulm ü sitem bir bir ḥisāb ola

---

* **618**: 151ᵃ-151ᵇ.

** **619**: 151ᵃ.

2031 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

4 Seri āzād'ola hem ḳalb-i vīrānī maʿmūr ola
Dil-i ʿārif ne ġam yir ser-te-ser ʿālem ḫarāb ola

5 Yaḳardı şuʿle-i germiyyeti bir anda dünyāyı
Eger ki āfitāb-ı rūy-ı dilber bī-niḳāb olsa

6 Gözümde eşk-i mey-gūn serde dāġ-ı lāle-gūn olsa
Biraz şevḳuñla cānā bezm-i dilde āb u tāb olsa

7 Olurdı der-küşāde ḫāne-i ümmīd ey Yārī
Vezān olsa nesīm-i luṭf-ı Bārī fetḥ-i bāb olsa

620*

__ • __ __ / __ • __ __ / __ • __ __ / __ • __[2032]

1 Ṣunmadı bir cām n'oldı sāḳī-i iḳbālüme
Olmadı bir ġonce virmek gülbün-i āmālüme

2 Ḳande bir dilber ẓuḥūr etse olur dīvānesi
Āh n'etsem bu dil-i sevdāyī-i meyyālüme

3 Perde itdüm sünbül-i zülf [ü] gül-i ruḫsāruñı
Māh-ı şeb-efrūzuma ḫurşīd-i[2033] feraḥ[2034]-fālüme

4 Ḳıṣṣa-i Ferhād u Behrām'ı ḥikāyet itdiler
Dāsitān-ı ʿaşḳ-ı Mecnūn geldi ḥasbiḥālüme

5 Ol hümāyem yek-nefesde çarḫı devrān eylerem
Reşk ider kerrūbiyān-ı ʿarş perr [ü] bālüme

6 Ḳaṭresin nūş eylesem telḫ-āb ider kām-ı dili
Zehr mi ḳatduñ felek peymāne-i āmālüme

7 Mūya teşbīh eyledüm ḫaṭṭ u miyān-ı dilberi
Mū-şikāfān Yārīyā reşk itdi ḳīl [ü] ḳālüme

621**

__ • __ __ / __ • __ __ / __ • __ __ / __ • __

1 Ḫāne-ber-dūş-ı fenāyuz kūşe-i vīrānede
Bāliş-i zer-kāra yoḳdur ġıbṭamuz[2035] kāşānede

---

* **620**: 151[a].
2032 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.
2033 ḫurşīd: ḥurşīd
2034 feraḥ: feraḫ
** **621**: 151[b].
2035 reşkimüz

2 Ülfet etseñ derd-i ġamla meclis-i dilde n'ola
Başḳa bir ẕevḳ eylerüz yārān-ile ġam-ḫānede

3 Cām-ı leb-rīz-i murādı çekmesek ġam çekmezüz
Eglenür dil cürʿa-nūşānla hele meyḫānede

4 Keşret-i erzālden bu tengnā-yı dehrde
Dönmişüz ol reh-revāna ḳondılar bir ḫānede

5 Ṭabʿ-ı Yārī kān-ı gevher-pāş-ı feyż olsa n'ola
Kenz-i lā-yefnā olur ekşer ser-i vīrānede

622*

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

1 Gözüm pür-nūr eyle tāb-ı envār-ı cemālüñle
Tecellī ḳıl cemālüñle tesellī it viṣālüñle

2 Dil-i pā-māl ü zāra ser-be-ser der-zīr-i fermān it.
Melāmet kişverin ṭuġrā-yı ḥükm-i bī-miṣālüñle

3 ʿAceb mi her gice ḳaddin ḫam eylerse kemān-āsā
Hilāle döndi māh-ı nev temennā-yı cemālüñle

4 Düşürsen vādī-i ʿirfāna ʿaḳl-ı fikr-i evhāmı
Dili pür-neşve ḳıl keyfiyyet-i ẕevḳ-ı ḫayālüñle

5 Dil-i Yārī'yi pāk it levṣ-i tārīk-i ġavāyetden
Yüzin aġ eyle tāb-ı āfitāb-ı lā-yezālüñle

623**

__ __ . / . __ __ . / . __ __ __ / __
__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __

1 Gencīne-i esrār-ı kemālüñ eyle
Āyīne-i envār-ı cemālüñ eyle

2 Ālūde-be-dāmān-ı hevāyam yā Rab
Ġarḳ-ābe-i deryā-yı nevālüñ eyle

3 Ḳurtar beni bu derd-i ser-i ḫavf u recādan
Mestāne-i ṣahbā-yı viṣālüñ eyle

4 Ḳıl şūre-sitān-ı emelüm pür-şād-āb
Sīr-āb-dih-i āb-ı zülālüñ eyle

---

* **622**: 151[b].
** **623**: 151[b]-152[a].

5 Vir ẕāyiḳa-i Yārī-i nā-kāma meẕāḳı
Nev-bāve-ḫor-ı şāḫ-ı nihālüñ eyle

624*

__ • __ __ / __ • __ __/ __ • __ __ / __ • __[2036]

1 Mihrsin germiyyet-i ḥüsnüñle suzān etmede
Māhsın şemʿ-i cemālüñle fürūzān etmede

2 Saḫt-ı āhendür dilüñ nerm idemez sūz-ı derūn
Meʾmen-i pervāneñi ammā ki suzān etmede

3 Ferşi ḫūn-āġeştedür ḳatl-i ser-i ʿuşşāḳdan
Gözlerüñ nā-ḥaḳ yere bir demde biñ ḳan etmede

4 Zevraḳ-ı sāġarda gör yer yer ḥabāb-ı bādeyi
Baḥr-i şevḳ emvācıdur gūyā şitābān etmede

5 Lāle-āsā bezm-i ġamda cām alup Yārī ele
Dāġlarla sīneden her şeb çerāġān etmede

625**

__ • __ __ / __ • __ __ / __ • __ __ / __ • __[2037]

1 Bī-muḥābā bezmi teşrīf itdi cānān bu gice
Ḥamd kim döndi murādum üzre devrān bu gice

2 Gülsitān-ı ʿişret itdüñ sīne-i pür-dāġımuz
Meclisüñde çāk çāk oldı girībān bu gice

3 Tīşesi ṣaçduḳça hāmūna şerār-ı āhını
Ṣandılar kim ide Ferhād'ı çerāġān bu gice

4 Ol gül-i ḫandān-ile gülşende ḳalduḳ ṣubḥa dek
Ḫoş nevālar eyledi murġ-i ḫoş-elḥān bu gice

5 Gāh tābān cebhesi gāhī hilāl ebrūları
Ḳande aḫşamlar ʿaceb ol māh-ı tābān bu gice

6 Kim musaḫḫar itdi Yārī ol perī-zādı ʿaceb
Kimde mihmān oldı ol maḥbūb-ı devrān bu gice

---

* **624**: 151[b]-152[a].

2036 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

** **625**: 151[b].

2037 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

626*

__ • __ __ / __ • __ __ / __ • __ __ / __ • __[2038]

1 Ḳalmadı bir dil şikār olmaya bāz-ı ġamzeñe
Ruḫṣat ey virdüñ yeter ol şāh-bāz-ı ġamzeñe

2 Berḳ-i naḫvet ile pür-tāb eylemiş pirāmenin
Ḫıyre-i ser-mestdür[2039] baḳmaz niyāz-ı ġamzeñe

3 Sāz-ı āgāhī çalındı gūş-ı hūşına meger
Çeng-i nāhīd oldı hem āvāze-sāz-ı ġamzeñe

4 Şeh-levendüm cān-ı Yārī baḳsa ḳurbānuñ olur[2040]
Dil-firībāne nigehle ṭarz-ı nāz-ı ġamzene

5 Ṭop-ı āhın olsa da yek nice de eyler şikāf
Āferīn çengāl-i dūst-ı şāh-bāz-ı ġamzene

6 Sīne vü bāzūma gel ey şāh-bāz-ı dest-i nāz
Beftere[2041] itdüm ḥamām-ı cānı bāz-ı ġamzene

627**

• __ __ __ / • __ __ __ / • __ __ __ / • __ __ __

1 Ne dem şemşīr-i ġamzeñ ḫışma gelse bī-emān olsa
Nice ḳarşu ṭurur ʿāşıḳlaruñ ger Ḳahramān olsa

2 Ne mümkin söyleşimek ġamze-i kāfir-nijāduñla
Eger her bir müjeñ meclisde bir bir tercemān olsa

3 Olur mı ġamze-i ser-mest-i ḫūn-rīzüñi żabṭ etmek
Müjeñ meyḫāne-i çeşmüñde cümle pās-bān olsa

4 Benüm gibi bulınmaz yine bir Ḳays-ı melāmet ger
Ne deñlü ʿāşıḳ-ı āvāre varsa imtiḥān olsa

5 Nice vaṣf etsün ol ʿĪsā-demüñ laʿl-i lebin Yārī
Dil-i cevher-feşānı nāṭıḳ-ı muʿciz-beyān olsa

---

* **626**: 151[b].
2038 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.
2039 mest olur gözüñ
2040 Şeh-levendüm biñ dil ü cān-ile ḳurbānuñ olam
2041 Beftere: Peftere
** **627**: 152[a].

628*

. . — — / . . — — / . . — — / . . —

1 Dil eger ʿaşḳuñ ile perde-der-i[2042] rāz etse
İstemez cevher-i ferd olsa da hem-rāz etse

2 Diñlemez gūş-ı ḥased nāy-ı nevā-yı ḫāmem
Muṭrib-i ṭabʿum eger naġme-i şehnāz etse

3 Viremez velvele-i nāle-i ʿālem-gīrüm
Naġme-i ṣūrı göñül kendüye dem-sāz etse

4 Ṭāyir-i nesr-i felek olsa alur minḳāra
Per-i şāhīn-i ḫayālüm aña pervāz etse

5 ʿArṣa-i maḥşeri āteş-gede eyler Yārī
Dehen-i sūz-ı derūn şekveye āġāz etse

629**

. — — — / . — — — / . — — — / . — — —

1 Dile vaḥy-āzmā-yı maʿnā meşhūdü'l-beyān olsa
Göñülde vāridāt-ı ġayb genc-i şāygān olsa

2 Derūnum şeş-cihāt-ı maʿrifetden nükte almışdur
Revādur her sözüm ārāyiş-i kevn [ü] mekān olsa

3 Göñül bir yerde ārām eylemez sevdā-yı ʿaşḳuñla
Hümā-yı evc-i istiġnāʾ ʿaceb mi lā-mekān olsa

4 Yine tercīḥ iderler ḳıṣṣa-i rāz-ı nihānum hep
Felek heft- cild divān-ı muḫayyel dāsitān olsa

5 Oḳunmaz şimdi hep manẓūme-i eslāf ey Yārī
Zebān tāze olsa şiʿr hem vird-i zebān olsa

630***

— — . / . — — . / . — — . / . — —[2043]

1 Baḳmaz yüzüme çīn-i cebīn eylemeyince
Açmaz gözini ġamzesi kīn eylemeyince

---

* **628:** 152[a].

2042 perde-der-i: perde-dir-i

** **629**: 152[a]-152[b].

*** **630**: 152[a].

2043 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

2 Bilmezdi nedür nükte-i esrār-ı ḥaḳāyıḳ[2044]
Ṭıfl-ı dili üstāda ḳarīn eylemeyince

3 Bilmezdi nedür ḫilḳat-i eşyā-yı kemāhī
Endīşemi taḥḳīḳe yaḳīn eylemeyince

4 Vāḳıf m'olur ol vaḳfe-i sırr-ı ʿArafāt'a
Ṭavaf-ı ḥarem-i Kaʿbe dīn eylemeyince

5 Dil şānelik eyler mi ḫam-ı zülfine yārüñ
Dendānını dendāne-i sīn eylemeyince

6 Çıḳsa ne ʿaceb dūd-ı dilüm ẕerre-be-ẕerre
Teskīn idemem āh-ı ḥazīn eylemeyince

7 Bezm-i Cem'e taḳlīd idemez bezmini Yārī
Tā mey-gede ṣadrında nişīn[2045] eylemeyince

631*

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __[2046]

1 Āsūd'olamam ṣoḥbet-i cān eylemeyince
Cānāne ile vaṣl-ı nihān eylemeyince

2 Ḫūn olsun o dil lāle-ṣıfat farḳ-ı serinde
Dāġ-ı ġam-ı ʿaşḳuñı ʿıyān eylemeyince

3 Çāk olsun o ten dāġ-ı ġamuñ ḫāk olınca
Cānı gibi cisminde nihān eylemeyince

4 Tīr-i müjenüñ olamaz āzād elinden
Dil ṭabla-i dāġını nişān eylemeyince

5 Ḫıżr[2047] olsa da ḳurtılmaya gird-āb-ı belādan
Deryā-yı recāyı güẕerān eylemeyince

6 Teskīn idemez sūziş-i dūd-ı dili Yārī
Bir dilber ile nūş-ı duḫān eylemeyince

2044 Bilmezdi nedür ḥālde müstāḳbel [ü] māżī
2045 mekīn
* **631**: 152ᵃ.
2046 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.
2047 Ḫıżr: Ḥıżr

632*

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 O deñlü irgürelüm ʿayş u nūşı gerdūna
Tamām gösterelüm ẕevḳı baḫt-ı vārūna

2 Elümde sāġar-ı leb-rīz-i ʿaşḳ hīç düşmez
ʿAceb mi dīdelerüm dönse ṭās-ı pür-ḫūna

3 Kerem ḳıl eyleme neẓẓāreden beni maḥrūm
Seni görince ṭolar şevḳ ḳalb-i maḥzūna

4 Degişmez ʿaḳlı başındaysa merd-i āzāduñ
Külāh u ḫırḳasını[2048] tāc-māl-i Ḳārūn'a

5 Tevaḳḳuf etse n'ola nūş-ı kevs̱ere Yārī
Dili taḥammül ider mi şarāb-ı gül-gūna

633**

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

1 Unutsaḳ eski derdin ʿālemüñ cānānımuz gelse
Yeñi başdan ḥayāt-ı tāze bulsak cānımuz gelse

2 Ne var bir gice ḳalsa ḫalvet-i cān içre ol meh-rū
Ne eksüklik iderdüñ ol meh-i tābānımuz gelse

3 Ezelden rūḥımuz būy-āşinā-yı ʿālem-i güldür
Ne var ol rūḥ-ı ʿālem ārzū-yı cānımuz gelse

4 Yeter Yaʿḳūb-dil giryānī-i beytü'l-ḥüzün olsun
N'ola şimdin gerü ol Yūsuf-ı Kenʿānımuz gelse

5 Elümde bāde olsa dilde şevḳ-ı laʿl-i yār olsa
Açılsaḳ gül gibi ol ġonce-i ḫandānımuz gelse

6 Dimişler her ḳarında bir şeh-i maʿnā gelür dehre
Gelince Ḥażret-i [ʿAbdī][2049] gibi sulṭānımuz gelse

7 İder cān perniyān-ı cismi pāy-endāz-ı istiḳbāl
Derūn-ı ḫāne-i Yārī'ye ol mihmānımuz gelse

---

* **632**: 152[b].

2048 ḫırḳa: ḥırḳa

** **633**: 152[b].

2049 Metinde "Ḥażret" kelimesinden sonra boşluk bırakılmıştır. Vezin itibariyle iki kapalı hecelik bir kelime gerektiğinden *Dîvân*'da ismi çokça zikredilen "Abdī" mahlaslı kişinin olabileceğini düşünerek kapalı parantez içinde bu ismi ekledik.

634*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

1 Dil bir cihāna irse ki aġyāruñ olmasa
Dil olsa anda ġayrı ṭaleb-kāruñ olmasa

2 Ben beẓl-i naḳd-i cevher-i cān eylesem saña
Bāzār-ı ʿaşḳ içinde ḫarīdāruñ olmasa

3 Çoḳ cān içinde ṣaḳlasam esrār-ı zülfüñi
Dil mū-şikāf-ı nükte-i esrāruñ olmasa

4 Genc-i derūnda ḫātem-i laʿlüñi gizlesem
Dil hem-zebān-ı cevher-i güftāruñ olmasa

5 Çoḳdan olurdı silsile-cünbānī-i cünūn
Dil ḫāne-zād-ı zülf-i siyeh-kāruñ olmasa

6 Dil böyle ḫaste[2050] beste şikeste gezer miydi
Āşüfte-ḥāl-i ṭurre-i ṭarrāruñ olmasa

7 Derd-i devār [u] raʿşe görür miydi āfitāb
Āyīne gibi ʿāşıḳ-ı dīdāruñ olmasa

8 Yārī aḳarsu gibi olur mıydı bī-ḳarār
Dil teşne-kām-ı leẕẕet-i güftāruñ olmasa

635**

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __[2051]

1 Jāle naḳdin beẕl ü īṡār eyledi peymāneye
Ġonce gibi lālede zer ṣaḳladı hemyāneye

2 Ẕerresi iksīr-i aʿẓamdur ya kuḥl-i cevherī
Kīmyā dirsem n'ola ḫāk-i der-i cānāneye

3 Nūr-ı çeşm-i āfitābı ḳızdurur gūyā şafaḳ
Cāmı nūş eyler iken baḳ dīde-i mestāneye

4 Dürr-i dendānın öpersin deyü meclisde sebū
Dāne dāne incüler ṣaçdı ser-i peymāneye

5 Şuʿle-i ḫūrşīd-i ʿālem-tāb-ı ʿaşḳuñdur viren
Dāyimā sūz u güdāzı şemʿ ile pervāneye

---

* **634**: 152ᵇ-153ᵃ.

2050 ḫaste: ḥaste

** **635**: 152ᵇ.

2051 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

6 Zülf-i perçīnüñ firāḳından dil-i Yārī bu şeb
Döndi zencīrin sürer ser-geşte bir dīvāneye

636*

. — — — / . — — — / . — — — / . — — —

1 Çıḳar dilden ġam-ı ferdāyı meʾyūs-ı medīd olma
Tevekkül ḳıl hemān luṭf-ı Ḫudā'dan nā-ümīd olma

2 Geçür ṭıfl-ı vücūduñı debistān-ı melāmetde
Ne ḳayd-ı şenbih-i āẕīne ne meyyāl-i ʿīd olma

3 Elem çekme bu ʿummān-ı belānuñ mevc-i şūrından
Yürüt keştī-i baḫtı sāḥil-i ʿayşa baʿīd olma

4 Mum eyler seng-i ḫārāyı dil-i pür-nūr-ı aḫlāḳuñ
Dil-i sendān gibi dāyim şerer-pāş-ı ḥadīd olma

5 Düşüp rāh-ı fenāya ẕerre-veş maḥv-ı vücūd eyle
Ṣaḳın mihr-i cihān-ārā gibi her gün bedīd olma

6 Ne lāzım başuña ḳayd-ı taʿalluḳ bilsem ey Yārī
Elüñ çek rişte-i iḳbālden miḥnet keşīd olma

637**

. — — — / . — — — / . — — — / . — — —

1 İrer ʿāşıḳlaruñ bir gün saña mehcūr olurlarsa
Eger ṣad merḥale rāh-ı ṭalebden dūr olurlarsa

2 Hücūm eyler ʿumūmen leşker-i müjgān-ı ḫūn-rīzüñ
Şehīd-i ġamze-i mestüñ n'ola maġfūr olurlarsa

3 *Ebeytü ʿinde Rabbī* müjde-i ṣavm-ı visālüñdür
ʿAceb mi rūze-dārān-ı ġamuñ mesrūr olurlarsa

4 Ezelden ser-girān-ı bezm-i nūş-ā-nūş-ı ʿaşḳuñdur
ʿAcebdür mest-i ʿaşḳuñ ḥaşre dek maḫmūr olurlarsa

5 Resen-bāzān-ı ʿaşḳuñ var zülfüñde Ḫudā dirler
N'ola ʿāşıḳlaruñ hem-meşreb-i Manṣūr olurlarsa

6 Yine biñde biri per yaḳmaya nāz-ı tecellāya
Hezārān dīdeler pervānegān-ı Ṭūr olurlarsa

---

* **636**: 153[a].

** **637**: 153[a]-153[b].

7 Ḳo dūr olsun gedālar dergehüñden ey şeh-i ʿālem
Ḳıyāmet-zār olur kūyuñ eger maḥşūr olurlarsa

8 Çıḳar mı rāz-dān-ı sırr-ı ḥikmet genc-i vaḥdetden
Hezārān perdede Yārī eger mestūr olurlarsa

638*

__ • __ __ / __ • __ __ / __ • __[2052]

1 Keşf-i ḥayā-bend-i ḥicāb ol yine
Perde-ber-endāz-ı niḳāb ol yine

2 Ġonce-i nev-ḫīz-i dehānuñ açup
Şerm ile nāzende cevāb ol yine

3 Gāh tebessüm gehī çīn-i cebīn
Yaʿnī firībende-ʿitāb ol yine

4 Çāh-ı zenaḫdānuñ ʿaraḳ-rīz idüp
Micmere efrūz-ı gül-āb ol yine

5 Genc-i ḫarābāta düşüp Yārīyā
Mest-i ser-endāz-ı şarāb[2053] ol yine

639**

• • __ __ / • • __ __ / • • __ __ / • • __[2054]

1 ʿĀrife dildeki esrār-ı nihānı söyle
Zāhide pīçiş-i gīsū-yı bütānı söyle

2 Gūş-zendür saña hep gülleri bezm-i çemenüñ
Söyle ey bülbül-i gülzār-ı cüvānı[2055] söyle

3 Geh biraz sürdügimüz ẕevḳ [u] ṣafāyı yād et
Gāh ālām-ı ġam-ı devr-i cihānı söyle

4 Nükte-i rāza eger vāḳıf iseñ keşf etme
Bezm-i taḥḳīḳe gel ol rāzı nihānı söyle

5 Şimdi pīrāne-ser olduñ ḳanı Yārī o ṣafāʾ
Ẕevḳ-ı şevḳ-ile geçen ʿahd-i cüvānı söyle

---

* **638**: 153ᵃ.
2052 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.
2053 ḫarāb
** **639**: 153ᵃ.
2054 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.
2055 amānı

640*

___ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __[2056]

1 Naḳş itdi Ḫıżr[2057] anı ḳalem-i bī-miṣāl-ile
Sünbül ḫaṭ-ile gül ruḫını sebz ü al-ile

2 Şāḫ-ı nihāl-i ḳāmetüñe el uzatmadı
Serv aña istiḳāmet ider iʿtidāl-ile

3 Ḫūrşīd gibi ʿāleme ṣal tāb-ı ḥüsnüñi
Pür-nūr eyle ʿālemi ʿarż-ı cemāl-ile

4 Ḫancer[2058] ṭaḳın miyānuña ey māh-ı evc-i nāz
ʿĀşıḳlaruñı ḳırmaġ-içün bir hilāl-ile

5 Çıḳ taḫt-ı[2059] ḥüsne ʿāleme ʿarż-ı cemāl ḳıl
Ey şāh-ı ḥüsn mertebe-i ʿāl-i ʿāl-ile

641**

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

1 Laʿl-i müẕābuñ ʿaksi derūn-ile sīnede
Gūyā şarāb-ı nāb gibi āb-gīnede

2 Cān dilde ẕevḳ-ı ʿaşḳuñı elden ḳomaz müdām
Gencūrdur cevāhiri bekler ḫazīnede

3 Çıḳmaz nihāndur āteş-i ʿaşḳuñ derūnda
Cevher yerine āteş olurmış defīnede

4 Ṣad dāsitān olursa da taḳrīr idemez
Çekdüklerini Ḥażret-i Nūḥ'uñ sefīnede

5 Olur cebīre-bendī-i rāḥat derūnuma
Yārī olursa vuṣlat ile sīne sīnede

642***

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __

1 İrmezs'elüm (ol) nāfe-i gīsū-yı dü-tāya
Āḫir başum alur giderin Çīn [ü] Ḫıṭāya

---

* **640**: 153[a].
2056 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.
2057 Ḫıżr: Ḥıżr
2058 Ḫancer: Ḥancer
2059 taḫt: taḥt
** **641**: 153[b].
*** **642**: 153[b].

2 Bir nīm-nigāh eylemedüñ ḥālüme cānā
Bilseñ ne sebeb var bu ḳadar cevr [ü] cefāya

3 Çāk etme yaḳañ zülfi girībānına düşse
Ey ʿāşıḳ-ı rüsvā igen aldanma hevāya

4 Bir kāh ṭaleb etmez edānīden olan merd
Dönse teni perhīz ile bir kāhrübāya

5 Āhum açar iken şiken-i zülf-i nigārı
Minnet mi ḳalur Yārī meger bād-ı ṣabāya

643*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

1 Ġamze hercāyī nigeh müstaġnī dil-keş nāz ise
Çeşmi bir cādū-yı pür-şūr-ı füsūn-pervāz ise

2 Sīnede her mūylar biñ naġmeye āgāz ider
Ġamzenüñ āhengi cāna naġme-i şehnāz ise

3 Dil nice çıḳsuñ ḫam-ı zülfinde ḫavf-ı ġamzeden
Bir kirişmeyle göz etmez ol şeh-i ṭannāz ise

4 Bāġda sünbül çözerdi zülf-i ʿanber-būyını
Zülfini derhem idüp bād-ı ṣabā açmaz ise

5 Bir niyāza el deger mi eşk-i çeşmi silmeden
Varduġınca[2060] ceẕr ü med-ḫīz oldı mevc-i nāẓ ise

6 Gūş ḳılmaz sözlerüñ ey Yārī ebnā-yı zamān
Nuṭḳ-ı cān-baḫş-ı kelāmuñ şīme-i iʿcāz ise

644**

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __[2061]

1 Dehrüñ uzanma rütbe-i ṣadr-ı kemāline
Ur püşt-i pāy-ı himmeti cāh u celāline

2 Sāġar-keşān-ı mey-gede erbāb-ı devletüñ
Raġbet ider mi baḫşiş-i enʿām u māline

3 ʿAks-i pesīn-i ṣūreti kūdek-firībdür
Çarḫuñ baḳılsa şuʿbe-i ẓıll-i ḫayāline

---

* **643**: 153[b]-154[a].

2060 varduġınca: varduġınça

** **644**: 153[b].

2061 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

4 Ṣunmaz ġınā-yı ḳalbi olan dūn-ı himmetüñ
Biñ yıl gürisne olsa simāṭ-ı nevāline

5 Dehrüñ dü-rūze pāye-i ṣadr-ı tefāḫurı
Degmez ṣoñunda ẕillet-i ṣaff-ı niʿāline

6 Elbette aña ṭaşt-i Siyāveş'i gösterür
Dil-teşn'olan zamānenüñ āb-ı zülāline

7 Rindān-ı ġam ṣanur ki şikest oldı cām-ı Cem
Seng-i sitem ṭoḳınsa kenār-ı sifāline

8 Nūr-ı nigāhı ʿavdet ider yine dīdeye
Göz baḳduġınca lemʿa-ı mihr-i cemāline

9 Her sifle-ṭabʿ gerçi bulur irtifāʿ-i şān
Degmez ʿulüvv-i devleti ṣoñra zevāline

10 Yārī ḫulūṣ-ı ḳalb-ile var intisāb it
Nesl-i nesīl-i seyyid-i kevneynüñ eline

645*

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __

1 Olsun ne ḳadar olur ise nāz-ı kirişme
Ġamzeñ gibi tek etmeye şehnāz-ı kirişme

2 Gül-deste-i nāzı ele alduḳça nigāhuñ
Murġ-ı dil olur zemzeme-perdāz-ı kirişme

3 Biñ dilleri bir demde alur bir göz ucıyla
El-ḥaḳ olıcaḳ böyle gerek nāz-ı kirişme

4 Çeşmüñ nigeh etmezse n'ola cism-i nizāra
Hīç ḫāke tenezzül m'ide şeh-bāz-ı kirişme

5 Yārī nice meyl etmeyem ol şūḫ-ı cihāna
Bi'ṭ-ṭabʿ alur ʿaḳlı siḥir-sāz-ı kirişme

646**

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

1 Ḳaṭre-i ḫūn-āb-ı eşküm cūy-bār oldı yine
Vādī-i cāvīd-i sīnem lālezār oldı yine

2 Ḫaṭṭ-ı nev-ḫīzi yetişdi ʿārıż-ı pür-tābına
Ṣaḥn-ı gülzār-ı leṭāfet sebze-zār oldı yine

---

* **645**: 154[a].

** **646**: 154[a]-154[b].

3 Ḫaṭ degüldür sünbülistān-ı bahār-ı ʿişvedür
Nükheti neşr-i dimāġ-ı rūzigār oldı yine

4 Ḫaṭ degüldür gülşen-i ḥüsninde zīnet-baḫş olan
Revnaḳ-ı nev-rūzdur faṣl-ı bahār oldı yine

5 Ḫaṭ degül mecmūʿa-ı esrār-ı ḥikmetdür kānuñ
Her ser-i mūyında bir sırr āşikār oldı yine

6 ʿAḳlını etmiş hevā-yı būy-ı zülfi tārumār
Ḫaṭṭınuñ āşüftesi zülf-i nigār oldı yine

7 Ṭurmayup aḳsa ʿaceb mi ṣu gibi her cānibe
Dil hevā-yı ʿaşḳuñ ile bī-ḳarār oldı yine

8 Dil virelden ḫaṭṭına Yārī o ṭıfl-ı nev-resüñ
Rişte-i mihr-i maḥabbet tāb-dār oldı yine

9 Ḥamdü lillah ḫaṭṭ-ı müşgīn-i kelām-ı nāz kim
Zīver-i rūy-ı melāḥat iştihār oldı yine

10 Yaʿnī Maḫdūm-ı cüvān-baḫt-ı cihān-ı maʿrifet
Ḳadr-i ḥüsni gün-be-gün pür-iʿtibār oldı yine

11 Ol ḳadar beẕl eyledüm kān-ı dil-i endīşemi
Dürr-i naẓmum ḫāk-i[2062] pāyine niṯār oldı yine

12 Nice tavṣīf eylesün endīşe bāġ-ı ḥüsnini
Bülbül-i ṭabʿum hezārān naġme-dār oldı yine

647*

__ • __ __ / __ • __ __ / __ • __ __ / __ • __[2063]

1 Ġonceler çāk-i girībān eyledükçe güllere
Aḫker-i pür-tābdan āteş düşer bülbüllere

2 Ḫusrev-i gül Çīn'den gönderdi bād-ı ṣubḥ ile
ʿIṭr-sā-yı ḫālişinden nāfeler sünbüllere

3 Çoḳ bilür çoḳ başludur ol zülf-i ṭarrāruñ gibi
Fitne fennin eyleme taʿlīm ol kāküllere

4 Lemʿa-ı reng-i ʿiẕārı güllerüñ tābān olup
Āfitāb-ı ṣubḥ ṭoġdı sīne-i bülbüllere

2062 ḫāk: ḥāk

* **647**: 154ᵃ-153ᵇ.

2063 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

5 Pīrlikde terk-i ʿunvān eylese Yārī n'ola
Girdi İbrāhīm-i Edhem gibi peşmīn-çullara

648*

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __ [2064]

1 Hemīşe şaʿşaʿa-ı kevkebüñ żiyāda ola
Hemīşe kevkebe-i devletüñ ziyāde ola

2 Hemīşe ṭabʿ-ı laṭīf-i meserret-endūzuñ
Ṣafā-yı ḫāṭır ile dāyimā ṣafāda ola

3 Hemīşe gül gib'açıl gülşen-i leṭāfette
Hemīşe baḫtuñ açıḳ ṭāliʿüñ küşāde ola

4 Hemīşe meclis-i ḫāṣṣuñda zümre-i ḫūbān
Nihāl-i serv-i sehī gibi ser-nihāde ola

5 Hemīşe şevher-i ẕātuñ ʿarūs-ı baḫtuñ ile
Saña minaṣṣa-i devlette dest-dāde ola[2065]

6 Şikeste-sāġar ile dil açılmaz ey Yārī
Meger ki sāġar-ı leb-rīz ile küşāde ola

7 Felek simāṭ ola ḫūrşīd cām-ı zerrīnüñ
O bezme reng-i şafaḳ laʿl-reng-i bāde ola

8 Hemīşe şaʿşaʿa-efrūz-ı neyyir-i aʿẓām
Gelū-yı eşheb-i iḳbālüñe ḳılāde ola[2066]

649**

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ [2067]

1 Ne ḫurşīd-i cihān-tāb u ne bedr-i nūrdan iste
Kelīm-āsā tecellī-i cemāli Ṭūr'dan iste

2 Ġam-ı zülf-i perīşān-ile bī-nām u nişān olmış
Dil-i güm-kerdeyi ol dilber-i maġrūrdan iste

---

* **648**: 154[a].

2064 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

2065 Beytin der-kenarında "dest-dāde; müyesser olmak maʿnasına" şeklinde bir izâh kaydı yer almaktadır.

2066 Gazelin sonunda kenarda şöyle bir kayıt yer almaktadır: "Biñ ḳırḳ yedi tārīḫinde Ṭaraḳçı-zāde Çelebi ṣaḳal ḳoduḳda ol anda ḥużūrlarında denilmişdür. Ḥattā ol āvānda faẓīletlü Muʿīd Aḥmed Efendi Anaṭolı kāḍīʿ askeri iken huzūr-ı şerīflerinde oḳunmışdur."

** **649**: 154[a]-153[b].
Bu gazel nâkıs olup mahlas beyti bulunmamaktadır.

2067 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

3 Ne ḳanlar yutduġum ḫūn-āb-ı çeşmümden suʾāl eyle
Meyüñ keyfiyyetin cām-ı mey-i engūrdan iste

4 Neler çekdi ser-i dāra varınca müddeʿāsından
O sırruñ aṣlını ser-bāz olan Manṣūr'dan iste

5 .....[2068]
Ṭulūʿ-ı baḫtuñı keşşāf-ı nūru'n-nūrdan iste

650[*]

__ • __ __ / __ • __ __ / __ • __ __ / __ • __

1 Vaṣl-ile dil şād u ḫandān olduġın gördük hele
Ol gedānuñ dehre sulṭān olduġın gördük hele

2 Cām aldı destine meclisde sāḳī gül gibi
Bezmimüz reşk-i gülistān olduġın gördük hele

3 Kimseye açmazdı ʿaks-i sīne-i billūrını
Ol mehüñ çāk-i girībān olduġın gördük hele

4 Ḫırḳa-i[2069] peşmīnine bir ḳıl ṭoḳındurmazdı hīç
Zāhidüñ ālūde-dāmān olduġın gördük hele

5 N'ola Yārī dāġ-ı sīnemle çerāġān eylese
Ol mehüñ bu gice mihmān olduġın gördük hele

651[**]

__ __ • / __ • __ __ / __ __ • / __ • __ __

1 ʿAzm it ṭarīḳ-ı ʿaşḳa terk-i dil ü ser eyle
Yaḳ meşʿal-i derūnı o yolda rehber eyle

2 Biñ naḫl-i şuʿle-sāzı dik gülşen-i derūna
Āh-ile mīvesin hep pür-sūz u aḫker eyle

3 Bir ḥüsn virsün aña feyż-i nigāh-ı çeşmüñ
Rūy-ı ʿarūs-ı baḫtuñ rūḥ-ı muṣavver eyle

4 Sūz-ı derūn ṣaḳın kim ḫākister eyler anı
Ey baḫt ḫ˘āb-gāhuñ elmās-ı pister eyle

5 Deryā-yı āteşem ben ḫavf eyle sūzişümden
Sen kendüñi dilerseñ cānā semender eyle

2068 İlk mısra boş bırakılmıştır.
* **650**: 154[b].
2069 Ḫırḳa: Ḥırḳa
** **651**: 154[b].

6 Bīmār-ı derd-i ʿaşḳam gör ḥāl-i nā-tüvānum
Faṣṣād eyle ġamzeñ müjgānı nīşter eyle

7 Alsun gözin ʿadūnuñ zīb-i nuḳūşı Yārī
Tīġ-ı zebāna ṭurma teʾsīr-i cevher eyle

8 Tenhā-rev-i taḥayyür vāmānde pāy-ı ʿaczem
Yā Rab kemāl-i luṭfuñ sen baña rehber eyle

652*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __ [2070]

1 Bir söz ne mümkin ol nigeh-i mey-güsār ile
Mestāne hem-zebān mı olur hūşyār ile

2 Ol ġamze şöyle mest-i ser-endāz olup yatur[2071]
Ol çeşm-i ḫufte gözini açmaz ḫumār ile

3 Ol ṣafḥa-i meşārıḳ-ı envārdur ruḫı
Düşmiş kenāra ḥāşiye ḫaṭṭ-ı ġubār ile

4 Āvāre eyledi beni kūy-ı nigārdan
Ḥālüm yine varur ki dil-i bī-ḳarār ile

5 Dāyim maḳāmı ḥażret-i ʿaşḳuñ bülenddür
Yek-sāndur āfitāb-ı bülend-iḳtidār ile

6 Rāh-ı vefāda ʿaşḳ ile hem-rāh [u] hem-dem ol
Yārı bulam dir iseñ eger Yārī yār ile

7 Ḫāmeñ miṡāl-i Mānī [ü] Bihzād'dur senüñ
Teẕhīb-i kār-nāme-i ṣūret-niġār ile

653**

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __ [2072]

1 Esrāra maḥrem ol ki dilüñ ehl-i ḥāl ola
Maḥrem odur ki sālik-i rāh-ı kemāl[2073] ola

2 Aḥrāra vāṣıl ol ki sülūk-i kirāmdur
Ol dil kirāma vāṣıl ola ehl-i ḥāl ola

---

* **652**: 154[b]-155[a].

2070 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

2071 nāzdur

** **653**: 154[b].

2072 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

2073 ʿālem-i ʿilm

3 Olur müsāʿid ādeme saʿdü’s-suʿūd-ı dehr
Ṣadr-ı ṣudūr-ı ṭāliʿ aña ʿāl-i ʿāl ola[2074]

4 Ārām-gāhuñ olsa eger Sidre dām olur
Mādām dilde derd ü hümūm u melāl ola

5 Gel sālik ol mesālik-i aʿmāl-i ṣāliḥe
Evrād-ı ḥamd-gūy-ı kelāmuñ ḥelāl ola

6 Her mürde-dil ki vaṣl-ı dil-ārāda kām ala
Ṣaddü’l-ḥased ki mālik-i ṣadr-ı viṣāl ola

7 Yārī müdām ʿilm ü kemāle müdāvim ol
Her gevher-i kelāmuñ o dürr-i leʾāl ola

8 Kāmil odur kelām aña mā-ḥaṣal gerek
Hem mā-ḥaṣal kelām ḥuṣūl-ı meʾāl ola[2075]

654*

__ • __ __ / __ • __ __ / __ • __ __ / __ • __[2076]

1 Şevḳ yoḳ dillerde ʿālem ʿīd-i nev-rūz olsa da
Her şebüñ ḳadr olsa rūzuñ ʿīd-i[2077] fīrūz olsa da

2 Bir hümādur kim bülend-pervāz ider girmez ele
Çeşm-i şeh-bāzı ne deñlü dest-āmūz olsa da

3 Rūze-dār-ı ḥasretem mümkin mi hīç şevḳ-ı derūn
ʿĀlemüñ her rūzı rūz-ı ʿīd-i nev-rūz olsa da

4 Gül girībānın açar ser-mest-i bezm-i ʿaşḳ olup
Lāle cāmın gösterür ḫāk içre meknūz olsa da

5 Zūd mīr idüp[2078] żiyāsın perrin eylersin şikest
Dil eger pervāne-i şemʿ-i şeb-efrūz olsa da

6 Raġbet etmez būriyā-bāfān hüner-teẕhībine
Ṭabʿuñ ey Yārī eger üstād-ı zer-dūz olsa da

2074 Erḥām-ı ümde ṭāliʿ aña ʿāl-i ʿāl ola
2075 Beyit metnin kenarında yazılmıştır.
* **654**: 154[b].
2076 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.
2077 rūz
2078 eyler

655*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

1 Tīr-i müjgānuñ yeter pür-tāb itdüñ sīneye
Degme bir sūzen geçer mi ḫırḳa-i[2079] peşmīneye

2 Kimse āgāh olmadı sūz-ı derūnumdan benüm
Düşmeyince tā ki ṣad-çāk-i girībān sīneye

3 Gösterür mirʾāt-ı cāmı elde dünyāyı aña
N'eylesün nāẓır olup rindān-ı ʿaşḳ āyīneye

4 Dilberi ʿuryān idüp ṣardum ḫayāl-i ḫ˘ābda
Mālik oldum ṣanki māl-ā-māl bir gencīneye

5 Zaḫm-ı tīrüñ nice bir ḳalsun[2080] derūn-ı sīnede
Pek yazuḳdur Yārī-i bī-çāre [vü] bī-kīneye

6 Dil miyānuñ pīrehensüz ṣarmaḳ ister sīnede
Girmek ister ol cevāhirle ṭolu gencīneye

656**

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

1 Ḳaṭre isek āşinā-yı baḥr-i ʿummānuz hele
Dürd isek de hem-dem-i cām-ı dırāḫşānuz hele

2 Biz o kemter jāleyüz şūre-sitān-ı dehrde
Tevʾemān-ı ḳaṭre-i nīsān-ı iḥsānuz hele

3 Bülbül-āsā nīş-ḫ˘ār-ı ḫār-ı gülzār olmazuz
Bāde-i nāb içerüz gül gibi ḫandānuz hele

4 Sāġar-ı leb-rīz-i devlet çekmesek ġam çekmezüz
Ḥamdü lillah cürʿa-nūş-ı bezm-i rindānuz hele

5 Şāhid-i devlet bize el virmiye Yārī ne ġam
Zāyir-i pīr-i muġān-ı pāk-dāmānuz hele

657***

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

1 ʿĀşıḳ odur ki her birisi cāna ḳalmaya
Ṣādıḳ odur ki vuṣlat-ı cānāna ḳalmaya

---

* **655**: 155[a].
2079 ḫırḳa: ḥırḳa
2080 böyle ḳalsun mı
** **656**: 155[a].
*** **657**: 155[a].

2 ʿĀḳıl odur ki cerḥ ide māl u menālini
Düşnām-kār-ı vāriş-i nādāna ḳalmaya

3 Bir günde aña kār ide feryād-ı ʿandelīb
Ġunc u delāl ġonce-i ḫandāna ḳalmaya

4 Başdan çıḳardı eyledi āvāre göñlimüz
Ol fitneler ki zülf-i perīşāna ḳalmaya

5 Aġyār iderse saña sitem Yārī çekme ġam
Yārān odur ki ṭaʿne-i yārāna ḳalmaya

658*

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

1 Şarāb-ı nāb özler dil ḳaçan kim lālezār olsa
Olur pür-cūş tende ḳan eyyām-ı bahār olsa

2 Mülemmaʿ gösterür rūz u şebi ol māh-ı tābānum
Siyeh zülf-i perīşānı ruḫında tārumār olsa

3 Müyesser olmadı öpmek leb-i lāʿlini dildāruñ
Elümde ġonce-āsā bārī cām-ı ḫoş-güvār olsa

4 Baña deşt-i vefāda ṣayd olurdı ol ġazāl ammā
Kemān-ı ʿaşḳı çekmege elümde iḳtidār olsa

5 Baña dirler niçün yārān olursın bī-vefālarla
Ne çāre n'eyleyem ey dil elümde iḫtiyār olsa

6 Ne zīnet-baḫş olurdı cümle-i mażmūna ey Yārī
Eger kim nev-ʿarūs-ı ṭabʿuma bir iʿtibār olsa

659**

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __[2081]

1 Tebessüm etse olur ol leb ü dehen ġonce
Gül-i küşāde dehen laʿli yāsemen ġonce

2 Ne reng ü būda olur ol leb [ü] dehāna şebīh
Ne ẕevḳ-ı būyını virür gül ü semen ġonce

3 O deñlü cānına kār itdi şiddet-i sermā
Per-i hezārı ider bulsa pīrehen ġonce[2082]

---

* **658**: 155ᵃ-155ᵇ.

** **659**: 155ᵃ.

2081 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

2082 Beyit metnin kenarında yazılmıştır.

4 Sifālde nice perverde eylemiş anı
Getürdi gülşene sermāde feslegen ġonce[2083]

5 Derūnı kāşif-i esrār-ı ġayb olurdı hemān
Olaydı vaḥt-ṭırāzende-i süḫan ġonce

6 Dimāġ-ı gülbün-i gül hep buḫūr-ı[2084] ʿanber olur[2085]
Meger ki ḳoynına ḳor nāfe-i Ḫoten ġonce

7 Nice latīfe-i ġaybiyye āşikār itdi
Küşāde itdi hezāra hezār-fen ġonce

8 Ṣaḥīfe-i varaḳ-ı gül-ʿiẕārın aldı ele
Açıldı güldi yüzi oldı şād u şen ġonce

9 Elinde sāġar-ı gül-gūn başında laʿlīn tāc
Açar mı aġzını şīveyle nāzdan ġonce

10 O ġonce Yārī yine cümleden ser-āmeddür
Olursa gülşen-i ʿālem çemen çemen ġonce

660*

__ • __ __ / __ • __ __ /__ • __ __ / __ • __

1 Zaḫm-ı ḫār-ı ġamla bülbüller fiġān-ı zārda
Bir gül-i bī-ḫār açılmaz bu fenāʾ gülzārda

2 Hāle devr etmiş ṣanurlar āfitābuñ peykerin
Ḫaṭṭ-ı müşgīnin gören pīrāmen-i ruḫsārda

3 Zülf-i müşgīnin ṭaġıtmış cebhe-i raḫşānına
Ṣan gülef ẓāhir cemāl-i māh-ı pür-envārda

4 Nice dem ḳan yutduġın rindān dest-i şıḥneden[2086]
Ḥüccet etmiş sürḫ-i eşki ḫāne-i ḥammārda[2087]

5 Dürr-i nā-süfte bulınmaz varsa ey Yārī yine
Merdüm-i ʿummān-ı pür-cūş [ol] ulü'l-ebṣārda

2083 Beyit metnin kenarında yazılmıştır.
2084 buḫūr: buḥūr
2085 ʿabīr ile memlūʾ
* **660**: 155[b].
2086 şıḥne: şıḫne
2087 ḥammār: ḫammār

661*

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

1 Her nigāhuñda gül-i ʿişveyi ḫandān eyle
Göñlin aç bülbül-i şūrīdeyi nālān eyle

2 ʿİşmet-i nāz yeter gülsün açılsun ʿālem
Meded ey ġonce-dehen çāk-i girībān eyle

3 Görelüm lāmiʿa-ı māhı şeb-i ẓulmetde
Bürḳaʿ-ı zülfüñi keşf-i ruḫ u pīşān eyle

4 ʿĪd-i vaṣluña senüñ irmek olursa cānā
Ol maḥalde beni biñ cān-ile ḳurbān eyle

5 Fāş ider āh u sirişküñ anı lā-büd Yārī
Sen gerekse ne ḳadar ʿaşḳuñı pinhān eyle

6 Ne ġam-ı dehre melūl ol ne ṣafāya mesrūr
Ḫāne-i ḳalbi ne maʿmūr ne vīrān eyle[2088]

662**

__ __ . / . __ __ __ / __ __ . / . __ __ __

1 Biñ cām-ı emel ṣunar her gāv-dil ü dūna
Minnet mi ider ʿāḳıl bu devlet-i gerdūna

2 Cemʿ-i ṭamaʿ-ı mālı ey rind-i fenā-dīde
Ṣor zīr-i zemīn içre neydügini Ḳārūn'a

3 Meyḫāne ile cāmı hīç degişe mi ʿāḳıl
Taḫt-ı[2089] Cem [ü] Dārā'ya iklīl-i Ferīdūn'a

4 Ḳan aġlamada her dem fikr-i ruḥ u lāʿlüñle
Bir kerre nigāh etseñ bu dīde-i pür-ḫūna

5 Yārī nice bir ola Ḳays-ile maḥabbetde
Eyler mi ḳıyās ʿārif bir ʿāḳılı mecnūna

---

* **661**: 155[b].

2088 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

** **662**: 155[b]-156[a].

2089 Taḫt: Taḥt

663*

. — . — / . . — — / . — . — / . . —[2090]

1 Çözilse zülf-i siyāhı ruḫı bedīd olsa
Siyāhī-i şeb açılsa ṣabāḥ-ı ʿīd olsa

2 Ḥuṣūl-ı vuṣlata ümmīd[2091] ider midi bilse
Eger ki ʿāşıḳ-ı nā-kāmda ümīd olsa

3 Benān u ḫātem ü dendānuñ idemez tersīm
Mühürüñin ḳalemi resmde ferīd olsa

4 Ne ḳufl-i muḥkem olur ʿaḳd-ı bend-i şelvārı
O ḳufli dest-i niyāz açmaġa kilīd olsa

5 Benānuñ ile geçerken işāret eylersin
Ġamuñla cism-i nizārum hilāl-i ʿīd olsa

6 Nihāl-i baḫtuma bir an ṭoḳınmaz ey Yārī
Ne deñlü bād-ı ṣabā ʿāleme vezīd olsa

664**

— . — — / — . — — / — . — — / — . —[2092]

1 Laʿlüñ ol güldür ki ḳonmış ṣāġar-ı mül üstine
Zülfüñ ol şeb-būdur atmış sāye sünbül üstine

2 Ne ʿaceb ol ḫāl düşmiş ṣafḥa-i ruḫsārına
Lāle ḫod bir noḳṭa ḳondurmazdı bir gül üstine

3 Ṣandılar māh-ile encüm şebde eyler iḳtirān
Ḫāller zeyn olmış ol pīşānda kākül üstine

4 Dāġ-ı ḫūnīnem sirişküm şüst ü şū eyler müdām
Ṣu seperler gūyiyā ḳatmer ḳaranfil üstine

5 Dil-rübālar zülfini ekser perīşān mūy ider
Görmedüm bir zülf-i nāzük ben o kākül üstine

6 Ḥaydar-ı Kerrār olurduñ kār-zār-ı maʿnāya
Gelsüñ ey Yārī eger bir kerre Düldül üstine

---

* **663**: 155[b]-156[a].

2090 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

2091 iḳdām

** **664**: 155[b].

2092 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

665*

__ • __ __ / __ • __ __ / __ • __ __ / __ • __[2093]

1 Şefḳat etmez göz yaşından dīde deryā olsa da
Bil ki baḳmaz ḳaṭresi lüʾlü-yi yektā olsa da

2 Cürʿa virmez sāḳī-i devrān erbāb-ı ġama
Ol ṭoḳuz peymānesi ṭopṭolu ṣahbā olsa da

3 Zāġ-ṭabʿāne ṣaçar hep encümen erzen deyü
Dāne virmez ḫırmeninden çarḫ ʿanḳā olsa da

4 Baḳma reng-ālūde ṣūret zāhid-i ḫar-meşrebe
Ḫırḳa-i[2094] tecrīd ile hem-reng-i ʿĪsā olsa da

5 Maẓhar-ı ḫūrşīd-i ḥikmetdür dil-i pervānemüz
Bāl vir baḳmaz eger şemʿ-i dil-ārā olsa da

6 Nuṭḳa gelmez naẓm-ı rūḥ-efzāñı ey Yārī gören
Feyż-i enfās-ile hem nuṭḳ-ı Mesīḥā olsa da

666**

• • __ __ / • • __ __ / • • __ __ / • • __

1 ʿĀşıḳa dilber olınca ḳatı mümtāz olsa
Her nigāhında birer ṣīve-i ṭannāz olsa

2 Böyle rüsvā-yı cihān itmez idi ʿaşḳ beni
Āh kim ġamze-i mestüñ baña hem-rāz olsa

3 N'eylerüz ṣūret-i ẓāhirde mecāzī ʿaşḳı
Perde-i ʿaşḳ-ı ḥaḳīḳī ṣuver-i rāz olsa

4 Gösterürdüm yine teʾsīr-i hevā-yı ʿaşḳı
Bir nefes nāle-i dil-sūzıma dem-sāz olsa

5 N'idelüm ṣadr-ı tekālīf-i ser-i mey-gedeyi
ʿĀlemüñ rindleri ḫāne-ber-endāz olsa

6 Oldur ʿĪsā-nefes-i vaḥy-ṭırāz-ı maʿnā
Vāridāt-ı süḫanı cümleten iʿcāz olsa

7 Ehl-i dil olmayıcaḳ yār-ı nedīmi olamam
Yārīyem ben baña yārān-ı süḫan-sāz olsa[2095]

---

* **665**: 155[b].

2093 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

2094 Ḫırḳa: Ḥırḳa

** **666**: 156[a].

2095 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

667*

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Eser hevā-yı ḫaṭuñla nesīm-i āheste
O da benüm gibi geh ṣaġdur gehī ḫaste[2096]

2 Şemīm-i zülfüñe āşüfte nāfe-i ʿanber
Nigāh-ı ġamzeñe ālüfte cān [u] dil ḫaste[2097]

3 Kemend-i zülfüñ o ṣad ʿuḳde-i füsūndur kim
Hezār şevḳ-ı cünūn anda beste-ber-beste[2098]

4 Nihāl-i ḳaddüñ o gülbün-ṭırāz-ı gülşen-i nāz
Gül-i nigāhuña müjgānuñ ise gül-deste

5 Göñül nizār-ı dil-i zār [u] bend-i zencīrüñ
Benem esīr-i ġamuñ hem şikeste hem beste[2099]

6 Şarāb-ı derd-ile ḫūn-ābe-i ciger Yārī
Göñülde tūde-i gül gibi deste-ber-deste

668**

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

1 Ṣabā şāne uraldan zülf-i pīç-ā-pīç-i cānāna
Şemīm-i ʿanber-i sārā yayıldı sünbülistāna[2100]

2 Birisi laʿl-i ḫātemdür birisi ḥoḳḳa-i yāḳūt
Elümde iki cevherdür ṣurāḥī ile peymāne[2101]

3 Recā-yı vuṣlat itmez oldı dil cānānına şimdi
Meger var-ise bīçāre alışdı derd-i hicrāna

4 O meh destinde cām-ı nāz-ile keşf-i niḳāb eyler
Ne ḥācetdür żiyā-yı şuʿle-i şemʿ-i şebistāna

---

* **667**: 156[a].

2096 ḫaste: ḥaste

2097 ḫaste: ḥaste

2098 Hezār şevḳ-ı cünūn oldı anda dil-beste

2099 Beytin der-kenarında kafiye bakımından farklılık gösteren şöyle bir beyit yer almaktadır: "ʿAceb mi nādire-sencānuñ olsa evrādı/Zebān-zed-i şuʿarādur bu şiʿr-i nā-güfte" Bu beyit *Dîvân*'da bir gazelde zikredilmiştir. bk. G. 800/10.

** **668**: 156[a]-156[b].

2100 bāġ-ı devrāna

2101 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

5 Ümīd-i būse itdükçe lebinden eyledi düşnām
Meger elmās-ı ḫātemden zehir virdi dil ü cāna

6 Hezārān dāġlar sīnemde gül gibi müzeyyendür
Ġaraż gül-geşt-i gülzār ise baḳ çāk-i girībāna

7 Beni pā-māl-i raḫş-ı nāz idersin ṭurmayup ammā
İrişmez mi elüm ey serv-ḳad bir kerre dāmāna

8 Degül mi ceẕbe-i ʿaşḳ-ı melāmet rāh-ı ḥayretde
Çeken hep maḥmil-i Leylā'yı Ḳays-ı zār u nālāna

9 Dilerseñ neyyir-i aʿẓam gibi berḳ ura pīşānuñ
Yüzüñ sür ravża-i pür-nūr-ı sulṭān-ı cihāna[2102]

10 Nesinden şerm-sāruz dehr-i dūnuñ bilseñ ey Yārī
Gül-i ümmīdi gördüñ mi gelelden bāġ-ı devrāna

669*

__ • __ __ / __ • __ __ / __ • __ __ / __ • __[2103]

1 Dāġlar zeyn eylemiş dil sīne-i sūzānına
N'eylesün bir iki tuḥfe gül vire[2104] cānānına

2 Ṣandılar māh-ile encüm şebde eyler iḳtirān
Zeyn olmış zülf'içinde ḫāller pīşānına[2105]

3 Şimdi zāhid ser-gerān ālūde-dāmān-ı hevā
Nesne ḳondurmazdı evvel kūşe-i dāmānına

4 N'ola ser-geşt'olsa pervāne şerār-ı şemʿden
N'eylesün kār eylemiş tāb-ı ḥarāret cānına

5 Seng-i āsīb atma tek ey çarḫ yoḫsa ehl-i ʿaşḳ
İstemez maʿmūrlük senden dil-i vīrānına

6 Döndürür iḳbālini idbāra bī-sāmān ider
Ġurr'olan Yārī bu çarḫuñ devr-i ser-gerdānına

2102 Beyit der-kenarda yazılmıştır. Metnin kenarında "ġayra yazıla" kaydı düşürülmüştür.
* **669**: 156ᵃ.
2103 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.
2104 gül ʿarz eyleye
2105 Beytin der-kenarında "mükerrerdür" kaydı yer almaktadır.

670*

__ • __ __ / __ • __ __ / __ • __ __ / __ • __[2106]

1 Dür ṣaçardı dīde ol maḥbūb-ı yektā söylese
Cevherīn cān beẕl iderdi bī-muhābā söylese

2 Ḥacle-gāh-ı cennet eylerdüm şebistān-ı dili
Baña bir şeb ol ʿarūs-ı ʿişve-pīrā söylese

3 Nefḥa-i rūḥ-ı ḥayāt-ı cāvidānı baḫş ider
Nuṭḳa gelse ʿaynīdür gūyā Mesīḥā söylese

4 Ḥall olınmaz nükte-i müşkil-pesendān-ı cihān
Fikret-āmūzān-ı maʿnā[2107] biñ muʿammā söylese

5 Bārī baḳsa gerdiş-i āyīne-i devrān nedür
Kendü kendü ile ol ṭūṭī-i gūyā söylese

6 Müntic olmaz maʿnā-i ṣuġrā vü kübrāsı anuñ
Nuṭḳ-ı Yārī nice biñ baḥs̱-i ḳażāyā söylese

671**

__ • __ __ / __ • __ __ / __ • __ __ / __ • __

1 Ḥüsn odur kim perde-ārā-yı ḥarīm-i nūr ola
ʿĀşıḳa her bir naẓarda[2108] şuʿle-gāh-ı Ṭūr ola

2 Merdüm-i çeşm-i cihān-bīnüm gibi ḫāl-i ruḫı
Dehre pertev ṣala hem perde-nişīn-i nūr ola

3 Ol ḳadar pinhān gerekdür cevher-i esrār-ı ʿaşḳ
Cān gibi genc-i derūn-ı sīnede mestūr ola

4 Niceler ser virdi rāz-ı ʿaşḳını fāş itmedi
Ṣanma terk-i ser ḳılan ancaḳ hemān Manṣūr ola

5 Gel muʿammā ʿilmin ögren Yārī-i üstāddan
Feyż-i ṭabʿuñ fenn-i istiḥrācda meşhūr ola

---

* **670**: 156[a].

2106 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

2107 ʿālem

** **671**: 156[b]

2108 ʿAşḳ ol ḥüsne muḳābil

672*

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Müdām kāruñı sevḳ etme baḫt-ı güm-rāha
Tevekkül eyle hemān her nefesde Allāh'a

2 Saña teraḥḥum ider mi zamāne iḫvānı
Ṣaḳın düşürmeye gör Yūsuf-ı dili çāha

3 Degişmez ʿaḳlı başındaysa merd-i āzāduñ
Külāh-ı faḫr-i bülendini efser-i şāha

4 Gerekse efser-i Cem'dür gerek külāh-ı gedā
Gelince her biri yeksān olur o dergāha

5 Getürme ḫāṭıra endūh-ı fikr-i ferdāyı
Bugün ṣafādayuz ey Yārī minnet Allāh'a

673**

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __[2109]

1 Ruḫsār-ı al açıldı ḫaṭ-ı müşg-bārda
Ḥaḳḳā ki görmedüñ bu güli nev-bahārda

2 Güldür açılmış ol ḫaṭ içinde ʿiẕār-ı al
Görilmemiş-(i)di gül açıla sebze-zārda

3 Sünbül ḫaṭınuñ evveli vaḳt-i bahārdur
Lā-büd benefşe açılur evvel bahārda

4 Her serv-i üstüvānı birer Mevlevī gibi
Bir pāy-ile semāʿa girer cūy-bārda

5 Yāḳūt-ı laʿli ol ḫaṭ-ı reyḥānda gūyiyā
Bir ġoncedür ki açıla faṣl-ı bahārda

6 Reftār-ı dil-pesendine taḥsīn [ü] ġıbṭadan
Tāb-ı ḫırām ḳalmadı serv [ü] çenārda

7 Yārī sirişk-i dīdeñe raḥm eylese o şāh
Dürr-i cevāhir ekẕer olur iʿtibārda

---

* **672**: 156[b].
** **673**: 156[b].
2109 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

674*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __[2110]

1 ʿĀrif olan zeḫārif-i kūdek-firībine
Çarḫuñ baḳar mı şuʿ bede-bāz-ı ʿacībine

2 Bir ser nedür ki ʿāşıḳ anı etmeye fedāʾ
Cānın fedāʾ ider kişi bulsa ḥabībine

3 Tīġ-ı sitemle baġrını ṣad-çāk idesin
Şehler ḳıyar mı tā bu ḳadar bir ġarībine

4 Eyyūb görse maẓhar-ı ism-i Ṣabūr iken
Taḥsīn iderdi cān-ı ṣabūruñ şekībine

5 Taḳsīm olındı ʿāleme naḳdīne-i murād
Bir ḥabbe yoḳ mı Yārī-i zāruñ naṣībine

675**

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

1 Başlasam derd-i derūnumdan eger şekvāya
Raḥm iderdüñ dil-i miḥnet-keş-i ġam-fersāya

2 Ben ki seyyāḥ-ı cihān-gerd-i reh-i tecrīdem
Vāṣıl oldum nefes-i Ḫıżr'a[2111] dem-i ʿĪsā'ya

3 Oldı hep ṣūret-i maʿnā-yı cihān meşhūdum
Şāh-ı vaḥdet olalı milket-i istiġnāya

4 Senüñ[2112] ey kāle-fürūşende-i bāzār-ı fenāʾ
Pāyüñe degmeye mi ḫırḳa-i[2113] peşmīn pāye

5 Şimdi bir devrdeyüz ḳaṭresin iʿṭāʾ etse
Mevc-i ḫısset düşe bir ḳaṭre içün deryāya

6 Seng-i bīcād'olamaz gevher-i yāḳūta bedel
Tāb-ı ḫurşīd eger nūrını virse māye

7 Cūy-veş eyledi ṭuġyān-ı cünūnı Ḳays'uñ
Pā-be-zencīr düşüp bādiye vü ṣaḥrāya

---

* **674**: 156[b].

2110 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

** **675**: 157[a].

2111 Ḫıżr: Ḥıżr

2112 Saña

2113 ḫırḳa: ḥırḳa

8 Ḫ˘āb gelmez göze kim düşde ḫayālüñi görem
Ne ʿaceb derde düşürdüñ ne ʿaceb sevdāya[2114]

9 Dāġ-ı dildür görinen farḳ-ı ser-i Yārī'ye
Ṣanma destārını güllerle ider pīrāye

676*

__ • __ __ / __ • __ __ / __ • __ __ / __ • __

1 ʿĀşıḳ oldı var-ise ol māh ḥoḳḳa[2115] gūşına
Rişte-i lüʾlüʾsini ṭaḳdı peren-i mengūşına

2 Bu ne şefḳatdür seḥerden[2116] māder-i çarḫ-ı berīn
Āfitāb-ı ʿālem-ārāyı alur āġūşına

3 Kāse-i baḥr-i muḥīṭi çekse reyyān olmaya
Baḳ derūnuñ sūziş-i tāb-ı hevā-yı cūşına

4 Ḫafī eşkin gör nice pinhān idermiş sīnede
Genc-i ġamda rind-i ʿaşḳuñ baḳ ḫam-ı serpūşına

5 Ol ḥarem-perverde-i ʿişmet[2117] olan nāḳūs-ile
Ol ṣanem āheng ider zünnārın almış dūşına

6 Pādişāh-ı dehre baş egmez naẓar ḳıl ʿālemüñ
Ḫāne-ber-dūşānına rindān-ı dūş-ā-dūşına

7 Ser-be-ceyb-i ḥayret olmış genc-i vaḥdetde yatur
Āferīnler Yārī-i zāruñ dil-i ḫāmūşına

677**

__ • __ __ / __ • __ __ / __ • __ __ / __ • __

1 ʿĀşıḳ olaldan dehān-ı ġonce-i sīr-ābına
Baḳ ne ḳanlu ṣu aḳarmış dīdenüñ ḫūn-ābına

2 Düşdi sevdā-yı ḫaṭ-ile zülf-i pīç-ā-pīçine
Uġradı ʿummān-ı ʿaşḳuñ fülk-i dil gird-ābına

3 Pānzehr olsa dil-i ʿāşıḳ taḥammül eylemez
Bezm-i dehrüñ cām-ı elmās u mey-i zehr-ābına

2114 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
* **676**: 157[a].
2115 ḥoḳḳa-i sīmīn meh-i kevn
2116 ki her gün
2117 ādāb
** **677**: 157[a]-157[b].

4 Düşmedüm ʿaşḳuñ gibi bir bī-kerān gird-āba hīç
Gerçi düşdüm mevc-veş ṣad baḥr-i ġam seyl-ābına

5 Seyr-i dendānın niyāz etsem ʿaceb aġzum'açar
Degmedüñ ol baḥr-i ḥüsnüñ bir dür-i nā-yābına

6 Cismin atdı nār-ı ʿaşḳa çeşmin itdi eşk-bār
Āferīnler Yārī-i zāruñ bu āb u tābına

678*

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __[2118]

1 Gören dir tāze dāġum farḳ-ı serde gird-i şāl üzre
Ne gül-gūnī ḳaranfil bitmiş işkeste-sifāl üzre

2 Menār üzre eẕāna çıḳsa ol ṭıfl-ı nev-āġāze
Gören dir ʿandelīb-i naġme-pīrādur nihāl üzre

3 Seḥer şebnem düşince güllerüñ üstine gülşende
Dür ü gevher dizer şevḳ-ile bülbül perr ü bāl üzre

4 Nihāl-i ḳāmetüñde ol iki ruḫsār-ı rengīnüñ
Açılmış iki güldür gūyiyā bir ince dāl üzre

5 Ne cevherler çıḳar gencīne-i ṭabʿ umdan ey Yārī
Dizilür sübḥa-i maʿnā gibi silk-i leʾāl üzre

679**

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __[2119]

1 Āşūb-ı cihānsın binesin eşheb-i nāza
Āsāyiş-i cānsın gelesin bezm-i niyāza

2 Güller açılub naġmeñe hep gūş ṭutarlar
Ey bülbül eger başlar-isen zemzeme-sāza

3 İtmekde ṭavāf-ı ḥarem-i kūyuñı ʿālem
Düşsem yeridür ben daḫı vādī-i Ḥicāz'a

4 Tecrīd-güẕārān-ı ḥarem-gāh-ı ḥaḳīḳat
Dil-best'olamaz silsile-i ʿaşḳ-ı mecāza

---

* **678**: 157[a].

2118 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

** **679**: 157[a].

2119 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

5 Maḳṣūduñ o dergāhda ḥāṣıl ola Yārī
Sür cebhe-i ʿacz[2120] ü edebi ḫāk-i niyāza

680*

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

1 Ele almaz derūnum cām-ı ṣaḥbā-yı elest olsa
Dönüp baḳmaz eger seng-i ḥavādiṯden şikest olsa

2 Ezelden ser-girān-ı bezm-i nūş-ā-nūş-ı ʿaşḳuñdur
ʿAceb midür ḫarābāta düşüp dil mey-perest olsa

3 Nice ḫ˘āba varur şeb-zinde-dārān-ı ġam-ı ʿaşḳuñ
ʿAceb mi ḥaşre dek her biri ḥirbāyī-perest olsa

4 Yine her pāresinde görinür envār-ı taṣvīrüñ[2121]
Eger kim şīşe-i dil dest-i cevrüñden şikest olsa

5 Anı keyfiyyet-i ṣahbā-yı ġayret eyledi[2122] bī-hūş
Virür miydi serin Manṣūr-ı āḳıl[2123] nīm-mest olsa

6 Yine çıḳmaz dil-i Yārī'de ẕevḳ-ı leẕẕet-i laʿlüñ
Eger kim neşve-dār-ı sāġar-ı bezm-i elest olsa[2124]

681**

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __[2125]

1 Degül o mey ki dili ser-girān-ı ġaflet ide
Mey-i şuʿūr getür cānı mest-i ṣafvet ide

2 Olur mı ʿaḳl-ile ṣahrā-nişīn-i ġam meʾlūf
Hemīşe deşt-i melāmetde seyr ü ülfet ide

3 İder müşāhede ol dīde ṣubḥ-ı āmālin
Şebāne-ḫīz olup terk-i ḫ˘āb-ı rāḥat ide

4 Sirişk-i dīdesidür reh-revānı şām [u] seḥer
Göñül ki Kaʿbe-i kūyına pāk niyyet ide

2120 şerm
* **680**: 157[b].
2121 ruḫsāruñ
2122 cām-ı melāmet etmese
2123 fānī
2124 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
** **681**: 157[b]-158[a].
2125 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

5 Mecāz āteşini munṭafī ḳılup ʿāşıḳ
Ḥaḳīḳat āteşi maʿşūḳına sirāyet ide

6 Mecāz ḳanṭarasından geçüp dil-i ʿārif
Feżā-yı ʿālem-i taḥḳīke dek ʿazīmet ide

7 Hidāyet-i ezelī rehber ü refīḳı olur
Ḫudā-yı ʿizz ü cele bir kese hidāyet ide

8 Vuṣūl-ı rāh-ı ḥaḳīḳat baʿīd ey Yārī
Meger ki rehber [ü] hādī saña hidāyet ide

682*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __[2126]

1 Ey ḫoş o derd-i dilde ki dermānı olmaya
Ey ḫoş o sūz-ı sīnede pāyānı olmaya

2 ʿAşḳ ol durur ki vāṣıl-ı maʾü'l-ḥayāt ola
Derd ol durur ki raḥm-ı[2127] dil ü cānı olmaya

3 ʿĀşıḳ odur ki olmaya mehcūr-ı yārdan
Ẕevḳ-ı viṣāl odur ġam-ı hicrānı olmaya

4 ʿĀşıḳ semender olsa yanup nār-ı ʿaşḳda
Ḳaṭʿā şerār-ı sīne-i sūzānı olmaya

5 ʿĀşıḳ o deñlü ṣaḳlaya sūz-ı derūnını
Cān bile vāḳıf-ı tef-i pinhānı olmaya

6 ʿĀşıḳ ṭuyınca eyleye maʿşūkına nigāh
Ammā arada dīde-i giryānı olmaya

7 Ṣanma ki saña bāḳī ḳala devlet-i cihān
Bākī odur ki hīç ebed [ü] fānī olmaya

8 Ādem eger ki cennete girse ne fāyide
Yanında bir melek gibi oġlanı[2128] olmaya

9 Yārī bir iki beyt-ile şāʿir bulur mı nām
Şāʿir dime o şāʿire dīvānı olmaya

10 N'eyler o kimse ṣoḥbet-i ġılmān-ı cenneti
Yanında bir senüñ gibi cānānı olmaya

---

* **682**: 157[b].

2126 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

2127 mevt

2128 cānānı

683*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

1 Bir devlet olsa ādemi maġrūr ḳılmasa
Bir bāde olsa kim dili maḫmūr ḳılmasa

2 Bir ḥüsne ʿāşıḳ olsa nedīmān-ı bezm-i ʿaşḳ[2129]
Derd-i maḥabbet-i ezelī dūr ḳılmasa

3 Bu bezm o bezmdür nice Cemşīd'i ḫāk idüp
Behrām gibi nükte-zed-i Gūr ḳılmasa

4 Bir feyż irişse ʿāşıḳa ṣahbā-yı ḥālden
Ḳīl ü maḳāl-i ʿālemi meşʿūr ḳılmasa

5 ʿĀşıḳ terennümin o ḳadar eylese nihān[2130]
Bir naġmesinde[2131] kendüyi Manṣūr ḳılmasa

6 Faġfūr iseñ de efserüñ olsa ger āfitāb
Devrān sifāl-i meh gibi meksūr ḳılmasa

7 Perverde nāz u niʿmet olan cismüñi felek
Zād u zevād-ı dām-geh-i mūr ḳılmasa

8 Görmezdi kimse āb-ı ḥayāt-ı vücūduñı
Ẓulmet-geh-i meşīmede mestūr ḳılmasa

9 Ġarḳ-āb iderdi cismümi Yārī sirişk-i çeşm
Bu şūre-zār-ı sīnemi maḥrūr ḳılmasa

684**

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

1 Ġam-ı ʿaşḳuñ nihāndur dilde senden dūr oldumsa
Ḳalur taṣvīr-i ḥüsnüñ dīdede mehcūr oldumsa

2 Nice demler ki mest-i bezm-gāh-ı üns idüm cānā
Beni şimdi melāmet eyleme maḫmūr oldumsa

3 Ġam-ı hicrüñ anuñ biñ yıl yine eyler mükāfātın
Dem-i vaṣluñda bir sāʿat eger mesrūr oldumsa

4 Baña taʿyīn olınmış ḥaşre dek tā ḫıdmet-i ʿaşḳuñ
Güneh-kāruñ mı oldum ʿaşḳuña meʾmūr oldumsa

---

* **683**: 158[a].

2129 ki dünyāda ehl-i ʿaşḳ

2130 nāzük eylese

2131 naġme ile

** **684:** 158[a].

5 Ḳoma yā Rab dil-i Yārī'de bu nefs-i ḫod-ārāyı
Beni ıṣlāḥ eyle her ne dem maġrūr oldumsa

685*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

1 Çeşmüñ ki şebde lemʿa-fürūz-ı nigāh ola
Meh āfitāb necm-i dıraḫşende māh ola

2 Ol māh [u] mihr-i efser-i ḥüsn-i cemālsin
Lāyıḳ öñüñce ḫayl-i kevākib sipāh ola

3 Bir bār-gāha bendeyüm anda nihān-ı ʿarş
Andan ḳıyās it ne ulu bār-gāh ola

4 Bir naḫl-i sāye-baḫşı penāh it zamānede
Çün ṭıfl-ı gāhvāre saña ḫ˘āb-gāh ola

5 Bulmaz o kimse Kaʿbe-i maḳṣūdına vuṣūl
Vā-mānde pāy-ı güm-şüde-i şāh-rāh ola

6 Bī-rehber olma rāh-ı ṭalebde ḳıl ictihād
Pīşüñde belki tūde-i ḫar-seng-i rāh ola

7 Yā Rab o gün ki germ ola bāzār-ı rüst-e-ḫīz
Yārī faḳīre sāye-i luṭfuñ penāh ola

686**

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __[2132]

1 Anuñçün mihr-i zerrīn ṭāsı degdi burc-ı kevneyne
Kemān-ı ebruvānuñ tīr atarsa *ḳābe ḳavseyn*e

2 Dilerseñ āb-ı zemzem pāk ide rūy-ı siyeh-fāmuñ
Yüzüñ sür āsitān-ı ravża-i sulṭān-ı kevneyne

3 Nihān-ender-nihānı ol ʿıyān-ender-ʿıyānı ol
Eger irmek dilerseñ devlet-i cāvīd-i dāreyne

4 Biri ḳan dökmede ḳulzüm biri yaş dökmede deryā
İki dīdemde eşküm mācerāsı döndi baḥreyne

5 Olur zinde-revān-ı Ḫusrev [ü] Ḫāḳānī ey Yārī
İrişse ṣīt-i naẓmuñ Hind [ü] Şirvān [u] ʿIrāḳeyne

---

* **685**: 158ᵃ-158ᵇ.

** **686**: 158ᵃ.

2132 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

687*

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __[2133]

1 Lāle-veş dāġlaruñ sīnede sūzān eyle
Sāḥa-i gülşen-i āmāle çerāġān eyle

2 Zülf-i müşgīnini cānuñ gibi ṣaḳla dilde
Nāfe-veş nükhet-i esrāruñı pinhān eyle

3 Ebruvān u müje tīr-ile kemān almış ele
Sīneñ āmāde idüp çāk-i girībān eyle

4 Ṣalma deşt-i ġama āvāre dil-i Mecnūn'ı
Beste-i silsile-i zülf-i perīşān eyle

5 Baña teh-cürʿa-ı cām-ı keremüñ kāfīdür
Sen hemān illere Ḥātem[2134] gibi iḥsān eyle

6 Ey ḥakīm-i dil ü cān şerbet-i laʿlüñle meded
Yārī-i ḫaste-dilüñ derdine dermān eyle

7 Zūd mīr eyleme şemʿ-i emeli ġayret ḳıl
Nefes-i himmet-ile anı fürūzān eyle

8 Nāvedān-ı dile ḫūn-ābe-i eşküñ ṭoldur
Ḫūn-āgende-i maġz-ı ser-i şiryān eyle

688**

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

1 Nuṭḳ virdüñ bende-i fermānuña
Şükr yā Rab luṭfuña iḥsānuña

2 Sen niçün şekvā idersin dehrden
Kimse yapışmaz senüñ dāmānuña

3 Her biri gūyā Ḫalīl-i vaḳt olur
Cān atanlar āteş-i sūzānuña

4 Yansa yaḳılsa n'ola cān-ı Kelīm
Yandı zīrā āteş-i hicrānuña

5 Cümle ʿālem düşmen olsa ġam degül
Ben ṣığındum dergeh-i iḥsānuña

---

* **687**: 158[a].

2133 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

2134 Ḥātem: Ḫātem

** **688**: 158[b].

6 Müjde gelmiş ġam-güsāruñ ġam yine
Daʿvet eyle sīne-i vīrānuña

7 Şimdi Yārī lālezāruñ vaḳtidür
Dāġlar yaḳ sīne-i ʿuryānuña[2135]

689*

__ · __ __ / __ · __ __ / __ · __ __ / __ · __

1 Geh fiġān u āh-ile geh nāle-i dil-sūz ile
Eglenür bī-çāre dil her gice sāz u sūz ile

2 Ṭıfl-ı dil gördükçe aġlar cān atar pervāne-veş
Biñ taʿalluḳ eylemiş ol şemʿ-i bezm-efrūz-ile

3 Ey ḫoş ol rind-i raṣad-sāz-ı ḫikem-āmūzuñam
Ülfet-i maḥż ide necm-i ṭāliʿ-i fīrūz-ile

4 Nāyil-i kām-ı viṣāl eyler bugün yarın deyü
Eglenür dil vaʿde-i ferdā vü geh imrūz-ile

5 Urmadın şemşīrini ġam cāna ey Yārī hemān
Keskinin iç bādenüñ bir rind-i ʿālem-sūz-ile

690**

· __ __ __ / · __ __ __ / · __ __ __ / · __ __ __

1 Bizi ẓāhirde gerçi bend-i zencīr-i cünūn eyle
Yine yā Rab cünūnum ḥāletinde ẕū-fünūn eyle

2 Ḳoma yā Rab beni tārīk-i ṣaḥrā-yı melāletde
Meded ḳıl şuʿle-i envār-ı luṭfuñ reh-nümūn eyle

3 Olam ẕevḳ-ı nikāt-ı nükhet-i esrāruña vāṣıl
Benüm de nāfe gibi baġrumı her demde ḫūn eyle

4 O ḫāl-i ʿanberīni tāb-ı pīşānında ol māhuñ
Dilümde dāġ-ı lāle gibi hem dāġ-ı derūn eyle

5 Ol Yārī ola āb-ı ḥayāt-ı feyże müstaġraḳ
Aña rāh-ı ṭalebde Ḫıżr-ı[2136] ʿaḳlı reh-nümūn eyle

2135 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
* **689**: 158[b].
** **690**: 158[b]-159[a]
2136 Ḫıżr: Ḥıżr

691*

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __[2137]

1 N'ola göz yaşı her dem aḳsa çeşm-i eşk-bār üzre
Ne mümkindür kesilmek mevc-i baḥr-i bī-kenār üzre

2 Leb-i rengīni baḳ pīrāmen-i dendāna bend etmiş
O laʿl-i ṣāfdur silk-i leʾāl-i şāh-vār üzre

3 Ḳamerle başda gūyā necm-i tābende ḳırān etmiş
Degüldür ḫāl ü mengūşuñ o zülf-i müşg-bār üzre[2138]

4 Ne siḥr eyler kemān-keşlükde ġamzeñ ey kemān-ebrū[2139]
Oḳın atmış yayın yaṣmış yine dāyim şikār üzre[2140]

5 Gözinden ṣaḳınur ey merdüm-i çeşmüm seni dīdem
Siyeh perde çekersem n'ola çeşm-i ḫūn-bār üzre

6 Ne yer kim sāye ṣalsa naḫl-i ḳadd-i serv-i āzāduñ
Düşer āşūb-ı gird-bād maḥşer-i reh-i güẕār üzre

7 Kemān-ebrūsını ḳurmış çevürmiş tīr-i müjgānın üzre[2141]
Ele tīr ü kemān almışdur āmāde şikār üzre

8 Yine pīrāne ser dāġ-ı cünūnın tāzeler Yārī
Eger ḳalursa ʿaşḳuñ dilde evvelki ḳarār üzre

692**

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __[2142]

1 Bāġa gel bülbül seḥer eyle nevā-yı demdeme
Beñzemez hem kevn kevne devr devre dem deme

2 Bir hümā-yı lā-mekāndur ʿazm-i süflī eyledi
Düşdi dil būyın alup ol ṭurre-i ḫam-der-ḫama

3 Mest ü hüşyārī biri mest [ü] biri ḫāmūş ider
Bülbüle etse ṣurāḥī bülbül etse zemzeme

---

* **691**: 158[b].
2137 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.
2138 2 ve 3. beyitler metnin kenarında yazılmıştır.
2139 ebir ü müjeñ cānā
2140 Beyit metnin kenarında yazılmıştır.
2141 Ṣaḳın ḳaṣdı saña ebrū [vü] müjgān-iledür zīrā
** **692**: 158[b].
2142 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

4 Ben ne berg ü bār alam kim gülşen-i āmālüme
Hem dıraḫtānī-i pīç-ā-pīç ü hem dirhem heme

5 Nice gündür görmez oldum lemʿa-ı dīdāruñı
Ebr-i ḥayret ḫıyre-bend oldı dem-ā-dem dīdeme

6 Gird-i laʿlin ol siyeh-ḫāl itmede Yārī ṭavāf
Bir Ḥabeş maḥbūbıdur gelmiş kenār-ı zemzeme

693*

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __[2143]

1 Girer her şekle şeb rūz ol meh-i ġarrāyı seyr eyle
Ne yüzden ṭoġar ol mihr-i cihān-ārāyı seyr eyle

2 Ḳadin zünnār-bend eyler ruḫın gül-gūne-sāy eyle
Ne naḳş-ı ṣūret eyler ol büt-i zībāyı seyr eyle

3 Dehen zerrīn lebi gül-ġonce berg-i sebz destārı
Ne reng-i çehre baġlar ol gül-i raʿnāyı seyr eyle

4 Gehī pinhān olur gözden geh eşbāḥı olur ẓāhir
Ne māhiyyetdür eyā ol perī-sīmāyı seyr eyle

5 ʿAlem gibi ṣalınur naḫl-i ṭūbā-i ser-efrāzı
Ne bāġuñ servidür ol ḳāmet-i bālāyı seyr eyle

6 Derūnı mücmer-i zerrīn elinde cām-ı laʿlīni
Ne reng ü bū virür ol ġonce-i ḥamrāyı seyr eyle

7 Ḫırām itdükçe ey Yārī o ḥūrī gülşen-i nāza
Ḥarīm-i ravża-i fırdevsde ṭūbāyı seyr eyle

694**

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __[2144]

1 Sūziş-i sevdā-yı ḥayretle dil efkār olmada
Dīdeler encüm gibi tā ṣubḥ-ı bīdār olmada

2 Çār u nā-çār oldı zaḫm u derd ü endūh u ġumūm
ʿAḳl u fikr ü ṣabr u ṭāḳat çār u nā-çār olmada

3 Gül gibi gülmem açılmam sāġar-ı gül-fām-ile
Bezm-gāhum ʿandelīb-āsā ser-i ḫār olmada

---

* **693**: 159[a].

2143 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

** **694**: 159[a].

2144 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

4 Dāġlar serden süveydā sīneden itdi ẓuhūr
Rāz-ı pinhān-ı derūnum ḫalḳa iẓhār olmada

5 Sāye gibi pāyına düşmiş yeler āvāre dil
Şimdi ol ser ü hevā-baḫşa hevā-dār olmada

6 Şöyle pür-nūr oldı Yārī ẓulmet-ārā-yı cihān
Mihr-ile her ẕerre bir ḫūrşīd-i nevvār olmada

695*

. . __ __ / . __ . __ / . . __[2145]

1 Dil-i maẓlūm ki kūy-ı yāre gele
Ṣanki Manṣūr'dur ki dāra gele

2 Bu ne devlet ki ḫāneñe dilber
Çīn seḥerden seni uyara gele

3 Ne ṣafādur ki bezmüñe ol şūḫ
Geh nihānī geh āşikāre gele

4 Nice gülüp açılmasun diller[2146]
Gül ü bülbül ki nev-bahāra gele

5 Bir senüñ gibi ʿāşıḳ-ı nā-kām
Ṣanma Yārī bu rūzigāra gele

6 Sīnemi dāġlarla zeyn itdi
Biricik seyr-i lālezāra gele

696**

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

1 El ur ey pīr-i meyḫāne ne var ol ḫum-ı ser-pūşa
Hevā-yı meyle gelsün dil de deryālar gibi cūşa

2 O ḫūnī-ġamzeye ol ʿārıż-ı pür-tāba baḳmaḳdan
Gözüm ḳan-ile döndi ṭaşt-i pür-ḫūn-ı Siyāveş'e

3 Elüm çekmezdüm aṣlā rūzigār-ı nā-müsāʿidden
Eger çeksem o dürr-i pāki gird-āb-ı der-āġūşa

---

* **695**: 96[a].

2145 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.
Gazelin üst kısmında, "Sehv Şod Ḥarf-i Hā'dadur" düzeltme kaydı yer almaktadır.

2146 ʿālem

** **696**: 147[b]-148[a].

4 Ş̱üreyyā ṣandılar kim ṣubḥ-ı ṣādıkdan ʿıyān olmış
Naẓar idenler ol gerdendeki laʿlīn mengūşa

5 Ḫarāb olsa cihān-ı bī-vefāʾ başdan başa Yārī
Yine aṣlā keder gelmez o rind-i ḫāne-berdūşa

697*

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __[2147]

1 Baḳma her ṣūret-i bī-naḳş olan maʿnāya
Çeşm-i Mecnūn-ile baḳ ḥüsn-i ruḫ-ı Leylā'ya

2 Ẓāhirī ṣūreti ḳo ṣūret-i naḳḳāşına baḳ
Görine naḳş-ı ḥaḳīḳat naẓar-ı bīnāya

3 Ḫ˘āb gelmez göze zencīr-i cünūn ḫavfından
Fikr-i zülfüñ ʿaceb uġratdı beni sevdāya

4 Maṭlaʿ ü'n-nūr olur dīdeleri şaʿşaʿadan
Bi'l-bedāhā baḳan ol mihr-i cihān-ārāya

5 Her seḥer ʿarż-ı cemāl eyleyerek mihr-i münīr
Vechī-vār ḫandeler etse o ruḫ-ı ġarrāya

6 Ḳanlu yaşum gözümüñ yaşına ceryān etse
Gūyiyā baḥr-i Süveyş'dür ḳarışur deryāya

7 Nāmede sūz-ı derūnum nice taḥrīr ideyüm
Kül olur baġlar isem şāh-per-i ʿanḳāya

8 Olma mekrinden emīn ḥīlesine aldanma
İʿtimād etme ḥaẕer ḳıl bu fenāʾ dünyāya

9 Dil-i āgāhını āzāde ḳılup ey Yārī
ʿĀrif oldur ġam-ı ferdāyı ṣala ferdāya

698**

__ • __ __ / __ • __ __ / __ • __[2148]

1 Ol ki sulṭāñ-ı kerem-kārī ola
Salṭanat anuñ sezā-vārı ola

---

* **697**: 168b.

2147 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.
Gazelin üst kısmında, "Sehv Şod Ḥarf-i Hā'dadur" düzeltme kaydı yer almaktadır.

** **698**: 168[b].

2148 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.
Gazelin üst kısmında, "Sehv Şod Ḥarf-i Hā'dadur" düzeltme kaydı yer almaktadır.

2 Āşiyān-ı çarḫda ʿanḳā gibi
Cümle murġānuñ sipih-dārı ola

3 Pāy-gāh-ı himmete başup ḳadem
Ṣadr-ı ʿizzetde cihān-dārı ola

4 Merd odur kim ʿālem-i tecrīdde
Hem-çü murtāżān rıżā-vārī ola

5 Cān gerekmez ʿāşıḳa cānān gerek
Cān nedür cānān vefā-dārı ola

6 Yār olur tevfīḳ-ı Bārī her nefes
Her kimüñ kim hem-demi Yārī ola

7 Diñlenür ḳavl-i belīġ ile sözi
Her kimüñ kim ṣıdḳ güftleri ola

699*

__ __ . __ / __ __ . __ / __ __ . __ / __ __ . __[2149]

1 Āyīne-i envār olan çeşmümi giryān eyleme
Mecmūʿa-ı esrār olan ʿaḳlum perīşān eyleme

2 Ey mest-i ḫ̆āb-ı bezm-i nāz bī-tāb-ı sermestī iken
Aġyāra gösterme lebüñ ḳan üstine ḳan eyleme

3 Ḳufl-i ṭılısmın bulmadan yaḳma dil-i maḥzūnumı
Gencīne-i meknūndur luṭf eyle vīrān eyleme

4 Ser-nāme-i āzādı vir zencīr-bendān-ı ġama
Zülf-i siyāhuñ ḫam-be-ḫam pīçīde pīçān eyleme

5 Ḫūrşīd-i ʿālem-tāb-ı ṣunʿ ṣalsun cihāna nūr u tāb
Ruḫsār-ı ʿālem-tābuñı zülfüñle pinhān eyleme

6 Sen ṣaḳla yā Rab Yārī-i zāruñ ḳabā-yı ʿişmetin
Çirkābe-i ʿişyān-ile ālūde-dāmān eyleme

700**

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __[2150]

1 Sāḳiyā ṣun o meyi kim ola zemzemcesine
Cām-ı zerrīn ile nūş eyleyelüm Cemcesine

---

* **699**: 169ᵇ-170ᵃ.

2149 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

** **700**: 169ᵇ.

2150 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

2 Gözüñ üstinde ḳaşuñ var dimeye kimse saña
Düşme meşhūr olup elden ele ḫātemcesine

3 Gāh deryāları bir ḳaṭre deyü nūş eyle
Gāh temkīn ile pür-ḥavṣala ol yemcesine

4 Sende pinhān emānet var-ise ḫāmūş ol
Setr ḳıl rāẕ-ı dilüñ nāme-i ebkemcesine

5 Çıḳ otaġ-ile cihān velvele-āşūb olsun
Ḥaşir-ender-ḥaşir it ʿālemi Rüstemcesine

6 Dāne-i gendüme meyl etme eger ādemseñ
Biñ yıl ʿömrüñ ola tā Ḥażret-i Ādemcesine

7 Dür-feşān eyle yolında ḳaṭarāt-ı eşküñ
Düşegör ol gül-i nevresteye şebnemcesine

8 Öl diril yine ḥayāt-ı ebedī bul Yārī
Tā mücerred olasın ʿĪsā-i Meryemcesine

701*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __[2151]

1 Düşmez ebed telāṭum-ı deryā-yı ġurbete
Tefvīż iden vücūdını dergāh-ı ġurbete

2 Mesti [vü] hūşyārını farḳ itmeden ḳalur
ʿĀrif düşince genc-i ḫarābāt-ı vaḥdete

3 Bir kūzede şüküfte ḳaranfil ḳıyās ider
Bir kez baḳan serümdeki dāġ-ı melāmete

4 Zeyn etse dāġlarla vücūdın bahārda
Dāġ üsti bāġ olur dil-i ehl-i maḥabbete

5 Ṣıfrü'l-yed oldı Yārī-i bī-berg ü bī-nevā
Dest-i ümīdi irmedi ol serv-i ḳāmete

702**

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __[2152]

1 ʿAşḳ odur kim terk-i ʿār [u] nām-ile meşhūr ola
Ḥüsn odur kim perde-i nāmūs-ile mestūr ola

---

* **701**: 170ᵃ.

2151 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

** **702**: 170ᵃ.

2152 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

2 Dillere düşer miyānuñ nice ḳīl ü ḳāl olur
Tīġ ile ḫancer[2153] miyānuñda ne dem manẓūr ola

3 Sīnede fikr-i ḫayālüñ dilde ẕikrüñ rūz u şeb
Ṣanma dilden fikr ü ẕikr [ü] iştiyāḳuñ dūr ola

703*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __[2154]

1 Ḳurbān olam nigāh-ı tecāhül-nüvāzuña
Ḥayrān olam ḫırām-ı ḳad-i cilve-sāzuña

2 Bir ān nigāh iden nice meftūnuñ olmasun
Nāz ü girişme vü nigeh-i ʿişve-bāzuña

3 Ṭāvus-ı ṣaḥn-ı cennet-i ʿadni ḳıyās ider
Bir kez baḳan o naḳş ol endām-ı nāzuña

4 Bu nāz u bu niyāz u bu aḫlāḳ-ile senüñ
Kerrūbiyān reşk ide nāz u niyāzuña

5 Bu teff ü tāb u sūz-ı derūn-ile ey göñül
Āhende olsa doymaya sūz u güdāzuña

6 Her beyt-i mużmerinde maʿānī ẓuhūr ider
Aḥsentü Yārī naẓm-ı muʿammā-ṭırāzuña

704**

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __[2155]

1 Al ele cām-ı ṣafāyı seni mestāne ide
Şöyle nūş it anı kim cürʿası dīvāne ide

2 Mest-i yek-rengī-i rindān-ı maḥabbet ol kim
Bezm-i vaḥdetde seni bāde vü peymāne ide

3 Bir meyüñ mesti [vü] keyfiyyeti ol kim ebedī
Seni geh mest ide geh ʿāḳıl-ı ferzāne ide

4 Neşve-i cām-ı ezel var-ise sende mevʿūd
Kemterīn cürʿası cān [u] dili mestāne ide

2153 ḫancer: ḥancer
* **703**: 170[b].
2154 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.
** **704**: 170[b].
2155 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

5 Bir mehüñ bezmine düş kim seni şāyed Yārī
Şemʿ-i cemʿ-i ḥarem-i ḥüsnine pervāne ide

705*

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __[2156]

1 Yār odur kim saña yārīlük ide yārüñ ola
Yārlük vaḳti senüñ yār-ı vefādāruñ ola

2 Sırr-ı maḫfī olan esrāruñı pinhān ide
Keşf-i rāz eylemeye sātir-i esrāruñ ola

3 Kār-ı düşvāruñuñ āsānına imdād ide
Çekdügüñ zaḫmetüñe müşterek-i kāruñ ola

4 Bir seriv-ḳad güzeli kendüñe hem-rāz eyle
Ol ser-āmed her umūruñda hevā-dāruñ ola

5 Töhmet-i dehr-ile gelse saña bir derd ü belāʾ
Senüñ ile bile hem-derd ola ġam-ḫʿāruñ ola

6 Bir gezendüñde irişse saña efkār u ġumūm
Tesliyet ide seni dāfiʿ-i efkāruñ ola

7 Keşf-i rāz etme ḥaḳīḳatsüz olan yārāna
Dūst oldur ki senüñ vāḳıf-ı esrāruñ ola

8 Bir iki gün aña rencīde-i ḫāṭır olsañ
Pes ü pīşüñde senüñ yine ṭaleb-kāruñ ola

9 Devletine irse seni dāyim ide istihzāʾ
Yaʿnī her sözde ġalat-kerde-i güftāruñ ola

10 Budur āyīn-i cüvān-merdī-i erbāb-ı ʿuḳūl
Dūst senden ne sitem-keş ne sitem-kāruñ ola

11 Seni taʿvīẓ ideyüm dirse getürme yanuña
Yaʿnī fertūte ʿacūze gibi seḥḥāruñ ola

12 Sevgilü dūst odur kim saña müştāḳ olup
Yüzüñi görse eger ʿāşıḳ-ı dīdāruñ ola

13 Āh bir dūst bulınur mı ʿaceb dünyāda
Yār-ı ġāruñ ola hem yār-ı vefā-dāruñ ola

14 Āzmūn eyledügüñ ādeme yār ol Yārī
Buñ deminde o senüñ yār-ı meded-kāruñ ola

---

* **705**: 171[a].

2156 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

15 Böyle bir ādeme yār etme ilāhī bizi kim
Çāh[da] kendi pīnek[ī] olup ʿayyāruñ ola

706*

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __[2157]

1 Yār odur bezm-i maḥabbetde nedīm olsa bize
Nuṭḳa geldükçe süḫandān-ı ḥalīm olsa bize

2 Bezm-i vaḥdetdeki keyfiyyetimüz yād etsek
Āşinā-yı ezelī yār-ı ḳadīm olsa bize

3 Sırr-ı ser-besteñi cānı gibi pinhān ide[2158]
Keşf-i rāz eylemeye ṭabʿı selīm olsa bize

4 Sīnemüñ āteş-i cānsūzını teskīn etse
Hem şifā-ḫāne-i ḥikmetde ḥakīm olsa bize

5 Ḥikmet-i leẕẕet-i güftārına reşk etse cihān
Bir süḫan-ver ḥikem-āmūz-ı kelīm olsa bize

6 N'eylerüz biz ṣadefüñ lü'lü-yi meknūnların
O girān-māye-i dendān besīm olsa bize

7 Eyleye leẕẕet-i güftārı ile şīrīn-kām
Bir süḫan-ver süḫan-ārā-yı fehīm olsa bize

8 Baḳmazuz sensiz eyā gülbün-i gülzār-ı sürūr
Gülşen-i ʿālem eger bāġ-ı naʿīm olsa bize

9 Biz denī ṭabʿ-ı le'īm istemezüz ey Yārī
Bir kerem issi cüvān-merd ü kerīm olsa bize

707**

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __[2159]

1 Cūy u ṣabā sürūr iderek nev-bahārda
Ṣalındı vü bulandı biraz cūy-bārda

2 Bāḥūrda görince ṣabā ḫırmen-i güli
Esdi ṣavurdı ḫaylī zamān rūzigārda

---

* **706**: 171[b].
2157 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.
2158 etse
** **707**: 172[a].
2159 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

3 Pejmürde olmasun deyü ruḫsārı güllerüñ
Şebnem seḥer gül-āb ṣaçar sebze-zārda[2160]

4 Gül pisterinde bir şeh-i nāzük-mizāc iken
Çarḫ-ı denī mekānın ider ḫār-zārda

5 Elbette gizli aḫkerini şuʿle-sāz ider
Sūz-ı derūn varsa eger kim çenārda

6 Fitrāk-bend bend-i kemend eyledi dili
Şīr-i nigāhı baña ṭoḳındı şikārda

7 Māha ya ṭoġ yā ṭoġarum deyü nāz ider
Ol çār-ebrū olsa[2161]eger kim çehārda

8 Sīnende dāġ belde ṣurāḥī elüñde cām
Yārī ayaḳ ayaḳ gezelüm lālezārda

708*

__ • __ __ / __ • __ __ / __ • __ __ / __ • __[2162]

1 Arḳasında zinde-dūzī ḫırḳa[2163] başda bir ṭele[2164]
Bir elinde mīl-i sürme bir elinde mikḥale

2 Yekke-tāz-ı gīrdār-ı şehsüvār-ı ṣaf-derī
Ṣaf-şikāf-ı kār-zār-ı ceng-pīrā-yı yele[2165]

3 Üştür-i begsiste-düm ner-māde-i dīv-i sitürg
Esb-i bī-bend-i çerā-geh mādiyān-ı hergele[2166]

4 Gāv-ten üştür-beden [ü] rūy-ten perḫāş-cūy
Tīġ-zen leşker-şiken düşmen-fiken merd-i gele[2167]

2160 nev-bahārda
2161 çārda
* **708**: 177[a].
2162 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.
2163 ḫırḳa: ḥırḳa
2164 Kelimenin aslı "ṭelā'"dır. Kafiye gereği "ṭele" yazılmış olduğundan biz de metindeki imlâyı esas aldık.
2165 Kelimenin der-kenarında beyit içindeki mânâsını açıklayan bir izah kaydı yer almaktadır: "yele; bahādur"
2166 Kuyruğunu çözmüş deve; azman er dişi dev, otlağın bağsız atı; hergele kısrak.
2167 İnek gövdeli, deve cüsseli, kalay bedenli, asabi huysuz; kılıç çalan, ordu kıran, düşman düşüren, sürü (bölük) eri.
"Gele" kelimesinin der-kenarında kelimenin mânâsını açıklayan bir izah kaydı yer almaktadır: "gele; bölük"

5 Şīr-i şerze gürg-i ġażbān fīl-endām ḫūk-i ner
Tīs-i pīs-i suḫre-rīş-i gūsfendān-ı mele[2168]

6 Żabṭ olınmaz oldı Yārī esb-i ṭabʿ-ı bī-ḳarār
Başḳa vādīlerde şimdi eylemekde hervele

FĪ ḤARFİ'L-LĀMELİF[2169]

709*

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __

1 Güvāh-ı ẕātıdur nefy-i sūy-ı lā
İder iṯbāt-ı vaḥdet[2170] şān-ı illā

2 Ṣalar her ẕerrenüñ üstine sāye
Anuñçün ḳadr-i ḫūrşīd oldı aʿlā

3 Budur pend-i edeb-sencān-ı maʿnā
Teberrā düşmene dūsta tevellā

4 Çıḳar zuʿm-ı ḫod-ārāyı delikden
Nedīmānuñ diye ehlen ve sehlā

5 Ṭoḳınma ḫāṭır-āzār olma zinhār
Tevāżūʿ ḳadrüñ eyler ʿarş-ı vālā

6 Ḳo fikr-i māżī-i devrānı Yārī
Bugün ṣıḥḥatdeyüz ṣıḥḥatde ḥālā

VE MİNE'L-LEṬĀʾİF Bİ-NAŻMİ'L-ʿULYĀ HĀẒİHİ'D-DÜRE-RÜ'L-MÜNḤARİṬU Bİ-ḤARFİ'L-YĀÉ[2171]

710**

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

1 Lāʿl-i nābı etmese cān-baḫş-ı nuṭḳ-ı ʿĪsevī
Ġamzesi eylerdi ḫayl-i ʿāşıḳa ḳatl-i seri

2168 Kükreyen aslan, gazaplı kurt, fil gövdeli, erkek domuz; koyunlar sürüsünün maskara sakallı uyuz keçisi!
"Mele" kelimenin aslı "melāʾ"dır. Kafiye gereği "mele" yazılmış olduğundan biz de metindeki imlâyı esas aldık.

2169 Lâmelif harfinde.

* **709**: 159ᵃ.

2170 hestī

2171 Yâ harfindeki bu manzûmeler işlenmiş inciler gibi ustaca nazmedilmiş latîf şiirlerdendir.

** **710**: 159ᵃ-159ᵇ.

2 Murġ-ı cān-ı ʿāşıḳı āvīḫte-i minḳār ider
Ṣalsa çeşm-i şāh-bāzı kirpiginden şeh-peri

3 Ġonceler güller küşād olur derūn u sīneden
Her ne dem zaḫm açsa tīġ-ı ġamze-i nāzük-teri

4 Nükhet-i zülfi ṣafāsın bulmaya ḥāḳān-ı Çīn
ʿAnber-ile eylese āgeşte misk-i ezferi

5 Dīdeler naḳd-i dür-i eşk-ile bir gencīnedür
İki merdüm olmış anda dīde-bān-ı münzevī

6 Şāḫ-ı gülden ġonce eṭfāline eyler ʿandelīb
Tekye-gāh-ı bāġda taʿlīm-i ders-i *Meṯnevī*

7 Gerçi ebkem ġonceler ammā hezāruñ şevḳını[2172]
Açılup bād-ı ṣabāya[2173] söyleşürler maʿnevī

8 Nice pey-revlik ide Yārī o şāh-ı naẓma kim
Şāh-bāzuñ ola mı ʿuṣfūr hem-bāl ü peri

9 Ol süḫan-ver kim olur fevvāre-i āb-ı ḥayāt
Reşḥa-rīz olduḳça kilk-i lehçe-i dāniş-veri

10 Feyż-i enfās-ı kelāmından olurlar müstefīd
Rūzigāruñ feylesofān-ı belāġat-güsteri

11 Nice taḥrīr eylesün evṣāf-ı ṭabʿ-ı pākini
Midḥatinde ḫāme eyler ʿözr-ḫ˘āh-ı çākeri

711*

. . — — / . . — — / . . — — / . . —

1 Rūḥsın sīneme gel sīnede cān olmaz mı
Cevher-i cān güzelüm dilde nihān olmaz mı

2 Hep işitdüm senüñ aġyāra nihānī luṭfuñ
Gūş-ı hūş-ı dile ilhām ʿıyān olmaz mı

3 Faṣl-ı gül irdi nedür derdüñ ʿaceb ey dil-i zār
Hīç senüñ derdüñe bir çāre-resān olmaz mı

4 Yeter itdüñ dili bend-i ser-i zülfüñde esīr
Dil-i ālüfte-i bī-tāba emān olmaz mı

2172 āhını
2173 nesīme
* **711**: 159[b].

5 Biricik mūy-ı miyānuñı der-āġūş etsem
Rām olsañ baña ey serv-i revān olmaz mı

6 ʿArż-ı ḥüsn eylesün ol māh-ı dü-hefte göriñüz
Giderek velvele-ārā-yı cihān olmaz mı

7 Sīnede dāġlaruñ saña yeter ey Yārī
Dime ṣaḥrā-yı cihān lālesitān olmaz mı

712*

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

1 Al beni sīneñe tā rūḥ-ı revān eyle beni
Ser-be-ser cism-i laṭīfüñ gibi cān eyle beni

2 Nār-ı ʿaşḳuñda vücūdumı ṭutup saḫt eyle
Al ele ḳabża-i ḥükmüñde kemān eyle beni

3 Gözümüñ yaşı aḳar şevḳ-ı ruḫuñla cānā
Sen de şebnem gibi güllerde nihān eyle beni

4 Ḫıżr-ı[2174] dilden yetişe baña ḥayāt-ı cāvid
Vāṣıl-ı reşḥa-i ser-çeşme-i cān eyle beni

5 Yā ilāhī idüben rāh-rev-i rāh-ı vuṣūl
Sāḥa-i Yeṯrib ü Baṭḥā'ya revān eyle beni

6 Ser-i gül-deste-i müjgānı ile Yārī'nüñ
Ravża-i pākine cārūb-zenān eyle beni

713**

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __[2175]

1 Ġājeden gül-gūn imiş reng-i ʿiẓār-ı ṭalʿatı
Hep bilindi vü görildi ol mehüñ māhiyyeti

2 Şimdi dest-efşān olup ʿāşıḳlaruñ devrānıdur
Gird-bāduñ tekye-i gülşend'odur cemʿiyyeti[2176]

3 Ejder-i āteş-feşān olur ebir-veş çarḫa dek
Külḫen-i endūhumuñ dūd-ı şerār-ı ḥiddeti

4 Bāġbān-ı baḫt-ı nādān şöyl'ider sīr-āb anı
Ḫuşk-i berg etmez ebed şāḫ-ı nihāl-i devleti

---

* **712**: 159[b].

2174 Ḫıżr: Ḥıżr

** **713**: 159[b].

2175 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

2176 Beyit metnin kenarında yazılmıştır.

5 Bir gülin ḳoḳmaz bu gülzār-ı fenānuñ[2177] rind olan
Telḫ-kām eyler meşāmm-ı reng ü būy-ı minneti

6 Naḳd-i ʿaḳlın dest-i sevdāda perīşān eylemez
Fikr-i zülfüñdür dilüñ sermāye-i cemʿiyyeti

7 Her ne deñlü dest ü pāy ursa yine bī-tāb olur
Nice geçsün ġarḳa-i emvāc-ı baḥr-i ḥayreti

8 Defʿ ider zeng-i ġamı mirʾāt-ı dilden her nefes
Neşve-i cām-ı şarābuñ ʿālem-i keyfiyeti

9 Ol ḫurūs-ı ʿarş-ı cevlānem ki Yārī istemem
Himmetüm göklerde ṣayd eyler hümā-yı devleti

714*

__ · __ __ / __ · __ __ / __ · __ __ / __ · __

1 Ṣanma şebnemdür seḥer ṭutmış gülüñ dāmānını
Ḳaṭre-bār[2178] itmişdi bülbül dīde-i giryānını

2 Eşk-i pey-der-pey döker nīsān-ı çeşmüm dem-be-dem
Bir ṣadefden ḥāṣıl eyler biñ dür-i ġalṭānını

3 Kākülüñ pīrāmen-i rūyuñ iḥāṭa eylemiş
Burc-ı ḥüsnüñ hāle-dār etmiş meh-i tābānını

4 Vāye-dār olsaydı gülbün reng-i rūyumdan eger
Zaʿferān-ı māy'ider berg-i gül-i ḫandānını

5 Sīmi gözden sikkesi dilden olurdı munḳasım
ʿĀlemüñ cemʿ etseler maḥṣūl-ı baḥr u kānını

6 Nāfe-i Leylā'ya Yārī ḫār-zār-ı dehr-i dūn
Mükḥüle itmişdi Ḳays'uñ sūzen-i müjgānını

715**

__ · __ __ / __ · __ __ / __ · __ __ / __ · __

1 Dilber-i ʿālī-cenāb ol ser-firāz it kendüñi
Zīver-i ārāyiş-i bālīn-i nāz it kendüñi

2 Verziş-i luṭf-ı vefāda eyle iṡbāt-ı vücūd
Ḥüsn-i ḫulḳı şīme ḳıl ḫāṭır-nüvāz it kendüñi

2177 cihānuñ
* **714**: 160ᵃ.
2178 Dür-niṡār
** **715**: 160ᵃ.

3 Şeh-levendāne ḫırām it kār-gāh-ı ʿişvede
Ebruvān pür-çīn küleh-kec[2179] mest-i nāz it kendüñi

4 Ḳālıb-ı bī-rūḥ ẓann eyler vücūduñı ḥasūd
Sen gerekse ʿĪsā-i muʿcīz-ṭırāz it kendüñi

5 Ṣūret ü maʿnā içinde belk'ide ʿarż-ı cemāl[2180]
Gāh mirʾat-i ḥaḳīḳat gāh mecāz it kendüñi

6 Şöyle ṣaḳla cevher-i esrārı genc-i sīnede
Ḳufl-i negşūde-i zebān ehl-i rāz it kendüñi

7 Şemʿ-i ḫurşīd olsa da Yārī ṭolaşma nūrına
Sen hemān pervāne-i şuʿle-güdāz it kendüñi

716*

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Yaḳup derūnda dil-i ʿanber-i süveydāyı
Muʿaṭṭar itdi meşāmm-ı dimāġ-ı sevdāyı

2 Medār-ı bār-ı taʿalluḳ meger ki sūzen imiş
Esīr-i çarḫ-ı[2181] berīn eyledi Mesīḥā'yı

3 Ḳızardı gül gibi ruḫsār-ı Yūsuf-ı mehcūr
Tutuḳ-ṭırāz-ı ḫacālet[2182] görüp Züleyḫā'yı

4 Nihānı lāʿlüñe Ḫıżr-ı[2183] ḫaṭuñ ider taʿlīm
Rumūz-ı nükte-i esrār-ı ʿilm-i aḫfāyı

5 Ḳabūl eylemezin sensiz ey meh-i devrān
Eger ki virseler ʿömr-i ḥayāt-ı ʿĪsā'yı

6 Muḳābil itdi mihir şeb-çerāġ-ı pīşānuñ
Naẓīre idemedi māh-ı ʿālem-ārāyı

7 Şu dil ki yārini isterse yārini añmaz
İder nişīmen-i vaḥdetde ẕevḳ-ı tenhāyı

8 Hemān rıżā-yı tevekkülde ṣābir ol Yārī
Getürme ḫāṭıruña ḳayd-ı fikr-i ferdāyı

2179 kec: keç
2180 meşhūduñ ola
* **716**: 160ᵃ-160ᵇ.
2181 Çarḫ: çarḫ
2182 ḫacālet: ḥacālet
2183 Ḫıżr: Ḥıżr

9 O çāk-i dāmen iken Yūsuf-ı dil-i giryān
Niḳāb-ı dīde ider dāmen-i Züleyḫā'yı[2184]

717*

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __[2185]

1 Eliñe al zeḳanuñ ʿanberīn şemāme gibi
Başuña berg-i sebiz ṭak yeşil ʿimāme gibi

2 Göñülde rāz-ı nihānuñ var-ise ḫāmūş ol
Açılma herkese rāz-ı derūnı nāme gibi

3 Hümā-veş ʿārif-iseñ lā-mekān-ı pervāz ol
Düşürme kendüñi dām-ı ġama ḥamāme gibi

4 Ṣaḳın zeḫārif-i ālāyiş-i maʿāyibden
Vücūd-ı pāküñi taṭhīr eyle cāme gibi

5 Siyeh midād ile ey Yārī şāhid-i naẓmuñ
Siyāh pūş siyeh perçem oldı ḫāme gibi

718**

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __[2186]

1 Nedīm-i bezmüñ idem ṣoḥbetüm bilinmez mi
Ḳarīn-i rāzuñ idem ḳurbetüm bilinmez mi

2 Bu deñlü sāġar-ı leb-rīz ḫūn-ı eşküm ile
Dirīġ neşve-i keyfiyyetüm bilinmez mi

3 Girān-māye o dürr-i yetīm-i nā-yābum
Miyān-ı cevheriyān ḳıymetüm bilinmez mi

4 O pānzehr-i sevāḥil-nişīn-i ʿummānem[2187]
Bu şūre-gāhda ḫāṣṣıyyetüm bilinmez mi

5 Geçer mi böylece āmed ü şüd şeb ü rūzum
Ġam-ı zamāne ile ḥayretüm bilinmez mi

6 Ḥarīm-i dergehüñe reft [ü] rūb bende iken
Ḳapuñda bunca ʿubūdiyyetüm bilinmez mi

2184 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
* **717**: 160[a]
2185 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.
** **718**: 160[a].
2186 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.
2187 şifā-sāz-ı cān-ı maḥrūram

7 Ḥarem-serāy-ı viṣālüñle Yārī maḥrem iken
Senüñle nice zamān ülfetüm bilinmez mi

719*

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __
__ __ . / . __ __ . / . __ __ __ / __[2188]

1 Ey ẕātuña maḫṣūṣ beḳā-yı ebedī
Maʿdūm-ı ṣıfātuñda fenā-yı ebedī

2 Şānuñda celāl-i eḥadiyyet besdür
Birligiñe şāyeste ṣenā-yı ebedī

3 Sensin ezelī Ḳādir ü Ḳayyūm u Ebed
Sensin ebedī bār [u] Ḫudā-yı ebedī

4 Yār bī-tecellī idicek dīdāruñ
Lemʿān ide dīdemde liḳā-yı ebedī

5 Muḥtāc-terīn etme iki ʿālemde
Yārī ḳuluñ it kām-revā-yı ebedī

720**

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

1 Döndürür çarḫ beni şuʿle-i cevvāle gibi
Ḫam ider ḳaddümi ḫalḳa-i pergāle gibi

2 Nāle beñzer beden ü sīnemi sūrāḫ eyler
İñledür nāy-ṣıfat her giceler nāle gibi

3 İtme ebrūñı nihān zülf-i perīşānuñla
Yılda bir kerre ʿıyān it meh-i yek sāle gibi

4 Sen hemān merkez-i tefrīde ṣābit-ḳadem ol
Dāyireñde ʿalem ol noḳṭa-i pergāle gibi

5 Keşf ḳıl bürḳaʿ-ı ruḫsāruñı ey māh-ı cihān
Kākülüñ eyleme sāye yüzüñe hāle gibi

6 Gülşen-i derd ü belāʾ lālesin eyler sīr-āb
Dāġlar sīnede ḫūy-rīz olıcaḳ jāle gibi

7 Baḥr-i eşk ile ola sūz-ı derūnuñ pür-cūş
Şuʿleden mevcler it āteş-i seyyāle gibi

---

* **719**: 160[a].

2188 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

** **720**: 160[b]

8 Çāk çāk eyle girībān-ı dili ey Yārī
Ẓāhir it sīnedeki dāġlaruñ lāle gibi

721*

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __

1 Ser-tā-be-ḳadem dāġlarum sīnede gördi
Gūyā ki gülüñ ʿaksini[2189] āyīnede gördi

2 Ẓann itdi o şeh ceẕr ü med-i Nīl-i mübārek
Ṣad beḫyelerüm[2190] ḫırḳa-i[2191] peşmīnede gördi

3 Laʿl-i lebüñi lüʾlü-yi dendānuñı ʿālem
Ne baḥr-i ʿAden ne dür-i gencīnede gördi

4 Bī-bāk varup meclis-i aġyāra düşindi
Yoḳ ẕerre ḥased bu dil-i bī-kīnede gördi

5 Yārī o perī māyil imiş lālesitāna
Ser-tā-be-ḳadem dāġlarum sīnede gördi

722**

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __[2192]

1 Herkesüñ var rāz-dānı yār-ı şīrīn-fem gibi
Baña bir hem-rāz-ı cān u dil bulınmaz ġam gibi

2 Gözüñ üstinde ḳaşuñ var dimeye iller saña
Kimsenüñ naḳşın çıḳarma ṣūret-i ḫātem gibi

3 Ḥacle-gāh-ı bāġı ḳıl lüʾlüʾ ile ārāste
Dür-feşān ol nev-ʿarūs-ı ġonceye şebnem gibi

4 Ġıll-i[2193] peyvend-i taʿalluḳ pāy- bendüm olmasa
Çoḳdan eylerdüm tecerrüd ʿĪsā-i Meryem gibi

5 Eksük olmasun elüñden Cem gibi cām-ı sürūr
ʿĀlemüñ ʿayş-ı müdāmın eyle cām-ı Cem gibi

6 Sīneye gel zinde-baḫş ol her nefes dem-sāz ol
Baña ʿömr-i cāvidān ol cān u rūḥ u dem gibi

---

* **721**: 160[b].
2189 gül-i ḫūrşīdi bir
2190 beḫye: peḫye
2191 ḫırḳa: ḥırḳa
** **722**: 160[b].
2192 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.
2193 Bend

7 Perde-i rāz-ı derūnuñı ḳo olsun āşikār[2194]
Keşf-i esrār-ı nihān it maʿnā-i mübhem gibi

8 Sīne-i aʿdāyı Yārī ḳıl nişān-gāh-ı ġazāʾ
Al kemān-ı Ḳahramān'ı destüñe Rüstem gibi

723*

. . __ __ / . __ . __ / . . __[2195]

1 Açdılar būy-ı nefḥa-i rāzı
Güller itdi şemāme perdāzı

2 Kām-ı ezhārı eyledi taʿṭīr
Sünbülüñ zülf-i ʿanberīn-sāzı

3 Gülşen-i āsumānda seyr eyle
Gül-i ḫurşīd-i şuʿle-endāzı

4 Ḥilm-i āfitāb-ile hem-ser
Nergisüñ ḳāmet-i ser-efrāzı

5 Cām-ı leb-rīze beñzemez mi görüñ
Lālenüñ berg-i sürḫ perdāzı

6 Reşk-i ḫurşīd-i ālem-ārādur
Nergisüñ elde sāġar-ı nāzı

7 Nāleden ġayrı ṭabʿ-ı Yārī'nüñ
Hīç ne yārı var ne dem-sāzı

724**

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

1 Dil-i bīmāra bir sözle müdāvā ḳılsañ olmaz mı
Beni bir nefḫa-i laʿlüñle iḥyāʾ ḳılsañ olmaz mı

2 Şehīdān bī-ser ü bī-pā yatur meydān-ı ʿaşḳuñda
Ne var teşrīf idüp bir gün temāşā ḳılsañ olmaz mı[2196]

3 Baña gāhī kirişme gāh luṭf-ı çeşm ile baḳsañ
Dil-i maḥzūnumı cānā tesellā ḳılsañ olmaz mı

4 Ne itdük n'eyledük bilsek saña ey çarḫ-ı dūn-perver
Ṭutalum düşmenüñ olduḳ müdārā ḳılsañ olmaz mı

2194 sāz-kār
* **723**: 160[b].
2195 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.
** **724**: 161[a].
2196 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

5 Niçün ümmīd idersüñ cāh u āmālüñ edānīden
Cenāb-ı Ḥażret-i Ḥaḳ'dan temennā ḳılsañ olmaz mı

6 Yeter jeng-i küdūret āfitāb-ı sīnede Yārī
Dili āyīne-i nūr-ı tecellā ḳılsañ olmaz mı

725*

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Ḫaṭ-ı ġubār-ile seyr eyle rūy-ı cānānı
Nigār-ḫāne-i Çīn eylemiş gülistānı

2 Ḥayāt-ı mülhem-i terkīb-i ḫātem-i laʿli
Cerāḥat-i dile bir merhem-i Süleymānī

3 ʿİtāb-ı ġamze-i mesti şikāf-kerde-i dil
Nigāh-ı luṭf-nüvāzı ḥayāt-ı rūḥānī

4 Ṣaḥīfe-i varaḳ-ı gül-ʿiẕārı ol ṭıfluñ
Ḫaṭ-ı ġubār-ile mecmūʿa-ı gülistānī

5 Metāʿ-ı vaṣlına naḳḳād-ı çār-sū-yı vefāʾ
Virürdi būse dür-i çeşm ü gevher-i cānı

6 Zülāl-i vuṣlatına cān atar dil-i Yārī
Ḳaçan ki görse gözi ol çeh-i zenaḫdānı

7 Şemīm-i misk-i Ḫoten ʿıṭr-sā-yı meclis olur
Eliyle oḫşasa ol zülf-i ʿanber-efşānı

726**

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

1 Açmaya nāfe-veş dehen-i dāġ-ı ʿişmeti
ʿĀşıḳ odur ki ṣaḳlaya sırr-ı maḥabbeti

2 Olmaz bu yolda rāḥile-bendān-ı ʿizz ü cāh
Bir dil ki iḫtiyār ide semt-i melāmeti

3 Etmez tefekkür ġam-ı ferdāyı rind-i ʿaşḳ
Dāmān-ı ṣabra ḳor ser [ü] pāy-ı ḳanāʿati

4 Vālā-himem vaẓīfe-ḫor-ı bezm-i ḫāṣṣdur
Ḫāyīde etmez olsa da engüşt-i ḥayreti

5 Pergār-ı sīne zaḫmuñ ile ṭoldı ey felek
Yoḳ mı ʿaceb bu dāġ-ı cefānuñ nihāyeti

---

* **725**: 161ᵃ.

** **726**: 161ᵃ.

6 Mesdūd oldı Yārī'ye mey-ḫāne-i mecāz
Yā Rab hidāyet eyle ṭarīḳ-ı ḥaḳīḳati

7 Diñle nevā-yı nāle-i nāy-ı derūnumı[2197]
Āteş virür içinden anūn sūz-ı ḥasreti[2198]

8 Yanında bir senüñ gibi cānānı olmaya
N'eyler o kimse ṣoḥbet-i ġılmān-ı cenneti

9 Dūr olma āsitān-ı ḫarābātdan müdām
Bulmaḳ diler iseñ der-i genc-i saʿādeti[2199]

727*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __[2200]

1 Reftāra geldi ṣavt ḫoş elḥāna[2201] başladı
Ṭāvus-ı himmetüm yine cevlāna başladı

2 Ṣaḥn-ı ḥarīm-i gülşeni lālesitān idüp
Şāh-ı bahār yine çerāġāna başladı

3 Şebnem seḥer ʿaraḳla gelüp bezm-i gülşene
Mest oldı ġonce çāk-i girībāna başladı

4 Muṭrib maḳām-ı rāst-revān-ı ḥicāzdan
Nāy-ı ʿırāḳ ile ʿaşīrāna başladı

5 Bir iki günde *Nefḥatü'l-Ezhār*'ı ḫatm idüp
Gör ṭıfl-ı ʿandelībi *Gülistān*'a başladı

6 Yārī diler ki göstere ʿunvān-ı şāʿiri
Ser-nāme-i ṣaḥīfe-i dīvāna başladı

7 Şeyyād Ḳadrī meclis-i ʿAbdülʿazīz'de[2202]
Efsāne-gūy-ı Rüstem-i destāna başladı

2197 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
2198 ḥurḳatı
2199 8 ve 9. beyitler der-kenarda yazılmıştır.
* **727**: 161[a].
2200 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
2201 elḥan: elḫān
2202 Efrāsiyāb'da

728*

. — . — / . . — — / . — . — / . . —

1 Gözüm yaşıyla büyütdüm o naḫl-i şimşādı
Ayaġa ṣaldı beni şimdi ḳadd-i āzādı

2 Geçür sicillüñe[2203] parmaḳ ḥisābını ḳo meded
Bilinmez oldı gedānuñ efendi taʿdādı

3 Uran bilürmiş imiş başa tīşe-i ʿaşḳı
Melāmet etmeyem olsam da ḥāl-i Ferhādī

4 Benem o şuḳḳa-ber-endāz-ı Ḳays-ı meslek-i ʿaşḳ
Ben etmişüm ʿilim-efrāz-ı ʿaşḳa irşādı

5 ʿAceb mi siḥr-i beyān olsa sözlerüm Yārī
Virildi şimdi baña lehçe-i Ḫudā-dādī

729**

— . — — / — . — — / — . — — / — . —

1 Dil virelden saña levm eyler bütün dünyā beni
Bir ʿaceb derde giriftār eyledüñ cānā beni

2 Nice cān virsün göñül dest-i nigāh-ı ġamzeñe
Eyledi bāzār-ı ġamda şöhre-i dünyā beni

3 Küşte-i ʿaşḳam kerem ḳıl ey Mesīḥā-yı zamān
Nefḫa-i cān-baḫş laʿlüñ ile ḳıl iḥyāʾ beni

4 Eyleyensin pāk-i dāmānı dil-āşūb-ı cihān
Eylemiş mest-i melāmet ʿāleme rüsvā beni

5 Vuşlatın ʿahd eyler ammā gülmez ey Yārī yine
Öldürür bir gün hele bu vaʿde-i ferdā beni

730***

— — . — / — — . — / — — . — / — — . —

1 ʿAşḳ odına yanmaḳ diler dil bilmezin pervāne mi
Ḫākister itdi ʿaşḳ anı şimdin gerü hīç yana mı

---

* **728**: 161[b].

2203 Kelime şeklinde yazılmıştır. Yazım hatası olabileceğini düşünerek bu şekilde okuduk.

** **729**: 161[b].

*** **730**: 161[b].

2 Ol şemʿ-i ḥüsne cān atar ṭıfl-ı göñül giryān olup
Āteşle oynar bilmezem dīvāne-i pervāne mi

3 Dil baġlamış bir āfetüñ ḫ͡ʷāb içre zülfine yine
Zencīr arar tā ṣubḥa dek bilmem göñül dīvāne mi

4 Geh ḳan yudar bir kūşede geh naʿra-i feryād ider
Geh üft ü ḫīz olup düşer peymāneye mestāne mi

5 Geh bezm-i iḳbālin düzer geh cām-ı āmālin ṣunar
Çarḫuñ neşāṭ-ı ʿişreti Yārī hemān nādāna mı

731*

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

1 Yār ʿīd olsa bize dest-i vefāʾ virmez mi
O ḳadar ruḫṣata da çarḫ rıżāʾ virmez mi

2 Göz yaşıyla nice demdür anı sīr-āb iderüm
Naḫl-i gülzār-ı emel berg ü nevā virmez mi

3 Nice bir ḫār-ı zamān-ile figār olmaḳ dil
Ġonce-i kām ʿaceb būy-ı vefāʾ virmez mi

4 Minnet ü nāzına aldanmayalum devrānuñ
Devlet olmasa hele bārī fenāʾ virmez mi

5 Tābuñı baḫta temennā-yı ümīd ey Yārī
Baḫt virmesse anı luṭf-ı Ḫudā virmez mi

732**

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __[2204]

1 Ḫalḳ-ı ʿālem birbiriyle yār u hem hem-dem gibi
Baña bir hem-dem bulınmaz bu dil-i pür-ġam gibi

2 Furṣat el virdükçe ḫālī[2205] olma ʿayş u nūşdan
Bezm-i eyyāmı müretteb eyle cām-ı Cem gibi

3 Her seḥer eyle tecellī ʿālem-i envārdan
Nūr-baḫş-ı kāyināt ol neyyir-i aʿẓam gibi

---

* **731**: 161ᵇ-162ᵃ.

** **732**: 161ᵇ.

2204 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

2205 ḫālī: ḥālī

4 Beḫye-i[2206] delḳuñ saña dendān-nümā-yı ḫande olur
Sūzen-i taʿlīḳden geç ʿĪṣā-i Meryem gibi

5 Ḳalbüñi ḳıl şevḳ-ile[2207] ʿummān-ı bī-pāyān-ı ʿaşḳ
Ceẕr ü medden sāḥilüñ pāk it muḥīṭ-i yem gibi

6 Sīne ol āyīne-i ṣūret-nümā-yı ġaybdur
Görinür rāz-ı derūn-ı maʿnā-i mübhem gibi

7 ʿĀlem-i maʿnāda şāhen-şāh-ı dāreyn olıgör
Terk-i tāc u taḫt[2208] [u] devlet idegör Edhem gibi

8 Olmaḳ isterseñ eger dünyāda meşhūrü'l-benān
Elde naḳd-i himmetüñ beẕl idegör Ḥātem[2209] gibi

9 Cevher-i ḳalbüñi ḥakketmesün elmās-ı ġurūr
Ḳaddüñi eyle ḫamīde ḥalḳa-i[2210] ḫātem gibi

10 Her sözüñ Yārī senüñ vaḥy-āver-i endīşedür
Vāridāt-ı sırr-ı ġaybī ṭabʿuña mülhem gibi

733*

__ • __ __ / __ • __ __ / __ • __ __ / __ • __

1 Ẕerreyem kim sīnede ḫūrşīd ider pinhān beni
Ḳaṭreyem kim dīdede mestūr ider ʿummān beni

2 Ceẕr ü med-ḫīz olsa biñ seyl mevc-i ṭūfān-ı sitem
Ben o baḥr-i āteşem[2211] sedd eylemez ṭūfān beni

3 Olmaya ʿömrinde hīç der-yūze-kār-ı ḫ˘ān-ı vaṣl
Tā naʿīm-i ġamla perverd'eyledi devrān beni

4 Lāle-āsā baġrumı ḫūn eyledi dāġ-ı sitem
Mücmer-āsā yaḳdı tāb-ı āteş-i pinhān beni

5 Cām-ı laʿlin Yārī-i dil-teşne-kāma ṣunmadı
Etmedi ʿömrinde ol gül-ġonce-fem ḫandān beni

2206 Beḫye: Peḫye
2207 ʿaşḳ-ile
2208 taḫt: taḥt
2209 Ḥātem: Ḫātem
2210 ḥalḳa: ḫalḳa
* **733**: 162[a].
2211 deryā-yı ġamam

734*

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

1 Cām'a gönder mey-i ʿirfān ile[2212] bu cāmı
Cām-ı Cem gibi çeke cāmumı Monlā Cāmī

2 Gülbün-i ġonce gibi ṭutan elinde cāmı
Nice terk idebilür bezm-i sürūr-encāmı

3 Rind iseñ lāle gibi ḳoma elüñden sāġar
Gül gibi ṭopṭolu ḳıl cām-ı mey-i gül-fāmı

4 N'ola cān ṣoḥbetin etseñ o şeh-i ʿālem ile
Lebini ṣundı baña sürḫ şeker-bādāmı

5 Ḫırḳa[2213]-pūşān-ı muḳallid olamaz anda muḳīm
Kaʿbe-i vaṣla irenler ḳuşanur iḥrāmı

6 Ḫūn-ı dil göz yaşını bezm-i dile maḥrem ḳıl
Āşinā eyleye gör bir iki dürd-āşāmı

7 Ṣaded ol sīm-teni ḳuçmadadur ey Yārī
N'eylerüz baḥs-i ḫayālātdaki evhāmı

735**

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

1 Rind-i mey-ḫ˘āruñ görüñ ẕevḳ-ı dil-i nā-kāmını
Encüm ü māha degişmez elde dürd-i cāmını

2 Kendüñi zāhid ṣanursın ʿārif-i kevn [ü] mekān
Bilmedüñ ammā nedür āġāzını encāmını

3 Çekme ġam ṭūfān-ı ġamdan böyle ḳalmaz rūzigār
Keştī-i ümmīd bir gün ḳullanur eyyāmını

4 ʿĀrif-i āzāde ol hem ʿāşıḳ-ı üftāde ol
Çekme dehrüñ merd iseñ taḳyīd-i neng [ü] nāmını

5 Ehl olan ḳadrüñ bilür ṣaff-ı niʿāl ile yerüñ
Etme çarḫuñ ḫ˘astegār-ı pāye-i ikrāmını

6 Neşve-nāk olmaz dil-i Yārī'de mādām ola ġam
Dest-i mehden ṣunsa sāfī-i felek her cāmını

---

* **734**: 162[a].

2212 irfān-ile

2213 Ḫırḳa: Ḥırḳa

** **735**: 162[a]-162[b].

736*

__ __ . / . __ . __ / . __ __[2214]

1 Dil āteş ü dīde āb olaydı
Bezmüñde ne āb u tāb olaydı

2 Āyīne-i ḳalbi ṭutdı jengār
Baḳsañ aña āfitāb olaydı

3 Taʿdād olınsa[2215] ʿāşıḳānuñ
Tā maḥşere dek ḥisāb olaydı

4 Yaḳmazdı cihānı tāb-ı ḥüsnüñ
Rūyuñda eger niḳāb olaydı

5 Baḳmazdı yüzüñe ḳarşu bī-bāk
Āyīnede ger ḥicāb olaydı

6 Cemʿ olsa eger kelām-ı Yārī
Her bir sözi bir kitāb olaydı

737**

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __[2216]

1 Fitne şalmış ʿāleme bir bī-emāndur ġamzesi
ʿĀlem-ārālıḳda āşūb-ı cihāndur ġamzesi

2 Ṭabʿı ʿālīdür bülend-pervāz ider girmez ele
Dāma düşmez bir hümā-yı lā-mekāndur ġamzesi

3 Fitnedür ser-tā-ḳadem ol çeşm-i düzdīde-nigāh
Mest-i bī-pervā-yı ser-bāz-ı cihāndur ġamzesi

4 Ḳahṭarān-ı çarḫ-ile kelle-be-kelle ceng ider
Öyle şīr-pençe-i tāb-ı Ḳahramān'dur ġamzesi

5 Geh ṭılısm-ı ḳufl-i bend-i sīnemi ṣad-çāk ider
Baḳsañ ammā kāşif-i genc-i nihāndur ġamzesi

6 Geh nüvāz-şikār olur gāhī ġażab-āmīz olur
Luṭfı ḳahrı ile gūyā tevʾemāndur ġamzesi

7 Biñ dil-i sūzānı çāk etse yüzi ḳızmaz yine
Gūyiyā bir ejder-i āteş-feşāndur ġamzesi

---

* **736**: 162[a]-161[b].

2214 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

2215 olamazdı

** **737**: 162[a].

2216 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

8 İstese Yārī neheng-i āteş-efşānı olur
Ẕülfeḳār-ı dest-i Ḥaydar'dan nişāndur ġamzesi

9 Zühre-veş Hārūt'a şākird oldugın ṭuydı cihān
Siḥr-i Bābil'den nişāne dāsitāndur ġamzesi

738*

__ __ · __ / __ __ · __ / __ __ · __ / __ __ · __

1 Bezm-i ezelden ey göñül mestāne buldum ben seni
Ol şevḳ-ile tā ḥaşre dek dīvāne buldum ben seni

2 İller saña dīvāne dir sense edīb-i ʿaḳlsın
Kendüm bilelden ey göñül ferzāne buldum ben seni

3 Mūsā-i Ṭūr-ı ʿaşḳumı yāḫūd Ḫalīl-i şevḳumı
Şemʿ-i tecellāya döñer pervāne buldum ben seni

4 Sen benden āşüfte-derūn ben senden āzürde-göñül
El-ḥaṣıl ey çarḫ-ı denī bī-gāne buldum ben seni

5 Sermestsüñ hüşyārsuñ dīvānesüñ ferzānesüñ
Yārī nesin bilsem ʿaceb āyā ne buldum ben seni

739**

__ · __ __ / __ · __ __ / __ · __ __ / __ · __

1 Dāġlar yaḳduñ ṭonatduñ sīne-i ʿuryānumı
Gülsitān itdüñ Ḫalīlüm āteş-i sūzānumı

2 Āḫker-i sūzān gibi yanar süveydā-yı derūn
Bilmedi ol ġonce-i tāb āteş-i pinhānumı

3 Ġonce-i reng-āzmā-yı laʿlini sīr-āb ider
Ḳaṭre-pāş-ı ḫūn görürse dīde-i giryānumı

4 Nuṭḳ-ı cān-baḫşuñ dirīġ etme dil-i bīmārdan
Eyleme der-beste dārū-ḫāne-i dermānumı

5 Ol ḳadar yanmaḳda Yārī āteşīn tāb-ı derūn
Eyledüm çāk-i girībānumla bir dāmānumı

6 Nūr-ı ḥüsnüñle münevver ḳıl çerāġ-ı dīdemi
Būy-ı zülfüñle muʿaṭṭar it dimāġ-ı cānumı[2217]

---

* **738**: 162[b].
** **739**: 162[b].
2217 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

740*

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

1 Döşetdi bāġa ferş-i erġuvān gör şāh-ı nev-rūzı
Yine her lāle almış destine bir cām-ı fīrūzı

2 Başında dūd-ı tācı mücmer-i sūzānı destinde
Derūn-ı lālenüñ ʿanber yaḳar dāġ-ı ciger-sūzı[2218]

3 Pür etmişdür seḥer elmās [u] yāḳūt-ile dāmānın
ʿAceb mi açsa ġonce bülbüle hemyān-ı zer-dūzı

4 Yine çāk-i girībān eyledi her ġonce şevḳından
Ṣafā-baḫş olmada bülbüllerüñ feryād-ı dil-sūzı

5 Çözer sünbül çemende zülf-i ʿanber-būyını ṭurma
Ṣalar Çīn ü Ḫıtā'ya kārvān-ı nükhet-endūzı

6 Şebistān-ı benefşe n'ola şimdi tāb-nāk olsa
Yaḳar nergis çemende her gice şemʿ-i şeb-efrūzı

7 Gezer şāh-ı gülüñ bezminde dāmen der-miyān etmiş
Biçinmiş her ṣanavber bir ḳabā-yı sebz-i nev-rūzı

8 Çemen bezminde bir ġonceyle Yārī ʿayş [u] nūş eyler
Zihī baḫt-ı küşāde tāliʿ [ü] iḳbāl be-her rūzī

9 Bu silk-i cevheri ʿarż it ḥużūrına Niẓāmī'nüñ
Küşād etsün dili gencīne-i maʿnā-yı meknūzı

741**

. . __ __ / . __ . __ / . . __[2219]

1 Göñlümüñ āh hem-dem-i rāzı
Sīnemüñ nāle yār u dem-sāzı

2 Başberāberdür evvel ü āḫir
Dehrüñ encāmı ile āġāzı

3 Ḥādiṯātın ider bülend ü ḳaṣīr[2220]
Kevnüñ ıṭnābı ile īcāzı

4 Rāstī bir ḥaḳīḳat umsa eger
Olur ehl-i dilüñ çep-endāzı

---

* **740**: 162ᵇ-163ᵃ.

2218 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

** **741**: 162ᵇ.

2219 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

2220 Pürdür āmed [ü] şüd ḥavādiṯ-ile

5 Vaʿd[2221] ü peymānın'eyleme bāver
Eylemez vaʿde yine incāzı

6 Nāleden ġayrı yoḳ dile hem-dem
Ne şerīki ne yār u enbāzı

7 Bir belādur görinmez ʿuşşāḳa
Çeşm-i efsūn-ger ü siḥr-sāzı

8 Ġamzesinüñ olur ḳafā-dārı
Çeşm-i ḫūn-rīz ü mest ü ser-bāzı

9 Şuḳḳa-i[2222] āfitāb gibi bülend
ʿAlem-i ḳāmet-i ser-efrāzı

10 Ne melekde olur ne ḥavrāda
Cünbiş-i ṭarz-ı şīve vü nāzı

11 Rāstī būselikde ġamzeleri
Urur ʿuşşāḳa zaḫm-ı şehnāzı

12 Ser-fürū etmese[2223] cihāna leʾīm
Yine eyler zamāna iʿzāzı

13 Felegüñ köhne resm-i ḫıdmetidür
Dūn-ı ṭabʿuñ olur mühim-sāzı

14 Sāz-kār olmadı baña Yārī
N'eyleyem āh baḫt-ı nā-sāẓı

742*

__ • __ __ / __ • __ __ / __ • __ __ / __ • __

1 Ben çekerken bāde-i[2224] ʿaşḳı ʿaceb devrān idi
Ḳays o dem gehvāre-i nāz içre bir oġlan idi

2 Ben dererken güllerini gülsitān-ı vuṣlatuñ
Kūh-sār-ı ġamda ol Mecnūn ser-gerdān idi

3 Yūsuf'ı Yaʿḳūb-ı miḥnet-dīde güm-geşt'itmede
Nice demler cāy-gāhum külbe-i aḥzān idi

4 Zevraḳ-ı ṣahbāyı ḳullanmazdı rind-i rūzigār
Nice dem ḫūn-ābe-i eşküm benüm ʿummān idi

2221 ʿAhd
2222 Sāye-i
2223 eylemez
* **742**: 163[a].
2224 sāġar-ı

5 Sen ḫırāmān olduġuñça Yārī-i üftādenüñ
Dürr-i eşki pāyuña ey serv-ḳad ġalṭān idi

743*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

1 Zencīr-i zülfinüñ göriñüz mübtelāsını
ʿUşşāḳ çekdiler ḳırılınca cefāsını

2 Dünyāya ġonce-i lebi mebẕūl-i rūz-ı ʿīd
Bir kerre görmedük o gülüñ merḥabāsını

3 Ḳoymaz ḳulaġa ol gül-i neşküfte nāz-ı ḥüsn
ʿArż eyledükçe bülbül-i dil müddeʿāsını

4 Her dem öñinde böyle naẓardan düşer faḳīr
İşrāb ḳılsa dīdelerüm mācerāsını

5 Cūy-ı sirişkümi görüp ol yār cilv'ider
Şu görse naḫl artıra neşv ü nemāsını

6 Yārī gibi zamānede āzāde merd olan
Eflāke degse başı bıraḳmaz fenāsını

744**

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __[2225]

1 Ne ẕevḳler ne ṣafālar ne āb u tāb oldı
Şeb-i viṣāl gözümde ḫayāl-i ḫ˘āb oldı

2 Müdām ṭolmadadur ḫūn-ı eşk-i gül-rengi
Sebū-yı dīdemi gör ṭopṭolu şarāb oldı

3 Elinde sāġar-ı naḫvet başında keyf-i ġurūr
O mest-kāra ne ḫod-bīn ü ġırre tāb oldı

4 Aġırladuñ dil-i ḫamyāze-dārı luṭfuñ ile
Göñül o raṭl-ı girānuñla neşve-yāb oldı

5 Sebeb bütün gice nādīde-ḫ˘āb olduġuma
O zülf-i nīm-ḫam [u] çeşm-i nīm-ḫ˘āb oldı

6 Açıldı ḳufl-i der-i genc-i ṭāliʿüm Yārī
Hezār ḥamd aña kim yine fetḥ-yāb oldı

---

* **743**: 163ᵃ.

** **744**: 163ᵃ.

2225 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

745*

__ __ . / . __ . __ / . __ __ __ / __
__ __ . / . __ __ . / . __ __ __ / __
__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __
__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __[2226]

1 ʿĀrif geçirür mi ġam-ile eyyāmı
ʿAyş ili[ni] gör geldi ṣafā ʾ hengāmı

2 Ḫātem gibi destinde idi cāmı Cem'üñ
Bir ān düşürmezdi elinden cāmı

3 Ol mertebe ʿayş eyledi Cem ʿālemde
Şeb ü rūz idi bezm-i sürūr encāmı

4 Gülzār idi ġonce dehānān ile bezmi
Dünyāya degişmezdi mey-i gül-fāmı

5 Hep gülçe-i endāmına ser sikke urardı
Sīmīn-ten idi sāḳī sīm-endāmı

6 Bu vezn-i selāsetde mażāmīnüñi Yārī
Reşk eyler idi görse eger ʿārif-i Cāmī

746**

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

1 Ruḫ-ı gül-gūnına ol ḫaṭ ki nümāyān oldı
Ṭarf-ı gülzār-ı leṭāfet çemenistān oldı

2 Kimseler görmedi ne dūdını ne şuʿlesini
Ol ḳadar nār-ı ġamuñ sīnede pinhān oldı

3 Yaġmadı üstine nīsān-ı telāfī-i ümīd
Çemenistān-ı emel şūre-i ḥirmān[2227] oldı

4 Kimi gül-ġonce kimi ġonce-i neşküfte dehān
Dāġlar sīnede gūyā ki gülistān oldı

5 Şüst ü şū itdi beni āb-ı ḥayāt-ı keremüñ
Dil kemīn ḳaṭre iken lücce-i ʿummān oldı

---

* **745**: 163[a].

2226 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

** **746**: 163[b].

2227 ḥırmān: ḫırmān

6 Kilk-i Yārī ser-i mū naẓmına ḳıl ḳondurmaz
Mū-şikāfān-ı taḫayyül aña[2228] ḥayrān oldı

747*

__ · __ __ / __ · __ __ / __ · __ __ / __ · __

1 Gerçi evvel cām-ı iḥsānuñla mesrūr eyledi
Döndi devrān bezm-i vaṣluñdan beni dūr eyledi

2 Ben o murġam kim felek çīnem şerār-ı āh idüp
Lāne-sāz-ı şāḫ-ı naḫl-i gülşen-i Ṭūr eyledi

3 Himmet-i miʿmār-ı ʿaşḳuñ sīne-i vīrānumı
Ġıbṭa-fermā-yı zemīn-i beyt-i maʿmūr eyledi

4 Bilmedi hīç neşve-i keyfiyyetüm sāḳī-i dehr
Lerziş-i dil rendiş-i cān-ile[2229] maḫmūr eyledi

5 Ṭabʿ-ı Yārī şeb-çerāġ-ı maʿden-i elmās iken
Dest-i saḫt-ı dehr anı bī-nūr u meksūr eyledi

748**

__ · __ __ / __ · __ __ / __ · __ __ / __ · __

1 Ārzū-yı şevḳ idi eyyām-ı vaṣla şād idi
Bir zamān vīrāne göñlüm ʿaşḳ-ile ābād idi

2 Olmamışdı şuʿle-dār-ı şevḳ-ı dil şemʿ-i ruḫuñ
Āteş-i ʿaşḳuñla ten ḫākister [ü] berbād idi

3 Kuḥl-i ʿaşḳ açdı cilā-yı dīde-i cān u dili
ʿAşḳsuz dil gūyiyā bir kūr-ı māder-zād idi

4 Cemʿ olurlar ṭurma eṭfāl-i sebaḳ-ḫ˘āhān-ı ġam
Mekteb-i ʿaşḳa ezelden şanki dil üstād idi

5 Maḥmil-i Leylā'yı vādī-i taḥayyürde çeken
Ceẕbe-i Ḳays-ı melāmet-dīde-i nā-şād idi

6 Pister-i ḥüsn içre Şīrīn ḫ˘āb -ı nāza varmadın
Bī-süṭūn-ı ʿaşḳ şanma mesken-i Ferhād idi

7 Dāne-çīn-i ḫırmen-i iḥsānuñ olmışdur senüñ
Yoḫsa Yārī reh-güẕār-ı ġamda biñ bī-zād idi

2228 Bu endīşede
* **747**: 163[b].
2229 Dest ü pāy-ı lerziş-i ḳalb-ile
** **748**: 163[b]-164[a].

8 Böyle ḥāletle nice gūyā-yı naẓm olmak velī
Ṭıfl-ı ṭabʿı söyleden hep himmet-i üstād idi

9 Sālik-i kār-āgeh-i iḥsānı rehber olmasa
Dil reh-i nisyānda maġmūm-ı bī-irşād idi

749*

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __[2230]

1 Genc-i Ḳārūn gibi beẓl etseñ eger sīm ü zeri
Açamazsuñ yine ol kān-ı miyān-ı kemeri

2 Ġamze vü çeşmüñe maḫṣūṣ u müsellem şāhum
Nāz-ı ʿāşıḳ kişi vü dilberi vü fitne-geri

3 Ġamzedür rābıṭa-perdāz-ı kemāl-i ḥüsnüñ
Çeşm ü müjgān u kirişmeyle nigeh-bendeleri

4 Ġamzedür şaḫne-i ıḳlīm-i cihān-ı ḥüsnüñ
Elde şemşīri cihān-bende-i fermān-beri

5 Noḳṭa-i şekl-i ʿalīdür ya zer-efşān ṣafḥa
Şebnem-üftāde ya güldür o nişān-ı cüdüri

6 Meh-i[2231] baḫtum şeb-i āmālüme ṭoġsa Yārī
Tā ḳıyāmet şeb-i iḳbālümüñ olmaz seḥeri

750**

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __[2232]

1 Rūy-ı zerd u naḳd-i sīm-i eşk-i dīde māyesi
Derd-i taḥṣīl eylemekdür ʿāşıḳuñ sermāyesi

2 Biri aḫker-pāre biri dāne-i mercāndur
Āteş-i sūz-ı derūn ḫūn-ı cigerdür dāyesi

3 Naḫl-i ṭūbā gibi olmış sāye-dār u ser-bülend
Eksük olmaya başumdan serv-ḳaddüñ sāyesi

4 Sāġar u ṣaḥbā ṣurāḥī ʿūd u nāy u erġanūn
Şeş cihetden görinür bezm-i Cem'üñ pīrāyesi

5 Olsa ol şeh-zāde-i nev-devletüñ Yārī n'ola
Dergeh-i cūdında Mecnūn bende Leylā dāyesi

---

* **749**: 163[b].

2230 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

2231 Rūz-ı

** **750**: 163[b].

2232 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

751*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

1 Gel gel ḥarīm-i sīneye rūḥ-ı revān gibi
Rūḥ-ı revānda yine mekān eyle cān gibi

2 Aġırla gelse bezmüñe bir rind-i hūşyār
Elden ḳoma ḫoş āmedī raṭl-ı girān gibi

3 Ḳıl şüst ü şū derūnuñı deryā-dil ol hemān
Bir baḥr-i ḳām ile iriş āb-ı revān gibi

4 Tīr-i ġam-ı zamāneye ṣabr u taḥammül it
Ḫamyāze-gīr-i raʿ şe-keş olma kemān gibi

5 Yārī küşāde it der-i genc-i derūnuñı
Beẕl eyle anı mā-ḥaṣal-ı baḥr u kān gibi

6 Dil dām-ı ḳakülini künām eylemiş yatur
Zencīrlerle baġlu ḳaġan arslan gibi

752**

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

1 Mest-i şevḳ ol ṭabʿ-ı rind-i cām-peymālar gibi
Cūş ḳıl ḫum-ḫāne-i ḳalbüñde ṣaḥbālar gibi

2 Olma ḫālī bir nefes ẕevḳ-ı hevā-yı ʿaşḳdan
Geh sükūn it gāh cūş it mevc-i deryālar gibi

3 Dāġlarla zīnet eyle bezm-gāh-ı ʿaşḳda
Lālezār it sīne-i mecrūḥı ṣaḥrālar gibi

4 Nāmuñı añsunlar ammā itme iẓhār-ı vücūd
Lā-mekān ol Ḳāf-ı istiġnāda ʿanḳālar gibi

5 Ḳurdı ṣaḥn-ı bāġa bezmin şāh-ı gül Yārī yine
Şevḳ-baḫş ol ʿandelīb-i naġme-gūyālar gibi

753***

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Ruḫuñ ḥicāba ḳodı şūḫ-ı gül-ʿ iẕārānı
Lebüñ şarābı ḫarāb itdi hūşyārānı

---

* **751**: 164ᵃ.
** **752**: 164ᵃ.
*** **753**: 164ᵃ-164ᵇ.

2 Girān-bahā-yı dür-i şāh-vār-ı dendānuñ
Ġulām-ı ḥalḳa[2233] -be-gūş itdi tāc-dārānı

3 Nigāh-ı ḥaşmet ile[2234] raḫş-ı nāza çignetme
Yoluñda ẕerre-i ġalṭān-ı ḫākisārānı

4 Var ey nesīm-i ṣabā bestegān-ı zülfini gör
Göñülde anda velī var mı rest-gārānı

5 Terennümā-yı ḫoş elhān ṭabʿuñ ey Yārī
Zebān-bürīde ider lehçe-i hezārānı

6 Ḫaṭ-ı siyāh ile pürdür defātir-i aʿmāl
İlāhī maġfiret eyle günāh-kārānı

754*

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __[2235]

1 Görüp ol sübḥa-i lüʾlüʾ gib'olan dendānı
Gözlerüm n'ola niẕār etse dür-i ġalṭānı

2 İrse seyyāre-i baḫtum n'ola burc-ı şerefe
Bu gice sīneme çekdüm o meh-i tābānı

3 Nice teşbīh iderler leb ü laʿl ü ruḫuña
Ġonce-i nevresi üşküfte-gül-i ḫandānı

4 Unudur fehm idemez aṣl-ı vücūd [u] ʿademi[2236]
ʿAşḳ bir mertebeye vāṣıl ider insānı[2237]

5 ʿAks-i āyīnede gūyā gül ü lāle görinür
Dāġ-ı ḫūnīnüme baḳ sīneden aḳan ḳanı

6 ʿAşḳ ol mertebedür yā dil ider ʿuşşāḳı[2238]
Pür ider gevher-i himmetle dil ü dāmānı

7 Sensin ey dūst iki ʿālemde dil-i nā-şāduñ
Hem dil ü dīdesi hem cānı vü hem cānānı

8 Mū-be-mū diḳḳat ider naḳş-ı ḫaṭuñda Yārī
Ḳıl ḳalemle anı resm itmededür müjgānı

2233 ḥalḳa: ḫalḳa
2234 ḥaşmet: ḫaşmet
* **754**: 164[a].
2235 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.
2236 pest ü bülend-i felegi
2237 Beyit metnin kenarında yazılmıştır.
2238 insānı

755*

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __[2239]

1 Beni miʿ mār-ı dest-i himmetüñ ābād itmez mi
Yañi başdan dil-i vīrānumı bünyād itmez mi

2 Ser-i zülfi gibi ayaġına düşsem niyāz etsem
Beni ol ġamze-i ḫūnī ne var āzād itmez mi

3 Niçün gülmez açılmaz söylemez ol ġonce-fem baña
Dil-i maḥzūnumı luṭf-ı süḫanla şād itmez mi

4 Meʾāl-i ḥasf-ı genc-i zīr-i ḫāk-i māl-i Ḳārūnī
Seni ey Yārī-i āzāde-dil irşād itmez mi

5 Gülin gūşın ker itdüñ ġonceyi lāl itdüñ ey bülbül
Seḥerlerde şeb ü rūz itdügüñ feryād itmez mi

756**

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

1 Laʿ lüñ eger ki etmese cān-baḫş-ı ʿ Īsevī
Ġamzeñ iderdi ʿ āleme ḳatl-i cihān-veri

2 Baḳ ʿ aks-i laʿ l-i nābına cām-ı şarābdan
Seyr it kenār-ı gülde olan ġonce-i teri

3 Ḫalvetde nūr görmek-ise ḳaṣdı zāhidüñ
Germ-ābe içre görsün o ḫūrşīd-i enveri

4 Bulmaya būy-ı kākülini şehriyār-ı Çīn
Āgeşte etse ʿ anber-ile misk-i ezferi

5 Yārī o deñlü dilde alevlendi[2240] nār-ı ʿ aşḳ
Pervān'iderdi bulsa eger kim semenderi

757***

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 İdince leşker-i ġam birbiriyle peygārı
Baña virildi o günde ser-i ʿ alem-dārı

2 Nice tekāver ider raḫş-ı ṭabʿ -ı şūḫum kim
Ḫalīde-mīḫ-ı direng oldı pāy-ı reh-vārı

---

* **755**: 164[a].

2239 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

** **756**: 164[b].

2240 alev: ʿ alev

*** **757**: 164[b]

3 Nice tekāver-i maʿnā idüp kümeyt ḳılam[2241]
Şikāf-ı pāy-ı sitem itdi ḫār-āzārı[2242]

4 Benem o gevher-i pāk-i girān-māye güher
Kesāda vardı velī raġbet-i ḫarīdārı

5 Benem o tekye-zed-i zānū-yı taḥayyür kim
Baña ne ḫ˘āb -ı şebāne ne ṣubḥ-ı bīdārī

6 Benem o mest-i ser-endāz-ı bāde-i ḥayret
Göz açdurur mı baña ḥayret-i[2243] nigūn-sārı

7 Ġajende Ḥaydar-ı Kerrār-ı rūzigārem līk
Baña ḫacālet[2244] [ü] yeʾs oldı nām-ı kerrārī

8 Ḫumār-ı ḥayret-ile eyle mest ü ḥayrānum
Hemīşe eylemezin farḳ-ı mest ü hüşyārı

9 Ne dem ki gülşen-i āmāli bezm-gāh etsem
Gözüme şuʿle-i āteş olur gül ü nārı

10 Saña meʾāl-i tīr-i ḫasf-ı māl-i Ḳārūnī
Nedür bu keşmekeş-i cāh u devlet ey Yārī

758*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __[2245]

1 Etseñ nigāh-ı āyīne-i feyż-i ḥikmeti
Hep gösterür cemāl ü celāl-i ḥaḳīḳati

2 Üstād-ı kār-ḫāne-i ṣūret-nümā-yı dehr
Biñ naḳş ẓāhir itmede maʿnā-yı ṣūreti

3 Ekl-ile şürbi göz yaşı ḫūn-ı derūnıdur
Ehl-i dilüñ nevāl-i simāṭ-ı ḳanāʿati

4 Ne şerm-i levm-i lāyem [ü] ne ḳayd-ı pend-i dūst
Rüsvā-yı ʿaşḳ terk ider mi melāmeti

5 Müstaġnī-i zeḫārif-i dünyā-yı dūn olan
Dāmān-ı beḫye-dūzına ḳor pāy-ı ʿuzleti

2241 Mısraın üst kısmına "tekyeden" yazılmıştır.
2242 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
2243 māye-i
2244 ḫacālet: ḥacālet
* **758**: 164[b].
2245 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

6 Ḫalvet-güzīn-i vāṣıl-ı esrār-ı ʿaşḳ olan
Cennet-serāy-ı ʿadn idinür genc-i vaḥdeti

7 Çarḫuñ baḳılsa şuʿbe-i kūdek-fırībine
Ẓıll-i ḫayāle beñzer o eşbāḥ-ı ṣūreti

8 Degmez ṣoñında ẕillet-i ṣaff-ı niʿāline
Dehrüñ dü-rūze ṣadr-ı bihīn-cāh-ı devleti

9 Dünyāda bir melek gibi cānāna vāṣıl ol
Ammā bıraḳma eldeki dāmān-ı ʿişmeti

10 Vaḥdetde ḳayd-ı keṯret ü ḳıllet girān olur
Çekme ne cemʿ-i keṯreti ne ḳayd-ı ḳılleti

11 Müstaġnī-i zamāne olup merd-i ʿālem ol
Ur püşt-i saḫt-ı dehre hemān pāy-ı himmeti

12 Aʿdā da olsa rūy-ı keremle nüvāziş it
Gösterme Yārī bāt u burūt-ı bürūdeti

13 ……[2246]
N'eydi bilinse n'eydügi sūz-ı ḥarāreti

14 Mecnūn yabānda ḳalmadı ʿaşḳ oldı reh-nümā
Ḳodı mecāzı ṭutdı ṭarīḳ-ı ḥaḳīḳati

759[*]

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Şarāb-ı ʿāşıḳa ḫūn-ı derūnı yetmez mi
Piyāle-serdeki dāġ-ı cünūnı yetmez mi

2 Ne zaḥmet ey felek āzār-ı ḫāṭır-ı zārı
Aña keş-ā-keş-i baḫt-ı zebūnı yetmez mi

3 Nice nihān ider ʿaşḳın görince cānānı
Delīl-i ʿāşıḳa şerm-i sükūnı yetmez mi

4 ʿAceb mi reng-i güle raġbet etmese ʿāşıḳ
Başında raḫne-i seng-i cünūnı yetmez mi

5 Ne ḥācet ʿāşıḳa tesḫīr-i ḳalb-i dildārı
Hemīşe sūz-ı derūn u birūnı yetmez mi

6 Nedür bu ḥayret-i sevdā-yı cāh ey Yārī
Zamānenüñ bize mekr ü füsūnı yetmez mi

2246 Birinci mısra boş bırakılmıştır.

* **759**: 165[a].

760*

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Müşerref itdi şeh-i gül bahār-ı nev-rūzı
Döşetdi ferş-i zümürrüd nigār-ı nev-rūzı

2 Çemende jāleler ol deste deste incüdür
Bahār eyledi zīnet-nis̱ār-ı nev-rūzı

3 Ḥased bu demde gedāyān-ı ḫāne-berdūşa
Ki sāye-bān ide her naḫl-i bār-ı nev-rūzı

4 Hevā-yı sūziş-i ʿaşḳı gülüñ bu demlerde
Müʾes̱s̱er eyledi āh-ı hezār-ı nev-rūzı

5 Bu demde biñ yaşamaz mı sebū-y-ile rindān
Ayaḳ ayaḳ ide geşt ü güẕār-ı nev-rūzı

6 Ṭaraf ṭaraf ṭutar elde ḳadeḥlerin rindān
Ḫoşā ki böyle gerek lālezār-ı nev-rūzı

7 Hezār ġonce-i maʿnā ḳopar ṭabīʿatden
Ele alınca mey-i ḫoş-güvār-ı nev-rūzı

8 Bugün de gül gibi cāmı elüñde ṭut Yārī
Ki ola dest-ḫūş-ı tāc-dār-ı nev-rūzı

761**

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Göñül ki her şeb ider vuṣlat-ı ḫayāl ġanī
ʿAceb ṣafāʾ durur el-ḥaḳ dem-i viṣāl ġanī

2 Żiyāʾ-yı nūr virür çeşme āfitāb gibi
Baḳılsa bir naẓar āyīne-i cemāl ġanī

3 O sīm-tensüz egerçi faḳīr-i nā-çāruz
Yine göñülde bir endīşedür ḫayāl ġanī

4 Ṭoyar mı hīç nigeh-ile gürisne-çeşm-i faḳīr
Çekilmeyince ser-i süfre-i nevāl ġanī

5 Olupdur āyīne-i ṣunʿ-ı Ḥaḳ dil-i Yārī
Görinür anda meger pertev-i cemāl ġanī

---

* **760**: 165ᵃ.

** **761**: 165ᵃ-165ᵇ.

762*

__ · __ __ / __ · __ __ / __ · __ __ / __ · __[2247]

1 Bozdı yāḳut-ı femüñ naḳş-ı nigīn-i ḫātemi
Açdı reng-i laʿl-i sāfuñ şīşe-i cām-ı Cem'i

2 Tāb ṣaldı ruḫlaruñ āyīne-i İskender'e
Zinde ḳıldı Ḫıżr-ı[2248] laʿlüñ teşne-kārān-ı ġamı

3 Açdı ḫālüñ kākülüñde necm-i ʿālī-kevkebi
Çözdi zülfüñ ʿuḳde-i sırr-ı nihān-ı mübhemi

4 Bulmadum ʿaşḳuñ gibi ḫalvet-serāy-ı sīnede
Bir nedīm-i rāz-dān-ı nāz-perver maḥremi

5 Gelür ʿahd-i şevḳ-ı eyyām-ı cüvānı ḫāṭıra
Gördükçe faṣl-ı eyyām-ı bahār-ı ʿālemi

6 Sükkerīn tiryākdür enfāsum ey Yārī benüm
Zehr-i zecr [ü] ḳahr-ı dehre pānzehrdür her demi

7 Ḫāmem ol ebr-i güher-pāş-ı maʿānīdür benüm
Çār-bāġ-ārā-yı naẓmı tāze eyler şebnemi

763**

__ __ . / __ · __ . / · __ __ . / __ · __[2249]

1 Üstād dikmemişdi daḫı çarḫ-ı aṭlası
Dil giymemişdi çār-libās-ı mülebbesi

2 Behrām neẓāre etmedi naḳş-ı nigārına
Nuʿmān ne naḳş eyledi ḳaṣr-ı muḳarnesi

3 Güftāra gelse ʿaḳl-ı muṣavver ʿıyān olur
Enfāsı zind'ider nice rūḥ-ı muḳaddesi

4 Ol ebruvān ki ḳavs-i ḳuzaḥdan nişān virür
Zāl-i zamān çeker o kemān-ı muḳavvesi

5 Yārī ḥavāss-ı bāṣıre-i ʿaḳlı ḫıyredür
Nādān farḳ ider mi gül-i ġonceden ḫası

---

* **762**: 165ᵃ.

2247 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

2248 Ḫıżr: Ḥıżr

** **763**: 165ᵃ.

2249 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

764*

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

1 Şehīd-i ġamze-i mestüñ dü dīdemde nümūn oldı
Girībān-ı nigāh-ı ḥayretüm gird-āb-ı ḫūn oldı

2 O deñlü naġme-i şehnāz-ı ġamzeñ cāna kār itdi
Mesāmm-ı sīne mıżrāb-ı elemle erġanūn oldı

3 Nedür bu feyż-i reng ü būy dīde-ḫūn-ı eşkümde
Ki her bir ḳaṭresi bezme şarāb-ı laʿl-gūn oldı

4 Ne ġam geçmek ḳıyāmetde pül-i ḥavf-ı mecāzīden
Bize taḥḳīḳ-i tevfīḳ-ı ilāhī reh-nümūn oldı

5 Süveydā-yı dili ʿarż idemem ol şūḫa ey Yārī
Meger kim maġz-ı ʿaḳlum pīne-i dāġ-ı derūn oldı

765**

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __

1 Virmez dile endīşe-i ümmīd tesellī
Nā-kām-ı cihāna vire mi ʿīd tesellī

2 Ol bülbül-i pür-nevḥa-i gülzār-ı firāḳam
Ṭabʿum idemez naġme-i nāhīd tesellī

3 Ben mültemes-i şaʿşaʿa-ı nūr-ı Ḫudā'yam
Virmez dil-i tārīküme ḫūrşīd tesellī

4 Ol rind-i ġanī-meşreb [ü][2250] āzāde-nihādem
İtmez beni hīç devlet-i Cemşīd tesellī

5 Vā-beste-i āh-ı seḥer it kāruñı Yārī
Bulsun dir iseñ ḫāṭır-ı nevmīd tesellī

766***

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Ṭuyar neẓāre-i evvelde n'eyler iʿlāmı
Lisān-ı ġaybdan alur o şūḫ ilhāmı[2251]

2 O şāh-bāz ḳaçan murġ-ı dil şikār etse
Ḳapar tekellüm-i evvelde dilden ārāmı

---

* **764**: 165ᵇ.

2250 Ol müdmin-i ḫum-ḫāne-i

** **765**: 165ᵇ.

*** **766**: 165ᵇ-166ᵃ.

2251 Bilür rumūz-ı nihān-ı derūn-ı nā-kāmı

3 Fiġāna başlasa dil gözlerüm olur giryān
Açar hevā-yı maḥabbet bahār-ı bādāmı

4 Miyān-ı nāfede bir ḳaṭre ḫūndur gūyā
Ḫayāl-i laʿli süveydāda ḳılsa ārāmı

5 Siyāh kāse-i dūnānı ḫāme resm idemez
Eger ki dūde iderseñ şeb-i siyeh-fāmı

7 Şu dil ki mest-i mey-i vaḥdet ola ḥall eyler
Rumūz-ı nükte-i esrār-ı ʿārif-i Cām'ı

8 Mey-i dü-sāle ile neşve-yāb olan ʿārif
Olur mı ʿınnīne bir dem bu heft min bāmı

9 Şarāb-ı neşve-i ʿaşḳ ādemi ider medhūş
Olursa ḥavṣalada Bāyezīd-i Bistāmī

10 Meded o gevher-i maḳṣūdı[2252] elden aldurma
Düşürme dest-i benānuñda ḫātem-i cāmı

11 Ḳanāʿat ehline bir tūşe besdür ey Yārī
İder mi sīr seni hīç leʾīmüñ enʿāmı

767[*]

. . __ __ / . __ . __ / . . __[2253]

1 Sīne derdüñle dāġ-dār oldı
Reşk-i ṣaḥrā-yı lālezār oldı

2 Vaʿde-i vaṣluñ ile dāġlarum
Bir iken dilde ṣad hezār oldı

3 Fülk-i dil ḳaldı baḥr-i ġurbetde
Nice eyyām u rūzigār oldı

4 Ġam u sevdāy u fikr-i zülfüñ ile
Dil-i āvāre bī-ḳarār oldı

5 Görmeyelden seni gözüm nūrı
Ḥasretüñ baña ġam-küsār oldı

6 Sūz-ı dil ẓāhir oldı āhumdan
Rāz-ı pinhānum āşikār oldı

7 Seni teşrīf ider deyü Yārī
Nice gündür ki intiẓār oldı

2252 o māye-i ārāmı

* **767**: 165[b]-166[a].

2253 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

768*

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __[2254]

1 Çıḳ ey cān ḳarşu ol rūḥ-ı revān-ı sıḥḥatüñ geldi
Baḳ ey dīde ṭuyınca nice yıllıḳ ḥasretüñ geldi

2 Emīn [ü] rāz-dān-ı nükte-i esrār-ı pinhānuñ
Nedīm ü maḥrem-i ḫalvet-serāy-ı vaḥdetüñ geldi

3 Yeter ḫamyāze çekdüñ ʿayş-ı nūş-ā-nūşa āġāz it
O sāḳī-i neşāṭ-efrūz-ı bezm-i ʿişretüñ geldi

4 Yeter telḫ-ābe-nūş-ı pānzehr-i ḳahr-ı dehr olduñ
Yine ol derdlere dermān ṭabīb-i ḥikmetüñ geldi

5 Tecellī eyleyüp āyīne-i nūr-ı cemālinden
Yine ol ʿālem-ārā āfitāb-ı devletüñ geldi

6 Közüñ idinsin ey pervāne olduñ yanmaġa ḥāżır
Yine ol şemʿ-i cemʿ-i meclis-i germiyyetüñ geldi

7 Yine saʿdu’s-suʿūd-ı kevkeb-i baḫtum ṭulūʿ itdi
O māh-ı ʿālem-efrūz-ı sipihr-i ʿizzetüñ geldi

8 Elinde nīze belde tīġ serde tāc-ı sulṭānī
Çıḳ istiḳbāle ol eşheb-süvār-ı şevketüñ geldi

9 Şikār etmiş ser-i minḳāra almış bāz-ı maḳṣūdı
Hevā-yı lā-mekānından hümā-yı himmetüñ geldi

10 Yeter yatduñ ḫırām idüp gelür maḥbūbuñ ey Yārī
Başuñ ḳaldur ʿalem gibi o serv-i ḳāmetüñ geldi

769**

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

1 Beni efkār-ı eyyām-ı viṣālüñ derd-nāk itdi
Gel ey ārām-ı ḫāṭır ḥasretüñ cānı helāk itdi

2 Cemālüñ seyr idem ʿaḳlum başumda var-iken cānā
Yetiş gel dīdemi dārū-yı ḥayret ḫ̆āb-nāk itdi

3 Yeter çekdüm belā-yı minnetin bu çeşm-i bīdāruñ
Meded gel cism-i zārum bār-ı ġayret derd-nāk itdi

---

* **768**: 165[b].

2254 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

** **769**: 166[a]

4 Ṭutışmaḳda derūnum lāle-āsā dāg-ı fırḳatden
Bu āteş sīnemi sendān-āsā şuʿle-nāk itdi

5 Nice eyyām-idi jeng-āver olmışdı dil-i Yārī
Göñül āyīnesin bir ṣayḳal-i cām-ile pāk itdi

770*

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 İşüm gücüm şiken-i zülfüñ içre āh oldı
Baña tecellī-i ḥüsnüñ şeb-i siyāh oldı

2 Ṭoyınca seyr idemem āfitāb-ı ruḫsāruñ
Sevād-ı dīde meger düşmen-i nigāh oldı

3 Şeh-i memālik-i ʿaşḳam ki ceyş-i miḥnetüme
Hemīşe nevbet-i ġam āh-ı ṣubḥ-gāh oldı

4 Cihānda ḫāṣṣıyet-i kehrübāya irmemişüm
Ne fāyide ṭutalum cism ü ten giyāh oldı

5 Cevāhir-i süḫan-ı naẓm-ı ʿālem-efrūzam
Sürūş-ı ʿarşa ser-i zīver-i külāh oldı

6 Girān-bahā-yı dür-i naẓm-ı pāk ey Yārī
Zamānede ḳadem-efrūz-ı seng-i rāh oldı

771**

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __[2255]

1 Yā Rab dilerin ḥaşre degin olmaya fānī
Sīnemde güher kānı olan genc-i nihānī

2 Dībāce-i ḥüsnüñe ġubārī ḫaṭı ile
Bir ḥāşiye yazmış ki kenārında maʿānī

3 Ḥall eylemege mebḥaṣ-i esrār-ı ledünnī
Yā Pūr-ı ʿArab ola ya pīr-i Ḥaraḳānī

4 Yazmış ḳatı mevzūn-ı ḳalemiyyede evvel
Parmaḳlaruñ[uñ] vaṣfını itdükde devānī

5 Her mūyına biñ nāfe-i Çīn eylemiş īcād
Yazduḳda ḫaṭuñ resmini diḳḳat ile Mānī

---

* **770**: 166ᵃ.

** **771**: 166ᵃ.

2255 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

6 Pīrāne serāy Yārī çıḳardı seni başdan
Bu şevḳ-ı hevā vü heves-i ʿaşḳ-ı cüvānī

772*

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __[2256]

1 Bilür ne ẕevḳ-ı nihān bula cān-ı mesrūrı[2257]
İçen şarāb-ı Ene'l-Ḥaḳ'da cām-ı Manṣūr'ı

2 Sifāl-i bezmine almaz o rind-i müstaġnī
Hezār taḫt-ı[2258] Ferīdūn u tāc-ı Faġfūr'ı

3 Cemāl-i kevkeb-i saʿdu's-suʿūd-ı iḳbāli
Görürdüñ olmasa dīdeñde ʿillet-i kūrī

4 Derūnın āteş-i cismin şikāf iden añlar
Derūn-ı sīne-i pür-dāġ-ı nāy u ṭanbūrı

5 Dil-i elem-zede ḫamyāze-dār-ı bezm-i niyāz
O şah-ı ḥüsn ise sermest-i cām-ı maġrūrī

6 O deñlü ḫ˘āb -ı taḥayyürde dīde-i Yārī
Ne mümkin eyleye bīdār nefḫa-i ṣūrı

773**

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Hümā-veş ʿaşḳ beni zār u lā-mekān itdi
Hemīşe tūşe vü zādum bir üstüḫ˘ān itdi

2 Nice nihān ideyin rāz-ı ʿaşḳuñı cānā
Sirişk ü nāle beni ḫalḳa dāsitān itdi

3 Ne deñlü tīr-i cefā geçse olmam āzürde
Zamāne ḳaddimi dest-i ġama kemān itdi

4 Zamāne dūstları dūd-ı āhımuz görse
Ṣanurlar ʿāşıḳ-ı bīçāre-i duḫān itdi

5 Ṣalāʾ verür ser-i kūyuñda olan ʿuşşāḳa
Serini Yārī-i dil-ḫaste[2259] ṣavlecān itdi

---

* **772**: 166ᵃ.
2256 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.
2257 mestūrı
2258 taḫt: taḥt
** **773**: 166ᵇ-167ᵃ.
2259 dil-ḫaste: dil-ḥaste

774*

__ • __ __ / __ • __ __ / __ • __ __ / __ • __[2260]

1 Bir zamān esrār-ı ʿaşḳuñ sīnede pinhān idi
Gizli bir genc idi ammā ḫānesi vīrān idi

2 Yoġ-idi ʿālemde hīç dermān u derdüñ şöhreti
Derd-i ʿaşḳuñ nice demler derdüme dermān idi

3 Yanmamışdı māh-ı tābānuñ çerāġ-ı rūşeni
Dil şebistān-ı ġamuñda şemʿ-veş sūzān idi

4 Daḫı bünyād olmadan dārü'ş-şifā-yı kāyināt
Pister-i miḥnetde dil derdüñ ile nālān idi

5 Olmamışdı dūş-ārā-yı taʿalluḳ ḥaşre dek
Dil Mesīḥā-yı mücerred gibi bī-sāmān idi

6 Ey meh-i Kenʿān gel Yārī-i ḥasret-dīde ki
Nice demlerdür esīr-i külbe-i aḥzān idi

775**

• __ • __ / • • __ __ / • __ • __ / • • __[2261]

1 Çemende midḥat-i laʿl-i leb nigār oldı
Ḳızardı ġonce-i nev-reste şerm-sār oldı

2 Ṣadef ki eyledi dürr-i yetīmi perverde
O terbiyet ile lüʾlü-yi şāhvār oldı

3 Mürebbī-i edeb-āmūzīdür derūn-ı ṣadef
Ferīd-i ẕāt-ile şāhāne gūş-vār oldı

4 Hümā-yı dilüñe serāsimāne ḳonmaz iken
Şikenc-i ṭurre-i pīçānuña şikār oldı

5 Her elde cām-ı şarāb-ı maḥabbet ey Yārī
Feżā-yı meclisimüz reşk-i lālezār oldı

776***

• __ • __ / • • __ __ / • __ • __ / • • __

1 Sipihre çıḳ yüri ey nāle bul Mesīḥā'yı
Marīż-i ʿaşḳa suʾāl it nedür müdāvāyı

---

* **774**: 166[b].

2260 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

** **775**: 166[b].

2261 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

*** **776:** 167[a].

2 Şikeste itdi melāmetle ṣadme-i devrān
Derūn-ı şīşe-i nāmūs-ı nā-şekībāyı

3 Sipihr būy-ı gül[i] āfitāba virmez idi[2262]
Alaydı nükhet-i ḫūn-ı dil-i süveydāyı

4 Ġubār-ı ġam yine ḳonmaya pāy-ı dāmenüme
Ḫarāb etse ḥavādiṯ esāṣ-ı dünyāyı

5 Göñül ki gülbün-i maḳṣūdını recāʾ iderek
Pür itdi ḫār-ı cefā dāmen-i temennāyı

6 Degül gözümden aḳan seyl-i eşk ey Yārī
Pür itdi ḥālet-i ṭūfān mevc-i deryāyı

777*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

1 Ne tāc-ı laʿl-gūnı ne zerrīn ḳabāyı giy
Dervīş-meşreb ol da muraḳḳaʿ ʿabāyı giy

2 Dībāyı ferş-i mey-gede ḳıl rind-i ʿaşḳ iseñ
Peşmīne-dūz ḫırḳa-i[2263] ṣad-pāre-sāyı giy

3 Minnet-keş-i ʿatiyye-i dü-nān olmadan
Ḳādir iseñ zamānede bir būriyāyı giy

4 Vaḥdet-nişīn-i genc-i ġınā-yı ḳanāʿat ol
Başuña ḳubbe-i felek-i tengnāyı giy

5 Yārī yeter kerāhet-i dāmān-ı ibtilāʾ
Egnüñe delḳ-ı cāme-i şerm ü ḥayāyı giy

778**

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Gözüm yaşı n'ola sīr-āb iderse dünyāyı
Arar yaşın dökerek ol nihāl-i ṭūbāyı

2 Ṭutar mı gözlerümi perde-i sübül bilsem
Görür miyüm ʿaceb ol mihr-i ʿālem-ārāyı

3 Aḳar mı dīdede her dem sirişk dem-ber-dem
Virür mi ḥālet-i ṭūfān mevc-i deryāyı

2262 virmezdi
* **777**: 167[a].
2263 ḫırḳa: ḥırḳa
** **778**: 167[a]-167[b].

4 Felek ayırdı beni hem-dem-i ḳarīnümden
Kimüñle egleyeyüm cān-ı nā-şekībāyı

5 Ḫalāṣ olur mı ʿaceb dāmen ü girībānum
Ḳalur mı şaḥne-i[2264] dehrüñ elinde rüsvāyī

6 Benem o mest-i şarāb-ı melāmet ey Yārī
Neşāṭ-ı ʿaḳlumı aldı cünūn-ı sevdāyī

779*

__ __ . __ / . __ __ / __ __ . __ / . __ __[2265]

1 Ol ḳand-i leb o rindān lüknetden āb ṣaçdı
Bir ḥoḳḳadan diziyle dürr-i ḫoş-āb ṣaçdı

2 Ey naḫl-i gülbün-i nāz gülzāra sen gelince
Bī-hūş oldı güller şebnem gül-āb ṣaçdı

3 Cāmı düşürdi elden mestāne bezm-i meyde
Gūyā ki bir avuçla laʿl-i müẕāb ṣaçdı

4 Gülşende kāse-i gül şebnemler itdi īṯār
Cām-ı şarāb gūyā bir bir ḥabāb ṣaçdı

5 Aġyār o şāh-ı ʿālem gelmedi deyü Yārī
Başına ḥayretinden ḫaylī türāb ṣaçdı

780**

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __[2266]

1 ʿAşḳ bir mertebeye vāṣıl ider insānı
Unudur pest ü bülend-i güẕer-i devrānı

2 Ey ḫoş ol sāḳī-i ḳudsī nefes-i bāḳī kim
Bezm-i vaḥdetde ṣuna saña mey-i rūḥānī

3 Añma hīç ġuṣṣa-i imrūz u ġam-ı ferdāyı
Ḫoş gör ey dil dem-i ʿişretle geçen ezmānı

4 Olmaḳ isterseñ eger pādişeh-i sündüs-pūş
Delḳ-ı peşmiñ ile setr eyle ten-i ʿuryānı

5 ʿAşḳ ol mertebe ʿaḳl u dili bī-hūş eyler
Selb ider hestī-i āb-dān-ı vücūd-ı cānı

2264 şaḥne: şaḫne
* **779**: 167[a]-166[b].
2265 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.
** **780**: 167[a].
2266 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

6 Gāh temkīn ile pür-ḥavṣala ol deryā-veş
Gāh bir ḳaṭre olup nūş idegör ʿummānı

7 Nūş-dārū-yı şifā-ḫāne-i ḫāṣıyyet-i ʿaşḳ
Başḳa pür-neşve-i cāvīd ider insānı

8 Ṣıġamaz ḥavṣalaña lehçe-i ʿaşḳ ey Yārī
Ḳaṭre nūş eyleyebilsün mi yem-i ʿummānı

781*

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

1 O deñlü tīz-revdür nāvek-i dil-dūz-ı müjgānı
Geçer cāna bulaşmaz ḳana zaḫm-ı nūk-i peykānı

2 N'ola geh pīç pīç [ü] geh perīşān tār-ı mūy olsa
Hezārān dil perīşān eyledi zülf-i perīşānı

3 İder ḫ̆āb-ı teġāfül ben niyāz itdükçe mestāne
Nigeh meclisde muʿtād şekker-i ḫ̆āb-ı ġazālānı

4 Cihānda görmedüm bir böyle ṭıfl-ı şūḫ-ı hercāyī
Açılmaz ġonce-i laʿli görilmez verd-i ḫandānı

5 Nedür bu cāẕibe āyīne-i ḥüsninde ol māhuñ
Olur evvel baḳışda her gören meftūn [u] ḥayrānı

6 Nice ḫ̆āba varur şeb-zinde-dār-ı derd-i hicrānuñ
Aña tā ḥaşre dek göz açdurur mı çeşm-i giryānı

7 ʿAceb mi çeşm-i bedden ġonce etse kendini pinhān
Ki pürdür ceyb ü dāmānı hezārān laʿl-i rümmānī[2267]

8 Ne şebde māha ne rūz āfitāba baḳmazın Yārī
Şeb ü rūz āfitāb u meh yeter ruḫsār u pīşānı

9 Etek belde girībān elde görse mest-i cānānı
Çeküp bir etse ʿāşıḳ n'ola dāmān-ı girībānı

782**

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

1 ʿAşḳ Leylā'nuñ ser-i zülfin girih-gīr eyledi
Boynına bī-çāre Ḳays'uñ anı zencīr eyledi

---

* **781**: 167[b].

2267 6 ve 7. beyitler der-kenarda yazılmıştır.

** **782**: 167[b]

2 Kilk-i naḳḳāş-ı ezel bu kār-gāh-ı kevnde
ʿAşḳ u ḥüsni Ḳays [u] Leylā'ya taṣvīr eyledi

3 Göñlümi alduñ ele hem müjde-i vaṣl eyledüñ
Dest-i luṭfuñ bir ḫarāb ābādı taʿmīr eyledi

4 Ne sirişk-i dīdene sūz-ı derūn teʾsīr ider
Ḳanḳı ʿāşıḳdur dil-i maʿşūḳı tesḫīr eyledi

5 N'ola Yārī olsa dāyim neşve-dār-ı feyż-i cām
Cām-ı naẓmın ʿārif-i Cāmī'ye tanẓīr eyledi

783*

— — · — / — — · — / — — · — / — — · —

1 Esrārını dil cān gibi sīnemde mihmān eyledi
Gūyā ki bir gencīneyi cevherle pinhān eyledi

2 Her bir gülüñ destinde cām bülbülse mest [ü] şād-kām
Ol ġonce-i laʿlīn-fām çāk-i girībān eyledi

3 Her lāleye baḫş eyledi bir şemʿdān [u] bir çerāġ
Şāh-ı serīr-efrūz-ı gül bu şeb çerāġān eyledi

4 Dūd-ı nesīm-i ʿanberīn ṭutdı dimāġ-ı gülşeni
Her būy-ı dāġ-ı lālezār micmer-fürūzān eyledi

5 Bir derddür sevdā-yı ʿaşḳ Yārī devāʾ etmez ḳabūl
Elbette derd-endūz olur her kim ki dermān eyledi

784**

· · — — / · · — — / · · — — / · · —[2268]

1 Döndürür çarḫa-i dōlāb gibi insānı
Felegüñ vażʿ-ı perīşānı gibi devrānı

2 Budur āyīn-i cüvān-merdī-i ehl-i taḥḳīḳ
Dūst senden göre cūd u niʿam u iḥsānı

3 Yine dāmen-keş olur bed-güherān bezmüñden
Pür iderseñ dür ü gevher-(i)le eger dāmānı

4 Baḳsa düzdīde nigehle yüzine ʿāşıḳ-ı zār
Gāh medhūşı olur gāh olur ḥayrānı

---

* **783**: 167[b]-168[a].

** **784**: 167[b].

2268 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

5 Bilsem ey çarḫ-ı siyeh kāse-i bī-gāne-nüvāz
Ḳanḳı gün sīr-i naʿīm itdüñ ʿaceb mihmānı

6 Her gören sübḥa-i mercān ṣanur ey Yārī
Ḳaṭre ḳaṭre dökilen dīde-i ḫūn-efşānı

785*

. . __ __/ . . __ __ / . . __ __ / . . __

1 Rind odur çekmeye ḳayd-ı heves-i dünyāyı
Göstere dehre küleh-kūşe-i istiġnāyı

2 Rinde meyḫānede bir sāġar-ı leb-rīz yeter
N'eylesün tāc-ı zer ü bār-geh-i Dārā'yı

3 Ḥased ol rind-i sebük-rūḥa bu demde dāyim
Gül gibi elde ṭuta cām-ı mey-i ḥamrāyı

4 İtdi sāġarların ārāste-i rindān-ı çemen
Ṣanmañuz zīnet iden lāle ola ṣaḥrāyı

5 Seyr idüñ ḫāṣṣıyet-i feyż-i bahār-ı nev-rūz
Zīnet-efzā-yı sürūr itdi yine dünyāyı

6 Ne ḳadar laḫlaḫa-i bād-ı bahārı esse
Virmeye ʿāleme bu revnaḳ-ı ġam-fersāyı

7 Götür ol cām-ı żiyāʾ-baḫşı meded ey sāḳī
Ṣubḥ-ı nev-rūz ide fikr-i şeb-i sevdāyı

8 Dem bu demdür ide görʿayş u neşāṭ ey Yārī
Naḳd-i vaḳt ol ne belāʾ çekme ġam-ı ferdāyı

786**

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Ruḫuñ ki gördi dil-i ẕerre-tāb mest oldı
Ne ẕerre belki dil-i āfitāb mest oldı

2 Ṣaçıldı cürʿa-ı cām-ı mahabbetüñ dehre
O neşve ile dil-i şeyh ü şāb mest oldı

3 Añıldı leẕẕet-i keyfiyyet-i leb-i laʿlüñ
Elümde gül gibi cām-ı şarāb mest oldı

---

* **785**: 168ᵃ.
** **786**: 168ᵃ.

4 Nevā-yı nālem o deñlü neşāṭ-sāz oldı
Elinde muṭrib-i bezmüñ rebāb mest oldı

5 Ḫumār-ı derd-ile ḫamyāze iken Yārī
Ḫayāl-i şevḳ-ı lebüñle ḫarāb [u] mest oldı

787*

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __[2269]

1 Beni bir şeb şebistānuña daʿvet ḳılsañ olmaz mı
Benümle ṣubḥ olınca ẕevḳ-ı ṣoḥbet ḳılsañ olmaz mı

2 Ele sen sāġar alsañ ben de dāġ-ı sīnemi açsam
Gül-ile lāle ile bezmi zīnet ḳılsañ olmaz mı

3 Girībān-çāk olup gülseñ açılsañ meclis-i meyde
Ruḫuñ gül-ġonce-veş gül-berg-i ḥumret ḳılsañ olmaz mı

4 Sen olsañ bir ben olsam cām ṣunsa dāyimā sāḳī
Ḥarīm-i meclisi gülzār-ı ʿişret ḳılsañ olmaz mı

5 Ele cām-ı mey alsañ gül gül olsa reng-i ruḫsāruñ
Lebüñ gül-berg-i gülzār-ı leṭāfet ḳılsañ olmaz mı

6 Elüñ çek ḳaṣr-ı eyvān-ı zer-ender-zerden ey Yārī
Senüñ ārām-gāhuñ genc-i vaḥdet ḳılsañ olmaz mı

788**

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __[2270]

1 Yem-i tevekküle ṣal keşṭī-i şekībāyı
Tevekkülüñ saña bir ḳaṭre ide deryāyı

2 O nāzenīn güle[2271] ḫār-zārı pister ider
Ne bī-teraḥḥum olur rūzigār-ı hercāyī

3 Aña ne ḫande-i rindān nümā-yı ʿibret ider
O beḫyelerle[2272] gören ḫırḳa-i[2273] Mesīḥā'yı

4 Ḫurūş eyledi cisminde ḳanı Mecnūn'uñ
İşitdi derd-i ser-i ḫūn-ı faṣd-ı Leylā'yı

---

* **787**: 168[a]-167[b].

2269 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

** **788**: 168[a].

2270 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

2271 Gül-i semen-bedene

2272 beḫye: peḫye

2273 ḫırḳa: ḥırḳa

5 Göñül nedīmi olur ḫūn-ı dil mey-i nābı
O rind-i ʿārif ider ẕevḳ-ı bezm-i tenhāyī

6 Dil-i nizāra ne var ṣunsa şerbet-i laʿlin
Ṭabīb odur ki ide ḫasteye[2274] müdāvāyı

7 Ṣaḳın düşürmeye gör fikr-i zülfine ʿaḳluñ
Çıḳar derūndan o fikr-i cünūn-ı sevdāyı

8 Çıḳar o dāne-i mercān gibi maʿādından
Ḫayāl-i laʿli mekān eylese süveydāyı

9 Zamāne ḫalḳı uçururdı āşiyānından
Bulaydılardı ḥużūrında gökde ʿanḳāyı

10 Hezār şerm-ile sürerdi ʿaczi ey Yārī
Niḳāb ḳıl yüzüñe dāmen-i temennāyı

11 Kül etmeseydi vücūdını ārzū-yı cemāl
Yaḳardı sūz-ı derūn-ı Kelīm dünyāyı

789*

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __

1 Bir görmedügüm firḳat-i ālām mı ḳaldı
Bir çekmedügüm miḥnet-i eyyām mı ḳaldı

2 Bir bezm-i fenāʾ var mı nedīm olmayam aña
Bir zehr-ile nūş etmedügüm cām mı ḳaldı

3 Olsam n'ola ben bādiye hümā-yı melāmet
ʿAşḳuñla dil ü cānda ārām mı ḳaldı

4 ʿAnḳā-yı şikār-āver iken Ḳāf-ı hünerde
Bir düşmedügüm murġ-ṣıfat dām mı ḳaldı

5 Her birisi senden umar envāʿ-ı hedāyā
Eşrāf-ı ḳavī-māyede enʿām mı ḳaldı

6 Yārī göresin bir gün ola luṭf-ı Ḫudāyı
Maġdūr olan ṣanma ki nā-kām mı ḳaldı

2274 ḫaste: ḥaste

* **789**: 168[b].

790*

ĀMEDEN MEḤMED AĠA EZ-CĀNİB-İ DİYĀR-I MIŞR BE-VAṬAN-I ḪOD

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Ten-i fesürde-i dünyāya tāze cān geldi
Meger ki şehrine aġa-yı kām-rān geldi

2 Ḫurūc-ı[2275] leşker-i Yeʾcūc-i fitne sedd oldı
Gelibolı'ya ol İskender-i zamān geldi

3 Ḫarābe Ḳāhire-i Mıṣrı eyleyüp maʿmūr
Bu ʿāleme yine bir genc-i şāygān geldi

4 Feżā-yı ʿālemi ṭayy eyleyüp merātib ile
O şehsüvār-ı cihān muṭlaḳu'l-ʿinān geldi

5 Ḳarīn-i devlet-i iḳbāl olup bi-ḥamdillāh
Ḥuṣūl-ı maḳṣūd-ı ʿizzetle kām-rān geldi

6 Elinde şuḳḳa-i rāyāt-ı baḫt-ı fīrūzı
O server-i ʿalem-efrūz-ı ʿizz ü şān geldi

7 O ser-firāz-ı yegāne o fārisü'l-ḫaylüñ
Ḳaṭār-ı rāḥile-bendānı ṣaf-keşān geldi

8 Yegāne mekremet-ārā-yı ṣadr-ı devlet kim
Şükūh-ı şevket-i baḫt-ile kām-rān geldi

9 Ḥayāt-baḫş olup neşr-i feyż-i enfāsı
Diyār-ı Mıṣr'dan ol ʿĪsā-i zamān geldi

10 Ḥakīm-i maʿdeleti Mıṣr'ı itdi ṣıḥḥat-yāb
Yine diyārına mesrūr u şādumān geldi

11 O Ḫıżr[2276]maḳdem-i āb-ı ḥayāt-ı aḥbāba
Revān-baḫş olup zinde-i revān geldi

12 Tefāḫür eyledi Ümmü'l-Ḳurā ḳudūmı ile
Aña bunuñ gibi bir merd-i kār-dān geldi

13 O deñlü müjde-i teşrīfi şād-kām itdi
Ḳulūba zinde-i cāvīd-i bī-kerān geldi

14 Nice zamān-idi bī-tāb idi dil-i aḥbāb
Bu demde her birine ṣıḥḥat ü tüvān geldi

---

* **790**: 168[b]-169[a].

2275 Ḫurūc: Ḥurūc

2276 Ḫıżr: Ḥıżr

15 Esīr-i pister-i hicrān idi dil-i bīmār
Ḫudā'ya ḥamd eṯer-i ʿömr-i cāvidān geldi

16 Hevā-yı ẓulmet-i ġam gitdi dilden ey Yārī
Yine o şemʿ-i şeb-efrūz-ı ḫānedān geldi

791*

— — . / . — — . / . — — . / . — —

1 Murġ-ı dil o gīsū-yı ḫam-ender-ḫama düşdi
Maḥbūs-ı ḳafesdür ki ġam-ender-ġama düşdi

2 *Ez-bād-ı hevā āmed ü ber-bād-ı hevā reft*[2277]
Maẓmūnı ile bād-ı ṣabā şebneme düşdi

3 Dūşīne şeb ol sükker-i laʿl-i lebi öpdüm
Nevbet bu gice bezmde cām-ı Cem'e düşdi

4 Ol ḫāl-i siyeh ṭurma ṭavāf etmede laʿlin
Gūyā ki Ḥabeş dilberidür zemzeme düşdi

5 Bī-ḫʿāb gözi cismi pür-āteş dil-i Yārī
Bir miḥneti çoḳ rāḥatı yoḳ ʿāleme düşdi

792**

. — . — / . . — — / . — . — / . . —

1 Ḫudā'ya ḥamd yine faṣl-ı nev-bahār oldı
Çemen döşetdi bisāṭını sebze-zār oldı

2 Hevā-yı feyż-i ebir anı eyledi sīr-āb
Nihāl-i nevber-i ümmīd mīve-dār oldı

3 Zemīn ferş-i zümürrüd döşetdi maḳdemine
Yeşil ʿimāme ile ġonce āşikār oldı

4 Açıldı ġonce vü güller kemālini buldı
Zavallu bülbül-i bī-çāre bī-ḳarār oldı

5 Dehān-ı ḥoḳḳa-i sīmīnini açup şebnem
Ser-i ʿarāyis-i ezhāra dür-niṯār oldı

6 Açıldı gül gibi sīnemde dāġlar Yārī
Feżā-yı vādī-i gülzār [u] lālezār oldı

---

* **791:** 169ᵃ.

2277 Haydan gelen huya gider.

** **792**: 169ᵃ.

793*

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

1 ʿAşḳ āyīne-i ṭabʿumda açar envārı
Şevḳ gencīne-i sīnemde bulur esrārı

2 Ġam derūnumdan alur ḥayret-i ḫāmūşānı
Kām baḫtumda bulur devlet-i nā-hem-vārı

3 Lāle-veş dāġlarum farḳ-ı serümde seyr it
Şanki zeyn eylemişüm güller ile destārı

4 Ġonce-i lāle gibi dāġuñı pinhān eyle
Kimseye açma derūnuñda olan esrārı

5 Ṣūret-i Ḳays'da maʿnā-yı mecāzī olamaz
Rāstdur fenn-i ḥaḳīḳatde olan güftārı

6 Ḫıżr-ı[2278] tevfīḳ refīḳ-ı reh-i āmāli olur
Luṭf-ı Bārī dil-i Yārī'ye iderse yārı

794**

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

1 Ḫıżırsuñ[2279] hem nedīm-i ṣoḥbetüñ Rūḥu'l-Emīn oldı
Mesīḥāsuñ ḥarīm-i rifʿatüñ çarḫ-ı berīn oldı

2 Lebüñ ol laʿl-i ḫātemdür dehen gird-i nigīnidür
Ṣadefden ḥāṣıl olan dişlerüñ dürr-i ṯemīn oldı

3 Ṣaçuñ bir ḳıl ḳalemde ṣūret-i Mānī'yi resm eyler
Ḫaṭuñ ol mū-şikāf-ı nükte-i *ḥablü'l-metīn* oldı

4 Gelüp nāfeyle zülfüñ bāġa ṭoldı nükhet-i ʿanber
Nesīm-i sünbülistān ʿıṭr-sā-yı şehr-i Çīn oldı

5 Ḳaşuñ ser-maṭlaʿ-ı teẕhīb-i dīvān-ı hilālīdür
Cebīn-i ḫāl-dāruñ ol meh-i encüm ḳarīn oldı

6 Ṭutışdı āşiyān-ı bülbül endām-ile anuñçün
Şerār-ı ġonce dāyim aḫker-endāz-ı zemīn oldı

7 Nice āzāde-serdür genc-i vaḥdetde ol Yārī
Ser ü pāyı çeküp dāmānına ʿuzlet-nişīn oldı

---

* **793**: 169ᵃ-169ᵇ.

2278 Ḫıżr: Ḥıżr

** **794**: 169ᵇ.

2279 Ḫıżr: Ḥıżr

795*

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __

1 Göz göz n'ola dāġ olsa ser ü sīne-i Yārī
Ser-tā-be-ḳadem dīde olur görmege yārı

2 Ol mertebe itdi mey-i ʿaşḳuñ beni medhūş
Teşḫīṣ idemem tār-ı şeb ü ṣubḥ-ı nehārı

3 Ḳurtılmaya tā ceẕr ü med [ü] ḫavf u recādan
ʿĀşıḳ bulımaz lücce-i maḳṣūda kenārı

4 Ḥall oldı hemān ʿuḳde-i ser-rişte-i maḳṣūd
Mecnūn göricek nāḳa-i Leylā'da mehārı

5 Ol ṭıfl-ı nev-āyīn yine iḳrārına ṭurmaz
Bir anda eger eyler iseñ ḳavl ü ḳarārı

6 Biñ dīdesi olsa yine dīdāruña ṭoymaz
Başdan başa dāġ olsa eger sīne-i Yārī

796**

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

1 Olalı muʿcize-pīrā-yı lebüñ gūyāyī
Eyledi zinde-nefes[2280] ʿĪsā-i rūḥ-efzāyı

2 Oldı güftār-ı lebüñ āb-ı ḥayāta vāṣıl
Ḫıżr[2281] iderken ẓulümāt içre cihān-peymāyı

3 Çeşmüñ ol mertebe efsūnına ṣūret virmiş
Keşf ider cevher-i āyīnedeki maʿnāyı

4 Nigeh-i leẕẕet-i dīdāruña ṭoymaz ʿuşşāḳ
Āferīn-ḫ͡ān-ı füsūn it leb-i şekker-ḫāyı

5 Ḳaṭre-i eşküm aḳup inse mesāmmāt-ı dile
Ḫalecān[2282]-āver ider mevc-i dil-i deryāyı

6 Nükte-i rāz-ı dehānuñ aña ilhām olsa
Cevher-i ferd ʿıyān eyler-idi esmāyı[2283]

---

* **795**: 169[b].
** **796**: 170[a].
2280 dem
2281 Ḫıżr: Ḥıżr
2282 Ḫalecān: Ḥalecān
2283 aḫfāyı

7 Dāġlar sīnede yer yer alev[2284]-efşān oldı
Lāle-veş itdi çerāġān dil-i şeydāyı

8 Bend-i zencīr-i cünūn itdi hevā-yı zülfi
Nice defᶜ eyleyeyin dilde olan sevdāyı

9 Böyle bir şūḫa göñül virmek ᶜaceb müşkil imiş
Ġamzesi bulsa şehīd eyler-idi dünyāyı

10 Nice ümmīd-i vefāʾ eyleyesin ey Yārī
Yā kime itdi ḥaḳīḳat felek-i hercāyī

11 Fikr-i zülf-i siyehüñ ḫ̆āb ḳomaz dīdemde
Gice mi ḳıldı o endīşe şeb-i yeldāyı

797*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

1 Ebrūlaruñ ki vesme-i nāmūsı baġladı
Gūyā ki zīb-i şeh-per-i ṭāvusı baġladı

2 Aṣnāmuñ añla kār-ı uṣūlin ne bestedür
Naḳş-ı Ṣamed'de naġme-i nāḳūsı baġladı

3 Bend itdi kākülüñ dili zār u żaᶜīf iken
Bir dil-şikeste beste-i maḥbūsı baġladı

4 Aġyār-ı rū-siyāha nigāh etmeyem deyü
Çekdi yüzine bürḳaᶜ-ı nāmūsı baġladı

5 Rindānı gör ki rişte-i efsūn-ile hele
Ṭaᶜn-ı zebān-ı zāhid-i sālūsı baġladı

6 Yārī ḫusūf-ı māh degül āsumānda
Keştī-i çarḫ bu gice fānūsı baġladı

798**

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Terāne-senc-i fiġān eyleme dil-i zārı
Esirge pādişehüm zār olan dil-efgārı

2 ᶜAceb mi meh gibi pür-nūr olursa gülleri hep
Şuᶜāᶜ-ı mihr-i ruḫuñ ṣaldı bāġa envārı

2284 alev: ᶜalev
* **797**: 170ᵃ.
** **798**: 170ᵃ-170ᵇ.

3 Yanardı nār-ı Ene'l-Ḥaḳ'la sīne-i Manṣūr
Şerār-ı naḫl-i tecellīden etseler dārı

4 O şāh-ı mest-i şeker-ḫˇāb-ı taḫt-gāh-ı[2285] ġurūr
Ben ise şeb-be-seḥer girye-çeşm-i bīdārı

5 Nihān olaydı şafaḳda ġazāle-i ḫūrşīd
İderdi nāfe-i ʿanber şeb-i siyeh-kārı

6 Hezār Yūsuf'ı beyʿ itdi bir kelābe ile
Bu kār-gāh-ı fenānuñ olan ḫarīdārı

7 Atar metāʿ-ı ḥayātuñı keştī-i tenden
Bu lücce-gāh-ı ḳażānuñ reʾīs-i ġaddārı

8 Bir āsitāne ḳo līkin seni ider merdūd
Sitem-ger-i feleġüñ ḫˇāce[2286]-tāş-ı simsārı

9 Hezār mertebe taḥsīn iderdi ey Yārī
Göreydi Ṭālib [ü] ʿÖrfī bu şiʿr-i pür-kārı[2287]

10 İder mi ḫˇāhiş-i vaṣluñda vażʿ-ı küstāḫı
Bürīde etse n'ola dil zebān-ı zinhārı

11 Metāʿ-ı vaṣlına ol şāh-ı kişver-i ḥüsnüñ
Nuḳūd u teng-i[2288] sirişk-ile ol ḫarīdārı

799*

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

1 Ne ʿĪsā gibi bir sözinle eflāke ṣuʿūd itdi
Göre Manṣūr'ı bir rişteyle iṯbāt-ı vücūd itdi

2 Dime Manṣūr'ı maḥrūm oldı envār-ı tecellīden
Aña nūr-ı Ene'l-Ḥaḳ dārda keşf-i şühūd itdi

3 Gören ḫālüñi menkūşuñda zülfüñden ʿıyān olmış
Ṣanurlar iḳtirān-ı kevkeb-i saʿdü's-suʿūd itdi

4 Şeh-i gül meclisinde şeh-perīni ḳıldı mūsīḳār
Nevādan bülbül-i gūyende āheng-i sürūd itdi

5 Nice ḳılsun naẓar Mecnūn cemāl-i ḥüsn-i Leylā'ya
Kemāl-i ʿaḳl aña ṭavr-ı maḥabbetde şühūd itdi

2285 taḫt: taḥt
2286 ḫˇāce: ḥˇāce
2287 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
2288 Beytin der-kenarında "teng; yük maʿnāsınadur"yazılı bir izâh kaydı yer almaktadır.
* **799**: 170ᵇ.

6 Ḫarīdār-ı metāʿ -ı kām-rānī olan ey Yārī
Bileydüm kār-gāh-ı dehr-i fānīde ne sūd itdi

800*

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Bezimde gül gibi meyden ḳızardı ruḫsārı
Açıldı bāġda gūyā bahār gül-nārı

2 Ḳızardı yer yer öpince lebin leṭāfetden
Ne nāzük olur o şūḫuñ leb-i şeker-bārı

3 Firāḳ-ı gülşen-i aṣlīdür ʿandelībe sebeb
Añar fiġān iderek āşiyān-ı gülzārı

4 Ṣaçardı meclise gūyā bahār-ı şeftālū
ʿAraḳ-feşān-ı ḥicāb olsa reng-i ruḫsārı

5 Derūn-ı ḫasteye[2289] çāre şarāb-ı laʿlüñdür
Gül-i şarāb-ile olur olursa tīmārı

6 Miṡāl-i ġonce-i gül cūyda olur sīr-āb
Gözümde laʿli göñülde ḫayāl-i dīdārı

7 O ġonce-femle ʿaraḳ-nūş iderseñ erkenden
Ṭolaş nesīm-i seḥer gibi ṭurma gülzārı

8 ʿArūs-ı maʿnāya ṣūret-ṭırāz idüp Yārī
Benān-ı māşıṭa-i ḫāme-i siḥir-kārı

9 Cenāb-ı Ḥażret-i ʿAbdī'ye gönder ʿīdiyye
O dil-rübā deyü bu ʿāşıḳāne[2290] güftārı

10 ʿAceb mi nükte-şināsān iderse vird-i zebān
Zebān-zed-i[2291] şuʿarādur bu şiʿr-i pür-kārı

801**

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 ʿAceb o rūḥ-ı revānum gelür mi gelmez mi
Bu mürde cismüme cānum gelür mi gelmez mi

---

* **800**: 170[b]-171[a].

2289 ḫaste: ḥaste

2290 pāk [ü] sāde

2291 Kelimenin kenarında "zebān-zed; rūz-merre maʿnāsına" yazılı bir izâh kaydı yer almaktadır.

** **801**: 171[a].

2 Göñül yine yeñi başdan döşendi sevdāya
O tāze ḫaṭṭ-ı cüvānum gelür mi gelmez mi

3 Ḳonar mı başuma bir kerre ẓıll-i ʿāṭıfeti
Hümā-yı ʿarş-ı mekānum gelür mi gelmez mi

4 Ḳodı beni şeb ü rūz inḳılāb-ı ḥayretde
ʿAceb o şāh-ı cihānum gelür mi gelmez mi

5 Şeb-i viṣāl be-her ḥāl ıżṭırābdayum
O rāḥat-ı[2292] dil ü cānum gelür mi gelmez mi

6 Ḫırām-gāhını pāk itdi seyl-i eşk-i terüm
O naḫl-i serv-i revānum gelür mi gelmez mi

7 Şeb-i çehār-deh oldı ne ḥikmet ey Yārī
Meh-i dü-hefte ʿıyānum gelür mi gelmez mi

802*

‥ __ __ / ‧ __ ‧ __ / ‥ __

1 Seyr ḳıl ʿucbe reng-i ḫuffāşı
Gör nedür naḳş-ı ṣunʿ-ı naḳḳāşı

2 Bār-gāh-ı feżā-yı ḳudretinüñ
Ebr saḳḳā vü bād ferrāşı

3 Āsumāna nücūmı zeyn itdi
Yerde perverde itdi ḫaşḫāşı[2293]

4 Mest-i ʿaşḳı ile ḫarābātuñ
Hūşyārı vü rind-i ʿayyāşı

5 ʿAşḳ āyīne-i tecellīdür
Baḳamaz ona dīde-i nāşī

6 Felek ehl-i dile ṣunar Yārī
Bādesüz cāmı kāsesüz aşı

803**

‥ __ __ / ‧ __ ‧ __ / ‥ __

1 Ey şeb-i bezm-i vuṣlatuñ māhı
Şeb-i hicrānumuñ seḥer-gāhı

2292 māye-i
* **802**: 171[b].
2293 ḫaşḫāş: ḫaşḥāş
** **803**: 171[b].

2 Eyle bīdār-ı āfitāb gibi
Kevkeb-i çeşm-i baḫt-ı güm-rāhı

3 Dūdı elbette āsumāna çıḳar
Yerde ḳalur mı āşıkuñ āhı

4 Āteşīn reng-i kehrübādur dil
İstese ceẕbesi yaḳar kāhı

5 Ārif-i nüktedān-ı maʿnādur
Ṣanma ḫālī[2294] derūn-ı āgāhı

6 ʿĀḳıbet terk-i tāc ider Yārī
Olsa ʿālemlerüñ şehen-şāhı

804*

. — — — / . — — — / . — — — / . — — —

1 Görüp zerd-i zaḫım[2295] derd-i dil-i maḥzūnı bilmez mi
O şeh ḳadr u bahā-yı cevher ü altunı bilmez mi

2 Niçün zaḫm-āver-i ḫār itdi pāy-ı nāḳasın Leylā
Bu hāristān-ı vaḥşet-gāh olan hāmūnı bilmez mi

3 Gözüm pergāle-i ḫūn her müjem bir ḫār-ı ḫūn-ālūd
Dirīġ ol ġonce-fem zaḫm-ı dil-i pür-ḫūnı bilmez mi

4 Gözüm ḳan-ile ṭoldı zaḫm-ı ḫūn-pāş-ı derūnumdan
O ḫūnī mācerā-yı Dicle vü Ceyḥūn'ı bilmez mi

5 Nice dil reh-rev-i ser-menzil-i āmāl olur Yārī
Kemīn-gāh-ı firīb-i ṭāliʿ-i vārūnı bilmez mi

6 Niçün ḫ͡ānende Leylā milʿaḳa urdı ṣandı bī-gāne
O āvāre ġarībi ḫastesi[2296] Mecnūn'ı bilmez mi

805**

. — — — / . — — — / . — — — / . — — —

1 Ḥarīf-i ibn-i vaḳt ol ḳoma elden cām-ı ṣahbāyı
Getür ferdāyı imrūza ḳoma imrūza ferdāyı

2294 ḫālī: ḥālī
* **804**: 172ᵃ.
2295 zaḫm: zaḥm
2296 ḫaste: ḥaste
** **805**: 172ᵃ.

2 Ne güller şaḳlamışdur sīne dest-āvīz-i ġamzeñdür
Eger çāk eylesem görseñ[2297] girībān-ı şekībāyı

3 Ne mümkindür çıḳarmaḳ fikr-i bend-i zülfüñi dilden
Ḫuṣūsā[2298] ʿāşıḳ-ı dīvāne-meşreb ola sevdāyī

4 Teşebbüs eyle astār-ı ḥarīm-i beyt-i iclāle
Ḳoma bir ān elüñden[2299] būs-ı dāmān-ı temennāyı

5 Dil-i ʿārif nice meyl eylesün dünyāya ey Yārī
Felek bir bī-vefāʾ ṭāliʿ sitem-ger baḫt hercāyī

6 Eger kim ʿuḳde-bend-i rişte-i cān olmasa zülfüñ
Açardum dilde nāf-ı ḫūn[2300]-āgīn-i süveydāyı

7 Şebīḫūn[2301]-āver oldı leşker-i sevdā-yı hicrānuñ
Bıraḳma mülk-i ʿaḳla şūriş-i āşūb-ı ġavġāyı[2302]

8 Ne ḫūnīdür ḳıyās it bāġbān-ı baḫt-ı ġaddārum
Boyardı ḫūn-ı eşküm ile ḳana verd-i raʿnāyı

806*

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

1 Çözme ol ṭurre-i ḫam-der-ḫam-ı ʿanber-zādı
Bend-i zencīr-i cünūn etme dil-i nā-şādı

2 Gösterür ʿāşıḳa geh çīn-i cebīn geh ḫande
Böyledür böyle o şūḫuñ şiyem ü muʿtādı

3 Ser-i bülend ile serv gibi ser-i ḳāmetüñi
Cilve-perdāz-ı ḫırām it o ḳad-i şimşādı

4 Bir gün ey māh senüñ kūşeñe teʾsīr eyler
ʿĀşıḳuñ yerde ḳalur ṣanma ṣaḳın feryādı

5 Nice taʿlīm ḳabūl etsün o ṭıfl-ı nevres
Pāreler taḫta-i nāz-ile ser-i üstādı

6 Olmaduñ mürşid-i agāha ḳarīn ey Yārī
Kim ider tekye-i vaḥdetde saña irşādı

2297 cānā
2298 Ḫuṣūṣā: Ḥuṣūṣā
2299 elden
2300 derd
2301 şebīḥūn: şebīḥūn
2302 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
* **806**: 172[a].

807*

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __[2303]

1 Semāʿ-ı gūş-ı ḥaḳīḳatle diñle ṭanbūrı
Ḫaber virür saña tevḥīd-i ṣīt-i zenbūrı

2 Yüzi ṣuyın yere dökdi bu gice meclisde
Ṣıḳup ṣızar diler ammā şarāb-ı engūrı

3 Ayaġı başmaz idi yere şevḳ-ı vuṣlatdan
O şevḳdür getüren pāy-ı dāra Manṣūr'ı

4 Ruḫını māh-ı cihān-tāba eyleyen teşbīh
Siyāh zülfine beñzetdi şām-ı deycūrı

5 Kelīm olmasa medhūş-ı ʿālem-i ḥayret
Yaḳardı sūz-ı derūn-ile āteş-i Ṭūr'ı

6 Cemāl-i şāhid-i muṭlaḳ iderdi keşf-i şühūd
Göreydüñ ʿayn-ı ḥaḳīḳatle ʿālem-i nūrı

7 Derūnı münkesirü'l-bāl oldı Yārī'nüñ
Dürüst eyle Ḫudāyā o ḳalb-i[2304] meksūrı

808**

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __[2305]

1 Gör ol müʾessir ü cān-sūz olan ḫoş[2306]-elḥānı
Yaḳar yürekden ol āteş derūn-ı insānı

2 Ne şevḳ-ı cezbe-i teʾsīr var ki gūş idenüñ
Taḥammül eyleyemez çāk ider girībānı

3 Nedür o naġme-i dil-sūz (u) o āteşīn nevā
Unutdurur dil-i ʿuşşāḳa āh u efġānı

4 Terennüm eylese gülbünde ṣanki bülbüldür
Nevā ile per ider her ṭaraf gülistānı

5 Nedür o muʿcize-dem ol ṣadā-yı Dāvūdī
Hevādan indüre teʾsīr-i şevḳi murġānı

---

* **807:** 172[a].

2303 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

2304 ḳalb-i: ḳalbi

** **808**: 172[b].

2305 Bu gazel der-kenarda yazılmıştır.

2306 ḫoş: ḥoş

6 Ne böyle bülbül-i gūyā-yı ṣāf-naġme olur
Ne kimse gördi bu gūne ṣadā-yı rūḥānī

7 Ṣafā-yı[2307] lehçe-i muʿciz-ṭırāz-ı enfāsı
Pür itdi sāmiʿa-ı ḳudsiyān-ı Raḥmānī

8 Sürūd-ı naġmesine biñ yıl idemez taḳlīd
Nevāya gelse cihānuñ hezār-destānı

9 Nevā-yı nāy gibi ādemi ḳılur medhūş
İdince sūz-ı derūn-ile naġme-sencānı

10 Ne dem ki etse ser-āġāz-ı naġme ey Yārī
Ḫamūş-ı ḥayret ider ʿandelīb-i nālānı

809*

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __

1 Bir nice zamān dāġını pinhāna döşendi
Dil şimdi hemān çāk-i girībāna döşendi

2 Başdan başa dünyāyı ḳılıçdan geçürür mi
Ol şeh ne ʿaceb ḳatl-i şehīdāna döşendi

3 Şemʿ-i ruḫ-ı dildārı bıraḳdı naẓarından
Ṭıfl-ı dili gör āteş-i sūzāna döşendi

4 Āyīne-i ruḫsārını ḳarşu ṭutup ol māh
Diḳḳatle baḳup mihr-i dıraḫşāna döşendi

5 Bir ḳaṭre içün biñ dili çāk itmege teşne
Ol ġamze ʿaceb ḫūn-ı dil ü cāna döşendi

6 Gördi ki gelür meclisine müstemiʿīn toḳ
Vāʿiẓ bu gice meclis-i rindāna döşendi

7 Bir manṣıb ümīdiyle dil-i Yārī-i nā-kām
Bāb-ı sened-i şāh-ı cihān-bāna döşendi

810**

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

1 Gerçi dil perde-i nāmūsını mestūr itdi
Dāġlar bir bir anı sīnede manẓūr itdi

2307 Ṣadā-yı
* **809**: 173ᵃ.
** **810**: 173ᵃ.

2 Añmadı keyfinüñ encām-ı ḫumārın Manṣūr
Neşve-i bāde-i ġayret anı maġrūr itdi

3 Şuʿle-i şemʿ-i mehi serdī-i bād-ı āhum
Eşk-i berd [ü] nefes-i serd ile kāfūr itdi

4 ʿĀşıḳ oldur ola dem-beste zebān u ḫāmūş
Kāşif-i rāz olan esrārını mestūr itdi

5 Ṭuralı maḥkeme-i şerʿ-i maḥabbet-i ezelī
Evvelā mādde-i bī-ḥücceti[2308] Manṣūr itdi

6 Nice cām alsun ele laʿl-i lebüñsüz Yārī
Neşve-i bāde-i hicrüñ anı maḫmūr itdi

811*

__ · __ __ / __ · __ __ / __ · __ __ / __ · __

1 Kimseler görmiş degül āyīne-i ruḫsāruñı
Kimse işitmiş degül endīşe-i güftāruñı

2 Ḳandesin gel ḳandesin ey āfitāb-ı ebr-i nāz
Nice gündür ṣaḳladuñ ruḫsār-ı envāruñı

3 Ebr-i ḥayret ḫıyre-bend oldı nice gün dīdeme
Görmez oldum āfitāb-ı ṭalʿat-ı dīdāruñı

4 Nice demdür diller oldı bend-i zindān-ı belāʾ
Çöz meded tāb-ı şikenc-i ṭurre-i ṭarrāruñı

5 Ceste ceste zülf-i ferḫālüñ perīşān eyleme[2309]
Pāy-māl etme ṣaḳın evrāḳ-ı sünbül-zāruñı

6 Tāze tāze dāġlar yaḳ serde Yārī ʿāşıḳ ol
Güller ile zīnet it pīrāmen-i destāruñı

812**

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

1 Zerd-ebrū ki cemālinde nümāyān oldı
Bir hilāl iken o meh ḥüsn ile tābān oldı

2 Zerd-ebrūları resm eyledi kilk-i ḳudret
Ḫaṭ-ı ser-sūre-i zerrīn ḥal-i furḳān oldı

2308 daʿvāyı

* **811**: 173[a].

2309 Ceste ceste dilleri zülfüñde beste eyleme

** **812**: 173[b].

3 Şanki zer-toz kemāndur ya o zerrīn ṭuġrā
Zerd-ebrūsı ki meh gibi dıraḫşān oldı

4 Anı üstād-ı bedīʿ ü'l-ḥikem etmiş teẕhīb
Her gören naḳş-ı Ḫudā-dādına ḥayrān oldı

5 Yek-şebeh māh-ı hilāl iken o zerd-ebrūlar
Gün-be-gün şaʿ şaʿ a-ı ṭalʿ atı raḫşān oldı

6 Çārda māha şebīh iken o meh ey Yārī
Şimdi ser-ḫayl-i nücūma şeh-i devrān oldı

813*

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __

1 Şād-ābdur ol gülbün-i gülzār-ı cüvānı
Yoḳ ravża-i cennet gibi āsīb-i ḫazānı[2310]

2 Sīnemde olan dāġlaruñ penbesin alma
Pejmürde-zemīn eyleme ol lāle-sitānı

3 Sencīd'iderüm anı terāzū-yı ʿaḳılda
Alsam ele germiyyet ile raṭl-ı girānı

4 Her mūylarım görmege bir dīde olurdı
Seyr etmege sīnemde olan dāġ-ı nihānı

5 Levm eyleme her biri şeh-i mülk-i fenādur
Rindān-ı ḫarābātı vü sermest-i cihānı

6 N'eyler o kişi ṣoḥbet-i ġılmān-ı bihişti
Yanında anuñ olmaya bir tāze cüvānı

7 Biñ yıl arasañ bāġ-ı cihānda bulımazsın
Sen[2311] istedügüñ ġonce-i bī-ḫār u ḫazānı[2312]

8 Dōlāb-ı felek ḳanḳı ṭarafdan döner eyā
Yārī hele seyr eyleyelüm devr-i zamānı

814**

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

1 Ne deñlü üft ü ḫīz olsa ne deñlü mest ü evkārī
Yine peymāne-i şevḳin düşirmez elde hīç Yārī

---

* **813**: 173[b].

2310 ḫazān: ḥazān

2311 Bir

2312 ḫazān: ḥazān

** **814**: 173[b].

2 Kimi sermest-i cām-ı ġam kimi kār-āgeh-i ʿālem
Bu bezm-i dehre gelmiş nice mest ü nice hüşyārī

3 Miṯāl-i nāfe ḫūn oldı süveydā-yı derūnumdan
Kime keşf eyleyem sīnemde pinhān olan esrārı

4 Ḳızardı dāġlar sīnemde teff ü tāb-ı cismümden
Ne reng ü rū vire ol lālezāruñ berg-i ezhārı

5 Derūnı micmer-i ʿanber elinde cevherīn sāġar
Ne reng ü bū virür gör lālenüñ her dāġ-ı ḫūn-bārı[2313]

6 Ne deñlü ḫˇāhiş-i vaṣluñda ser-germ eylesem cānı
Zebānum lāl eyler şūriş-i āşūb-ı zinhārı

7 Belā-ender-belādur ʿāşıḳ-ı nā-çāre ey Yārī
O ḫūnī ġamze-i fettān o çeşm-i merdüm-āzārı

815*

DER-VAṢF-I ʿAYNÜ'L-ḤAYĀT DER-ŞEHR-İ PÜR-ZERRĪN[2314]

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __[2315]

1 Cūylar gibi ṭolanduḳ çār-bāġ-ı ʿālemi
Görmedüm ʿaynü'l-ḥayāta beñzer āb-ı zemzemi

2 Şehr-i Pür-zerrīn oldı ol ʿaynü'l-ḥayātuñ menbaʿı[2316]
Ḥaḳ budur cennet disem lāyıḳ o şehr-i muʿẓamı[2317]

3 Ḳand [ü] sükkerden maḥalli çāşnī-i leẓẓeti
Āb-ı kevṯerden muṣaffā āb-ı ṣāf-ı ḫurremi

4 Ḳaṭresi āb-ı ḥayāt-ı cāvidānī dillere
Rūḥ-baḫş eyler vücūd-ı ḫaste-i derd ü ġamı

5 ʿÖmre sermāye ḳatar mecrā-yı āb-ı eşmesi
Zinde eyler bir içim ṣuyı vücūd-ı ādemi

6 N'ola ol eşme olursa reşk-i enhār-ı bihişt
Gūyiyā mīz-āb-ı kevṯer oldı anuñ maḳsemi

2313 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

* **815**: 189[b].

2314 Manzûmenin yan tarafında şöyle bir kayıt yer almaktadır: "Cümle aʿyān-ı vilāyetüñ ʿumūm żiyāfetlerinde be-ṭarīḳu'l-irticāl serzede-i ṣaḥīfe-i derūn olmışdur"

2315 Der-kenarda yazılmıştır.

2316 Bu mısraın vezni aksamaktadır.

2317 Beyit metnin kenarında yazılmıştır.

7 Ḳaṭresin nūş etse bulurdı ḥayāt-ı cāvidān
Cüst ü cū etmezdi Ḫıżr[2318] āb-ı ḥayāt-ı muẓlemi

8 Cürʿa-ı cāmını nūş etseydi rindān-ı cihān
Neşve-i kem-yābına virürdi ṣad cām-ı Cem'i

9 Pāy-ı mecrāsı çemen ki sebzesi şād-āb u ter
Cā-be-cā lüʾlüʾ ṣanursın anda düşmiş şebnemi

10 Gerçi cūlar gibi çoḳ ıḳlīm seyrān eyledüm[2319]
Görmedüm Yārī aña beñzer bir āb-ı zemzemi

FARSÇA GAZELLER

1*

__ • __ __ / __ • __ __ / __ • __ __ / __ • __

1 Hest ṣad āsīb-i şuʿle ḫırmen-i sāmān-ı mā
Girye ber-cūşem meger şūyem dil-i sūzān-ı mā[2320]

2 Mā ki ān āhenger-i ʿaşḳīm k'ez sūz-ı derūn
Şuʿlehā-yı derd mī-cestend ez-sindān-ı mā[2321]

3 V'erne ez-bisyār sūzed ḫayme-i eflāk-rā
Mī-dehem ruḫṣat eger āh-ı şerār-efşān-ı mā[2322]

4 Nāzem ān envār-ı ruḫsāret ki der-bezm-i viṣāl
Perde-i ḥayret keşed ber-dīde-i giryān-ı mā[2323]

5 Bāġbān-ı ḥasretīm ger ḳaṣd-ı gül çīden konīm
Ḫār-ı ḥayret ser-zede ez-gülbün-i ḫırmen-i mā[2324]

6 Yārīyem tā keşf-i āgāhī be-deh cān-ı merā
Rāz-ı ʿaşḳet bes nihān māned dil-i nālān-ı mā[2325]

2318 Ḫıżr: Ḥıżr
2319 Gerçi gezdüm çār-bāġ-ı ʿālemi cūlar gibi
* **1**: 80[b].
2320 Bizim bereketli harmanımızda yüz alev felaketi vardır. Yanan yüreğimizi belki yıkarım diye ağlayarak coşsam.
2321 Gönül ateşiyle örsümüzden dert alevleri sıçrayan aşk demircisiyiz.
2322 Korlar saçan âhıma izin veriyorum. Yoksa çokluğundan feleklerin çadırı yanar.
2323 Kavuşma meclisinde hayret perdesini bizim ağlayan gözlerimize çeken yüzünün nurlarını (parlaklığını) seveyim.
2324 Çiçek dermeye niyetlenirsek hasret bahçıvanıyız. Bizim harmanımızın çiçek dallarından hayret dikeni baş çıkarmış.
2325 Yârîyim, benim canıma basiret açıklığı ver! Aşkının sırrı bizim inleyen kalbimizde saklı kalır.

2*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

1 Yek naġme kerde ger nefes-i nāy-ı rāz-ı mā
Nāhīd ḥayret āvered ez-sūz u sāz-ı mā[2326]

2 Ḫāk-i dereş nesīm ber-āyed be-dīdeʾīm
Kīmyā güher şode naẓar-ı pāk-bāz-ı mā[2327]

3 Ey naḫl-i[2328] pür-cefā ki ber-āyī be-ḳabr-i men
Ṣad ʿarża kerde sebze-i ḫāk-i mezār-ı mā[2329]

4 Īn-est lābehā-yı zaḫm-ḫordegān zi-to
Ruḫṣat me-deh be-ġamzeʾet ey çāre-sāz-ı mā[2330]

5 Yārī be-levḥ-i ʿarş ne-günced fesāneʾīm
Kūteh konem be-şikve-i dūr u dırāz-ı mā[2331]

3**

. . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Ey ḳadet refʿat-i tefaḫḫur-ı mā
Refeʿ allāhu ḳadrehu ebedā[2332]

2 Besmel-i ḫod konem der-ʿīd-i viṣāl
ʿAmmerallāhu mā feʿalte keẕā[2333]

3 Der-reh-i ʿaşḳ ten ġubār şodʾest
Ve mine'l-ḳalbi lā-yezālü hevā[2334]

4 Dür-i ẕikret nühüfte der-cānem
Leyse fī ribḳati'l-ḫulūṣ sivā[2335]

---

* **2**: 80[b].

2326 Bizim sırrımızın neyinin nefesi bir nağmeye başlamışsa, Venüs bizim ateşli inleyişimizden hayrete düşer.

2327 Esinti onun eşiğinin toprağını gözümüze getirir. Bizim temiz bakışımızla kimyâ mücevhere dönmüştür.

2328 şūḫ

2329 Ey eziyet eden sevgili (selvi), benim mezarıma çıkagelsen ne olur? Bizim mezarımızın toprağının yeşilliği (bunun için) yüz dilekçe vermiş.

2330 Bu, senden yara almış olanların inleyişleridir. Ey çâre bulanımız, gamzene (kan dökmesi için) müsaade etme.

2331 Yârî, arş levhasına sığmayacak efsaneyiz. Uzun uzun yakınmalarımızı kısa keselim.

** **3**: 80[b]-81[a].

2332 Ey boyu bizim övünme duygumuzu ayağa kaldıran! Allah onun değerini ebediyen yükseltsin!

2333 Kavuşma bayramımda kendimi temiz bir kurban ederim. Allah ona uzun ömür etsin!

2334 Aşk yolunda beden toza dönüşmüştür. Kalbinde o heva zâyil olmaz (kaybolmaz).

2335 Senin zikrinin incisi canımda saklanmıştır. Saflık ipinde senden başkası yoktur.

5 Ḫ͡āst Yārī be-būs-ı laʿl-i lebet
Li ʿalīli'l-firāk fīhi şifā[2336]

4*

. . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Der-serāy-ı cihān me-cūy dilā
Cüz-i Ḫudā eʿazze şānuhu ve ʿalā[2337]

2 Her denī-ṭabʿ-rā me-kon kidye
Ḥasbiyallāhu vaḥdehu ve kefā[2338]

3 Zāʾirān-rā ki kaʿbe est kūyet
Zādehullāhu teʿālā şerefā[2339]

4 Çend dil-ḫaste mī-şevem zi-ġamet
Yaʿcezu[2340] ʿan Zādehullāhu teʿālā şerefā[2341]

5 Cürm-i Yārī çe ġam-ki bisyār-est
Ġafarallāhu ẕenbehu ve ʿafā[2342]

5**

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __

1 Ān caʿd-i müselsel ki kemīngāh-ı füsūn-est
Ṣad ḫaste der-ān silsile-cünbān-ı cünūn-est[2343]

2 Feryād kʾez-ū ġamze-i mestī ki zi-desteş
Çūn cām-i leb-ā-leb dilem aġuşte-i ḫūn-est[2344]

2336 Ayrılıktan dolayı hasta olana senin dudakların şifâdır.
* **4**: 81[a].
2337 Bu mısraın vezni aksamaktadır.
Ey gönül dünya evinde, Allah'tan başkasını arama! O şanı yüce ve ulu olan Allahtan bir parçadır.
2338 Her alçak yaradılışlıdan bir şey dilenme! Sana Allah yeter ve artar.
2339 Ziyaretçi odur ki Kâbe onun için senin bulunduğun yerdir.
2340 ʿĀciz
2341 Ne zamana kadar gamından gönlüm yorgun olur? Hekimler onun ilacını bulmakta âciz kaldılar.
2342 Yârî'nin suçu fazlaysa da ne yazar; Allah onun günahlarına mağfiret etsin ve onu affetsin.
** **5:** 83[a]-83[b].
2343 Büyü pususu olan müselsel (birbirine girmiş) saç kıvrımında yüz yorgun, o çılgınlık zincirini titreten yerde hastadır.
2344 O sarhoşluk gamzesinden feryat! Çünkü onun elinden ağzına kadar dolmuş olan kadeh gibi kalbim kana bulaşmıştır.

3 Kes nīst ne-bended eṣer-i rāḥat-ı ḫ͡ābeş
Ān nergis-i cādū çe koned īn çe füsūn-est[2345]

4 Bend-est dil-i zār der-ān ṭurre-i merġūl
Çūn murġ-i teng-ḥavṣale der-dām-ı zebūn-est[2346]

5 Ālūde-i ʿanber şode kām-i dil-i ʿālem
Çūn nāfe-i zülfet zi-ṣabā ġāliye-gūn-est[2347]

6 Ten zen be-zebān lāf-ı me-ḫāyīde-i Yārī
Gīrem ki derūn-ı suḫanet baḥr-i füsūn-est[2348]

6*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

1 Ez āfet-i zamāne künūn vaḳt furṣat est
Sāḳī be-deh piyāle ki furṣat ġanīmet est[2349]

2 Men üft ü ḫīz-i meykedehā-yı melāmetem
Vāʿiẓ me-gū bes-est ne cāy-ı naṣiḥat est[2350]

3 Vāʿiẓ nemī-şevem müteʾeṣir be-pend-i to
Pīr-i merā Berehmen-i mebẕūl-ı himmet est[2351]

4 Bāver me-kon ki ḫande-i rīşī-konende ger
Hem-zādegān-ı dehr hemīn bī-ḥaḳīḳat est[2352]

5 Vā-mānde pāy-ı rāh-ı ḫarābāt-ı ḫacletem
Yā-Rab ümīd-i Yārī ṭarīḳ-i hidāyet est[2353]

2345 Rahat uykusunun eseri bizde yoktur. Senin nergis gibi cadı gözün bizim uykumuzu almıştır. Bu ne efsûn, bu ne sihirdir!

2346 Nasıl tavuk tahammül edemeyip yiyecek için tuzağa düşer, zebûn olur. Benim yaralı gönlüm de onun gibi senin perişan zülfüne tutulmuş, giriftâr olmuştur.

2347 Âlemin gönlünün muradı anbere bulaşmıştır. Çünkü seher yelinden (yayılan) güzel siyah renkli saçının kokusudur.

2348 Yârî'nin ham sözünü dile getir. Tutalım ki (Diyelim ki) senin sözünün içi büyü denizidir

* **6:** 83[b].

2349 Şimdi zaman âfetinden uzak fırsat elde iken, sâki kadehi ver çünkü fırsatı değerlendirmek gerek.

2350 Ben melâmet meyhanelerinin düşüp kalkanıyım. Vaiz, yeter deme, öğüt vermek yeri değil.

2351 Vâiz, senin öğüdünden etkilenmiş değilim. Benim pîrim, himmeti bol olan Berehmen'dir.

2352 Yaralayan gülüşlerine rağmen zamanın çağdaşı işte bu hakîkatsizlerdir diye inanma.

2353 Mahcubiyet virânemin yolunda ayağım yürümekten kalakalmış. Ya Rab Yârî'nin ümidi hidâyet yoludur.

7*

__ • __ __ / __ • __ __ / __ • __ __ / __ • __

1 Ger be-vaḳt-i güft-ü-gū zʾān leb ki yek nem mī-çeked
Ez-dehān-ı ġonçe pindārī ki şebnem mī-çeked[2354]

2 Çūn şeved raḫşende ez-ruḫsār-ı to envār-ı ṣunʿ
Ḫūy-ı teşvīr ez-cebīn-i mihr-i ʿālem mī-çeked[2355]

3 Ez-ḫayāl-i dürr-i dendānet besī begrīstem
Mevc-i eşk-i dīdeʾem ṣad gevher-i yem mī-çeked[2356]

4 Ez-ġam-ı hicr-i leb-i Leylī zi-merḳadgāh-ı Ḳays
Ġonçehā mī-rüyed ü zʾān ġonçehā dem mī-çeked[2357]

5 Lūle-i ser-çeşme-i feyż est ey Yārī meger
Nüktehā zʾīnsān dehān-ı kilk-i ḫoş-dem mī-çeked[2358]

8**

• __ • __ / • • __ __ / • __ • __ / • • __[2359]

1 Be-dūz jende-i nāmūsem ez girībānem
Be-rūb ḫār u ḫas-i ḫacletem zi-dāmānem[2360]

2 Sezed ki dest-ḫoşem mişeved gül-i ḫūrşīd
Sezed nücūm-ı felek mī-şeved ḫıyābānem[2361]

3 Şuʿūr-ı fıṭrat-ı men bīn der-ʿālem-i ezelī
Zi-ūstād-ı ṣunʿ kūdek-i sabaḳ-ḫʿānem[2362]

---

* **7**: 85[a].

2354 Konuşma vakti o dudaktan bir nem damlıyorsa, goncanın ağzından sanki çiğ tanesi damlıyor.

2355 Güneş senin güzelliğinin nûrunu (güzelliğindeki sanatı) gördüğünde, utancından alnından utanç terleri döktü.

2356 Senin inci gibi dişlerini ve ağzını görmenin hayâliyle ağladım. Gözyaşlarım dalgalar gibi aktı ve gözyaşı taneleri paha biçilmez birer inciye dönüştü.

2357 Leylâ'nın ayrılığının gamından Kays'ın mezarından goncalar biter ve o goncalardan kan damlar.

2358 Ey Yârî meğer senin sözlerin feyzin aktığı baş çeşmenin musluğudur da, hoş nefesli kalemin ağzından böylesine güzel nükteler damlamaktadır.

** **8**: 131[b].

2359 Der-kenarda yazılmıştır.

2360 Namusumun yakadan yırtılmış kumaşını dik! Eteğimden utancımın çer çöpünü süpür!

2361 Güneş benim el oyuncağım, feleğin yıldızları benim caddem olursa yakışır.

2362 Benim fıtratımın şuurunu ezelî âlemde gör. Yaratılış üstâdından ders alan bir çocuğum.

4 Kemīne ḳaṭre-i ġalṭīde cezr ü medem līk
Zi-sīne cūş zenem mevc-ḫīz-i ṭūfānem[2363]

5 Be-şehd-i müjede-i luṭf-ı to şekkerīn-kāmem
Be-ʿahd-i vaʿde-i vaṣl-i to dest-efşānem[2364]

6 Ṭavāf-ı kūy-ı to iḥrām-bend-i nā-kāmī
Metāʿ-ı ʿaşḳ-ı to sermāye-senc-i ḫarmānem[2365]

7 Zi-bes ḫadeng-i müjeʾt çāk kerde sīne-i men
Zi-ḫūn-ı ḳaṭre[2366] revān-est tā be-dāmānem[2367]

8 Be-pürs sırr-ı rumūz-ı ezel zi-men Yārī
Kitāb-gūn heme ḥarf-be-ḥarf mī-ḫ˘ānem[2368]

9 ʿAceb medār tenem laḫt-laḫt mī-kerdem
Şikestegī seleb-ārā-yı cism-i ʿuryānem[2369]

10 Bedūn-ı girye ne-yāmed zi-çeşm-i ḫūn-bārem
Bedūn-ı şuʿle ne-yāred zi-dāġ-ı sūzānem[2370]

11 Sezed ki dest be-desteş konend dest-āvīz
Cevāhirī ki be-yüfted zi-çeşm-i giryānem[2371]

2363 ʿummānem
Cezr ve med içinde yuvarlanan küçücük bir damlayım fakat bağrında fırtına koparak yükselen bir dalgayım.

2364 Sen, şeker damaklımın lütfunun müjdesi balıyla, senin kavuşma sözünü yerine getirmen için eller alkış tutar.

2365 Senin mahallenin tavafı muratsızlığın ihramını bağlamış. Senin aşkının metasıyla ıztırap sermayesini ölçmekteyim.

2366 dīde

2367 Senin kirpiğinin okçuğu o kadar göğsümü yarmış ki gözümün kanından damlalar eteğime kadar akmaktadır.

2368 Ey Yârî benden ezel şifrelerinin sırrını sor. Kitap gibi hepsini harf harf okurum.

2369 Bedenimi paramparça ettiğim için hayrete düşme. Çünkü çıplak bedenimin süsü tevazu elbisesidir.

2370 Ağlayıştan başkası kan yağdıran gözümden gelmedi. Dağlanmış yaramın alevden başka bir belirtisi yok.

2371 seylānem
Sel gibi ağlayan gözümden düşen mücevherleri, bir elden diğer ele vererek el takısı yapmaları yakışır.

TÂRÎHLER

1*

ĪN BE-TEBRĪK-İ ḪITĀNĪ-İ NAḲĪBÜ'L- EŞRĀF

. — — — / . — — — / . — —

1 Cenāb-ı Ḥażret-i Āl-i Buḫārī
K'odur nesl-i mesīl-i pāk-i ālī

2 Naḳīb-i ḫānedān-ı āl-i Aḥmed
Emīn-i şerʿ-i pāk-i Ẕülcelālī

3 Yegāne ṣadr-ı dīvān-ı ʿadālet
Edīb-i mekteb-i fażl u kemālī

4 O Ḫıżr-ı[2372] çeşme-sār-ı ʿilm ü ḥikmet
Cihān dil-teşne-i āb-ı zülālī

5 Muḥammed sünnetini ḳıldı icrāʾ
O vālā-rütbe-i ṣadr-ı maʿālī

6 Ki üç maḫdūm-i vālā-ḳadrüñ itdi
Nihāl-i ḳadlerin sünnetle ʿālī

7 İkisi tāc-ı farḳ-ı ferḳadāndur
Sühādur bu velī āʿle'l-eʿālī

8 Ḳaçan olsa ḳamer şemse muḳābil
İder aña s̱üreyyā ittiṣāli

9 Biri cān-ı cihān-ı zindegānı
Birisi nūr-ı çeşm-i iktiḥāli

10 Birisi ʿandelīb-i gülşen-i cān
Birisi ṭūṭī-i şīrīn maḳāli

11 Biri nev-bāve-i bāġ-ı siyādet
Biri naḫl-i çemenzār-ı kemāli

12 Birin māhiyyeti taʿbīr olınmaz
Muṣavver rūḥdur zīrā mis̱āli

13 Ne ḥikmet gülbün-i bāġ-ı necābet
Küşāde eylemiş üç verd-i ali

14 Biri gül-ġonce-i naḫl-i saʿādet
Biri üşküfte-verd-i lā-yezālī

---

* **1**: 49ᵇ.

2372 Ḫıżr: Ḥıżr

15 Birisi nev-demīde ġonce ammā
Ki reng ü būda bulınmaz miş̱āli

16 Edā-yı tehniyet ḳılsam revādur
Bu sūr u sünnet-i ferḫunde-fālı

17 Ola bu penc[2373]-gāh-ı Aḥmedī'de
Şeb ü rūz u şühūr u māh ü sāli[2374]

18 Hemīşe āsumān-ı rifʿat üzre
Żiyāʾ-baḫş ola ḫurşīd ü hilāli

19 Pesend idüp didüm tārīḫ Yārī
Zihī sūr-ı sürūr-ārā-yı ʿālī

1077

2*

ĪN BE-ḲAṢR-I NÜZHET-ĀRĀ-YI MUḤAMMED PĀRSĀ

. — — — / . — — — / . — — — / . — — —

1 Zihī ḳaṣr-ı bülend-eyvān [u] ḫoş-ṭarḥ-ı dil-ārā kim
Göreydi reşk iderdi aña çarḫuñ Beyt-i Maʿmūr'ı

2 Zihī ʿālī bināʾ şāhāne ʿişret-gāh-ı ʿālem kim
Revādur ger ḳażāʾ miʿmārı olsa çarḫ-ı müzd-veri

3 Dıraḫşān şemsesinden kevkeb-i iḳbāl-i fīrūzı
Nümāyān revzeninden tā sipihrüñ rāz-ı mestūrı

4 Felek ol ḫānenüñ bezminde bir şeh-kāse-i yektā
Şebistānında ol ḳaṣruñ ḳamer bir şemʿ-i kāfūrī

5 O zerrīn-şemse ol deñlü dıraḫşān etmiş eṭrāfın
Görinmez anda baḳsañ āfitābuñ ẕerrece nūrı

6 Ḥarīminde felek encümle olmış şīşe-i ezhār
Kamer ol şīşenüñ içinde gūyā bir gül-i ṣūrī

7 Hevāsı tāze eyler şevḳ-ı ṭabʿ-ı pīr-i Ṣanʿān'ı
Feżāsı rūşen eyler pārsā-yı zühd-i Ṭayfūr'ı

8 Eger ḳaṣr-ı Züleyḫā'da bu naḳş-ı zīb ü ān olsa
İderdi şād u ḫurrem Yūsuf-ı maḥzūn [u] mehcūrı

2373 penc: penç
2374 Beytin der-kenarında şöyle bir kayıt yer almaktadır: "Maʿnen bu mışraʿ beş isimdür".
* **2**: 63[b].

9 Ol İskender-i ḥükmdür ṣāḥibi ol ḳaṣr-ı fīrūzuñ
Hemīşe olmada āyīne-i baḥreyn manẓūrı

10 Anuñ āyīnesi neẓẓāre-gāhında o deryādur
Görinür anda hep eşkāl-i naḳş-ı ʿālem-i ṣūrī[2375]

11 Hemīşe ṣāḥib-i mesned-nişīn-i kām-rān olsun
Ola ser-levḥa-i *Dīvān-ı Ḥikmet* nām-ı meṯnevī

12 Saʿādetle o ḳaṣr-ı dil-güşā-yı ʿālem-ārāda
Cemāl-i şāhid-i devlet ola her demde manẓūrı

13 Görüp Yārī o ḳaṣr-ı ḫāṣṣ-ı şāhāne didüm tārīḫ
Mübārek eyle yā Rab ol bülend-eyvān-ı maʿmūrı
Sene 1079

3*

BERĀY-I ḤAŻRET-İ ŞEYḪĪ EFENDİ-ZĀDE EL-MAḪDŪM[2376]

__ • __ __ / __ • __ __ / __ • __ __ / __ • __

1 Fāżıl-ı ʿālī-neseb Şeyḫī Efendi-zāde kim
Ẕāt-ı pāki virdi tertīb-i ʿulūma intiẓām

2 Ḥabbeẕā sulṭān-ı ıḳlīm-i fażīlet kim anuñ
Görse āṯār-ı bedīʿ in reşk ide İbn-i Hümām

3 Ol ser-efrāz u serīr-efrūz-ı ʿilm-i ḥikmetüñ
Ḳuvvet-i efkārına taḥsīn eylerdi ʿıṣām

4 Ol Niẓāmü'l-mülk-i vālā-rütbe-i ṣadr-ı himem
Görse ʿahd-i ʿadl-i fażlın ġıbṭa eylerdi Niẓām

5 Ḥamdü lillah ṣadr-ı Rūmī şimdi teşrīf eyledi
Ol müşīr-i memleket-ārā-yı ṣadr-ı iḥtirām

6 Ḥamdü lillah ṣadr-ı dīvāna şeref virdi yine
Ol nesaḳ-sāz-ı ḳavānīn-i umūr-ı ḫāṣṣ ü ʿāmm

7 Çehre-perdāz-ı cihān ʿarż-ı cemāl etsün deyü
Muntaẓırlardı ṭulūʿ ına mevālī-i ʿiẓām

2375 9 ve 10. beyitler beyitler der-kenarda yazılmıştır.

* **3**: 63ᵇ-64ᵃ.

2376 Der-kenarda "Bin yetmiş yedi Ṣaferü'l-ḫayruñ yigirmi birinci iṯneyn güni ḳaḍıʿ asker olmışdur" kaydı yer almaktadır.

8 Müjdeler ḫayl-i ḳuḍāt-ı nāb-sāmāna yine
Genc-i şāyān-ı ʿadālet ḳıldı īs̱ār-ı merām

9 Müjde erbāb-ı kemāl ü dāniş ü ehl-i dile
Oldı erbāb-ı süḫan hep nāẓım-ı naẓm-ı niẓām

10 Bu s̱enā-ḫ̆ān-ı ḳadīmüñ Yārī-i ālüftenüñ
Ġonce-i şüküfte-rūy-ı baḫtı açıldı tamām

11 Ola ṣıḥḥatle serīr-i mekremetde ḥaşre dek
Müstedām-ı ʿömr ü devlet ola tā yevmü'l-ḳıyām

12 Ḥażret-i Ḥaḳḳ'a niyāz idüp didüm tārīḫini
Yā İlāhī ola bāḳī ṣadr-ı ʿizzetde müdām
Sene 1077

4*

ṢADR-ĀVERĀN-I MAʿNĀ ḲADRĪ EFENDİ YAʿNĪ[2377]

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

1 Cenāb-ı Ḥażret-i Ḳadrī Efendi ʿilm ü ḥikmetle
Odur el-ḥaḳ fażīlet āsumānınuñ meh-i bedri

2 O ḥallāl-i rumūz ol kāşif-i esrār-ı ḥikmet kim
İder ḥal ser-ḳalemden müşkilāt-ı ʿuḳde-i dehri

3 Ḫudāvend-i yegāne feylesōf-ı ʿālem-ārā kim
Göreydi rütbe-i fażlın diye ʿallāme Lā-edrī

4 Bi-ḥamdillāh o vālā-rütbe-i ṣadr-ı cihān-bānuñ
ʿUlüvv-i ḳadrine şāyeste oldı Rūm ili ṣadrı

5 Tecellī ḳıldı envār-ı hidāyet dehre ser-tā-pā
Ḫudā gösterdi dünyāya ṭulūʿ-i leyle-i ḳadri

6 Ola saʿdü's-suʿūd-ı kevkeb-i baḫtı saʿādetde
İde dünyāyı rūşen āfitāb-ı rifʿat ü ḳadri

7 Görince rütbe-i ʿulyāda tārīḫin didüm Yārī
Mezīd olsun İlāhī devlet-ile pāye-i Ḳadrī
Sene 1077

---

* **4**: 64ᵃ.

2377 Der-kenarda "Biñ yetmiş yedi şaʿbānü'l-muʿaẓẓamuñ on beşinci erbaʿā güni ve hem leyle-i berāt idi, ʿAbdurrahman Efendi maʿzūl olup fażīletlü Ḳadrī Efendi ḳāḍīʿasker oldı" kaydı yer almaktadır.

5*

TĀRĪḪ ŞOD BER-ÇEŞME-İ ḲĀYİM-MAḲĀM-I NĪK-NĀM

— · — — / — · — — / — · —

1 Ḥażret-i destūr-ı vālā-menzilet
Āṣaf-ı ẕī-şān-ı maḳūlü'ṣ-ṣıfāt

2 Mālik-i tīġ ü ḳalem ṣāḥib-kerem
Ḥākim-i vālā-himem pākīze-ẕāt

3 Rāh-ı Ḥaḳ'da ḳıldı bir çeşme sebīl
Eyleye maḳbūl-i āle kāyināt

4 Ḫıżır[2378] -āsā āb-ı ḥayvān isteyen
Nūş idüp ol çeşmeden bulsun necāt

5 Lūlesi ʿayn-ı şuʿāʿ-i āfitāb
Çeşmesidür āsumān-ı ṣābitān

6 Bir içim ṣuyı nebāt-ı sükkerīn
ʿAynı ile leẕẕeti āb-ı ḥayāt

7 Ḳaṭresine teşne lüʾlü-yi ḫoş-āb
Leẕẕetine cān virür ḳand-i nebāt

8 Ḥaḳ budur dil-teşnegān-ı ʿāleme
Feyż-i ʿayn-ı luṭfı ḳıldı iltifāt

9 Edrine dārü's-selām olsa revā
Anda cārī oldı Ceyhūn u Fırāt

10 Yazdı sulṭān-ı ezel ol Āṣafuñ
Cāh-ı iḳbāline tevḳīʿ-i berāt

11 Budur ümmīdüm Kelīm-āsā anuñ
Ẕātına ḳılsun tecellī nūr-ı ẕāt

12 Ḫıżr[2379]-veş bulup ḥayāt-ı cāvidān
Ola dāyim vāṣıl-i maʾü'l-ḥayāt

13 Nūş idüp Yārī didüm tārīḫini
Gūyiyā ser-çeşme-i āb-ı ḥayāt
Sene 1077

---

* **5**: 64ᵃ-64ᵇ.

2378 Ḫıżır: Ḥıżır

2379 Ḫıżr: Ḥıżr

6*

HEM DER-ĪNCĀ CEMʿ KERDEM BĀĠ U ḤAVŻ[2380] U SELSEBĪL

— · — — / — · — — / — · — — / — · —

1 Ḥabbeẕā ḳaṣr-ı cihān-ārā-yı gerdūn-pāye kim
Görmedi çeşm-i cihān-bīn-i felek aña ʿadīl

2 Nükhet-i cān gibi bādı ʿıṭır-efzā-yı dimāġ
Şīşe-i gül gibi ābı rūḥ-baḫşā-yı ʿalīl

3 Reşk iderdi ḥavżına[2381] enhār-ı firdevs-i berīn
Cān virürdi bir içim ṣuyına belki āb-ı Nīl

4 Şuʿle-i mehdür şebistānında bir zerrīn-çerāġ
Ol çerāġa ʿakd-i pervīn-i felek olmış fetīl

5 Bir ṣafāʾ var kāse-i ḥavżında[2382] kim āyīne-veş
Tāb-ı ḫūrşīdüñ şuʿāʿı ola ʿaksinden kelīl

6 Bülbüli seyyāḥ-ı gülzār-ı diyār-ı Iṣfahān
Gülleri ser-cümle dest-āvīz-i bāġ-ı Erdebīl

7 Beş ṣadef her biri beş biñ kerre lüʾlüʾ-pāş olur
Sübḥa-i lüʾlü-yi maʿnādur[2383] o ḥavż-ı selsebīl

8 Yā nedür ol ḥavż-ı şādurvān-ı rūḥ-efzā k'anuñ
Lūlesinden çeşme-sār-ı āb-ı Ḫıżr[2384] olur mesīl

9 Lülesi aġız açup dāyim lisān-ı ḥāl-ile[2385]
Vird idinmişdür oḳur ʿ*aynen tusemmā selsebīl*

10 Yā perīşān perçem-i şūrīde bir raḳḳāşdur
Bir ayaġ üzre ider[2386] cebīnde bāz-ı bī-ʿadīl

11 Tā ide bu gerdiş-i pergār-ı naḳş-ārā-yı ṣunʿ
Şemse-i mihr ü meh-i çarḫ ile devr-i mustaṭīl

12 Ṣāḥibi olsun hemīşe mesned-ārā-yı sürūr
Hem muʿammer eyleye luṭf-ı Ḫudāvend-i Celīl

---

* **6**: 64ᵇ-65ᵃ.

2380 Ḥavż: Ḫavż

2381 ḥavż: ḫavż

2382 ḥavż: ḫavż

2383 ḥikmetdür

2384 Ḫıżr: Ḥıżr

2385 Beytin der-kenarında "Yā nedür ol ḥavż-ı şādurvān altına yazıla" kaydı yer aldığından, beyti işaret edilen yere yazdık.

2386 olur

13 Geşt iderken kūşe-i gülzārını Yārī baña
Nāgehānī Ḥażret-i Ḫıżr-ı[2387] Nebī oldı delīl

14 Böyle işitdüm lisān-ı Ḫıżr[2388]'dan tārīḫini
Bir içim āb oldı bu şād-ı revān-ı selsebīl
Sene 1071

7*

ŞAFF-I ḲAŞRHĀ-YI BURŪC-I MÜŞEYYEDE-EST

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __[2389]

1 Merdüm-i pāk-i güher yaʿnī Muḥammed Aġa
Ḳıldı bu ḳaṣr-ı dil-ārāyı maḳām-ı iḳbāl

2 Ḥabbeẕā ḳaṣr-ı şeref-baḫş-ı sürūr-efzā kim
Ṣanki her ḫānesi bir maʿden-i genc-i āmāl

3 N'ola virsem aña ḳaṣr-ı ḥarem-i ʿilliyyīn
Ki bulınmaz aña mānend ü naẓīr ü emṯāl

4 Şeref-i saʿd-i suʿūd-i felek ol deñlü ḳarīn
Mihr ü pervīn ü ḳamer görinür anda timṯāl

5 Baḳamaz nūr-ı baṣar naḳş-ı zer-ender-zerine
Gösterür neyyir-i encüm gibi yüz biñ eşkāl

6 Tāb-ı ḫūrşīd gibi tā oḳıdur raḫşende
Pertev-i şemsesine düşmez anuñ ʿaks-i ẓılāl

7 Nedür ol ṭarz-ı nev-āyīn-i pesendīde zemīn
Nedür ol şemse-i zerrīn-i dıraḫşende cemāl

8 Nedür ol ṣuffe-i eyvān-ile ol şāh-nişīn
Nedür ol şād-ı revān-ile ol āb-ı selsāl

9 Cān virür ḳaṭre-i ṣāfīsine ʿayn-ı tesnīm
Reşk ider rīziş-i fevvāresine āb-ı zülāl

10 Nedür ol mermer-i sīmīn [ü] o ḥavż-ı leʾāl[2390]
Nedür ol lūle-i zerrīn [ü] ol āb-ı seyyāl

11 Çarḫ-ı encümle aña şīşe-i ezhār olamaz
Küngür-i saḳf-ı bülendī o ḳadarʿālü'l-ʿāl

2387 Ḫıżr: Ḥıżr
2388 Ḫıżr: Ḥıżr
* **7**: 64ᵇ-65ᵃ.
2389 Der-kenarda yazılmıştır.
2390 rengīn

12 Cennet altında ya üstünde dise lāyıḳdur
Ṭarḥ-ı maṭbūʿ ını vaṣf eylese bir ehl-i maḳāl

13 Lemʿ a-baḫş olsa eger şemse-i pür-nūrından
Görmeye çehre-i meh tār-ı kesāfetle zevāl

14 Görse ser-levḥa-i tezhīb-i der ü revzenini
Reşk ider ṣanʿ at-ı naḳḳāşına Bihzād-ı kemāl

15 Böyle bir ḳaṣr-ı dil-ārāyı göreydi Cemşīd
Gül gibi alur idi destine cām-ı mey-i al

16 İki mıṣrāʿ iki tārīḫ-i muṣannaʿ oldı
Oldı her birisi Yārī eser-i siḥr-i helāl

17 Şemʿ -i āmāli fürūzān ola ḫūrşīd gibi
Bezm-i iḳbāli müretteb ṭura tā yevm-i suʾāl

18 Ola ol ḳaṣr-ı dil-ārāda dem-ā-dem mesrūr
Baḫt u iclālini Ḥaḳḳ eyleye efzūn her sāl

19 Bārekallāh zihī ḳaṣr-ı zer-endūde cinān
Zihī kāşāne vü şāhāne maḳām-ı iḳbāl

Sene 1082

8*

DER-ÇEŞME-İ EMĪN-İ MEMLAḤA MUḤAMMED AĠA

— · — — / — · — — / — · — — / — · —

1 Müjde ey dil-teşnegān-ı çeşme-i āb-ı zülāl
Geldi enhār-ı bihiştden şehre ʿ ayn-ı selsebīl

2 Müjde ey dil-ḫastegān-ı ārzū-yı āb olan
Māʾ-i kevserine oldı *fī sebīlillāh* sebīl

3 Görmedüm ʿ ömrümde böyle āb-ı ṣāf u cān-fezā
Çeşme-i ḫūrşīd olamaz fi'l-meṡel añaʿ adīl

4 N'ola ol çeşme olursa reşk-i enhār-ı bihişt
Gūyiyā mīzāb-ı kevser andan olmışdur mesīl[2391]

5 Yūsuf-ı Mıṣr-ı kerāmetdür anuñ bānīsi kim
Şehre cārī eyledi bir çeşme kim mānend-i Nīl

6 Yaʿ nī aġa-yı mükerrem mebnaʿ -i cūd u kerem
Şehr-i İnoz'da ḳodı bir ḫoşça āṡār-ı cemīl

---

* **8**: 65[a]

2391 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

7 Nām-ı nāmīsi Muḥammed maẓhar-ı luṭf-ı ebed
Ser-firāz-ı dīn ü devlet ṣāḥib-i ḳadr-i celīl

8 Dāyimā ṣadr-ı saʿādetde ola āsūde-ḥāl
Hem naṣīb ide Ḫudāvend-i ezel ʿömr-i ṭavīl

9 Şükr-i Yezdān eyleyüp Yārī didüm tārīḫini
Ḥamdü lillah çıḳdı cennetden bu ʿayn-ı selsebīl
Sene 1071

9*

BERĀY-I ÇEŞME-İ MÜTEVELLĪ MUḤAMMED AĠA

__ · __ __ / __ · __ __ / __ · __

1 Ṣāḥibü'd-devle aġa-yı ḳām-kār
Bermekiyyü'l-ḫalḳ maḳbūlü'ṣ-ṣıfāt

2 Eyledi bir çeşme-i zībā bināʾ
Eyleye maḳbūl ilāh-ı kāyināt

3 Virdi dünyāya ḥayāt-ı sermedī
Ḳaṭresin nūş eyleyen buldı necāt

4 Ḳaṭresine teşne āb-ı selsebīl
Leẕẕetine cān virür Nīl ü Fırāt

5 Cürʿası hem neşve-i cām-ı raḥīḳ
Leẕẕeti ʿuṣāre-i[2392] ḳand-i nebāt

6 Ẓulmet-ārā-yı cihānda ʿāḳıbet
Ḫıżr[2393] gibi buldı bir āb-ı ḥayāt

7 Nūş idüp Yārī didüm ṭārīḫini
Māʾ-i zemzem çeşme-i ʿaynü'l-ḥayāt
Sene 1063

10**

TEKYE-ĀBĀD-I ŞEYḪ-İ OĠLANĪ

· __ · __ / · · __ __ / · __ · __ / · · __

1 Zihī maḳām-ı muʿallā-yı ʿarş-ı pīrāye
Ḥarīmi oldı nümū-dār-ı ḫuld ü dār-ı naʿīm

---

* **9**: 65[b].
2392 hemşīre-i
2393 Ḫıżr: Ḥıżr
** **10**: 65[b].

2 Debīr-i çarḫ-ı revādur ki ʿarş-ı aʿlāda
İderse resmini menşūr-ı ḥikmete terḳīm

3 Nüzūl iderler aña ḳudsiyān-ı Raḥmānī
Uṣūl-ı maʿnā-i tevḥīdi itmege taʿlīm

4 N'ola ḥarīmine dinse maḳām-ı ʿilliyyīn
Ziyāret itmede kerrūbiyān-ı ʿarş-ı muḳīm

5 İrişdi gūşuma tevḥīd-i Hū didüm tārīḫ
Maḳām-ı rāh-ı hüdādur maḳām-ı İbrāhīm
Sene 1041

11*

ḪŪB TĀRĪḪ-EST ĪN ḲAṢR-I BİHİŞT-ĀBĀD-RĀ

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

1 Menbaʿ-ı ʿilm ü hüner yaʿnī cenāb-ı Maḫdūm
Ḳıldı bu ḳaṣr-ı dil-ārānuñ esāsını metīn

2 Bārekallāh zihī cāy-ı ṣafāʾ-güster kim
Reşk ider ṭarḥ[2394]-ı dil-efrūzına firdevs-i berīn

3 Ṭarḥ-ı maḳbūli miṣāl-i ḥarem-i bāġ-ı cinān
Ḫurrem ü dil-keş ü maṭbūʿ-i pesendīde-zemīn

4 Nedür ol şemse-i zerrīn [ü] o ṭāḳ-ı pür-nūr
Nedür ol ṭarz-ı nev-āyīn-ile ol şāh-nişīn

5 Baḳamaz dīde-i cān naḳş-ı zer-ender-zerine
Bir temāşāsı ḳomaz sīnede ṣabr u temkīn

6 Nedür ol kevkebeler şemse-i tābānında
Ṣanki pervīn-i felek ḳıldı nücūmın tezyīn

7 Var mı hīç ḳasır-ı ḫūr naḳde ḳıyās it meselā
Böyle bir ḳaṣr-ı zer-ender-zer-i ṭurfe āyīn

8 Dil ü cān-ile olurdı aña Yūsuf ḥayrān
Olsa ger ḳaṣr-ı Züleyḫā'da bu naḳş-ı rengīn

9 Böyle bir ḳaṣr-ı dil-ārāya hele mālik olan
Niçün almaz eline gül gibi cām-ı laʿlīn

---

* **11**: 65[b]-66[a].

2394 ṭarḥ: ṭarḫ

10 Görse ol gülşen-i Ḫıżr[2395] aya iderlerdi nüzūl
Bāġbānān-ı ḥarīm-i çemen-i ʿilliyyīn

11 Görse ger diḳḳat-i teẕhībini kilk-i Bihzād
Eyleye ṣanʿat-ı naḳḳāşına yüz biñ taḥsīn

12 Dil-i ʿārif gibi her şemsesi āyīne-i rāz
Ṭāḳ-ı dilber gibi her cüftleri mevzūn u metīn

13 Ola ol ḳaṣr-ı felek rütbede dāyim ḳāyim
Ẕātı ṣıḥḥatle ola mesned-i devletde mekīn

14 Bezm-i ʿayşini müretteb ḳıla sāḳī-i emel
Şemʿ-i iḳbāli fürūzān ola tā yevmü'd-dīn

15 Gördüm ol ḳaṣr-ı dil-efrūzı didüm ey Yārī
Bārekallāh ʿaceb ḳaṣr-ı muṣannaʿ āyīn
Sene 1070

12*

TĀRĪḪ ŞOD VELĀDET-İ ʿĀRİF MUḤAMMEDĪ

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __[2396]

1 Müftī Efendi Ḥażret-i Ḥaḳ'dan niyāz idüp
Dāyim dilerdi bir veled-i pāk ü emcedi

2 Gör ol kerīm-i ẕü'l-minen-i fażl vücūdını
Ḳıldı ʿaṭā velādet-i ʿĀrif Muḥammedī

3 Ṭoġdı şafaḳdan itdi dıraḫşende nūrını
Māh ile mihre oldı ḳarīn farḳ-ı ferḳadı

4 Bir nūr-ı meyde ġoncedür ammā ki açılup
Şermende ḳıldı verd-i cinān-ı müverredi

5 Vaḳt-i seḥerde itdi ṭulūʿı ol āfitāb
Ṭolsun cihāna ṭāliʿ-i mesʿūd [u] esʿadi

6 Rūḥu'l-Ḳudüs ḳudūmını tebşīr eyledi
Müjd'itdi yaʿnī maḳdem-i ʿĀrif Muḥammedī

7 ʿÖmr-i ṭavīl ide müyesser Cenāb-ı Ḥaḳ
Virsün hemīşe devlet-i iḳbāl-i sermedī

2395 Ḫıżr: Ḥıżr
* **12**: 65[b].
2396 Der-kenarda yazılmıştır.

8 Şoñra duʿā-yı müftī-i devrāna idelüm
Destinde ola ḫāme-i fetvā müʾebbedī

9 Tārīḫ dindi bir iki üç belki iki yüz[2397]
Tārīḫ odur ki ola kelāmuñ muḳallibi

10 Çoḳ gerçi şimdi ṭıfl-ı nev-āmūz-ı maʿrifet
Taʿlīm itdiler sebaḳ-ı levḥ-i ebcedi

11 Ammā ki Yārī ḫʿāce-i bāzār-ı naẓmdur
Silk-i cevāhir olsa kelām-ı munażżadı

12 Çün ser ü ḳaddi buldı elif gibi izdiyād
Tārīḫ Yārī didüm aña ḫayr-ı maḳdemi
Sene 1083

13*

BERĀY-I VELĀDET-İ MAḪDŪM-I AḤMED EFENDİ

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

1 Bir seher Aḥmed Efendi'yle nedīm olmış-idük
Didi Yārī felegüñ nīk ü bedi maḳbūlüm

2 Līk dünyāda bir evlād-ı necīb ister-idüm
Çoḳ zamān Ḥażret-i Ḥaḳ'dan ol idi meʾmūlüm

3 Şimdi Feyyāż-ı Ḫudāvend-i ezel luṭf itdi
Nām-ı Feyżullāh ile geldi cihāna oġlum

Sene 1077

14**

ÇEŞME-İ ĀB-I ZÜLĀL-İ ḲADRĪ EFENDİ TĀRĪḪ-EST

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __[2398]

1 Ḥażret-i[2399] ʿālī-ḳadir Ḳadrī Efendi kim anuñ
Ẕātıdur el-ḥaḳ ḥaḳīḳatde kerīm-i kār-dān

2 *Fī sebīlillāh* idüp icrāʾ bu āb-ı kevṯeri
İtdi şehri reşk-bürd-i ʿayn-ı tesnīm-i cinān

2397 Mısraın der-kenarında "el-murād cebr" kaydı düşürülmüştür ki bununla mısrada geçen "iki, üç, iki yüz" sayılarının cebr kelimesindeki harflerin ebced değerleri olduğuna işaret edilmeye çalışılmıştır.

* **13**: 66ᵃ.

** **14**: 66ᵃ.

2398 Der-kenarda yazılmıştır.

2399 Server-i

3 Özge himmetdür o Ḫıżr-ı[2400] çeşme-sār-ı mekremet
Selsebīl-āsā bu ʿayn-ı kevṯeri ḳıldı revān

4 Bir içüm ṣu lüʾlü-yi yektā gibi nā-yāb iken
Ser-te-ser ġarḳ oldılar āb-ı ḥayāta teşnegān

5 Ẓulmet-ārā-yı cihānda ol meh-i evc-i himem
Ḫıżr[2401] gibi buldı bu āb-ı ḥayātı rāyegān

6 Leẕẕet-i ābı virür efsāne ʿömr-i sermedī
Ḳaṭresin nūş eyleyen bulur ḥayāt-ı cāvidān

7 Olsa lāyıḳ maḳsimi mīzāb-ı āb-ı zemzeme
Olsa uḫrā[2402] lūlesi altun oluġa nāvedān

8 Tā ki nev-rūz-ı cihān-efrūz ide tecdīd-i sāl
Tā ki ḫūrşīd eyleye burc-ı ḥamelde iḳtirān

9 Āfitāb-ı ʿālem-ārā-yı sipihr-i şevketi
Maṭlaʿ-ı rifʿatden olsun gün gibi dehre ʿıyān

10 Ḫıżr[2403]-veş olsun maḳāmı evc-i ʿilliyyīnde
Ola dāyim vāṣıl-ı māʾü'l-ḥayāt-ı bī-kerān

11 Ṣıḥḥat-i cāvīd ile ola muʿammer dāyimā
Devlet-i dāreyn ile ola hemīşe kām-rān

12 Nūş idüp ol çeşmeden Yārī didüm tārīḫini
Ābı ḥaḳḳā çeşme-i ʿayn-ı ḥayāt-ı cāvidān

Sene 1084

15*

BERĀY-I MAḤMŪD ÇELEBĪ

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

1 Ḥayf[2404] kim ṣarṣar-ı ḳahr-ı felek-i hercāyī
İtdi ol tāze nihālüñ yerini ḫāk-ālūd

2 Tündī-i bād-ı ecel itdi anı pejmürde
Zīr-i ḫāk içre yatur ol gül-i gülzār-ı vücūd

2400 Ḫıżr: Ḥıżr
2401 Ḫıżr: Ḥıżr
2402 lāyıḳ
2403 Ḫıżr: Ḥıżr
* **15**: 66[b].
2404 Ḥayf: Ḫayf

3 Yaʿnī Maḥmūd ol üstād-ı girān-māye henüz
Ḥüsn-i aḫlāḳ-ile olmışdı cihānda maḥmūd

4 Yed-i ṭūlāya ʿaceb mālik idi her fende
Böyle bir ẕāt-ı laṭīfi felek itdi nā-būd

5 Ġonce-i ʿömri güşād olmadı dünyāda anuñ
Ecrini eyleye Ḥaḳ gülşen-i ʿuḳbāda ḫulūd

6 İşidüp mevtini yārān didiler tārīḫin
Aña cennetde serāy ola maḳām-ı Maḥmūd

Sene 1077

16*

BERĀY-I ḲINCI-ZĀDE RAḤMETULLĀH

__ · __ __ / __ · __ __ / __ · __ __ / __ · __

1 Ḳıncı-zāde gördi fānīdür cihān-ı bī-beḳā
İtdi āḫir menzilin ʿuḳbāda firdevs-i berīn

2 Genc-i raḥmetden ʿaṭālar eyleyüp Bārī aña
Eyleye rāḥat-gehen cennet nedīmin ḥūr-ı ʿayn

3 ʿAfv ide cürm [ü] ḳuṣūrın pādişāh-ı lem-yezel
Ola maḥşerde şefīʿi hem şefīʿü'l-müẕnibīn

4 Ḫāke düşince elif ḳaddi didüm tārīḫini
Menzilin gülzār-ı ʿadn eyleye Rabbü'l-ʿālemīn

Sene 1050

17**

DER-BAĠÇE-İ ḲAṢR-I ḪODEM TĀRĪḪ-EST

__ __ · __ / · __ __ / __ __ · __ / · __ __

1 Yārī bu ḳaṣr-ı ḫāṣṣ-ı dārü'l-ḳarārı yapdum
Pīrāye-i ṣaf etsün aḥbāb-ı zīr ü bālā

2 Yārī bu ḳaṣr-ı pāk-i nüzhet-fezāda dāyim
Rindān-ı ṣāf-meşreb nūş ide cām-ı ṣahbā

3 Hem sāye-i dıraḫtān hem sāḥa-i gülistān
Ārām-gāh-ı ʿişret āmāde meclis-ārā

4 Nāzende ṭarḥ-ı maṭbūʿ rūşen maḳām-ı ḫurrem
Pāyende ṭarz-ı mevzūn behcet-ṭırāz-ı zībā

---

* **16**: 66[b].

** **17**: 66[b]-67[a].

5 Ol ḫışt u seng-i saḫtī elmās-ı çār-kūşe
Gūyā kec-i beyāżī āyīne-i mücellā

6 Ṣanʿat nigār-ı ʿālem ḳıldıḳda naḳş-ı pākin
Teẕhībin etmiş anuñ naḳş-ı nücūma īmāʾ

7 Görse bu ḳaṣr-ı kāşī taşvīri çeşm-i Faġfūr
Çīnī ṭabaḳ olurdı yanında çarḫ-ı mīnā

8 Görse o gülsitānda bu ḳaşrı dīde-i Cem
Gül gibi düşmez idi destinde cām-ı ḥamrāʾ[2405]

9 Bir nükte-senc-i ʿālem gördükde didi tārīḫ
Ṭarz-ı laṭīf [ü] nāzük ḥaḳḳā ki cennet-āsā

Sene 1072

18*

TĀRĪḪ ŞOD BER-TEVʾEMĀN-I FERZEND-İ SEYYİD ÇELEBĪ

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __[2406]

1 Ḥabbeẕā baḫşāyiş-i elṭāf-ı Ḫallāḳ-ı ezel
Ḳıldı aʿṭā iki ferzend-i necīb ü emcedi

2 Biri Feyżullāh nāmı biri Nūrullāh'dur
Biri feyż-i mihr biri nūr-ı māh-ı esʿadī

3 Ḥamdü lillāh iki maḫdūm-ile ḳıldı ber-murād
Seyyid-i vālā-tebār ol āl-i pāk-i Aḥmedī

4 Dü birāder ferḳadāndur āsumān-ı ḥüsnde
Lemʿa-ı şems ü ḳamerdür tāc-ı farḳ-ı ferḳadi

5 Ḥażret-i Ḥaḳḳ ikisini dāḫı ber-ḫurdār ide
Bulalar hem ṣıḥḥat-i cāvīd ü ʿömr-i sermedī

6 Vāridāt-ı ġaybden Yārī kef-i endīşeme
Şundılar tārīḫ içün levḥ-i ḥesāb-ı ebcedi

7 İki maḫdūmuñ ṭulūʿına ʿaceb tārīḫdür
Mihr mehle oldı yine tevʾemān-ı esʿadī

Sene 1084

2405 ḥamrā: ḫamrā

* **18**: 66ᵇ.

2406 Der-kenarda yazılmıştır.

19*

VELĀDET-İ PESER-İ SAʿD-İ ḪAŻRET-İ YÜSRĪ

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __[2407]

1 Çemende bülbüli gördüm hezār naġme ile
Elinde gülleri var hep nev-āmed-i gülşen

2 Didüm bu güllerüñ içinde var mı nev-bāde
Şüküfte rūy u gül-āb-āzmā-yı būy-āgen

3 Bu güller içre didi bir gül intiḫāb[2408] itdüm
Naẓīr bulamadı aña āfitāb (tāb)-efken

4 Didüm meded o gül-i āfitābı seyr idelüm
Didi ḫaber saña ey nükte-senc-i nādire-fenn

5 Ezelde perveriş[2409] etmiş-(i)di bāġbān-ı sunʿ
Henüz açıldı o gül gülsitān-ı fıṭratdan

6 Hezār şevḳ-ile tārīḫini didi Yārī
Açıldı ol gül-i nev gülsitān-ı Yüsrī'den
Sene 1085

20**

TEYEMMÜNEN VE TEBERRÜKEN TĀRĪḪ ŞOD VELĀDET-İ SULṬĀN AḤMEDĪ DĀDE-İ ḪUDĀ SAʿĀDET-İ ʿÖMR-İ MÜʾEBBEDĪ

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

1 Teʿālallah zihī tevfīḳ-ı elṭāf-ı bilā-ġāye
Bi-ḥamdillah ḥayāt-ı cāvidānı virdi dünyāya

2 Bu demde ümmet-i İslām'a cümle farż [u] vācibdür
Edā-yı ḥamd ü şükrān eylemek dergāh-ı Mevlā'ya

3 Bu dem taḥrīme-bendān-ı żuʿūf-ı ḳudsiyān-ı ʿarş
Elin ḳaldur dilersen bār-gāh-ı Ḥaḳ Teʿālā'ya

4 Felekler tācın atdı bām-ı ʿarşa ibtihācından
Melekler döñdi aʿlām-ı beşāret-evc-i aʿlāya

---

* **19**: 67[a]

2407 Der-kenarda yazılmıştır.

2408 intiḫāb: intiḫāb

2409 terbiye

** **20**: 184[b]-185[a].

5 Nüvīd-i maḳdemin kerrūbiyān-ı ḳaṣr-ı ʿilliyyīn
Yetişdürdi sipihr-i çārümīñ üzre Mesīḥā'ya

6 Ṭutardı neyyir-i aʿzam gibi eflāki envārı
İrişse müjde-i şādı eger gūş-ı ṡüreyyāya

7 Virürdüm müjde-i iḳbāline şükrāne-i maḳdem
Eger mālik olaydum genc-i Ḳārūn-ı güher-zāya

8 İderdüm naẓm-ı silk-i gerden-i müjde-āverān ol dem
Eger vāṣıl olaydum biñ dizi lüʾlü-yi lālāya

9 Yine ġavvās-ı taḳdīr-i ezel deryā-yı ḥikmetden
Çıḳardı sāḥil-i iḳbāle bir dürr-i girān-māye

10 ice dür ẓāhir oldı sullb-i şāh-ı ʿālem-ārādan
Żiyāʾ virdi cemāli āfitāb-ı ʿālem-ārāya

11 Bu bir gencīne-i ġaybiyye-i ṣunʿ-ı ilāhīdür
Ki mālik oldı ol gencīneden bir dürr-i yektāya

12 Felek taʿẓīm içün ol āfitāb-ı ʿālem-ārāya
Aña fīrūze-reng evreng ḳurdı çarḫ-ı ḥaḍrāya

13 Zihī şehzāde-i vālā-nijād-ı ʿālem-ārā kim
Melāḥātde naẓīri gelmemişdür belki dünyāya

14 Nice şehzāde şāh-ı tāc-dār-ı maşrıḳ [u] maġrib
Cihān-bān [u] cihān-dāver cihān-gīr [ü] cihān-sāye

15 Ne şehzāde serīr-ārā-yı evreng-i cihān-bānī
Ne şehzāde şeref-baḫşā-yı tāc-ı salṭanat-vāye

16 Cihān-gīr-i mü'eyyed ced-be-ced Sulṭān-ı Aḥmed kim
Cihāna gelmemişdür böyle şāhen-şāh-ı Cem-pāye

17 Nice şehzāde ceddi pādişāh-ı naʿt-kişverdür
Nice şeh ṣāḥib-i evreng-i hümāyūn-ı hümā-sāye

18 Ḫıdīv-i nām-ver-i ṣāḥib-ḳırān-ı ḳahramān-kevkeb
Ḫudā-vend-i muẓaffer āfitāb-ı ʿarş-ı pīrāye

19 Şehen-şāh-ı cihān Sulṭān Muḥammed Ḫān-ı Ġāzī kim
Şükūh-ı baḫtı ġālib tāc u tāḫt u mülk-i Dārā'ya

20 Mübārek ola ol şehzāde-i ferḫunde-iḳbālüñ
Ḳudūmi hem şeh-i devrāna hem aʿlāya ednāya

21 O şāhen-şāh-ı dīn-perver o ḫāḳān-ı hümāyūn-fer[2410]
O sulṭān-ı ẓafer-yāver o şāh-ı maʿdelet-māye

2410 muẓaffer-fer

22 O sulṭān-ı mücāhid *fī sebīlillāh* gāzī kim
Süvār olsa ḳaçan bir bād-pā raḫş-ı sebük-pāya

23 Ṣanurlar Ḥaydar-ı Kerrār-ı meydān-ı şecāʿatdür
Çekince ḥaşmet[2411]-ile ẕülfeḳārın ḳaṣd-ı aʿdāya

24 Yaḫūd bir Ḳahramān-ı şīr-dil Rüstem-ṣalābetdür
Ḳaçan tīġ-ı perendārın ṣalınca ṣaff-ı hicāya

25 Ele alsa iki ḳanadlu bir şāhīn olur gūyā
Eger tīr-i hümā-bālin felekde atsa ʿanḳāya

26 Cihāna mevc-i per-der-pey gibi dür-pāş olur dāyim
Kef-i dest-i kerīmin beñze(r)dirsem n'ola deryāya

27 Eyā ḫāḳān-ı dīn-perver degül ḥaddüm ḥużūruñda
Edā-yı tehniyet ḳılsam o dergāh-ı muʿallāya

28 Ḫudā baġışlasın şehzāde-i ẕī-şān-ı devrānı
Ẓılāl-ı sāye-bān-ı baḫtı ṣalsun ʿāleme sāye

29 Duʿā ḳıl hem şeh-i devrāna hem şehzādeye Yārī
Yüzüñ sür secde-sāz ol ferş-i miḥrāb-ı temennāya

30 Melāyik didiler tebşīr idüp tārīḫ-i mevlūdin
Dür-i cūd-ı vücūd-ı Ḫān-ı Aḥmed geldi dünyāya

Sene 1084

KIT'ALAR

1*

ĪN ḲAŞĪDE-İ LÜCCE-İ[2412] ṢADRÜ'L-ʿULEMĀ ḲADRĪ EFENDİ

— — . / — . — . / . — — . / — . —

1 Ey Bū Ḫanīfe-ḫalḳ u Cüneyd-i zamāne kim
Dāyim ḳapuña fażl-ı ʿulūm istinād ide

2 Ey gülbün-i ḥadīḳa-i fażl u kemāl kim
Ḥaḳ ġonce-i saʿādet-i baḫtuñ güşād ide

3 ʿĪdüñ mübārek ola eyā māh-ı burc-ı ʿilm
Hem dergehüñde müjde-i ferḫunde yād ide

4 N'eyler o kimse mevsim-i nev-rūz u ʿīdi kim
Taḳbīl-i dāmen-i keremüñ anı şād ide

2411 ḥaşmet: ḫaşmet

* **1**: 52ᵇ-53ᵃ.

2412 Lücce: Lüççe

5 Söyle kerem didükleri ol bī-vefāya kim
Yārī faḳīri luṭfuñ ile ber-murād ide

6 Sensin medār-ı kevkebe-i ṣadr-ı iḥtirām
Ḥükmüñ cihānda temşiyet-i ādl ü dād ide

7 Sensin rehīn-i cevher-i ẕāt-ile ʿaḳl-ı küll
Kim derk-i ẕātuñı yine ʿaḳl-ı müfād ide

8 Ol kār-dān-ı maʿdelet-ārā-yı dīnsin
Vācib duʿā-yı devletüñ ehl-i bilād ide

9 Ol feylesōf-ı mekteb-i faẓl u kemālsin
Tevfīḳ-ı reʾy-i ṣāyibüñe ittiḥād ide

10 Teʾlīfüñ ile ṭoldı kütüb-ḫāne-i cihān
Āṯārı ile ʿālemi Ḥaḳ müstefād ide

11 Oldı ʿulūm-ı dīnde ẓāhir faẓīletüñ
Kimdür zamānede bu ḳadar ictihād ide

12 Medḥ ü ṯenāñı yazmaġa didüm devāt olup
Müjgānlarını ḫāme sevādın midād ide

13 Māh-ı felek serīr-i vücūduñ ki şuʿlesin
Ḥaḳ nūr-ı çeşm-i encüm-i sebʿ-i şidād ide

14 Budur Cenāb-ı Ḥażret-i Ḥaḳ'dan niyāzımuz
Ḥadden füzūn devlet ü ʿömrüñ ziyād ide

2*

ĪN NĪZ DER-TECESSÜS-İ MEYDĀN-I RAḪŞ-I ṬABʿ

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

1 Benem ol Yārī-i üstād-ı bedīʿ ü'l-lehçe
Muʿciz-ārā-yı süḫan ṭabʿ-ı siḥir-kārumdur

2 Benem ol nāṭıḳa-pīrā-yı debistān-ı ʿulūm
ʿAḳl-ı kül hem sebaḳ-ı nükte-i esrārumdur

3 Benem ol zemzeme-sāz-ı çemen-i ʿilliyyīn
Bülbülān-ı ḥarem-i ḳuds ṭaleb-kārumdur

4 Benem ol kevkebe-endāz-ı livā-yı şuʿarā
Meh ü ḫūrşīd ʿilim ü şuḳḳa-i zer-kārumdur

5 Benem ol ʿarṣa-i cünd-i hünere pīş-āheng
Şāhid-i medḥ-i sipeh hicv-i siliḥ-dārumdur

---

* **2**: 62[b]-63[a].

6 Benem ol encümen-efrūz-ı ḥarīm-i rindān
Neşve-baḫşā-yı mecālis dil-i hüşyārumdur

7 Benem ol bülbül-i ḫoş-naġme-i gülzār-ı cihān
Āsumān encüm-ile gülşen-i ezhārumdur

8 Benem ol māşıṭa-perdāz-ı ʿarūs-ı maʿnā
Naḳş-pīrāyī-i ebkār süḫan-kārumdur

9 Nüh felek köhne nüh evrāḳlu taḳvīmümdür
Mehçe-i devr-i felek ṣafḥa-i ḥalkārumdur[2413]

10 Ḥalḳa[2414]-i ṣoḥbet-i rindānı iden şīrīn-kām
Meclis-ārā-yı dil-i leẕẕet-i güftārumdur

11 Ben o ser-bāz-ı ṣaf-ārā-yı Tehem-ten şaṣtem
Ḳaşı yalar benüm öñümce kemān-dārumdur

12 Felek encümle benüm ḫayme-i zer-dūzumdur
Āsumān cilve-geh-i ʿarṣa-i mişvārumdur

13 Āsumānda görinen ṣaʿşaʿa-bār-ı ḫūrşīd
Bezm-i ṭabʿumda döner sāġar-ı zer-kā[ru]mdur

14 Rişte-i saṭra iden dür-i maʿānīyi niżām
Diḳḳat-i ṣayrefī-i ṭabʿ-ı dürer-bārumdur

15 Reşeḥāt-ı ḳalemüm dūda luʿāb-ı erḳam
Nāl-i ser-tīzi ise nīze-i peykārumdur

16 Ḳaṣabü'ṣ-sabḳ-rübā ʿarṣa-i taʿlīm ü beyān
Edhem-i kilk-i sebük-pūye-i reh-vārumdur

17 Sebaḳ-āmūz-ı maʿānī siḥir-endūz-ı beyān
Nükte-i ṭabʿ-ı bedīʿ ü'l-eẕer eşʿārumdur

18 Ṭolduran dürr ü güherle felegüñ dāmānın
Ṣadef-i dīde[de]ki eşk-i güher-bārumdur

19 Sanmañuz raʿd-ı ġurunbiş ḳafes-i gerdūnda
Şiddet-i nāṭıḳa-i[2415] ṭūṭī-i güftārumdur

20 Yūsuf-ı nażmuma bāzār-ı maʿārif de benem
Müşterī gibi melekler de ḫarīdārumdur

2413 "Ḥalkār" kelimesinin doğru yazımı "ḫālkār"dır. Vezne uygunluğu açısından metindeki imlâyı esas aldık.

2414 Ḥalḳa: Ḫalḳa

2415 Ṣavt-ı nuṭḳ-ı nefes-i

21 Mūşiḳāfān-ı maʿānī n’ola ḥayrān olsa
Ḳıla zencīre çeker kilk-i siyeh-kārumdur

22 Gerçi devrān beni mest ü ḫarāb etmişdür
Yine hüşyārī-i rindi dil-i evkārumdur

23 Ben nice feyż umayın kevkeb-i tārīkümden
Beni ẓulmetde ḳoyan baḫt-ı sitem-kārumdur

24 Çekerin heyzüm-i cevrini ḫar-ı nādānuñ
Bār-ı āzāra taḥammül ezelī kārumdur

25 Jāj-ḫāyān-ı süḫan n’ola ḥased-gīr olsa
Nükte-sencān-ı hüner māyil-i eşʿārumdur

26 Ben o şāyeste-i elṭāf-ı Ḫudā-dādum kim
Luṭf-ı Ḥaḳ kār-ı ʿasīrimde meded-kārumdur

27 O Kelīmem ki ser-i şāḫ-ı nihāl-i Ṭūr’ı
Şemʿ-i kāfūr iden pertev-i envārumdur

28 Nükte-i rāz-ı derūnı n’ola pinhān etsem
Rūḥ-ı Ḳudsī o ḳadar maḥrem-i esrārumdur

29 Benem ol silsile-zād-ı ḥarem-i tenhāyī
Ḳays-ı Mecnūn-laḳab hem-dem-i ġam-ḫ˘ārumdur

30 Nāleme nefḫa-i nāḳūr hem āvāz olamaz
Dehri pür-ṣayḥa iden ṣavt-ı dil-i zārumdur

31 Pīr-i endīşe ile bikr-i ḫayāl-i maʿnā
Ser-fürū-dāşte-i meclis-i efkārumdur

32 İstesem şām u seher şeh-per-i ʿanḳā-yı felek
Rüft [ü] rūb-ı ḥarem-i sāḥa-i gülzārumdur

3*

. . __ __ / . __ . __ / . . __ [2416]

1 Saña ey āfitāb-ı çarḫ-ı himem
Ṣadr-ı evc-i felek serīr olsun

2 Ṭıfl-ı Aḥmed Saʿīd-i mesʿūduñ
Devlet-ile kemāl-i pīr olsun[2417]

---

* **3**: 67[a].

2416 Der-kenarda yazılmıştır.

2417 Beytin altında “Ṭulūʿ iden ṭıfl-ı mevlūd u mesʿūduñ nāmı Aḥmed Saʿīd olmaġ-ile aña telmīḥdür.” kaydı yer almaktadır.

4*

TEVḤĪD

. . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Ey ki sulṭān-ı ferd-i yektāyī
Saña maḫṣūṣ ḳudret-endāzī

2 Oldı aṣlāb-ı nuṭfe-i Ādem
Naḳş-ı ṣunʿuñda çehre-perdāzī

5**

TEVḤĪD

. . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Ey naḳış-bend-i ṣafḥa-i ezelī
Naḳş-ı ṣunʿuñda ʿaḳl ḥayrānuñ

2 Ṣūret-i mümkināt-ı eşyāda
Maʿnā-i ḥikmetüñde bürhānuñ

6***

TEVḤĪD

__ __ . / . __ . __ / . __ __

1 Ey feyż-resān-ı reşḥa-i ẓıll
Peydā-kün-i her nihān-i mücmel

2 Mümkin mi taḫayyül ide ẕātuñ
Her hendese-sāz-ı ʿaḳl-ı evvel

7****

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __[2418]

1 Eger ki ṣadr-ṭırāzende-i hükūmet iseñ
Naṣīḥat ile ʿamel eyle ey ḥakīm-i ḥalīm

2 Muḥākemāt-ı taḥakkümde ḥükmüñ icrāʾ ḳıl
Ḥakīm-i ṣadr-ı şerīʿat seni ide taḥkīm

---

* **4**: 71[b]
** **5**: 71[b].
*** **6**: 71[b].
**** **7**: 71[b].
2418 Der-kenarda yazılmıştır.

8*

. . __ __ / . __ . __ / . . ___[2419]

1 Umma cām-ı maḥabbet[2420] ey Yārī
Yaʿnī aḥbāb-ı bī-meẕāḳīden

2 Dūst-kām-ı ḥayātı nūş eyle
Dest-i sāḳī-i ʿömr-i bāḳīden

9**

. . __ __ / . __ . __ / . . ___[2421]

1 Her gül-i nev-şüküfte ey bülbül
Baña laʿlīn āşiyān olsa

2 Ruḫ-ı yār olmayınca n'eyleyeyüm
Ser-te-ser dehr-i gülsitān olsa

10***

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __[2422]

1 Ez-diyāreş dūr māned ān-ki ġurbet mī-fited
Nīk dāned ḳadr u ẕevḳ-ı ṣoḥbet-i aḥbāb-rā[2423]

2 Ān-ki mī-sūzed derūneş ḥırket-i tāb-ı ʿaṭaş
Teşne-mānde līk kerde ārzū-yı āb-rā[2424]

11****

ḲIṬʿA

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Fütāde-pāy-ı ṭarīḳam hidāyet it yā Rab
Olam o neşve ile ẕevḳ-baḫş-ı rūḥ u fuʾād

2 Şarāb-ı ʿaşḳuñ ile şöyle mest ḳıl beni kim
Görinmeye gözüme ḳayd-ı kār-gāh-ı murād

---

* **8**: 71[b].
2419 Der-kenarda yazılmıştır.
2420 ḥaḳīḳat
** **9**: 71[b].
2421 Der-kenarda yazılmıştır.
*** **10**: 72[b].
2422 Der-kenarda yazılmıştır.
2423 Gurbete düşen diyarından uzakta kalır. Ahbabın sohbetinin zevkini ve değerini iyi bilir.
2424 İçi susuzluk hararetinin sıcaklığıyla yanan susuz kalmış fakat su arzusu kılmıştır.
**** **11**: 73[a].

12*

ḲIṬʿA

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __[2425]

1 Beḳā bekā-i Ḫudāvend-i lā-yezālüñdür
Ne sūd ide saña bu penc-i rūze-i maʿdūd

2 Dü rūze ʿömrüñi ṣarf idesin ʿibādetine
Zihī saʿādet-i cāvīd ü ṭāliʿ-i mesʿūd

13**

ḲIṬʿA

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __[2426]

1 Kemāl-i ḳudret ü ʿilmüñde ʿaḳl olur mebhūt
Beyān-ı ẕāt u ṣıfātuñda nuṭḳ olur ebkem

2 Tamām rişte-i ḥükmüñde beste-i ʿilmüñ
Niẓām-ı silsile-i ḳār-ḫāne-i ʿālem

14***

NAʿT

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

1 Ger bāz-ḫ͡āst[2427] mī-konedend rūz-ı bāz-ḫ͡āst[2428]
Der-ḫ͡āstem şefāʿat-i to men der-ān maḥal[2429]

2 Ān mücrimem ki nīst zi-to cüz şefīʿ-i mā
Zīrā to'yī ki der dü-cihān şāfiʿ-i ezel[2430]

---

* **12**: 73ᵃ.

2425 Der-kenarda yazılmıştır.

** **13**: 73ᵃ.

2426 Der-kenarda yazılmıştır.

*** **14**: 73ᵇ.

2427 "bāz-ḫ͡āst" kelimesinin der-kenarında kelimenin mânâsını açıklayan bir izah kaydı yer almaktadır: "yaʿnī suʾāl"

2428 "rūz-ı bāz-ḫ͡āst" kelimesinin der-kenarında kelimenin mânâsını açıklayan bir izah kaydı yer almaktadır: "rūz-ı ḳıyāmet"

2429 Kıyamet gününde sorguya çekiyorlarsa, benim isteğim senin o yerde şefaat etmendir.

2430 Senden başka şefaatçisi olmayan bir suçluyum. Zirâ her iki dünyada ezelî şefaatçi sensin.

15*

NAʿT

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Eyā şehen-şeh-i kevneyn [ü] ṣāḥibü'l-ḥarameyn
Vücūduñ-ile şeref buldı ṭıynet-i Ādem

2 Eger muḫāṭab-ı *levlāk*-i ʿizzet olmasañ
Senüñ-çün olmaz idi naḳş-ı ḫilḳat-i ʿālem

16**

ḲIṬʿA

. . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Biz gedāyān-ı bāb-ı iḥsānuz
Sensin ol şāh-ı vāhibü'l-āmāl

2 Bizi şāyeste-i şefāʿat ḳıl
Rūz-ı maḥşerde ey kerīm-i ḫıṣāl

17***

ḲIṬʿA

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

1 Yā Rab müyesser eyle ziyāret Medīne'yi
Zīrā ziyāret ümmet-i İslām'a farż-ı ʿayn

2 ʿAzm eyleyüp ḥażīre-i Baṭḥāy u Yeṯribe
Ḳonsun hemīşe başuma iḳbāl-i ferḳadeyn

18****

ḲIṬʿA

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __[2431]

1 O bāġbān-ı ġamem baḫt-ı saḫt-ı gūşı ile
Nice zebān ide naḫl-i ümīde müzdūrı

2 Gözüm yaşıyla ṣularsam eger ki ḫūşe virür
Nihāl-i himmetümüñ bīḫ-i tāk-i engūrı

---

* **15**: 73[b].
** **16**: 73[b].
*** **17**: 73[b].
**** **18**: 73[b].
2431 Der-kenarda yazılmıştır.

19*

ḲIṬʿA-İ BERĀY

. . __ __ / . __ . __ / . . __[2432]

1 Pīrlik ʿāleminde rindāne
Lerziş-i berg-i bīd-i evrengdür

2 Ṭutar eli görür gözi ammā
Sāġar-ı mey ʿaṣāy ü ʿaynüñdür

20**

ḲIṬʿA

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

1 Bilürin dilde olan rāzuñı Yārī ammā
Saña ḫāmūşī-i vaḥdet gibi devlet yoḳdur

2 Ḳıṣṣa-i rāz-ı nihānuñ cigerüm ḫūn eyler
Söyleme söyleme gūş itmege ṭāḳat yoḳdur

21***

ḲIṬʿA

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Saña naṣīḥat ü pendüm bu olsun ey Yārī
Geçen zamānede pīr-i hezār sāle gibi

2 Acıtma dāġ-ı sitemle derūn-ı insānı
Ḳalur o dāġ-ı sitem dilde dāġ-ı lāle gibi

3 Yaḳar o dāġ-ı sitem inkisārı gerçi anı
Şikest ider seni de şīşe-i piyāle gibi

22****

ḲIṬʿA

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

1 Yārī recā-yı dest-i leʾīmān eyleme
Beş parmaġında bir dilüm ekmek helāl ise

---

* **19**: 73[b].

2432 Der-kenarda yazılmıştır.

** **20**: 74[a].

*** **21**: 74[a].

**** **22**: 74[a].

2 Şūrāb-ı eşk-i dīdeñi çek teşne-kām iseñ
Nā-merd kūzesinden içme ger āb zülāl ise[2433]

23*

ḲIṬʿA

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Nice lisāna gelür ṭūṭī-i dil-i Yārī
Olınca āyīne-i dilde jeng-i ḥayrānī

2 Ya ḳor mı söylemege rūzigāruñ evżāʿı
Dil-i süḫan-ver-i nāzük-beyān-ı insānı

24**

ḲIṬʿA

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Ferāḫ-ı destī-i himmet yeter saña Yārī
ʿAṭā-yı dest-i leʾīmānı eyleme ümmīd

2 Meh istiʿāre ider her şeb istifāża-i nūr
Velīk virdügini māhdan alur ḫūrşīd

25***

ḲIṬʿA

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

1 Yārī ne ḥāl oldı eḥibbā-yı dehre kim
Her biri rīş-ḫand ü dürūg-i bahānede

2 Bir dūst yoḳ ki maḥrem-i esrār ola saña
Bilmem nic'oldı ehl-i ḥaḳīḳat zamānede

26****

ḲIṬʿA

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Bilem dir iseñ eger ḳadr u ḳıymetüñ Yārī
Cevāhir-i kelimātuñ alup ṣatandan ṣor

2 Ḥasūd aña yine ḫar-mühre dir ʿinād eyler
Süḫan cevāhir-i nā-yābdur bilenden ṣor

2433 Bu mısraın vezni aksamaktadır.
* **23**: 74ᵃ.
** **24**: 74ᵃ.
*** **25**: 74ᵃ.
**** **26**: 74ᵃ-74ᵇ.

27*

ḲIṬʿA

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __[2434]

1 Mülāzemetde eḥibbā-yı dehrüñ ey Yārī
Yegān yegān ṣuver-i naḳş-ı ẕātını bildüm

2 Egerçi görmiş-idüm çār-faṣl-ı dünyāyı
Tamām şimdi anuñ şeş cihātını bildüm

28**

ḲIṬʿA

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __[2435]

1 Mensūb-ı bār-gāh-ı kibārem deyü ṣaḳın
Çekme umūr-ı manṣıb-ı dünyā içün taʿab

2 Sürme cebīn-i ḫ̆āhişi beyhūde yerlere
Yārī Ḫudā'dan eyle ne kim eyleseñ ṭaleb

29***

ḲIṬʿA

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __[2436]

1 Yārī hezār diḳḳat-ile kār-nāme al
Naḳş-ı ḥudūş-i dāyire-i kāyinātdan

2 Fikr eyle ḫisset-i felek-i bī-vefāyı kim
İskender'e ṣu virdi mi āb-ı ḥayātdan

30****

ḲIṬʿA

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Ḥasūd oġlın eger görse kendüden ʿālī
Atar vücūdını ḥıḳd-ile çāh-ı pür-āba

2 Ḥasedle ġayret [ü] kin olmasaydı Rüstem'de
Bilā-suʾāl ḳıyar mıydı oġlı Sohrāb'a

---

* **27**: 74ᵃ.
2434 Der-kenarda yazılmıştır.
** **28**: 74ᵃ.
2435 Der-kenarda yazılmıştır.
*** **29**: 74ᵃ.
2436 Der-kenarda yazılmıştır.
**** **30**: 74ᵇ.

31*

ḲIṬʿA

__ __ . / . __ . __ / . __ __[2437]

1 Bir ġamzesi meste düşdi dil kim
Üftāde-i bezmi nice biñ Cem

2 Ol ḳavs-i ḳuzaḥ miṯāli ḳaşuñ
Yayın çekemez hezār Rüstem

32**

ḲIṬʿA

__ __ . / . __ . __ / . __ __

1 Rūyet ki senāʾ mine'n-nehār-est
Zülfet ki siyeh mine'l-leyālī[2438]

2 Begşāy[2439] niḳāb [u] bend-i zülfet
Ẓāhir şode ṣunʿ-ı lā-yezālī[2440]

33***

ḲIṬʿA

. . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Dūst kim kār-dān u ʿāḳıl ola
Pendi düşnām ise de gūş eyle

2 Her güher kim çıḳar dehānından
Anı mengūş-ı gūş-ı hūş eyle

---

* **31**: 74[b].

2437 Der-kenarda yazılmıştır.

** **32**: 75[a].

2438 Yüzün gündüzden aydın, saçın gecelerden siyahtır.

2439 Kelimenin aslı "be-güşāy"dır. Vezin gereği bu şekilde okundu.

2440 Saçının bağını ve yüz örtünü aç! Sonsuz eserin ortaya çıkmıştır.

*** **33**: 75[a].

34*

ḲIṬʿA

. . __ __ / . __ . __ / . . __[2441]

1 Şimdi dünyāda resm-i mihr ü vefāʾ
Nām-ı ʿanḳā-yı lā-mekān gibidür

2 ʿAhd ü peymān ise eḥibbāda
Vaʿde-i vaṣl-ı dilberān gibidür

35**

ḲIṬʿA

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

1 Nā-ḳaʿr-yāb-ı baḥr-i belādur bu rūzigār
İnsān içinde ġavṭalar eyler miṯāl-i ḥūt

2 Ḳaṣr-ı mümerred olsa da yine ḫarāb olur
Bünyād-ı çarḫ-ı dūn hemān beyt-i ʿankebūt

36***

ḲIṬʿA

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

1 Olmış ezel ṭabīʿatimüz ʿaşḳ-ile sirişt
*Ḳālū belā*da biz ki ḫarīdār-ı miḥnetüz

2 Çıḳsa ʿaceb mi silsilemüz Ḳays-ı bīd ile
Ser-geştegān-ı bādiye hümā-yı ḥayretüz

37****

ḲIṬʿA

. . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Olsa bir dilde ẕāt u ʿilm ü hüner
Anı maḳbūl-i ḫāṣṣ ü ʿāmm eyler

2 Yoḫsa devlet bir iki gün ancaḳ
Ādemi ṣāḥib-iḥtişām eyler

---

* **34**: 75ᵃ.
2441 Der-kenarda yazılmıştır.
** **35**: 75ᵇ.
*** **36**: 75ᵇ.
**** **37**: 75ᵇ-76ᵃ.

38*

ḲIṬ ʿ A

. __ __ / . __ __ / . __ __ / . __ __

1 Ezelden budur ser-nüvişt[e]-i taḳdīr
Ne baḫtuñ siyāhı ne dehrüñ günāhı

2 Gerekdür umūr-ı merāmuñda dāyim
ʿ Aṭā-yı ilāhī ʿ aṭā-yı ilāhī

39**

ḲIṬ ʿ A

. . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Ey dirīġā ki rūzigār-ı denī
Nā-sezā gördi keyf-i sūdı bize

2 Leb-i cānāna vāsıṭ'oldı deyü
Burnumuzdan getürdi dūdı bize

40***

ḲIṬ ʿ A

. . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Bir zamān ol cüvān-ı sāde-ruḫuñ
ʿ Aşḳı ben mübtelāya bend oldı

2 Şimdi zencīre çekdi ḫaṭ yüzine
Mā-meżā mā-meżāya bend oldı

41****

ḲIṬ ʿ A

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

1 Ramażānum görürüz ʿ īd-i viṣālüñ bir gün
Şimdilik çekdügimüz rūze-i hicrān olsun

2 ʿ Ahdüm olsun ki görürsem eger ʿ īd-i vaṣluñ
Mīş-i cānum saña biñ şevḳ-ile ḳurbān olsun

---

* **38**: 76[a].
** **39**: 76[a].
*** **40**: 76[b].
**** **41**: 76[b].

42*

Ḫᵒāsten-İ Maʿcūn-I Vİşne

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Melek-ḫıṣāl kerīmā o Ḫıżr-ı[2442] maʿnā sen
Midād-ı ḫāme ki āb-ı ḥayāt olur teşne

2 Meẕāḳ-ı hāżime-i miʿde telḫ-kām oldı
Kerem ḳıl aña ʿaṭā eyle bir ṭabaḳ vişne

43**

SER-NĀME-İ MEKTŪB-EST

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Eyā ḳalem-rev-i ıḳlīm-i faẓl u maʿnā kim
Ser-i benāna alup ḫāme-i siḥir-kārı

2 Yazam sevād-ı dü-dīdemle nāme-i şevḳuñ
Hem ola nūr-ı nigāhumla saṭrı ḥalkārī

44***

ḲIṬʿA

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Elüñe āyīne alsañ sen ey meh-i devrān
Egerçi āyīne de tāb-baḫş-ı ʿālemdür

2 Velī ne yüzle saña āyīne nigāh eyler
Ki bī-naẓīr teri ḥüsnüñe müsellemdür

45****

ḲIṬʿA

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Kelāġ [u] kebk-i derīnüñ görince reftārın
Ḫırām-ı dil-keşine gerçi kim ider taḳlīd

2 İder o demde ferāmūş eski[2443] reftārın
Olur tekāveri lengīde-pāy-ı sāl-i medīd[2444]

---

* **42**: 77ᵃ.
2442 Ḫıżr: Ḥıżr
** **43**: 77ᵃ.
*** **44**: 77ᵃ.
**** **45**: 77ᵃ.
2443 kendü
2444 ṭarz-ı cedīd

46*

LEV EḤAD MİNE'L-EKĀBİR[2445]

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __[2446]

1 Saña bir nesne ricā eylemek ister Yārī
Sözini ḳıl gūş ey pertev-i envār-ı şühūd

2 Ne var eyle anı şāyeste-i luṭf u keremüñ
Eylemiş-(i)di anı Firdevsī'ye Sulṭān Maḥmūd

3 Dil-i tārīkümi luṭfuñ n'ola pertev etse
Şems-i ṭaliʿ olıcaḳ ola nehārı mevcūd

47**

ḲIṬʿA-İ PEND-ĀMĪZ

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __[2447]

1 Umma ṭatlu söz güler yüz telḫ-gūy insāndan
Ḳuvvet-i neşv ü nemā virmez dıraḫt-ı ḫuşk-ber

2 Çeşm-i aʿdādan ṣaḳın āyīne-i ruḫsāruñı
Lāyıḳ-ı dīdār olamaz çeşm-i nā-şüste naẓar

48***

NAʿT-I ḤABĪB-İ CİHĀN[2448]

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Zi-şerm-i keṯret-i ʿişyān yā Resūlullāh
Çe mī-koned dil-i Yārī ġafūr-ı şefḳat-i to[2449]

2 Nevāle-i ṣıle-i dünyevī ümīd-i merā
ʿAṭā-yı cāʾize-i uḫrevī şefāʿat-i to[2450]

---

* **46**: 77[a].

2445 Büyüklerden biri olsa.

2446 Der-kenarda yazılmıştır.

** **47**: 77[a].

2447 Der-kenarda yazılmıştır.

*** **48**: 77[b].

2448 Âlemin sevgilisinin naati.

2449 Ey Allah'ın Resûlü, isyanın çokluğu(nun) mahcubiyetiyle, Yârî'nin gönlü ne yapar? Senin şefkatinin çok bağışlayıcılığını ümit eder.

2450 Bizim ümidimizin dünyada bahşedilen mükafatısın ; senin şefaatin ahirette ihsân edilen hediyedir.

3 Be-ʿavn-i luṭf-ı ilāhī ümīd hest şeved
Be-istiʿānet-i men ān zamān ki reʾfet-i to[2451]

4 Hümā-yı dil ki ṭaleb-ḳār-ı sāye-i keremet
Be-bāl u per be-resed tā be-ʿarş himmet-i to[2452]

5 Dem-i suʾāl ki ez-şerm-i infiʿāl merā
Ümīd hest ki yāver şeved ʿināyet-i to[2453]

6 Çe iḥtiyāc be-daʿvī-gerān-ı rest-ā-ḫīz
Şefāʿat-i to berāhīn-i ḥāl-i ümmet-i to[2454]

7 Merā muʿalece kon ber-dimāġ mī-gūyend
Ṭabīb kīst meger ān ṭabīb-i ḥikmet-i to[2455]

49*

ḲIṬʿA

— · — — / — · — — / — · —

1 ʿĀḳıbetü'l-emr saña ḳalmaya
Olsañ eger māl(ı-y-)ile Ḳārūn-ı genc

2 Biri ḳonar biri göçer dāyimā
Kimseye ḳalmaz bu serāy-ı sipenc

50**

ḲIṬʿA

— · — — / — · — — / — · — — / — · —

1 Bir zamān yād eylesün Yārī ṣafāʾ-yı ʿaşḳuñı
Bir zamān fikr-i şeb-i ẕevḳ-ı viṣālüñ eylesün

2 Gitdi hep ḫ͡ʿāb-ı ḫayāl oldı o demler dūstum
Çeşm-i ḥayret şimdi taṣvīr-i ḫayālün eylesün

2451 Senin merhametinden yardım beklentisi içinde olduğumda, ilâhî lütfun yardımına ümid(im) vardır.

2452 Senin cömertliğinin gölgesini dileyen gönül kuşum, senin himmetin(in) kol kanadıyla arşa kadar ulaşır.

2453 Sorgu anında mahcubiyet duygusu içindeyken, senin lütfunun bana yardımcı olacağına ümid(im) var.

2454 Kıyamet günü davacılarına ne gerek var? Senin şefaatin senin ümmetinin hâlinin kanıtlarıdır.

2455 Benim dimağımı tedavi et diyorlar. Senin hikmetinin tabibinden başkası benim için hekim değidir.

* **49**: 77ᵇ.

** **50**: 77ᵇ.

51*

ḲIṬʿ A

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

1 Tūtiyā-yı dīde iken ḫāk-i pāyuñ dūstum
Görmesün deyü gözümden anı mestūr itdiler

2 Teng ü tār olsa ʿaceb mi dīdeme dünyā benüm
Çünki mirʾāt-i cemālüñden beni devr itdiler

52**

ḲIṬʿ A

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

1 Güft ü gūy-ı ḳıṣṣa-i hicrānuñ itmekde süḫan
Ṣanma kim dilden ḳoya ey ārzū-yı cān seni

2 Ḳandesin gül ḳandesin ey āfitāb-ı mekremet
Nice gündür görmek ister dīde-i giryān seni

53***

ḲIṬʿ A

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

1 Cām-veş ḳanlar döker bu çeşm-i giryān dem-be-dem
Meclisüñden tā ki mehcūr eyledi devrān beni

2 Şemʿ-i sūzān oldı dil bu sīne fānūs-ı ḫayāl
Ṣor ḫayālüñden ne şekl itdi ġam-ı hicrān beni

54****

ḲIṬʿ A

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __[2456]

1 Üç nesnedür müdellel-i taḳdīr-i ḥikmeti
Ẕüll-i lebīb faḳr-ı edīb āfet-i ṭabīb

2 Fāʿil vücūb-ı ḥikmetin elbette gösterir
Taḳdīr olan naṣīb-i ezelden olur naṣīb

---

* **51**: 77ᵇ.
** **52**: 77ᵇ.
*** **53**: 77ᵇ-78ᵃ.
**** **54**: 77ᵇ.
2456 Der-kenarda yazılmıştır.

55*

ḲIṬʿA

. . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Ben ṣaḳınmam Ḫudā bilür şiʿrüm
Nükte-sencān olan eḥibbādan

2 Ṣaḳla yā Rabbī novker-i ṭabʿum
Naẓar-ı ḫıyre-çeşm-i aʿdādan

56**

ḲIṬʿA

. . __ __ / . __ . __/ . . __

1 Dilde kim olmayınca dād-ı[2457] Ḫudā
Olamaz şāʿir-i güzīde-maḳāl

2 Laʿnet ol cāhil-i ḫod-ārāya
Olmaya ḳābil-i cevāb u suʾāl

57***

ḲIṬʿA

. . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Benem ol şāʿir-i rumūz-āgeh
Dildedür sırr-ı nükte-i ilhām

2 Baña beñzer dür etmeye peydā
Sadef olsa meşīme-i erḥām

58****

ḲIṬʿA

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

1 Kesb-i kemāl-i maʿrifet itmek diler iseñ
Rūşen dilān-ı dehr ile ol yār u hem-nişīn

2 Āhū-yı deşt sebze-i terden çerā ider
Dāyim derūn-ı pāki olur nāf-ı ʿanberīn

---

* **55**: 78ᵃ.
** **56**: 78ᵃ.
2457 feyż-i
*** **57**: 78ᵃ.
**** **58**: 78ᵃ.

3 Sīr-āb-ı feyż reşḥa-i nīsān olur müdām
Anuñ içün ṣadefde çıḳar lü ʾlü-i ṯemīn

59*

DER-MEDḤ-İ DİLBER-İ PŪSTĪN-PŪŞ

. . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Pister-i nūr-güsterinde (o) mehüñ
Ten-i āyīne-kevni ʿuryāndur

2 Naʿr-ı raḫşende etmemiş nūrın[2458]
Āfıtāb ebr içinde pinhāndur

3 Olsa ol māh-ı çehre ḳākum-pūş
Necm-i dünbāle-dār-ı raḫşāndur

4 Pōst-ı semūr giyse ol meh-rū
Ṣanki nūr siyehinde pinhāndur

5 Giyse dil-gū siyāhı ḥaşmet[2459]-ile
Gūyiyā şīr-i mest-i ġarrāndur

6 Ya siyeh ḳaplu giyse semmūrı
Nükhet-i[2460] misk [ü] ʿanber-efşāndur

7 Giyse sünbül havāda sincābı
Ġıbṭa-fermā-yı sünbülistāndur

8 Olsa semmūrı berzede-dāmān
Ṣan şafaḳda ebir nümāyāndur

9 Böyle zībende dilberüñ Yārī
Naḳş-ı ḥüsnine mest [ü] ḥayrāndur

10 Ḳaṭʿ-ı engüşt ider gören anı
Ḥüsn-i Yūsuf'da ṣunʿ-ı Yezdān'dur

---

* **59**: 78ᵃ.
2458 Görmeyenler anı ḳıyās eyler
2459 ḥaşmet: ḫaşmet
2460 Nāfe-i

60*

ḲIṬʿA

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __[2461]

1 Kelāġ [u] kebk-i derīnüñ görince reftārın
Ḫırām-ı dil-keşine gerçi kim ider taḳlīd

2 İder velīk ferāmūş eski reftārın
Olur tekāveri lengīde-pāy-ı ṭarz-ı cedīd

61**

BERĀY-I ELKEN

__ __ . / . __ . __ / . __ __[2462]

1 Ey elken-i jāj-ḫā-yı maʿnā
Tā ki bu şikence-i tekellüm

2 Cūş etse eger serāb olurdı
Ẕātuñdakı ḳulzüm-i taʿallüm

3 Bir ḳaṭrede mevc-i ṭabʿuñ eyler
Deryā-yı tekellüme telāṭum

4 Bir ḥamlede ḳuvvet-i zebānuñ
Esb-i süḥana virür teṣādüm

62***

ḲIṬʿA

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __

1 Menem ān ṣaf-şiken Behrām-ı Gūrī
Be-küştem ṣayd-gāh-ı Keşmehīnī[2463]

2 Der-ān dādī be-tevfīḳ-ı ilāhī
Be-dest āverde'em ḫāḳān-ı[2464] Çīnī[2465]

---

* **60**: 78ᵃ.

2461 Der-kenarda yazılmıştır.

** **61**: 78ᵃ.

2462 Der-kenarda yazılmıştır.

*** **62**: 174ᵃ.

2463 Der-kenarda kelimenin mânâsı ile ilgili Farsça şöyle bir kayıt yer almaktadır: Keşmehīn şikār-gāh bāşed ki Behrām-ı Gūr der-ān şikār-gāh Ḫāḳān-ı Çīn-rā be-dest āverd. Ez-müşekkelāt-ı Şehnāme. "Keşmehīn: Behrām-ı Gūr'un Çin hakanını ele geçirdiği av yerinin adıydı. Şehnâme figürlerinden.

2464 ḫāḳān: ḥāḳān

2465 Safkıran Behrâm-ı Gûrî benim. Keşmehîn (denilen) av yerinde avlandım. Orada Allah'ın sunduğu yardımla, Çin hakanını ele geçirmişim.

63*

ḤİKMET-ĀMĪZ

. . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Se mevālīd [ü] çār ʿunṣur hem
Meh ü mihr ü nücūm [u] çarḫ-ı berīn

2 Kimi ser-geşte kimisi s̱ābit
Kimi ḳāyim kimisi secde-nişīn

3 Oldı emrüñle ḳuṭb-ı tevfīḳüñ
Penc evḳāt [u] şeş cihāta hemīn

4 Her biri ḫıdmetüñde fermān-ber
Her biri kār-gāhına taʿyīn

64**

BERĀY-I[2466]

. . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Ayaġı yer mi başa(r) rindānuñ
Ele alduḳça cām-ı raḫşānı

2 Ḫum-ı mey gibi küp düşer zāhid
Görse meclisde ẕevḳ-ı rindānı

3 O ḫaruñ bir elinde raṭl-ı girān
Nūş ider ṭurma deve ṭābānı

65***

MUṬĀYEBE-İ MİZĀḤ

. . __ __ / . __ . __ / . . __[2467]

1 Ẕille-bendānı hep ḫelālarda
Kün suʾālinde serserī buldum

2 Kimi ṭālib kimisi peydā-kün
Beze-kār u beze-derī buldum[2468]

---

* **63**: 174ᵃ.

** **64**: 174ᵃ.

2466 Başlık noksan bırakılmıştır.

*** **65**: 174ᵃ

2467 Der-kenarda yazılmıştır.

2468 Beytin üstünde kelimeyi açıklama maksatlı "Beze be-maʿnā; günāh" kaydı yer almaktadır.

66*
DER-TAḲSĪM-İ ḤİKMET-İ KEMMİYYET-İ MEVCŪDĀT

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Eger kemiyyet-i mevcūdı bilmek isterseñ
Ki hecde mertebeye münḥaṣırdur aʿ yānı

2 Mükevvenātdan evvel hem ʿ aḳl[2469] ile cāndur[2470]
İkinci nüh felek anuñla itdi devrānı

3 Bu üç merātibi geçdükde çār ʿ unṣūr[dur][2471]
Pes oldı ṣoñra maʿ ādin nebāt u ḥayvānī[2472]

4 Hem oldı ṣūre-i *sebʿ u'l-meṯānī* hecde ḥurūf
Var it merātib-i taʿ dādı üzre iẓʿ ānı

5 ʿ Adedde yaʿ nī bu ʿ ālemler oldı hecde hezār
Muṭābıḳ oldı aña sırr-ı ḥarf-i Ḳurʾānı

6 Kemāl-i ṣunʿ -ı cihān-āferīn-i ḥikmet-ile
Bu resme eyledi dāyir zemīn ü devrānı

7 Olur ḥaḳāyıḳ-ı eşyāʾ şühūd-ı fi'l-kevneyn
Vücūb-ı[2473] ẕātına ʿ ilm-i ḳadīmi bürhānı

8 Ẓuhūra geldi bu eşbāḥ-ı ʿ ayn-ı mevcūdāt
Bilindi ḳudret-i ẕāt-ı ḳadīm-i rabbānī

9 Ḥakīm-i ḥikmeti kevneyni eyleyüp ibdāʿ
Ki *kāf u nūn*da tetmīm eyledi anı

10 İder ḥaḳīḳat-i aʿ yān-ı ṯābite teʾyīd
Ne ḥükm ü ḳudrete ḳādir ʿ uluvv-i ẓī-şānı

11 Bir avç[2474] ḫāki velī cümleden mükerrem idüp
Kilīd-i genc-i ʿ ulūm itdi ʿ aḳl-ı insānı

12 Nüvīd-i reʾfet ü iḥsānı eyledi[2475] tebşīr
Ki ḳalb-i müʾmin ola ʿ arş-ı pāk-i Raḥmānī

---

* **66**: 174[b].

2469 " ʿ aḳl" kelimesinin üstünde kelimeden kastedilen mânâya atıf yapmak, açıklamak maksadıyla kaydedildiğini düşündüğümüz "küll" ibaresi yer almaktadır.

2470 "cān" kelimesinin üstünde kelimeden kastedilen mânâya atıf yapmak, açıklamak maksadıyla kaydedildiğini düşündüğümüz "nefs-i küll" ibaresi yer almaktadır.

2471 erkāndur

2472 Mısraın sonunda "Mevālīd-i ṯelāṯe" şeklinde bir izah kaydı yer almaktadır.

2473 Devām

2474 Kelimenin aslı "avuç"tur. Vezin gereği bu şekilde okundu.

2475 eyleyüp

13 Nüfūs-ı kāmile derkinde ʿāciz ü ḳāṣır
ʿUḳūl-i nāṭıḳa fehminde deng ü ḥayrānı

14 Dü-kevn reşḥa-i deryā-yı cūd-ı mekremeti
Hem ʿarş u kürs meh ü mihr sübḥa-gerdānı

15 Zihī Kerīm niṣāb-ı vufūr-ı inʿāmī
Ki cümle ʿālemüñ erzāḳın itdi erzānī

16 Zihī Raḥīm ki ifrāṭ-ı ʿafv u cūdundan
Vesīle-i şeref-i raḥmet itdi ʿiṣyānı

17 Zihī Ḥakīm şifā-ḫāne-i ʿaṭāsından
ʿAlīl-i ʿillet-i ʿiṣyāna ḳıldı dermānı

18 Zihī ʿAlīm virüp ṣıḥḥat-i ḥavāṣṣ u ḳuvā
Cemīʿ-i ʿāleme şāmil naʿīm-i iḥsānı

19 Zihī Ḳadīm kemāl-i mevāhib-i keremi
Künūz-ı cevher-i pāk itdi ẕihn-i insānı

20 İlāhī Yārī-i zāra hidāyetüñ yār it
Hem eyle şükr-güẕārān-ı niʿmetüñ anı

21 Ola dü-çeşmine aʿyān-ı ṡābite meşhūd
Göre ḥaḳāyıḳ-ı envār-ı ʿayn-ı aʿyānı

22 Ṭarīḳ-ı rāstda tevfīḳuñı refīḳ eyle
O yolda fażluñı ḳıl reh-nümā-yı āsānı

67*

__ • __ __ / __ • __ __ / __ • __ __ / __ • __[2476]

1 *İtteḳı şerre men aḥsente ileyh*e ʿāmil ol
Ḫayr umma deynin iʿṭāʾ itdügüñ medyūndan

2 Kehrübā-veş ceẕb-i mıḳnāṭīs-i ḳalb etse eger
İsteme bir çūb-gāh olsun leʾīm ü dūndan

68**

DER-ʿĀFİYET-YĀBĪ-İ ḤAŻRET-İ MAḪDŪM

• • __ __ / • • __ __ / • • __ __ / • • __

1 Minnet Allāh'a hele ʿāfiyet-endūz oldı
Bū ʿAliyyü'ş-şiyem ol nāṭıḳa-pīrā-yı ḥikem

---

* **67**: 174[b].

2476 Der-kenarda yazılmıştır.

** **68**: 175[a].

2 Gerçi ḫūrşīd-i żamīrinde miṡāl-i ẕerre
Var-idi tāb-ı teb ü ʿillet-i sevdā-yı elem

3 İrişüp şerbet-i feyyāż-ı şifā-ḫāne-i ġayb
Mündefiʿ oldı vücūdındaki ḥummā-yı seḳam

69*

BĪ-NUḲAT

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __[2477]

1 Ḥükm-i ʿadlüñle ṭurur kār-ı esās-ı ʿālem
ʿİlm-i ʿadlüñle olur ṣadr-ı semāda memdūd

2 Saʿd-ı āmālle ol ehl-i kerem serversüñ
Ṭūl-ı aʿmārla ʿömrüñ ola her dem mesʿūd

70**

BERĀY-I ḤAKĪM-İ NĀ-DĀN

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Cihānda görmedüm öyle ḥakīm-i nādānı
Elinde maġz-ı şereng ola merhem-i bī-hūd

2 İderse sūde-i elmāsı ḳand-ile maʿcūn[2478]
Ḫamīr-i māye-i aṣlı olurdı zehr-ālūd

3 İçürse şerbet-i tīz-ābın ʿaḳl-ı bīmāra
Ḳalur mecārī-i şiryāndan ḳuvā-yı vücūd

4 Göreydi şerbet-i terkībini ger Eflāṭūn
İderdi hāven-i eczāsını şereng-endūd

71***

BERĀY-I AḤBĀB-I BERŞ-ḪORĀN

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __[2479]

1 Budur naṣīḥatüm ey Yārī berş-ḫorāna
ʿAle's-seḥerīye ammā raḥīḳ ola muṭlaḳ

2 Biraz serini şeker-ḫāb-ı rāḥata çeksün
Uyansa bula vücūdını nūra müstaġraḳ

---

* **69**: 175[a].
2477 Der-kenarda yazılmıştır.
** **70**: 175[a].
2478 terkīb
*** **71**: 175[a].
2479 Der-kenarda yazılmıştır.

72*

BERĀY-I DİLBER-İ MAʿHŪD[2480]

. . __ __ / . __ . __ / . . __[2481]

1 Bā-çünīn zaʿm-ı vażʿ-ı hīzāne[2482]
Tā be-bīn ʿāḫiret çe mī-bāşed[2483]

2 Der-to ger nīst pāk-dāmānī
Kīr-i seg-rā be-dāmenet şāşed[2484]

73**

. __ __ / . __ __ / . __ __ / . __[2485]

1 Dü-esbe-devānī-i bed-kīş ü dīn
Be-renced merā dürr pā-pāy ʿatīḳ[2486]

2 Be-ḫ˘āhem zi-Ḳahhār ẕū ʾl-baṭş-rā
Be-lüncīde pāyeş be-dār-ı[2487] müfīḳ[2488]

74***

. . __ __ / . __ . __ / . . __[2489]

1 Dīde-i rūzigār-ı bīnānuñ
Olalı ey ṣabā nümāyānı

2 Esmez olduñ çemende ezhāra
Baġladuñ rāh-ı cūy-ı ṭuġyānı

---

* **72**: 175[a].

2480 Söz verilmiş sevgili için.

2481 Der-kenarda yazılmıştır.

2482 ḥīzāne

2483 Böylesine herze durum anlatımıyla, bak da gör âhirette ne olur.

2484 Sende temiz eteklilik yoksa köpeğin s. . i senin eteğine işesin.

** **73**: 175[a].

2485 Der-kenarda yazılmıştır.

2486 Çifte atlı araba koşturan kötü din ve mezhebe (sahip), antikayla takas edilen inci beni incitir.

2487 be-çūb-ı

2488 Kahhar (olan Allah'tan) düşmanları kıskıvrak yakalamasını isterim. Onun ayağı şifa bulan hastanın tahtasıyla çıkarılmıştır.

*** **74**: 175[a].

2489 Der-kenarda yazılmıştır.

75*

DER-KEŞMEKEŞ-İ ŻUCRET-İ AḤVĀL-İ ZAMĀNE

. . — — / . . — — / . . — — / . . —

1 Feleküñ ṭarz-ı ḥudūs̱ ü ḳıdemine Yārī
Cümle erbāb-ı süḫan ebkem ü ḥayrān ancaḳ

2 Kām yoḳ kām-revā yoḳ nic'olur encāmı
Ḫalḳ-ı ʿālem bu taḥayyürle perīşān ancaḳ

3 Bizden evvel gelecekler bu cihāna gelmiş
Şimdiden ṣoñra gelenler de peşīmān ancaḳ

4 Eskiler vālih [ü] ḥayrān yeñiler ser-gerdān
Eskilerle yeñiler her biri yeksān ancaḳ

5 Yerlere geçdi vücūd-ı kerem oldı nā-būd
Şimdi gencīne-i Ḳārūn gibi pinhān ancaḳ

6 Şimdi ṭūmār-ı Kerem Aṣlı ile ṭayy oldı
Devr-i Ḥātem[2490]'de idi menzilet-i şān ancaḳ

7 Şimdi bu devre geleydi o cevād-ı küremāʾ
Evvel itdügine olurdı peşīmān ancaḳ

8 Her denī ṭabʿa virülmez şeref-i cūd-ı kerem
Böyledür luṭf-ı Ḫudā-dādī-i Sübḥān ancaḳ

9 Her fürū-māyeye maḫṣūṣ olamaz şān-ı ʿaṭāʾ
Ol cüvān-merd-i ġanī meşrebe erzān ancaḳ

10 Var mı bir kām-revā kām ala maḳṣūdınca
Ekser-i ḫalḳ mezellet-keş-i ḥirmān[2491] ancaḳ

11 İntiʿāşı kiminüñ żank kimin kīsesi teng
Kimi ḫaclet[2492]-keş-i neng-i ġam-ı ḥizlān ancaḳ

12 Dāmen-ālūde [vü] kefş-sūde yalarlar ḥayrān
Şimdi bu ḥāldedür ḥāl-i gedāyān ancaḳ

13 Sābıḳan şehlere maḫṣūṣ imiş ʿunvān-ı kerem
Bermekīlerde tamām oldı ol ʿunvān ancaḳ[2493]

---

* **75**: 177[a].

2490 Ḥātem: Ḫātem

2491 ḥirmān: ḫirmān

2492 ḫaclet: ḥaclet

2493 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

14 Kerem evvelde idi süfre-keş-i ḫūn-sālār
Şimdilik milʿ aḳa vü nānıdur enbān ancaḳ

15 Kimi pūzīne gibi şuʿ bede-bāz-ı meclis
Kimi ortada melaḫlar gibi cünbān ancaḳ

16 Kimi zānū-zede-i pīşgeh-i ḫˇān-ı kibār
Kimi cārūb-zen-i dergeh-i eyvān ancaḳ

17 Kimisi mürtekib-i melʿ abe-i ümmet-i Lūṭ
Kimisi muḥtesib-i ẕelle-fürūşān ancaḳ

18 Kimisi müfteḫir-i rādde-i rütbe-i cāh
Kimisi bī-siper-i ẕillet-i ḫusrān ancaḳ

19 Bu ne eyvān-ı zer-endūde ḳıbāb-ı ʿ ālī
Mıṣr sulṭānı da olsañ yine zindān ancaḳ[2494]

20 Böyledür kār-geh-i manṣıb-ı zīr ü bālā
Kimi ẕī-şān kimi vāmende-i aḳrān ancaḳ

21 Böyledür böyle nişīb-ile firāzı dehrüñ
Kimi çıḳmaḳda kimi inmede lerzān ancaḳ

22 Görmedüm şenligin aṣlā bu ḫarāb ābāduñ
Velī göñlüm gibi her cānibi vīrān ancaḳ

23 Bir yol uġraġı ḳonaḳdur bu ribāṭ-ı ʿ ālem
Kimi gelmekde kimi gitmede mihmān ancaḳ

24 Böyledür verziş-i āmīziş-i dehr-i ġaddār
İḫtilāṭ eyledügüñ ṣāḥib-i ʿ udvān ancaḳ[2495]

25 Yine elṭāf-ı kerem Ḫālıḳ-ı bī-çūnuñdur
Fażl u iḥsān u mürüvvet aña şāyān ancaḳ

26 Ne dilerseñ dile dergāh-ı Ḫudā'dan Yārī
Cümle maḫlūḳa odur eyleyen iḥsān ancaḳ

27 Hep o dergāhda maḳṣūda irer ḫālḳ-ı cihān
Hep o dergāhdadur luṭf-ı firāvān ancaḳ

2494 14-19. beyitler der-kenarda yazılmıştır.
2495 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

76*

REŞK-PĪRĀ-YI KİLK-İ ʿAYYĀŞĪ YAʿNĪ MEDḤ-İ CÜVĀN-I NAḲḲĀŞĪ

. . __ __ / . __ . __ / . . __

1 N'ola dirsem cüvān-ı naḳḳāşa
Reşk-i Bihzād u Mānī vü E[r]jeng

2 Mānī-i ṯānī ṯānī-i Mānī
Naḳş-ı bend-i ḫayāl-i reng-ā-reng

3 Belki naḳḳāş-ı kār-ḫāne-i Çīn
Belki ressām-ı Hind ü Türk ü Fireng

4 Kilk-i seḥḥārı eylese gāhī
Kīmiyā-gār-ı pūte-i[2496] nīreng

5 Dilberānuñ muḳaddimü'l-ceyşi
Ḫayl-i naḳḳāşiyāna pīş-āheng

6 Şanki dendān-nümā-yı ʿibret olur
Delḳ-ı taşvīre çekse resm ü zeng[2497]

7 Gösterür laʿl-i dilberi ḳalemi
Āteşīn laʿl ü laʿl-i āteş-reng

8 Gösterür Ḫıżr'ı[2498] āb-ı ḥayvānda
Dehen-i ḫaṭṭı yazsa sebzā-reng

9 Ola ṣūret-gerān-ı Çīn ḥayrān
Ḳıl ḳalem naḳşa eylese āheng

10 Kilk-i cādū-yı siḥr-perdāzī
Āteş ü dūdı gösterirse dü-reng

11 Ola farżā şemāme-i ʿanber
Şūşehā-yı zogāl-i müşgīn-reng

12 Ele alduḳça mūy-ı ḫāmesini
Esb-i şeb-rengī ide raḫş-ı küreng[2499]

---

* **76**: 180[b].

2496 ʿālem-i

2497 5 ve 6. beyitler der-kenarda yazılmıştır.
"Zeng" kelmesinin altında "yeme ve kūze" yazmaktadır ki zannımızca kelimenin mânâsına yöneliktir. Fakat baktığımız sözlüklerde söz konusu kelimenin bu mânâlarına rastlanmamıştır.

2498 Ḫıżr: Ḥıżr

2499 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

13 Bezm-i gülzārı eylese taṣvīr
Gül ola elde sāġar-ı gül-reng

14 Ḳadd-i ḥūbānı eylese tersīm
İde gāhī ḫırām gāh direng

15 Ḳılsa taṣvīr bir ʿacūze zeni
Ṣafḥa-i rūyı görmeye Erjeng

16 Āteş ü āba ṭarḥ-ı naḳş etse
Bir görine semender ü ḫarçeng

17 Ṣūret-i ʿaḳla olsa çehre-nümā
Cān-ı rūḥ-ı mücerredi ide deng

18 Yazsa dīvāra ṣūret-i ṣanemi
Baḳarak ḳıvrılı ḳalurdı Fireng

19 Laʿl olur ki ʿaḳīḳ-i rümmānī
Sürḫ midādı[2500] elinde reng-ā-reng

20 Ġonca dirlerdi aña yā yāḳūt
Leb-i cānāna virse laʿlīn-reng

21 Beş benānı birer hilāl-i füsūn
Heft-seyyāreye ider nīreng

22 Resm-perdāz-ı çehre-i nāhīd
Saʿd-sāzī-i baḫt-ı heft-evreng

23 Naḳş-ı kārīde Mānī-i ressām
Mū-şikāfīde ḫurde-resm-i Fireng

24 Fenn-i ḫaṭda ḳarīn-i Mīr ʿAlī
ʿİlm-i tencīme Bū ʿAlī ferheng

25 Naḳş-pīrā-yı ṣūret-ārāyī
Çehre-perdāz-ı naḳş-ı nādire-reng

26 Arasa iḳtirān-ı saʿdını
Rāṣıdān-ı sipihr-i heft-evreng

27 Etmeye necm-i ḫāline taḥkīm
Biñ yıl etse çeh-i raṣadda direng

28 Ceres-āsā dilerse encümden
Ura gūş-ı meh-i dü-hefteye zeng

2500 līḳa

29 Şüst ü şū etse ṣayḳal-ı ḳalemi
Ḳomaya rūy-ı hālede ejeng

30 Rāst bir servi eylese taṣvīr
Ḳondura başına tezerv ü külüng

31 Muḫbiridür şigerf-i baḥr-i siyāh
Cilve-ger anda ḫāmesi çü neheng

32 Böyle sunʿ-āferīnüñ ey Yārī
Naḳş-ı ḥüsninde ʿālem olur deng

77*

BERĀY-I ʿĪSĀ-ZĀDE EFENDİ

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __[2501]

1 Eyā erīke-nişīn-i ser-āmed-i fuẓalāʾ
Ḳudūmüñ ile şeref buldı belde-i Üsküb

2 O Ḫıżr-ı[2502] ʿālem-i taḥḳīḳsüñ cemālüñle
Ḥayāt-baḫş ḳılup oldı cümle ehl-i ḳulūb

3 Hezār ḥamd o Hādī-i rāh-ı maṭlūba
Ṣafāʾ vü zevḳ-ile geldüñ diyār-ı Üsküb'e

4 Ḫılāb-ı gerdden ol şehr o deñlü pāk-zemīn
Aransa bir yeri yoḳ rüft [ü] rūb cārūba

78**

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __[2503]

1 Hilāl oldı ḳamer ebrū-yı bārīküñ fırāḳından
Anuñçün cebhesinde żaʿfdan āsārı ẓāhirdür

2 Ledünnī ʿilmini taʿlīm ider *esmā-i ḥüsnā*dan
O kim ʿilm-i ḥaḳāyıḳ dersini bilmekde māhirdür

---

* **77**: 185[a].

2501 Der-kenarda yazılmıştır.

2502 Ḫıżr: Ḥıżr

** **78**: 188[b].

2503 Der-kenarda yazılmıştır.

79*

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __[2504]

1 Eyā ḳalem-rev-i ıḳlīm-i faẓl u dāniş kim
Vücūd-ı ʿizzetüñi dāyim eylesün Mevlā

2 Zamān-ı maʿdeletüñ ḳıldı ʿālemi tecdīd
Müceddeden beni bir kāġıd ile ḳıl iḥyāʾ

3 Ḳapuñda Yārī bir üftāde müstemendüñdür
Revādur eyler iseñ kām-baḫş u kām-revā

4 Ġaraż ḫulūṣumı ʿarż etmedür ḫudāvendā
Ne ān ki ẕātuña şāyest'ola bu naẓm-ı s̱enāʾ

NAZMLAR

1**

ḲIṬʿA

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __

1 Ey bes ki o sersām-ı mey-āşām olasın
Ey bes ki telef-gerde-i eyyām olasın

2 Her[2505] dilber-i ġaddāra açup rāz-ı derūnuñ
Ey bes ki ġam u yeʾs-ile bed-nām olasın

3 ʿAnḳāyı şikār itmege bir mūy-ile olmaz
Ey bes ki resen-tāfte-i dām olasın

2***

ḲIṢṢA-PERDĀZ-I BEZM-İ İKS̱ĀRĪ

. __ __ / . __ __ / . __ __ / . __

1 ʿAceb mi olursa o mükṣ̱ir-zebān
Ser-i ḫ̆ān-ı Kāvūs'da ḳıṣṣa-ḫ̆ān

---

* **79**: 189[b]

2504 Der-kenarda yazılmıştır.
Manzûmenin baş tarafında şöyle bir kayıt yer almaktadır: "Faẓīletlü Mehmed ʿİzzetī Efendi'den müceddeden mektūb-ı manṣıb u ḳısmet kāġıdı iltimāsiyle ʿale'l-fevr denilen naẓmdur. Bu taḳrīble cümleyi iḥsān u iʿṭāʾ itdiler."

** **1**: 75[b].

2505 Bir

*** **2**: 174[a].

2 Ġıdāsın zer-endūde itdükç'olur
Bihīn-cevher-i tāc-ı Nūşīnrevān

3 Ger elde ġıdāsını ġaltān ide
Müdevverce kūh-ı şütürdür hemān

4 Ġıdāy'elde atar ṭutar gūyiyā
Atar mühresin ḥoḳḳa-bāz-ı cihān

5 Elinde ya ḫod lūle zübṭānedür
Üfürdükçe dünyāyı ṭutar duḫān

6 Seḥer lūle destinde ṣan gāv-düm
ʿAcemde çalarlar anı mehterān

7 *Ġıdāyeş be-cünbīd der-rūdeʾeş*
Ġurunbiş-zede cevf-i ḫumm-ı girān[2506]

8 *Rev-ā-rev der-āmed be-ferş-i kenīf*
Keşed gird-i dāmen be-zīr-i miyān[2507]

9 *Be-derrīd īn künbed-i Bī-sütūn*[2508]
Eger ẓarṭa mī-zed be-tāb u tüvān[2509]

3*

DER-İLTİMĀS KERDEN TOḪM-I ʿANBER-BŪ EZ-ḪANCI-ZĀDE EFENDİ EDİRNEVĪ

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __[2510]

1 Geçdi Yārī ārzū-yı ḫaṭṭ u zülf [ü] mūydan
Geçdi ammā [kim] ümīd-i toḫm-ı ʿanber-būydan

2 Bir zamānda vaʿde ḳılduñ ey gül-i gülzār-ı cūd
Baña iʿṭāʾ etmege ol ġonce-i ḫoş-būydan

3 Vaḳtidür ey bāġbān-ı gülşen-i cūd u kerem
Luṭf u iḥsān eyle zerrīn toḫm-ı ʿanber-būydan

2506 Yemeği bağırsağında kımıldandı. Ağır küpün boş içi gürlemiştir.
2507 Yavaş yavaş örtücü döşemeye çıkageldi. Eteğinin çevresini belinin ortasına çekdi.
2508 Bu mısraın vezni aksamaktadır.
2509 Güç ve kuvvetle "zart" diye kendisinden ses çıkarsaydı, bu Bî-sütûn kubbesini yırtardı.
* **3**: 184[b].
2510 Der-kenarda yazılmıştır.

RÜBAİLER

1*

TEVḤĪD

__ __ . / . __ __ . / . __ __ __ / __
__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __

Ey fāʿil-i Ferd ü Ṣamed-i *lā yüsʾel*
V'ey Ḳādir-i muḫtārī-i *ʿammā yefʿal*
Ser-menzil-i tevfīḳa yetişsün dil-i zār
İtme beni ser-geşte-i ṣaḥrā-yı emel

2**

ḲIṬʿA

__ __ . / . __ . __ / . __ __ __ / __
__ __ . / . __ __ . / . __ __ __

Ey neşve-i ʿaşḳı cānı medhūş ḳılan
Esrār-ı kemāli ʿaḳlı bī-hūş ḳılan
Sensin heme gül-ġonceye virüp ḥüsn
ʿAşḳı-y-ile [de] hezārı pür-cūş ḳılan

3***

__ __ . / . __ . __ / . __ __ . / . __
__ __ . / . __ . __ / . __ __ __ / __
__ __ . / . __ __ . / . __ __ __ / __[2511]

Ey māyide-i şefāʿatüñ ḫūn-sālārı
Ve'y genc-i ḥakīḳatüñ ḫazīne-dārı
Gencīne-i ḳalbüñde senüñ meknūndur
Mecmūʿ-i ʿulūm-i kevnüñ esrārı

4****

__ __ . / . __ . __ / . __ __ __
__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __

Dil-teşnelerüz hidāyet it yā Rab
Sīr-āb-ı zülāl-i vuṣlat it yā Rab

---

* **1**: 71ᵃ.
** **2**: 71ᵇ-72ᵃ.
*** **3**: 71ᵇ.
2511 Der-kenarda yazılmıştır.
**** **4**: 72ᵃ.

Ālūde be-çirk-āb-ı hevā-yı hevesüz[2512]
Ġarḳ-āba-i baḥr-i raḥmet it yā Rab

5*

ḲIṬʿA

__ __ . / . __ __ __ / __ __ __

Hem-sāye vü hem-nişīnüm sensin
Hem-rāz-ı dil-i ḥazīnüm[2513] sensin
Ketm-i ʿadem ü ẓuhūr-ı cāndan
Bildüm ki bana muʿīnüm sensin

6**

ḲIṬʿA

__ __ . / . __ . __ / . __ __ __ / __
__ __ . / . __ __ . / . __ __ __ / __

Sübḥān-ı limen yeşāʾ-i ḳudret sensin
Faʿālün limā yürīd-i ḥikmet sensin
ʿĀlem heme evhām [ü] ḫayāl-i muṭlaḳ
Bāḳī heme fāʿil-i ḥaḳīḳat sensin

7***

__ __ . / . __ . __ / . __ __ __ /__[2514]

Rīşeñ gibi rūy-ı pāküñ aġ olsun
Tā şām-be-ṣubḥ şeb-çerāġ olsun
Güm-geşte-i leyle-i şebāb olursañ
Tā meşʿal-i şīb aña sürāġ olsun

2512 Ālūde-i çirk-i cürm ü ʿişyānuz
* **5**: 72ᵃ.
2513 ḥazīn: ḫazīn
** **6**: 72ᵃ.
*** **7**: 72ᵃ.
2514 Der-kenarda yazılmıştır.

8*

__ __ . / . __ __ . / . __ __ __ / __
__ __ . / . __ . __ / . __ __ __ / __ [2515]

Pīşānuñı pīçīde-i pīçān etme
Tā çīn-i cebīn-i nefsi erzān etme
Serdī-i fenā-yı şeyb-i enīr āḫir
Āb-ı dehen ü beynüñi rīzān etme

9**

__ __ . / . __ . __ / . __ __ __ [2516]
ʿİşret idegör dem-i cevānīden
Nūş eyle şarāb-ı ercüvānīden
Sūd eyle bu kār-gāh-ı fānīde
Veh rūze-i ʿömr-i zindegānīden

10***

ḲIṬʿĀ

__ __ . / . __ __ . / . __ __ __ / __
__ __ . / . __ . __ / . __ __ __

Hem ḫalvet-i cān içre nihān sensin sen
Hem çār-ʿanāṣırda ʿıyān sensin sen
Ey cān-ı cihān cümle cihān sensin sen
Sensin sen ü sen hemān sensin sen

11****

ḲIṬʿA

__ __ . / . __ __ . / . __ __ __ / __

Ey cān-ı cihān cān-ı cihān ḥayrānuñ
V'ey sırr-ı nihān ḳalb-i nihān ḥayrānuñ
Müştāḳ saña reʾīs-i aʿżā ammā
Ey nūr-ı ʿıyān dīde-i cān ḥayrānuñ

---

* **8**: 72[a].
2515 Der-kenarda yazılmıştır.
** **9**: 72[a].
2516 Der-kenarda yazılmıştır.
*** **10**: 72[b].
**** **11**: 72[b].

12*

ḲIṬʿA

__ __ . / . __ __ . / . __ __ __ / __ [2517]

Hem vāḳıf-ı esrār-ı nihānum sensin
Hem kāşif-i envār-ı ʿıyānum sensin
Hem dīdede āyīne-i meşhūdumsın
Hem tende olan rūḥ-ile cānum sensin

13**

ḲIṬʿA

__ __ . / . __ __ . / . __ __ __ / __ [2518]

Hem dildeki ā̱sā̱r-ı vücūdum sensin
Hem dīde[de]ki ʿayn-ı şühūdum sensin
Hem bāṣıra hem sāmiʿada ḥāżır sen
Ber-her ṭaraf-ı güft [ü] şünūdum sensin

14***

__ __ . / . __ __ . / . __ __ __ / __ [2519]

Hem perde-i dīdemde hüveydā sensin
Hem derd-i derūnumda müdāvā sensin
Hep ḳullaruñ ifrād-ı ünās-ı maḫlūḳ
Dünyāda vü ʿuḳbāda çü mollā sensin

15****

__ __ . / . __ __ . / . __ __ __ / __
__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ [2520]

Hem ḳullaruña eşfaḳ u erḥam sensin
Dillerdeki esrārına maḥrem sensin
Fażl u kerem ü raḥmetüñ ʿāmım olsa n'ola
Çün pādişeh-i aʿdel ü aḥkem sensin

---

* **12**: 72[b].
2517 Der-kenarda yazılmıştır.
** **13**: 72[b].
2518 Der-kenarda yazılmıştır.
*** **14**: 72[b].
2519 Der-kenarda yazılmıştır.
**** **15**: 72[b].
2520 Der-kenarda yazılmıştır.

16*

NAʿT

__ __. / . __ __ . / . __ __ __ / __

Hem maṭlaʿ-ı envār-ı risālet sensin
Hem maḫzen-i esrār-ı nübüvvet sensin
Şānuñdur o ser-tāc-ı *le ʿamruk* zīrā
Şāhen-şeh-i heftād [u] dü millet sensin

17**

ḲIṬʿA

__ __ . / . __ . __ / . __ __ __ / __[2521]

Bir dilde ki mihr-i[2522] vaḥdet ola nihān
Bir ẕerre bir āfitāb ide ʿıyān
Bir dīde ki nūr-ı Ḥaḳḳ'ı ide şühūd
Bir ẕerre görinür aña kevn ü mekān

18***

ḲIṬʿA

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __
__ __ . / . __ __ __ / . __ __ __ / __[2523]

Ey ġonce-güşāyende-i gülzār-ı vücūd
V'ey laḫlaḫa-sāyende-i ezhār-ı vücūd
Bir ẕerre iken mihr-i cihān-tāb oldı
Āyīne-i ṣunʿuñdaki envār-ı vücūd

19****

__ __ . / . __ . __ / . __ __ . / . __
__ __ . / . __ . __ / . __ __ __ / __[2524]

ʿİzzet-ṭalebān-ı kāmurānī degülem
Deryūze-gerān-ı her edānī degülem

---

* **16**: 73[a].
** **17**: 73[a].
2521 Der-kenarda yazılmıştır.
2522 nūr-ı
*** **18**: 73[a].
2523 Der-kenarda yazılmıştır.
**** **19**: 73[b].
2524 Der-kenarda yazılmıştır.

Gencīne-i dil cevāhir ile memlūʾ
Ben Ḫusrev-i genc-i şāyegānī degülem

20*

ḲIṬʿA

__ __ . / . __ __ . / . __ __ __ / __ [2525]
__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __

Ḫurşīd ger āyīneye pertev ṣalṣa
Āyīne hemān kendüyi ḫurşīd ṣanur
Bir ḳaṭreye ger reşḥa-i ʿaşḳuñ düşse
Ol ḳaṭre dilin lücce-i cāvīd ṣanur

21**

__ __ . / . __ . __ / . __ __ __ / __ [2526]

Düşmekde żiyāʾ-yı ʿaksi ʿilliyyīne
Ḫurşīd disem revā uma cenbiyye
Ol ṣayḳal-ı müncelī-i ʿiẕāruñdur
Āyīne-i ṭabʿ-ı jeng-i Beniyye

22***

ḲIṬʿA

__ __ . / . __ __ . / . __ __ __ / __
__ __ . / . __ . __ / . __ __ __ / __ [2527]
__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __

Var mıdur ol āzāde-i bī-ġam şimdi
Bī-ġam nic'olur cihānda ādem şimdi
Bir ṭıfl-ı nev-āmūz-ı zebān gelse eger
Zānū-zededür kibār-ı ʿālem şimdi

---

* **20**: 73[b].
2525 Der-kenarda yazılmıştır.
** **21**: 73[b].
2526 Der-kenarda yazılmıştır.
*** **22**: 74[a]
2527 Der-kenarda yazılmıştır.

23*

ḲIṬʿ A

__ __ . / . __ . __ / . __ __ __ / __

Berhem-zede kār-ı fikr-i bī-sūd oldum
Vā-mānde sürāġ-ı şehr-i maḳṣūd oldum
ʿĪsā gibi ṭıfl-ı reng-sāzān oldum
Muḥtāc-terīn āb-ı baḳḳam-ālūd oldum

24**

ḲIṬʿ A

__ __ . / . __ . __ / . __ __ __ / __[2528]

ʿAhdini zamāne ġayr-ı maʿhūd eyler
Evżāʿ-ı felek ḫilāf-ı maḳṣūd eyler
Bir ḥabbe recāʾ iderseñ ehl-i cāha
İḥsānını rūz-ı ḫaşre mevʿūd eyler

25***

ḲIṬʿ A

__ __ . / . __ . __ / . __ __ __ / __[2529]

Biz rāḥile-bend-i vādī-i irşāduz
Pes-mānde-i deşt-i vaḥşet-ābāduz
Bir sāʿat içinde gelmişüz dünyāya
Mecnūn-ile hem nihād u hem-zāduz

26****

ḲIṬʿ A

__ __ . / . __ . __ / . __ __ __ / __[2530]

Biz zer-ṭalebān-ı kīse vü kān olsaḳ
Deryūze-gerān dest ü hemyān olsaḳ
Hīç şemʿ-i ümīd-i şuʿle-baḫş bizüm olmaz
Pervāne-ṣıfat ne deñlü pūyān olsaḳ

---

* **23**: 74[b].
** **24**: 74[b].
2528 Der-kenarda yazılmıştır.
*** **25**: 74[b].
2529 Der-kenarda yazılmıştır.
**** **26**: 74[b].
2530 Der-kenarda yazılmıştır.

27*

ḲIṬʿ A

__ __ . / . __ __ . / . __ __ __ [2531]

Ger mālik-i gencīne-i cevher ol
Ger ṣāḥib-i āyīne-i İskender ol
Baḳmaz yüzüñe zamāne ḫalḳı āḫir
İsterseñ eger çerāġ-ı mihr-i enver ol

28**

ḲIṬʿ A

__ __ . / . __ . __ / . __ __ __ / __ [2532]

Ol şāh-süvār-ı esb olursa gāhī
Bāġ-ı İrem olur aña cilve-gāhı
Gül-deste-i naḫl-i gülbün olsa lāyıḳ
Ferş-i ḥareminde refte rūb dergāhı

29***

ḲIṬʿ A

__ __ . / . __ . __ / . __ __ __ / __
__ __ . / . __ __ __ / __ __ __ [2533]

Deryā-yı ʿamīḳ-ı rebʿ-i meskūnuz
Ġavvāṣ-ı biḥār-ı dürr-i meknūnuz
Pīş ü pesimüz ṭolu cevāhir-i ġam
Gencūr-ı ḫizāne-i Ḳārūnuz

30****

ḲIṬʿ A

__ __ . / . __ __ . / . __ __ __ / __

Ḫākisterimüz içre nihānuz gerçi
Maʿnāda şeh-i pīsterī-i sincābuz
Endāḫte-i seng-i sitem etme bize
Biz ġavṭa-keş-i jerf-i bün-i gird-ābuz

---

* **27**: 74[b].
2531 Der-kenarda yazılmıştır.
** **28**: 75[a].
2532 Der-kenarda yazılmıştır.
*** **29**: 75[a].
2533 Der-kenarda yazılmıştır.
**** **30**: 75[a].

31*

ḲIṬʿA

__ __ . / . __ . __ / . __ __ __ / __

Bir gice ʿiẕār-ı lemʿa-tābı görseñ
Ḫuffāş-ṣıfat ol āfıtābı görseñ
Bülbül gibi naġme-sāz-ı şevḳ oluruz
Gül gibi eger şarāb-ı nābı görseñ

32**

ḲIṬʿA

__ __ . / . __ . __ / . __ __ __ / __
__ __ . / . __ __ . / . __ __ __ / __[2534]

Dil sīneye naḳş-ı reng-i güller eyler
Dāġ-ı ġama sūzende-i aḫker eyler
Ḫamyāze-keşān-ı bezm-i vaṣluñ senden
Deryūze-i neşve-baḫş-ı sāġar eyler

33***

ḲIṬʿA

__ __ . / . __ . __ / . __ __ __ / __[2535]

Dil sīneyi dāġlarla gül-rīz eyler
Maḥbūbına yaʿnī dest-āvīz eyler
Ḫamyāze-keş-i şikeste-cām-ı bezmüñ[2536]
Destüñden ümīd-i cām-ı leb-rīz eyler

---

* **31**: 75ᵇ.
** **32**: 75ᵇ.
2534 Der-kenarda yazılmıştır.
*** **33**: 75ᵇ.
2535 Der-kenarda yazılmıştır.
2536 Deryūze-gerān-ı dürd-i nūş-ı bezmüñ

34*

ḲIṬʿ A

__ __ . / . __ . __ / . __ __ __ / __
__ __ . / . __ __ . / . __ __ __ / __[2537]

Bir vuṣlat içün hemīşe giryān olmam
Bir derd içün ṭālib-i dermān olmam
Görmezse de gözlerüm cemāl-i yārı
Minnet-keş-i tūtiyā-yı nādān olmam

35**

ḲIṬʿ A

__ __ . / . __ . __ / . __ __ __ / __[2538]

Dendānumı leb-gezā-yı cānān itdüm
Miftāḥ-ı der-i künūz-ı pinhān itdüm
Yūsuf gibi necm-i baḫt-ı ḫ̆āb-nāküm
Efsürde fetīl-i şemʿ-i zindān itdüm

36***

ḲIṬʿ A

__ __ __ / __ . __ / . __ __ . / . __
__ __ __ / __ . __/ . __ __ __ / __

Sūziş-i cāna cām-nāb(u)ñuzda mı yoḳ
ʿİşret-i āb u tābuñuzda mı yoḳ
Meclis-i meyde ey Cem-i ʿālem
Bir gül nedür şarābuñuzda mı yoḳ

---

* **34**: 75[b].
2537 Der-kenarda yazılmıştır.
** **35**: 75[b].
2538 Der-kenarda yazılmıştır.
*** **36**: 76[a].

37*

ḲIṬʿ A

__ __ . / . __ . __ / . __ __ __[2539]

Erbāb-ı niyāz ki ḫ˘ār-ı ḥayretdür
Rū-sūde-i ḫ˘āstgār-ı ḥayretdür
Ḥācet-ṭalebān-ı dehr ser-tā-ser
Teb-lerze-i inkisār-ı ḥayretdür

38**

ḲIṬʿ A

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __[2540]

Ki ḳaṭre iken bir ulu ʿummān oluruz
Ki ẕerre iken mihr-i dıraḫşān oluruz
Gör āyīne-i ṭabʿ ımuzuñ ṣāflıġın
Baḳtıḳ aña İskender-i devrān oluruz

39***

ḲIṬʿ A

__ __ . / . __ __ . / . __ __ __ / __[2541]

Bir ẕerre iken mihr-i dıraḫşān olduḳ
Bir ḳaṭre iken baḥr-i ḫurūşān olduḳ
Biz vuşlatı tebdīl idüp hicrāna
Düşvār-pesend-i ġam-ı ḥirmān[2542] olduḳ

---

* **37**: 76ᵃ.
2539 Der-kenarda yazılmıştır.
** **38**: 76ᵃ.
2540 Der-kenarda yazılmıştır.
*** **39**: 76ᵃ.
2541 Der-kenarda yazılmıştır.
2542 ḥirmān: ḫirmān

40*

ḲIṬᶜA

__ __ . / . __ . __ / . __ __ __ / __[2543]

Dil ġavṭa-ḫor-ı biḥār-ı ḥasretdür
Cān sūḫte-i şerār-ı ḥasretdür
Dil olmadı neşve-dār-ı bezm-i ümmīd
Ḫamyāze-keş-i ḫumār-ı ḥasretdür

41**

ḲIṬᶜA

__ __ . / . __ __ . / . __ __ __ / __

Ben ᶜaşḳdan āzürde-i ḥirmān olmam
Derd isterin ālüfte-i dermān olmam
Ol mertebe derd ü ġama muᶜtād oldum
Mesrūr olan ādeme yārān olmam

42***

ḲIṬᶜA-İ TEVḤĪD

__ __ . / . __ __ . / . __ __ __ /__
__ __ . / . __ . __ / . __ __ __ / __[2544]

Ey bānī-i eyvān-ı ḳulūb-i insān
Mevcūd olan bināyı ḳıl ābādān
Günden güne ol bināyı maᶜmūr eyle
Tā ḳalmaya bünyādı ḫarāb [u] vīrān

43****

ḲIṬᶜA

__ __ . / . __ __ . / . __ __ __ / __[2545]

Dil neyyir-i aᶜẓām gibi pür-nūr olsun
Cān rūḥ-ı mücerred gibi mestūr olsun

---

* **40**: 76ᵃ.
2543 Der-kenarda yazılmıştır.
** **41**: 76ᵇ.
*** **42**: 76ᵇ.
2544 Der-kenarda yazılmıştır.
**** **43**: 76ᵇ.
2545 Der-kenarda yazılmıştır.

Tek baña tecellī-i cemālüñ göster
İsterse dil āteş-gede-i Ṭūr olsun

44*

ḲIṬʿ A

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __
__ __ . / . __ __ . / . __ __ __ / __[2546]

Ey ġāliye vü ġājey'iden māye-i ḥüsn
Zülf ü ruḫuñı eyle ḳo pīrāye-i ḥüsn
Ḫūrşīd siyeh nūra girer ebr içre
Zülf-i siyehüñ olsa eger sāye-i ḥüsn

45**

ḲIṬʿ A

__ __ . / . __ __ . / . __ __ __ / __

Ki ṭurre-i pür-çīnüñe Mecnūn eyle
Ki ʿārıż-ı rengīnüñe meftūn eyle
Sen tāze şeh-i milket-i istiġnāsın
ʿUşşāḳa cefā ḳılmaġı ḳānūn eyle

46***

ḲIṬʿ A

__ __ . / . __ . __ / . __ __ __ / __[2547]

Ol cān dilemem ki sensiz ārām eyler
Hem ol dili ġayra kendüsin rām eyler
Bir ḥarf bulınmadı [ki] senden ġayrı
Dil levḥ-i derūnda aña bir nām eyler

---

* **44**: 76[b].
2546 Der-kenarda yazılmıştır.
** **45**: 77[a].
*** **46**: 77[a].
2547 Der-kenarda yazılmıştır.

47*

__ __ . / . __ . __ / . __ __ __ / __[2548]

Leb-i laʿli üzre sünbül-i ḫaṭṭın
Benefşe şarābı ḳıyās eyledüm
O ḫāl siyeh-i zülfin itdi ʿıyān
Şeb içre şihābı ḳıyās eyledüm

48**

ḲIṬʿA

__ __ . / . __ . __ / . __ __ __ / __
__ __ . / . __ __ . / . __ __ __ / __[2549]

Ey sūd-peẕīr-i kār-gāh-ı ʿālem
Hīç fāyideñ oldı mı ya bīş ya kem
Sevdā-ger-i bāzār-ı emelsin ammā
Hep eyledügüñ fāyide ḳaldı mübhem

49***

ḲIṬʿA

__ __ . / . __ . __ / . __ __ __ / __[2550]

Rīzende-i āb-rūy-ı ḫ˘āhiş olma
Tā düşmeyesin ḥaḳāret-i naẓardan
Endāḫte-i küngüre-i cām olasın
Luṭf umma ḥakīm-i mūmiyāgerden

50****

BERĀY-I Lİ-VĀḤİDİ MİNE'L-EKĀBİR

__ __ . / . __ __ . / . __ __ __ / __
__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __

Rūzuñ dem-i ferḫunde-i nev-rūz olsun
Baḫtuñ ḥamel-i kevkeb-i fīrūz olsun

---

* **47**: 77[a].
2548 Der-kenarda yazılmıştır.
** **48**: 78[a].
2549 Der-kenarda yazılmıştır.
*** **49**: 78[a].
2550 Der-kenarda yazılmıştır.
**** **50**: 174[a].

Āyīne-i iḥsānuñı keşf it aña kim
Ṭūtī gibi Yārī süḫan-āmūz olsun

51*

ḲIṬʿA

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __
__ __ . / . __ __ . / . __ __ __ / __[2551]

Ṣarf eyleyen emvālin o naḥvī güzele
Vaṣl-ile berārende-i meʾmūl olmaz
Kūyuña gözüm yaşı revān olsa n'ola
Çün māye ṣıla olmasa mevṣūl olmaz

52**

BĪ-NUḲAT

__ __ . / . __ __ . / . __ __ __ / __
__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __

Ol kilk degül silk-i dür ü lüʾlüdür
Hem lūle-i selsāl-i müselsel odur
Her dür ki döker dür degül ol derde devāʾ
Mesmūm-ı sümūm-ı eleme dārūdur

DÜ-BEYTLER

1***

TEVḤĪD-İ BĀRĪ GOFT-EST YĀRĪ[2552]

__ __ . / . __ . __ / . . __
__ __ . / . __ . __ / . __ __ __

1 Tā kevn-i şühūd-ı ū hest est
Mevcūd be-vücūd-ı cūd-ı ū hest est[2553]

---

* **51**: 174ᵃ.
2551 Der-kenarda yazılmıştır.
** **52**: 175ᵃ.
*** **1**: 71ᵃ.
2552 Yârî, Yaradan'ın tevhîdi olsun demiştir.
2553 O'nun varlığının keşfinin ârifleri sâlikler için müyesser olması, onun mevcûdiyeti Allah'ın bahş ve ihsânı sayesindedir.

2 Ḳāyim[2554] heme kevn be-ʿaşḳ-ı ū dāyim[2555]
Tā nām-ı Vedūd-ı ū hest est[2556]

2*

__ __ . / . __ . __ / . __ __[2557]

1 Hem ġonce-i gülbün-i nihālem
Hem bülbül-i gülşen-i melālem

2 ……[2558]
Ṭuġrā-keş-i ḥükm-i bī-miṣālem

3**

__ __ . / . __ . __ / . __ __[2559]

1 Mecmūʿa-ı dest-i iʿtibāram
Fersūde-i pāy-ı rūzigāram

2 Zeyn olmada dāġlarla sīnem
Nev-bāde biten o lālezāram

4***

__ __ . / . __ . __ / . __ __[2560]

1 Hem ṣūret-i ḳālde ter-zebānam
Hem maʿnā-i ḥālde bī-zebānam

2 Hem genc-i emāna ḳufl-i rāzam
Hem sırr-ı derūna rāz-dānam

2554 Ṣābit
2555 ṣābit
2556 Onun Vedûd (seven/sevilen) adının varlığı süresince, bütün var olanlar onun aşkıyla ayaktadır.
* **2**: 71ᵃ.
2557 Der-kenarda yazılmıştır.
2558 Birinci mısra noksan bırakılmıştır.
** **3**: 71ᵃ.
2559 Der-kenarda yazılmıştır.
*** **4**: 71ᵃ.
2560 Der-kenarda yazılmıştır.

5*

__ __ . / . __ . __ / . __ __ [2561]

1 Üstād-ı fünūn olan ḥakīmem
Ol ḫ̆āce-i mekteb-i ḳadīmem

2 Bilmezse n'ola zamāne ḳadrüm
Bī-ḳıymet olan dür-i yetīmem

6**

TEVḤĪD

. . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Ey naḳış-bend-i nuṭfe-i Ādem
Ve'y ẕekā-dāde-i ʿuḳūl-i ümem

2 Saña muḥtāc-ı ibtihāl eyler
Cümle şāhān-ı aʿẓam-ı ʿālem

7***

TEVḤĪD

__ __ . / . __ . __ / . __ __

1 Ey mücrim-i maʿṣiyet-penāhı
Güm-rāhlaruñ delīl-i rāhı

2 Her ẓāhir ü bāṭın-ı ʿamelde
Sensin heme ʿālemüñ güvāhı

8****

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ [2562]

1 Celāl-i kibriyāsına fenāʾ gelmez Eḥad oldur
Kemālinüñ beḳāsına zevāl irmez Ṣamed oldur

2 Ṭaleb-kār iseñ ʿaşḳında var ifnā-yi vücūd eyle
Cemāline kemāline zevāl irmez Ebed oldur

---

* **5**: 71[a].

2561 Der-kenarda yazılmıştır.

** **6**: 71[b].

*** **7**: 71[b].

**** **8**: 71

2562 Der-kenarda yazılmıştır.

9*

ḲIṬʿA

. __ __ / . __ __ / . __ __ / . __

1 Kerīmā ki der-i perde-hā-yı ḫayāl
Nihān-geşte ḥüsnet zi-çeşm ü cemāl[2563]

2 Ḫoşā ḳalb-i ʿārif ki ʿarş-ı Allāhest
Velī derk-i ẕātet derāniş-i maḥāl[2564]

10**

ḲIṬʿA

__ __ . / . __ __ . / . __ __ __ / __
__ __ . / . __ __ . / . __ __ __ / . __
__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __

1 ʿAşḳuñla dil ü cānımı şād it yā Rab
Virāneyi luṭfuñ ile ābād it yā Rab

2 Bir reng-i ṣafāʾ vir ki bu ṣaḥrā-yı cihānuñ
Her lālesini cām-ı feraḥ-şād it yā Rab

11***

ḲIṬʿA

. __ __ / . __ __ / . __ __ / . __

1 Kerīmā çü sensin ʿAlīm ü Ḫabīr
Hezārān cihānı idersüñ cedīr

2 Çü sensin Kerīm-i cihān-āferīn
Çü sensin *ʿalā külli şeyʾin ḳadīr*

---

* **9**: 72ᵃ.

2563 Ey kerem sahibi, sen tasavvurunu hayâl perdesinin arkasına gizledin. Güzelliğini ve yüzünü kendinden başka herkesin gözünden sakladın.

2564 Ne hoş ki ârifin kalbi Allah'ın arşıdır. Ancak Allah'ın zâtını kalple anlamak mümkün değildir.

** **10**: 72ᵃ.

*** **11**: 72ᵃ.

12*

. . __ __ / . __ . __ / . . __[2565]

1 Her-ki-rā der-cihān tehī-destend
Ḳayd-ı sāmān-ı māl vārestend[2566]

2 Der-dü-ʿālem hemīn Ḫudā Bāḳī
Fānī-i muṭlaḳ-est heme hestend[2567]

13**

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __[2568]

1 Merā cānān to'yī to dil-pesendī
Zi-cānem hem ʿazīz ü ercmendī[2569]

2 Cünūn-ı ʿaşḳ-rā verzīde kerdem
Zihī sevdā-yı fikr-i hūşmendī[2570]

14***

. . __ __ / . __ . __ / . . __[2571]

1 Der-zemīn her-yekī giyāhān-est
Heme ber vaḥdeteş güvāhān-est[2572]

2 Bende-i muḳbilān-ı dergāheş
Her yekī mehterān-ı şāhān-est[2573]

---

* **12**: 72[a].

2565 Der-kenarda yazılmıştır.

2566 Dünyada eli boş olanlar, mal varlığının ayak bağından kurtulmuşlar.

2567 İki âlemde sadece işte bu Allah kalıcıdır. Herkes mutlak yok olan varlıktır.

** **13**: 72[a].

2568 Der-kenarda yazılmıştır.

2569 Benim için sevgili sensin, sen gönlümün beğendiğisin. Canımdan bile daha sevimli ve değerlisin.

2570 Aşkın çılgınlığını tecrübe ettim. Akıllılık fikrinin sevdasına yazıklar olsun!

*** **14**: 72[a].

2571 Der-kenarda yazılmıştır.

2572 Yeryüzünde var olan bitkilerden her biri, hepsi O'nun birliğinin tanığıdır.

2573 Eşiğinde kabul görenlerin kulu, her biri padişahların uşaklarındandır.

15*

__ __ . / . __ . __ / . __ __[2574]

1 Nālende çü erġanūn u nāyīm
Ṣad perde-i rāz ber-güşāyīm[2575]

2 Ṯābit-ḳademī kocā biyābīm
Pergār-ṣıfat şikeste-pāyīm[2576]

16**

ḲIṬʿA

__ __ . / . __ . __ / . __ __ __
__ __ . / . __ . __ / . __ __

1 Hem eşfaḳ-ı ʿācizīn sensin sen
Hem erḥam-ı rāḥimīn sensin sen

2 Her ʿālemi bildüm[2577] añladum līk
Ey ekremü'l-ekremīn sensin sen

17***

ḲIṬʿA

. . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Sīnede cān gibi nihān sensin
Dīdede gün gibi ʿıyān sensin

2 Aradı mümkinātı dīde vü ʿaḳl
Māsivā gördi hep hemān sensin

18****

ḲIṬʿA

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 İlāhī sīnemi gencīne-i beyān eyle
Hem anda cevher-i esrāruñı nihān eyle

---

* **15**: 72[a].
2574 Der-kenarda yazılmıştır.
2575 Erganun ve ney gibi inlemekteyiz. Yüzlerce sır perdesini açarız.
2576 Sözünde duran birini nerede bulalım. Pergel misali ayağı kırığız.
** **16**: 72[b].
2577 gördüm
*** **17**: 72[b].
**** **18**: 72[b].

2 Mey-i maḥabbet-ile cām-ı ḳalbümi pür ḳıl
Dilümde sübḥa-i ẕikrüñi naḳl-i cān eyle

19*

ḲIṬʿA

__ __ . / . __ __ . / . __ __ __ / __
__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __

1 Hem dīdemi āyīne-i bürhān eyle
Hem sīnemi gencīne-i ʿirfān eyle

2 Ol gün ki ola ṣayḥa-ber-endāzī-i nāḳūr
Ol günde beni gūş-zed-i cān eyle

20**

ḲIṬʿA

__ __ . / . __ . __ / . __ __

1 Yā Rab müteʾellim [ü] cefāyem
Maḥzūn u müteḥayyir ʿanāyem[2578]

2 ʿAşḳ aldı ʿinān-ı iḫtiyārem
Bī-rehberī-i reh-i belāyem

21***

. . __ __ / . __ . __ / . . __[2579]

1 Ey ferāzende-i erīke-i cūd
V'ey berāzende-i heme maḳṣūd[2580]

2 Be-to ḳāʾim şode heme hestī
Ez-to cüz nīst ḳāʾim-i mevcūd[2581]

---

* **19**: 72b.
** **20**: 72b.
2578 Bu mısrada vezin aksamaktadır.
*** **21**: 72b.
2579 Der-kenarda yazılmıştır.
2580 Ey cömertlik tahtına yükselmiş ve ey bütün maksatlara lâyık (olan),
2581 Bütün varlık seninle ayakta durmuş. Varlığın dayanağı senden başkası değil.

22*

ḲIṬʿA

__ __ . / . __ . __ / . __ __

1 Şāyeste-i ʿaḳl u fıṭrat itdüñ
Perverde-i nāz u niʿmet itdüñ

2 Ey Ḫālıḳ-ı āsumān u ġabrāʾ
Bir ẕerreyi ʿarş-ı üsʿat itdüñ

23**

ḲIṬʿA

__ __ . / . __ . __ / . __ __
__ __ . / . __ . __ / . __ __ __ / __

1 Āmürziş-i men be-ṭāʿatem kon
Her cürm ki bā nedāmetem kon[2582]

2 Begşā[2583] tutuḳ-ı ʿarūs-ı baḫtem
Yā Rabbī be-āb-rū-yı ʿismetem kon[2584]

24***

DER-MENḲABE-İ NAʿT-I SULṬĀN-I ENBİYĀʾ HEME ḲIṬʿAHĀ

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __
__ __ . / . __ __ . / . __ __ __ / __

1 Ey mā-ḥaṣal-ı maʿnā-i dībāce-i eflāk
Şānuñda nüzūl itdi *ve mā erselnāk*

2 Ol şāh-ı rüsülsin ki senüñdür bi'ẕ-ẕāt
Hem efser-i miʿrāc u serīr-i *levlāk*

---

* **22**: 73ᵃ.

** **23**: 73ᵃ.

2582 Beni ibadetimden dolayı bağışla! Her cürmümü pişmanlığımla affet!

2583 Kelimenin aslı "be-güşā"dır. Vezin gereği bu şekilde okundu.

2584 Bahtımın gelininin yüz örtüsünü aç! Ya Rabbi temiz, günahsız olmamın yüzü suyu hürmetine bağışla!

*** **24**: 73ᵃ.

25*

NAʿT

__ • __ __ / __ • __ __ / __ • __

1 Ey resūl-i ṣādıḳ-ı vaʿde'l-emīn
V'ey şefīʿ-i ʿācizān [u] müẕnibīn

2 Mahż-ı raḥmetdür vücūduñ ʿāleme
Çünki sensin *raḥmeten li'l-ʿālemīn*

26**

NAʿT

• __ __ __ / • __ __ __ / • __ __

1 Kemān-ı ebruvānuñ *ḳābe ḳavseyn*
Sevād-ı ḫāl-i rūyuñ ḳurretü'l-ʿayn

2 Vücūduñ pertev-i nūr-ı Ḫudā'dur
ʿAceb mi olsa ẕātuñ şems-i kevneyn

27***

ḲIṬʿA

__ • __ __ / __ • __ __ / __ • __[2585]

1 Ẕāt-ı vāḥiddür aña mirʾāt yoḳ
Ẕātına mirʾāt ġayrı ẕāt yoḳ

2 Hep şümār-ı sübḥa-i tevḥīdde
Ḥālī bir sebbābe-i ẕerrāt yoḳ

28****

ḲIṬʿA

__ __ • / • __ __ • / • __ __ __ / __
__ __ • / • __ __ • / • __ __ • / • __ __[2586]

1 Deryā-yı muṣaffā gibi ki ḫāmūş ol
Emvāc-ı ṣaf-ārā gibi ki pür-cūş ol

---

* **25**: 73ᵃ.
** **26**: 73ᵃ-73ᵇ.
*** **27**: 73ᵃ.
2585 Der-kenarda yazılmıştır.
**** **28**: 73ᵃ.
2586 Der-kenarda yazılmıştır.

2 Tā bilmeye bu ḥāleti aġzuñda zebānuñ
Tā ṭuymaya sīneñdeki cān bī-hūş ol

29*

NAᶜT

__ __ . / . __ . __ / . __ __

1 Ey bāᶜ iş-i hestī-i nüh eflāk[2587]
V'ey maẓhar-ı vaḥy-i pāk-i *levlāk*

2 Naᶜt-ı to çerā konem taḫayyül
Vaṣf-ı to birūn zi-fikr-i idrāk[2588]

30**

ḲIṬᶜA

. . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Müstefīżend zi-feyż-i iḥsānet
Müstefīdend sūdmendānet[2589]

2 Ey şefīᶜ ü'l-ᶜuṣāt fi'l-ᶜaraṣāt
Raḥm kon ḥal-i derd-mendānet[2590]

31***

__ __ . / . __ . __ / . __ __ __ / __
__ __ . / . __ . __ / . __ __[2591]

1 Ne ṭālib-i hendese ne necm-tābānem
Āzāde[2592] zemīn ü āsumānem

2 Yeksān yanumda dūst u düşmen
Müstaġnī-i ḳayd-ı īn ü ānem

---

* **29**: 73ᵇ.

2587 Ey dokuz feleğin varlık nedeni ve ey temiz "levlāk"(Sen olmasaydın) vahyinin mazharı,

2588 Senin naatini neden tahayyül edeyim? Senin vasfın idrâk (gücünden) aşkındır.

** **30**: 73ᵇ.

2589 Senin cömertliğinin bolluğundan yararlanmışlar. Senden yararlananlar fayda bulmuşlar.

2590 Ey mahşer yerinde günahkarların şefaatçisi! Senin dertlilerinin hâline acı!

*** **31**: 73ᵇ.

2591 Der-kenarda yazılmıştır.

2592 Nādān

32*

ḲIṬ^ʿ A

— — . / . — — . / . — — . / . —
— — . / . — — . / . — — . / . — —[2593]

1 Ol bülbülem ammā ki esīr-i ḳafesem
Her demde ruḫum ḫurde-i ṣad ḫār u ḫasem

2 Pāk itmedi ṣabun ḫıred-i cāme-i ḳalbüm
Ālūde-be-dāmān-ı hevā-yı hevesem

33**

ḲIṬ^ʿ A

— — . / . — . — / . — . — / . . —
— — . / . — . — / . — — — / —
— — . / . — — . / . — — —[2594]

1 Ol keştī-i miḥnetem ki rūzigārum yoḳ
Ol lücce-i ḥayretem [ki] ser-kenārum yoḳ

2 Ney gibi müdām nāledür ser-kārum
Hīç bir nefes ārām u ḳarārum yoḳ

34***

ḲIṬ^ʿ A

— — . / . — . — / . — — — / —
— — . / . — — . / . — — — / —
— — . / . — — . / . — — . / . — —

1 Her riştesi rīg-i tār u pūdemdendür
Pīrāhenüm eczā-yı vücūdumdandur

2 Her demde tecellī-i cemāl itdügi yārüñ
Āyīne-i envār-ı şühūdumdandur

---

* **32**: 73[b].
2593 Der-kenarda yazılmıştır.
** **33**: 74[a].
2594 Der-kenarda yazılmıştır.
*** **34**: 74[b].

35*

ḲIṬᶜA

__ __ . / . __ . __ / . __ __

1 Ten çeşmedür ᶜaşḳ nāvedāndur
Dil sīnede baḥr-i bī-kerāndur

2 Ten ḳālbüd-i nuḳūş-ı fānī
Rūḥ anda ḥayāt-ı cāvidāndur

36**

ḲIṬᶜA

__ __ . / . __ . __ / . __ . __ /. . __
__ __ . / . __ . __ / . __ __ . / . __
__ __ . / . __ . __ / . __ __ __ / __

1 Ey çarḫ yeter bu ġurbet-i ġam-endūzı
Ḳıl tesliye cān-ı nā-şikībā sūzı

2 Bir sūz-ı ḥarāret-i derūn vir baña kim
Giryān ide dūzaḫ-ı şerār-efrūzı

37***

ḲIṬᶜA

__ __ . / . __ . __ / . __ __ __
__ __ . / . __ . __ / . __ . __ / . . __

1 Ġamze sitemi cihān cihān eyler
Ammā müje tīri der-kemān eyler

2 Ol ġonce ḳaçan dehen-güşā-yı nāz olsa
Güldeste-i ᶜömri cāvidān eyler

38****

. . __ __ / . __ . __ / . . __[2595]

1 Ey cevāhir-fürūş-ı bezm-i edeb
Nā-maḥal yerde açma Ḥaḳḳ'a leb

---

* **35**: 74ᵇ.
** **36**: 74ᵇ.
*** **37**: 74ᵇ.
**** **38**: 74ᵇ.
2595 Der-kenarda yazılmıştır.

2 Kim bile cevherüñe baḳmayalar
Çekesin ol maḥalde şerm ü şeġab

39*

. . __ __ / . . __ __ / . . __[2596]

1 Ey nihān-ḫāne-i rāza maḥrem
Saña keşf oldı mı sırr-ı mülhem

2 Nice bir dilde nihān eyleyesüñ
Saña mekşūf iken esrār-ı ḳadem

40**

ḲIṬʿA

__ __ . / . __ . __ / . __ __
__ __ . / . __ . __ / . __ __ __

1 Ey nūr-ı ruḫet ki tāb dāde
Āyīne be-destet āfitāb dāde[2597]

2 Ez luṭf-ı ʿamīm-i to be-ḫ˘āhem
Mā-rā ki meşev ʿitāb dāde[2598]

41***

ḲIṬʿA

. . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Ne-konem ʿayş u ʿişret-i dünyā
Ne-çeşem bī-to sāġar-ı ṣaḥbā[2599]

2 Dür çekāned zi-dīde'em be-ġamet
Be-resed zūd ey dür-i yektā[2600]

---

* **39**: 74[b].
2596 Der-kenarda yazılmıştır.
** **40**: 75[a].
2597 Ey yüzünün nuru parlamış olan, güneşin eline ayna vermiş olan!
2598 Senin herkesi kapsayan lütfundan, bizi (de) kınamamanı dilerim.
*** **41**: 75[a].
2599 Dünyanın eğlencesiyle uğraşmam. Sensiz şarap kadehini tatmam.
2600 Gamından gözümden inci damlar. Hemen yetişir ey benzeri olmayan inci!

42*

ḲIṬʿA

__ __ . / . __ . __ / . __ __ __
__ __ . / . __ . __ / . __ __

1 Nüzhet-gede-i ṣafāda şādānuz
Ẓulmet-gede-i belāda nālānuz

2 Biz nāḫun-ı ġamla sīne-şikāfuz
Āġeşte-i ḫūn[la] bī-kerānuz

43**

ḲIṬʿA

__ __ . / . __ . __ / . __ __ __
__ __ . / . __ . __ / . __ __
__ __ . / . __ . __ / . __ __ __ / __[2601]

1 Biz gerd-i sütūr-ı ceyş-i iḳbālüz
Biz reh-rev-i[2602] şāh-rāh-ı āmālüz

2 Her genc gümān me-ber ki ḫālī-st[2603]
Biz cevher-i ḥikmet ile māl-ā-mālüz

44***

ḲIṬʿA

__ __ . / . __ . __ / . __ . __ / . . __
__ __ . / . __ __ __ / __ __ __
__ __ . / . __ __ . / . __ __ __ / __[2604]

1 Maʿnā-i nikāt-i ʿaşḳı eyleyen tavżīḥ
Hicrānı viṣālden etmiş tercīḥ

2 ʿĀşıḳ n'ola nūş etse mey-i hicrānı
Eyler dili emniyye-i vuṣlat tefrīḥ

---

* **42**: 75[a]
** **43**: 75[a].
2601 Der-kenarda yazılmıştır.
2602 reh-bürde-i
2603 Her definenin boş olduğunu zannetme.
*** **44**: 75[a].
2604 Der-kenarda yazılmıştır.

45*

ḲIṬʿ A

__ __ . / . __ . __ / . ___ __ __
__ __ . / . __ . __ / . __ __[2605]

1 Ki mihr-i cihān gibi ʿıyān oldum
Ki ẕerrede mihr-veş nihān oldum

2 Dil virdüm o zülf ü ḫāle ḥayfā[2606]
Ser-geşte hevā-yı īn ü ān oldum

46**

ḲIṬʿ A

__ __ . / . __ . __ / . __ __ __ / __
__ __ . / . __ . __ / . __ . __ / . . __[2607]

1 Biz cevher-i cānı beyʿ idüp sūd itdük
Ammā ki bahā-yı ḳıymetin nā-būd itdük

2 Ḫūn-ı dil ü eşk-i çeşm-i girye-sūzı
Āmīḫte-şereng-i zehr-ālūd itdük

47***

__ __ . / . __ . __ / . __ __ __
__ __ . / . __ . __ / . __ __[2608]

1 Yārī baña ḥüsn-i bā-kemāl olsa
Çün lemʿa-ı mihr-i bī-zevāl olsa

2 Yek-rūz-ı ġam-ı firāḳa degmez
Ger ʿömr-i hezār sāl olsa

---

* **45**: 75[a].
2605 Der-kenarda yazılmıştır.
2606 ḥayfā: ḫayfā
** **46**: 75[b].
2607 Der-kenarda yazılmıştır.
*** **47**: 75[b].
2608 Der-kenarda yazılmıştır.

48*

ḲIṬʿA

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Cefā-yı gerdiş-i çarḫ-ile bī-dil ü lālem
Fütāde-i ḳadem ü gerd-i rāh-ı pā-mālem

2 Bulınmadı baña bir reh-nümā-yı rāh-ı ümīd
ʿİnān-güsiste-i raḫş-ı ṭarīḳ-ı āmālem

49**

ḲIṬʿA

. . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Kişi mālıyla müstefīd olmaz
Ṭāḳ-ı eyvān-ile bedīd olmaz

2 ʿİlm-ile muttaṣıf olan erdür
Yoḫsa māl-ile kes ferīd olmaz

50***

ḲIṬʿA

. __ __ / . __ __ / . __ __ / . __

1 Şeb-i derd ʿaşḳuñ ṣabāḥı olur
Kemīn-gāh hicrüñ felāḥı olur

2 Girān görme ey Cāmī-i zamāne
Hedāyā-yı mestī ṣurāḥī olur

51****

ḲIṬʿA

. . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Dilde sevdā-yı ʿaşḳ ḳalmadı mı
Mevc-i deryā-yı ʿaşḳ ḳalmadı mı

2 Cām-ı bezm-i elestden bārī
Dürd-i ṣahbā-yı ʿaşḳ ḳalmadı mı

---

* **48**: 75[b].
** **49**: 76[a].
*** **50**: 76[a].
**** **51**: 76[a].

52*

ḲIṬʿ A

__ __ . / . __ . __ / . __ . __ / . . __
__ __ . / . __ . __ / . __ __ __ / __
__ __ . / . __ __ . / . __ __ __[2609]

1 Ol keştī-i miḥnetem ki rūzigārum yoḳ
Ol lücce-i ḥayretem [ki] ser-kenārum yoḳ

2 Ney gibi müdām nāledür ser-kārum
Hīç bir nefes ārām [u] ḳarārum yoḳ

53**

ḲIṬʿ A

___ __ . / . __ __ . / . __ __ __ / __
__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __
__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __[2610]

1 Ol mihr-i cihān-sūz meh-i şām-efrūz
Şeb rūz-ı cemālini ider şaʿ şaʿ a-sūz

2 Her ṣubḥ çıḳar her gice devrān eyler
Gezmekde meh ü mihr gibi ʿ ālemi şeb rūz

54***

ḲIṬʿ A

__ __ . / . __ . __ / . __ __

1 Gencīne-i sīnede nihān sen
Āyīne-i dīdede ʿ ıyān sen

2 Ṣanma seni dil ide ferāmūş
Her bir nefesümde vird-i cān sen

---

* **52**: 76[a].
2609 Der-kenarda yazılmıştır.
** **53**: 76[a].
2610 Der-kenarda yazılmıştır.
*** **54**: 76[b].

55*

ḲIṬʿA

. . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Naḫl-i ḳaddüñ gibi bülend olasın
Bāġ-ı ʿālemde ercümend olasın

2 Dilerin ey meh-i cihān-ārā
Ḫūblar içre dil-pesend olasın

56**

ḲIṬʿA

__ __ . / . __ . __ / . __ __

1 Cām-ı emelüm elümden aldı
Devrān beni ayaġa ṣaldı

2 Ḫūn-āb-ı dü-çeşm-i lücce-bārum
Mercān gibi ḳaʿr-ı yemde ḳaldı

57***

ḲIṬʿA

__ __ . / . __ . __ / . __ __ __ / __
__ __ __ / __ . __ / . __ __ __
__ __ . / . __ . __ / . __ __

1 Bir daş-ile Zāl ü Ḳahramān'ı başmış
Çoḳ Rüstem'üñ kemānını yaşmış

2 Şanma meh-i nevdür āsumānda
Dihḳān-ı felek oraġın aşmış

58****

ḲIṬʿA

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

1 Ġurbetde ḫast'olan ne ḳadar eylese fiġān
Feryādına cihānda kes olmaz meded-resān

2 Ol ḫasteye[2611] ilāhī şifā-sāz-ı ṣıḥḥat[2612] ol
Ġurbetde genc-i ġamda yatur yok nigeh-künān

---

* **55**: 76ᵇ.
** **56**: 76ᵇ.
*** **57**: 76ᵇ.
**** **58**: 76ᵇ.
2611 ḫaste: ḥaste
2612 ḥikmet

59*

ḲIṬʿA

— — . / . — . — / . — —[2613]

1 Ey māye-i rūḥ u ʿaḳl-ı evvel
Dībāce-i maḥmil ü mufaṣṣal

2 Fehm idemez ʿaḳl künh-i ẕātuñ
Ger olsa muḫayyel ü mü'evvel

60**

ḲIṬʿA

— — . / . — . — / . — —
— — . / . — — . / . — — — / —
— — . / . — . — / . — — — / —[2614]

1 Ey ġam-zede nā-tüvān-ı ʿālem
Ṣabr eyle umūruñ olsa dirhem

2 Derdüñe revā-sāz Ḥakīm-i Muṭlaḳ
Rızḳuña kefīl o ẕü'l-faẓıl-ı niʿam

61***

ḲIṬʿA

— — . / . — — . / . — — — / —
— — . / . — — . / . — — . / . — —[2615]

1 Göz yaşını ṭūfān-zen-i gird-āb etme
Fülk-i dili ol varṭada ġarḳ-āb etme

2 Çöz dügmelerüñ pister-i nāz içre ser-ā-ser
Pirāheniñi sūde-i mehtāb etme

---

* **59**: 76[b].
2613 Der-kenarda yazılmıştır.
** **60**: 76[b].
2614 Der-kenarda yazılmıştır.
*** **61**: 76[b].
2615 Der-kenarda yazılmıştır.

62*

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __[2616]

1 Diyār-ı ġurbete gitme meded tek ü tenhā
Senüñle cānı revān ideyin bile cānā

2 Meded meded gele sensiz gözüm ḍarīr oldı
Biraz seni göreyüm ola gözlerüm bīnā

63**

ḲIṬʿA

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Bu demde müjde-i luṭf-ı kerīme muntaẓıruz
ʿAṭāʾ-yı[2617] ḳudret-i Rabb-i Raḥīme muntaẓıruz

2 Egerçi mücrim-i āşüfte[2618]-ḥāl-i ʿişyānuz
Velīk raḥmet-i neşr-i ʿamīme muntaẓıruz

64***

ḲIṬʿA

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Yürüt ayaġı seḥer sāḳiyā bahāne nedür
Ḫumār refʿine andan mey-i şebāne nedür

2 Hele bu demde der-i mey-gede-güşā olsun
Cihānda gör hele sāḳī ol āsitāne nedür

65****

ḲIṬʿA

__ __ . / . __ . __ / . __ __ __
__ __ . / . __ . __ / . __ __[2619]

1 Ey māye-ṭırāz-ı ʿaḳl-ı şeydāyī
Elden ḳoma şīme-i gedāyı

---

* **62**: 76[b].
2616 Der-kenarda yazılmıştır.
** **63**: 77[a].
2617 Kemāl-i
2618 vā-mānde
*** **64**: 77[a].
**** **65**: 77[b].
2619 Der-kenarda yazılmıştır.

2 Gör ṣabr u ḳanāʿatüñ ṣafāsın
Defʿ eyle bevār-ı nāşitāyı

66*

ḲIṬʿA

__ __ . / . __ . __ / . __ __ __
__ __ . / . __ . __ / . __ __[2620]

1 Ey ġurre-fürūz-ı ʿaḳl-ı ḫod-gāmī
Ḳıl ḫalḳa nüvāziş-i kelāmı

2 Maġrūra tekerrüm eylemez ḫalḳ
Olursa da Bāyezīd-i Bısṭāmī

67**

ḲIṬʿA

__ __ . / . __ __ . / . __ __ __ / __
__ __ . / . __ . __ / . __ __ __ / __
__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __[2621]

1 Çün zāġ-ṣıfat bī-eṯer āhenk itme
Ṭāvus gibi cāmeñi gül-i reng itme

2 Ḫūrşīd gibi ḳalbüñi ḳıl maṭlaʿ-ı envār
Şeb gibi derūnuñı siyeh-reng itme

68***

__ __ . / . __ . __ / . __ __
__ __ . / . __ . __ / . __ __ __
__ __ . / . __ . __ / . __ __ __ / __[2622]

1 Yārī bilürin edīb-i ṭabʿuñ
Envāʿ-i fünūn ʿilimde kāmildür

2 Maʿnā-yı daḳāyıḳ [u] ḥakāyıḳuñ hep
Eşʿār u münşeʾātı şāmildür

---

* **66**: 77ᵇ.
2620 Der-kenarda yazılmıştır.
** **67**: 77ᵇ.
2621 Der-kenarda yazılmıştır.
*** **68**: 77ᵇ.
2622 Der-kenarda yazılmıştır.

69*

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __
__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __

1 El-Ḥaḳ benem ol ṭıfl-ı nev-āmūz-ı sebaḳ-sāz
Mecmūʿa-ṭırāzende-i vaḥy-āver-i iʿcāz

2 Ser-nāme-i dīvān-ı süḫandur ġazelüm
Ṭıfl-ı dilüm eylerse elifden n'ola āġāz

70**

BERĀY-I CÜVĀN-I KŪSEC

. . __ __ / . __ . __ / . . __[2623]

1 Ḳayd-ı rīş ü bürütden āzāde
Naḳş-ı mūy-ı maḥāsini sāde

2 Fikret-i dānişi ke-naḳşi'l-māʾ
Heyʾet-i vażʿı ḫāriḳu'l-ʿāde

71***

ḲIṬʿA

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __[2624]

1 Tīr-veş gerçi süḫan ādeme eyler teʾṯīr
Ḳatı ṭoġrı gerek ammā ki edā-yı taʿbīr

2 Süḫan oldur ola şīrīn-i ʿaẕībü'l-lehçe
Ki meẕāḳı ide kām-ı dili pür-şekker ü şīr

72****

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __[2625]

1 Ezelī oldur anuñ evveli bulmaz noḳṣān
Ebedī oldur anuñ āḫiri bulmaz pāyān

2 Sermedī oldur anuñ evveli vü āḫiri yoḳ
Anı fehm itmede ʿācizdür ʿuḳūl-i insān

---

* **69**: 78[b].
** **70**: 174[a].
2623 Der-kenarda yazılmıştır.
*** **71**: 174[b].
2624 Der-kenarda yazılmıştır.
**** **72**: 174[b].
2625 Der-kenarda yazılmıştır.

73*

ḲIṬʿ A

— — . / . — — . / . — — — / —
— — . / . — — . / . — — . / . —
— — . / . — — . / . — — . / . — —

1 Ol deñlü derūnumda ḥarāret vardur
Gör āteş-i ḫırmānumı da eyle ḳıyās

2 Ḫākister ider sūz-ı derūnum anı
Ger pisterümi eyleseler taḥta-i elmās

74**

ḲIṬʿ A

— — . / . — . — / . — — — / —
— — . / . — . — / . — — —
— — . / . — — — / — — . / . — — —

1 Ol kāmil ü ekmel ü kemāl-i kerem
Ol ʿālim ü aʿlem-i heme ʿālem

2 Olsa ger umūr-ı ʿadl ü dāde-i ḥükm-ārā
Ol sālik-i meslek-i sülūk-i muḥkem[2626]

75***

ḲIṬʿ A

— — . / — . — . / . — — . / — . —

1 Bir söz ki ola dürr-i girān-māye-i süḫan
Reşk ide aña nükte-fürūşān-ı encümen

2 Zer-dūzī-i müfekkire ṭarḥ ide resmini
Ola perend-i naẓmda naḳşı hezār fen

76****

. . — — / . . — — / . . —[2627]

1 Fi'l-meṯel bende ider dünyāyı
Ṭabʿ-ı maṭbūʿ-ı ʿale'l-iḥsānı

---

* **73**: 175ᵃ.
** **74**: 175ᵃ.
2626 ḥikem
*** **75**: 175ᵃ.
**** **76**: 175ᵃ.
2627 Der-kenarda yazılmıştır.

2 Ḫande-i luṭf ile baḳsa yüzüñe
Ḳatı şermende ider insānı

77*

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Eger ki vaṣl-ı to rūzī şeved merā cānā
Ki der-miyāne-i şebhā konem sürūr u ṣafāʾ

2 Zi-şāḫ-ı vaṣl yekī būse deh dehī cānā
Ki bār-ı bī-ḥad-i to ḫūn-ı dil koned ifnā[2628]

78**

ḲIṬʿA

. __ __ / . __ __ / . __ __ / . __[2629]

1 Çehā ḫ˘ānde ʾī fenn-i ṭıbb-ı ḳadīm
Ne-dānende ʾī nabż-ı süst-i saḳīm

2 Ne-dānī eger nabż-ı ṭıfl-ı ʿubeydem[2630]
Be-nām-ı to borden neşāyed ḥakīm[2631]

MUʿAMMÂLAR

1***

BE-İSM-İ RECEB

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 O şūḫa tuḥfe içün silk-i rişte-i naẓma
Hezār dürr-i maʿānīyi eyledüm tanẓīm

2 O şūḫ ḳalb-i baḥirden çıḳarsa ey Yārī
Yeter hediyy'aña bir iki dāne[2632] dürr-i yetīm

---

* **77**: 176[b].

2628 Ey can, sana kavuşmak bana bir gün nasip olursa, gecelerin ortasında şenlik ve sevinç yaşarsam; kavuşma dalından bir öpücük versene ey can, çünkü senin sınırsız lütfun yürek kanını yok eder (giderir).

** **78**: 184[b].

2629 Der-kenarda yazılmıştır.

2630 Bu mısraın vezni aksamaktadır.

2631 Neler okumuşsun, kadim tıp fenlerini mi? Oysa hastanın gevşek nabzının ne olduğunu bilmiyorsun. Kulcağız tıflımın nabzını bilmiyorsan, senin adına hekim demek yakışmaz!

*** **1**: 175[b].

2632 laṭīf-i

2*

BE-İSM-İ AḤMED

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Çıḳardı rengi şafaḳ gibi tā s̱üreyyāya
Dökülse ḫūn-ı dilüm dāmen-i eḥibbāya

3**

BE-İSM-İ MUḤAMMED - BE-İSM-İ MAḤMŪD Bİ-ṬARĪḲİ'T-TAḲLĪB

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

Medḥ ü ḥamd ile sır-ı mey-gede meftūḥ oldı
Dil ile nāmı o şūḫuñ baña memdūḥ oldı

4***

BE-İSM-İ KEMĀL

. . __ __ / . __ . __ / . . __

Sīne-i gülde gördüm āb ṭurur
Ṣanki bir şīşede gül-āb ṭurur

5****

BE-İSM-İ BĀYEZĪD

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

Zamānenüñ başına pāy urursam ey Yārī
Bilā-taʿab ṭutarın dest-i vuṣlat-ı yārı

6*****

BE-İSM-İ ḤASAN

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

1 Sāḳī biyār bāde ki derdem zi-ḥad güzeşt
Aḥvāl-i mā be-kec[2633]-revī-i rūzgār bīn[2634]

---

* **2**: 175[b].
** **3**: 175[b].
*** **4**: 175[b].
**** **5**: 175[b].
***** **6**: 175[b].
Hasan'ın adıyla.
2633 kec: keç
2634 Saki kadeh getir çünkü derdim haddi aştı. Devranın eğri dönüşünde bizim hâlimizi gör.

2 Bişnev ṭarīḳ-i taʿmiye gūyem ber-īn suḫan
Farḳ-ı ḥabīb ü serv derūn-ı kenār bīn[2635]

7*

BE-NĀM-I İBRĀHĪM

__ __ . / . __ . __ / . __ __

El-baḥru ve'ṭ-ṭarīḳu ve'l-māʾ
Ẓāhir şode nām-ı ān dil-ārā[2636]

8**

BE-NĀM-I ʿĪSĀ

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

Gözi o dem açılur olur ʿāşıḳ-ı zāruñ
Beş altı kerre gören āfitāb-ı ruḫsāruñ[2637]

9***

BE-NĀM-I ʿĀLĪ

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

Ḳoçulmaz ise saña ol nigār-ı sīmīn-gūn
Miyān-ı ceybini aç ḳo otuz ʿaded altun

10****

BE-NĀM-I AḤMED

. . __ __ / . __ . __ / . . __

Mey ayaḳdan çıḳarsa da sāḳī[2638]
Keyfi ḫūn-ı dilümdedür bāḳī

2635 Bu sözde ta'miye yoluyla söylüyorum dinle. Habib ile servinin farkını kenarın içinde gör.
* **7**: 175[b].
2636 Deniz, yol ve su. O gönlü süsleyen sevgilinin adı belli oldu.
** **8**: 175[b].
2637 Beytin der-kenarında şöyle bir açıklama yer almaktadır: "Beş kere altı ʿadede otuzdur. Derīsi otuz ʿadedüñ sī olur"
*** **9**: 175[b].
**** **10**: 175[b].
2638 Bā'yı başdan çıḳarsa mı sāḳī

11*

ŞIDDĪḲ

. . __ __ / . __ . __ / . . __[2639]

1 Fikr-i rūz-ı viṣāl ü hicrāneş
Ki me-rā mī-dehed dil-efkārī

2 Dāġ-ı ū hem-çü kevkeb-i baḫtem
Ḳāf-tā-ḳāf ber-ser-i Yārī[2640]

12**

SELĪM Ü RECEB

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __[2641]

Meclisüñ ortası ḳalb-i meye deryā oldı
ʿAks-i deryā bir iki mevc-ile esmāʾ oldı[2642]

13***

ʿOṮMĀN

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __[2643]

O meh tācın atar ben dīdemi başına tāc etsem
Ṭolar her dem gözüm yaşı sekiz kerre ʿilāc etsem

14****

ḪALĪL

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __[2644]

Bu şeb nāmın o māhuñ altı yüz kez ẕikr-i cān itdim
O şevḳ-ıle dil-i sūzānı gūyā gülsitān itdim

---

* **11**: 175[b].

2639 Der-kenarda yazılmıştır.

2640 Onun kavuşma ve ayrılık gününün fikri ki bize gönül kırıklığı vermektedir. Onun yarası bahtımın yıldızı gibidir (ve) Yarinin başının üzerinde yüzlercedir (bütün dünyayı sarmaktadır).

** **12**: 175[b].

2641 Der-kenarda yazılmıştır.

2642 Beytin altında şöyle bir açıklama yer almaktadır: "Baḥr bi'l-ḳalb Receb"

*** **13**: 175[b].

2643 Der-kenarda yazılmıştır.

**** **14**: 175[b].

2644 Der-kenarda yazılmıştır.

15*

BE-NĀM-I BIYIḲ

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __[2645]

Kesen başın raḳīb-i nā-bekāruñ
Keser baġrını Mervān-ı Ḫumār'uñ

16**

BE-NĀM-I NĀR

. . __ __ / . __ . __ / . . __[2646]

Dilerüm kim raḳīb-i ʿuryānuñ
Düşe başına pāy-ı hicrānuñ

17***

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __[2647]

ʿUşşāḳ-ı tehī-deste hemān kārı beẕeldür
Ancaḳ baña vaʿd ü keremi ḳalb-i hezeldür[2648]

18****

BE-NĀM-I ŞĀDĪ

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __[2649]

Şanma āvārelügüm cūşiş-i sevdādandur
Böyle āşüftelügüm hep dil-i şeydādandur[2650]

19*****

BE-NĀM-I ZEYREK

. . __ __ / . . __ __ / . . __[2651]

Bī-muḥābā bize sitīz itdüñ
Dil-ile ḳalb ile girīz[2652] itdüñ

---

* **15**: 175[b].
2645 Der-kenarda yazılmıştır.
** **16**: 175[b].
2646 Der-kenarda yazılmıştır.
*** **17**: 175[b].
2647 Der-kenarda yazılmıştır.
2648 Beytin altında şöyle bir açıklama yer almaktadır: "Hezl bi'l-ḳalb zelle mī şeved"
**** **18**: 175[b].
2649 Der-kenarda yazılmıştır.
2650 Beytin altında şöyle bir açıklama yer almaktadır: "Dil-i şeydā Şādī"
***** **19**: 175[b].
2651 Der-kenarda yazılmıştır.
2652 Kelimenin altında şöyle bir açıklama yer almaktadır: "Ḳalb Zeyrek"

20*

ŞİHĀB

. . __ __ / . __ . __ / . . __[2653]

Nām-ı ān necm-i āsmān-ı edeb

Ḳalb-i āhīst der-miyāne-i şeb[2654]

21**

BE-NĀM-I ḤÜSĀM

. . __ __ / . __ . __ / . . __

Ḥüsn-i bī-intihā-yı ān maḥbūb

Dil-i mā kerd ʿāḳıbet maḳlūb[2655]

22***

ŞİHĀB U REŞĪD

. . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Ser-i şīri vü şāḫ-ı āhūyı

Ḳaṭʿ idüp āb içinde pinhān it

2 Tāc-ı ḫūrşīdi hem rübūde ḳılup

Kendüñi tāc-dār-ı devrān it

23****

MAḤMŪD U ḲUBĀD

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __

1 Dür-i çeşmüm alup mecmūʿ-ı dilden

Hediyye dāmen-i naḳḳāda virdüm

2 Hevā-yı zülf-i dildār-ile āḫir

Dili başdan çıḳardum bāde virdüm

---

* **20**: 175[b].

2653 Der-kenarda yazılmıştır.

2654 Edep gökyüzünün o yıldızının adı, gecenin ortasında bir âhın kalbidir.

** **21**: 176[a].

Hüsâm'ın adıyla.

2655 O sevgilinin sonsuz güzelliği, sonunda bizim gönlümüzü tersine çevirdi (devrik kıldı).

*** **22**: 176[a].

**** **23**: 176[a].

24*

DERVĪŞ MUḤAMMED

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

1 Ol māh-ı dil-fürūz ḳaçan açsa ṣūretin
Gül ʿaks-i rāz-ı ḳalbini lā-büddʿıyān ider

2 Bir būse alsa ger leb-i maḥbūbdan raḳīb
Ḫūn-ı dilin o derd-ile ʿāşıḳ revān ider

25**

ʿUBEYDULLĀH

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

Göz ucıyla baña raḥm it bi-ḫilāf-ı aʿdā
Geh ide mertebe-i ʿömrüñi efzūn Ḫudā

26***

NŪḤ U HÜMĀM

. . __ __ / . __ . __ / . . __

Şekl-i yūḥ ez-to naḳş-ı ġam ez-mā
Her dü-rā nām-ı dilberān bādā[2656]

27****

MUḤAMMED

. . __ __ / . __ . __ / . . __

Leb-i maḥbūb ġıdā-yı rūḥumdur
Ḫūn-ı dil bāde-i ṣabūḥumdur

28*****

ʿÖMER Ü ʿOŞMĀN

. . __ __ / . __ . __ / . . __

1 Saña beñzer mi deyü her birisi
Rūz u şeb dil düşüp bu ümmīde

2 Başdan ayaġa baḳdı iki gözüm
Ser-i māh ile pāy-ı ḫūrşīde

---

* **24**: 176[a].
** **25**: 176[a].
*** **26**: 176[a].
2656 Güneş şekli senden gam nakşı bizden. Her ikisi gönülçelenlerin adıdır.
**** **27**: 176[a].
***** **28**: 176[a]..

29*

ʿÖMER

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

Sensüz görinmez oldı baña kevn-ile mekān
Ey māh-pāre gözden ırağ olma her zamān

30**

REŞĪD

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __

Bilinsün nāmı ol ʿālī-cenābuñ
Başından tācını al āfitābuñ

31***

ḲĀSIM

. . __ __ / . __ . __ / . . __[2657]

Ser-i ḳadrümdür ism-i ʿunvānı
Başum üstinde ṣaḳların anı

32****

MURĀD U HĀŞİM Ü RÜSTEM

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __[2658]

Ḳalb ü ʿaks ü naḳş u dārem (ü) şāhem ü tersem hemān
Üç cüvāndur biri seyyid biri şeh bir pehlivān

33*****

BE-NĀM-I ŞİHĀB

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __[2659]

Bu şeb baña görinmedüñ ey māh-ı pür-siyāh
Çeksem n'ola miyāne-i şebde derūndan āh

---

* **29**: 176ª.
** **30**: 176ª.
*** **31**: 176ª
2657 Der-kenarda yazılmıştır.
**** **32**: 176ª.
2658 Der-kenarda yazılmıştır.
***** **33**: 176ª.
2659 Der-kenarda yazılmıştır.

34*

FERRUḪ U ŞİHĀB

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __[2660]

Fitne bī-ser ḳalur ʿaks-i ruḫuñ olduḳça ʿıyān
Şehd bī-pā olur āb-ı lebüñ etse cereyān

35**

MİḤRĀB U NECĪB

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __[2661]

İderdüm secde bā-raḥm olsa ḳalbinde baña ol māh
Yaḫūd ʿaks-i miyān-ı cebhesin keşf eylese ol şāh

36***

CEBĪN

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __[2662]

Māh-ı ruḫsārın o meh-pāre görüp dīdemde

37****

ʿÖMER Ü MERYEM

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __[2663]

Pertev-i nūr-ı ʿiẕārı o mehüñ dīdemde
Rūy-ı āyīne-i ḫurşīdi ṣanurlar yemde

38*****

BE-NĀM-I ḤÜSĀM BE-NĀM-I ʿÖMER

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __[2664]

Elif ḳaddüñ görince dürlerin dīdem hebāʾ itdi
O māhuñ lemʿa-ı dīdārı çeşmüm bī-żiyāʾ itdi

---

* **34**: 176ᵃ.
2660 Der-kenarda yazılmıştır.
** **35**: 176ᵃ.
2661 Der-kenarda yazılmıştır.
*** **36**: 176ᵃ.
Bu muamma bir mısradan ibarettir.
2662 Der-kenarda yazılmıştır.
**** **37**: 176ᵃ.
2663 Der-kenarda yazılmıştır.
***** **38**: 176ᵃ.
2664 Der-kenarda yazılmıştır.

39*

SİNĀN

. . __ __ / . __ . __ / . . __[2665]

Sīr ü pāk eyler ʿaḳl-ı insānı
Başum üstinde ṣaḳların nāyı

40**

ʿÖMER

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __[2666]

Görmedüñse mey-i laʿlīn ile pür-sāġar eger
Merdüm-i dīde-i ḫūn-rīḫteme eyle naẓar

41***

SİKENDER

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __[2667]

Baña bu neşve-i mestī şarāb-ı ḳalb-i dendendür
Anuñçün ḳalb-i ḫum ser-pūşı yoḳ bir pāk meskendür

42****

BE-NĀM-I MURĀD

. . __ __ / . __ . __ / . . __[2668]

Ḳurʿa endāḫtem şode ilhām
Nām-ı maḳlūb dārem ān-rā nām[2669]

---

* **39**: 176[a].
2665 Der-kenarda yazılmıştır.
** **40**: 176[b].
2666 Der-kenarda yazılmıştır.
*** **41**: 176[b].
2667 Der-kenarda yazılmıştır.
**** **42**: 176[b].
Murad adıyla.
2668 Der-kenarda yazılmıştır.
2669 Kura atmışım, ilham olmuş. Onun adını ters çeviririm. (دارم-مراد)

43*

ŞİHĀB

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __[2670]

Ey şeb-i miʿ rāc-rā māh-ı ruḫet bedr-i dü-cā
Der-dil-i şeb tā ki mī-yābem zi-to maḳṣūdhā[2671]

44**

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __[2672]

Rīşi dünbāle-i ḫar ola o şaḫṣ-ı dūnuñ
Sürseler ḳalbini lāyıḳdur[2673] aña hurūnuñ

45***

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __[2674]

Cüvān idüm dir-iseñ kevn-i pīr-i meʾbūnı
Tamām mertebe sür reng-i ḳalb-i hurūnı[2675]

46****

BE-İSM-İ ḲĀSIM[2676]

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __[2677]

Ser-i kelāġ[2678] binih tā dü-nīm koncid-rā
To-rā küşāde şeved nām-ı ān büt-i raʿ nā[2679]

---

* **43**: 176[b].

2670 Der-kenarda yazılmıştır.

2671 (Ey Muhammed)! Senin yüzün ayın on dördü gibi mirâc gecesinde karanlığı aydınlatmıştır. Gece yarısı ki karanlıktır ve dolunay gökyüzünde görünür, (ben de) maksuduma ulaşmak için senin parlak ay gibi aydınlık yüzünden meded umuyorum.

** **44**: 176[b].

2672 Der-kenarda yazılmıştır.

2673 aʿ lādur

*** **45**: 176[b].

2674 Der-kenarda yazılmıştır.

2675 44 ve 45 numaralı beyitlerin arasında şöyle bir açıklama yer almaktadır: "Bi'l-ḳalb nūra"

**** **46**: 176[b].

2676 Kâsım ismine.

2677 Der-kenarda yazılmıştır.

2678 Kelimenin üstünde mânâsı yazılmıştır: "ḳarġa"

2679 Sen kuşlara bir miktar yem verdin, hayırlı bir iş yaptın. Senin bu güzel işin sayesinde mâşukun sana teveccüh gösterdi.

47*

SİNĀN

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __[2680]

Getürmezse ser-i şūr u fiten gözlerine uyḫu
Keser parmaġınuñ başını dendān-ile ol meh-rū

48**

EMĀN

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __[2681]

Şu kim ʿuzūbet-ile dünyede kelāmı ḳalur
Ḫitām-ı cānda anuñ naḳş-ı ʿaks-i nāmı ḳalur

49***

ḤÜSEYİN

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __[2682]

Görüp ol iki siyeh ḫāli ān-ı ḥüsnüñde
ʿAceb mi deh düşer isem miyān-ı ḥüsnüñde

50****

MŪSĀ

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __[2683]

Vücūdum eyledi mū deñlü firḳati o şehüñ
Bir ay oldı yüzin görmez olalı o mehüñ

---

* **47**: 176[b].
2680 Der-kenarda yazılmıştır.
** **48**: 176[b].
2681 Der-kenarda yazılmıştır.
*** **49**: 176[b].
2682 Der-kenarda yazılmıştır.
**** **50**: 176[b].
2683 Der-kenarda yazılmıştır.

MATLA‘LAR

ḤARFÜ’L-ELİF

1*

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

Görince āfitāb-ı rūyun ey mihr-i cihān-ārā
Dil-i pür-nūra düşdi ṣubḥ-dem bu maṭlaʿ-ı ġarrā

2**

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __[2684]

Ḥased ḳılsa ḥasūdān ʿilmüñe hīç çekme ġam zīrā
Ṣuʿāʿu’ṣ-ṣemsi lā yuḫfā sirācü’l-Ḥaḳḳi lā yuṭfā[2685]

3***

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __[2686]

Bir dil ü cān ne durur olmaya birbiri cüdā
Biñ dil ü cānum olursa saña her biri fedāʾ

4****

__ __ . __ / __ __ . __ / __ __ . __ / __ __ . __[2687]

Ḳalye pilāv u māstvā hergiz neyāmed pīş-i mā
Der-ḫāne-i mollā-yı mā hā çūr-vā hā çūr-vā[2688]

5****

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __[2689]

O sīm-sā ḫad o gerden o ḳadd-i müsteṡnā
Olınca böyle gerekdür tenāsüb-i aʿżā

---

* **1**: 181[b].
** **2**: 181[b].
2684 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
2685 Güneşin ışığı gizlenemez. Hakk’ın kandili söndürülemez.
*** **3**: 181[b].
2686 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
**** **4**: 184[a].
2687 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
2688 Kavurmalı pilav ve yoğurt çorbası bizim yanımıza hiç bir zaman gelmez! Bizim efendinin evinde hep tuzlu çorba var, hep tuzlu çorba! (Şâir “çûr-vâ” kelimesini tevriyeli kullanmıştır. Eğer “cevr-vâ/covr-vâ” şeklinde okunursa ‘hep eziyet var, hep eziyet’ olarak anlamlandırılabilinir.)
***** **5**: 184[b].
2689 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

6*

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

Dil-i edeble baḳ ey çeşm-i merdüm-i bīnā
Ḥarīm-i ḥalḳa-i[2690] zülfine el ḳosuñ tenhā

ḤARFÜ'L-BĀ ʾ

7**

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

Arż u semāda cilveler eyler bilā-niḳāb
Her ḳande baḳsam anda görinür ol āfitāb

8***

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

Cemāl-i ʿālem-ārā-yı cüvānānān gibi maḥbūb
Viṣāl-i dūstān gibi eleẕẕ-i elṭaf-ı merġūb

9****

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __[2691]

Olamaz sencileyin bir ṣanem-i şehr-āşūb
Serv-ḳad dilber [ü] maḥbūb-ı laṭīfü'l-üslūb

ḤARFÜ'T-TĀ ʾ

10*****

. . __ __ / . . __ __ / . . __

Ey ḳılan ḫ̆ān-ı viṣāli der-ḫ̆āst
Enzelellāhu ʿaleyhim berekāt[2692]

---

* **6**: 176[b].
2690 ḥalḳa: ḫalḳa
** **7**: 181[b].
*** **8**: 184[b].
**** **9**: 184[b].
2691 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
***** **10**: 181[b].
2692 Allah onların üzerlerine bereketini indirdi.

11*

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __ [2693]

Günden güne naṣb olmada ʿaḳlında ġabāvet
Refʿ olmadı ẕātındaki īhām-ı cehālet

ḤARFÜ'S̱-S̱Ā'

12**

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

Ṭırāz-ı hestī-i kevneyne vaḥdāniyyeti bāʿ is̱
Cihān-dār-ı ḥaḳīḳī Ḥayy-ı Bāḳī'dür cihān ḥādis̱

ḤARFÜ'L-CĪM

13***

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

Ne ẕevḳdür ne ṣafādur bula dil-i muḥtāc
Şeb-i dırāz u mey ü sāḳī-i laṭīf-mizāc

14****

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __ [2694]

Seni televvüs̱ ile ḳābil'eylemiş iḫrāc[2695]
Dem-i viḳaʿ da meger mümtezic gibi emşāc[2696]

ḤARFÜ'L-ḤĀ

15*****

. __ . __ / . . __ _ / . __ . __ / . . __

Ḳalem ki *aḥsen-i taḳvīm*e çekdi metn-i şürūḥ
Vücūdum evvel o metn içre eyledi meşrūḥ

---

* **11**: 182[a].

2693 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

** **12**: 181[b].

*** **13**: 181[b].

**** **14**: 181[b].

2694 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

2695 iḫrāc: iḥrāc

2696 "Emşāc" kelimesinin der-kenarında kelimenin mânâsını açıklayan bir izah kaydı yer almaktadır: "Cemʿ-i meşīc ve şol nuṭfedür ki ʿavrat menī sebīle ḳarışmış ola."

***** **15**: 181[b]

16*

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __[2697]

Devr uṣūlini çalar dāyire-i çenber-i çarḫ
Vaḳtidür alsa ele sāzını ḫenbā-ger-i çarḫ

ḪARFÜ'D-DĀL

17**

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

Ne reng ü būdur ilāhī o ġonce-i ümmīd
Gül-i ʿiẕārına baḳduḳça sürḫ olur ya sefīd

18***

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

Ḫāne'em teşrīf eger ān mihr-i enver mī-koned
Āsmān ḥaḳḳu'l-ḳudūm iṯār-ı gevher mī-koned[2698]

19****

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __

Bīm-i ser-i ġamzeñden ʿanāṣır ide bī-dād
Tā ṣubḥ-ı ḳıyāmet bile ḥaşr olsalar ecsād

20*****

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __[2699]

Şevḳ ġālib olsa baña şevḳı eyler ittiḥād
Ben de şevḳe ġālib olsam şevḳüm olurdı ziyād

---

* **16**: 181[b].
2697 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
** **17**: 181[b].
*** **18**: 181[b].
2698 O ışık saçan güneş benim evime teşrif ediyorsa, gökyüzü onun gelişinin (ayak basmasının) karşılığı olarak inciler saçar. Bir başka ifâdeyle ayakbastı parası olarak inciler saçar.
**** **19**: 181[b].
***** **20**: 184[b].
2699 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

ḪARFÜ'R-RĀʾ

21*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

Laʿ lüñ ol sīr-āb-ı güldür kim gül-āb andan çıḳar
Yā o ḫāliṣ nāb-ı müldür kim şarāb andan çıḳar

22**

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

Dem-ā-dem gördügüñ bāṭında ey dīde ḫayālīdür
Velī ẓāhirde baḳsañ hep anuñ naḳş-ı miṡālidür

23***

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __ [2700]

Şükūfesin ḥarem-i bāġa etmeyince niṡār
Dıraḫt-ı mīvesini gör ider mi berḫūrdār

24****

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __ [2701]

Lāyıḳ mı ola töhmet-i cühhāl ile maḳhūr
Yārī gibi bir şāʿ ir-i nām-āver-i meşhūr

25*****

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __ [2702]

Gel Ḥasan'dan Ḥüseyin sözini aḥsen didiler
Ḥasan'a *el-Ḥasanu mā yeteḥassen*[2703] didiler

---

* **21**: 182[a].
** **22**: 182[a].
*** **23**: 182[a].
2700 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
**** **24**: 182[a].
2701 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
***** **25**: 181[b].
2702 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
2703 Hasan ne güzel, ne yakışıklı!

26*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ [2704]

Dil cihānı geşt ider çeşm ise deryā-bār olur
Çoḳ gezen çoḳ yaşayan dünyāda berḫūrdār olur

27**

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __ [2705]

Biñ kerre baḳsa rūyuña doymaz dil-i nizār
Başdan ayaġa dīde olursa şebīke-vār

28***

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ [2706]

Perin evtār etmiş ṭurma āh-ı cān-güdāz eyler
Bu āb u tāb-ile bülbül ṣafā-yı sūz u sāz eyler

29****

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __ [2707]

Defʿ -i ṣudāʿ a berş-i raḥīḳī şefīḳdür
Defʿ -i ḫumāra çāre raḥīḳ-ı ʿ atīḳdür

30*****

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ [2708]

O reftār-ı ser-āmed nīm-ḫandeyle selāmuñdur
Seni hep ʿ işve-senc-i nāz iden ṭarz-ı ḫırāmuñdur

31******

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ [2709]

ʿ Ayn-ı ʿ aḳlı ʿ ayn-ı maġrūrı tekebbür-bīn ider
Çıḳsun ol ʿ ayn-ı taʿ ayyün kim seni ḫod-bīn ider

---

* **26**: 182ᵃ.
2704 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
** **27**: 182ᵃ.
2705 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
*** **28**: 182ᵃ.
2706 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
**** **29**: 182ᵃ.
2707 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
***** **30**: 182ᵃ.
2708 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
****** **31**: 182ᵃ.
2709 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

32*

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __[2710]

Bu kār-gāh-ı dehrde insān ġarībdür
Dil-dāde-i … kūdek-fırībdür[2711]

33**

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __[2712]

Añılmaz mı senüñle bunca demler āşināllıḳlar
ʿAceb cānāndandur tā bu deñlü bī-vefālıḳlar

34***

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __[2713]

Ḳaṭreler kim çeşm-i giryān u süveydādan çıḳar
Ol ṣadef içinde dürlerdür ki deryādan çıḳar

35****

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __[2714]

İçi laʿl-i Bedaḫşān ṭaşı [vü] yāḳūt-ı aḥmerdür
Benüm cām-ı bilūrīnüm ʿacebterden ʿacebterdür

36*****

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

Sevdā-yı zülfi nāfe-i dilde nihāndur
Ser-māye-i saʿādet-i cāvid-i cāndur

37******

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

Ne kārı başa iletdüm ne dilde yārum var
Ne elde ne ser-i dūşumda kār u bārum var

---

* **32**: 182ᵃ.
2710 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
2711 Mısra noksan bırakılmıştır.
** **33**: 182ᵃ.
2712 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
*** **34**: 182ᵃ.
2713 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
**** **35**: 183ᵃ.
2714 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
***** **36**: 184ᵃ.
****** **37**: 184ᵃ.

38*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __[2715]

Zühre-veş Hārūt anı rāmiş-ger-i devrān ider
Sāmirī gūsālesin biñ cān-ile ḳurbān ider

39**

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __[2716]

Āh u feryādum felekde raʿd-ı āteş-bār olur
Şuʿle-endāz-ı sarāy-ı ḳubbe-i devvār olur

40***

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __[2717]

Biñ yaşında deyü yā ṣad-sāle beyān mı olur
Her kimüñ kim Boşnāḳī tāze oġlanı olur

41****

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __[2718]

Ādem görince lerze-i ḥırş-āzmāsı var
Ol ṭıfl-ı nūrsuñ ne ʿaceb iştihāsı var

42*****

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __[2719]

Luṭf ḳıl luṭf ki luṭf u kerem iḥsānuñdur
Luṭf-ı ḫāṣṣ u kerem-i ʿāmm senüñ şānuñdur

---

* **38**: 184[a]
2715 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
** **39**: 184[a].
2716 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
*** **40**: 184[a].
2717 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
**** **41**: 184[a].
2718 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
***** **42**: 184[a].
2719 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

43*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __[2720]

Ṭaʿne-i eṭfālden dāyim melāmet-dīdedür
Pīrlikde şimdi Yārī başḳa bir vādīdedür

44**

. . __ __ / . __ . __ / . . __[2721]

Dilde bir dāne tāze dāġ yeter
Ḫāne-i tenge bir çerāġ yeter

45***

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __[2722]

Dāġ-ı lāle sīne-i mecrūḥ-ı pür-efkārı gör
Gülleri gül mevsiminde açılan gül-nārı gör

ḪARFÜ'Z-ZĀʾ

46****

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

Viṣālüñ ārzū ḳılmaḳ dil-i ḫod kīşden geçmez
Bu sevdā reh-güẕār-ı ʿaḳl-ı dūr-endīşden geçmez

47*****

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

Açıl ey ġonce-i nev-ḫāste-i gülşen-i nāz
Söyle ey bülbül-i ḫāmūş-ı gülistān-ı niyāz

48******

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __

Bir dil ki ḳala bezm-i viṣālüñde şeb ü rūz
Her vaḳti dem-i ʿīd ola her sāʿati nev-rūz

---

* **43**: 175[a].
2720 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
** **44**: 184[b].
2721 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
*** **45**: 89[a].
2722 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
**** **46**: 181[b].
***** **47**: 182[a].
****** **48**: 182[a].

49*

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __ [2723]

Bir ḳıṣṣa-ḫ͗ān ammā ki ʿaceb suḫre-i bed-fūz
Destānı bed-endīş ü ḥikāyātı bed-āmūz

ḤARFÜ'S-SĪN

50**

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __

Taʿbīr idemem ḥüsnüñi ey rūḥ-ı muḳaddes
El-minnetü lillāhi teʿālā ve teḳaddes[2724]

51***

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

Aġyār-ı bed-liḳāʾ o şehe etse dest-būs
Şengerf[2725] lebleri olur öpdükçe senderūs

ḤARFÜ'Ş-ŞĪN

52****

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

ʿAceb mehībdür ol pehlevān-ı ḫışm-endīş
Kemān-ı Rüstem ile ebruvānı pīş-ā-pīş

53*****

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

Zülüf gerdāna düşmiş ḫāl-i mengūşuñ mekān etmiş
Şüreyyā şebde mehle ṣubḥa ḳarşu iḳtirān etmiş

---

* **49**: 182ᵃ.
2723 Beytin der-kenarında "Zāda gerekdür sehv şod" kaydı düşürülmüştür.
** **50**: 182ᵃ.
2724 Cömertlik, yüce ve ulu olan Allah'a mahsustur.
*** **51**: 182ᵃ.
2725 Şengerf: Şingerf
**** **52**: 182ᵃ.
***** **53**: 182ᵃ.

54*

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __[2726]

Degüldür zīr-i destāruñda ol gül kim nişān olmış
Benüm dāġ-ı nihānum ʿaksidür anda ʿıyān olmış

ḤARFÜ'Ṣ-ṢĀD

55**

. __ . __ / . . __ __/ . __ . __ / . . __

ʿAceb mi olsa ṭaleb-kār-ı luṭfuñ ʿāmile ḫāṣṣ
Nedīm-i ḫalvet-i iḥsānuñ oldı ḫāṣṣu'l-ḫāṣṣ

ḤARFÜ'Ż-ŻĀD

56***

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

Eger ki efser-i ḫūrşīd eger ki taḫt-ı[2727] ḥażīż
Bu kār-gāhı şeh-i ʿaşḳa itdiler tefvīż

57****

. . __ __ / . __ . __ / . . __

Dilberān olsa ger ṭavīl ü ʿarīż
ʿĀşıḳān aña idemez taʿrīż

ḤARFÜ'Ṭ-ṬĀʾ

58*****

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

Reh-rev-i ḫavf u recāʾ ol gözleme semt-i ġalaṭ
Nāṭıḳu'l-ḥikmet ne dir *lā ḫayrun illā fi'l-vasaṭ*[2728]

---

* **54**: 182[a].
2726 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
** **55**: 182[a].
*** **56**: 182[b].
2727 taḫt: taḥt
**** **57**: 182[b].
***** **58**: 182[b].
2728 Hayır ancak ortadadır.

ḤARFÜ ʾẒ-ẒĀ ʾ

59*

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

Miyān-ı pāçeden eyler egerçi ʿālem-i ḥāẓẓ
Velīk larḳ pür anda olur dem-ā-dem ḥaẓẓ

ḤARFÜ'L-ʿAYN

60**

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __

Naḳḳāş-ı ezel alsa ele kilk-i bedāyiʿ
Her ṣūrete göstermede biñ dürlü ṣanāyiʿ

ḤARFÜ'L-ĠAYN

61***

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

Ṣanma ṣad sāl ḳala āb u hevā-yı gül ü bāġ
Belki deh rūze durur ẕevḳ-ı beḳā-yı gül ü bāġ

ḤARFÜ'L-FĀ

62****

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

Gerekdür ʿāşıḳ-ı bī-dilde evvelā dil-i ṣāf
Derūn-ı çāk dil-i derd-nāk sīne-şikāf

ḤARFÜ'L-ḲĀF

63*****

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

Nedīm-i ḫalvet-i ḫāṣṣān-ı ʿālem-i taḥḳīḳ
Yuḥibbuhum ve yuḥibbunehu d'ider tedḳīḳ

---

* **59**: 182[b].
** **60**: 182[b].
*** **61**: 182[b].
**** **62**: 182[b].
***** **63**: 182[b].

64*

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

Bezm-i maʿnāda yeter baña ṣadīḳ
Mey-i taḥḳīḳ ile cām-ı tevfīḳ

65**

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

Meydān-ı kāyināt olursa neberd-i ʿaşḳ
Bir ādem eyler ablaḳ-ı gerdūn-neverd-i ʿaşḳ

66***

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __[2729]

Budur āyīn-i cüvān-merdī-i ehl-i taḥḳīḳ
Āşināyān-ı ḳadīme olasın yār u şefīḳ

67****

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __[2730]

Sulṭān-ı ʿaḳla ġālib olınca[2731] cünūn-ı ʿaşḳ
Keşf-i serāyir eyleye lā-büd derūn-ı ʿaşḳ

68*****

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

Giriftāram ki ḳaldı pāy-ı reftārum mekānum yoḳ
ʿAceb mi pāy-māl olsam ki pāyumda tüvānum yoḳ

ḤARFÜ'L-KĀF

69******

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

Düşmezin ardına ter-dāmen olan her ḫūbuñ
Ḳulıyum cünbişi merdāne olan maḥbūbuñ

---

* **64**: 182[b].
** **65**: 182[b].
*** **66**: 182[a].
2729 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
**** **67**: 184[a].
2730 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
2731 ola ger
***** **68**: 176[b].
****** **69**: 183[a].

70*

. . __ __ / . __ . __ / . . __

Ger şevī rūḥ-ı ḳuds-ı ʿunṣur-pāk
Pāk şev ez-āb u bād u āteş ü ḫāk[2732]

71**

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

Şemşīr-i ġamzeden dil-i mecrūḥ u derd-nāk
Hem ḳalb rīze rīze vü hem sīne çāk çāk

72***

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

Ne nāz ü şīve ne ḫod cünbiş-i miyāne gerek
Viṣāl-i ʿāleminüñ ẕevḳi bī-bahāne gerek

73****

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

Ḫaṭṭuñ mı ʿārıżuñda olan yoḫsa kākülüñ
ʿAnber mi dökdi dāmenine yā ṣabā gülüñ

74*****

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __ __[2733]

Dillere māye virür nükheti dil-keş-i semenüñ
Bezmi pīrāye ider ferşi münaḳḳaş-ı çemenüñ

75******

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __[2734]

Destinde ʿaṣā dīdesi ʿaynüñ ile anuñ
Ṭutar eli görür gözidür pīr-i muġānuñ

---

* **70**: 183ᵃ.
2732 Temiz unsurlu kutsal ruh olursan; sudan, rüzgârdan, ateşten, topraktan arın!
** **71**: 183ᵃ.
*** **72**: 183ᵃ.
**** **73**: 183ᵃ.
***** **74**: 183ᵃ.
2733 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
****** **75**: 184ᵃ.
2734 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

ḪARFÜ'L-LĀM

76[*]

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

Al ele mirʾāt-ı cāmı nāmuñı mey-ḫ̆āre ḳıl
Ġayrı gözle ʿālemi başdan başa neẓẓāre ḳıl

77[**]

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

Olınca bir ser-i mū deñlü ceẕbeye vāṣıl
Cihānda kāhrübā gibi olsa ve'l-ḥāṣıl

78[***]

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __[2735]

İşüñde ʿāḳıbet-endīş olup fikr it teʾemmül ḳıl
Hemān cümle umūruñ Ḥaḳḳ'a tefvīẓ it tevekkül ḳıl

ḪARFÜ'L-MĪM

79[****]

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

Bir āsitāna müntesibüz biz ʿale'd-devām
Andan yaḳar çerāġını ḫ̆ūrşīd ṣubḥ u şām

80[*****]

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

Gül-i şüküfte-nihādem hevā nedür bilmem
Nesīm-i bāġ-ı ḥicāzem ṣabā nedür bilmem

81[******]

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __
__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __

ʿUşşāḳ rāstī ʿaceme gitdiler tamām
Var sende ṭut ʿırāḳ [u] nihāvende maḳām

---

[*] **76**: 183[a].
[**] **77**: 183[a].
[***] **78**: 184[a].
2735 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
[****] **79**: 183[a].
[*****] **80**: 183[a].
[******] **81**: 183[a].

82*

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

Seni görince hemān şād olur dil-i maġmūm
Kerem ḳıl eyleme neẓẓāreden anı maḥrūm

83**

__ __ . / . __ __ __ / __ __ . / . __ __ __[2736]

Yā Rab be-heme kārem üftāde vü ḥayrānem
Der ʿilm-i to nā-dānem neşnāsem [ü] ne-dānem[2737]

84***

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __[2738]

Yanup derūnı bütün giceler çü āteş-i mūm
İlāhī eyleme āteşle ḳullaruñ maḥmūm

85****

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __[2739]

Senüñ o ḫancer-i[2740] ḫūn-rīzüñe[2741] ne çāre ḳılam
Meger ki sīne-i mecrūḥı pāre pāre ḳılam

86*****

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __[2742]

Kāş cism ü tende yüz biñ dīde peydā eylesem
Günde biñ kerre cemālüñi temāşā eylesem

---

* **82**: 183[a].
** **83**: 182[b].
2736 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
2737 Ya Rab, her işime düşkün ve hayretteyim. Senin ilminde bilgisizim, anlamam, bilmem.
*** **84**: 182[b].
2738 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
**** **85**: 183[a].
2739 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
2740 ḫancer: ḥancer
2741 bīdāduña
***** **86**: 183[a].
2742 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

87*

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __[2743]

Yanup ḫākister olmışdur derūn-ı cism-i sūzānum
Beni yanmaġ ile ḳorḳutma ey şemʿ-i şebistānum

88**

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __[2744]

Yaḳardı āteş-i ġam kār u bār-ı sāmānum
Şu sepmese aña saḳā-yı çeşm-i giryānum

89***

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __[2745]

Peymāne-i yegānegī-i vaḥdeti müdām
Eyle idāre bezm-i ḥaḳīḳatde ṣubḥ u şām

90****

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

Aḳar bir cūy-bār-ı deşt-i ġamdur çeşm-i pür-ḫūnum
O deştüñ lālezārıdur dem-ā-dem eşk-i gül-gūnum

91*****

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

Nā-çār-kerde-i der-i redd [ü] ḳabūlüñem
Ben bir ġarīb-i ḫāne-ḫarāb [u] melūlüñem

92******

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

Üftāde-pāy-ı naʿl-i süm-i esb-i nāzuñam
Fitrāk-bend-i bend-i kemend-i niyāzuñam

---

* **87**: 183[a].
2743 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
** **88**: 183[a].
2744 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
*** **89**: 183[a].
2745 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
**** **90**: 183[b].
***** **91**: 183[b].
****** **92**: 183[b].

93*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

Keyf ü kemm-i ʿaḳlı bīhūş olmayınca bilmedüm
Ḳīl ü ḳāl-i ʿaşḳı ḫāmūş olmayınca bilmedüm

ḤARFÜ'N-NŪN

94**

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

Nūr-ı dīdemde cemālüñ ʿaksi olsun da ʿıyān
Āfitābı bir gümiş āyīnede seyr it hemān

95***

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ [2746]

Rāstī budur naṣīḥat bende vü āzāddan
Nīk-ḫaṣlet[2747] gelmeye rüsvā-yı māder-zāddan

96****

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ [2748]

Ṣaḳla ḥüsnüñ ḫıyre-çeşm-i dīde-i āşūbdan
Ṣaḳlama mirʾāt-ı rūyuñ dīde-i maḥcūbdan

97*****

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __ [2749]

Ḳılma ṭaleb murāduñı sulṭān u mīrden
İste o bī-naẓīr ü şeh-i bī-naẓīrden

---

* **93**: 183[b].
** **94**: 183[b].
*** **95**: 181[b].
2746 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
2747 ḫaṣlet: ḥaṣlet
**** **96**: 182[b].
2748 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
***** **97**: 182[b].
2749 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

98*

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __[2750]

Cihān ġark-āb olur seyl-āb-ı eşk-i bī-girānumdan
Yanar bāmı sipihrüñ sūziş-i āh-ı fiġānumdan

99**

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __[2751]

Şeb-i ġamda görüp tā rişte-i eşküm olur pür-ḫūn
Şihābuñ ipligin uzatdı bu gice zen-i gerdūn

100***

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __[2752]

Ruḫı gül-gūneden gül-berg-i ter gibi olur rengīn
O laʿ līn naḳş ile ser-levḥa-i ḥüsnin ider tezyīn

101****

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __[2753]

N'ola inṣāf ile[2754] ḳılsañ sitemi cānumsın
Nice ṣabr eylemeyem aña ki cānānumsın

102*****

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __[2755]

Dōlāb-ı ümīdümi bu gerdende-i devrān
Pārīne-i taḳvīm gibi ḳıldı perīşān

---

* **98**: 182[b].
2750 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
** **99**: 183[a].
2751 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
*** **100**: 183[a].
2752 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
**** **101**: 183[a].
2753 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
2754 "dilsüñ cigerüm": Bu kelimenin metinde nereye konulacağı tam tespit edilemedi. Mânâda her nereye konsa uygunluk sağlanamadı. Bu yüzden metinde yazıldığı yer dikkate alınarak dipnotla verildi.
***** **102**: 183[b].
2755 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

103*

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __[2756]

Açup bezm-i ṭarabda sīneñi çāk-i girībānsın
Ben ol meclisde olsam pā-keşīde gerd-i dāmānsın

104**

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __[2757]

Ḫūn oldı yürek yandı ciger cism ise ʿuryān
Hīç buña taḥammül mi olur ey şeh-i devrān

105***

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __[2758]

Şikeste-āyīne-i dehre nāẓır olsa cihān
Hezār ṣūret ʿıyān ide şīşe-i devrān

106****

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __[2759]

ʿAceb mi ġonce pinhān etse kendin çeşm-i bed-terden
Ki pürdür ceyb ü dāmānı nice yāḳūt-ı aḥmerden

107*****

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __[2760]

ʿAceb mi leşker-i ezhār-ile ṭolarsa cihān
Ḫıyām-ı sebzini ṣaḥrāya ḳurdı naḫlistān

---

* **103**: 183[b].
2756 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
** **104**: 183[b]
2757 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
*** **105**: 183[b].
2758 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
**** **106**: 183[b].
2759 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
***** **107**: 184[a].
2760 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

108*

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __[2761]

Dök ey dīde gözüñ yaşın dem-i ʿayşuñ füzūn olsun
Çek ey dil cām-ı[2762] zaḫm-ı sīneñi isterse ḫūn olsun

109**

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __[2763]

Sürme çeksün gözini nergis-i bīmāruñdan
Vesme-reng alsuñ ol ebrū-yı siyeh-kāruñdan

110***

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __[2764]

Yārāna keyf virmedi afyon deyü hemān
Meydāna ḳodı ḥoḳḳayı berş-i şeker-dehān

111****

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __[2765]

Olsa ʿaceb mi cevher-i manẓūme-i süḫan
Reşkīn-ṭırāz-ı nükte-fürūşān-ı encümen

ḤARFÜ'L-VĀV

112*****

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __[2766]

Dest ü pāy [u] ḳalbüñ it levṣ-i günehden şüst ü şū
Āb-dest-i dīde-i giryān-ile eyle vuẓūʾ

---

* **108**: 184[a].
2761 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
2762 ḫūn-ı
** **109**: 184[a].
2763 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
*** **110**: 185[a].
2764 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
**** **111**: 77[b].
2765 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
***** **112**: 183[b].
2766 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

ḤARFÜ'L-HĀʾ

113*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

Yārdur pinhān olan rāz-ı derūn-ı sīnede
Yārdur ancaḳ görinen ṣūret-i āyīnede

114**

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

Seḥer ki ṣanma düşer ġonce aġzına jāle
Çıḳardı nār-ı[2767] ġamuñla lebinde tebḫāle

115***

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

Sulṭān-ı ʿaḳla āṣaf-ı ʿaşḳuñ ḳarīn ola
Lāyıḳ budur ki mālik-i mühr-i nigīn ola

116****

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

Bir gülsitāna āteş-i ʿaşḳuñ delīl ola
Bülbül de gül de maẓhar-ı sırr-ı Ḫalīl ola

117*****

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

Ḫaṭ-ı nev-ḫīz-i laʿlüñ ol dehān-ı nükte-āmūza
Mürūr-ı faṣṣ-ı ḫātemdür ḳonılmış laʿl ü pīrūza

118******

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

Her mevc-i Mevlevī gibi bu rūzigārda
Döne döne terāne ider cūybārda

---

* **113**: 183ᵇ.
** **114**: 183ᵇ.
2767 sūz-ı
*** **115**: 183ᵇ.
**** **116**: 183ᵇ.
***** **117**: 183ᵇ.
****** **118**: 183ᵇ.

119*

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __

Cürʿa-dān-ı dilüñi beste-i kitmān eyle

Açma esrāruñı nā-maḥreme pinhān eyle

120**

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __[2768]

Naẓar ḳıl dīde-i giryānuma ālūde-ḳan içre

Görem dirseñ eger ʿaks-i güli āb-ı revān içre

121***

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __[2769]

Bir sūz var ki dildeki dāġ-ı ʿacībde

Ne gülde var o sūz ne ḫod ʿandelībde

122****

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __[2770]

Tecellī-i ruḫı ol çeşm-i muʿciz-gūya āyīne

Ne ḥikmet her nigāhında ol efsūn-sāzuñ ay ine

123*****

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __[2771]

Şīşe-i ḳandīl-i dil mümkin mi şuʿle-sāz ola

Dāyimā dest-i ḥavādiṯ aña seng-endāz ola

124******

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __[2772]

ʿĀrif olan zeḫārif-i kūdek-fırībine

Çarḫuñ baḳar mı şuʿbede-bāz-ı ʿacībine[2773]

---

* **119**: 183[b].

** **120**: 183[a].

2768 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

*** **121**: 183[a].

2769 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

**** **122**: 183[b].

2770 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

***** **123**: 183[b].

2771 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

****** **124**: 183[b].

2772 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

2773 Beytin kenarında "Ġazeldür" kaydı yer almaktadır. bk. G. 674.

125*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __[2774]

Dil miyānuñ pīrehensüz ṣarmaḳ ister sīneye
Girmek ister ol cevāhirle ṭolu gencīneye[2775]

126**

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __[2776]

İnanma rūzigāra ḳad çeküp ser-keş nihāl olma
Yüri ey serv-i ḳāmet ṭoġrılıḳla pāy-māl olma

127***

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __[2777]

Rūzigāra ṭayanup ser-keş-i meyyāl olma
Yüri ey serv-i sehī yoḳ yere pā-māl olma

128****

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __[2778]

Gördüñ ki girdi iki kişi birbirisine
Sen çıḳ aradan it dişi ṭoñuz derisine

129*****

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

Āyetü'l-kürsī oḳur bülbül bülend-āvāz ile
Maḥfil olsa ʿarş lāyıḳdur aña iʿzāz ile

130******

. . __ __ / . . __ __ / . . __

Nā-maḥal cünbiş-i ġarībesine
Şāhidüm nāziş-i ʿacībesine

---

* **125:** 183[b].
2774 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
2775 Beytin kenarında "taḥrīr şod" kaydı yer almaktadır. bk. G. 655.
** **126**: 183[b].
2776 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
*** **127**: 183[b].
2777 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
**** **128**: 183[b].
2778 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
***** **129**: 184[a].
****** **130**: 176[b].

ḪARFÜ'L-YĀ

131*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

Nāzenīnüm dil-pesendüm āfet-i cānum ʿAlī
Nev-cüvānum şeh-levendüm şūḫ-ı devrānum ʿAlī

132**

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

Ḫūn-ābe-rīz çeşm-i nem-i merdüm it beni
Laʿl-i girān-māye ile münʿim it beni

133***

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

Gelince ʿālem-i zerden ḫiṭāb-ı cebbārī
ʿAceb ne söz olur ol dem lisānuña cārī

134****

__ __ . __ / . __ __ / __ __ . __ / . __ __

Ez rūy-ı pür-niyāzī v'ez luṭf-ı dil-nüvāzī
Mā-rā çe hest ey şūḫ geh-gāh be-nüvāzī[2779]

135*****

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

Virmem iki cihāna bu ẕevḳ-ı nihānuñı
Öpmek lebüñi yaʿnī ki ḳoçmaḳ miyānuñı

136******

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __

Ṣalduñ hevā-yı ʿaşḳuñ ile ġurbete beni
Dünyā göziyle görmek olur mı ʿaceb seni

---

* **131**: 184ᵃ.
** **132**: 184ᵃ.
*** **133**: 184ᵃ.
**** **134**: 184ᵃ.
2779 Çok muhtaçlıktan ve gönül okşama lütfundan, ne olur eş şuh beni ara sıra okşa!
***** **135**: 184ᵃ.
****** **136**: 184ᵃ.

137*

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __

Göstermede dāyim saña ʿömr-i güẕerānı
Bī-hūde degül[2780] āb-ı revānuñ cereyānı

138**

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __[2781]

Olmaḳ isterseñ eger merd-i mücerred ṣāfī
Delḳ-ı peşmīne degiş aṭlas-ı zerrīn-bāfı

139***

__ __ . / __ . __ . / . __ __ . / __ . __[2782]

Ḫūn-ābe ile ṭoldı gözüm cām-ı mey gibi
Göz göz açıldı dāġlarum tende ney gibi

140****

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __[2783]

Şemʿ yummaz ṣubḥa dek tā dīde-i bīdārını
Ḫāb-ı nāz u şīv'alınca nergis-i bīmārını

141*****

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __[2784]

Gūş ḳıl sözlerüm ey mülk-i fenānuñ şāhı
Terk eyle heves-i māl u menāl [ü] cāhı

142******

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __[2785]

Süḫan-fermā-yı ṭabʿ olsañ dil-işkestān olmaz mı
Şiken-pīrā-yı tāc-ı kūşe-i cān olsañ olmaz mı

---

* **137**: 184[a].
2780 midür
** **138**: 182[b].
2781 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
*** **139**: 182[b].
2782 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
**** **140**: 182[b].
2783 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
***** **141**: 183[a].
2784 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
****** **142**: 183[a].
2785 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

143*

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __[2786]

Sebz ʿimāmeyle ṣalın gül-ġonce-i gülşen gibi
Hāşimiyyü'l-nesl-i pāk ol āl-i ṭāhirden gibi

144**

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __

O kim tevḥīde mālik kāmil olsa fehm ü iẕʿānı
Neẓāre[2787] ide bu mecmūʿa-ı tevḥīd-i ʿirfānı

145***

__ . __ __ / __ . __ __ / __ . __ __ / __ . __

Eşk-i ʿāşıḳ gibi sīmi mevc-rīzān yem gibi
Dāġ-ı sīne gibi dīnārı ʿıyān encüm gibi

146****

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __[2788]

ʿİllet-i yārī vü nā-yārī cihānuñ kārı
Yārī-i bī-ġaraż ammā ki cihānuñ yārı

147*****

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __[2789]

Zebān-ı nuṭḳ-gūyuñ lüknet-endūz itdi Mūsā'yı
Kelām-ı rūḥ-baḫşuñ ḥikmet-āmūz itdi ʿĪsāyı

148******

. __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __ / . __ __ __[2790]

Görüp bāb-ı ʿaṭā-baḫşuñda āyīn-i ʿaṭāyāyı
Cevād-ı himmetüñ cūd-āver itdi Ḥātem-i[2791] Ṭāy'ı

---

* **143**: 183[b].
2786 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
** **144**: 184[a].
2787 Tabaşşur
*** **145**: 184[a].
**** **146**: 184[a].
2788 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
***** **147**: 184[a].
2789 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
****** **148**: 184[a].
2790 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
2791 Ḥātem: Ḫātem

149*

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __
. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __[2792]

Dimāġı telḫ ider zehr-i ḥall-i ṣafrāyī
Seng-cünbīn iledür nefᶜ -i defᶜ -i sevdāyī

150**

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __[2793]

Elüñe al ẕeḳanuñ ʿanberīn-şemāme gibi
Başuña berg-i sebiz ṭaḳ yeşil ʿimāme gibi[2794]

151***

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __[2795]

Cām'a gönder mey-i ʿirfān ile bu cāmı
Cām-ı Cem gibi çeke cāmumı Monlā Cāmī[2796]

152****

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __[2797]

Döndürür çarḫa-i dōlāb gibi insānı
Felegüñ vażʿ -ı perīşānı gibi devrānı[2798]

153*****

. __ . __ / . . __ __ / . __ . __ / . . __

Çe būdī ḥāl-şināsī merā çe çāre konī
Meger zi-rūy-ı ʿināyet merā neẓāre konī[2799]

---

* **149**: 184ᵃ.
2792 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
** **150**: 184ᵃ.
2793 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
2794 Beytin üst kısmında "ġazel oldı" kaydı yer almaktadır.
*** **151**: 184ᵃ.
2795 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
2796 Beytin üst kısmında "ġazeldür" kaydı yer almaktadır. bk. G 734.
**** **152**: 184ᵃ.
2797 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
2798 Beytin üst kısmında "ġazel oldı" kaydı yer almaktadır. bk. G 784.
***** **153**: 176ᵇ.
2799 Nasıl bir halden anlayandın, bana ne çare edersin? Tek yolu şefkat gözüyle bana bakış atmandır.

154*

. . __ __ / . __ . __ / . . __

Dīde-i to merā naẓar ne-konī
Şāhid-i bī-ḥadem der-īn daʿ vī[2800]

155**

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __[2801]

Dil şīşe-i nāmūsı şikest eyleyemez mi
Bir cürʿ a ile kendüyi mest eyleyemez mi

MÜFREDLER

1***

. . __ __ / . . __ __ / . . __ __ / . . __[2802]

Ẕevḳ-ı keyfiyyeti gör neşve-i cām-ı meyde
Şevḳ-ı germiyyete baḳ şemʿ i ider lemʿ a nedür

2****

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __[2803]

Ol kimsenüñ aṣl u nesebi olmaya meşhūr
Māder-i Baḫṭā deyü olur şöhret-sāz[2804]

3*****

__ __ . / . __ __ . / . __ __ __ / __[2805]

Ẕātında nihān olmaya insāniyyet
Olmaz o kişi ḫulḳ u ḥüsnde mümtāz

---

* **154**: 176[b].
2800 maʿ nā.
Senin gözün bana bakmaz. Bu davada çok tanığım var.
** **155**: 184[b].
2801 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
*** **1**: 89[a].
2802 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
**** **2**: 182b.
2803 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
2804 Bu mısraın vezni aksamaktadır.
***** **3**: 182[b].
2805 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

4*

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __
__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __[2806]

Hīç kec-i nişānīde-i naḫl rāst olur mı
Ger āb-ı ḥayāt-ile ṣu [vir]rseñ ḳış u yaz

5**

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __[2807]

Mümkin mi duḫān ola firūzına şerār
Ḫākister-i engüşt ola mı şuʿ le-ṭırāz

6***

__ __ . / . __ __ . / . __ __ __ / __
__ __ . / . __ __ . /. __ __ . / . __ __[2808]

Ey nār-ı Birāhīmi gülistān iden
Baña da gülistān ḳıl āteş-i ḥumāyı

7****

__ __ . / . __ __ . / . __ __ __ / __[2809]

Ol mertebe ḥummā beni sūzān itdi
Yeḫdāna girersem de yaḳar ḥummāyı

8*****

__ __ . / . __ __ . / . __ __ . / . __ __[2810]

Maʿ şūḳa nümāyān idemez çehre-i zerdin
ʿ Uşşāḳa güzel reng virür ṣāġar-ı ṣahbā

---

* **4**: 182[b].
2806 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
** **5**: 182[b].
2807 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
*** **6**: 182[b].
2808 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
**** **7**: 182[b].
2809 Beyit der-kenarda yazılmıştır.
***** Alî Emîrî, *Vesâikü'l-Âsâr*, 3 Teşrîn-i Sânî 1338, s. 16. Eser Alî Emîrî'nin çıkardığı *Târîh ve Edebiyât Mecmûası* içinde yer almaktadır. Dört forma hâlinde çıkan bu eser için bk. Alî Emîrî, *Târîh ve Edebiyât Mecmûası,* 3 Teşrîn-i Sânî 1338, C. 574, S. 4 [A. E. Gazete Mecmûa, SY022760]. Eserde kaydedilen bu beyit *Dîvân*'da yer alan bir gazelde zikredilmiştir. bk. G 12/5.
2810 Beyit der-kenarda yazılmıştır.

BİBLİYOGRAFYA

ABDULLAH HİBRÎ, *Enîsü'l-Müsâmirîn Edirne Tarihi (1360-1650)*, Çev. Ratip Kazancıgil, Türk Kütüphaneciler Derneği Edirne Şubesi Yayınları, (I. Baskı), Edirne 1996.

ABDURRAHMAN CÂMÎ, *Nefahatü'l-Üns Evliya Menkıbeleri*, Trc. ve Şrh: Lâmiî Çelebi, Haz. Süleyman Uludağ, Mustafa Kara, Marifet Yayınları, (II. Baskı), İstanbul 1998.

ACLÛNÎ İSMAİL B. MUHAMMED, *Keşfu'l-hafâ muzilü'l-ilbâs amme'ş-tehâre mine'l-ehâdis alâ elsineti'n-nâs*, I-II, Dâru'l-İhyâi't-Tedâsi'l-Arabî, Haleb [t. y.].

AÇA, Mehmet, Halûk Gökalp, İsa Kocakaplan, *Başlangıçtan Günümüze Türk Edebiyatında Tür ve Şekil Bilgisi*, Kriter Yayınları, İstanbul 2009.

AHMED CEVDET PAŞA, *Belâgat-ı Osmâniyye*, Haz. Turgut Karabey, Mehmet Atalay, Akçağ Yayınları, Ankara 2000.

_____, *Kısas-ı Enbiyâ ve Tevârih-i Hulefâ,* Bedir Yayınevi, I-II, İstanbul 1976.

AHMED VEFİK PAŞA, *Lehce-i Osmânî*, Haz. Recep Toparlı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2000.

AHMED-İ YESEVÎ, *Dîvân-ı Hikmet'ten Seçmeler* Haz. Kemal Eraslan, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1993.

AHTERÎ MUSTAFA EFENDİ, *Ahterî-i Kebir*, Haz. H. Ahmet Kırkkılıç, Yusuf Sancak, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2009.

AKALIN, Nazir, "Nizâmî-yi Gencevî'nin Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Leylîu Mecnûn Mesnevisinin Tahkiye Unsurları Açısından Tahlili", *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doğu Dilleri ve Edebiyatları Ana Bilim Dalı*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Erzurum 1994.

AKDAĞ, Hasan, *Arap Dilinde Deyimler ve Atasözleri*, Tekin Kitabevi, Konya [t.y.].

AKGÜNDÜZ, Ahmed, "İslam Hukukunun Osmanlı Devletinde Tatbiki: Şer'iye Mahkemeleri ve Şer'iye Sicilleri", *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi,* S. 14, Ekim 2009, s. 13-48.

AKKAYA, Hüseyin, *Nevres-i Kadîm ve Türkçe Dîvânı İnceleme, Tenkidli Metin ve Tıpkıbasım (1. Kısım: İnceleme)*, Yay. Şinasi Tekin, Gönül Alpay Tekin, Doğu Dilleri ve Edebiyatlarının Kaynakları 31, Türkçe Kaynaklar XXVIII, Harvard Üniversitesi Yakındoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü, Cambridge 1995.

AKKUŞ, Mehmet, *Klâsik Türk Şiirinin Anlam Dünyası*, Fenomen Yayınları, Erzurum 2006.

_____, *Nef'î Dîvânı*, Akçağ Yayınları, Ankara 1993.

AKSOYAK, İ. Hakkı, "Osmanlı Şairlerinin 'Aruz Tasarrufları' ve Araştırmacıların Gereksiz Müdahaleleri", *Turkish Studies*, Volume 3/6 Fall 2008, s. 387-403.

AKÜN, Ömer Faruk, "Sarı Abdullah", *İA,* Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1988, C. 10, s. 216-220.

ALÎ EMÎRÎ, *Târîh ve Edebiyât Mecmûası,* 3 Teşrîn-i Sânî 1338, C. 574, S. 4 [A. E. Gazete Mecmûa, SY022760].

ALİYYÜ'L-KARÎ, Ebü'l-Hasan Nûreddin Ali b. Sultan Muhammed, *el-Esrârü'l-merfû'a fi'l-ahbâri'l-mevzû'a,* Nşr. Muhammed b. Lütfi Sabbag, Beyrut 1391/1971.

ALKIŞ, Abdurrahim, "Abdurrezzâk Kaşânî ve 'Şerhu Fusûsi'l-Hikem' Adlı Eserinin Tahkîk ve Tahlîli", *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlahiyat Anabilim Dalı Tasavvuf Bilim Dalı*, (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul 2008.

ALPER, Ömer Mahir, "İbn Sînâ", *DİA*, İstanbul 1999, C. 20, s. 319-322, 337-345.

ALTINOK, Baki Yaşa, *Hacı Bayram Veli Bayramîlik ve Melâmîler ve Melâmîlik*, Oba Kitapevi, Ankara 1995.

ALTUNSU, Abdülkadir, *Osmanlı Şeyhülislâmları*, Ayyıldız Matbaası, Ankara 1972.

ANKARAVÎ İSMÂİL B. AHMED ER-RUSÛHÎ, *Mevlevîlik ve Mûsikî*, Metin ve İnceleme: Bayram Akdoğan, Rağbet Yayınları, İstanbul 2009.

ANSARİ, A. S. Bazmee, "Feyzî-i Hindî", *DİA*, İstanbul 1995, C. 12, s. 524-525.

ARIK, Feda Şamil, "Osmanlılarda Kadılık Müessesesi", *OTAM (Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi)*, Ankara 1997, S. 8, s. 1-72.

Âriflerin Menkıbeleri, Demir Kitabevi, İstanbul 1970.

ARMUTLU, Sadık, "Zâtî'nin Şem ü Pervâne'si (İnceleme-Metin)", *İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Anabilim Dalı*, (Basılmamış Doktora Tezi), Malatya 1998.

ÂRYÂN, Kamer, "Fars Şiiri'nin Seyri İçinde Hindî Adıyla Meşhur Üslûbun Ortaya Çıkışı ve Özellikleri", Çev. İsrafil Babacan, *Nüsha*, Yaz 2005, Y. V, S. 18, s. 83-98.

ÂSIM MEHMED, *Zeyl-i Zübdetü'l-Eş'âr*, İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar Bölümü, Dem. nr. 1711, 26 vr.

AŞKAR, Mustafa, *Tasavvuf Tarihi Literatürü*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2001.

ATASOY, Nurhan, *Derviş Çeyizi Türkiye'de Tarikat Giyim-Kuşam Tarihi*, Kültür Bakanlığı, İstanbul 2000.

ATEŞ, Ahmed, Abdülvehhâb Tarzî, *Farsça Grameri*, İstanbul Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1962.

ATTAR, Feridüddin, *Aşknâme*, Roman's Yayınları, İstanbul 2005.

_____, *Tezkiretü'l-Evliya*, Haz. Süleyman Uludağ, İlim ve Kültür Yayınları, Bursa 1984.

AVCI, Ülkü Pınar, "Unutulan Bir Gönül Eri: Şeyh Mehmed-i Dağî", Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi *Hacı Bektaş Velî Kültür Araştırmaları Dergisi,* Ankara, Kış 2002, S. 24, s. 17-18.

AVŞAR, Ziya, "Şairlerin Görüp Unuttukları Bir Rüya: Belâgat", *Turkish Studies*, Volume 2/4 Fall 2007, s. 161-184.

AYBET, Nahid, *Fûzûlî Dîvanı'nda Maddi Kültür*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1989.

AYLAR, Selçuk, "Divan Şiirinde Sosyal Hayatın İzlerine Dair", *Osmanlı Divan Şiiri Üzerine Metinler*, Haz. Mehmet Kalpaklı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1999, s. 459-464

AYVERDİ, İlhan, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, Red. Ahmet Topaloğlu, Yay. Haz. Kerim Can Bayar, Kubbealtı Neşriyat, I-III, İstanbul 2005.

AZAMAT, Nihat, "Melâmet", *DİA*, Ankara 2004, C. 29, s. 24-25.

_____, "Sarı Abdullah Efendi", *DİA,* İstanbul 2009, C. 36, 145-147.

BÂDÎ, Ahmed, *Riyâz-ı Belde-i Edirne –Edirne Şehri Bahçeleri- (Edirne Şehri Tarihi)*, Haz. Ratip Kazancıgil, Edirne Valiliği Yayınları, I, İstanbul 2000.

BAĞDATLI İSMÂİL PAŞA, *Hediyyetü'l-Ârifîn*, C. I, İstanbul 1951; C. II, 1955.

BAKIR, Nuran, "XVII. asrın ikinci yarısında payeli ve bilfiil Anadolu ve Rumeli kazaskerleri", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü*, (Basılmamış Mezuniyet Tezi), İstanbul 1966.

BALTACI, Câhid, "Kâdî-asker Rûz-nâmçeleri'nin Tarihî ve Kültürel Ehemmiyeti", *İslâm Medeniyeti Mecmuası*, Temmuz 1979, C. IV, S. 1, s. 55-100.

_____, *XV. -XVI. Asırlarda Osmanlı Medreseleri: Teşkilât, Tarih*, İrfan Matbaası, İstanbul 1976.

BAŞPINAR, Fatih, "17. Yüzyıl Şairlerinden Beyânî'nin Divan'ı İnceleme-Tenkitli Metin", *Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı*, (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul 2008.

BAYCAN, Erdem, *Nûn Zünnûn Mısrî Menkıbeleri*, Ataç Yayınları, İstanbul 2004.

BEKİ, Niyazi, *Abdülkâdir Geylâni ve Esmâ'ül-Hüsnâ Kasidesi*, Sultan Yayınevi, İstanbul 2001.

BELÎĞ, İsmail, *Nuhbetü'l-Âsâr li Zeyli Zübdeti'l-Eş'âr*, Haz. Abdulkerim Abdulkadiroğlu, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 1999.

BİLAR, Ender, Oral Onur (Drl.), *Edirne Çarşıları ve Yitirilen Tarihi Eserler*, Türk Kütüphaneciler Derneği Edirne Şubesi Yayınları, [t. y.].

BİLGEGİL, M. Kaya, *Edebiyat Bilgi ve Teorileri 1 Belâgat*, Sevinç Matbaası, Ankara 1980.

BİLGİN, Azmi, "İzzetî Mehmed Efendi", *DİA*, İstanbul 2001, C. 23, s. 564-565.

BİLKAN, Ali Fuat, *Türk Edebiyatında Mu'ammâ*, Akçağ Yayınları, Ankara 2000.

BURCKHARDT, Titus, "Ehadiyet'in Veçheleri", Çev. Fahrettin Aslan, *Dergâh Edebiyât, Sanat, Kültür Dergisi,* C. IX, S. 101.

BURSALI MEHMED TÂHİR EFENDİ, *Osmanlı Müellifleri 1299-1915*, Haz. A. Fikri Yavuz, İsmail Özen, Meral Yayınevi, I, İstanbul [t. y]; II, 1972; III, 1975.

BUYUK, Orhan, "Şer'iyye Sicillerine Göre XVII. Yüzyılın Ortalarında Edirne'de Sosyo-Ekonomik Hayat", *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Edirne 2009.

CAN, Şefik, *Mevlânâ Hayatı, Şahsiyeti ve Fikirleri*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1995.

CANAN, İbrahim, *Hadis Külliyatı Kütüb-i Sitte Tercüme ve Şerhi*, Akçağ Yayınları, C. III, Ankara 1995.

CANIM, Rıdvan, "Klâsik Türk Edebiyatında Tarih Düşürme Sanatı ve Bir Ebced Ustası: Adanalı Sürûrî", *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2009, 13 (2), s. 105-120.

_____, *Edirne Şâirleri*, Akçağ Yayınları, Ankara 1995.

_____, *Latîfî Tezkiretü'ş-Şu'arâ ve Tabsıratü'n-Nuzamâ (İnceleme-Metin)*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı, Ankara 2000.

CEBECİ, Lûtfullah, *Kuran-ı Kerim'e Göre Melekler*, İstişare Yayınları, Konya 1989.

CEBECİOĞLU, Ethem, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, Anka Yayınları, İstanbul 2004.

CERRAHOĞLU, İsmail, "Abdullah b. Mes'ûd", *DİA*, İstanbul 1988, C. 1, s. 114-117.

CEYLAN, Ömür, *Tasavvufî Şiir Tahlilleri*, Kitabevi, İstanbul 2000.

COŞKUN, Menderes, "Tevriye ve Çeşitleri Üzerine Düşünceler", *Turkish Studies* Volume 2/4 Fall 2007, s. 248-261.

_____, *Sözün Büyüsü Edebî Sanatlar*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2007.

CUNBUR, Müjgân, "Yârî (17. yy.)", *Türk Dünyası Ortak Edebiyatı Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*, Proje Yürütücüsü: Sadık Tural, Başkan: Müjgân Cunbur, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 2007, C. 8, s. 584.

ÇAĞBAYIR, Yaşar, *Ötüken Türkçe Sözlük*, 1-5, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2007.

ÇAKAN, İsmail, Muhammed Eroğlu, "Abdullah b. Abbas b. Abdülmuttalib", *DİA*, C. 1, İstanbul 1988, s. 76-79.

ÇAPAN, Pervin, *Mustafa Safâyî Efendi Tezkire-i Safâyî*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara 2005.

ÇAVUŞOĞLU, Mehmed, *Necâti Bey Dîvânı'nın Tahlili*, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1971.

_____, *Dîvanlar Arasında*, Umran Yayınları, Ankara 1981.

ÇAY, Abdulhalûk, *Türk Ergenekon Bayramı Nevrûz*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, (II. Baskı), Ankara 1988.

ÇELEBİOĞLU, Âmil, "Ahmed Bîcan", *DİA*, İstanbul 1989, C. 2, s. 49.

ÇELİK, Ahmet, *Dicle'den Yükselen Feryat Hallâc-ı Mansur*, Irmak Yayınları, (II. Baskı), İstanbul 2009.

ÇETİNDAĞ, Yusuf, *Ayna Kitabı*, Kitabevi, İstanbul 2009.

ÇİÇEKLER, Mustafa, "Kemalpaşazâde'nin Kâfiye Risâlesi", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, İstanbul 1998, C. XXVIII, s. 445-477.

ÇİFTÇİ, Hasan, *Şeyh Ebü'l-Hasan-i Harakânî I (Hayatı, Çevresi, Eserleri ve Tasavvufî Görüşleri) Nûru'l-'Ulûm ve Münâcât'ı (Çeviri-Açıklama-Metin)*", Şehit Ebü'l-Hasan Harakânî Derneği Yayınları, Kars [t. y.].

DEMİRCİ, Mehmet, "Hakîkat-i Muhammediyye", *DİA*, İstanbul 1997, C. 15, s. 179-180.

_____, "Sultan Mahmut ve Ayaz", *Tasavvuf İlmi ve Akademik Araştırma Dergisi*, Mevlânâ'ya Armağan Sayısı Y. 8 [2007], S. 20, s. 33-38.

DEMİREL, Şener, "17. Yüzyıl Sebk-i Hindî Şairlerinden Nâilî ve Fehîm'in Şiirlerinde Somutlaştırma veya Alışılmamış Bağdaştırmalar", *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları I Sözde ve Anlamda Farklılaşma Sebk-i Hindî 29 Nisan 2005 Bildiriler*, Haz. Hatice Aynur, Müjgân Çakır, Hanife Koncu, Turkuaz Yayınları, İstanbul 2006, s. 34-88

_____, "Es-Seyyid Hüseyin Hüsnî Burdurî'nin Mîzân-nâme-i Şu'arâ Adlı Aruzla İlgili Eseri", *Turkish Studies Volume 6/2* Spring 2011, s. 367-402.

_____, "XVII. Yüzyıl Klasik Türk Şiirinin Anlam Boyutunda Meydana Gelen Üslup Hareketleri: Klasik Üslup-Sebk-i Hindî-Hikemî Tarz-Mahallileşme", *Turkish Studies*, Volume 4/2 Winter 2009, s. 279-306.

DEMİRKENT, Işın, "Kayser", *DİA*, Ankara 2002, C. 25, s. 94-96.

DEMİRLİ, Ekrem, "Abdullah İlâhî'nin Keşfu'l-Vâridât Adlı Eserinin Tahkîki", *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı Tasavvuf Bilim Dalı,* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 1995.

DENİZ, Sebahat, "Dübeyt (Dübeytî) Hakkında", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, İstanbul 2006, S. 14, s. 77-100.

_____, *Tecellî ve Dîvânı*, Veli Yayınları, İstanbul 2005.

DEVELİ, Hayati, *Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyıl Osmanlı Türkçesinde Ses Benzeşmeleri ve Uyumlar*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1995.

DİLÇİN, Cem *Fuzulî'nin Şiiri Üzerine İncelemeler*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2007.

_____, *Örneklerle Tür Şiir Bilgisi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1983.

DİLÇİN, Dehri, *Edebiyatımızda Atasözleri,* Türk Dil Kurumu Yayınları, (II. baskı), Ankara 2000.

Dini Kavramlar Sözlüğü, Haz. Fikret Karaman, İsmail Karagöz, İbrahim Paçacı, Mehmet Canbulut, Ahmet Gelişgen, İbrahim Ural, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2006.

DİZER, Muammer, "Ebû Ma'şer el-Belhî", *DİA*, İstanbul 1994, C. 10, s. 182-184.

DOĞAN, Muhammed Nur, *Fatih Divanı ve Şerhi*, Erguvan Yayınevi, İstanbul 2004.

DUMAN, Musa, *Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyılda Ses Değişmeleri*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1995.

EBU TÂLİB MÎR ÂBİDÎNÎ, *İbrahim Edhem (R. A.)Belh Sultanlığından Gönüller Sultanlığına Uzanan Bir Hayatın Öyküsü*, Irmak Yayınevi, İstanbul 2008.

ECE, Selami, "İktibas", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi,* Erzurum 2002, S. 19, s. 39-53.

_____, "Manisalı Camiî'nin Vamık u Azra Mesnevisi (İnceleme-Metin-Sadeleştirme)", *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı*, (Basılmamış Doktora Tezi), Erzurum 2002.

Edirne-Bâdi Ahmed Efendi Kütüphanesi Yazma Eserler Fihristi, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi, [y. y.] [t. y.].

EKİNCİ, Ekrem Buğra, "Osmanlı Devleti'nde Mahkemeler ve Kadılık Müessesesi Literatürü", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, C. 3, S. 5, 2005, s. 417-439.

ELBİR, Bilal, "18. Yüzyıl Türk Edebiyatında İki Mevlevî Şairde Mevlevîliğin Yansımaları", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi,* Yaz 2011, C. 4, S. 18, s. 31-45.

ELMALILI M. HAMDİ YAZIR, *Alfabetik İslâm Hukuku ve Fıkıh Istılâhları Kâmusu,* Haz. Sıtkı Gülle, Eser Neşriyat ve Dağıtım, İstanbul 1997, 5 Cilt. ENVER, Ali, *Mevlevî Şâirler Sema'hâne-i Edeb*, Haz. Tahir Hafızoğlu, İnsan Yayınları, İstanbul 2010.

_____, *Semâhâne-i Edeb*, Nşr. Kitapçı Rifat, Ahmed İhsân ve Şürekâsı, İstanbul 1309.

ERAYDIN, Selçuk, " Fusûsu'l-Hikem'e Yapılan Bâzı Îtirazlar", *A. Avni Konuk, Fusûsü'l-hikem Tercüme ve Şerhi,* Haz. Mustafa Tahralı, Selçuk Eraydın, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, (II. Baskı), İstanbul 2002, C. IV, s. 27-62.

_____, "Na'tler ve Yâri'nin 'Der Vasf-ı Hazret-i Sultan-ı Enbîyâ'sı", *Altınoluk Dergisi*, Kasım 1986, S. 9, s. 21-22.

_____, "Yâri ve Tevhidi Tevhîd-i Zât-ı Hudâ-vend-i Kâinât", *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü Dergisi)*, İstanbul 1985, S. 3, s. 329-337.

_____, *Tasavvuf ve Edebiyat Yazıları*, Mavi Yayıncılık, İstanbul 1997.

_____, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul 2004.

ERSOY, Ersen, "II. Bayezit Devri Şairlerinden Münîrî Hayatı, Eserleri ve Dîvânı (İnceleme-Tenkitli Metin)", *Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı*, (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul 2010.

ERTEM, Rekin, *Şeyhülislâm Yahya Divanı*, Akçağ Yayınları, Ankara 1995.

ERTUĞRUL, İsmail Fennî, *Vahdet-i Vücûd ve İbn Arabî*, Haz. Mustafa Kara, İnsan Yayınları, İstanbul 1991.

ERÜNSAL, İsmail, "Nuruosmaniye Kütüphânesinde Bulunan Bazı Kazasker Ruznamçeleri", *İslâm Medeniyeti Mecmuası*, Haziran 1980, C. IV, S. 3, s. 19-31.

ESRAR DEDE, *Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviyye*, Haz. İlhan Genç, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 2000.

EYÜBOĞLU, E. Kemal, *On Üçüncü Yüzyıldan Günümüze Kadar Şiirde ve Halk Dilinde Atasözleri ve Deyimler*, II Cilt, Doğan Kardeş Matbaacılık, C. I, İstanbul 1973; C. II, 1975.

FİLİZ, Lütfi, *Noktanın Sonsuzluğu İkinci Kitap*, Yay. Haz. Saim Öztan, Seyhun Besin, Aziz Şenol Filiz, Pan Yayıncılık, İstanbul 1999.

GÖKALP, Halûk, *Eski Türk Edebiyatında Mevlânâ ve Mevlânâ Methiyeleri*, Kriter Yayınları, İstanbul 2009.

GÖLPINARLI, Abdülbaki, *Hafız Divanı*, Maarif Matbaası, İstanbul 1944.

_____, *Melâmîlik ve Melâmîler*, Devlet Matbaası, İstanbul 1931.

_____, *Mevlevî Âdâb ve Erkânı*, İnkılâp ve Aka Kitabevleri, İstanbul 1963.

_____, *Tasavvuf'tan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri*, İnkılâp ve Aka Kitabevleri, İstanbul 1977.

GÖRE, Zehra, "Kerem Kasidelerine Dair", *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (Prof. Dr. Hüseyin Ayan Özel Sayısı), Erzurum 2009, S. 39, s. 919-957.

GÜLEÇ, İsmail, "Osmanlı Müellifleri'nde Şair ve Şiir Değerlendirmeleri", *İlmi Araştırmalar Dil ve Edebiyat İncelemeleri,* (Bahar 2008), S. 25, s. 69-83.

GÜMÜŞ, Sadreddin, *Seyyid Şerîf Cürcânî*, İslâmî İlimler Araştırma Vakfı Neşriyatı, İstanbul 1984.

GÜNEŞ, Kadir, *Arapça-Türkçe Sözlük*, Ravza Yayınları, İstanbul 2009.

GÜNEŞ, Özlem, "Fahrî'nin Husrev u Şîrîn'i (Metin ve Tahlil), Nizâmî ve Şeyhî'nin Eserleriyle Karşılaştırılması", *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı*, (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul 2010.

GÜNGÖR, Zülfikar, "Tahirü'l-Mevlevî'nin 'Hallâc-ı Mansûr'a Dâir' Risalesi", *Ankara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi*, C. XXXIX, Ankara 1999, s. 581-597.

Günümüz Türkçesiyle Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi: Bağdad, Basra, Bitlis, Diyarbakır, Isfahan, Malatya, Mardin, Musul, Tebriz, Van, Haz. Seyit Ali Kahraman, Yücel Dağlı, 4. Kitap, 2. Cilt, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2010.

GÜNYÜZ, Melike Erdem, "Ahmedî Divanı'nın Tahlili", *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı*, (Basılmamış Doktora Tezi), I-II, İstanbul 2001.

GÜRER, Dilaver, *Fusûsu'l-Hikem ve Mesnevî'de Peygamberlerin Öyküleri*, İnsan Yayınları, İstanbul 2002.

GÜRER, Dilaver, *Fusûsu'l-Hikem ve Mesnevî'de Peygamberlerin Öyküleri (II)*, Meram Belediyesi Konevi Araştırma Merkezi MEBKAM Yayınları, Konya 2007.

HÂFIZ, *Dîvân,* Tsh. Reşîd Eyvazî, Ekber Behrûz, Müessese-i Târîh ve Ferheng-i Îrân, Tebriz 1977.

HÂS, İbrahim, *İnsân-ı Kâmil Sözleri*, Haz. Mustafa Tatcı, İbrahim Özay, Sahhaflar Kitap Sarayı, İstanbul 2004.

HECRÎ Kara Çelebî Muhyi'd-dîn Mehmed, *Dîvân*, Haz. Ömer Zülfe, [y. y.], Ankara 2010.

HEPER, Sadettin, *Mevlevî Âyinleri*, Konya Turizm Derneği Yayını, (II. Baskı), Konya 1979.

HEZARFEN HÜSEYİN EFENDİ, *Telhîsü'l-Beyân Fî Kavânîn- Âl-i Osmân*, Haz. Sevim İlgürel, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1998.

HOCAZÂDE AHMED HİLMÎ, *Hadîkatü'l-Evliyâ, (Beşinci Kısım),* İstanbul 1318.

HOLBROOK, Victoria R., *Aşkın Okunmaz Kıyıları,* İletişim Yayınları, İstanbul 1998.

HÛB, Ramazan, *Hızır Aleyhisselâm*, Kırk Kandil, İstanbul 2000.

IRKILATI, Mehmet, "Nazire Geleneği İçerisinde Kerem Kasideleri", *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Adana 2007.

IŞIN, Bür, "XVII. asrın ilk yarısında payeli ve bilfiil Anadolu ve Rumeli kazaskerleri", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü*, (Basılmamış Mezuniyet Tezi), İstanbul 1965.

İBN ARABİ, *Hakikat ve Tefekkür,* Çev. Mahmut Kanık, Hece Yayınları, Ankara 2003.

_____, *Marifet Kitabı Kitâbu'l-Ma'rife*, Trc. Hüseyin Şemsi Ergüneş, Yay. Haz. Ercan Alkan, Osman Sacid Arı, İz Yayıncılık, İstanbul 2009.

İBN HACER EL-ASKALÂNÎ, *Sahâbe-i Kirâm Ansiklopedisi*, Trc. Naim Erdoğan, Red. Mehmet Yılmaz, İz Yayıncılık, İstanbul 2009, 5 C.

İHSANOĞLU, Ekmeleddin, "Osmanlı Eğitim ve Bilim Müesseseleri", *Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi,* Ed. Ekmeleddin İhsanoğlu, Yaz. Nuri Yüce, Günay Kut, Orhan Okay, Nimetullah Hafız, Ahmet Yaşar Ocak, Ekmeleddîn İhsanoğlu, Esin Atıl, M. Uğur Derman, Çiçek Derman, Çinuçen Tanrıkorur, İslâm Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi (IRCICA), C. 2, 1998.

İKBÂL, Muhammed, *Cebrail'in Kanadı*, Çev. Yusuf Salih Karaca, İstanbul 1983.

İLAYDIN, Hikmet T., "Behram-ı Gûr Menkabeleri Mîr Alî Şîr Nevâî ile Hâtifî'nin eserleri arasında müşterek bazı hususiyetler hakkında", *Türkiyat Mecmuası*, İstanbul 1935, C. V, s. 275-290.

İMAM GAZÂLÎ, *Esmâ'ül-Hüsnâ İlâhî Ahlâk*, Türkçesi: Yaman Arıkan, Elifbe Yayınları, İstanbul 1982.

İNALCIK, Halil, "Kazasker Ruznamçe Defterine Göre Kadılık", *Adâlet Kitabı*, Ed. Bülent Arı, Selim Aslantaş, Adalet Bakanlığı, Ankara 2007, s. 117-137.

_____, "Mehmed II", *DİA*, Ankara 2003, C. 28, s. 395- 407.

İPEK, Abdulmuttalip, "Klâsik Türk Şiirinde Gül Redifli Kasideler", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Elazığ 2008.

İPEKTEN, Haluk, *Eski Türk Edebiyatı Edebî Bilgiler (Nazım Şekilleri-Aruz Ölçüsü) 2. Kısım Aruz Ölçüsü*, Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları, Erzurum 1989.

İPEKTEN, Halûk, *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri*, Birlik Yayın Kooperatifi, Ankara 1985.

İPEKTEN, Haluk, Mustafa İsen, Filiz Kılıç, İ. Hakkı Aksoyak, Aysun Eyduran, *Şair Tezkireleri*, Grafiker Yayınları, Ankara 2002.

İPEKTEN, Haluk, Mustafa İsen, Recep Toparlı, Naci Okçu, Turgut Karabey, *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1988.

İPŞİRLİ, Mehmet, "Âsaf", *DİA*, İstanbul 1991, C. 3, s. 455.

_____, "Kazasker", *DİA,* Ankara 2002, C. 25, s. 140-143.

_____, "Mülâzemet", *DİA,* İstanbul 2006, C. 31, s. 537-538.

_____, "Osmanlı İlmiye Teşkilâtında Mülâzemet Sisteminin Önemi ve Rumeli Kadıaskeri Mehmed Efendi Zamanına Ait Mülâzemet Kayıtları", *Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi 10-11*, İstanbul 1983, s. 221-232.

Îsâ-zâde Târîhi (Metin ve Tahlîl), Haz. Ziya Yılmazer, İstanbul Fetih Cemiyeti, İstanbul 1996.

İSEN, Mustafa, *Ötelerden Bir Ses Divan Edebiyatı ve Balkanlarda Türk Edebiyatı Üzerine Makaleler,* Akçağ Yayınları, Ankara 1997.

İslâm Âlimleri Ansiklopedisi, Yay. Haz. İlhan Apak, Türkiye Gazetesi, I-XVIII, İstanbul [t. y.].

İSMAİL ANKARAVÎ, *Hadislerle Tasavvuf ve Mevlevî Erkânı Mesnevî Beyitleriyle Kırk Hadis Şerhi*, Yay. Haz. Semih Ceyhan, Dârulhadis, İstanbul 2001.

İSMAİL HAKKI BURSEVÎ, *İlahî İsimler (Tuhfe-i Recebiyye)*, Haz. Selim Çakıroğlu, İstanbul 2008.

İSMÂİL İBN YÛSÜF, *"Resüllerin Efendisi Hakkında Allahın Âlemlere Karşı Hücceti" Peygamber Efendimizin Mûcizeleri*, Çev. Abdülhâlık Duran, 1-2, İslâmî Neşriyat, Konya 1990.

İSPİRLİ, Serhan Alkan, "Türk Edebiyatında Tarih Düşürme Geleneği", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi,* S. 14, Erzurum 2000, s. 79-88.

İSSA, İman Muhammed, "Müstakim-Zâde Süleymân Sa'dü'd-dîn Efendi Mecelletü'n-Nisâb (Kişi, Eser, Yer Adlarının Açıklamalı Dizini)", *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı*, (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara 1995.

İstanbul Kütüphaneleri Türkçe Yazma Divanlar Kataloğu, Haz. Komisyon, I-III, Maarif Vekaleti, Ankara 1959.

İZUTSU, Toshihiko, *İbn Arabî'nin Fusûs'undaki Anahtar Kavramlar"*, Türkçesi: Ahmed Yüksel Özemre, Kaknüs yayınları, İstanbul 2005.

KALPAKLI, Mehmet, *Osmanlı Divan Şiiri Üzerine Metinler*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1999.

KANAR, Mehmet, "Firdevsî", *DİA*, İstanbul 1996, C. 13, s. 125-127.

KAPLAN, Mahmut, *Klasik Türk Şiirinde Hz. Muhammed,* Etkileşim Yayınları, İstanbul 2010.

KARA, Kerim, "Mevlânâ'nın Mesnevî'sinde Kalp-Gönül", *Tasavvuf (Mevlânâ Özel Sayısı)*, Ocak-Haziran 2005, Ankara, S. 14, s. 483-523.

KARA, Mustafa, "Bişr el-Hâfî", *DİA*, İstanbul 1992, C. 6, s. 534.

_____, "Fuzûlî'nin Rind ü Zâhid ve Türkçe Dîvânı'nda Züht ve Zâhit Tipi", *Fuzûlî Kitabı*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, İstanbul 1996, s. 183-189.

_____, "Fuzûlî'nin Rind ü Zâhid ve Türkçe Dîvânı'nda Züht ve Zâhit Tipi", *Fuzûlî Kitabı*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, İstanbul 1996, s. 183-189.

_____, *Dervişin Hayatı Sûfînin Kelâmı Hal Tercümeleri-Tarikatlar-Istılahlar*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2005.

KARADAŞ, Cağfer, *Muhyiddin İbn Arabî*, Kaynak Yayınları, İstanbul 2008.

KARAHAN, Abdülkadir, "900. Doğum Yıl Dönümü Münasebetiyle: Hakîm Senâ'î-i Gaznevi'nin Klâsik Türk Şiirine Tesiri", *Dünya Edebiyatından Seçmeler*, Kültür Bakanlığı, Ekim 1977, S. 4, s. 50-55.

_____, "Enverî Evhadüddin", *DİA*, İstanbul 1995, C. 11, s. 267-268.

KARAMAN, Hayreddin, Bekir Topaloğlu, *Arapça Dilbilgisi IV (Sarf-Nahiv)*, Yılmaz Ofset Basımevi, (VII. Baskı), İstanbul 1975.

KARTAL, Abdullah, *İlâhî İsimler Teorisi*, Hayy Kitap, İstanbul 2009.

KASTAMONULU LATÎFÎ, *Tezkire-i Latîfî*, İkdam Matbaası, Dersaâdet 1314.

KÂTİP ÇELEBİ, *Mîzânu'l-hak fi ihtiyâri'l-ehak İslâmda Tenkid ve Tartışma Usûlü*, Sad. Süleyman Uludağ, Mustafa Kara, Marifet Yayınları, İstanbul 1990.

_____, *Mîzanü'l-Hakk Fi İhtiyari'l-Ahakk*, Haz. Orhan Şaik Gökyay, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1972.

_____, *Süllemü'l-Vusûl İlâ Tabakâti'l-Fuhûl*, Ed. Ekmeleddin İhsanoğlu, İslâm Konferansı Teşkilatı İslâm Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi, İstanbul 2010, 6 C.

KAVRUK, Hasan, *Şeyhülislâm Yahyâ Divânı Tenkitli Metin*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara 2001.

KAYA, Mahmut, "Aristo", *DİA*, İstanbul 1991, C. 3, s. 375-378.

_____, "Fârâbî", *DİA*, İstanbul 1995, C. 12, s. 145-161.

KEFELİ HÜSEYİN, *Râznâme (Süleymaniye, Hekimoğlu Ali Paşa No. 539)*, Çeviriyazı ve Tıpkıbasımı Haz. İ. Hakkı Aksoyak, Yay. Şinasi Tekin, Gönül Tekin, Harvard Üniversitesi Yakındoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü, 2004.

Kemal EDİP, "Hakîm-i Senâyî'nin İlâhî-nâmesi", *A. Ü. D. T. C. F. Dergisi*, Ankara 1947, C. 5, S. 5, s. 513-524.

KEMİKLİ, Bilal, "Divan Şiirinde Hastalık ve Tedavi", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. 16, S. 1, 2007, s. 19-36.

_____, *Sun'ullâh-ı Gaybî Dîvânı İnceleme-Metin*, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 2000.

KEMİKSİZ-ZÂDE SAFVET MUSTAFA, *Nuhbetü'l-Âsâr min Ferâidi'l-Eş'âr*, İstanbul Üniversitesi Türkçe Yazmalar 6189, 155 vr.

KILIÇ, Mahmut Erol, "İbnü'l-Arabî, Muhyiddin", *DİA,* Ankara 1999, C. 20, s. 493-516.

_____, *Sûfî ve Şiir Osmanlı Tasavvuf Şiirinin Poetikası*, İnsan Yayınları, İstanbul 2004.

_____, *Şeyh-i Ekber İbn Arabi Düşüncesine Giriş*, Sufi Kitap, İstanbul 2009.

KOCA, Ferhat, "İbnü'l-Hümâm", *DİA*, İstanbul 2000, C. 21, s. 87-90.

KOCAKAPLAN, İsa, *Açıklamalı Edebi Sanatlar*, Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara 1992.

KOÇİ BEY, *Koçi Bey Risâlesi,* Matbaa-i Ebüzziya, Konstantiniyye 1886.

KONUK, A. Avni*, Fusûsu'l-Hikem Tercüme ve Şerhi*, Haz. Mustafa Tahralı - Selçuk Eraydın), Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, (III. Baskı), C. I, İstanbul 1999; C. II, 2002; C. III, 2005; C. IV, 2002.

KOROK, Daniş Remzi, Müşerref Akkut, *Meşhur Sahâbeler ve Fakihler*, Türk Neşriyat Yurdu, İstanbul 1956.

KÖKSAL, M. Fatih, "Nazire Kavramı ve Klâsik Türk Şiirinde Nazire Yazıcılığı", *Diriözler Armağanı Prof. Dr. Meserret Diriöz ve Haydar Ali Diriöz Hatıra Kitabı*, Bizim Büro Basımevi, Ankara 2003, s. 216-290.

KÖKSAL, M. Fatih, "Nazîre/Türk Edebiyatı", *DİA*, İstanbul 2006, C. 32, s. 456-458.

KÖKSAL, M. Fatih, *Sana Benzer Güzel Olmaz Divan Şiirinde Nazire*, Akçağ Yayınları, Ankara 2006.

Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir, Haz. Hayrettin Karaman, Mustafa Çağrıcı, İbrahim Kâfi Dönmez, Sadrettin Gümüş, I-V, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2003.

KURNAZ, Cemal, Halil ÇELTİK, *Divan Şiiri Şekil Bilgisi*, H Yayınları, Ankara 2010.

KURNAZ, Cemâl, *Hayâlî Bey Dîvânı Tahlili*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1987.

_____, *Osmanlı Şair Okulu*, Birleşik Yayınevi, Ankara 2007.

KURT, Hüseyin, "Mehmet Elif Efendi (ö. 1345/1927)'nin 'el-Kelimâtü'l-mücmele fi şerhi't-tuhfeti'l-mürsele' Adlı Eserine Göre Vahdet-i Vücud Anlayışı", *Tasavvuf,* Temmuz-Aralık, 2003/11, s. 323-350.

KURTULUŞ, Rıza, "Emîr Hüsrev-i Dihlevî", *DİA*, İstanbul 1995, C. 11, s. 135-137.

_____, "Muhteşem-i Kâşânî", *DİA*, İstanbul 2006, C. 31, s. 77-78.

KUŞEYRÎ, Abdülkerim, *Kuşeyrî Risâlesi [Sûfîlerin İnanç ve Ahlâkı]*, Trc. Dilaver Selvi, Semerkand, (II. Baskı), İstanbul 2005.

KUT, Günay, "Ali Şîr Nevâî", *DİA*, İstanbul 1989, C. 2, s. 449-453.

KÜÇÜKAŞCI, Mustafa Sabri, "Seyyid", *DİA*, İstanbul 2009, C. 37, s. 40-43.

KÜLEKÇİ, Numan, *Açıklamalar ve Örneklerle Edebî Sanatlar*, Akçağ Yayınları, Ankara 1995.

KÜRKÇÜOĞLU, Kemâl Edib, *Osman Şems Efendi Dîvânı'ndan Seçmeler*, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul 1996.

LEVEND, Agâh Sırrı, *Divan Edebiyatı Kelimeler ve Remizler Mazmunlar ve Mefhumlar*, Bürhaneddin Matbaası, (II. Baskı), İstanbul 1943.

_____, *Türk Edebiyâtı Tarihi*, I. Cilt Giriş, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1973.

MACİT, Muhsin *Divan Şiirinde Âhenk Unsurları*, Kapı Yayınları, (II. Baskı), İstanbul 2005.

MAKDİSÎ, Muhammed b. Tahir, *Zahîretü'l-huffâzi'l-muharric 'ale'l-hurûfi'l-elfâz,* Nşr. Abdurrahman el-Ferivâî, I-V, Riyâd 1416.

Mecmûa-i Eş'âr, Erfurt/Gotha Üniversitesi Araştırma Kütüphanesi, FB Gotha, Ms. orient T 170.

Mecmûa-i Eş'âr, Milli Kütüphane, 06 Mil Yz A 4641.

Mecmûa-i Eş'âr, Avusturya Dükalık Kütüphanesi, Gotha Koleksiyonu Türkçe Yazmaları, arab. 402/Seetzen: Haleb Nr. 610.

MEHDÎ BEYÂNÎ, *Ahvâl ü Âsâr Hoş-nüvîsân*, I-IV, Dânişgâh-ı Tahrân 1358.

MEHMED SÜREYYA, *Sicill-i Osmanî*, Haz. Nuri Akbayar, Sad. Seyit Ali Kahraman, I-VI, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1996

MEHMED ŞEMÎ EFENDİ, *İlâveli Esmârü't-Tevârîh Maa Zeyl*, Yay. Haz. Mehmet Karataş, Ukde Kitaplığı, Kahramanmaraş 2009.

MEHMED ŞEMÎ, *İlâveli Esmârü't-Tevârîh Maa Zeyl*, İran Şirketi Matbaası, 1295.

MENGİ, Mine, *Divan Şiirinin Arka Bahçesi*, Akçağ Yayınları, Ankara 2010.

Metinlerle Tasavvuf Terimleri Sözlüğü, Ed. Zafer Erginli, Kalem Yayınevi, İstanbul 2006.

MEVLÂNA CELÂLEDDİN-İ RUMÎ, *Divân-ı Kebîr'den Seçmeler*, Haz. Abdülbaki Gölpınarlı, I-VI, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1995.

_____, *Mesnevî-i Şerîf Şerhi*, Tercüme ve Şerh: Ahmed Avni Konuk, Haz. Dilâver Gürer, Mustafa Tahralı, Yay. Kord. Mustafa Tahralı, Kitabevi, C. 13, İstanbul 2009.

_____, *Mesnevî-i Şerîf,* Mtr. Süleyman Nahîfî, Sad. Âmil Çelebioğlu, Pro. Dan. Nihat Öztoprak, Timaş Yayınları, İstanbul 2007.

_____, *Fîhi Mâ Fih*, Trc. Ahmed Avnî Konuk, Yay. Haz. Selçuk Eraydın, İz Yayıncılık, (VI. Baskı), İstanbul 2006.

MEVLÂNA, *Dîvân-ı Kebîr Seçmeler*, Haz. Şefik Can, I-IV, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2000.

_____, *Mesnevi*, Çev. Veled İzbudak, Göz. Geç. Andülbaki Gölpınarlı, Maarif Basımevi, İstanbul 1957.

Milli Kütüphane, *Mecmûa-i Eş'âr*, Arşiv Numarası: 06 Mil Yz A 4641, 86 vr.

MOLLA CAMİ, *Ney'in Feryadı (Nay-nâme)*, Çev. ve Şrh: Hoca Neş'et Efendi, Haz. Üzeyir Aslan, Sufi Kitap, İstanbul 2007.

MORKOÇ, Yasemin Ertek, "Eğridirli Hacı Kemal'in Câmiü'n-Nezâir'i (Metin ve Mecmua Geleneği Üzerine Bir İnceleme" I-III, *Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı*, (Basılmamış Doktora Tezi), İzmir 2003.

Mu'cemü't-târîhi't-türâsi'l-İslâmî fî mektebâti'l-âlem: el-mahtûtât ve'l-matbûât: Dünya Kütüphanelerinde Mevcut İslâm Kültür Tarihi İle İlgili Eserler Ansiklopedisi, Haz. Ali Rıza Karabulut, Ahmet Turan Karabulut, Mektebe Yayınları, Kayseri [t. y], C. 2, s. 1327/nr. 3677

MUALLİM NACİ, *Edebiyat Terimleri Istılâhât-ı Edebiyye*, Haz. M. A. Yekta Saraç, Risale Basın-Yayın, İstanbul 1996.

_____, *Esâmî*, Mahmud Beg Matbaası, İstanbul 1309.

MUHAMMED B. MAHMÛD-I ŞİRVÂNÎ, *Tuhfe-i Murâdî İnceleme-Metin-Dizin*, Haz. Mustafa Argunşah, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1999.

MUHAMMED B. MUHAMMED EL-BUHARİ BAHAEDDİN NAKŞİBENDİ, *Evrâd-ı Behâiyye ve Şerhi*, [y. y.], 1361.

MUHAMMED EBÛ ZEHRA, *Ebû Hanîfe*, Çev. Osman Keskioğlu, Diyanet İşleri-Başkanlığı Yayınları, (II. Baskı), Ankara 1997.

MUHİDDİN-İ ARABÎ, *Mir'at'ül İrfan İrfan Aynası*, Mtr. Abdulkadir Akçiçek, Kamer Neşriyat, İstanbul 1984.

MUHYİDDİN İBNÜ'L-ARABÎ, *Nakşe'l-Füsûs Gerçeklerin Özü,* Şrh. İsmâil Rusuhî Ankaravî, Ataç Yayınları, İstanbul 2005.

MUM, Cafer, "Sebk-i Hindî'de Beyit Yapısı, Paradoksal İmajlar ve Çoklu Duyulama", *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları I Sözde ve Anlamda Farklılaşma Sebk-i Hindî 29 Nisan 2005 Bildiriler*, Haz. Hatice Aynur, Müjgân Çakır, Hanife Koncu, Turkuaz Yayınları, İstanbul 2006, s. 108-141.

MUSTAFA SAFÂYÎ EFENDİ, *Tezkire-i Safâyî (Nuhbetü'l-Âsâr min Fevâ'idi'l-Eş'âr) İnceleme-Metin-İndeks*, Haz. Pervin Çapan, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 2005.

MUSTAFA SÂKIB DEDE, *Sefîne-i Nefîse-i Mevleviyân*, Tsh. Mehmed Ârif Paşa, I-III, Mektebetu Vehbe, Kahire 1283.

MUŞ, Züleyhâ, "Arap ve Türk Edebiyatlarında 'Yûsuf u Züleyhâ' Hikâyelerinin Mukayesesi", *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı Arap Dili ve Belâgati Bilim Dalı,* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2000.

MUTÇALI, Serdar, *Arapça-Türkçe Sözlük*, Dağarcık, İstanbul [t. y.].

MÜSLÎM, Ebü'l-Hüseyin el-Kuşeyrî en-Nişaburî, *Sahîh-i Müslîm*, Daru Taybe, I-II, Riyad 1427/2006,

MÜSTAKÎM-ZÂDE SÜLEYMAN SA'DEDDİN EFENDİ, *Mecelletü'n-Nisâb*, (Tıpkıbasım), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2000.

_____, *Tuhfe-i Hattâtîn*, Nşr. İbnülemin Mahmûd Kemâl İnal, Türk Tarih Encümeni Külliyâtı, Devlet Matbaası, Ankara 1928.

MÜTERCİM ÂSIM EFENDİ, *Burhân-ı Katı*, Haz. Prof. Dr. Mürsel Öztürk, Dr. Derya Örs, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2000.

NAZİF HOCA, " Baklî", *DİA*, İstanbul 1991, C. 4, s. 546, s. 545-547.

NEV'Î-ZÂDE ATÂYÎ, *Heft-Hᵛân Mesnevisi (İnceleme-Metin)*, Haz. Turgut Karacan, Sevinç Matbaası, Ankara 1974.

NUREDDİN ABDURRAHMAN İBNİ AHMED-İ CÂMÎ, *Beşinci Taht: Yûsuf ve Züleyhâ*, Çev. Ali Nihat Tarlan, Yay. Haz. Şinasi Tekin, Gönül Alpay Tekin, Yay. Günay Kut, Harvard Üniversitesi Yakındoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü, Harvard 2003.

OCAK, Ahmet Yaşar, *Veysel Karanî ve Üveysîlik*, Dergâh Yayınları, İstanbul 1982.

OKUMUŞ, Ömer, "Câmî, Abdurrahman", *DİA*, İstanbul 1993, C. 7, s. 94-99.

OLGUNER, Fahrettin, "Eflâtun", *DİA*, İstanbul 1994, C. 10, s. 469-476.

ONAN, Necmettin Halil, *İzahlı Dîvân Şiiri Antolojisi*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1989.

ONAY, Ahmet Talât, *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar*, Haz. Cemâl Kurnaz, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1996.

ONUR, Oral, *Edirne Kadıları Kasr-ı Adl*, Edirne Valiliği Yayını, İstanbul 1999.

_____, *Edirne Su Kültürü "Kadim Su"(Haseki Suyu)*, Acar Matbaacılık Tesisleri, İstanbul [t. y.].

_____, *Edirne Türbeleri ve Evlad-ı Fatihan Mezarları*, [y. y], Edirne 1994.

ORTAYLI, İlber, "Osmanlı Devleti'nde Kadı", *DİA,* İstanbul 2001, C. 24, s. 69-73.

_____, *Hukuk ve İdare Adamı Olarak Osmanlı Devletinde Kadı*, Turhan Kitabevi, Ankara 1994.

Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Büyük Lûgat (Eski ve Yeni Harflerle), Haz. Abdullah Yeğin, Abdulkadir Badıllı, Hekimoğlu İsmail, İlham Çalım, TÜRDAV, İstanbul 1978.

OSMÂNZÂDE HÜSEYİN VASSÂF, *Sefîne-i Evliyâ*, Haz. Metin Akkuş, Ali Yılmaz, 1-5, Kitabevi, İstanbul 2006.

ÖGKE, Ahmet, *Vâhib-i Ümmî'den Niyâzî-i Mısrî'ye Türk Tasavvuf Düşüncesinde Metaforik Anlatım*, Ahenk Yayınları, Van 2005.

ÖKTEM, Niyazi, *Hallac-ı Mansur Yaşamı-Felsefesi-Etkileri*, Horasan Yayınları, İstanbul 2006.

ÖLMEZ, Tomris, "Abdullah Efendi, Sarı", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi Devirler/İsimler/Eserler/Terimler*, Dergâh Yayınları, İstanbul 1977, C. 1, s. 12-13.

'ÖMER BİN MEZÎD, *Mecmû'atü'n-Nezâ'ir*, (Haz. Mustafa Canpolat), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1982.

ÖNDER, Mehmet, *Mevlâna ve Mevlevilik*, Aksoy Yayıncılık, İstanbul 1998.

ÖNGÖREN, Reşat, "Osmanlılar'da Devlet Ricâli-Meşâyih Münâsebetlerinin Boyutlarını Gösteren Yeni Bir Kaynak: Âlî'nin Şeyh Mehmed-i Dâğî ile Alâkalı Menâkıbı", *İslâm Araştırmaları Dergisi*, 1997, S. 1, s. 107-113.

ÖNGÖREN, Reşat, *Osmanlılar'da Tasavvuf Anadolu'da Sûfîler, Devlet ve Ulemâ (XVI. Yüzyıl),* İz Yayıncılık, İstanbul 2000.

ÖRFÎ, Muhammed Zeyneddîn Alî Şîrâzî, *Dîvân*, Milli Kütüphane, Ankara İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonu, 06 Hk 438, 60 vr.

ÖZKIRIMLI, Atilla *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, Cem Yayınevi, (III. Baskı), İstanbul 1984, C. 4, s. 1213.

ÖZÖNDER, Hasan, *Ansiklopedik Hat ve Tezhip Sanatları Deyimleri, Terimleri Sözlüğü*, Sebat Ofset Matbaacılık, Konya 2003.

ÖZTOPRAK, Nihat, "Divan Şiirinde Osmanlı Geleneğinin İzleri", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, İstanbul 2000, s. 155-168.

_____, *Cân u Cânân (İnceleme-Hüsn ü Aşk ile Karşılaştırma-Metin),* Türk Gençlik Vakfı, İstanbul 2000.

ÖZTUNA, Yılmaz, *Türk Mûsikîsi Kavram ve Terimleri Ansiklopedisi*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 2000.

ÖZTÜRK, Abdülvahap, *İmam-ı Azam Ebu Hanife ve Eserleri*, Şamil Yayıncılık, İstanbul 2004.

PAKALIN, Mehmet Zeki, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, I-III, Milli Eğitim Basımevi, (II. Baskı), İstanbul 1971.

PALA, İskender, "Bir Elmanın İki Yarısı: Klâsik Şiir ve Osmanlı Tarihi", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, İstanbul 2000, S. 3, s. 141-154

_____, *Ansiklopedik Dîvân Şiiri Sözlüğü*, I-II, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1989.

PARLATIR, İsmail, *Atasözleri ve Deyimler –I Atasözleri*, Yargı Yayınevi, Ankara 2008.

_____, *Atasözleri ve Deyimler-II Deyimler*, Yargı Yayınevi, Ankara 2008.

_____, İsmail, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Yargı Yayınları, Ankara 2006.

PEKOLCAY, Neclâ, *İslâmi Türk Edebiyâtı Metinlerini Tetkik Metodları*, Marmara Üniversitesi Yayınları, (II. Baskı), İstanbul 1994.

PEKOLCAY, Neclâ, Selçuk Eraydın, Mustafa Tahralı, Mustafa Uzun, M. Husrev Subaşı, *İslâmî Türk Edebiyatında Şekil ve Nev'ilere Giriş,* Kitabevi, (III. Baskı), İstanbul 1994.

REDHOUSE, Sir James W. , *A Turkish And English Lexicon Türkçe'den İngilizce'ye Lugat Kitabı*, H. Matteosian, Constantinople 1921.

Rumeli Kazaskerliği Rûznâmçeleri, Nuruosmaniye Kütüphanesi, Meşihat Arşivi, Defter nr. 34, Demirbaş nr. 211, 1063-1064.

Rumeli Kazaskerliği Rûznâmçeleri, Nuruosmaniye Kütüphanesi, Meşihat Arşivi, Müftülük 225, Defter nr. 43, 1080-1088.

Rumeli Kazaskerliği Rûznâmçeleri, Rumeli Tezkirehânesi, Nuruosmaniye Kütüphanesi, Meşihat Arşivi, Defter nr. 40, 1075.

SADIK VİCDÂNÎ, *Tomar-ı Turuk-ı Aliyye: Melâmilik*, Evkâf-ı İslâmiyye Matbaası, İstanbul 1338-1340.

SAFÂÎ, *Tezkire-i Safâî*, Süleymaniye Kütüphanesi, Esâd Efendi 2549, 347 vr.

SAFER BABA, *Istılâhât-ı Softyye fî Vatan-ı Asliyye Tasavvuf Terimleri*, Heten Keten Yayınları, İstanbul 1998.

SAĞIRLI, Abdurrahman, "Mehmed b. Mehmed Er-Rûmî (Edirneli)'nin Nuhbetü't-tevârih ve'l-Ahbâr'ı ve Târîh-i Âl-i Osman'ı(Metinleri, Tahlilleri)", *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı*, (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul 2000.

Sahabe'den Günümüze Allah Dostları, Çev. Sait Aykut, Enver Gönenç, Yahya Atak, Abdülhamid Birışık, Fuat Aydın; Gnl. Yay. Yön. A. Ali Ural, C. 1-6, Şûle Yayınları, İstanbul 1995.

SAHÎH AHMED DEDE, *Mevlevîlerin Tarihi Mecmûatü't-Tevârîhi'l-Mevleviyye*, Haz. Cem Zorlu, İnsan Yayınları, İstanbul 2003.

SARAÇ, M. A. Yekta, *Klâsik Edebiyat Bilgi*si *Belâgat,* R Yayınları, İstanbul 2000.

_____, *Klâsik Edebiyat Bilgisi Biçim-Ölçü-Kafiye*, 3F Yayınevi, İstanbul 2007.

SARAÇ, Yekta, Mustafa Çiçekler, "Kemalpaşazâde'nin Kâfiye Risâlesi", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, C. XXVIII, İstanbul 1998, s. 445-477.

SARI, Mehmet, Mustafa Eravcı, Yusuf İlgar, Mustafa Karazeybek, Latif Taşdemir, *Sultân Dîvânî ve Afyonkarahisar'da Mevlevîlik*, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon 2002.

SARIKAYA, Meliha Yıldıran, "Türk-İslâm Edebiyatında Hz. Ali", *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlâhiyat Anabilim Dalı İslâm Tarihi ve Sanatları Bilim Dalı,* (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul 2004.

SCHİMMEL, Annemarie, *Ben Rüzgârım Sen Ateş Mevlânâ Celâleddîn Rûmî Büyük Mutasavvıfın Hayatı ve Eseri*, Çev. Senail Özkan, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1999.

SCHİMMEL, Annemarie, *Tasavvufun Boyutları*, Çev. Ergun Kocabıyık, İstanbul 1999.

SECCÂDÎ, Seyyid Cafer, *Tasavvuf ve İrfan Terimleri Sözlüğü*, Çev. Hakkı Uygur, Ensar Neşriyat, İstanbul 2007.

SEDAROĞLU, Ahmet, *Usûl-i Hadîs ve Mevzûât-i Aliyyü'l-Karî Tercemesi*, Ayyıldız Matbaası, Ankara 1966.

SEFERCİOĞLU, Mustafa Nejat, *Nev'î Divânı'nı Tahlili*, Kültür Bakanlığı, Ankara 1990.

SELÎMÎ (Yavuz Sultân Selîm), *Farsça Dîvân,* Süleymaniye Kütüphanesi Esâd Efendi Kitaplığı, nr. 3422/1.

SERDAROĞLU, Ahmet, *Usûl-i Hadîs ve Mevzûât-i Aliyyü'l-Karî Tercemesi*, Ayyıldız Matbaası, Ankara 1966.

SERDAROĞLU, Vildan, *Sosyal Hayat Işığında Zâtî Divanı*, İsam Yayınları, İstanbul 2006.

SERİN, Muhittin, *Hat Sanatı ve Meşhur Hattatlar*, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul 1999.

SEYYİD FAZIL MEHMED PAŞA, *Mevleviyye Silsilesi*, İnsan Yayınları, İstanbul 2010.

SOYSAL, M. Orhan, *Edebî San'atlar ve Tanınması,* Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1998.

SUYÛTÎ, Ebü'l-Fazl Celâleddin Abdurrahman b. Ebî Bekr, *el-Leâlî'l-masnû'a fî ehâdîsi'l-mevzû'a*, I-II, [y. y.] [t. y.]

ŞAHİNOĞLU, M. Nazif, "Attâr, Ferîdüddin", *DİA*, İstanbul 1991, C. 4, s. 95-98.

ŞEMSETTİN SÂMÎ, *Kâmûs-ı Türkî,* Çağrı Yayınları, İstanbul 1978.

ŞEYH SADİ-İ ŞİRAZÎ, *Bostan*, Trc. Kilisli Rifat, Muallim Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul 1942.

ŞEYHÎ MEHMED EFENDİ, *Şakaik-ı Nu'maniye ve Zeyilleri*, Vekayiü'l-Fudalâ II-III, Haz. Abdülkadir Özcan, Çağrı Yayınları, C. 4, İstanbul 1989.

ŞEYHÜLİSLÂM MEHMET ESAD EFENDİ, *Lehcetü'l-Lügat*, Haz. Ahmet Kırkkılıç, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1999.

ŞİMŞEK, Selami, "Avrupa ile Asya Arasında Önemli Bir Geçiş Noktası Gelibolu'da Tarîkatlar ve Tekkeler", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Konya 2007, S. 22, s. 251-310.

ŞİNASİ, *Durûb-ı Emsâl-i Osmaniye*, Haz. Süreyya Beyzadeoğlu, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 2003.

TÂBERÎ, Ebû Cafer İbn Cerir Muhammed b. Cerir b. Yezid, *Tarihü't-taberi: Tarihü'l-ümem ve'l-müluk*, 1-11, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1987.

TÂHİRÜ'L-MEVLEVÎ, *Edebiyat Lügatı*, Haz. Kemâl Edib Kürkçüoğlu, Enderun Kitabevi, İstanbul 1973.

TANMAN, M. Baha, "Oğlanlar Tekkesi", *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını, İstanbul 1994, C. 6, s. 123-124.

TANYERİ, M. Ali, *Örnekleriyle Divan Şiirinde Deyimler*, Akçağ Yayınları, Ankara 1999.

TARLAN, Ali Nihad, *Divan Edebiyatında Muamma*, Burhaneddin Matbaası, İstanbul 1936.

_____, *Edebiyat Meseleleri*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1981.
_____, *Fuzûlî Divanı Şerhi*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, I-III, Ankara 1985.
_____, *Nef'î'nin Farsça Divanı Tercümesi,* Selâmi Sertoğlu Kitabevi, İstanbul [t. y.]
_____, *Zatî Divanı (Edisyon Kritik ve Transkripsiyon) Gazeller Kısmı: I. Cild*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1967.
_____, *Edebî San'atlara Dair*, İnkılâp Kitaphanesi, İstanbul 1933.
_____, *Şeyhî Divanını Tetkik*, Sühulet Basımevi, İstanbul 1934.
TARSUSLU TABİP OSMAN HAYRİ MURŞİT EFENDİ, *Sıhhat Hazinesi*, Bahar Yayınevi, İstanbul 1971.
TAŞ, Hakan, *Vusûlî Dîvân (İnceleme-Metin-Çeviri-Açıklamalar-Dizin)*, Gençlik Kitabevi, Konya 2008.
TEK, Abdurrezzak, *Melâmet Risâleleri Bayrâmî Melâmiliği'ne Dâir*, Emin Yayınları, Bursa 2007.
TOKMAK, A. Naci, "Hâcû-yi Kirmânî", *DİA*, İstanbul 1996, C. 14, s. 520-521.
_____, *Türkçe-Farsça Ortak Deyimler Sözlüğü*, Çantay Kitapevi, İstanbul 1995.
TOLASA, Harun, *Ahmet Paşa'nın Şiir Dünyası,* Atatürk Üniversitesi Yayınları, Ankara 1973.
TOP, H. Hüseyin, *Mevlevî Usûl ve Âdâbı*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2001.
TÖKEL, Dursun Ali, *Divan Şiirinde Mitolojik Unsurlar Şahıslar Mitolojisi*, Akçağ Yayınları, Ankara 2000.
TULUM, Mertol, *Tarihî Metin Çalışmalarında Usul Menâkıbu'l-Kudsiyye Üzerinde Bir Deneme*, Deniz Kitabevi, İstanbul 2000.
TUMAN, Mehmet Nâil, *Tuhfe-i Nâilî Divân Şâirlerinin Muhtasar Biyografileri*, I-II*,* Haz. Cemâl Kurnaz, Mustafa Tatçı, Bizim Büro Yayınları, Ankara 2001.
TUNÇ, Cihad, "Zemahşerî ve Kelâmının Ana Meseleleri", *Ankara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi*, (Basılmamış Doçentlik Tezi), Ankara 1976.
TURA, M. Nusret, *Gönül ve Aşk*, Haz. Mahmut Erol Kılıç, İnsan Yayınları, İstanbul 1995.
TÜLÜCÜ, Süleyman, "Asmaî", *DİA*, İstanbul 1991, C. 3, s. 499-500.
_____, "Hâtim et-Tâî", *DİA*, İstanbul 1997, C. 16, s. 472-473.
_____, "Lebîd b. Rebîa", *DİA*, Ankara 2003, C. 27, s. 121-122.
ULUDAĞ, Süleyman, "Aşk", *DİA*, İstanbul 1991, C. 4, s. 11-17.
_____, "Harakânî", *DİA,* İstanbul 1997, C. 16, s. 93-94.
_____, "İbnü'l-Fârız", *DİA*, İstanbul 2000, C. 21, s. 40-43.
_____, *Bâyezîd-i Bistâmî*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1994.
_____, *Cüneyd-i Bağdâdî*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2008.
_____, *Fahrettin Râzî (Hayatı-Fikirleri-Eserleri)*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1991.

_____, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Marifet Yayınları, İstanbul 1991.

UNAN, Fahri, "Bir Âlimin Hayat Hikâyesi ve Klâsik Osmanlı Eğitim Sistemi Üzerine", *OTAM (Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi)*, Ankara 1997, S. 8, s. 365-391.

UNAT, Faik Reşit, *Hicrî Tarihleri Milâdî Tarihe Çevirme Kılavuzu*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1984.

UYAR, Gülgûn, *Ehl-i Beyt İslâm Tarihinde Ali-Fâtıma Evlâdı (260/873'e Kadar),* Gelenek Yayıncılık, İstanbul 2004.

UZUNÇARŞILI Hakkı, *Osmanlı Devletinin İlmiye Teşkilâtı*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1965.

_____, *Osmanlı Devletinin İlmiye Teşkilâtı*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1965.

UZUNPOSTALCI, Mustafa, "Ebû Hanîfe", *DİA*, İstanbul 1994, C. 10, s. 131-138

ÜNVER, Niyazi, "Yârî (18. yy)", *Türk Dünyası Ortak Edebiyatı Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*, Proje Yürütücüsü: Sadık Tural, Başkan: Müjgân Cunbur, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 2007, C. 8, s. 584.

ÜZGÖR, Tahir, *Türkçe Dîvân Dîbâceleri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1990.

_____, *Yûnus'tan Fuzûlî'ye*, MVT Yayıncılık, İstanbul 2011.

YAHYÂ ÂGÂH B. SÂLİH EL-İSTANBULÎ, *Tarikat Kıyafetlerinde Sembolizm Mecmû'atü'z-Zarâ'if Sandûkatu'l-Ma'ârif*, Trs. M. Serhan Tayşi, Sad. Ülker Aytekin, Ocak Yayıncılık, İstanbul 2002.

YAKIT, İsmail, *Türk-İslâm Kültüründe Ebced Hesabı ve Tarih Düşürme*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1992.

"Yârî", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi Devirler/İsimler/Eserler/Terimler*, Yay. Haz. Ezel Erverdi, Mustafa Kutlu, İsmail Kara, Dergâh Yayınları, İstanbul 1998, C. 8, s. 564

YÂRÎ, *Dîvân*, Millet Kütüphanesi, Ali Emîrî Farsça 443, 39 vr.

YÂRÎ, *Dîvân,* Millet Kütüphanesi, Ali Emîrî Manzûm 514, 193 vr.

YAVUZ, Y. Şevki, "Adem" *DİA*, Ankara 1988, C. I, s. 356-357.

YAZICI, Gülgûn Erişen, *Gelibolu Mevlevîhanesi ve Gelibolu'da Mevlevîlik*, Çanakkale Kitaplığı, Çanakkale 2009.

YAZICI, Tahsin, "Hâfız-ı Şîrâzî", *DİA*, İstanbul 1997, C. 15, s. 103-106.

_____, "Hâkânî-i Şirvânî", *DİA*, İstanbul 1997, C. 15, s. 168-170.

YAZICIOĞLU AHMED BÎCAN, *Dürr-i Meknun Saklı İnciler*, Çevrimyazı ve Notlar: Necdet Sakaoğlu, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1999.

_____, *Envârü'l-'Aşıkîn Hak Aşıklarının Nurları*, Haz. Arslan Tekin, Melek Tekin, Bedir Yayınevi, İstanbul 1983/1403.

YAZICIOĞLU, H. Fikri, *Hz. Mevlânâ'nın Torunlarından Sultan Divânî*, İleri Basımevi, Konya, 1963.

YEKBAŞ, Hakan, "Divan Şairinin Penceresinden Acem Şairleri", *Turkish Studies,* Volume 4/2 Winter 2009, s. 1158-1187.

YENİTERZİ, Emine, *Dîvan Şiirinde Na't,* Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1993.

YILDIRIM, Nimet, *Fars Mitolojisi Sözlüğü,* Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2006.

YILDIZ, Hakkı Dursun, "Bermekîler", *DİA*, İstanbul 1992, C. 5, s. 517-520.

YILMAZ, H. Kâmil, *Anahatlarıyla Tasavvuf ve Tarîkatlar*, Ensar Neşriyat, İstanbul 1997; (10. Baskı), İstanbul 2007.

_____, *Tasavvuf Meseleleri*, Erkam Yayınları, İstanbul 1997.

_____, *Ebû Nasr Serrâc Tûsî, el- Lüma' İslâm Tasavvufu Tasavvufla İlgili Sorular –Cevaplar*, Altınoluk, İstanbul 1996.

YILMAZ, Kaan, "Burgâzî Fütüvvetnâme Dil İncelemesi-Metin-Sözlük", *Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Mayıs 2006.

YILMAZ, Mehmet, *Edebiyatımızda İslamî Kaynaklı Sözler (Ansiklopedik Sözlük)*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1992.

_____, *Kültürümüzde Arapça ve Farsça Asıllı Vecizeler Sözlüğü*, I-II, Sütun Yayınları, İstanbul 2008.

YILMAZ, Necdet, *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf Sûfiler, Devlet ve Ulemâ (XVII. Yüzyıl)*, Osmanlı Araştırmaları Vakfı, İstanbul 2001.

YİĞİT, İsmail, *Peygamberler Tarihi*, Kayıhan Yayınları, İstanbul 2004.

YOLDAŞ, Kâzım, *Sâbir Pârsâ Divanı İnceleme-Karşılaştırmalı Metin-Dizin*, Kitabevi, İstanbul 2005.

YÖNDEMLİ, Fuat, *Mevlevîlikte Semâ ve Mûsıkî*, Nüve Kültür Merkezi Yayınları, İstanbul 2007.

YÛNUS EMRE, *Divân ve Risâletü'n-Nushiyye*, Haz. Mustafa Tatcı, Sahhaflar Kitap Sarayı, İstanbul 2005.

YURDAGÜR, Metin, *Allah'ın Sıfatları Esmâü'l-Hüsnâ*, Marifet Yayınları, İstanbul 1984.

ZÜLFE, Ömer, *On Altıncı Yüzyıl Şairi Selîkî ve Şiirleri,* Edebiyât, Ankara 2006.

_____, "Yakînî [ö. 1568] Dîvân Tenkitli Metin-Tetkik-Dizin", *Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı,* (Basılmamış Doktora Tezi) İstanbul 2004.